This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

C. Cornelii Taciti opera

Cornelius Tacitus, Justus Lipsius, Joannes
Fredericus Gronovius, Nicolaas Heinsius, Johann August Ernesti

Digitized by Google

Lt1.142 Corridan
I

HARVARD UNIVERSITY.

LIBRARY OF THE

Classical Department,

HARVARD HALL.

21 Sept, 1891.

Digitized by Google

Digitized by Google

Oswald Weigel
Antiquariat & Auctions-Institut
Leipzig Königsstrasse 1

Digitized by Google

4-441-42

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

C. CORNELII
TACITI
OPERA

ITERVM RECENSVIT

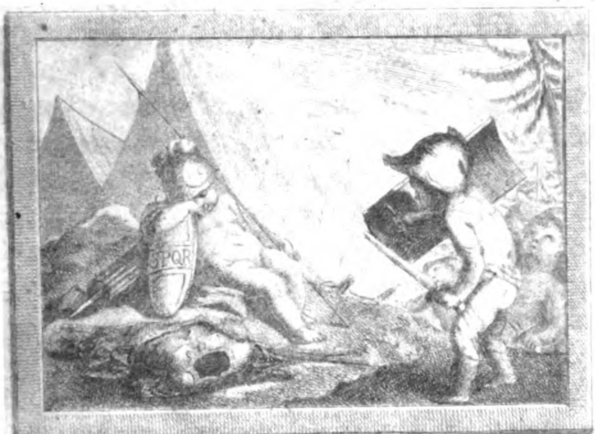
NOTAS INTEGRAS IVSTI LIPSII

I. F. GRONOVII NIC. HEINSII

ET SVAS ADDIDIT

IO. AVGVSTVS ERNESTI

Tom. I

LIPSIAE

APVD WEIDMANNII HAERED. ET REICHIVM

CIↃIↃCCLXXII.

Digitized by Google

Lt 1. 142

1891, Sept. 21.

I, II.

Digitized by Google

PRAEFATIO

Cum Suetonii Caeſares, ante hos quatuor et viginti annos, qualicunque cura mea emendatos illuſtratoſque edidiſſem, iam tum erant, qui hortarentur, ut eandem operam Taciti libris impenderem. Sed cum non ignorarem, quanto plus laboris ea in re proponeretur, quam in Suetonio exhauſiſſem, ab eo me conſilio alieniſſimum oſtendi. Nam ut mitterem, quanto difficilior ſcriptor eſſet Tacitus, quanto maior operis moles: illud maxime incommodi ea in re eſſe, quod nondum quisquam editorum ſuperiorum hoc in ſe laboris ſuſcepiſſet, ut editiones veteres accurate inter ſe conferret, et, unde lectio quaeque nata eſſet, oſtenderet; cum ſatis, tractandis interpretandiſque aliquoties Taciti libris, cognoviſſem, non pauca eſſe in eorum contextu, ut duobus quidem abhinc ſeculis editus eſſet, quae temere irrepſerint, nec e bonis libris venerint: tot autem libros vel conquirere, vel comparare, quam difficile, quam moleſtiae plenum eſſet, facile intelligi poſſe. Anno autem poſt, cum ratio inſtitutorum meorum ita tuliſſet, ut aliquot Annalium libros publicis in Academia lectionibus enarrarem, animadverſa exemplarium in tabernis librariis paucitate, ſerio rogatus ſum, ut id oneris mihi paterer imponi, et novam Taciti editionem curarem. Recepto tandem negotio, ante omnia mecum conſti-

tui, quid maxime agendum, quid conſilii ſequendum putarem. Etſi autem videbam, nova editione iis maxime conſultum iri, qui in Tacito legendo aliena ope indigerent: tamen ita me comparavi, ut non huic modo rei ſatisfacerem pro viribus, ſed etiam operae aliquid, ſi poſſem, navarem Tacito ipſi, ſive potius iis, qui interpretis auxilio non admodum indigerent, ceterum, quid Tacitus ſcripſerit quoque loco, quae vera manus auctoris eſſet, vel doceri, vel iudicare ipſi vellent. Et quoniam prior illa conſilii pars procedere saepenumero non poteſt, niſi de vera lectione conſtet: primum omnium hoc egi, ut, veluti materia ac ſilva Critica congeſta, vel ipſe veras lectiones eruerem, vel acutiores ad earum indagandarum facultatem adiuvarem. In quo etſi temporis anguſtiae, in quas me rationes librariae concluſerant, fecere, ut minus, quam ſpes eſſet, aut voluntas ferret, efficere potuerim: tamen vel ſic me ſatis felicem laetor fuiſſe: nam profecto et in hoc genere quaedam intelligi felicitas poteſt, in tempore offerens librorum copiam, quae aliis idem agentibus defuerit. Etenim ab illo ſtatim tempore tot vetera Taciti exemplaria brevi tempore nactus ſum, quot nemini, qui poſt Lipſium ad edendos Taciti libros acceſſerit, ad manus fuiſſe ſciam. Ac ne fruſtra eae copiae mihi contigiſſe viderentur, hunc mihi laborem ſumſi, ut ea diligenter cum exemplo eo, quod praelis accommodare cogitabam, conferendo, varietates lectionum notarem, et cuiuſque origines indagarem, efficeremque ſaltem hoc, ut, ſi quis poſt me moliri ſplendidiorem editionem vellet, labore eorum

librorum

librorum conferendorum ſuperſedere poſſet, ſatiſque haberet, conſulere eos, quorum facultas nulla mihi fuiſſet. Quae res mihi attulit hoc commodi, ut lectionis Cornelianae prope iuſtam hiſtoriam, atque, ut ita dicam, Genealogiam nectere poſſem, et proferre multa, quorum vel negligentia, vel ignorantia, Tacito et editoribus eius ſaepiſſime obfuiſſet. Superioribus ſeculis, qui ad recenſendos ſcriptores veteres accedebant, ſatis habebant, Codices ſcriptos et editos conſulere in locis iis, ubi haererent ipſi, et difficultatis aliquid obiectum eſſet. Itaque tantum lectiones librorum, ad ea loca fortaſſe profuturas, petebant, non univerſam lectionis varietatem. Ea re commiſerunt, non modo ut iidem libri conſulendi eſſent his, qui poſt eos ad recenſendos eoſdem ſcriptores accederent, ſi quid alicubi vitii ſubodorarentur, ſed multa etiam intacta ipſi relinquerent, quae ex iiſdem libris poterant emendari. Etenim nemo eſt ita lynceus, ut omnia lectionis vulgatae vitia ſua ſponte videat, nec interdum pro rectis probet, quae vitioſa ſint, aut velut plana ac perſpicua tranſeat, in quibus alii aut parum aut nihil intelligant. Caſaubonus quidem (ad Suetonium) fatebatur, ſibi ſaepe accidiſſe, ut, quae clariſſima putaſſet, in iis haereret, cum plana et perſpicua eorum interpretatio peteretur. Inde etiam fit, ut ſubinde viri docti, aut, vitio lectionis animadverſo, coniecturis ſe exerceant, aut explicare laborent, quod vitioſum eſt; nihil laboraturi, ſi librorum veterum lectiones omnes notatas haberent ab iis, quibus eorum facultas fuiſſet. Itaque utiliter hoc inſtitutum eſt a recentioribus Criticis,

ut e Codicibus ſcriptis editiſque omnis lectionum varietas, etiam manifeſta ſcripturae vitia notarentur: unde quantum utilitatis redundaverit ad ſcriptores veteres, non ignorant, qui in his literis diligenter ſunt verſati. Tacito quidem quid profuerit, et ante dictum eſt, et poſt dicetur planius, ubi accuratius de inſtituto noſtro dicendi locus venerit. Id antequam facerem, viſum eſt diligentius de ſcriptis Taciti Codicibus, inprimiſque editionibus ſuperioribus dicere; cum ea, quae ab aliis, velut Maettario, Fabricio, tradita ſunt, partim imperfecta, partim vitioſa admodum, certe parum utilia cognoverim. Etenim hiſtoria editionum ea demum utilis eſt, quae docet, unde cuiuſque textus ductus ſit; utrum ex alia ſuperiori repetitus, an e ſcriptis editiſque libris ab idoneo auctore emendatus: quibus ignoratis, nihil editionum notitia, neque ad delectum in emendo, neque ad uſum in emendando interpretandoque, prodeſſe poteſt. Quid? quod ſaepe accidit iis, qui hoc ignorant, aut non curant, ut carbones pro theſauro, eundemque textum aliquoties emant, et pretium ſtatuant libris, non ab uſu, quem inde capere poſſint, ſed a vulgari de editoribus opinione; quam ſaepe fallere, ſciunt periti, et in Tacito quoque ſaepe fefelliſſe, infra docebimus. Sed illud ipſum, quod maxime in editionum hiſtoria videndum eſt, nemo docere, niſi is poteſt, qui comparandis inter ſe libris, indagandaque lectionis cuiuſque origine (quod ei neceſſe eſt, ſi delectum bonarum lectionum recte facere velit) qualis quaeque editio eſſet, cognorit.

Anti-

Digitized by Google

Antiquiſſimi Taciti Codices ſcripti ſunt *Florentini duo;* quorum alter Libros ſex priores (ut, auctore Lipſio, numeramus hodie; olim quinque numerabantur) Annalium continet, alter reliquos et Annalium et Hiſtoriarum, ut hodie vocantur. Ille unus eſt, nec alium ſcriptum illorum librorum Codicem habemus. Nam liber Iocundi Veronenſis, qui a nonnullis commemoratur, apographum illius eſt, atque ille ipſe, quem ſaepe Vrſinus laudat. v. Gronov. ad A. IV, 36. Itaque non recte faciunt, qui omnium exemplorum ſcriptorum conſenſum in iſtis libris commemorant, quod aliquoties memini me reperire. Codex ille quondam fuit Monaſterii Corbeienſis in Veſtfalia, repertus ab Angelo Arcomboldo, Quaeſtore Leonis X. Pontificis Romani, et ad Leonem delatus: a quo quingentis aureis numis emtus, in Bibliothecam, poſt mortem eius, Florentinam venit. Ex eo edidit hos libros primus Phil. Beroaldus, ut mox dicetur: ſed eum poſt accuratius excuſſere, et cum editis contulere Curtius Pichena et Iac. Gronovius, vir in libris ſcriptis tritus admodum: quorum diligentia non parum Tacito profuit. Hunc Codicem vetuſtiſſimum eſſe conſtat: ceterum viri docti, qui eum tractarunt, Beroaldus, Pichena, tantum univerſe eius antiquitatem commemoravere, cum de alterius aetate et ſcriptura multi dixerint: unde factum videtur, ut de utroque Codice nonnulli, tanquam de uno, loquerentur, velut ipſe Abr. Gronovius, V.C. in praefatione editionis Lugd. Bat. a. 1721. promulgatae, cui parentis notas addidit; cum diverſum hunc Codicem eſſe ab altero, de quo mox, certum ſit.

Digitized by Google

vid. Monteſalc. Bibl. MSS. p. 374. Quod ſi Iacobo contigiſſet, ut ipſe huic editioni praeſaretur, haud dubie accuratiorem eius Codicis deſcriptionem haberemus. vid. de hoc Codice etiam Monumenta Paderb. p. 71. 72. Alter Florentinus liber, Pichenae iudicio, a. C. cccxcv. ſcriptus eſt. Quem erroris coarguit ſcriptura libri, quae Langobardica eſt: unde patet, eum tempore Langobardici in Italia imperii, aut proxime ſecutis ſeculis, quibus ſcriptura Langobardica adhuc uſurpabatur, decimo undecimove ſeculo, (nam certior temporis in hoc genere definitio eſſe non poteſt) e vetere Codice deſcriptum eſſe. Nam quod ſubſcriptionem in calce hanc habet: *Ego Salluſtius legi et emendavi Romae foelix, Olibrio et Probino Coſſ. in foro Martis controverſias declamans oratori Endelechio. Rurſus Conſtantinopoli recognovi Caeſario et Attico Coſſ.* id, bene monet Th. Ryckius, deberi inſcitiae librarii, qui eam ſubſcriptionem temere e Codice eo repetiit, unde Taciti libros deſcripſerat; cuius generis et alia exempla obſervata ſunt a viris doctis, nominatim Salmaſio: nec bene vir doctus, in Novo opere Diplom. T. III, p. 279. aliud huius generis exemplum negat reperiri. Io. quidem Gerſon, in libello *de laude ſcriptorum*, in principio, quaerens, *an liceat diebus feſtis ſcribere devotionis libros gratis*, commemorat genus quoddam ſcribentium, quod appellat infimum, qui nullum penitus habeant intellectum eorum, quae transſcribant, qui quaſi pictores appellentur. (*T. II. Opp. p. 694.*) Eius generis ſcriptores cum ſemper fuerint vel mercenarii, vel monachi: non eſt mirandum, ſi Codices tales, qualis ille Florentinus eſt, multi facti ſunt,

Digitized by Google

ſunt, ex iisque ſuperſtites ſunt plures: nec dubitem Codices eiuſmodi, pictos magis quam ſcriptos, extare, qui longe antiquiores habeantur, quam ſint: ceterum ſine fraude. Sed, ut redeamus ad librum Florentinum, ad eum primus, quod conſtet, Pichenà accurate recenſuit hos Taciti libros. Nam Iuntinam editionem anni 1527. ex illo libro aliquid novi boni accepiſſe, non credo, cum Ant. Franc. Varchienſis, qui ei editioni praefuit, in praefatione nihil aliud commemoret, quam, ſe, cum ceteris Taciti libris, etiam quinque primos, a Phil. Beroaldo prius caſtigatos, mox vero a ſe iterum cognitos, dare, nec ipſe comparando repererim, quod ex eo libro ductum videretur. Beroaldus an eo uſus fuerit, poſt videbimus. De auctoritate Codicis non ſatis conſentiunt viri docti. I. Gronovius quidem tantum ei tribuit, ut modum excedere videatur. Moderatius Graevius iudicat, in ep. ad Heinſium T.IV. Coll. B. p. 498. qui *exemplar, unde ille fluxit, mendoſum, et ab ſemidocto interpolatum* putat. In primis obſervavi, utrumque Codicem ſubinde peccare omiſſione ſyllabae alicuius mediae: vid. dicta ad A. II, 63. confuſione ſyllabarum *de* et *di*, omiſſione litterae *m* in accuſativis. Habere et gloſſemata, conſtat. vid. dicta ad XVI, 2. Ceterum ex hoc Codice omnia alia ſcripta Taciti exemplaria fluxiſſe, ut I. Gronovius videtur crediſſe, non audeam pro certo affirmare, etſi conſenſus omnium in tranſpoſitionibus, ut Hiſt. III, 5. 65. credibile facit. Specimen ſcripturae ex L. XII. Annal. inſeruit Mabillonius Operi Diplomatico, L. V. Tab. 5. n. 5. p. 553. melius dedere Auctores Novi Operis

diplomatici, Tab. 49. qui et accurate de eo Codice tradiderunt p. 278. 279. in primis inſerenda epiſtola bibliothecarii Medicei ſuper hoc Codice a. 1752 ad Botarium V. C. ſcripta.

Poſt hos principatum tenent *Codices Vaticani*, (nam Lipſium pluribus uſum, non uno, ut colligas ex eo, quod fere *Vaticanum Codicem* laudat, patet ex nota ad Dialog. de Or. init. *nam Vaticanis aberat*, ſed uno ex his, antiquiori illo, ut appellat, in primis) et *Farneſianus*; quorum excerpta Lipſium habuiſſe, iisque adiutum eſſe in emendando Tacito, ſatis ex eius commentario conſtat. Optem cum Grutero (ad Hiſt. IV, 86.), ut Lipſio, varietates omnes horum Codd. etiam vitia librariorum, excerpere, et editioni ſuae adiungere placuiſſet. Sed id temporum iſtorum rationes non ferebant, ut ante dixi. Ne formam quidem Codd. ſcripturam, aetatem, in tot editionibus prodidit, quod merito miratur Iac. Gronov. ad Ann. I, 1. Noriſius in Epochis Syro-Mac. Diſſ. III. p. 184. ed. Lipſ. tres Codd. Vatic. commemorat, primum inter Vrbinates n. 585. ſecundum et tertium n. 1958. et 3405. Hi duo an diverſi ſint a duobus recentioribus, quos Monteſalconius n. 1861. 1864. adſignat neſcio. Sed Broterius V. C. quatuor reperit, quorum antiquiſſimus Sec. 14. extremi videretur. Lipſius etiam laudat interdum *Codicem Hiſpanum*, qui fuit *Covarruviae*, ICti clariſſimi. Idem etiam mentionem facit *Codicis Sambuci*, quem a ſe conſultum dicit ſuper aliquo loco, cum Vindobonae eſſet, ad H. II, 23. Ceterum nondum quiſquam eo ad Tacitum emendandum uſus eſt: niſi

niſi vero eſt ipſe Budenſis; ut videtur, quod Sambuci Codices fere e Budenſi Bibliotheca venere.

Ante Lipſium nobilis fuit ille *Budenſis Codex*, e Bibliotheca Corvini Regis, quo uſus eſt Rhenanus: qui ei libro plurimum tribuit. Lipſius contra ad A. XIII, 25. non optimae notae fuiſſe cenſet; I. Gronovius etiam recentem et interpolatum, ad A. XI, 18. Quicquid ſit, Tacito profuiſſe hunc librum, negari non poteſt.

Poſt Lipſium nemo e Taciti editoribus Codice ſcripto uſus eſt, quod ſciamus ante Theod. Ryckium. Is Codicem habuit eum, qui quondam Rod. Agricolae fuerat, unde *Agricolae Codex* vocatur. Ex eo quaedam excerpta cum Lipſio communicavit olim Franciſcus Modius: quae Lipſius pro coniecturis potius Agricolae, quam lectionibus Codicis antiqui habuit, ut e notis eius apparet, vid. v. c. ad A. XIV, 60. extr. Eum Codicem cum habuerit Ryckius, eoque uſus ſit ad corrigendum Tacitum, mirandum eſt, eum nihil de aetate, ſcriptura Codicis, aliiſque tradidiſſe, quae ſcire cupiant periti, atque etiam debeant, ſi de Codicis auctoritate iudicare velint. Iac. Gronovius eum recentiſſimum et mire interpolatum iudicat, ad Ann. XI, 18. XV, 53. De interpolatione non dubitem. Habet enim nimis multa, quae interpolationem et correctoris ingenium ſapiant, ut variis locis et ipſi notavimus. Vnde profecto non eſt negandum, Ryckium ei nimis tribuiſſe. Ceterum obſervavimus, eum in Hiſtoriarum libris, praeſertim poſterioribus, mire conſentire cum editione prima, ut notae noſtrae ad illos libros docebunt. Eo uſus eſt etiam Nic. Heinſius

Digitized by Google

Heinſius qui eius lectiones ſaepiſſime adfert; nec parum ei tribuit.

Idem Ryckius etiam uſus eſt *Codicis Pariſienſis* excerptis, a Melch. Thevenotio acceptis: quem ille *Regium* vocat: ſed in notis raro lectiones eius commemorat. Atque ipſe de eo ſic ſtatuit, ut ne cum ſuo quidem, nedum cum Florentino, comparet. Huius Codicis lectiones iam diligenter notatas habemus ab editore librorum Taciti nupero Broterio V. C. qui eum chartaceum eſſe tradit, et ſub finem ſeculi quintidecimi ſcriptum: quo tempore cum iam editi Taciti libri eſſent Venetiis et Mediolani, e tali exemplo ſumtus eſſe poteſt. Illud operae pretium eſt monere, hunc Codicem confundi cum Budenſi a I. Gronovio ad A. V, 23. cui confuſioni locum dedit Rhenanus, qui Budenſem librum interdum *Regium* vocat.

Gronoviis, Iacobo et Abrahamo, porro debemus excerpta duorum *Codicum Oxonienſium*, quorum alter Collegii Servatoris I. eſt, deficiens nonnullis locis, ut didici e Montefalc. p. 668. alter Bibliothecae Bodleianae; unde ille *Oxonienſis*, hic *Bodleianus* vocatur. Illius excerpta ad calcem utriuſque editionis Gronovianae reperiuntur, huius ad calcem maioris et recentioris, quae a. 1721 prodiit. Eorum atque etiam tertii, Harleiani, lectiones dedit idem Broterius: qui omnes ſeculo quinto decimo medio ſcriptos tradit.

Perſonatus quidam Pompeius Lampugnanus etiam *Codicis Mirandulani* excerpta protulit, et ad Lipſium caſtigandum contulit in libro, cui titulus: *Collatio notarum I. Lipſii in C. Tacitum cum MS. Mirandulano. Bergomi 1602. 8.* Sub eo nomine late-

re

re *Marqu. Freherum* opinio eſt; quam ſequi et Ryckium, ex nota ad H. III, 13. didici. Ceterum Lipſius in *Diſpunctione notarum Mirandulani Codicis* a. 1602. edita, ſubiecta deinde editionibus exempli Lipſiani, velut Antverpienſi a. 1648. eum Codicem aut nullum eſſe, aut nullius pretii iudicat.

Videram etiam ab I. Schegkio ad Vellei. p. 504 ed. Burm. laudari *Codicem Herbipolenſem*, qui eſſet in Bibliotheca Epiſcopali. Itaque, cum primam editionem parabam, ſcripſi ad aliquem virum doctum in ea urbe, quocum aliquid notitiae mihi olim hic fuerat, eumque rogavi, ut quid Codicis iſtius eſſet, perſcriberet, eiuſque mihi copia ut fieret, perficeret. Sed nihil reſponſi tuli. Cum iterum ad tractandum textum accedebam, alteram hanc editionem curaturus, ad alium virum doctum in ea urbe, ſcripſi; quem putabam, idonea de cauſſa, rem ſuſcepturum: isque fecit omnia, ut eius libri uſum mihi impetraret; ſed nihil efficere potuit, cum eum reperiri a ſe potuiſſe negaret, qui curam bibliothecae habet. Fama etiam quondam fuit de Codice antiquo Taciti, qui Bambergae ſervaretur. Sed Franc. Modius, a Lipſio de eo conſultus, reſcripſit (T. 1. Collect. ep. Burm. p. 107.) falſam illam famam eſſe, nec quicquam ibi reperiri, niſi paucas e libello de moribus Germanorum plagulas, easque recenti manu ſcriptas.

Multi praeterea alii Codices adhuc latent in Bibliothecis, nondum excerpti: e quibus, non dubito, quin aliquid bonae frugis colligi poſſit. In MSStis bibliothecae Mediceae tres membranaceos commemorari video, ab antiquiori illo, quem

Lan-

Digitized by Google

Langobardicum vocant, diverſos, in pluteo 68. apud eundem Monteſalconium p. 374. a quibus puto non diverſos eſſe, quos Pichena aliquoties laudat in notis ad Tacitum. Reperi etiam a P. Victorio antiquum Codicem Taciti Venetum Bibliothecae S. Marci laudari, ad Cic. ep. II, 12. quem tamen fruſtra in Catalogo MSS. eius Bibliothecae, ab Ill. Theupolo edito, quaeſivi. Nam Codex, qui n. CCCLXXXI. exhibetur, fuitque Beſſarionis, a. 1453. demum Bononiae ſcriptus eſt, nec Victorio antiquus dictus fuiſſet. Ceterum hoc fortaſſe exemplo firmetur fama, quae de Codicibus Bibliothecae Venetae, in primis ex iis, traditur, qui a Beſſarione nomen habuere, ſubductis: de qua videat, cui lubet, librum Boerneri τȣ̃ μακαρίτȣ, de graecis literarum in Italia inſtauratoribus p. 67. 68. Inter Codices porro Ottobonianos, Neapolitanos, S. Ioannis in Carbonaria, Caeſenatenſes, Taciti libri inde ab XI. Ann. reperiuntur, ſed fere recentioris ſcripturae. Extat etiam Codex MS. membranaceus in Bibliotheca Ducali Guelferbytana, cuius mihi uſus benigne conceſſus fuit. Is fuit olim P. Candidi, qui ſua manu in libro ſcripſit, ab ſe emtum eſſe Ferrariae, A. MCCCCLXI. die lunae XXVIII Sept. a Franſciſco autem Media Barba Birago dono eſt datus Marquardo Gudio, ex cuius Bibliotheca in Guelferbytanam venit. Sed de hoc Codice infra pluribus dicam. Minor ſcriptorum numerus eſt in minoribus libellis, qui cum Taciti Annalibus et Hiſtoriis eduntur, *Germania*, *Agricola*, et de *Oratoribus Dialogo*. Quid ex iis reperiatur in Vaticanis, Lipſius non tradit, niſi quod Dialogum ab iis afuiſſe ſcribit. Libellus

lus de Morib. Germ. ſeparatim notatur in MSS. Mediceae bibliothecae plut. 73. n. 5. ap. Montefalconium p. 381. et in MSS. Bibliothecae Norfolc. in Collegio Greshamenſi, quod Londini eſt. Arundellianus liber, cuius excerpta dedit Abr. Gronovius, V. C. eſt ille ipſe, qui ſub Pirckheimeri nomine laudari ſolet, ut monet I. Fr. Gronovius, ad Germ. c. 11. De libro Bambergenſi ſupra e Modii epiſtola dictum eſt: et de Turicenſi infra dicetur. Agricolae ſcriptum exemplar nuſpiam notatum reperi, nec Dialogi de Oratoribus, praeter Farneſianum, e quo Lipſius eum correxit: qui ita pauca ſcripta eius libri exemplaria eſſe dicit, ad caput 19 libri, ut vix duo aut tria in omni Europa eſſe putet. Nunc univerſe aliquid de Codicibus ſcriptis Taciti dicendum videtur.

Ac primum libri Taciti non eodem modo in Codd. inſcribuntur. *Actorum* vel *Actionum diurnalium Hiſtoriae Auguſtae libros* plerumque vocari, intelligitur partim e titulis Codicum apud Montefalconium (adde Lipſium ad Ann. I, 1.) et MS. Guelf. partim e veteribus editionibus Fr. Puteolani, Frobenii, a. 1519 curata. Sed non omnes libros ita habuiſſe, diverſitas edentium arguit. In editione principe Io. Spirenſis nulla eſt inſcriptio aut ſubſcriptio librorum, niſi in Germania. Beroaldus inſcripſit *Libros Hiſtoriarum ab exceſſu Auguſti*: an e libro illo Corbeio-Mediceo, non poſſum dicere, cum nihil diſerte notatum repererim. Illud video a I. Gronovio proditum, in capite L. III. in illo Codice ſcriptum eſſe: *Incipit L. III. ab exceſſu Auguſti.* Rhenanus *Annales* inſcripſit: quod conſtanter omnes ſecuti ſunt usque ad Lipſium; qui

Digitized by Google

receptam hodie rationem invexit: de qua ipſe ſatis dixit. Nec in praenomine Taciti conſentiunt. I. Gronovius e Mediceo profert *P.* et id ei tribuitur in edd. vett. inde a Beroaldo, qui e Mediceo ſumſit, uſque ad Lipſium, a quo *C.* praenomen ſubſtitutum eſt, auctore Farneſiano libro, et Sidonio Apollinari. Idem etiam reperi in antiquiſſima editione libri de Germania, de qua infra dicemus; unde ſane firmamenti aliquid accedit Lipſianae rationi. In ed. Spirenſis, in capite Germaniae, et Puteolani, MS. Guelf. nullum praenomen expreſſum eſt. Etiam librorum non eundem numerum Codices faciunt. Viginti alii, alii unum et viginti. Vidi etiam Codicem memorari Montefalconio, qui undeviginti tantum numeraret. Cauſſa diverſitatis eſt, quod nonnulli librorum, qui nunc Hiſtoriarum vocantur, primum et ſecundum coniungunt, ut Guelferbytanus: quod ſervant et edd. Franc. Puteolani, Beroaldi, Frobenii a. 1519. ita tamen, ut lacuna ſit parva initio libri ſecundi, et in fine ſubſcriptum: *ſeptimusdecimus et octavusdecimus confuſi ſimul expliciunt:* et ſequens liber XIXmus dicatur. Ac fortaſſe in iis libris, qui XIX tantum exhibent, fragmentum libri Hiſt. quinti adhaeſit quarto, aut alius alii. Illud autem hinc plane intelligitur, in antiquioribus libris nullam inſcriptionem, nullos numeros librorum fuiſſe, ut in editione Io. Spirenſis. Forte etiam probabile videatur nonnullis, diſcrimina librorum non eſſe a Tacito, quae nec neceſſaria erant, cum per annos hiſtoria digeſta eſſet, eaque adeo Grammaticis vel librariis deberi, ut in aliis antiquis libris: de quo, digna eſt, quae legatur Perizonii praef.

ad

Digitized by Google

ad Aeliani Var. Hiſtorias. Denique plerique Codices tantum Annalium et Hiſtoriarum libros exhibent, (et in extremo alius citius deſinit alio) velut Florentinus, Budenſis, Vaticani, ceteri apud Monteſalconium, et Guelferbytanus. Farneſianus libellum de oratoribus habuit, unde is liber correctus eſt a Lipſio. Sed illud in primis dignum obſervatu eſt, animadverſum et in aliis libris, quod omnes ſcripti libri, e quibus editi ducti, aut qui ab eruditis inſpecti ſunt, ex uno Codice omnes fluxere. Monuit de eo dudum I. Fr. Gronovius Obſerv. L. IV. p. 30. ex loco Hiſt. II, 98. ubi omnes MSS. pariter, atque tali modo depravati ſunt, ut planiſſime appareat, eam depravationem uni libro deberi. Sed eadem res intelligitur etiam ex aliis locis, in primis iis, in quibus transpoſitiones paginarum factae, vel librarii vel bibliopegi vitio, in Codice illo antiquiori. Nam eae in omnibus MSS. conſervatae reperiuntur. v. ad H. III, 5. 65. Vnde non una obſervatio naſcitur, ſtudioſis artis Criticae commendanda. Nam *primum* hinc intelligitur, omnes varietates lectionum, quas e libris ſcriptis notatas habemus, proprie eſſe varietates unius exempli, non plurium, qui ex ipſo ἀρχετύπῳ fluxerint. Vnde fit *ſecundo*, ut omnibus Codicibus comparandis nihil aliud effici poſſit, quam ut, quid in uno illo apographo, unde ii venere, fuerit, inveniamus. Hanc *tertio* cauſſam eſſe paucitatis lectionum variantium, atque *tandem* corruptelarum et mendorum, in Tacito reliquorum, in quibus fruſtra ſe exerceant ingenia virorum doctiſſimorum. Hinc porro diſcent iuvenes ſtudioſi literarum et artis criticae, (cuius, ego identidem moneo

 iuvenes,

Digitized by Google

iuvenes, neminem plane imperitum eſſe debere, qui ſe non ſubinde turpiter dare, et riſum Criticae rei peritis, aut bilem movere velit) diſcent igitur hinc, *primo*, cum de libris ſcriptis agatur, non tam videndum eſſe, quam multos numero habeamus, ſed quam multos, qui velut ius ſententiae dicendae habeant, cum de lectionis alicuius veritate quaeratur. Nam ſi tu centum Codices eiusdem libri habeas, eos autem conſtet, ex uno apographo ductos eſſe, non niſi unius libri ius et vim obtineant univerſi. Iam porro, nonne apparet hoc exemplo, id quod fidem excedere videatur, manus quamvis multas non modo ſaepiſſime, et toto, quod aiunt, coelo diſſentire in ſcriptura, etiam quae ex eodem fonte ducta ſit, ſed etiam poſſe ac ſolere in eodem errore ſaepe ſumma concordia, quaſi ex compacto, conſentire? *Denique* luculento exemplo intelligitur, quam ſit non modo utile ad puritatem integritatemque ſcriptorum veterum, ſed etiam neceſſarium, plurimas lectiones variantes eſſe et conquiri. In libris ſex prioribus Taciti, ſi varias lectiones tantum Codicum ſcriptorum diſſenſu aeſtimamus, nulla varietas lectionis eſt, quia unus tantum ſcriptus liber extat. At ea ipſa res facit, ſicut in aliis libris, quorum unum tantum exemplum e vetere aevo reſtat, velut in Quinctiliano, Propertio, ut ſaepius ingenio vel coniecturis agenda res ſit, quam vellent Critici, multis in locis nulla certae aut probabilis correctionis ſpe relicta. Atque etiam in ceteris libris Taciti multis locis minus laboraremus, ſi non ex eodem apographo omnes Codices fluxiſſent: quod ni eſſet, haud paullo plu-

res

res lectionis varietates haberemus, haud paullo melius conſultum Tacito foret. Sed hunc locum iam ſatis tractatum et explanatum a pluribus, inprimiſque a magno Bentleio, in libro, Collini calumniis adverſus religionem Chriſtianam oppoſito; (Francice, Friponnerie Laique p. 168.) hic, per talem occaſionem, breviter repetiiſſe et in culcaſſe ſtudioſis, ſatis putavimus eſſe. Et haec quidem de ſcriptis libris dicta ſunt: ad editos veniamus.

Primus omnium Taciti libros edidit *Io. Spirenſis*, inde a L. XI. Ann. cum Germania, et libro de Oratoribus, ſine titulo operis, et ſine anni locique nota. Hanc editionem *Romanam* ſaepe vocant Lipſius (interdum *Codicem* citat et *librum Romanum*) et Gruterus, etiam *Vaticanam* ad H. III, 5. quos imitantur Ryckius ad H. III, 5. et Acidalius ad H. II, 51. Nam hanc ipſam intelligi, cum Romanam vocant, patet vel ex eo, quod iidem ſubinde etiam *primam*, Gruterus etiam *Spirenſis* editionem appellat ad H. IV, 10. Nam quod uno et altero fortaſſe loco lectio huius editionis diſcrepat ab ea, quae de Romana commemoratur, ut H. IV, 65. ubi Lipſius ex Rom. profert *adyta*, cum in ed. Spir. ſit *edita:* in eo forte error aliquis interceſſit, qui in hoc genere facile obrepit diligentiſſimis Criticis. At hodie opinio tenet, Venetiis a. 1468. vel 1469. hunc librum prodiiſſe: v. Maettarii Annal. T. I. p. 66. Fabricii Bibl. Lat. I. p. 471. Cauſſa opinionis eſt, quod ex aliis libris conſtat, Io. Spirenſem officinam habuiſſe Venetiis, ibique artem ſuam exercuiſſe. Sed priſca illa opinio videtur locum dediſſe editioni Romanae commentitiae, ab editione Spirenſis diverſae, quae, neſcio unde, commemora-

Digitized by Google

memoratur a Fabricio, adſignaturque a. 1495. Nam talem editionem a nemine alio, praeſertim idoneo auctore, commemoratam reperi. Ceterum de anno huius editionis nihil certi eſt. Hoc ſatis conſtat e verſibus, ſubiectis eiuſdem artificis editioni epiſtolarum Ciceronis ad diverſos, hoc Ciceronis opus, primum eſſe librum, qui Venetiis ab eo editus ſit. Atqui is liber praefert annum 1469. Vnde clarum videtur, aut illo ipſo demum anno, aut paullo poſt Taciti libros ab eo editos eſſe. Nam quod in Catal. Bibl. Clariſſimi Francogalli *de Boze*, editionibus veteribus pleniſſimae annus 67. huic editioni aſſignatur, quia in verſibus ad calcem ſubiectis primum Io. Spirenſis opus dicatur, id falſum eſt: *artis gloria prima ſuae*, ad artificem pertinet, non ad opus artificis. Hanc editionem Gruterus ad A. II, 74. ductam putat e Codice Vaticano illo antiquiori, quo Lipſius maxime uſus eſt, unde *Vaticani filiam*, *Vaticanam* vocat, ut ante dixi. Sed eam rem, comparando lectiones eius cum lectionibus MS. Vaticani, parum certam cognovi. Sane negari non poteſt, in hac editione multas lectiones reperiri, quae ſint Vaticano propriae, velut A. XI, 18. XII, 11. 12. H. I, 61. III, 5. init. 6. IV, 12. et plane ſingulares, ut H. IV, 65. 66. 69. etc. quae res videtur Gruterum in hanc ſententiam impuliſſe. Sed tamen non minus notabiliter permultis locis conſentit cum Florentino: velut A. XI, 4. etc. 6. med. et extr. 9. 11. 17. 18. 22. 23. etc. etc. porro H. III, 8. ita in verbo *pretiam*, ut a Vaticano diſſentiat, in quo eſt *Retiam*: porro c. 13. in gloſſemate c. 20. etc. omninoque pluribus in locis, ubi plane diſcrepat a Vati-

a Vaticano, et quidem in lectionibus notabilibus: velut H. III, 7. ubi in Vatic. eſt *adductius*, cum in ed. Spirenſis ſit *audacius*. Accedit, quod Lipſius centies lectiones editionis Romanae laudat, ubi ſilet de Vaticano, et contra iis locis, ubi ſingulares lectiones e Vatic. profert, nullam ed. Rom. mentionem facit, etſi eaſdem lectiones habet: quod, non credibile eſt, facturum fuiſſe, niſi eum excerpta tantum ex utroque libro habuiſſe dicamus, et iis locis nihil e Vaticano notatum fuiſſe. Ac de editione Romana, facile credam ita eſſe, inductus iis, quae poſt dicam, ubi de edd. Lipſianis ſermo inſtituetur: non de Codice Vaticano, quem ab ipſo inſpectum, et cum editis collatum eſſe, patet ex Mureti Var. Lect. XI, 1. Vt paucis, quod ſentio, dicam. Cum in quibuſdam cum Vaticano, in quibuſdam cum Florentino conſentiat, in aliis ab utroque diſſentiat, habeatque quaedam bona propria, ut e notis, maxime noſtris, apparebit, nec tamen credibile ſit, e pluribus Codicibus inter ſe collatis editum librum iſtum, quod in iſtis primordiis artis typographicae vix factum eſt, ſed ex uno, eoque antiquo, textus illius ſumtus videatur, cuius apographum acceperat Spirenſis: videtur ignorari, unde illa editio fluxerit: niſi forte ex illo ipſo antiquo Veneto, ducta eſt, quem ſupra diximus a Victorio laudari, e Bibliotheca D. Marci, hodie autem in ea non reperiri. add. dicta ad Ann. XIV, 12. Ceterum ut libri huius rariſſimi ratio et indoles planius intelligatur: charta eſt pulcherrima, literae luculentae, margines lati, ut ſplendorem pulcherrimarum noſtrae aetatis editionum vel aequet, vel ſuperet: totus contex-

Digitized by Google

tus eiuſmodi, ut appareat, cum omnibus librariorum peccatis ductum eſſe e libro ſcripto: eaque de cauſſa Codicis ſcripti auctoritatem obtinere poſſe. Nominum Perſicorum, Armenicorum, ita ut Florent. in accuſativo ſemper terminationem facit *en:* plerumque, ubi alii *nec quidem*, ipſa exhibet *ne quidem*, ut Gronovius coniecerat: *cum primum* prope ſemper, ubi alii libri *nunc* vel *tunc primum: aut* vel *et* pro *ac*, ſequente vocali: ſaepe accuratior eſt aliis in diſtinguendis verbis *degredi* et *digredi*, ſimilibuſque, *conſilium*, *concilium*, *diſſidium*, *diſcidium:* ex quibus aliiſque ſimilibus patet, e bono Codice ductum eſſe textum. Atque ut non negem, quaedam eſſe peccata operarum, ut queritur Franciſcus Puteolanus: tamen permulta credo ex ipſo Codice ſcripto eſſe. Nam v. g. XI, 17. *omiſſis*, *ſed*, pro *omiſiſſet;* neglecta duplicatio literae in *pelex*, et multa his gemina, ſimiliora librarii peccato videntur quam editoris; quod librarios centies ſic peccaviſſe obſervatum eſt. Mox *alacte* pro *alacre*, *ſilius* pro *filius*, facile typorum peccata agnoſco. Quae praeterea de hoc libro dicenda habeo, mox ſuis locis proferentur. Huius libri copia mihi olim facta eſt a I. E. Kappio V. C. nunc ego ex ipſius bibliotheca emtum habeo. Eiuſdem exemplum eſt in Bibliotheca Ducali Guelferbytana.

Poſt hanc principem editionem Maettarius T. V. P. II. p. 293. commemorat ed. Ven. 1484. et Rom. 1495. ſed ſine auctore ac teſte: unde eius traditioni parum tribuo. Ego quidem nuſpiam vidi earum editionum mentionem eam fieri, cui fides haberi poſſet. Lipſius porro in praefatione

ne editionis primae, 1574. ait ſe uſum editionis Venetae a. CIↃCCCCXCIIII. factae exemplo. In quo ſi nihil vitii habet numerus anni, nec CIↃCCCCXCIIII. eſt pro CIↃCCCCXCVII. eam editionem nemini praeter illum viſam oportet, qui Taciti editiones commemoravere. Itaque licebit mihi de his editionibus dubitare, dum idoneis mihi documentis perſuadeatur, iſtis locis, iiſque annis, Taciti libros editos eſſe.

Mihi poſt Io. Spirenſis editionem prima viſa erat, cum primum editionum varietatem recenſebam, *Franciſci Puteolani Venet.* 1497. forma maiori, curata per *Philipp. Pinci*, ſumtibus *Benedicti Fontanae*. Huic praefatio praepoſita eſt Franciſci ad Iacobum Antiquarium, Secretarium ducalem: in qua ſe dicit multis vigiliis intentiſſimoque ſtudio, recognoviſſe Taciti libros, adiuvante *Bernardino Lanterio*, omnium Mediolanenſium eruditiſſimo; de quo vide Saxium, loco mox laudando p. 240. Addit, Venetos impreſſores (vitio operarum eſt *veteri*, in exemplo Veneto, et ed. Beroaldi: pro quo *Veneti* legitur in editione Taciti, quae loci, anni, et typographi nota caret: de qua mox) adeo inculcaviſſe et foedaviſſe hoc divinum opus, ut non modo Cornelianae facundiae maieſtas inquinaretur, ſed vix ſenſus ullus coniectari poſſet. Huius quoque editionis charta et typi ſatis elegantes ſunt, ſed ſuperiorem illam Io. Spirenſis non adſequitur. Sed poſt nactus ſum matrem huius quaſi filiae, exemplum Mediolani factum, ſine loci et anni nota; et matrem filia multo pulcriorem et caſtigatiorem. Quibus libris uſus ſit Franciſcus cum Lanterio in corrigendo textu, non prodidit:

unde in ſuſpicionem venit I. Gronovio, forte et aliis, quaſi ex ingenio multa mutaverit, etiam licentius, quam deberet. Qua ſuſpicione eum magna parte abſolvi, poſtquam librum Guelferbytanum contuli. Etenim in eo maximam partem lectionum inveni, in quibus ingenio indulſiſſe creditur. Itaque haud dubie libris ſcriptis uſus eſt, ut ipſe profitetur, etſi non usquequaque bonis. Spirenſis exemplum ei pro baſi fuiſſe videtur. Ceterum egregiam Taciti libris operam navavit, quod eos etiam a vitiis manifeſtis vel librariorum, vel typographorum liberavit. Sed de Franc. Puteolano qui velit cognoſcere, adeat Io. Saxii Hiſt. liter. typogr. Mediolan. praemiſſam Argelati Bibl. Script. Mediol. T. I. qui et ipſe editionem Mediolanenſem facit eam, quae ſine anni et loci nota extat. Ceterum haec eſt, quam Pichena, qui eam e MSto bono ductam iudicat, item Ryckius, Venetam appellant, nempe, vel quod primam illam Romae curatam putabant, vel Venetae repetitionis modo exemplum habebant: etſi, quae Lipſius v. c. ad A. XI, 18. e Veneta laudat, in hac non reperiuntur. Sed in talibus facile erratur, ſimiliterque a Lipſio etiam in Romana, quam vocant, erratum eſt. Ego Puteolani editionem vocavi, ut ab aliis Venetis diſtingueretur, eſſetque nomen eius et Mediolanenſibus et Venetis exemplis aptum. Sunt autem huius editionis exempla perpulcra, etiam ſupra Venetam Io. Spirenſis.

Extare etiam ſciebam alius Venetae editionis exempla a. 1512, curatae a Io. Rivio; quorum tamen nullum mihi ante primam noſtram editionem, contigerat videre. Nec magnopere deſideraram.

Digitized by Google

raram. Etenim Ryckius, qui eius exemplum habuit, vix bis, ni fallor, aut ter in notis mentionem eius fecit, nec quicquam ex ea protulit, quod Tacito prodeſſet: vnde eam, collegeram, e ſuperiori illa totam ductam eſſe, eaque facile carere poſſe, qui illam haberet. Sed tamen, occaſione oblata, emi exemplum eius et inſpexi. Habet autem praefatiunculam Rivii brevem, et in ea breviorem etiam profeſſionem de opera a ſe navata. Opus totum, recepta novae editionis cura, ſe primum, ait, percurriſſe, in eoque tot errata, tot naevos reperiſſe, ut locis ſupra mille correxerit. Qui profeſſionis modus et conſenſus eius cum textu Puteolani, quem in notis indicavimus, clare indicat, editionis Venetae proxime ſuperioris, i.e. a. 1497. exemplum ab eo ita prelis typographicis accommodatum eſſe, ut operarum vitia tollerentur, quae praeterea vitioſa viderentur, de iudicio ſuo corrigeret. In quo quam ei interdum infeliciter res ſucceſſerit, exemplo eſſe poteſt correctio notata ad A. XI, 4. Ceterum et hanc intelligit Lipſius, interdum cum Venetam commemorat in edd. poſterioribus, ut colligi poteſt e nota ed. quintae ad XI, 18. vid. ibi notam noſtram n. 10.

Hanc excepit editio *Philippi Beroaldi* Iunioris, nitidiſſimis chartis typiſque, per Magiſtrum Stephanum Guillereti de Lotharingia, Tullenſis dioeceſeos, Romae 1515. Kal. Mart. Leonis X. Pont. Max. anno ſecundo. Praefatiunculam Beroaldi, quae ad editionis rationem pertinet, quia brevis eſt, liber autem ipſe rariſſimus, ſubiecimus: *Philipp. Beroaldus ad Lectorem: Quoniam vetus Codex, unde hunc ipſum deſcribendum atque invulgandum curavi, pluribus*

ribus mendis ſcatet, aequum videtur, Lectorem in primo quaſi operis limine, conſilii mei, quo in toto hoc negotio uſus ſum, admonere. Namque errores, qui poterant nulla temeritatis nota emendari, conſultis primo nonnullis eruditis et acris iudicii viris, correxi. At quae loca maiorem in ſe corrigendi difficultatem habere videbantur, ſicut erant, reliqui, appoſitis interiori margini ſtellulis, quae vitioſum Codicem teſtarentur. Sepoſuimus vero librum in calce quinti libri, in quo per numerum chartarum ſtellulam ipſam cum ſuo numero tanquam ad cauſſam dicendam in iudicium vocemus. Ibi dum lector aut dubitationem, aut opinionem noſtram audiet, vel ſententiam approbabit meam, vel meliorem ipſe afferet. Verum, etſi ea diligentia ſe uſum oſtendit Beroaldus, ad calcem libri quinti, ut illos ipſos quinque libros, iam formis excuſos, cum Codice vetere contulerit, et quae operae variaſſent, annotarit: tamen poſt eum Pichena et I. Gronovius non irritum laborem conſumſerunt, cum eundem veterem Codicem cum editis contulere: e quorum notatis patet, Beroaldum vel per negligentiam, vel ſcripturae veteris inſcitiam, non raro a vera lectione libri aberraſſe, quod etiam aliis olim viris doctis, et Petrarchae in deſcribendis Ciceronis epiſtolis, accidit. Sed illud monendi ſunt ſtudioſi harum literarum, ne eundem cum I. Gronovio aliisque errorem errent, nec putent, Beroaldum etiam reliquos Taciti libros Ann. et Hiſtoriarum e MS. Florentino, Langobardico illo, edidiſſe: quod falſiſſimum eſſe, me res docuit. Ipſa praefatiuncula, et admonitio de mendis typographicis, libro quinto ſubiecta, docere poterat, Beroaldum quinque illos libros tantum e MS. Corbeienſi edidiſſe.

Nam

Nam alter ille Codex, incertum eſt, an tum iam Florentiae fuerit. Si fuit, quid id ad Beroaldum, qui Romae erat? Agebatur hoc tantum, ut libri nondum editi vulgarentur. Itaque et exempla Beroaldina reperiuntur, in quibus tantum libri illi primi e Codice Corbeienſi inſunt. Ceteri igitur additi ſunt ex editione Fr. Puteolani. Cuius rei indicium vel hoc eſt, quod Libro XI. praepoſita eſt Puteolani praefatio. Planiſſime autem hoc me docuit textus Romani ipſius cum Veneto comparatio. Etenim vidi, locis oppido paucis illum ab hoc diſcrepare: ſicubi diſcrepet, id aut vitio operarum, aut correctoris ſedulitate factum, ut fere accidit in omnibus talibus libris. (vid. quae mox de Aldina ed. dicentur) Sed Mediolanenſe exemplum non habuiſſe, nec operis exprimendum dediſſe Beroaldum, parva res indicio eſt. Nam in praefatione Puteolani, quam repetitam eſſe dixi in editione Beroaldina, idem error operarum eſt, *Veteri* pro *Veneti* exprimentium, qui in Veneta; cum in Mediolanenſi *Veneti* ſit. Itaque fruſtra I. Gronovius pluribus locis (vid. v. c. ad XV, 64. XVI, 1. XV, 11. not. 1. 10. ubi mire ſe expedit) iraſcitur Beroaldo, aliter, quam in Florentino Codice eſſet, edenti, quaeritque, ubi oculos habuerit. Nempe longiſſime ab illo Codice Florentino, ſequens unum exemplum ſuum Venetum. Sed age, exemplis aliquot praeter ea, quae ante indicavimus, poſitis, rem planam faciamus. A. XIII, 14. init. et H. IV, 21. MS. Flor. *arbitrium*: Ber. priori loco *arbitrium*, altero *arbitrum*, ut Puteolanus. XIII, 21. extr. verbum *mater* abeſt a Flor. eſt ap. Ber. ubi I. Gron. *interim vox* mater *non eſt in*

vetuſtiſſi-

vetuſtiſſimo Mediceo, undecunque eam arripuerit Beroaldus: nempe e Puteolano; ut c. 25. *gladiatorum*, pro *gladiatores*, quod eſt in Flor. c. 31. *extruſerat*, pro *extruxerat* etc. Etiam peccata typographica Veneti libri ſervata eſſe in Beroaldina patet v. c. A. XIII, 49. in verbo *inſedebat*, pro *incedebat*. XV, 58. in *latatum* pro *laetatum*. Diſſenſus a Puteolano exempla ſunt XIV, 9. in *produntur*. c. 16. extr. in *eruebantur*. c. 17. in *contentione*. XV, 30. in *poſtero* etc. Huius libri exemplum habui, primum editurus hos libros e Bibliotheca Ducali Vinarienſi, in quam e M. Gudii bibliotheca per Schurtzfleiſchium illatum eſt; non multo poſt emi mihi pulcerrimum e Britannia.

Proximam huic editioni facit Maettarius T. V. P. II. p. 273. *Romanam a. 1517.* publicatam *ex officina Minutiana*, in cuius praefatione agatur de prima editione a. 1515. Sed iſte error ita perſpicuus eſt, ut vitium operarum eſſe videatur. Nam Minutiana officina non Romae, ſed Mediolani fuit; nec id ullo modo ignorare potuit Maettarius. Rectius itaque hanc editionem *Mediolanenſem* vocat Fabricius, in Bibliotheca Latina. Mirum autem videri poſſit, duobus annis poſt Beroaldi editionem Romanam, aliam inſtitutam eſſe, quae illam repeteret, cum edictum Leonis extaret, adiunctum editioni Beroaldinae, quo ducentorum aureorum poena proponeretur iis, qui hoc citra decennium auſi eſſent ſubiecti eccleſiaſticae iurisdictioni, ceteris, ubique gentium, excommunicatio latae ſententiae, quam vocat Curia Romana. Sed Minutianus, ſive ignorantia iſtius edicti, ſive fallendi ſpe, cum audiſſet, Tacitum pleniorem

Romae

Romae edi, per amicos Romanos conſecutus eſt, ut ſibi omnes exempli Romani plagulae, adhuc paene madentes a prelo, mitterentur; quas ille ſtatim recudebat, ſperans, ita ſuae editionis exempla una cum Romanis proditura. Sed ea ſpes irrita fuit. Nam re cognita, Leo hominem Romam evocat, rationem redditurum incepti, atque etiam poenas daturum. Sed deprecantibus iram Leonis ac poenam ab eo viris gratioſis, cum epiſtola veniam peccati, quod ab ignorantia edicti, et cupiditate diſcipulis ſuis exponendi hiſtoriam Auguſtam, natum eſſet, ſuppliciter rogaſſet, obtinet a. 1516. cum venia, poteſtatem abſolvendi operis, hac lege, ut cum Beroaldo ante decideret. Epiſtolae, Minutiani ad Leonem, et Leonis ad Minutianum, ſubiectae ſunt iſtius editionis exemplis. v. Saxius in Prolegom. Hiſt. Literario - typogr. Mediolan. p. 109. quem virum doctiſſimum miror tradere, Beroaldum priores quinque libros tantum edidiſſe, Minutianum autem etiam reliquum corpus, a Puteolano ante Mediolani editum, addidiſſe, cum aliud res ipſa doceat. Nempe deceptus eſt vir doctus exemplo Beroaldino, in quo ſoli primi libri eſſent, de quo genere ante monui. Huius editionis exemplum etſi diligenter quaeſitum, invenire mihi nondum licuit: nec profuturum quicquam erat, quando tota editio e Beroaldina fluxit.

Duobus annis poſt, h. e. 1519. Taciti opera edidit *Baſileae I. Frobenius*, ita eleganter, ut ſuperiores non modo aequaret, ſed etiam prope ſuperaret. Sed nihil aliud hic actum eſt, niſi ut Beroaldina repeteretur, cuius etiam praefatio notulaeque

tulaeque adiectae ſunt. Vt tamen aliquid praecipui haberet haec editio, additus eſt libellus obſervationum in Tacitum, ab Andr. Alciato ſcriptarum. Libellus deinde de moribus G. a Rhenano correctus eſt, de quo poſt dicetur. Nonnullis in locis diſſentit haec editio a Beroaldina, ſed, id quod clarum eſt, vitio operarum; ut paſſim in notis monuimus: v. c. III, 73. ubi edidit *populi contumelia Rom.* pro *contum. pop. Rom.* v. not. c. 29. ubi edidit *ultro* pro *ultra* etc. Et iſta huius exempli errata ſaepe notas et correctiones peperere Rhenano, cui huius editionis exemplum pro baſi fuit, ſaepe ad omnes editores ſequentes propagata ſunt, modo coniecturis tentata, modo etiam defenſa, ut notae noſtrae docebunt. Hanc editionem *Alciati* vocavi potius, quam Frobenii, ut diſtingueretur a ceteris, quas Frobenius dedit; caveremusque confuſioni diverſorum exemplorum Frobenii. I. Gronovius ſubinde editionem Frobenii laudat, ſed intelligit eam, quam nos Rhenani ſecundam vocamus: de qua mox dicendum.

Sed ante, quam ad ceteras Frobenianas editiones accedamus, interponamus aliquid de editione *Iuntina*, *Florentiae* a. 1527. 8. facta: cuius exemplum poſt editionem noſtram primam, e Bibliotheca Schwarziana in noſtram venit. Eſt autem textus Iuntinus ſumtus e Beroaldina, cuius et praefatio repetita eſt cum notulis in libros quinque, primum a Beroaldo editos: ſed interdum correctus ab *Ant. Franc. Varchienſi.* Nam ſe dicit edere libros quinque nuper inventos cum reliquis eius operibus, a Phil. Beroaldo iuniore, viro ſui

ſeculi

ſeculi eruditiſſimo ante caſtigatos, mox vero a ſe iterum cognitos. In quo, clarum eſt, nihil, praeter correctiones vitiorum typographicorum, intelligi poſſe, aut quae ingenio factae eſſent coniecturisque, ubi ipſe aliquid vitii eſſe putaret. Itaque editionis huius criticus uſus nullus eſt. Nec forte plus eſt in editione Florentina altera, quae anno 1552. adſignatur. Sed eius nihil niſi indicium dedere, qui eam commemorarunt: nec eius exemplum mihi unquam ſub oculos aut in manus venit. Redeamus ergo in Germaniam et ad Baſileenſes editiones.

Recognitionis igitur a Rhenano factae exempla primum prodiere in eadem urbe a. 1533. ex eademque officina Frobeniana, hoc titulo: *P. Cornelii Taciti equitis Rom. Annalium ab exceſſu Auguſti, ſicut ipſe vocat, ſive Hiſtoriae Auguſtae, qui vulgo receptus titulus eſt, libri ſedecim, qui ſuperſunt, partim haud oſcitanter perlecti, partim, nempe poſteriores, ad exemplar manuſcriptum recogniti magna fide, nec minore iudicio, per Beatum Rhenanum. Nihil hic fingi, docebunt caſtigationes ſuis quaeque libris additae. Libellus de Germanorum populis, Dialogus de Oratoribus, denique de vita Iulii Agricolae non ſolum emaculatius prodeunt, ſed et explicatius, adiunctis in hanc rem ſcholiis.* Haec quoque editio pulcra eſt, nec multum cedit ſuperiori. Manu ſcriptum exemplar, quo ſe uſum dicit, intelligit Budenſe, de quo ante dictum. Editum nullum habuit, quod quidem fateatur, praeter prius Baſileenſe: quod ſane mirandum in tempore eo, quo facile reperiri primae editiones poterant. At Baſileenſis exempli textum ille *vulgatum* vocat, etiam ubi operarum vitio aberrat a

c Beroal-

Digitized by Google

Beroaldino, aut Beroaldini peccata et aberrationes ab ed. Puteolani ſervat: quod non uno loco factum animadvertimus atque notavimus. Sic v. d. ad A. XIII, 45. dicit: ſcripſimus *potentiam ei adiiceret.* Iam ſic plane ediderant Puteol. Beroaldus. Sed in Baſileenſi erat operarum vitio *potentium.* XV, 44. extr. dicit ſe caſtigare *abſumerentur:* quod tamen eſt in omnibus praeter Baſil. ſuperioribus; in qua operae dedere vitioſe *abſumeretur.* add. not. ad H. IV, 14. 73. extr. etc. Contra alia eius peccata ne animadvertit quidem, velut ea, quae ante notavimus, et plura alia. Illud in primis nos advertit, quod permultis locis, ubi cum ſuperioribus, h. e. Veneto Puteolani et Beroaldino conſentit, corrigit textum, plane ut habet ed. princeps; cuius tamen nullam uſpiam mentionem facit: velut A. XII, 16, 19. bis; in quo loco nobis fides eius prope ſuſpecta fuit: XII, 32. extr. ubi pro *Sylvarum* correxit *Silurum*, plane, ut eſt in editione principe. Sed facile eum abſolvit tum nota viri integritas, tum multitudo locorum, quae pariter corrigendi ed. pr. facultatem dabat. Itaque iſta eum vel e libro Budenſi, vel ingenio petiiſſe putabimus. Omnino ille ſaepe ita corrigit, ut, unde correctio ſumta ſit, non dicat. Atque ex iis quasdam a Victorio excogitatas reperi, ut A. III, 18. 58. IV, 73. etc. quas utrum ſumſerit a Victorio et ſub nomine ſuo ediderit, an cum Victorio, id quod potuit accidere, in eadem coniecturae veſtigia incurrerit, non audeam dicere. In Germania uſus eſt editione alia Italica vetere, de qua infra dicemus. In Agricola et Dialogo de Oratoribus ſolo ingenio uſus eſt. Ceterum addidit

initio

Digitized by Google

initio operis *Theſaurum conſtructionum et locutionum et vocum Tacito ſolennium*, citatis etiam ex Livio plerumque teſtimoniis: quem libellum rectius ſuis editionibus, exemplo Seb. Gryphii, addidiſſent Gronovii, quam Salinerii notas, quas ipſi plerumque nugatorias eſſe iudicant. Denique Alciati et Beroaldi notae et praefationes additae ſunt ex editione ſuperiori. Hanc editionem vocavi *Rhenani primam*. Etenim ea repetita eſt in eadem urbe et officina a. 1544. ſed ita, ut priori illi multum pulchritudine concederet poſterior; quam *Rhenani ſecundam* dixi. Nonnulli viri docti, nominatim Gronovius uterque, primam illam ignoraverunt, eaque de cauſſa Aldinam editione Rhenani priorem putaverunt (v. I. Fr. Gronov. ad XI, 6.) et mutationes textus tribuerunt Aldo, quae Rhenano debentur. v. I. Gronov. ad VI, 21. 23. 43. XIII, 10. etc. An haec repetitio facta ſit ſciente Rhenano, nec ne, (nam tum adhuc erat in vivis) non audeo dicere. Novae quidem praefationis additum nihil eſt. Nec novas notas reperi, niſi forte unam, ſi recte memini. Ceterum a primae lectione differt in nonnullis; quae ego vel operis vel correctoribus tribuerim. Sic A. II, 38. e *transmerei* factum *tranſumere*: quod correctori debetur: Hiſt. II, 81. in verbis *introrſus in Pontum* praepoſitio *in* omiſſa; quod eſt vitium operarum, ſervatum uſque ad Ryckium, ut alia, de quibus in notis monuimus.

Anno poſt editionem primam Rhenani, h. e. 1534. prodiit *Aldina* Venetiis, octonis: quae eſt mera illius repetitio, ſine ullo auctario, aut mutatione, niſi quae ab operis, ut fit, nata eſt; velut

Digitized by Google

A. II, 38. III, 34. etc. Semel obſervavi coniecturam Rhenani in textum receptam A. IV, 47. Interdum tamen ab ea diſcedit, ſed vitio operarum, ut XII, 12. XIII, 17. etc. quae in notis indicavimus. Igitur facile Aldina careat, qui Rhenani editionem habet.

Eadem ratio eſt *Gryphianae*, quae Lugduni 1543. octonis prodiit, niſi quod plura operarum peccata admiſit. Additae tamen ſunt notae Ferreti, ſervatuſque Theſaurus Rhenani, quem dixi. Huius editionis exemplum habeo, quod totum manu elegante ita correctum eſt, uti praelo paratum fuiſſe videatur. Cuius ea manus eſſet, exquirere non potui. Lipſiana quidem editione poſterior correctio eſt. Nam emendationes fere ſunt e notis Lipſii, Mureti, aliorumque. Inprimisque id licet videre in Dialogo de Oratoribus, qui totus ad exemplum Lipſianum correctus eſt. Ante Pichenae tamen recognitionem correctionem iſtam factam eſſe, patet ex eo, quod nihil emendationum Pichenae reperitur. Novi, h. e. quod alibi non iam eſſet, perparum reperi, quod in notis meis prodere non neglexi. Ceterae Gryphianae, quae commemorantur, quotquot ante Lipſium prodiere, haud dubie tantum priorem illam repetunt: unde eas non magnopere requiſivi: quae poſt Lipſianam ἔκδοσιν vulgatae ſunt, velut Antonii Gryphii a. 1584. duodenis, e Lipſiano exemplo ductae ſunt. Ceterum quoties in notis noſtris ed. Gryph. commemoratur, prima illa a. 1543. intelligi debet.

Fuit ergo illis temporibus, h. e. inde ab a. 1533. vulgata Taciti lectio exempli a Rhenano proditi, niſi

niſi forte *Florentina a. 1552. octonis*, quam commemorat Fabricius, prioris exempli, hoc eſt Beroaldini, aut Iuntini prioris, h. e. a. 1527. retinens fuit; de quo nihil pronunciare in alterutram partem licet, cum mihi nunquam contigerit eius editionis exemplum videre.

A medio autem XVIto ſeculo duo eruditiſſimi viri ad Tacitum corrigendum ingenium doctrinamque contulere, *M. Antonius Muretus*, et *Iuſtus Lipſius.* Sed Muretum praevenit Lipſius, ut ipſe Muretus teſtatur Var. Lect. XI, 1. admodum favens ingenio et doctrinae Lipſii. *Deprehendimus*, inquit, *ita ſaepe incurriſſe utrumque noſtrum in eadem veſtigia, ut, qui rem non noſſet, pleraque ſumſiſſe alterum ab altero ſuſpicaretur. Quam ſuſpicionem a me, ſi nihil aliud, temporum ratio facile amolitur; neque caaere in Lipſium ſinit fides ipſius et probitas, qua ille non minus, quam ingenio, excellit.* etc. Sequuntur deinde quatuor capitibus quaedam Mureti coniecturae, a Lipſianis diverſae. Sed edidit etiam Romae 1580. Librum primum Ann. cum notis ſuis, aliquoties in Germania recuſis. Lipſius autem Tacitum ad MSS. et edd. veteres recognitum, cum erudito Commentario edidit primum *Antverpiae 1574.* octonis, et poſt a. 1581. eadem forma, *Lugduni 1585.* forma maiori, 1588. et 95. octonis, et ſextum *Antverpiae* a. 1600. quaternis, et forma maiori, cuius exemplum in Bibliotheca Dresdae Principali vidi. Ex hac ductae ſunt ceterae Antverpienſes, poſt mortem eius vulgatae, quarum habeo eam, quae 1648. curata eſt. Eae habent hoc commodi, quod Commentarius ſubiectus eſt textui, qui ante ad calcem reiectus fuerat. Omnino meliores ſunt

edd. quae poſt Pichenae ἔκδοσιν prodiere. Nam ex ea in multis profecit, in quibuſdam mentem mutavit, ut ipſe dicit in praefatione editionis ultimae. Itaque etiam in notis quaedam diverſitas eſt, et v. c. nota ad A. XIV, 13. ad verbum *reperiret*, non eſt in ed. 1585. nec bene fecere Gronovianae editionis curatores, cum notas non ex ultimae recenſionis exemplo ſumſere: quod nos in noſtra editione correximus. Nam aliquot notulas, quae in ſexta eſſent, deſideravimus in ed. pr. I. Fr. Gronovii, unde noſtram exprimi curavimus. A. I, 2. in edd. Gron. ad verba *odio et terrore* eſt duplex nota Lipſii: nos e ſexta repoſuimus. III. extr. temere omiſſa eſt notula etiam in ſexta Lipſ. quam nos e tertia reſtituimus. Vſum eſſe Lipſium Codd. Vaticanis et Farneſiano, ante dictum, item excerptis e Cod. Agricolae. Conſuluit et edd. veteres, ſed non omnes ab initio. Nam in editionis primae praefatione unam Venetam e ſeculo quintodecimo commemorat, quam ſibi, ait, pro libro ſcripto fuiſſe. In ſequentibus paullatim et alias conſuluit, ut Romanam quam vocat, i. e. Spirenſis, Venetam alteram Rivii, Beroaldinam, Baſileenſem Rhenani, et Florentinam Pichenae. Spirenſis exempli excerpta tantum, nec ea accurata habuiſſe, iis exemplis inductus credo, quibus lectiones profert, quae in ea non reperiuntur. Aliquot ſpecimina poſuiſſe, non alienum fuerit, eaque ex uno libro Hiſt. IVto c. 33. 35. 65. extr. 78. extr. quibus locis videndae notae noſtrae. Etiam Gruterus ad H. II, 63. ex ed. Rom. laudat falſo *tenuit* pro *terruit*: ſed in hoc facilis aberratio oculorum fuit, non ita in iis, quae ante poſuimus, locis, aliiſque pluribus.

pluribus. Viciſſim pluribus locis ei lectio editionis primae ignota fuit. Nam pro coniectura ſua interdum adfert, quod eſt in illa editione. Vide e.c. notas noſtras ad A. XV, 23, 3. 30, 6. 33, 2. etc. Per vanitatem quidem eum aliena pro ſuis venditaſſe, non eſt vero ſimile. Cuius editionis textum ante oculos habuerit Lipſius, cum ſcriberet notas, praelisque accommodarit, nondum potui reperire. Vulgatus tum textus erat Rhenani. Itaque, cum dudum deprehendiſſem, lectionem, quam ipſe *vulgatam* vocat, non ſemper conſentire cum lectione editionis primae Rhenani, cuius exemplum in manibus erat, putabam, ſecundae Rhenani lectiones intelligi. Sed ea comparanda didici, in nonnullis quidem locis ita eſſe, ut ſuſpicatus eram, ſed plures, quas ille vulgatas lectiones vocet, nec ibi, nec in ulla alia ſuperiorum, quas haberem, reperiri. Vnde planum eſt, eum in manibus atque prae oculis habuiſſe editionem aliquam ignobiliorem, in qua peccata ſecundae Rhen. aucta novis eſſent, quae ille pro vulgatis lectionibus haberet, de more ſcilicet vulgari, quo eam quisque vulgatam putat, quam in ſuo exemplo invenit. Ea quae ſit, nondum potui reperire. Loca quidem ipſa notavi, quorum indicio alii poterunt rem deprehendere, ſi qui forte illius ipſius editionis exemplum habeant, et attendere velint. Gratum mihi quidem fecerit, qui rem deprehenſam mihi indicarit. Illud etiam de notis Lipſii Criticis monere attinet: Pichenam et alios interdum commemorare Lipſii coniecturas, quae in notis non reperiuntur. Eae autem quaerendae ſunt in margine exemplorum Lipſianorum. v. e. g. ad A.

XV, 23. not. 2. Ceterum ita praeclare de Tacito meritus eſt Lipſius, ut merito *ſoſpitator Taciti* dicatur, eiusque Commentarius in Tacitum recte a Burmanno, τῷ πάνυ, omnibus ceteris eius libris, quamvis bonis, praeferatur, in praef. ad Librum de Vectigalibus Pop. Rom. Fabricius in Biblioth. lat. Vol. II. p. 754. tradit, in Bibliotheca Ampliſſimi Senatus Lipſienſis eſſe Codicem Taciti (ed. Lipſii a. 1585.) cum Commentariis, ipſa Lipſii manu, deinde a Fr. Hotomanno, Scipione Gentili, Mich. Piccarto, emendatis auctiſque. Decepit virum praeclarum, qui ei hoc perſuaſit. In titulo libri eſt manus Lipſii, donantis id exemplum Hugoni Donello, nuspiam alibi. Gentilis verſiculos quosdam in capite ſcripſit ad Scherbium, cum dono eum Scherbio librum daret. A Piccarto in capite aliquot foliis ſcripta eſt Chronologia, ſive ſupputatio annorum in Taciti libros, et ſtemma familiae Auguſtae Lipſianum, quod tum nondum adiectum a Lipſio erat: ab eodem capitum et ſectionum minorum numeri in margine adſcripti. Interdum et, ſed non eadem manu, loca parallela et libri laudati, in quibus de quibuſdam ſententiis moralibus collectanea eſſent. Scholia etiam in Agricolam adſcripta. Ab hoc tempore lectio vulgata eſſe coepit ſola Lipſiana.

Cum Lipſius iam aliquoties edidiſſet Taciti libros a ſe correctos, *Curtius Pichena*, Florentinus, edere eosdem emendatius inſtituit. In ea re Codicibus Florentinis uſum eſſe, ſupra dictum. Habuit praeterea editionem Puteolani, cuius lectiones non uno loco reſtituit. Hic cum vulgatam lectionem memorat, ſemper Lipſianam ed. 1585. intelligit.

Digitized by Google

intelligit. Vnde ſaepe fit, ut vulgatam corrigere ſe dicat, velut e Florentino, quae merae depravationes operarum erant in exemplis Lipſianis, reponatque, quae dudum in aliis edd. fuerant. v. v. c. ad IV, 44. 48. Atque etiam VI, 33. coniecturam Lipſii, quae nunquam in textum venerat, pro vulgata laudat. Multa ille recepit in textum, quae Lipſius, aliique, tantum pro coniecturis poſuerant in notis; unde in omnes ſequentes edd. propagata, iam vulgatae lectionis auctoritatem obtinent, quam nemo ex ingenio corrigere audeat. Ceterum praeclare et hunc de Tacito meritum, convenit, eiuſque adeo exempli textus pro accuratiſſimo et emendatiſſimo recte habitus eſt. Gruterus quidem ad Cicer. Verr. V, 7. Pichenam vocat *ſoſpitatorem Taciti*, *poſt Lipſium, unico magis unicum*. Florentinae editionis exemplum non vidi, nec Batavae, quam parum accurate factam eſſe monet alicubi I. Gronovius. Vſus ſum exemplo editionis Francof. 1607. quaternis curatae, quam Gronovius Batavae longe praefert.

Secuta eſt a. 1638. *Bernecceriana recenſio*, quae Pichenae textum prope totum ſervavit, pauca de coniectura doctorum virorum, etiam Freinshemii, mutavit, quae ſuis locis notavimus. Acceſſere etiam notae Freinshemii, in loca intacta interpretibus ſuperioribus, aut ſecus accepta, dignae claritate nominis Freinshemiani. Huius editionis textus, ſed non paucis operarum vitiis admiſſis, repetitus eſt in editione, quae Lugduni Batavorum a 1675. octonis facta, et a. 1685. repetita eſt, ſub nomine *I. Fr. Gronovii*, viri ſummi: a quo ea editio inſtituta, ſed non abſoluta fuerat. Non uſus

eſt Gronovius libris ſcriptis, nec editionibus antiquioribus. Igitur ſubinde pro coniectura poſuit, quae in ed. pr. ſaepe et aliis, reperiuntur, ut non uno loco a nobis adnotatum eſt.

Non ita multo poſt *Theod. Ryckius* ad recognoſcendum Tacitum acceſſit, adiutus Codice Agricolae maxime, excerptis MS. Regii, editionibusque Puteolani, Beroaldi, Rivii; edidítque Taciti libros cum notis ſuis Traj. ad Rhen. a. 1681. 12. Exprimi iuſſit textum Gronovianae editionis, h. e. Bernecceríanum, niſi quod nonnulla e Cod. Agr. MS. Flor. cuius excerpta a I. Gronovio acceperat, et ed. Puteol. correxit, quaedam etiam, ſed oppido pauca, de coniectura.

Acceſſit poſt hunc ad recenſendum Tacitum *I. Gronovius*, inſtructus excerptis Florentinorum librorum, et accuratiſſima utriuſque Codicis collatione cum editionis paternae textu; unde non uno in loco textus bene correctus eſt. Sed ipſe abſolvere opus atque edere non potuit, morte praeventus. Edidit filius Abrahamus et avitae editioni patris notas addidit a. 1721. 4. Quantum ille pretii his libris ſtatuerit, ſupra dictum eſt. Vellemus, lenius tractaſſet Ryckium; quem ſubinde in levi reita increpat, velut patriae ſalutem didiſſet. Creprodimus tamen, mitius virum excellenter doctum ſenſiſſe, quam ſcripſiſſe.

Hae fere ſunt editiones, quibus uſi ſumus in textu Taciti recenſendo cum primum eum laborem ſuſcepimus: ceterae minus clarae ſunt, nec locum obtinent in iis, quibus ius ſuffragii concedatur, cum de lectione aliqua quaeritur. Nam eae ex harum aliqua ductae et repetitae ſunt: et

ſi

Digitized by Google

ſi qua forte in parte diſcedunt, id aut operis debetur, aut non eſt tanti, ut propterea earum ratio in hoc cenſu debeat haberi. Tempus facile docebit, unde quaeque derivata ſit. Nam ut ante Lipſium omnes Rhenani editionem expreſſere, ſic poſtea Lipſium ſecuti ſunt omnes, deinde Pichenam, et Berneccerum, aut huius ſequaces.

Sed exorti ſunt duo alii operum Taciti editores Francici, qui ad Criticam rationem pertinent. Primus I. N. Alemannus (*Lalemand*) V. C. qui a. 1760. 12. Taciti opera edidit, uſus libro uno ſcripto Regio, cuius lectiones, in primis cum ed. Spirenſis conſentientes, plerumque in textum e noſtra ſumtum recepit. Maiori conatu et pluribus praeſidiis librorum inſtructus novam editionem molitus eſt Gabr. Broterius, quam a. 1761. Programmate promiſerat. Ea ſuperiori anno abſoluta eſt Pariſiis, tribus magnis formae mediae Voluminibus. Baſin fecit textum recenſionis noſtrae, ut in programmate profeſſus erat. Vſus autem eſt libris ſcriptis, qui quidem ab aliis ante ſe vel omnino non adhibiti fuiſſent, vel non ſatis diligenter, Regio, (nam Alemannus lectiones eius, in prioribus libris raro, et quibus locis iam notarat Ryckius, commemorat, ad ſaepius L. XIV. ubi tacet Ryckius, e interdum utiliter, tum L. XVI.) Vaticanis, his recentioribus omnibus e quarto aut quintodecimo ſeculo, et Excerptis incerti libri, in margine Beroaldino, ſcriptis: quorum lectiones in notis criticis exhibet, additis coniecturis interdum ſuis et iudiciis ſuper aliorum lectiones et coniecturas, item aliorum virorum doctorum correctionibus, in marginibus exemplorum Taciti repertis

tis, quibus illi uſi erant. Huius viri doctiſſimi labor quid huic ſecundae noſtrae editioni in genere critico profuerit, notae noſtrae indicabunt.

Antequam hunc locum de editionibus relinquimus, libet monere ſtudioſos, ut diſcant, quae res ſit ea, quam *vulgatam ſive receptam lectionem* dicant, quam tam ſaepe in ore habeant imperiti rei Criticae, cuius tantam reverentiam plerique ita profiteantur, ut reverentiam erga auctoris cuiusque libros nulla in re magis ponant, quam in conſervandis eorum vitiis omnibus. Vere dixit, qui homines plerumque neſcire dixit, quid ſibi velint, cum de recepta lectione vulgatoque textu loquantur. Plerumque vulgatam et receptam lectionem homines intelligunt, quam in ſuo libro habent, h. e. ſaepe coniecturam in textum illatam, quod ſexcenties in Tacito factum, vitium operarum, correctionem pravam male curioſi correctoris ſpeciminum typographicorum. Itaque, quod mirere, alius aliam vulgatam lectionem et receptam habet. Intelligitur res planiſſime Taciti exemplo. Rhenanus vulgatam lectionem, ut vidimus, intelligebat, quicquid eſſet in ed. Baſil. 1519. ſive recte, ſive prave expreſſum. Poſt eum intelligebant hoc nomine, quicquid in editione Baſil. Rhenani eſſet, aut in iis, quae ex hac fluxiſſent: Lipſius lectionem ignobilioris et obſcurae editionis, quam praelis typographicis accommodabat, vel maxime eius mendas: Pichena ſcripturam omnem qualemcunque Lipſianae ed. 1585. Ryckius ed. Gronovianae, ſive Berneccerianae. Quae ergo eſt vere vulgata et recepta Taciti lectio? Profecto ſaepe animadverti, vulgatae lectionis nomen nihil eſſe, niſi, quod de Fortuna dixit

xit vetus aliquis, ἀγνόιας ἔιδωλον, perſugium certe inſcitiae. Non videndum eſt in ſcriptoribus antiquis, quae vulgata lectio ſit: ſunt enim ſaepe in uno loco plures vulgatae; atque etiam mendae vulgantur, ut centies in notis ad Tacitum docui: ſed quae bona ſit, e bonis libris et correctis ducta, et linguae legibus rebuſque conſentiens maxime. Sed tempus eſt dicendi de noſtra editione, quidque in ea curanda actum ſit.

I. G. Graevius exiſtimabat, Taciti libros adhuc valde eſſe mendoſos, mirabaturque, Lipſium de locis mendoſis tam raro admonuiſſe in Commentario ſuo: in ep. ad Heinſ. T. IV. Collectionis Burm. p. 498. Recte. Neque id librorum modo ſcriptorum vitio accidit, quorum etiam optimus quiſque vitioſus multis locis et interpolatus eſt, ut ſupra vidimus, notaeque virorum doctorum non uno loco docent, ſed etiam editorum, qui, exemplis veteribus non diligenter conquirendis comparandiſque, vitia operarum non animadverſa propagaverunt. Itaque dedi operam, ut, quoad diligentia conferendarum veterum edd. fieri poſſet, perficerem, ne ab hac parte aliquid omitteretur, quo emendatior Tacitus reddi poſſet. Et libris editis quidem uſus ſum omnibus, qui prodeſſe poterant, h. e. iis, de quibus ante dictum eſt, quorum varietatibus, quanta potui diligentia, notandis, conſecutus ſum, ut non modo multis locis Tacitum vitiis operarum, temere per multas editiones propagatis, liberarem, ſed etiam origine cuiuſque lectionis reperta, quae melior eſſet, iudicare poſſem. Vellem equidem, ut mihi licuiſſet Codices ſcriptos conquirere, iiſque excutiendis aliquid

Digitized by Google

quid ad Tacitum emendandum adiumenti compa-rare: ſed quoniam boni, qui quidem nondum in conſilium ab editore aliquo vocati eſſent, non ſuppeditabant, editis contentus eſſe coactus ſum. Vſus tamen ſum, cum primum edebam, ut ſupra indicavi, Codice Guelferbytano. Is etſi recens eſt, tamen et ad lectiones nonnullas confirmandas, et ad meliores indagandas ſubinde profuit. Complectitur ſolos libros Annalium inde ab undecimo, et Hiſtoriarum. Scriptus eſt in membrana, manu elegante, ſed paſſim correctus a manu ſecunda: ita tamen, ut plerumque priorem lectionem adſequi liceat. Correctiones ſaepiſſime cum lectionibus ed. pr. conſentiunt: ſive ex eodem Codice, ſive ex ipſa illa editione promtae ſunt. In Germania recenſenda uſus ſum etiam varietate Codicis chartacei Turicenſis, a Petro de Numagen, Trevirenſi, Capellano S. Leonhardi prope Thuregum, ita ſe vocat ipſe, ſub finem ſec. XV. ſcripti: quem mea cauſſa, pro ſingulari ſua in me benevolentia, excerpſit I. I. Breitingerus, V. C. Praeterea mihi Kappius noſter, obtulerat editionem libelli veterrimam, qua comparanda cum vulgatis cognovi, eſſe illum ipſum Codicem, quem ab Artolpho medico acceperat Rhenanus. Eius ope mihi licuit reperire originem lectionum, a Rhenano in illum libellum inductarum, et ipſum libellum non uno in loco correctiorem reddere. Ita autem in multis conſentit cum excerptis veteris editionis, ab Abr. Gronovio adiectis Var. Lect. Cod. Arund. ut ab initio eandem putarem. Sed deinde ita reperi differre, ut illum librum ab hoc diverſum iudicarem. Habui etiam editionem Poggii Flor. ſubie-

ctam

ctam verſioni latinae Diodori a. 1476 Venetiis, per Andream Iacobi Katharenſem curatam, quam bibliotheca noſtra Paullina ſuppeditavit. Eius lectiones ab initio libri indicavi, hoc conſilio, ut appareret, eam plane cum editione Io. Spirenſis, cuius etiam vitia omnia ſervat, conſentire: omnes per totum deinceps libellum enotare ſuperſedi. Editionem Bononienſem a. 1472. laudatam Pichenae ad c. 2. nunquam vidi, eſtque fortaſſe in eo nomine error memoriae, Bononiam pro Mediolano ſuggerentis. Nam a Minutiano eo, de quo ſupra dixi, hunc libellum etiam ſeparatim editum conſtat, ut ab Rhenano, eodem, quo cetera edidit primum, a. 1519. 8. Venit etiam in manus exemplum tale, a Io. Aeſticampiano, Viro clariſſimo, proditum in hac urbe a. 1509. 4. ex priori aliqua editione. In libro de Oratoribus non eam diligentiam adhibui in notandis lectionibus vett. edd. Nam nec tanti putabam in iſto libello, cui ego nunquam tantum pretii ſtatuiſſem, quantum vulgo ſolet; et tanta eſt multitudo varietatis, nullum magnopere uſum habiturae, ut nemini me gratum facturum putarem.

Sed praeter libros ſcriptos editoſque, adhibui etiam in conſilium viros doctos, qui vel ex inſtituto in Tacito corrigendo laborarunt, vel obiter in libris ſuis loca corrupta emendare tentarunt; cuius generis multa notata e lectionibus meis habebam. In illis etiam fuere Groslotii coniecturae ad Douſam a. 1581. miſſae, quas Syllogae ſuae epiſtolarum inſeruit Burmannus T. I. p. 348. et Heinſii obſervationes ad Libros tres priores Annalium, quas Dorvillius, a Burmanno

Secundo,

Secundo, V. Cl. acceptas Obſervationum Miſcell. Vol. IX. inſeruit. Sed nunc Heinſianas notas univerſas huic ſecundae editioni noſtrae addidimus, acceptas ab eodem Burmanno, per Fr. Oudendorpium iam tum, cum editio prima fiebat, ſed ſerius, quam ut tum addi poſſent. In iis uſus eſt uno libro ſcripto Agricolae, cuius lectiones longe plures, quam Ryckius, attulit. Saepiſſime coniecturis, interdum audacius, quam in poetis ſolebat; in quibus metri vincula coniectandi lubidinem facilius cohibent, quam in proſaicis ſcriptoribus. Facile intelligitur, ultimam curam defuiſſe, quae limaret ſcripta, et fluctuationem in coniectando tolleret; quae eſt interdum tanta, ut nobis quidem etiam moleſta fuerit. Ceterum multum ineſt ingenii atque doctrinae. E Bibliotheca Ducali Vinarienſi acceperam etiam, beneficio Bartholomaei, Viri Venerandi, qui in aula Vinarienſi, pari cum doctrinae et ſanctitatis laude, ſacra faciebat, exemplum editionis Pariſinae, a Morello 1612. duodenis, ad Lipſiani textus exemplar, factae, quod olim Heinſii fuit, paſſimque notatum erat eius manu. Sed chartae ita diffuderant transmiſerantque atramentum, ut raro ſcripturam aſſequi liceret. Quae quidem aſſecutus eram, vidi eſſe aut ſcholia, aut coniecturas de lectione, vel ante apud alios iam repertas, vel incognitas ante mihi. Eas notare coeperam, cum ſpes adferebatur de notis Heinſianis e Batavis. Itaque, tum nolui diutius oculis meis vim facere. Ex eadem Bibliotheca mihi ſubmiſſum erat exemplum Berneccerianae editionis, quod Schurzfleiſchii manu in margine notatum diceretur. Sed ibi quoque quam

pauca

pauca repererim digna relatu, e notis noſtris apparebit. Denique acceperam e Bibliotheca Cizenſi a I. Frid. Leiſnero, Viro doctiſſimo et vetere amicitia mihi coniuncto, qui tum ei Bibliothecae praeerat, notulas Reineſii, in margine exempli ſcriptas, quo ille uſus fuerat: e quibus nonnullas in notis meis commemoravi. Quae autem ſub Schefferi nomine ad Agricolam attuli, ea ſumta ſunt ex eius obſervationibus, quae in Obſerv. Miſc. Dorvillianis Vol. IX. T. III. reperiuntur. Ceterum et ipſe operam dedi, ut examinandis diligenter verbis Taciti omnibus reperirem, ubi vel interpolatus eſſet, vel corruptus. In quo tamen hac, ut debui, moderatione uſus ſum, ut nihil mutarem de coniectura in textu, ubi non evidentia eſſet ea, ut quemvis viderem probare correctionem debere, qui latinitatis univerſae, et Cornelianae indolem accurate cognoverit, et uſum rei Criticae habeat.

Sed hic mihi audaciae invidia deprecanda eſt in eo, quod non uno loco me exiſtimare, aut ſuſpicari profeſſus ſum, Tacitum interpolatum eſſe, ut A. XVI, 2. in voce *viſoribus*, in Germ. 39. et aliis nonnullis locis. Poſſim me tueri, ſociis iſtius culpae commemorandis. Gruterus quidem paſſim ἐμβλήματα agnoſcit, reprehenſus eo nomine a Iacobo Gronovio ad L. IV. Annal. et Graevius, ut ſupra dixi, etiam illos antiquiſſimos Codd. Florentinos interpolatos iudicabat. Sed non utar iſta defenſione. Etenim exemplis iis doceri poteſt, Codices Taciti etiam optimos interpolatos eſſe, de quibus nemo hodie dubitet, poſtquam a Lipſio

Pichenaque ea ipſa ἐμβλήματα ſunt exemta v. Lipſ. ad A. XIV, 9. init. et Pich. ad H. III, 20. me ad XVI, 2. H. III, 7. 8. In primis in Tacito interpolationes factae ſunt duabus de cauſſis. Primo, conciſus ſcriptor cum eſſet, gloſſae ſaepius, quam in aliis libris, in margine aut inter verſus ſcriptae ſunt, quae inſcitia librariorum facile in textum venire potuere: ſicut non uno loco docuimus, varietatem lectionis, in margine ſcriptam, in textum migraſſe; quod et in aliis ſcriptoribus antiquis non raro factum. Deinde MSS. in his Guelferbytanus, docent, in margine Taciti ſcriptas fuiſſe a dominis ſententias ſimiles, verſiculos poetarum, capita rerum, et ſimilia. Sic A. XI, 7. ad verba: *ſublatis ſtudiorum pretiis etiam ſtudia peritura*, eadem manu adſcriptum eſt e Ciceronis Tuſculanis: *honos alit artes, omnesque incenduntur ad ſtudia gloria, iacentque ea ſemper, quae apud quosque improbantur. Ibid.* 31. ubi in textu Codicis eſt *feminae nebridibus cinctae*, in margine eſt gloſſa: *nebridibus, pellibus cervinis*, a prima manu. XII, 7. ad verba: *cuncta feminae obediebant*, in margine eſt m. pr. *dux femina facti*; quod e Virgilio eſſe, ſciunt omnes. Ibid. ad c. 66. extr. verſus Iuvenalis: *Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas, per famam et populum nigros efferre maritos.* XIII, 17. iuxta verba: *antiquas fratrum diſcordias et inſociabile*, ſcriptum eſt: *Fratrum quoque gratia rara eſt*: et, *non capit regnum duos.* L. XV, 33. init. in margine gloſſa haec eſt: *ſcena locus umbratilis, ubi fiunt demonſtrationes.* Mox c. 9. extr. ad verba: *ceciniſſe Troianum excidium*, in margine hemiſtichium Iuvenalis: *Troica carmi-*

na

na ſcripſit. H. I, 10. ad verba: *bellum Iudaïcum Flavius*, ex eodem Iuvenali: *cum iam ſemianimem laceraret Flavius orbem.* ad c. 21. verba: *nec cunctatione opus*, adſcriptum Virgilianum: *rumpe moras.* ad c. 30. verba: *muliebri ornatu*, in margine iterum e Iuvenali: *et preſſum in faciem digitis extendere panem.* H. III, 7. ad *Galbae imagines ſubverſas* additum: *et Galbam auriculis naſoque carentem* ex eodem. Hinc, quam proclive fuerit, aliquid in textum inſeri, quis non videt? cum id etiam in aliis libris antiquis, ut Ciceronis, Livii, factum eſſe conſtet.

Interpretes nactus eſt Tacitus numero permultos, ſed non admodum multos valde probandos. Sunt autem duo genera: alterum eorum, qui de emendatione corruptorum, et explicatione obſcurorum laborarunt: alterum horum, qui prudentiae civilis e Tacito diſcendae magiſtros ſe profeſſi ſunt. Huius generis magna multitudo ſuperiori ſeculo extitit. Etenim tempus fuit, quo in magno pretio iſta ratio haberetur, atque adoleſcentes cupide et frequenter ad ſcholas confluerent, in quibus non tam agebatur hoc, ut Tacitus recte intelligeretur, quam ut civilis prudentia, ut iactabant, e Tacito diſceretur: allicientibus ſtultitiam adoleſcentum illius rationis praeconibus, qui Politicas artes induere iſti aetati ſtulte tentarent. Abiit tempus illud. Coeptum eſt intelligi, quam parum utilis in eo labor ſuſciperetur. Itaque et libri ex eo genere nec requiruntur hodie, nec leguntur. Merito. Etenim haec ratio Taciti interpretandi, quae con-

Digitized by Google

gerendis ſimilibus ſententiis exemplisque, et eliciendis quibuſdam conſectariis, ad mores vitamque humanam pertinentibus, continetur, nec ingenii aliquid requirit, nec quicquam docet, quod non ſua ſponte cuivis in mentem veniat, ubi verba Taciti recte intellexerit. Veriſſime Gordonus, Britannus, in Diſpp. hiſtoricis et politicis ſuper Taciti libris T. I. p. 72. „*De tous les Commentateurs Politiques de Tacite*, je n'en trouve que bien „peu d'eſtimables: je parle de ceux, que j'ai vus, „dont la plupart ſont au deſſous du médiocre. „Ce ne ſont que des Compilations ennuyeuſes de „Lieux communs, des Paraphraſes languiſſantes, „où le ſens de l'Original eſt noyé dans des explications ſuperflues: les reflexions pleines de feu „de Tacite, y ſont converties en maximes uſées, „ſouvent malheureuſement transformées, la plupart frivoles et affectées: ce ne ſont encore ſouvent que des idées communes, à la portée du „moindre Payſan, ou d'un enfant; des declamations bouffies et ennuyeuſes, fort travaillées, et „où l'on n'apprend rien. Voilà ce que l'on peut „dire en gros des Commentaires de Boccalini, d' „Annibal Scoti, de Forſtnerus, de Schildius, *et de* „*pluſieurs autres.*„ Idemque mox de Amelotii conatibus recte iudicat: et erit, ut opinor, tempus, cum non multo ſecus de Gordono iudicabitur. Namque hoc genus Interpretum cum altero illo critico et grammatico ita et pretio, et uſu, et fato comparatur, ut Aſcetici Theologorum libri, compendia et ſyſtemata doctrinae, concioneſque populares, cum Commentariis in libros divinos eruditis Maſii, Merceri, Bezae, Vitringae, Grotii,

tii, aliorumque ſimilium. Vtiles libri illi eſſe poſſunt imperitis, tironibus; a doctioribus non magnopere leguntur, et cum auctoribus fere moriuntur. Ex altero autem genere longe princeps eſt Iuſtus Lipſius, quo maxime duce uti debent, qui ad Tacitum legendum accedunt. Huic proximus eſt Io. Fr. Gronovius: qui iuſtum quidem Commentarium non ſcripſit, ceterum notis, quamquam paucis, plurimum luci Tacito adfudit. Itaque horum notas huic editioni addidimus. Magnam etiam laudem merito ſuo conſecuti ſunt Pichena, Freinshemius, atque Ryckius. Sed eorum notas non capiebat modus libri, qui iuventuti deſtinabatur. Et dedimus operam, ut, quae illi bona habent, in primis neceſſaria ad recte intelligendum, e notis noſtris, ſub eorum tamen nominibus cognoſci poſſent: quod etiam in aliorum obſervatis fecimus: curavimusque, ut ne quis ceteras, quae in edd. Gronoviorum reperiuntur, notas magnopere deſiderare poſſet: in quibus multa ſunt hodie vulgata, ſaepe etiam inepta, in primis in notis Salinerii, quae, vix adſequor, quare dignae habitae ſint, quae iſtis editionibus infererentur, cum tam ſaepe ipſi Gronovii pro gerris ſiculis, fabulis, nugis repudient. vid. c. Io. Fr. Gron. ad XII, 18. I. quidem Gron. ad XIV, 33. plane, *Salineriana ſemper claudicant et inepta ſunt.* Similiterque interdum de notis Vertranii, et Donati iudicant: v. ad XIII, 49. 51. XV, 74. H. I, 24. extr. de notiſque Lupani iudicandum erat, quae ſubinde falſiſſimae ſunt, adeoque noxiae eſſe non ſatis peritis poſſunt, niſi refellantur. Eademque de cauſſa ceteros Taciti interpretes recentiores ne-

Digitized by Google

gleximus, in primis Ludov. Aurelium (d'Orleans) cuius Commentarium in Annales Pariſ. 162[illegible]. editum habemus, et Iulianum Pichonum, qui in uſum Delphini Tacitum edidit: cum hic nullam operae ſuae laudem tulerit, ille etiam ineptiarum et peccatorum ſaepe puerilium merito arguatur. vid. Fabrett. ad Columnn. Trai. p. 192. 25[illegible]. etc. Vnde falli patet Fabricium τὸν μακαρίτην, qui in Bibl. lat. V. I. p. 475. prolato loco e Colomeſio, ubi *novus ſed aliquando ineptus cogitator* vocatur, exiſtimat, Colomeſium ſcripſiſſe *non ineptus*. Acceſſere nuper duo Francici, Alemannus, et Gabr. Broterius, de quorum editionibus ſupra memoravimus: uterque uſus eſt ſuperiorum notis ad interpretationem pertinentibus: ceterum ſaepe nimis pueriles notas ſcripſere et explicavere, quae apud nos quidem nemo de tironibus ſibi explicari velit, praeſertim ex iis, qui ad Tacitum legendum accedant. Broterius etiam Diſſertationes, ut vocat, addidit, in quibus plerumque loci communes antiquarii tractantur; ſuper quos commodius erat lectores ad Lexica aut antiquitatum ſcriptores ablegari. A nobis quidem cura habita eſt, ne quid inexplicatum relinqueremus, in quo haerere poſſent ii, qui ad Tacitum legendum admitterentur, hoc eſt, iam aliquantum literis latinis eruditi: qui ſane non opus habent talibus notis, quales fere ſunt hae, de quibus diximus, item quae ad modum Minellii ſcriptae, in hac urbe a. 1714. prodiere. Neque illuſtrare negleximus, ubi res poſtularet, quae ab aliis aut omnino non, aut non ſatis illuſtrata videbantur; in quo tamen brevitate uſi ſumus, apta conſilio noſtro. De *Vexillariis*, quorum ſaepe mentio

Digitized by Google

mentio fit apud Tacitum, Diatriben ad calcem poſuimus, item de *SCto*, *quo Veſpaſiano imperium datum eſt*, *et lege regia*, admonitu I. M. Geſneri, V. C. ob raritatem orationis Gronovianae de Lege Regia. Eam, in hac ſecunda recenſione, etiam, per occaſionem eorum, quae interea ſuper hoc monumento ſcripta ſunt, locupletavimus. Adiunximus etiam duo monumenta antiqua Graeca e Chishulli Antiquitatibus Aſiaticis, ad illuſtrandum Taciti locum de Aſylis pertinentia.

Novos praeterea, et ad uſum ſtudioſorum accommodatiores Indices fieri curavimus. Nam magnum illum Berneccerianum nec modus, quem huic editioni ſtatueramus, capiebat, nec res et ratio magnopere deſiderabat. Etenim ut mittam, pluribus locis eum eſſe vitioſum (v. praef. ed Gronov. min.) multa non habere, quae nos in eo quaeſierimus; innumerabilia exhibet, quae nemo quaerat, h. e. vulgaria et ubivis obvia, quorum exempla nemo a Tacito petat. Itaque ſic inſtituimus, ut primo res a verbis ſeiungeremus, conficereturque *Index hiſtoricus*, multo auctior iis, qui in edd. Pichenae et Ryckii reperiuntur, hac quidem ex parte, qua titulus eius deſideraret: nam ſententias morales neglexFimus: deinde, ut in verborum indicem referretur, quicquid aut non nimis tritum, aut Tacito proprium eſſet, efficereturque adeo *Index latinitatis Cornelianae*, unde et cognoſci ipſa, in unum locum congeſta, a ſtudioſis, et ſuppleri Lexica, et peti formularum dicendi rariorum exempla, poſſent. Huius congerendi ac digerendi laborem ſibi imponi paſſus

 eſt

eſt olim Car. Lud. Bauerus, A. M. diſciplinae noſtrae ante alumnus, nunc Rector Gymnaſii Hirſchbergenſis in Sileſia, praeclari Vir ingenii, idemque ebraice, graece latineque doctiſſimus: ſed eum nos ipſi in hac repetita recenſione, innumerabilibus prope locis locupletiorem fecimus, cum, quicquid non vulgare, inſolentius, etc. videretur, inſpiceremus, an ineſſet, nec ne.

Illud quoque non alienum fuerit indicare, textum editionis Gronovianae minoris a nobis accommodatum praelis fuiſſe. Etenim id ſubinde ſcire refert eorum, qui in recenſendis ſcriptoribus antiquis verſantur, ut patet ex iis, quae de editionibus Taciti, inprimiſque Lipſiana, diximus. Nemo eſt ita vel lynceus, vel ſemper ſatis attentus, in rebus praeſertim tam minutis, qui non interdum aliquid vitii in textu libri, quem tractat, praetereat. Id ſi nobis quoque accidit, et aliquid inde vitii in hanc noſtram editionem, quod operis non debeatur, irrepſit, fontem indicavimus. Ceterum illud confirmare poſſumus, actum hoc inprimis eſſe, ut textus Taciti quam emendatiſſime exhiberetur. Itaque nec piguit me ipſum inſpicere ſpecimina typographica, et textum quidem totum quam diligentiſſime perlegere. Qua cura effecimus iam in prima editione, ut oppido pauca ab operis peccata remanſerint, quae in calce operis tum notata, nunc et ipſa ſublata ſunt. In notis Lipſianis, quas ipſi non correxeramus, plura erant, praeſertim in graecis, parte quidem priori operis: nam animadverſa re, graeca ipſi inſpicere coeperamus: ſed et hae nunc emendatiores reperientur.

Multa

Multa adhuc reſtant, de quibus dici, de more praeſationes talibus libris ſcribentium, poſſit: de Tacito ipſo, eiuſque libris, qua materiam, qua formam. Sed his pleni iam ſunt eruditorum libri. Atque etiam temerarium ſit fortaſſe, iudicium ſuum de Tacito interponere, cuius etiam dicendi genus is, quem ſupra commemoravi, Gordonus, magnus Taciti admirator, (admirantur autem maxime, et Livio aliisque, ut Plinium Ciceroni, longe praeferunt omnes, qui ſibi valde acuti videntur) is igitur ita defendit, ut omnes a reprehendendo deterruiſſe videatur. *Nemo*, inquit, *Tacitum intelligit*, *niſi qui rempublicam gerat*. A perpaucis ergo, bone Tacite, intelligeris. *Tacitum eſſe*, Francicus quidam ſcriptor ait, *oportet*, *qui Tacitum intelligere*, *qui de Tacito iudicare velit*. Quam modeſte! Etenim ipſe intelligebat haud dubie. Non dicam, quam ſit in promtu cuique, pari modeſtia reſpondere: Livium, Ciceronem eſſe oportet etc. Illud aequum eſt, quod dicam. Ego omnibus concedam, ut Tacitum Livio, Plinium Ciceroni praeferant, et utriuſque genus dicendi inprimis admirentur, et pulcherrimum dicant. Ipſi contra mihi concedant, Plinio et Tacito potius, quam ipſis credere: Plinio, cum ſe Ciceroni ſimillimum eſſe voluiſſe, id conſequi per ingenium non potuiſſe, fatetur (I, 8, 12. IV, 8, 5.) Tacito, cum Livium eloquentiae praeclarum inprimis (A. IV, 34.) et eloquentiſſimum (Agr. 10.) vocat. Dixerint magni Rhetores (ſic Gordonus P. I. Diſſ. I. c. 5. probante auctore Bibl. Britann. T. I. p. 37.) res a Tacito ſcriptas non pati Livii copiam? Feram

Digitized by Google

facile. Sed ipſi pari facilitate ferant, me de Tacito credere, quod ipſe de Seneca dixit: *Fuit illi viro ingenium amoenum, et temporis illius auribus accommodatum.* Nam illud magni Baconis Verulamii (de Augm. Scient. L. VI. extr. p. m. 182.) ad iniuriam faciundam dictum exiſtiment, de ſtilo Plinii et Taciti. *Mediocribus ingeniis gratus eſſe ſolet.* — Imitatorem Salluſtii vulgo Tacitum vocant. Si de verbis intelligunt; non minus ſaepe Virgilium, et Livium imitatur, ut in notis paſſim indicavi, ubi quidem locus ipſe cuiuſque ſtatim occurrebat; haud paullo ſaepius indicaturus, ſi non laborem quaerendi, cum numeros librorum capitumque non tenebam, fugiſſem.

Sed ſatis diu lectores tenui. Itaque finem faciam, ſed lectoribus peritis harum rerum rogandis, ut, ſi qua in re a nobis erratum repererint, quod non uno loco ne factum ſit veremur, aut ignoſcere nobis, aut in viam nos reducere velint: ſed ita, ut nos in aliis fecimus, hoc eſt, ſecundum Ennianum illud: *Erranti comiter monſtrat viam.* Scripſi Lipſiae, menſe Maio A. C. CIↃ IↃCCLXXII

C. COR-

C. CORNELII TACITI
VITA
PER
IVSTVM LIPSIVM
CONSCRIPTA.

Caius Cornelius Tacitus, cui vulgo P. praenomen faciunt, non illa patricia Cornelia gente, ſed alia minus illuſtri natus eſt, extremis, ut opinio mea fert, Ti. Claudii Imp. temporibus. Pater avuſque honores geſſerint, et ad remp. acceſſerint, necne, ut re vetuſta et incerta, nihil adfirmem: propius a vero abeſt, ipſum primum ius imagines et honores in familiam non nimis illuſtrem intuliſſe. initium dignitatis illi ſub Veſpaſiano fuit: a quo, Plinio auctore, procurator datus Galliae Belgicae, rationes Principis adminiſtravit: quae dignitas equeſtri ordini diu peculiaris fuit. Reverſus, a Tito, ut opinor, Quaeſturam accepit: certe dignitatem ſuam, quam Veſpaſianus inchoaverat, auctam et adiutam eſſe a Tito, ipſe in Hiſtoriis profitetur: nec aliud ſuſpicari eſt, quam Quaeſturam, aut ſi forte Aedilitatem, quia Praetura XIV. demum conſulatu Domitiani auctus eſt. In quo erroris manifeſtus eſt eruditus vir, qui Domitiano IX. et Verginio Ruſo II. coss. Praetorem Tacitum conſtituit. Nam Tacitus quidem ipſe in Annali XI. diſerte ait ſe XV. virum S. F. ac tum Praetorem ludis ſaecularibus Domitiani cum cura adſuiſſe. Atqui ludos ſaeculares a Domitiano editos A. V. C. DCCCXLI. id eſt, quinquennio ipſo poſterius, quam Vertranio placuit, ex monumentis antiquis liquidae veritatis eſt. Exſtant nummi non pauci cum his notis, IMP. CAES. FLAV. DOMITIANVS.

Digitized by Google

TIANVS. AVG. GERM. PONT. MAX. TR. POTEST. VIII. COS. XIV. LVD. SAEC. FEC. Ad conſulatum deinde ſatis longo intervallo imperante Nerva pervenit A. V. C. DCCCL. ſuffectus in locum demortui T. Verginii Rufi, illius qui delatum a Germanicis legionibus imperium conſtanter ſpreverat. quem et defunctum pro roſtris Tacitus laudavit. Exſulaſſe eum ſub Domitiano quidam tradiderunt; magis tamen, ut opinor, pro more vulgi, qui magnis viris inſignes caſus adfingere amat, quam quod eius rei certus auctor ſit. Ego legendo non aliud comperio, quam abfuiſſe eum aliquot annis ab urbe, idque eo ipſo tempore, quo Iulius Agricola ſocer eius mortem obierit coss. Pompeio Conlega, et Cor. Priſco, non tam exſilii neceſſitate, ut arbitror, quam taedio temporum et cupidine otii. Nam quod iidem, ut omni ex parte tam anxia diligentia conſtet, decennium in exſilio egiſſe ſcribunt, ac demum exorato Domitiano reſtitutum; Latine ut loquar, inanis fabula eſt. ac credo eos homines, cum hoc ſcriberent, indormiiſſe bello Troiano, et illinc decennia ſua ſumſiſſe. Conſtat enim apud vigilantes et ſobrios, Domitianum a ludis ſuis ſaecularibus, quibus certe Tacitus Praetor Romae adfuit, VII. dumtaxat annos vixiſſe, octavo conſpiratione ſuorum occiſum. Haec fere in Rep. In privata eius vita iſta ſunt. Vxorem duxit A. V. C. DCCCXXX. Veſpaſiano IIX. et C. Iulio Agricola coss. Agricolae filiam, idque illi ad extremam aetatem concors et tranquillum matrimonium fuit. Liberos haud dubie reliquit, et ex iis, niſi coniectura fallor, longo intervallo nepotem M. Claudium Tacitum, qui poſtea Imp. appellatus eſt (ſic enim eum Imperatorem nummi appellant, non ut vulgus, P. Annium Tacitum) qui, ut Fl. Vopiſcus refert, parentem ſuum appellare hunc Tacitum ſolebat. Hiſtoriae ſcribendae ſenex demum vacavit, cum reliquum aetatis in

foro

foro et cauſſis orandis egiſſet. Ex Plinii epiſtolis, et Tacitum in principibus oratoribus fuiſſe, et orationes aliquot edidiſſe, intelligimus. Aequales habuit, Fabium Quinctilianum, utrumque Plinium, Iulium Florum, Secundum, Maternum, M. Aprum, Eprium Marcellum, Vipſanium Meſſallam. Scripſit primum omnium, uti poſt docebo, Hiſtoriarum libros ab exceſſu Neronis ad imperium Nervae. Deinde Annales ab Auguſti exceſſu ad finem Neronis; quorum omnium quanta iactura et quibus locis facta ſit, in tempore memorabo. Nominantur et eius Facetiarum libri a Fulgentio, cum hoc fragmento, *Caeſi itaque morum eclogio in filiis relicto.* Mortis eius tempus non exprimo: natalem tamen annum propemodum inveni. Odoratus ſum ex Plinii Nepotis epiſtola, quae libro VII. Nam ait diſerte, propemodum aetate aequalem ſe Tacito. At Plinius incendio Veſuvini montis, quo avunculus periit, agebat, ut ipſe ait, duoetviceſimum annum. Natus ergo Plinius (nam incendium illud ſecundo anno Titi) non dubie anno urbis conditae DCCCXVI. Memmio Regulo et Verginio Rufo coss. At Tacitus paullo maior natu, quod eadem illa epiſtola teſtatum reliquit Plinius. Ergo natus extremo imperio Claudii, vel potius, initio Neronis: vixitque, opinor, vel ad imperium Hadriani. Hiſtoriam quidem exorſus eſt ſcribere poſt mortem Nervae. clarum, quoniam principio I. Hiſtor. vocat Divum Nervam. qui honos non habetur, niſi principi mortuo.

VETE-

Digitized by Google

VETERVM SCRIPTORVM
DE
TACITO TESTIMONIA
VEL EIVSDEM
FRAGMENTA

Plin. Lib. VII. Nat. hiſt. cap. XVI.

Ipſi nos pridem vidimus eadem omnia in filio Corn. Taciti equitis R. Galliae Belgicae rationes procurantis.

Plinius Nepos lib. II. Epiſt. I.

Laudatus eſt Verginius a conſule Cornelio Tacito. Nam hic felicitati eius ſupremus cumulus acceſſit, laudator eloquentiſſimus.

Eodem libro, Epiſtol. XI.

Reſpondit Cornelius Tacitus eloquentiſſime, et quod eximium orationi eius ineſt, σεμνῶς.

Libro IV. Epiſt. XV.

Idem Cornelium Tacitum, ſcis quem virum, arcta familiaritate complexus eſt.

Libro VI. Epiſt. XVI.

Petis avunculi mei exitum, tibi ſcribam, quo verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. nam video morti eius, ſi celebretur a te, immortalem gloriam eſſe propoſitam.

Libro VII. ad Tacitum.

Erit rarum et inſigne duos homines, aetate propemodum aequales, nonnullius in litteris nominis, alterum alterius ſtudia foviſſe. Equidem adoleſcentulus, cum iam tua fama gloriaque floreret, te ſequi, tibi longo, ſed proximus, intervallo, et eſſe et haberi concupiſcebam.

Libro IX.

Nec ipſe tibi plaudis; et ego nihil magis ex fide, quam de te ſcribo. Poſteris an aliqua cura, neſcio: nos certe meremur, ut ſit aliqua. non dico ingenio (id enim ſuperbum) ſed ſtudio, ſed labore, et reverentia poſterum.

Oroſius

Digitized by Google

Oroſius de Domit. loquens.

Nam quanta fuerint Diurpanei Dacorum regis cum Fuſco duce proelia, quantaeque Rom. clades, longo contextu evolverem, niſi Corn. Tacitus, qui hanc hiſtoriam diligentiſſime contexuit, de reticendo interfectorum numero, et Salluſtium Criſpum, et alios auctores quamplurimos ſanxiſſe, et ſeipſum idem potiſſimum elegiſſe dixiſſet.

Idem.

Dein ut verbis Corn. Taticiti utar, Sene Auguſto Ianus patefactus, dum apud extremos terrarum terminos novae gentes ſaepe ex uſu et aliquando cum damno quaeruntur, uſque ad Veſpaſiani duravit imperium.

Flavius Vopiſcus in Probo.

Et mihi quidem in animo fuit, non ut Salluſtios, Livios, Tacitos, Trogos atque omnes diſertiſſimos imitarer viros, ſed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, etc.

Idem in Tacito.

Corn. Tacitum ſcriptorem hiſtoriae Auguſtae, quod parentem ſuum eumdem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iuſſit.

Sidonius Epiſt. lib. IV. ad Polemium.

Caius Tacitus e maioribus unus tuis Vipianorum temporum conſularis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in hiſtoria ſua rettulit, etc.

Idem in Panegyrico ad Anthemium.

Quam Criſpus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus:
Qua pompa Tacitus numquam ſine laude loquendus.

Idem in Epigram.

Et te qui brevitate Criſpe polles,
Et qui pro ingenio fluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori.

Illa Quinctiliani lib. X. * fortaſſe ad Tacitum referantur.

Supereſt adhuc et exornat aetatis ſuae gloriam vir ſaeculorum memoria dignus, qui olim nominabitur, nunc intelligi-

* Ambigo ideo, quia haec vivo Domitiano Fabius ſcripſiſſe videtur. Atqui noſter tunc, ut opinor, nil vulgaverat. *Lipſ.*

Digitized by Google

intelligitur. Habet amatores, nec immerito, ut libertas, quamquam circumciſis quae dixiſſet, ei nocuerit. Sed elatum abunde ſpiritum, et audaces ſententias deprehendas etiam in iis, quae manent.

INDEX
EDITIONVM TACITI
QVAE SVNT
IN BIBLIOTHECA MEA.

1. *Io. Spirenſis* f.
2. *Franc. Puteolani* Mediolan. f.
3. *Io. Rivii* Venet. a. 1512. f.
4. *Phil. Beroaldi.* Rom. a. 1515. f.
5. Baſileenſis prima cum Obſ. Alciati a. 1519. f.
6. Baſileenſis ſecunda, *Rhenani* prima a. 1519. f.
7. Baſileenſis tertia, *Rhenani* ſecunda a. 1544. f.
8. Florentina *Iuntae* 1527. 8.
9. *Aldina* Venet. 1534. 8.
10. Seb. *Gryphii* Lugd. 1542. 8.
11. *Lipſii* prima Antverp. 1574. 8.
12. *Lipſii* ſec. ibid. 1581.
13. *Lipſii* quint. ibid. 1598.
14. *Lipſii* ſexta ibid. 1600.
15. *Pichenae* Francof. 1607. 4.
16. *Bernecceri* Arg. 1638. 8.
17. *Theodori Ryckii* Traj. 1687. 12.
18. *Hauſii* Lipſ. 1714. 8. cum V. L. Mſ. Guelf.
19. *Gronovii* 1721. 4.
20. *I. N. Lalemand* Pariſ. 1760. 12. 3 Voll.
21. *Gabr. Brotier* Pariſ. 1771. 4. 4 Voll.
22. Taciti Germania per Aeſticampianum Lipſ. 1509. 4.
23. Eiusdem ed. ſec. ap. Schumannum cum Comm.
24. Eiusdem ed. Baſ. cum Comm. 1519.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER PRIMVS.

Breviarivm Libri.

Auguſtus Nolae mortem obit. Tiberius ſuccedit, tarde et cupidinem diſſimulans. Pannonicas legiones tres gravis ſeditio inceſſit. ea miſſo Druſo Ti. F. aegre componitur. Idem in Germania inferiore motus, qui conſedit non ſine ſanguine et caede. Germanicus Caeſar in hoſtem ducit: eaque expeditione Marſi, Tubantes, Bructeri, Vſipetes vaſtati aut caeſi. Iulia Auguſti F. Rhegii vitam finiit. Sodales in honorem Auguſti, et ludi Auguſtalia inſtituti. Germa-

Commentarivs.

1 CAII CORNELII TACITI] Id verum huic ſcriptori praenomen adſerui. Sidonius lib. IV. ad Polemium epiſtola: *Caius Tacitus e maioribus unus tuis, Vlpianorum temporum conſularis.* Et ad Leonem: *Namque et antiquitus cum Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria ſuaſiſſet.* Sed et epigraphe Farneſiani libri, *C. Cornelii Taciti Romanas hiſtorias ſcribentis ex his qui reperiuntur liber primus.* Publium praenomen, quod in libris tritis, a caſu aut a vulgo eſt. Mihi autem in ipſo aditu teſtari placet, *Odi profanum vulgus et arceo.* Lipſius.

2 ANNALIVM] Bene Rhenanus, qui hanc inſcriptionem adſerit, etiam contra libros. In quibus pleriſque eſt, *Actorum diurnalium*, vel, vt in Veneto, *Actionum diurnalium.* Qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperito. Vnde enim illi in mentem fuiſſent Acta, vel Diurna? ſed cuipiam antiquioris aevi, qui Taciti Annales non ineptiſſime comparavit cum Actis urbis. Quem tamen refellit ipſe Tacitus lib. XIII. *Nerone II. L. Piſone Coſſ. pauca memoria digna evenere, niſi cui lubeat laudandis fundamentis et trabibus volumina implere: cum ex dignitate Populi Rom. repertum ſit, res illuſtres Annalibus, talia diurnis urbis Actis mandare.* Alibi: *Nemo Annales noſtros cum ſcriptura eorum contenderit.* Itemque: *Ni deſtinatum mihi foret ſuum quaeque in annum referre.* Etiam Iornandes in rebus Gothicis, Cornelium hunc citat *Annalium ſcriptorem.* Idem.

ANNALIVM] Auguſt. Maſcardus in Arte ſua Hiſtorica differentiam *Annalium* et *Hiſtoriarum* e Tacito diſcendam ſcribit: annales admittere, quicquid patitur hiſtoria, ſed id tradere conciſius ac brevius; dein habere aliquid proprium,

Digitized by Google

Germanicus iterum Rhenum tranſmittit, in Cattos ducit, agros, domos, homines, vaſtat, urit, caedit. Segeſtes obſidione Arminii liberatur. Ob haec Imperator conſalutatus. Bellum deinde in Cheruſcos geſtum. reliquiae Vari et militum lectae: iiſque ſuprema ſoluta. Romani in reditu, ſub Caecina duce, periclitati. tamen hoſtes proſpera eruptione fuſi, fugati. Maieſtatis lex reducta et aſpere exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus eſt: et per eam cauſſam decreta Patrum expreſſa ad coercendos hiſtriones. Poſtremo actum de ſubducendis Tiberi aquis. eoque nomine querelae civitatem Italiae et legationes. Haec biennio fere geſta.

SEX. POMPEIO, ET SEX. APPVLEIO, COSS.

[3]NERONE CLAVDIO DRVSO CAESARE, ET C. NORBANO, COSS.

proprium, nempe res minus graves quam frons hiſtoriae poſtulat. Sed poſtea fatetur, utroque ſcripto Taciti diligenter inſpecto ſe cauſſam edere non poſſe, quamobrem alterum potius *Annalium*, alterum *Hiſtoriarum* nomen praeferat. Nec certe diſſimilis hac parte ſibi Tacitus. Nam quod ſinguli annales abſolvunt complures annos, tot hiſtoriae vix unum exhauriunt, ubertas materiae facit, non index librorum. Quod ſi plures hiſtoriarum libri exſtarent, appareret non minus in his quam in annalibus ſtilum annis, ut loquuntur, et conſulibus accommodaſſe Tacitum. At quod diſcrimen reiicit ac pro nullo putat Maſcardus, id ſolum ſecutus eſt auctor noſter. Sic enim tradunt Servius ad ſecundam Aeneida et e Verrio Flacco Gellius 5, 18. viſum quibusdam antiquis, *annales* temporum eſſe illorum, quos ſcriptoris haud vidit aetas; *hiſtoriam* eorum, quibus interfuerit. Et, ut huius rei obſcura eſſet ratio, quam multa ſunt, quorum ſignificationes ab origine non diverſas uſus ſecreverit, ut certa eſſent cuique rei vocabula? Sed et praebet rationem evidentem, ſi non *Annalium*, at *Hiſtoriae* vox dicta ἀπὸ τῦ ἱϛορεῖν, quod eſt noſcere viſendo, vel inſpicere. Plutarchus, βυλόμενος ἱϛορῆσαι τὴν πόλιν. Sic καθ' ἱϛορίαν ἰέναι, καθ' ἱϛορίαν πλανηθῆναι, luſtrandi vel viſendi gratia. Palaephatus: καὶ γέγραφα ταῦτα, ὐχ' οἷα ἦν λεγόμενα, ἀλλ' αὐτὸς ἐπελθὼν καὶ ἱϛορήσας· i. e. quae ipſe adii et comperi vel contemplatus ſum. Iam cum ſcribit Tacitus dignitatem ſuam a Veſpaſiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius profectam, ſatis demonſtrat, quae tradit in annalibus, ea praeceſſiſſe ſuam aetatem, dumtaxat illam, quae rebus intenta eſſe, et maturum de illis iudicium facere poſſet. *Gronovius.*

3 NERONE CL. DR.] Ryckius reſcripſit *C. Iulio Druſo Caeſare*; lateque in hanc ſententiam diſputat. Legitimum id nomen Druſi fuiſſe, inducto patre in familiam Caeſarum, non ambigitur. Sed legitimam illam rationem tum ſecuti in appellando non videntur. Nam ex ea nec pater *Tiberius* vocari debebat: ſimiliterque mutanda foret inſcriptio Vitae Tiberianae apud Suetonium. Ann. I, 4. quidem habemus *Tiberium Neronem*. Et hinc fortaſſe iudicari poteſt de iis, quae Perizonius de *Silio Nerva* Conſule a. V. 781. ſcripſit. v. ad IV, 68.

Vrbem

VRbem Romam a principio [1] reges habuere. Libertatem et Conſulatum L. Brutus inſtituit. [2] Dictaturae ad tempus ſumebantur: neque Decemviralis poteſtas [3] ultra biennium, neque Tribunorum militum conſulare ius diu valuit. Non Cinnae, non Sullae longa dominatio: et Pompeii Craſſique potentia cito in Caeſarem; Lepidi, atque Antonii arma, in Auguſtum ceſſere: qui cuncta, diſcordiis civilibus feſſa, [4] nomine Prin- 1 A. V. 767. A. C. 14.

COMMENTARIVS.

1 *Reges habuere*] Ryckius conſulto initium factum putat ab hexametro, quod tali initio etiam uſus eſſet Salluſtius in Iugurtha, hemiſtichio Livius. Quae ratio mihi levis videtur. Verſus alios Taciti collectos, tum aliorum ſcriptorum proſaicorum indicatos vide ap. Fabric. in Bibl. lat. Vol. II. p. 747. ſ.

2 *Dictaturae ad tempus*] Quas diuturnas primus Sulla fecit, Caeſar perpetuas. Et hic gradus ad Principatum: quo Praefatio iſta ducit. *Lipſ.*

3 *Vltra biennium*] Ita accipio, quaſi dicat, haud multo ultra biennium. Nam exacte ſi putas, revera ultra biennium Decemviri imperium tenuere. Livium et Faſtos vide. Nec tamen Vertranio adſentior, *ultra triennium* ſufficienti. Nam id includat triennium eos imperaſſe. quod contra eſt, et non niſi ſupra biennium aliquot menſes. *Lipſius.*

4 *Nomine Principis*] Non ergo tam celebre tunc *Imperatoris* nomen, ea quidem notatione. Et Auguſto viſum iſtud *Principis*, minuendae invidiae: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubie ſecutus. Noſter infra: *Non regno tamen neque dictatura, ſed Principis nomine conſtitutam rempublicam.* Ovidius de Auguſto ad Romulum:

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Dio de Tiberio: Πρόκριτός τε τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ὠνομάζετο. Καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι: *Princeps autem Senatus, ritu priſco, dicebatur. et ipſe ſaepe aiebat, Dominum ſe ſervorum eſſe, Imperatorem militum, Principem ceterorum:* nec temere aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, et Principum etiam pro imperio, Suetonii Calig. cap. XXXI. *Auguſti Principium, clade Variana; Tiberii, ruina ſpectaculorum memorabile factum.* Ita opt. liber, et puto ſincere. Tertullianus quidem receptam eam ſignificationem fuiſſe oſtendit, adverſus Hermogenem: *Poſſunt et aliter*, inquit, *principium interpretari, non abs re tamen. Nam in Graeco principii vocabulum, quod eſt* ἀρχή, *non tantum ordinativum, ſed et poteſtativum capit principatum. Vnde et* ἄρχοντες *dicuntur principes. Ergo ſecundum hanc quoque ſignificationem, Principium pro poteſtate et principatu ſumetur.* Sed et Gloſſae Graecae diſtincte, Ἀρχή, τὸ προοίμιον, *exordium*, et deinde Ἀρχή, *imperium, magiſterium, praeſidatus, principium.* Lipſius. Adde dicta Burmanno ad illum Suetonii locum.

A.V. 767. A.C. 14. *Principis* ſub imperium accepit. Sed [5] veteris pop. Rom. proſpera, vel adverſa, claris ſcriptoribus memorata ſunt: temporibuſque Auguſti dicendis non defuere decora ingenia, donec, gliſcente adulatione, [6] deterrerentur. [7] Tiberii, Caiique, et Claudii, ac Neronis res, [8] florentibus ipſis, ob metum falſae; poſtquam occiderant, recentibus odiis compoſitae ſunt. Inde conſilium mihi, pauca de Auguſto, et extrema, tradere: mox Tiberii principatum, et cetera, ſine ira et ſtudio, quorum cauſſas procul habeo.

2 Poſtquam, Bruto et Caſſio caeſis, [1] nulla iam publica arma; Pompeius [2] apud Siciliam oppreſſus; [3] exutoque Lepido,

cum. Sed tamen *Principatum* ibi verum eſt. v. Oudendorpium V. C. ad Suet. l. c. De nomine *Principis* tirones inſpiciant etiam locum Suetonii Calig. c. 22.

5 *Veteris reip.*] Ita Vertranio placitum, traiectis notis, quae vulgo, *p. r.* Lipſius. At Medicaeus verbo integro, ut nulla ſuſpicio ſit traiectionis literarum, *populi Rom.* ut notavit Pichena, qui etiam modum loquendi *vetus populus* bene adſerit.

6 *Detererentur.*] Ita recte, non *deterrerentur*. Tacitus lib. II. Hiſtor. *Si quid ardoris ac ferociae miles habuit, popinis et comeſſationibus et principis imitatione deteritur.* Horat. pari metaphora — *Culpa deterit ingenI.* Lipſius.

Deterrerentur] Si rem bene putes, verſatur hic Μορμὼ non levis. Sed non *deterret* tantum, qui gravem metum incutit, verum etiam qui ſtudium alicuius qualicumque vel religione vel ratione tardat, et alia cogitatis ſuadet. Sic Cicero et optimi quique veterum, hinc *adhortari* vel *cohortari*, inde *deterrere* et *avocare*, ponentes. Itaque *deterrerentur*, nihil eſt aliud quam, ſcribendi animum dimitterent, hiſtoriae condendae ſtudium abiicerent atque deponerent, alii ob metum, partim ob ſtomachi faſtidium. Cicero ad Atticum 13, 28. *De epiſtola ad Caeſarem, iurato mihi crede, non poſſum: nec me turpitudo deterret, etſi maxime debebat: quam enim turpis eſt aſſentatio, cum vivere ipſum turpe ſit nobis? ſed, ut coepi, non me hoc turpe deterret: ac vellem quidem: eſſem enim, qui eſſe debeam: ſed in mentem nihil venit.* Vide reliqua. *Gronovius.*

7 *Tiberii Caiique,*] Fines deſignat intra quos hi libri, qui attingunt quatuor dumtaxat principes. Vt vel hinc liqueat Hiſtorias ſeorſum ſcriptas, finemque Annalium fuiſſe in fine Neronis. *Lipſius.*

8 *Florentibus ipſis,*] Itaque veriſſima ſcriptio de Principibus, cum iam eſſe deſierunt. Quod Arrianus in rebus Alexandri pro argumento habet, fideliter eas a Ptolemaeo et Ariſtobulo traditas, Ὅτι τετελευτηκότος ἤδη Ἀλεξάνδρου ξυγγράφουσιν, ὅτε αὐτοῖς ἤτε ἀνάγκη καὶ ὁ μισθὸς τοῦ ἄλλως τι, ἢ ὡς συνηνέχθη ξυγγράψαι, ἀπῆν: *quod mortuo iam Alexandro ſcripſerint, cum neceſſitas aut praemium aliter aliquid ſcribendi abeſſet.* Idem.

1 *Nulla iam publica arma*] Senatus populique, pro republica et a republica. Tantum privata nunc arma, et in propriam potentiam. *Lipſius.*

2 *Apud*

Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, niſi Caeſar, dux reliquus: [4] poſito *Triumviri* nomine, Conſulem ſe ferens, et ad tuendam plebem [5] Tribunicio iure contentum; [6] ubi militem donis, [7] populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, inſurgere paullatim, munia Senatus, magiſtratuum, legum in ſe trahere, nullo adverſante: cum ferociſſimi per acies aut proſcriptione cecidiſſent, ceteri nobilium, quanto quis ſervitio promtior, opibus et honoribus extollerentur, ac novis ex rebus aucti, tuta et praeſentia, quam vetera et periculoſa mallent. Neque provinciae illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto Senatus populique imperio, ob [8] certamina potentium, et [9] avaritiam magiſtratuum; invalido legum auxilio, quae [10] vi, ambitu, poſtremo

A.V. 767. A.C. 14.

A 3

2 *Apud Siciliam oppreſſus:*] Non mehercules apud Siciliam. In Aſia oppreſſum eum iugulatumque conſentiunt ſcriptores. de urbe tamen ambigitur. Dio XLIX caeſum vult ἐν Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας, in Phrygiae oppido Midaio. Florus L. IV. c. VIII. et Appianus Mileti, quae Cariae adſcripta. Sed noſter victum eum ſaltem intelligit, et copias eius apud Siciliam oppreſſas. Ita et Florus de eodem: *In Siculo freto iuvenis oppreſſus eſt.* Lipſius.

3 *Exutoque Lepido, etc.*] Eleganter, id eſt, exarmato, et exercitu ſpoliato. Nam viginti legiones ei ademit. *Lipſius.* Sic infra IV, 21. *bonis exutus.* Livius ſaepe *caſtris, agris, fortunis exuere.* de re vid. Vellei. II, 80.

4 *Triumviri nomine,*] Tironum in gratiam dicam, hunc ſolum *triumviratum* proprie dici, ac vere. Nam fuit magiſtratus cum ſummo imperio, quem in quinquennium accepere Octavianus, Antonius et Lepidus: eiusque nomine uſi ſunt, ut patet ex numis et inſcriptionibus, ſicut aliorum honorum. v. Caſaub. ad Suet. c.27. Pighius Annal. T. III. p.474. Ceteri triumviratus, qui in vulgaribus libellis hiſtoricis traduntur, commentitii ſunt. Nam v. c. Caeſar, Pompeius et Craſſus tantum privatim potentiae ſocietatem inter ſe inierant, neque aut publico aliquo ſcito accepere, aut nomine triumvirorum uſi ſunt etc.

5 *Tribunicio iure contentum.*] v. de trib. pot. Annal. III, 56. ubi v. Lipſ. add. Spanhem. de Vſu et Pr. Num. T. II. p.424.

6 *Vbi militem donis,*] Reſpexit huc Victor, cum de eodem Auguſto ſcripſit; *Illectis per dona militibus, atque annonae curandae ſpecie vulgo, caeteros haud difficulter ſubegit.* Lipſius.

7 *Populum annona,*] Muretus capit de copia et vilitate annonae. Immo multo magis frumento gratuito; haec enim illa lenta et perpetua plebis Romanae vincula eſcaria. Sueton. Octavio, 40, 41. *Gronovius.*

8 *Certamina potentium,*] Factiones in urbe, et tum bella, quae miſeras provincias affligebant. *Lipſius.*

9 *Avaritiam*] Rapinas et extorſiones Praeſidum, in populi imperio diſſimulatas, aut invicem donatas. *Idem.*

10 *Vi, ambitu, poſtremo pecunia.*] Cicero etiam *pecuniam* ſolet *vim* vocare, omninoque, quae in iudiciis

Digitized by Google

A.V. poſtremo pecunia turbabantur. Ceterum Auguſtus
767. A.C. [1] ſubſidia dominationi, [2] Claudium Marcellum, ſororis
14. filium, admodum adoleſcentem, Pontificatu et curuli
3 Aedilitate, M. Agrippam, [3] ignobilem loco, [4] bonum militia, et victoriae ſocium, [5] geminatis conſulatibus extulit:

ciis adhibentur, praeter leges et cauſſam, ut in Verr. II, 31. *ſi aliqua ſe vi eripuerit ex hoc iudicio,* h. e. metu, gratia, vel largitione: in ſingulisque locis videndum quod genus, aut quae intelligantur. In Quintiana autem c. 1. coniungit *vim* et *gratiam,* opponitque inopiae et ſolitudini. Hoc loco per *vim* intelligo metum, per *ambitum* autem gratiam, ſive ſtudium gratiae ineundae. vid. c. 75.

1 *Subſidia dominationi*] Sic vocat, item *ſubſidia aulae,* eos, qui ſuccedere in imperio poſſunt, aut deſtinari ſucceſſores: propterea, quod facilius et confidentius inſurgit populus adverſus Principem, cuius morte fore ſe liberum putat, et quem ſi occiderit, nullum paratum videt ultorem, quam ſi videat, eo ſublato, ſucceſſorem quempiam ex eadem ſtirpe fore, ubi, futuri metu, praeſentibus acquieſcit, ut recte Muretus ad h. l. adde mox Lipſium ad verba: *quo pluribus munimentis inſiſteret:* et Tacitum, ipſum infra c. 8. extr. item Sueton. Galb. 17.

2 *Claudium Marcellum,*] Magnam illam Romae et libertatis ſpem. De cuius laudibus plena manu Seneca ad Marciam: *Octavia Marcellum amiſit, cui et avunculus et ſocer incumbere coeperat, in quem onus imperii reclinaret:* (malo, *reclinare*) *adoleſcentem animo alacrem, ingenio potentem, ſed et frugalitatis continentiaeque in illis aut annis aut opibus non mediocriter admirandae: patientem laboris, voluptatibus alienum, et quantumcunque imponere illi avunculus, et ut ita dicam, inaedificare voluiſſet, laturum.* Lipſius.

3 *Ignobilem loco,*] Adeo ut ipſum generis ſui nominiſque poeniteret. Narrat comiter Seneca pater Controverſ. lib. II. *Tanta autem Maecenas ſub divo Auguſto libertate fuit* (corrigo, *Tanta autem ſub divo Auguſto libertas fuit.* nihil hic de Maecenate, et exculcanda vox male inculcata) *ut praepotenti tunc M. Agrippae non defuerint qui ignobilitatem obiicerent. Vipſanius Agrippa fuerat. Vipſanii nomen quaſi argumentum paternae humilitatis ſuſtulerat, et M. Agrippa dicebatur. Cum defenderet reum, fuit accuſator, qui diceret Agrippam et quod in medium eſt* (iterum reſcribo, *Agrippa M. et quod in medio eſt.* ea enim verba ioci, et gentis nomen medium inter cognomen praenomenque) *volebat Vipſanium intellegi. Fuit qui diceret, Concurrite, Agrippa malum habebis, reſponde diis. Ea in arte* (potius *parte*) *utique mihi videtur admiratione dignus Auguſtus: ſed horum non poſſum non miſereri, qui tanti putant caput potius quam digitum perdere.* Scribendum, *dictum.* Lipſius.

4 *Bonum militia.*] Heinſius malebat *militiae.* Si Cod. addiceret, non repugnarem. Delectatur enim graeciſmis Tacitus. Sed ablativo fere iungunt etiam alii graeciſmi amatores, Salluſtius B. I. 13. 49. atque poetae, ut docet Drakenb. ad Silium X, 76. ubi ſimiliter genitivum pro ablativo malebat Heinſius; ut in aliis locis permultis.

5 *Geminatis conſulatibus*] Ideone geminatis, quia bis conſul? Cave cenſeas. tertium enim fuiſſe Dio docet et Faſti. itemque Velleius: *Agrippa,* inquiens, *quem uſque in tertium conſulatum et mox collegium*

Digitized by Google

extulit: mox, [6] defuncto Marcello, generum ſumpſit: Tiberium Neronem, et Claudium Druſum, privignos, [7] imperatoriis nominibus auxit, integra etiamdum domo ſua. nam genitos Agrippa, Caium ac Lucium, [8] in familiam Caeſarum induxerat; necdum poſita puerili praetexta, A. V. 767. A. C. 14.

A 4

collegium Tribuniciae poteſtatis, amicitia Principis evexerat. Sed ideo id dixit: quia poſtremi duo conſulatus Agrippae coniuncti continenteſque. Qui ſane honos erat et *raro* cuiquam ea aetate tributus, praeter principes re, aut deſtinatione. *Lipſius.* Immo nunquam. v. Pagius Appar. ad Crit. Baron. p. 26. b.

Extulerat] E Salluſtio ſumtum Iugurth. 49. *uti quemque pecunia aut honore extulerat.*

6 *Defuncto Marcello,*] Qui Baiis obiit, ut clare teſtatum reliquit, Elegia huic rei propria, Poëta Vmber. Nec ſcio cur vir doctus tanto opere pertendat mortuum eum potius in Stabiano. Quid? Propertius qui vixit id aevi, locum neſcivit funeſtum iuveni tam illuſtri? Scivit, ſed dedit hoc, inquit, Liviae, quae ſuſpicione laborabat Marcelli interempti. Nec hercle immerito. Num ergo venenum dari Baiis minus potuit, ac in Stabiano? Scilicet ſoluta omni crimine illa aulica Medea, ſi Marcellus obiit Baiis. Ego vero, vir maxime, cauſſam nullam video huius tuae tam ſeriae adſertionis: placetque cum Propertio et vulgatis Servii libris mortuum eum in Baiano. Suſpicionem quidem de Livia Dio huiuſmodi inſeruit: *Αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιβία τοῦ θανάτου Μαρκέλλου ἔσχεν, ὅτι τῶν υἱέων αὐτῆς προετετίμητο: Cauſſam mortis Marcelli Livia habuit, quod is eius filiis anteponeretur.* At Tacitus Pliniuſque ea culpa non liberant etiam Auguſtum, Annal. II. *Sed ſuberat occulta formido reputantibus, haud proſperum in Druſo patre eius favorem vulgi: avunculum eiuſdem Marcellum flagrantibus plebis ſtudiis ereptum, breves et infauſtos populi Romani amores.* Plinius lib. VII. inter Auguſti infortunia: *Suſpecta Marcelli vota, pudenda Agrippae ablegatio.* Quaſi conceperit aliquid cupiveritque contra Auguſtum, amore priſtini ſtatus et libertatis. *Lipſius.*

7 *Imperatoriis nominibus auxit*] Non eo more, quo rei Romanae domini, Imperatores dicti: ſed quo olim, qui rempubl. militiae feliciter geſſiſſent. Vulgatus olim honos: non item ſub Impp. qui rei proſpere geſtae lauream et laudem ſibi adſcribi volebant auſpiciiſque ſuis. Turbat in ſententia huius loci vir doctus, et miror. Tu vide Dionem Caſſium lib. LIV et LV. et Velleium, itemque ea quae ſcribo ad extremum librum quartum. *Idem.*

8 *In familiam Caeſarum induxerat;*] Emptos domi a patre per aes et libram. Ita loquebantur, non *per aſſem*, ut perperam inolevit Suetonii cap. LXIV. Quamquam revera in ea formula Aes non aliud notat quam Aſſem. Varro lib. VIII. *Pro aſſibus nonnumquam aes dicebant antiqui, a quo dicimus aſſem tenentes: Hoc ab aere aeneaque libra.* Ritum hunc (ut omittam notata aliis) notat explicatque eleganter Clemens Alexandrinus Strom. quinto p. 574: *Καὶ τὰ παρὰ Ῥωμαίοις ἐπὶ τῶν διαθηκῶν γενόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύνην, ἐκεῖνα ζυγὰ καὶ ἀσσάρια, καρπισμοί τε καὶ αἱ τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις. Τὰ μὲν γὰρ ἵνα δικαίως γένηται, τὰ δὲ εἰς τὸν τῆς τιμῆς μερισμὸν, τὰ δὲ ὅπως ὁ παρατυχὼν, ὡς βάρος τινὸς αὐτῷ ἐπιτιθεμένου, ἑστὼς ἀκούσῃ, καὶ τάξιν*

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. texta, 9 *Principes Iuventutis* appellari, 10 deſtinari conſules, ſpecie recuſantis flagrantiſſime cupiverat. Vt Agrippa vita conceſſit, L. Caeſarem, euntem ad Hiſpanienſes exercitus, 11 Caium, remeantem Armenia, et

τάξιν μεσίτου λάβῃ. Triplex antiquitatis ritus, interpreti non intellectus. Aes et libra in teſtamentis, Vindiciae, et Anteſtatio. Nam καρπισμὸς ad vindicias adſertionemque refero: τὰς τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις, aurium tactiones, ad Anteſtationem. Omnia enim haec ad familiae mutationem pertinent, quae per teſtamentum, de qua Quinctilian. Declam. CCCVIII. *Non dixerim teſtamentum, cui libripens deeſt et familiae emptor, et cetera iuri neceſſaria.* Agellius lib. IV. c. XXVII. et Iuriſconſulti. *Lipſius.*

9 *Principes inventutis appellari;*] Quod ſane ridiculum, ut principes iuventutis ſint, qui etiamnum in pueris. Natus autem Caius anno urbis DCCXXXIV. Sex. Apuleio, P. Silio Coſſ. At Lucius biennio toto minor, ex Dione LV. in actis eius anni. Princeps iuventutis (πρόκριτον τῆς νεότητος Zonaras hic reddidit) ab Auguſto invaluit, ad futurum imperium titulus et omen. Sunt nummi cum inſcriptione: C. L. CAESARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. IVVENT. adpoſitae effigies Caii Luciique, cum clypeis et haſtis, quae tirocinii die equites dederant, honoris Auguſti cauſſa. Dio: Καὶ αἱ πέλται τάτε δόρατα, ἃ παρὰ τῶν ἱππέων εἰς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντες χρυσᾶ εἰλήφεσαν εἰς τὸ βουλευτήριον ἀνετέθη. Obſerva Dionem aureas haſtas dicere, quas lapis Ancyranus (magnae apud me fidei, ut quem vivus conceperit Auguſtus ipſe) argenteas. Verba ſunt, uti ad me miſſa beneficio viri illuſtris Augerii Busbequii: EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM......... HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT. quam lacunam rite expleveris: *Principem iuvent. Caium. Idem.* Hodie, accuratius inſpecto monumento a pluribus, lacuna ſic expleta eſt: *Principem iuventutis utrumque eorum parmis et haſtis.* ut iam monuit ad h. l. Iac. Gron. adde quos laudat ad h. l. lapidis Ancyr. Fabric. in Auguſti fragm. p. 223.

10 *Deſtinare conſules:*] Et vero perfecerat. Romae marmor de Caio: QVEM. POPVLVS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATVM. XIV. Ait annos natum quatuordecim: et addicit Dionis ratio, qui conſulem facit deſignatum anno urbis DCCXLVIII. Tamen Auguſtus in iam dicto lapide XV illi annum circumdat, ſed nempe, quem ingreſſus erat, et iam agebat. Verba ſunt: *Honoris mei cauſſa Senatus populuſque Romanus annum quintum et decimum agentis Conſulis deſignavit, ut eum magiſtratum inirent poſt quinquennium ex eo die, quo deducti in forum.* Lipſius.

Deſtinari conſules] *Deſignari* legendum putat, ut et ante *appellari*, Muretus. De forma verbi, ſubſcribo, nempe *deſtinari* ſcripſiſſe auctorem, hoc eſt, deſignari. Suetonius in primo Iulio: *flamen Dialis deſtinatus.* Vide 2 Obſerv. 8. *Gronovius.* Non dubitavimus cum Ryckio ſic edere.

11 *Caium remeantem Armenia,*] In Lycia mortuum eum voluit Suetonius cum Velleio. Ille his verbis: *Caium et Lucium in duodeviginti menſium ſpatio amiſit ambos: Caio in Lycia, Lucio Maſſiliae defunctis.* Iſte his, *Deinde reluctatus invituſque revertens in Italiam, in urbe Lyciae, Limyram vocant,*

Digitized by Google

et vulnere invalidum, mors fato propera, vel [12] novercae Liviae dolus abſtulit, [13] Druſoque pridem extincto, Nero ſolus e privignis erat: illuc cuncta vergere: filius, [14] collega imperii, conſors Tribuniciae poteſta- A.V. 767. A.C. 14.

A 5 tis

vocant, *morbo obiit.* Etiam Florus: *Maſſiliae Lucius morbo ſolvitur: in Lycia Caius ex vulnere.* Fugerit ergo ratio memorioſum illum ſenem neceſſe eſt, qui in Syria tradidit defunctum. Dico Senecam patrem in Controverſiis: *Itaque cum mortuo in Syria C. Caeſare codicillo queſtus eſſet Auguſtus, quod in tam magno et recenti luctu ſuo coenaſſet.* Sed erit fortaſſe, qui culpam eam in exſcriptorem conferet, reſcribetque, *Lycia.* Addi velim Suetonii locum, Tiber. cap. xv. *Caio et Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Auguſto.* nec addi ſolum, ſed et corrigi. Nam hoc de triennio, nonne nimis laxum? apparet e Velleio: *Caius*, inquit, *in urbe Lyciae morbo obiit, cum ante annum ferme L. Caeſar Maſſiliae morbo deceſſiſſet.* En, dumtaxat intervallum fecit paullo plus anni. Et ipſe Suetonius *duodeviginti* modo *menſes* interponit, verbis quae ſupra. Non ergo ambiges, quin ſcribend. *intra biennium:* ſi hunc putamus ſenſum. Nam in alium me duxit P. Iohannes Deckerius e Societate Ieſu, qui refert ad *triennium* Tiberiani reditus, et vult utrumque periiſſe intra tres primos annos, ex quo iſte Rhodo reverſus. Hiſtoria approbat. *Lipſius.*

12 *Novercae Liviae*] Nata exitio reip. haec mulier, et ſuae domus. Sed bene quod Tacitus nuſquam diſſimulat fraudem eius et ſcelus. Plinius cautior, qui ſuſpicionem hanc tangens, cavit ſibi obſcuritate ſermonis: *Incuſatae filiorum mortes, luctuſque non tantum orbitate triſtes.* Nec enim alio traxeris ea verba, non, me quidem interprete. *Idem.*

13 *Druſo pridem extincto,*] Nempe ante annos circiter XII. priuſquam Caius moreretur. Quippe Druſus obiit ex lapſu equi, in Germania, anno urbis DCCXLV. ex Dione libro LV. initio: et Caius anno DCCLVI. Impoſuerat mihi Dion olim, in cuius libro hiatus eſt, et anni aliquot omiſſi. atque ita narratur mors Caii, quaſi biennio poſt illam Druſi. Sed, ut dixi, defectio et hiatus eſt, atque anni plures medii deſunt: quod in Notis ad Velleium obſervamus. *Idem.*

14 *Collega imperii* etc.] De hoc Collegio imperii eiuſque initio etc. late et erudite diſputat Pagius in Critic. Baron. ad a. C. 11. Sed Collegium Imperii ille definit tribunitia poteſtate, et Proconſulari Imperio. Id per ſe non improbem. Sed h. l. ubi a *Collega imperii* diſtinguitur diſerte *Conſors tribunitiae poteſtatis*, collegam imperii factum Tiberium putem dato *Imperatoris* praenomine. Clare in pari cauſſa Plinius de Traiano in Paneg. c. 8. *ſimul filius, ſimul Caeſar, mox Imperator et Conſors tribunitiae pot.* Nam quod ibi idem Pagius Proconſulare imperium intelligi diſputat, ad a. C. 97. 98. 117. n. XV, nullo modo probare poſſum. Nam imperium extra urbem, cur praeferretur urbano? Proconſulare imperium ſumtum ac datum tantum cum in provincias irent: hic perpetuum intelligitur. Nec illa ratio gravis, quod, niſi *Imperatoris* nomine Proconſ. Imp. intelligeretur, eius in toto Panegyrico nulla mentio eſſet. vide inpr. noſtrum c. 7. Hoc quidem in loco videtur indicari verbis ſequentibus: *omniſque*

que

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. tis adſumitur, omniſque per exercitus oſtentatur: non obſcuris, ut antea, matris artibus, ſed palam hortatu. Nam ſenem Auguſtum devinxerat adeo, uti nepotem unicum, Agrippam Poſtumum, in [15] inſulam Planaſiam proiiceret: rudem ſane bonarum artium, et robore corporis ſtolide ferocem, [16] nullius tamen flagitii compertum. At hercule Germanicum, Druſo ortum, octo apud Rhenum legionibus impoſuit, adſciriquê per adoptionem a Tiberio iuſſit: quamquam eſſet in domo Tiberii filius iuvenis: ſed [17] quo pluribus munimentis inſiſteret. Bellum ea tempeſtate nullum, niſi adverſus Germanos, ſupererat: abolendae magis infamiae, ob amiſſum cum Quinctilio Varo exercitum, quam cupidine proferendi imperii, aut dignum ob praemium. Domi res tranquillae: eadem magiſtratuum [18] vocabula: iuniores poſt Actiacam victoriam, etiam ſenes plerique inter bella civium nati. Quotuſquiſque reliquus, qui rempublicam vidiſſet?

4 Igitur verſo civitatis ſtatu, nihil uſquam priſci et integri moris: omnis, exuta aequalitate, iuſſa

que per exercitus oſtentatur. Ceterum verbis *Conſors trib. pot.* Tacitus addere poterat *iterum.* Nam ante iam tribunitia poteſtate uſus fuerat, vivis Caio et Lucio Caeſaribus.

15 *Inſulam Planaſiam*] Atqui Siciliam vocat Scholiaſtes Iuvenalis vetus. *Agrippa*, inquit, *in Sicilia propter morum feritatem ab Auguſto relegatus eſt.* Errat. nam de Planaſia adfirmat cum noſtro etiam Dio, et ait vicinam Corſicae eſſe, libro extremo LV. In qua narratiuncula quod legitur, Καὶ τὴν Ἰουλίαν, ὡς μητρυιὰν, διέβαλλεν: et *Iuliam, ut novercam, aſpernabatur:* meo iudicio τὴν Λιουίαν faciendum eſt. Non enim matrem ſuam Agrippa inſectabatur (et illa vero iam relegata aberat) ſed Liviam, ut probabile eſt, Auguſtae ſtirpi numquam aequam. *Lipſius.*

16 *Nullius tamen flagitii*] Imitatione Livii, ſi forte. qui de T. Manlio: *Filium iuvenem, nullius probri compertum, extorrem urbe egit.* Lipſius.

17 *Quo pluribus munimentis*] Vere emendavi. Filii enim heredeſque, paſſim dicuntur ſubſidia et firmamenta regni. Tacitus v. Hiſtor. *Non legiones, non claſſes, perinde firma imperii munimenta quam numerum liberorum.* Euripides.

Φῦναι τυράννους, παῖδας ἔρυμα δώμασι.

Sic *Subſidia aulae*, Suetonio; *adminicula Auguſti*, Senecae; heredes imperii dicuntur: et vere. Siculus ille momar: (exprimit. quod verum eſt, a me indignatio) cum ſua coniectura, *ſed qui pluribus morum vitiis inſiſteret*, abeat Morboniam. *Lipſius.*

18 *Vocabula*] Sed non vis aut poteſtas. Caeſar in ſe traxerat. *Lipſius.*

1 *Aegro*

Digitized by Google

iuſſa principis aſpectare: nulla in praeſens formidine, dum Auguſtus aetate validus, ſeque, et domum, et pacem ſuſtentavit. Poſtquam provecta iam ſenectus, [1] aegro et corpore fatigabatur, aderatque finis, et ſpes novae: pauci bona libertatis incaſſum diſſerere: plures bellum paveſcere, alii cupere: pars multo maxima [2] imminentis dominos variis rumoribus differebant: *trucem Agrippam, et ignominia accenſum, non aetate, neque rerum experientia tantae moli parem: Tiberium Neronem maturum annis, ſpectatum bello, ſed vetere atque inſita Claudiae familiae ſuperbia; multaque indicia ſaevitiae,* [3] *quamquam premantur, erumpere. Hunc et prima ab infantia eductum in domo regnatrice: congeſtos iuveni conſulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi, ſpecie ſeceſſus,* [4] *exulem egerit,*

A. V. 767. A. C. 14.

1 *Aegro et corpore*] Velim traiici, *et aegro corpore. Lipſius.* Sed a Tacito ſolere tranſponi *et*, recte monet Pichena. Sic quoque tamen viris doctis omnia ſuſpecta, et *animo* vellent interponi. non dubium eſt, quin *τὸ fatigabatur*, quod iidem obſervant, referatur ad vocem *ſenectus:* ſed eo ſenſu, quo apud Iuvenalem: *ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus Principis.* Nimirum poſtquam ipſe princeps aetatis provectae iam et morbis coepit attentari. Rationem reddit Tacitus, quare hominibus de republica Auguſto permiſſa pridem ſecuris ſollicitudinem attulerit exſpectatio ſucceſſoris: nempe, quod videbant, illum acceſſiſſe ad finem mortalitatis, utpote valde ſenem, nec iam crudo viridique, ſed cauſſario et labanti corpore: ut ille apud Phaedrum leo deſcribitur, *Defectus annis et deſertus viribus.* Hic nihil prorſus neceſſe fuit *animi* mentionem facere. Non enim auctori cura, pingere Auguſtum omnibus partibus, qualis fuerit tali tempore, ſed ſubmonere de duobus illis publice notis et in oculos incurrentibus, quae adverterunt homines, tanquam praeſagia inſtantis mortis. At animus neque vegetus in ſenio vitae longum duraturae, neque infirmior citae mortis praerogativa eſt. *Gronovius.*

2 *Imminentis dominos variis rumoribus differebant:*] Notabis ingenium plebis,

— cui mos humili laeſiſſe veneno
Summa, nec impoſitos unquam cervice volenti
Ferre duces. Lipſius.

3 *Quamquam premantur.*] *Indicia* proprie non *premuntur*, ſed vitia, h. l. ſaevitia. Itaque inclinarem in eam partem, ut Tacitum ſcripſiſſe putarem *prematur*, niſi ſcirem, hunc ſcriptorem et in aliis duriorem eſſe, et ab vulgari conſuetudine loquendi ſaepe conſulto recedere. Et favet vulgatae alius locus H. I, 26. *multa erumpentis ſeditionis indicia per conſcios oppreſſa.*

4 *Exulem egerit,*] Ita *Principem agere*, et *Agere ſe paullo minus quam privatum*, in Suetonio aliiſque lego. Et in noſtro lib. III Hiſtor. *Quanto ferocius paullo ante*

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. *rit*, [5] *aliquid, quam iram, et ſimulationem, et ſecretas libidines meditatum: accedere matrem muliebri impotentia: ſerviendum foeminae, duobuſque inſuper adoleſcentibus, qui remp. interim* [6] *premant, quandoque diſtrahant.* Haec atque talia agitantibus, graveſcere valetudo Auguſti. Et quidam [1] ſcelus uxoris ſuſpectabant. Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes, Auguſtum, electis conſciis, et comite uno, Fabio Maximo, Planaſiam vectum, ad viſendum Agrippam: multas illic utrimque lacrimas, et ſigna caritatis, ſpemque ex eo, fore, ut iuvenis penatibus avi redderetur: quod [2] Maximum uxori Marciae aperuiſſe, illam Liviae:

lo ante ſe egerint, tanto cupidius voluptates hauſiſſe. M. Antonio tamen Mureto, cuius ſcripta Venus inhabitat pariter cum Muſis, leg. videtur, *exul egerit.* Lipſius.

5 *Aliquid*] pro *aliud quid*, ne quis haereat, et *aliud* legendum ſuſpicetur. Sic etiam hoc verbo uti Ciceronem et alios demonſtratum eſt a Pearcio V. C. ad Cicer. Or. II, 42. Drakenb. ad Liv. VI, 3. et Oudendorp. V. C. ad Sueton. Tib. 47.

6 *Premant, quandoque diſtrahant.*] Dixi corruptum olim locum mutilumque. Redeo in viam admonitu amici, qui explicat: Druſus et Germanicus nunc quidem coniuncti prement rempubl. at olim orto, fors fuat, diſſidio, eamdem diſtrahent per bellum civile, diſſipabuntque. Conſule Muretum lib. XI. cap. I. *Lipſius.*

1 *Scelus uxoris*] Haec eſt tertia venenariae huius palma. et iure lemniſcata. Tangit vero ſuſpicionem illam de ficubus, quae nota ex Dione. *Lipſius.*

2 *Maximum uxori Marciae.*] Habes eleganter hiſtoriam totam in Plutarchi περὶ ἀδολεσχίας. quem locum, pretium puto, ut convertam paene verbatim. *Fulvius vero Caeſaris Auguſti amicus, cum iam ſenem eum ſaepius querentem audiret de ſolitudine ſuae domus: quodque duobus nepotibus fato functis, Poſtumo, qui ſolus reliquus, ex calumnia neſcio qua exſulante, cogeretur uxoris ſuae filium ad ſucceſſionem imperii vocare, quamquam miſerans et conſilium captans revocandi ab exſilio nepotis: cum, inquam, haec audiret Fulvius, enuntiavit ſuae uxori; illa Liviae. Livia autem acerbe cum Caeſare egit, cur, quoniam iampridem id decreviſſet, non arceſſeret nepotem, ſed ſe odio invidiaeque ſucceſſoris obiiceret? Venientem igitur, de more, mane Fulvium, et ſolitum illud dicentem Ave, Caeſar reſalutavit, Vale, inquit, Fulvi. Atque ille id intelligens, domum ſe illico ſubduxit, et vocata uxore: Reſcivit, inquit, Caeſar, non ſiluiſſe me arcana: ideo mori mihi decretum eſt. Vxor autem: Iure, ait, quoniam tamdiu mecum habitans vivenſque, nec noveris, nec caveris intemperantiam meae linguae. Sed praecedam tamen ego, et accepto gladio, ſeipſa viro coram interemit.* Haec Plutarchus: nec alibi tam liquide narrata res. Hoc tantum male, quod Φούλβιον ubique vocat, qui Fabius eſt. Fabius ille Maximus, qui conſul fuit anno urbis DCCLXII. Item, quod Marciam interfectam vult ante maritum: cum noſter clare, vixiſſe

Liviae: [3] gnarum id Caeſari: neque multo poſt, extincto Maximo, (dubium an [4] quaeſita morte) auditos in funere eius Marciae gemitus, ſemet incuſantis, *quod cauſſa exitii marito fuiſſet.* Vtcunque ſe ea res habuit, vixdum ingreſſus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur. neque ſatis compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. [5] acribus namque cuſtodiis domum et vias ſepſerat Livia: laetique interdum nuntii vulgabantur, donec, proviſis, quae tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, et rerum potiri Neronem, fama eadem tulit. Primum facinus novi principatus fuit, Poſtumi Agrippae caedes: quem A.V. 767. A.C. 14.

xiſſe eam, dicat, et auditos gemitus eius in funere mariti. Atque haec homini vera cauſſa mortis: ne innocuum Poëtam oneremus, aut potius ipſe ſe, de Ponto.

Occidis ante preces, cauſſamque ego, Maxime, mortis,
Nec fueram tanti, me rear eſſe tuae.

Eſt enim hic Maximus, quem Naſo coluit, et ad quem Elegia non una. Sed et uxor Naſonis, propinqua Maximi, ſeu coniugis eius Marciae, ex his verſibus:

Ille ego, de veſtra cui data nupta domo eſt.
Hanc probat, et primis dilectam ſemper ab annis.
Eſt inter comites Marcia cenſa ſuas.

Eſt cenſa, pro cenſuit, ſatis nove, immo antique. Sic *Adfectatus eſt regnum*, pro Adfectavit: *Spectatus eſt ſuem*, in Varrone lego, retineoque: *Communicati ſunt*, pro communicaverunt, in Livio: *Peragratus eſt regionem*, in Velleio, et plura. Tangit hanc de Fabio tragoediam etiam Plinius: *Iuxta haec abdicatio Poſtumi Agrippae poſt adoptionem, deſiderium poſt relegationem, inde ſuſpicio in Fabium, arcanorumque proditiones. Lipſius.* In illo, *cenſa eſt*, explicando falli ſummum virum monuimus lib. IV. Obſervationum in omiſſis pag. 427. *Gronovius.*

3 *C. Navum id*] Pridem emendavi firmavique, *Gnarum id Caeſari.* Caii Navi nulla perſona eſt in hoc actu. Sic lib. v. *Gnarum id Caeſari. eoque dubitavit de tradenda repub.* Alibi: *Gnarum id duci. inceſſitque itineri et praelio.* Sed ecce hanc mihi quaſi deſponſam coniecturam, eſt, qui ſine ullo divortio velit abducere. Ego vero non dimitto. nec enim ſoli Atridae uxores ſuas amant, ait ille. *Lipſius.* Adde Muretum lib. XI. Var. Lect. cap. II.

4 *Quaeſita morte*] Illata, et violenta, machinatione Auguſti. *Idem.* Sed illata per vim a ſemet ipſo, ut haud dubie intellexit Lipſius. Sic infra c. 61. *mortem invenire ſuo ictu.* Quamquam ſimpliciter *mors quaeſita* naturali opponi poteſt.

5 *Acribus cuſtodiis.*] Heinſius, in Miſc. Obſ. Vol. IX. p. 282. emendabat *artioribus:* quod eſt frequens huius verbi epitheton, ut ibi docet, permutaturque cum *acrior* ap. Iuſtinum XXXVIII, 9. atque noſtrum Ann. III, 28. ut videtur viris doctis. Sed, quia tamen *acre* proprie dicitur de diligentia, et rebus iis, in quibus diligentia ſpectatur, ſine libris nihil

Digitized by Google

A.V. quem ignarum inermumque, quamvis firmatus animo [1]
767. centurio, aegre confecit. Nihil de ea re Tiberius
A.C. apud ſenatum diſſeruit: patris iuſſa ſimulabat, quibus
14. praeſcripſiſſet Tribuno, cuſtodiae appoſito, *ne cunctare-*
6 *tur Agrippam morte adficere,* [2] *quandoque ipſe ſupremum diem expleviſſet.* Multa, ſine dubio, ſaevaque Auguſtus de moribus adoleſcentis queſtus, ut exſilium eius Senatuſconſulto ſanciretur, perfecerat: ceterum in nullius unquam ſuorum necem duravit: neque, mortem nepoti, pro ſecuritate privigni, inlatam, credibile erat. propius vero, Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, ſuſpecti et inviſi iuvenis caedem feſtinaviſſe. [3] Nuncianti centurioni, [4] ut mos militiae, *factum eſſe, quod imperaſſet: neque imperaſſe ſeſe, et rationem facti reddendam apud ſenatum,* reſpondit. Quod poſtquam [5] Salluſtius Criſpus, particeps ſecretorum, (is ad

nihil muto. Sic VI, 17. opponuntur *acria initia* et *incurioſus finis.*

1 *Centurio, aegre confecit.*] A Tribuno interfectum Suetonius voluit: *Hunc*, ait, *Tribunus cuſtos adpoſitus occidit, lectis codicillis quibus id facere iubebatur.* Sed Dio pariter ut noſter, a Centurione. 'Ο ἑκατόνταρχος ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων καινοτομοῦντά τι ἀπέσφαξεν: *Centurio, qui cuſtodiam eius habebat, res novas molientem, interfecit.* Credo verum eſſe ut a Centurione occiſus ſit, at iuſſu Tribuni. *Lipſius.*

2 *Quandoque*] Sic cum Iac. Gronovio reponere non dubitavi, cum Codex ſcriptus ſic habeat, quod Beroaldus, ut vitioſum, mutavit, ſequacibus editoribus poſterioribus. Bonae autem latinitatis eſſe *quandoque* pro *quandocunque* docuit Gron. ad Liv. I, 24 et alii.

3 *Nuncianti.*] Legitimum verbum in hac re eſt *renunciare*, idque Tacito reddendum putat Drakenb. ad Liv. ep. 47. ubi v. exempla. Praecedentis verbi ultima ſyllaba potuit *re* abſorbere.

4 *Ut mos militiae,*] Sollennia militiae verba, Factum, quod imperaſti. Suetonius: *Renuncianti Tribuno factum eſſe quod imperaſſet.* Et in Claudio: *De nece Conſularis viri renunciante Centurione factum eſſe quod imperaſſet.* Lipſ.

5 *Salluſtius Criſpus*] Eſt ille, cuius vitam mortemque infra memorat lib. III. Salluſtii, hiſtoriarum regis, ex ſorore nepos. Nominat eum Seneca inter intimos Auguſti, lib. I. de Clementia: *Ignovit abavus tuus victis. Nam ſi non ignoviſſet, quibus imperaſſet? Salluſtium, et Cocceios, et Duillios, et totam cohortem interioris admiſſionis ex adverſariorum caſtris conſcripſit.* Sed cedo, quis in Seneca Duillius? Falſus, ſcribendumque, *Deillios*, ſive *Dellios.* Deillius a Seneca patre dicitur, in Suaſoria: *Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſalla Corvinus deſultorem bellorum civilium vocat: quia a Dolabella ad Caſſium, a Caſſio deinde tranſivit ad Antonium*

Digitized by Google

ad Tribunum [6] miſerat codicillos) comperit: metuens, A.V.
ne reus ſubderetur, iuxta periculoſo, [7] ficta ſeu vera 767.
promeret, monuit Liviam, *ne arcana domus, ne conſilia* A.C.
amicorum, miniſteria militum vulgarentur: neve Tiberius 14.
vim principatus reſolveret, cuncta ad ſenatum vocando:
eam conditionem eſſe imperandi, [8] *ut non aliter ratio con-*
ſtet, quam ſi uni reddatur. At Romae ruere in ſervi- 7
tium Conſules, Patres, Eques: quanto quis inluſtrior,
tanto magis [1] falſi ac feſtinantes, vultuque compoſito,
ne

nium, noviſſime ab Antonio transfugit ad Caeſarem. Hic eſt Dellius, cuius epiſtolae laſcivae ad Cleopatram feruntur. Graecis tamen eſt Dellius, Plutarcho Dionique. Item Horatio, inſcriptione Odes tertiae lib. II. ubi temere interpretes *Gellium* ſufficiunt. Plutarchus eum hiſtorias quoque ſcripſiſſe oſtendit: Πολλὺς inquit, *καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες, ἐξέβαλον τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν Μάρκος ἦν Σίλανος, καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός: Multos et alios Antonii amicos, Cleopatrae aſſeclae et adulatores exegerunt, quod petulantia iſta et ſcurrilia non ferrent; inter quos fuit M. Silanus, et Dellius hiſtoricus.* Eadem Dio, quinquageſimo libro. Ad Salluſtium autem iſtum facit, quod Plinius lib. XXXIV. *Metallum quoddam Salluſtianum appellatum*, ſcribit, *ab amico divi Auguſti.* Lipſius.

6 *Miſerat codicillos*] Ita enim receptum, quo magis cautum militibus eſſet, caedem mandari per libellum. Scilicet ne Imperator auctoritatem poſſet defugere. Pulchre Herodianus lib. III. de Saturnino et Plautiano: Ὁ δὲ Σατορνῖνος *γραμματεῖον ᾔτησε τοῦ φόνου φέρον τὰς ἐντολάς. Ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἴ τινα ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ γραμμάτων, ἵνα μὴ γιγνόμενον ᾖ ἀκατασήμαντον: At Saturninus codicillos, ſive libellum petiit, qui caedis mandata haberet. Mos enim ille regius, ut cum mittunt ad caedem alicuius, ſine ſententia aut iudicio, patrandam: tunc id per ſcriptum iubeant: ne cum factum fuerit, ſine teſſera aut nota ſit.* Ad quem uſum duplices adhibitos, alibi lectum. *Idem.*

7 *Ficta ſeu vera*] Ficta, ſi a Tiberio crimen amoliretur; ne ipſe eius damnaretur a Senatu. Vera, ſi Tiberium auctorem ederet, ab eo puniendus aut tollendus. *Lipſius.*

8 *Ut non aliter ratio conſtet*] Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A menſulariis ductum eſt, quibus conſtant rationes cum pares ſunt. Plin. lib. I. Epiſt. *Mirum eſt quam ſingulis diebus in urbe ratio aut conſtet, aut conſtare videatur, cunctiſque non conſtet.* Idem Panegyrico: *Augeo principis munus, cum oſtendo liberalitati eius ineſſe rationem. Ambitio enim, et iactantia, et effuſio, et quidvis potius quam liberalitas eſt, cui ratio non conſtat.* Uſi et auctores priſci iuris lib. I. De obſeq. parent. l. penult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Trebellium Pollionem: *Non ſibi apud deos inferos conſtare rationem, quod quamvis hoſtem ſuum, Piſonem tamen iuſſiſſet occidi, virum cuius ſimilem Rom. reſp. non haberet.* Lipſius.

1 *Falſi*] Heinſius coniiciebat *faſſi* in Obſ. Miſc. V. IX. pag. 283. male. Simulationem aſſumtam dicit.

A. V. 767. A. C. 14.

ne laeti exceſſu Principis, neu triſtiores primordio, 2 lacrimas, gaudium, queſtus, adulatione miſcebant. Sex. Pompeius et Sex. Appuleius Coss. primi 3 in verba Tiberii Caeſaris iuravere: apudque eos Seius Strabo, et 4 C. Tur-

dicit, de qua exquiſite *falſus* dicitur; imitatione Salluſtii Cat. 10. ubi v. Cortius.

2 *Lacrimas, gaudium*] Acute Muretus: *lacrimas gaudio, queſtus adulatione miſcebant.* Placet rei hominiſque cauſſa. *Lipſius.* Praemiſſa ratio clare indicat, hic peccatum eſſe, ablativo in accuſativum mutando. Nam quod Salinerius et Pichena ſic accipiunt, quaſi Tacitus in omnibus adulationem adhibitam dicat, id frigidum eſt, nec cauſſae praemiſſae convenit. Ceterum putem etiam legi poſſe *lacrimis gaudium, queſtus adulatione miſcebant.* Nam ita minus abitur a ſcriptura librorum, et Tacito ſolenne eſt variare modos loquendi, non omnia eodem modo atque ordine exprimere, ut attenti lectores facile obſervabunt. Heinſius etiam coniiciebat *adulationem*, ut ultima abſorpta ſit a prima ſequentis verbi. Nec hoc male.

3 *In verba Tiberii Caeſaris iuravere*] Rem, quae per ſe ſatis habet indignitatis, magis turpificat Muretus, dum cenſet, hoc loquendi genus proprium gladiatorum, qui ſe addicebant laniſtis; quaſi ad facienda perpetiendaque omnia, quae is, cuius in verba iuratur, iuſſerit, obſtringi ſit. Immo militum eſt proprium, qui ſe devovebant imperatori. Livius lib. III. *quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in verba iuraſtis.* Et mox: *omnes, qui in verba iuraſtis, craſtina die armati ad lacum Regillum adſitis.* Lib. XXII. *Magna vis hominum conſcripta Romae erat: libertini etiam, quibus liberi eſſent et aetas militaris in verba iuraverant.* Eumenes apud Iuſtinum: *Quater intra hunc annum in mea verba iureiurando obſtricti eſtis.* Quod hic narratur, initium ſumſit in Divo, de quo Suetonius Caeſ. cap. LXXXIV. *item insiurandum, quo ſe cuncti pro ſalute unius adſtrinxerant.* Et mox: *conſiſum noviſſimo illo SC. et iureiurando.* Appianus: ὢν Καίσαρα πάντες ὠμόσαμεν, φύλακες τοῦ σώματος ἢ τιμωροὶ παθόντι τι ἔσεσθαι. Iterum: καὶ τοὺς ὅρκους, ἦ μὲν φυλάξειν Καίσαρα καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος σῶμα παντὶ σθένει πάντας, ἢ εἴ τις ἐπιβουλεύσειεν, ἐξώλεις εἶναι τοὺς οὐκ ἀμύνοντας αὐτῷ. Nec Auguſto defuit foeda Sex. Pacuvii adulatio, de qua Dio lib. LIII. His exemplis ceſſit pudor, et Tiberio iam quaſi legitimum ac ſolenne faciunt. Vis fuit, ſalutem propugnaturos et acta rata habituros. A militia etiam translatum ad gladiatores, ſed horum ſacramentum uri, vinciri, virgis ferroque necari. *Gronovius.* Iusiurandum Caeſari praeſtitum ab hoc differre puto: fuit enim extraordinarium. Nec iusiurandum in acta huc pertinet, quod poſt oblatum Tiberio SCto, ſed repudiatum, auctore Tacito infr. c. 72. Sueton. Tib. 67. In verba Tiberii iurarunt, ut Imperatoris. Vis fuit: ſe dicto audientes fore, imperata facturos. Ita olim milites iuraſſe auctor Polybius. v. Lipſ. Mil. R. I, 6.

4 *C. Turranius*] Et quidem primus in eo munere, ab Auguſto. Nam Auguſtus acceptam a populo Praefecturam, niſi fallor, tenuit dum vixit: aut certo paullo ante mortem ſubſtituit ſibi Turranium iſtum. Adſero id ex Cornelii noſtri verbis Annal. XI. *Tum potiſſimum amicorum vocat, primumque*

C. Turranius, ille praetoriarum cohortium praefectus, hic annonae: mox ſenatus, mileſque et populus. nam Tiberius cuncta per Conſules incipiebat, tamquam vetere Rep. et ambiguus imperandi. ne edictum quidem, quo patres in curiam vocabat, niſi Tribuniciae poteſtatis praeſcriptione poſuit, ſub Auguſto acceptae. verba edicti fuere pauca, et ſenſu permodeſto: *de honoribus parentis conſulturum:* [5] *neque abſcedere a corpore: idque unum ex publicis muneribus uſurpare.* Sed, defuncto Auguſto, ſignum praetoriis cohortibus, ut Imperator, dederat. [6] excubiae, arma, [7] cetera aulae. miles in forum, miles A. V. 767. A. C. 14.

que, *rei frumentariae Praefectum Turranium:* niſi tamen aliter accipis, ut in loco videbo. Turranii etiam mentio Senecae, ad Paullinum cap. extremo: neſcio an huius quia procurationem illi tribuit, non praefecturam. Nominat et Ovidius in poëtarum albo:

Muſaque TurranI tragicis ſubnixa cothurnis.

et in doctorum, Plinii index. Sed quaeras, cum praef. praetorio et annonae in verba Tiberii iurarint, cur omiſſus praefectus urbis? cuius auctoritas non minor, (maior immo illo Annonario) et cui proprius in urbe miles. Credo equidem omiſſum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piſo ſuffectus poſt aliquot annos a Tiberio, uti doceo clare lib. VI. *Lipſius.* De Praefecto annonae v. Burman. de Vectigal. P. R. c. 8. p. 118.

5 *Neque abſcedere a corpore*] Non reip. corpore, ne inducat te Maurus, ſed Auguſti. Datum enim honori defuncti Auguſti a Tiberio, quod ab eo olim Druſo. Lib. III. *Ipſum quippe Auguſtum aſperrimo hiemis Ticinum uſque progreſſum, neque abſcedentem a corpore urbem ſimul intraviſſe.* Sed cur id e publicis muneribus? Viſum ita Tiberio loqui, ad honorem Auguſti. quaſi magiſtratuum praecipue eſſet, et eorum, qui reip. primi, curare funus ſemonis illius, et viri ſupra viros. *Lipſius.* Ego vero ſic intelligo: neque ſe diſceſſurum ab hac una re, de funere Auguſti, hoc unum, nempe *conſulere ſenatum de ea re*, ſe de publicis muneribus uſurpaturum. Quam interpretationem confirmat illud, quod c. 8. dicit, *nihil primo ſenatus die agi paſſus, niſi de ſupremis Auguſti.* Vulgaris illa interpretatio Lipſii, aliorumque, locum habere non poſſe videtur, quia privata iſta pietas eſſet, non publicum munus: deinde, quia inde non appareret *edicti ſenſus permodeſtus*, h. e. quo indicare videretur, ſe principatum non affectare: denique, quia falſum eſt, non diſceſſiſſe a corpore Auguſti Tiberium, ſenſu proprio. Fuit enim Romae, Senatum habuit, et de honoribus Auguſto habendis egit, ut e ſequentibus patet. *Suprema* dicuntur de morte, in primis de funere, de quo h. l. accipienda, ut docuit Salmaſ. ad Solin. p. 16. 31.

6 *Excubiae, arma*] Praecipua haec ſigna tunc Principis. Noſter de Muciano: *Nec deerat ipſe ſtipatus armatis, apparatu, inceſſu, excubiis, vim Principis amplecti, nomen remittere.* Lipſius.

7 *Cetera aulae*] Quae haec cetera? puto lictores, faſces laureati, et ſiquid praeterea tunc receptum principi diſtinguendo. Neque

A.V. miles in curiam comitabatur: litteras ad exercitus tam-
767. quam adepto principatu, miſit: nuſquam cunctabundus,
A.C. niſi cum in ſenatu loqueretur. Cauſſa praecipua [8] ex
14. formidine, ne Germanicus, in cuius manu [9] tot legiones, immenſa ſociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium, quam exſpectare mallet. Dabat et famae; ut vocatus electusque potius a Rep. videretur, quam per [10] uxorium ambitum, et [11] ſenili adoptione inrepſiſſe. Poſtea cognitum eſt, ad introſpiciendas etiam procerum voluntates, [12] inductam dubitationem. nam verba, vultus, in crimen detorquens, recondebat.
8 Nihil primo ſenatus die agi paſſus, niſi de ſupremis Auguſti: cuius teſtamentum, inlatum per [1] virgines

que enim adhuc illa principatus inſignia, Ignis, Diadema, Purpura: quae reperta ſequenti aevo, et ad exemplum regum. Vide Excurſ. in littera *A*. *Idem*.

8 *Ex formidine*] Cunctandi nempe cauſſa, formido ex Germanico: ne ſi ille tantis viribus et gratia imperium vellet, ipſe turpiter abiiceretur. Melius ergo cenſebat non agnoſcere, donec noſſet eius mentem. *Idem*.

9 *Tot legiones*] Octo ad Rhenum, in ripa Gallica: praecipuum, uno loco, imperii robur. Atque eae cum ſuis auxiliis et equitatu, facile ad C. M. militum accedebant. *Idem*.

10 *Vxorium ambitum*] Matris Liviae, quae a marito id exambierat. *Lipſius*.

11 *Senili adoptione*] Quae facta eſſet a ſene iam delirante, adeoque non ſatis glorioſa adoptato.

12 *Inductam dubitationem*] Scribo *indutam*. Eſt enim *induere* nonnunquam praeferre, obtendere, oſtentare. Livius lib. I. de Bruto: *longe alius ingenio quam cuius ſimulationem induerat*. Seneca de benef. 2, 2. *laetus facit et induit ſibi animi ſui vultum*. Noſter lib. 5. *Plurimum ſimulationis Seleucienſes induere*. lib. 15. *quia ſpeciem iudicii induere non poterat, ad vim dominationis converſus*. *Gronovius*. Immo *inductam* verum eſt. Sic Cicer. pr. Coel. 11. *oratio inducta* pro adhibita. Nempe *induere* proprie refertur non ad rem, ſed ad ſpeciem, aut ad perſonam, habitum, praetextum, ut in omnibus exemplis a Gronovio prolatis; cuiusmodi verbum hic non eſt. *Species dubitantis* indui poteſt, non *dubitatio*, ut opinor. Vulgatum defendit etiam Ryckius, ſed alio modo, qui probari non poteſt.

1 *Virgines Veſtae*] More ſcilicet Romanorum, qui pactiones, foedera, teſtamenta, pecunias etiam, deponebant in templis: et ſaepiſſime in iſto Veſtae, quod religione primum. Dio XLVIII. de pace inter Triumviros et Sextum inita: Ταῦτα τε οὖν συνθέμενοι, καὶ συγγραψάμενοι, τά τε γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο: *Haec ita pacti, et ſcriptis conſignantes, tabellas apud Veſtales depoſuerunt*. Eadem in re Appianus: Καὶ ταῦτα συνεγράψαντο καὶ ἐσημήναντο καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς Ῥώμην. Sed et Iulianum teſtamentum virgini Maximae traditum, Suetonius ait:

gines Veſtae, Tiberium et Liviam heredes habuit. [a] Livia in familiam Iuliam, nomenque Auguſtae, adſumebatur: in ſpem ſecundam, nepotes pronepoteſque: tertio gradu primores civitatis ſcripſerat, pleroſque inviſos ſibi, [3] ſed iactantia gloriaque ad poſteros. Legata non ultra [4] civilem

A. V. 767. A. C. 14.

B 2

ait: M. Antonii, depoſitum apud Veſtales, Plutarchus. Et generatim de templis, Ulpian. l. III. de tabb. exhib. *Si cuſtodiam teſtamenti aedituus ſuſcepit.* Dixi et pecunias in templis deponi ſolere. quod verum adeo, ut quidam omnes fortunas in iis haberent, quaſi cuſtodia certa. Herodianus lib. I. de templo Pacis, quod exuſtum ſub Commodo: Πλυσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, δι᾽ ἀσφάλειαν ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. Ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλὺς ἐκ πλυσίων πένητας ἐποίησεν. Nec mirum, quia milite haec templa cuſtodiebantur. Tertullianus de Corona, ubi non vult Chriſtianum militem ſcribi: *Et excubabit pro templis, quibus renunciabit? et coenabit illic, ubi Apoſtolo non placet? et quos interdiu exorciſmis fugavit, noctibus defenſabit, incumbens et requieſcens ſuper luncho, quo perfoſſum eſt latus Chriſti?* Et in Apologetico: *Aedes ſuas dii tuerentur et imagines: quae, ut opinor, Caeſarum milites excubiis ſalva praeſtant.* Ideo Iuvenalis Caſtora vigilem dixit:

— et ad vigilem ponendi Caſtora nummi. Lipſius.

2 *Livia in familiam Iuliam*] Ideo in nummis et lapidibus exhinc fere Iulia ſcripta aut ſculpta, non Livia: quod item in Notis ad Valerium obſervamus. Sed nomen Auguſtae an recepit? Negat ecce Suetonius Claudio, cap. XI. *Aviae Liviae divinos honores, et Circenſi pompa currum elephantorum Auguſteo ſimilem decernendum curavit. Patri Circenſes annuos natali die, matri carpentum quod per circum duceretur, et cognomen Auguſtae, ab avia recuſatum.* Dicit ab Avia id recuſatum: quae non alia quam Livia eſt. Mirum. Liviam enim Auguſtam faciunt ſcribuntque alii omnes. et hercle ſi ambitionem feminae novi, non recuſavit. Tacitus lib. IV. *Decretum quotiens Auguſta theatrum introiſſet.* Alibi: *Auguſtae valetudo atrox.* Et: *Iulia Auguſta mortem obiit.* Plinius: *Livia Druſilla, quae poſtea Auguſtae matrimonii nomen accepit.* Idem lapides ſexcenti teſtantur et nummi. Quid ergo Suetonio viſum diſſentire! Non ipſi quidem, ſed librario qui pervertit. Liquet enim nobis corruptum locum, ſcribendumque *ab viva recuſatum.* vel, *ab eu viva.* Ad matrem Antoniam haec referuntur, non ad Aviam: uti docet vel ἀκολουθία ſermonis. Quae viva donata Auguſtae nomine a Caligula (ταύτην τε γὰρ Αὐγοῦσταν εὐθὺς καὶ ἱέρειαν τῦ Αὐγούστου ἀπέδειξε, ait Dio) id ſprevit: et mortua nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiani aevi: ANTONIA. AVG. DRVSI. ſculptum hodieque. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quam natant? qui licet ad portum ſe recipiant, me duce. *Lipſius.*

3 *Sed iactantia gloriaque*] Quare *iactantia?* quaſi ſine affectu ſcilicet, optimos utiliſſimoſque patriae legiſſet. *Lipſius.*

4 *Civilem modum*] id eſt, nihil praecipuum novumque in legatis, nihil regium, aut praeter civium modum moremque. Nam de Falcidiae modo accipere, (ignoſcent viri magni) pravum acumen eſt. *Lipſius.*

5 Popu-

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. civilem modum: niſi quod [5] populo et plebi ccccxxxv, praetoriarum cohortium militibus ſingula numum millia, [6] legionariis autem, cohortibus civium Romanorum, trecenos numos viritim dedit. Tum conſultatum de honoribus: ex quis maxime inſignes viſi: *ut* [7]

porta

5 *Populo et plebi* ccccxxxv.] Video placere viro docto, emendari e Suetonio: *populo et plebi* cccc. *tribubus* xxxv. ut intelligamus, ait, praeter quadringenties legatum populo, etiam in ſingulas tribus centena millia relicta eſſe. Haereo: et e vulgatis Taciti verbis eruo bonum ſane ſenſum. Coniunctim ſcilicet extulit noſter, quae magis diſtincte Tranquillus. Ea tamen eius mens, ut populo legatum ſit quadringenties, tribubus ſive plebi xxxv. Ni eſſet; non iunxiſſet duas eas voces, *populo et plebi.* Sed populus ergo alius a tribubus? Alius, hac quidem in parte. Populo legavit quadringenties viritim diſtribuendum, et, καθ' ἕνα: tribubus tricieſquinquies, id eſt, corpori tribuum univerſo. veluti ſi collegio legem, et collegis ſingulis ſeorſum. Diſcrimen hoc ſummamque exactam neglexit Dio, qui ſatis habet dicere legatum populo cccc. neglexi vereor et ego, dum in Electis motus haeſitatione aliorum tentavi corrigere in Suetonii verbis, *tribubus* xxxv. *Lipſius.* add. Caſaub. ad Suet. Aug. 101.

6 *Legionariis cohortibus civium*] Bene additum, ne accipiamus etiam cohortes ſociales. Ideo et Dio vertit, τῷ τε λοιπῷ πολιτικῷ πλήθει πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δραχμὰς: *reliquis militibus e civibus ſeptuagintaquinque drachmas.* Itaque ille idem legiones πολιτικὰ στρατόπεδα non ſemel appellat: quia ſcripta ex civibus tantum. Fuit tamen, cum in Dione placeret. τῷ ὁπλιτικῷ πλήθει. male. Suetonius: *Legionariis trecenos nummos: quam ſummam repraeſentari iuſſit.* nam *et confiſcatam ſemper, repoſitamque habuerat.* Vbi *confiſcatam*, in fiſcis adſervatam: uti Tertullianus eleganti metaphora, de fuga, *Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiſcato habent.* Lipſius. *Si* rem, ut erat, edidit Tacitus, ſcripſit: *legionariis trecenos, cohortibus civium Romanorum quingenos nummos viritim dedit.* Sic enim Suetonius, ſic Dio. Hoc ſi obtinere nequeam, admiſero Freinshemianum, *leg. a. et coh.* ea tamen conditione, ut cohortes civium Romanorum ſolae ſint urbanae cohortes; non quae aliae ſub certis legionibus non continebantur; quas ille adiungit. Et fuerit aut error, aut negligentia Taciti, uno ordine habentis Vrbanos et Legionarios; quum tamen Vrbani non in Auguſti modo, ſed etiam in Tiberii teſtamento lautiûs fuerint tractati. Sed ſi verum licet fateri, magis placet prius. *Gronovius.* Freinshemianam rationem ſecutus Ryckius dedit: *legionariis autem et cohortibus c. R.* lac. Gronovius autem e Cod. Mediceo *legionariis, aut cohortibus.* Legiones quidem et cohortes ſaepe diſtingui certum eſt. Ego interea poſt *autem* interpunxi: copula *et* potuit a Tacito ipſo omitti, ut mox: *ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur.* *Aut*, quod in MS. eſſe teſtatus eſt Gronovius, vereor, ne Beroaldus recte acceperit pro *autem.*

7 *Porta triumphali*] Suetonius cap. c. in Auguſt. *Inter alia complura cenſuerunt quidam, funus porta triumphali ducendum, praecedente Victoria.* Neque dicit id factum: quod tamen viri docti ex Dione aſſerunt, me mirante. qui

video

Digitized by Google

porta triumphali duceretur funus, Gallus Aſinius; *ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur*, L. Arruntius cenſuere. addebat Meſſalla Valerius, [8] *renovandum per annos ſacramentum in nomen Tiberii:* interrogatusque a Tiberio, *num, ſe mandante, eam ſententiam promſiſſet? ſponte dixiſſe*, reſpondit; *neque in iis, quae ad Remp. pertinerent, conſilio, niſi ſuo, uſurum, vel cum periculo offenſionis.* ea ſola ſpecies adulandi ſupererat. Conclamant patres, [9] *corpus ad rogum humeris ſenatorum ferendum.* [10] Remiſit Caeſar adroganti moderatione, populumque edicto monuit, *ne, ut quondam nimiis ſtudiis funus divi Iulii turbaſſent,*

A.V. 767. A.C. 14.

video Dionem nihil tale, imo contra ſcribere, *funus eius ab equitibus noctu urbi illatum.* Si noctu, quid refert per quam portam? Hoc tamen Dio, *imaginem eius e Palatio eventam, habitu triumphali, ductam; itemque alteram in curru triumphali.* Lipſius.

Porta triumphali] De hac porta videndus Alex. Donatus in Roma vetere lib. I. cap. 22. ita tamen, ut [illegible], [illegible] vis docto, [illegible], [illegible] quam religionem [illegible] cadaver Auguſti per hanc portam Romanis obiectam, eaque [illegible], mortuum Auguſtum [illegible]. Gronovius.

8 *Renovandum per annos*] De [illegible] ad lib. XVI. [illegible] hanc ſententiam, et voluit [illegible] Principem eſſe: [illegible]. Eoque [illegible], [illegible], quo auctore [illegible] Lipſius.

9 *Corpus humeris*] Qui honos, [illegible]. [illegible] primo [illegible]. Appianus lege I. Civil. Lipſius.

10 *Remiſit Caeſar*] Quid? non [illegible] corpus humeris Senatorum? [illegible] Suetonius: Senatorum humeris [illegible] et campum [illegible] item Dio. At [illegible] et [illegible], [illegible] lib. [illegible]. *Remiſit Aſiaticus* [illegible] Lib. XI. *Hortantibus dehinc inediam et levem exitum, remittere beneficium Aſiaticus ait. Scribo ergo, permiſit Caeſar.* Sed eam ipſam permiſſionem arrogantem eſſe vult Tacitus, quia per ſpeciem modeſtiae, et quaſi pugnare cum Senatu nollet, habuit ampliſſimum ordinem inter veſpillones. Simile illud libri VI. de Aſinio Gallo: *Conſultusque Caeſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere.* Lipſius.

Add. De correctione nunc ambigo, quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo ſatis umquam miratus eſt, qui cepit) eamdem vim ineſſe verbo *remittendi*. Exempla apud ipſum in poſtremis Obſervationibus. Et ſane in Irenaeo etiam legi: *Remittite mortuos ſepelire mortuos ſuos. Idem.* Sic accipio, *Remiſit* in [illegible], et [illegible] Patribus, [illegible] ſpecie pudoris et modeſtiae, [illegible] verecundus [illegible]. De Cuiacii obſervatione, [illegible] 4. Obſerv. 2. [illegible] Cruſius [illegible] p. [illegible] qui intelligit, [illegible] moleſtum [illegible] per ſe [illegible] ne [illegible], quod [illegible] ipſum [illegible] praeſtaret.

A.V. blicae, obtentui ſumpta: ceterum, cupidine dominandi
767. concitos per largitiones veteranos, paratum ab adoleſcen-
A.C. te privato exercitum, corruptas [2] conſulis legiones, ſimu-
14. latam Pompeianarum gratiam partium: mox ubi, decreto patrum, [3] faſces, et ius praetoris invaſerit, caeſis Hirtio et Panſa, (ſive hoſtis illos, ſeu Panſam venenum vulneri adfuſum, ſui milites Hirtium, et machinator doli Caeſar abſtulerant) utriusque copias occupaviſſe: extortum invito ſenatu conſulatum, armaque, quae in Antonium [4] acceperit, contra Remp. verſa: proſcriptionem civium, diviſiones agrorum, ne ipſis quidem, [5] qui fecere, laudatas.' Sane, Caſſii et Brutorum exitus paternis inimicitiis datos, (quamquam [6] fas ſit privata odia publicis utilitatibus remittere) [7] ſed Pompeium imagine pacis, ſed Lepidum

2 *Conſulis legiones.*] D. Iunii Bruti, quas in Mutinenſi obſidio ad ſe traxit. *Lipſius.*

Corruptas conſulis legiones.] Perperam Lipſius. Immo Antonii Quartam et Martiam, quae donis promiſſiſque corruptae, M. Antonium conſulem deſeruerunt, ſeque cum Octavio coniunxerunt, ut recte Muretus. *Gronovius.*

3 *Faſces et ius praetoris*] Suadente Cicerone Philipp. V.

4 *Acceperit*] Muretus malebat *acceperat*: ſc. quia mox *fecere*, Tacitus utroque modo utitur. Paullo ante *invaſerit*: Sed ſaepius tamen plusquamperfecto, ut attentus lector facile obſervabit.

5 *Qui fecere.*] Muretus legi volebat *cepere*: idque probat Ryckius. Bene, ut opinor. Heinſius in Miſc. Obſ. V. IX. p. 283. *coepere* eſſe in ſcriptis, ait, et emendat *fecere* vel *reperere*. Sed unus modo ſcriptus extat, et is habet *fecere*, teſte Pichena. Agnoſcit tamen Sullam proprie eſſe proſcriptionum auctorem et repertorem. Ego non ignoro, etiam Auguſtum ſimulaſſe, ſe invitum proſcribere: ſed ſi hoc voluiſſet Tacitus dicere, dixiſſet, ut opinor, brevius: *nec ipſis laudatas.* Longe graviſſima ſententia eſt, ſi nec illi probarunt diviſiones agrorum, ad quos fructus ex iis pervenit.

6 *Fas ſit privata odia.*] Cicero poſt reditum in Senatu: *qui, cum a me voluntas eorum in privato iudicio eſſet offenſa, publici mei beneficii memoria privatam offenſionem oblitaverunt.* Idem, de provinciis coſularibus: *ſi mihi non licet per aliquos ita gloriari, me dolorem atque inimicitias meas reipublicae conceſſiſſe, quod magni cuiusdam hominis et perſapientis videtur.* Livius lib. IX. *Alter conſul Fabius infeſtus privatim Papirio erat: quae ne ira obſtaret bono publico, legatos ex conſularium numero mittendos ad eum ſenatus cenſuit: qui ſua quoque eum, non publica ſolum, auctoritate monerent, ut memoriam ſimultatum patriae remitteret.* Gronovius.

7 *Sed Pompeium imagine pacis, ſed Lepidum.*] Sic Livio reſtituimus 24, 14. *libertatis auctorem eis non ſe fore ſolum, ſed conſulem M. Marcellum, ſed univerſos Patres.* Gronovius. Alia exempla ad h. l. attulit Vertranius. Sic infr. c. 22. *cum oſculis, cum lacrimis dolorem meum implevero.* c. 59. extr. bis *ne.* c. 62.

dum ſpecie amicitiae deceptos: poſt Antonium [8] *Tarentino Brundiſinoque foedere, et* [9] *nuptiis ſororis inlectum, ſubdolae adfinitatis poenas morte exſolviſſe. Pacem ſine dubio poſthaec, verum cruentam:* [10] *Lollianas,* [11] *Varianaſque clades: interfectos Romae* [12] *Varrones,* [13] *Egnatios,* [14] *Iulos.* Nec domeſticis abſtinebatur. *abducta Neroni uxor: et conſulti per ludibrium pontifices, an* A. V. 767. A. C. 14.

concepto,

c. 62. pr. ᴍᴛ. etc. add. Gron. et Drakenb. ad Liv. III, 11.

8 *Tarentino Brundiſinoque foedere.*] Ὑϛερολογία eſt. Nam Brundiſinum foedus aliquot annis prius Tarentino. Vtrumque aut a loco, ubi ictum. Brundiſinum, quod Caeſar cum Antonio coiit, Peruſia capta: cum morte opportuna Fulviae, ſublatum eſſet non dubium bellum, anno urbis DCC. XIV. Octavia tunc Antonio data, et provinciae Orientis. At Tarentinum triennio poſterius eſt: cum iterum ſimultate exorta, Ὁ μὲν Ἀντώνιος (verba Appiani ſunt Civilium quinto) ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλευσε ναυσὶ τριακοσίαις: *Antonius ex urbe Athenarum navigavit Tarentum cum trecentis navibus.* ſub prudentia Octaviae, adnitente item Agrippa et Maecenate, iterum compoſitae res. Antonius Caeſari centum naves ad bellum Siculum, ipſe illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. Adi, ſi libido eſt, Plutarchum Antonio, Dionem XLIX. *Lipſius.*

9 *Nuptiis ſororis illectum.*] Octaviae ex Ancharia. de quo inſtabili coniugio mire foedatus Senecae patris locus Suaſoria prima. Vide EXCVRS. in *B.* *Idem.*

10 *Lollianas.*] Non impleo paginas iſtis, quae alibi expoſita et prompta. In hac Lolliana clade Iulium Obſequentem emendo de prodigiis: *Inſidiis Romanorum Germani circumventi, ſub M. Lollio Legato, graviter vexati.* Nam contra ſcribo, *inſidiis Germanorum Romani circumventi.* Vide praeterea Suetonium in Aug. Dionem LIV. Euſebium Chronicis, olympiad. CXC. *Idem.*

11 *Varianaſque clades.*] Clades ea nota. ſed Senecae de illa locus non ſine labe, etiam in emendatis nuper libris. Epiſt. XLVII. *Mariana clade quam multos ſplendidiſſime natos, Senatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit: alium ex illis paſtorem, alium cuſtodem caſulae fecit.* Cladene Mariana? ubi iſta, aut quando? Nam C. ille Marius victor, ubique, ſi memini, et fecit ſervos, non dedit. Quod de ea accipias, quam Germanis intulit: nugae. An Germani Senatorium per militiam auſpicantur gradum? Certiſſime reſcribendum: *Variana.* Hanc enim noſtram intelligit: et opportuno recentique exemplo admonet, poſſe e ſumma fortuna labi ad imam. *Idem.*

12 *Varrones.*] Fuit Licinius Varro Murena: de cuius inſidiis, praeter alios, Strabo lib. XIV. Εἶτ᾽ ἐμπεσὼν εἰς τὴν Μουρῆνα φιλίαν, ἐκείνῳ συνεάλω φεύγων, φωραθείσης τῆς κατὰ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ ἐπιβουλῆς. *Idem.*

13 *Egnatios.*] M. Egnatius Rufus Aedilis. de quo Dio LIII. Suet. cap. XIX. *Mox M. Egnatii, exin Plautii Rufi.* ita ibi ſcrib. non *Genutii.* Vide Senecam de Clementia I. cap. IX. *Idem.*

14 *Iulos.*] Dicere videtur iuſſu Auguſti occiſum Iulum: idque et Dio prodidit, lib. LV. At Velleius ſua manu cecidiſſe eum dat intellegi: *Iulus Antonius,* inquit, *ſingulare exemplum clementiae Caeſaris, violator eius domus, ipſe*

ſceleris

A. V. 767. A. C. 14. *concepto, necdum edito partu, rite nuberet.* [15] *qui Atedii et Vedii Pollionis luxus: poſtremo Livia, gravis in Rempubl. mater,* [16] *gravior domui Caeſarum noverca. nihil deorum honoribus relictum, cum ſe* [17] *templis et effigie numinum,*

ſceleris a ſe commiſſi ultor fuit. Quid tum? nihil haec pugnant. praeceſſit ſcilicet iuſſus Auguſti: quem ille exſecutus ſua manu. Iulum autem Antonium intellegit Triumviri filium, ad quem Horatii Oda. Cognomen ei Africanus: quod male adhaeſit Fabio, cum quo conſul fuit, apud Suetonium in Claudio cap. 11. Paulo enim Fabio cognomen Maximi fuit. et ſunt duae ex ordine Horatianae Odae, libri quarti prima et ſecunda, ad hos non dubie conſules, perque eam occaſionem coniunctim ſcriptae. De eo Iulo Seneca in De brevitate vitae: *Filia et tot nobiles iuvenes, adulterio velut ſacramento adacti, infractam aetatem territabant. poſtquam* (melius, *poſtque*) *iterum timenda cum Antonio mulier.* Apparet enim hunc Iulum arcanum aliquod ſcelus (cui proximus ab adulterio gradus eſt) cum Iulia in Auguſtum concepiſſe: uti olim cum Cleopatra eius pater. *Lipſius.* Contra particulam huius notae, quae pertinet ad Conſulatum Iuli et Paulli Fabii, et cognomen Africani diſputant Reineſius et Rupertus in Epiſtolis.

15 *Qui Tedii et Vedii Pollionis luxus.*] Non extrico quis hic Tedius. Vtrumne Atedius ſcribendum? ut ſit ille qui Ciceroni dictus inter Caeſaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui conſul deſignatus ſe praecipitavit, apud Suetonium? Leviter placet. magis eſt, ut geminata ab haeſitante librario vox ſit, ſcribamuſque: *Qui Vedii Pollionis luxus.* In Seneca ſane ſimile mendum ſuccreverat, tertio de Ira, cap. XL. *Divus Auguſtus cum coenaret apud Vedium Pollionem,* ita reſtituit Pincianus, cum antea, *Atedium*, legeretur. Pincianus, ſelectus mihi cenſor, et verbis modicus, re iudicioque ingens. Mentio huius Vedii luxuriaeque eius apud multos, Dionem LIV. Plinium lib. IX. Tertullianum de Pallio. Hic eſt ille Pollio, qui teſtamento Caeſari Pauſilypum legavit, et e cuius diruta domo, facta Romae porticus, quae Livia dicta. *Lipſius. Atidius* praefectus Verris nominatur Ciceroni libro 3, et in 4 *Atidius Geminus* pictor. Ad Atticum 12 epiſt 5 et 24 ex Caeſarianis appellatur *Aledius*, qui forſan hic *Atedius*, ut ſuſpicatur et Lipſius. Alioqui poſſes cogitare. *Q. Aſellii* ex Acrone ad illud Horatii 2 Sat. 7. *Tutoque ciconia nido, Donec vos auctor docuit praetorius: Aſellius quidam praetor fuit, qui uſum ciconiarum condendarum primus reperit.* Gronovius.

16 *Gravior domui Caeſ.*] Sic reſcripſit Pichena, quem editores deinceps ſecuti ſunt: ſicque coniecerat Groslotius ad Douſam, ut concinnius et Tacito dignius, ſed tamen nihil mutari volebat. In MS. eſt *gravius*, unde Beroaldus ediderat *gravis.* Iac. Gronovius *gravis* ſervandum cenſet. Sic VI, 26. *grave conſcientiae, grave famae ſuae.* cauſſam affert, quod illud, reip. obtrudere fraudibus ſuis filium ſaeviſſimum, peius ſit; certum praeterea; cum hoc dubium ſit. Sed in criminando rumores pro certis rebus ſumuntur: et in perdendis privignis maior ſaevitia.

17 *Templis et effigie numinum.*] Magna et inſana ambitio: quam exemplo Herculis et Liberi patris excuſare tamen videtur libro IV. noſter. Sed Auguſtus adhuc vivus,

minum, per flamines et ſacerdotes, coli vellet. ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. cura, ſucceſſorem adſcitum: ſed quoniam adrogantiam, ſaevitiamque eius introſpexerit, [18] *comparatione deterrima ſibi gloriam quaeſiviſſe.* Etenim Auguſtus, paucis ante annis, cum Tiberio Tribuniciam poteſtatem a patribus rurſum poſtularet, quamquam honora oratione, quaedam de [19] habitu vultuque et inſtitutis eius iecerat, quae velut excuſando exprobraret. Ceterum ſepultura more perfecta, [1] templum et

A.V. 767. A.C. 14.

11

vus, et hominem fungens, in provinciis eſſe colique voluit pro deo. in provinciis, non in Italia, aut Romae. Suetonius. *Templa quamuis ſciret etiam proconſulibus decerni ſolere: nulla tamen in provincia recepit, niſi communi ſuo Romaeque nomine. Nam in urbe quidem pertinaciſſime abſtinuit hoc honore.* De urbe ait: Dio etiam de Italia lib. LIV. Quod Tacitus ſcribit effigie numinum: valet in eam mentem, ut ſigna adpoſita Auguſti ſtatuis ſint: quae ſolent deorum: puta, radius, haſta, fulmen. Lucanus:

Fulminibus manes, radiiſque ornabit et aſtris.

Itaque Nummi etiam hodie, in quibus Auguſti caput radiatum. At de Flaminibus et ſacerdotibus Auguſti, plena omnia monimenta, et putidum ſit referre. Vide pluſcula in EXCVRS. in C. *Lipſius.*

18 *Comparatione deterrima.* Sive placet, *teterrima.* De re Suetonius, Tib. cap. XXI. *Auguſtum ambitione tractum, ut tali ſucceſſore, deſiderabilior ipſe quandoque fieret.* Idem.

19 *Habitu cultuque eius.*] Ad habitum ſpectant haec Suetonii, Tib. cap. LXVIII, *Incedebat cervice rigida et obſtipa, adducto fere vultu, plerumque tacitus: nullo aut rariſſimo, cum proximis etiam ſermone, eoque tardiſſimo, nec ſine molli quadam digitorum geſticulatione.* Addit pro Tacito etiam: *Quae omnia ingrata, et arrogantiae plena, animadvertit Auguſtus, et excuſare tentavit ſaepe apud Senatum et populum.* Atque haec ad *habitum:* in *cultu* eius quid notabile aut arrogans, haud nunc memini legere. *Idem.* Recte. Itaque veriſſime Heinſius in Obſerv. Miſc. V. IX. p. 284. emendat *vultuque,* quod unicuique in mentem venire debuerat, e loco Suetonii. Cervix rigida et obſtipa eſt habitus ſuperbior. Atque etiam Tacitus haec duo alibi iungit: Ann. XVI, 22. Hiſt. I, 17. II, 52, ut ibi iam notavit Heinſius, quem vide. Itaque in tanta evidentia non dubitavi reſcribere *vultuque.* adde infr. c. 33.

1 *Templum et coeleſtes.*] Templum in Palatio ipſo, ex decreto Senatus. Dio: Καὶ αὐτῷ (Αὐγούστῳ) ἔν τε τῇ Ῥώμῃ ἡρῷον ψηφισθὲν μὲν ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἰκοδομηθὲν δὲ ὑπό τε τῆς Λιουΐας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐποιήθη, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι. *Ipſi Auguſto templum Romae decretum quidem a Senatu, ſed a Livia et Tiberio ſtructum eſt: idque alibi, et pluribus locis.* Liviae tamen ſoli id opus attribuit (praeter Dionis et Suetonii mentem cap. XLVII.) Plinius lib. XII. *Radicem eius magni ponderis vidimus in Palatii templo, quod fecerat divo Auguſto coniux Auguſta, aureae paterae impoſitam.* Huc reſpicientem credo Senecam ſcribere, Conſolatione ad Polybium. *Fortuna ibit violentior per omnia, ſicut eſt ſolita, eas quoque domos*

Digitized by Google

A. V. 767. A. C. 14. et coeleſtes religiones decernuntur. Verſae inde ad Tiberium preces. Et ille varie diſſerebat, de magnitudine imperii, ² ſua modeſtia: *ſolam divi Auguſti mentem tantae molis capacem: ſe, in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didiciſſe, quam arduum, quam ſubiectum fortunae regendi cuncta onus. proinde in civitate, tot inluſtribus viris ſubnixa, non ad unum omnia deferrent: plures facilius munia Reip. ſociatis laboribus exſecuturos.* Plus in oratione tali dignitatis, quam fidei erat: Tiberioque etiam in rebus, quas non occuleret, ſeu natura, ſive adſuetudine, ſuſpenſa ſemper et obſcura verba: tunc vero, nitenti, ut ſenſus ſuos penitus abderet, in incertum et ambiguum magis implicabantur. At patres, quibus unus metus, ſi intelligere viderentur, in queſtus, lacrimas, vota effundi: ad deos, ³ ad effigiem Auguſti, ad genua ipſius, manus tendere; ⁴ cum proferri libellum, recita-

domos auſa iniuriae cauſſa intrare, in quas non niſi per templa aditur, et atram laureatis foribus inducere veſtem. Puto enim id templum in Palatii veſtibulo fuiſſe, etſi referre fortean poſſis ad templum Apollinis Palatini. Ceterum ἀποθέωσιν hanc Auguſti, quam Tacitus commemorat, carmine ſingularis libri complexus videtur Ovidius, ut ipſe quidem indicat, De Ponto:

Quale tamen potui de coelite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.

et alibi. *Lipſius.*

2 *Modeſtia.*] Id eſt, moderatione, animo minime ambitioſo, atque ſic alibi uſurpat; Mureto notatum. *Lipſius.* Quod tamen h. l. non ſatis convenit, ubi opponitur magnitudini. Senſus requirit *mediocritate:* quo ſenſu fortaſſe *modeſtia* h. l. dictum. Sic *modeſtia hiemis* 12, 43.

3 *Ad effigiem Auguſti.*] Quae in ipſa curia. Apparet enim ex illis quae de Hortenſio infra: *modo Hortenſii inter oratores ſitam imaginem, modo Auguſti intuens.* Lipſ.

4 *Cum proferri libellum.*] Libellum eumce, quem Suetonius *Rationarium imperii* non incommode appellat: ſcilicet, quia rationes eo publicae continebantur. Videbatur autem prolatione libelli flexus paullum Tiberius, et imperium accepturus, cum curas ſuſciperet. Vocat idem auctor etiam *Breviarium imperii*, cap. ultimo: *De tribus voluminibus, uno mandata de funere ſuo complexus eſt: altero, indicem rerum a ſe geſtarum, quem vellet incidi in aeneis tabulis, quae ante Mauſoleum ſtatuerentur: tertio, breviarium totius imperii, quantum militum ſub ſignis ubique eſſet, quantum pecuniae in aerario et fiſcis, et vectigaliorum reſiduis.* Vbi nota mihi etiam, Indicem hunc rerum Auguſti, certo illum eſſe, cuius exemplar Ancyrae poſitum, et curante nobiliſſimo Busbequio exſcriptum. Nam titulus in ea ipſa tabula iſte: *Rerum geſtarum divi Auguſti, quibus orbem terrarum imperio Populi Romani ſubiecit.*

Digitized by Google

recitarique iuſſit. [5] Opes publicae continebantur: quantum civium, ſociorumque in armis: quot claſſes, regna, provinciae, tributa, aut vectigalia, et [6] neceſſitates ac largitiones: quae cuncta ſua manu perſcripſerat Auguſtus. [7] addideratque conſilium coërcendi intra terminos imperii, incertum [8] metu, an per invidiam. A. V. 767. A. C. 14.
12 Inter quae ſenatu ad infimas obteſtationes procumbente, dixit forte Tiberius, *ſe, ut non toti Reip. parem, ita, quaecunque pars ſibi mandaretur, eius tutelam ſuſcepturum.* Tum Aſinius Gallus, *interrogo,* inquit, *Caeſar,* [1] *quam*

ſubiecit, et impenſarum, quas in rempublicam populumque Romanum fecit, inciſarum in duabus aheneis pilis, quae ſunt Romae poſitae exemplar ſubiectum. Ex quo haud temere collegerim, dixerimque, in Suetonio ſcribendum, *in aeneis pilis,* non tabulis. De eadem re loqui utrumque, id quidem clarum eſt. *Idem.*

5 *Opes publicae continebantur.*] Heinſius l. c. omiſſum coniicit *eo.* Credo Tacitum ipſum omiſiſſe ſtudio brevitatis, ut alibi facit in pronominibus.

6 *Neceſſitates ac largitiones.*] Neceſſitates vocat onera publica, quaeque neceſſario in milites, in populum, aliaſque imperii res eroganda. Livius eadem ſententia lib. XXIV. *Prodeundum in concionem Fulvio eſſe, indicandaſque populo publicas neceſſitates.* Lampridius Alexandro: *Quartarios iam formatos in moneta detinuit, expectans ut ſi vectigal contrahere potuiſſet, eoſdem ederet. Sed cum potuiſſet per publicas neceſſitates, conflari eos iuſſit.* Capitolinus paullo aliter in Gordianis: *Familiae Gordiani hoc Senatus decrevit, ut a tutelis atque legationibus, et a publicis neceſſitatibus ſemper vacarent.* Tacitus lib. II. pro onere vel angore, ex aere alieno: ſive et paupertie. *Hortaturque ad luxum et aes alienum, ſocius libidinum et neceſſitatum, quo pluribus indiciis illigaret.* Lipſius.

7 *Addiderat conſilium.*] Quod conſilium ſuum plene extollit Auguſtus ipſe apud Iulianum in Menippaea de Caeſaribus. Ὑπὸ δὲ τῶν ἐμφυλίων ςάσεων τὴν Ῥώμην ὁρῶν εἰς ἔχατον ἐλαύνυσαν πολλάκις κίνδυνον, ὕτω διεθέμην τὰ περὶ αὐτὴν, ὥςε εἶναι δὶ ἡμᾶς, ὦ θεοὶ, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. Οὐ γὰρ ταῖς ἀμέτροις ἐπιθυμίαις εἴκων, ἐπικτᾶσθαι πάντως αὐτῇ διενοήθην, ὅρια δὲ διπλᾶ ὥσπερ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδεδομένα, Ἴςρον καὶ Εὐφράτην ποταμὺς ἐθέμην. Sed qui termini ſive limites Rom. imperii ſub Auguſto? Duos nominat Iulianus, Iſtrum et Euphratem: quibus adde Rhenum, et Oceanum, et quae ſupra dixi. *Idem.*

8 *Metu, an per invidiam*] Metu, quem pro ipſis habebat, *ne, ſtudio plura quaerendi, ante parta amitterent.* Atque hanc rationem ab ipſo Auguſto in libello datam, Dio eſt auctor. *Idem.* *Per invidiam,* ne quis ſucceſſorum proferendo fines augeret gloriam, et latius imperaſſe diceretur.

1 *Quam partem Reip.*] Explicat Dio. Tiberius, inquit, tres fecerat reip. partes. prima Romam et Italiam complectebatur: altera, exercitus: tertia, provincias. Vni ex iſtis parem ſe aiebat, non omnibus. At bono hiſtrioni detracta propemodum perſona eſt, improviſa interrogatione Galli. *Lipſius.*

2 Per-

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. *quam partem Reip. mandari tibi velis?* [2] Perculſus improviſa interrogatione, paullum reticuit: dein, collecto animo, reſpondit: *Nequaquam decorum pudori ſuo, legere aliquid, aut evitare ex eo, cui in univerſum excuſari mallet.* Rurſus Gallus (etenim [3] vultu offenſionem coniectaverat) *non idcirco interrogatum*, ait, *ut divideret, quae ſeparari nequirent: ſed ut ſua confeſſione argueretur*, [4] *unum eſſe Reip. corpus, atque unius animo regendum.* addidit *laudem de Auguſto*, Tiberiumque ipſum victoriarum ſuarum, quaeque in toga per tot annos egregie feciſſet, admonuit. Nec ideo iram eius lenivit, pridem inviſus, tanquam, ducta in matrimonium Vipſania, M. Agrippae filia, quae quondam Tiberii uxor fuerat [5] plus quam civilia agitaret, [6] Pollioniſque Aſinii, patris,

2 *Perculſus*] legendum puto *percuſſus* i. e. perturbatus, et velut captus. de quo *percuti* dicitur non *percelli:* inprimisque in rebus repentinis. Sic Cic. Ep. ad Div. IX, 25. *repente percuſſus eſt atrociſſimis litteris:* ubi, male quidam *perculſus*. Saepe haec verba confundi notiſſimum eſt.

3 *Vultu offenſionem coniectaverat*] Int. e vultu Tiberii, in quo ſigna offenſionis non ſatis diſſimulatae eminebant. Praepoſitionis huius omiſſae plura exempla ſunt apud noſtrum.

4 *Vnum eſſe reip. corpus.*] Heinſius l. c. *rempublicam* malebat. Hiſt. I, 30. *ſi respubl. et ſenatus et populus vana nomina ſunt.* Non neceſſarium arbitror.

5 *Plus quam civilia.*] Calpurnius Flaccus declamatione VI. *Sceleratis ingeniis et plus quam civilia cupientibus non dominari inſtar ſervitutis eſt.* Lipſius.

6 *Pollioniſque patris ferociam.*] Sic vocabatur in aula, quod, ſubmittentibus ſeſe, inſervientibuſque aliis, paullo plus libertatis et iuris ſui retineret, qui, puero etiam tum privatoque Octavio, magnis legionibus imperitarat, dein adiutor partium, ſe indicaret commeruiſſe, ut regni, cuius condendi non leve momentum fuerat, particeps magis, quam *famulus ultimus eſſet*, ut canit Ennius. Nec dubito, quin *ferociam* interpretati ſint aulae interioris miniſtri, quod Timagenem, cum Auguſtus deſiiſſet, amare coepit, et contubernalem habuit, poſtquam ei domo ſua ille interdixerat, ut tradit Seneca de ira 3, 23. quod Aeſernini nepotis ſui caſum, qui in ludo Troiae crus fregerat, in curia graviter invidioſeque queſtus eſt, teſte Suetonio c. 43. omnis enim ea invidia in principem, qui ludum ediderat, redundabat: quod bello Actiaco, cum tota Italia coniuraret pro Caeſare, unus quievit, et ſe diſcrimini ſubtraxit, ſe praedam victoris fore praefatus, ut eſt apud Velleium 2, 86. Hunc ego Velleium Aſinii Galli clientem fuiſſe ſuſpicor, atque eius gratiae non modo laudes patris, quas etiam cap. 36 et 62 et 73 et 76 decantat, ſed etiam L. Munatii Planci, quae cap. 63 et 67 et 74 et 76 et 83 et 95 exſtant, vituperia dediſſe. Nam inter Plancum et Aſinium ſimultates interceſſiſſe diſcimus ex praefatione Plinii, ubi narrat non illepide Plan-

patris, ferociam retineret. Poſt quae L. Arruntius, A. V.
haud multum diſcrepans a Galli oratione, perinde offen- 767.
dit. quamquam Tiberio nulla vetus in [7] Arruntium ira: A. C.
ſed [8] divitem, promptum, artibus egregiis, et pari fa- 14.
ma publice, ſuſpectabat. Quippe Auguſtus, ſupremis 13
[illegible]monibus cum tractaret, quinam adipiſci principem
[illegible], ſuffecturi, abnuerent, aut, impares, vellent,
vel iidem poſſent, cuperentque: [9] *M. Lepidum* dixerat,
[illegible], ſed aſpernantem: Gallum Aſinium [10] *avidum*, et

[illegible], *cum diceretur Aſinius [illegible] orationes in eum parare, quae [illegible] tiberis poſt mortem [illegible] ederentur, ne reſpondere [illegible], cum mortuis non niſi [illegible]*: atque eo dicto ſic re[illegible] illas orationes, ut apud [illegible] nihil impudentius iudice[illegible]. Vnde colligere eſt, quantum [illegible] habendum convivae apud [illegible] de inimico illius haere[illegible] opinanti. Blandum [illegible] auribus regiae [illegible], fortunae [illegible] erat) et inventum [illegible] et Seneca in [illegible] 4 natur. quaeſt. oſten[illegible]. Verum tamen ὁ τυχόντα [illegible] et conditum Lug[illegible], [illegible] Caeronis Fami[illegible]. Denique, quo [illegible], inter Aſinium et [illegible] hoc [illegible] puto, [illegible] Labeonem Antiſtium et [illegible] Capitonem: quaeque Aſ[illegible] eſt, eandem Labeo[illegible] fuiſſe. Dio [illegible] Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος [illegible]

[7] *[illegible]*] Eſt is, [illegible] DCCXXII. [illegible] et [illegible] [illegible] Geographica. [illegible]

etiam commemorat: quas Seneca non fuiſſe oſtendit a bona arte, ſi de eo quidem ſenſit lib. VI. De Benef. *An tu Arruntium et Haterium et ceteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quae deſignatores et libitinarios vota?* Sed alium ab iſto, opinor, intellegit Seneca: qui ſub Caio magnus, et qui ante praeco. Ioſephum vide XIX. Antiq. cap. I. ſub finem. *Lipſius.* Ryckius intelligi potius vult eum, qui a. v. DCCLIX. Conſul fuit, et, auctore Dione L. LVIII. a. v. DCCXC ſe interfecit ipſe: filiumque putat illius fuiſſe. Verum videtur.

[8] *Divitem, promptum.*] Cicero 2 famil. ep. 18. *tres fratres, ſummo loco natos, promptos, non indiſertos.* Lib. 2. in Verrem: *Heraclium hominem eſſe maiorem natu, non promptiſſimum.* Lib. 4. *C. Cacurii, promptiſſimi hominis et experientis.* [illegible] lib. 22. *et plebe quoque locupletiſſimos et promptiſſimos interfecit.* Agricola *promptiſſimus quiſque ſaevitia principis interciderunt.* Gronovius.

[9] *M. Lepidum dixerat.*] Sic [illegible] et [illegible] et demonſtratione I. F. Gronovius et Ryckius, [illegible] Lepidum. Pichena et Freinsh. [illegible] Marcum *Lep.* e Lepidi [illegible] ad A. III, 35. [illegible]

[10] *Avidum, et [illegible].*] [illegible], *[illegible], ſed [illegible]*, [illegible]

A.V. 767. A.C. 14. *et minorem: L. Arruntium non indignum, et,* [11] *ſi caſus daretur, auſurum.* De prioribus conſentitur: pro Arruntio quidam Cn. Piſonem tradidere: omneſque, praeter Lepidum, variis mox criminibus, ſtruente Tiberio, [12] circumventi ſunt. Etiam Q. Haterius, et Mamercus Scaurus, ſuſpicacem animum perſtrinxere: Haterius, cum dixiſſet, *Quouſque patieris, Caeſar,* [13] *non adeſſe caput*

Pichena aſſentitur. vid. ad V, 3. Ego *at* reſcripſerim.

11 *Si caſus daretur.*] Nempe a fortuna. Quemadmodum lib. 15. *Quoties fortuna contra daret.* puta caſum. A Salluſtio in Iugurth. *fortunam illis praeclari facinoris caſum dare.* Vide ad Livium 30, 30. Noſter 11. *caſus Mithridati datus eſt occupandi Armeniam.* lib. 13. *bene gerendae rei caſum offerri.* Quorſum ergo, *ſi caſus daret, vi auſurum.* Gronovius.

12 *Circumventi ſunt.*] Exquiſite pro oppreſſi, ad perniciem redacti.

13 *Non adeſſe caput Reip.*] Sententiam potius in hoc loco expetimus, quam verba. Lectio quam poſui, a Ferreto eſt, qui adſeverat, in Mediceo codice ſic ſcriptum. Et cur ambigimus? ſententia hercle percommoda eſt: offenſum Tiberium, pro reliqua ſua modeſtia, quod *Caput Reip.* nominaretur, qui tamquam veteri libertate unus vellet eſſe e multis. Nec abſurde legeris e vulgatis, *Non eſſe caput te Reip.?* Lipſ. Dicit hoc quidem Ferretus, ſed aliud Pichena teſtatur, ibi legi corrupte; *non adeſſe aput te reipublicae;* quemadmodum vulgabatur olim, antequam B. Rhenanus coniiceret, quod nunc habetur. Cui omnino acquieſcendum cenſeo, et illud, *non eſſe caput te,* iuxta miſerum ac ſupervacaneum iudico ac Vertranii, *non eſſe apud te caput.* Aeque *περίεργος* Muretus cum ſuo, *deſſe caput reipublicae,* quae ſit vetus ſcriptura, pro *deeſſe.* Quid quaeſo opus? aut quid minus eſt, *non adeſt,* quam *deeſt?* Immo neſcio quid gravius et ſuavius in iſto. Cicero Bruto: *Intelligens dicendi exiſtimator uno aſpectu et praeteriens de oratore ſaepe iudicat. Videt oſcitantem iudicem loquentem cum altero* etc. *intelligit oratorem in ea cauſa non adeſſe, qui poſſit animis iudicum admovere orationem, ſicut fidibus manum.* Tiberius dici ſibi putavit: Quouſque ſine rempublicam quaſi truncam et abſque capite, quod ſcis eſſe atque eſſe debere Caeſarem, neque ex illis, qui nomen hoc ferunt, alium quam temetipſum eſſe poſſe, niſi bellum civile volumus exiſtere? Nolebat autem ſciri, Caeſarem reipublicae caput eſſe, quippe *ignota etiam tum Caeſarum poteſtate,* quam ipſe *oneroſum ſervitutem* vocabat, et Principem *ſervire Senatui oportere* dicebat. Nolebat ſuſpicari homines, ſi Caeſar caput rerum foret, ſpe ſucceſſionis in imperio id ſe nomen admiſiſſe. Invitus audiebat per ipſum ſtare, quo minus rempublicam quaecunque pars, nedum caput, deficeret. Nolebat noteſcere alium principem ac reipublicae caput eſſe non poſſe, qui *modeſtiam* loquebatur et malle privatum pati ſe ſimulabat, quum iam eo proceſſiſſet et milite et provinciis occupatis, ut privatus vivere non quiret. Praeterea illud, *Quouſque,* impatientiam quandam et familiaritatem praefert multum rogari et rogando fatigari volentis, nec niſi tardiſſime exorandum ſeſe praebituri mimum agenti contrariam. *Gronovius.* Rhenanus in contextu ſervavit lectionem Cod. MS. ſupra indicatam.

Digitized by Google

put Reipubl.? Scaurus, quia dixerat, *ſpem eſſe ex eo, non inritas fore Senatus preces, quod relationi conſulum iure Tribuniciae poteſtatis non intercesſiſſet.* In Haterium A. V. 767. A. C. 14. ſtatim invectus eſt; Scaurum, cui implacabilius iraſcebatur, ſilentio tramiſit. feſſuſque clamore omnium, expoſtulatione ſingulorum, flexit paulatim, non ut fateretur ſuſcipi a ſe imperium, ſed, ut negare et rogari deſineret. Conſtat, Haterium, cum deprecandi cauſſa palatium introiſſet, ambulantiſque Tiberii genua advolveretur, prope a militibus interfectum, quia Tiberius, caſu, an manibus eius impeditus, prociderat. neque tamen periculo talis viri mitigatus eſt, donec Haterius Auguſtam oraret, [14] eiuſque curatiſſimis precibus protegeretur. Multa patrum et in Auguſtam adulatio. Alii 14
parentem, alii *matrem patriae* appellandam; plerique, ut nomini Caeſaris adſcriberetur, *Iuliae filius*, cenſebant. Ille, *moderandos feminarum honores*, dictitans, *eademque ſe temperantia uſurum in his, quae ſibi tribuerentur:* ceterum, anxius invidia, et muliebre faſtigium in deminutionem ſui accipiens, [1] ne lictorem quidem ei decerni paſſus eſt: [2] aramque adoptionis, et alia huiuſcemodi,

num: ſed Aldus, qui alias ſequitur Rhenanum, dedit, *non adeſſe apud te rempublicam:* ſive data opera, et de coniectura, ſive caſu.

14 *Eiuſque curatiſſimis.*] Ita correxi: vulgo, *et uſque.* Lipſius.

1 *Ne lictorem quidem.*] Quo tamen vulgo feminae principes uſae, Veſtalium exemplo. Claudii quidem Agrippina, etiam duobus. Tacitus, *Decreti et a Senatu lictores duo, Flaminium Claudiale.* Lipſ.

2 *Aramque adoptionis.*] Ludos hic facit vir doctus, equite non plaudente. Damnat lectionem veterem, et multis verbis ſuadet hanc novam, *aeraque adoptionis.* quaſi Tiberius, inquit, in aes incidi adoptionem publiceque proponi vetuerit. Mi homo, hodie nihil credo tibi. Nam notus mihi mos Romanus, quo receptum, ut propagandae memoriae cauſſa, ara aut templum ſtatueretur virtuti reique, quam cuperent laudatam. Noſter lib. III. *Praeceperant animis orationem patres: quo quaeſitior adulatio fuit. nec tamen repertum, niſi ut effigies principum, aras deum, templa et arcus, aliaque ſolita cenſerent.* Ita apud eumdem, cum Tiberius publico iudicio ultus eſſet Germanici mortem: *Caecina Severus cenſuit aram Vltioni.* Et ob amicitiam cum Sejano, l. IV Patres *aram Clementiae, Aram amicitiae, effigieſque circum Caeſaris, et Seiani cenſuere.* Et lib. XV. poſt natam ex Poppaea prolem, *Supplicationes a Senatu decretae, et templum Fecunditati.* Eodem traho Suetonii illud in Caligula, cap. VIII. praeter interpretum mentem: *Addit etiam pro argumento*

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. modi, prohibuit. At Germanico Caeſari [3] proconſulare imperium petivit: miſſique legati, qui deferrent, ſimul moeſtitiam eius ob exceſſum Auguſti ſolarentur. quo minus idem pro Druſo poſtularetur, ea cauſſa, quod deſignatus Conſul Druſus, praeſenſque erat. [4] Candidatos praeturae duodecim nominavit, [5] numerum ab Auguſto traditum: et, hortante ſenatu, ut augeret, iureiurando obſtrinxit, ſe non exceſſurum.

15 [1] Tum primum e campo comitia ad patres translata ſunt. nam ad eam diem, etſi potiſſima arbitrio principis, quaedam tamen ſtudiis

mento, aras ibi oſtendi inſcriptas, ob Agrippinae puerperium. Errat idem ille dum cenſet, de Tiberii adoptione hic agi: cum Tacitus intellegat de Liviae. Nam Livia teſtamento adoptata in familiam Juliam nomenque Auguſtae: et novo exemplo, coniux facta filia mariti. Ideo dum Liviae adulantur, decreta ara Adoptioni. Paſſim in lapidibus et Nummis, *Divi filia* lego. ut in marmore Hiſpanienſi:

IVLIAE. AVG.
DIVI. F. MATRI
TI. CAESARIS. AVG. PRINCIPIS. ET. CONSERVATORIS
ET. DRVSI. GERMANICI
M. CORNELIVS. PROCVLVS
PONTIFEX. CAESARVM.

Nummo aereo, S. P. Q. R. DIVAE. IVLIAE. AVGVSTI. FIL. carpenti forma tracti a duobus mulis. *Lipſius.*

3 *Proconſulare imperium.*] Quoque ante habebat. Nam Dio diſerte proconſulare imperium illi tribuit, anno DCCLXIV, id eſt, triennio ante. Lib. LV. *Τιβέριος μὲν καὶ Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτου ἄρχων ἐς τὴν Κελτικὴν ἐσέβαλον. Tiberius, et Germanicus proconſul, in Celticam invaſiones fecerunt.* Sed intellegit, credo, proconſulare imperium perpetuum: quod inter titulos principatus. In oratione Alexandri apud Lampridium: *Gratias vobis P. C. de Caeſareo nomine, de pontificatu max. de Trib. poteſtate, et proconſulari imperio. quae omnia novo exemplo uno die in me contuliſtis.* Ab eadem mente Nero lib. XII. curante Agrippina, *Proconſulare imperium extra urbem habet, et Princeps iuventutis appellatur.* Exemplum ab Auguſto, cui decretum perpetuum Proconſulare imperium Dio tradit lib. LIII. *Lipſius.*

4 *Candidatos praeturae* XII.] Praetorum origo, progreſſus, augmentum, ſatis ambigue tradita: etiam ab iis, quibus haec una cura fuit. Ego breviter rem expedivi, et ad hiſtoriae fidem; quae vide, ſi vis, in EXCVRS. in *D. Lipſius.*

5 *Numerum ab Auguſto.*] Diffuſe magis Velleius: *Poſt redditum coelo patrem, et corpus eius humanis honoribus, nomen divinis honoratum: primum Principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu ſua ſcriptam D. Auguſtus reliquerat. quo tempore mihi fratrique meo candidatis Caeſaris deſtinari Praetoribus contigit. Conſecutis, ut neque poſt nos quemquam D. Auguſtus, neque ante nos Caeſar commendaret.* Lipſius. Mox malim *iureiur. obſtrinxit ſe. non exc.*

1 *Tum primum comitia.*] Comitiorum res, amiſſa libertate, varie habita: ac vide omnino in EXCVRS. quae huc faciunt, littera *E. Lipſius.*

2 *Ambitu*

ſtudiis tribuum fiebant. neque populus ademptum ius queſtus eſt, niſi inani rumore: et ſenatus, largitionibus ac precibus ſordidis exſolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures, quam quatuor candidatos, commendaret, ſine repulſa et [2] ambitu deſignandos. Inter quae Tribuni plebei petivere, ut *proprio ſumtu* ederent [3] ludos, qui de nomine Auguſti, faſtis additi, *Auguſtales* vocarentur. ſed decreta pecunia ex aerario, [4] utque

A. V. 767. A. C. 14.

C 2

2 *Ambitu deſig.*] Id eſt, ut nec opus quidem haberent in Senatu ambire: ſufficeretque ſola Principis commendatio. *Lipſius.*

3 *Ludos, qui de nomine Auguſti.*] Verum eſt. nam et in Kalend. veteri hodieque legimus, IV. eid. Octob. AVGVST. id eſt, Auguſtalia. Eorum ludorum originem reperio, anno DCCXXXV. cum ex Graecienſi et Sicula peregrinatione redux Auguſtus, paſſus eſt inter alios honores, Τύχῃ τε ἐπαναγώγῳ βωμὸν ἱδρυϑῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἥν ἀφίξοιτο, ἔν τε ταῖς ἱερομηνίαις ἀριϑμεῖϑαι, καὶ Αὐγυςάλια ὀνομάζεϑαι: *Fortunae reduci aram ſacrari, et diem qua redierat, in Faſtis ſcribi, et Auguſtalia dici.* Ludique eo die ex decreto Senatus inſtituti, octennio poſterius, Aelio Tuberone, Paullo Fabio Coſſ. Idem ſcriptor: Τὰ δὲ δὴ Αὐγυςάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγεται, τότε πρῶτον ἐκ δόγματος ἐτελέϑη: *Auguſtalia, quae et nunc celebrantur, tunc primum ex SCto acta ſunt.* At Suidae Auguſtale etiam locus eſt, in quo praefecti regionum et cultores Auguſti ſaltabant, Idibus Octobris. Video hominem alludere velle ad hos ludos, ſed ita, ut eum plane non capiam. Αὐγυςεῖον, inquit, ἐκλήϑη διότι τῇ ἰε τῦ Ὀκτωβρίυ μηνὸς οἱ ῥεγεωνάρχαι καὶ σεβαςοφόροι ἐχόρευον ἐν τῷ Αὐγυςείῳ, οἷον ἐν τῷ ὀψοπωλίῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίυ. Scies tamen et alios ludos fuiſſe, die natali Auguſti, qui pariter celebrabantur in circo, notatos Faſtis, III. Kal. Octob. H. D. AVGVSTI. NATALIS. LVD. CIRC. Quorum mentio eſt Dioni in actis anni DCCXLIII. et Suetonio, niſi fallor, cap. LVII. *Equites Romani natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt.* Quos intelligit et Ovidius lib. IV. de Ponto:

Pontica me tellus, quantis hac poſſumus ora
Natalem ludis, ſcit celebrare dei.

Sed eos cave cum Auguſtalibus confundas. *Lipſius.* Locum Dionis alienum eſſe diſputat Contarenus Var. Lect. c. 3.

4 *Vtque per Circum.*] Tribuni, mortuo Auguſto, praefecti his ludis, ait Dio, quaſi ſacri: ut id quoque cederet honori Auguſti. Ludi autem ipſi, Circenſes, id eſt, curules, et, ſi forte, Venatio. Quod veſtem triumphalem petunt Tribuni: faciunt ad exemplum Conſulum et Praetorum, quibus in Circo ludos praebentibus ius togae pictae. Iuvenalis,

—— ſimilisque triumpho
Praedo caballorum Praetor ſedet.

Quo verſu haeſi aliquando, num leg. *praeda*, quia magna ſcilicet pecuniae vis effundenda praetori in aurigas et equos, iiſque ipſe quaſi praeda. Idem alibi.

———— et medio ſublimem in
pulvere Circi
In tunica Iovis, et picta Sarrana ferentem
Ex humeris aulaea toga.

Nec

A.V. que per Circum triumphali veſte uterentur. [5] curru vehi
767. haud permiſſum. mox [6] celebratio annuum ad Praeto-
A.C. rem
14.

Nec alius ſententiae illud Cornelii noſtri lib. XII. *Ludicro Circenſium Britannicus in praetexta, Nero triumphalium veſte, tranſvecti ſunt.* ut dicam in loco. *Lipſius.* Iuſtinus lib. 16 de Clearcho: *Veſte purpurea et cothurnis regum Tragicorum et aurea corona utebatur.* Dio lib. 56. extremo: Τά τε Αὐγυστάλια οἱ δήμαρχοι, ὡς καὶ ἱεροπρεπεῖς ὄντες διατιθῶσι. καὶ οἱ μὲν τὰ ἄλλα, ὥσπερ εἰώθει γίγνεσθαι, ἔπραξαν. καὶ γὰρ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἐπινικίῳ ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ἐχρέσαντο· οὐ μέν τοι καὶ τοῦ ἅρματος ἐπέβεσαν. At vir nobilis apud Tacitum corrigit, *triumphali veſte veheretur.* Nimirum eam his verbis ſententiam tribuit, quae requirit ex ſuperioribus intelligi τὸ *petivere:* tanquam ſit integrum, *iidem tribuni petivere, ut per circum triumphali veſte veherentur:* ſic putat duplex eorum deſiderium exponi, alterum de veſte, alterum de curru, quod quia mox negatum dicatur, conceſſum illud apparere. Me vero a vetere ſcriptura tenenda nondum deterret haec ratio. Neque enim petitionem tribunorum, ſed decretum ſenatus aut reſponſum ad petitionem ea verba continere cenſeo: ſive illi aperte utrumque poſtularint, ſive ius edendorum ludorum complectebatur hos honores, ut etiamſi nominatim mentio de illis facta non eſſet, eos fuerint uſurpaturi, niſi Senatus de altero vetuiſſet. Suppleo autem, quod compendifecit Tacitus, vel ex praecedentibus, vel ex ſubſequentibus. Satis enim commode intelliges quaſi dictum eſſet: *decreta pecunia ex aerario ſimulque decretum, ut per circum triumphali veſte uterentur.* Nec minus commode: *utque per circum triumphali veſte uterentur, permiſſum; curru vehi haud permiſſum.* Quale illud lib. 13. 55. *Deeſſe nobis terra, in qua vivamus; in qua moriamur, non poteſt.* Vbi perinde diſſimulatum τὸ *poteſt*, ut illic τὸ *permiſſum.* Gronovius.

Durum mihi videtur: *ut per Circum triumphali veſte uterentur.* Nam ſi capias *in Circo*, dum ludis praeſiderent, vix credo *per* ſic dici de loco: de re tranſitura, ut coena, die, ludis, recte dici, conſtat. Intelligere, dum per circum irent, id ipſum quoque diſplicet. Venit in mentem ſuſpicari, locum mutaſſe verba, et ſic tranſponenda eſſe: *Per Circum curru vehi haud permiſſum*, ſc. ad locum, quo eſcenderet ad quadrigas mittendas, et inde ad foros publicos. Livius XLV, 1. *Quadrigis miſſis, Conſul currum conſcendit, et cum per Circum reveheretur ad foros publicos.* etc. adde Plinium H. N. XXXIV, 5.

5 *Curru vehi haud permiſſum.*] Ne prorſus aequarentur poteſtati maiori. De curru Praetorum in Circo, Iuvenalis:

Quid ſi vidiſſet Praetorem in curribus altis
Exſtantem?

Plinius: *Non vetus et bigarum celebratio in his qui praetura functi, curru vecti eſſent per Circum.* De Conſulum, Plinius alter in Laudatione Traiani: *Nos ſub tuis oculis anguſtior ſolito currus accipiet: nos inter ſecunda omina et vota certantia vehemur alacres, et incerti utra ex parte maior auribus noſtris clamor accidat.* Scripſique de his uberius peculiari de ſpectaculis libro, cui Saturnalia Index. *Lipſ.*

6 *Celebratio annuum.*] MS. Beroaldus, Rhenanus habent *annum*, quod Aldus correxit *annuum*, ſecutus coniecturam Beroaldi, volebatque

rem translata, cui inter cives et peregrinos iuriſdictio evenisſet. Hic rerum urbanarum ſtatus erat, cum Pannonicas legiones ſeditio inceſſit: nullis novis cauſſis, niſi quod mutatus princeps licentiam turbarum, et, ex civili bello, ſpem praemiorum oſtendebat. Caſtris aeſtivis tres ſimul legiones habebantur, praeſidente Iunio Blaeſo: qui ſine Auguſti et initiis Tiberii auditis, ob [1] iuſtitium aut gaudium, intermiſerat ſolita munia. Eo principio laſcivire miles, diſcordare, peſſimi cuiuſque ſermonibus praebere aures, denique luxum et otium cupere, diſciplinam et laborem aſpernari. Erat in caſtris Percennius quidam, [2] dux olim theatralium operarum,

A. V. 767. A. C. 14.

16

batque ſervatum I. Gronovius: qui tamen retinuit in contextu *annua*, quod editiones recentiores obtinet. Id venit in textum, ut opinor, ſedulitate correctoris vel operarum, cum in *annuum* vitium eſſe putarent. Si tum primum inſtituti fuiſſent ludi Auguſtales, *annua* probarem: nunc friget hoc epitheton. Itaque veterem lectionem reſtitui. Praetori peregrino anni cuiusque cura ludorum mandata.

1 *Iuſtitium aut gaudium.*] Iuſtitium, ob mortem Auguſti indictum, et publicus dolor et ceſſatio: gaudium, ob initia Tiberii. et tunc quoque feriae in Natali imperii. *Lipſius.*

2 *Dux olim theatralium operarum.*] In theatro, ſicut in Circo, ſuae partes et factiones: diſtracto videlicet favore plebis in hunc hiſtrionem, in illum. Eae non raro in tumultum exibant, imo pugnam, imo caedem. Dux his factionibus et ſignifer, leviſſimus quiſque e plebe: cui lingua manuſque ad iniurias et contumelias promptae. Ab uno exemplo diſce rem totam, apud Suetonium Nerone, cap. XXVI. *Interdiu quoque clam geſtatoria ſella delatus in Theatrum, ſeditionibus Pantomimorum ex parte proſcenii ſuperiore, ſignifer ſimul ac ſpectator aderat, et cum ad manus ventum eſſet, lapidibuſque et ſubſelliorum fragminibus decerneretur, multa et ipſe iecit in populum, atque etiam praetoris caput conſauciavit.* Operae autem theatrales Tacito: ut Ciceroni, operae Clodianae: et in lapide priſco, OPERAE VETERES A SCAENA. Plinio etiam operae in Circo; ſed a me correcto: lib. VIII. cap. VI. *L. Piſo inductos duntaxat* (Elephantos intelligit) *in Circum, atque ut contemtus eorum increſceret, ab operariis haſtas praepilatas habentibus per circum totum actos*, ubi, *ab operis* ſcribendum eſſe confirmo. *Lipſius.* Eorum, qui operam ſuam locabant ad fabulas agendas, interpretatur Muretus. Video, quid virum magnum deceperit. Sic enim Suetonius Aug. 43. *Ad ſcenicas quoque et gladiatorias operas etiam equitibus Romanis aliquando uſus eſt.* Et cap. 45. *Vniverſum denique genus operas aliquas publico ſpectaculo praebentium etiam cura ſua dignatus eſt.* Nerone cap. 12. *item Pyrrichas quaſdam e numero ephoborum, quibus poſt editam operam diplomata civitatis Romanae ſingulis dedit.* Itaque Salinerius quoque Lipſio cornua obvertens, *ducem theatralium operarum* facit: qui regit gregem hiſtrionum: qualis, qui in Terentii Hecyrae et Heauton-

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. rum, dein gregarius miles, procax lingua, et miſcere coetus,

Heautontimorumeni Prologo loquitur, eum ſumere ſibi ſuoque gregi comoedias recitandas, quas alii compoſuerunt: et addiſcendo multa, multa recitando, non ineptum ad turbas conciendas evadere. At non de his Tacitus, cui *operae theatrales* ſunt in ſpectatoribus, qui plaudebant ipſi primi, et fautores plauſoreſque hiſtrionibus comparabant. Hi ſunt, quos Plautus egregie deſcribit in prologo Amphitruonis:

Vt conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caveam ſpectatoribus,
Si cui fautores delegatos viderint,
Vt bis in cavea pignus capiantur togae.
Sive qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu cuiquam artifici, ſeu per ſcriptas literas,
Sive qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium.

Habes omnem operam, quam praeſtabant hae operae. Eodem pertinet infra:

Vt conquiſitores fierent hiſtrionibus
Qui, ſibi, mandaſſent, delegati ut plauderent,
Quive, quo placeret alter, feciſſent, minus.

Nimirum *operae theatrales* ſunt *fautores delegati*. Nam quod ex Coelio Rhodigino lib. 8. cap. 8. neſcio quod nubilum Plauti monent illuſtrari, et Coelius et ipſi tenebris circumfuſi ſunt. Plinius lib. 7. ep. 24. *At Hercule alieniſſimi homines in honorem Quadratillae (pudet me dixiſſe honorem) per adulationis officium in theatrum curſitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde ſingulos geſtus dominae cum canticis reddebant: qui nunc exiguiſſima legata theatralis operae corollarium accipient ab haerede, qui non ſpectabat.* ubi longe devius a vero doctiſſimus Auguſtus Buchnerus. Corrigit ſe, inquit, quod id, quod Quadratillae mimi praeſente domina faciebant, non honor eſſet, ſed adulatio turpis. Immo, Corrigit, quod eos, qui Quadratillae pantominis ſtuduerant, id in honorem dominae feciſſe dixerat. Scribendum: *(pudet me dixiſſe honorem, per adulationis officium)* ut intelligas ad poſterius membrum, *immo*, vel *volui dicere*. Niſi ſimplicius eſt, *(pudet me dixiſſe honorem; quod eſt adulationis officium) in theatrum.* Gruterus hic aliquid eſſe ſcabri vidit. *Curſitabant*, (pergit) quaſi cupidi eam videndi. Non eam, ſed pantomimos eius. *Exſultabant* (addit) quaſi exhilarati eius aſpectu. Nequaquam, ſed ſimulantes ita ſe permoveri ac pertentari artificio ſaltantium, ut decoris obliti quieſcere ac locum tenere ſegnes non poſſent. *Plaudebant, mirabantur* (ſubnectit) ut gratulabundi et qui magnifacerent ipſius dotes. Non ipſius, ſed pantomimorum: neque ex animo: ſed ut plaudendi principium eſſet, utque haberent, quod imputarent dominae. Volebant enim ſuos in hoc genere laudari. Lucianus *περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ.* Ἢν μὲν γὰρ κατείπῃ σου τις ψίθυρος οἰκέτης, ὡς μόνος οὐκ ἐπῄνεσας τὸν τῆς δεσποίνης παιδίσκον ὀρχούμενον ἢ κιθαρίζοντα κίνδυνος οὐ μικρὸς ἐκ τοῦ πράγματος. χρὴ οὖν χερσαίου βατράχου δίκην διψῶντα (f. διψῶντος) κεκραγέναι, ὡς ἐπίσημος ἔσῃ ἐν τοῖς ἐπαινοῦσι καὶ κορυφαῖος, ἐπιμελούμενον πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἄλλων σιωπησάντων αὐτὸν ἐπειπεῖν ἐσκεμμένον τινα ἔπαινον πολλὴν τὴν κολακείαν ἐμφανιοῦντα. Denique, Sed eo non contenti, ait, *ſingulos etiam geſtus dominae*, et eos *cum canticis reddebant*, id eſt, imitabantur et exprimebant, accinentes ſaltando aliquid, quo dominae

Digitized by Google

coetus, [3] hiſtrionali ſtudio doctus. Is [4] imperitos ani- A.V.
mos, et, quaenam poſt Auguſtum militiae conditio, 767.
ambigentes, impellere paulatim nocturnis conloquiis, A.C. 14.
aut flexo in veſperam die, et, dilapſis melioribus, deterrimum quemque congregare. Poſtremo, promptis iam et aliis ſeditionis miniſtris, velut concionabundus interrogabat: *Cur paucis centurionibus, paucioribus tri-* 17
bunis, in modum ſervorum obedirent? quando auſuros expoſcere remedia, niſi novum et nutantem adhuc principem precibus, vel armis adirent? ſatis per tot annos igna-

minae laudes attollerent. Nulla hic ſublatio laudum aut imitatio geſtuum dominae: ſed cum Numidia praeſens in theatro non fuiſſet, hi clientes ad patronam domum venientes narrabant σχήματα pantomimorum eius, ut ſcenam tenuiſſent, quos plauſus meruiſſent: quin etiam addebant, quae cantica ab tragoedo pronuntiata quibus geſtibus effinxiſſent, ipſique eos repraeſentabant ſaltando, in quibus placuerant maxime: nulla alia de cauſſa, quam ut Numidia talibus mancipiis aut libertis gauderet, ipſi cum viva coenarent, in mortuae tabulis anguſto loco haererent. Eodem pertinet, quod Suetonius refert de Nerone cap. 20. *Adoleſcentulos equeſtris ordinis, et quinque amplius millia e plebe robuſtiſſimae iuventutis elegit, qui diviſi in factiones plauſuum genera condiſcerent, operamque navarent cantanti ſibi.* Denique *duces theatralium operarum* ſunt, quos idem Suetonius appellat in Tiberio cap. 37. *capita factionum.* Ad has etiam operas pertinere videntur teſſerae in reliquiis antiquariorum, inſcriptae *SP.* vel *SPECT.* vel *SPECTAVIT.* in quibus laborat Laur. Pignorius. Vult autem conductos quoſdam gladiatores olim rude donatos, qui ſpectarent: et nomina ſervilia iiſdem *Anthus, Fauſtus, Ingenuus, Olympus, Repentinus, Hermes, Felix, Philodamus, Philargurus* eſſe illorum, a quibus, cui teſſera obtigiſſet, pecuniam poſceret; aut etiam ipſorum rudiariorum, qui ſpectaſſent; denique ſi nihil aliud, ſtatuendum, huiuſmodi teſſeras in uſu fuiſſe, ut ſpectatores inde aliquid lucrarentur. Suſpicabar teſſeras illas fuiſſe inter faſtidia divitum, qui a clientibus ſuis frequentari ſpectaculum, ſive ab ipſis datum, ſive ad illud editori hiſtriones, equos et aurigas, homines ad ferrum praebuiſſent, quibus plaudendi auctores utique deeſſe nollent, ſua referre putarent: nomina autem eſſe cuſtodum appoſitorum ad obſervandum, qui praeſto fuiſſent, qui non: atque eos, qui officium feciſſent, pro teſtimonio teſſeris acceptis a cuſtodibus iſtis et ad regem ſuum diſpenſatoremve eius allatis coenulam vel ſportulam vel aliud quid praemioli meruiſſe. *Gronovius.*

3 *Hiſtrionali ſtudio.*] Id eſt, ſtudio, quod ſolitus erat praeſtare hiſtrionibus in comparandis factionibus plauſorum. *Gronovius.*

4 *Imperitos animos*] Iuſtinianus de militari teſtamento: *Supra dicta diligens obſervatio in ordinandis teſtamentis, militibus propter nimiam imperitiam illorum conſtitutionibus principalibus remiſſa eſt.* Idem.

1 *Trice-*

A.V. 767. A.C. 14. *via peccatum, quod* [1] *triena aut quadragena ſtipendia ſenes, et plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerent. ne dimiſſis quidem finem eſſe militiae, ſed* [2] *apud vexillum retentos,* [3] *alio vocabulo eoſdem labores perferre.* [4] *ac ſi quis*

1 *Tricena aut quadragena.*] Atqui vicena, ex lege, debebant tantum: et tunc *Veterani* dicebantur. Suidas: Βετεράνος παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ ἔτοι ἐδούλευον: *Veteranus Romanis dicitur, qui ſolutus eſt militia. in vigeſimum autem annum ſolent merere.* Quod verum eſt: ſed ſub Principibus, ut hic dicitur, parum ſervatum. *Lipſius.*

2 *Apud vexillum retentos.*] Attende qui hiſtoriam principum legis. Apud antiquos ſimplex et una honeſta miſſio: ab Auguſti aevo facta duplex: Exauctoratio et Miſſio. Tacitus auctor ſic diſtinguendi, infra: *Placitum ut epiſtolae nomine principis ſcriberentur, miſſionem dari vicena ſtipendia meritis; exauctorari qui ſenadena feciſſent, ac retineri ſub vexillo, ceterorum immunes niſi propulſandi hoſtis.* Exauctorationis ea vis, ut (exempli cauſſa) legio aliqua ſacramento ſolveretur, ſignis aquilaque ademptis: non tamen dimitteretur protenus, ſed ſeorſum in exercitu ageret ſub uno aliquo vexillo, donec praemia ſolverentur et agri. Interea immunis a labore, excubiis, vigiliis, et munere omni caſtrenſi eſſet: excepta pugna in hoſtem. At plenae miſſionis effectus, ut ſtatim ab exercitu caſtriſque domum aut in colonias irent praemiis acceptis. Cui bono hoc inventum? inquies. Bono fiſci. Suetonius in Tiberio, cap. XLVIII. *Atque etiam miſſiones veteranorum rariſſimas fecit, ex ſenio mortem, ex morte compendium captans.* Praemia enim, de quibus mox dicam, mortuis non debebantur: ſicut nec cum cauſſa miſſis, ante ſtipendia completa. Ideo Caligula (Suetonio narrante, cap. XLIV.) *in exercitu recenſendo pleriſque Centurionum maturis iam, et nonnullis ante pauciſſimos quam conſummaturi eſſent dies, primos pilos ademit, cauſſatus ſenium cuiuſque et imbecillitatem.* Capis ergo nunc, cur hic de tricenis quadrageniſque ſtipendiis querela: et infra totiens mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicae et Germanicae ſeditionis. *Lipſius.* Iac. Gronovius e veſtigiis MS. coniicit legendum *tendentes.* Sed Beroaldum verum vidiſſe puto, cum *retentos* dedit. Eſt enim verbum proprium in hac re. vid. infra c. 36. mox etiam hoc capite *ſub vexillo teneri.*

3 *Alio vocabulo.*] Quomodo? veterani enim proprie dicebantur, non legionarii. Ita lib. III. *Vexillum veteranorum, non plus quingenti.* Hiſtor. lib. III. *Ipſum Othonem comitabantur ſpeculatorum lecta corpora, cum ceteris praetoriis cohortibus, veterani e praetorio, claſſicorum ingens numerus.* Nam et Praetoriani poſt XVI. annos habebantur ſub vexillo. Dicti etiam Emeriti. Gloſſae priſcae, *Emeritus* ἀπολειτουργήσας ἢ ἀποστρατευσάμενος. iterumque *Emeritus,* ἔντιμος κατὰ στρατιωτικοὺς καμάτους. Significat *Immunes* eos fuiſſe, et operum vacuos. Dicti ſaepe item Vexillarii. ut mox, *Vexillarii diſcordium legionum:* in Hiſtoriarum libris, *Vexillarii* XIII. XV. legionum, etc. De iiſdem laboribus, quod addunt: mentiuntur. *Lipſius.*

4 *Ac ſi quis tot caſus.*] Nonne melius? *ſi qui tot caſus vitae ſuperaverint.* Lipſius. Planius hoc: ſed illud quoque rectum, et Tacito conveniens.

5 *Vita*

quis tot caſus [5] *vita ſuperaverit; trahi adhuc diverſas in terras, ubi, per nomen agrorum,* [6] *uligines paludum, vel inculta montium accipiant. Enimvero militiam ipſam gravem, infructuoſam:* [7] *denis in diem aſſibus animam et* A. V. 767. A. C. 14.

C 5 *corpus*

5 *Vita ſuperaverit.*] Caeſar 6. de bello Gall. *uter eorum vita ſuperarit, ad eum pars utriuſque cum fructibus ſuperiorum temporum pervenit.* Virgilius 11. Aeneid. *Atque iter emenſi caſus ſuperavimus omnes.* Gronovius.

6 *Vligines paludum, vel inculta.*] Id quidem contra leges militares. Nam in Flacco Siculo lego, *Silvas et loca aſpera in aſſignationem non veniſſe. ſiquid amari vel incerti ſoli eſſet, id aſſignatione non datum: ſed militi veteranoque, culturam aſſignatum.* Querela autem conſimilis apud Salluſtianum Lepidum. *Egregia ſcilicet mercede, cum relegati in paludes ac ſilvas, contumeliam atque invidiam ſuam praemia penes alios intellegent.* Illudit enim atque imminuit Sullanas agrorum diviſiones, quod pleraque paluſtria adſignata militibus aut inculta. *Lipſius.*

7 *Denis in diem aſſibus.*] Gordius, ut multis viſum, hic nodus: nec ego tamen Alexander. ſolvi enim, non abrupi: et *EXCVRS.* noſtros adi in *F. Lipſius.* Alciatus, hunc oſtendere locum, putavit, denarium decem aeris eſſe. Quod reiicit a primo Ferretus, tanquam nihil dici potuerit alienius, planiſſimum enim et hinc fieri pluris eſſe *denarium* quam *denos aeris*, Pliniumque et Voluſium id confirmare; eoque ipſe mirari, cur idem Plinius *in militari ſtipendio ſemper denarium pro decem aſſibus datum* ſcribat. Mox et Suetonium ait non congruere cum Tacito: apud eum contendere ſeditioſos, *ut ſtipendio praetorianis aequarentur;* petiiſſe igitur binos. Inde ut in concordiam redigat Tacitum et Suetonium, repetit, quod ſpreverat, denarium eſſe decem aſſes, binos petiſſe militem, et quod dicitur, *ut ſingulos denarios mererent*, explicat, ſingulos, vel alios decem aſſes, praeter illos, quibus queruntur *animam et corpus aeſtimari:* tum, *ut denarius diurnum ſtipendium foret*, ſupra denos videlicet ordinarios aſſes. Vertranius notat pro ea, quae fuerit veteris diſciplinae obſervatio, denarii aeſtimationis auctae nullum milites commodum ſenſiſſe, quamvis in paganorum commercio denarius (in quo vetuſtiores denos aereos aſſes conſtituerant) ſexdecim aſſes valuerit, Vitruvio, Plinio et Maeciano teſtibus. Lipſius contra Ferretum diſputat: ubi quod de denario duodecim aſſium exploſum ſatis. Reprehendit etiam, quod poſuerat Ferretus ex Suetonio, ſeditioſos aequari voluiſſe praetorianis: de Germanico enim id dici, non de Pannonico exercitu: ſed ipſe deceptus eſt prava lectione verborum Suetonii, quae Torrentius correxit. Nec vero neceſſe eſt Suetonium et Tacitum idem per omnia dicere; tradidit enim uterque, quod a ſuis auctoribus accepit. Et forte fuerunt aliqui primo fervore tumultus, qui clamarent aequari omnes oportere; plures ad ſpem profici putarunt, ſi dimidio contenti eſſent, et ſic omnium nomine in poſtulatis ad Principem editum. Hoc ſecutus eſt Tacitus curatius rem narrans; illud Suetonius verbo periculum ex inſolentia militum perſtringens. Recte vero Ponzani comes: cum decem aſſes aereos haberent, expoſcebant denarium argenteum, qui tunc ſedecim aſſibus permutabatur. Decem illi aſſes noſtrae pecuniae ſunt quatuor oboli aut ſtuferi minus duo-

bus

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. *corpus aeſtimari.* [8] *hinc veſtem, arma, tentoria, hinc ſaevitiam centurionum, et* [9] *vacationes munerum redimi. at hercule verbera, et vulnera, duram hiemem, exercitas aeſtates, bellum atrox, aut ſterilem pacem, ſempiterna. nec aliud levamentum, quam ſi certis ſub legibus militia iniretur: ut ſingulos denarios mererent: ſextusdecimus ſtipendii annus finem adſerret; ne ultra ſub vexillis tenerentur, ſed iiſdem in caſtris* [10] *praemium pecunia ſolveretur. An praetorias cohortes,* [11] *quae binos denarios acciperent,*

bus chalcis aut deutis: ſive malis, tres ſtuferi et albus vel blanca. Haec Iulii Caeſaris largitio. Antea, et quidem a bello Punico ſecundo, quinque aſſes merebant diurnos, id eſt, noſtros quindecim chalcos ſive aereolos: niſi ipſos ſedecim, hoc eſt, duos ſtuferos aut obolos, quos tribuit eis Polybius, et deni aſſes rotunde dicuntur pro denis aſſibus duobus trientibus. Sed de his vide, quae diximus Pecuniae Veteris lib. 3. cap. 2. *Gronovius.*

8 *Hinc veſtem, arma.*] Vides ergo, aucto ab Iulio vel ab Auguſto ſtipendio, abrogatam illam Gracchi legem, qua militi e publico veſtem dari iuſſit, ſine ulla ſtipendii detractione. Quod fugerat me admonere in Electis, cap. de ſtipendio. Ambigas tamen an ſecuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certe in Alexandro: *Donavit,* inquit, *et ocreas, et braccas, et calciamenta inter veſtimenta militaria.* et poſt in perſona Principis: *Qui acceptam a provincialibus annonam, qui veſtem, qui ſtipendia vobis attribuit.* Lipſius.

9 *Vacationes munerum.*] Scripſi ea de re ad libros Hiſtoriarum. *Lipſius.*

10 *Praemium pecunia.*] Quale iſtud pecuniarium praemium? Pete ab EXCVRS. noſtris in G. *Lipſius.*

11 *Quae binos denarios.*] Bini denarii decreti a Senatu Praetorianis, in honorem Auguſti: ut ſcilicet fidelem gererent eius curam, in ſalute cuius ſalus publica nixa. Id accidit in VII. eius Conſulatu. Si tamen Dionis verba vera, non binos denarios meriti Praetoriani: ſed tantum, XX. aſſes. Nam ait, *τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῦ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου ψηφισθῆναι διεπράξαντο.* Si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum Praetorianis: conſtat invidioſam orationem eſſe nebulonis Percennii de duobus denariis, et augendae rei. Quantum enim interſit, docui ante. At exemplum hoc ſtipendii Praetorianis augendi, ſumptum a militia veteri: apud quos Praetoria cohors ſeſquiplum accipiebat, honoris cauſſa. vide Feſtum in Praetoria cohors. *Lipſius.*

Add. Vir doctus (*Hotomannus*) in re nummaria, nuper emendari cenſuit, *quae bis denos acciperent.* Nam conſtat ex Dione, inquit, accepiſſe eos ſaltem duplum quam alii milites: nec id plus fecerit, quam vicenos nummos. Denarium autem duorum aeſtimatio amplior. Intellego. vellem et ipſe ea, quae in hanc rem ſatis ſcripſi. Quis noſtrum exigit iſta rigide ad veri lancem? Binos denarios? ſic nempe, quomodo legionarii unum denarium. Is enim eis definitus, ſed ſolutus numquam niſi aeſtimatione infima et priſca. Eadem igitur fide et pretio

acciperent, [12] *quae poſt ſexdecim annos penatibus ſuis red-* A.V.
dantur, plus periculorum ſuſcipere? Non obtrectari a ſe 767.
urbanas excubias: ſibi tamen apud horridas gentes e con- A.C. 14.
tuberniis hoſtem aſpici. Adſtrepebat vulgus, diverſis 18
incitamentis. hi verberum notas, illi canitiem, plurimi detrita tegmina et nudum corpus [1] exprobrantes. Poſtremo [2] eo furoris venere, ut tres legiones miſcere in unam agitaverint. depulſi aemulatione, quia ſuae quiſque legioni eum honorem quaerebant, alio vertunt, atque una tres aquilas et [3] ſigna cohortium locant: [4] ſimul

tio duos denarios cepere Praetoriani. Quos quod diſerte tamen exprimit Percennius: quis miretur? in ſeditione id facit, et ad animos ſcilicet vero an falſo inflammandos. *Idem.* Simplicius forſan *acciperent*, quod marginibus allinunt. Sed poteſt defendi, ut ſit, quae σύνταξιν binorum denariorum conſecutae fuerint: quibus Auguſti conſtitutio binos denarios dederit: quibus ſenatus in honorem Auguſti binos denarios ſtipendium ſtatuerit. Fuiſſe autem hoc praetorianorum ſtipendium, nec per invidiam ultra, quam erat, augeri, probabili coniectura ex teſtamentis Auguſti et Tiberii eruimus primi dicto cap. 2. lib. 3. Pecuniae veteris. *Gronovius.* Add. Schel. ad Polyb. Caſtr. p. 217. 218. qui Tacitum potius quam Dionem audiendum docet.

12 *Quae poſt ſexdecim annos.*] Lapſus ergo Dio, qui lib. LIV. diſerte tradit, Auguſtum definiſſe annos Praetoriis cohortibus duodecim, aliis ſedecim. Niſi tamen id decretum mutatum poſtea, anno DCCLVIII. Quod apparet ex eodem Dione, libro LV. vbi de praemiis militaribus, quem adi. *Lipſius.* Ceterum *redderentur* legendum non *reddantur*, niſi ſervetur *acceperint,* quod vett. edd. habent.

1 *Exprobrantes.*] Vid. infr. ad c. 35. init.

2 *Eo furoris venere, ut agitaverint.*] Si ex omnibus una legio fit, una tantum aquila, unius legionis ſigna, unum nomen legionis ſumitur, ceterae aquilae et ſigna abiiciuntur, duarum legionum nomina tolluntur: id quod e ſequentibus intelligitur. Nam aemulatio, qua depulſi ſunt a conſilio, haec fuit, quod ſuam quaeque aquilam, ſua ſigna, ſuum nomen ſervari vellet. Hoc conſilium furorem vocat Tacitus, ut opinor, propterea, quod religionem violabat, et quidem pluribus modis: primum in aquilis et ſignis, quae ſanctitatem habent, ut ſatis notum eſt, et religionem, quae diſſolvitur iis ſublatis et abiectis; deinde in eo, quod deſerunt ſigna ſua, quae ſe non deſerturos, ad quae conventuros, nec iniuſſu Imperatoris diſceſſuros, iuraverunt: tertio, quod legiones diſſolvuntur, quae et ipſae ſanctitatem habent.

3 *Signa cohortium.*] An cohortes propria ſigna habuerint, diverſa a ſignis manipulorum, diſputat Lipſius de Milit. IV, 5. putatque ſigna cohortium eſſe eadem, quae manipulorum, aut ſigna triariorum, ſic dicta, propter dignitatem. Schelius autem p. 299. diſtinguit ſigna cohortium et manipulorum, ſi recte mentem eius cepi. E verbis ſolis *ſigna cohortium* aut *cohortis* nihil intelligi tale poteſt. nam etiam *Legionis ſigna* occurrunt, et *centuriones cohortium,* et tamen intelligun-

A.V. 797. A.C. 14. [4] ſimul congerunt ceſpites, exſtruunt tribunal, [5] quo magis conſpicua ſedes foret. [6] Properantibus Blaeſus advenit,

telliguntur ſigna manipulorum, qui ſunt in legione, et duces centuriarum, quae ſunt in cohorte. deinde intelligi poſſunt *cohortes ſociorum*, ut in loco Livii XXVII, 13. in quo *ſigna cohortium* diſtinguuntur a *ſignis manipulorum*, ut vidit Dukerus ad illum locum, poſt Schelium p. 315. quod tamen ab hoc loco eſt alienum: in quo intelligenda ſigna manipulorum, qui in quaque cohorte eſſent.

4 *Simul congerunt ceſpites.*] Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in caſtris, etiam illa aetate ceſpiticium. Plinius in laudatione Traiani: *Decora facies conſulis: multa poſt ſaecula tribunal viridi ceſpite exſtructum, nec faſcium tantum, ſed pilorum ſignorumque honore* (malim, *horrore*) *circumdatum.* Xiphilinus de Boodicia regina Britanniae: Συνήγαγε δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἑλώδους ἐς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον πεποιημένον. Eleganter. *Et aſcendit*, inquit, *tribunal e terra paluſtri more Romano confectum.* Statius in Silvis:

Hic ſuetus dare iura parens, hoc ceſpite turmas
Adfari.

Ammianus lib. XXIII. *Ipſe aggere glebali aſſiſtens, coronaque celſarum circumdatus poteſtatum, talia ore ſereno diſſeruit.* Lucanus lib. V. de Caeſare concionante:

— ſtetit aggere fulti
Ceſpitis, intrepidus vultu; meruitque timeri
Non metuens.

Plutarchus in Pompeio: Βήματος δὲ οὐκ ὄντος, οὐδὲ τοῦ στρατιωτικοῦ γενέσθαι φθάσαντος, ὃ ποιοῦσιν αὐτοὶ, τῆς γῆς ἐκτομὰς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ καταλλήλων συντιθέντες, etc. Claudianus de bello Getico:

Dictis ante tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conſpicuus. ſtat circumfuſa iuventus
Nixa haſtis, pronaſque ferox accommodat aures.

Lipſius. Schel. ad Hygin. p. 142. putat non intelligi *tribunal* duci deſtinatum: nullum enim dum ducem ſeditioſorum fuiſſe: ſed aggerem, in quo ſigna et aquilae ponerentur: nam etiam apud Hyginum eſt tribunal, in quo tormenta ponuntur. Dicam de hoc verbi huius ſenſu, quod ipſe de *manipulo*. v. ad c. 65. Lipſium verum vidiſſe puto. ſatis diſtinguitur collocatio ſignorum et exſtructio tribunalis.

5 *Quo magis conſpic. ſ. f.*] Senſus eſt, ut videre quiſque poſſet, ubi eſſent, qui ferre iniurias non poſſent, meliores conditiones poſcerent, ubi conveniendum, quo eundum eſſet ei, qui ſe iis aggregare vellet.

6 *Properantibus Blaeſus advenit.*] Si fuiſſet in unico libro *Operantibus*, non huic iſtud praeferrem. Suetonius Claudio: *Canalem abſolvit aegre, et poſt undecim annos, quamvis continuis triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus.* Noſter infra: *Miſcetur operantium bellantiumque clamor.* Vegetius de re mil. 2, 22. *ſive ad opus aliquod, ſive ad decurſionem campi exeunt milites, tubicine vocante operantur, et rurſus tubicine admonente ceſſant.* Gronovius. *Properantibus* efficacius eſt. Non modo *operabantur*, ſed etiam acriter laborabant, ut celerius perficeretur opus, item, ſtudio incenſi. Sic *properare* dicitur: ut *properare cibum* apud Virgilium opinor. Noſter II, 6. *naves properatae.*

Digitized by Google

venit, increpabatque ac retinebat ſingulos, [7] clamitans, A. V.
Mea potius caede imbuite manus: leviore flagitio legatum 767.
interficietis, quam ab imperatore deſciſcitis. aut incolu- A. C.
mis fidem legionum retinebo: aut iugulatus poenitentiam 14.
adcelerabo. Aggerebatur nihilominus ceſpes, iamque 20
pectori uſque adcreverat, cum tandem [1] pervicacia victi incoeptum omiſere. Blaeſus multa dicendi arte, *Non per ſeditionem et turbas* [2] *deſideria militum ad Caeſarem ferenda*, ait. *neque veteres ab imperatoribus priſcis, neque ipſos a divo Auguſto tam nova petiviſſe. et parum in tempore* [3] *incipientes principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quae ne civilium quidem bellorum victores expoſtulaverint; cur contra morem obſequii, contra fas diſciplinae, vim meditarentur? decernerent legatos, ſeque coram mandata darent.* Adclamavere, *ut filius Blaeſi, tribunus, legatione ea fungeretur, peteretque militibus miſſionem ab ſexdecim annis. Cetera mandaturos*, [4] *ubi prima proveniſſent.* Profecto iuvene,

peratae. ibid. 31. *mortem properare*, et c. 80. *tela ad ſubitum uſum properata.* et ſic optimi quique. v. Brockhuſ. ad Tibull. IV, 1, 205.

7 *Clamitans, Mea potius caede.*] Mirum videri poſſit, et quid cauſſae, cur ob tribunal ceſpiticium adeo inclamet Blaeſus? Nam ſubiungit: *Leviore flagitio legatum interficietis, quam ab imperatore deſciſcitis.* Capitale ergo adeo facinus illud? capitale prorſus. Nam tribunalis exſtructio, aſcenſioque ſignum proprium Imperatoris: quod allocuturus milites conſcenderet. Simile apud Vopiſcum in Probo. *Undique ab omnibus adclamatum eſt, Probe Auguſte dii te ſervent. Deinde concurſus, et ceſpiticium tribunal, appellatusque Imperator.* Sed et allocutio ipſa ſoli Imperatori ſervata poſtea. Ammianus de Iuliano nondum Principe, lib. XVI. *Et cum alloqui pariter omnes nec longitudo ſpatiorum extenta, nec in unum coactae multitudinis permitteret crebritas, (et alioqui vitabat gravioris invidiae pondus, ne videretur id adfectaſſe quod ſibi ſoli deberi Auguſtus exiſtimabat) cautior ſui*, etc. *Lipſius.*

1 *Pervicacia victi.*] Ipſius Blaeſi, et ſiqui alii fortiter obſiſterent. *Lipſius.*

2 *Deſideria mil.*] Proprium hac aetate in tali re verbum: pro quo Cicero *poſtulata* dixit. Sic etiam Suetonius Aug. 17, 53. etc. quae loca iam attulit Pichena. *Poſtulata* vocat et ipſe c. 26.

3 *Incipientes principis curas.*] Acidalius coniicit *incipientis.* Satis placent *incipientes curae.* Sic Ovidio 2. de arte: *incipiens omnia ſentit amor.* Et in 12 metam. *Barba erat incipiens.* Noſter 1. hiſtor. *incipiens adhuc et nondum adulta ſeditio.* Gronov. Mox reſcripſi *meditarentur* pro *meditentur*, quod repudiat praecedens *tenderent* et ſeq.

4 *Ubi prima proveniſſent.*] Eleganter pro *ſucceſſiſſent.* Sic etiam Hiſt. II, 16. *inani auxilio, etiam ſi prove-*

A.V. 767. A.C. 14. iuvene, modicum otium: ſed ſuperbire miles, quod filius legati orator publicae cauſſae, ſatis oſtenderet, neceſſitate expreſſa, quae per modeſtiam non obtinuiſſent.

20 Interea manipuli, ante coeptam ſeditionem Nauportum miſſi, [1] ob itinera et pontes, et alios uſus, poſtquam turbatum in caſtris accepere, [2] vexilla convellunt: direptiſque proximis vicis, ipſoque [3] Nauporto, quod municipii inſtar erat, retinentis centuriones inriſu et contumeliis, poſtremo verberibus inſectantur: praecipua in Aufidienum, [4] praefectum caſtrorum, ira, [5] quem

provenissent. Ovid. Triſt. I, 1, 39. *Carmina proveniunt animo deducta ſereno.* Plin. H. N. XVIII, 3. *honeſtis manibus omnia laetius proveniunt.* add. Interpretes ad Sueton. Veſp. 5.

1 *Ob itinera.*] Expeditionem ergo meditabantur, eoque haec praecurabant: neque alio fine ſimul in Aeſtivis erant. *Lipſius.*

2 *Vexilla convellunt.*] Freinshemius putat eſſe, diſcerpunt, frangunt. Videtur abreptus ab eo, qui exponit, fixa ſolo evellunt, et detrahunt, abduntque non viſenda militibus: quaſi vexillorum reverentia militi turbanti eſſet pro conſcientiae flagello. Sed quod non abſurdum concedit eſſe, e ſolo evellere,, hoc ſolum verum eſt. Nam detrahere vexilla et ſolo affigere ſolebant, qui prorſus aut ab imperio, aut ab imperatore deſciſcerent, nec ſibi receptum ad poenitentiam reliquum facerent. Hi vero nec deficiebant, nec ſacramenti religione ſolvi volebant: ſed conditionem ſuam meliorem facere conabantur. Cogitandum eos Nauporti, quo miſſi erant, aliquandiu tranquillos, et in officio, operique intentos fuiſſe, ſtantibus et fixis vexillis: quum tumultu caſtrorum comperto abiecerunt opus, iniuſſuque et ingratiis ducum ſuſtulerunt vexilla, et feſtinarunt, ne communi cauſſae deeſſent. Quod vero ait, ſe neſcire, quorſum ad diripiendos vicos ſigna praetulerint: equidem non praetulerunt ſigna vicorum diripiendi ergo, ſed proficiſcendi. Sed tamen, quemadmodum paullo ante operabantur ſubrectis vexillis, ut appareret militari eos munere fungi, et milites eſſe, non viles manus undique contractarum aut oblocantium ſemet operarum; ſic inter movendum, ad ſecundam rabiem verſis, ſtetiſſe vexilla, etſi non narretur, credibile ſatis eſt, et moris ſecuritatiſque cauſſa (non enim ſine cuſtodibus facile relinquebantur) et ut oſtenderent, ſe milites eſſe, fraudatos iuſtis, et indigne habitos, atque ob id iratos, et pignora capientes; non latrones et praedones meros. Vide, quae ad Livii 3, 54. diximus. *Gronovius.*

3 *Nauporto.*] Meminit et Velleius. Strabo collocat in Tauriſcis, ſitu ab Aquileia ſtadiis CCCL. ſed vocat Ναύποντον, corrupte, ut opinor. *Lipſius.*

4 *Praefectum caſtrorum.*] Munus fuit, neſcio an antiquum. mentionem quidem eius ante Principes nondum inveni: poſtea ſaepius. Vide EXCURS. in *H. Lipſius.*

5 *Quem dereptum vehiculo.*] Sic e MS. pro *direptum* Pichena; recte. Sic emendabat etiam Heinſius quem v. de h. v. ad Ovid. Met. III, 52. Mox in *ferret* eſt dilogia, et intelligi-

Digitized by Google

quem dereptum vehiculo, ſarcinis gravant, aguntque A. V.
primo in agmine, per ludibrium rogitantes, *an tam* 767.
immenſa onera, tam longa itinera libenter ferret? Quip- A. C. 14.
pe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox caſtris
praefectus, antiquam duramque militiam revocabat, [6]
vetus operis ac laboris, et eo immitior, quia tole-
raverat. Horum adventu redintegratur ſeditio, et va- 21
gi circumiecta populabantur. Blaeſus paucos, ma-
xime praeda onuſtos, ad terrorem ceterorum, adfici
verberibus, [1] claudi carcere iubet. nam etiam tum le-
gato a centurionibus, et optimo quoque manipularium
parebatur. Illi obniti trahentibus, prenſare circumſtan-
tium genua, ciere modo nomina ſingulorum, modo
centuriam quiſque, [2] cuius manipularis erat, cohortem,
legionem, *eadem omnibus imminere*, clamitantes: ſi-
mul probra in legatum cumulant, caelum ac deos obte-
ſtantur: nihil reliqui faciunt, [3] quo minus invidiam,
miſericordiam, metum, et iras permoverent. Adcur-
ritur ab univerſis, et, carcere effracto, ſolvunt vincu-
la:

intelligitur proprie, relatum ad *onera*, tropice ad *itinera*.

Vehiculo.] Honeſtiores ergo militum etiam tunc in vehiculo, aut equo. *Lipſius.*

6 *Invictus operis.*] Medicea ſcriptura, *intus operis*. verum cenſeo *vetus operis*. In Tacito H. IV, 20. *vetus militiae*, et in Silio ipſa haec verba:

— gnaros belli, vetereſque laborum.

Lipſius. Recte recepit Pichena, Gronovius, Ryckius. probat etiam Scheffer. in Anecd. Obſ. Miſc. VIII, 408. ceterae quidem coniecturae, ut *intentus operis*, pro exactore operis, quod placebat Heinſio l. c. *tritus* Gronovii, aliaeque aliorum minus placent: II, 66. eſt *vetus ſtipendiis* ſ. *ſtipendii*, ut Pichena vult: Contra *recens Praetura*, ſive ut Heinſ. vult, *praeturae*. Aldus dedit *immitis*, quod Mureto placebat.

1 *Claudi carcere.*] In caſtris ſtativis ergo carcer. et cum exercitus moveret, eoſdem catena trahebant, more militari, ut alibi dicam. Iuvenalis, Satyra VI.

Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro
Laevaque, ſi longo caſtrorum in carcere manſit.

Lipſius.

2 *Cuius manipularis erat.*] Melius foret ſic: *m. centuriam quiſque, modo cohortem, cuius manipularis erat.* Nam manipuli ſunt cohortium, non centuriarum. Sed nihil muto. Etenim, etiam qui in centuriis ſunt, manipulares, quia quaeque centuria manipuli certi eſt, et a centuria milites non dicuntur, ut nec a cohortibus.

3 *Quo minus invidiam.* etc.] Heinſius l. c. ablativos malebat, intellectu *commilitones*: quibus ſane aptius verbum *permovere*. Invidia movetur, non permovetur.

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. la: deſertoreſque, ac rerum capitalium damnatos, [4] ſibi iam miſcent. Flagrantior inde vis, plures ſeditioni duces. 22 et Vibulenus quidam, gregarius miles, ante tribunal Blaeſi adlevatus circumſtantium humeris, apud turbatos, et, quid pararet, intentos: *Vos quidem*, inquit, *his innocentibus et miſerrimis lucem et ſpiritum reddidiſtis: ſed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem miſſum ad vos a Germanico exercitu, de communibus commodis, nocte proxima iugulavit* [1] *per gladiatores ſuos, quos in exitium militum habet, atque armat. Reſponde Blaeſe,* [2] *ubi cadaver abieceris?* [3] *ne*

tur. v. H. 4, 27. ubi *permovere* eſt pro *movere*. Ceterum latinitas poſtulat ſcribi *permoveant*.

4 *Sibi iam miſcent.*] Suſpectum eſt viris doctis τὸ *iam:* unde Faërnus et Pichena malebant: *ſibi immiſcent.* Me quidem particula illa non offendit, quae habet h. l. vim augendi, ut alibi. ſenſus eſt: non modo ſui furoris ſocios e carcere eximunt, ſed eos adeo ipſos liberatos ſibi miſcent, qui criminum cauſſa in carcere fuerant.

1 *Per gladiatores ſuos.*] Refer ad ſolitum ſaeculi eius morem, quo Praeſides, Praefecti provinciarum, familias gladiatorum alebant, ad ſpectacula exhibenda. Non enim inter milites lecti, ne erres. *Lipſius.* add. Dion. Voſſium ad Caeſ. B. C. I, 75. ubi etiam paullo ante legendum cenſet *reddet*, non neceſſaria coniectura.

2 *Vbi cadaver abieceris.*] Ingratus labor eſt Alb. Gentilis lib. 2. de nuptiis ex I C. reliquiis, quod Velleio impegerat Titius, *ubique ire* defendentis. Quis ignorat illam aetatem multa ſibi permiſiſſe, quae neque Velleius neque aequalium eius quiſquam dicendi ſtudioſus auſi? Addit e Livio corruptum *accituſque ibi*. Non melioribus utitur auctoribus in Aſſertione Titius: quae a melioribus petit, aut corrupta, aut aliena ſunt. Vt cum e Gellio, *ubi tranſiret*, pro *ut tranſſiliret*; ex Panegyrico, *ut ubique poſſint ire, feſtinant*; ubi exſtat, *ut ubique proſint, ire feſtinant*. Sic e Virgilio:

Gratior et pulcro veniens in corpore virtus, quaſi voluerit ille *virtus veniens in corpus* et non *virtus in pulcro corpore* ὖσα, vel, ſi ſit, *gratior veniens*, accidens, apparens. Tum Propertii *arcem ſediſſe* vel *ſidiſſe in cineres* (ſi tamen ſic ſcripſit) quis non videt eſſe combuſtam et collapſam ruiſſe in cineres? At Barthius *Vbi* pro *Quo* damnaſſe Caprum Grammaticum, ita loqui tamen hic Tacitum, cui ſe quam toti gregi Caprorum credere malle feſtive ait Adver. 33, 5. Quicquid conentur, cum Latine loquimur, ſicubi τὸ *Quo* requiritur, illic τῷ *Vbi* locus non eſt: et recte quidem dicimus *quo abieceris*; ſed pro eo non dixit Tacitus *ubi abieceris*, verum more illo ſuo praegnantes ſenſus breviter efferendi pro eo, quod eſt, ubi non humaveris aut condideris, ſed iacens, ſub dio reliqueris: vel, ubi non tenui terrae iniectu contectum, ſed ſic abiectum relinqui iuſſeris feris lacerandum. *Vbi abieceris*, ubi ſine iuſtis poſueris; ubi feceris, ut foede iaceat. Hyginus fab. 165. *cantans ſe in aqua adſpexit, et vidit ſe merito irriſam, unde tibias ibi abiecit.* Gronovius. Recte iſta habent. Simplicius erit ac facilius:

Digitized by Google

³ *ne hoſtes quidem ſepulturam invident.* *cum oſculis, cum* A.V.
lacrimis dolorem meum implevero, me quoque trucidari iu- 767.
beo; dum interfectos nullum ob ſcelus, ſed quia utilitati le- A.C.
gionum conſulebamus, ⁴ *hi ſepeliant.* Incendebat haec, 14.
fletu, et pectus, atque os, manibus verberans: mox dis- 23
iectis, quorum per humeros ſuſtinebatur, praeceps, et ſingulorum pedibus advolutus, tantum conſternationis invidiaeque concivit, ut pars militum, gladiatores, qui e ſervitio

cilius: ubi ſignificatio *in loco* et *in locum* concurrunt, ut h. l. *ubi* et *quo* poni poſſunt; non, cum ſola eſt ſignificatio *in locum*: ſed ibi neceſſario *quo* dicitur. v. Clark. ad Homer. I Iliad. ά 593. Ceterum in MS. eſt *abegeris*, quod non diſplicet lac. *Gronovio*.

3 *Ne hoſtes quidem ſepulturam invident.*] Cum exſtet in calamo exarato codice *ſepultura*, revocandum eſſe cenſet Gruterus; ei enim caſui iungi poſſe, pluribus alio loco oſtendiſſe. Nimis vellem, de pluribus hic aliquid praelibaſſet. neque enim, quis hoc verbo ſic uſus ſit, memini. At *ſepulturam*, an *ſepulturae* ſcribas, ciccum non interduim: nam utrumque auctores habet optimos. Quia et cum *invidere alicui* dicitur, ſemper intelligi accuſativum cenſeo, rei, quae invidetur: et cum *invidere aliquid*, dativum perſonae, cui invidetur. Cicero cum in Attio notat, *Quis florem liberum invidit meum*, non improbat *invidere aliquid alicui*, ſed *invidere aliquem* pro *alicui*. Neque id veteribus placuiſſe video: et vereor ne in Attio praeceſſerit membrum orationis, in quo eſſet τὸ *mihi*, in his repetendum. Scio Scioppium aliter ſentire in Paradoxis, ſed nihil me movet. Horatii, *ego cur acquirere pauca Si poſſum, invideor*, non ultra producendum eſt. Ovidii in Epiſtola Laodamiae, (Her. XIII, 137.) *Troadas invideo*, corruptum eſt pro *Troaſin invideo*, ut animadvertit Salmaſius, et merito ſecutus eſt Heinſius noſter. Apud Quintilianum lib. 9. cap. 3. liber optimus: *ut huic rei invadere; non, ut omnes veteres et Cicero praecipue, hanc rem.* Qui tamen errat: nam *invadere alicui* Plautus, Varro, Lucretius, Cicero ipſe dixerunt. Quod autem cornicatur Scioppius, cum legimus, *invidit commodis eorum*, ſupplendum eſſe *invidia* vel *invidere* nominis vim habens, nihil agit. Potius *proventum*, aut *continuationem*. Sic *ne hoſtes quidem ſepulturam invident*, puta *mortuis*: *ſepulturae*, cogita τὸ γίνεσθαι vel *fieri*. *Invidit operi*, nempe *incrementa* vel *ſucceſſum*. *Non invidebo exemplo*, τὸ *exiſtere*. non prohibebo, ne fiat. *Gronovius*. Revocavi ſcripturam ſcripti, et editorum ante Pichenam, qui primus, ſine libris, induxit *ſepulturae*, ſine neceſſitate: quod etiam improbat Heinſius l. c. qui praefert cum Grutero *ſepultura*: idque exemplis firmare tendit. Ablativum verbo *invidere* iungi ab huius aetatis ſcriptoribus, certum eſt: nec dubitare debebat Gronov. vid. Burm. ad Quintil. IX, 3. et Cel. Geſnerus *ibid.* qui in huius loci lectione Gruteri ſententiam probat.

4 *Hi ſepeliant.*] Muretus et Lipſius ſic ad marginem. Nam eſt in MS. et vulgatis *ii*. Recte *hi* receperunt Pichena et qui poſt eum edidere. Nimis ſaepe in ſcriptis haec duo pronomina permutantur, ut etiam ad Suetonium notavimus.

Digitized by Google

A.V.C. e ſervitio Blaeſi erant, pars ceteram eiuſdem familiam
767. vincirent, alii ad quaerendum corpus effunderentur. ac
A.C. ni propere, neque corpus ullum reperiri, et ſervos,
14. adhibitis cruciatibus, abnuere caedem, neque illi fuiſſe unquam fratrem, pernotuiſſet, haud multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac praefectum caſtrorum extruſere. ſarcinae fugientium direptae. et centurio Lucillius interficitur, [1] cui, militaribus facetiis, vocabulum, *Cedo alteram*, indiderant; quia, fracta vite in tergo militis, alteram, clara voce, ac rurſus aliam, poſcebat. ceteros latebrae texere, uno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Quin ipſae inter ſe legiones, Octava, et Quintadecuma, ferrum parabant: dum centurionem, [2] cognomento Sirpicum, illa morti depoſcit, Quintadecumani tuentur: ni miles Nonanus preces, et adverſum aſpernantis, [3] minas
24 interieciſſet. Haec audita, quamquam abſtruſum, et [1] triſtiſſima quaeque maxime occultantem, Tiberium, perpu-

1 *Cui militaribus facetiis.*] Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vita: *Huic ſignum exercitus appoſuerat, Manu ad ferrum: ut ſi forte quaereretur, quis Aurelianus aliquid feciſſet vel geſſiſſet, ſuggereretur, Aurelianus manu ad ferrum.* De vite autem Centurionum, protrita iam es et conculcata. *Lipſius.*

2 *Cognomento Sirpicum.*] Cauſſa huius cognomenti me fugit. An forte Sirpicus, a ſirpando? quod eſt ligare, nodoque conſtringere, priſca quidem voce. Vnde Sirpi, aenigmata ſive nodi. Quiane verberavit obſoleto illo verbo militum aures? an quia aſperior in conſtringendis militibus duriorque? *Lipſius.*

3 *Minas interieciſſet.*] Hoc loco poſſet aliquis abuti ad defendendam vulgarem lectionem apud Sueton. Dom. 17. *dolum interiecit*, pro *adhibuit*, quo ſenſu id dici poſſe, ad illum locum, in Excurſu, negavimus. Sed et hic ſunt primo, duae partes, inter quas interponuntur minae, quod eſt interiicere: deinde adhibentur ad impediendum, non ad perficiendum.

1 *Triſtiſſima quaeque maxime occultantem.*] Et merito. Livius lib. 5. *Gens dedita religionibus auxilium Veientibus negandum, donec ſub rege eſſent, decrevit. Cuius decreti ſuppreſſa fama eſt Veiis propter metum regis; qui a quo tale quid dictum referretur, pro ſeditionis eum principe, non vani ſermonis auctore habebat* Idem lib. 23. *Auxit rerum ſuarum ſuique contemptum conſul nimis detegendo cladem nudandoque.* Caeſar lib. 7. *Ex omni numero, qui fuit circiter 40000, vix 800 incolumes ad Vercingentorigem pervenerunt: quos ille multa iam nocte, ſilentio ſic ex fuga excepit (veritus ne qua in caſtris ex eorum*

Digitized by Google

perpulere, ut Druſum, filium, cum primoribus civitatis, A. V.
duabuſque praetoriis cohortibus, mitteret, nullis ſatis 767.
certis mandatis: ex re conſulturum. et cohortes dele- A. C.
cto milite ſupra ſolitum firmatae. additur magna pars 14.
praetoriani equitis, et robora Germanorum, [2] qui tum cuſtodes imperatori aderant: ſimul praetorii praefectus, Aelius Seianus, collega Straboni, patri ſuo, datus, magna apud Tiberium auctoritate, rector iuveni, et ceteris periculorum premiorumque oſtentator. Druſo propinquanti, quaſi per officium, obviae fuere legiones, non laetae, ut adſolet, [3] neque inſignibus fulgentes, ſed inluvie deformi, et vultu, quamquam maeſtitiam imitarentur, contumaciae propiores. Poſtquam vallum in- 25
troiit; portas ſtationibus firmant: globos armatorum, certis caſtrorum locis, opperiri iubent: ceteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. Stabat Druſus, ſilentium manu poſcens. [1] illi, quotiens oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis ſtrepere: rurſum, viſo Caeſare, trepidare: murmur incertum: [2] atrox clamor, et repente quies: diverſis animorum motibus, pavebant terrebantque. Tandem, interrupto tumultu, litteras patris recitat: in quis perſcriptum erat, *praecipuam ipſi fortiſſimarum legionum curam, quibuscum plurima bella tolera-*

ex eorum concurſu et miſericordia vulgi ſeditio oriretur) ut procul in via diſpoſitis familiaribus ſuis, principibuſque civitatum, diſparandos deducendoſque ad ſuos curaret, quae cuique civitati pars caſtrorum ab initio obvenerat. Gronovius.

2 *Qui tum cuſtodes imperatori.*] Recepit ergo iterum Germanos cuſtodes Tiberius, deſtitutos poſt cladem Varianam ab Auguſto. Suetonius Aug. cap. XLIX. De cuſtodibus iſtis, alibi abunde. *Lipſ.*

3 *Neque inſignibus fulgentes.*] De cultu et incultu inſignium notanda quaedam obſervo, et promo in EXCVRS. in *I. Lipſius.*

1 *Illi quotiens oculos.*] Is quidem mos et affectus vulgi, in turba ſua audacis. Lucanus pariter in ſeditione:

— quippe ipſa metus exſolverat audax
Turba ſuos: quidquid multis peccatur, inultum eſt.

Et Velleius: *Subita deinde exercitus ſeditio, qui plerumque contemplatus frequentiam ſuam a diſciplina deſciſcit.* Lipſius.

2 *Atrox clamor, repente quies.*] Video expulſam priſcam vocem, *repens quies.* Porro huic ſententiae Silianum illud plane geminum eſt:

Clamor ſaepe repens, et ſaepe ſilentia fixis
In tellurem oculis.

Clamor autem, cum terrerent, ut ſequitur; quies, cum timerent. *Idem.*

1 *Ma-*

A.V. *toleraviſſet: ubi primum a luctu requieſſet animus, actu-*
767. *rum apud patres de poſtulatis eorum: miſiſſe interim fi-*
A.C. *lium, ut ſine cunctatione concederet, quae ſtatim tribui*
14. *poſſent: cetera Senatui ſervanda, quem neque gratiae ne-*
26 *que ſeveritatis expertem haberi par eſſet.* Reſponſum eſt a
concione, [1] *mandata Clementi centurioni, quae perferret.*
Is orditur *de miſſione a ſexdecim annis: de praemiis fini-*
tae militiae: ut [2] *denarius diurnum ſtipendium foret: ne*
veterani ſub vexillo haberentur. Ad ea Druſus cum arbi-
trium ſenatus et patris obtenderet, clamore turbatur. *Cur*
veniſſet, neque augendis militum ſtipendiis, neque adlevan-
dis laboribus, denique nulla benefaciendi licentia? at, her-
cule, verbera et necem cunctis permitti. Tiberium olim, no-
mine Auguſti, deſideria legionum fruſtrari ſolitum: eaſdem
artes Druſum retuliſſe. [3] *numquam ne ad ſe, niſi filios fa-*
miliarum, venturos? novum id plane, quod imperator
ſola militis commoda ad ſenatum reiiciat. eundem ergo
ſenatum conſulendum, quotiens ſupplicia, aut proelia,
indicantur. an praemia ſub dominis, poenas ſine arbitro
27 *eſſe?* Poſtremo deſerunt tribunal: ut quis praetoriano-
rum militum, amicorumve Caeſaris, occurreret, [1] ma-
nus

1 *Mandata Clementi centurioni, quae praeferret.*] *Perferret*, repoſuit e MS. Pichena. At Aurelius, Barda mea mens, ait, ſi excuſae lectioni patrocinarer: vultque *proferret* et *proferendis*: neque hic tantum, verum et apud Plinium lib. 18. cap. 3. *Victor, Vela corpus, inquit, ut proferam ſenatus populique Romani mandata.* Et in Plinio quidem iam ſic ediderunt: ſed tamen notant, in optimo Chifflet. eſſe *perferam*. Nec dubito, quin rectius. Neque enim perlata ſunt, priuſquam audita et pronuntiata: et pronuntiando traduntur, quod quid aliud, quam *perferuntur*. Similiter apud Iuvenalem Sat. 6, verſ. 390. *dictataque verba Pertulit*, genere loquendi Satyram admodum decenti, in precibus praeſertim parum probatis a ſacerdote praeeunte *ad deos ſcilicet ſecundum conſuetudinem*, ut habet vetus Scholiaſtes. Non ergo *protulit*. Gronovius.

2 *Denarius diurnum ſtipendium.*] vide dicta ad c. 17.

3 *Numquamne niſi*] Verior lectio e verborum traiectu: *numquamne ad ſe niſi filios f.* Lipſius.

1 *Manus intentantes, cauſſam diſcordiae*] Ecquando manus dedere cauſſam diſcordiae et armorum, ait ille? Certe, ſi, cui ſunt intentatae, is ſtrenue repulit eas, aut ultro, quod ira dictat, occupavit. Eam enim, qui rixam quaerunt, ut ſuam occaſionem rapiunt, et quaſi eſſent provocati, nihil non ſibi licere in auctores iniuriae interpretantur. Dein tumultu coepto advolant et aggregantur utrimque ſocii, et a manibus ad ferrum ac caedes tranſitur. Apage *annos*. Gronovius. Sane durus eſt locus.
Quid

Digitized by Google

nus intentantes, cauſſam diſcordiae, et initium armorum: maxime infenſi Cn. Lentulo, quod is ante alios aetate et gloria belli, firmare Druſum credebatur, et illa militiae flagitia primus aſpernari. Nec multo poſt, digredientem cum Caeſare, ac, proviſu periculi, hiberna caſtra repetentem, circumſiſtunt, rogitantes, *quo pergeret? ad imperatorem, an ad patres? ut illic quoque commodis legionum adverſaretur?* ſimul ingruunt, ſaxa iaciunt. iamque lapidis ictu cruentus, et exitii certus, adcurſu multitudinis, quae cum Druſo advenerat, protectus eſt. 28 Noctem minacem, et in ſcelus erupturam, fors lenivit. nam [1] Luna claro repente coelo viſa langueſcere. Id miles, rationis ignarus, omen praeſentium accepit, [2] ac ſuis laboribus defectionem ſideris adſimulans, [3] *proſpereque ceſſura, quae pergerent, ſi ful-*

A. V. 767. A. C. 14.

D 3 gor

Quid ſi Tacitus dedit: *manus intentantes, maxime Lentulo.* Videtur in margine elogium, *cauſſa diſcordiae et initium armorum,* ſcriptum fuiſſe, ut alibi. v. praef. L. b. a. dein veniſſe in textum explendi cauſſa. Infra c. 32. eſt quidem ſimile quid: *ea vetuſtiſſima materia etc.* ſed ibi alia ſtructura eſt.

1 *Luna clariore paene coelo.*] Quid hoc, *clariore paene coelo?* caſſa palearum, ſi examinas. A Beroaldo ea lectio eſt, quam ſperne: et ſubſtitue, *Luna claro repente caelo.* Facit ſententia, et priſca ſcriptura, *clamore pena coelo.* Claro autem coelo is Lunae languor: et ideo ſequitur, *poſtquam ortae nubes offecere viſui.* Lipſius. Salinerius volebat *clariore plena coelo,* et *clariore* poſitive accipiebat, et ſic quoque I. Chifletius in epiſt. ad Lipſ. T. I. Collect. Burm. p. 727. Nerius in Annal. I, 4. *clarore plena coelo:* et clarorem accipit de lumine ſolis, quod luna recipit. Sordes iſtae ſunt. Verum vidit Lipſius. *Clarore* tamen etiam lac. Gronovio placet.

2 *Ac ſuis laboribus.*] Moleſtum hic eſſe τὸ *ac*, ſenſit Freinshemius, qui abeſſe mallet. Succurere alio modo voluit Heinſius, emendans *hanc:* quod durum eſt. Melius Freinshemius iudicavit.

3 *Proſpereque ceſſura, quae pergerent*] Frequens hoc verbum Tacito: ſed nuſquam, opinor, vel ipſi vel alii *pergere aliquid* eſt inſiſtere inſtituto, agere quod in manibus habeas. Vt commodiſſime accipiamus, integrum foret, *proſpere ceſſura itinera, quae pergerent.* Sed quis hac in re ſic loquitur? Prorſus cenſeo Tacitum ſcripſiſſe, *quae urgerent,* i. e. quae laborarent, quibus inſtarent. Horatius Sat. 2, 7. *vitiis gaudet conſtanter et urget Propoſitum.* Et lib. 2. od. 18. *Mariſque Baiis obſtrepentis urges Summovere litora.* Noſter lib. 12. *itaque urgeret coepta.* Non dicit *pergeret coepta.* Gronovius. Rhenanus: *quae gererent,* quod multo eſt languidius. Heinſius l. c. *quo pergerent.* Daviſ. ad Cic. Leg. II. extr. *quae agerent:* quod cuivis in mentem veniat. Vulgatum verum videtur. *Pergere* noſtro eſt perſequi, urgere.

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. *gor et claritudo deae redderetur.* [4] Igitur aeris ſono, tubarum cornuumque concentu, ſtrepere: prout ſplendidior, obſcuriorve laetari aut moerere, et poſtquam ortae nubes offecere viſui, creditumque, conditam tenebris; ut ſunt mobiles ad ſuperſtitionem [5] perculſae ſemel mentes, *ſibi aeternum laborem portendi, ſua facinora averſari deos*, lamentantur. Vtendum inclinatione ea Caeſar, et, quae caſus obtulerat, in ſapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemens, et ſi alii bonis artibus grati in vulgus: ii vigiliis, [6] ſtationibus, cuſtodiis portarum ſe inſerunt, ſpem offerunt, metum intendunt. *Quouſque filium imperatoris obſidebimus? quis certaminum finis? Percennione et Vibuleno ſacramentum dicturi ſumus? Percennius et Vibulenus ſtipendia militibus, agros emeritis largientur?* [7] *denique, pro Neronibus et Druſis, imperium populi Rom. capeſſent? quin potius,* [8] *ut noviſſimi in*

urgere. A. III, 6. *ſi rectum iter pergeret.* conf. IV, 20. XV, 27. etc. adde Burm. ad Val. Flacc. IV, 690.

4 *Igitur aeris ſono.*] Clarum exemplum vanae religionis, ad levandos Lunae labores. Ita enim opinio erat. Iuvenalis, nimis facete de ſexu tinniente:

Vna laboranti poterit ſuccurrere Lunae.

Livius lib. XXVI. *Diſpoſita in muris Campanorum imbellis multitudo cum aeris crepitu, qualis in defectu Lunae ſilenti nocte cieri ſolet.* Quem morem nec Chriſtianos deſiiſſe, diſcas e Divo Maximo Taurinenſi Epiſcopo: qui nimis id indignatur et culpat Homilia propria, *De defectu Lunae.* Ait inter alia hic apta: *Cum requirerem quid ſibi clamor hic vellet, dixerunt mihi, quod laboranti Lunae veſtra vociferatio ſubveniret, et defectum eius ſuis clamoribus adiuvaret.* Lipſius.

5 *Perculſae mentes.*] Hic quoque ſuſpicari liceret, legendum *percuſſae*, ut ſupra c. 12. ſed vulgatum intelligi poteſt *de ſtatu deiectae*, quod eſt *perculſae*.

6 *Stationibus*] Quae ante portas quidem, ſed paullo longius: atqui et in ipſis *Cuſtodiae* fuerunt, et has adiungit. Nos in Militia, lib. V. Dialogo VIII. *Lipſius.*

Ii vigiliis, ſtationibus, cuſtodiis.] Sic a Lipſio correctus locus. MS. et alii corrupte *in vigiliis. In vigiliis etc. ſe inſerere* dici nullo modo poteſt. vid. dicta de *ubi* ad c. 22. Lipſius poſuit in margine: recepit Pichena, quem ſecuti ſumus.

7 *Denique pro N.*] *Denique* h. l. pro, ut paucis abſolvam, dici recte monet Freinſhemius. Sic ſaepe eſſe apud omnes ſcriptores, hodie notiſſimum eſt.

8 *Vt noviſſimi in culpam.*] Hoc accipiendum, quaſi ad meliores militum dictum. Etſi enim omnes rebellaverant; non aeque prompte, et quidam ſecuti magis, quam ducentes. Hos nunc excitat. *Lipſius.*

9 *Tiro-*

in culpam, ita primi ad poenitentiam ſumus? Tarda A. V.
ſunt, quae in commune expoſtulantur: privatam gra- 767.
tiam ſtatim mereare, ſtatim recipias. Commotis per A. C.
haec mentibus, et inter ſe ſuſpectis, [9] tironem a vete- 14.
rano, legionem a legione diſſociant. Tum redire paula-
lim amor obſequii: omittunt portas, ſigna, unum in
locum, principio ſeditionis, congregata, ſuas in ſedes
referunt. Druſus, orto die, et vocata concione quam- 29
quam rudis dicendi, [1] nobilitate ingenita, incuſat priora,
probat praeſentia: negat *ſe terrore et minis vinci: fle-
xos ad modeſtiam ſi videat, ſi ſupplices audiat, ſcriptu-
rum patri, ut placatus legionum preces* [2] *exciperet.* oran-
tibus, rurſum idem Blaeſus, et L. Apronius, eques Ro-
manus, [3] e cohorte Druſi, [4] Iuſtusque Catonius, pri-
mi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum
inde ſententiis, cum alii, *opperiendos legatos, atque in-
terim comitate permulcendum militem*, cenſerent: alii,
*fortioribus remediis agendum: nihil in vulgo modicum;
terrere, ni paveant: ubi pertimuerint, impune contemni;
dum ſuperſtitio urgeat, adiiciendos* [5] *ex duce metus, ſub-*

D 4 *latis*

9 *Tironem.*] Intellegit qui ſtipendia nondum compleſſent, abiunctos ab iis, qui ſub vexillo veterani. *Lipſius.*

1 *Nobilitate ingenita.*] Culpavi; nec nunc omnino capio. niſi quod videtur ſimile illi dicto apud Lucanum:

> - - - *quos Lentulus omnes*
> *Virtuti ſtimulis, et nobilitate dolendi*
> *Praeceſſit.*

Hinc apud Claudianum:

> - - - *miſta ſed nobilis ira.*

In quibus plus ſcilicet aliquid intellegitur, quam dicitur. *Lipſius.* Intellige ferociam quandam et pervicaciam, ut ſupra appellat Tacitus, quae non cedat periculo, non timeat libere dicere, quae ſentiat: qualis eſſe ſolet in hominibus magnae nobilitatis.

2 *Exciperet.*] Legitima ratio poſtulat *excipiat*; et ſic Tacitum dediſſe credo. Vulgatum eſt a librario Langobardico vel germanizante.

3 *E cohorte Druſi*] Intellige *cohortem amicorum*, quos ſecum duxerat de more Druſus: *Comites* alias vocantur. Sic Germanici comites et amici Ann. III, 13: in quibus Vitellius fuit et alii. Sed de his abunde dixi in Excurſ. XV. ad Svetonium.

4 *Iuſtusque Catonius primi ordinis centurio.*] Credo eum eſſe, qui poſtea Praetorii praefectus, imperante Claudio, et Meſſallinae fraude interfectus. Suadeo legas Dionem LX. De primo ordine, ego in Milit. lib. II. *Lipſius.*

5 *Ex duce metus.*] Ne mutemus. dictio eſt, quam amat Tacitus. Ita lib. II. *Langueſcet induſtria, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes.* Vita Agricolae: *Tenentibus arma pleriſque, quos conſcientia defectionis,*

A.V. tus obviam ibat. quippe plurium vecordia conſtantiam
767. exemerat. repente lymphati, deſtrictis gladiis, in
A.C. centuriones invadunt. ea vetuſtiſſima militaribus odiis
14. materies, et ſaeviendi principium. proſtratos [1] verberibus mulcant, [2] ſexageni ſingulos, ut numerum centurionum adaequarent. Tum convulſos laniatoſque, et partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proiiciunt. Septimius, cum perfugiſſet ad tribunal, pedibuſque Caecinae advolveretur, eo uſque flagitatus eſt, donec ad exitium dederetur. Caſſius Chaerea, mox caede C. Caeſaris memoriam apud poſteros adeptus, tum adoleſcens, et animi ferox, inter obſtantes et armatos ferro viam patefecit. Non tribunus ultra, non caſtrorum praefectus, ius obtinuit: vigilias, ſtationes, et ſi qua alia praeſens uſus indixerat, ipſi partiebantur. Id militares animos altius coniectantibus praecipuum indicium magni atque implacabilis motus, quod neque disiecti,

ſolus Druſus et Germanicus, cognomine illo uſi, ex decreto, quod apud Dionem habes LV. et ſi quiſquam ex Imperatoribus; ſolus certe Tiberius. Sed correctione explico me, et omnino ſcrib. cenſeo, *adſciſci imperaturos.* idque verum, cognomento illo inſignitos eos, qui in ſpe Principatus. Praeter dictos, ecce Vitellius Imp. *filium ſuum retinens Germanicum appellavit, cinxitque cunctis fortunae principalis inſignibus.* Lipſius. Diſſentiunt Salinerius, Freinſhemius, Ryckius: et *Imperatores* intelligunt Duces exercituum, qualis Druſus olim, poſt Tiberius, tum Germanicus: quibus nomen Imperatoris datum; quod etiam Germanico paſſim tribuit Tacitus. Quae mihi adhuc commodiſſima ratio viſa eſt. Senſus erit: Qui Imperatores fiant, exercitui Germanico maxime praefici, ut Germanicorum cognomen accipiant, veluti omnium glorioſiſſimum, ſive, hoc maxime cognomen petere ac ſumere. Ceterum vid. inf. II, 26. Latinitas durior eſt, et mire dictum in *alicuius cognomen adſciſci:* ſed tamen et ſupra c. 8. *Livia in nomen Auguſtae adſumebatur.*

1 *Verberibus mulctant.*] Malim, *mulcant*, in hac ſignificatione, Cicero pro Milone: *Qua in turba C. Vivienus ſenator ita eſt mulcatus, ut vitam amiſerit.* Livius L. XXIX. *In legatum, lictoribus prius indignum in modum mulcatis, impetum faciunt.* Idem lib. VIII. *Sperare ſe corpore regio utcumque mulcato ſe ſuos redempturam.* et alibi, *Mulcare virgis.* Quibus locis omnibus, *Multare*, non aeque placet. *Lipſius.* Idem in MS. repertum recte recepit Pichena et Gronovius. De verborum *multare* et *mulcare* permutatione frequenter actum a Criticis.

2 *Sexageni ſingulos.*] In legione plena, ſexaginta centuriones. Dionyſius Halicarnaſſeus, libro IX. et Vegetius: ego plene in Militia II, 5-8. *Lipſius.*

3 Nil

iecti, [2] nil paucorum inſtinctu, ſed pariter ardeſcerent, pariter ſilerent: tanta aequalitate et conſtantia, ut regi cre- A. V.
deres. Interea Germanico, per Gallias, ut diximus, [1] 767.
cenſus accipienti, *exceſſiſſe Auguſtum*, adfertur. Ne- A. C. 14.
33 ptem eius, Agrippinam, in matrimonio, pluresque ex ea liberos, habebat. Ipſe Druſo, fratre Tiberii, genitus, Auguſtae nepos: ſed anxius occultis in ſe patrui aviaeque odiis, quorum cauſſae acriores, [2] quia iniquae. quippe Druſi magna apud populum Rom. memoria, [3] credebaturque, ſi rerum potitus foret, libertatem redditurus, unde in Germanicum favor, et ſpes eadem. Nam iuveni civile ingenium, mira comitas, et diverſa a Tiberii ſermone,

3 *Nil paucorum inſtinctu.*] Rhenano placet, *sed paucorum*. nec ſpernas. *Lipſius*. Hoc quidem palam eſt, non reſpondere inter ſe [illegible]

pulſi aemulatione cap. 18. *cum ferrum inter ſe parabant ob centurionem cognomento Sirpicum*, cap. 23. *Gronovius*. Sed *diſiectus* idem eſt, quod *diſtractus*, eoque verbo ſaepe utitur noſter. vid. I, 70. II, 45. III, 2. IV, 46. ut iam monuit Heinſius l. c. p. 288. Ego probem Rhenani coniecturam: *quod neque diſiecti, sed paucorum inſtinctu*, cum Pichena et aliis: quam recepit Ryckius. Non ſemper poſt *neque* ſequitur *neque* vel *nec*, ut ſaepe monuerunt viri docti, ſed etiam *vel*, *aut*: v. Bentlei. ad Horat. Epod. XVI, 6: [illegible]

1 *Cenſus accipienti.*] [illegible] *Lipſius*.

2 [illegible]

3 [illegible] *Lipſius*.

A.V. ſermone, vultu, adrogantibus et obſcuris. Accede-
767. bant muliebres offenſiones, novercalibus Liviae in
A.C. Agrippinam ſtimulis: atque ipſa Agrippina paulo commo-
14. tior, niſi quod caſtitate, et mariti amore, quamvis in-
34 domitum animum in bonum vertebat. Sed Germanicus, quando ſummae ſpei propior, tanto impenſius pro Tiberio niti. Sequanos proximos, et Belgarum civitates in verba eius adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obvias extra caſtra habuit, deiectis in terram oculis, velut poenitentia. Poſtquam vallum iniit, diſſoni queſtus audiri coepere. et quidam, prenſa manu eius, per ſpeciem oſculandi, inſeruerunt digitos, ut vacua dentibus ora contingeret: alii curvata ſenio membra oſtendebant. Adſiſtentem concionem, quia permixta videbatur, *diſcedere in manipulos* iubet, *ſic melius audituros reſponſum: vexilla praeferri, ut id ſaltem diſcerneret cohortes.* tardae obtemperavere. Tunc [1] *a veneratione Auguſti* orſus, flexit ad *victorias triumphosque Tiberii*, praecipuis laudibus celebrans, [2] *quae apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima feciſſet. Italiae* inde *conſenſum, Galliarum fidem* extollit, *nil uſquam turbidum, aut diſcors.* Silentio haec, vel murmure modico audita ſunt. Vt ſeditionem attigit, *ubi modeſtia*
35 *militaris? ubi veteris diſciplinae decus? quonam tribunos?*

1 *A veneratione Auguſti orſus.*] Ita capit haec verba Aurelius, ut Germanicus initio orationis oculos coniecerit in imaginem Auguſti ſignis affixam, quam ſit veneratus genu flexo, et manu ori admota, mox orſus ſit proloqui. Sed ſic poſſunt accipere, qui neſciunt, quid Tacito et aliis ſit *veneratio:* et certe id non omnes ſciunt. Vſurpant autem eam vocem pro ea, quam noluerunt dicere *venerabilitatem:* ut *veneratio Auguſti* non ſit actio aliorum circa eum, ſed ipſi inſita dignitas vel maieſtas. Sic lib. 12. *qui mos ſacerdotibus et ſacris antiquitus conceſſus, augebat venerationem foeminae.* De Agrippina loquitur. Seneca ad Polybium cap. 21. *qui munere fortunae tantam venerationem receperat, ut felicitas eius effugeret invidiam.* Iuſtinus de cohorte Alexandri lib. 13. *eius virtutis ac venerationis erant, ut ſingulos reges putares.* Ergo *a veneratione Auguſti orſus,* eſt, orſus dicere de magnitudine ac maieſtate illius Principis. *Gronovius.*

2 *Quae pulcherrima feciſſet.*] Credo, Tacitum dediſſe *pulcherrime,* quae in hac phraſi eſt legitima ratio. Scio, ab ea disceſſiſſe paulatim ſcriptores latinos; ſed etiam, librarios eam mutaſſe, quod a ſuae linguae indole discreparet.

1 Ex-

Digitized by Google

nos? quo centuriones exegiſſent? rogitans: nudant univerſi corpora, *cicatrices ex vulneribus, verberum notas* [1] exprobrant: mox indiſcretis vocibus *pretia vacationum, anguſtias ſtipendii, duritiam operum*, ac propriis nominibus incuſant, *vallum, foſſas*, [2] *pabuli, materiae, lignorum adgeſtus*, et ſi qua alia, ex neceſſitate, aut [3] adverſus otium caſtrorum, quaeruntur. Atrociſſimus veteranorum clamor oriebatur; qui tricena, aut ſupra, ſtipendia numerantes, [4] *mederetur feſſis*, [5] *neu mortem in*

A. V. 767. A. C. 14.

1 *Exprobrant.*] non, opinor, verbis, aut quo Germanico obiicerent, ſed oſtendunt invidiae faciendae cauſſa et oſtendendo exprobrant. Sic eſt etiam ſupra c. 18. init. vid. locum Lucani mox allatum a Lipſio.

2 *Pabuli, materiae, lignorum adgeſtus.*] Heinſius vix dubitabat, eſſe gloſſam e margine textui inſertam vocem *lignorum*, vocis *materiae* interpretationem. Idemque placebat Boxhornio. Ryckius autem per *materiam* trabes ingentes, per *ligna* virgulta, vimina etc. Contra Oudendorpius V. C. ad Sueton. Ner. 33. *materiam* de lignis dici docet, e qua ſepes vel vallum fiat. Poſſis etiam *materiam* latius capere, ut lapides contineat, ſternendis viis: ſed illa materia non in caſtra congeritur, de quibus tamen ſermo. Optimum fuerit, *materiam* capere de lignis ad ſtruendum vallum et aedificandum etc. *ligna* intelligere, quae ad coquendum, ignes nocturnos neceſſaria ſint.

3 *Adverſus otium caſtrorum.*] Seneca ep. 18. *Miles in media pace decurrit ſine ullo hoſte, vallum iacit, et ſupervacuo labore laſſatus, ut ſufficere neceſſariis poſſit.* Livius lib. 39. *Et quia a bello quieta ut eſſet provincia, effecerat, ne in otio militem haberet, viam a Bononia perduxit Arretium.* Vopiſcus Probo: *per milites, quos otioſos eſſe umquam eſt paſſus. Exſtant apud Aegyptum eius opera, quae per militem ſtruxit in plurimis civitatibus.* Haec *opere, imperio, labore, manu militari* facta dicebant. Suetonius Aug. 18. *foſſas omnes, in quas Nilus exaeſtuat, oblimatas longa vetuſtate, militari opere detersit.* Plinius 11, 29. *Necare et in Syria* locuſtas *militari imperio cogunt.* Quintilianus 2 Inſt. 13. *ſtratum militari labore iter.* Servius ad 8 Aeneid. verſ. 652. de Gallis urbem tenentibus: *adeo ut quae incendere non poterant, militari manu diruerent*, uſus in hoſtium opere verbo Romano. *Gronovius.* Ceterum quod Heinſius l. c. pro *quaeruntur*, mavult *queruntur*, et interpungi poſt *caſtrorum*, nemo probabit.

4 *Mederetur feſſis.*] Similia Iuliani milites, in ſeditione apud Lucanum:

- - - iam reſpice canos,
Invalidaſque manus, et inanes cerne lacertos.
Vſus abit vitae. bellis conſumpſimus aevum:
Ad mortem dimitte ſenes.

Lipſius.

5 *Neu mortem in iisdem laboribus.*] Haec mutilata eſſe putabat Heinſius l. c. vitioſa eſſe, fortaſſe concedam: et putavi aliquando ſic emendari poſſe: *neu morerentur.* orabant, ut mederetur feſſis, neu ſineret ſe mori in hac tam miſera vitae conditione. *Oro te, ne moriar* breviter dictum, pro, oro te, ne

A. V. 767. A. C. 14. *in iiſdem laboribus, ſed finem tam exercitae militiae, neque inopem requiem* orabant. fuere etiam, qui legatam a divo Auguſto pecuniam repoſcerent, [6] fauſtis in Germanicum ominibus: [7] et, ſi vellet imperium, [8] promptos oſtentavere. Tum vero, quaſi ſcelere contaminaretur, praeceps tribunali deſiluit. oppoſuerunt abeunti arma, minitantes, ni regrederetur. At ille, *moriturum potius, quam fidem exueret*, clamitans, [9] ferrum a latere

ne ſinas me mori. Particula quidem *neu* neceſſario verbum requirit, eaque, ſi eſt a Tacito, aut *morerentur* legendum, aut excidit *obirent*, aut ſimile. Etiam vulgatum defendi et explicari poteſt, ſi pro *neu* legamus *nec*. Qui dixit, *neque inopem requiem orabant*, pro orabant, ne ſineret, requiem ſibi a militia eſſe cum inopia coniunctam, idem etiam non dubitavit, ut opinor, dicere, *nec mortem in iisdem laboribus orabant*, h. e. ne ſe ad mortem uſque iisdem laboribus vexari ſineret, ne mors ſe in iſtis laboribus opprimeret. Sed prius, ut opinor, melius. Ceterum *neque inopem requiem* intelligendum, *et non inopem requiem.* De hoc uſu τῦ *neque* aliquot locis I. Fr. Gronovius in Obſervationibus.

6 *Fauſtis in Germanicum ominibus.*] An vero, *nominibus?* Sic quidem Suetonius de Caligula: *Denſiſſimo et latiſſimo obviorum agmine inceſſit, ſuper fauſta nomina, ſidus et pullum et pupum appellantium.* Fauſta nomina ſunt, Di te ſervent Auguſte, Imperator, Princeps, Felix, Victor, aliaque ab adulatione vulgi nata. Dio quidem ab hac lectione eſt: τόν τε Τιβέριον, inquit, ἐκακηγόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν αὐτοκράτορα ἐπεκάλεσαν. *Lipſius.* Ovidius lib. 12. Metam.

felicem diximus illa
Coniuge Perithoum, quod paene feſellimus omen.

Et alibi, *et reddidit omina votis*, de ſalutantibus inter ſe. Nec aliter Suetonius in Caligula, *ſuper fauſta omina*, non *nomina.* Gronovius.

7 *Et, ſi vellet imperium.*] Id Velleius ita exprimit: *Defuitque, qui contra remp. duceret, non, qui ducerentur.* Nec alio fine legata petunt: tanquam illum ſcilicet habeant pro herede. *Lipſius.*

8 *Promtos oſtentavere.*] Varie tentatus locus in voce *promtos.* Alii *promtas* i. e. legiones, volunt e Cod. Mediceo: Heinſius *promta*, i. e. res promtas, ut A. XII, 12. Ego vulgatum *promtos* probo, intellectu τῦ *ſe:* ſic mox: *at ille, moriturum potius:* et ſic ſaepe. Neque enim legiones, ſed ſe promtos oſtendebant. Verum aliud eſt in hoc loco, quod medelam deſiderare videtur. Primum, quid fauſtis in Germanicum ominibus cum flagitatione pecuniae ſibi legatae? Deinde *oſtentavere* non poteſt pendere a *fuere.* Igitur aut ſic legam: *Fuere etiam, qui - - repoſcerent, et, fauſtis in G. ominibus, ſi vellet imperium, promtos oſtentarent.* Aut mutata interpunctione, ſic: *Fuere, qui - - repoſcerent. Et, fauſtis in G. O. - oſtentavere.*

9 *Ferrum a latere.*] Recte *a latere.* Nam mos priſcus gladium ex humero ſuſpendere, et dimittere ad latus. Homer. Iliad. β.

Ἀμφὶ δ' ἄῤ ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Circum humeros iecit clavis gladium argentatis. Odyſſ. β.

- - - Περὶ

latere deripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prenſam dextram vi attinuiſſent. extrema et conglobata inter ſe pars concionis, ac, vix credibile dictu, quidam ſinguli, propius incedentes, *feriret*, hortabantur: et miles, nomine Caluſidius, ſtrictum obtulit gladium, addito, *Acutiorem eſſe*. Saevum id, malique moris, etiam furentibus viſum: ac ſpatium fuit, quo Caeſar ab amicis in tabernaculum raperetur. Conſultatum 36 ibi de remedio. etenim nuntiabatur, *parari legatos, qui ſuperiorem exercitum ad cauſſam eandem traherent: deſtinatum excidio* [1] *Vbiorum oppidum: imbutaſque praeda manus, in direptionem Galliarum erupturas.* Augebat metum gnarus Romanae ſeditionis, et, ſi omitteretur ripa, invaſurus hoſtis: [2] ac, ſi auxilia et ſocii adverſum abſcedentis legiones armarentur, civile bellum ſuſcipi: periculoſa ſeveritas; flagitioſa largitio: ſeu nihil militi, ſeu omnia concederentur, [3] in ancipiti reſp. Igitur,

A.V. 767. A.C. 14.

--- *Περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ' ὤμῳ.*

--- *Gladium circumdedit armo.* Virgilius.

Tum lateri atque humeris Tegeaeum ſubligat enſem. Idem.

--- *atque enſem collo ſuſpendit eburnum.*

Nec id Heroum modo ſaeculo, ſed obtinuit poſtea. atque adeo apud Romanos. Claudian.

Geſtateſque patri ſcapulis radiantibus enſes.

Et Germanos. Windichindus: *Subnixi ſtabant* (Saxones) *parvis ſcutis, habentes ad renes cultellos magnos.* Ad renes enim (ut eiuſmodi ſcriptorum Atticiſmus eſt) valet Ad latera. *Lipſius.*

10 *Quidam ſinguli propius incedentes.*] Sic quoque auctor infra cap. 61. *incedunt moeſtos locos, viſuque ac memoria deformes.* Immo et Cicero lib. 2. de inventione: *Facilius autem ad inventionem animus incedet, ſi geſti negotii et ſuam et adverſarii narrationem ſaepe et diligenter pertractabit.* Gronovius.

1 *Oppidum Vbiorum.*] Intelligunt coloniam Agrippinae, caput Vbiorum. v. Cellar. G. A. T. I. p. 263.

2 *Ac, ſi auxilia.*] Primum obſervent tirones abruptum loquendi genus: *ac civile bellum ſuſcipi,* pro, *et, quod intelligebant, civ. b. ſ.* Deinde ſubita commutatio orationis obliquae in rectam: *periculoſa ſeveritas* etc. cuius etiam apud Livium exempla deprehendi. Itaque non neceſſe, cum Heinſio l. c. in accuſativos mutare nominativos. v. ad XII, 64. Ac, ne quis putet, pro *concederentur* legendum eſſe *concedantur:* dicitur, pro *conceſſa fuerint*, quomodo et alibi imperfectum ponitur.

3 *In ancipiti reſpublica.*] Quia ſic in unico libro eſt, concedo. Alioqui facile, *republ.* quod habebant editi, tueare; nam quemadmodum *in ancipiti reſpublica* dicitur intellecto verbo *erat*, ſic *in ancipiti*

Digitized by Google

A.V. Igitur, volutatis inter ſe rationibus, placitum, ut epi-
767. ſtolae, nomine principis, ſcriberentur: *miſſionem dari*
A.C. *vicena ſtipendia meritis, exauctorari, qui ſenadena feciſ-*
14. *ſent, ac retineri ſub vexillo, ceterorum immunes, niſi pro-*
pulſandi hoſtis: [4] *legata, quae petiverant, exſolvi, dupli-*
37 *carique.* Senſit miles, in tempus conficta, ſtatimque fla-
gitavit. miſſio per tribunos maturatur: largitio differe-
batur [1] in hiberna cuiuſque. [2] Non abſceſſere quintani
unetviceſimanique, donec, iiſdem in aeſtivis, contra-
cta [3] ex viatico amicorum, ipſiuſque Caeſaris, pecunia
perſolveretur. Primam ac viceſimam legiones Caecina,
legatus, in civitatem Vbiorum reduxit, turpi agmine, [4]
cum fiſci de imperatore rapti, inter ſigna, interque aquilas,
veherentur. Germanicus, ſuperiorem ad exercitum pro-
fectus, ſecundam, et tertiamdecumam, et ſextamdecu-
mam

ancipiti republica iuxta belle dicitur intellecto eiuſdem verbi participio, *futura.* Gronovius.

4 *Legata quae petiverant.*] Recte ergo in Suetonii Tiberio ſcriptum: *Militi, poſt duplicata ex Auguſti teſtamento legata, nihil umquam largitus eſt.* ubi male Beroaldus *publicata.* Lipſius.

1 *In hiberna cuiuſquam non abſceſſere.*] Malebam: *in hiberna uſquam:* ſed Ioſiae Merceri, amici olim noſtri, veriſſima lectio et diſtinctio: *Largitio differebatur in hiberna cuiuſque.* Nam in caſtris aeſtivis iunctim legiones habebantur, in hibernis ſingulae ſeorſim. Volebant ergo differri, et interim divelli: ſed miles fraudem ſuſpicatus abnuit. *Idem.* Quod ingenio aſſecutus eſt Mercerus, in Cod. Med. reperit Pichena. Itaque receptum in textum.

2 *Non abſceſſere quintani unetviceſimanique.*] Sic interpretor immotam priſcam lectionem. Cum acquieſſent primani et viceſimani, tardum fuit quintanis unetviceſimaniſque exſpectare, donec in hiberna veniretur: ideoque acclamitaverunt minitabundi, non ſe veſtigium moturos, non in officio futuros, niſi et nummi repraeſentarentur: nec deſtiterunt tumultuari, donec concederet Germanicus. Hoc cum extorſiſſent duae legiones improbae, ſi non neceſſario, at prudenter placuit, ut modeſtioribus et moram paſſis ultro par honor haberetur; ne illi videntes contumaciam furoris ſociis profuiſſe, rurſus exaſperarentur, et male obrutum incendium reſurgeret. *Gronovius.* Non ergo neceſſarium Heinſii *adſenſere.*

3 *Ex viatico amicorum* etc.] *Viaticum* h. l. non accipiendum de pecunia ea, quae de publico attribuitur in bellum, provincias ituris, ut apud Ciceronem: ſaltem non ſola: ſed ea, quam ſecum quiſque ſumſit, non modo ad certas neceſſitates, ſed etiam ad fortuitas.

4 *Cum fiſci de Imperatore.*] Tangit non dubie morem priſcum, quo pecunias ſolitum deponere ad ſigna. ii enim militares dii, id templum. Vegetius lib. II. cap. XX. Suet. Domit. cap. VII *Lipſius.*

5 Le-

Digitized by Google

mam [5] legiones, nihil cunctatas, ſacramento adigit. A.V.
Quartadecumani paullum dubitaverant. pecunia et miſ- 767.
ſio, quamvis non flagitantibus, oblata eſt. [1] At in Chau- A.C. 14.
cis coeptavere ſeditionem praeſidium agitantes [2] vexil- 38
larii diſcordium legionum, et praeſenti duorum mili-
tum ſupplicio paullum repreſſi ſunt. Iuſſerat id [3] Men-
nius, caſtrorum praefectus, [4] bono magis exemplo,
quam conceſſo iure. deinde, intumeſcente motu, pro-
fugus repertuſque, poſtquam intutae latebrae, praeſidium
ab

5 *Legiones nihil contatus.*] Imo, *contatas.* uti ad legiones ipſas referas. *Lipſius.* Ac ſic e MS. reſtituit Pichena, probatque Heinſius l. c.

1 *At in Chaucis - et praeſenti.*] Non bene haec cohaerere videntur, nec apta conſecutio particularum, aut Tacito uſitata, qui ſaepe tranſitionem alias per *at* facit. Videtur dicendum fuiſſe: *At i. C. cum coeptaviſſent - - legionum, praeſenti* etc. aut ſimili modo. Forte ſcripſit Tacitus: *Et in Chaucis - - at* vel *ſed praeſenti.* etc. Video tamen et alibi durius per *et* conſequentia antecedentibus ſubiici, ut infra c. 60: *unde maior Caeſari metus: et Caecinam - mittit.*

2 *Vexillarii diſcordium legionum.*] De vexillariis, ne iuſto longior nota fiat, dicemus ſeparatim, ad calcem operis.

3 *Mennius.*] Heinſ. ſuſpicatur *M. Ennius*, vel *Menenius.* Sic III, 70. *L. Ennius.*

4 *Bono magis exemplo, quam conceſſo iure.*] Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Auguſti quidem inſtituto (quod apud Dionem libro LIII.) ſolis Propraetoribus, ſive legatis Auguſti, quos gladio ſuccinxerat, id ius fuit: poſtea etiam proconſulibus: univerſiſque provinciarum rectoribus, ex lege VI. De off. praeſid. Saltem, ut punirent milites gregarios. leg. IX. De cuſtod. reorum: *Qui exercitum accipit, ius animadvertendi in milites caligatos habet.* Lipſius. Ego accipio: magis opportune atque utiliter, quam legitime et ex diſciplina. Nam imitationem ſi cogites, *exemplum malum* erat, praeſertim militiae, gladio quemquam uti, cui ius utendi non eſt, vel in uſum publicum. Vnde illud Galbae: *commilito, quis iuſſit?* Et inde auſus L. Otho imperatoris pater *milites quoſdam, quod motu Camilli ex poenitentia praepoſitos ſuos, quaſi defectionis adverſus Claudium auctores, occiderant, capite punire, et quidem ante principia ſe coram, quamvis ob idipſum promotos in ampliorem gradum a Claudio ſciret,* quo facto gloriam eum auxiſſe teſtis Suetonius. Eodem pertinet Velleii, cum Clodium a Milone iugulatum ait, *exemplo inutili, ſed facto ſalutari reipublicae.* Hic reſpexit ad imitationem. At Tacitus *bono exemplo* non dixit pro re imitanda, ſed ſimpliciter pro *bene*: quemadmodum Iuvenalis, *Exemplo quodcunque malo committitur*, hoc eſt, male aut perperam. Bene autem factum interpretatur ob utilitatem praeſentem. *Gronovius.* Rectiſſime: *Exemplum* eſt factum, facinus, non ſimpliciter tamen, ſed quoad vel alii imitari poſſunt, etſi non debent, vel exemplum fit, quod intuentes alii, quid fugiendum, quid timendum ſit, intelligunt. Eſt h. l. etiam reſpectus ad ſupplicium, quod exemplum vo-

Digitized by Google

A.V. 767. A.C. 14. ab audacia mutuatur: *Non praefectum ab iis, ſed Germanicum ducem, ſed Tiberium imperatorem violari.* ſimul exterritis, qui obſtiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, et, *ſi quis agmine deceſſiſſet, pro deſertore fore,* clamitans, reduxit in hiberna turbidos; et nihil auſos.

39 Interea [1] legati ab ſenatu, regreſſum iam, [2] apud aram Vbiorum, Germanicum adeunt. Duae ibi legiones prima atque viceſima, veteranique, nuper miſſi ſub vexillo, hiemabant. Pavidos, et conſcientia vecordes intrat metus, veniſſe patrum iuſſu, qui irrita facerent, quae per ſeditionem expreſſerant. utque mos vulgo, quamvis falſis reum ſubdere, Munatium Plancum, [3] conſulatu functum, principem legationis, auctorem ſenatusconſulti incuſant: et [4] nocte concubia vexillum, in

cari latinis, poſteriori de cauſſa, potiſſimum eſt.

1 *Ab Senatu egreſſi.*] Sive placet, *digreſſi.* Vulgo eſt, *regreſſi:* ſed falſo, nequedum ulli miſſi. Intellegit legatos, vel qui a Senatu decreti ad ferendum Proconſulare imperium, de quibus ſupra: vel qui a Tiberio miſſi ad turbas ſedandas, de quibus iam audierat. hoc Dio ſentire videtur. Res ſic videtur: ſed ut aperte fabuler, *ab Senatu digreſſi* vel *egreſſi*, haud ſatis placet: magis lectio Florentini codicis. *legati ab Senatu, regreſſum iam.* ut a ſuperiore exercitu regreſſum iterum ad Aram Vbiorum velit, ibique conventum. Ac plurimum fortaſſe ibi, aut Coloniae Agrippinae, agebat: quidni, vel in uxoris patriſque eius gratiam? *Lipſius.* Sic etiam Mercerus et Faërnus coniecerunt. Recte recepit Pichena. Rutgerſ. V. L. p. 73. coni. *Roma egreſſi.*

2 *Apud aram Vbiorum.*] v. ad c. 57.

3 *Conſulatu functum.*] Et quidem nuper. Conſul enim fuit anno ante, cum C. Silio. Munatium illum eſſe, qui Cenſor fuit anno DCCXXXII. fuge credere. Non facile aetas fert; non Taciti verba. Dixiſſet enim potius a praecipuo honore, *Cenſura functum.* Filius, credo, eius. *Lipſius.*

4 *Nocte concubia vexillum.*] Quod vexillum? illud ne, ſub quo veterani habebantur? non videtur. Non enim illi ſolum, ſed duae legiones in eadem culpa. quarum ſigna aquilaeque in caſtris, non in tabernaculo ducis. Refer ergo ad aliud vexillum, et obſerva ritum antiquum. Signum futurae pugnae, vexillum purpureum fuit; quod adſervabatur merito in tabernaculo ducis, quia illi ſoli ius et arbitrium proponendi. Hoc inſignite et κατ' ἐξοχὴν. *Vexillum* dictum. Docte Gloſſae veteres: Ῥούσιον φάρσος, *vexillum.* At de more, Caeſar belli Gallici lib. II. *Caeſari omnia uno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat inſigne cum ad arma concurri oporteret.* De bello civili: *Sequenti die cum iter facere Caeſar vellet, renunciatum eſt a ſpeculatoribus Pompeium de tertia vigilia in acie ſtetiſſe. Hoc nuntio allato, vexillum propoſuit.* Plutarchus formam eius ſatis deſcribit in Fabio: Τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἐξέθηκεν. Ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς

in domo Germanici ſitum, flagitare occipiunt: concurſu- A. V.
que ad ianuam facto, moliuntur fores, [5] extractum cu- 767.
bili Caeſarem, tradere vexillum, intento mortis metu, A. C.
ſubigunt. mox, vagi per vias, obvios habuere legatos, 14.
audita conſternatione, ad Germanicum tendentes. inge-

 runt

...ῆς σκηνῆς διατεινόμενος: *Signum pugnae propoſuit. eſt autem tunica coccinea, ſuper praetorium extenſa.* Quod Plutarchus χιτῶνα dicit, Tunicam etiam Iſidorus: *Ruſſata, quam poeniceam vocant, nos coccineam. Hac ſub conſulibus Romani uſi ſunt milites, unde etiam Ruſſati vocabantur. Solebat enim pridie quam dimicandum eſſet, ante principia poni* (vellem dixiſſet, *ante praetorium poni*, vel, *ſupra praetorium*; id enim verius) *quaſi admonitio et indicium futurae pugnae.* Plutarchus iterum in Bruto: Ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προὔκειτο μὲν τῷ Βρούτου χάρακι καὶ τῷ Κασσίου σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών: *Vna cum luce, propoſitum fuit in Bruti et Caſſii caſtris ſignum pugnae, tunica punicea:* Non ergo ſimpliciter velum fuit, ſed tunicae forma. Manſit is mos ad tempora imperii labentis. Ammianus lib. XXVII. *Signis illico fixis ex more, cum undique ad arma conclamaretur, imperio principis et ductorum ſtetit regibilis miles: vexillum opperiens extollendum, quod erat opportune ſubeundae indicium pugnae.* Hoc illud vexillum eſt quod lymphati milites poſtulant, et cum eo ius ſcilicet caedis et armorum. *Lipſius.* Non poſſum ſubſcribere viris doctiſſimis, quibus libenter aſſurgo. Quorſum enim ſignum pugnae, ubi nemo hoſtis? poſtquam in hiberna iam conceſſerant? Sed ius caedis, inquit, poſtulant et armorum. Itane? armorum, adverſus quos? Legatos. At hi inermes. Caedis tamen, quorum? Eorundem. At etiam ſacroſancti. An Germanicus, cum tandem, invitus licet, vexillum tradidit, ſimul ius dedit caedendi legatos? Dii meliora. Ego vero, *vexillum* intelligo, de quo legis hoc ipſo capite: *Veteranique nuper miſſi ſub vexillo hiemabant:* quod nacti erant, cum exauctorarentur. Hoc ſuſpicabantur veniſſe, qui ſibi ereptum atque ſuppreſſum irent, ab ſenatu legatos: ideo illud in ſua poteſtate eſſe optimum rebantur. Etſi autem tot erant caligae, tot millia clavorum, ut, quamvis hoc ſuppreſſum eſſet, quod acceperant, aliud renovato tumultu extorquere poſſent; tamen ipſum omen verebantur, ſi, modo quod accepiſſent, fieret irritum. Et facile ſubſerviebant veteranis, qui ſub ſignis manebant, quippe metuentes, ne, ſi veteranis auferretur vexillum, ab ſeſe repeterentur nummi eadem vi expreſſi. *Gronovius.* Vnum hoc quaerere libet, quare vexillum veteranorum in domo Germanici ſervatum ſit, cum legiones ſigna ſua in caſtris certo loco poſita haberent? Idem etiam ſcrupulus Ferrarium urebat Elect. I, 3. Altera dubitatio eius, cur unum tantum vexillum, cum duarum legionum veterani eſſent, nititur, opinione eius de vexillariis veteranis, de qua dicetur loco ante indicato.

5 *Extractum cubili Caeſarem.*] Cave vim Caeſari factam cogites. *Extrahi* dicuntur etiam, qui ſtrepitu aut alia re commoti, ſurgunt e lecto, progrediuntur. Dicuntur etiam *exciri.* Livius de Evandro I, 7. *Evander concurſu paſtorum trepidantium excitus.*

6 Quam

A.V. 767. A.C. 14. runt contumelias: caedem parant: Planco maxime, quem dignitas fuga impediverat. neque aliud periclitanti ſubſidium, [6] quam caſtra primae legionis. illic ſigna et aquilam amplexus, religione ſeſe tutabatur: ac, ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuiſſet, rarum etiam inter hoſtes, legatus populi Romani, Romanis in caſtris, ſanguine ſuo [7] altaria deum commaculaviſſet. Luce demum, poſtquam dux, et miles, et facta noſcebantur, ingreſſus caſtra Germanicus, perduci ad ſe Plancum imperat, [8] recipitque in tribunal. Tum [9] *fatalem* increpans *rabiem, neque militum*, [10] *ſed deum ira reſurgere*, cur venerint legati, aperit: *ius legationis atque ipſius Planci gravem et immeritum caſum, ſimul quantum dedecoris*

6 *Quam caſtra primae legionis: illic ſigna et aquilam amplexus.*] Haereo an diſtinguendum ſit, *quam caſtra, primae legionis illic ſigna.* Videntur enim duae hae legiones unis in hibernis fuiſſe: ſic tamen, ut ritu Romano, quaeque legio cum ſignis ſeorſum locaretur. Ideo ait, Plancum confugiſſe ad aquilam et ſigna primae legionis. Supra, tres legiones Pannonicae caſtris aeſtivis ſimul habebantur: ſeparatae tamen aquilae, donec per furorem, *una tres aquilas et ſigna cohortium locarent,* ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem tueri videtur, quod ſequitur, *Quantum dedecoris adierit legio, facunde miſeratur.* ut videantur haec in unius legionis caſtris geſta. *Lipſius. Caſtra primae legionis* int. partem caſtrorum, ubi prima legio, cum Schelio ad Hygin. p. 24.

7 *Altaria Deum.*] Sunt arae, ut opinor, quae in Principiis honori Aquilarum et caſtrenſium Deorum erant: itemque Principum, quorum effigies in ſignis. Vide Militiam noſtram, lib. v. Dial. iv. *Lipſ.*

8 *Recipitque.*] MS. Beroaldus *recepitque.* recte correctum poſtea.

9 *Fatalem increpans rabiem.*] *Increpans* non videtur regere *rabiem*, ut ſuum accuſativum; ſequentia non patiuntur: ſed abſolute ponitur. Germanicus, ne irritaret ſeditioſos, in fatum et Deos avertit culpam, dixit, fatalem illam rabiem eſſe, non militum vitio, ſed Deorum ira reſurgere. Abſolute dici *increpare* notum eſt. Si quis tamen malit accipere pro *accuſans*, (v. Gron. ad Liv. 27, 1.) et deinde intelligere, *dicens*, non repugnem.

10 *Sed deum ira reſurgere.*] Nempe eam rabiem. Fatalem eam rabiem eſſe, incuſans, neque ſponte militum, ſed deorum ira recrudeſcere, ut recte Freinshemius. Quod moneo, ne quem pelliceat, *res vergere*, quod non nemo coniecit, et vidi, quibus placeret. Tacitus lib. 2. Hiſt. *Eadem illos deum ira, eadem hominum rabies; eaedem ſcelerum cauſae in diſcordiam egere.* Cicero pro Ligario: *Ac mihi quidem, ſi proprium et verum nomen noſtri mali quaeratur, fatalis quaedam calamitas incidiſſe videtur, et improvidas hominum mentes occupaviſſe, ut nemo mirari debeat humana conſilia divina neceſſitate eſſe ſuperata.* Gronovius.

1 Si

Digitized by Google

dedecoris adierit legio, facunde miſeratur. attonitaque A. V.
magis, quam quieta concione, legatos, praeſidio auxi- 767.
liarium equitum, dimittit. Eo in metu arguere Germa- A. C. 14.
nicum omnes, *quod non ad ſuperiorem exercitum perge-* 40
ret, ubi obſequia, et contra rebellis auxilium. Satis ſuperque miſſione, et pecunia, et mollibus conſultis peccatum; vel [1] *ſi vilis ipſi ſalus, cur filium parvulum, cur gravidam coniugem, inter furentes, et omnis humani iuris violatores, haberet? illos ſaltem avo et reip. redderet.* Diu cunctatus, [2] aſpernantem uxorem, cum *ſe divo Auguſto ortam, neque degenerem ad pericula* teſtaretur, poſtremo uterum eius, et communem filium, multo cum fletu, complexus, ut abiret, perpulit. Incedebat muliebre et miſerabile agmen, profuga ducis uxor, parvulum ſinu filium gerens: lamentantes circum amicorum coniuges, quae ſimul trahebantur: [3] nec minus triſtes, qui manebant.
41 Non florentis Caeſaris, neque ſuis in caſtris, ſed [1] velut in urbe victa, facies, gemituſque ac planctus, etiam militum aures oraque advertere. Progrediuntur contuberniis: *quis ille flebilis ſonus?* [2] *quod*

1 *Si vilis ipſi ſalus.*] Heinſius addendum cenſebat: *ſua.* non arbitror neceſſarium in Tacito.

2 *Aſpernantem uxorem.*] Puto verius, *aſpernante uxore.* Lipſius. Quod recte negat Heinſius l. c. ſed quod accuſativos pendere vult a *cunctatus*, et huic verbo ſignificationem morandi tribuit, de qua ad Claud. in Stilic. II, 284. egerat, id ab h. l. alieniſſimum eſt.

3 *Nec minus triſtes qui.*] Lego, *quae.* de feminis enim ſermo, coniugibuſque amicorum. *Lipſius.* Immo *qui* verum, ut recte monet Freinshemius. Intelliguntur Caeſar et amici diſtracti a ſuis coniugibus.

1 *Velut in urbe victa facies gemituſque.*] Diſtinctio Acidalii *ſed velut in urbe victa facies* ſcilicet, erat, *gemituſque ac planctus*, non placet, quamvis et Freinshemius eam ſecutus ſit. Ea, inquit, facies rerum, non florenti Caeſari et caſtris ſuis ſubnixo, ſed urbi captae conveniens, hoc eſt, diſcoſſus hic muliebris agminis trepidus atque inhonorus, gemituſque ac planctus, etiam militum animos viſu audituque percuſſit. *Gronovius.*

2 *Quod tam triſte*] Putant viri docti ſubſtantivum deſiderari. Quaſi non paſſim veteres hoc compendio ſermonis utantur. Virgilius: *Triſte lupus ſtabulis.* Ovidius: *Qui cum triſte aliquid ſtatuit, fit triſtis et ipſe.* Petronius: *Ne quid triſtius exſpectarem, comitatus faciebat. Et, ſi quid triſtius paras.* Intelligo autem in Tacito, *genus hominum et rerum.* Gronovius. Sed Heinſio videtur ſcribendum; *quid.* recte: et huius corruptionis plura exempla reperi.

A.V. 767. A.C. 14. *tam triſte? feminas inluſtres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoriae uxoris, aut comitatus ſoliti, pergere ad Treveros,* [3] *et externae fidei.* Pudor inde et miſeratio, et patris Agrippae, Auguſti avi, memoria: [4] *ſocer Druſus*; ipſa inſigni fecunditate, praeclara pudicitia: [5] iam infans in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo *Caligulam* appellabant, quia plerumque, [6] ad concilianda vulgi

3 *Et externae fidei.*] Non ergo colonia tunc Treviri fuiſſe videntur: etſi in Hiſt. lib. IV. bis ſic appellat, putemque ſub Claudio hoc iure demum donatos. *Lipſius.* Ceterum in hoc loco habent, quo ſe delectent ſtili Corneliani admiratores ac defenſores. Mollietur tamen locus ultima ſui parte, ſi cum Heinſio legas: *et externa fidei:* quod ſtilo Taciti valde conveniens eſt: item, ſi interpunxeris poſt *ſoliti*: ut ſenſus ſit: et eas pergere ad T. qui non ſint Romani, ſed externi, quorum fides incerta ſit.

4 *Socer Druſus etc.*] Quia *ſocer Druſus* non bene coit cum praecedd. deberet enim eſſe *ſoceri Druſi*, quia mortuus tum erat; interpunxerim ſic: *Aug. a. memoria: ſocer Druſus, ipſa inſ. fec.*

5 *Iam infans in caſtris.*] Caium Caligulam in caſtris natum verſiculi priſci adfirmabant:

In caſtris genitus, patriis nutritus in armis;
Iam deſignati Principis omen erat.

Etiam Plinius in Germanica hiſtoria, apud Treveros vico Ambitarino, id eſt, apud hiberna legionum. Et clare hic noſter. Alii aliter: vide EXCURS. in *L. Idem.* et nos in Excurſ. ad Suet. Calig.

6. *Ad conciliands ſtudia vulgi.*] Ait, ſtudia vulgi: militaris ſcilicet. Nam Tribuni et centuriones digniorefque militum, veſte et habitu erant a gregariis diſtincti, ut alibi dicam accurate. At Caliga, tegmen vulgi. Infra: *Tam quam parum ambitioſe filium gregali habitu circumferat, Caligulamque appellari velit.* Non ita plene Dio expreſſit, qui vertit, Ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραφεὶς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμασιν ἀντὶ τῶν ἀστικῶν ἐχρῆτο. Melius Suetonius, *Caligulae cognomen caſtrenſi ioco traxit, quia manipularis habitu inter milites educabatur*: Caligatus igitur, manipularis, gregarius, eadem ſunt: pro militum plebe, id eſt, qui honorem aut gradum in caſtris nondum ceperunt. Suet. in Auguſto, cap. XXV. *Dona militaria aliquanto facilius phaleras et torques, quidquid auro argentoque conſtaret, quam vallares ac murales coronas, quae honore praecellerent, dabat: has quam parciſſime et ſine ambitione, ac ſaepe etiam caligatis tribuit.* Iuriſconſultus, l. IX. De cuſtod. reorum: *Qui exercitum accipit, ius animadvertendi in milites caligatos habet.* cum exceptione dixit, quia in digniores non habet. Legi in lapide vetuſto;

C. OPPIO. C. F. VEL.
OMNIBVS. OFFICIIS.
IN CALIGA. FVNCTO.

Et ab eadem ſententia Seneca quinto De Beneficiis ſcripſit, *Marium a caliga ad conſulatum perveniſſe:* id eſt ab infimis ordinibus. Item Plinius lib. VII. Ventidium *inopem inventam in militari caliga toleraſſe.* Quamquam non abnuam, quin caliga digniorum etiam militum, ſed cum diſcrimine, puta aureis argenteiſve clavis diſtinctae. Unde

Digitized by Google

vulgi ſtudia, eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil A.V. 767. A.C. 14
aeque flexit, quam invidia in Treveros: orant, obſiſtunt, rediret, maneret: pars Agrippinae occurſantes, plurimi ad Germanicum regreſſi. isque, ut erat [7] recens dolore et ira, apud circumfuſos ita coepit. *Non mihi* 42
uxor aut filius patre et rep. cariores ſunt: ſed illum quidem ſua maieſtas, imperium Romanum, ceteri exercitus defendent: coniugem, et liberos meos, quos, pro gloria veſtra, libens ad exitium offerrem, nunc procul a furentibus ſummoveo, ut, quicquid [1] *iſtuc ſceleris imminet, meo tantum ſanguine pietur; neve occiſus Auguſti pronepos, interfecta Tiberii nurus, nocentiores vos faciat. quid enim per hos dies inauſum intemeratumve vobis?* [2] *Quod nomen huic coetui dabo?* milites *ne appellem? qui filium imperatoris veſtri vallo et armis circumſediſtis. An* cives? *quibus tam proiecta ſenatus auctoritas. hoſtium quoque ius, et ſacra legationis, et fas gentium rupiſtis. Divus Iulius ſeditionem exercitus* [3] *verbo uno compeſcuit,* [4] Quirites *vocando, qui ſacramentum eius detrectabant. Divus Auguſtus vultu et aſpectu Actiacas legiones exterruit: nos, ut nondum eoſdem, ita ex illis ortos, ſi Hiſpaniae Syriaeve miles aſpernaretur, tamen mirum et indignum erat. Primane et viceſima legiones,* [5] *illa ſignis a Tiberio*

Vnde cum additione *Speculatoria caliga*, apud Sueton. et Tertullianum. *Lipſius.*

7 *Recens dolore et ira.*] Heinſius l. c. vult corrigi *doloris et irae*: eodemque modo corrigit vulgarem lectionem in aliis locis. Mihi non placet, cum in omnibus locis *recens* cum ablativo conſtanter exhibeant libri ſcripti et editi, aliquid novari.

1 *Quicquid iſtuc ſc. imminet.*] *Iſtuc* quidem alienum eſt, et ſine dubitatione reſcribo *iſtinc*, nempe a vobis, ab exercitu ſeditioſo. Idque memetipſum olim non animadvertiſſe, indignor.

2 *Quod nomen huic coetui dabo?*] Imitatum videtur ex oratione Scipionis apud Livium, pariter in ſeditione militari. lib. XXVIII. *Quos nec quo nomine quidem appellare debeam, ſcio. cives? qui a patria veſtra deſciſtis. milites? qui imperium auſpiciumque abnuiſtis, ſacramenti religionem rupiſtis.* Lipſius.

3 *Verbo uno compeſcuit.*] Plutarchus, Dio, Suetonius, et Lucanus,

— diſcedite caſtris,
Tradite noſtra viris ignavi ſigna Quirites.

Lipſius.

4 *Quirites vocando.*] Lampridius Alexandro Severo: *Severitatis autem tantae fuit in milites, ut ſaepe legiones integras exauctoraverit, ex militibus Quirites appellans.* Gronovius.

5 *Illa ſignis a Tib.*] Apparet religionem aliquam fuiſſe in militia ordienda.

Digitized by Google

A.V. rio acceptis, tu tot proeliorum ſocia, tot praemiis aucta,
767. [6] egregiam [7] duci veſtro gratiam refertis? hunc ego nun-
A.C. 14. tium patri, laeta omnia aliis e provinciis audienti, feram?
ipſius tirones; ipſius veteranos, non miſſione, non pecunia
ſatiatos: hic tantum interfici centuriones, eiici tribunos,
includi legatos: infecta ſanguine caſtra, flumina: meque
43 praecariam animam inter infenſos trahere? Cur enim,
primo concionis die, ferrum illud, quod pectori meo infi-
gere parabam, detraxiſtis, o improvidi amici? melius et
amantius ille, qui gladium offerebat: cecidiſſem certe non-
dum tot flagitiorum exercitui meo conſcius: legiſſetis du-
cem, qui meam quidem mortem impunitam ſineret, Vari
tamen et trium legionum ulciſeretur. Neque enim dii ſi-
nant, [1] ut Belgarum, quamquam offerentium, decus iſtud
et claritudo ſit, ſubveniſſe Romano nomini, compreſſiſſe
Germaniae populos. Tua, dive Auguſte, caelo recepta
mens, [2] tua, pater Druſe, imago, tui memoria, [3] iiſdem
iſtis

ordienda. Credo autem hanc primam legionem conſcriptam, poſt cladem Vari. *Lipſius.*

6 *Egregiam ducis gratiam.*] Aut intelligendum aut addendum *ita* vel *tam egr.* Potuit abſorberi particula per ultima verbi praecedentis. Sententia eſt e Virgil. Aen. IV. 93.

7 *Duci veſtro.*] De Tiberio cum Freinshemio et aliis capio, idque patet clare e ſequentibus: *ipſius tirones, ipſius veteranos.*

1 *Ut Belgarum iſtud decus ſit.*] Glorientur Belgae. Nos iam olim Caeſaris teſtimonio, *omnium Gallorum fortiſſimi:* nos nunc Germanici, idonei et validi *ſubvenire Romano nomini, comprimere Germaniae populos.* Nos Civilis voce, *Gallorum robur.* Praeclara iſta, at non illud,

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Olim fuere ſtrenui Mileſii.

Lipſius.

2 *Tua pater Druſe imago.*] Cur imaginis mentio? Suſpicor huius Druſi inter ſigna imaginem cultam: quia eo duce res pulcherrimae geſtae. Nec enim ſolae Impp. imagines habebantur innexae ſignis, ſed et aliorum, quos Imperator ſibi velut aequabat. Sueton. Tiberio: *Quaedam munera Syriacis legionibus dedit, quod ſolae nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſent.* Hanc igitur praeſentem intuens, iſta pronunciat filius. *Idem.* Magis probo Freinshemium, qui tropice capit. Mortuorum, in Deos non relatorum, imagines in ſignis cultas, non credo: neque id ſatis probat Stewech. ad Veget. II, 6. p. m. 105.

3 *Iiſdem iſtis cum militibus.*] Grotius vult *commilitibus.* Sed ſenſum eundem in priſca lectione patere cenſeo: quam tamen mutari facilius ferrem, ſi τὸ *commiles* Latinum eſſe vocabulum conſtaret. Sed conſtat non eſſe; cur enim paſſim toties *commilitones* appellant? Pellexit illuſtrem virum locus Plinii, apud quem corrupte legitur lib. 37, 2. *reipublicae datum mille talentum,*

Digitized by Google

ipſis enim militibus, quos iam pudor et gloria intrat, eluant A.V.
hanc maculam, iraſque civiles in exitium hoſtibus vertant. 767.
Vos quoque, quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, A.C.
ſi legatos ſenatui, obſequium imperatori, ſi mihi coniugem 14.
ac filium redditis, diſcedite a contactu, ac [4] *dividite turbidos: id ſtabile ad poenitentiam, id fidei vinculum erit.*
44 Supplices ad haec, et vera exprobrari fatentes, orabant, *puniret noxios, ignoſceret lapſis, et duceret in hoſtem: revocaretur coniunx, rediret legionum alumnus. neve obſes Gallis traderetur.* Reditum Agrippinae excuſavit, ob imminentem partum et hiemem: *venturum filium: cetera ipſi exſequerentur.* Diſcurrunt mutati, et ſeditioſiſſimum quemque vinctos trahunt ad legatum legionis primae, C. Cetronium, qui iudicium et poenas de ſingulis, in hunc modum exercuit. [1] Stabant pro concione legiones,

talentum, legatis et quaeſtoribus, qui oras maris defendiſſent, HS bina millia, commilitibus ſingulis quinquaginta: cum ſit in MSS. *reipublicae et quaeſtoribus, qui oras maris defendiſſent, datum mille talentum, militibus ſingulis ſena millia ſeſtertiorum.* Sic plane membranaceus bibliothecae Academicae: ſic complures a Budaeo inſpecti, qui Plutarcho et Appiano adhibitis reſcribit: *Praefectis et quaeſtoribus, qui oras maris defendiſſent, datum mille talentum, militibus ſingulis ſena millia ſeſtertium, comitibus quinquagena.* Lib. 3. de Aſſe. *Gronovius.* Et tamen Ryckius recepit in textum *commilitibus*, ut neceſſarium, defendens latinitatem, non modo loco Plinii, quem negat corrigendum ſtatim ob auctoritatem Codd. a Budaeo et Gronovio inſpectorum, ſed etiam alio Caeſaris B. C. II, 29. denique Gloſſis veteribus, in quibus eſt συϛρατιώτης, *commiles.* De Plinii loco fallitur: etiam alii Codd. Harduino conſulti habent *militibus*, et ſic reſtituit Harduinus. In Caeſaris loco omnes ſane libri ſcripti habent *commilites* vel *commilites*, quae varietas favet coniecturae in hoc loco: ſed locus ille, atque verbum illud haud dubie in mendo cubat, virique docti ipſum verbum *commilites* varie tentant: ut nec huic loco confidere liceat. Reſtat ſola Gloſſarum auctoritas, quae vix tanta eſt, ut propter eam liceat Tacito inferre vocem illam contra Codicem: quae alioqui valde commoda eſſet. Eſt autem duplex ratio huic loco conſulendi: vel emendando, ut deleas *eum*, dicaſque irrepſiſſe, ut in locum Plinianum, utque infra c. 57. eſt *commotis* pro *motis:* ita ſatis fiet iis, qui hic dativos deſiderant, quos ad *eluant* referant: vel explicando ſic, ut velit, Divum Auguſtum et Druſum, iſtorum ipſorum militum, qui rebellaſſent, opera eluere maculam ſuſceptam. Mihi poſterius placet. Eadem mecum ſenſit Iac. Gronovius, ad h. l. quamquam in hac ſententia uſitatius foret *per.*

4 *Ac dividite turbidos.*] *Dividite*, pro ſecernite, ſeiungite a vobis, quod eſt ſane inſolens.

1 *Stabant pro concione.*] Exemplum, niſi fallor, primum animadverſionis, a milite ipſo uſurpatae,

A.V. 767. A.C. 14. nes, deſtrictis gladiis: reus in ſuggeſtu per tribunos ostendebatur: ſi nocentem adclamaverant, praeceps datus trucidabatur. et gaudebat caedibus miles, [2] tamquam ſemet abſolveret: nec Caeſar arcebat, quando, nullo ipſius iuſſu, penes eoſdem ſaevitia facti et invidia erat. ſecuti exemplum veterani, haud multo poſt in [3] Rhaetiam mittuntur, ſpecie defendendae provinciae, ob imminentis Suevos: ceterum, ut avellerentur caſtris, trucibus adhuc, non minus aſperitate remedii, quam ſceleris memoria. [4] Centurionatum inde egit. citatus ab impera-

patae, quod hodie in noſtra militia vulgo obtinet. Ammianus tamen id recenſuit, quaſi ex more priſco, lib. XXIX. *Cum inveniſſet eos exercitu circumſeptos; Quid de iſtis nefariis, inquit, proditoribus fieri oportere contubernales devoti cenſetis? Secutuſque adclamationem rogantium ſanguine vindicari, eos qui inter Conſtantianos merebant, priſco more militibus dedit occidendos.* Lipſius.

2 *Tanquam ſemet abſolveret.*] Virg. de Sinone:

Aſſenſere omnes, et, quae ſibi quiſque timebat,
Vnius in miſeri exitium converſa tulere. Gronov.

3 *In Rh. ob imminentes Suevos.*] Quomodo Suevi Rhetiae imminere potuerint, intelligi poteſt e *Germ.* 43.

4 *Centurionatum inde egit.*] Neſcio an, *legit.* qua forma Senatum legere dicimus. Satis autem ambitioſa haec lectio, militibus adhibitis quaſi arbitris: cum ſolius id Imperatoris alias, et ex more, eſſet. Tale notat noſter in Caecina; *Vtque licentia militem imbueret, interfectorum Centurionum ordines legionibus offerebat, eo ſuffragio turbidiſſimus quiſque delecti.* III Hiſt. Etſi Germanicus tamen plenam totamque electionem militi non largitus. *Lipſius.* Non poteſt placere, utcunque pingatur. *Centurionatum agere* Latine dicitur, ut *agere poteſtatem*, *agere proconſulatum*, *agere regnum*: ubi *agere* eſt gerere, adminiſtrare. Item *legere centurionatum* non reſpuent aures Romanae, ut *legere ſortem vitae*, ſi cui et huius et cuiuſcumque alterius loci libera eſt optio. Sed neuter ſermo rei, qua de Tacitus, aptus eſt. *Legere* autem *centurionatum*, ut *legere ſenatum*, ferri non quit: ſenatus enim corpus eſt ſenatorum: an et *centurionatus* corpus centurionum: immo gradus militiae honoratae. Hoc modo corpora multorum, et perſonae ſingulae *legi* dicuntur, ut *legere ſenatum*, *legere magiſtratum*, *legere militem*, *legere exercitum*: munus aut officium non dicitur *legi*. Quid igitur iſte ait *agere centurionatum* poni pro legere? cum nec *legere* Latinum ſit hoc ſenſu, neque *agere* pro legere. Quid eſt autem *legere cenſum?* Nec felicius alter, qui comparat *delectum agere*. Cur non et *agere cenſuram*, *agere experimenta*, *agere inquiſitionem?* Sed qua in re conveniant, dicam. Nempe *delectum agit* delector, *cenſuram* cenſor, *experimenta* qui experitur, *inquiſitionem* inquiſitor. Sic ergo *centurionatum agit* non niſi qui centurio eſt: et quemadmodum *agere delectum* non eſt delectores recenſere aut examinare, *agere cenſuram* cenſores ad obruſſam exigere, *agere inquiſitionem* inquiſitores legere, *agere experimenta* probare

Imperatore, nomen, [5] ordinem, patriam, numerum ſtipendiorum, quae ſtrenue in proeliis feciſſet, et cui erant [6] donaria militaria, edebat. ſi tribuni, ſi legio, induſtriam innocentiamque adprobaverant, retinebat ordines: ubi avaritiam, aut crudelitatem, conſenſu obiectaviſſent, ſolvebatur militia. Sic compoſitis praeſentibus, haud minor moles ſupererat, ob ferociam quintae, et unetviceſimae legionum, ſexageſimum apud lapidem (loco *Vetera* nomen eſt) hibernantium. nam primi ſeditionem coeptaverant: atrociſſimum quodque facinus horum manibus patratum: nec poena commilitonum exterriti, nec poenitentia converſi, iras retinebant. A. U. 767. A. C. 14. 45

Igitur

probare δοκιμασίας, ita neque *agere centurionatum* eſt probare et recenſere centuriones. Quod vero tertius inculcat, non eam fuiſſe electionem novorum, ſed examen veterum, quis non agnoſcit? ſed quid hoc iuvat? an *agere* eſt recenſere, aut examinare? an *recenſere*, aut *examinare centurionatum* eſt examen centurionum inſtituere? Fractus igitur locus, cuius ſententia ſatis conſpicua, verba nihil Romanum ſonant. Nihil haererem, ſi viderem ſcriptum: *Centurionum inde delectum egit:* neque aliud quam, quod vocant, examen aut recenſionem intelligerem. Etſi enim *delectus agi* proprie dicitur in illis, qui ex privatis milites aut centuriones fiunt: tamen hoc ipſum, quod hic agitur, qui commodius Latine pronuntiem, non reperio, et ex illis, quos iam habeas olim lectos, nova trutina libratis, alios retinere, quo ſunt loco, alios reiicere, utique *delectus* eſt. Poſſet et ſcribi: *Centurionatus inde exegit:* ut alibi *exigere vulnera*, de quo in Obſervationibus. *Gronovius.* Heinſius coniicit l. c. *cenſum centurionum* vel *centurionalem:* quod nemini, ut opinor, probabitur. An: *centurionatim*, (vel *centuriatim*) i. e. *per cent.* nam verbum *centurionatus* alibi non exat.

5 *Ordinem.*] Id eſt, quotae Centuriae ductor eſſet. nam in eo diſcrimen, et dignitas: primae, ſecundae, tertiae. Bene autem *Ordinem:* quia appellabant, *primi aut ſecundi Ordinis* Centurionem. Nos explicate in Milit. II. Dial. VIII. *Lipſius.*

6 *Donaria Militaria.*] Scilicet, torques, phalerae, haſtae, coronae, ex quibus promoveri ad ordines altiores milites ſolere, indicat etiam Lucanus lib. I.

> *— ſummi tum munera praelii*
> *Laelius, emeritique gerens inſignia doni*
> *Servati civis referentem praemia quercum.*

Inter omnia autem quae noſter enumerat, cur ſiluit cenſum? cuius rationem in declamatione quapiam oſtendit Portius Latro: *Cenſu Senatorium gradum aſcendit, cenſus in caſtris ordinem promovet, cenſus indices in foro legit.* Idem. Ceterum vereor, ne terminatio in *donaria* nata ſit e terminatione vocis ſequentis, legendumque *dona.* Nondum reperi *donaria* dici de donis, quae militibus dantur. Adde VI. 48. ubi ſimiliter e *ludibria* adhaeſerat terminatio voci ſequenti *pericularia* in MS.

I Immiſ-

A. V. Igitur Caeſar arma, claſſem, ſocios demittere Rheno
767. parat, ſi imperium detrectetur, bello certaturus. At
A. C. 14. Romae, nondum cognito, qui fuiſſet exitus in Illyri-
46 co, et legionum Germanicarum motu audito, trepida civitas incuſare Tiberium, *quod, dum patres et plebem, invalida et inermia, cunctatione ficta ludificetur, diſſideat interim miles, neque duorum adoleſcentium nondum adulta auctoritate comprimi queat: ire ipſum, et opponere maieſtatem imperatoriam debuiſſe, ceſſuris, ubi principem longa experientia, eundemque ſeveritatis et munificentiae ſummum, vidiſſent. An Auguſtum, feſſa aetate, totiens in Germanias commeare potuiſſe: Tiberium, vigentem annis, ſedere in ſenatu, verba patrum cavillantem? ſatis proſpectum urbanae ſervituti: militaribus animis adhibenda*
47 *fomenta, ut ferre pacem velint.* [1] Immotum adverſus eos ſermones, fixumque Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neque ſe, remque publicam, in caſum dare. Multa quippe et diverſa angebant: *validior per Germaniam exercitus: propior apud Pannoniam: ille Galliarum opibus ſubnixus, hic Italiae imminens:* [2] *quos igitur anteferret? ac, ne poſtpoſiti contumelia incenderentur. At per filios pariter adiri,* [3] *maieſtate ſalva; cui maior e longinquo*

1 *Immotum adverſus eos ſermones fixumque.*] Virgilius:

> *Si mihi non animo fixum immotumque ſederet,*
> *Ne cui me vellem vinclo ſociare iugali.*

Quid ergo tot per editiones in marginibus venditat ὁ πάνυ, *immotus?* Gronovius.

2 *Quos igitur anteferret? ac ne poſtpoſiti.*] Male Rhenanus: *Ecquos igitur anteferret.* Sic enim dubitaret, an eſſent aliqui anteferendi: ut in illo, *Ecquis erit mecum?* At de hoc nulla dubitatio: non enim poterat eſſe ſimul duobus locis, eoque neceſſario alteruter exercitus erat adeundus prior. Illud ambiguum erat, utros anteferret: et hoc τῷ *quos* recte exprimitur. Male item Vertranius, Muretus, Acidalius delent τὸ *ac*. Senſus enim: et, ſi alteros utros praetuliſſet, angebat eum metus, ne poſtpoſiti eam contumeliam interpretarentur, et ſaevirent magis. *Idem.* Verba *timendi* ante *ne* omitti interdum, imitatione Graecorum, nominatim Homeri libro primo Iliados, hodie notiſſimum eſt, nec demonſtratione indiget. Igitur non opus eſt cum Heinſio legi *hac*, ut pendeat ab antecedentibus. Atque etiam nimis dura iſta verborum collocatio foret, *hac ne poſtpoſiti contumelia.* Poſſis etiam intelligere, *et quidem ita* ſc. anteferre, *ne* etc.

3 *Maieſtate ſalva.*] Vera et callida gnome. A Thucydide videri poteſt, lib. VI. Τὰ γὰρ, inquit, διὰ πλείςυ πάντες ἴσμεν θαυμαζόμενα, καὶ τὰ πεῖραν ἥκιςα τῆς δόξης ὄντα. *Lipſius.*

4 Im-

longinquo reverentia. ſimul adoleſcentibus excuſatum, A. V.
quaedam ad patrem reiicere: reſiſtentiſque Germanico, 767.
aut Druſo poſſe a ſe mitigari, vel infringi: quod aliud ſubſi- A. C.
dium, ſi imperatorem ſprevíſſent? Ceterum, ut iam iam- 14.
que iturus, legit comites, conquiſivit [4] impedimenta, [5] adornavit naves: mox hiemem, aut negotia varie cauſatus, primo prudentes, dein vulgum, diutiſſime provincias fefellit.

48 At Germanicus, quamquam contracto exercitu, et parata in defectores ultione, dandum adhuc ſpatium ratus, ſi, recenti exemplo, ſibi ipſi conſulerent, praemittit litteras ad Caecinam, *venire ſe valida manu, ac, ni ſupplicium in malos praeſumant, uſurum promiſcua caede.* Eas Caecina aquiliferis ſigniferiſque, et quod maxime caſtrorum ſincerum erat, occulte recitat, *utque cunctos infamiae, ſeipſos morti eximant,* hortatur. *nam in pace cauſſas et merita ſpectari: ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios iuxta cadere.* Illi, tentatis, quos idoneos rebantur, poſtquam maiorem legionum partem in officio vident, de ſententia legati, ſtatuunt tempus, quo foediſſimum quemque, et ſeditioni promptum, ferro invadant. Tunc, ſigno inter ſe dato, irrumpunt contubernia, trucidant ignaros: nullo, niſi conſciis, noſcente, quod caedis initium, [6] quis finis.

49 Diverſa omnium, quae unquam accidere, civilium armorum facies. non proelio, non adverſis e caſtris, ſed iiſdem e cubilibus, quos ſimul veſcentis dies, ſimul

quietos

4 *Impedimenta.*] Iumenta, vehicula etc. v. Graev. et Oudendorp. V. C. ad Sueton. Calig. c. 51. ubi male quidam corrigunt iumenta. vid. etiam dicta ad Sueton. Tib. 38, ubi commode h. l. laudat idem Oudendorpius, V. C.

5 *Naves.*] Quorſum naves, ſi in Galliam aut Germaniam iturus? An haec ſimulatio ad Pannoniam ſpectat? quo eſt terra, non e [illegible] navi facilius traiicere. *Lipſius.* Immo et ad Germaniam: quemadmodum Claudius Britannica expeditione ſuſcepta navigavit Oſtia Maſſiliam, inde terreſtri itinere Geſoriacum petiit. Suetonius cap. 17. *Gronovius.*

6 *Quis finis.*] Si autem recte capimus latinam rationem, legendum *qui.* ſcio, dubitari de diſcrimine, et permutari ſaepe. Burmannus adeo ad Phaedr. p. 32. putat nos deficere, ubi veteres *qui* vel *quis* ponendum cenſuerint, cui adſtipulatur aliquo loco ad Livium Drakenb. [illegible] tamen, in interrogatione directa *quis* rectius eſſe, quamquam et *qui* ſic reperiri viri docti cenſent: [illegible] propriae interrogationis, ut hic, [illegible]

1 *Peſſimi*

A.V. 767. A.C. 14. quietos nox habuerat, diſcedunt in partes, ingerunt tela: clamor, vulnera, ſanguis palam: cauſſa in occulto: cetera fors regit: et quidam bonorum caeſi, poſtquam, intellecto, in quos ſaeviretur, [1] peſſimi quoque arma rapuerant. neque legatus, aut tribunus, moderator adfuit: permiſſa vulgo licentia, atque ultio, et ſatietas. Mox ingreſſus caſtra Germanicus, *non medicinam illud*, plurimis cum lacrimis, *ſed cladem* adpellans, *cremari corpora* iubet. Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hoſtem, piaculum furoris. nec aliter poſſe placari commilitonum manes, quam, ſi pectoribus impiis honeſta vulnera accepiſſent. Sequitur ardorem militum Caeſar, iunctoque ponte, tramittit duodecim millia [2] e legionibus, ſex et viginti ſocias cohortes, octo equitum alas, quarum ea ſeditione intemerata modeſtia fuit. Laeti, neque procul, Germani agitabant, dum iuſtitio, ob amiſſum Auguſtum, poſt diſcordiis, attinemur. At Romanus agmine propero ſilvam Caeſiam, [1] limitemque, a Tiberio coeptum, ſcindit: caſtra in limite

1 *Peſſimi quoque.*] Groslotius coniiciebat: *peſſimi quique.* fruſtra. h. l. *quoque* melius. Antea boni armis uſi: nunc etiam improbi rapiunt.

2 *E legionibus ſex, et viginti.*] Diſtinctio praeter hiſtoriam. Interpunge, *e legionibus*, *ſex et viginti ſoc.* Quatuor enim dumtaxat legionum miles, in id bellum ductus: nec plures in Germania inferiori erant. Clarum ex ſequentibus, ubi legiones enumerat: *Mox prima legio: ſiniſtrum latus unaetviceſimani clauſere, dextrum quintani: viceſima legio terga firmavit.* Lipſius.

1 *Limitemque a Tib. coeptum ſcindit.*] Forte, *ſcandit.* Vtrum autem limes hic a Tiberio ſtructus ad ſecernendos diſcriminandoſque Germanos? an potius agger et via? *Caeſia* etiam *ſilva*, dubites an *Heſia* ſcribenda: quo nomine etiamnunc eo tractu manet, in Clivenſi inquam Ducatu *Heſerwalt.* Quae vox non abeſt, quin a Deo *Heſo* nomen habeat, quem Galli Germanique *Martem* colebant. *Id.* Cenſeo cum Mureto, *limitem* hunc ex eo genere eſſe, quibus, ubi flumina, mare, montes non erant, adverſus incurſiones barbarorum imperium Romanum muniebatur. Tacitus 2. Ann. *Cuncta inter caſtellum Aliſonem ac Rhenum novis limitibus aggeribuſque permunita.* Spartianus Hadriano: *in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus, ſed limitibus dividuntur, ſtipitibus magnis in morem muralis ſepis funditus iactis atque connexis, barbaros ſeparavit.* Sic Ammiano lib. 30. Valentinianus laudatur *oppidorum et limitum conditor tempeſtivus.* Hos limites *ſcandere* quid ſit, aut cui uſui, non intelligo: ſed ſi quando trans eos bellum inferebatur barbaris, aut barbari invadebant fines Romanos, tum *ſcindi*, *aperiri*, *rumpi* et *perrumpi* dicebantur. Velleius lib. 2. *Penetrat interius,*

mite locat: frontem ac tergum vallo, ² latera concaedibus munitus. Inde ſaltus obſcuros permeat, conſultatque, *ex duobus itineribus breve et ſolitum ſequatur: an impeditius et intentatum, eoque ³ hoſtibus incautum.* Delecta longiore via, cetera adcelerantur. etenim attulerant A. V. 767. A. C. 14.

interius, aperit limites, vaſtat agros. Vopiſcus in Tacito: *nam limitem Transrhenanum Germani rupiſſe dicuntur, occupaſſe urbes validas.* Ammianus lib. 23. *Equeſtres hoſtium turmas vicino limite quodam perrupto avertiſſe ſubito praedas.* Lib. 26. *Alemanni perrupere Germaniae limites.* Hunc dicit *coeptum a Tiberio*, id eſt, factum, inſtitutum: ut alibi *hortos coeptos a Lucullo. Scindere ſilvam*, non eſt caedere, non exſcindere: nam *caedere ſilvam* eſt aut conlucare, aut hic illic arbores deiicere; *exſcindere* autem eſt omnem omnino abolere et nullas ibi arbores relinquere. At *ſcinditur*, quod dividitur, aperitur, rimam aut feneſtram aut intercapedinem et aliquid interlucens accipit. Sic *ſcindunt robora cuneis;* ſic *ſcindit ſe nubes.* Sic Orion vadit *per maxima Nerei Stagna viam ſcindens:* ſic *ſolum ſcindere:* ſic *vallum ſcindere.* Ita ergo et *ſilva ſcinditur*, cum in ea pervium fit: cum per eam aperitur via militaris: ut relinquantur quidem utrinque arbores, tantum tamen fiat vacui, ut exercitus tuto ea commeare poſſit. Commodiſſime igitur hoc verbum et ad limitem et ad ſilvam refertur. Caſtra denique *in ipſo limite* poſita intellige, ut foſſae aggeriſque et quicquid ibi ſtructum erat muniendi cauſſa, eius complanata pars intra caſtra recepta ſit: non quaſi praeciſe caſtra intra limitis quamvis latiſſimi anguſtias ſtringerentur. Sic Iuſtino Agathocles lib. 22. *Caſtra in quinto lapide a Carthagine ſtatuit.* Sic enim MSS. ut monuimus pec. vet. 1, 3. Quia proxime limitem erat ſilva Caeſia, ſaltus autem omnes ſunt loca inſidiis nata, nec niſi caute et explorato intranda provido duci, eam non excidit totam (neque enim neceſſe habuit) ſed longe lateque, qua a caſtris proſpectum patere voluit, et qua exercitus ducendus erat, cecidit, hoc eſt, *ſcidit:* eo conſilio, quo Caeſar lib. 3. Gall. 29. qui videndus. *Gronovius.*

2 *Latera, concaedibus munitur.*] Alii, *munit:* ego, *munitus*, malo. muniendi hic mos a Germanis Galliſque. Ammianus, lib. 16. *Difficiles vias et ſuapte natura clivoſas concaedibus clauſere ſollerter, arboribus immenſi roboris caeſis.* Vſus ea voce et Caeſar. At *Conciſa* vocare videtur P. Diaconus: *Factis etiam conciſis*, inquit, *per devia ſilvarum irruit ſuper eos.* Lipſius. Non, quaſi non licuiſſet, ea quoque vallum ducere: quid enim vetaret? ſed quia tanta caeſarum arborum copia erat, ut aggeſta ſufficeret lateribus tutandis, contentus ea fuit, et conſuluit militum labori. Prorſus ut in Morinis Caeſar; *reliquis deinceps diebus ſilvas caedere inſtituit, et ne quis inermibus imprudentibuſque militibus ab latere impetus fieri poſſet, omnem materiem, quae erat caeſa, converſam ad hoſtem collocabat, et pro vallo ad utrumque latus extruebat.* Gronovius.

3 *Hoſtibus incautum.*] Non praeſidiis inſeſſum et munitum adverſus hoſtes. Sic, ut opinor, Livio *agmen incautum* dicitur, non quadratum, non adverſus aſſultus hoſtium munitum, cui ab impetu hoſtili non cavit ſatis imperator.

4 *Cuncta*

Digitized by Google

A. V. 767. A. C. 14. rant exploratores, *feſtam eam Germanis noctem, ac ſolennibus epulis ludicram.* Caecina cum expeditis cohortibus praeire, et obſtantia ſilvarum amoliri iubetur: legiones modico intervallo ſequuntur. Iuvit nox ſideribus inluſtris. ventumque ad vicos Marſorum, et circumdatae ſtationes, ſtratis etiam tum per cubilia, propterque menſas, nullo metu, non antepoſitis vigiliis. adeo [4] cuncta incuria disiecta erant: neque belli timor: ac ne [5] pax quidem, niſi languida, et ſoluta, inter temulentos.

51 Caeſar avidas legiones, quo latior populatio foret, quatuor in cuneos diſpertit: quinquaginta millium ſpatium ferro flammiſque [1] pervaſtat: non ſexus, non aetas miſerationem attulit; profana ſimul et ſacra, et celeberrimum illis gentibus [2] templum, quod *Tanfanae* vocabant, ſolo aequantur. [3] ſine vulnere milites, qui ſemiſomnos, inermos, aut palantis ceciderant. Excivit ea caedes Bructeros, Tubantes, Vſipetes, ſaltuſque, per quos exercitui regreſſus, inſedere: quod gnarum duci: [4] inceſſitque itineri et proelio. [5] pars equitum, et auxiliariae cohortes

4 *Cuncta incuria disiecta.*] Cicero *diſſoluta* dixiſſet, opinor: quo illum verbo pro valde neglectis, item negligentibus, uti, Lexica docent: ſic fere noſter mox *ſolutam pacem* dixit.

5 *Pax, niſi languida et ſoluta.*] Agitabant, inquit, tanquam nullo bello atque in media pace ſecuri: nec tamen, ut pace homines ſobrii et vigiles (quippe qui hactenus plerumque intenti et ſui compotes: ut ſi quid ſubitum ingruat, aut arma aut fugam quaerere norint) ſed, ut ſaucii, ac prae poculis, ubi eſſent, neſcientes, marcebant torpebantque. *Gronovius.*

1 *Ferro flammiſque pervaſtat.*] Forte rectius *pervaſtata:* inquit Freinshemius: nempe ut congruat melius ſequentibus. Sed iſta conſtantia et aequabilitas non cordi eſt Tacito. Multa mutanda forent ſi haec ratio valeret.

2 *Templum, quod Tanfanae.*] Quis Deus, quae dea? Quidam ἐτυμολογίζωσι quaſi eſſet, *Tanfunck* quod lingua noſtra principium rerum. At Britanni priſci, ſua lingua Tan, ignem vocant. *Lipſius.* Loccenius interpretatur *Luci patronus:* ut ſit e *Tan*, *abies*, et *fan*, *dominus.* D. Voſſius autem ad Caeſar. B. G. VI, 17. legendum putabat *Tentanae*, recte improbante Cl. Oudendorpio ad Lucan. I, 445.

3 *Sine vulnere milites.*] Freinsh. putabat legendum, *ſine vulnere militis, qui ſemiſomnos* etc. *ceciderat.* Non eſt neceſſarium.

4 *Inceſſitque itineri et proelio.*] Mollius idem dixit Ann. XIII. 40. *Non ignaro duce noſtro, qui vias pariter, et pugnae compoſuerat exercitum.*

5 *Pars equitum* etc.] Eſt hic deſcriptio agminis quadrati huius aevi, pleni et iuſti, et ab omni parte firmati. v. Schel. ad Polyb. p. 280.

6 *Per-*

Digitized by Google

hortes ducebant: mox prima legio: et mediis impedimentis, ſiniſtrum latus unetviceſimani, dextrum quintani clauſere: viceſima legio terga firmavit: poſt ceteri ſociorum. Sed hoſtes, donec agmen [6] per ſaltus porrigeretur, immoti: dein latera, et frontem modice adſultantes, tota vi noviſſimos incurrere: turbabanturque denſis Germanorum catervis [7] leves cohortes, cum Caeſar advectus ad viceſimanos, voce magna, *hoc illud tempus oblitterandae ſeditionis*, clamitabat: *pergerent, properarent culpam in decus vertere.* Exarſere animis, unoque impetu perruptum hoſtem redigunt in aperta, caeduntque: ſimul primi agminis copiae evaſere ſilvas, caſtraque communivere. Quietum inde iter: fidenſque recentibus, ac priorum oblitus miles, in hibernis locatur.

A. V. 767. A. C. 14.

52 Nunciata ea Tiberium laetitia curaque adfecere: gaudebat, oppreſſam ſeditionem: ſed, quod largiendis pecuniis, et miſſione feſtinata favorem militum quaeſiviſſet, bellica quoque Germanici gloria, angebatur. Retulit tamen ad ſenatum de rebus geſtis, multaque de virtute eius memoravit, magis in ſpeciem verbis adornata, quam ut penitus ſentire crederetur. Paucioribus Druſum et finem Illyrici motus laudavit, [1] ſed intentior, et fida oratione. cunctaque, quae Germanicus indulſerat, ſervavit etiam apud Pannonicos exercitus.

53 Eodem anno [1] Iulia ſupremum diem obiit, ob

6 *Porrigeretur.*] Mihi elegantiſſime dictum viſum eſt ſemper, pro *progrederetur*, ut longitudo agminis inter anguſtias exprimeretur; et ſic alii quoque in ſimili re utuntur hoc verbo, ut etiam Lexica docent. Quo minus probo Heinſii coniecturam *progrederetur.*

7 *Leves cohortes.*] Intelliguntur *ceteri ſociorum*, de quibus paullo ſupra, leviter, neque legionariis armis, armati, ut recte monet Freinshemius.

1 *Sed intentior.*] Accurata magis oratione, unde *accuratae laudes: accurata commendatio* paſſim.

1 *Iulia ob impudicitiam.*] Qui ſeminam hanc impudicitiae arguant, multi teſtes. Seneca de Benef. lib. VI. cap. XXXII. *Auguſtus flagitia principalis domus in publicum emiſit, admiſſos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comeſſationibus urbem, forum ipſum ac Roſtra, ex quibus pater legem de adulteriis tulerat: filiae in ſtupra placuiſſe, cotidianum ad Marſyam concurſum, cum ex adultera in quaeſtuarium verſa ius omnis licentiae ſub ignoto adultero peteret.* Plinius, *Apud nos huius licentiae exemplum non eſt aliud, quam filia D. Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam litterae illius*

 dei

Digitized by Google

A.V. 797. A.C. 14. ob impudicitiam olim a patre Auguſto Pandateria inſula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clauſa. Fuerat in matrimonio Tiberii, florentibus Caio et Lucio, Caeſaribus, ſpreveratque, [2] ut imparem; nec alia [3] tam intima Tiberio cauſſa, cur Rhodum abſcederet: imperium adeptus, extorrem, infamem, et, poſt interfectum Poſtumum Agrippam, omnis ſpei egenam, inopia ac tabe longa peremit, obſcuram fore necem [4] longinquitate exſilii, ratus. Par cauſſa ſaevitiae in [5] Sempronium Gracchum, qui familia nobili, ſollers ingenio, et prave facundus, eamdem Iuliam in matrimonio M. Agrippae temeraverat. Nec is libidini finis. Traditam Tiberio, pervicax adulter contumacia et odiis in maritum [6] accendebat: litteraeque, quas Iulia patri Auguſto

dei gemunt. vel, ut clariſſimus Torrentius emendat, *illius deſcribunt.* etſi ego malim, *degemunt.* De hoc Marſya, praeter ea quae dixi Antiquis, Sidonius,

Marſyaeque timet manum ac rudentem.

Id eſt, tribunal metuit et forum. Emendo, *tridentem.* Arnobius l. 2. *Quia fornicem Lucilianum et Marſyam Pomponii obſignatum memoria contineris.* Vide Dionem lib. LV. *Lipſius.*

2 *Vt imparem.*] Taurum non ad illud iugum. *Lipſius.* Rectius alii ad genus referunt.

3 *Tam intima cauſſa.*] De *tam* cum ſuperlativo, vide dicta in Clav. Cic. in h. v. *Intima cauſſa* eſt veriſſima, graviſſima, quae maxime animum movet.

4 *Longinquitate exſilii ratus.*] Id eſt, diuturnitate. Nam relegata Iulia anno DCCXLVIII. ex quo ad hunc diem anni fere viginti. *Lipſius.* Cum dicit *obſcuram necem*, intelligo cauſſam necis. At non adeo remotum eſt Rhegium ab domina urbe, ut ſi nota illic publice foret, fama eius Romam tardius perveniret. Nec vero, utrum diu quis exſilium toleraverit, an modo exierit, intereſt ad iudicandum, fato an fraude humana perierit. Res igitur ipſa videtur velle, ut ſcribamus: *longinquitate exitii.* Quod enim non ſubito eam peremit, ſed aegrum ſpiritum inter inopiam trahere aliquandiu paſſus eſt, donec contabeſceret, eo ſperavit ſe poſſe conſequi, ut fraus lateret, quemadmodum illi, qui lentis et tabificis venenis graſſantur. *Gronovius.* Vulgatum verum puto. Diuturnitas exſilii faciebat, ut homines iam paene obliti eius, minus eam, et quae ei acciderent, curarent.

5 *Sempronium Gracchum.*] Velleius lib. poſteriore: *Quinctius Criſpinus ſingularem nequitiam ſupercilio truci protegens, et App. Claudius et Sempronius Gracchus ac Scipio, aliique minoris nominis utriuſque ordinis viri, quaſi cuiuslibet uxore violata, poenas pependere; cum Caeſaris filiam, et Neronis violaſſent coniugem.* Vidimus et nummos huius Gracchi, TI. SEMPRONIVS. GRACCVS. IIII. VIR. Q. DESIG. id eſt, quatuorvir, quaeſtor deſignatus, in parte altera. DIVI. IVLII. F. *Lipſius.*

6 *Accendebat.*] An *accenderat?* propter praecedens *temeraverat.* Sed

Digitized by Google

Auguſto cum inſectatione Tiberii [7] ſcripſit, a Graccho A. V.
compoſitae credebantur. Igitur amotus Cercinam Afri- 767.
ci maris inſulam, quatuordecim annis exſilium toleravit. A. C. 14.
Tunc milites, ad caedem miſſi, invenere in prominenti
litoris, nihil laetum opperientem. quorum adventu,
breve tempus petivit, ut *ſuprema mandata uxori Alliariae
per litteras daret:* cervicemque percuſſoribus obtulit,
conſtantia mortis haud indignus Sempronio nomine; vi-
ta degeneraverat. quidam non Roma eos milites, ſed
[8] ab L. Aſprenate, proconſule Africae, miſſos tradide-
re, auctore Tiberio, qui, famam caedis poſſe in Aſpre-
natem verti, fruſtra [9] ſperaverat. Idem annus novas cae- 54
rimonias accepit, addito [1] ſodalium Auguſtalium ſacer-
dotio: [2] ut quondam T. Tatius, retinendis Sabinorum
ſacris, [3] ſodales Tatios inſtituerat. ſorte ducti e primo-

 ribus

Sed ſequens *credebantur* tuetur vulgatum.

7 *Scripſit.*] Legitima ratio deſiderat *ſcripſerat.*] neque tamen aliquid mutandum. Etiam apud Livium aliosque hiſtoricos obſervata ſunt talia, quae accipienda ſunt, ut e perſona ſcribentis dicta: quod aliquot locis ad Livium recte monere memini Drakenborchium. Sic infra c. 79. *an verterentur flumina et lacus, per quos augeſcit.* II, 43. *praefeceratque, Piſonem - - inſita ferocia a patre Piſone, qui civili bello reſurgentes in Africa partes acerrimo miniſterio adverſus Caeſarem iuvit.* Durius eſt ibid. 62. *lixae et negotiatores reperti, quos ius commercii - - hoſtilem in agrum tranſtulit.*

8 *Ab L. Aſprenate.*] Credo cognomen eſſe gentis Noniae. De Aſprenatum claritudine et familia conſulari Plinius lib. XXX. cap. 7. Suetonius in Aug. cap. XLIII. *Lipſius.*

9 *Verti fruſtra ſperaverat.*] Forte rectius *ſperaverit*, Freinshemius ait. Bene, ut opinor: neque enim ſimilis ſatis hic locus ceteris, de quibus ſupra ad c. 10.

1 *Sodalium Auguſtalium ſacerdotio.*] Idque exemplum placuit deinceps in omnibus Imperatoribus, qui facti Divi. Ita ſodales Flavii, Hadrianales, Aeliani, Antonini, paſſim in hiſtoria memorati. Lapis priſcus:

NERONI. CAESARI. GERMANICI. F. TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON. FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTALI. Q. Q. NOVANIVS. Q. L. SAEVIVS. *Lipſius.*

2 *Vt quondam T. Tatius.*] Pugnat aperto Marte ſecum Tacitus, lib. 2. Hiſtoriarum: ubi vult ſodales Titios (ita enim ſcrib. non *Tatios*, ex lapid. et libris; dictique a praenomine Tatii) inſtitutos, non retinendis ſacris, ſed memoriae Tatii ſacrandae. Quae cauſſa hoc quidem loco aptior erat; fortaſſe et verior. *Faces Auguſtales ſubdidere, quod ſacerdotium ut Romulus Tatio regi, ita Caeſar Tiberius Iuliae genti ſacravit.* Dionyſius hanc rem non attigit, contentus dixiſſe, honeſte ſepultum Tatium, et quotannis ei publicas inferias factas. *Lipſ.*

3 *Sodales Tatios.*] Sic MS. Beroaldus, Rhenanus, Aldus. nec cauſſa eſt, cur in *Titios* mutetur.

4 *Tunc*

Digitized by Google

A. V. 767. A. C. 14. ribus civitatis unus et viginti. Tiberius, Druſuſque, et Claudius, et Germanicus adiiciuntur. Ludos Auguſtales [4] tunc primum coepta turbavit diſcordia, ex certamine hiſtrionum. [5] Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Maecenati obtemperat, effuſo in amorem Bathylli: neque ipſe abhorrebat talibus ſtudiis, et [6] civile rebatur, miſceri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: ſed populum, per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere.

55 A. V. 768. A. C. 15. Druſo Caeſare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico triumphus, manente bello: quod, quamquam in aeſtatem ſumma ope parabat, [1] initio veris, et repentino in Cattos excurſu praecepit. nam ſpes inceſſerat, [2] diſſidere hoſtem in Arminium

4 *Tunc primum coeptos.*] Quomodo id verum? ſiquidem ludi Auguſtales iampridem inſtituti celebratique, Q. Aelio Tuberone, Paullo Fabio Coſſ. ut dixi ſupra. Reſcribe igitur, *Tunc primum coepta.* idque Tacito ipſo auctore, infra: *Theatri licentia proximo priore anno coepta gravius tum erupit.* Lipſius.

5 *Indulſerat ei ludicro Auguſtus.*] Immo vero, quod cenſeo me primum advertiſſe, Auguſtus id ludicrum invenit. Suidas: Ὄρχησις, πάντιμος. ταύτην ὁ Αὔγυστος Καῖσαρ ἔφευρε Πυλάδου καὶ Βαχχυλίδου πρῶτον αὐτὴν μετελθόντων. Emenda, Ὄρχησις παντόμιμος. Et vere Suidas. Ante Auguſtum ſane liberaque rep. Pantomimorum nullum veſtigium. Zoſimus lib. I. inter cauſſas labefactati imperii non vane refert, quod *Octaviani temporibus Pantomimorum ſaltatio prius incognita in uſu eſſe coeperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus.* Quod Suidas notat, in Ἀθηνόδωρος: cave ad Tiberii tempora referas, ſed Auguſti. κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ ἡ παντόμιμος ὄρχησις εἰσήχθη, οὔπω πρότερον οὖσα. Emenda etiam ſupra in Suida, Βαθύλλου. Duo Pantomimi ſive hiſtriones (vulgo enim in hiſtoria, ut hic Tacito, miſcentur eae voces) eximii, Pylades et Bathyllus. Poſterior, ignis et delicium Maecenatis. Dionem non capiunt vulgo, qui hunc amorem honeſte tetigit, lib. LIIII. Ὅθενπερ πάνυ σοφῶς ὁ Πυλάδης ἐπιτιμώμενος ὑπ' (Αὐγούστου) ἐπεὶ Βαθύλλῳ ὁμοτέχνῳ τε οἱ ὄντι καὶ τῷ Μαικήνᾳ προσήκοντι διεστασίαζεν, etc. Vbi tamen intelligi etiam poteſt, hunc Bathyllum ſervum Maecenatis fuiſſe. Seneca pater, *Recitabat reſcriptum Labieni pro Bathyllo Maecenate* (corrige, *Maecenatis.*) *in quo ſuſpicietis adoleſcentis animum, illos dentes ad mordendum provocantis.* Corruptum id nomen, apud eumdem Senecam, Praefat. lib. 3. *Si Thrax eſſem, Fuſius eſſem: ſi Pantomimus eſſem, Pantillus eſſem: ſi eques, Meliſon.* Lege, *Bathyllus eſſem.* Lipſius. add. Scaliger ad Euſeb. p. 169.

6 *Civile rebatur.*] Lege Suetonium in Aug. c. 45.

1 *Initio veris, et repentino.*] Mur. et delet, cum Acidalio. Mox iidem inſeri ante *ſaepe* volunt *alias.*

2 *Diſſidere h. in Arm. et Seg.*] Senſus non obſcurus: diſſidere hoſtes, ita, ut alii in Arminii, alii in

nium ac Segeſten, inſignem utrumque perfidia in nos, A. V.
aut fide. Arminius turbator Germaniae: Segeſtes, 768.
parari rebellionem, ſaepe alias, et ſupremo convivio, A. C.
poſt quod in arma itum, aperuit: ſuaſitque Varo, *ut* 15.
ſe, et Arminium, et ceteros proceres vinciret, nihil auſuram plebem, principibus amotis: atque ipſi tempus fore, quo crimina, et innoxios diſcerneret. ſed Varus fato, et vi Arminii, cecidit. Segeſtes, quamquam conſenſu gentis in bellum tractus, diſcors manebat, auctis privatim odiis, quod Arminius filiam eius, alii pactam, rapuerat. [3] gener inviſus, inimici soceri: quaeque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud
infenſos erant. Igitur Germanicus quatuor legiones, 56
quinque auxiliarium millia, et tumultuarias catervas Germanorum, [1] cis Rhenum colentium, Caecinae tradit: totidem legiones, duplicem ſociorum numerum ipſe ducit: poſitoque caſtello ſuper veſtigia paterni praeſidii, [2] in monte Tauno, expeditum exercitum in

in Segeſtis partes abeant, hi illum, alii hunc ſequantur. An dictum imitatione Graecorum, qui dicunt *λέγειν τι εἰς τοὺς ἀτελέστους*, dicere aliquid, ut ad notitiam profanorum perveniat, et ſimilia: de quibus eleganter egit Hemſterhuſius, V. Cel. ad Ariſtoph. Plut. p. 456.

3 *Gener inviſus inimici ſoceri.*] Pichena ſuſpicatur Tacitum ſcripſiſſe, *gener inviſus, inimicus ſocer.* Alii diſtinctione, quae eſt in textu, ſuccurrunt Tacito, ut enallage numeri ſit. Tacitum autem variare modos loquendi, iam diximus. Sequentia docent, duo membra deſiderari.

1 *Cis Rhenum colentium.*] Vt erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treveri, Nervii. ſed et pars aliqua Batavorum. *Lipſius.* Immo hi tum Galli. Ego intelligo Vbios, Sicambros, alioſque e Germania populos, ab Auguſto traductus Rhenum, ut ibi colerent. Ceterum hoc loco Taciti rectius contra me uſus eſſet Oudendorpius V. C. ad Sueton. Caeſarem c. 25. quam Caeſariano B. G. II, 3. unde *Germanos cis Rhenum* laudat. Nam locus Caeſarianus de mendo ſuſpectus eſt merito Cellario, qui legit *ripas Rheni*, quomodo et Graecus interpres legit. Et illi Caeſaris Germani, immixti Belgis, iam Belgae potius erant, neque Germani cis Rhenum incolentes commode dicuntur. Itaque ſi verba apud Suetonium, quae mihi ſuſpecta eſſe dixi, ſunt genuina, quod facile concedam, dicta ſunt accommodate ad tempora Suetonii, non Caeſaris: quibus nondum eredo Germanos diſtributos in Ciſrhenanos et Transrhenanos, ut poſtea: ſed limes Germaniae, quo a Gallia ſepararetur, erat flumen Rhenus.

2 *In monte Tauno.*] Alii, *Tauro* ſcribunt. Vbi is, mecum alii ignorant. *Lipſius.* Nempe haec duo nomina in libris permutantur, reperique in edd. vett. Taciti etiam pro *Tauro* eſſe *Taunum.* Cellar. G. A. T. I. p. 369. probat Cluverii opi-

Digitized by Google

A.V. 768. A.C. 15. Cattos rapit; L. Apronio ad munitiones viarum, et fluminum relicto. nam (rarum illi caelo) ſiccitate, et amnibus modicis, inoffenſum iter properaverat; imbreſque et fluminum auctus regredienti [3] metuebatur. Sed Cattis adeo improviſus advenit, ut, quod imbecillum aetate ac ſexu, ſtatim captum aut trucidatum ſit. Iuventus [4] flumen Adranam [5] nando tramiſerat, Romanoſque, pontem coeptantis, arcebant: dein tormentis ſagittiſque pulſi, tentatis fruſtra conditionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugiſſent, reliqui, omiſſis pagis vicisque, in ſilvas diſperguntur. Caeſar, incenſo [6] Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum: non auſo hoſte terga abeuntium laceſſere; quod illi moris, quotiens aſtu magis, quam per formidinem ceſſit. Fuerat animus Cheruſcis, iuvare Cattos, ſed exterruit Caecina, huc illuc ferens arma: et Marſos, congredi auſos, proſpero proelio cohibuit.

57 Neque multo poſt legati a Segeſte venerunt, auxilium orantes adverſus vim popularium, a quis circumſedebatur; validiore apud eos Arminio, quanto bellum ſuadebat. Nam barbaris, quando [1] quis audacia promptus, tanto magis ſidus, [2] rebuſque

rii opinionem, qui cenſet eſſe montem contra Magontiacum, vulgo *der Heyrich*, vel *die Hoehe* dictum. Aliter Voſſius ad Caeſ. B.G. VI, 17. quem, ſi lubet, vide. *Ayrmannus* Giſſenſis peculiari libello doceri inſtituit, intelligi debere montem haud procul Giſſa urbe, quem ibi vocant *den Dyesberg:* quod aliis excutiendum relinquo.

3 *Metuebatur.*] Sic MS. Beroaldus, Rhenanus, Aldus. nec neceſſaria cauſſa mutandi. *Auctus* in ſingulari accipiendus. Numerus et genus accommodantur ſaepe tantum proximo.

4 *Flumen Adranam.*] Quod Iunius noſter *Ederam* accipit in Haſſis: qui Fuldam amnem illabitur. *Lipſius.*

5 *Nando tramiſerat.*] Tacite in textum recepta eſt a Gronoviis et Ryckio emendatio Acidalii et Pichenae *tramiſerat.* Non improbo: ſenſus enim plane deſiderat ſic legi: ſed debebat etiam interpunctio ex eorum mente mutari, ut punctum eſſet ante *iuventus*, ubi colon retinuerunt. Alii *tramiſerit.*

6 *Mattio.*] Ματτιακὸν Germaniae urbs eſt Ptolemaeo. Marſpurgum Haſſiae eſſe, non abhorret a vero. Adfirmare enim haec talia, in tanta mutatione temporum, ſtultum: et tamen ſuavis hodie ingeniorum luſus. Ab hoc autem Mattio, Mattiacos noſtros quidni deducam? Ut non ſolum contermini iam et ſocii, ſed etiam conſanguinei ſint Batavorum. *Lipſius.*

1 *Quanto quis promtus - magis fidus - potior habetur.*] Ne quis, praeſertim tiro, putet, hic aut aliquid vitii eſſe, ut legendum ſit *promtior*,

2 rebuſque motis, potior habetur. Addiderat Segeſtes legatis filium, 3 nomine Segimundum. ſed iuvenis conſcientia cunctabatur. quippe anno, quo Germaniae deſcivere, ſacerdos apud 4 Aram Vbiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in ſpem clementiae Romanae, pertulit patris mandata: benigneque exceptus, cum praeſidio Gallicam in ripam miſſus eſt. Germanico pretium fuit, convertere agmen: pugnatumque in obſidentis, et ereptus Segeſtes, magna cum propinquorum et clientium manu. Inerant feminae nobiles: inter quas uxor Arminii, eademque filia Segeſtis, mariti magis quam parentis animo, neque victa in lacrimas, neque voce ſupplex, 5 compreſſis intra ſinum manibus, gravidum uterum intuens. Ferebantur et ſpolia Varianae cladis, pleriſque eorum, qui

A. V. 768. A. C. 15.

 tum

promtior, aut omiſſum aliquid, ut addatur *magis*, cautum eſt a nobis, cum monuimus, Tacitum libenter variare orationem: tum cavetur aliis exemplis ſimilibus. Supra c. 52. *ſed intentior, et fida oratione:* intellectu τῦ *magis*, quod libenter omittit noſter, more Graecorum. mox c. 58. *quia pacem quam bellum probabam.* c. 68. *quanto inopina, tanto maiora.*

2 *Rebus commotis.*] Immo ſcribo, *rebuſque motis.* ex ſententia, et Taciti exemplo, lib. 14. *Ducem tantum defuiſſe, qui rebus motis facile reperiretur.* Lipſius.

3 *Nomine Segimundum.*] Horum et plurium ducum mentio apud Strabonem, lib. 7. Ἔτισαν δὲ δίκας ἅπαντες, καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον, ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα καὶ γυναικῶν, Σεμιγοῦντός τε καὶ Σεγέστου υἱὸς, (corrige Σεγιμοῦντός τε Σεγέστου υἱὸς, copula item deleta) Χηρούσκων ἡγεμὼν, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δ' Ἀρμενίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις ἐν τῇ πρὸς Οὔαρον παρασπονδήσει: *Poenas dederunt omnes, et triumphum pulcherrimum Germanico Caeſari, in quo ducta illuſtrium captivorum captivarumque corpora, ut Segimuntus Segeſtis filius, Cheruſcorum dux, eiuſque ſoror, uxor Arminii, qui bello praefuerat apud Cheruſcos in expeditione contra Varum.* Lipſius.

4 *Apud Aram Vbiorum.*] Frequens huius arae mentio. Vidi, qui vellet Bonnam nunc eſſe. ego vereor, ut propius abfuerit ab oppido Vbiorum. Quidquid hodie ſit, puto originem ei loco a veneratione Auguſti, cui novo caeliti ara illic, recepta adulatione, exſtructa, uti ara Lugduni, et ad eam ſacerdotes ex primoribus gentis, inter quos hic Segimundus. *Lipſius.* Sic etiam Cluverius et alii: Nonnulli intelligi putant *oppidum Vbiorum* c. 36. hodie Coloniam Agripp. v. Cellar. G. A. T. I. p. 245. qui rem in medio relinquit.

5 *Compreſſis intra.*] Qui habitus etiam nunc Germanicis matronis (videre videor) per modeſtiam et decorum aſſumptus. *Lipſ.* Mox pro *bonae* forte *noſtrae* aut *romanae* legendum.

1 *Pro-*

Digitized by Google

A.V. 768. A.C. 15. tum in deditionem veniebant, praedae data. Simul Segeſtes ipſe, ingens viſu, et memoria bonae ſocietatis impavidus. verba eius in hunc modum fuere:
58 *Non hic mihi primus erga populum Rom. fidei et conſtantiae dies: ex quo a divo Auguſto civitate donatus ſum, amicos inimicoſque ex veſtris utilitatibus delegi: neque odio patriae (quippe* [1] *proditores etiam iis, quos anteponunt, inviſi ſunt) verum, quia Romanis Germaniſque* [2] *idem conducere, et pacem, quam bellum probabam. ergo raptorem filiae meae, violatorem foederis veſtri, Arminium, apud Varum, qui tum exercitui praeſidebat, reum feci. dilatus ſegnitia ducis, quia parum praeſidii in legibus erat, ut me, et Arminium, et conſcios vinciret, flagitavi. teſtis* [3] *illa nox, mihi utinam potius noviſſima! quae ſecuta ſunt, defleri magis, quam defendi poſſunt. ceterum et inieci catenas Arminio, et a factione eius iniectas perpeſſus ſum. Atque ubi primum tui copia, vetera novis, et quieta turbidis antehabeo: neque ob praemium, ſed ut me perfidia exſolvam: ſimul genti Germanorum idoneus conciliator, ſi poenitentiam quam perniciem* [4] *maluerit. Pro iuventa et errore filii veniam precor: filiam neceſſitate huc adductam, fateor. tuum erit conſultare,* [5] *utrum praevaleat, quod ex Arminio concepit, an quod ex me genita eſt.* Caeſar, clementi reſponſo, liberis propinquiſque eius incolumitatem, ipſi ſedem [6] Vetera, in

1 *Proditores etiam iis.*] Thucydides lib. 3. τὸ μὲν καθεςὸς τοῖς Ἕλλησι νόμιμον ἴσμεν. τὒς γὰρ ἀφιςαμένὒς ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ ξυμμαχίαν τὴν πρὶν ἀπολείποντας, οἱ δεξάμενοι, καθ᾽ ὅσον μὲν ὠφελὒνται, ἐν ἡδονῇ ἔχὒσι. νομίζοντες δὲ εἶναι προδότας τῶν προτὒ φίλων, χείρὒς ἡγοῦνται. *Gronovius.*

2 *Idem conducere.*] Infinitivus pendet a *iudicabam*, quod latet in mox ſequente verbo *probabam.* hac figura ſaepe utitur noſter, ut in ſequentibus ſubinde monebimus.

3 *Illa nox.*] de qua c. 55.

4 *Maluerit.*] Vir doctus apud Ryckium et Heinſius malebant: *maluerint.* Saepe ſane noſter plurali poſt collectiva utitur. Sed ſine libris non muto.

5 *Utrum praevaleat.*] Uter plus iuris in eam habeat, et utri parere magis debeat, patri an marito mox patri. *Lipſius.* Immo, ut puto cum Freinshemio, utrum veniam dare malit, quia Segeſtis, fidelis ſocii, filia, an punire, quia hoſtis, Arminii, uxor.

6 *Veterem in provincia.*] Neſcio an verius, *vetere in provincia.* Id enim ad ſecuritatem Segeſtis, ne ſedem acciperet in provincia nova, obnoxia

Digitized by Google

in provincia, pollicetur. Exercitum reduxit, nomen- A. V.
que *Imperatoris*, auctore Tiberio, accepit. Arminii 768.
uxor virilis ſexus ſtirpem edidit: educatus Ravennae [7] A. C. 15.
puer, quo mox ludibrio conflictatus ſit, in tempore
memorabo. Fama dediti benigneque excepti Segeſtis 59
vulgata, ut quibuſque bellum invitis aut cupientibus
erat, ſpe vel dolore accipitur. Arminium, ſuper inſi-
tam violentiam, rapta uxor, ſubiectus ſervitio uxoris
uterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruſcos,
arma in Segeſten, arma in Caeſarem poſcens. neque
probris temperabat: *egregium patrem! magnum impe-
ratorem! fortem exercitum!* [1] *quorum tot manus unam
mulierculam avexerint. Sibi tres legiones, totidem lega-
tos procubuiſſe. Non enim ſe* [2] *proditione, neque adver-
ſus feminas gravidas, ſed palam, adverſus armatos, bel-
lum tractare. cerni adhuc, Germanorum in lucis, ſigna
Romana, quae diis patriis ſuſpenderit. coleret Segeſtes
victam ripam: redderet filio ſacerdotium: hominem Ger-
manos* [3] *nunquam ſatis excuſaturos, quod inter Albim*

 et

obnoxia hoſti. Per veterem autem provinciam, ceperim Galliam. Infra, *Coleret Segeſtes invictam ripam; redderet filio ſacerdotium.* Tamen fieri poteſt, ut ſedem iam ante defectionem in Gallia habuerit: atque ita, *veterem.* An *uberem* placet? an aliud e veteri ſcripto elicis, qui habet, *vbera? Lipſius.* Recepit coniecturam Lipſii Pichena cum ſequentibus editoribus. Iac. autem Gronovius reſcripſit *Vetera in provincia,* (*Vetera* commemorantur ſupra c. 45.) e ſcriptura Cod. Medicei: quem ſecutus ſum. *Vetus provincia* dicitur pars provinciae, quae prima fuit ſub imperio populi Rom. aliis deinde adiectis, ut e Livii XXIV, 44. XXV, 3. docet Freinshemius. Quae autem hic eſſet vetus provincia? In Germania quidem ulteriori nulla tum omnino provincia. Varus apud Vellei. II, 118. dicitur in mediis Germanorum, hoſtium, finibus fuiſſe. Ripa citerior Rheni victa erat, c. 59. nondum ulterior.

7 *Puer, quo mox ludibrio.*] Apud alios nihil repperi. Tacitus haec narraverit, in rebus Caii aut Claudii, libris qui perierunt. *Lipſius.*

1 *Quorum tot manus.*] Videtur in mente habuiſſe locum Virgilii Aen. IV, 93.

2 *Proditione.*] *Proditione bellum tractare* eſt per fraudem, et proditoribus quaerendis, recipiendis, praemio afficiendis, ut quondam Philippus Rex Macedoniae, cui opponitur *vi aperta uti*, apud Livium, quod h. l. eſt *palam bellum tractare.*

3. *Nunquam ſatis excuſaturos.*] Forte, *accuſaturus.* et ſtatim, *ignorantiam* imperii Rom. *Lipſius.* Meo iudicio recte Grotius, *homines Germanos.* Livius lib. 42. *Regem educandum filium Romam miſiſſe, ut iam inde a puero aſſueſceret moribus Romanis hominibuſque.* Eſt genus excuſandi, quod non inanibus

A.V. 768. A.C. 15. *et Rhenum virgas, et ſecures, et togam viderint. aliis gentibus,* [4] *ignorantia imperii Romani, inexperta eſſe ſupplicia, neſcia tributa: quae quando exuerint, irritusque diſceſſerit ille inter numina dicatus Auguſtus,* [5] *ille delectus Tiberius, ne imperitum adoleſcentulum, ne ſeditioſum exercitum paveſcerent. Si* [6] *patriam, parentes, antiqua mallent, quam dominos, et* [7] *colonias novas: Arminium potius, gloriae ac libertatis, quam Segeſten, flagitioſae*

anibus verbis, ſed rebus quaeritur. Sic Statius I Th.

Tu modo diſſimilis rebus mereare ſecundis
Excuſare tuos.

Id eſt, praeſtare, ut illis ignoſcatur, ut pro purgatis habeantur. Hoc intelligit Tacitus, ſignificatque, qui vere Germani ſint, et hoc nomen tueantur, eos meminiſſe oportere, quoad vivant, elaborandum ſibi, ut hanc maculam diverſis et fortibus factis deleant, nec in eo unquam ſibi ſatisfacere. Adde quae diximus 2 Obſer. 13. Nam, quod iſte obnititur, quid eſt, *nunquam ſatis excuſaturos hominem,* qui, ſi culpa eius id acciderit, nemini excuſandus, ſed omnibus accuſandus debet videri? ita dicendum erat, *amicos Segeſtis nunquam hominem ſatis excuſaturos* apud alios Germanos. Freinshemius παραφράζει, Germanos huius proditionis nota nunquam liberaturos, quod eius opera factum eſt. Hoc eſt, *nunquam excuſaturos,* non *nunquam ſatis excuſaturos.* Gronovius. Heinſius l. c. pro *hominem* legendum cenſet *ignominiam:* alii aliter.

4 *Ignorantia imperii Romani.*] Quaſi dicat, longinquiores gentes tutae ſunt a ſuperbia et imperio Romano, ipſo ſitu, et Romanos non norunt: nos in limite, virtute nos liberavimus, et porro liberemus. *Lipſius.* Mihi videtur ſenſus hic eſſe: Aliis gentibus excuſatius eſſe, ſi imperio Romano non valde reſiſterent. Etenim ignorare rationem imperii Romani, non expertas eſſe ſupplicia et ſaevitiam, neſcire quae et quanta tributa imponere ſoleant: Germanis veniam dari non poſſe, ſi ſubeant imperium Romanum, cum plane ſciant, Romanorum quanta ſit ſaevitia et avaritia, et quando ſe ab eo liberarint fortiter reſiſtendo, neque ſubigi vel ab Auguſto, vel a Tiberio potuerint etc.

5 *Ille delectus Tiberius.*] Freinshemius intelligit, ad imperium in Germania, miſſus in Germ. Admitterem, ſi eſſet *delegatus.* Sed longe amplius eſt *delectus*, et Tiberium extollendo, auget laudem eorum, a quibus vir talis irritus diſceſſit. Ille *delectus* igitur eſt ille, quem unum ex omnibus dignum Auguſtus putavit, ut haeredem ſucceſſoremque ordinaret. *Gronovius.* Heinſius l. c. ille *Deo dilectus Tib.* eleganter, et ad ſenſum aptiſſime.

6 *Patriam, parentes.*] h. l. clarum eſt, *parentes* non eſſe, qui parent ὑπηκόους: ſed quibus vitam debemus. vid. de hac forma loquendi Cortius ad Salluſt. Catil. c. 6.

7 *Colonias novas.*] Reſpicit morem Rom. victis populis imponendi, tamquam praeſidia, colonias. Quod *novas* vocat, non indicat, alias, veteres, iam tum fuiſſe inter Rhenum et Albim: quod non eſt: ſed dicitur cum reſpectu ad *antiqua,* antiquum, priſtinum ſtatum, in quo nullae ibi coloniae.

1 *Veteri*

Digitized by Google

gitioſae ſervitutis ducem, ſequerentur. Conciti per haec 60
non modo Cheruſci, ſed conterminae gentes: tractuſque A.V.
in partis Inguiomerus, Arminii patruus, [1] veteri apud 768.
Romanos auctoritate. unde maior Caeſari metus. et ne A.C.
bellum mole una ingrueret, Caecinam, cum quadragin- 15.
ta cohortibus Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructe-
ros, ad flumen Amiſiam mittit. [2] equitem Pedo, prae-
fectus, finibus Friſiorum ducit. ipſe impoſitas navibus
quatuor legiones per lacus vexit: ſimulque pedes, eques,
claſſis, apud praedictum amnem convenere. Chauci,
cum auxilia pollicerentur, in commilitium adſciti ſunt.
Bructeros ſua urentis, expedita cum manu L. Stertinius,
miſſu Germanici, fudit: interque caedem et praedam
repperit undeviceſimae legionis aquilam, cum Varo
amiſſam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum:
quantumque Amiſiam et Luppiam amnes inter, vaſtatum:
haud procul [3] Teutoburgienſi ſaltu, in quo reliquiae Va-
ri legionumque inſepultae [4] dicebantur. Igitur cupido 61
Caeſarem invadit, ſolvendi ſuprema militibus ducique;
permoto ad miſerationem omni, qui aderat, exercitu,
ob propinquos, amicos, denique ob caſus bellorum, et
ſortem hominum. Praemiſſo Caecina, ut occulta ſal-
tuum ſcrutaretur, ponteſque et aggeres humido paludum,
et fallacibus campis, imponeret, incedunt moeſtos locos,
viſuque ac memoria [1] deformes. Prima Vari caſtra, la-

to

1 *Veteri ap. Rom. auctoritate.*] non, quod amicus Rom. eſſet, ſed quod vir fortis et prudens, cuius magna apud Rom. opinio, ut recte Freinshemius explicat: qui etiam laudat locum notum e Ciceronis Maniliana, de Pompeii apud hoſtes auctoritate.

2 *Equitem Pedo.*] Credo Albinovanus Pedo, cuius fragmentum exſtat de navigatione Oceani. Eſt tamen et alius Pedo Pompeius vir illuſtris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudii. *Lipſius.*

3 *Teutoburgienſi ſaltu.*] Nomen etiamnum retinet inclytus Romana clade ſaltus, *Teuteberg*, et victoriae cognomine inſignis campus, *VVinfeldt*, ad opidulum Hornam, in Weſtphalia. *Idem.* v. Monumenta Paderb. p. 56.

4 *Dicebantur.*] Heinſius: *viſebantur.* Etenim, inquit, non dicebantur modo, ſed erant, ut e ſequentibus patet. Sed Romani tamen tantum e fama rem ſciebant. Itaque vulgatum verum puto.

1 *Deformes.*] In Cod. Flor. eſt *deformides:* unde Heinſius et Iac. *Gronov.* ſcribendum putant *deformi.* Id Taciti conſuetudini orationis conſtructionem variandi valde conſentaneum. Sed quod Heinſius addit inſuper: *Iidem prima caſtra,* non placet.

2 *Trium*

Digitized by Google

A.V. to ambitu, et dimenſis principiis, [2] trium legionum ma-
768. nus oſtentabant: dein, [3] ſemiruto vallo, humili foſſa,
A.C. 15. acciſae iam reliquiae conſediſſe intelligebantur: medio campi albentia oſſa, ut fugerant, ut reſtiterant, disiecta, vel aggerata. adiacebant fragmina telorum, equorumque artus, ſimul truncis arborum antefixa ora: lucis propinquis barbarae arae, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactaverant. et cladis eius ſuperſtites, pugnam aut vincula elapſi, referebant, ***hic cecidiſſe legatos; illic raptas aquilas; primum ubi vulnus Varo adactum; ubi infelici dextra, et [4] ſuo ictu mortem invenerit; quo tribunali concionatus Arminius; quot patibula captivis, [5] quae ſcrobes; utque ſignis et aquilis, per***

2 ***Trium legionum manus.***] Quo argumento ex principiis colligebatur manus trium legionum? Quia quotiens plures legiones unis caſtris, principia ſuae cuique legioni deſcripta: in quibus aquila et ſigna. Item, Principia maiora. Vide Milit. Rom. lib. v. *Lipſius.* adde in Analect. ad Mil. R. ad h. l. Male rationem reddit Lipſius. Nam in caſtris ſingulis etiam ſingula tantum principia, ſi vel decem legiones in iisdem caſtris tenderent. Neque *τὸ dimenſis* ad Germanicum referendum, ut ipſe dimenſus ſit principia, ut in analectis putat. Senſus eſt: e magnitudine ambitus et principiis e diſciplina Rom. dimenſis intelligebant periti conſuetudinis caſtrenſis, tres legiones ibi tetendiſſe. v. Schelius p. 16. 17.

3 ***Semiruto vallo.***] Videtur bina caſtra deſignare. una ante cladem, iuſta, magna: altera in clade, quae ſecundo die in monte quodam feciſſe eos Dio tradit; at tertio, occidione occiſos. Haec ſecunda igitur deſcribere mihi nunc videtur, ſemiperfecta, et ubi reliquiae ſe collegerint. *Lipſius.*

4 *Suo ictu mortem invenerit.*] Sall. Catil. *Ita ille patricius, ex gente clariſſima Corneliorum, qui conſulare imperium Romae habuerat, dignum moribus, factiſque ſuis exitum vitae invenit.* Gronovius.

5 *Quae ſcrobes.*] Obſervo ſcrobium mentionem aliquotiens in ſuppliciis. ſive quia ſoliti puniendum in ſcrobe collocare, quo ſecurius ferirent: ſive, quia depoſituri in ea cadaver. Vix enim eſt, ut eiuſmodi damnati, combuſti fuerint, aut iuſta eis facta. Tacitus lib. xv. *Poena Flavii Veianio Nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit: quem Flavius ut humilem et anguſtum increpans. Ne hoc quidem, inquit, ex diſciplina.* Philo Iudaeus, *εἰς Φλάκκον*: apparatum ſupplicii eius deſcribens: *οἱ δὲ ἀπνευστὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι, καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ὤρυττον βόθρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἷλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα.* *Illi (milites) uno ſpiritu perſequentes eum comprehendunt: et pars ſtatim foveam fodiunt, pars per vim clamantem reluctantemque trahunt.*

ADD. De *Scrobe*, veriſſime notaſſe me cenſeo, iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores, pro ignominia. nec enim terra corpora condebant, ſed igne abſumebant

per ſuperbiam, inluſerit. Igitur Romanus, [1] qui aderat, 62
exercitus, ſextum poſt cladis annum, trium legionum A. V.
oſſa, nullo noſcente, alienas reliquias, an ſuorum, hu- 768.
mo tegeret, omnes, ut coniunctos, ut conſanguineos, A. C. 15.
aucta in hoſtem ira, moeſti ſimul et infenſi condebant.
Primum exſtruendo tumulo ceſpitem Caeſar poſuit, gra-
tiſſimo munere in defunctos, et praeſentibus doloris ſo-
cius. Quod Tiberio haud probatum, ſeu cuncta Germa-
nici in deterius trahenti, ſive exercitum imagine caeſo-
rum inſepultorumque tardatum ad proelia, et formi-
doloſiorem hoſtium credebat: ***neque imperatorem, augu-
ratu et [2] vetuſtiſſimis caerimoniis praeditum, [3] attrectare
feralia debuiſſe.*** Sed Germanicus, cedentem in avia 63
Arminium ſecutus, ubi primum copia fuit, evehi equi-
tes,

abſumebant. Iuvat in arcano ritu Polybius, de Carthaginienſibus ſupplicio affectis: Κολοβώσαντες δὲ καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον: *Admutilantes eos et crura frangentes, etiam vivos adhuc proiecerunt in quamdam ſcrobem.* lib. 1. *Lipſius.* Querneus Egreg. c. 7. intelligit ſcrobem, in qua beſtiae, quibus obiecti homines. Non credo, illum morem Germanis fuiſſe.

1 *Qui aderat.*] An inculcatum a librariis, et male repetitum ex initio ſuperioris capitis?

2 *Vetuſtiſſimis caerimoniis.*] Quae adhaerent Auguratui, nec violandae erant. Exſtat inſcriptio Romae, ſed mutila: in qua *Germanicus Caeſar* ſcribitur, *Ti. Auguſti F. Divi Auguſti N. Divi Iulii* PRON. AVGVR. FLAMEN. AVG. Infra etiam lib. 11. *Nequis augur aut flamen in locum Germanici, niſi gentis Iuliae, crearetur.* Lipſius.

3 *Adtrectare feralia.*] Non augures ſolum, ſed Pontifices, et, opinor, omnes ſacerdotes, arcebantur a funeſtis. Apparet ex facto Auguſti et Tiberii, qui velo interpoſito, mortuos laudarunt. Idem ex Plutarcho, in Sulla. qui ſcribit, *Metellam uxorem eius obiiſſe:* additque καὶ τῶν ἱερέων τὸν Σύλλαν οὐκ ἐώντων αὐτῇ προσελθεῖν, οὐδὲ τὴν οἰκίαν τῷ κήδει μιανθῆναι, γραψάμενος διάλυσιν τοῦ γάμου ὁ Σύλλας, ἔτι ζῶσαν ἐκέλευσεν εἰς ἑτέραν οἰκίαν μετακομισθῆναι: *Cum Pontifices non ſinerent Sullam ad eam viſere, neque domum eius funere pollui; Sullam ſcripſiſſe libellum divortii, eamque adhuc vivam in aliam domum iuſſiſſe transferri.* Notabilis ritus, aut caerimonia: et credo pluries aut ſolenniter uſurpatam. Sulla autem inter Sacerdotes: neque ſcio an et Augures. certe lituus comparet in quibuſdam eius nummis. Sed de offenſa Tiberii, credo et occultam cauſſam Tiberio fuiſſe; quod hoc factum nimis populare, et conciliando militi videbatur. Qua conſimili Philippus Macedonum rex, cui bellum cum Romanis fuit, alienus ab Antiocho rege Syriae factus, qui Macedonas caeſos ad Cynoſcephalas ſepelierat: humaniter, ſed quaſi cum tacita Philippi redargutione. Vide Appianum in Syriaco. *Idem.*

1 *Cum-*

A.V. 768. A.C. 15. tes, [1] campumque, quem hoſtis inſederat, eripi iubet. Arminius colligi ſuos, et propinquare ſilvis monitos, vertit repente: mox ſignum prorumpendi dedit iis, quos per ſaltus occultaverat. Tunc nova acie turbatus eques; miſſaeque ſubſidiariae cohortes, et fugientium agmine impulſae, auxerant conſternationem: trudebanturque in paludem, gnaram vincentibus, iniquam neſciis, ni Caeſar productas legiones inſtruxiſſet: inde hoſtibus terror, fiducia militi: et manibus aequis abſceſſum. Mox, reducto ad Amiſiam exercitu, legiones claſſe, ut advexerat, reportat: pars equitum litore Oceani petere Rhenum iuſſa: Caecina, qui ſuum militem ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quam maturrime ſuperare. [2] Anguſtus is trames, vaſtas inter paludes,

1 *Campumque quem hoſtis inſederat eripi.*] Genus loquendi e circo petitum. Vbi cum quatuor currus ad carceres ſtarent, ſi primo oſtio miſſus palmam meruiſſet, dicebant: *occupavit et vicit:* occupatio enim eſt eorum, qui in vacua veniunt primi: ſi ſecundo, *ſucceſſit et vicit:* ſi tertio, *eripuit et vicit.* Habes in lapide antiquo apud Gruterum pag. 337. *Eripuit* puta *campum* praecedentibus. Silius:

Tene, Aſtur, certante feret quiſquam aequore palmam
Erepto?

Vide Salmaſium ad Solin. pag. 905. Idem Silius *praerepto limite* dicit de primo. Hoc Manilio eſt *praecludere circum* lib. 5. verſu 80.

Vel prima tenentem
Agmina in obliquum currus agitare malignos
Obſtantemque mora totum praecludere circum.

Illud *in obliquum* repraeſentat Silius:

Obliquum Durius converſis pronus habenis
Oppoſuit currum atque everſum propulit axem
Atlantis ſenio invalidi.

Eſt enim *malignus* in adverſarium, qui hanc ei moram obiicit: et praecludit ei circum, in quo nullum ei locum dat antevertendi aut laudem in eo quaerendi. Quod non conſideravit Scaliger, cum correxit in Manilio, *perludere.* Gronovius.

2 *Anguſtus is trames.*] Vbi is hodie? et an eſt? ex Taciti tota deſcriptione (conſidera ſerio) inducor illum eſſe, qui hodieque exſtat et uſui eſt, inter paludes aut uligines, haud procul Amiſia flumine, inter *Lingam, Weldam,* et *Coevordam.* Aliquot milliarium ſpatium occupant: itque per medias ſolus hic limes, manu factus, arenis magno opere congeſtis, et palis trabibuſque ad marginandum defixis. Extrema palorum aevo detrita ſunt, ſed ſub terra vel aquis reperiuntur: et Batavi nunc tam opportuno loco uſi, qua aditus in Friſiam datur, valido propugnaculo, in ipſo limite illo, munierunt. Vocant *Bretaniae uligines (Bretanſchebeyde)* noſtra lingua: et diſcis iam, ubi et unde *Britannica herba* reperta aut dicta, Plinio fruſtra inquiſitum. Eſt ab iſta *Britannia,* ſive magis *Bretannia:* et tu, ſodes, Plinium vide, in Friſiis herbam hanc mire celebrantem, lib. xxv. cap. III. Porro iſti Limites ſive Aggeres,

ludes, et [3] quondam a L. Domitio aggeratus: cetera limoſa, tenacia gravi coeno, aut rivis incerta erant, circum ſilvae, paullatim adclives: quas tum Arminius implevit, compendiis viarum, et cito agmine, onuſtum ſarcinis armiſque militem cum anteveniſſet. Caecinae dubitanti, quonam modo ruptos vetuſtate pontes reponeret, ſimulque propulſaret hoſtem, caſtra metari [4] in loco placuit; [5] ut opus, et alii proelium inciperent. Barbari perfringere ſtationes, ſeque inferre munitoribus niſi, laceſſunt, circumgrediuntur, occurſant: miſcetur operantium bellantiumque clamor: et cuncta pariter Romanis adverſa; locus uligine profunda, idem ad gradum inſtabilis, procedentibus lubricus; corpora gravia loricis: neque librare pila inter undas poterant. Contra Cheruſcis ſueta apud paludes proelia; procera membra; haſtae ingentes ad vulnera facienda quamvis procul. nox demum [1] inclinantis tum legiones adverſae pugnae exemit. Germani, ob proſpera indefeſſi, ne tum quidem ſumpta quiete, quantum aquarum circum ſurgentibus iugis oritur, vertere in ſubiecta: merſaque humo, et obruto, quod effectum operis, duplicatus militi labor. [2] Qua-

A. V. 768. A. C. 15.

64

Aggeres, *Kaii* etiam Latinis olim dicti: quae vox et Batavis manet. *Lipſius.* Praeter Geographos, Cellarium et alios v. Menſ. Altingii Notitiam Germ. Infer. antiq. P. I. tab. II. in qua Pontium longorum tractus deſignatur.

3 *Quondam a L. Domitio.*] Neronis principis avo. Tacitus l. IIII. *Poſt exercitu flumen Albim tranſgreſſus eſt, longius penetrata Germania quam quiſquam priorum. easque ob res inſignia triumphi adeptus eſt.* Sueton. Nerone, cap. IIII. *Non minus aurigandi arte in adoleſcentia quam deinde triumphalibus ornamentis ex Germanico bello.* In alium ſane Domitium iſta non cadunt. *Lipſius.*

4 *In loco.*] Sic IV. 47. *caſtris in loco communitis.* Et tamen Heinſius coniiciebat *ilico.*

5 *Vt opus, et alii praelium inciperent.*] Fruſtra laborant in loco ſano et nihil laboranti, (np. ob defectum τοῦ *alii* in primo membro, *ut opus*) Vide noſtra ad Livium lib. 3. cap. 37. *Gronovius.* Non rara ſc. exempla, in hac praeſertim aetate, pronominis diſtributivi omiſſi, vel in priori, vel in poſteriori membro: quod paullo ante etiam de particula *magis* vidimus. Mox c. 67. extr. *ut hi, mox pedes.* pro, *ut primum hi, mox:* et ſimiliter in aliis. v. exempla plurima ap. Daviſ. et Cl. Oudend. ad Caeſ. B. G. 1, 8, et quos hic laudat.

1 *Inclinantes tum legiones.*] Heinſius *tum* vitioſum putat: cum ipſe agnoſcat, Tacitum ſaepe in talibus uti hac particula. Freinshemio placebat *iam.* Si coniecturis indulgendum, plane delendum *tum,* ut e ſequentibus mox retractum, dicerem.

2 Qua-

Digitized by Google

A.V. 768. A.C. 15. [2] Quadrageſimum id ſtipendium Caecina parendi, aut imperitandi, habebat: ſecundarum ambiguarumque rerum ſciens, eoque interritus. Igitur futura volvens, non aliud reperit, quam ut hoſtem ſilvis coërceret, donec ſaucii, quantumque gravioris agminis, anteirent. nam medio montium et paludum porrigebatur planities, quae tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri, unetviceſima in laevúm; primani ducendum ad agmen; viceſimanus adverſum ſecuturos.

65 Nox per diverſa inquies: cum barbari feſtis epulis, laeto cantu; aut truci ſonore, ſubiecta vallium, ac reſultantis ſaltus, complerent; apud Romanos [3] invalidi ignes, [4] interruptae voces, atque ipſi paſſim adiacerent vallo, oberrarent tentoriis, inſomnes magis quam pervi-

2 *Quadrageſimum id ſtipendium.*] Eſt ergo idem ille, de quo lib. III. *Inter quae Severus Caecina cenſuit, ne quem magiſtratum, cui provincia eveniſſet, uxor comitaretur: multum ante repetito concordem ſibi coniugem, et ſex partus enixam. ſeque, quae in publicum ſtatueret, domi ſervaviſſe, cohibita intra Italiam, quamquam ipſe pluris per provincias quadraginta ſtipendia expleviſſet.* Lipſius.

3 *Invalidi ignes.*] Similis prorſus deſcriptio Xenophontaea, in deſperatione pari: περὶ Κύρυ ἀναβάσεως γ. Ταῦτα ἐννοϐμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτυ ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ἔκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ ὐκ ἦλθον ταύτῃ τῇ νυκτὶ. ἀνέπαυέ τε δὲ ὅπυ ἐτύγχανεν ἕκαςος, ὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθυ πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παιδῶν, ὓς ὔποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι: *Hac cogitatione moeſti et deſperantes, pauci ſub veſperam cibum ſumpſerunt, pauci ignem accenderunt, ad arma non multi ea nocte ibant. Iacuit quiſque, ubi caſus eum poſuit, cum dormire non poſſent, triſtitia et deſiderio patriae, parentum, uxorum, liberorum: quos videre ultra ſpes non erat.* Porro de Caſtrorum his ignibus, in *Militia* nobis ſcriptum. *Lipſius.*

4 *Interruptae voces.*] Quae, aut quorum? Vigilum. Ita capiendi auctor ipſe Tacitus v. Hiſt. *Vigiles flagitium ſuum ducis dedecore excuſabant, tamquam iuſſi ſilere, ne quietem eius turbarent. Ita intermiſſo ſigno et vocibus, ſe quoque in ſomnum lapſos.* Duo igitur ſolennia Romanis vigilibus, Signum et Voces. Signum, capio Buccinam: Voces, iſtas quas interpoſuiſſe videntur munere ſuo functi, ad vigiles alios excitandos. Colligo ex Ambroſio Hexaëm. lib. 5. cap. 15. ubi militari more de vigiliis gruum: *Ceteris quieſcentibus, aliae circumeunt, poſt ubi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere in ſomnum ſe praemiſſo clangore componit, ut excitet dormientem, cui vicem muneris traditura eſt. Lipſius.* Rectius *militum*, quam *vigilum* intelligas, cum Grurero. *Interruptae voces* opponuntur laeto cantui et truci clamori Germanorum. Interruptus clamor eſt ſignum timoris, moeſtitiae.

5 Ducem,

Digitized by Google

pervigiles. [5] ducemque terruit dira quies. nam Quinctilium Varum, ſanguine oblitum, et paludibus emerſum, cernere et audire viſus eſt, velut vocantem, non tamen obſecutus, et [6] manum intendentis repuliſſe. Coepta luce, miſſae in latera legiones, metu an contumacia, locum deſeruere: capto propere campo, humentia ultra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incurſu, ſtatim prorupit: ſed, ut haeſere coeno foſſiſque impedimenta, turbati circum milites, incertus ſignorum ordo, utque tali in tempore, ſibi quiſque properus, et lentae adverſum imperia aures, irrumpere Germanos iubet, clamitans, *En Varus*, [7] *et eodem iterum fato victae legiones!* [8] Simul haec, et cum delectis ſcindit agmen, equiſque maxime vulnera ingerit: illi ſanguine ſuo, et lubrico paludum, lapſantes, excuſſis [9] rectoribus, disiicere obvios, proterere iacentes. plurimus circa aquilas labor, quae neque adverſum ferri ingruentia tela, neque figi limoſa humo poterant. Caecina, dum ſuſtentat aciem, ſuffoſſo equo delapſus, circumveniebatur, ni prima legio ſeſe oppoſuiſſet. iuvit hoſtium aviditas, omiſſa caede, praedam ſectantium: eniſaeque legiones, veſperaſcente die, in aperta et ſolida. neque is miſeriarum finis. ſtruendum vallum, [10] petendus agger: amiſſa magna ex parte, per quae [11] egeritur humus, aut exciditur ceſpes: [12] non

A. V. 768. A. C. 15.

5 *Ducemque terruit dira quies.*] Lucanus lib. 7. *Dira quies et imagine moeſta diurna.* Gronovius.

6 *Manum intendentis.*] Scil. eam manum ſibi: *intendere manum* eſt h. l. manum iniicere alicui conari, ut alibi habes.

7 *Et eodem.*] *En* malunt Pichena et Heinſius: idque conſentit ſtilo Taciti. ſed quod ille etiam *eodemque*, hic *non eodemque*, non placet. nec illud adeo neceſſarium.

8 *Simul haec et cum delectis.*] Faërnus legebat: *ſimul haec, cum delectis ſcindit agmen: deleta, et,* coniunctione. Infeliciter. *Gronovius.*

9 *Rectoribus.*] Heinſius: *vectoribus:* quod uſitatius eſt de equis: *rectores* de elephantis dicuntur. Sed tamen et alia loca reperiuntur, ubi rectores equorum dicuntur, quae omnia corrigere, ut Heinſius voluiſſe videtur, temerarium foret. vid. Suet. Tit. 4. inpr. Drakenb. ad Silium XVII, 138.

10 *Petendus agger.*] Heinſius: *repetendus.* fruſtra.

11 *Egeritur humus.*] Corbulae et ſportae. *Lipſius.*

Digitized by Google

A.V. 768. A.C. 15. [12] non tentoria manipulis, non fomenta ſauciis: infectos coeno aut cruore cibos dividentes, funeſtas tenebras, et tot hominum millibus unum iam reliquum diem lamentabantur.
66 Forte equus, abruptis vinculis vagus, et clamore territus, quoſdam occurrentium obturbavit. tanta inde conſternatio, irrupiſſe Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad portas: quarum [1] Decumana maxime petebatur, averſa hoſti, et fugientibus tutior. [2] Caecina, comperto, vanam eſſe formidinem, cum tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem, obſiſtere, aut retinere militem quiret, proiectus in limine portae, miſeratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clauſit viam: ſimul tribuni et centuriones
67 falſum pavorem docuerunt. Tunc contractos in principia, iuſſoſque dicta cum ſilentio accipere, temporis ac neceſſitatis monet: *Vnam in armis ſalutem: ſed ea conſilio temperanda, manendumque intra vallum, donec expugnandi hoſtes ſpe propius ſuccederent: mox undique erumpendum: illa eruptione ad Rhenum perveniri. quod ſi fugerent, pluris ſilvas, profundas magis paludes,* [1] *ſaevitiam hoſtium ſupereſſe:* [2] *at victoribus decus, gloriam. quae domi cara, quae* [3] *in caſtris honeſta,* memorat: reticuit de adverſis. Equos dehinc, [4] orſus a ſuis, legatorum,

12 *Non tentoria manipulis.*] Salmaſius de mil. R. putat *manipulos* h. l. eſſe contubernia, inductus voce *tentorii*: quae ratio idonea non eſt. Poterat etiam dicere *cohortibus*: nec propterea *cohortes* contubernia. *Manipulos* pro contuberniis ſerior aetas dixit. v. Schel. ad Hygin. p. 4.

1 *Decumana maxime.*] Ea oppoſita Praetoriae ex adverſo, et plurimum remota ab hoſte erat, et ab eo ibat. Vide Militiam noſtram libro 5. *Lipſius.*

2 *Caecina proiectus.*] Habes idem prorſus factum in Plutarchi Pompeio, ſub initium. Vide. *Lipſius.*

1 *Saevitiam.*] v. ad II, 11. Ceterum aut addendum eſt *etiam*, aut, quod fortaſſe melius, id verbum, aut ſimile intelligendum.

2 *At victoribus decus, gloriam.*] Miror editores non obſecutos Pichenae, qui e MS. poſt *gloriam* punctum poſuit. *At* ſatis indicat *decus et gloriam* opponi *ſilvis, paludibus, ſaevitiae hoſtium: victores fugientibus.*

3 *In caſtris honeſta.*] Olim, aut nuper in militia feliciter ab iis geſta. *Lipſius.* Licet etiam cum Pichena intelligere dona militaria et praemia ſperanda, ſed *adverſa* magis favent Lipſio.

4 *Orſus a ſuis.*] Ferri poteſt intellegique, quod plures ſuos equos diſtribuerit: praeoptem tamen, *a ſuo.* Vt commentario Caeſaris primo: *Caeſar primum ſuo,*

gatorum, tribunorumque, nulla ambitione, fortiſſimo A. V.
cuique bellatori tradit, ut hi, mox pedes, in hoſtem 768.
invaderent. Haud minus inquies Germanus, ſpe, cupi- A. C. 15.
dine, et diverſis ducum ſententiis, agebat: Arminio, 68
ſinerent egredi, egreſſoſque rurſum per humida et impedita circumvenirent, ſuadente: atrociora Inguiomero, et laeta barbaris, *ut vallum armis ambirent: promptam expugnationem, plures captivos, incorruptam praedam fore.* Igitur [1] orta die, proruunt foſſas, [2] iniiciunt crates, ſumma valli prenſant, raro ſuper milite, et quaſi ob metum defixo. poſtquam haeſere munimentis, datur cohortibus ſignum, cornuaque ac tubae concinuere. exin clamore et impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobrantes, *non hic ſilvas, nec paludes, ſed*

ſuo, deinde omnium, e conſpectu remotis equis. Lipſius. Enimvero, recte monent Mercerus et Freinsh. apud Caeſarem eſſe ſermonem de acie: ibi unus equus cuilibet, etiam duci. Ceterum plures in caſtris duces habere poſſunt. hos omnes equos ſuos Caecina diſtribuit fortiſſimis militum.

1 *Orta die proruunt foſſas.*] Turnebus, probante Freinshemio, vult *orta die proruunt, foſſis iniiciunt crates.* Vide tamen, vt veteres hoc verbo utantur. Caeſar 3. Gall. *Celeriter ad munitiones pervenerunt, atque his prorutis.* Livius 9. *Pars foſſas explerent, pars vellerent vallum atque in foſſas proruerent.* Eodemque: *Dolabrae calonibus dividuntur ad vallum proruendum foſſaſque implendas.* Et mox: *proruto vallo erupit acies.* lib. 22. *Montes lapſu ingenti proruit* terrae motus. lib. 26. *Albam a fundamentis proruerunt.* Frontinus 2, 5. *repente adortus et deſertum proruit vallum et caſtra cepit.* Noſter lib. 2. ann. *prorutae arbores.* lib. 3. Hiſtor. *hoſtem poſtera die profligare ac proruere.* Et, *baliſta ingentibus ſaxis hoſtilem aciem proruebat.* Et ſic ſemper: neque uſquam memini me legiſſe *proruere* pro impetum facere, incurrere. Livii locus erat lib. 25, 30. ubi vulgo, *ab cohorte et equitibus ex occulto proruentibus.* Sed Put. et meliores *procurrentibus.* Alter Curtii lib. 4, 16. *Subditis calcaribus proruere in hoſtem.* Sic plane libri etiam optimi: ſed legendum *prorumpere,* ut apud Maronem: *et medius denſos prorumpit in hoſtes.* Gronovius. Tamen Turnebi coniecturam non modo defendit, ſed etiam in textum recepit Ryckius: quod probari nullo modo poteſt. Vulgatum recte ſe habere puto cum Lipſio, Pichena, et Gronoviis.

2 *Iniiciunt crates.*] Duplex hic ratio tranſeundi foſſas, ut aut proruta a labris terra complerent; aut cratibus iniectis, velut ponte tranſirent. Vtramque tangit. neque enim Turnebo aſſentiar legenti, *orta die proruunt, foſſis iniiciunt crates.* De cratibus, etiam Galli apud Caeſarem uſurpant: lib. 7. *Proximam foſſam cratibus integunt atque aggere explent.* Vbi etiam de *Aggere.* quem et Romani huic rei uſurpabant, e faſcibus ſcilicet et levi materie. *Lipſius.*

A. V. 768. A. C. 15. *aequis locis aequos deos.* [3] Hoſti, facile excidium et paucos ac ſemermos cogitanti, ſonus tubarum, fulgor armorum, quanto inopina, tanto maiora offunduntur: cadebantque, ut rebus ſecundis avidi, ita adverſis incauti. Arminius integer, Inguiomerus poſt grave vulnus, pugnam deſeruere: vulgus trucidatum eſt, donec [4] ira et dies permanſit. Nocte demum reverſae legiones, quamvis plus vulnerum, eadem ciborum egeſtas fatigaret, vim, ſanitatem, copias, cuncta in victoria habuere.

69 Pervaſerat interim *circumventi exercitus* fama, et *infeſto Germanorum agmine Gallias peti:* ac, ni Agrippina [1] impoſitum Rheno pontem ſolvi prohibuiſſet, erant, qui id flagitium formidine auderent. ſed femina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusque ut quis inops, aut ſaucius, veſtem [2] et fomenta dilargita eſt. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum ſcriptor, ſtetiſſe apud principium pontis, laudes et grates reverſis legionibus habentem. Id Tiberii animum altius penetravit: *non enim* [3] *ſimplices eas curas, nec adverſus externos militem quaeri. nihil relictum imperatoribus, ubi femina manipulos interviſat, ſigna adeat, largitionem tentet, tamquam parum ambitioſe filium ducis gregali*

3 *Hoſti facile excidium.*] Sententia deſiderat *hoſtis*, non *hoſti*, quod inolevit. *Lipſius.* Hanc correctionem recte repudiant Mercerus, Freinshemius et alii: nec ſcio, quid in hanc ſententiam impulerit Lipſium.

4 *Donec ira et dies.*] Heinſius: *donec iratis dies permiſit.* Vulgatum elegantius puto.

1 *Impoſitum Rheno pontem.*] Qua parte Rheni iſte pons? Ne trahant ad ſe Agrippinenſes: falluntur. apud Treveros fuit. Nam Agrippina diſcedens a marito, tumultu militari, in Treveros iit, ut ſupra lectum nobis, ibique manſit. Pons ergo eopſe in loco. Strabo lib. 4. Μετὰ δὲ τὰς Μεδιοματρικὰς καὶ Τριβόκχυς παροικῦσι τὸν Ῥῆνον Τριυάγροι (puto Τριυεροὶ) καθ' ὃς πεποίηται τὸ ζεῦγμα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νυνὶ τῶν στρατηγούντων τὸν Γηρμανικὸν πόλεμον. *Lipſius.*

2 *Et fomenta.*] Nempe vulneribus. Solent enim hoc Imperatores conciliandis militibus. fecitque Traianus. Vide Suidam, in Λαμπάδιον, et me in Plinii Panegyricum. *Lipſius.*

3 *Non ſimplices.*] Non unum conſilium eſſe huius curae muliebris, nec id ſolum, quod prae ſe ferat, ſed aliud inſuper, occultum, ad cupiditatem ſummi imperii pertinens. nec benevolentiam militum tantum conciliari, ut fortius contra hoſtes pugnet, ſed ut adiutores ſint in comparando imperio, et adverſus ſe.

4 Com-

gregali habitu circumferat, Caeſaremque Caligulam *appellari velit. Potiorem iam apud exercitus Agrippinam, quam legatos, quam duces:* [4] *compreſſam a muliere ſeditionem, cui nomen principis obſiſtere non quiverit.* Accendebat haec, onerabatque Seianus, peritia morum Tiberii, [5] odia in longum iaciens, quae reconderet, auctaque promeret. A.V. 768. A.C. 15.

70 At Germanicus legionum, quas navibus vexerat, ſecundam, et quartam decimam, itinere terreſtri P. Vitellio ducendas tradit, quo levior claſſis vadoſo mari innaret, vel [1] reciproco ſideret. Vitellius primum iter [2] ſicca humo, aut modice adlabente aeſtu, quietum habuit: mox, impulſu aquilonis, ſimul [3] ſidere aequinoctii, quo maxime tumeſcit Oceanus, rapi agique agmen. et opplebantur terrae: [4] eadem freto, litori, campis facies: neque diſcerni poterant [5] incerta ab ſolidis, brevia a profundis. ſternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: iumenta, ſarcinae, corpora exanima, interfluunt, occurſant. permiſcentur inter ſe manipuli, modo pectore, modo

4 *Compreſſam a muliere ſeditionem.*] Patet haec, ut ante *largitionem*, invidioſius dici, ex c. 41.

5 *Odia in longum iaciens.*] i. e. odii materiam praeparans et cauſſas invidiae ſpargens in animum Tiberii, quae longo tempore poſt ſe exſereret. Sequentia, *quae reconderet* etc. de Tiberio intelligenda ſunt, et explicant *τὸ in longum.* Heinſii *acuens* minus elegans, quam *iaciens* puto. *In longum parare* dixit noſter III, 27.

1 *Reciproco ſideret.*] Eſt hoc in 90 litore Chaucorum et Friſiorum: ut mare longiſſime a terris recedat, et in ſicco naves deſtituat. Ipſi navigavimus, atque experti ſumus. *Lipſius.*

2 *Sicca - aeſtu.*] Heinſius putabat, Vitellium iter feciſſe relabente aeſtu, locumque ſic caſtigandum *ſiccata humo, aut modice uda, relabente aeſtu:* ſive *ut modice allabente aeſtu.* Sed hoc nimia a vulgata ſcriptura recedit, nec neceſſarium videtur.

3 *Sidere aequinoctii.*] Idem Caeſar ſenſit ſcripſitque, navigatione Britannica, in Commentariis ſuis. Et vide Poſidonii non abhorrentem ab uſu hodierno diſputationem ſuper tota re, apud Strabonem, libro tertio extremo. quem tamen ipſe haud iuſte refellit. *Lipſius.*

4 *Eadem freto, litori.*] Ex his pluribuſque locis clarum, non fuiſſe loco litoris olim arenarias illas moles verius quam montes, quae Oceanum hodie arcent: ſuccrevitque maiorum aevo illa arenarum vis, ſatione caricis, non ſine monitore deo. *Lipſius.*

5 *Incerta ab ſolidis.*] *Incerta* opponuntur ſolidis, quia, ubi ſolida non ſunt, ibi lubricus, inſtabilis et incertus gradus.

6 *Sub-*

Digitized by Google

A.V. 768. A.C. 15. modo ore tenus exſtantes, aliquando [6] ſubtracto ſolo disiecti, aut obruti. non vox, et mutui hortatus iuvabant, adverſante unda: nihil ſtrenuus ab ignavo, [7] ſapiens a prudenti, conſilia a caſu differre: cuncta pari violentia involvebantur. Tandem Vitellius in editiora eniſus, eodem agmen ſubduxit. pernoctavere [8] ſine utenſilibus, ſine igni, magna pars [9] nudo aut mulcato corpore; haud minus miſerabiles, quam quos hoſtis circumſidet. quippe illis etiam honeſtae mortis uſus: his inglorium exitium. lux reddidit terram; [10] penetratumque ad amnem Viſurgim,

6 *Subtracto ſolo.*] Phraſis Virgiliana Aen. V, 199. quamquam ibi alio ſenſu dicitur.

7 *Sapiens a prudenti.*] Clarum eſt ſcribi debere, *ſapiens ab imprudenti.* Lipſius. Hoc magis probem, quam ceterorum coniecturas. *Sapiens*, ut alias, pro perito dicitur. Idem placebat Heinſio. Alias etiam *prudens* eodem ſenſu dicitur. vid. Salluſt. Iug. 49. et ibi Cortius.

8 *Pernoctavere ſine utenſilibus.*] Sine ſupellectile, inquit Freinshemius. Ego accipio, ſine cibariis: quae aut amiſſa aut corrupta erant. Neque aliter ea voce utitur Tacitus. Vt cum lib. 2, 1. ait *viliſſima utenſilium annulo clauſa.* Vbi Lipſius etiam, ſupellex penuſque: ſed quaecunque affert loca, penum tantum demonſtrant, praeter unum Plinii: ex quo ut apparet etiam vaſa aurea et argentea obſignatis arcis fuiſſe condita, ita non de pretioſis iſto loco Tacitus: ſed quod ſervus Comicus diceret, *allium* vel *acetum obſignatum cum ſale*, indignabantur. Eodem lib. cap. 60. *Quaſque copias frumenti et omnium utenſilium quaeque natio penderet.* Freinshemius hic accipi ait pro quaque re, quae uſui eſſe poſſet. Nimis laxe: immo non niſi ad victum. lib. 3, 52. *Sperni ſumptuariam legem vetitaque utenſilium pretio augeri in dies.* Eum cap. 55. *Luxum menſae* appellat l. 15, 39. *Subvecta utenſilia ab Oſtia et propinquis municipiis, pretiumque frumenti minutum.* Vtique ad alendam inopem plebem. Adde pecun. vet. 2, 7. et Pricaeum ad Apuleii Mileſias. *Gronovius.*

9 *Nudo aut mulcato corpore.*] Heinſio placebat *udo*: eoque ſpectare *ſine igni*, quo veſtes udae ſiccarentur. Immo omnes udo corpore fuiſſe crediderim, non magnam partem: et ſi ignis eo tantum pertinet, ut ſiccentur udae veſtes, non opus idem iterum dici, udis corporibus memorandis.

10 *Penetratumque ad amnem Viſurgim.*] Ego vero hic obhaereo. Supra ſcriptum: *Reducto ad Amiſiam exercitu, legiones ut advexerat, reportat.* Si ad Amiſiam Germanicus claſſem conſcendit, Rhenum et Galliam petiturus: quo caſu nunc ad Viſurgim? Tempeſtate, inquies. Bene; ſed quomodo Vitellius, qui et ipſe paullo ante ad Amiſiam, et (ne tempeſtatem iterum ſuſpicere) terra iit, nunc quoque ad Viſurgim? Haec ſi probe narrantur, Germaniam profecto petiere: non Galliam repetiere: aut fallunt me locorum omnes ſitus.

ADD. Merito hic haeſimus: at nunc me (animo hercle meo) expedivi. Nam ſcribendum, *ad amnem Vidrum.* quem Ptolemaeus

Viſurgim, quo Caeſar claſſe contenderat. impoſitae deinde legiones, vagante fama, ſubmerſas. nec fides ſalutis, antequam Caeſarem exercitumque reducem videre. Iam Stertinius, ad accipiendum in deditionem Segimerum, fratrem Segeſtis, praemiſſus, [1] ipſum, et filium eius, in civitatem Vbiorum perduxerat. data utrique venia; facile Segimero, cunctantius filio: quia Quinctilii Vari corpus inluſiſſe dicebatur. Ceterum ad ſupplenda exercitus damna certavere Galliae, Hiſpaniae, Italia: quod cuique promptum, arma, equos, aurum, offerentes. quorum laudato ſtudio Germanicus, armis modo et equis ad bellum ſumptis, propria pecunia militem iuvit. utque cladis memoriam etiam comitate leniret, [2] circumire ſaucios; facta ſingulorum extollere; vulnera intuens, alium ſpe, alium gloria, cunctos alloquio et cura, ſibique et proelio firmabat. Decreta eo anno triumphalia insignia A. Caecinae, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico geſtas. [1] Nomen *patris patriae* Tiberius, a populo saepius ingeſtum, repudiavit: neque in acta ſua iurari, quamquam cenſente ſenatu, permiſit: *cuncta*

A.V. 768. A.C. 15.

71 (beside "Stertinius, ad accipiendum in deditionem Segimerum")

72 (beside "que et proelio firmabat. Decreta eo anno triumphalia")

maeus in hoc tractu novit, et ille ipſe eſt, quem *Vechtam* hodie vocant, et ad *Gelmudam* in ſinum Auſtralem, mox Oceanum, influit. Sane Taciti narratio evincit, penſitata. Ecce ad Amiſiam dimiſit Vitellium, ipſe naves conſcendit: uterque progreſſus, ille terra, hic mari: et ubi convenire ad amnem, niſi hic potuere? Enimvero et portus ibi a Ptolemaeo locatur, Μανάρμανὶς λιμὴν, *Manarmanis*, neque abhorret *Stauriam* eſſe. *Lipſius*. Probat Ryckius. Sed Altingius in opere ſupra laudato coniicit *Vnſingin*: quam coniecturam peracutam merito vocat lac. *Gronovius*. Nomen minus notum facile a librariis mutari potuit in notiſſimi fluminis nomen, propter ſimilitudinem ſcripturae.

1 *Ipſum, et filium eius.*] Segimeri filium Seſithacum nomine. Strabo libro 7. Ἔτι δὲ Σεσίθακος Αἰγιμήρου υἱὸς τῶν Χερούσκων ἡγεμόνος. Sed corrige in Strabone, Σιγιμήρου. Nam Taciti ſcriptura ad etymon apta eius linguae. *Lipſius*.

2 *Circumire ſaucios.*] Livius lib. 8. de L. Papirio Curſore: *itaque adhibitis legatis ipſe circum ſaucios milites, inſerens in tentoria caput, ſingulos ut ſeſe haberent rogitans, curam eorum nominatim legatis, tribuniſque, et praefectis demandabat: rem per ſe popularem ita dexter egit, ut medendis corporibus, animi multo prius militum imperatori reconciliarentur: nec quicquam ad ſalubritatem efficacius fuerit, quam quod grato animo ea cura accepta ſit.* Gronovius.

1 *Nomen patris patr. - - in acta ſ. iur.*] Adde Sueton. Tib. 26. 67. Dio L. 57. p. 607.

2 *Tanto*

Digitized by Google

A.V. 768. A.C. 15. *mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret,* [2] *tanto ſe magis in lubrico* dictans. non tamen ideo faciebat fidem civilis animi. nam legem maieſtatis reduxerat; cui nomen apud veteres idem, [3] ſed alia in iudicium veniebant: ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, denique male geſta rep. maieſtatem populi Romani minuiſſet. [4] facta arguebantur, dicta impune erant. [5] Primus Auguſtus cognitionem de famoſis libellis, [6] ſpecie legis eius, tractavit, commotus [7] Caſſii Severi libidine, qua [8] viros feminaſque inluſtres procacibus ſcriptis diffamaverat. mox Tiberius, conſultante Pompeio Macro, praetore, *an* [9] *iudicia maieſtatis redderentur? exercendas leges eſſe,* reſpondit. Hunc quoque aſperavere [10] car-

2 *Tanto ſe magis in lubrico dictans.*] *Dictitans*, legendum putat Muretus, Pichena et alii. Sane librarii interdum in hoc verbo lapſi ſunt, et pro *dictitare* dedere *dictare*. vid. Drak. ad Liv. III, 20. Sed rurſus L. a. eſt *dictabat*.

3 *Sed alia in ind. ven.*] Cicero, opinor, dixiſſet: *ſed vis alia*. Itaque venit in mentem corrigere: *ſed alia vis*, ſive *vi*. *In iudicium veniebat, ſi quis etc.* Verum Tacitus dedita opera vitare videtur ſimilitudinem membrorum orationis, qua magna pars elegantiae continetur. Itaque huic coniecturae non confido.

4 *Facta arguebantur, dicta impune erant.*] Haec verba Petrus Daneſius putabat ex alio Taciti loco irrepſiſſe, eaque ut prorſus ab hoc aliena, reiiciebat, conſentientibus libris, ut ait Vrſinus. Quid ſibi velint, ignoro. Nam et loco poſita ſunt verba, et veriſſima, quod totus titulus in Digeſtis Ad legem Iuliam maieſtatis docet ac demonſtrat, ne poſt tot ſecula quidem tot tyrannos argui verba plane auſos ſancire, etſi per interpretationem eo trahi legem paterentur. Quin et aperte Iuriſconſultus: *nec lubricum linguae ad poenam facile trahendum eſt*. Sed latebra eſt in illo *non facile*. Interim vere Tacitus et commode de priſca vi legis. *Gronovius.*

5 *Primus Auguſtus.*] Sullae diſcipulus. Cic. lib. 3. Fam. Ep. II. *Veruntamen eſt maieſtas (ut Sulla voluit) ne in quemvis impune declamare liceret.* Idem.

6 *Specie legis eius.*] Heinſio τὸ *eius* ſuſpectum eſt, videturque nomen legis in ea voce latere, ſive legendum: *ſpecie legis vetuſtae retractavit*: quod nimis a vulgato recedit. Ego locum ſanum puto.

7 *Caſſii Severi libidine.*] Scribam infra, ad librum 4. *Lipſius.*

8 *Libidine qua viros foeminaſque.*] Nihil deperiret orationis nitori, ſi ſcriberetur: *Caſſii Severi libidine, qui viros foeminaſque inluſtres procacibus ſcriptis diffamaverat.* Gronovius. Immo longe melius foret, ut opinor.

9 *I. M. redderentur.*] Sueton. Tib. 58. *an i. m. cogerentur. Iudicia reddere* dicitur ad ſimilitudinem τοῦ *ius reddere*. de re vide, quos laudavi ad Sueton. l. c.

10 Car-

[10] carmina, incertis auctoribus vulgata, in ſaevitiam ſuper- A.V.
biamque eius, et diſcordem cum matre animum. Haud 768.
pigebit referre in Falanio, et Rubrio, modicis equitibus A.C. 15.
Romanis, praetentata crimina: ut, quibus initiis, quan- 73
ta Tiberii arte, [1] graviſſimum exitium irrepſerit, [2] dein repreſſum ſit, poſtremo arſerit, cunctaque corripuerit, noſcatur. Falanio obiiciebat accuſator, *quod inter cultores Auguſti, qui [3] per omnes domos, in modum collegiorum, habebantur, Caſſium quendam, mimum corpore infamem, adſciviſſet: quodque, venditis hortis, [4] ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet.* Rubrio crimini dabatur [5] *violatum periurio nomen Auguſti.* Quae ubi Tiberio notuere,

10 *Carmina, incertis auctoribus.*] Intellegit eaipſa carmina, quae exſtant Suetonio, cap. LIX. *Lipſius.*

1 *Graviſſimum exitium.*] Seneca de Benefic. 3, 26. *Sub Tiberio fuit accuſandi frequens ac paene publica rabies, quae omni civili bello gravius temp. afflixit.* Lipſius.

2 *Dein repreſſum ſit.*] Quando? ſub Veſpaſiano et Tito, opinor. nam eouſque calumniis ex lege iſta locus: illi minuerunt, aut ſuſtulerunt. Iterumque *arſit*, inquit, *et cuncta corripuit*, haud dubie ſub Domitiano, qui telo eo paſſim uſus ad ſaeviendum. *Lipſius.*

3 *Per omnes domos.*] Hoc eſt quod Ovidius de pietate ſua gloriatur,

Nec pietas ignota mea eſt. videt hoſpita tellus.
In noſtra ſacrum Caeſaris eſſe domo.

Non tamen ut *ſingulae domus* collegia ſua habuerint (id non videtur, neque is ſenſus his verbis) ſed quod circuibant domeſticatim collegae, et ſacrum alibi atque alibi faciebant. Sparſi igitur per omnes domos, ſed ſtatis temporibus conveniebant. *Lipſius.* Si ita eſſet, unde ius et poteſtas modico equiti legendi collegae? Evidens puto, proprium collegium cultorum habuiſſe Falanium; et ſic ſimiliter ceteros. *Mimus corpore infamis* honeſte de pathico.

4 *Statuam Auguſti ſimul mancipaſſet.*] Rideamus. et eo magis, quod Iuriſconſultis etiam diſcrimen aliquod repertum hac in re. qui tradunt; *Non videri contra maieſtatem fieri ob imagines Caeſaris, nondum conſecratas, venditas,* lib. v. et vi. D. Ad leg. Iul. mai. Ergo conſecratas vendi, commiſſum fuit. Iure exagitat purpuratos illos ſtipides Tertullianus: *Publicos aeque deos foedatis, quos in haſtario vectigales habetis. Si Capitolium, ſi olitorium forum petitur, ſub eadem voce praeconis, ſub eadem haſta, ſub eadem annotatione Quaeſtoris divinitas addicta conducitur.* Lipſius.

5 *Violatum periurio.*] Vulgatum, ut ſanctiſſimum iusiurandum eſſet per nomen et numen Auguſti. Horatius id accidiſſe teſtatur eo etiam vivo;

Praeſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandaſque tuum per nomen ponimus aras.

Sapiens

A.V. 768. A.C. 15. notuere, [6] ſcripſit conſulibus; *Non ideo decretum patri ſuo caelum, ut in perniciem civium is honor verteretur. Caſſium hiſtrionem ſolitum, inter alios eiuſdem artis, intereſſe [7] ludis, quos mater ſua in memoriam Auguſti ſacraſſet. Nec contra religiones fieri, quod effigies eius, ut alia numinum ſimulacra, venditionibus hortorum et domuum accedant. Iusiurandum perinde aeſtimandum, quam ſi Iovem feſelliſſet, [8] deorum iniurias diis curae.*

74 Nec multo poſt Granium Marcellum, [1] praetorem Bithyniae,

Sapiens ille Claudius, *iusiurandum neque ſanctius ſibi neque crebrius inſtituit, quam per Auguſtum:* ait Sueton. cap. II. Tertullianus: *Maiore formidine et callidiore timiditate Caeſarem obſervatis, quam ipſum de Olympo Iovem: citius denique apud vos per omnes deos, quam per unum genium Caeſaris peieratur.* Minutius Felix: *Et eſt eis tutius per Iovis Genium peierare, quam regis.* Nec mentiuntur noſtri ſcriptores, ex iis quae legibus firmata video De iureiurando, lib. 13. ſub finem. Lucanus inter ultiones ſanguinis civilis hanc poſuit, ut mihi videtur, facunde:

— cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas eſt.
Bella pares ſuperis facient civilia divos.
Fulminibus Maneis radiiſque ornabit et aſtris,
Inque deum templis iurabit Roma per umbras.

Formulae autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per Salutem Principis. *Lipſius.* Ceterum Freinshemio placebat *numen* legi. quod ſane vulgato praeferendum videtur. Librarii monachi, adſueti conſuetudini loquendi eccleſiaſticae, proclives fuere in hanc permutationem, praeſertim h.l. alias notum eſt, haec duo verba ſaepe in libris permutari. Ceterum, quia vulgata intelligi poteſt, nec abſurda eſt, de coniectura nihil immutare auſus ſum.

6 *Scripſit conſulibus.*] Errat igitur Dio fine lib. 57. qui ait, Tiberium voluiſſe damnari eum, qui ſtatuam cum hortis vendidiſſet: ſed obſtitiſſe pudorem, quia primus a conſule ſententiam rogatus eſſet. Nam Tiberius, ut vides, non interfuit. *Lipſius.*

7 *Ludis, quos mater.*] Credo eos eſſe, qui Palatini poſtea a loco dicti, alii ab Auguſtalibus. Videnturque non equeſtres, aut curules, fuiſſe, ut illi, ſed ſcenici. Dio LVI. Χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ Λιουΐα ἰδίαν δή τινα πανήγυριν αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν. ἣ καὶ δευτέρα ἀεὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀεὶ αὐτοκρατόρων τελεῖται: *Praeter haec etiam Livia proprios quoſdam ludos Auguſto per triduum in Palatio fecit. qui ad hoc aevum celebrantur ab iis qui rerum potiuntur.* Suetonius Caligula: *Cumque placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi.* Lipſius.

8 *Deorum iniurias.*] Expreſſit eam ſententiam et Imperator libro 2. De reb. cred. *Iurisiurandi contempta religio ſatis deum ultorem habet.* Lipſ. Omiſſio verbi *eſſe* vel *fore* h.l. ita dura mihi videtur, ut librariis deberi putarem, ni ſimiles locos reperiſſem, ut infr. c. 80. additur *fore* II, 35.

1 *Praetorem Bithyniae.*] De ſcriptura ambigit ſidus exoriens ſuae Galliae Ioſ. Mercerus. nec de nihilo: Praetorem Bithyniae? ait. nonne debuiſſet *Proconſulem?* Ex re quidem,

Digitized by Google

niae, Quaeſtor ipſius, Caepio Criſpinus, maieſtatis poſtulavit, ſubſcribente [2] Romano Hiſpone: [3] qui formam vitae iniit, quam poſtea celebrem miſeriae temporum, et audaciae hominum fecerunt. nam egens, ignotus, inquies, dum occultis libellis [4] ſaevitiae principis adrepit, mox clariſſimo cuique periculum faceſſit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod ſecuti, [5] ex pauperibus divites, ex contemtis metuendi, perniciem aliis, ac poſtremum ſibi invenere

A. V. 768. A. C. 15.

re quidem, et ex vero. Nam Bithynia, diviſione Auguſti, inter eas provincias, quae Senatui et populo relictae: id eſt, proconſulares. Dio et Strabo. Quid dicam? Vulgatam haud tuear, niſi, ſi quid poſt Auguſtum in ea re mutatum. quod obſerves haud ſemel. *Lipſ.* Ita viſum etiam Savilio. Sed aberravit a vero uterque, neque Lipſio, viro ſummo, venit in mentem, ut fit, quod norat, quod aliis Taciti in locis ſimilibus viderat, veluti Ann. II, 55. praetoris nomen a Tacito poni de praeſide quocunque provinciae. Vnde *ius Praetoris* et *vis praetoris* pro iure et vi magiſtratus provincialis paſſim dicitur II, 55. 77. IV, 15. Verum vidit Ryckius, ad h. l. et Perizonius de Praetorio p. 27. 28. Etiam vetere republica *praetoris* nomen ſic dici notavimus in Clave Cic. in h. v. et docuit idem Perizonius l. c. p. 23. Sic ap. Ciceronem Ep. ad Div. II, 17. Bibulus dicitur *praetor Syriae*, qui fuit Proconſul. Itaque Granius Marcellus fuit ſane Proconſul, et Bithynia proconſularis provincia, ſed tamen communi praeſidum nomine *praetor* appellatur, neque ex hac voce ullo modo genus provinciae et imperii iudicandum. Credo verum eſſe, quod Dukero V. C. videtur ad Liv. XXXV, 29. nomina *Praetoris, ProPraetoris et ProConſulis* ſaepe eſſe a librariis permutata: hoc quidem in loco tale quid accidiſſe, nullo modo concedi poteſt, per ea, quae dixi. Salmaſius ad M. Antoninum Capitolini c. 22. Spanhemius de V. et Pr. N. Diſſ. XIII. p. 594. et Noriſius Cenot. Piſ. Diſſ. V. p. 207. putant, Praetorem dici Granium, quia Bithynia provincia Praetoria non Conſularis, in eamque mitterentur viri Praetorii, non Conſulares, ſive, quia Granius Praetorius, non Conſularis. Nam Strabo auctor eſt L. XVII. extr. provinciarum populi duo genera fuiſſe, et alias Conſulares, alias Praetorias dictas, quod etiam obtinuit in Caeſareis, in quas modo Conſulares, modo praetorii miſſi.

2 *Romano Hiſpone.*] Cuius declamationum Electa in Senecae controverſiis non uno loco. *Lipſ.*

3 *Qui formam vitae iniit.*] Non Hiſponem, ſed Criſpinum intelligi, recte monet Pichena. Id patebit, ſi conſideres ſequentia. *Sed Marcellum inſimulabat - - Addidit Hiſpo.* Sic etiam Ryckius, qui comparat locum ſimilem e XV, 19.

4 *Saevitiae principis adrepit.*] i. e. Saevitiae materiam ſubminiſtrando gratiam eius colligit; quae mox dicitur *potentia* ut ſaepe. III. 50. *muliercularum animis adrepit.*

5 *Ex pauperibus divites.* Videri poſſit a Demoſthene, Philip. IV. Καὶ γὰρ τύτων μὲν ἐκ πτωχῶν ἔνιοι ταχὺ πλέσιοι γεγόνασι, καὶ ἀδόξων ἔνδοξοι καὶ γνώριμοι: *Nam horum quidam ex pauperibus ſtatim divites facti, et ex ignobilibus glorioſi ac nobiles.* Lipſius.

6 *Am-*

Digitized by Google

A. V. 768. A. C. 15. venere. Sed Marcellum inſimulabat, *ſiniſtros de Tiberio ſermones habuiſſe:* inevitabile crimen, cum ex moribus principis foediſſima quaeque deligeret accuſator, obiectaretque reo. nam, quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hiſpo, *ſtatuam Marcelli altius quam Caeſarum ſitam: et alia in ſtatua,* [6] *amputato capite Auguſti, effigiem Tiberii inditam.* ad quod exarſit adeo, ut, rupta taciturnitate, proclamaret, *ſe quoque in ea cauſa laturum ſententiam palam et iuratum,* [7] quo ceteris eadem neceſſitas fieret. Manebant etiam tum veſtigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piſo, *Quo*, inquit *loco cenſebis Caeſar? ſi primus, habebo quod ſequar: ſi poſt omnes, vereor, ne imprudens diſſentiam.* permotus his, quantoque incautius efferbuerat, [8] poenitentia patiens, tulit, [9] abſolvi reum criminibus maieſtatis. de pecuniis repetundis

6 *Amputato capite.*] Quod nunc crimini datur, id receptum fuiſſe ſuo aevo Plinius indicat: *Surdo*, inquit, *figurarum diſcrimine capita permutantur.* E Caligula, ſimulacra numinum e tota Graecia conquiſivit, quibus capite dempto ſuum imponeretur. Suetonius. Cur tamen Tiberius ita hic exarſit? cauſſa aliqua eſt. Nam ſolebant tyrannos ea ignominia afficere: videbaturque occulte quaſi talem Marcellus damnaſſe Auguſtum. Hieronymus in prophetam Abacuc, cap. III. *Cum Tyrannus detruncatur, imagines quoque eius deponuntur et ſtatuae, et vultu tantummodo commutato, ablatoque capite, eius facies, qui vicerit, ſuperponitur.* Lipſius.

7 *Quo ceteris.*] Vix opinor haec inter verba Tiberii fuiſſe. Nimis hoc ſuperbum, aut ſaevum: ſed interpretatione ſua, et vera, addit noſter. Et ſequentia Piſonis argutius ad priora referuntur. *Lipſius.*

8 *Poenitentia patiens tulit.*] *Tanto patientius* emendant Faërnus, Muretus et alii. Non ita viſum Tacito, cui pretium fuit diſſimulare τὸ *tanto:* quemadmodum ſolent et minus brevitati ſtudentes poſt *Quo* et *Quam* omittere *Eo* et *Tam:* nec leviores auctores ſecutus, aut hic tantum, prudentiae lectoris intelligendum reliquit τὸ *magis.* Idem ergo ſenſus verborum veteris ſcripturae, quaſi haberetur: tanto, ut poenitentiam commotioris animi approbaret, magis patiens vel patientius tulit. *Gronovius.* Vid. dicta ad c. 57. Id ni eſſet, ſuſpicarer Tacitum ſcripſiſſe: *quandoque i. e.* et quoniam. *Quando*, pro *quia* etiam ſupra dixit, ſatisque uſitatum eſt. Ita ſenſus planus et oratio mollior foret: his de cauſſis, atque inſuper, quia animadvertebat, ſe non bene diſſimulaſſe iram, ſed incautius efferbuiſſe, poenituit eum facti, reumque abſolvi paſſus eſt. Ceterum Heinſius cenſebat legendum: *poenitentiae patiens*, ut alibi eſt *irae impatiens.*

9 *Abſolvi reum.*] Abſolvine? atqui damnatum eum Suetonius ait: *Statuae quidam Auguſti caput dempſerat, ut alterius imponeret. acta*

tundis,[10] ad reciperatores itum eſt. Nec patrum cognitionibus ſatiatus, iudiciis adſidebat [1] in cornu tribunalis, 75 A.V. 768. A.C. 15.

ret. acta res eſt in Senatu, et quia ambigebatur, per tormenta quaeſita eſt. Damnato reo, paullatim hoc genus calumniae eo proceſſit, etc. Ego non concilio: niſi ſi repetundarum damnatus fuit, non maieſtatis. quod tamen omnino Suetonius voluiſſe videtur. *Lipſius.*

10 *Ad reciperatores itum.*] Ergo damnatus repetundarum fuit, et tum Iudices dari ad aeſtimandum. Vide ſodes, quae ſcribo in XIV. Annal. ſuper criminis huius poena. *Lipſius.* Vir doctus παραφράζει, ad iudices ei negotio deſtinatos. Quod et obſcurum et χυδαῖον, nec verbis ſolennibus. Marcellus Donatus cauſſatur, ſenatum recuperatores dediſſe, nuſquam legi, ſed, ſenatu iubente, a praetore dari ſolitos: ita hoc quoque loco accipiendum, non recuperatores in cauſſa Granii a ſenatu datos, ſed iuſſu illius cum conſenſu Tiberii, vel ex huius mandato commiſſum iudicium recuperatorium: id oſtendere verba, *itum eſſe ad recuperatores:* aliter enim *datos* dicturum fuiſſe. Ad ille cum dicit *itum ad recuperatores*, datos dicit a ſenatu iudices, non qui rem, ut integram, audirent (iam enim apud ſenatum acta erat, ut et proconſulis Aſiae Silani 3. Ann. 66. et 67.) ſed qui lites aeſtimarent, quod et Lipſius voluit. Sic Plinius lib. 2. epiſt. 12. *Marius Priſcus, accuſantibus Afris, quibus proconſul praefuit, omiſſa defenſione, iudices petit.* Et mox: *exceſſiſſe Priſcum immanitate et ſaevitia crimina, quibus dari iudices poſſent.* lib. 4. epiſt. 9. *Cenſuit Baebius Macer, conſul deſignatus, lege repetundarum Baſſum teneri; Caepio* Hiſpo, *ſalva dignitate iudices dandos.* lib. 9. epiſt. 29. *Tuitus ſum Iulium Baſſum, ut incuſtoditum nimis et incautum, ita minime malum: iudicibus acceptis in ſenatu remanſit.* In commemorata undecima epiſtola legimus: *Marium repetundarum poenae, quam iam paſſus erat, cenſuit relinquendum.* Petrus Faber 2 Semeſt. 35. ſe concoquere negat illa verba, *quam iam paſſus erat:* quomodo enim iam ſubiiſſe poenam dici, de cuius criminibus tum primum ſenatus, non ex appellatione, iudicaret, et nondum pronuntiaſſet? itaque mali interpretis eſſe hoc additamentum, et Gruterus Buchnerusque laudant. Sed falluntur: nam ex eadem epiſtola diſcimus, cum ſeſe ultro repetundarum Marius damnaſſet, neque eo contentus eſſet Plinius; valuiſſe ſententiam Iulii Ferocis coſ. deſ. *Mario quidem iudices interim dandos; evocandos autem, quibus diceretur innocentium poenas venditaſſe.* Elapſum eſt igitur aliquid temporis, dum iſti e provincia arceſſuntur et ventitant: atque interea iudices dati lites aeſtimarunt. Hinc ergo recte dicitur eam *poenam iam paſſus*; et ſententia Collegae fuit, de Mario repetundarum poena, quam per iudices, a ſenatu datos, iam ſuſtinuerat, *modo conſularis, modo ſeptemvir epulonum, nunc neutrum* (quae verba et ipſa partem exacti ſupplicii ſignificant) debere ſenatum ſibi ſatisfactum putare. At crimina, de quibus tum ſenatus iudicabat, erant atrocia illa, quae *ultra repetundarum legem quaerebantur.* Contra Marcellum Donatum faciunt etiam, quae ſcribit noſter libro 4, 22. *Refert ad ſenatum, datiſque iudicibus Vrgulania Silvani avia pugionem nepoti miſit.* Gronovius.

1 *In cornu trib.*] v. Suet. Tib. 33.

2 Po-

A.V. 768. A.C. 15. nalis, ne praetorem curuli depelleret, multaque eo coram, adverſus ambitum, et [2] potentium preces, conſtituta. ſed [3] dum veritati conſulitur, libertas corrumpebatur. Inter quae [4] Pius Aurelius, ſenator, queſtus, [5] *mole publicae viae, ductuque aquarum, labefactas aedis ſuas*, auxilium patrum invocabat. reſiſtentibus [6] aerarii praeto-

2 *Potentium preces.*] In iudiciis. ſolent enim Advocatos aut Deprecatores adducere potentiſſimos civitatis. Ex Cicerone et Aſconio notum: repreſſitque Tiberius, quia iuſtitiam corrumpebat. At ipſe, adiungit noſter, *libertatem*. nam quomodo? quia ſcilicet in iudiciis aſſiduus, ea velut regebat ac temperabat, et ſententiae obnoxiae illi erant. *Lipſius.* De ambitu v. ſupra ad c. 2.

3 *Dum veritati conſulitur.*] Neque legendum *ſeveritati*, (ut nonnullis placuit) neque *veritas* eſt aequitas, ſive ἐπιείκεια, ſed ſimpliciter iuſtitia, ſanctitas et integritas iudiciorum. Cicero pro Caelio: *Equidem vos abducam a teſtibus, neque huius veritatem iudicii, quae mutari nullo modo poteſt, in voluntate teſtium collocari ſinam.* Lib. I. in Verr. *Sin iſtius ingentes divitiae iudiciorum religionem et veritatem perfregerint.* Lib. 5. fine: *ſi ullam ad rem, niſi ad officium et veritatem, omnes meae curae, vigiliae, cogitationeſque elaborarunt.* Noſter lib. 3. *quatenus veritati et innocentiae meae nuſquam locus eſt.* lib. 4. *neque Philippum potentia, ſed ex vero ſtatuiſſe. Conſulere* ergo *veritati* eſt operam dare, ut *integrum iudicium ſit*, ut loquitur noſter lib. 3. Sic, ſi patiantur iudices ſenatorii ordinis ſeſe corrumpi, *opinione Po. Ro. rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis ab hoc ordine* abiudicatum iri ait Cicero I. in Verrem. Haec ſi non ſufficiunt, adde quae ad Senecam de ira, 2, 29. diximus. *Gronovius.*

4 *Pius Aurelius.*] Fortaſſe hic inter maiores optimi principis Antonini: etſi nulla mentio Capitolino. *Lipſius.* De voce *Senatur* vid. ad III, 36.

5 *Mole publicae viae.*] Ab ingentibus illis ſilicibus, quibus tum viae omnes publicae ſternerentur, iſtam molem fuiſſe putat Muretus. Alii per reparationem atque aggerationem viae domum iſtam labefactam putant. Freinshemio aliter viſum, ob locum Plinii 36. 2. ubi de columnis marmoreis in atrio Scauri collocatis. *Satiſdari ſibi damni infecti egit redemptor cloacarum, cum in palatium extraherentur.* Item hunc alterius Plinii, panegyr. 51, I. *Non, ut ante, immanium tranſvectione ſaxorum urbis tecta quatiuntur: ſtant ſecurae domus, nec iam templa nutantia.* Seneca: *In hunc uſum pinus aut abies deferebatur, longo vehiculorum ordine, vicis intrementibus.* Obſtare videtur primum hoc, quod moles a privatis tranſvectae nihil ad publicum pertinent; ſed contra munitio viae publicae; itaque ſi hac damni quid factum, publicum videtur teneri: deinde, quod additur *ductuque aquarum.*

6 *Aerarii praetoribus.*] Nova locutio. Si *aerarii* abeſſet, nihil dubitationis haberet *Praetoribus;* quam vocem apud Suet. Claud. 9. pro *Praefectorum*, fruſtra tamen, reponi volebat Nic. Loënſis.

Digitized by Google

praetoribus, ſubvenit Caeſar, pretiumque aedium Aurelio tribuit, erogandae per honeſta pecuniae cupiens: quam virtutem diu retinuit, cum ceteras exueret. Propertio Celeri, praetorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies ſeſtertium largitus eſt, ſatis comperto, paternas ei anguſtias eſſe. [7] tentantis eadem alios, probare cauſſam ſenatui iuſſit, cupidine ſeveritatis, in his etiam, quae rite faceret, acerbus. unde ceteri ſilentium et paupertatem confeſſioni et beneficio praepoſuere. A.V. 768. A.C. 15.

76 Eodem anno continuis imbribus auctus Tiberis plana urbis ſtagnaverat: relabentem ſecuta eſt aedificiorum et hominum ſtrages. Igitur cenſuit Aſinius Gallus, *ut libri Sibyllini adirentur.* renuit Tiberius, perinde divina humanaque obtegens. Sed remedium coërcendi fluminis Ateio Capitoni, et L. Arruntio mandatum. [1] Achaiam ac Macedoniam, onera deprecantis, [2] levari in prae-

Loënſis. Nunc abſurdum videatur *Praetoribus*, in librisque fuiſſe aut PR. aut PRAEF. unde quam facile naſci potuerit *praetoribus*, quisque videt. Similiter hae voces permutatae in libris ap. Liv. XXV, 12. XXXII, 31. ubi v. Dr. et Suet. Aug. 33. ubi pro *Praetore urb.* repoſuimus *praefecto urb.* idque probavit et imitatus eſt Oudendorpius V. C. Itaque non dubitarem et hic ſic reponere, niſi et Hiſt. IV, 9. omnes libri haberent *praetores aerarii*, item apud Frontin. de aquaed. in SCto de curatoribus aquarum p. 179. ed. Poleni; ubi tamen Scaliger *Praefecti* malebat: quod potuit ibi e compendio naſci, quia in fine SCti eſt, *praetoribus, qui aerario praeſint.* adde dicta ad XIII, 28.

7 *Tentantis eadem.*] Adi Senecam De Beneficiis libro II. cap. VII. *Lipſius.* Sueton. Tib. 47.

1 *Achaiam ac Macedoniam.*] Achaiam quod ait, capies Graeciam totam. nec enim aliter tunc appellabant Romani. Scriptor quiſpiam apud Suidam: Μόμμιος τὴν Κόρινθον εἷλεν αὐτοβοεὶ, πρωτεύυσαν παντὸς, κατὰ τῦτο, τῦ Ἑλληνικῦ. Ὅθεν δοκῦσι καὶ νῦν Ἀχαΐαν ὀνομάζειν τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαῖοι, ἐς τὸ χειρωθὲν ἔθνος ὃ προεςὸς ἦν τότε τῆς Ἑλλάδος τὴν ὅλην μεταβαλόντες τῆς χώρας ἐπωνυμίαν: *Mommius Corinthum ſtatim et primo impetu cepit, tunc principem totius Graeciae. Ex quo Romani et nunc videntur Achaiam nominare, totam Graeciam: a gente devicta, quae tunc Graeciae praeerat, univerſam appellationem ſumentes.* Pauſanias lib. 7. *Porro redacta univerſa Graecia in provinciae formam, mittitur ad eam obtinendam ex urbe Praetor, quem Achaiae, non Graeciae, appellant, quod ſcilicet Graeci ſubacti ſunt, obtinentibus principatum Achaeis.* Lipſius.

2 *Levari proconſulari imperio.*] Durius ergo Proconſulare imperium Praeſidiali: nec cauſſam ſatis ſcio. Inquiro, et dico aliquid in EXCVRS. littera *M.* vide *Lipſius.* Poteſt fieri, ut hoc fuerit nihil

Digitized by Google

A.V. 768. A.C. 15.

in praeſens proconſulari imperio, [3] tradique Caeſari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris ac ſuo nomine obtulerat, Druſus praeſedit, quamquam vili ſanguine nimis gaudens: [4] quod vulgus formidoloſum, et

rit nihil aliud, quam *Optat ephippia bos piger*. Memineris tamen, quod initio dixit huius libri c. 2. extr.: *Nec provinciae eum ſtatum abnuebant* etc. Atque iſtis conſonant multae apud M. Tullium praeſagae querelae:, quemadmodum act. I. in Verrem: *Inveteravit enim iam opinio pernicioſa reipublicae, vobiſque periculoſa, quae non modo Romae, ſed et apud exteras nationes percrebuit, his iudiciis pecunioſum hominem, quamvis ſit nocens, neminem poſſe damnari.* Vnde ſpes impunitatis et avaritia libidoque provinciales urgendi, vexandi, exhauriendi maior. Cum igitur natura ferat imperiorum, ut male apud paucos, male per conciones republica adminiſtrata, *τὸ πλῆθος ἀποτεθηριωμένον πάλιν εὕρῃ δεσπότην καὶ μόναρχον*, ut egregie diſputat Polybius lib. 4. ita mirum non eſt provinciam dure habitam a magiſtratu ſenatorio, corruptis iudiciis, nec ulla ſpe reliqua vel evadendi vel vindicandi iniurias a poteſtatibus illatas, reſpicere unum, a quo ſine ambagibus ſpes ſit impetratum iri, *ubi ius, ubi iniuria opus ſit*, ut Iunii et Vitellii loquebantur. Atque hoc ſignificat Dio lib. 53. ubi agit de ordinatione provinciarum ſub Auguſto: *ὕστερον δὲ ἐπειδή τινες αὐτῶν ὐ καλῶς ἦρχον, τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὰ ἐκεῖνα προσετέθησαν.* Dabat et ſpem meliorum ipſius Tiberii diſciplina, qui miram provinciarum curam prae ſe ferebat: quippe qui praeſidibus onerandas maiore tributo eas ſuadentibus reſcripſerit, *boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere*: Suetonius cap. 32. Et exemplum ſeveritatis praebuit in procuratore Aſiae Lucilio Capitone lib. 4. ann. 15. Quin et contationem ſuam in mutandis praeſidibus eodem ſtudio conſulendi provincialibus excuſabat, teſte Ioſepho lib. 18, 8. quaſi animo haberet, quod apud Statium ait Eteocles: *Non parcit populis regnum breve.* Denique cogitant homines, etſi plerumque in eo decipiantur, quod ait Iſocrates Nicocle: *Ῥᾷόν ἐστιν ἑνὸς ἀνδρὸς γνώμῃ προσέχειν τὸν νοῦν μᾶλλον ἢ πολλαῖς διανοίαις καὶ παντοδαπαῖς ζητεῖν ἀρέσκειν. Gronovius.* Poſterior ratio eſt vera. Meliori conditione erant Provinciae ſub Caeſaribus, quam quae Proconſules haberent: primum, quod maiores ſumtus in Proconſ. fierent, quam legatum Caeſaris; deinde, quod facilior iniuriarum ultio in hoc, quam in illo. In Proconſule ulciſcendo iudicium requirebatur e legibus de repetundis, quae facile perfringebantur gratia, largitione etc. In Legato erat unius Caeſaris notio, item in Procuratore, v. c. Iudaeae, Praefecto Aegypti, qui facilius doceri, ad miſericordiam vocari poterat et ad poenam improborum: cuius generis exempla ſunt in Philonis Legatione ad Caium et alibi.

3 *Tradique Caeſari.*] Quod etiam factum. ideoque Strabo, qui vixit medio Tiberii principatu, libro extremo, Achaiam et Macedoniam Caeſarianis Provinciis accenſuit: aliter quam Dio, qui populi. Sed mutavit iterum Claudius, qui populo reſtituit. Habes in Suetonii cap. XXV. et Dionis LX. *Lipſius.*

4 *Quod vulgus.*] Confirmo ſcrib. *quod in vulgus.* Ita priſci ſcriptores, et ipſe Tacitus: *Multaque in vulgus grata uſurpavit, incedere ſine*

Digitized by Google

et pater arguiſſe dicebatur. cur abſtinuerit ſpectaculo ipſe, variae trahebant; alii taedio coetus, quidam triſtitia ingenii, et metu comparationis, quia Auguſtus comiter interfuiſſet. Non crediderim, ad oſtentandam ſaevitiam, [5] movendaſque populi offenſiones, conceſſam filio materiem: quamquam id quoque dictum eſt. At theatri licentia, [1] proximo priore anno coepta, gravius tum erupit, occiſis non modo e plebe, ſed [2] militibus et centurione, vulnerato tribuno praetoriae cohortis, dum probra in magiſtratus et diſſenſionem vulgi prohibent. Actum de ea ſeditione apud patres, dicebanturque ſententiae, *ut praetoribus ius virgarum in hiſtriones eſſet.* interceſſit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpituſque eſt Aſinii Galli oratione, ſilente Tiberio, qui ea ſimulacra libertatis ſenatui praebebat. valuit tamen interceſſio,

A. V. 768. A. C. 15. 77

ſine milite, pedibus intectis, et pari cum Graecis amictu. Lipſius.

Quod vulgus formidoloſum.] Pichenae (qui vulgatum probat, et *formidoloſum* active capit, ut ſupra noſter uſus eſt) interpretationi obſtat vox *dicebatur*, quod eſt *quidam dicebant*, ut de re non nimis certa. quale quod Tiberius cum filio in ſecreto egerat. Id vero non convenit populo: eius enim affectio publice nota fuit. Rectius igitur Lipſius *in vulgus.* Cicero ad Atticum, 2, 22. *quod egregie non modo iis, qui utuntur opera, ſed etiam in vulgus gratum eſſe ſentimus.* Niſi malis, *quod vulgo formidoloſum.* Sic enim amat loqui l. II. *formidoloſum paci virum inſignem.* lib. 13. *formidoloſum id imperatori dictitans.* Agricola: *quippe legatis quoque conſularibus nimia ac formidoloſa erat* legio. Et rurſum: *id ſibi maxime formidoloſum. Vulgo* autem, quod propius horum humilitas ab iſtorum vilitate diſtabat. Ad rem pertinet, quod Suetonius de Claudio cap. 34. *Quocumque gladiatorio munere vel ſuo vel alieno etiam forte prolapſos iugulari iubebat:* et quae ſequuntur. Et de avo Neronis cap. 4. *Munus etiam gladiatorium: ſed tanta ſaevitia, ut neceſſe fuerit Auguſto clam fruſtra monitum edicto coërcere.* At Nero ipſe nondum perditus, *munere neminem occidit, ne noxiorum quidem.* cap. 12. *Gronovius.*

5 *Movendas.*] Heinſio placebat *fovendas.* Vulgatum verum eſt.

1 *Proximo priore anno.*] Burm. ad Sueton. Claud. 33. putat, vel alterutrum eſſe ex interpretatione, vel legendum *maxime priore anno.* Non veniebat viro praeclaro in mentem ap. Cic. Or. 64. eſſe *proximum ſuperiorem:* Nat. D. II, 20. *orbem proximum ſuperiorem.* Nat. D. III, 21. *proxime ſuperiores.* Nempe omnes praecedentes anni ſunt priores, ſuperiores: igitur non inepte additur *proxime.*

2 *Militibus et centurione.*] Refer ad cohortem, quae adſidere ludis ſolita: itemque nota cruentas iſtas ſeditiones, et quid niſi pugnas? ut non iniuria Valerius *Theatra* dixerit *Vrbana caſtra: quoniam haec quoque*, inquit: *ſaepenumero voluptatem et religionem civili ſanguine, ſcenicorum portentorum gratia, macularunt.* lib. 2. c. 4. *Lipſius.*

Digitized by Google

A.V. interceſſio, [3] quia divus Auguſtus *immunes verberum hi-*
768. *ſtriones* quondam reſponderat, neque fas Tiberio, infrin-
A.C. 15. gere dicta eius. [4] De modo lucaris, et adverſus laſciviam fautorum, multa decernuntur: ex quis maxime inſignia: [5] *Ne domos Pantomimorum ſenator introiret, ne egredientis in publicum equites Romani cingerent:* [6] *aut alibi, quam in*

3 *Quia divus Auguſtus.*] Auguſtus ad frangendos rigidos illos animos, non dubie rei ludicrae fautor. Ideo *Coërcitionem in hiſtriones magiſtratibus, omni loco et tempore, lege vetere permiſſam, ademit: praeterquam ludos et ſcenam.* ait Suet. cap. XLV. Vbi emendo, *ludis et ſcena.* veriſſima optimaque ſententia. Mos vetus puniri hiſtriones ab Aedilibus, Praetoribus, Conſulibus, quovis tempore et quovis loco permittebat: artavit Auguſtus, et non niſi per tempus ludorum permiſit, et in loco ipſo ubi peccarant, id eſt, in ſcena. Ademit etiam ius virgarum. Quod tamen redditum eſſe magiſtratibus videtur lege Iulia de vi publica: non quidem nominatim, ſed prudentum interpretatione. Vide Paullum lib. V. Sentent. tit. XXVI. Quae tamen coërcitio relicta ab Auguſto? Exſilium, et carcer. Ideo infra in Tiberii principatu legis, *Pulſi tum hiſtriones Italia:* et alibi, *in vincla ductos fautores hiſtrionum.* idem ergo iuris in hiſtriones ipſos. *Lipſius.*

4 *De modo lucaris.*] Lucar, merces hiſtrionum. a lucis, qui multi circa urbem, quorum reditus deſtinati ad ludos. Plutarchus in Cauſſis, et Feſtus: ibique, magni patris magna proles. Pluſcula adde ex EXCVRS. in N. *Lipſius.*

5 *Ne domos Pantomimorum.*] Magnum ſtudium, ut video, Romanorum in has nugas hominum, imo furor. Veſtibula eorum, quaſi principum, frequentabantur: adhaerebant egreſſibus, non vulgus modo, ſed Eques Senatuſque. Plinius lib. 29. *Nullius hiſtrionis equorumve trigarii comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maſſilienſis,* etc. Seneca Epiſtola XLVII. *Oſtendam nobiliſſimos iuvenes mancipia Pantomimorum.* Idem fine libri I. Quaeſt. natural. *Stat per ſucceſſores Pyladis et Bathylli domus, harum artium multi diſcipuli ſunt multique doctores. privatim urbe tota ſonat pulpitum: in hoc viri, in hoc foeminae tripudiant. mares inter ſe uxoreſque contendunt, uter det latus illis.* Dare latus, explico, uter latero ſit illis: ut hic Tacitus; *Ne egredientes, Equites Rom. cingerent:* ut Martialis,

Eutychus ille tuum, Caſtrice, dulce latus.

Hanc inſaniam quam bene notat damnatque Tertullianus! *Etenim ipſi actores* (ait, libello De ſpectaculis) *et adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios, ſcenicos, xyſticos, arenarios illos amentiſſimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora ſua ſubſternunt, propter quos in ea committunt quae reprehendunt, quam magnifaciunt? deponunt et diminuunt ignominia et capitis minutione.* quem libens adduxi, ut eruam correctione elegantem ſenſum: *quibus viri animas, feminae autem illis etiam corpora ſua ſubſternunt.* idque veriſſimum. Vir magnus qui conatus eſt ante me, non attigit. *Lipſius.*

6 *Aut alibi.*] Puto, ne domi, ne in hortis. *Lipſius.* Heinſius tamen

Digitized by Google

in theatro, ſpectarentur: et ſpectantium immodeſtiam [7] *exſilio multandi poteſtas praetorius fieret.* [1] Templum ut in colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto, petentibus Hiſpanis permiſſum: datumque in omnes provincias exemplum. [2] Centeſimam rerum venalium, poſt bella civilia inſtitutam, deprecante populo, edixit Tiberius, *militare aerarium eo ſubſidio niti: ſimul* [4] *imparem oneri Remp. niſi viceſimo militiae anno veterani dimitterentur.* ita proximae ſeditionis male conſulta, quibus [5] ſexdecim

A.V. 768. A.C. 15. 78

tamen corrigit: *ſectarentur.* fruſtra. quid enim eſt *in theatro ſectari?*

7 *Exſilio multandi.*] Etiam vinculis. Infra, lib. 13. *Inter Vibullium practorem et tribunum Antiſtium ortum certamen, quod immodeſtos fautores hiſtrionum a praetore in vincla ductos omitti iuſſiſſet. comprobavere patres, incuſata Antiſtii licentia.* Ex hoc decreto patrum nata lex, quae Pandectis inſita, De poenis, lib. 28. *Solent quidam qui volgo ſe Iuvenes appellant, in quibuſdam civitatibus, turbulentibus ſe adclamationibus popularium* (ita vocat locum ipſum, ubi ſpectabat populi plebs) *accommodare, qui ſi amplius nihil admiſerint, fuſtibus caeſi dimittuntur, aut etiam ſpectaculis eis interdicitur. quod ſi correcti in eiſdem deprehendun-tur, exſilio puniendi ſunt.* Ait ecce diſerte, Exſilio; ut hic, noſter. *Lipſius.*

1 *Templum ut in colonia Tarraconenſi.*] Manſit id templum ad aevum Hadriani. In eius vita, *Tarracone biemavit, ubi ſumptu ſuo aedem Auguſti reſtituit.* Item in Severi vita. Somniavit ſibi dici, *ut templum Tarraconenſe Auguſti, quod iam labebatur, reſtitueret.* Antea iam vivus aram illic habuerat; de qua, et palma ibi enata, iocus eius in Fabio. Quod ſequitur *Datumque in omnes provincias exemplum*, cave acceperis, quaſi litterarum exemplaria diffuſa et transſcripta ad omnes provincias, cum Vertranio. ſed hoc ait, exemplo Tarraconenſium monitos alios, ut peterent impetrarentque idem. *Lipſius.*

2 *Centeſimam.*] Dico libro 2. *Lipſius.* add. Burman. de Vectig. P. R. p. 70. et ad Sueton. Cal. c. 16.

3 *Militare aerarium.*] Cuius inventor Auguſtus. Suetonius cap. XLIX. *Vtque perpetuo ſine difficultate ſumptus ad tuendos milites proſequendoſque ſuppeteret, aerarium militare cum vectigalibus novis inſtituit.* Id factum anno DCCLIX. ex Dionis LV. Zonaras Agrippae Poſtumi damnati bona in aerarium militare relata ait. Propriique huic aerario Praefecti. Tacitus lib. 5. de P. Vitellio: *clauſtra aerarii cui Praefectus erat, et militarem pecuniam rebus novis obtuliſſe.* Lapis in Samnio,

L. NERATIO. C. F.
VOL. PROCVLO
PRAEF. AERARI. MILITARIS.

Lipſius.

4 *Imparem oneri Rem.*] Quo enim citius dimittebantur (expreſſerant autem ut decimoſexto anno) eo plura et ſtatim repraeſentanda praemia. Ideo id indultum, revocatum. *Idem.*

5 *Sexdecim ſtipendiorum finem.*] Freinshemius putat multo convenientius

A. V. 768. A. C. 15. cim ſtipendiorum finem expreſſerant, abolita in poſterum. [1] Actum deinde in ſenatu ab Arruntio et Ateio, [2] an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur

79 flumina et lacus, per quos augeſcit. Auditaeque municipiorum et coloniarum legationes: orantibus, Florentinis, *ne Clanis, ſolito alveo demotus, in amnem Arnum transferretur, idque ipſis perniciem adferret.* Congruentia his Interamnates diſſeruere; *peſſum ituros foecundiſſimos Italiae campos, ſi amnis Nar,* (id enim parabatur) *in rivos diductus, ſuperſtagnaviſſet.* Nec Reatini ſilebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur, obſtrui recuſantes: *quippe in adiacentia erupturum: optume rebus mortalium conſuluiſſe naturam, quae ſua ora fluminibus, ſuos curſus, utque originem, ita fines dederit: ſpectandas etiam religiones ſociorum, qui [3] ſacra, et lucos, et aras [4] patriis amnibus dicaverint. quin ipſum Tiberim nolle, prorſus accolis fluviis orbatum, minore gloria fluere.* Seu

nientius reſtitui poſſe *ſextodecimo ſtip.* ut error iſte natus ſit ex numerorum nota. Aliud enim eſſe, *ſexdecim ſtipendiorum finem:* et omnium ſtipendiorum totiuſque militiae *finem ſextodecimo ſtipendio* circumſcriptum. Fateor ſic poſſe accipi: ſed non poſſe aliter accipi, et quidem pro eodem, quod ſubſtituit Freinshemius, metuo dicere. *Finis ſexdecim ſtipendiorum* eſt finis militiae complexus non plura ſtipendia, quam ſexdecim, ſiſtens in ſexdecim ſtipendiis completis. Nempe *finis alicuius* non tantum eſt, quo finitur aliquid, ſed etiam qui quodve finit. Sic Cicero l. de officiis; *Vulgaris liberalitas referenda eſt ad illum Ennii finem.* id eſt, quem Ennius facit vel ſtatuit. Sic *finis ſexdecim ſtipendiorum*, quem ſedecim ſtipendia ſtatuunt. *Gronovius.*

1 *Actum in ſenatu.*] Tacitus hic et ſupra duobus modo commiſſam eam curam ſcripſit. at Dio auctor quinqueviros a Tiberio conſtitutos, qui Tiberis inundationes arcerent verterentque. Vide eius verba, lib. 57. actis anni DCCLXVIII. Cur opus fuerit nova electione neſcio: quia praefecerat pridem Auguſtus. Sueton. cap. XXXVII. In monumentis frequenter, CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS. *Lipſius.*

2 *An ob moder. - verterentur fl.*] Pronum foret pro *ob* coniicere *ad*, quae duae particulae ſaepe in libris permutantur. v. Drakenb. ad Liv. 37, 27. et eſt *ad* in hac forma uſitatiſſimum. Sed nihil definire audeo. Heinſius autem putat legendum *averterentur.* Id eſt verbum proprium in hac re. Itaque ſi Ciceronem tractarem, hoc eſſe ab auctoris manu dicerem. In Tacito non audeo ſine libris.

3 *Sacra, et lucos.*] Nam fluvii priſcis inter deos: et res notior, quam ut exemplis firmetur. *Lipſ.*

4 *Patriis amnibus.*] Loquitur de fluviis, ut de diis, unde etiam mox *accolas Tiberis* vocat. *Amnes patrii* ſunt, a maioribus culti, quorum

Digitized by Google

Seu preces coloniarum, ſeu difficultas operum, ſive A. V.
ſuperſtitio, valuit, [5] ut in ſententiam Piſonis conce- 768.
deretur, qui nil mutandum cenſuerat. Prorogatur A. C. 15.
Poppaeo Sabino provincia Moeſia, additis Achaia et 80
Macedonia. [1] Id quoque morum Tiberii fuit, continuare imperia, ac pleroſque ad finem vitae in iiſdem exercitibus, aut [2] iuriſdictionibus habere Cauſſae variae traduntnr: alii *taedio novae curae ſemel placida pro aeternis ſervaviſſe:* quidam *invidia, ne plures fruerentur.* ſunt, qui exiſtiment, ut callidum eius ingenium, ita [3] anxium iudicium. neque enim eminentis virtutes ſectabatur, et rurſum vitia oderat: ex optimis periculum ſibi, a peſſimis dedecus publicum metuebat. qua haeſitatione poſtremo eo provectus eſt, [4] ut man-

quorum cultus a maioribus traditus eſt.

5 *Vt in ſententiam Piſonis.*] Ita omiſſa nunc res. Nerva tamen poſtea, ſive Traianus, ad arcendos fatales huius fluvii et non ſine omine auctus, foſſam duxit. de qua Plinius ſenſit lib. 8. Epiſtol. *Tiberis alveum exceſſit, et quamquam foſſa, quam providentiſſimus Imperator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis, quaque planum ſolum, pro ſolo cernitur.* Legerim, *quaque planum, ſolus pro ſolo cernitur.* Lipſius.

1 *Id quoque morum Tiberii fuit.*] Sueton. Tib. c. 41. Ioſephus A. I. XVIII. 8.

2 *Aut iuriſdictionibus.*] Provincias inermes ſic appellat, a praecipuo in iis Praeſidum munere, quod ſola fere iuriſdictione implebatur. *Lipſius.* In veteri republica *Imperio* et *poteſtate* diſtinguebantur Praeſides provinciarum. *Cum imperio* erant ProConſules fere, h. e. cum exercitu et poteſtate belli gerendi, et quidem in provinciis vel maioribus, vel infeſtioribus a finitimis hoſtibus: *Cum poteſtate* autem fere Propraetores in provinciis minoribus, aut pacatis, et ab hoſte tutis. Poteſtas erat in iuriſdictione. Cicero ad Q. Fr. I, 1, 7. *Mihi quidem videtur non ſane magna varietas eſſe negotiorum in adminiſtranda Aſia, ſed ea tota iuriſdictione maxime ſuſtineri.* Ciceronis autem provincia erat praetoria. Cum ergo commutata republ. minores provinciae et pacatae eſſent ProConſulum, maiores, et ubi exercitus, a Legatis Caeſarum Propraetore adminiſtrarentur, intelligi poteſt, h. l. commode provincias has per exercitus, illas per iuriſdictionem exprimi. Poterat dicere, eoſdem Legatos et ProConſules.

3 *Ita anxium iud.*] v. ad c. 73. extr.

4 *Vt mandaverit quibuſdam.*] Suetonius in Tiberio cap. LXIII. *Vnum et alterum conſularem oblatis provinciis, non auſus a ſe dimittere, uſque adeo detinuit, donec ſucceſſores poſt aliquot annos praeſentibus daret.* Ceterum alii alias cauſſas tradunt. Suetonius c. 41. ignaviam et negligentiam reip. Ioſeph. A. I. I. c. honeſtiorem longe, ſtudium parcendi ſociis et provincialibus. Hiſtorici imitantur popu-

A.V. daverit quibuſdam provincias, quos egredi urbe non erat
768. A.C. paſſurus. De comitiis conſularibus, quae tum primum,
15. illo principe, ac deinceps fuere, vix quidquam firmare
81 auſim: adeo diverſa, non modo apud auctores, ſed in ipſius orationibus, reperiuntur. Modo, ſubtractis candidatorum nominibus, originem cuiuſque, et vitam, et ſtipendia [1] deſcripſit, ut, qui forent, intelligeretur: aliquando, ea quoque ſignificatione ſubtracta, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, ſuam ad id curam pollicitus eſt: plerumque *eos tantum apud ſe profeſſos*, diſſeruit, *quorum nomina conſulibus edidiſſet: poſſe et alios profiteri, ſi gratiae, aut meritis confiderent.* ſpecioſa verbis, re inania, aut ſubdola: quantoque maiore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura ad infenſius ſervitium.

tur populum fere: pro ſuo quisque ingenio, ſtudiis, moribus, interpretatur quidque.

1 *Deſcripſit.*] Eſt verbum proprium, quo utuntur, cum de aliquo non nominatim dicitur, ſed tamen ita, ut, qui ſit, intelligatur. Sed boni auctores, velut Cicero, fere iungunt accuſativo perſonae: *deſcribere aliquem.* vide exempla in Clave Cic. in h. v. ex qua ratione dicendum erat: *origine quemque et vita, et ſtipendiis deſcripſit:* h. e. commemoranda origine, moribus et ſtipendiis. Sed vulgatum a Tacito eſſe puto.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER SECVNDVS.

Breviarivm Libri.

Motus aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex ſolio et ſolo ab Artabano pellitur: et ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Qui eodem mox demovetur a Silano Praeſide Syriae ob metum et Artabani minas. At Tiberius, ſpecie moti Orientis, Germanicum a legionibus ſuetis abſtrahit. cui paret ille, ſed lente. Prius enim Germaniam ingreditur, et fabricata ingenti claſſe, exercitum Oceano ad Amiſiam flumen vehit. Illic Angrivarios Stertinio duce populatur et ſternit. mox Cheruſcos et Arminium ingenti proelio vincit. multumque gloriae partum, niſi in regreſſu fortuita clades eam obliteraſſet. Navium enim hominumque maximam partem in Oceano amiſit, vi tempeſtatis et imperitia eius maris. Interea Romae vir nobilis Libo Druſus ſtudii rerum novarum defertur. accuſatur in Senatu, et parte aliqua convincitur. Tiberium infenſum expertus, et veniae nulla ſpe, gladio incubuit. M. Hortali preces (nepos is Hortenſii) in manifeſta paupertate, ſpretae a Principe. Clemens Poſtumi Agrippae ſervus, domino interfecto, faciem et nomen eius mentitur. res Romanas turbat. occulte conſcios et adiutores multos habet. opera tamen et ingenio Salluſtii Criſpi ſine motu capitur, et Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Cattis, Cheruſcis, aliiſque gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in urbem accitus, et indigne habitus, fato moritur. Regnum eius in provinciam redactum. Germanico Oriens permiſſus, cum maiore, quoquo adiſſet, imperio: Cn. Piſoni Syria, cum occultis (ut creditur) in Germanicum mandatis. Druſus in Illyricum it, dux contra Germanos. qui

Digitized by Google

tamen inter ſe diſcordes, otium et ſecuritatem Romanis fecere. Cheruſci duce Arminio, potentem et veterem regem Maroboduum, magno nec incruento proelio vincunt. In Aſia duodecim celebres urbes terrae motu collapſae, aut hauſtae ſunt. Tacfarinas in Africa bellum ſive latrocinium exercet. idque a Furio Proconſule ſtatim repreſſum. Germanicus in Armeniam venit: regem Senonem volentibus iis imponit. Druſus Germanos ad diſcordias inlicit. Maroboduus vi Catualdae regno pulſus in Italiam venit, et Ravennae per duodeviginti annos egit. Idem Catualdae mox caſus, qui Forum Iulium miſſus. Rheſcuporis Thracum rex, opera Pomponii Flacci in vincla datur: Romam perducitur. Germanicus Aegyptum luſtrat. reverſus, inimicitias cum Piſone exercet, et denunciat. ſed paullo poſt morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiae extinguitur. Veneni a Piſone dati ſuſpicio erat. qui conatus armis Syriam repetere, a Sentio aliiſque Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romae decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Veſtalis capta. Arminius in Germania dolo caeſus. Haec geſta annis quattuor,

COSS. T. STATILIO SISENNA TAVRO, ET L. SCRIBONIO LIBONE. C. CAELIO RVFO, ET L. POMPONIO FLACCO. TIBERIO CAESARE AVG. III. ET GERMANICO CAESARE II. M. IVNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

I Siſenna Statilio Tauro, L. Libone Coss. mota Orien-
A.V. tis regna provinciaeque Romanae, initio apud Par-
769. thos orto, qui petitum Roma acceptumque regem,
A.C. quamvis [1] gentis Arſacidarum, ut externum aſperna-
16. bantur.

COMMENTARIVS.

1 *Gentis Arſacidarum.*] Strabo lib. 15. Τούτων δὲ καὶ τὸ παρὰ τοῖς Παρθυαίοις. Ἀρσάκαι γὰρ καλοῦνται πάντες, ἰδίᾳ δὲ ὁ μὲν Ὀρώδης, ὁ δὲ Φραάτης, ὁ δὲ ἄλλο τι. Ubi vir magnus, Imo *Arſacidae* vocabantur, inquit, non *Arſacae*; et ita legendum, dictante cum Grammaticorum canonas, tum Dionem, et ipſum Strabonem. Idem tamen ad lib. 12. Paphlagoniae reges *Pylaemenes* vocabantur: Cappadociae plerique *Ariarathes*: Thraciae ple-

bantur. Is fuit Vonones, obſes Auguſto datus a Phraa- A.V.
te. Nam Phraates, quamquam [2] depuliſſet exercitus 769.
duceſque Romanos, cuncta venerantium officia ad A.C.
Auguſtum verterat, [3] partemque prolis firmandae ami- 16.
citiae miſerat: [4] haud perinde noſtri metu, quam [5] fidei

[illegible] plurimis Cotys nomen fuit: [illegible] Arſacae: ſic ibi. [illegible] Grammaticorum [illegible] [illegible]

[illegible] item quatuor, miſit Romam. Verba eius ſententiaque [illegible] lib. 16. [illegible] [illegible]

tamen inter ſe diſcordes, otium et ſecuritatem Romanis fecere. Cheruſci duce Arminio, potentem et veterem regem Maroboduum, magno nec incruento proelio vincunt. In Aſia duodecim celebres urbes terrae motu collapſae, aut hauſtae ſunt. Tacfarinas in Africa bellum ſive latrocinium exercet. idque a Furio Proconſule ſtatim repreſſum. Germanicus in Armeniam venit: regem Senonem volentibus iis imponit. Druſus Germanos ad diſcordias inlicit. Maroboduus vi Catualdae regno pulſus in Italiam venit, et Ravennae per duodeviginti annos egit. Idem Catualdae mox caſus, qui Forum Iulium miſſus. Rheſcuporis Thracum rex, opera Pomponii Flacci in vincla datur: Romam perducitur. Germanicus Aegyptum luſtrat. reverſus, inimicitias cum Piſone exercet, et denunciat. ſed paullo poſt morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiae extinguitur. Veneni a Piſone dati ſuſpicio erat. qui conatus armis Syriam repetere, a Sentio aliiſque Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romae decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Veſtalis capta. Arminius in Germania dolo caeſus. Haec geſta annis quattuor,

COSS. T. STATILIO SISENNA TAVRO, ET L. SCRIBONIO LIBONE. C. CAELIO RVFO, ET L. POMPONIO FLACCO. TIBERIO CAESARE AVG. III. ET GERMANICO CAESARE II. M. IVNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

I Siſenna Statilio Tauro, L. Libone Coſs. mota Orien-
A.V. tis regna provinciaeque Romanae, initio apud Par-
769. A.C. thos orto, qui petitum Roma acceptumque regem,
16. quamvis [1] gentis Arſacidarum, ut externum aſpernabantur.

Commentarivs.

1 *Gentis Arſacidarum.*] Strabo lib. 15. Τοιῦτον δὲ καὶ τὸ παρὰ τοῖς Παρθυαίοις. Ἀρσάκαι γὰρ καλῦνται πάντες, ἰδίᾳ δὲ ὁ μὲν Ὀρώδης, ὁ δὲ Φραάτης, ὁ δὲ ἄλλο τι. Vbi vir magnus, Imo *Arſacidae* vocabantur, inquit, non *Arſacae*; et ita legendum, dictare cum Grammaticorum canonas, tum Dionem, et alibi Strabonem. Idem tamen ad lib. 12. Paphlagoniae reges *Pylaemenes* vocabantur: Cappadociae plerique *Ariarathes*: Thraciae plu-

bantur. Is fuit Vonones, obſes Auguſto datus a Phraa- A. V.
te. Nam Phraates, quamquam [2] depuliſſet exercitus 769.
duceſque Romanos, cuncta venerantium officia ad A. C.
Auguſtum verterat, [3] partemque prolis firmandae ami- 16.
citiae miſerat: [4] haud perinde noſtri metu, quam

H 5 [5] fidei

eiae plurimis *Cotys* nomen fuit: Parthorum *Arſacae*: ſic ibi. Nimirum ſi πατρωνυμικὸν formandum ſit, Grammaticorum canones Ἀρσακίδης volunt, ut *Priamides*, *Tydides*: ſed ipſi haud dubie ſalutabantur et ſe ſcribebant quiſque, *Arſaces*; non *Arſacides*, ſimul imperare coeperant, etſi prius alio nomine fuiſſent. Sic apud Salluſtium, *Rex Mithridates Regi Arſaci*, ſcribit. Is erat Phraates, ſecundus Pacori filius, gente *Arſacides*, nomine inter ſuos *Arſaces*. Dio libro 36. τοῦ γὰρ Ἀρσάκου τοῦ τῶν Πάρθων βασιλέως ἀποθανόντος ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, Φραάτην τὸν διάδοχον αὐτοῦ προσεδόκασεν οἰκειώσεσθαι. Hic Arſaces erat Pacorus, quem modo nominabamus. Sic et Trogus teſtatur, memoriae conditoris Parthos hunc honorem habuiſſe, *ut omnes exinde reges ſuos Arſacis nomine nuncupent.* Lapis vetus Romae:

SERASPADANES. PHRAATIS.
ARSACIS. REGVM. REGIS. F.
PARTHVS.
RHODASPES. PHRAATIS.
ARSACIS. REGVM. REGIS.
PARTHVS.

Recte igitur et Strabo Ἀρσάκαι. *Gronovius.*

2 *Depuliſſet exercitus.*] Poſſit alicui in mentem venire *pepuliſſet*. Sed vulgatum recte habet. Paullo poſt: *ubi illam gloriam trucidantium Craſſum, exturbantium Antonium.* Et h. l. ſermo eſt de Antonio: quamquam *depellere* etiam ſimpliciter pro *vincere* dicitur. ut III, 73. et alibi.

3 *Partemque prolis.*] Quatuor filios, ſi Straboni credimus, et eorum uxores duas, cum filiis item quatuor, miſit Romam. Verba eius ſententiaque gemina ſunt huic loco, lib. 16. Ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον, τὸν ἐπιστατοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρησεν ὅμηρα αὐτῷ Σαρασπάδην, καὶ Κεροσπάδην, καὶ Φραάτην, καὶ Βαώνην καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ υἱεῖς τέτταρας δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ. *Phraates vocato ad colloquium Titio, qui tunc Syriae praeerat, quatuor legitimos filios ei tradidit obſides, Saraſpadem, etCeroſpadem et Phraatem, et Vononem, et uxores horum duas, et quattuor liberos, veritus domeſticas ſeditiones et inſidias.* Tantum in iis emendaverim, Φραάτην καὶ Βονώνην. Fuerunt enim inter obſides Phraates et Vonones. Vide eumdem ſcriptorem libro 6. Hac ipſa de re Iuſtinus libro 42. *Sed et filii nepoteſque Phraatis obſides Auguſto dati.* Lipſius.

4 *Haud perinde noſtri metu.*] Vtriuſque facti haec ratio eſt, non tantum venerationis adverſus Auguſtum, ut Boxhornio placet: nam τὰ *firmandae amicitiae* nil niſi praetextum ſignificant. Imperaturum Parthis oportebat eſſe Arſacidem: Quem gravem facile deſtituebant, ſi copiam alterius haberent, eadem ſtirpe prognati: ſin, ſpes erat minus auſuros, cum deeſſet, quem ſubornarent adverſus praeſentem, cuiuſque auctoritatem ſequerentur. Sic Ptolemaeus Phyſcon arceſſitum maximum a Cyrenis filium Memphitem, ne eum Alexandrini contra ſe regem crearent, interfecit. Hoc ſpectavit et Nero in Britannice

2 [5] fidei popularium diffiſus. Poſt finem Phraatis et [1] ſe-
A.V. quentium regum, ob internas caedes, venere in urbem le-
769. gati a primoribus Parthis, qui Vononen [2] vetuſtiſſimum
A.C. 16. liberorum eius accirent. Magnificum id ſibi credidit Caeſar, [3] auxitque opibus. Et accepere barbari laetantes, ut ferme ad nova imperia. Mox ſubit pudor, *degeneraviſſe Parthos: petitum alio ex orbe regem, hoſtium artibus infectum: iam inter provincias Romanas* [4] *ſolium Arſacidarum haberi, darique.* [5] *Vbi illam gloriam*

nico tollendo: *tanto magis fovendum patribus populoque Principem, qui unus ſupereſſet e familia ſummum ad faſtigium genita.* 13. Ann. 17. Hic ipſe Phraates, cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret: ne eſſet, qui rex nominari poſſet, adultum filium interfici iuſſit, teſte Trogo. Eandem ob cauſſam hos amandavit. Nam quod Ioſephus narrat: etiam verum cenſeo. Phraates metuebat exemplum ſuum; eum metum intendit mulier quaſi et ipſa pro marito timens, cum revera filio locum ad ſucceſſionem pararet. Species aſſumpta, ut firmandae amicitiae obſides eſſent. *Gronovius.*

4 *Fidei popularium.*] Eadem cauſſa in Strabone. nec iniuria etiam liberis ſuis diffiſus, ne ſuo exemplo ſe tollerent. Ipſe enim Orodem patrem ſuſtulerat, itemque fratres vigintinovem. Ioſephus miſſionem hanc obſidum ad Thermuſae uxoris artes refert, ut illis abſentibus filio ſuo Phraataci regnum conficeret, quod evenit. *Lipſius.*

1 *Sequentium Regum.*] Adeo ergo multi interiecti inter Phraatem. et filium eius hunc Vononem? Ego ſane duos reperio, Phraatacem, et Orodem. Sed quia confuſum hoc totum ſtemma, et multa eius in Tacito mentio: dedi in EXCVRS. ſuper eo, quod opus, littera *A. Idem.*

2 *Vetuſtiſſimum liberorum.*] Atqui in Strabone quartus ordine, minimuſque ponitur. *Lipſius.* Bene monet Freinſhemius, intelligendum eſſe de tota progenie, ex qua tum natu maximus Vonones, cum legatio mittebatur.

3 *Auxitque opibus.*] Comitatu, pecunia, alia pompa inſtruxit, regium in morem. *Lipſius.* Mox, *ut ferme ad nova imperia* int. ſolent laeti eſſe vel laetari.

4 *Solium Arſacidarum.*] Quod et ſaepius eſt factum. eoque velut de more, ſcribit Hegeſippus, in oratione Agrippae regis: *Perſarum ſuperba audimus imperia, ſed eorum quoque obſides vidimus: et cum ipſi pluribus nationibus imperent, offerunt liberos ſuos, et nobilitatem ſuam, ſervire Romanis gaudent pro fide pacis, ſimul ut ſerviendo diſcant ſuis imperare. offerunt veſtes, monilia, elephantos quoque Romanis, unum tributum reges imponere.* Poſtrema huc faciunt, et emendem: *elephantos: quodque Romanis unum* (vel, *ſummum*) *tributum.* Lipſius.

Solium Arſacidarum.] Claudianus IV. Conſ. Honorii Pan.

Si tibi Parthorum ſolium fortuna dediſſet,
Care puer, terriſque procul venerandus Eois
Barbarus Arſacio conſurgeret ore tiaras:

Apud Hegeſippum, quem tentat ὁ πάνυ, legendum cenſeo: *offerunt veſtes, monilia, elephantos; quodque Romanis viſum eſt tributi genus imponere.*

riam trucidantium Craſſum, exturbantium Antonium; A.V.
ſi mancipium Caeſaris, tot per annos ſervitutem perpeſ- 769.
ſum, Parthis imperitet? Accendebat dedignantes et ipſe, A.C.
diverſus a maiorum inſtitutis: [6] raro venatu, ſegni equo- 16.
rum cura: quotiens per urbes incederet, lecticae geſtamine, [7] faſtuque erga patrias epulas. Inridebantur et [8] Graeci comites, ac viliſſima utenſilium [9] anulo clauſa: ſed prompti aditus, obvia comitas, ignotae Parthis virtutes, [10] nova vitia; et quia ipſorum moribus

imponere. Vel, *viſum tributorum genus imponere.* Gronovius.

5 *Vbi illam gloriam.*] Formula deſiderantis et exprobrantis bonum amiſſum, ut recte Freinshemius. vid. de ea Heinſ. ad Ovid. Heroid. IV, 150.

6 *Raro venatu, ſegni equorum cura.*] Quae tamen unica ſtudia procerum regiſque. Xenophon libro VIII. Paedias. *Τῆς πολεμικῆς δὲ ἕνεκα ἀσκήσεως, ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν, ὥσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. Καὶ νῦν δὲ Βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι περὶ βασιλέα, ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. Militaris exercitii gratia ad venationem eduxit, quos ad eam idoneos rebatur. hanc exiſtimans et univerſe optimam exercitationem ad militiam eſſe, et maxime ad equeſtrem. Itaque et nunc Rex Perſarum, atque alii circa Regem, aſſidui ſunt in venatu.* Lipſius.

7 *Faſtuque erga p. e.*] *Faſtus* h. l. eſt faſtidium, quod proprie in cibis dicitur. et id eſt etiam interdum e ſuperbia: unde *ſuperbus dens* ap. Horatium de faſtidio. S. II. 6, 87. ſimplicem victum Perſarum faſtidiebat, adſuetus Romae delicatioribus.

8 *Graeci comites.*] v. Excurſ. XV. ad Suet.

9 *Anulo clauſa.*] Signatorium anulum intellegit: ſive, ut alii appellant, ſigillaricium, qui habeat *χαρακτῆρα*. De quo Vopiſcus in Aureliano: *Vxori et filiae anulum ſigillaricium quaſi privatus inſtituit.* Moris autem Romani, ut domi ſupellex penuſque omnis eo ſignaretur: nequid negligentia aut furto periret. Exempla in EXCVRS. vide in *B. Lipſius.* Lucianus Hermotimo: *καὶ μόνον ἀριθμῷ παραλαβὼν τὰ κρέα, ὁπόσα τῷ παιδὶ κατόπιν ἑστῶτι παρέδωκε, καὶ σημηνάμενος ἐπιμελῶς, τὸ ἀπ' ἐκείνου καθεύδει.* De *utenſilibus* vide ad lib. I, 70. *Gronovius.*

10 *Nova vitia.*] Vultne ipſas virtutes ignotas, habitas pro vitiis? poſſit ſic accipi: ut comitas illa, pro vilitate fuerit: ſed potius eſt, duo dici. ut et ignotas quaſdam virtutes intulerit; et nova etiam vitia, luxum videlicet, delicias, aliaque Romana. Mox, *ipſorum maioribus:* haud male etiam, *moribus.* *Lipſius.* Hoc praeferunt Muretus, Freinshemius et Heinſius Obſ. Miſc. V. IX. T. III. p. 382. ſive *a moribus.* Recte recepit Gronovius. Quod autem ad verba *ignotae Parthis virtutes, nova vitia,* attinet, priorem Lipſii interpretationem cum Heinſio in Obſ. Miſc. l. c. probamus. Ceterum quod hic locum ſic conſtituendum putat: *ignotae Parthis virtutes, novitate inviſae, et quia ipſorum a moribus alienae, perinde odio pravis et honeſtis:* id nimis recedit a vulgata ſcriptura, nec neceſſarium videtur.

Digitized by Google

3 bus aliena, perinde odium pravis et honeſtis. Igi-
A. V. tur Artabanus, Arſacidarum e ſanguine, apud Dahas
769. adultus, excitur, primoque congreſſu fuſus, [1] reparat
A. C. vires, regnoque potitur. Victo Vononi [2] perfugium
16. Armenia fuit, vacua tunc, interque Parthorum et Romanas opes infida, [3] ob ſcelus Antonii, qui [4] Artavaſden regem Armeniorum, ſpecie amicitiae inlectum, dein catenis oneratum, poſtremo interfecerat. Eius filius Artaxias, memoria patris nobis infenſus, Arſacidarum vi ſeque regnumque tutatus eſt. [5] occiſo Artaxia per dolum propinquorum, datus a Caeſare Armeniis Tigranes, [6] deductuſque in regnum a Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis eius, quamquam

tur. Senſus eſt: virtutes Vononis, ut promti aditus et obvia comitas, quia ignotae ante Parthis in regibus, pro novis vitiis habebantur, omninoque et prava et honeſta eius inſtituta odio erant, propterea, quod a moribus ipſorum aliena erant.

1 *Reparat vires.*] Fuga capta ad montes Mediae, ait Ioſephus. *Lipſius.*

2 *Perfugium Armenia.*] Primo Seleucia. Vide eumdem Scriptorem libro XVIII. *Idem.*

3 *Ob ſcelus Antonii.*] Vere ſcelus. nec enim cenſori Tacito, ludus et iocus, ut hodie, fallere fidem. Artavaſdes autem Antonium expeditione Parthica deſeruiſſe viſus, fallacibus ab eo litteris excitus, in vincla habitus, et in triumpho Alexandriam ductus eſt. Vide Dionem, et Plutarchum. *Idem.* Add. Strabonem l. XI. extr.

4 *Artavaſden.*] *Artabazen* Graeci ſcriptores vocant, Ioſ. B. I. l. 13. extr. Dio Caſſ. Lib. LIII. p. 526. et alibi, Plutarchus in Craſſ. p. 554. ſed idem in Anton. p. 939. et Strabo L. XI. p. 530. *Artavaſden.*

5 *Occiſo Artaxia.*] Ioſephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis, ita enim appellat pro Artavaſde, ut alibi etiam Plutarchus. occiſum eum a propinquis non dicit, dicit a Tiberio et Archelao pulſum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulſi ſolum, ſed etiam occiſi. Ad Itium.

- - - Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit.

Suetonius, *Ducto ad Orientem exercitu regnum Armeniae Tigrani reſtituit, ac pro Tribunali diadema impoſuit.* Dio hiſtoriam confundit, et Artabazem nominat pro Artaxia; Tigranem facit eius fratrem, lib. LIV. Res autem ita habet. Artavaſdes, ſive Artabazes, duum filiorum pater, Artaxiae et Tigranis. ille maior natu. Adi Ioſephum, lib. XV. cap. IV. *Lipſius.*

6 *Datus - deductusque.*] Proprie *datus.* hoc verbo in numis Auguſtum uſum ad Suet. Tib. 9. obſervatum Torrentio, et aliis. *Deducere* plane exprimit Ioſephi κατάγειν. Sed Suet. l. c. dicit *regnum Armeniae Tigrani reſtituit.* Id ſi proprie capias, falſum eſt: ſed *reſtituere* ibi capio pro *dare*, vid. viros doctos ad Vell. II, 32. et ſic verbum hoc poſtea ſaepe uſurpatum etiam in conſti-

Digitized by Google

quamquam ſociatis, [7] more externo, in matrimonium A. V.
regnumque. Dein iuſſu Auguſti impoſitus Artavaſdes, 769.
et non ſine clade noſtra deiectus. Tum C. Caeſar com- A. C. 16.
ponendae Armeniae deligitur. Is Ariobarzanem, origi- 4
ne Medum, ob inſignem corporis formam et praeclarum
animum, volentibus Armeniis praefecit. Ariobarzane
morte fortuita abſumpto, ſtirpem eius haud toleravere:
tentatoque feminae imperio, cui nomen Erato, eaque
brevi pulſa, incerti ſolutique, et [1] magis ſine domino,
quam in libertate, profugum Vononem in regnum acci-
piunt. Sed ubi minitari [2] Artabanus, et parum ſubſidii
in Armeniis, vel, ſi noſtra vi defenderetur, bellum ad-
verſus Parthos ſumendum erat; rector Syriae, Creticus
Silanus, excitum cuſtodia circumdat, manente luxu et
regio nomine. quod ludibrium ut effugere agitaverit
Vonones, [3] in loco reddemus. Ceterum Tiberio haud 5
ingratum accidit, turbari res Orientis, ut ea ſpecie Ger-
manicum ſuetis legionibus abſtraheret; [1] noviſque pro-
vinciis impoſitum, [2] dolo ſimul et caſibus obiectaret.
At ille, quanto acriora in eum ſtudia militum, et aver-
ſa patrui voluntas, celerandae victoriae intentior, [3] tra-
ctare

conſtitutionibus principum. vid. Gloſſar. Nomic. Cod. Theodoſ. h. v.

7 *More externo.*] Qui mos etiam Aegyptiis, aliiſque barbaris ad Orientem. *Lipſius.*

1 *Magis ſine domino.*] Nam libertas legibus et magiſtratibus ſuis conſtat, et imperii certa forma. Itaque ſine domino eſſe poſſunt, nec tamen liberi proprie dicendi. *Lipſius.*

2 *Artabanus.*] Qui Orodem ſive Herodem filium ſuum regem iis dedit. Ioſephus l. XVIII. c. IV. qui etiam hanc rem fuſius exſequitur, paullum tamen a Tacito diverſus. *Idem.*

3 *In loco reddemus.*] Reddidit hoc ipſo libro ſub finem. *Lipſius.*

1 *Novis provinciis.*] Accurate. non enim uni provinciae praepoſitus, ſed omnibus, quae in oriente, ſive ut c. 43. dicit, quae mari dividuntur, cum Imperio Proconſulari.

2 *Dolo ſimul.*] Dolo, quem ipſe meditabatur, et in longinquis locis veneno tollere, obſcuriore ſic fama. *Lipſius.* *Obiectare* imitatione Virgilii dixit Aen. II, 751. nam omnino ſaepe hunc imitatur: ut paullo ante: *volentibus Armeniis praefecit*, ſimile eſt illi Georg. II, 561. *victorque volentes per populos dat iura* etc.

3 *Tractare praeliorum vias.*] Heinſius l. c. coniiciebat *praeliorum dubia*, ut dixit noſter Hiſt. II, 33. pro quo alibi eſt *incerta praeliorum* ibid. 77. Accommodatius ad ſcripturam vulgatam et eodem ſenſu *vices*, Acidalius. At mihi videtur Tacitus his verbis non idem dicere, quod verbis ſequentibus, ſed potius, Caeſarem conſultaſſe

Digitized by Google

A. V. 769. A. C. 16. ctare praeliorum vias, et quae ſibi tertium iam annum [4] belligeranti [5] ſaeva vel proſpera eveniſſent. *fundi Germanos [6] acie, et iuſtis locis: iuvari ſilvis, paludibus, brevi aeſtate, et praematura hieme: ſuum militem haud perinde vulneribus, quam ſpatiis itinerum, [7] damno armorum adfici: feſſas Gallias miniſtrandis equis: longum impedimentorum agmen, opportunum ad inſidias, defenſantibus iniquum. at, ſi mare intretur, [8] promptam ipſis poſſeſſionem,*

ſultaſſe de modo belli cum Germanis gerendi, quaeque optima eſſet ratio belli illius bene gerendi; et quidem comparandis et proſperis et adverſis, quae ſibi antea in illo bello eveniſſent; unde colligebat, optimum fore, ſi per mare ingrederetur hoſtium fines. Res mihi videtur eſſe plana ex iis, quae ſequuntur: *fundi Germanos — media in Germania fore:* in quibus explicatur, quomodo Germanicus conſultarit de bello, h. e. tractarit procliorum vias. *Via* eſt modus rei gerendae, tractandae, conſequendae. Cic. Ep. IV, 13. *omnes vias perſequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire poſſe.* et ad Q. Fr. I, 1. *omnes vias pecuniae norunt.* Or. I, 19. *docendi ratio et via.* Similiter Graeci λύρης, μύθων οἴμους dicunt, de quo diximus ad Callimachi H. in Dianam. Imitatus eſt Thucydidem I, 122. ὁδοὶ τοῦ πολέμου.

4 *Quae ſibi tertium iam annum belligeranti.*] Imo plures. Nam continenter in Germanos bellum geſſit, a clade Vari: excepto anno Conſulatus. Sed Tacitus a poſtrema eius miſſione annos numerat, quae fuit exacto conſulatu eius, ſub Auguſti mortem. *Lipſius.*

5 *Saeva vel proſpera.*] Verius hic eſſet, *ſcaeva*, id eſt, ſiniſtra. *Idem.* Fuit cum laſcivirent in hoc vocabulo paſſim inculcando ingenia: ſed raris proceſſit. *Saevum* eſt interdum grave, durum, aſperum, crucians: et ſic utique non ex ſententia et optatis. Sic: *ſaeva tempeſtas, ſaevus dolor, ſaevae catenae, ſaeva paupertas, neceſſitas. Fortuna ſaevo laeta negotio,* gaudens adverſa ſecundis miſcere. Salluſtius in Catil. *quoniam, quae occulte tentaverat, aſpera foedaque evenerant.* Quid hoc aliud quam *ſaeva?* et omnia, quam *adverſa?* Gronovius. Sic *ſaevus ſcopulus* pro aſpero, Virg. Aen. V, 270.

6 *Acie et iuſtis locis.*] Nove dictum, pro aequis locis. *Lipſius.*

7 *Damno armorum adfici.*] Satis defendi vulgatum verbis quae leguntur I, 71. *quod cuique promptum, arma, equos, aurum offerentes: quorum laudato ſtudio Germanicus, armis modo et equis ad bella ſumptis, propria pecunia militem iuvit:* et hanc hiſtoriae partem, ſuaque in ea verba, maxime reſpexiſſe auctorem poſteriori loco putem. ut enim ibi inſtrumentum utrumque belli, et arma et equos accepiſſe dicit Germanicum, ita hic tacite ſecum queri utriuſque damno exercitum per expeditionem terreſtrem affici. *Gronovius.* adde Ryckium ad h. l.

8 *Promptam ipſis poſſ.*] Nam triremes et claſſem in Rheno, et ad Oceanum, ordinariam Romani habebant. At eo aevo Germani navigiorum rudes: mox quam didicerunt? Saxones, Normanni, et piratarum illa agmina dicant: qui Europam per ſaecula aliquot magnis claſſibus cladibuſque infeſtarunt. *Lipſius.* Nihil mutandum cum Acidalio et Boxhornio, qui volunt

Digitized by Google

ſeſſionem, et hoſtibus ignotam: ſimul bellum [9] *maturius* A.V.
incipi, legioneſque et commeatus pariter vehi: integrum 769.
equitem, equoſque, per ora et alveos fluminum, media A.C.
in Germania fore. Igitur huc intendit: miſſis ad cenſus 16. 6
Galliarum; P. Vitellio et [1] Cantio: Silius, et Anteius, et Caecina fabricandae claſſi praeponuntur. Mille naves ſufficere viſae, properataeque: aliae [2] breves, anguſta puppi proraque, et lato utero, quo facilius fluctus tolerarent: quaedam planae carinis, ut ſine noxa ſiderent: plures [3] appoſitis utrimque gubernaculis, converſo

volunt *profectionem.* Facile Romanis, inquit, occupatu eſſe mare. Nam *poſſidere* eſt occupare interdum. Caeſar 4 Gall. *vel ſibi agros attribuant vel patiantur eos tenere, quos poſſederint.* Liv. 24. *Cauſſam nactus erat, tam divitis hominis bona poſſidendi vendendique*, id eſt, invadendi vel occupandi. Idem in lib. 31. *Vrbem ad quam defendendam miſſa erat, per ſcelus poſſedit.* Neque aliter noſter in vita Agricolae: *Monam inſulam, cuius poſſeſſione revocatum Paullinum rebellione totius Britanniae ſupra memoravi.* Gronovius. Reſtat tamen hic ſcrupulus, quod et in his, et in aliis ſimilibus locis, verbum *poſſidendi*, aut *poſſeſſionis*, ſemper hanc vim adiunctam habet, ut id, quod invaditur, in poteſtatem redigatur ac pro noſtro teneatur: quod eſt ab h.l. alienum: praeterquam quod huic ſignificationi adiectivum *ignota* non ſatis aptum videtur. Enimvero ex antecedentibus clarum eſt, non hic de occupatione eſſe ſermonem, ſed de itinere, per quod ingredi Romanus poſſit fines hoſtium. Id erat infeſtum terra et grave, per mare facile, et tutum, quod hoſtibus improviſum erat, nec ſciebant, hac hoſtes venturos. Igitur non negem mihi valde *profectionem* blandiri. Ceterum Heinſius malebat mox *ut hoſtibus ignotam;* ſed mihi prior illa ratio melior videtur, et ſtilo Taciti magis conſentanea.

9 *Maturius incipi.*] Quare? nam et triremibus aeſtas exſpectanda erat. Sed cauſſam credo in commeatibus, de quibus adiungit. Quia enim tarda aeſtas et meſſis in Germania, haec exſpectanda erat, ob frumenta et pabula: aut magna mole et mora, identidem iſta ſubvehenda. *Lipſius.*

1 *Cantio.*] Suſpectum eſt viris doctis haud immerito nomen, in quo emendando ſine libris fruſtra laboratur. Omnibus aliis tamen coniecturis praeferam Vrſinianam, quam et defendit Ryckius, *C. Antio.* v. Ryckii notam, ſi lubet.

2 *Breves, anguſta puppi.*] Breves opponit *Longis* navibus, id eſt triremibus, et deſcribit lato alveo, anguſta prora et puppi, uno verbo naves hodie maris noſtri. *Lipſius.*

3 *Appoſitis utrimque gubernaculis.*] Id quidem genus navigii binis gubernaculis, hodie inviſum. At noſter iterum deſcribit, lib. 3. Hiſtor. vocatque Cameras: *Sic inter undas volvuntur pari utrimque prora, et mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiſcretum et innoxium eſt.* Item de moribus Germanorum: *Forma navium eo differt, quod utrimque prora paratam ſemper appulſui frontem gerit.* Reperio et apud Suidam priſci ſcriptoris verba, neſcio

Digitized by Google

A.V. 769. A.C. 16. verſo ut repente remigio, hinc vel illinc adpellerent. multae pontibus ſtratae, ſuper quas tormenta veherentur; ſimul aptae ferendis equis, aut commeatui, velis habiles, citae remis, [4] augebantur alacritate militum in ſpeciem ac terrorem. Inſula Batavorum, in quam convenirent, [5] praedicta, ob faciles adpulſus, [6] accipiendiſque copiis et [7] tranſmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus uno alveo continuus, aut modicas inſulas circumveniens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur, ſervatque nomen et violentiam curſus, qua Germaniam praevehitur, donec Oceano miſceatur: ad Gallicam ripam latior et placidior et adfluens, verſo cognomento, [8] *Vahalem* accolae dicunt: mox id quoque vocabulum mutat *Moſa* flumine, eiuſque immenſo ore eundem in Oceanum effunditur.
7 Sed Caeſar,

ba, neſcio an hanc ipſam rem narrantis: Πλοία μονήρη, ἐςὶν ἃ καὶ δίκροτα κατεσκευάσαντο. Τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ ἐκ τῆς πρώρας ἑκατέρωθεν πηδαλίοις ἤσκηντο, ὅπως αὐτοί τε μὴ μεταςρεφόμενοι καὶ ἐπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τὺς ἐναντίυς ἐν τῷ παράπλῳ καὶ ἀπόπλῳ αὐτῶν σφάλλωσιν. *Naves ſimplices uniuſque ordinis, interdum et biremes faciunt. quaſdam vero et ex puppe et ex prora gubernaculis inſtruunt; ut ipſi nihil converſi et accedant et recedant: hoſteſque et adnavigantes et abnavigantes fallant ac circumveniant.* Lipſius. Add. Scheff. R. Nav. II, 5. idem videndus *de navibus conſtratis*, quarum mox mentio, l. c. Mox, in *ſuper quas* etſi ſatis commode intelligi poſſunt *naves*, tamen magis placet legi *quos*, ut referatur ad *pontes*.

4 *Augebantur.*] Sine cauſſa hoc verbum tentatur a Faërno et Mureto aliiſque, corrigentibus *agebantur*, quod verbum non convenit ultimis *in ſpeciem ac terrorem.* Senſus eſt: cum accederet etiam militum alacritas, augebatur ſpecies ac terror claſſis. Alacritas militum intelligitur e clamore maxime. Virg. Aen. IV, 411. V, 140. etc.

5 *Praedicta.*] Vid. infr. ad c. 79. unde intelliges fruſtra amicum Ryckii conieciſſe *dicta*.

6 *Accipiendiſque copiis.*] Si qua alia inſula, in hac mundi pila. *Lipſius.*

7 *Tranſmittendum ad bellum opportuna.*] Acidalius corrumpit rem elegantiſſimam, cum legi vult *acc. copiis et tranſmittendis, ad bellum opportuna.* Ovid. lib. 12. Met.

Permanet Aoniis Nereus violentus in undis,
Bellaque non transfert.

Neque enim hoc mutare auſim. Plinius in Panegyr. *Cum Danubius ripas gelu iungit, duratuſque glacie ingentia tergis bella transportat.* Gronovius. Mox malim *miſcetur:* quamquam et aliis locis coniunctivus ſic τῷ *donec* iungitur.

8 *Vahalem.*] Iac. Gron. in Cod. Medic. reperit *Vahalam*, quod negat mutandum fuiſſe.

1 Dum

Digitized by Google

Caeſar, [1] dum adiguntur naves, Silium legatum cum expedita manu inruptionem in Cattos facere iubet: ipſe audito, caſtellum Luppiae flumini adpoſitum obſideri, ſex legiones eo [2] duxit. Neque Silio ob ſubitos imbres aliud actum, quam ut modicam praedam, et Arpi, principis Cattorum, coniugem filiamque raperet: neque Caeſari copiam pugnae obſeſſores fecere; ad famam adventus eius dilapſi. [3] Tumulum tamen, nuper Varianis legionibus ſtructum, et [4] veterem aram [5] Druſo A.V. 799. A.C. 16.

1 *Dum adiguntur naves.*] XI. Ann. 17. *triremes alveo Rheni, caeteras navium, ut quaeque habiles, per aeſtuaria et foſſas adegit.* Gronovius. adde H. II, 83. III, 47. IV, 22.

2 *Duxit.*] Niſi valde fallor, Tacitus ſcripſit *ducit. Caeſar — Silium — iubet: ipſe ducit.* Sic c. 25. init. C. *Silio — imperat: ipſe — irrumpit.* Iunguntur quidem interdum praeſens et perfectum, ut cap. 32. init. *bona inter accuſatores dividuntur, et praeturae extra ordinem datae:* ſed locus ille huic non eſt ſimilis. add. ad XV, 5.

3 *Tumulum nuper.*] De quo ſupra libro I. *Primum exſtruendo tumulo ceſpitem Caeſar poſuit, gratiſſimo munere in defunctos.* Tumulus ille, non aliud quam κενοτάφιον fuit. habeſque huius ritus illuſtre apud Xenophontem exemplum, libro 6. expeditionis Cyri. ubi inane ſepulchrum conſtituitur militibus defunctis, quorum reliquiae non faciles repertu. Ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενέγκοντες ἔθαψαν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα. Οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. Et apud Virgilium libro 3.

— maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſſam lacrimis, ſacraverat aras.

Lipſius.

4 *Veterem aram Druſo.*] Druſo mortuo cenotaphium decretum ad Rhenum ipſum. Dio LV. et Suetonius: *Exercitus honorarium ei tumulum excitavit, circa quem ſtato die quotannis decurreret, et Galliarum civitates publice ſupplicarent.* Neſcio an huic tumulo adiuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, ſupplicarent. Volunt id cenotaphium ad Moguntiacum fuiſſe. repugnat hic locus, qui conſtituit inter Lupiam et Rhenum. Sed et Ravennae ſepulchrum Druſus habuit, a Claudione eius F. an ab Auguſto ipſo exſtructum? cuius memoria in lapide priſco, ibi: TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAES. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ∞. N. LIBERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. VT. QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SVPRADICTA. *Lipſius.* Add. Suet. Claud. I. et ibi Intt. Sed honorarius tumulus, qui ibi memoratur, ab hac ara diverſus ſit neceſſe eſt. Nam haec eſt in finibus

hoſtium,

A. V. [5] Druſo ſitam disiecerant. reſtituit aram, honorique patris
769. princeps ipſe [6] cum legionibus decucurrit: tumulum ite-
A. C. rare haud viſum. et cuncta [7] inter caſtellum Aliſonem, ac
16. Rhenum, novis limitibus aggeribuſque permunita.
8 Iamque claſſis advenerat, cum, praemiſſo commeatu, et diſtributis in legiones ac ſocios navibus, [1] foſſam, cui *Druſianae*

hoſtium, ubi annua illa cerimonia fieri non potuit, de qua tradit Suetonius. Oudendorpius V. C. ad Suet. l. c. hanc aram eandem facit cum honorario tumulo Suetonii et diſtinctam putat a monumento Magontiaco, de quo vid. quos ipſe laudat.

5 *Druſo ſitam.*] Sic loquitur Tacitus pluribus locis: ut III, 38. VI, 41. etc. v. Indicem.

6 *Cum legionibus decucurrit.*] Antiquiſſimi inventi Decurſio in funere illuſtrium virorum. Homerus in funere Patrocli, Virgilius Pallantis deſcripſit.

Ter circum accenſos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos.

Livius Poenis etiam uſitatam oſtendit libro 25 in morte Gracchi. *Alii ab Hannibale, et ea vulgatior fama eſt, in veſtibulo primorum caſtrorum rogum exſtructum eſſe: armatum exercitum decurriſſe cum tripudiis. Hiſpanorum, motibuſque armorum et corporum ſuae cuique genti aſſuetis.* Lucanus lib. 8.

— totus ut ignem
Proiectis moerens exercitus ambiat armis.

Statius libro 6. optime.

Tunc ſeptem numero turmas (centenus ubique.
Surgit eques) verſis ducunt inſignibus ipſi
Graiugenae reges: luſtrantque, ex more ſiniſtro
Orbe rogum, et ſtantes inclinant pulvere flammas.
Ter curvos egere ſinus. illiſaque telis
Tela ſonant: quater horrendum pepulere fragorem
Arma, quater molliem famularum brachia planctum.

Lipſius.

7 *Inter caſtellum, Aliſonem.*] Diſtinguendum videri, *caſtellum, Aliſonem, ac Rhenum*, pronuntiavit Vertranius. et recte, ad mentem Dionis, lib. 54. Nam ſcribit a Druſo caſtellum exſtructum ad Lupiae et Aliſonis confluvia, quod opinor ipſum eſſe, quod dixit noſter obſeſſum fuiſſe. Velleio tamen loci nomen Aliſo eſt, et Ptolemaeo Ἄλεισον inter Germaniae urbes. *Veſaliam* hodiernam faciunt. *Lipſius.* Apud Muretum *Aliſo* fluvius eſt, qui in Moſellam erumpit. Quod ne quem inducat in errorem, ſciendum, eſſe quidem fluvium Aliſonem, non tamen Moſellae, ſed Luppiae, qui et ipſe longe infra confluentes Rheni et Moſellae in Rhenum exit, ſeſe miſcentem; porro hic a Tacito non *Aliſonem* fluvium, ſed caſtellum, ſitum propter eum fluvium, eodem nomine, intelligi. *Gronovius.* Sic etiam Cluverius. adde Monumenta Paderb. p. 2. ſqq. et ibid. in Panegyr. p. 62. ſqq.

1 *Foſſam, cui Druſianae nomen.*] *Foſſas* Suetonius plurali nomine dixit: ſed unam ſolam fuiſſe conſtat. ideoque rectius *foſſa Druſiana* ſingulari numero adpellatur Tacito, vt videtur Cluverio: qui augeri ſupra modum opus a Suetonio putat. Sed vide dicta ad Sueton. Claud. I. et ſcriptores ibi laudatos, Cellarium et Altingium.

2 *Preca*

Digitized by Google

nae nomen, ingreſſus, [2] precatuſque Druſum patrem, *ut ſe*, [3] *eadem auſum*, *libens placatuſque exemplo ac memoria conſiliorum atque operum iuvaret;* [4] lacus inde, et Oceanum, uſque ad Amiſiam flumen, ſecunda navigatione pervehitur. [5] Claſſis Amiſiae relicta, laevo amne; A.V. 769. A.C. 16.

I 2

2 *Precatuſque Druſum patrem.*] Qua ſuperſtitione ante praelium ad Iſſon *victor Athenienſium Philippus pater invocabatur* ab Alexandro, Curtius lib. 3. Apud Silium l. 15.

Ac ſupplex patrios compellat nomine manes,
Eſſe duces bello et monſtratam ducite ad urbem.

De Africano loquitur in Hiſpania res gerente. *Gronov.*

3 *Eadem auſum.*] Ita eſt. Nam et Druſus claſſe Oceanum tentavit; imo et pugnam navibus conſeruit in Amaſia fluvio, vicitque Bructeros. Strabo lib. 7. Εἰσὶ δὲ μεταξὺ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοὶ, ὧν ἐν τῷ Ἀμασίᾳ Δροῦσος Βρουκτέρους κατεναυμάχησε: *Sunt et alii interiecti navigabiles fluvii, in quorum uno Amaſia, Druſus Bructeros navali praelio vicit.* Sed et Petrarcha auctor, arcum triumphalem Romae ſibi viſum Druſo Neroni huic inſcriptum: e quo fracto hos dumtaxat verſus a ſe lectos:

— ad divortia Rheni
Pervaſi hoſtiles depopulatus agros.
Dum tibi Roma decus aeternaque ſudo tropaea,
Iſter pacatis lenior ibit aquis.

Lipſius. Pro *auſum* forte melius *auſurum*.

4 *Lacus inde.*] Lacus nominat ſemper plures, ut lib. 1. ſupra: *Ipſe impoſitas navibus quatuor legiones per lacus vexit.* At hodie unus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clare, gentes ibi terraſque fuiſſe pluribus lacubus interſtinctas. *Lipſ.* Cannegieter in Otiis liter. ad Iſalam P. I. p. 70. ſic: *lacus inde, et, Oceanum uſque, ad Amiſiam fl. ſ. n. p.*

5 *Claſſis Amiſiae relicta.*] Locus mihi ambiguae ſententiae et perplexae. Vidi qui ſic vellet. Claſſem relictam in ripa citeriore (aſpectu Galliae dico): et in hoc culpari Germanicum, quod non in ripa ulteriore. Pontibus enim tunc nihil opus fuiſſet, quibus nunc iunxit amnem, et dies plures abſumpſit. Simplex haec ſententia, fateor, et ex primo verborum aſpectu. At qui ſcrutetur, valde, vereor, repugnet. Primum ſi claſſis in citima ripa poſita: quomodo apte annectitur, militem tranſpoſitum in terras dextras? Sane eo poſitu, ſi quid ego capio, uti amnis claſſi laevus fuit, ita et terrae trans amnem. Deinde, quis hic (malum) Germanici et Romanorum ſtupor, claſſem non appellere ad ulteriorem ripam, in flumine iam noto: et vanam illam operam ſumere in exſtruendo ponte? praeſertim re nulla aut hoſte impediente. Tertio, ſi ea res, cur *Pontes* multitudinis numero nominat? potuit enim et debuit tranſmitti ponte uno. Cur *Subvehendi* verbo utitur, cum verius *Tranſvehendi?* Neſcio an haec diluent. Mea de Taciti mente mens eſt: Claſſem relictam in ulteriore ripa fluminis, uti debuit: ſed tamen in ima, et mari proxima, quod non debuit. Quomodo igitur tunc, inquies, amnis illi laevus? ex poſitura nempe navium, quas veriſimile eſt quieſcentes eas et in ſtatione habuiſſe. Nempe proras in Oceanum verterunt, tamquam rediturae, nec ultra ſcilicet progreſſurae.

Digitized by Google

A.V. 769. A.C. 16. ne; erratumque in eo, quod non ſubvexit: transpoſuit militem, dexteras in terras iturum. ita plures dies [6] efficiendis pontibus abſumpti. Et eques quidem ac legiones prima aeſtuaria, nondum adcreſcente unda, intrepidi tranſiere: poſtremum auxiliorum agmen, [7] Batavique in parte ea, dum inſultant aquis, artemque nandi oſtentant, turbati, et quidam hauſti ſunt. Metanti caſtra Caeſari Angrivariorum defectio a tergo nuntiatur. miſſus illico Stertinius cum equite et armatura levi, igne et caedibus perfidiam ultus eſt.

9 [1] Flumen Viſurgis Romanos Cheruſcoſque interfluebat. eius in ripa cum ceteris primoribus Arminius adſtitit, quaeſitoque, *an Caeſar veniſſet?* poſtquam *adeſſe* reſponſum eſt, *ut liceret cum fratre conloqui*, oravit. Erat is in exercitu, [2] cogno-

greſſurae. Pone autem milites in iis et vectores ut ſolet, facie ad proram verſa: nonne ſic laevus iis amnis et terrae in quas tranſponuntur dextrae? Peccatum tamen a Germanico, quod humilibus et humentibus illis locis militem expoſuerit (debuiſſet longius ſubvehere): in quibus tranſeundis, opus pontium ſtructura. Ad mare enim aeſtuaria; non ſic ſupra: *Lipſius.* Simpliciſſimum mihi videtur cum Cluverio, Freinshemio, aliis, *Amiſiam* intelligere de loco, non fluvio, *laevum amnem* de ripa laeva, ſ. quae laeva eſſet ex oceano advenientibus. Non in dextra ripa expoſitus exercitus, quod iter ibi impeditius eſſe conſtaret. Sed ei incommodo occurrere debebat Germanicus, non itinere in laeva parte faciendo, ſed longius adverſo flumine progrediendo, h. e. ſubvehendo exercitu. Ceterum locus utique ſcaber eſt. Imprimis in verbis: *quod non ſubvexit: transpoſuit m. d. i. terras iturum.* Si *tranſpoſuit* tollas, omnia plana fiant. Error fuit et peccatum in eo, quod militem non longius ſubvexit in flumine, ut eum ſtatim in dextris exponere poſſet, nec opus haberet pontibus.

6 *Effic. pontibus.*] Aut per enallagen dictum, ut ap. Suetonium *foſſae Druſinae*, aut etiam pontes ſuper aeſtuaria et paludes facti, ut placet Cluverio. Sed illud melius. Sic mox c. 11. *pontes in Viſurgi.* Planius ap. Cic. ep. X, 23. dicit, ſe *pontes, quos fecerat in Iſara*, interrupiſſe. Atqui is unus fuit, ipſo teſte ep. XVIII, 15.

7 *Batavique in ea parte.*] Caeſar 1. Gall. *Si pacem P. Rom. cum Helvetiis faceret, in eam partem ituros atque ibi futuros Helvetios, ubi Caeſar conſtituiſſet.* Livius 38. *pabulatores lignatoreſque Romani in eam partem, in qua colloquium futurum erat, ducti ſunt.* Gronov.

1 *Flumen Viſurgis.*] Mutua Romanorum Germanorumque clade nobilis amnis. cui famam praecipue Tacitus dedit: et ipſe Tacito (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inventi Corbeiae, quod monaſterium ad Viſurgim eſt. atque illinc depromptum vere hunc theſaurum Quaeſtor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis. *Lipſ.*

2 *Cognomento Flavius.*] Ius civitatis R. acceperit neceſſe eſt, qui nomen Romanum adſciverit.

3 *Tum*

Digitized by Google

cognomento Flavius, inſignis fide, et amiſſo per vulnus A.V.
oculo paucis ante annis, duce Tiberio. [3] tum permiſ- 769.
ſum, progreſſuſque ſalutatur ab Arminio: qui, amo- A.C.
tis ſtipatoribus, *ut ſagittarii, noſtra pro ripa diſpoſiti,* 16.
abſcederent, poſtulat; et poſtquam digreſſi, *unde ea de-*
formitas oris? interrogat fratrem. illo locum et proe-
lium referente: *quodnam praemium recepiſſet?* exquirit,
Flavius *aucta ſtipendia, torquem, et coronam, aliaque*
militaria dona memorat, inridente Arminio vilia ſervi-
tii pretia. Exin diverſi ordiuntur: hic *magnitudinem* 10
Romanam, opes Caeſaris, et victis graves poenas: in de-
ditionem venienti paratam clementiam: neque coniugem
et filium eius hoſtiliter haberi: ille *fas patriae, libertatem*
avitam, [1] *penetralis Germaniae deos, matrem precum ſo-*
ciam: ne propinquorum et adfinium, denique gentis ſuae
deſertor et proditor, quam imperator eſſe mallet. Paulla-
tim inde ad iurgia prolapſi, quo minus pugnam conſere-
rent, ne flumine quidem interiecto cohibebantur, ni
Stertinius adcurrens, plenum irae, *armaque et equum*
poſcentem Flavium attinuiſſet. cernebatur contra minita-
bundus Arminius, proeliumque denuntians. nam plera-
que Latino ſermone interiaciebat, ut qui Romanis in ca-
ſtris ductor popularium meruiſſet. Poſtero die Germa- 11
norum acies trans Viſurgim ſtetit. Caeſar niſi pontibus
praeſidiiſque impoſitis, dare in diſcrimen legiones [1]

3 *Tum permiſſum, progreſſuſque.*] Muretus *Tum* delet: Heinſius: *tum, ut permiſſum.* Vir doctus ap. Ryckium: *id tum permiſſum.* Heinſiana ratio cogeret etiam τὸ *que* delere. Mureti ratio melior: niſi reſpici aliud tempus a Tacito putemus, quo tales congreſſus non permiſſi.

1 *Penetralis Germaniae Deos.*] Valet, *penetrales*, priſco ſcribendi more: id eſt, *penates.* Et tamen vis quaedam in verbo eſt, quaſi intimos penates. *Lipſius.* Haec vis nulla eſt, ut vidit Pichena. *Penetrales* plane ſynonymi ſunt penatibus: niſi quod illud poetis proprium olim fuit, auctore Cicerone N. D. II, 27. add. Heinſ. ad Silium XV, 18. *Penates* ſunt Dii patrii, ut ſatis notum eſt. Tirones videant dicta in Clave Cic. in h. v.

1 *Haud imperatorium ratus.*] Caeſar Gall. 4. *Caeſar his de cauſſis, quas commemoravi, Rhenum tranſire decreverat: ſed navibus tranſire neque ſatis tutum eſſe arbitrabatur, neque ſuae, neque populi R. dignitatis eſſe ſtatuebat: itaque etſi ſumma difficultas faciundi pontis proponebatur, propter latitudinem, rapiditatem, altitudinemque fluminis; tamen id ſibi contendendum, aut*

Digitized by Google

A. V. 769. A. C. 16. haud imperatorium ratus, equitem vado tramittit. praefuere Stertinius, et [2] e numero primipilarium Aemilius, diſtantibus locis ievecti, ut hoſtem diducerent. qua celerrimus amnis, Cariovalda, dux Batavorum, erupit: eum Cheruſci, fugam ſimulantes, in [3] planitiem ſaltibus circumiectam traxere: dein coorti et undique effuſi, trudunt adverſos, inſtant cedentibus, [4] collectoſque in orbem, pars congreſſi, quidam eminus proturbant. Cariovalda, diu ſuſtentata hoſtium [5] ſaevitia, hortatus ſuos, ut ingruentes catervas globo frangerent, atque ipſe in denſiſſimos inrumpens, congeſtis telis, et ſuffoſſo equo, labitur, ac multi nobilium circa: ceteros vis ſua, aut equites, cum Stertinio Aemilioque ſubvenien-

12 tes, periculo exemere. Caeſar, transgreſſus Viſurgim, indicio perfugae cognoſcit, ***delectum ab Arminio locum pugnae: conveniſſe et alias nationes in ſilvam [1] Herculi ſacram, auſuroſque nocturnam caſtrorum oppugnationem.*** habita indici fides, et cernebantur ignes: ſuggreſſique propius ſpeculatores, ***audiri fremitum equorum immenſique et inconditi agminis murmur***, attulere. Igitur, propinquo ſummae rei diſcrimine, [2] explorandos militum animos ratus, quonam id modo incorruptum [3] foret, ſecum agitabat: ***Tribunos et centuriones laeta ſaepius, quam***

dum, aut aliter non tranſducendum exercitum exiſtimabat. Gronovius.

2 *E numero primipilarium.*] Vid. infr. IV, 72.

3 *Planitiem ſaltibus circumiectam.*] Non quae ſaltus ambiat, quomodo accipiendum eſſet e vulgari conſuetudine loquendi, ſed, quam ſaltus cingant. Nove dictum. Verbum *trahere* autem proprium eſt in hac re.

4 *Collectoſque in orbem.*] Livius libro 4. *Circumventi igitur iam in medio ad unum omnes, poenas rebellionis dediſſent, ni Vectius Meſſius ex Volſcis nobilior vir factis quam genere, iam orbem volventes ſuos increpans clara voce*, etc. Idem libro 22. *Qui plures ſimul terga dederant, converſi in hoſtem, volventeſque orbem, nunc ſenſim referre pedem, nunc conglobati reſtare.* Gronovius.

5 *Saevitia.*] i. e. vehementia, impetu; ut I, 67. monuit iam Ryckius.

1 *Herculi ſacram.*] Qualis iſte Hercules, intelligetur e libro de moribus Germanorum c. 9.

2 *Explorandos militum animos ratus.*] Euſtathius ad Ιλ. β. verſ. 73. Ὅτι θέμις τοῖς ϛρατηγοῖς ἐϛιν ὅτε πειρᾶσθαι τῶν ϛρατιωτῶν πρὸ τοῦ πολέμου, εἴτε οἰκείᾳ γνώμῃ πολεμοῦσιν, εἴτε ἀνάγκῃ. τοῦτ' ἔϛιν εἴτε προθύμως ἔχουσι πολεμεῖν, εἴτε καὶ μή. ὡς ἂν προθύμους μὲν ὄντας, ἐπιῤῥώσειαν εἰς πλέον, μὴ προθυμουμένους δὲ εἰς θάρσος ἀγάγοιεν. Gronov.

3 *Foret.*]

Digitized by Google

quam comperta, nuntiare: libertorum ſervilia ingenia: A.V.
amicis ineſſe adulationem: ſi concio vocetur, illic quoque, 769.
quae pauci incipiant, reliquos adſtrepere. [4] *penitus noſcen-* A.C.
das mentes, cum ſecreti et incuſtoditi, inter militaris cibos, 16.
13 *ſpem aut metum proferrent.* Nocte coepta [1] egreſſus au-
gurali, per occulta et vigilibus ignara, comite uno,
contectus humeros [2] ferina pelle, adit caſtrorum vias,

3 *Foret.*] Heinſius ingenioſe: *ferret.* Sed in vulgato nihil eſt, quod offendere debeat.

4 *Penitus noſcendas mentes.*] *Penitas*, ex Apuleii l. 11. *Penitu mente conditum*, legit Pricaeus. Sed Tacitus Ciceronem ſequi maluit. De orat. 1. *motus animorum quos homini natura tribuit, penitus pernoſcendi.* Bruto: *Cethegus, cui de republica ſatis ſuppeditabat oratio. totam enim tenebat eam penituſque cognorat.* Horatius 1. Epiſt. 18. *Vt penitus notum ſi tentent crimina.* Gronovius.

1 *Egreſſus augurali.*] Nihil muto. in caſtris Romanis ad dextram Praetorii Auguraculum fuit, ubi duces auſpicarentur et ex pullis auguria captarent. quod Graecis οἰωνιστήριον eſt. Hyginus manuſſ. verbis tamen corruptis, *Auguratorium parte dextra praetoriatur a principalem agnovimus, ut dixi, ne et augurium recte capere poteſt. parte laeva tribunal ſtatuitur, ut augurio accepto inſuper aſcendat ad exercitum felicia hoſpicio alloquatur.* Ita Tacito auguralis ara commemoratur in caſtris Corbulonis, l. 15. Erudito tamen viro, *egreſſus Auguſtali*, legend. videtur: quia in Quintiliano ſcriptum lib. VIII. c. II. *Carmen funebre, proprie Naenia: et tabernaculum ducis, Auguſtale.* Non idem mihi videbatur. *Lipſius.* Hygini verba ſic legenda ſunt: *Auguratorium parte dextra praetorii ad viam principalem adponemus, ut dux in eo augurium recte capere poſſit: parte laeva tribunal ſtatuitur, ut augurio accepto inſuper aſcendat et exercitum felici auſpicio alloquatur.* Romae ad D. Ioannis Lateranenſis. TRAIANVS. HADRIANVS. AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. XX. IMP. II. COS. III. PP. AVGVRATORIVM. DILAPS.... Tacitus oſtendit, ita tabernaculo imperatoris adiunctum et continuatum fuiſſe, ut ignaris vigilibus e praetorio ingredi potuerit. Niſi verius eſt a parte hac ſanctiore et auſpiciis, quae unius imperatoris erant, totum praetorium *augurale* appellatum, atque ita hic a Tacito appellari: verba quidem id facile perſuadeant. Cum enim dicit *egreſſum augurali* Germanicum *per occulta et vigilibus ignara*, non *per augurale*, innuit iam ante fuiſſe extenſionem habuiſſe in loco, qui *augurale* dicebatur. Et ſolitum veteribus, auguſtis eiuſmodi locis, quo maior ineſſet religio, a parte ſanctiore nomina indere. Sic Capitolium quondam *auguraculum* dictum fuiſſe, Feſtus ſcribit: *Auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus, quod ibi augures publice auſpicarentur.* Neſcio anne et Quintilianus confirmet hanc ſententiam loco ſaepius a viris doctis citato, ſed non ſatis explicato: *Carmen funebre proprie Naenia et tabernaculum ducis Auguſtale.* an fuerat: *augurale?* Ioſephus conſtitutum inter media principum tabernacula praetorium ναῷ παραπλήσιον, ait fuiſſe. *Schelius* ad Hyginum p. 52. add. Burmann. ad Quintil. l. c. p. 673.

2 *Ferina pelle.*] Quare ferina pelle? ut habitum mentiretur Germani, credo, qui plerumque pelliti.

Digitized by Google

A.V. 769. A.C. 16. adſiſtit tabernaculis, fruiturque fama ſui: cum hic [3] *nobilitatem ducis, decorem* alius, plurimi *patientiam, comitatem, per ſeria, per iocos eundem animum,* laudibus ferrent, [4] *reddendamque gratiam in acie,* faterentur: ſimul, *perfidos et ruptores pacis* [5] *ultioni et gloriae mactandos.* Inter quae unus hoſtium, Latinae linguae ſciens, acto ad vallum equo, voce magna, *coniuges, et agros, et ſtipendii in dies, donec bellaretur,* [6] *ſeſtertios centenos, ſi quis transfugiſſet,* Arminii nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras: *veniret dies, daretur pugna: ſumpturum militem Germanorum agros,* [7] *tracturum coniuges: accipere omen,* et [8] *matrimonia ac pecunias hoſtium*

liti. Germani autem multi non in caſtris ſolum, ſed, ut opinor, inter eius cuſtodes. *Lipſius.*

3 *Hic nobilitatem ducis, decorem alius.*] Sumpſit a Xenophonte 3. Κυρουπ. ἔλεγον τῦ Κύρυ ὁ μὲν τις τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν πραότητα. ὁ δέ τις καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὸ μέγεθος. *Gronovius.*

4 *Reddendamque gratiam.*] Patroclus ad milites Iliad. π.

Ἀνέρες ἐϛε. Φίλοι, μνήσασθε δὲ θύριδος ἀλκῆς,
Ὡς ἂν Πηλείδην τιμήσομεν.

Diodorus in excerptis lib. 35. de Mario: μεγάλην εὔνοιαν ἐν τοῖς ϛρατιώταις περιεποιήσατο. πάντες γὰρ τῆς εὐεργεσίας χάριν ἀποδιδόντες ἐν ταῖς κατὰ τοῦτυ μάχαις Φιλοτιμώτερον ἠγωνίζοντο, συναύξοντες αὐτῦ τὴν ἡγεμονίαν. Hanc qui debere ſe gratiam non putarent, Appio Claudio duce vincere noluerunt. *Gronovius.*

5 *Vltioni et gloriae mactandos.*] Petronius ſimiliter c. 81. *noxio ſanguine parentabo iniuriae meae.*

6 *Seſtertios centenos.*] Intellige aureum Romanum (confer. I. Hiſtor. 24. et Suetonium Othone cap. 4.) XXV. denarios, noſtros Imperiales vel unciales tres ipſos, Philippos duos et dimidiatum. Genera atem iſta nummorum et copiam quin ab ipſis habuerint Romanis, dubitare nefas. Nam ut integrae cohortes aut manipuli tranſirent, qui numero ſuo difficilem ſolutionem facere poſſent, ne Arminius quidem ſperavit. *Gronovius.*

7 *Tracturum coniuges.*] Ne quis putet legendum *rapturum*, quod ipſum locum haberet, et ſic eſt ſupra c. 7. verbum *trahere* eleganter in hac re, et efficacius altero illo, dicitur. Virgil. Aen. II, 402. *Ecce trahebatur paſſis Priameia virgo Crinibus* etc.

8 *Matrimonia.*] h. l. ſunt uxores. Sic ap. Suet. Caeſ. 51. *matrimonia provincialia* ſunt uxores provincialium. ubi v. Burm. add. Duker. V. C. ad Flor. I, 1. Lipſium ad Ann. XII, 65. Sed ab initio videntur ſic dixiſſe, ut ſemper aliquis ſimul reſpectus ad coniugium eſſet id, quod proprie dicitur. In Suetonii quidem loco, quem attulimus, poteſt etiam haec interpretatio locum habere, ut nec a matrimoniis provincialium violandis abſtinuerit, adulterandis eorum uxoribus. Similiter capi poſſunt verba Taciti A. XII, 65. *quod coniugium Principis devotionibus petiviſſet*; i. e. coniugem Principis, et hoc ipſo coniugium eius. Sed deinde paullatim, ut fit, etiam dictum ſimpliciter de uxore,

Digitized by Google

ſtium praedae deſtinare. Tertia ferme vigilia adſultatum A. V. eſt caſtris, ſine coniectu teli, poſtquam crebras pro mu- 769. nimentis cohortes, et nihil remiſſum ſenſere. Nox ea- A. C. dem laetam Germanico quietem tulit: [1] viditque [2] ſe 16. operatum, et [3] ſanguine ſacro reſperſa praetexta, pulchrio- 14 rem aliam manibus aviae, Auguſtae, accepiſſe. Auctus omine, [4] addicentibus auſpiciis, vocat concionem, et, quae [5] ſapientia praeviſa, aptaque imminenti pugnae,

I 5 differit:

uxore, ſine tali reſpectu ad coniugium, ut in loco Taciti, in quo iam verſamur. Atque ſic eſſet etiam in loco Livii X, 23. ubi quidam libri ſcripti habent: *convocatis plebeiis matrimoniis:* idque probant nonnulli viri docti, ſicque laudat etiam Theſaurus Geſneri V. C. Sed adſentior prorſus Drakenborchio, qui dubitat, Livium ſic ſcripſiſſe, et in textu ſervavit *matronis.*

1 *Viditque.*] Muretus deleri volebat τὸ *que.* Melius Acidalius, et Heinſius, qui corrigebant: *vidit quippe ſe etc.* Sed nec hoc neceſſarium. Nam etiam τὸ *que* ponitur explicandi vi, praeſertim apud hiſtoricos. vid. Drakenb. ad Liv. II, 46. Noſter infra c. 59. *ſed cura provinciae praetendebatur: levavitque pretia frugum etc.* add. ad XII, 64.

2 *Se operatum.*] Operandi verbum ad ſacra. Tibullus, *Tunc pubes operata deo.* Curtius: *Per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum.* Reſtitui apud Livium, lib. X. *Dum hoſtes operati ſuperſtitionibus, concilia ſecreta agunt, Amiternum opidum de Samnitibus vi cepit.* ita meus codex. vulgo, *ſuperati.* Quod ait, reſperſam praetextam: ſcire licet pontifices, imo ſacerdotes omnes, cum diis facerent, praetexta uſos: Germanicus autem Augur. Lampridius in Alexandro, *Accepit praetextam etiam cum ſacra faceret, ſed loco Pontificis maximi, non Imperatoris.* Appianus Ἐμφυλ. α. Οὕτως μὲν Ἀσελλίων ϛρατηγῶν τε καὶ σπένδων, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενος, ἀμφὶ δευτέραν ὥραν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ ἱεροῖς. Quinctilianus declamat. CCCXL. *Ego vobis allego etiam ipſum illud ſacrum praetextarum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus: quo infirmitatem pueritiae ſacram facimus ac venerabilem.* Spartianus in Hadriano: *Natali ſuo ultimo cum Antoninum commendaret, praetexta ſponte delapſa caput ei operuit.* ubi corrigo, *aperuit*: quia ſacrificabant capite velato. Adi et Zoſimum lib. 4. ubi delata ad Gratianum Chriſtianum Principem praetexta pontificia, et ſpreta. ab hac mente Plinius placari purpura deos ſcripſit, reſpiciens ſcilicet ad praetextam libro IX. *Diſtinguit ab equite Curiam, dis advocatur placandis, omnemque veſtem illuminat.* Lipſius.

3 *Sanguine ſacro.*] Cod. Flor. Iac. Gron. inſpectus *ſacri:* quod non ſpernam. *ſacrum* pro hoſtia dici, vel tritum illud: *inter ſacrum et ſaxum* docet.

4 *Addicentibus auſpiciis.*] Nove dictum. nam proprie aves dicuntur addicere, non auſpicia. Liv. I, 36. et ſaepe.

5 *Quae ſapientia praeviſa.*] Recte Freinshemius: quae commoda, quaſque opportunitates ad futuram pugnam providentia ſua comparaſſet. Sed hic ſenſus exigit, ut *proviſa*, non *praeviſa*, legamus.

aliud

Digitized by Google

A.V. 769. A.C. 16. diſſerit: *Non campos modo militi Romano ad proelium bonos, ſed, ſi ratio adſit, ſilvas et ſaltus. nec enim* [6] *immenſa barbarorum ſcuta, enormis haſtas, inter truncos arborum, et enata humo virgulta, perinde* [7] *haberi, quam pila, et gladios,* [8] *et haerentia corpori tegmina.* [9] *denſarent ictus, ora mucronibus quaererent: non loricam Germano, non galeam; ne ſcuta quidem ferro,* [10] *nervove firmata, ſed* [11] *vimium textus, ſed tenuis, fucatas colore, tabulas:* [12] *primam utcumque aciem haſtatam; ceteris praeuſta, aut brevia tela. iam corpus, ut viſu torvum, et* [13] *ad brevem impetum validum; ſic* [14] *nulla vulnerum patientia: ſine pudore flagitii, ſine cura ducum, abire, fugere: pavidos adverſis, inter ſecunda non divini, non humani iuris memores. Si taedio viarum ac maris finem cupiant; haec acie parari: propiorem iam Albim, quam Rhenum:*

aliud enim *praevidere*, aliud *providere*; illud animadvertere futurum eſt, hoc conſulere in futurum. *Gronovius*. Probant Ryckius et Heinſius: Recte. Eſt enim verbum proprium in hac re. vid. Sall. Iug. 49. *quae ab imperatore decuerint, omnia ſuis proviſa.* ubi v. Cortius.

6 *Immenſa barb. ſcuta.*] Dicimus in Germania, infra. *Lipſius*.

7 *Haberi.*] Geri, tractari: unde *habilis*, qui facile tractari poteſt, Ἐυμεταχείριστος, Lib. VII, 10. *habilis gladius ad propiorem pugnam.* Id. XXII, 46. *gladii brevitate habiles.* adde Gronov. ad Liv. Epit. lib. 56.

8 *Haerentia corp. tegmina.*] vid. ad c. 21.

9 *Denſarent.*] Iac. Gron. in optimo Cod. reperit *denſerent*, quod ſaepe mutatum in *denſarent*. vid. Drakenb. ad Sil. IV, 59. ſed poëtarum verbum eſt, et hic potuit a librario antiquario induci. Itaque nihil mutem.

10 *Nervove.*] Id eſt, corio, tergore boum. Erant ſcuta inducta corio et aere. Ovid. Metam. 12. *Quod et aes et proxima rupit Terga, novena boum.* add. Silium IV, 392. ubi ſimiliter *nervus* pro corio dicitur.

11 *Sed viminum textus.*] Salluſt. Hiſt. lib. 4. *Soliti nectere ex viminibus vaſa agreſtia, ibi tum quod inopia ſcutorum fuerat, ad eam artem ſe quiſque in formam parmae equeſtris armabat.* Virg. 7. Aen. *Flectuntque ſalignas Umbonum crates.* Ubi Servius: Ut dicit Salluſtius de Lucanis. *Qui de vimine facta ſcuta, recentibus detractis coriis, quaſi glutino adoleſcebant.* Gronovius.

12 *Primam utcumque.*] Vide in Germania, infra. *Lipſius*.

13 *Ad brevem impetum val.*] ſimiliter de Gallis Livius V, 44. X, 28.

14 *Nulla vulnerum patientia.*] Videntur adumbrata e Thucydide, qui Braſidam inducit hortantem ſuos contra Illurios: eoſque iiſdem moribus fingit lib. 4. ubi inter cetera: Οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες, αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἥτε φυγὴ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτῶν, ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ, ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει. *Lipſius*.

15 *Patris*

Digitized by Google

Rhenum: neque bellum ultra: modo ſe, [15] *patris, patruique veſtigia prementem,* [16] *iiſdem in terris victorem ſiſterent.* Orationem ducis ſecutus militum ardor: ſignumque pugnae datum. Neo Arminius, aut ceteri Germanorum proceres omittebant, ſuos quiſque teſtari: *Hos eſſe Romanos, Variani exercitus fugaciſſimos, qui ne bellum tolerarent, ſeditionem induerint: quorum pars* [1] *onuſta vulneribus tergum, pars fluctibus et procellis fractos artus, infenſis rurſum hoſtibus,* [2] *adverſis diis obiiciant, nulla* [3] *boni ſpe: claſſem quippe, et* [4] *avia Oceani quaeſita, ne quis venientibus occurreret, ne pulſos premeret: ſed ubi miſcuerint manus, inane victis ventorum remorumve ſubſidium. meminiſſent modo avaritiae, crudelitatis, ſuperbiae:* [5] *aliud ſibi reliquum, quam tenere libertatem, aut mori ante ſervitium?* Sic accenſos, et proelium poſcentes in campum, cui [1] *Idiſtaviſo* nomen, deducunt.

A. V. 769. A. C. 16.

15

16

15 *Patris patruique.*] Druſi, et Tiberii. *Lipſius.*

16 *Iisd. in terris ſiſterent.*] Iterum e Virgilio ſumtum Aen. III, 117. *tertia lux claſſem Cretaeis ſiſtet in oris.*

1 *Onuſta vulneribus tergum.*] Omnino aut *onuſtum*, aut *terga* ſcribendum, placet Mureto, Acidalio, quod miratur Heinſius, cum noto et uſitato auctori noſtro graeciſmo dicatur: *pars onuſta vulneribus tergum.* Viri docti non potuerunt hoc ignorare: quis enim omnino ignorat? Sed cum *pars* referatur ad *obiiciant hoſtibus* etc. viderunt, requiri accuſativum *onuſtum vuln. tergum*, vel *onuſta vulneribus terga*, ut mox, *pars fractos artus.* Neque ullo modo conſtructio conſtat, niſi in primo illo membro intelligas *ſit* vel *ſint*, quod mihi verum videtur.

2 *Adverſis diis.*] Ita correxi: vulgo, *odiis.* Lipſius. Et ſic plane Cod. Med.

3 *Nulla boni ſpe.*] Arbitror Tacitum dediſſe: *nulla bona ſpe.* Sic Latini ſemper, quod ſciam; nunquam *ſpes boni.*

4 *Avia Oceani.*] Hic locus mire confirmat emendationem Burmanni ap. Liv. X, 2. *avio itinere* legentis pro *altero.* ſic infra c. 68. *avia ſaltuum.* Mox melius foret: *neu pulſos premeret.*

5 *Aliud ſibi reliquum.*] Omnes aliquid deeſſe putant: quid? non convenit. *Nihil* vel *non*, Rhenanus, Vertranius, *haud* Heinſius, *an* Lipſius, *nec* Acidalius et Ryckius, *quid* Vrſinus, tamquam e MS. cuius auctoritatem in dubium merito vocat Ryckius. Grotio autem placebat *aliud quid.* Poſſis etiam coniicere *quid* pro *aliud.* Quae coniecturae omnes parem prope veroſimilitudinem habent, eaque de cauſſa nihil licet definire.

1 *Idiſtaviſo nomen.*] Ea loca in peregrinatione vidi, et vel ſcriptoris huius cauſſa curioſius luſtravi. Animus autem mihi dicit, hunc ipſum campum eſſe, qui infra Bremam, mare verſus, pulchre lateque ſe pandit, inter flumen et colles ſaltuſque circumiectos. Non poteſt aptior pugnae magnae planicies, et pro Taciti hic deſcriptione.

Digitized by Google

A.V. ducunt. Is medius inter Viſurgim et colles, ut [2] ripae
769. fluminis cedunt, aut prominentia montium reſiſtunt, in-
A.C. 16. aequaliter ſinuatur. pone tergum inſurgebat ſilva, editis
in altum ramis, et pura humo inter arborum truncos.
Campum et prima ſilvarum barbara acies tenuit: ſoli Che-
rufci iuga inſedere, ut proeliantibus Romanis deſuper
incurrerent. Noſter exercitus ſic inceſſit: auxiliares
Galli, Germanique in fronte: poſt quos pedites ſagitta-
rii: dein quatuor legiones, et, cum duabus praetoriis
cohortibus, ac delecto equite, Caeſar: exin totidem
aliae legiones, et levis armatura, cum equite ſagittario,
ceteraeque ſociorum cohortes. [3] Intentus paratuſque
17 miles, ut ordo [4] agminis in aciem adſiſteret. Viſis Che-
ruſcorum

ptione. Diſtat ab opido Brema duobus circiter Germanicis milliaribus, circa pagum qui *Vegeſackus* dicitur. *Lipſius.*

2 *Ripae fl. cedunt, aut pr. m. reſiſtunt.*] Eleganter utrumque verbum dicitur in tali deſcriptione, ut *refugere* apud Plin. V, ep. 6. *occurrere* apud eundem, alia epiſtola, et alia apud alios. *Cedere ripae fluminis*, ſive flumen ipſum dicitur, cum ſinum facit averſum a campo; *montes reſiſtere*, cum longius prominent in campum. Fruſtra Freinshemius volebat: *ripae flumini.* Ripae cum flumine cedunt campo, ut fiat latior.

3 *Intentus paratusque.*] Libenter haec duo verba iungunt Livius, et, quem noſter imitatur, Salluſtius Cat. 27. *hortari, ut ſemper intenti paratique eſſent.* Iugurth. 49. vbi v. Cortius.

4 *Vt ordo agminis, in aciem.*] Peccatur hic vulgo diſtinguendo. Quid eſt enim, *ut ordo agminis*, ſi a ſequentibus ſeparetur? Hinc ſuſpiciones et mutationes doctorum virorum. Vno ſpiritu lege: *ut ordo agminis in aciem adſiſteret.* hoc eſt, pro ſe quiſque intentus ac paratus, ut, ſicunde apparuiſſet hoſtis, aut ſignum dux daret, omne agmen preſſo pede ſtaret acie ſtructa, vel ad excipiendum, vel ad invadendum hoſtem. Sic infra: *hic pedes adſtitit. Adſiſtere in aciem* eſt inceſſum ſiſtere, atque inhibere formata acie, vel ita, ut ſtent in gradu milites ad praeliandum. Genus quoque loquendi haud vulgare. *Vt adſiſtere in aciem*, eſt, ut adſiſteret fieretque acies, vel eſſetque ſtabilis et firma acies. Sic Appuleius lib. 3. *fixus in lapidem ſteti gelidus*, ex certa Mich. Piccarti emendatione: et lib. 4. *iacens in mortuum.* Quae ſignificant, defixus et quaſi lapis factus: iacens et quaſi mortuus. Claudianus quarto Honorii conſulatu:

Triſtis conditio pulſata fronte recedit.
In civem rubuere genae.

Vbi dubium eſt, voluerit auctor, ſic ut adſcripſimus, an, *recedit In civem. rubuere genae.* Neutrum enim improbum: ſive hoc malis, quod erit, Servilis conditio receedit, et fit civis: ſive illud, quo exponitur, Civis fit et ſuffunduntur genae. *Sic relinqui in prata* Plinio 18, 28. quod non aratur, ut pratum fiat: et eidem cap. 29. *in callum praecoquuntur acini: tundi in pollinem* 19, 5. *in farinam* 33, 7. *tundi in exitum ptiſanae*, ut exiret quaſi

Digitized by Google

ruſcorum catervis, quae per ferociam proruperant, validiſſimos equitum incurrere latus, Stertinium cum ceteris turmis circumgredi, tergaque invadere iubet, ipſe in tempore adfuturus. Interea pulcherrimum augurium, octo aquilae, petere ſilvas et intrare viſae, [1] Imperatorem advertere. exclamat, *Irent*, [2] *ſequerentur Romanas aves*, *propria* [3] *legionum numina*. ſimul pedeſtris acies infertur, et praemiſſus eques, poſtremos ac latera impulit: mirumque dictu, duo hoſtium agmina, diverſa fuga, qui ſilvam tenuerant, in aperta, qui campis adſtiterant, in ſilvam ruebant. medii inter hos Cheruſci collibus detrudebantur: inter quos inſignis Arminius manu, voce, [4] vulnere, ſuſtentabat pugnam: incubueratque ſagittariis, [5] illa rupturus, ni Rhaetorum Vinde-

A.V. 769. A.C. 16.

quaſi ptiſana, Tertulliano. De inceſſu huiuſmodi locus eſt inſignis Salluſtii de bello Iugurthino cap. 49. quem incepimus explicare in Omiſſis quarti Obſervationum p. 429. valde infeliciter tractatus Salmaſio in Reliquis de re militari p. 70. et 71. et 107. *Gronovius.*

1 *Imperatorem advertere.*] Sic libro 4. Hiſt. *Advertit ea res Veſpaſianum.* et Livius libro 1. emendante me; *Adverteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri.* Nam hactenus *averteratque*, ſcriptum reperias, ignorantia hiſtoricae dictionis. Ceterum, illud mirum, unde hic aquilae noſtris terris haud temere viſae. Ac ſubvereor ut falſa ſpecies obiecta Germanico; aliaeque alites fuerint. *Lipſius.* Pygargos fuiſſe, *Aren*, credibile eſt, quas etiam Plinius in aquilis numerat, ſuntque in iſtis regionibus non rarae, ut Aurelius ad h. l. tradit.

2 *Sequerentur Romanas aves.*] Aquilas intellegit, quae a C. Marii aevo propriae Romanis. De quibus in EXCVRS. C. *Lipſius.*

3 *Legionum numina.*] Ita alibi: *Mox converſus ad ſigna et bellorum deos.* Dionyſius de iiſdem: Τι-μιώτατα γὰρ Ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ ϛρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται. Adeo autem ſigna pro diis, uti per ea miles iuraret. Livius libro 6. *Obſtringere periurio non ſe ſolum ſuumque caput, ſed ſigna militaria et aquilas, ſacramentique religionem.* Tertullianus: *Religio Romanorum tota caſtrenſis ſigna veneratur, ſigna iurat, omnibus diis praeponit.* Exemplum eius ſacramenti egregium apud Lucanum libro 1. ubi Laelius Caeſari:

—per ſigna decem felicia caſtris,
Perque tuos iuro quocumque ex hoſte triumphos.

Imo et adorata ea. Diſce e Sozomeno Eccleſ. Hiſt. libro I. cap. IV. ubi de Labaro. Σημεῖον δὲ τοῦτο τιμιώτατον, καθότι ἀεὶ τοῦ βασιλέως ἡγεῖσθαι, καὶ προσκυνεῖσθαι νενόμισο παρὰ ϛρατιωτῶν: *Hoc ſignum venerabile maxime, quia et principem antecedere, et adorari etiam a militibus ſolebat.* Lipſius.

4 *Vulnere.*] Quo modo vulnere? nempe demonſtrando vulnere ſuo: cuius adſpectu ad imitationem fortitudinis incenderentur.

5 *Illa rupturus.*] Fortaſſe legendum, *erupturus*, ſuſpicati Muretus et Urſinus.

Digitized by Google

A. V. Vindelicorumque, et Gallicae cohortes ſigna obieciſſent.
769. niſu tamen corporis, et impetu equi pervaſit, oblitus
A. C. faciem ſuo cruore, ne noſceretur. quidam, *agnitum a*
16. *Chaucis, inter auxilia Romana agentibus, emiſſumque,* tradiderunt. Virtus ſeu fraus eadem, Inguiomero effugium dedit: ceteri paſſim trucidati. et pleroſque, tranare Viſurgim conantes, iniecta tela, aut vis fluminis, poſtremo [6] moles ruentium, et incidentes ripae, operuere. quidam turpi fuga in ſumma arborum niſi, ramiſque ſe occultantes, admotis ſagittariis, per ludibrium figebantur: alios [7] prorutae arbores adflixere. Magna ea vi-
18 ctoria, neque cruenta nobis fuit. Quinta ab hora diei ad noctem caeſi hoſtes, decem millia paſſuum cadaveribus atque armis opplevere; [1] repertis inter ſpolia eorum catenis, quas in Romanos, ut non dubio eventu, portaverant.

et Vrſinus. Fruſtra. Licet intelligere *aciem*, ſive potius *ſe:* quod dicitur pro *erumpere.* Virgilius, qui dixit G. IV, 368. *unde ſe erumpit Enipeus*, idem III, 428. *amnes rumpuntur fontibus:* quamquam et in illo loco Codd. quidam habent *ſe rumpit.* Sed nota res eſt hodie.

6 *Moles ruentium.*] Heinſ. ad Silium XIV, 554. malebat *irruentium:* fruſtra. Fugientium eſt *ruere.* multitudo eodem ruentium oppreſſit priores.

7 *Alios prorutae arbores.*] *Prorutae* arbores ſunt ſucciſae: idque probat partim vis verbi, de qua ad lib. I, 68. partim exempla ſimilia. Vide locum Silii a Grutero advocatum V, 480. Dio l. 36. Συχνοὶ δὴ καὶ κατὰ τὰς ὕλας σκεδασθέντες ἡμέρας μὲν τινὰς ἀπὸ τῶν δένδρων ὑπερυψήλων ὄντων ἀποτοξεύοντες διεγένοντο ἔπειτα δὲ καὶ ὑτοι ὑποτμηθέντων τῶν δένδρων ἐφθάρησαν. In hunc quoque uſum militi Romano ſecures in promptu, ut videre eſt 3. annal. 46. Idem intutum ſuffugium cuidam dat Silius lib. 7.

Per dumos miſer in vicina cacumina quercus
Repſerat, atque alta ſeſe occultabat in umbra,
Nampſicus, inſiſtens tremulis ſub pondere ramis.

Gronovius.

1 *Repertis inter ſpolia eorum catenis.*] Fecit idem M. Antonius apud Florum libro 3. qui *Cretam invaſit cum ingenti quidem victoriae ſpe atque fiducia, adeo ut plures catenas in navibus quam arma portaret.* Fecit Flaminius, in Polybio lib. 3. qui ſuos ita vanitatis implevit, *ut plures eſſent qui* ἁλύσεις καὶ πέδας καὶ τοιαύτην παρασκευὴν *ferrent, quam qui arma.* Sed utriuſque quis exitus? qui nunc Germanorum. Nec aliter ſolet magnus ille deus, qui deiicit, quidquid vane ſe attollit. *Lipſius.* *Eorum* elegantius abeſſet: ſed redundat ſaepe apud ſcriptores huius aetatis, ut ad Suetonium notavi.

2 *Tiberium Imperatorem ſalutavit.*] Oportuerat Germanicum ipſum, qui dux et auctor facti.

Sed

taverant. Miles, in loco proelii, [2] Tiberium Imperato- A. V.
rem ſalutavit, ſtruxitque aggerem, et in modum tropaeo- 769.
rum arma, ſubſcriptis victarum gentium nominibus, im- A. C. 16.
poſuit. Haud perinde Germanos vulnera, luctus, exci- 19
dia, quam ea ſpecies, dolore et ira adfecit. qui modo abire ſedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, iuventus, ſenes, agmen Romanum repente incurſant, turbant. poſtremo deligunt locum, flumine et ſilvis clauſum, arta intus planitie et humida: ſilvas quoque profunda palus ambibat, niſi quod latus unum Angrivarii lato aggere extulerant, quo a Cheruſcis dirimerentur. hic pedes adſtitit: equitem propinquis lucis texere, ut ingreſſis
ſilvam legionibus a tergo foret. Nihil ex iis Caeſari in- 20
cognitum: conſilia, locos, prompta, occulta noverat, aſtuſque hoſtium in perniciem ipſis vertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem campumque: peditum aciem ita inſtruxit, ut pars aequo in ſilvam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur, [1] quod arduum, ſibi, cetera legatis permiſit. quibus plana evenerant, facile inrupere: quis impugnandus agger, ut ſi [2] murum ſuccederent, gravibus ſuperne ictibus conflictabantur. Senſit dux imparem cominus pugnam, remotiſque paullum legionibus, funditores [3] libratoreſque excutere tela, et proturbare

Sed Auguſtus ut auſpicia ſervavit ſibi; ſic honorem omnem rei a ducibus ſuis legatiſve geſtae. Nam qui ductu quidem ſuo, alienis tamen auſpiciis vicerat: ne antiquitus quidem Imper. ſalutabatur, aut triumphabat. Hoc adulans ſuo Principi Horatius voluit:

Te copias, te conſilium, et tuos
Praebente divos.

Et ab hac re ſtatim, in tropaei inſcriptione legis, *Exercitum Tiberii Imperatoris ea monumenta conſecraviſſe:* non, Germanici, qui ducebat. *Lipſius.*

1 *Quod arduum, ſibi, cetera legatis permiſit.*] Durior ſyllepſis. E *permiſit* intelligendum in priori membro *ſumſit, delegit.* Sed alia exempla paſſim in graecis et latinis occurrunt: et quaedam alibi a nobis notata ſunt. vid. infr. c. 29.

2 *Murum ſuccederent.*] Muretus, *ut ſi muro ſuccederent:* quod reiiciunt recte Vrſinus, Pichena. adde Oudendorpium V. C. ad Caeſarem B. G. II, 6. Nam et alii cum accuſativo dixerunt *ſuccedere.*

3 *Libratoreſque.*] Sunt, qui tormentis haſtas, aut lapides excutiunt: quia librant ſcilicet, et iactus arte expendunt. Sic III. Hiſtor. *vincla ac libramenta tormentorum* appellat. Hoc verius, quam referri ad *libralia:* quod ſuſpicabar

Digitized by Google

A. V. 769. A. C. 16. proturbare hoſtem iubet. miſſae e tormentis haſtae, quantoque conſpicui magis propugnatores, tanto pluribus vulneribus deiecti. Primus Caeſar cum praetoriis cohortibus, capto vallo, dedit impetum in ſilvas. conlato illic gradu certatum. hoſtem a tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant: utriſque neceſſitas in loco,
21 ſpes in virtute, ſalus ex victoria. Nec minor Germanis animus; ſed [1] genere pugnae et armorum ſuperabantur: cum ingens multitudo, artis locis, praelongas haſtas non protenderet, [2] non colligeret, neque adſultibus et velocitate corporum uteretur, coacta ſtabile ad proelium: contra miles, cui [3] ſcutum pectori adpreſſum, et [4] inſidens capulo manus, latos barbarorum artus, [5] nuda ora foderet, viamque ſtrage hoſtium aperiret: imprompto iam Arminio, ob continua pericula, ſive illum recens acceptum vulnus tardaverat. Quin et Inguiomerum, tota volitantem acie, fortuna magis, quam virtus, deſerebat. et Germanicus, quo magis adgnoſceretur, [6] detraxerat

ſuſpicabar IV. Poliorcet. Dialog. III. *Lipſius.* Iac. Gronovius hic et ad XIII, 39. in MS. reperit *libritores:* quod ille in textum recepit, fretus etiam analogia, ut ait, cum et dicatur *librile, libripens, librilla.* Non auſus ſum ſequi Gronovium, cum in Plinio omnes libri, quod ſciam, habeant *librator:* et dicuntur h. l. non a *libra,* ut in Plinio, ſed a *librando. Libratores* etiam ſunt Cod. Theod. L. XIII. t. 4. l. 2. Cod. Iuſt. L. X. t. 64. l. 1. adde Schwarzium ad Plinii Paneg. c. 13. add. ad XIII, 39.

1 *Genere pugnae.*] Livius 31. *Credidere regii, genus pugnae quo aſſueverant, fore, ut equites invicem inſequentes refugienteſque, nunc telis, uterentur, nunc terga darent,* etc. lib. 32. *Pro his ordo, et militaris diſciplina, et genus armorum erat, aptum urgendis regiis: pro hoſte loca, et catapultae baliſtaeque, in omnibus prope rupibus, quaſi in muris diſpoſitae.* Gronovius.

2 *Non colligeret.*] *Colligere haſtam* eſt *reducere,* quam ante protenderas, ut hoſtem ferires: atque haec contraria ſunt, *protendere* et *colligere haſtam.* ita Turnebus recte.

3 *Scutum pectori.*] Diverſum a Germanico. Illud planum, non ſic tegebat: hoc incurvum, corpori adhaerebat, et circumfundebatur. *Lipſius.* Supra c. 14. *haerentia corpori tegmina.*

4 *Inſidens capulo.*] Pulchre et ſignificanter dictum, in minoribus gladiis. In oblongis, quibus ritu Gallorum Germani utebantur, non eadem manus habitudo: neque firmiter aut tenet gladios, aut regit. *Lipſius.*

5 *Nuda ora.*] Nam, ait noſter in Germania, *vix uni alterive caſſis aut galea.* Lipſius.

6 *Detraxerat tegimen.*] Idem video Cyrum minorem feciſſe in pugna illa ſibi extrema: cuius cauſſam tamen Xenophon ambigue refert ad morem Perſarum, qui nudis

Digitized by Google

xerat tegimen capiti, orabatque, *inſiſterent caedibus: nil* A.V.
opus captivis, ſolam internecionem gentis finem bello fore. 769.
Iamque ſero diei ſubducit ex acie legionem facien- A.C.
dis caſtris: ceterae ad noctem cruore hoſtium ſatiatae 16.
ſunt. equites ambigue certavere. Laudatis pro concio- 22
ne victoribus, Caeſar congeriem armorum ſtruxit, ſu-
perbo cum titulo: DEBELLATIS INTER RHE-
NVM ALBIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM
TIBERII CAESARIS, EA MONIMENTA MARTI
ET IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE. de ſe nihil
addit, metu invidiae, an ratus, [1] conſcientiam facti ſatis
eſſe. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat, ni
deditionem properaviſſent. atque illi ſupplices, nihil
abnuendo, veniam omnium accepere. Sed, [1] aeſtate iam 23
adulta, legionum aliae itinere terreſtri in hibernacula re-
miſſae; plures Caeſar claſſi impoſitas per flumen Amiſiam
Oceano invexit. Ac primo [2] placidum aequor mille
navium remis ſtrepere, aut velis impelli: mox atro nu-
bium globo [3] effuſa grando, ſimul variis undique procel-
lis

dis capitibus pugnam inibant. *Lipſius.* *Tegimen*, quod ſupra c. 14. de ſcuto dictum, h. l. de galea capiendum, res ipſa docet.

1 *Conſcientiam facti ſatis eſſe.*] Sufficere vel ſapienti vel ſibi. Cic. Philipp. 2. *ſatis in ipſa conſcientia pulcherrimi facti fructus erat.* Merito autem ambiguum relinquit, utra cauſſa Germanicum moverit: Prior et modeſtiam et prudentiam eius decet; poſterior literas et magnitudinem animi. Sic de ſocero ſuo Tacitus: *Nec Agricola unquam in ſuam famam geſtis exſultavit; ad auctorem et ducem, ut miniſter, fortunam referebat: ita virtute in obſequendo, verecundia in praedicando, extra invidiam, nec extra gloriam erat.* *Factis*, ſi haberent libri, tolerarem: ſed vulgatum mutari non placet. *Gronov.* *factis* in MS. reperit Iac. Gronovius. Mox pro *mandat* videtur legendum *mandabat.* add. c. 23. extr. etc.

1 *Sed aeſtate iam adulta.*] Saepe ſic loquitur noſter, imitatione aperta Salluſtii: quam phraſim operae eſt ſemel a iuventute intellegi, ex Servianis notis, ad illud *Vere novo. Id eſt*, ait, *primo menſe Martio. Nam veteres per ſingula tempora anni, quae in tres menſes dividuntur, obſervant, ut ſic dicant: Primum menſem, Novum ver: ſecundum, Adultum: tertium, Praeceps. Ita de Hieme, Aeſtate, Autumno: ſic ſemper Salluſtius.* Simile, quod Graeci annum partiuntur: Ἱςαμένυ τῦ ἔτυς, μεσῦντος, ἢ λήγοντος. *Lipſius.*

2 *Placidum aequor.*] Salluſt. III. Hiſtor. *Cohors una mari placido a duobus praedonum myoparonibus circumventa.* Gronovius.

3 *Effuſa grando.*] Sub quam, occulta cauſſa, ſemper, ut aiunt, Oceanus intumeſcit. *Lipſius.*

Digitized by Google

A. V. 769. A. C. 16. lis incerti fluctus proſpectum adimere, regimen impedire: mileſque pavidus, et caſuum maris ignarus, [4] dum turbat nautas, vel intempeſtive iuvat, officia [5] prudentium corrumpebat, omne dehinc caelum, et [6] mare omne in auſtrum ceſſit, [7] qui tumidis Germaniae terris, profundis amnibus, immenſo nubium tractu validus, et rigore vicini ſeptemtrionis horridior, rapuit [8] disiecitque naves in aperta Oceani, aut inſulas [9] ſaxis, abruptis, vel per occulta vada infeſtas. quibus paullum aegreque vitatis, poſtquam [10] mutabat aeſtus, eodemque, quo ventus, ferebat; non adhaerere ancoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant: equi, iumenta, ſarcinae, etiam arma

4 *Dum turbat nautas.*] Curt. lib. 7. *Vacillanteſque milites, et, ne excuterentur, ſolliciti nautarum miniſteria turbant.* Gronovius.

5 *Prudentium.*] v. ad I, 70.

6 *Mare omne in Auſtrum.*] Non abnuo de vero Auſtro. nam ille a terra naves in mare interius rapiat: quod oſtendit factum, cum ſubdit, *disiecitque naves in aperta Oceani*. Procul igitur a litore: cui Notus impegiſſet. Facit eodem, quod de *inſulis longius ſitis* adiungit: et poteſt *Orcades* intelligere, aut potius eas, quae haud procul litore Friſico hodieque exſtant. Nam quod *longinquas* facit; fama et redeuntes haec auxerunt, ac timidis inſolitiſque maris ita viſae. *Lipſius.*

7 *Qui tumidis Germaniae terris.*] Pichena intelligit, montoſis. Etiam in Agricola c. 10. *terrae monteſque cauſſa ac materia tempeſtatum:* idque probat Burm. ad Ovid. Her. V, 138. *in immenſis, qua tumet Ida, iugis:* ubi vid. *Tumores terrae* pro tumulis etiam Frontinus dixit; ut Lexica docent. Pro Rhenani et Faërni coniectura *humidis* dici poteſt, *tumidas terras* nimis poëtice dici, et in iſtis regionibus raros aut nullos montes. v. Lipſium ad c. 24.

8 *Disiecitque naves.*] Virgil. Aen. I, 43. *disiecitque rates:* verbum ſaepe uſurpatum in hac re Virgilio. v. Burm. ad l. c.

9 *Inſulas ſaxis abruptis.*] Pichena ſic e MS. cum vulgo eſſet *abruptas*. Perpetua prope eſt in hoc verbo variatio in libris, velut ap. Lucretium II, 214. et Virgil. Aen. III, 198. in *abruptis nubibus ignes*, ubi alii libri *abrupti*, quod quidam defendunt et illi praeferunt, veluti Grechius ad Lucretium. vid. Drakenb. ad Sil. III, 196. *Abruptas* ortum credo a correctore, qui accommodare ad ſequens *infeſtas* volebat. MS. lectio eſt etiam ap. Beroaldum, Rhenanum, Aldum, Gryphium.

10 *Eodem quo ventus ferebat.*] Non male etiam, *eodemque quo ventus:* atque ita iam didici in Florentino eſſe. Livius libro 26. *Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum ſtagnum eodem quo aeſtus ferebat.* Lipſius. *Mutabat* pro *mutabatur* admitto; non *ferebat* pro *ferebatur*, ut vult Freinshemius. Eſt enim genus loquendi proprium, et *fert aeſtus*, ut *ferre* dicitur *via* (de quo ad Liv. 39, 27.) ut *ferentis venti*. Intelligimus et fluctus, et quicquid deprehenderat. *Gronovius.* *Eodemque quo* recte receptum a Pichena et ſequentibus editoribus. Sed ſic iam dederant Beroaldus, Aldus, Rhenanus, Gryphius.

11 *Prae-*

Digitized by Google

arma [11] praecipitantur, quo levarentur [12] alvei, manantes per latera, et fluctu ſuperurgente. Quanto violentior cetero mari Oceanus, et truculentia caeli praeſtat Germania, tantum [1] illa clades novitate et magnitudine exceſſit, hoſtilibus circum litoribus, [2] aut ita vaſto et profundo, ut credatur noviſſimum, ac [3] ſine terris, mare. pars navium hauſtae ſunt; plures apud inſulas longius ſitas [4] eiectae: mileſque, nullo illic hominum cultu, famae

A. V. 769. A. C. 16. 24

K 2

11 *Praecipitantur.*] Etſi ſcio inconſtantem eſſe Tacitum in uſu temporum, tamen h. l. probabile videtur, eum ſcripſiſſe *praecipitabantur*, quia antecedit *poterant*, et ſequitur *levarentur*.

12 *Alvei manantes.*] Nec diſpliceret ſcribi, *nantes. Lipſius.* Mihi vero nec placet *nantes*: et multo magis miror, Freinshemio *manare* proprie eſſe natare. Tacitus ſignificat, cum depreſſae oneribus naves profundius mare ſecarent, earum ſumma latera propius abfuiſſe ab eius ſuperficie: atque eo plus aquae a ſuperurgente fluctu accepiſſe: levatas igitur oneribus, ut labra laterum exſtarent altius aquis, et ſic minus aſſilientium undarum acciperent. In quo hoc eſt paullo inſolentius, quod alvei *manare* dicuntur, cum proprie manent ipſa liquida. Sed non caret id auctoribus, et manant etiam, in quibus liquidum fluit. Sic Livius libro 1. *manantem cruore cultrum*: Ovidius et Seneca *marmora manantia lacrimas*, de Niobe: ſic Plinius *arbores ſucco manantes.* Sunt ergo *alvei manantes per latera* irrumpentem aquam magna copia recipientes. *Gronovius.* add. Drakenb. ad Liv. I, 58. Heinſ. ad Ovid. Met. VI, 312. Similis eſt uſus τοῦ *perfluere*, quod proprie dicitur de liquore, ſed etiam de vaſe, ut in illo Terentii Eun. I, 2, 25. *plenus rimarum ſum, hac et illac perfluo.* pro quo male Bentleius repoſuit *perpluo.* Itaque non opus cum Heinſio legere vel *alternantes latera*, vel *innatantes alterno latere*, etiam propterea, quod hic non tam de iactatione navis ſermo eſt, quam de aqua irrumpente per latera, propter quam levanda erat navis, ne ὑπέραντλος fieret.

1 *Illa clades.*] Heinſius coniicit: *tantum alias illa clades.* Sed et ante abſolute dixit *truculentia coeli praeſtat Germania.*

2 *Aut ita vaſto et profundo.*] Freinshemius cum antiquorum ſomnium eſſe dicit de Oceano terram undique cingente. Vix aſſequor, quid ſibi velit. nam terram undique mari cingi, non antiquorum magis, quam horum hominum eſt ſomnium, ſi ſomnium eſt. In Taciti verbis aliquid agnoſco, quod ſomnium veterum vocare poſſis: quale et apud M. Senecam ſuaſor. 1. *Ita eſt rerum natura: poſt omnia Oceanus: poſt Oceanum nihil.* Sed illae ipſae terrae, quas propiorum ſeculorum navigatio deprehendit: quaeque trans Oceanum nos coërcentem iacent, Oceano cingi et contineri non deſinunt. Timide autem ſuſpicabar ſcripſiſſe Tacitum: *hoſtilibus circum litoribus, aut ita vaſto et profundo, ut credatur noviſſimum ac ſine terris, mari.* Gronovius.

3 *Sine terris.*] Heinſius *ſine terminis*: id eſt planius. Sed illi termini nonne terrae?

4 *Eiectae.*] Verbum proprium et elegans de naufragiis. quam ſignificationem illuſtrat Gronov. ad Liv. XLIV, 19.

5 *Eliſa.*]

Digitized by Google

A. V. 769. A. C. 16. tu, ſame abſumptus, niſi quos corpora equorum, eodem [5] eliſa, toleraverant. ſola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies nocteſque, apud [6] ſcopulos et prominentis oras, cum *ſe tanti exitii reum* clamitaret, vix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente aeſtu, et ſecundante vento, [7] claudae naves raro remigio, [8] aut intentis veſtibus, et quaedam a validioribus tractae, revertere: quas raptim refectas miſit, ut ſcrutarentur inſulas. collecti ea cura plerique: multos Angrivarii nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere: quidam in Britanniam rapti, et remiſſi a regulis. Vt quis ex longinquo revenerat, *miracula* narrabant, *vim turbinum, et* [9] *inauditas volucres, monſtra maris, ambiguas hominum et beluarum formas:* viſa, ſive ex metu credita.

25 Sed fama claſſis amiſſae, ut Germanos ad ſpem belli, ita Caeſarem ad coërcendum erexit. C. Silio cum triginta peditúm, tribus equitum millibus ire in Cattos imperat: ipſe maioribus copiis Marſos inrumpit: quorum dux Malouendus, nuper in deditionem acceptus, [1] *propinquo luco defoſſam*

5 *Eliſa.*] Heinſius poſt alios mavult *eniſa*, ne mortuos equos comediſſe videantur. Sed primo, nulla neceſſitas eſt, eliſa corpora de mortuis intelligere. nam etiam *eiectus* de mortuis dicitur, ut ap. Cic. Piſ. 19. *eiectum cadaver*, et de iis, qui vivi enatarunt. Deinde dixiſſet, opinor, *eniſorum.*

6 *Scopulos et prom.*] Quantum ego vidi vel audivi, non ſunt in eo tractu litorales ſcopuli. Eſt mollis aut arenoſa terra, nec niſi arte aut opere clara. *Lipſius.*

7 *Claudae naves.*] Livius lib. 37. *contemplatus Eudamus hoſtes claudas mutilasque naves apertis navibus remulco trahentes.* Gronovius. Virgil. Aen. V, 271. *amiſſis remis atque ordine debilis uno.*

8 *Aut intentis veſtibus*] Iuvenalis Sat. 12. *inopi miſerabilis arte cucurrit Veſtibus extentis.* Noſter in fine 5. hiſtor. *ſimul captae lintres ſagulis verſicoloribus haud indecore pro velis utebantur.* Haec Aurelius. Vnde patet, fruſtra Heinſium coniicere *reſtibus.* de navibus fune tractis ſtatim ſeparatim dicit.

9 *Inauditas volucres.*] Nec eae quidem ſunt. Libuit iſtis apud ignaras aures, in his et ſequentibus, τραγῳδεῖν, et narrare quae noſter merito ambigit, *viſa, ſive ex metu credita.* Imo nec viſa, nec credita, ſed vanitate efficta. *Lipſius.* Videtur dicendum fuiſſe *inviſas* vel *inviſitatas.* nam *inauditae aves* ſunt, quarum aut cantus aut nomen nunquam ante audiſſent: quorum neutrum ſatis convenit vel ſequentibus, vel conſuetudini loquendi de tali re.

1 *Propinquo loco.*] Malim, *luco.* Hic autem inventa aquilarum una, et ſupra lib. 1. altera. ergo receptae nunc omnes, quia tertia ſervata militis aſtu. Florus tamen ſcripſit,

Digitized by Google

A. V. 769. A. C. 16.

foſſam Varianae legionis aquilam modico praeſidio ſervari, indicat. Miſſa extemplo manus, quae hoſtem a fronte eliceret; alii, qui, terga circumgreſſi, recluderent humum: et utriſque adfuit fortuna. eo promptior Caeſar pergit introrſus, populatur, exſcindit [2] non auſum congredi hoſtem, aut, ſicubi reſtiterat, ſtatim pulſum; nec unquam magis, ut ex captivis cognitum eſt, paventem. Quippe *invictos, et nullis caſibus* [3] *ſuperabiles Romanos* praedicabant, *qui perdita claſſe, amiſſis armis, poſt conſtrata equorum virorumque corporibus litora, eadem virtute, pari ferocia, et veluti aucti numero irrupiſſent.*

26 Reductus inde [1] in hiberna miles, laetus animi, quod adverſa maris expeditione proſpera penſaviſſet. addidit munificentiam Caeſar, quantum quis damni profeſſus erat, exſolvendo. Nec dubium habebatur, labare hoſtes, petendaeque pacis conſilia ſumere; et, ſi proxima aeſtas adiiceretur, poſſe bellum patrari: ſed crebris epiſtolis Tiberius monebat, *rediret ad decretum triumphum, ſatis iam eventuum, ſatis caſuum: proſpera illi et magna proelia: eorum quoque meminiſſet, quae venti et fluctus, nulla ducis culpa, gravia tamen et ſaeva damna intuliſſent.* [2] *ſe novies a divo Auguſto in Germaniam miſſum, plura*

 conſilio,

ſcripſit, *Signa, et aquilas duas adhuc Barbari poſſident: tertiam ſignifer.* etc. Parum conſiderate. niſi ex Livii perſona et aetate loqui hominem placet. *Lipſius.* Tertiam Claudii demum tempore receptam tradit Dio Lib. LX. vid. Ryckius ad h. l.

2 *Non auſum congredi hoſtem.*] Legerim haec et ſequentia, *Non auſo c. hoſte, pulſo, pavente.* Lipſius. Sed et Hiſt. V, 16. *exſcindere hoſtem* dixit. Simile Agric. 22. *vaſtare nationes.*

3 *Superabiles Romanos praedicabant.*] Meo iudicio τὰ *praedicabant*, quod Acidalius ab interprete eſſe putabat, non eſt niſi Taciti, et verbum pro materia lectum. Neque vero Lipſius audiendus. Quin quaeſita elegantia eſt: nec novum profecto poſſeſſoris nomen pro re poſſeſſa poni. Sic, *iam proximus ardet Vcalegon.* Adde ſi libet 4. Obſerv. 24. *Hoſtem* igitur *non auſum congredi* eſt loca et res hoſtis non auſi congredi, etc. *Gronovius.*

1 *In Hiona miles.*] Vera correctio Beroaldi, *in hiberna miles*, ex Taciti verbis ipſis. Rhenanus qui, *Inhiona*, legit, et ego qui ſeric olim refelli, digni ambo qui piemur. *Lipſius.*

2 *Se novies in Germaniam.*] Non toties in propric Germaniam: quaere in Hiſtoriis, et examina: ſed intelligit ſumitque una miſſiones, opinor, in Pannoniam, et Illyricum. *Lipſius.* Boxhornius coniiciebat: *toties.*

3 *Sic*

A.V. 769. A.C. 16. *conſilio, quam vi perfeciſſe. ſic* [3] *Sugambros in deditionem acceptos: ſic Suevos regemque* [4] *Maroboduum pace obſtrictum. poſſe et Cheruſcos, ceteraſque rebellium gentes, quando Romanae ultioni* [5] *conſultum eſſet, internis diſcordiis relinqui.* Precante Germanico annum efficiendis coeptis, acrius modeſtiam eius adgreditur, alterum conſulatum offerendo, cuius munia praeſens obiret. ſimul adnectebat, *ſi foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Druſi fratris gloriae, qui,* [6] *nullo tum alio hoſte, non niſi apud Germanias adſequi* nomen imperatorium, *et* [7] *deportare lauream poſſet.* Haud cunctatus eſt ultra Germanicus, quamquam fingi ea, ſeque per invidiam parto

27 jam decori abſtrahi intelligeret. Sub idem tempus, e familia Scriboniorum Libo Druſus defertur, moliri res novas. Eius negotii initium, ordinem, finem curatius [1] diſſeram;

3 *Sic Sugambros.*] Id accidit Tiberio ipſo duce. Vide Dionem lib. LV. in cuius verbis menda, Cantabrique appellantur in Germania, qui revera Sugambri: ut monui olim Antiquar. lect. lib. I. cap. VI. Suetonius Aug. 21: *Suevos et Sugambros dedentes ſe in Galliam traduxit, et in proximis Rheno agris collocavit.* Eutropius lib. 7. *Tiberius* CCCC. M. *captivorum ex Germania tranſtulit, et ſupra ripam Rheni in Gallia collocavit.* Iſidorus non obſcure indicat hos ipſos eſſe, qui Burgundiones poſtea appellati, largiter potuerunt. *Burgundiones,* inquit, *quondam a Romanis ſubacta interiore Germania per caſtrorum limites poſiti a Tiberio Caeſare, in magnam coaluerunt gentem. atque ita nomen ex locis ſumpſerunt, quia crebra per limites habitacula conſtituta, Burgos vulgo vocant. Hi poſtea rebelles effecti Romanis, pluſquam* LXXX. ∞. *armatorum ripas Rheni fluminis inſederunt, et nomen gentis obtinuerunt.* A quo tamen diverſus it Ammianus, qui originem eorum a Romanis trahit: *Gratanter ratione gemina Principis acceptae ſunt litterae. prima, quod iam inde temporibus priſcis ſobolem ſe eſſe Romanam Burgundi ſciunt: dein, quod ſalinarum, finiumque cauſſa Alemanis ſaepe iurgabant.* Lipſius. De orthographia nominis vid. Duker. V.C. ad Flor. IV, 12. et Cl. Oudend. ad Suet. Aug. 21. qui probat *Sygambros.* ibi etiam de Suevis vide.

4 *Maroboduum.*] v. Vellei. II, 108. 109.

5 *Romanae ultioni conſultum eſſet.*] *Eſſet* poſui, pro *eſt*, Muretum ſecutus, et Pichenam, quod latinitatem requirere, quivis videt. Verba haec in MS. confundi ſolere, nemo neſcit.

6 *Nullo tum.*] Scribendum arbitror *nullo dum:* non enim e perſona Taciti, ſed Tiberii dicuntur. pro *nullus dum* etiam apud Liv. XXIX, 11. irrepſerat *nullus tum,* quod mutatum a Rhenano et aliis. vid. ibi Drakenb.

7 *Deportare lauream poſſet.*] Id eſt, triumphare. Triumphantes enim aſcendere Capitolium ſoliti, et laurum, quam manu tenebant, quaeque in faſcibus lictorum, deponere in gremio Iovis: arbitri ſcilicet victoriae et auctoris. Plura in EXCVRS. D. *Lipſius.*

1 *Diſſe-*

[1] diſſeram; quia tum primum reperta ſunt, quae per tot annos remp. exedere. Firmius Catus, Senator, ex intima Libonis amicitia, iuvenem improvidum, et facilem inanibus, ad Chaldaeorum promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorum etiam interpretes impulit: dum [2] *proavum Pompeium, amitam Scriboniam, quae quondam Auguſti* [3] *coniunx fuerat, conſobrinos Caeſares, plenam imaginibus domum* oſtentat: hortaturque ad luxum et aes alienum, ſocius libidinum [4] et neceſſitatum, quo pluribus indiciis inligaret. A.V. 769. A.C. 16.

1 *Diſſeram.*] Ne quis tentet emendare *ediſſeram*, quod in hac conſtructione uſitatius eſt, et alibi quoque contra libros a viris doctis inductum; etiam *diſſerere* cum accuſativo dicitur Livio, vid. Drakenb. ad XLI, 6. et Salluſtio Cat. 5. quem imitatur noſter. vid. etiam Cortium ad. l. c.

2 *Dum proavum Pompeium.*] Ante lucem quaerere occepi hoc ſtemma, et vereor ut concubium noctis ſit, priuſquam pertingam. Cur Liboni huic proavus Pompeius, ſcio: cur Caeſares conſobrini. In Scribonia amita haereo, quae ex hiſtoriis quidem adſtruitur ſaltem matertera maior, niſi placet amitae nomine abuſum Tacitum eſſe. Si non eſt: ſequitur ut paternum genus etiam (nam de materno conſtat) huic adoleſcenti e Scriboniis ſit. Et ſuadet hercle nomen: quia Tacito dicitur, Scribonius Libo Druſus. Cenſeo L. Scribonio Liboni, qui conſul cum M. Antonio fuit, fratrem fuiſſe alium Scribonium, cuius nepos iſte. ita, inquam, ut maritus Pompeiae Scribonius aliquis fuerit. Liquere res niſi ex geneſi non poteſt: quam in EXCVRS. vide E. *Lipſius.*

Amitam Scriboniam.] Digna lectu de tota hac re apud Senec. epiſt. LXXI. *Lipſius.*

Proavum Pompeium, amitam Scriboniam.] Prope temerarium eſt, in his aliquid audere. Video tamen Scriboniam Auguſti etiam Senecae appellari huius Druſi *amitam.* Video et Dioni et Appiano Scribonium Libonem conſulem anni V. 719. dici ſocerum Sex. Pompeii. Huius igitur Scribonii filius, ſi Pompeiam duxit, ſororis ſuae filiam duxit, quae Romanis non erant iuſtae nuptiae. Nec vero Pompeiam Sex. F. poſſum putare, quam cum Fauſti liberis conſervatam Hirtius, Florus (haud dubie falſo) interfectam cum patruelibus e Sulla ſcribunt. Quod vult Rupertus, etſi alibi Hirtianam Magni, Flori Pompeiam Sexti filiam faciat. Vtrobique profecto eadem deſignatur, et Magni filia, Cn. et Sexti ſoror. Relinquitur, ut ſuſpicemur, ſi poſſimus, Sexto aliam fuiſſe uxorem, ex qua genuerit Pompeiam Libonis Druſi matrem, antequam Scriboniam duceret. *Gronovius.* adde Ryckium ad h. l. ſi lubet.

3 *Coniunx fuerat.*] Heinſius *fuerit*: bene, ſi e perſona Firmii Cati dicta ſunt. Sed poteſt accipi ſaltem hoc, *quae - fuerat*, e perſona Taciti dictum. vid. ad I, 53.

4 *Et neceſſitatum.*] *Neceſſitates* ſunt ſumptus vel impenſae. Et hoc confirmant loca duo poſteriora: ut et quae I, 11. *vectigalia et neceſſitates.* *Anguſtiae* autem, quae vox tantopere placet hic Freinshemio, quid aliud ſunt quam egeſtas, inopia? Quae ſequitur quidem immodicos ſumptus, ſed non petitur ex deſtinato, neque ad ſocietatem placet. Quam belle igitur, *ſocius libidinum et egeſtatis!* Immo

28 inligaret. Vt ſatis teſtium, et, qui ſervi eadem noſce-
A.V. rent, [1] reperit, aditum ad principem poſtulat, demon-
769. ſtrato crimine et reo, per [2] Flaccum Veſcularium, equi-
A.C. tem Romanum, cui propior cum Tiberio uſus erat. Cae-
16. ſar indicium haud aſpernatus. congreſſus abnuit: *poſſe enim, eodem Flacco internuntio, ſermones commeare.* Atque interim Libonem ornat praetura, convictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeo iram condiderat) cunctaque eius dicta factaque, cum prohibere poſſet, ſcire malebat: donec Iunius quidam, tentatus, ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. celebre inter accuſatores Trionis ingenium erat, avidumque famae malae. Statim corripit reum, adit conſules, ſenatus cognitionem poſcit: [3] et vocantur patres, addito, *conſultandum*
29 *ſuper re magna et atroci.* Libo interim, veſte mutata, cum primoribus feminis circumire domos, orare adfines, vocem adverſum pericula poſcere, abnuentibus cunctis, cum diverſa praetenderent, [1] eadem formidine. die ſenatus, metu et aegritudine feſſus, ſive, ut tradidere quidam,

Immo prodigentiae, ſumptuum. Proponit ei avitam nobilitatem, ob quam oſtendit eum poſſe ad imperium pervenire: modo ſe dignum illo praeſtet munificentia et conviviis gratiam quaerendo, (eo efficacioribus, quod ab hac ambitione remotus eſſet triparcus Tiberius), nec parceret pecuniae, vel ſi mutuandum gravibus ſub uſuris eſſet quod donaretur: (ſic enim et Iulius auctor dominationis fecerat:) utque oſtenderet ſeſe adiutorem conſilii, quod dederat, ipſe, quaſi pro Libone laborans, ſimiliter faciebat, luxurioſus et damnoſus; revera, ut plures conſcii fierent temerariae ambitionis, per quos Libonem convinceret. *Gronovius.* Non poſſum hic accedere magno Gronovio. *Neceſſitates* de impenſis dici, ſcio, ſed de neceſſariis, ut I, 11. et locis, ibi a Lipſio allatis, non, quae fiunt luxuriae cauſſa. neque impenſarum, qua ſunt impenſae, et quoad ſunt neceſſariae, aliquis ſocius eſſe poteſt, niſi forte hoc ſenſu, ut partem conferat. Manifeſte *libidines* referuntur ad *luxum:* ergo et *neceſſitates* ad *aes alienum.* Et ſic accepere Lipſius I, c. et Freinsh.

1 *Reperit.*] Aurelius: *reperti:* probant Freinsh. et Heinſius: qui inſuper vult: *et qui e ſervis.* Vulgatum quoque commodum eſt, etſi altera illa ratio frequentior apud noſtrum.

2 *Per Flaccum Veſcularium.*] Qui tamen infra lib. 5. eſt, Veſcularius Atticus inſidiarum in Libonem internuncius. *Lipſius.*

3 *Et vocantur Patres.*] Faërnus legebat: *ſenatus cognitionem poſcit, advocantur Patres.* Fruſtra. *Vocari* in tali re dicitur ſenatus, non *advocari.* Tum hic tranſitus per *et* frequens Tacito et aliis.

1 *Eadem formidine.*] Omnes enim timebant Principis offenſam. *Lipſ.*

2 Lectica

Digitized by Google

dam, ſimulato morbo, [2] lectica delatus ad fores curiae, A. V.
[3] innisuſque fratri, et manus ac ſupplices [4] voces ad Ti- 769.
berium tendens, immoto eius vultu excipitur. mox [5] li- A. C.
bellos et auctores recitat Caeſar, ita moderans, ne le- 16.
nire, neve aſperare crimina videretur. Acceſſerant, 30
praeter Trionem et Catum accuſarores, Fonteius Agrippa [1] et C. Vibius, [2] certabantque, cui ius perorandi in reum daretur: donec Vibius, quia nec ipſi inter ſe concederent, et Libo ſine patrono introiſſet, [3] ſingillatim ſe crimina obiecturum profeſſus, protulit libellos, [4] vecordes adeo, ut conſultaverit Libo, *an habiturus foret opes*, [5] *quis viam Appiam Brundiſium uſque pecunia operiret*. inerant et alia huiuſcemodi, ſtolida, vana: ſi mollius ac-

K 5 ciperes,

2 *Lectica delatus.*] Quod receptum in ſolis aegris. Nam lecticae quamquam iam vulgatae, tamen ſpernebantur adhuc a Curiae aditu. Sueton. de Tiberio: *Numquam curiam niſi ſolus intravit: lectica quondam introlatus aeger comites a ſe removit.* Lipſius.

3 *Innisuſque fratri.*] Puto L. Scribonio Liboni, qui hoc anno conſul. *Lipſius.*

4 *Manus - voces tendens.*] vid. ad i c. 20.

5 *Libellos et auctores.*] *Libellos* qui continerent crimina: *auctores*, qui indicia feciſſent.

1 *C. Vibius.*] Libri ſcriptus et editi habent *C. Livius*, pro quo Lipſius coniiciebat *Cluvius*. Poſt omnes conſenſere ex Ann. IV, 28. 29. reſcribendum *Vibius*. Idque ita evidens eſt, ut non dubitarim cum Ryckio recipere. Diſſentiunt in praenomine, cum aliis C. aliis Q. placeat; ſed quia IV, 13. 28. ſine praenomine in ſcriptis nominatur, ut etiam dedit Gronovius, optimum duxi cum Ryckio ſervare C. *Vibium*.

2 *Certabantque cui ius.*] Vt quondam in cauſſa Verrina, Cicero et Caecilius: idque genus cauſſae *divinationem* vocabant.

3 *Singillatim ſe crimina.*] Vt fecit Cicero in Verrem, actione prima, et fieri voluit Nero. v. Suet. Ner. 15. et quae ibi diximus.

4 *Vecordes adeo.*] Hoc vitio Libonem non abſolvo. Vereor tamen, ne Tacito hic exciderit, quale Floro, cum τέχνασμα Tarquinii eminentia papaverum capita demetentis *ſuperbiam* vocavit. Speciem ſtulticiae obtendi agnoſco: ſed ſub ea rem atrocem velatam diffitori nequeo. Nec tam ſtolida quam perplexantis ea oratio videtur, qui rogare aperte non auderet, an maiorem habiturus eſſet, quam quiſquam privatorum: ad quantam accederet forſan nemo propinquius tamen nemo accederet Principe: denique an principatu potiturus eſſet. Omnis ſuperlatio, quam vocant rhetores, exprimit, quod fieri non quit, ut quod ſummum veri eſt, intelligamus. Darius pecuniam deferebat Alexandro *quantam tota Macedonia caperet*. Et ſolent in conſultationibus iſtis perplexim loqui, dum vanum e re in dubios exitus veniae patrocinium praeparant, qui ſpei vetitae indulgent. Sic iſte patrum noſtrorum memoria conſulebat, an in capitato argento ſuam faciem quandoque viſurus eſſet. *Gronovius.*

5 *Quis viam Appiam.*] Non temere de via Appia conſultavit va-

num

A.V. 769. A.C. 16. ciperes, miſeranda. Vni tamen libello manu Libonis nominibus Caeſarum aut ſenatorum additas [6] atroces vel occultas notas, accuſator arguebat. Negante reo, agnoſcentes ſervos per tormenta interrogari placuit. Et quia [7] vetere ſenatuſconſulto quaeſtio in caput domini prohibebatur, callidus et [8] novi iuris repertor, Tiberius, mancipari ſingulos [9] actori publico iubet: ſcilicet, ut in Libonem

num caput, quia ea inter Romanas vias longiſſima, et quaſi regina, ut ait Statius:

—— *qua limite noto.*
Appia longarum teritur regina viarum.

Sed pertinuitne ea Brundiſium uſque? Negat Frontinius de Aquaeductibus, qui ultra Capuam non porrigit. *Appia aqua*, inquit, *inducta eſt ab Ap. Claudio Cenſore. qui et viam Appiam a porta Capena uſque ad urbem Capuam muniendam curavit.* Adfirmat tamen hic Tacitus, et Strabo, prolixe lib. 5. et 6. et Horatius:

Brundiſium melius Numici via ducat, an Appi. aliique. Omnes bene. Nam Appius ipſe non hercle ultra Capuam perduxit. ne potuit quidem, ut fines tunc erant imperii Romani. perduxit poſtea ſive C. Gracchus Tribunus, qui pleraſque vias fecit, refecit; ſive C. Caeſar, qui curator viae Appiae non leviter in eam impendit: ſive Auguſtus: de quo inſcriptiones priſcae, S. P. Q. R. QVOD. VIAE. MVNITAE SVNT. Nam certum aliquid non alii, non ego inveni. *Lipſius.*

6 *Atroces vel occultas.*] Quae ad mortem eorum pertinerent, aut caedem. *Lipſius.*

7 *Vetere Senatuſconſulto.*] Quando et a quo latum id SC. quaero? Sane antiquum eſt, et Cicero referre videtur ad morem maiorum potius quam ad legem. *Nam cum more maiorum de ſervis in dominum ne tormentis quidem quaeri liceat: exortus eſt ſervus, qui quem in eculeo appellare non poſſet, eum accuſet ſolutus.* Idem: *Maiores noſtri in dominum de ſervo quaeri noluerunt, non quia non poſſet verum inveniri, ſed quia videbatur indignum eſſe, et domino morte ipſa triſtius.* Derogatum ei legi antiquitus, in cauſſa inceſti. Pro Milone: *De ſervis nulla lege quaeſtio eſt in dominum, niſi de inceſtu, ut fuit in Clodium.* Iuriſconſulti excipiunt etiam adulterii crimen, fraudati cenſus, et maieſtatis. l. 1. C. de quaeſtionibus. *Lipſius.*

8 *Novi iuris repertor Tiberius.*] Imo infamia huius inventi penes Auguſtum: erratque noſter, ſi non errat Dio libro 55. Ὅτι δὲ οὐκ ἐξὸν ἦν δοῦλον κατὰ δεσπότου βασανισθῆναι, ἐκέλευσεν ὁσάκις ἂν χρεία τοιοῦδε τινὸς γένηται, τῷ δημοσίῳ αὐτὸν, ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι, ὅπως ἀλλότριος τοῦ κρινομένου ὢν ἐξετάσηται, οἱ μὲν ᾐτιῶντο, ὅτι ὁ νόμος τῇ τοῦ δεσπότου μεταλλαγῇ καταλύεσθαι ἔμελλεν: *Quod vero cum non liceret ſervum in caput domini torqueri, iuſſit ut quoties eius rei uſus eſſet, vendi ſervum vel Actori publico, vel ſibi ipſi Principi: ut iam quaſi alienus a reo examinari poſſet: id ſane nonnulli criminati ſunt, quaſi legem ea domini mutatione diſſolveret.* Lipſius.

9 *Actori publico.*] Mancipari, mancupio tradi: πιπράσκεσθαι ſive vendi, dixit Dio. Supra: *Hortiſque venditis ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet.* Libro III. *Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat.* Sed quis *publicus actor?* non alius, quam publicus ſive ſervus,

Digitized by Google

bonem ex ſervis, ſalvo ſenatuſconſulto, quaereretur. Ob quae poſterum diem reus petivit. domumque digreſſus, extremas preces [10] P. Quirino, propinquo ſuo, ad principem mandavit. Reſponſum eſt, *ut ſenatum rogaret.* cingebatur interim [1] milite domus, [2] ſtrepebant etiam in veſtibulo, ut audiri, ut aſpici poſſent: cum Libo, ipſis, quas in noviſſimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatus, [3] vocare percuſſorem, prenſare ſervorum dextras, inſerere gladium. atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, evertentibus [4] adpoſitum menſa lumen, feralibus iam ſibi tenebris, duos ictus in viſcera direxit. Ad gemitum conlabentis adcurrere liberti: et, caede viſa, miles abſtitit. Accuſatio tamen apud patres adſeveratione eadem peracta, iuravitque Tiberius, *petiturum ſe vitam quamvis nocenti, niſi voluntariam mortem properaviſſet.* Bona inter accuſatores dividuntur: et [1] praeturae extra ordinem datae his, qui ſenatorii ordinis erant. [2] Tunc Cotta Meſſallinus, *ne imago Libonis exequias poſterorum*

A. V. 769. A. C. 16. 31

32

vus, ſive libertus: proprio tamen munere, qui res rationeſque Reip. adminiſtrabat. Plura in EXCVRS. F. *Lipſius.*

10 *P. Quirinio propinquo ſuo.*] Eſt P. Sulpicius Quirinius, qui Aemiliam Lepidam habuit uxorem, unde adfinitas. Nam ipſe ignobilis. *Lipſius.* *Quirino* eſt in Cod. MS. in prima Beroald. et Aldina, ut notavit Iac. Gronovius. Sic habent etiam edd. Frobenianae. Atque ſic latini in inſcriptionibus et alibi. Itaque non dubitavi hanc ſcripturam poſt Ryckium et Iac. Gronovium recipere. adde Duker. ad Flor. IV, 12. Sic volebat et Matius in Veriſim.

1 *Milite domus.*] Qui neceſſitatem oſtenderent, et ſponte aut vi pereundum. *Lipſius.*

2 *Strepebant etiam in veſtibulo.*] Velim, *ſtrepebantque iam in v.* Gronovius. Ante Pichenam erat *ſtrepebantque etiam* velut in ed. Lipſ. ſed vett. edd. inde a Beroaldo omnes *ſtrepebant etiam.*

3 *Vocare percuſſorem.*] i. e. aliquem, cuius manu periret. Hic locus confirmare poteſt ſuſpicionem noſtram de loco Suetonii Ner. c. 47.

4 *Adpoſitum menſa.*] Groslotius *menſae*, vel *in menſa.* hoc melius. Sed *in* poteſt intelligi, ut alibi.

1 *Praeturae extra ordinem.*] An ſupra numerum eos Praetores adiectos vult? certe enim unius praetura tantum vacabat. An potius in annum proximum deſtinatos eos, extra ſortem aleamque comitiorum? *Lipſius.* Poſterius verius.

2 *Tunc Cotta Meſſallinus.*] Cotta hic inter notas et vibices eius ſecli, filius, ut Plinius ait libro 10. cap. 22. Meſſallae oratoris: patris optimi degener proles. De imaginibus in funere, deque hoc interdicto, non repeto ea quae ſcripſi in Electis cap. XXIX. Sic Bruti et Caſſii imagines abolitae, infra libro 3. *Viginti clariſſimarum familiarum imagines antelatae ſunt,* *Manlii,*

Digitized by Google

A. V. 769. A. C. 16. *poſterorum comitaretur*, cenſuit: Cn. Lentulus, [3] *ne quis Scribonius cognomentum Druſi adſumeret: ſupplicationum dies* Pomponii Flacci ſententia conſtituti. [4] *ut dona Iovi, Marti, Concordiae, utque iduum Septembrium dies, quo ſe Libo interfecerat, dies feſtus haberetur*, [5] L. P. et Gallius Aſinius, et Papius Mutilus, et L. Apronius decrevere: quorum auctoritates adulationeſque retuli, ut ſciretur, vetus id in Rep. malum. [6] Facta et de Mathematicis Magiſque Italia pellendis ſenatus conſulta: quorum e numero L. Pituanius [7] ſaxo deiectus eſt: in P. Marcium conſules, [8] extra portam Exquilinam, cum [9] claſſicum

Manlii, Quinctii, aliaque eiuſdem nobilitatis nomina? ſed praefulgebant Caſſius atque Brutus hoc ipſo, quod effigies eorum non viſebantur. Lipſius.

3 *Ne quis Scribonius.*] In praenominibus ſimile quid olim factitatum, v. Liv. VI, 20. Sueton. Tib. 1.

4 *Vt dona Iovi, Marti.*] Delendam *Vt* particulam putat Freinshemius. recte, ut opinor, alterum *utque* fecit, ut putaret librarius, in principio *ut* excidiſſe.

5 *L. P. et Gallus Aſinius.*] Vereor ut elapſum exſcriptori ſit aliquod nomen. Divinabam olim, *L. Paetus*, *Gallus Aſinius*. Paetos ſane illo aevo in Senatu fuiſſe, docet liber 15. ubi Caeſonius Paetus. Quid ſi etiam, *L. P. et Gallus Aſinii?* ut praenominibus diſtinguat plures eius gentis. Nam Aſinii aliquot Senatores, imo conſulares, uti infra dicam. *Lipſius.* Fortaſſe, *L. Piſo et Gallus Aſinius.* Gronovius. *L. Publius* dedit Ryckius: quod non probari poteſt. Freinshemius etiam coniicit *Plancus* vel *Paullus*. Fruſtra viri docti ingenium exercent in hoc loco: quando nulla veri anſa datur, niſi una litera initialis, quae pluribus nominibus eſt communis. divinatio in talibus eſt, non iudicium.

6 *Facta et de Mathematicis.*] Imo repetita potius. Nam veteri lege edictoque, pridem amota e Rep. illa peſtis. Adde quae in EXCVRS. G. *Lipſius.*

7 *Saxo deiectus eſt.*] Tarpeio. ita dicebant, ſine alia additione. Plautus: *Qui in amore*, (malim *amorem*) *praecipitavit, peius perit, quam ſi ſaxe ſaliat.* Lucretius;

——— ſceleriſque luela
Carcer, et horribilis de ſaxo iactus deorſum.

Lipſius.

8 *Extra portam Exquilinam.*] Supplicia pleraque apud Romanos ſumi ſolita extra portas. credo, ne frequenti ſanguine et caede, contaminari oculi civium, aut delibari videretur libertas. Exempla in EXCVRS. *H. Lipſius.*

9 *Claſſicum canere.*] Non cuilibet e plebe doctorum notus mos. Cum civi rei capitalis dies dicta eſſet, claſſicum in celeberrimis urbis locis canebat, et poſtremo ante ianuam damnati. Plutarchus in Gracchis: Καίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, εἴτις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἕωθεν ἐλθόντα σαλπιγκτὴν ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. *Patrius nobis mos eſt, ſiquis capitis accuſatur, neque obaudit, ad eius fores mane tubicinem ire, et claſſicum canere, nec ante iudices ſententiam*

Digitized by Google

ſicum canere iuſſiſſent, [10] more priſco advertere. Pro- 33
ximo ſenatus die multa in luxum civitatis dicta a Q. Ha- A. V.
terio, conſulari. Octavio Frontone, praetura functo: 769.
decretumque [1] *ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fie-* A. C.
rent: [2] *ne veſtis ſerica viros foedaret.* Exceſſit Fronto, 16.
ac poſtulavit [3] *modum argento, ſupellectili, familiae.* [4] Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus, ſi quid e reip. crederent, loco ſententiae promere. Contra Gallus Aſinius diſſeruit: *Auctu imperii adoleviſſe etiam privatas opes; idque non novum, ſed e vetuſtiſſimis moribus. aliam apud Fabricios,* [5] *aliam apud Scipiones pecuniam; et* [6] *cuncta ad remp. referri: qua tenui*

ſententiam de eo ferre. Seneca libro I. de Ira: *Itaque etſi perverſa induenda magiſtratui veſtis, et convocanda claſſico concio eſt, procedam in tribunal non furens nec infeſtus, ſed vultu legis, et illa ſolennia verba gravi magis quam rabida voce concipiam.* In Commentario M. Sergii apud Varronem, libro 5. de L. L. *Quo die comitia erunt, in arce claſſicum canat,* eodo (ſic emendo) *circumque moeros, et ante privati huiuſce T. Quinctii Trogi ſceleroſi hominis hoſticum* (leg. eſt, *hoſtium*) *canat, et ut in campo cum primo luci adſit.* Seneca iterum huc reſpexit Epiſt. XVII. *Cum claſſicum cecinit, ſcit non ſe peti: cum aliqua conclamatio eſt, quomodo exeat, non quid efferat, quaerit.* Puto et Lucilius, hoc verſu Trochaico:

Rauco concionem ſonitu et curvis cogunt cornibus.

Nec Romae ſolum et inter cives ſervatus hic mos: ſed etiam in provinciis, niſi fallunt me Declamatores (et hercle vereor ut animi ingeniique cauſa fallant) apud Senecam patrem libro 9. Controv. 2. de Flaminio qui inter coenam hominem percuſſit. Capuae: *Fit a praetore ſilentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex altera parte claſſicum.* Caſſius Severus: *Si tribunal conſcenderit convivali veſte: ſi cum claſſicum canere debeat, ſymphoniam canere iuſſerit.* Lipſius.

10 *More priſco.*] Supplicium priſci moris quale, pete a me in libro 15. *Lipſius.*

1 *Ne vaſa auro.*] Vide luxum eius aevi, et gratulare ſaeculo noſtro. Dio paullo communius id concipit: quaſi interdicta omnia vaſa auri, niſi quae ad ſacra. *Lipſius.*

2 *Ne veſtis ſerica.*] Nolim erres: diſtincta genera veſtium olim, Byſſina, Bombycina, Serica. quae perſequor et evolvo in EXCVRS. *I. Lipſius.*

3 *Modum argento.*] Id eſt, certum pondus numerumque definiri voluit: tot pondo argenti, tot ſervos, talem ſupellectilem. *Lipſius.*

4 *Erat quippe.*] De hoc more vide, ſi libet, Obſer. mearum libro I. cap. 17. *Gronovius.*

5 *Aliam apud Scipiones pecuniam.*] Larga ſignificatione pecuniam dixit, ut lex XVIralis, et Iuriſconſulti. *Lipſius.*

6 *Cuncta ad remp. referri.*] Aliter haec dicta, quam vetere latinitate. intellige: omnia eſſe talia, qualis reſpublica, eiuſque conditio.

7 *Gliſcere*

A. V. 769. A. C. 16. *nui, anguſtas civium domos; poſtquam eo magnificentiae venerit,* [7] *gliſcere ſingulos, neque in familia et argento, quaeque ad uſum parentur, nimium aliquid, aut modicum, niſi ex fortuna poſſidentis. diſtinctos ſenatus et equitum cenſus, non, quia diverſi natura, ſed ut locis, ordinibus, dignationibus antiſtent,* [8] *taleſque ad requiem animi, aut ſalubritatem corporum parentur. niſi forte clariſſimo cuique plures curas, maiora pericula ſubeunda; delenimentis curarum et periculorum carendum eſſe.* Facilem adſenſum Gallo, ſub nominibus honeſtis, [9] confeſſio

7 *Gliſcere ſingulos.*] Vir nobilis corrigit, *gliſcere in ſingulos.* ut ſuppleatur, *magnificentiam.* Nam *gliſcere ſingulos* Latine non dici putat; certe non explicare, quod auctor dicere voluerit: niſi forte ſenſerit, unumquemque indulgere ſibi et velut in lubrico ferri. Nimirum putavit *gliſcere* Latinum eſſe Gallicum *gliſſer:* quae multum differunt. *Gliſcere* Latinis eſt creſcere. Vide Nonium. Et ſaepe ſic uſurpat ipſe Tacitus. Hic *gliſcere ſingulos*, eſt augeri opibus, creſcere paratu et nitore inſtrumenti rerumque neceſſariarum ad victum et cultum. *Gronovius.* Add. Gebhard. et Drakenb. ad Liv. VI, 14. et quos ibi laudant.

8 *Taleſque ad requiem animi.*] Quid eſt illud, *tales?* Cenſeo reſcribendum, *dignationibus antiſtent, aliiſque, quae ad requiem.* Ideo (inquit bonus patronus luxuriae) repertum diſcernere cenſum Senatorum equitumque a plebe: non ſolum ut loco, ordine, dignitate, praemineant, ſed etiam ſupellectile, veſte, aliiſque quae animo aut corpori cara. Potes etiam legere, *ita aliis quae ad.* minuſque recedes a ſcriptura. *Lipſius.* Diſtinguo et lego: *non quia diverſi natura, ſed ut locis, ordinibus, dignationibus, antiſtent et aliis, quae ad requiem animi aut ſalubritatem corporum parentur.* In qua oratione multiplex ἔλλειψις obſcuritatem facit et occaſionem mendo dedit. Intelligendum enim inter τὰ *ſed ut* ex ſuperioribus τὸ *Quia*, et poſt τὸ *dignationibus* ex ſequenti τὸ *antiſtant* intra idem comma; denique ante τὸ *antiſtent* particula comparativa. Eſt enim integrum: *non quia diverſi natura ſint, ſed quia, quemadmodum locis, ordinibus, dignationibus antiſtant, ſic antiſtent et aliis.* Gronovius. Sic ante emendarat Grotius, idque receptum a Ryckio: quod non auſus ſum imitari, quia altera Lipſiana: *ſed ut l. o. d. antiſtent, ita aliis, quae,* non minus probabilis; quam etiam probavit Pichena, qui teſtatur ſe in Cod. Med. reperiſſe *taliſque.*

9 *Confeſſio vitiorum.*] poſſit legi, *conſenſio. Lipſius.* Abſit, ut mutemus, quod pulcerrime dictum eſt. Neque vero haec confeſſio eſt Galli, ut cenſuit Freinshemius, qui παραφράζει. *Huic Aſinii orationi non difficulter aſſenſi ſunt reliqui, qui, quod ipſi ſimiliter animati eſſent, gratum habebant exſtitiſſe virum primarium, qui iiſdem, quibus ipſi tenebantur vitiis, teneri ſe confiteretur, et tamen obtegendae eorum turpitudini honeſta nomina reperire potuiſſet.* Immo, impudentia, inquit, plurium, qui praetextu et vocabulis *commodorum* et *neceſſariorum* luxuriam ſuam tantum non prodebant, et palam confitebantur, et quod haec

ſio vitiorum et ſimilitudo audientium dedit. Adiecerat et Tiberius, ***non id tempus cenſurae: nec, ſi quid in moribus labaret, defuturum corrigendi auctorem.*** Inter quae L. Piſo ***ambitum fori, corrupta iudicia, ſaevitiam oratorum; accuſationes minitantium*** increpans, ***abire ſe et cedere urbe, victurum in aliquo abdito et longinquo rure,*** teſtabatur: ſimul curiam relinquebat. Commotus eſt Tiberius, et quamquam mitibus verbis Piſonem permulſiſſet, propinquos quoque eius impulit, ut abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. Haud minus [1] liberi doloris documentum idem Piſo mox dedit, vocata in ius Vrgulania, quam ſupra leges amicitia Auguſtae extulerat. nec aut Vrgulania obtemperavit, in domum Caeſaris, [2] ſpreto Piſone, vecta; aut [3] ille abſtitit, quamquam Auguſta, ***ſe violari et imminui,*** quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri civile ratus, ut, ***ſe iturum ad praetoris tribunal, adſuturum Vrgulaniae,*** diceret, proceſſit palatio, procul ſequi iuſſis militibus. ſpectabatur, occurſante populo, compoſitus ore, et ſermonibus variis tempus atque iter ducens: donec, propinquis Piſonem fruſtra coërcentibus, deferri Auguſta pecuniam, quae petebatur, iuberet. Iſque finis rei; ex qua neque Piſo inglorius, et Caeſar maiore fama fuit. Ceterum Vrgula-

A. V. 769. A. C. 16. 34

haec iſtis ſimiles audiebant. *Confeſſio* eſt illorum qui poſt Gallum ſententias dixere: *ſimilitudo audientium* eſt illorum, qui non ſunt locuti, ſed verbo aut manu promiſſa aſſenſere, aut denique pedibus in eam ſententiam iere. Defendere turpia inſtar confeſſionis eſt inſitorum vitiorum. Ludit pari ſuavitate lib. 14. *adverſo rumore Seneca erat, quod oratione tali confeſſionem ſcripſiſſet.* Gronovius.

1 *Liberi doloris.*] Eleganter. Sic ap. Cic. XII. ep. 28. *liber in ulciſcendo. Liber dolor* eſt, cum ea dicas, facias, quae dolor ſuadet, nihil timens cuiusquam odium, aut iras etc.

2 *Spreto Piſone.*] Hoc quoque exquiſita latinitate. Spernere dicuntur leges, iudices, accuſatores, qui ſe impune peccare poſſe putant, fiducia potentiae, opum etc. Horat. Epod. 4. de libertino: *In quatuordecim ſedilibus contemto Othone ſedet*, ubi v. Bentl. adde Clav. Cicer. in v. *contemnere.* Similiter *καταγελᾶν νόμου* dixit Lucian. in Toxari c. 2.

3 *Ille abſtitit.*] In Cod. ſcr. l. Gron. teſtatur eſſe *illi abſciſſit.* Vnde coniicere licet a Tacito fuiſſe *abſceſſit:* quod eundem ſenſum habet. Xenoph. Mem. Socr. II, 9. de Archidemo accuſante ſycophantas Critonis: *ὁ δὲ οὐκ ἀπηλλάττετο*: *non abſceſſit*, non omiſit, aut depoſuit accuſationem.

4 *Miſſus*

Digitized by Google

A. V. 767. A. C. 14. Vrgulaniae potentia adeo nimia civitati erat, ut teſtis in cauſſa quadam, quae apud ſenatum tractabatur, venire dedignaretur: [4] miſſus eſt praetor, qui domi interrogaret: cum, virgines Veſtales in foro et iudicio audiri, quotiens teſtimonium dicerent, vetus mos fuerit.

35 Res eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret, Cn. Piſonis et Aſinii Galli ſuper eo negotio diverſas ſententias noſcere. Piſo, [1] ***quamquam abſuturum ſe dixerat Caeſar, ob id magis agendum***, cenſebat, ***et, abſente principe***, [2] ***ſenatum et equites poſſe ſua munia ſuſtinere, decorum Reip. fore.*** Gallus, quia ſpeciem libertatis Piſo praeceperat, ***nihil ſatis inluſtre, aut ex dignitate populi Romani, niſi coram et ſub oculis Caeſaris: eoque conventum Italiae et adfluentis provincias praeſentiae eius*** [3] ***ſervanda***, dicebat. Audiente haec Tiberio

4 *Miſſus eſt Praetor.*] Quod in egregiis perſonis obſervari Paullus iubet, l. 15. De iureiurando: *Ad egregias perſonas, eoſque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.* Lipſius.

1 *Quamquam abſuturum ſe dixerat.*] Omnino ſic legendum. Atqui non abfuit, ut e ſequentibus omnibus colligas. Ita eſt: ſed dixerat, ut ſaepe, et haec talia ex uſu, aut cauſſa ſimulabat. *Lipſius.* In Cod. Med. eſt *afuturum:* quod recepi. Millies litera *b.* temere addita huic verbo, et ſublata per Codd. a viris doctis. v. Gebh. et Drakenb. ad Liv. IV, 2. XXVI, 41. et qui ibi laudantur. Ceterum etiam Iac. Gron. in MS. ſe reperiſſe teſtatur mox *agendas*, *ſenatum*, et *poſſe*. Vnde Taciti ſcripturam hanc facit: *ob id magis agendas cenſebat, et, abſente principe ſenatum et equites poſſe ſua munia ſuſtinere, decorum reipublicae fore.* Mirandum eſt, Beroaldum et Pichenam hoc non vidiſſe, et uno verſiculo illum ter mutaſſe lectionem Codicis, ſine cauſſa. Ceterum in utraque lectione aliquid duri eſt in verbis *ob id magis.* Poſt *quamquam* intelligi debere *tamen*, clarum eſt. Ei non ſatis convenit *ob id magis:* ſed deſideratur *haud minus.* Haud mutari potuiſſe in *ob id*, facile intelligitur *magis* autem et *minus* ſaepe permutata eſſe in libris ſcriptis ſaepe obſervarunt Viri docti. vide quos laudat Drakenb. ad Liv. XLV, 24. Cetera, *et* - *Senatum* - *poſſe*, ſunt meliora, eaque recepi. In ed. Rhenani eſt vitio operarum *adfuturum*, quod in Aldinam hinc irrepſit.

2 *Senatus et equites p. ſua munia ſ.*] Equitum munia ſunt iudicia. Nam etſi iudiciorum adminiſtratio communis tum fuit ſenatui et equiti: tamen uſus loquendi tulit, ut equitibus, nomine quidem, ſolis tribueretur. Sic *decuriae equitum* de iudicibus ap. noſtrum XIV, 20. et Sueton. Tib. 41. ubi v. quae diximus in Excurſu: quae non convelluntur iis, quae contra dixit Oudend. V. C. ad de inpr. Plinium H. N. XXXIII, 2.

3 *Servanda.*] Habeo, quo vulgatum tuear: malim tamen *ſervandas.* Gronovius. Ceterum in MS. unico eſt ante *et ei adſl.*

1 *Cenſuit*

berio ac ſilente, magnis utrinque contentionibus acta: ſed res dilatae. Et certamen Gallo adverſus Caeſarem exortum eſt. nam cenſuit, [1] *in quinquennium magiſtratuum comitia habenda:* [2] *utque legionum legati, qui ante praeturam ea militia fungebantur, iam tum praetores deſtinarentur: princeps duodecim candidatos in annos ſingulos nominaret.* Haud dubium erat, eam ſententiam altius penetrare. et [3] arcana imperii tentari. Tiberius

A. V. 769.
A. C. 16.
36

1 *Cenſuit in quinquennium.*] Non a ſe id invenit Gallus, ſed imitari decretum C. Caeſaris voluit, de quo Appianus, in perſona M. Antonii II. Civil. Ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ σχεδὸν ἅπαντες, οἱ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τῷ Καίσαρι, οἱ δὲ ἔτι ἄρχομεν, αἱρετοὶ πρὸς ἐκείνου γενόμενοι, οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἄρχειν κεχειροτονήμεθα. Ἐς γὰρ πενταετὲς, ὡς ἴστε, καὶ τὰ ἀστικὰ ἡμῖν καὶ τὰ ἐτήσια, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο: *Nos enim prope omnes, alii geſſimus magiſtratus electi a Caeſare, alii iam nunc gerimus, alii geremus etiam ab eo deſignati. Nam in quinquennium, ut ſcitis, urbanos annuoſque magiſtratus, et item provinciarum aut exercituum Praefecturas ordinavit.* De quo etiam Suet. ſentit C. 76. in Iulio: *Magiſtratus in plures annos ordinavit.* Lipſius. Id. Vitell. 11. *Comitia in decem annos ordinavit.*

2 *Vtque legionum legati.*] In exercitu duplices legati, Conſulares et Praetorii. Conſularis toti exercitui, Praetorius legioni uni praeſidebat. At ecce Gallus, quia multae legiones, et plures ſane quam quotannis Praetores (nam ad 25. aut 26. illo aevo erant.) Gallus, inquam, hic blanditum legatis ivit, et, ut putabat, Caeſari. Voluit illos, qui ab eo praepoſiti ante Praeturam, iamtum Praetores deſignatos eo ipſo facto eſſe, et ſequenti anno inire. Quid amplius? *duodecim candidatos in ſingulos annos a Principe nominari.* Sed cuius rei candidatos? Legationis, an Praeturae? Si iſtud, tum augeatur valde Praetorum numerus, aut certe Praetoriorum: quod tamen Gallus callide ſuaſit novo reperto, quia Caeſar iuraverat (1. Annal.) ſe numerum duodenarium in Praetoribus non exceſſurum. At nunc poteſt excedere, ſed alio titulo et mantello. An placet legationis canditatos accipi? et ut Caeſar quotannis omnes illos nominet, ſoluſque comitia haec peragat? Neque id ſperno: ſed ſprevit valde Tiberius, qui totum hoc caput eius ſententiae nec refutatione, imo nec repetitione dignum cenſuit: et in oratione reiicit prius caput tantum, de magiſtratibus in quinque annos. *Lipſius.* Immo prius verum eſt. *In annos ſingulos* intellige de quinque annis, in quos magiſtratus ordinandi ex ipſius ſententia. Ita Princeps nominabit Candidatos LX. et quidem Candidatos ſine repulſa et ambitu deſignandos, ut loquitur I, 15. utrum Praeturae tantum, an etiam Conſulatus, aliorumque magiſtratuum, non dixerim. Etenim qualis Conſulum creatio fuerit tum, incertum, auctore ipſo Tacito I, 81. Sed tamen et ibi candidatorum mentio. Itaque credam, non de ſola praetura locum intelligendum eſſe. Ab initio quatuor Candidatos nominaverat. l. c. adulator duodecim concedi vult.

3 *Arcana imperii.*] Quare? Quia validi nimis illi electi fuiſſent, et potuiſſent

A.V. 769. A.C. 16. Tiberius tamen, [4] quaſi augeretur poteſtas eius, diſſeruit: [5] *Grave moderationi ſuae, tot eligere, tot differre. vix per ſingulos annos offenſiones vitari, quamvis repulſam propinqua ſpes ſoletur: quantum odii fore ab his, qui ultra quinquennium proiiciantur. unde proſpici poſſe, quae cuique tam longo temporis ſpatio* [6] *mens, domus, fortuna?*

potuiſſent tractu in Principem coire. Item, odia ferebantur in ipſum, et fortaſſe conſpiratio, a repulſis. Et ſane ea mens Taciti. quod verba illa mox oſtendunt: *favorabili oratione vim imperii tenuit;* quae reſoluta igitur, et velut enervata fuiſſet, illa ſententia. Nam addo etiam, inter arcana imperii eſſe, ut Princeps gratiae et beneficii ſit potens: vix aut non eſſet, in tam longum tempus honoribus ſemel datis. *Lipſius.* Alii aliter explicant hunc locum. Mihi ſic videtur. *Arcana imperii* et *dominationis* apud Tacitum, id quod comparandis locis ceteris, Infr. c. 59. Hiſt. I, 4. intelligi poteſt, ſunt artes ab Caeſare et Auguſto, ſuggerente in primis Maecenate, inventae, ad imperium ſummum et comparandum et retinendum, et inſtituta Caeſarum eodem comparata. *Arcana* vocantur, quia non in vulgus nota erant, ſed occultabantur, ne animadverterentur conſilia dominandi, et quod ſub iis dominandi cupiditas, et vis ipſa dominationis latebat. Ergo ſenſus verborum Taciti hic videtur eſſe: omnibus apparebat, iſtam ſententiam pertinere ad res, quae in deliberationem ſenatus non cadebant, et de quibus ſententiam dicere ſenatores non conſueſſent, ſed propriae eſſent imperatoribus. Nam magiſtratus ordinare in plures annos, candidatos nominare, erat inventum Caeſaris et Auguſti, pertinens ad dominationem comparandam et retinendam. Igitur an et in quot annos ordinandi magiſtratus eſſent, quot Candidati nominandi in ſingulos annos, Imperatoris erat videre et decernere, non ſenatus. Ea porro ſententia patefieri artes dominandi, quas occultas eſſe volebant Imperatores. Bis ergo peccabat Gallus. Primo, quod in ſenatu decerni volebat, in quot annos comitia haberentur, quod fuerat Imperatorum ante, auctore Caeſare: deinde, quod ſignificabat etiam adulatione illa, qua duodecim Candidatorum nominandorum poteſtatem Tiberio fieri volebat, non ignorare ſe, in eo eſſe aliquid, quod ad augendam potentiam excogitaſſent Imperatores. Nam ignorari iſtas ſuas artes volunt dominandi cupidi, nec de iis verba fieri, quibus ſibi exprobrari dominationem putant. Atque ad hunc fere modum interpretatur hunc locum etiam Ryckius.

4 *Quaſi augeretur.*] In Medicaeo *aucretur* legitur, voce admutilata. Illa vera lectio. Augebatur enim poteſtas, cum in eius manum comitia tot annorum, nova ratione, darentur. *Lipſius.*

5 *Grave moderationi ſuae tot.*] Nam ante ita moderatus erat, ut quatuor tantum nominaret. I, 15.

6 *Mens, domus, fortuna.*] *Quae mens,* utrum nimirum bona, an animus reipubl. infenſus 4, 70. 6, 24. non ex hac tantum continuatione ſpei, ſed undecumque. *Domus,* familia, gens, cognatio et neceſſitudines: nam et horum peccata poterant efficere, ut aliquis in ſuſpicionem veniret, et poteſtas ei male credi videretur. *Fortuna,* res familiaris, integra an attenuata. *Gronovius.*

7 Honorem

fortuna? ſuperbire homines etiam annua deſignatione: A.V.
quid? ſi [7] *honorem per quinquennium agitent? quinqui-* 769.
plicari prorſus magiſtratus, ſubverti leges, quae ſua [8] A.C.
ſpacia exercendae candidatorum induſtriae, quaerendiſque 16.
aut potiundis honoribus ſtatuerint. Favorabili in ſpeciem 37
oratione vim imperii tenuit. [1] Cenſuſque quorundam ſenatorum iuvit. quo magis mirum fuit, quod [2] preces M. Hor-

7 *Honorem per quinquennium agitent.*] Sermo ad invidiam rem augens. Vt lib. 1. *Compreſſa a muliere ſeditione.* Et paullo ante: *confeſſio vitiorum.* Deſignati a gerentibus magiſtratum poteſtate, non dignatione, neque gratia differunt: immo maiorem ſaepe gratiam habent, ut plerumque, a quibus ſperatur. Adorant ferme ſolem orientem, et ſemper, quae ſperant homines, ampliora ſibi fingunt, quam praeſentia vel inveniunt vel aeſtimant. Vnde non mirum, ſi et ipſi ſumerent ſuperbiam quaſi meritis quaeſitam. Liv. 1. 33. *quia ex quaeſtura in iudices, potentiſſimum ordinem, referebantur, iam pro futuris mox opibus animos gerebant.* Cicero act. 1. in Verrem. *Quid igitur? quod tota Sicilia, quod omnes Siculi, omnes negotiatores, omnes publicae privataeque literae Romae ſunt, nihilne id valebit? nihil invito conſule deſignato.* Verebatur igitur haud iniuria, ne quis eorum qui tot annos in oculis et expectatione hominum fuiſſent, vires colligeret ad invadendum imperium. *Gronovius.*

8 *Spacia exercendae.*] Tot menſibus aut diebus petant, et in candida ſunto: tot deinde adepti gerant. Neque enim ſolenniter petere toto anno licebat. Atque hoc eſt *ſpatium exercendae candidatorum induſtriae*, olim legibus finitum. *Lipſius.*

1 *Cenſuſque quorundam ſenatorum.*] Suet. Veſp. 17. *in omne hominum genus liberaliſſimus, explevit cenſum Senatorium: conſulares inopes quingenis ſeſtertiis annuis ſuſtentavit.* Gronovius. Punctum poſui poſt *tenuit.* Eſt enim nova ſententia. *que* eſt praeterea, deinde. v. dicta ad Suet. Ner. c. 38. Sic infra c. 52. *circumferrent. Compulerantque etc.*

2 *Preces M. Hortali.*] Ortalus ſcribitur in Suetonio: *Pleroſque modeſtia et pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hortenſii oratoris nepotem, qui permodica re familiari, auctore Auguſto, quatuor liberos tulerat.* Ortalus igitur Hortenſiae gentis cognomen. Cicero ad Atticum l. 4. *Ortalus in ea cauſſa fuit, cuiuſmodi ſolet.* Infanda quaedam de hoc ipſo, niſi fallor, Hortenſio Valerius Maximus narrat l. 3. *Iam Q. quidem Hortenſii, qui in maximo et ingenuorum civium et ampliſſimorum proventu, ſummum auctoritatis atque eloquentiae gradum obtinuit, Nepos Hortenſius Corbio omnibus ſcortis abiectiorem et obſcaeniorem vitam exegit: ad ultimumque lingua eius tam libidini cunctorum inter lupanaria proſtitit, quam avi pro ſalute civium in foro excubuerat.* ſed vocat Corbionem. Anne igitur ſcrib. *Hortalus Corbio?* an corrupta ea vox, ſubſtituendumque, *Ortalus?* alterum certe horum. Principio etiam Valerianae narrationis emendo, *in maximo et ingeniorum, et civium ampliſſimorum proventu.* Facio iudicem noſtrum Pighium, cui ſcriptor hic non medicinam debet, ſed vitam. Sed hic Ortalus Hortenſii nepos, numquid ex filio? Apparet. nam et Valerius diſerte Hortenſium eum appellat. Attamen filius magni illius

Digitized by Google

A.V. 769. A.C. 16. M. Hortali, nobilis iuvenis, in paupertate manifeſta, ſuperbius accepiſſet. Nepos erat oratoris Hortenſii, inlectus a divo Auguſto liberalitate [3] decies ſeſtertii, ducere uxorem, ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia ex-
81 ſtingueretur. Igitur, quatuor filiis ante limen curiae adſtantibus, loco ſententiae, quum in palatio ſenatus haberetur, modo Hortenſii inter oratores ſitam imaginem, modo Auguſti intuens, ad hunc modum coepit: *Patres conſcripti, hos, quorum numerum et pueritiam videtis, non ſponte ſuſtuli, ſed quia princeps monebat: ſimul maiores mei meruerant, ut poſteros haberent. nam ego, qui non pecuniam, non ſtudia populi, neque eloquentiam, gentile domus noſtrae bonum, varietate temporum accipere vel parare potuiſſem, ſatis habebam, ſi tenues res meae nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. iuſſus ab imperatore, uxorem duxi. En ſtirps et progenies* [4] *tot conſulum, tot dictatorum! nec ad invidiam iſta, ſed conciliandae miſericordiae, refero.* [5] *adſequentur, florente te, Caeſar, quos dederis, honores: interim Q. Hortenſii pronepotes, divi Auguſti alumnos, ab inopia defende.*
38 [1] Inclinatio ſenatus incitamentum Tiberio fuit, quo promptius

illius Oratoris, bello civili Brutiano periit, praemature. Velleius: *Eadem Lucullum Hortenſiumque eminentiſſimorum virorum filios fortuna abſtulit.* Sed debuit ſcilicet iam tunc prolem ſeviſſe, et reliquiſſe in urbe. Catulli Elegia, quae ad Ortalum eſt: cenſeo eam eſſe ad huius avum. *Lipſius.*

3 *Decies H. S.*] Is eſt ipſe cenſus Senatorius, qui ſub Auguſto fuit. nam auxit eum et produxit. Sunt iſta *vigintiquinque millia Philippicum.* Lipſius. *Liberalitatem decies ſeſtertii* dicebant veteres, et ſcripſit haud dubie Tacitus; non *ſerſtertium.* Gronovius. Iac. Gronovius in MS. Med. clare reperit *ſeſtertii.* Itaque non dubitavi recipere cum Ryckio. Aliis etiam locis veterum ſcriptorum, etiam ſine libris ſcriptis, recepere viri docti. v. Int. ad Sueton. Caeſ. 50. Aug. 41. Tib. 48.

4 *Tot Conſulum.*] Vaniloqua hominis oratio et falſa. ubi enim iſti tot Conſules, tot Dictatores? Certe ego in Hortenſia gente unum Dictatorem reperio, et Conſulem unum. Dictatorem anno urbis CDLXVII. ſeceſſione plebis. Conſulem, Q. Hortenſium, huius avum. Sed intellegit fortaſſe maiores ſuos etiam ex gente materna. *Lipſius.*

5 *Adſequentur florente te.*] *Adſequantur* Acidalius. Non placet: certius enim omen in vulgata, etſi ratum non fuerit. *Gronovius.*

1 *Inclinatio ſenatus.*] Quare illa impedivit, aut arcuit? debuiſſet incitare. nam videri volebat omnia per Senatum agere. Sed hic aliud. iſta inclinatio popularitatem quandam referebat, et ſeverum Principem, quaſi ad famam et gratiam componebat; ſpretum Tiberio. Fortaſſe etiam, quia ſponte volebat

promptius adverſaretur, his ferme verbis uſus: *Si quantum pauperum eſt, venire huc, et liberis ſuis petere pecunias coeperint; ſinguli numquam exſatiabuntur, reſp. deficiet. nec ſane ideo a maioribus conceſſum eſt, egredi aliquando relationem, et, quod in commune conducat, loco ſententiae proferre, ut privata negotia, res familiares noſtras hic augeamus, cum invidia ſenatus et principum, ſive indulſerint largitionem, ſive abnuerint. non enim*[2] *preces ſunt iſtuc, ſed efflagitatio, intempeſtiva quidem et improviſa, cum aliis de rebus convenerint patres, conſurgere, et numero atque aetate liberum ſuorum urgere modeſtiam ſenatus,*[3] *eamdem vim in me tranſmittere, ac velut perfringere aerarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. dedit tibi, Hortale, divus Auguſtus pecuniam, ſed non compellatus, nec ea lege, ut ſemper daretur. langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes; et ſecuri omnes aliena ſubſidia exſpectabunt, ſibi ignavi, nobis graves?* Haec atque talia, quamquam cum adſenſu audita ab his, quibus omnia principum, honeſta atque inhoneſta, laudare mos eſt, plures per ſilentium, aut occultum murmur, excepere. ſenſitque Tiberius. et cum paullum reticuiſſet, *Hortalo ſe reſpondiſſe* ait: *ceterum, ſi patribus videretur, daturum liberis eius ducena ſeſtertia ſingulis, qui ſexus virilis* A. V. 769. A. C. 16.

volebat dare, et ſolus gratiam habere, non ab aliis invitatus aut impulſus. *Lipſius.*

2 *Preces ſunt iſtuc.*] Iac. Gronov. in MS. legit *iſtut*, pro *iſtud.* quod ille probat. Sed illud *iſtut*, ſi quidem acutius ceteris in hac voce legenda vidit Gronovius, poteſt eſſe factum ex *iſtuc*, pro quo ſaepe librarii repoſuere *iſtud*, ut docuere viri docti ad Liv. XXVIII, 28. 42. etc.

3 *Eamdem vim.*] Priſca ſcriptura, *in me tranſmerei.* ex quo Beatus, *tranſumere.* Legebam, *eadem*, *invidiam in me tranſmittere.* vel etiam; *tandem vim.* Primo, inquit, urgent modeſtiam Senatus, denique velut vim mihi adhibent, et aerarium perfringunt. Vim dico, quia velut pro ſententia dicunt, et Senatus aſſenſum capiunt, aut captant: cui parere me ſit neceſſum. *Lipſius.* Optime habet vulgatum. nam et *vis* infertur pudori: vis etiam eſt, cum aliquid *extorquet improbitas*, ut loquitur Arbiter: cui concedit frontis imbecillitas. Sic lib. 15, 36. *Ergo ut in privatis neceſſitudinibus proxima pignora praevalerent, ita P. R. plurimam vim habere, parendumque retinenti.* Gronovius. Iac. Gron. e priſca ſcriptura, quam Ber. et Rhen. ed. pr. retinuere, legi vult *tranſiicere.* Aldus edidit *tranſmitti*, Gryph. *tranſmittere.*

4 *Retinens.*]

A.V. *virilis eſſent.* egere alii grates; ſiluit Hortalus, pavore,
769. an avitae nobilitatis, etiam inter anguſtias fortunae,
A.C. [4] retinens. neque miſeratus eſt poſthac Tiberius, quam-
16. vis domus Hortenſii pudendam ad inopiam [5] delabere-
39 tur. Eodem anno, mancipii unius audacia, ni mature
ſubventum foret, diſcordiis armiſque civilibus remp. per-
culiſſet. Poſtumi Agrippae ſervus, nomine *Clemens*,
comperto fine Auguſti, pergere in inſulam Planaſiam,
et fraude aut vi raptum Agrippam [1] ferre ad exercitus
Germanicos, non ſervili animo concepit, auſa eius im-
pedivit tarditas onerariae navis: atque interim patrata
caede, ad maiora et magis praecipitia converſus, [2] fu-
ratur cineres, [3] vectuſque Coſam, Etruriae promonto-
rium, ignotis locis ſeſe abdit, donec crinem barbamque
promitteret. nam aetate et forma haud diſſimili in domi-
num erat. tum, per idoneos et ſecreti eius ſocios, cre-
breſcit *vivere Agrippam*, occultis primum ſermonibus,
ut vetita ſolent, mox vago rumore apud imperitiſſimi
cuiuſque

4 *Retinens.*] Infra V, 11. *modeſtiae retinens.* Sic etiam Cicer. ad Q. Fr. I, 2. *ſui iuris ac dignitatis retinens.*

5 *Dilaberetur.*] Arbitror Tacitum dediſſe: *delaberetur.* ſic Sueton. Claud. c. 9. *ad eas rei familiaris anguſtias decidit.* quamquam ibi ſuſpicatus ſum, Suetonium ſcripſiſſe *recidit.* *delabi* et *dilabi* ſaepe confundi in libris ſatis notum eſt. Infra III, 63. *neu ſpecie religionis in ambitionem delaberentur.* Itaque non dubitavi, ſic reſcribere.

1 *Ferre ad exercitus.*] Suet. Oct. 19. *Audaſius atque Epicadus Iuliam filiam et Agrippam nepotem ex inſulis, quibus continebantur, rapere ad exercitus deſtinaverant.* Tib. 3. *Noviſſime calumniatus, modo ad ſtatuam Auguſti, modo ad exercitus confugere velle, Pandatariam relegavit.* Noſter 4. Ann. 67. *Vtroque ſtruebantur, qui monerent perfugere ad Germaniae exercitus.* Gronovius.

2 *Furatur cineres.*] Quare hoc? an, ne conſtaret eo argumento mortuum Poſtumum, quem vivum ille, et ſe eſſe, credi volebat? An caritate in dominum fecit, et alibi ſepulturus? *Lipſius.*

3 *Vectuſque Coram.*] Apud Dionem leges, in Galliam profectum eum. Sed Corae nomen ego apud Geographos in hoc tractu non reperio: reperio Coſae. quod Etruriae opidum fuit in ſublimi colle ad mare, cum ſubiecto ſinu. Strabo libro 5. Μετὰ δὲ Ποπλώνιον Κόσσα πόλις, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης· ἐστι δὲ ἐν κόλπῳ βουνὸς ὑψηλός. Vicinum id portui Herculis Rutilius in Itinerario locat: *Et deſolatae moenia foeda Coſae.* Servius de eodem: *Coſae civitas Tuſciae, quae numero ſingulari etiam ſecundum Salluſtium dicitur.* Nominat et Plinius lib. 2. Itaque qui me audiet, *Coſam* hic reſtituet. *Lipſius.*

4 *Retin-*

Digitized by Google

cuiuſque promptas aures, aut rurſum apud turbidos, eoque nova cupientes. atque ipſe adire municipia obſcuro diei, neque propalam adſpici, neque diutius iiſdem locis. ſed, quia veritas viſu et mora, falſa feſtinatione et incertis valeſcunt, [4] relinquebat famam, aut praeveniebat. A.V. 769, A.C. 16.

40 Vulgabatur interim per Italiam, *ſervatum munere deum Agrippam:* credebatur Romae: iamque [1] Oſtiam invectum multitudo ingens, iam in urbe clandeſtini coetus celebrabant: cum Tiberium anceps cura diſtraheret, vine militum [2] ſervum ſuum coerceret, an inanem credu-

4 *Relinquebat famam.*] Statim abeundo ſcilicet, priuſquam bene innoteſceret: *praeveniebat* autem, ex inopinato et celeriter ſe ſiſtendo. Ita parum gnaros relinquebat, parum providis ſe ſiſtebat. *Lipſius.* Totum interpretor de abitu, idque praecipit ipſe Tacitus, cum ait: *neque diutius iiſdem locis, ſed aut relinquebat aut praeveniebat:* quid fecerit, narrat, in mutandis locis. Etſi autem *relinquere* interdum dicimur, quicquid poſt tergum eſt, vel venit, proprie tamen relinquimus, quod nobiſcum fuit, aut quod iam adeſt, cum ab eo diſcedimus; praevenimus id, quod nondum adeſt, ſeu, quod poſt nos demum exiſtit. Hoc igitur ait, abibat vel cum inciperetur ſpargi, vel priuſquam ſpargeretur rumor, eum adeſſe. *Gronovius.*

1 *Oſtiam invectum multitudo ingens celebrabat.*] Freinshemius capit de ſermonibus hominum. Crederem ſi adiiceretur *fama, rumore, ſermone, vocibus.* Nam mihi nihil exploratius, quam, quem *multitudo celebrare ingens* dicitur veteribus, eum magnam turbam comitum, anteambulonum, ſectatorum ſecum trahere intelligi. Cic. pro Sext. *Viae multitudine legatorum undique miſſorum celebrabantur.* Ad. Att. 4, 1. *Similis frequentia me uſque ad Capitolium celebravit.* libro 1. de Orat. *Teſtis eſt huiuſce Q. Mucii ianua atque veſtibulum, quod maxima quotidie frequentia civium celebratur.* Plane ſic et Tacitus loquitur, narratque, ſimul egreſſus in terram eſſet, magna frequentia vulgi circumfuſum comitatumque inceſſiſſe per vias gaudentis, gratulantis, deducentis, mirantis. Et quid in eo novi? Pſeudogracchi et Pſeudomarii iuxta magnos concurſus fecerunt. Neque abhorret, quod praecedit, *adire obſcuro,* etc. et *relinquebat aut praeveniebat.* Sic tum illic, poſtea Oſtiae aliter: creſcunt enim et in ſcelere ac fraude animi parvi metu primo: rurſuſque pro occaſione minuuntur. Quos progreſſus regreſſuſque curate ſatis annotavit Tacitus. Oſtiae effuderant ſeſe. In urbe ſub oculis principis minus audebant. Aut ſi audebant, ipſe dimiſit illos, monitos conducere magis rebus ſuis, ut minus conſpectus Romam intraret. Poſtquam igitur moenia irrepſit, coitiones interim clandeſtinae ad eum fiebant, donec matura, ſi daretur, fieret ſeditio. XXII. lapide ab urbe diſtare Oſtiam accepit, opinor, Freinshemius e corrupto Strabonis loco, cum tot alii auctores, tabulae, itineraria XVI. quidam etiam XIII. millibus contenti ſint. Vide Cluverium. *Gronov.* *Oſtiam* in textu ſcripſi, imitatus Viros doctos in Livio. *Oſtia* vera ſcriptura, non *Hoſtia.* Et ſic in MS. auctore Iac. Gronovio.

2 *Servum ſuum coërceret.*] Rectum eſt. Etſi enim Clemens hic

A. V. 769. A. C. 16. litatem tempore ipſo vaneſcere ſineret. modo nihil ſpernendum, modo non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus, reputabat. poſtremo dat negotium Salluſtio Criſpo: ille e clientibus duos (quidam milites fuiſſe tradunt) deligit, atque hortatur, [3] ſimulata conſcientia adeant, offerant pecuniam, fidem, atque pericula polliceantur. Exſequuntur ut iuſſum erat. dein ſpeculati noctem incuſtoditam, accepta idonea manu, vinctum, clauſo ore, in palatium traxere. percunctanti Tiberio, *Quomodo Agrippa factus eſſet?* reſpondiſſe fertur, *Quomodo tu Caeſar.* Vt ederet ſocios, ſubigi non potuit. nec Tiberius poenam eius palam auſus, in ſecreta palatii parte interſici iuſſit, corpuſque clam auferri. et, quamquam multi e domo principis, equiteſque ac ſenatores, ſuſtentaſſe opibus, iuviſſe conſiliis dicerentur,
41 haud quaeſitum. Fine anni arcus, propter aedem Saturni, ob recepta ſigna cum Varo amiſſa, ductu Germanici, auſpiciis Tiberii; et aedes Fortis Fortunae, Tiberim iuxta, in hortis, quos Caeſar dictator populo Rom. legaverat; [1] ſacrarium genti Iuliae, effigieſque divo Auguſto

ſervus Agrippae olim: tamen nunc Tiberii. ad quem ſcilicet univerſa Agrippae hereditas venerat. *Lipſius.* Acidalio non inconcinne ex *ſuum* ſcribi poſſe *ſtatim* videbatur. Sed multo efficacius *τὸ ſuum.* Iuſtin. lib. 42. *Phraates legatos ſtatim ad Caeſarem mittit, ſervum ſuum Tyridatem, et filium remitti ſibi poſtulat.* Gronovius. Groslotius volebat corrigi *tum.*

3 *Simulata conſcientia.*] Freinshemii interpretationem, qui fraudis conſcientiam intelligit, admittere non poſſum. Quemadmodum enim planus hic confideret committeretque ſeſe illis, qui dicerent: *Scimus te non eſſe Agrippam, quem praefers?* Prorſus hoc erat totam tragoediam evertere. Qua fronte poterant offerre pecuniam, fidem et pericula polliceri, qui detrahebant ei aperte perſonam, ſub qua erat favorabilis? Non erat tam fatuus Clemens, ut crederet homines, ſi nihil aliud, ingenuos et militares ſacramento dicturos ei, quem fugitivum eſſe noſſent. Quin *ſimulata conſcientia* eſt fingentes ſe conſcios ac participes eorum, qui iampridem illius adventum optarint et exſpectarint, adeoque conſpirationis pro ſervato munere deum Agrippa factae, et velle omni modo Auguſti ſanguinem adverſus inimicos tueri. *Gronovius.*

1 *Sacrarium genti Iuliae.*] Addito etiam ludicro Circenſi. quod docent Cornelii verba, libro 15. *Ludicrum Circenſe, ut Iuliae genti apud Bovillas, ita Claudiae Domitiaeque apud Antium ederetur.* At de Sacrario, exemplum imitatus in gente Flavia Domitianus. Statius v. Silvar.

- - aeternae modo qui ſacraria genti

Condi-

guſto apud Bovillas, dicantur. [2] C. Caecilio, L. Pomponio A. V.
coss. Germanicus Caeſar A. D. VII. Kalendas Iunias [3] 770.
triumphavit de Cheruſcis Cattiſque, et Angrivariis, quae- A. C.
que aliae nationes uſque ad Albim colunt: vecta ſpolia, 17.
captivi, ſimulacra montium, fluminum, proeliorum:
bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto
accipiebatur. augebat intuentium viſus eximia ipſius ſpe-
cies, [4] curruſque quinque liberis onuſtus, ſed ſuberat
occulta formido reputantibus, ***haud proſperum in Dru-
ſo, patre eius, favorem vulgi: avunculum eiuſdem, Mar-
cellum flagrantibus plebis ſtudiis intra iuventam ereptum:
breves et infauſtos populi Romani amores.*** Ceterum Ti- 42
berius, nomine Germanici, [1] trecenos plebi ſeſtertios
viritim dedit, ſeque collegam conſultatui eius deſtinavit.
nec ideo ſincerae caritatis fidem adſecutus, amoliri iu-
venem, ſpecie honoris, ſtatuit, ſtruxitque cauſſas, aut
forte oblatas arripuit. [2] Rex Archelaus [3] quinquageſi-
mum annum Cappadocia potiebatur, inviſus Tiberio,
quod eum, Rhodi agentem, nullo officio coluiſſet. nec
id Archelaus per ſuperbiam omiſerat, ſed ab intimis Au-
guſti monitus: quia, florente C. Caeſare, miſſoque ad
res Orientis, intuta Tiberii amicitia credebatur. Vt,

Condidit, inque alio poſuit ſua
ſidera coelo.

Lipſius.

2 *C. Caecilio.*] Sic edidi pro *Caelio*, ex inſcriptione ap. Murat. T. I. p. CCCI. et ſic appellant Dio ex Caſſiodorus, ut iam monuit Panvinius, Blanchinus. Sic edidit etiam Brotier, V. C. v. et Maſſonus Vit. Ovid. ad h. a. de Pomponii Conſulatu v. ill. Rezzonici Diſquiſ. Plin. T. I. p. 146.

3 *Triumphavit de Cheruſcis.*] Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, ſed verbis corruptis: de quibus videbo in Germania Taciti. *Lipſius.*

4 *Currus quinque liberis.*] Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphalibus imponebant. Cicero pro Murena, Plutarchus, Suetonius, alii. *Lipſius.*

1 *Trecenos plebi ſeſtertios.*] Tres aureos Romanos, noſtros ſeptem Philippos vel ducatones argénteos et dimidiatum. *Gronovius.*

2 *Rex Archelaus.*] Rex Cappadocum, non Iudaeae tetrarcha, ut Muretus vult. Hic Herodis erat filius: ille ex poſteris Archelai, Mithridatis praefecti. Archelai Iudaei frater Alexander Archelai Cappadocis filiam Glaphyren uxorem habuit. *Gronovius.* Confundit utrumque etiam Torrentius ad Sueton. Tib. 8.

3 *Quinquageſimum annum.*] Iuſta putatio. Cepit enim regnum ab Antonio, anno urbis DCCXVIII. Conſule Dionem lib. 49. *Lipſius.*

Digitized by Google

A.V. 770. A.C. 17. verſa Caeſarum ſobole, imperium adeptus eſt, elicit Archelaum matris litteris, quae, non diſſimulatis filii offenſionibus, clementiam offerebat, ſi ad precandum [4] veniret. ille ignarus doli, vel, ſi intelligere crederetur, vim metuens, in urbem properat: exceptuſque immiti a principe, et mox accuſatus in ſenatu; non ob crimina, quae fingebantur, ſed [5] angore, ſimul feſſus ſenio, et quia regibus aequa, nedum infima, inſolita ſunt, finem vitae, ſponte an fato, implevit. Regnum [6] in provinciam redactum eſt, *fructibuſque eius levari poſſe* [7] *centeſimae vectigal*

4 *Veniret.*] Legitima ratio deſiderat *veniſſet.* ſaepe in hoc genere, nominatimque in hoc verbo, peccatum inſcitia librariorum.

5 *Angore.*] Suet. Tib. 49. *Cn. Lentulum augurem, cui cenſus maximus fuerit, metu et angore ad faſtidium vitae ab eo actum.* Gronovius. adde ſupra de Libone c. 30. extr.

6 *In provinciam redactum eſt.*] Non nunc quidem, ſed paullo poſt a Germanico, miſſo ad res Orientis. Infra: *At Cappadoces in formam provinciae redacti, Q. Veranium legatum accepere.* Strabo lib. 12. Τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν ὐκ ἴσμεν πρώτην διάταξιν. Τελευτήσαντος γὰρ τὸν βίον Ἀρχελάυ τῦ βασιλεύσαντος ἔγνω Καῖσάρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων αὐτήν. Regnum autem Cappadociae a Tiberio primum in provinciam redactum, conſenſu traditum eſt. Appianum quis hic audiet, qui refert ad Auguſtum? Verba eius in Mithridatico: Ἀριοβαρζάνης μὲν ὖν τὴν βασιλείαν ὅλην τῷ παιδὶ ἐνεχείρισε, καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ μεχρὶ Καίσαρος ἐγένοντο τῦ Σεβάςυ. Ἐφ' ὖ, καθάπερ τὰ λοιπὰ, καὶ ἥδε ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἐς ςρατηγίαν: *Ariobarzanes regnum filio tradidit; variaeque mutationes intervenerunt ad Caeſarem uſque Auguſtum. Is, ut pleraque alia, etiam hoc regnum* (Cappadociam) *in Provinciam redegit.* Via excidiſti, o bone et fide alias ſcriptor. *Lipſius.*

7 *Centeſimae vectigal.*] Onus hoc impoſitum urbi et Italiae, poſt bella civilia, ab Auguſto: anno, niſi erro, DCCLIX. quo tempore aerarium militare inſtitutum, ut tradit Dio l. 55. Colligo ex verbis Taciti, quae l. 1. *Centeſimam rerum venalium poſt bella civilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius militare aerarium eo ſubſidio niti.* Non aliud autem hoc vectigal, quam centeſimus rerum in auctione venalium nummus. Auctor ſic interpretandi Suetonius, qui ducenteſimam auctionum appellat, in Caligula cap. XVI. *Ducenteſimam auctionum Italiae remiſit.* ubi bene Turnebus emendat, *Centeſimam.* Bene, inquam, maximus ille Criticus aevi noſtri. Nec iuvat Suetonii receptam lectionem hic locus Taciti: quia ille idem Tiberius, quaſi poenitentia beneficii, centeſimam iterum inſtituit, ducenteſima inducta. Clare Dio lib. 57. Καὶ μετὰ τῦτο (id eſt, poſt Seiani mortem) τέλος διακοσιοςὴν ἔχον, ἑκατοςὴν ἤγαγε. Non narrat id Tacitus. fateor, quia ea omnis hiſtoria exſtincta. At Dio idem, ubi de Caligula, ſibi conſtans, centeſimam ab eo ſublatam ait, non ducenteſimam. Vide eius verba, LIX. *Lipſius.*

1 *Motum*

gal profeſſus Caeſar, ducenteſimam in poſterum ſtatuit. A.V.
Per idem tempus, Antiocho Comagenorum, Philopato- 770.
re Cilicum, regibus defunctis, turbabantur nationes, ple- A.C. 17.
riſque Romanum, aliis regium imperium cupientibus: et
provinciae, Syria atque Iudaea, feſſae oneribus, demi-
nutionem tributi orabant. Igitur haec, et de Armenia, 43
quae ſupra memoravi, apud patres diſſeruit: *nec poſſe*
[1] *motum Orientem niſi Germanici ſapientia componi: nam*
ſuam aetatem vergere, Druſi nondum ſatis adoleviſſe.
Tunc decreto patrum permiſſae Germanico provinciae,
quae mari dividuntur, [2] maiuſque imperium, quoquo
adiſſet, quam his, qui ſorte aut miſſu Principis, obti-
nerent. Sed Tiberius demoverat Syria [3] Creticum Sila-
num, per adfinitatem connexum Germanico, quia Sila-
ni filia Neroni, vetuſtiſſimo liberorum eius, pacta erat:
praefeceratque Cn. Piſonem, ingenio violentum, et ob-
ſequii ignarum, inſita ferocia a patre Piſone, qui, [4] ci-
vili bello, reſurgentes in Africa partes acerrimo miniſte-
rio adverſus Caeſarem iuvit: mox Brutum et Caſſium ſe-
cutus, conceſſo reditu, petitione honorum abſtinuit, do-
nec ultro ambiretur, delatum ab Auguſto [5] conſulatum
accipere.

1 *Motum Orientem.*] Recte; quaſi dicat, turbatum commotumque Orientem. alias, non peccabis ſi legas, *motum Orientis. Lipſius.*

2 *Maiuſque imperium.*] Id eximium ius tributum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas. Quod ait, ſorte aut miſſu: dividit Proconſules, a Propraetoribus Legatiſque ut vere notavi lib. I. ſupra. *Lipſius.* Cicero *imperium infinitum* vocat, quia nulli certae provinciae adſtrictum. Tale imperium habuit olim etiam M. Antonius Creticus. Dio Lib. LVIII. p. 518. τὸ πλεῖον τῶν ἑκασταχόθι ἀρχόντων ἰσχύειν. Quae ſuper hoc loco inter Pagium et Spanhemium diſputata ſunt, vide, ſi lubet in opere de Vſ. et Pr. N. T. II. p. 469.

3 *Creticum Silanum.*] Ex Iunia familia hic Silanus, ſed adoptione in Caeciliam tranſierat. Itaque nomina illi, Q. Caecilius Metellus Creticus Silanus. Ex Dione, Caſſiodoro, aliiſque qui ſcripſerunt Faſtos. Conſul fuit anno urbis DCCLX. cum Nerva Siliano. *Lipſius.*

4 *Civili bello.*] Ita eſt, et nominat ſemel iterumque inter duces adverſarios Hirtius terſiſſimo belli Africi Commentariolo: *M. Petreius, et Cn. Piſo cum equitibus Numidis mille centum electis, peditatuque eius generis ſatis grandi occurrunt.* Item ante: *Adrumeti Cn. Piſo cum Maurorum circiter tribus millibus apparuit.* Lipſius.

5 *Conſulatum accipere.*] Conſul fuit Cn. Calpurnius Piſo, cum ipſo Auguſto, anno DCCXXXI. De miniſterio eius in bello Africo, vide, ſi lubet, Hirtium initio libri. *Lipſius.*

6 Plan-

Digitized by Google

A.V. 770. A.C. 17. accipere. Sed praeter paternos ſpiritus, uxoris quoque, [6] Plancinae, nobilitate et opibus accendebatur. vix Tiberio concedere: [7] liberos eius, ut multum infra, deſpectare: nec dubium habebat, ſe delectum, qui Syriae imponeretur, ad ſpes Germanici coërcendas. credidere quidam, data et a Tiberio occulta mandata: et Plancinam haud dubie Auguſta monuit muliebri aemulatione Agrippinam [8] inſectandi. diviſa namque et diſcors aula erat, tacitis in Druſum aut Germanicum ſtudiis. Tiberius, ut proprium et ſui ſanguinis, [9] Druſum fovebat: Germanico alienatio patrui amorem apud ceteros auxerat; et quia claritudine materni generis anteibat, [10] avum M. Antonium, avunculum Auguſtum ferens. contra Druſo proavus eques Rom. Pomponius Atticus, dedecere Claudiorum imagines videbatur. et coniunx Germanici, Agrippina, fecunditate ac fama Liviam, uxorem Druſi, praecellebat. ſed fratres egregie concordes, et proximorum certaminibus inconcuſſi.

44 Nec multo poſt Druſus in Illyricum miſſus eſt, ut ſueſceret militiae, ſtudiaque exercitus pararet; ſimul iuvenem urbano luxu laſcivientem melius in caſtris, haberi Tiberius, ſeque tutiorem rebatur,

6 *Plancinae nobilitate.*] A Dione Muñatia Plancina dicitur: ut certum ſit eam celebris illius L. Munatii Planci filiam fuiſſe aut neptem. Nominat hanc ipſam Romae lapis. in aedibus Caeſiis:

DIS. MANIBVS
L. MVNATI
PLANCINAE. L.
POLYCLITI.

id eſt, Plancinae liberti.

7 *Liberos eius.*] Germanicum intellege, et Druſum. *Lipſius.*

8 *Inſectandi.*] Non muto, etſi dictio non trita. Sic lib. XV, 5. *Vologeſi penitus infixum erat, arma Romana vitandi.* Lipſius. Similiter ibid. 21. *maneat provincialibus potentiam ſuam tali modo oſtentandi.* Neque Tacitus modo, ſed antiquiores ac meliores etiam. v. Voſſ. Ariſtarch. p. 521. Gron. ad Liv. XXXV, 49. Et hi quidem putant, cum Linacro, intelligi *conſilium*, *voluntatem*, *facultatem*: quorum nihil huic loco convenit. Forte initio ſic uſi ſunt hac forma, ut intelligeretur aliquod eiuſmodi verbum. Sed quia gerundio in talibus infinitivus ſubſtitui, ſalva ſententia, poterat, eo pro infinitivo uti coepere, ubi ellipſis talis eſſe non poteſt. Multa talia in omnibus linguis obſervare licet: adde dicta ad c. 13.

9 *Druſum fovebat.*] *Fovere aliquem* Tacitus dicit pro favere alicui. Sic infra c. 71. *ſi me potius, quam fortunam meam fovebatis.*

10 *Avum M. Antonium.*] Tu qui in hiſtoria tiro, haec pete ex Tabula ſtirpis Auguſtae, quam inſerui, fine librorum. Videbis autem *avunculum*, intellegi *proavunculum*. Lipſius.

I *Diſceſſu*

Digitized by Google

tur, utroque filio legiones obtinente. Sed Suevi praetendebantur, auxilium adverſus Cheruſcos orantes. nam [1] diſceſſu Romanorum, ac [2] vacui externo metu, gentis adſuetudine, [3] et tum aemulatione gloriae arma in ſe verterant. vis nationum, virtus ducum in aequo: ſed Maroboduum regis nomen [4] inviſum apud populares; Arminium, pro libertate bellantem, favor habebat. Igitur 45 non modo Cheruſci, ſociique eorum, vetus Arminii miles, ſumpſere

A. V. 770. A. C. 17.

1 *Diſceſſu Rom.*] Videtur eſſe debere *deceſſu*. Nam Romani de Germania *deceſſerant*, non *diſceſſerant*. Omnino exercitus dicitur *decedere*, cum relinquit provinciam, non *diſcedere*. Saepe haec verba confuſa conſtat. *Deceſſus* eſt ap. Cic. Phil. II, 38. et alibi. De uſu talium ablativorum vid. Gron. ad Cic. Dom. 21. Suet. Aug. 13.

2 *Vacui externo metu.*] Simile illi Salluſtiano: *Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit.* Lipſius. Muretus, qui e vet. libr. laudat *vacue*, videtur voluiſſe, *vacuae externo metu gentes, aſſuetudine, et tum aemulatione gloriae.* Sed ita fuiſſe in unico Mſ. codice non puto. *Gronovius.*

3 *Et tum.*] Vereor ne τὸ *et* inſititium ſit, ortumque ex ultima et prima vicinorum verborum. *tum* eſt praeterea. Si *et* genuinum eſt, *tum* accipiendum pro *eo tempore*, quod non ſatis convenit. Dudum aemulatio inter iſtas gentes fuerat. Niſi quis malit cum Heinſio *tum et:* ita redundabit alterutrum.

4 *Inviſum apud populares.*] Iure. Nam hic Maroboduus adoleſcens, Romae benigne ab Auguſto habitus reverſus ad ſuos, artes et ſervitutem intulit externas. de quo iucunda et neceſſaria ſcitu Strabo lib. 7. Ἐν ταύτῃ δὲ ἐςὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σοήβων ἔθνη. Τὰ μὲν οἰκȣ̃ντα ἐντὸς τȣ̃ δρυμȣ̃, καθάπερ τὰ τῶν Κολδȣ́λων. Ἐν οἷς ἐςὶ καὶ τὸ Βȣίασμον, τὸ τȣ̃ Μαροβόδȣ βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον, ἄλλȣς τε μετανέςησε πλείȣς, καὶ δὴ τȣ̀ς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννȣς. Ἐπέςη γὰρ τοῖς πράγμασιν ȣ̃τος ἐξ ἰδιώτȣ, μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἐπάνοδον. Νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε καὶ εὐεργετεῖτο ὑπὸ τȣ̃ Σεβαςȣ̃. Ἐπανελθὼν δὲ, ἐδυνάςευσε, καὶ κατεκτήσατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λȣίȣς τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Ζȣ́μȣς, καὶ Βȣ́τονας, καὶ Μȣγιλῶνας, καὶ Ζιβινȣ̀ς καὶ τῶν Σοήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας: *In hac Germaniae parte eſt etiam Hercynius ſaltus, et gentes Suevorum: quarum aliae ipſam incolunt ſilvam, ut Colduli* (ſuſpecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio) *in quibus eſt et Boviaſmum* (forte, *Boyhaimum* vera ſcriptura, quaſi Boiorum domus) *Marobodui regia. in quem locum cum alios complures tranſtulit, tum populares ſuos Marcomannos. Occupavit enim dominationem privatus, poſt reditum ſuum Roma: ubi iuvenis vixerat, et beneficiis ab Auguſto affectus fuerat. Reverſus autem regnavit, et ſubiecit ſibi, praeter dictos, Luios* (omnino ſcribo Λυγίȣς, ſive Lygios, quae praecipua Suevorum gens Tacito) *magnam nationem, Zumos, Butones* (lego, *Guthones*) *Mugilones, Sibinos, et inter ipſos Suevos magnum populum Semnonas.* Ex his clara illa Taciti, quae ſequuntur; Maroboduum *Hercyniae latebris defenſum; Caeſaris ſatellitem:* magiſque e Velleio, quem omnino vide. *Lipſius.*

1 *Clien-*

Digitized by Google

A.V. 770. A.C. 17. ſumpſere bellum: ſed é regno etiam Marobodui Suevae gentes, Semnones ac Langobardi, defecere ad eum. quibus additis, praepollebat, ni Inguiomerus cum manu [1] clientium ad Maroboduum perfugiſſet; non aliam ob cauſſam, quam [2] quia fratris filio, iuveni, patruus ſenex parere dedignabatur. Diriguntur acies, pari utrimque ſpe, nec, ut olim apud Germanos, vagis incurſibus, aut disiectas per catervas: quippe, longa [3] adverſum nos militia, inſueverant ſequi ſigna, ſubſidiis firmari, dicta imperatorum accipere. At tunc Arminius, equo conluſtrans cuncta, ut quoſque advectus erat, *Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, ſpolia adhuc et* [4] *tela Romanis derepta in manibus multorum,* oſtentabat: *contra fugacem Maroboduum* appellans, *proeliorum expertem, Hercyniae latebris defenſum, ac mox per dona et legationes petiviſſe foedus; proditorem patriae, ſatellitem Caeſaris, haud minus infenſis animis exturbandum, quam Varum Quinctilium interfecerint. meminiſſent modo tot proeliorum; quorum eventu, et ad poſtremum eiectis Romanis, ſatis*
46 *probatum, penes utros ſumma belli fuerit.* Neque Maroboduus iactantia ſui, aut probris in hoſtem abſtinebat: ſed Inguiomerum tenens, *Illo in corpore decus omne Cheruſcorum, illius conſiliis geſta, quae proſpere ceciderint,* teſtabatur: *vecordem Arminium, et rerum neſcium, alienam gloriam in ſe trahere, quoniam tres* [1] *vacuas legiones, et ducem*

1 *Clientium.*] Sic in Cod. unico eſt: de quo genitivo ſaepe dictum a Criticis. nec video, quare ei *clientum* praeferatur. Similis confuſio ap. Salluſt. Cat. 26. ubi v. Cortius, et ad c. 11.

2 *Quia fratris filio iuveni.*] Iuvenili prorſus aetate res magnas geſſit, decus illud Germaniae. Varum fudit anno vigeſimoſexto aetatis. Maroboduum nunc, anno xxxv. facile collectu ex Tacito, qui eum triginta ſeptem annos vitae, duodecim imperii expleſſe ſcribit. Obiit autem anno DCCLXXII. biennio poſt hanc pugnam. *Lipſ.*

Quia fratris.] Segimeri. Vellei. lib. 2. *Iuvenis genere nobilis, manu fortis, ſenſu celer, ultra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Segimeri, principis gentis eius, filius, ardorem animi vultu, oculiſque praeferens, aſſiduus militiae noſtrae prioris comes, et iam civitatis Romanae ius, equeſtremque conſecutus gradum.* Gronovius.

3 *Adverſum.*] Sic Cod. MS.

4 *Tela Romanis direpta.*] *Derepta* Acidalis volebat. Recte. Sic etiam Cod. MS. cf. ad I, 20.

1 *Vacuas legiones.*] Subit illud Caeſaris, ſe *ire ad exercitum ſine duce, atque inde rediturum ad ducem ſine exercitu.* Et hoc *vacuum* ſaepe,

Digitized by Google

et ducem fraudis ignarum, perfidia deceperit, magna cum clade Germaniae et ignominia ſua; cum coniunx, cum filius eius ſervitium adhuc tolerent. At ſe, duodecim legionibus petitum, duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam ſervaviſſe. mox conditionibus aequis [2] *diſceſſum: neque poenitere, quod ipſorum in manu ſit, integrum adverſum Romanos bellum, an pacem incruentam malint.* His vocibus inſtinctos exercitus propriae quoque cauſſae ſtimulabant. cum a Cheruſcis Langobardiſque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; et contra, augendae dominationi certaretur. Non alias maiore mole concurſum, neque ambiguo magis eventu, fuſis utrimque dextris cornibus. Sperabaturque rurſum pugna, ni Maroboduus caſtra in colles ſubduxiſſet. Id ſignum perculſi fuit: [3] et transfugis paullatim nudatus, in Marcomannos conceſſit, miſitque legatos ad Tiberium, oraturos auxilia. Reſponſum eſt, *non iure eum adverſus Cheruſcos arma Romana invocare, qui pugnantis in eundem hoſtem Romanos nulla ope iuviſſet.* Miſſus tamen Druſus, ut retulimus, pacis firmator. [1] Eodem 47

A.V. 770. A.C. 17.

ſaepe, carens praeſide, vindice, defenſore, domino. Brutus ad Cic. lib. 11. fam. 10. *Quantam perturbationem rerum afferat obitus conſulum, quantamque cupiditatem hominibus iniiciat vacuitas.* i. orba reſpublica. Hoc libro: *repeteret provinciam non iure ablatam et vacuam.* lib. 12. *vacuam rurſus Armeniam Rhadamiſtus invaſit.* Et ſaepe. Ambroſius in Hegeſippo 2, 17. *tanquam in vacuum populum omni iniuriarum genere proceſſit.* Sed additur, inquis, *ducem fraudis ignarum.* Reſpondeo, ideo *vacuae legiones*, hoc eſt, ſine duce, quia dux fraudis ignarus et improvidus: non enim cautor, ipſe qui capitur. *Gronovius.* adde ad VI, 34.

2 *Diſceſſum. neque poenitere.*] Acidalius vult ſic diſtingui: *Mox c. ae. diſceſſum, neque poenitere. quod* (id eſt, quoniam) *ipſ. i. m. ſit* etc. Ego vulgatam diſtinctionem probo. Senſus eſt. Neque illud exiguum commodum eſt, quod mihi debent populares, quod perfeci, ut liberum nobis ſit, utrum pacem malimus ſine bello, an bellum gerere, quod integra ſpe licet facere, quando nondum antea victi a Romanis ſumus.

3 *Et transfugis paullatim nudatus.*] Subſcribo Lipſio emendanti *transfugiis* (in margine) quem et Freinshemius ſecutus: *multi ſubinde ex ipſius partibus ad Arminium transfugerunt; et ſic cum vires ſuas decreſcere, ſeque paullatim copiis exui animadverteret.* libro 2. hiſtor. *Crebris ut in civili bello transfugiis.* libro 3. *Crebra transfugia tribunorum centurionumque.* Gronovius. Sic et Ryckius. recte.

1 *Eodem anno.*] Terraemotus huius mentio Plinio: *Maximus terrae, memoria mortalium, exſtitit motus Tiberii Caeſaris principatu, XII. urbibus Aſiae una nocte proſtratis.*

Digitized by Google

A.V. 770. A.C. 17. dem anno [2] duodecim celebres Aſiae urbes conlapſae nocturno motu terrae: quo improviſior graviorque peſtis fuit. neque ſolitum in tali caſu effugium ſubveniebat, [3] in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. [4] *Sediſſe immenſos montes:* [5] *viſa in arduo, quae plana fuerint: effulſiſſe inter ruinam ignis,* memorant. [6] Aſperrima in Sardianos [7] lues

proſtratis. Bonum Oroſium quam fugit ratio, qui hunc tremorem terrae ad tempus refert mortui noſtri Servatoris? quod nos quidem ſcimus totis quatuordecim annis poſterius fuiſſe. Scilicet egebant hoc fuco ſacrae litterae. De eodem Strabo, libro XII. Καὶ τὰ περὶ Σίπυλον δὲ καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτȣ͂, ȣ̓ δεῖ μῦθον τίϑεσθαι. Καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν, τὴν ὑπ᾽ αὐτῷ, κατέβαλον σεισμοί ἡνίκα καὶ Σάρδεις καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἐπιφανεστάτας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμήναντο. Ἐπανώρθωσε δὲ ὁ ἡγεμὼν χρήματα ἐπιδȣ̀ς, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς γενομένης συμφορᾶς Τραλλιανοῖς ὁ πατὴρ αὐτȣ͂ καὶ Λαοδικεῦσιν: *Et quae de Sipylo, deque eius ſubverſione dicuntur, non oportet fabulam cenſere. Nam et nunc Magneſiam, quae ſub ipſo eſt, terraemotus deiecerunt; quando et Sardes, et alias illuſtres urbium, pluribus locis labefactavit. Inſtauravit autem Princeps, pecunias largiens, ſicut et pater eius* (Auguſtus) *antea, in ſimili clade, Trallianis et Laodicenis ſubvenerat.* Lipſius.

2 *Duodecim.*] At tredecim eas facit Euſebius in Chronico, ſed nominibus valde corruptis. *Tredecim urbes terraemotu corruerunt. Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Megaechyero, Caeſarea, Philadelphia, Himolus, Temis, Cumae, Myrrhina, Apollonia, Diabircania.* Emendabis *Moſthene Aegae, Hierocaeſarea, Philadelphia, Tmolus, Temnus, Cumae, Myrina, Apollonia, Hyrcania.* Lipſius.

3 *In aperta prorumpendi.*] vid. ad c. 43. neque enim hunc genitivum puto ab *effugium* regi. *Prorumpere in aperta* eſt effugium ipſum. Si Tacitus brevitatis ubique retinens eſſet, poſſes haec verba de gloſſa ſuſpecta habere. Nam quis non per ſe intelligit, ſolitum effugium in tali caſu eſſe, ut in aperta homines prorumpant. Atque aliquando valde proclivis in hanc partem fui. Sed non ſibi in brevitate abhibenda ubique conſtat Tacitus. Et quis in hoc ſatis cautus eſſe poteſt? quis non ſubinde, quamvis diligens, in ſcribendo negligit legem, quam ſibi ipſe fecit? add. ad. XVI, 15.

4 *Sediſſe immenſos montes.*] Imitatur Salluſtium, in cuius fragm. hiſt. eſt *tumuli ſedere* p. 1003. ubi Cortius laudat Heinſ. et Drakenb. ad Silium VI. 647.

5 *Viſa in arduo.*] Heinſius conjiciebat: *euiſa in arduum.* quod durius, praeſertim in tali oratione, puto.

6 *Aſperrima in Sardianos lues.*] Bianoris epigramma in hanc rem eſt libro I. Antologiae:

Σάρδιες αἱ τὸ πάλαι Γύγȣ πόλις, αἵτ᾽ Ἀλυάττȣ,
Σάρδιες, ἁ βασιλεῖ Περσὶς ἐν Ἀσιάδι,
Αἳ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλινθώσαθε μέλαθρον,
Ὄλβον Πακτώλȣ ῥεύματι δεξάμεναι
Νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι, ἐς ἓν κακὸν ἁρπαθεῖσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανȣ͂ς χάσματος ἠρίπετε.

Βȣ͂ραν

[7] lues plurimum in eoſdem miſericordiae traxit. nam centies ſeſtertium pollicitus Caeſar, et, quantum aerario, aut fiſco pendebant, in quinquennium remiſit. [8] Magnetes a Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. [9] Temnios, Philadelphenos, Aegeatas, [10] Apollonidenſes, [11] quique Moſteni, [12] aut Macedones Hyrcani vocantur, et Hierocaeſaream, Myrinam, Cymen, [13] Tmolum, levari

A. V. 770. A. C. 17.

Βῦρα, καὶ εἰς Ἑλικὴν κεκλωσμένα, αἰὸ ἐνὶ χέρσῳ.
Σάρδιες ἐν βυθίαις εἰς ἓν ἐκεῖθε τέλος.

Lipſius.

7 *Lues.*] Peſtis, pernicies. Gloſſ. Vett. λύμη, *lues*, *labes*. ſed *labes* pro peſte et pernicie dicitur, unde *labes perniciesque* iunguntur apud Cicer. Verr. II, 1. item *labes et flamma reipubl.* pro Flacc. 10. Itaque non opus eſt, coniicere *labes*, quae etiam pro ruina dicitur. Cic. de Div. I, 43. *labes agri Privernatis*, permutaturque cum *lues* in libris ap. Liv. XXI, 36.

8 *Magnetes a Sipylo.*] Strabo. Οὐκ ἄποθεν δὲ τούτων τῶν πόλεων, οὐδ' ἡ Μαγνησία ἐστιν ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων κεκριμένη. Καὶ ταύτην δὲ ἐκάκωσαν οἱ νεωστὶ γενόμενοι σεισμοί. *Haud procul his urbibus et Magneſia eſt a Sipylo: quae libera iudicata eſt a Romanis. Hanc et terraemotus ii adflixerunt, qui nuper exſtiterunt.* Scitum iam autem duas Magneſias eſſe, a Sipylo, et a Meandro. Tiberiani nummi exſtant, monumentum benivolentiae et liberalitatis in adflictas urbes, quibus inſcriptum: CIVITATIBVS. ASIAE. RESTITVTIS. *Lipſ.* Μαγνησίαν ἀπὸ σιπύλου e numis laudat Ryckius. adde Spanh. de uſ. et Pr. Num. Diſſ. IX. Sic vocat etiam Plin. H. N. V, 21. et ſic habent libri quidam ap. Liv. XXXVII, 44. ubi v. Drakenb. et Harduin. ad Plin. l. c.

9 *Temnios.*] Vrbs ipſa Temnus Straboni XIII. *Lipſius.*

10 *Apollonienſes.*] *Apollonidenſes* ſ. *Apollonidienſes* verum nomen eſt, ut ſaepe vocat Cicero pro Flacco 29. 32. et alii, ubi ſimiliter libri quidam *Apollonienſes*. v. ibi interpretes. *Apollodinem* urbem vocat idem Cicero l. c. c. 21. add. Cellar. G. A. T. II. p. 117.

11 *Quique Meſceni.*] Verius *Moſteni*, quo nomine urbs Lydiae. *Lipſius.* Nam Graeci vocant Μοστηνὸς; urbem μοστήνην, in libris, numis etc. Atque ſic eſt etiam, teſte I. Gronovio, in Cod. ſcr. e quo hi libri editi: ſic edidere Beroaldus, Alciatus, Aldus. Itaque non dubitavi recipere hanc ſcripturam. *Moſceni* primus Rhenanus, vitio operarum, ut opinor.

12 *Aut Maced. Hyrc.*] Freinsh. τὸ *aut* copulative capit, dictum pro *et*. ſed non probat. Ryckius legi vult *et*. malim *ac*: quod centies cum *aut* confunditur in MSS. Diſtincti quidem a Moſtenis ſunt Macedones Hyrcani, et h. l. diſtingui debent: alioqui numerus duodecim urbium non efficitur. Cellarius l. c. p. 115. τὸ *aut* ſic explicat: prope eosdem fuiſſe, aut ita vicinos et permiſtos, ut aegre diſcernerentur, quamvis oppida diſtincta tenerent.

13 *Tmolum.*] Etiam ab Euſebio *Tmolus* in urbibus terrae motu afflictis ponitur; item in marmore Neapolitano, quae baſis coloſſi Tiberiani fuit. Memoratur eadem urbs Herodoto I, 84. Vnde merito Cellarius reiicit Freinshemium, ob ſilentium Strabonis, de hac urbe dubitantem. l. c. p. 112.

M   1 *Magnif.*

Digitized by Google

A.V. 770. A.C. 17. vari idem in tempus tributis, mittique ex ſenatu placuit, qui praeſentia ſpectaret refoveretque. delectus eſt M. Aletus e praetoriis, ne, conſulari obtinente Aſiam, aemulatio inter pares, et ex eo impedimentum oriretur.

48 [1] Magnificam in publicum largitionem auxit Caeſar haud minus grata liberalitate, quod bona [2] Aemiliae Muſae, locupletis inteſtatae, petita in fiſcum, Aemilio Lepido, cuius e domo videbatur, et Patulei divitis equitis Romani hereditatem (quamquam ipſe heres in parte legeretur) tradidit M. Servilio, quem prioribus, neque ſuſpectis, tabulis ſcriptum compererat; ***nobilitatem utriuſque pecunia iuvandam***, praefatus. Neque hereditatem cuiuſquam adiit, [3] niſi cum amicitia meruiſſet. ignotos, et aliis inſenſos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum, ut honeſtam innocentium paupertatem levavit, ita prodigos, et ob flagitia egentes, Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, [4] Q. Vitellium movit ſenatu, aut ſponte cedere paſſus

ſus

1 *Magnif. in publ. etc.*] Videtur dicere debuiſſe *auxit C. privata liberalitate.* Sed talium negligens Tacitus eſt. Intelligi poteſt *alia*: quod in tali contextu ſaepe omittitur.

2 *Bona Aemiliae Muſae.*] In tenebroſo loco collineabo ad ſcopum. et neſcio an tangam. Aemiliam hanc Muſam libertam fuiſſe, id primum pono. argumento cognominis Graeci, quod ſcio notam ſervitutis. Ideo in Tacito legerim, *Muſae L. locupletis*, id eſt, Libertae locupletis, uſitata formula ſcribendi. Sed cur, inquies, bona eius petita in fiſcum? cur non data patrono patroniſve, uti lex iubet? Iulianus ait libro 23. de bon. libert. *Si libertus inteſtato deceſſerit, patronum aut filium nepotemve eius ad ſucceſſionem vocari, indubitatum eſt.* Vlpianus ait libro 2. de ſuis her. *Liberto inteſtato mortuo, primum ſuis deferri hereditatem verum eſt: ſi hi non fuerint, tunc patrono.* Haec ſi vera: quis locus potuit eſſe fiſco? An forte nec ſuus heres huic Muſae, nec patronus ſuper quiſquam fuit? Tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait, *Lepido conceſſit, cuius e domo videbatur*: quaſi ambiguum de domo patronoque fuiſſet. Erant autem non Romae ſolum, ſed et in provinciis Procuratores ſive Rationales, qui bona eiuſmodi caduca legerent tollerentque. Strabo de Aegypto: Ἄλλος δὲ ἐστιν ὁ *προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς* Καίσαρα *πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι. Lipſius.*

3 *Niſi cum amicitia meruiſſet.*] *Niſi cum*, vel quoties, inquit Tacitus, ab eo ſcribebatur haeres, a quo id *amicitia*, hoc eſt, familiaritate aut beneficiis, *meruiſſet*. Nihil ſollicitandum. *Gronovius.*

4 *Q. Vitellium.*] Suetonius in Vitellio cap. 11. ſatis obſcure: *Quintus caruit ordine, cum auctore Tiberio ſecerni minus idoneos Senatores removerique placuiſſet.* Lipſ.

1 *L. Liber-*

Digitized by Google

ſus eſt. Iiſdem temporibus deum aedes, vetuſtate aut 49
igni abolitas, coeptaſque ab Auguſto, dedicavit, [1] Libe- A. V.
ro Liberaeque et Cereri, iuxta Circum maximum, [2] quam 770.
A. Poſtumius dictator voverat: eodemque in loco ae- A. C.
dem Flore, ab Lucio et Marco [3] Publiciis, aedilibus, con- 17.
ſtitutam: et Iano templum, quod apud forum olitorium [4] C. Duillius ſtruxerat, qui primus rem Romanam proſpere mari geſſit, triumphumque navalem de Poenis meruit. [5]

1 *L. Liberaeque, et Cereri.*] Male interpunctione divelluntur. Omnibus enim his tribus templum commune fieri ſolebat, ut patet e Cic. Verrinis, et monet Lipſ. in not. ſq.

2 *Quas A. Poſtumius Dictator.*] Emendo, *quam.* His enim tribus unum templum. A ſolo Dionyſio copioſa lux huic loco, libro VI. de A. Poſtumio: Ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἐξελόμενος τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίει καὶ ναοῦ κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' εὐχήν. Vovit igitur A. Poſthumius, ſed dedicavit C. Caſſius Conſul. Idem Dionyſius, fine eiuſce libri: Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε νεὼν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσε, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις. εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτωρος, etc. *Caſſius alter Conſul relictus Romae templum interim Cereris, Liberi, Liberaeque dedicavit, quod eſt in extremo Circo maximo ſuper ipſos carceres ſitum, votum olim ab A. Poſtumio dictatore, etc.* Eſt autem Liber, Bacchus: Libera, ſoror eius Proſerpina, nati ex Cerere uterque. Ideo ordo decentior in Dionyſio, qui matrem religioſe ubique praeponit, quam in noſtro, qui poſthabuit. Libera autem alias Cora. Lapis Romae, DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORAE. SACRATAE. APVD. AEGINAM. Eſtque eadem cum Proſerpina. E Solino tolli velim gloſſema cap. XI. *Quem propter eſt demerſum foramen, quo Ditem patrem ad raptus Proſerpinae libere exeuntem fama eſt in lucem auſum.* ſcribe, *ad raptus Liberae exeuntem*, et, *fama eſt lucem auſum.* Adde Livii locum libro III. *Familia ad aedem Cereris, Liberi, Liberaeque venum iret.* Lipſius. Nempe librarii aut correctores putarunt, referri ad *aedes.* Sed *aedes* pertinent etiam ad ſequentia templa, Florae, Iani.

3 *Publiciis, aedilibus.*] Sed plebis, ut tradunt Varro et Feſtus. vid. inpr. Ovid. Faſt. V, 285. ſqq. et ibi Neapolim.

4 *C. Duillius.*] Aedes Iani ad infimum Argiletum, in foro Olitorio fuit: et ſtructam volunt Livius atque alii a Numa. An aliud ab illo templum noſter igitur intellegit? an reſtitutum, aut amplius ſtructum, a Duillio fuit? Hoc putem. *Lipſius.* Immo aliud. Nam in illo Numae, quod ſignum pacis et belli, inſtaurando mediocris liberalitas: neque id ſtructum a Duillio dici poterat. Doctiſſimi ſaepe viri confuderunt illam aediculam Iani, a Numa inſtitutam, quam deſcribit Procopius in Vandal. I, 15. cuiusque ſpecies exhibetur in numo Auguſti, ap. Maſſon. in Iano Chriſto naſcente reſerato p. 97. 66. cum aliis templis, in honorem Iani ſtructis, quae ceteris templis ſimilia fuere.

5 *Spei aedes.*] Cicero II. de Legibus: *Recte etiam a Calatino Spes conſecrata*

A.V. 770. A.C. 17.

cultu, cepit arma, Mauroſque accolas in bellum traxit: dux et his Mazippa. diviſuſque exercitus; ut Tacfarinas lectos viros, et Romanum in modum armatos, caſtris attineret, [4] diſciplina et imperiis ſueſceret: Mazippa levi cum copia incendia et caedes et terrorem circumferret. compulerantque [5] Cinithios, haud ſpernendam nationem, in eadem; cum Furius Camillus, [6] proconſul Africae; legionem, et quod ſub ſignis ſociorum, [7] in unum conductos, ad hoſtem [8] duxit: modicam manum, ſi multitudinem Numidarum atque Maurorum ſpectares: ſed nihil aeque cavebatur, quam ne bellum [9] metu eluderent.

3 *Nullo etiam tum.*] vid. ad c. 26.

4 *Diſciplina et imperiis ſueſceret.*] Pichena haud ſcio an iure mutaverit in *diſciplinae*, quo caſu alibi Tacitus utitur. nam cur non liceat variare Tacito, et eidem verbo nunc hoc, nunc alio flexu nomen iungere? iuxta autem bonum et Latinum *diſciplina ſueſcere.* vide ad Livium lib. 31, 35. *Gronovius.*

5 *Cinithios.*] Plinio dicti videntur Ethini. *Lipſius.* Ptolemaeus etiam habet Κινηθίους, IV, 3. ut monuere docti viri. Aurelius tamen volebat *Cinyphios.* quod placebat etiam Vlitio ad Gratii Cyneg. 34.

6 *Proconſul Africae.*] MS. Codex *proconſule*, unde receptum a I. F. Gronovio: qui etiam ſic laudat ad Liv. XXVI. 33. ubi vid. cum edd. vett. habeant *proconſul*, quod et ſervavit Ryckius. Et ſaepe a librariis τῷ *proconſule* ſubſtitutum *proconſul*, idque reſtitutum a viris doctis, inprimis apud Livium, ad quem paſſim de hac re egere Gron. et Drak. Sed in omnibus locis, ubi *proconſule* recte reſtitutum reperi, ponitur abſolute: non cum genitivo provinciae: ut nec dicimus *ius proconſule* et ſimilia, ſed *proconſulis*; Igitur h. l. dum alia idonea exempla proferantur, melius putabo *proconſul*, praeſertim cum aliis in locis Taciti ſic ſit, ubi provinciae nomen additur, ut XIII, 1. XVI, 18. item ubi alius genitivus ut XIV, 46. *Proconſulem ipſius:* niſi quis *Africae* ſpurium putare velit: quod ſane hic redundat, et per ſe intelligitur, Africae proconſulem Camillum fuiſſe.

7 *In unum conductos.*] Heinſius non credebat, Tacitum ſcripſiſſe: *conductos - - duxit:* ſed *condictos* vel *coactos.* Propius ad vulgatam ſcripturam accedit: *contractos. In unum contrahere* eſt formula uſitata Livio VII, 25. XXVI, 42. XLIV, 7. etc. *Perſeus, contractis in unum omnibus copiis ducibusque etc.* Sed *in unum conducere* eſt etiam IV, 47. et in talibus interdum optimi ſcriptores ſunt negligentiores, ut demonſtravi in diatriba de grata neglig. or. Cicer. pro Archia c. 11. *in illis libellis, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt.*

8 *Duxit: modicam m.*] Colon, pro puncto feci, quod eſt in Lipſ. Gron. etc. Rectius B. Rhenanus et alii antiquiores.

9 *Metu eluderent.*] Optime: id eſt, ne metu Romanarum virium traherent bellum, nulla copia pugnae. Aſſidet huic illud Claudiani, De laudib. Stilic. lib. 1.

—— res mira relatu:
Ne timeare, times; et quem vindicta manebat,
Deſperare vetas.

Rhenanus

Digitized by Google

reſit. ſpe victoriae inducti ſunt, ut vincerentur. Igitur A. V.
legio medio, leves cohortes duaeque alae in cornibus 770.
locantur. Nec Tacfarinas pugnam detrectavit. fuſi Nu- A. C. 17.
midae, multoſque poſt annos Furio nomini partum decus militiae. [10] nam poſt illum reciperatorem urbis, filiumque eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem [11] memoramus, bellorum expers habebatur. eo pronior Tiberius res geſtas apud Senatum celebravit: et decrevere patres triumphalia inſignia: quod Camillo, [12] ob modeſtiam vitae, impune fuit. Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum 53
iterum conſules habuit. ſed cum honorem Germanicus A. V.
iniit apud urbem [1] Achaiae Nicopolim, quo venerat per 771. A. C.
Illyricam oram, viſo fratre Druſo, in [2] Delmatia agente, 18.
Hadriatici ac mox Ionii maris adverſam navigationem perpeſſus. igitur paucos dies inſumpſit reficiendae claſſi: ſimul ſinus, Actiaca victoria inclitos, et [3] ſacratas ab Auguſto manubias, caſtraque Antonii, cum recordatione maiorum ſuorum, adiit. namque ei, ut memoravi, avunculus Auguſtus, avus Antonius erant, magnaque illic [4] imago triſtium laetorumque. Hinc ventum Athenas,

Rhenanus tamen, *aſtu*, maluit. *Lipſius*.

10 *Nam poſt illum*.] Tamen ex eadem gente duo adhuc triumphi notantur, alter P. Furii de Galleis, anno DXXX. alter L. Furii Purpureonis de hiſdem Galleis, DLIII. Huius autem Camilli, de quo nunc, filius credo fuit, qui imperium temporibus Claudii fruſtra ſibi vindicavit. *Lipſius*.

11 *Memoramus*.] Sic MS. teſte I. Gronovio, quod, haud dubie h. l. aptius, reſtituimus. Edd. *memoravimus*.

12 *Ob modeſtiam vitae*.] Quod ita vixerat ſemper, ut appareret, eum excellere atque eminere nolle, mediocri fama contentum. Nam ab tali nihil periculi Principi. *Quietem* vocat XIV, 47.

1 *Achaiae Nicopolim*.] Bene late *Achaiae* nomen ſumit, non pro Graecia ſolum (quod alibi annotamus) ſed pro Epiro, ubi ſanae haec urbs eſt, ab Auguſto ſtructa ad Ambracium ſinum: monumentum ſcilicet victoriae Actiacae. Credo ideo, quia illo aevo tota haec regio uni Praeſidi permiſſa, ideoque et nomine uno dicta. *Lipſius*.

2 *Dalmatia*.] Codex ſcr. *Delmatia*, ut ſaepe ſcribitur in numis, inſcriptionibus, et libris latinis et graecis: nam variant monumenta. v. Cellar. G. A. T. I. p. 490. Burm. ad Sueton. Aug. 20. Ceterum ſcripturam codicis ſecutus ſum.

3 *Sacratas Auguſto manubias*.] Intelligo, cum Mureto, templum Apollini ſtructum e manubiis, ut mos Imperatorum in vetere republica. v. Clav. Cic. in *manub*.

4 *Imago triſtium laetorumque*.] Triſtium, ſi Antonium ſpectaret: laetorum,

A.V. 771. A.C. 18. nas, foederique ſociae et vetuſtae urbis datum, ut [5] uno lictore uteretur. Excepere Graeci quaeſitiſſimis honoribus, [6] vetera ſuorum facta dictaque praeferentes, quo

54 plus dignationis adulatio haberet. Petita inde Euboea, tramiſit Lesbum: ubi Agrippina noviſſimo partu Iuliam edidit. tum extrema Aſiae, Perinthumque ac Byzantium, Thracias urbes, mox Propontidis anguſtias et os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, et fama celebratos, noſcendi; pariterque provincias, [1] internis certaminibus

laetorum, ſi Auguſtum. Et ipſe ab utroque, in utrumque affectus. *Lipſius.*

5 *Vno lictore uteretur.*] Vim terroremque imperii Romani oſtendebant, lictores, ſecures, faſces. Ideo cum, adempto illo metu magiſtratus quaſi ad amicos agere volebant, removebant inſignia poteſtatis. Sic Antonio olim in eadem urbe (ait Appianus.) Ἔξοδοι ἦσαν ἄνευ σημείων, σὺν δύο φίλοις καὶ σὺν ἀκολύθοις δύο, εἰς διδασκάλων διατριβὰς ἢ ἀκροάσεις. Et Tiberius Rhodi: *genus vitae admodum civile inſtituit, ſine lictore aut viatore, gymnaſia interdum obambulans.* Sueton. cap. XI. *Lipſius.*

6 *Vetera ſ. f. d. praeferentes.*] Per *vetera dicta et facta ſuorum*, intelligo, quicquid maiores inprimis fortiter feciſſent, ut ad Marathona, Salamina etc. illuſtriores viri magnifice dixiſſent: unde appareret primo, ſe non eſſe eos, quos deceret, aut qui ſolerent humiliter adulari, deinde honorem a ſe habitum non ſpernendum eſſe. *Praeferentes* ſuſpicatus ſum olim corruptum, Tacitum conieci ſcripſiſſe: *praefantes*, hoc ſenſu: in honoribus habendis praefatione uſi ſunt, ducta a maiorum ſuorum factis ac dictis: quales praefationes, etiamſi aliunde ductae, ſunt in decretis Civitatum veteribus, ut omnes ſciunt, qui talia tractarunt. Ac ne participium hoc offendat, cum elegantius fuiſſet *praefati*, etiam Livius eo uſus eſt, V, 41. *Pontifice maximo praefante carmen.* Catullus de nupt. Pel. et Thet. 382. *talia praefantes* etc. Infra III, 22. pro *proferenda* Iac. Gron. malebat *profanda* e ſcriptura Cod. *praefenda.* Noſter XII, 22. *multa de claritudine eius praefatus.* Sed vulgatum verum eſt, *praeferentes* ſignificat commemorantes. In animo habuit locum Livii XXXVII, 37. de Ilienſibus: *Ilienſibus, in omni rerum verborumque honore, oriundos a ſe Romanos, praeferentibus.*

1 *Internis certaminibus, aut magiſtratuum iniuriis.*] Cicero ad Q. Fr. lib. 1. ep. 8. *Cuius quidem generis, conſtare inter omnes video, abs te ſummam adhiberi diligentiam, nullum aes alienum novum contrahi civitatibus. vetere autem magno, et gravi multas abs te eſſe liberatas urbes, complureis dirutas, ac paene deſertas, in quibus unam Ioniae nobiliſſimam, alteram Cariae, Samum et Halicarnaſſum, per te eſſe recreatas. nullas diſcordias: provideri abs te, ut civitates optimatum conſiliis adminiſtrentur: ſublata Myſia latrocinia: caedes multis locis repreſſas: pacem tota provincia conſtitutam: neque ſolum illa itinerum atque agrorum, ſed multo etiam plura, et maiora oppidorum, et fanorum furta et latrocinia eſſe depulſa.* Lib. 3. fam. Ep. 1. *Ego autem, cum hoc ſuſcepiſſem, non inſtitia, ſed etiam miſericordia adductus, ut levarem miſeriis perditas civitates, et perditas maxime per magiſtratus*

Digitized by Google

taminibus aut magiſtratuum iniuriis feſſas, refovebat. A. V.
atque illum, in regreſſu, ſacra ² Samothracum viſere ni- 771.
tentem, obvii aquilones depulere. ³ Igitur alio quae- A. C.
18.

M 5 que

magiſtratus ſuos, non potui in illo ſumptu non neceſſario negligens eſſe. Lib. 6. ad Att. Ep. 2. *Mirabilia quaedam effecimus: ita multae civitates omni aere alieno liberatae, multae valde levatae ſunt: omnes ſuis legibus, et iudiciis uſae, αὐτονομίαν adeptae, revixerunt &c. Mira erant in civitatibus ipſorum furta Graecorum, quae magiſtratus ſui fecerant, quaeſivi ipſe de iis, qui annis decem proximis magiſtratum geſſerant. aperte fatebantur. itaque ſine ulla igominia ſuis humeris pecunias populis retulerunt.'* Quanquam et vox *magiſtratuum* Romae miſſes complecti poſſit. lib. 5. ad Att. Ep. 20. *Laodiceam pridie Kal. Sext. venimus, ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificiſque verbis omnes iniurias revellimus ſuperiores.* Gronovius.

2 *Sacra Samothracum.*] Samothracia inſula non eadem cum Imbraſia, ut cenſet Muſarum decus: nec Imbraſus fluvius, ſive Parthenius, in hac, ſed in Ionica Samo, quae ideo Parthenias dicta, ut diſcimus ex Strabone, Plinio, et Hygino, Euſtathius: Ἡ δὲ Θρακία Σάμος λέγεται, καὶ Σαμοθράκη συνθέτως. Καλεῖται καὶ οὕτω πρὸς διαστολὴν τῆς ἑτέρας Σάμου, τῆς Ἰωνικῆς. Imo tres diſtinctae Sami, de quibus docte noſter Ortelius in Theſauro Geographico. quem vide. Ideo firmanda in Varrone priſca lectio. *Terra et coelum, ut Samothracum initia docent, ſunt Dei magni, et hi, quos dixi, multis nominibus. Nam neque quas Samothracia* (non *Ambracia*, aut, *Imbraſia*,) *ante portas ſtatuit duas viriles ſpecies ahenas, dei magni: neque ut volgus putat, hi Samothraces dii, qui Caſtor et Pollux: ſed hi, mas et femina, et hi quos augurum libri ſcriptos habent ſic Divi potes: et ſunt pro illis qui in Samothrace* θεοὶ δυνατοί. Initia quae Varro dicit, ſunt haec ſacra, de quibus noſter, ſacra religioſa in primis etiam apud Romanos. Ideo Poëta ſatyricus,

— *iuret licet et Samothracum*
Et noſtrorum aras.

Suidas: Ἐν Σαμοθράκῃ ἦσαν τελεταί τινες, ἃς ἐδόκουν τελεῖσθαι πρὸς ἀλεξιφάρμακον κινδύνων τινῶν. Ἦν δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ τῶν Κορυβάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἑκάτης. Propter religionem loci, confugiebant illuc olim nocentes, ut colliges ex II. Anthologiae, et facto Perſei Macedonum regis, apud Livium. Adde Strabonem lib. 10. *Lipſius.* De ſacris Samothracum adde Diodorum Sic. L. V. c. 47.

3 *Igitur aliuque.*] Turbatus locus, aut mutilus. Si turbatus tantum, ſic reponito. *Atque illum in regreſſu ſacra Samothracum viſere nitentem, aliaque quae ibi varietate fortunae et origine noſtri veneranda, obvii Aquilones depulere. Igitur relegit Aſiam.* Sed quae varietas fortunae aut origo Romanorum in Samothrace? Principium Troianae gentis inde: a Troianis autem Romani. Dionyſius lib. 1. Dardanum facit in hanc inſulam veniſſe, quae tunc Melane dicta; et pulſum inde ſterilitate ſoli deveniſſe ea Phrygiae loca, ubi poſt Troia. Ideo olim Dardania dicta Samothrace, ut Plinius auctor. Bene ergo, *origine noſtri.* Sed et Varro II. Humanarum, *Dardanum deos penates ex Samothrace in Phrygiam, Aeneam ex Phrygia Italiam advexiſſe*, tradidit. Et quaedam huic rei ſuggeret Servius, in illud vatis magni,

— *antiquam exquirite matrem.*

Varietatem fortunae vel ad Dar-

danum

Digitized by Google

A.V. 771. A.C. 18. que ibi varietate fortunae et noſtri origine veneranda, relegit Aſiam, appellitque Colophona, ut [4] Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos, ſed certis e familiis, et ferme [5] Mileto accitus ſacerdos, numerum modo conſultantium et nomina audit: tum in ſpecum degreſſus, hauſta fontis arcani aqua, ignarus plerumque litterarum et carminum, edit reſponſa verſibus compoſitis ſuper rebus, quas quis mente concepit. et ferebatur, Germanico, per ambages, ut mos oraculis, *maturum exitium* cecinifſe.

55 At Cn. Piſo, quo properantius deſtinata inciperet, civitatem Athenienſium, turbido inceſſu exterritam, oratione ſaeva increpat, oblique Germanicum perſtringens, *quod, contra decus Romani nominis, non Athenienſes, tot cladibus extinctos, ſed* [1] *colluviem illam nationum, comitate nimia coluiſſet.* hos

danum refer; vel ad Romanos, qui ex tam parvis magni. Fieri tamen poteſt, ut mutilus locus ſit, fueritque aliquid de Ilio etiam inſertum, fonte non dubio Romulae gentis. *Lipſius.* Subſcribo uni Freinshemio, cuius ipſa prorſus coniectura olim et mihi nata eſt: ut pro *aliaque quae* ſit *Ilio quaeque.* Intelligimus Troiae reliquias conſpectas Germanico, non quum tranſiret anguſtias Helleſponti, et ad Στόμα Πόντυ properaret, ut vult Salinerius (etſi praeter ea *extrema Aſiae* a Lesbo conſcendenti brevis curſus Seſton et ad Europaeum Helleſponti ac Propontidis latus fuerit) ſed regreſſo, cum et alia ſuperiora lateris Aſiatici eum praelegiſſe otioſum credibile eſt. Ibi forte navibus ad Sigaeum appulſis venit ei in mentem de Samothracum diis venerandis, iamque eo velis, ſi daretur, et remis; ſed illum e Septentrionum filiis praecipue quem Thraſciam vocant, pertinaciter adverſus ab incepto deſiſtere compulit. *Igitur Ilio quaeque ibi*, hoc eſt, igitur continuato itinere ab Ilio, quod redux a Boſporo Thracio tenuit, et illis, quae iſtic loci, vel quod varia ſorte celebris fortunae ludus fuerunt, nunc ſplendida regna, nunc rudera et cadavera civitatum, vel quod inde origo Romanae gentis deſcendit, conſpecta nec ſine ſacro horrore et religione quadam viſenda: his, inquam relictis, ut inceperat, Aſiae oram legere pergit. Ideo *relegit.* Gronovius. Sed Heinſius volebat: *ab Ilio:* quod veſtigiis corruptae lectionis melius reſpondet: et eſt lenius *ab Ilio relegit* quam *Ilia*, quod recepit Ryckius.

4 *Clarii Apollinis oraculo.*] Strabo tamen, qui huic aetati compar, ita loquitur de hoc oraculo, tamquam nullum tunc fuerit. Κολοφὼν πόλις Ἰωνικὴ, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τῦ Κλαρίυ Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν. *Lipſius.*

5 *Mileto accitus.*] Hinc colligit Spanhemius, Colophonem colonos accepiſſe Mileto, de Vſ. et Pr. N. Diſſ. IX. p. 575.

1 *Colluviem illam nationum.*] Reſpicit ad conſuetudinem Athenienſium ius civitatis communicandi cum multis, atque adeo vendendi hominibus viliſſimis ac perditis; de qua iam graviter queſtus Demoſthenes

hos enim eſſe Mithridatis adverſus Sullam, Antonii adver- A.V.
ſus divum Auguſtum ſocios. etiam vetera obiectabat, 771.
quae in Macedones improſpere, violenter in ſuos feciſ- A.C.
ſent: offenſus urbi propria quoque ira; quia Theophilum 18.
quemdam, Areo iudicio falſi damnatum, precibus ſuis
non concederent. Exin navigatione celeri per Cycla-
das, et compendia maris, adſequitur Germanicum apud
inſulam Rhodum, haud neſcium, quibus inſectationibus
petitus foret: ſed tanta manſuetudine agebat, ut, cum
orta tempeſtas raperet in abrupta, poſſetque interitus
inimici ad caſum referri, [2] miſerit triremis, quarum ſub-
ſidio diſcrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Pi-
ſo, et vix diei moram perpeſſus, linquit Germanicum
praevenitque. et poſtquam Syriam ac legiones attigit,
largitione, ambitu, infimos manipularium iuvando,
cum veteres centuriones, ſeveros tribunos demoveret,
locaque eorum clientibus ſuis, vel deterrimo cuique at-
tribueret, deſidiam in caſtris, licentiam in urbibus, va-
gum ac laſcivientem per agros militem ſineret, eo uſque
corruptionis profectus eſt, ut, ſermone vulgi, *parens
legionum* haberetur. Nec Plancina ſe intra decora femi-
nis tenebat; ſed exercitio equitum, [3] decurſibus cohor-
tium intereſſe: in Agrippinam, in Germanicum contu-
melias iacere: quibuſdam etiam bonorum militum ad
mala obſequia promptis, quod, *haud invito imperatore
ea fieri,* occultus rumor incedebat. Nota haec Germa- 56
nico: ſed [1] praeverti ad Armenios inſtantior cura fuit.
Ambigua

Demoſthenes [illegible] p. m. 156. [illegible] poſtea [illegible] v. Dio Caſſius Lib. LV. p. 525. Similiter infra III, 54 [illegible]

2 *Miſerit triremis.*] Livius 23, 34 [illegible] Gronovius. [illegible]

3 *Decurſibus cohortium intereſſe.*] [illegible] hic exercitii [illegible] ſolita uſurpari ter quot menſibus ex inſtitutione divi Auguſti. Vegetio C[illegible] dicitur: quem vide libro I. cap. XXVII. et libro III. cap. IV. Campeſtris decurſio [illegible] in Galba, *Campeſtrem decurſionem* [illegible] in Nerone: [illegible] *decurſione Praetorianis* [illegible] [illegible] *Lipſius.*

1 *Praeverti ad Armenios.*] Ita [illegible] *An ſi quando ad curam praeverteret.* Curtius VI. *Tamen ad Scy-*

A. V. Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingeniis et ſitu
771. terrarum, quo noſtris provinciis [2] late praetenta, peni-
A. C. tus ad Medos porrigitur; maximiſque imperiis interie-
18. cti, et ſaepius diſcordes ſunt, adverſus Romanos odio, et in Parthum invidia. Regem illa tempeſtate non habebant, amoto Vonone: ſed favor nationis inclinabat in Zenonem, [3] Polomenis, regis Pontici, filium, quod is, prima ab infantia, inſtituta et cultum Armeniorum [4] aemulatus, venatu, epulis, et quae alia barbari celebrant, proceres plebemque iuxta devinxerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxata, adprobantibus nobilibus, circumfuſa multitudine, [5] inſigne regium capiti eius impoſuit. ceteri venerantes regem, *Artaxiam* conſalutavere; quod illi vocabulum indiderant [6] ex nomine urbis. At Cappadoces,

ad Satibarzanem opprimendum praeverti optimum ratus. Apuleius Apol. II. *Nunc tempus eſt ad epiſtolas Pudentillae praeverti.* Plautus et Livius quoque, ſed ſine praepoſitione. *Lipſius.*

2 *Provinciis noſtris late praetenta.*] Poſſis intelligere *Armenia* ex verbis, *ambigua ea gens*, ut aliis in locis: ſed non neceſſe. Valer. Fl. V, 175. *Armeniae praetentus Iber:* quem locum iam attulit Aurelius. Ibi v. Burmannus.

3 *Polemonis regi Pontici.*] Melius, *regis Ponti.* Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum pervenit conceſſu Antonii et Auguſti. de quo vide Dionem in actis anni DCCXXIX. Vxorem habuit Pythodorim: quam mire a prudentia aliiſque virtutibus laudat Strabo; et quae nunc, mortuo marito, praeerat rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniae datus rex. Strabo libro 12. *Τῶν δὲ τῆς Πυθοδώριδος υἱῶν ὁ μὲν ἰδιώτης συνδιῴκει τῇ μητρὶ τὴν ἀρχὴν, ὁ δὲ νεωστὶ καθίσταται τῆς μεγάλης Ἀρμενίας Βασιλεύς. Lipſius.* Coniectura Lipſii non neceſſaria, ut iam monuit. Heinſius.

4 *Aemulatus.*] Poſſit Salluſtiano exemplo legi, *aemulus. At Pompeius a prima adoleſcentia, Alexandri regis facta dictaque aemulus erat.* Lipſius. Vt adiectivum habeat caſum verbi ἀρχαϊκῶς. vid. Cort. ad Salluſt. p. 978. Sed talia, ut, ubi libri habent, non mutanda, ita non contra libros obtrudenda.

5 *Inſigne regium.*] Zenonem itaque regem Armeniae dedit Germanicus, ſed ſine ullo, ut vides, bello. addo, nec metu belli. Mirum igitur a Suetonio ſcribi, Cal. cap. I. Germanicus *ad componendum Orientis ſtatum expulſus, cum Armeniae regem devicißet, Cappadociam in provinciae formam redegiſſet, Antiochiae obiit.* Quem, ſodes, ille regem devicit? auctoritate tota res perfecta, non armis. Videbat appoſite corrigere, *deiecißet.* ſed nec id plene verum: quia Vonones a Silano dudum regno amotus, ante Germanici adventum. Itaque corrigas potius, *regem dediſſet.* Lipſius.

6 *Ex nomine urbis.*] Mirum. cum iam ante plures reges eo nomine fuerint: et urbs ipſa potius nomen habuit ab aliquo regum, uti Tigranocerta. *Lipſius.* Iac. Gronovius.

Digitized by Google

doces, in formam provinciae redacti, Q. Veranium [7] A. V.
legatum accepere: et quaedam ex regiis tributis demi- 771,
nuta, quo mitius Romanum imperium ſperaretur. Co- A. C.
magenis Q. Servaeus praeponitur, tum primum [8] ad ius 18.
praetoris translatis. 57 Cunctaque ſocialia proſpere com-
poſita non ideo laetum Germanicum habebant, ob ſuper-
biam Piſonis, qui iuſſus partem legionum ipſe aut per fi-
lium in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyrri
demum, apud hiberna decumae legionis, convenere, fir-
mato vultu, Piſo adverſus metum, Germanicus, ne mi-
nari crederetur: et erat, ut retuli, clementior. ſed ami-
ci, accendendis offenſionibus callidi, intendere vera, ad-
gerere falſa, ipſumque et Plancinam [1] et filios variis mo-
dis

Gronovius coniecit: *ex conditore urbis*, ſive *ex nomine conditoris urbis*.

7 *Legatum accepere*] Hiems media eſt, tamen aeſtuo. Legatum, inquit: nonne id eſt, Praetorem ſive Propraetorem? Ita enim dicti, qui in Caeſaris provincias miſſi: et hos omnes legi reperio e Senatu. Si id eſt: quis Dionem nobis conciliet, ſuper eadem re ſcribentem: Κᾀκ τούτου καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν τε Ῥωμαίων ἐγίνετο, καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη. *Secundum haec et Cappadocia Romani iuris facta, et Equiti regenda permiſſa.* Si enim Equiti, quomodo Legato? Fateor in minores provincias ſaepe Equites miſſos, imo et Libertos; ſed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen a Dione et Tranquillus eſt, in Veſpaſ. cap. VIII. *Cappadociae, propter aſſiduos Barbarorum incurſus, Legiones addidit, Conſularemque rectorem impoſuit pro Equite Romano.* Ego cenſeam, primo quidem Legatum impoſitum: ſed poſt id mutaſſe. Dionem autem oculos habuiſſe in eo, quod obtineret, non quod obtinuiſſet. *Lipſius.*

8 *Ad ius Praetoris.*] Verius eſſet, *Propraetoris*: ſed iſta miſcentur, et paſſim in Tacito Praetor, Propraetor, Legatus, munere eodem. Strabo ad hanc rem: Ἡ Κομαγηνὴ μικρά τις ἐστίν. Ἔχει δὲ ἐρυμνὴν πόλιν Σαμόσατα, καὶ ἧ τὸ βασίλειον ὑπῆρχε, νῦν δὲ ἐπαρχία γέγονε. id eſt: *Comagene, modica regio, urbem munitam habet Samoſata, in qua regia fuit. nunc in provinciam redacta eſt.* Nec moveat te, quod Suetonius provinciam eam factam primum vult a Veſpaſiano, cap. VIII. quia Caligula regibus eam iterum tradiderat, ut narrat Dio LIX. *Antiocho*, inquit, *Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Ciliciae maritimis dedit.* Vti ergo Caligula Tiberii: ſic Caligulae decretum Veſpaſianus reſcidit. *Lipſius.* adde dicta ad I, 74.

1 *Et filios criminari.*] Haec de diſſidio et calumniis inter Piſonem et Germanicum, quique partium utriuſque ibi erant. Sed quomodo *filios* criminantur? ſane unus ibi *M. Piſo* filius: et *Cnaeus* alter, *omne hoc tempus in urbe egit.* quod ipſe Tacitus infra libro 3. ſcripſit: nec paternae fortunae aut crimini potuit adiungi. Vide an non *filium*; niſi et Cnaeus Romae aliquid in Germanicum; aut criminati univerſe ſunt filiorum ſuperbiam,

Digitized by Google

A.V. 771. A.C. 18. dis criminari. poſtremo, paucis familiarium adhibitis, ſermo coeptus a Caeſare, [2] qualem ira et diſſimulatio gignit: reſponſum a Piſone [3] precibus contumacibus, diſceſſeruntque [4] opertis odiis. poſtque rarus in tribunali Caeſaris

biam, contumaciam, aut tale. *Lipſius.* Videtur pluralis non urgendus, ut ſi *liberos* dixiſſet. Sic *leges* de lege una dicuntur, et infra c. 71. *parentes:* ubi vide.

2 *Qualem ira et diſſimulatio gignit.*] Muretus, male et contra mentem Taciti coniicit *irae diſſimulatio:* nam *irae diſſimulatio* talis poteſt eſſe, ut frontem et verba praeferat ſummopere amantium: at *ira et diſſimulatio* eſt, ubi inſignis et nota ira ſic inſigni comprimitur animo, ut identidem erumpat ſeſe, ac male tegat. Accipe igitur, qualem viciſſim nunc ira, nunc eius diſſimulatio gignit, qualis ſolet alternari inter eos, qui eodem tempore eodemque congreſſu fraenos iracundiae modo relaxant, modo adducunt. *Gronovius.*

3 *Precibus contumacibus.*] *Precibus contumacibus*, ut Iupiter apud Naſonem, *praecibusque minas regaliter addit:* quibus petebat quidem, ne ea, quae reipubl. cauſſa et ex inſtituto egiſſet, in ſuam contumeliam verteret, (ut Pompeius apud Caeſarem initio belli civilis) ſimul demonſtrabat, ſi tamen id faceret atque indignaretur, ſe id ſuſque deque ferre, ut Cicero ad Appium 3. fam. 7. forſan et adiiciebat ſcire velle, quot ſibi ſint domini: Tiberio putaſſe ſoli rationem actorum reddendam. *Lipſ.*

4 *Opertis odiis.*] Lego *apertis. Lipſius.* Scio *offenſarum operta* in 3 Hiſtor. 65. Attamen omnino Lipſio ſubſcribo, et plane alterum τὸ *opertis* alienum puto. Naturaliter enim evenit, ut ex huiuſmodi colloquiis, inter ingenia praeſertim diſſociabilia, exeant profeſſi inimici. Et tum quae praecedunt, tum quae ſequuntur, alterum firmant. Si odiis opertis diſceſſiſſent, lenes querelas expurgatio, hanc eius qualiſcunque acceptio, et rurſus aliqua mutuae fidei ſpecies ſollicitoſque vultus laeti excepiſſent. At hic ſermo ira et diſſimulatione mixtus, dein preces arrogantes ac nihil cedentis, quid poſſunt gignere aliud quam odia recta et apparentia? Iam, ſi nolebat ſciri Piſo, ſe cum Germanico in gratia non eſſe, cur rarus in tribunali Caeſaris, cur auſterus, cur diverſa ſemper ſententia? Stultitiam Cicero vocat *in obſcuro odio apertas inimicitias* oſtendere 3. Fam. 10. Denique innata utrique indoles, hoc eſt, et ſimplicitas Germanici, et ferocia Piſonis, ſatis refutare vulgatum videntur. Quae Gruterus urget, ad ea reſponſio facilis. Aliud e colloquio *diſcedere odiis apertis*, hoc eſt, ita ut alienatorum animorum ſigna ſatis apparuerint; aliud denunciare inimicitias et omnem conſuetudinem rumpere. Velim ſcire Lucullus et Pompeius in Galatia digreſſine fuerint etiam *opertis odiis? Certatum inter imperatores iurgiis*, inquit Velleius. Item annon poſtea quoque vixerint *apertis odiis*, quum Pompeius in provincia Luculli acta reſcinderet; Lucullus Pompeii acta confirmari a Senatu prohiberet? Πομπηΐῳ δ' ἦν μὲν ἐκ τῆς ϛρατηγίας διαφορὰ πρὸ Λούκουλλον, ait Plutarchus. Neutrum tamen alteri amicitiam libello renunciaſſe legimus. Sed *eum finem gratiae* ponebant. Sed quibus libuiſſet? non utique omnes. Sed qui ſimpliciter in graviſſimis offenſis agerent. ſed non ita praefeſtine, quos honoris collegium aut provinciae ſocietas conglutinaſſet, etiam poſt manifeſta odia. *Gronovius.*

Digitized by Google

Caeſaris Piſo, et, ſiquando adſideret, atrox ac diſſenti- A.V.
re manifeſtus. vox quoque eius audita eſt in convivio, 771.
cum apud regem Nabataeorum [5] coronae aureae magno A.C.
pondere Caeſari et Agrippinae, leves Piſoni et ceteris 18.
offerrentur: [6] ***principis Romani, non Parthi regis filio, eas epulas dari:*** abiecitque ſimul coronam, et multa in luxum addidit, quae Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen.
Inter quae ab rege Parthorum Arta- 58
bano legati venere. miſerat [1] ***amicitiam ac foedus*** memoraturos, et ***cupere renovari dextras, daturumque honori Germanici, ut ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syria haberetur,*** [2] ***neu proceres gentium propinquis***

vius. Heinſius *opertis* defendit, eodem, quo Gruterus, argumento, quod amicitia poſt demum c. 70. renunciata.

5 *Coronae aureae.*] Coronae conviviorum e floribus foliiſque vulgatae: non aeque ex auro. Quas tamen non ſolum in illo Orientis luxu, ſed etiam Romae uſum aliquem habuiſſe diſcas ex Capitolino: qui in Aelio Vero ſcribit. *Data etiam convivis aurea atque argentea pocula et gemmata: coronas quinetiam datas lemniſcis aureis interpoſitis, et alieni temporis floribus.* Item Vlpiano, De auro et argento legato: *Cedent igitur gemmae ſialis vel lancibus, incluſae auro argentove. ſed et in coronis menſarum, gemmae coronis cedent, et hae menſis.* At in Aegypto hunc morem Iuſtinus tangit lib. 18. *Miſſi.* inquit, *a Senatu in Aegyptum Legati, cum ingentia ſibi a Ptolemaeo rege miſſa munera ſpreviſſent, interiectis diebus ad coenam invitatis aureae coronae miſſae ſunt, quas illi honoris cauſſa receptas, poſtera die ſtatuis regis impoſuerunt.* Etiam Polybius. l. 15. qui oſtendit tamen Regibus tantum ex auro dari ſolere, aliis alias. Itaque narrat de Ariſtomene quodam, qui Agathocli, etſi non regi, per adulationem eius generis impoſuit: Πρῶτος μὲν γὰρ, inquit, ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖπνυ καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, Χρυσῦν ςέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν παρόντων. Ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς, ἔθος ἐςὶ μόνοις συγχωρεῖσθαι: *Primus hic enim Agathoclem ad ſe in coenam invitans,. auream ei coronam dedit ſoli omnium convivarum, quod ſolis regibus tribui mos eſt.* Neque ſcio an huc faciat, quod Laërtius in Xenocrate ſcribit: χρυσῷ ςεφάνῳ τιμηθέντα ἐπ' ἄθλῳ πολυποσίας: *aurea corona donatum, in praemium multae potationis.* Certe ad convivia etiam ſpectat. *Lipſ.*

6 *Principis Romani.*] Claret ſententia. quaſi dicat, luxum illum alienum Romanis moribus, dignum Parthorum. Aemilius (Ferretus) tamen hic λεπτολογεῖ, et perdit multa verba. *Lipſius.*

1 *Amicitiam ac foedus memoraturos.*] Verbo ſignato et proprio hac in re uſum Tacitum notavimus ad Plautum Pſeud. 5, 1, 36. *Gronovius.*

2 *Neu proceres gentium.*] Legendum putant Mercerus et Pichena, *ne proceres gentium.* hic etiam *ne is pr. g.* Nihil mutari placet. Videtur enim et genus τῦ ἓν διὰ δυοῖν eſſe, et ſermo legibus, pactionibus, conditionibus proprius: *Ne ſit, neu faciat*, pro illo, *Ne ſit, ubi vetitum faciat.* Quare autem *proceres gentium* Germanicus et Artabanus

Digitized by Google

A.V. *pinquis nuntiis ad diſcordias traheret.* Ad ea Germani-
771. cus, de ſocietate Romanorum Parthorumque magnifice;
A.C. de adventu regis et cultu ſui, cum decore ac modeſtia
18. reſpondit. Vonones Pompeiopolim, Ciliciae maritimam
urbem, amotus eſt. datum id non modo precibus Artabani, ſed contumeliae Piſonis, cui gratiſſimus erat, ob plurima officia et dona, quibus Plancinam devinxerat.

59 M. Silano, L. Norbano coss. Germanicus [1] Aegyptum
A.V. proficiſcitur, [2] cognoſcendae antiquitatis. ſed cura pro-
772. vinciae praetendebatur: levavitque, [3] apertis horreis,
A.C.
19. pretia frugum: multaque in vulgus grata uſurpavit: ſine milite incedere, [4] pedibus intectis, et pari cum Graecis amictu, [5] P. Scipionis aemulatione; quem eadem factitaviſſe apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Poenorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque eius lenibus verbis perſtricto, acerrime increpuit, [6] quod, contra inſtituta Auguſti, non ſponte principis, Alexandriam introiſſet. nam Auguſtus, inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi ſenatoribus, aut [7] equitibus

tabanus ingenioſiſſimo Mercero? Saltem tempus anguſte captum, quaſi Vonones Artabano tantummodo gravis vicinus, dum ipſe et Germanicus in proximo. Quin *proceres gentium* acceperim praefectos et ſatrapas plurimarum gentium Parthis parentium, et *diſcordias*, rebelliones, defectiones, diſſenſiones Parthorum inter ſeſe. Neque aliter Freinshemius, puto. *Gronovius.*

1 *Aegyptum proficiſcitur.*] Malit *in Aegyptum* Pichena. Fruſtra. Sic enim loquebantur. Liv. lib. 45. *Ad ſuſceptam legationem peragendam navigare Aegyptum pergit.* Juſtinus vel Trogus lib. 23. *Vxorem genitoſque ex ea duos parvulos Aegyptum, unde uxorem acceperat, remittit.* Et lib. 28. *Cum coniuge et liberis Aegyptum ad Ptolemaeum proficiſcitur.* Gronovius. Noſter ante c. 54. *tramiſit Lesbum.*

2 *Cognoſcendae antiquitatis.*] Auditis Principes? imitamini. Haec cognitio ad gloriam honeſtumque excitat: haec parandi vias oſtendit. *Lipſius.* *Cauſſa, nomine* intelligi, more Graecorum, vix opus monere. plura exempla notata ad III, 7.

3 *Apertis horreis.*] Publicis, opinor. ubi frumentum aſſervabant in plebis Romanae, et quod ſupereſſet, in alios uſus: at ille, in caritate forte annonae, indigis indulſit. *Lipſius.*

4 *Pedibus intectis incedere etc.*] Interpretor, inceſſiſſe crepidatum palliatumque. Plura in EXCVRS. K. *Lipſius.* adde Interpretes ad Cicer. pro Rab. Poſt. c. 10.

5 *P. Scipionis aemulatione.*] Int. Afric. mai. de quo id tradit Livius XXIX, 19.

6 *Quod contra inſtituta.*] Vide Suet. Tiberio, cap. LII. et quae dicam ad l. I. Hiſtor. *Lipſius.*

7 *Equitibus Romanis illuſtribus.*] De hoc cognomine equitum infra, ad XI, 4. *Lipſius.* ubi vid.

8 *Clauſtraque*

Digitized by Google

tibus Romanis inluſtribus, ſepoſuit Aegyptum: ne fame A. V.
urgeret Italiam, quiſquis eam provinciam, [8] clauſtra- 772.
que terrae ac maris, quamvis levi praeſidio adverſum A. C.
ingentes exercitus, inſediſſet. Sed Germanicus, non- 19. 60
dum comperto, profectionem eam incuſari, Nilo ſubvehebatur, orſus oppido a Canopo. Condidere id Spartani, ob ſepultum illic rectorem navis, Canopum; qua tempeſtate Menelaus, Graeciam repetens, [1] diverſum ad mare terramque [2] Libyam deiectus. [3] Inde proximum amnis

8 *Clauſtraque terrae ac maris.*] Intelligit Peluſium, Paraetonium, et Alexandriam. In Propertio.
Clauſtraque Peluſii Romano ſubruta ferro.
Lipſius. Grotius et Heinſius *que* deleri malebant, ut per appoſitionem dicerentur *clauſtra t. a. m.* quod non neceſſarium foret, etiam ſi per appoſitionem adderentur. nam τὸ *que* ἐξηγητικῶς capi poſſet v. ſupra ad c. 14. ſed Lipſium ſequor. Nam non tam provincia vocari poteſt *clauſtra terrae mariſque*, quam urbes et portus, per quos illa provincia adiri, e provincia in mare veniri poteſt etc. Itaque ſemper *clauſtra* videbis de urbibus, portubus, montibus celſis dici. Atque ſic eſt in omnibus exemplis, quae bene multa congeſſere Heinſius ad Velleium I, 2. p. 25. et Bruckh. ad Propert. III, 7, 55. qui et ipſe hunc locum ſine *que* laudat: et inter alia locum Lucani e L. X. ubi diſerte *Pharos, pelagi clauſtra.*

1 *Diverſum ad mare.*] h. e. quod eſſet in contraria plaga ei, qua eſſet, quod petebat. Sic *diverſae feneſtrae* apud Ovidium in Amoribus, qui ſaepe hoc verbo ita utitur. Sic III, 2. *diverſa oppida.*

2 *Lybiam deiectus.*] Recepi poſt I. Gron. *deiectus* pro vulgato *delatus*: cum in MS. unico ſit *delectus*, ex quo Beroaldus fecit *delatus*, cum debuiſſet *deiectus*. Sed ea notio huius verbi tum nondum eruditis erat ſatis obſervata et nota: de qua vid. I. Fr. Gron. et Drak. ad Liv. XXIII, 34. Pichena etiam volebat addi *eſt*: quod omiſſum a librariis putabat, cum ſignum eius in Codice non adſequerentur. Sane durum eſt, id hic abeſſe.

3 *Inde proximum amnis os.*] Acidalius volebat *inde ad proximum amnis os.* At Tacitus ea particula, qua iuvare illum ſe putat Acidalius, uti noluit: quippe qui ad verba illa, *inde proximum amnis os* intellectum voluit ex ſequenti membro τὸ *viſit.* quaſi eſſet: *inde viſit proximum amnis os dicatum Herculi, mox Thebarum veſtigia.* Quod haud ſcio an ſatis conſideraverit et vir doctus, qui παραφράζει. *Abhinc proximum Nili oſtium Heracleoticum appellatur:* quaſi rationem huius vocabuli tantum edat Tacitus; non ipſum os ingreſſum, et quae circa occurrerent viſenda, adiiſſe et contemplatum eſſe ſignificet Germanicum. Immo, *abhinc proximum Nili oſtium adiit, Heracleoticum appellatum,* etc. *Gronovius.* Recte haec a Gronovio diſputantur. Sed ita minor diſtinctio eſſe debet ante *mox*, non punctum, ut eſt in edd. Rhenani, Gronoviorum, Ryckii et aliis, ſed minor, ut in Lipſiana, qua uſus ſum, ſicque interpunxi.

Digitized by Google

A.V. amnis os, dicatum [4] Herculi, quem indigenae ortum
772. apud ſe, et antiquiſſimum perhibent, eoſque, qui po-
A.C. ſtea pari virtute fuerint, in cognomentum eius adſcitos:
19. mox viſit veterum [5] Thebarum magna veſtigia. et manebant [6] ſtructis molibus litterae Aegyptiae, priorem opulentiam complexae: iuſſuſque e ſenioribus ſacerdotum patrium ſermonem interpretari, referebat, *habitaſſe quondam [7] ſeptingenta millia aetate militari: atque eo cum exercitu [8] regem Rhamſen Libya, Aethiopia, Mediſque et Perſis, et Bactriano, ac Scytha potitum; quaſque terras Syri Armeniique, et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare, imperio tenuiſſe.* [9] legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque, et dona templis, ebur, atque

4 *Herculi quem.*] De Hercule Aegyptio Herodotum II, 42. Melam libro III, 6. Arrianum libro II, de rebus Alexandri, p. 125. et Diodor. lib. I. p. 14. iam laudavit Muretus.

5 *Theb. magna veſtigia.*] Strabo L. XVII. p. 816. Καὶ νῦν δείκνυται ἴχνη τοῦ μεγέθους αὐτῆς ἐπὶ ὀγδοήκοντα ςαδίους τὸ μῆκος. Hic tamen latius patent *magna veſtigia*, ut ſeqq. facile indicant, de quibus idem Strabo l. c. videndus.

6 *Structis molibus.*] Intellegit obeliſcos. de quorum frequentia et notis conſule omnino Ammianum, lib. 17. atque in hac ipſa re Nos etiam in Aegyptiis ADMIRANDIS. *Lipſius.* De Obeliſcis v. Diodor. I. p. 37. Eius de quo h. l. ſermo eſt, qui fuit Rameſſis, et nunc quoque Romae viſitur, omnium, qui fuere, maximus, forma aeri inciſa reperitur in Ammiano Gronovii l. c. *Litterae* autem intelligendae hieroglyphicae, ſ. potius tituli, inſcriptiones literis Aegyptiacis. Sic et Livius loqui ſolet.

7 *Septingenta millia.*] Magnitudo numeri fecit, ut nonnulli conſicerent *ſeptuaginta:* quos refellit Voſſ. ad Mel. III. p. 371.

8 *Regem Rhamſen.*] De hac tanta potentia Aegyptiorum nihil legi. nec facile credam. Nam quod Suidas ait, Thulin quemdam Aegyptium regem, uſque ad Oceanum imperium tenuiſſe, a quo dicta ſit Thule: quid tam infandum ſomniavit ullus aegrotus? Neſcio an hic ſit Rhamſes, quo regnante Ilium captum eſſe vult Plinius libro 36. cap. 8. ubi tamen leges, *Ramiſes*, corrupte. *Lipſius.* Quae de ſcriptura nominis varia ap. veteres, num idem qui Seſoſtris, et aliis, diſputantur, rectius, qui ſcire volent, in compilationibus hiſtoricis quaerent, quam in notis ad Tacitum. Itaque de his dicendum non putavi. *Seſoſtrin* intelligi vult etiam Perizon. Origin. Aegypt. c. 17. 348. quem vide.

9 *Legebantur et indicta.*] De his prioribuſque vide Strabonem in deſcriptione Thebarum l. 17. qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculata fide: egregius mehercules, et non ad vulgi guſtum ſcriptor. *Lipſius.*

10 Vi

atque odores, quaſque copias frumenti et omnium uten- A. V.
ſilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica, 772.
quam nunc [10] vi Parthorum, aut potentia Romana iuben- A. C.
tur. Ceterum Germanicus aliis quoque miraculis [1] in- 19.
tendit animum. quorum praecipua fuere [2] Memnonis ſa- 61
xea effigies, ubi radiis ſolis icta eſt, vocalem ſonum red-
dens: [3] disiectaſque inter et vix pervias arenas, inſtar

montium

10 *Vi Parthorum.*] i. e. Imperio. Sic alibi *vim Romanam* dixit, III, 60. H. IV, 69.

1 *Intendit animum.*] Livius praefat. lib. 1. *Ad illa mihi pro ſe quiſque acriter intendat animum, quae vita, qui mores fuerint.* Gronovius.

2 *Memnonis ſaxea effigies.*] Viſitur, ut Plinius X, 26. vult, in Serapis templo forma coloſſi: *quem, ait, cottidiano ſolis ortu contactum radiis crepare dicunt.* Iuvenal.

Dimidio magicae reſonant ubi
Memnone chordae.

Dimidium cur vocet, explicat Strabo: Τῶ δὲ ἑτέρυ τά ἄνω μέρη τὰ ἀπὸ τῆς καθέδρας πέπτωκε σεισμῦ γενηθέντος, ὥς φασι. qui etiam vidiſſe ſe ait, et cum multis aliis circiter horam primam diei ſonitum aliquem audiſſe. Philoſtratus VI, 3. ab Apollonio eam ſtatuam in Aethiopia viſam ait: et mentitur non inſolens, ſive ipſe, ſive impurus ille magus. Nam certum eſt in Aegypto fuiſſe. Vide praeter alios Pauſaniam, in Atticis. *Lipſius.* Hanc ſaxeam effigiem M. exhibet Pocokius Deſcription, of the Eaſt, T. I. p. 102. tab. 26. 27. cum multis inſcriptionibus eorum, qui ſe ſonum illum audiſſe teſtarentur. v. et eius Inſcr. ant. c. 9.

3 *Disiectaſque inter et vix pervias.*] Haud ſcio, an recte intellexerit Freinshemius; certe loquitur, quaſi nolit intelligi. Quis enim aſſequitur *incertas arenas?* nam *diſperſas* quis non putet paſſim iacentes, aut ſpargente aliquo, ſive is ventus ſit, portatas et paſſim abiectas: ut apud Maronem *pedibus qui ſpargat arenam, et ſparſa ad pugnam proludit arena?* Necdum tamen ex his ſcias, quae ſint Tacito *arenae disiectae.* Quo vocabulo ſignificat ille proprium huius materiae τὸ ἀσύναπτον, ἀσύγκλωϛον, quod ſingula corpuſcula, vel ſinguli pulviſculi ab aliis ſecedunt, eoque ad moliendum aut accipiendo ſuſcipiendoque operi eſt inutilis. Vnde ὁ Λόγος. ὅϛις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, etc. Merito igitur Tacitus ad augendum rei miraculum addit arenas inter *disiectas*, id eſt, ſolutas, diſſociabiles, intractabiles, ob ſegregem naturam, tantas moles ſtructas. Nam etſi hae vento quoque, ut ubique, agitentur et iactentur, non ſunt tamen, ubi ſitae Pyramides, Garamantum arenae, quae caſtra obruere poſſint. *Gronovius.* Vix aliter explicari poſſunt *disiectae arenae*, quam facit Gronovius: etiamſi alioqui falſum eſt, in iſtis locis non eſſe arenas, quae vento agitentur, varientur, et obruant res etiam editas, cum hoc diſerte tradat teſtis oculatus Strabo. Sed mihi tamen frigidum hoc epitheton h. l. videtur. Quis enim non per ſe intelligit, tales eſſe arenas? et quorſum dicat brevitatis amantiſſimus ſcriptor? In poëta tale epitheton ferendum, non in tali hiſtorico. Neque in arenis ſtructae ſunt pyramides, ſed ἐν ὀρεινῇ τινὶ ὀφρύι, ut diſerte Strabo l. c. in ſaxis, circumdatis arenis. Suſpicor Tacitum dediſſe *deſertas*, quod eſt frequens arenarum

Digitized by Google

A.V. 772. A.C. 19. montium [4] eductae, Pyramides, [5] certamine et opibus regum: lacuſque effoſſa humo, ſuperfluentis Nili receptacula: atque alibi [6] anguſtiae, et profunda altitudo, nullis inquirentium ſpatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen, [7] clauſtra olim Romani imperii; quod nunc rubrum ad mare pateſcit.

62 Dum ea aeſtas Germanico plures per provincias tranſigitur, haud leve decus Druſus quaeſivit, inliciens Germanos ad diſcordias; utque fracto iam Maroboduo uſque in exitium inſiſteretur. Erat inter Gotones nobilis iuvenis, nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, et tunc, dubiis rebus eius, ultionem auſus. Is valida manu fines Marcomannorum ingreditur, [1] corruptiſque primoribus ad ſocietatem, [2] inrumpit

rum epitheton. Vt permutantur in libris *disiectus* et *defectus*, item *defectus* et *deſertus*: ita et e *deſertas* potuit fieri *disiectas*. Cl. Brotier reiicit hanc noſtram coniecturam, ſed ſimpliciter ut ſolet. Docendum erat *mobiles* arenas latina *disiectas* dici poſſe, quod non credo, nec a quoquam eſt demonſtratum.

4 *Eductae pyramides.*] De his videat, qui velit, Herodot. II, 124. Diodor. L. I. c. 39. Strabonis XVII. p. 807. 808.

5 *Certamine et opibus regum.*] Dum certant reges, aemulatione gloriae, opes ſuas iactare poſteritati.

6 *Anguſtiae et profunda altitudo.*] Int. Nili. Intelligunt Viri docti de duobus fontibus profundiſſimis, de quibus Herodotus II, 28. Sed quae ibi traduntur, ſunt e narratione Aegyptii, quam Herodotus ipſe ridet. Eae abyſſi porro inter Syenen et Elephantinen: cum hic ſermo ſit de loco infra has urbes. Denique in hac interpretatione negliguntur *anguſtiae Nili*, quae non conveniunt fontibus iſtis. Arbitror igitur, intelligi locum, ubi Nilus, riparum anguſtiis coarctatus et incitatus, effecit, ut ſit, altitudinem profundiſſimam, quam, augentes rem, more ſuo, Aegyptii, nullis menſuris penetrabilem dicebant. *Spatia* ſunt menſurae: neque opus cum Heinſio conricere, *nulli inquirentium ſatis penetrabilis*, quod ne commodum quidem ſenſum facit, nec τερατολογίαις Aegyptiorum ſatis convenit.

7 *Clauſtra olim Romani imperii.*] Alio ſenſu *Clauſtra*, quam paullo ante, nam nunc terminum et finem intellegit, qui claudit. Inſertum hoc autem in gratiam laudemque Traiani, qui res magnas geſſit ad Orientem, limitibus imperii ad rubrum mare prómotis. Eleganter apud Suidam ſcriptor incertus ſuper hac ipſa re: Ῥωμαίων ἀρχὴ, αὕτη τῆς Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων τῶν πρὶν, μακρῷ ὑπερῆρεν, Ὡρισαμένη πέρατα ἑαυτῆς, πρὸς μὲν ἕω, Ἰνδὸς καὶ ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ Νεῖλον καὶ καταῤῥάκτας, καὶ λιμνὴν Μαιῶτιν. et reliqua, quae non dubie adtexit de rebus Traiani. Ita Tacitus libro 4. *Quanto ſit anguſtius imperatum*: prae quam nunc videlicet meo aevo. *Lipſius.*

1 *Corruptis primoribus ad ſocietatem.*] Conciſum, ſed elegans dicendi genus: corruptis primoribus, et eo adductis, ut ſocietatem

ſecum

[2] inrumpit regiam, caſtellumque iuxta ſitum. veteres illic A.V.
Suevorum praedae, et noſtris e provinciis lixae ac ne- 772.
gotiatores reperti; quos [3] ius commercii, dein cupido A.C.
augendi pecuniam, poſtremum oblivio patriae, ſuis quem- 19.
que ab ſedibus hoſtilem in agrum [4] tranſtulit. Marobo- 63
duo, undique deſerto, non aliud ſubſidium, quam miſericordia Caeſaris, fuit. tranſgreſſus Danubium, qua Noricam provinciam praefluit, ſcripſit Tiberio, non ut profugus, aut ſupplex, ſed ex memoria prioris fortunae. [1] *Nam multis nationibus, clariſſimum quondam regem ad ſe vocantibus, Romanam amicitiam praetuliſſe.* Reſponſum a Caeſare, *tutam ei honoratamque ſedem in Italia fore, ſi maneret: ſin rebus eius aliud conduceret, abiturum fide, qua veniſſet.* ceterum apud ſenatum diſſeruit, *non Philippum Athenienſibus non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuiſſe.* Extat oratio, qua *magnitudinem viri, violentiam ſubiectarum ei gentium, et quam propinquus Italiae hoſtis, ſuaque in deſtruendo eo conſilia* extulit. Et Maroboduus quidem Ravennae habitus, ſi quando inſoleſcerent Suevi, quaſi [2] reditu-

 rus

ſecum inirent. Ductum eſt a Graecis. - Herodotus I, 23. de Arione: Ἀπειληθέντα ἐς ἀπορίην παραιτήσασθαι: *minis ita perterritum, ut ad deſperationem redactus, precaretur*, et c. 27. κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγήν: *victi ſunt, et eo redacti, ut tributum penderent* etc. Noſter III, 4. *ceteris. ad dicendum teſtimonium exterritis.* IV, 10. *corrupta ad ſcelus Livia.* ibid. 45. *uno vulnere in mortem affecit.*

2 *Inrumpit regiam.*] Boviaſmum in Hercynia ſilva, de quo attuli ſupra Strabonis verba. *Lipſius.*

3 *Ius commercii.*] Quod Romanis a Maroboduo conceſſum, amicitiae et honoris cauſſa, ſive ſponte, ſive petentibus Romanis. Ius commercii amicitiae, honoris, grati animi cauſſa dari ſolitum olim, teſtantur multa veterum civitatum decreta.

4 *Tranſtulit.*] Debet eſſe *tranſtulerat.* vid. tamen ad I, 53.

1 *Nam.*] Aut repetendum ἀπὸ κοινοῦ *ſcripſit*, aut totum illud omiſſum, cuius ratio redditur: *Non indignum ſe, cui opem ferat, quem tueatur Caeſar:* cuius generis plura exempla apud veteres occurrunt, de eoque dixit ad Homerum Clarckius. Hae rationes cui non placebunt, poterit coniicere, Tacitum ſcripſiſſe: *quam multis - - - praetuliſſet.*

2 *Rediturus.*] MS. habet *reditus.* et ſic edidit Beroaldus, ſecutusque hunc Alciatus. Vnde I. Gronovius vult legi: *reditui;* quod non abhorret a Taciti more. Sed ego potius *reditus* per compendium ſcribendi datum puto pro *rediturus*, atque hoc recte reſtitutum a Rhenano. Saepe in hoc genere peccavit in illo Codice librarius. vide mox c. 73. extr. 83. III, 18. IV, 5. extr. 32. XIII, 6.

Digitized by Google

A.V. 772. A.C. 19. rus in regnum, oſtentabatur. ſed non exceſſit Italia per duodeviginti annos; conſenuitque, multum imminuta claritate, ob nimiam vivendi cupidinem. Idem Catualdae caſus, neque aliud perſugium. pulſus haud multo poſt Hermundurorum opibus, et [3] Vibilio duce: receptuſque, Forum Iulium, Narbonenſis Galliae coloniam, mittitur. Barbari utrumque comitati, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra, inter flumina [4] Marum et Cuſum, locantur, dato Rege Vannio, gentis Quadorum.

64 Simul nunciato, ***regem Artaxiam Armeniis a Germanico datum,*** decrevere patres, ***ut Germanicus atque Druſus ovantes urbem introirent.*** ſtructi et arcus, circum latera templi Martis Vltoris, [1] cum effigie Caeſarum: laetiore Tiberio, quia pacem ſapientia firmaverat, quam ſi bellum per acies confeciſſet. Igitur [2] Rheſcuporin quoque, Thraciae regem, aſtu adgreditur. Omnem eam nationem Rhoemetalces tenuerat: quo defuncto, Auguſtus partem Thracum Rheſcuporidi, fratri eius, partem filio Cotyi permiſit. In ea diviſione arva, et urbes, et vicina Graecis, Cotyi; quod incultum, ferox, adnexum hoſtibus, Rheſcuporidi ceſſit: [3] ipſorumque regum ingenia, illi mite et amoenum, huic atrox, avidum,

XIII, 6. Cod. Bud. pro *daturum* habuit *datum*. etc.

3 *Vibilio.*] Rychius putat ſcr. *Vibillio*. Recte, ut opinor. Sic *Vibullius* apud Caeſarem: niſi potius legendum *Vibidius*, quod nomen mox, et paſſim in inſcriptionibus antiquis, occurrit.

4 *Marum et Cuſum.*] Mariſus hic fluvius dictus Straboni libro 7. Maris, Herodoto: Mariſia, Iornandi: Aethico Margus. Retinet nomen hodie, et incolis adpellatur Maros. *Lipſius.*

1 *Cum effigie Caeſarum.*] Germanici, et Druſi. *Lipſius.*

2 *Rheſcuporim.*] Non in alio nomine magis variatum. Dio Ῥασκύποριν, Velleius Rhaſcupolin, Suetonii optimus in Vaticano codex, Thraſcypolin. quomodo et in Livio ſcriptum leges. Lucanus vocat.

—— *gelidae dominum Raſcipolin orae.*

De hiſtoria autem ipſa conſule Dionem libro 54. in actis anni DCCXXXVIII. *Lipſius.* v. Interpretes ad Sueton. Tib. 37. inpr. Oudendorpium V. C. et Perizon. Ep. ad Heinſ. T. IV. Coll. Burm. p. 821.

3 *Ipſorumque regum.*] Adeo hoc verum eſt, ut Cotys ille etiam litteris et poëſi excultus fuerit. Ad eum enim eſt elegia IX. Ovidii lib. 3. De Ponto; et in huius regno Vates ille exſulavit. quod ſcire volo, inventurum. *Lipſius.*

4 *Ver-*

Digitized by Google

avidum, et ſocietatis impatiens erat. Sed primo ſubdola concordia egere: mox Rheſcuporis egredi fines, [4] vertere in ſe Cotyi data, et reſiſtenti vim facere; cunctanter ſub Auguſto, quem auctorem utriuſque regni, ſi ſperneretur, vindicem metuebat. enimvero, audita mutatione principis, immittere latronum globos, exſcindere caſtella, [5] cauſſas bello. A. V. 772. A. C. 19.

65 Nihil aeque Tiberium anxium habebat, quam, ne compoſita turbarentur. deligit centurionem, qui nuntiaret regibus, *ne armis diſceptarent:* ſtatimque a Cotye dimiſſa ſunt, quae paraverat, auxilia. Rheſcuporis, [1] ficta modeſtia, poſtulat, *eundem in locum coiretur: poſſe de controverſiis colloquio tranſigi.* nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cum alter facilitate, alter fraude, cuncta inter ſe concederent, acciperentque. Rheſcuporis ſanciendo, ut dictitabat, foederi, [2] convivium adiicit: tractaque in multam noctem laetitia, per epulas ac vinolentiam incautum Cotyn, et, poſtquam dolum intellexerat, [3] *ſacra regni,* [4] *eiuſdem familiae deos, et* [5] *hoſpitalis menſas* obteſtantem,

4 *Vertere in ſe Cotyi data.*] Livius lib. 24. *Deponendaque tutela, quae ipſi cum pluribus communis erat, in ſe unum omnium vires convertit.* Suetonius Veſp. 4. *Vt primum provinciam attigit, proximas quoque convertit in ſe.* Gronovius.

5 *Cauſſas bello*] i. e. quae res cauſſae bello forent; unde fieri non poterat, quin bellum oriretur. formam loquendi, *cauſſae bello*, valde uſitatam Livio, multis ex eo exemplis illuſtrat Drackenb. ad III, 46. quem vide.

1 *Ficta modeſtia.*] Qui videri cuperet, nihil novi petere, facilis paci, aequis conditionibus contentus.

2 *Convivium adiicit.*] Vellem Scalligero non veniſſet in mentem hic reſpici verbo *adiicit* ad *coenas adiiciales* ad Varronem. Satis enim multos traxit etiam doctos viros. At ſciant tirones *adiiciales coenas* eſſe nugas meras. *Aditiales* dicendum, ut P. Faber, Gruterus, Lipſius monuere, ab aditu Sacerdotii, vel adeundo ſacerdotio. Veteres etiam *aditus aditi*, ut *ſenatus ſenati* dicebant. Et interpres optimus Suetonius in Claud. cap. 9. qui *aditialem* interpretatur, quae *pro introitu ſacerdotii* daretur. *Gronovius.*

3 *Sacra regni.*] i. e. Sanctitatem regii nominis, quod reges ſacroſancti et inviolabiles, ut recte explicat Freinshemius; qui bene laudat Cicer. Manil. 9. adde *ſanctitatem regum* e Sueton. Caeſ. c. 6.

4 *Eiuſdem familiae Deos.*] Communes *Deos patrios*, quos ſupra *penetrales* vocaverat: Cicero etiam *familiares* appellat. v. ſupra ad c. 10. quamquam ibi non familiae, ſed gentis dii patrii.

5 *Hoſpitalis menſas.*] Similis locus ap. Livium XXIII, 9. ubi pater filium, conantem interficere Hannibalem,

Digitized by Google

A.V. 772. A.C. 19. tem, catenis onerat. Thraciaque omni potitus, ſcripſit ad Tiberium, *ſtructas ſibi inſidias, praeventum inſidiatorem:* ſimul bellum adverſus Baſternas, Scythaſque praetendens, novis peditum et equitum copiis ſeſe firmabat. Molliter reſcriptum, *ſi fraus abeſſet, poſſe eum innocentiae fidere: ceterum neque ſe, neque ſenatum, niſi cognita cauſſa, ius et iniuriam diſcreturos. proinde, tradito Cotye, veniret, transferretque invidiam criminis.* Eas litteras Latinius Pandus, propraetor Moeſiae, cum militibus, quis Cotys traderetur, in Thraciam miſit. Rheſcuporis, inter metum et iram cunctatus, maluit patrati, quam incepti facinoris reus eſſe: *occidi Cotyn* iubet, *mortemque ſponte ſumptam,* ementitur. Nec tamen Caeſar placitas ſemel artes mutavit, ſed, defuncto Pando, quem ſibi infenſum Rheſcuporis arguebat, [6] Pomponium Flaccum, [7] veterem ſtipendiis, et arta cum rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maxime Moeſiae praefecit.

67 Flaccus in Thraciam tranſgreſſus, per ingentia promiſſa, quamvis ambiguum, et ſcelera ſua reputantem, perpulit, ut [1] praeſidia Romana intraret.

Hanibalem, ſic deterret: *Ab hoſpitali menſa ſurgis -- ut eam ipſam cruentares hoſpitis ſanguine?* add. infr. XV, 52.

6 *Pomponium Flaccum.*] Eſt ipſe, de quo Ovidius libro 4. de Ponto eleg. IX.

Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et illo
Ripa ferox Iſtri ſub duce tuta fuit.
Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli:
Hic arcu fiſos terruit enſe Getas.

Atque idem praefuit poſtea Syriae, ut ſcribit noſter l. IV, 27. *Lipſius.* Adde Sueton. Tib. 42. et ibi not. Vellei. II, 129.

7 *Veterem ſtipendiis.*] Pichena, Freinshemius, Ryckius volebant ſcribi: *ſtipendii.* Sed non neceſſe eſt, ut, quia ſaepe graeca conſtructione noſter utitur, propterea ſemper uſum putemus, et ad eam rationem omnia loca, in quibus ablativus eſt, mutemus; cum nulli certae legi ſe adſtrinxerint in hoc ne quidem poëtae, nimiſque multa loca in contrarium reperiantur: vid. ad I, 3. Deinde debebant docere, *ſtipendium* in ſingulari dici de eo, qui iam plures annos meruiſſet. *primum* quidem *ſtipendium* eſt ap. Nepotem Caton. 1. ſed de pluribus annis non memini me legere. Dixiſſet opinor *veterem ſtipendiorum*, non *ſtipendii.* Itaque vulgatum non tentandum.

1 *Praeſidia Rom.*] i. e. caſtra, ſive potius locum provinciae Rom. ubi eſſent praeſidia Rom. qui eſſet in poteſtate Rom. Cic. pro Ligar. 9. 10. etc. v. Duker. V.C. ad Liv. XXXVIII, 11.

2 *Cir-*

Digitized by Google

traret. [2] circumdata hinc regi, ſpecie honoris, valida manus: tribunique et centuriones, monendo, ſuadendo, et quanto longius abſcedebatur, apertiore cuſtodia, poſtremo gnarum neceſſitatis in urbem traxere. Accuſatus in ſenatu ab uxore Cotyis, damnatur, ut procul regno teneretur. Thracia in Rhoemetalcen filium, quem paternis conſiliis adverſatum conſtabat, inque liberos Cotyis dividitur: iiſque nondum adultis, [3] Trebellienus Rufus, praetura functus, datur, qui regnum interim tractaret, exemplo, quo, maiores [4] Marcum Lepidum, Ptolemaei liberis tutorem, in Aegyptum miſerant. Rheſcuporis Alexandriam devectus, atque illic, fugam tentans, an ficto crimine, interficitur. Per idem tempus Vonones, quem [1] amotum in Ciliciam memoravi, corruptis cuſtodibus, effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochoſque, et conſanguineum ſibi regem Scytharum

A. V. 772. A. C. 19.

68

N 5

2 *Circumdata hinc regi etc.*] Hic locus aut ſic interpungendus eſt: *circumdata hinc regi, ſpecie honoris, valida manus: tribunique et centuriones* etc. aut *manu* legendum: *circumdata hinc regi ſ. h. valida manu, tribunique* etc. Tacitus, atque etiam Livius ſaepe, ut poëtae, etiam primo ſubſtantivo copulam *que* addunt. Liv. I, 43. *haſtaque et gladius*, pro *haſta et gladius*: idque potuit fraudi eſſe librariis. Sed prius praefero, ne corrigendi neceſſitas ſit.

3 *Trebellienus Rufus.*] *Trebellianus* Freinshemio per analogiam videtur rectum; ut Iulianus, Aemilianus, a Iulio, Aemilio, ſic Trebellianus a Trebellio: unde et *Trebellianum* SCtum, non *Trebellienum*, apud ICtos. quaſi non perinde per analogiam dicerentur, *Allius Allienus*, *Naſidius Naſidienus*, *Aufidius Aufidienus*, *Gallius Gallienus*, *Bellius Bellienus*, et huiuſmodi infinita. Sic *Matius Matienus*. Et tamen *Matianum malum* dicebant. *Gronovius.*

4 *M. Lepidum.*] Valerius Maxim. libro IV. cap. IV. *Cum Ptolemaeus rex tutorem populum Rom. filio reliquiſſet, Senatus M. Aemilium Lepidum Pontif. Max. bis conſulem ad pueri tutelam gerendam Alexandream miſit: ampliſſimique et integerrimi viri ſanctitatem, reip. uſibus et ſacris comparatam, externae procurationi vacare voluit, ne fides civitatis noſtrae fruſtra petita exiſtimaretur.* Iuſtin. lib. 30. *Mittitur et M. Lepidus in Aegyptum, qui tutoris nomine regnum pupilli adminiſtraret.* Exſtant et denarii argentei cum inſcriptione, M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR. REG. in parte verſa, caput turritum, ſubſcriptum, ALEXANDREA. *Lipſius.*

1 *Amotum in Ciliciam memoravi.*] Pompeiopolim, ſupra. Sueton. paullo aliter haec narrat, et cum Tiberii probro: *Sed et Vononem Parthorum regem, qui pulſus a ſuis quaſi in fidem populi Romani cum ingenti gaza Antiochiam ſe receperat, ſpoliavit perfidia, et occidit.* Vt Taciti narratio eſt, Imperator extra culpam. *Lipſius.*

2 *Specie*

Digitized by Google

A.V. 772. A.C. 19. tharum, conatus eſt. [2] ſpecie venandi, omiſſis maritimis locis, avia ſaltuum petiit: mox pernicitate equi ad amnem Pyramum contendit, cuius pontes accolae ruperant, audita regis fuga; neque vado penetrari poterat. Igitur in ripa fluminis, [3] a Vibio Frontone, praefecto equitum, vincitur. mox Remmius, evocatus; priori cuſtodiae regis adpoſitus, quaſi per iram, gladio eum tranſigit: unde maior fides, conſcientia ſceleris et metu in-
69 dicii, mortem Vononi inlatam. At Germanicus, Aegypto

2 *Specie venandi. Omiſſis.*] Acidalius dubitat, annon potius ſic diſtinguendum ſit: *conatus eſt. Specie venandi, omiſſis maritim. locis*, etc. Potius dubites, annon delendum τὸ *eſt*, et continua oratione faciendum: *inde in Albanos Heniochoſque ad conſanguineum ſibi regem Scytharum conatus, ſpecie venandi, omiſſis maritimis locis, avia ſaltuum petiit*. Gronovius.

3 *Vibio Frontone, praefecto equitum.*] Ioſephus Bimardus in Epiſtola *de Inſcriptionibus et aliis monum. antiquis municipii Auguſti Allobrogum* T. I. Theſ. Inſcr. Muratoriani p. 114. coniicit, hic forte legendum *L. Iulio Frontone* ex inſcriptione ibi prolata LIVI FRONTONI PRAEF. EQVIT: aut, ſi diverſi ſint, ab alterutro nomen accepiſſe *Alam Frontonianam*, cuius ſubinde mentio in Gruteri et Reineſii Inſcriptionibus fiat. Haec incerta eſſe, quilibet videt, etſi *Iulios* et *Vibios* in libris permutari etiam XIV, 28. videbimus: illud autem certum eſt, quod idem demonſtrat contra Sucietum, francicum ſcriptorem, qui eandem inſcriptionem illuſtrare tentavit, *praefectum equitum* non eſſe, qui univerſo equitatui praeſit; quod etiam P. Manutio videtur ad Ciceron. ad Diverſ. II, 17. ſed qui alae. Nunquam reperiuntur equites omnes ſub uno peculiari duce fuiſſe, niſi cum dictator eſſet, qui magiſtrum equitum dixerat: ſed erant ſub legatis cum legionibus: unde Craſſus, Caeſaris Legatus, equitum praefectos cohortatur etc. ap. Caeſarem de Bell. Gall. L. III. c. 26. Praefecti porro nomen tenue, nec ſatis dignum eo, qui univerſo equitatui praeſit. Graeci coniungunt χιλιάρχυς et ἱππάρχυς, ut Appianus Bell. Civil. III. p. 570. ut alia taceam. Nec impedit, quod ſimpliciter *praefectus equitum* dicitur. Nam etiam *praefecti ſociorum* commemorantur, qui tamen non omnibus ſociis, ſed tantum cohortibus ſociorum ſingulis praefuere. Gravior dubitatio eſt Manutii l. c. ex eo, quod Labienus apud Plutarchum praefectus equitum dicitur in exercitu Pompeii, qui ante legatus apud Caeſarem fuerat. Sed aut contemtus cauſſa id factum eſt, de quo queſtus eſt Labienus, aut aliquid tum extra ordinem conſtitutum eſt a Pompeio, propter multitudinem equitatus. Nam de C. Voluſeno ap. Caeſ. B. C. III. 60. et Q. Varo ibid. non dubitanter pronunciem, praefectos alarum fuiſſe. Praefectos equitum eſſe eosdem, qui alarum, ſtatuunt etiam Schelius ad Hyginum, p. 75. Dodwell. Annal. Vellei. I. 15. Clariſſimus locus eſt ap. Valer. M. II, 7, 9. iam laudatus Bimardo, ubi C. Titius praefectus equitum praefuiſſe turmis equitum quibusdam dicitur.

1 *Tenta-*

Digitized by Google

pto remeans, cuncta, quae apud legiones aut urbes iuſſerat, abolita, vel in contrarium verſa cognoſcit. hinc graves in Piſonem contumeliae; nec minus acerba, quae ab illo in Caeſarem [1] tentabantur. Dein Piſo abire Syria ſtatuit. mox adverſa Germanici valetudine detentus, ubi recreatum accepit, votaque pro incolumitate ſolvebantur, [2] admotas hoſtias, ſacrificalem apparatum, [3] feſtam Antiochenſium plebem, per lictores proturbat. Tum [4] Seleuciam digreditur, [5] opperiens aegritudinem, quae rurſum Germanico acciderat. ſaevam vim morbi augebat perſuaſio veneni, a Piſone accepti: et reperiebantur [6] ſolo ac parietibus [7] erutae humanorum corporum reliquiae, [8] carmina et devotiones, et nomen Germanici plumbeis

A. V. 772.
A. C. 19.

1 *Tentabantur.*] * *Dein Piſo.*] Ad eam quam poſui notam, ſuſpicio mihi eſt, ne quid deſit. non enim ſatis plena videtur narratio. *Lipſius.* Acidalius coniiciebat *denique* non male. Eo enim verbo utuntur latini eleganter, ubi enarrare ſingula volunt, ſed ad finem properant; ut ſaepe demonſtrant viri docti, ut Graevius ad Sueton. Aug. 23.

2 *Admotas hoſtias.*] Sacrorum verbum eſt. Suetonius in Caligula, *Admota altaribus victima, ſuccinctus poparum habitu.* item ſignificat, quod Tibullo et aliis, ſtatuere ad aram. *Lipſius.*

3 *Feſtam Antioch.*] Laeto habitu, et candidatam. *Lipſius.*

4 *Seleuciam.*] Plures Seleuciae, atque adeo in ipſa Syria. Sed hanc puto, quae *Pieria* cognominatur Straboni, Ciceroni, Polybio, Ptolemaeo. Nam in litore maris eſt, parabatque navigationem Piſo: tum etiam haud procul Antiochia, a qua veniebat. *Lipſius.* Ceterum *degreditur* ſcribendum videtur.

5 *Opperiens aegritudinem.*] Intellige *eventum morbi.*

6 *Solo ac parietibus.* Muretus, *parietinis* coniicit. *Lipſius.*

7 *Erutae humanorum corporum reliquiae.*] Dio ſic expreſſit, Ὀςᾶ γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ᾤκει κατορωρυγμένα, καὶ ἐλασμοὶ μολίβδινοι ἀρας τίνας μετὰ τῦ ὀνόματος αὐτῦ ἔχοντες εὑρέθη. Sunt hae perſuaſiones a vulgo; et ideo vanae. Apuleius callide deſcripſit III. Mileſiar. *Inſtruxit feralem officinam omne genus aromatis, et ignorabiliter laminis litteratis, et infelicium manium durantibus calvis, defletorum, ſepultorum etiam cadaverum expoſitis multis admodum membris. hic nares et digiti, illic carnoſi* (vel etiam *carioſi*) *clavi pendentium; alibi trucidatorum ſervatus cruor, et extorta dentibus ferarum trunca calvaria.* Ita nos eum locum totum emaculamus. *Lipſius.*

8 *Carmina et devotiones.*] Eſt hendiadys, pro *devotionum carmina:* in quibus nomen erat Germanici: ut dubitare non liceret, devotiones ad eum pertinere. Si vellemus Tacitum cum Dione in concordiam redigere, poſſet videri legendum *inſculpta*, ut ſimul ad *carmina* referretur. Sed non eſt neceſſarium. Tacitus ultimi nominis genus ſecutus eſt.

9 *Tabe*

Digitized by Google

A.V. plumbeis tabulis inſculptum, ſemuſti cineres, ac [9] tabe
772. obliti, [10] aliaque maleficia, quis, creditur, animas nu-
A.C. 19. minibus infernis ſacrari. ſimul miſſi a Piſone incuſabantur,
70 ut valetudinis adverſa rimantes. Ea Germanico [1] haud minus ira, quam per metum accepta; *ſi limen obſideretur, ſi effundendus ſpiritus ſub oculis inimicorum foret; quid deinde miſerrime coniugi? quid infantibus liberis eventurum? lenta videri veneficia: feſtinare et urgere, ut provinciam, ut legiones ſolus habeat. ſed non uſque eo defectum Germanicum, neque praemia caedis apud interfectorem manſura.* [2] componit epiſtolas, *quis amicitiam ei renunciabat.* Addunt plerique, iuſſum *provincia decedere.* nec Piſo moratus ultra, navis ſolvit: [3] moderabaturque curſui, [4] quo propius regrederetur, ſi mors Germanici

9 *Tabe obliti.*] Malim, *tabo.* Lipſius. Non neceſſarium eſt. Nam *tabem* etiam pro *tabo*, ſanie, putredine dici, obſervatum eſt viris doctis. v. Burman. ad Quintil. Decl. VI, 3. Heinſ. ad Sil. III, 342. Locum Suetonii Vitell. 10. iam laudavit Ryckius.

10 *Aliaque maleficia.*] Verbum proprium in rebus magicis et veneficiis. vid. praeter laudatos Geſner. V. C. in Theſauro Gloſſarium Nomic. Cod. Theod. in h. v. ubi Lactantius II, 15. et egregius locus Hieronymi in Comm. in Dan. c. 2. laudantur.

1 *Haud minus ira quam per metum.*] His rebus non modo ira commota Caeſari, ſed etiam metus iniectus: ſive, non modo metus iniectus, ſed etiam ira incenſa. Heinſius coniiciebat *irae* int. fuerunt. Male, *ira* idem eſt, quod *per iram.* Variavit Tacitus, ut ſolet, genus loquendi.

2 *Componit epiſtolas.*] Mox ex veteri illa et ſimplici vita: qua receptum, amicitiam et inimicitiam promptam habere in ore et in fronte. Adi EXCVRS. *L. Lipſius.* Miram cauſſam epiſtolae huius comminiſcitur Boxhornius. Quaſi renuntiandae amicitiae non ſit alia ratio, quam ſuſpicio accepti veneni. Tacitus ipſe ſatis ſignificat, quid ſpectarit Germanicus, nempe ne limen obſideretur; ne paſceret oculos inimici, ſi quid ſibi accideret: ne coniux et liberi eſſent in eius ditione. Hoc ſcilicet agebat, ut e vicinia hominem abigeret. Et intellexit Piſo, ſive, adiectum fuerit, decederet provincia, ſive non adiectum. Nam qui renuntiat amicitiam, interdicit domo; qui domo, et locis ſuae poteſtatis, ut Auguſtus Cornelio Gallo domo et ſuis provinciis interdixit, Sueton. cap. 66. *Gronovius.*

4 *Moderabatur curſui.*] Conſulto tardius navigabat, et moras nectebat in curſu. *Que* h. l. commode capias adverſative, pro *ſed.*

4 *Quo propius.*] Bene, ſuo quodam ſenſu. quid ſi tamen *proprius?* Lipſius. Vulgatum Tacito dignius puto. Conciſe dictum eſt, pro, quo minus longe abeſſet ab Syria, ubi, mortuo Caeſare, regrediendum eſſet. Ceterum

manici Syriam aperuiſſet. Caeſar, paulliſper ad ſpem 71
erectus, dein, feſſo corpore, ubi finis aderat, adſiſten- A.V.
tes amicos in hunc modum adloquitur: *Si fato concede-* 772.
rem, iuſtus mihi dolor, etiam adverſus deos, eſſet, quod A.C. 19.
me [1] *parentibus, liberis, patriae,* [2] *intra iuventam, praematuro exitu raperent. nunc, ſcelere Piſonis et Plancinae interceptus, ultimas preces pectoribus veſtris relinquo: reſeratis patri ac* [3] *fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus inſidiis circumventus, miſerrimam vitam* [4] *peſſima morte finierim.* [5] *Si quos ſpes meae, ſi quos propinquus ſanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat; inlacrymabunt, quondam florentem, et tot bellorum ſuperſtitem,* [6] *muliebri fraude cecidiſſe. Erit vobis locus querendi apud ſenatum, invocandi leges. Non hoc praecipuum amicorum munus eſt, proſequi defunctum* [7] *ignavo queſtu; ſed, quae voluerit, meminiſſe, quae* [8] *mandaverit, exſequi,*

terum *prope* et *propere* ſane crebro in libris confundi, paſſim notatum eſt ad Livium Drakenborchio.

1 *Parentibus, liberis.*] Atqui unica parens ſupererat, Antonia mater, Druſo pridem functo. *Lipſius.* Nempe, ut *liberi* etiam de uno filio, vel una filia dicuntur, ut multis exemplis conſtat, quae etiam in Lexicis reperiuntur, ſic *parentes* de uno patre, vel matre. Vid. et ſupra ad c. 57.

2 *Intra iuventam.*] Romano more, quibus iuventa finiebatur anno XLV. *Lipſius.*

3 *Fratri.*] Druſo. Nam Claudius ulciſci non poterat: eaque de cauſſa unum hic Druſum nominaſſe videtur.

4 *Peſſima morte.*] i. e. ingloria, et indigna viro forti et Imperatore. Sic *male mori* dicunt latini, quod illuſtrat Cuper Obſ. I, 8.

5 *Si quos ſpes meae - movebat.*] Paullo durius dictum, omiſſione verbi, ad quod referantur *ſpes* et *propinquus ſanguis.* Id autem intelligendum eſt ἀπὸ κοινοῦ ex *movebat*, in hunc modum: *ſi quos ſpes meae, ſi quos propinquus ſanguis movet* vel *movent.* Ceterum totum dictum eſt pro: *non modo quos ſpes meae* (quae immatura morte ad nihilum redeunt) *et propinquus ſanguis movent, ſed etiam quos invidia erga viventem movebat* etc.

6 *Muliebri fraude.*] Plancinam intellege: nec Liviam omitte. quam certum mihi eſt huic ſceleri fuiſſe architectam. *Lipſius.* Pichena bene huc retulit locum Sophoclis e Trachiniis ap. Cic. Tuſc. II. c. 8. ubi Hercules moriens: *hos non hoſtilis dextera* etc. *corpori inflixit meo: ſed feminea vi, feminea interimor manu.*

7 *Ignavo queſtu.*] Similiter Claudian. in Eutrop. II, 394. *ignava vota*, i. e. vota ſine opera. Huc voces etiam *vota et ſupplicia muliebria* Salluſtii Cat. 52. ubi v. Cort.

8 *Mandaverit.*] Proprie dixit, pro iuſſerit. Eſt enim verbum proprium *mandare* de morientibus, cum dicunt, quid poſt mortem fieri velint. Sed hoc ſatis notum.

9 Fove-

A.V. *ſequi. flebunt Germanicum etiam ignoti: vindicabitis*
772. *vos, ſi me potius, quam fortunam meam* [9] *fovebatis.*
A.C.
19. *Oſtendite populo Romano divi Auguſti neptem, eandem-*
que coniugem meam: numerate ſex liberos. Miſeri-
cordia cum accuſantibus erit: [10] *fingentibuſque ſcele-*
ſta mandata aut non credent homines, aut non ignoſcent.
Iuravere amici, [11] dextram morientis contingentes, *ſpi-*
72 *ritum ante, quam ultionem, amiſſuros.* Tum, ad uxo-
rem verſus, *per memoriam ſui, per communes libros* ora-
vit, *exueret ferociam, ſaevienti fortunae ſubmitteret ani-*
mum; neu regreſſa in urbem aemulatione potentiae vali-
diores inritaret. Haec palam, et alia ſecreto; per quae
oſtendere credebatur metum ex Tiberio. Neque multo
poſt exſtinguitur, ingenti luctu provinciae et circumia-
centium populorum. Indoluere exterae nationes re-
geſque: tanta illi comitas in ſocios, manſuetudo in ho-
ſtes: viſuque et auditu iuxta venerabilis, cum magnitu-
dinem et gravitatem ſummae fortunae retineret, invidiam
73 et adrogantiam effugerat. Funus ſine imaginibus et
pompa, per laudes, et memoriam virtutum eius cele-
bre fuit. [1] Et erant, qui formam, aetatem, genus
mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus
interiit, Magni Alexandri fatis adaequarent. *Nam utrum-*
que corpore decoro, genere inſigni, [2] *haud multum trigin-*
ta annos egreſſum, ſuorum inſidiis, externas inter gentes,
occidiſſe:

9 *Fovebatis.*] vid. ad c. 43. ſupra.

10 *Fingentibus ſceleſta mandata.*] Int. ſibi mandatum fuiſſe a Tiberio, Livia, ut ita me tractarent.

11 *Dextram morientis contingentes.*] Quae ſedes fidei. Sed et apud Xenophontem Cyrus moriens hortatur amicos, ut dextram ſuam contingant. Εἴτις ἂν ἐμῆς, ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ζῶντος ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐὰν ἐθέλει, προσίτω. *Lipſius.*

1 *Et erant qui formam.*] Vrſino videtur deeſſe particula, *ob*, legendumque *Et erant qui ob formam, aetatem, etc.* Sed ſi ita eſſet, non mox repeteretur. *Fatis M. A. ua.laequarent* magis quidem convenit ultimo membro *genus mortis*, quam ceteris, ſed per σύλληψιν etiam ad formam et aetatem refertur. Multa talia ubique occurrunt. Quod addit: *ob prop. e. locorum*, indicat, tanto proniores homines in hanc comparationem fuiſſe, quod vicina loca eſſent iis, ubi Alexander periſſet.

2 *Haud multum triginta annos egreſſum.*] Obiit Germanicus anno XXXIV vitae acceptae. *Lipſius.*

3 *Solus*

Digitized by Google

occidiſſe: ſed hunc mitem erga amicos, modicum volupta- A. V.
tum, uno matrimonio, certis liberis egiſſe: neque minus 772.
proeliatorem; etiam ſi temeritas abſuerit, praepeditusque A. C.
ſit, perculſas tot victoriis Germanias ſervitio premere. 19.
quod ſi [3] *ſolus arbiter rerum, ſi iure et nomine regio fuiſ-*
ſet, tanto promptius adſecuturum gloriam militiae, quan-
tum clementia, temperantia, ceteris bonis artibus praeſti-
tiſſet. Corpus antequam cremaretur, nudatum in foro
Antiochenſium, qui locus [4] ſepulturae deſtinabatur, [5]
praetuleritne veneficii ſigna, parum conſtitit. nam, ut
quis miſericordia in Germanicum, et praeſumpta ſuſpi-
cione aut favore in Piſonem pronior, diverſi [6] interpre-
tabantur. Conſultatum inde inter legatos, quique alii 74
ſenatorum aderant, *quiſnam Syriae praeficeretur.* et
ceteris modice niſis, inter Vibium Marſum et Cn. Sen-
tium diu quaeſitum: dein Marſus ſeniori et acrius tenden-
ti Sentio conceſſit. Iſque infamem veneficiis ea in pro-
vincia et Plancinae percaram, nomine Martinam, in
urbem miſit, poſtulantibus Vitellio ac Veranio ceteriſ-
que, qui [1] crimina et accuſationem, tamquam adverſus re-
ceptos,

3 *Solus arbiter rerum.*] Livius lib. IX, 18. *Et quo ſint mirabiliores, quam Alexander, aut quiſquam alius rex; denos, vicenosque dies quidam dictaturam, nemo pluſquam annum conſulatum geſſit: ab tribunis plebis delectus impediti ſunt: poſt tempus ad bella ierunt: ante tempus, comitiorum cauſſa revocati ſunt: in ipſo conatu rerum circumegit ſe annus: collegae nunc temeritas, nunc pravitas, impedimento aut damno fuit: male geſtis rebus alterius ſucceſſum eſt: tironem, aut mala diſciplina inſtitutum exercitum acceperunt. At, Hercule, reges non liberi ſolum impedimentis omnibus, ſed domini rerum temporumque, trahunt conſiliis cuncta, non ſequuntur.* Gronovius.

4 *Sepulturae.*] i. e. cremando corpori: nam cineres Romae conditi, III, 1. 4. ſic Graeci τὸ θάπτειν. et ſic alii quoque *ſepulturam* dixere, *ſepulcrum* de buſto, *ſepelire* pro comburere. vide copioſe haec demonſtrantem Cuperum Obſ. I, 7.

5 *Praetuleritne veneficii ſigna.*] Multi adfirmant. Plinius lib. XI. c. 37. *Cur negatur cremari poſſe in iis qui cardiaco morbo obierunt, aut veneno interemptis. Certe exſtat oratio Vitellii qua reum Piſonem eius ſceleris coarguit, hoc uſus argumento: palamque teſtatus non potuiſſe ob venenum cor Germanici Caeſaris comburi.* Lipſius. add. Sueton. in Calig. c. 1.

6 *Interpretabantur.*] In MS. eſt *interpretantur.* Sed imperfectum deſiderat ſane contextus orationis, quod iam habet Beroaldus vid. ſupra ad c. 63. Ergo, ſi hic contra MS. licet, cur non aliis etiam in locis?

1 *Crimina et accuſationem inſtruebant.*] Leg. 1. de Fide inſtr. *Inſtru-*

Digitized by Google

75 A.V. 772. A.C. 19. ceptos iam reos, inſtruebant. At Agrippina, quamquam defeſſa luctu et corpore aegro, omnium tamen, quae ultionem morarentur, intolerans, aſcendit claſſem cum cineribus Germanici, et liberis; miſerantibus cunctis, *quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio, inter venerantis gratantiſque, aſpici ſolita, tunc feralis reliquias ſinu ferret, incerta ultionis, anxia ſui,* [1] *et infelici fecunditate fortunae totiens obnoxia.* Piſonem interim apud Coum, inſulam, nuntius adſequitur, *exceſſiſſe Germanicum.* [2] Quo intemperanter accepto, caedit victimas, adit templa; neque ipſe gaudium moderans, et magis inſoleſcente Plancina, quae luctum amiſſae ſororis tum primum [3] laeto cultu mutavit.

76 Adfluebant centuriones, monebantque, *prompta illi legionum ſtudia: repeteret provinciam, non iure ablatam et vacuam.* Igitur, *quid agendum,* conſultanti, M. Piſo, filius, *properandum in urbem,* cenſebat: *nihil adhuc inexpiabile admiſſum, neque ſuſpiciones imbecillas, aut inania famae pertimeſcenda. diſcordiam erga Germanicum odio fortaſſe dignam, non poena: et ademptione provinciae ſatisfactum inimicis. Quod ſi regrederetur, obſiſtente Sentio, civile bellum incipi: nec duraturos in partibus centuriones militeſque, aqud quos recens imperatoris ſui memoria, et penitus*

Inſtrumentorum nomine ea omnia accipienda ſunt, quibus cauſſa inſtrui poteſt. Leg. I. D. de leg. Corn. de falſis. *Poena legis Corneliae irrogatur ei, qui ob inſtruendam advocationem teſtimoniave pecuniam acceperit.* Cic. pro Cluent. *Cum inſtructum accuſatorem filio ſuo Romam ipſa miſiſſet.* Plin. 10. Ep. 85. *Vt longiorem diem ad inſtruendam cauſſam darem.* Gronovius. Atque etiam *rei recipi* proprie dicuntur, item *nomina,* ut ap. Coelium in Cicer. epiſt. ad Div. VIII, 8. et alibi.

1 *Et infelici fecunditate.*] Dubitari de hac lectione poteſt, an non ſcribendum *in felici.* Nam fuit ſane fecunditas felix.

2 *Quo intemp. accepto.*] Nimis elegans modus loquendi eſt, quam, ut τὸ *intemperanter* a librariis eſſe, et corruptum putem. Et tamen ſic Tacitus videtur ταυτολογεῖν. Nam quid eſt aliud, *neque ipſe gaudium moderans,* quam intemperanter accipere nuncium. XIII, 13. *intemperanter demiſſu,* i. e. non moderans demiſſionem. Videtur *int. acc.* commune eſſe Piſoni et coniugi: alterum Piſoni proprium.

3 *Laeto cultu mutavit.*] Quaſi in gratulatione, aut quaſi voti damnata. Vide Feſtum, in verbis, Minuitur luctus. Quis autem foeminae triſtis, quis laetus cultus; nos in EXCVRS. quaerimus, in *M. Lipſius.*

1 *Huic*

Digitized by Google

77 A. V. 772. A. C. 19. *penitus infixus in Caeſares amor praevaleret.* Contra Domitius Celer, ex intima eius amicitia, diſſeruit: *Vtendum eventu. Piſonem, non Sentium, Syriae praepoſitum:* [1] *huic faſces et ius praetoris, huic legiones datas. ſi quid hoſtile ingruat,* [2] *quam iuſtius arma oppoſiturum, qui legati auctoritatem, et* [3] *propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo ſeneſcant. plerumque innocentes recenti invidiae impares. At, ſi teneat exercitum, augeat vires, multa, quae provideri non poſſint, fortuito in melius caſura. An feſtinamus, cum Germanici cineribus adpellere, ut te inauditum et indefenſum planctus Agrippinae, ac vulgus imperitum, primo rumore* [4] *rapiant? Eſt tibi Auguſtae conſcientia, eſt Caeſaris favor, ſed in occulto: et periiſſe Germanicum nulli iactantius moerent, quam qui maxime laetantur.*

78 Haud magna mole Piſo, promptus ferocibus, in ſententiam trahitur: miſſiſque ad Tiberium epiſtolis, incuſat *Germanicum luxus et ſuperbiae; ſeque pulſum, ut locus rebus novis patefieret, curam exercitus, eadem fide, qua tenuerit, repetiviſſe.* Simul Domitium, impoſitum triremi, *vitare litorum oram, praeterque inſulas,* [1] *lato mari, pergere in Syriam* iubet. concurrentes deſertores per

1 *Huic.*] Ad Piſonem referendum, facile patet. *Hic* ad remotius interdum apud optimos ſcriptores referri, ſatis hodie notum eſt. v. tamen, ſi lubet, Gronov. Obſ. III, 16. Sanctium Minerv. II, 9. et ibi Perizon.

2 *Quem iuſtius arma oppoſiturum quam qui.*] Sic olim legebatur, addito *quam* ante *qui*. Rectius Pichena τὸ *quem*, quod eſt in libro unico, mutavit in *quam:* quod cum Gronoviis et Ryckio ſecuti ſumus. adde Heinſ. ad Virg. Georg. III, 309.

3 *Propria mandata.*] h. e. ſi recte capio, ea, quibus plane definitum eſſet, quid ageret, ut provinciam a vi hoſtili defenderet. Cicer. ad Att. V, 2. *cui depoſcenti mea mandata, cetera univerſe mandavi, illud proprie, ne pateretur, prorogari nobis provinciam.* Ac forte legendum: qui *proprie* mandata acceperit.

4 *Rapiant.*] Eleganter dictum de eo, qui indicta cauſſa cupide condemnatur: ut *rapi* alias dicuntur, qui ante tempus, acerba morte pereunt, ſupra c. 71. et centies alibi.

1 *Lato mari.*] Equidem tolero, ſed verius fortaſſe, *alto*. Lipſius. *Latum* et *longum mare* ſaepe dicitur ap. Ovidium et alios poëtas: ſed non eo ſenſu, qui huic loco conveniat. Vere Lipſium emendaſſe puto. *Latus* et *altus* ſaepe in MSS. confunduntur. v. Drakenb. ad Liv. V, 37.

Digitized by Google

A.V. 772. A.C. 19. per manipulos componit, armat lixas. traiectiſque in continentem navibus, vexillum tironum in Syriam euntium intercipit. Regulis Cilicum, *ut ſe auxiliis iuvarent*, ſcribit; haud ignavo ad miniſteria belli iuvene Piſone,

79 quamquam ſuſcipiendum bellum abnuiſſet. Igitur oram Lyciae ac Pamphyliae praelegentes, obviis navibus, quae Agrippinam vehebant, utrimque infenſi, arma primo expediere: dein, mutua formidine, non ultra iurgium proceſſum eſt: Marſuſque Vibius nuntiavit Piſoni, *Romam ad dicendam cauſſam veniret*. Ille eludens reſpondit, *adfuturum, ubi praetor, qui de veneficiis quaereret, reo atque accuſatoribus* [1] *diem praedixiſſet*. Interim Domitius Laodiceam, urbem Syriae, adpulſus, cum hiberna ſextae legionis peteret, quod eam maxime novis conſiliis idoneam rebatur, a Pacuvio legato praevenitur. Id Sentius Piſoni per litteras aperit, monetque, *ne caſtra corruptoribus, ne provinciam bello tentet*: quoſque Germanici memores, aut inimicis eius adverſos cognoverat, contrahit; [2] *magnitudinem imperatoris* identidem ingerens, et *Rempublicam armis peti*:

80 ducitque validam manum, et proelio paratam. Nec Piſo, quamquam coepta ſecus cadebant, omiſit tutiſſima e praeſentibus, ſed caſtellum Ciliciae munitum admodum, cui nomen [1] Celendris, occupat. Nam admixtis deſertoribus,

1 *Diem praedixiſſet.*] Viri quidam docti maluerunt *prodixiſſet*, quod eſt uſitatum et legitimum in hac re verbum, ut omnes ſciunt. Sed quia et alibi in hac re *praedicere* reperitur in libris Taciti, ut ſupra c. 6. et verbum ſignificare idem poteſt, nihil mutandum cenſeo. Idem videbatur Drakenb. ad Liv. II, 61. ubi pro *dies prodicta* libri quidam itidem habent *praedicta*.

2 *Magnitudinem Imperatoris.*] *Imperatoris* nomine Germanicum intelligit, non Tiberium Freinshemius. Ego vero *Imperatorem* omnino accipio Tiberium, nec *magnitudinem imperatoris a republica* ſeiungo. Hoc enim vult Tacitus, ingerens, armis peti rempublicam et magnitudinem imperatoris. *Magnitudo*, maieſtas. Vt Lib. 3. de Auguſto: *ſimul modeſtiae Neronis et ſuae magnitudini fidebat*. Lib. 16. *an ut magnitudinem imperatoriam caede inſignium virorum, quaſi regio facinore oſtentaret*. Gronovius.

1 *Celenderis.*] Nominat id Ioſephus l. 17. collocatque in via qua Romam ibatur. ſed in eo ſcriptum reperies, *Celendris*. meminit et Ptolemaeus. Antiquiſſimum id fuit, ſi Apollodoro fides lib. III. Biblioth. qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem.

Digitized by Google

toribus, et tirone nuper intercepto, ſuiſque et Plancinae A. V.
ſervitiis, auxilia Cilicum, quae reguli miſerant, [2] in nu- 772.
merum legionis compoſuerat. *Caeſariſque ſe legatum,* A. C.
teſtabatur, *provincia, quam is dediſſet, arceri, non a* 19.
legionibus (*earum quippe accitu venire*) *ſed a Sentio, privatum odium falſis criminibus tegente. conſiſterent in acie, non pugnaturis militibus, ubi Piſonem, ab ipſis* parentem *quondam appellatum, ſi iure ageretur, potiorem, ſi armis, non invalidum, vidiſſent.* Tum pro munimentis caſtelli manipulos explicat, colle arduo et derupto; nam cetera mari cinguntur. Contra veterani, ordinibus ac ſubſidiis inſtructi. hinc militum, inde locorum aſperitas. ſed non animus, non ſpes, ne tela quidem, niſi agreſtia, ad ſubitum uſum properata. ut venere in manus, non ultra dubitatum, quam dum Romanae cohortes [3] in aequum eniterentur. vertunt terga Cilices, ſeque Caſtello claudunt. Interim Piſo claſſem, haud 81
procul opperientem, [1] adpugnare fruſtra tentavit: regreſſuſque et [2] pro muris, modo ſemet adflictando, modo ſingulos nomine ciens, praemiis vocans, ſeditionem

 coeptabat;

tem. Ὃς, inquit, *ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν, πόλιν ἔκτισε Κελένδερειν. Lipſius. Celendris* habet etiam Codex Flor. itaque a Pichena et ſequentibus receptum.

2 *In numerum leg. compoſuerat.*] h. e. etſi non Romanos, tamen contra morem deſcripſit in legiones, ut numerus eorum is, qui eſſe ſoleret in legione, nomen legionis haberet.

3 *In aequum eniterentur.*] i. e. In eum collis locum, ubi iam aequis locis pugnare poſſent. Sic ſupra I, 68. *aequis locis aequi dii.*

1 *Adpugnare.*] Sic Codex Flor. ſic Beroaldus edidit, ut advertit Iac. Gronovius. Atque etiam ſic dedere Alciatus, Beatus Rhenanus, Aldus, Gryph. Poſtea temere eſt mutatum in *oppugnare*, donec reſtitutum in editione Abr. Gronovii V. C. Idem verbum occurrit etiam infra IV, 48. XV, 13.

2 *Pro muris.*] Recte meo iudicio omnes, qui *pro muris*, ut *pro roſtris, pro tribunali* acceperunt: nec poteſt placere *progreſſus extra muros*, ut vult Freinshemius. Quouſque enim progredi tuto poterat, qui extra muros, qua parte incubuerant Sentiani, nihil vacuum aut liberum habebat? Et quanto commodius haec invidia fiebat ex alto et late conſpecto loco? quantoque ad plures pertinebat et viſus adflictantis ſeſe et vox querentis ac ſollicitantis? Sic igitur accipe, Piſonem circa id ipſum tempus, quo reiiciebantur et ſe claudebant intra munimenta ſui, eodem per averſam portam rediiſſe a tentata claſſe et dum parant Sentiani, quae oppugnando eſſent idonea, in ſummis moenibus hanc tragoediam ſaltaſſe, donec Sentius parata iam parte inſtrumenti caneret ſigna et vim fieri iuſſit. *Gronov.*

6 Occa-

Digitized by Google

A. V. 772. A. C. 19. coeptabat; adeoque commoverat, ut ſignifer legionis ſextae ſignum ad eum tranſtulerit. Tum Sentius [3] *occanere cornua tubaſque, et* [4] *peti aggerem, erigi ſcalas* iuſſit, *ac promptiſſimum quemque ſuccedere; alios tormentis haſtas, ſaxa, et faces ingerere.* Tandem victa pertinacia, Piſo oravit, *uti traditis armis maneret in caſtello,* [5] *dum Caeſar, cui Syriam permitteret, conſulitur.* Non receptae conditiones: nec aliud, quam naves et

82 tutum in urbem iter conceſſum eſt. At Romae, poſtquam Germanici valetudo percrebuit, cunctaque, ut ex longinquo, aucta in deterius adferebantur, [1] dolor, ira: et erumpebant queſtus: *Ideo nimirum* [2] *in extremas terras relegatum: ideo Piſoni permiſſam provinciam: hoc egiſſe ſecretos Auguſtae cum Plancina ſermones: vera prorſus* [3] *de Druſo ſeniores locutos: diſplicere regnantibus civilia filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quam quia populum Romanum aequo iure complecti, reddita libertate,*

3 *Occanere cornua.*] Occulte ſurreptum Salluſtio eſt, *Iuſſu Metelli cornicines occanuere.* Lipſius. In fragm. H. L. I. p. 954. ed. Cort.

4 *Peti aggerem.*] Freinshemius eodem modo accipit, quo ſupra I, 65. ut ſit terra, ceſpites, ſtruendis aggeribus ad oppugnandum, improbatque eos, qui de muris capiant contra conſuetudinem latinam. Sed aggeres iſti ſunt in obſidione, non cum impetu urbs capitur, ut h. l. Si impetu non captum foret caſtellum, et obſidione utendum fuiſſet, tum demum aggerem talem peti iuſſiſſet. Nunc id eſt ab h. l. alienum. *Agger* haud dubie de muris capiendus. Dixit inſolentius, imitatione Virgilii Aen. X, 23. *quin intra portas, atque ipſis aggeribus murorum:* ubi clare Servius: *abuſive muros et munimenta omnia aggerem dicimus.* add. XI, 382. cf. quae dixi ſupra ad c. 5.

5 *Dum Caeſar — conſulitur.*] Debebat eſſe *conſuleretur:* nec noſtrum quiſquam in tali contextu et ſtructura aliter diceret.

1 *Dolor, ira: et erumpebant queſtus.*] Hunc locum interpunctione planum fecimus, de qua etiam Boxhornio in mentem venerat. Imitatus eſt Cl. Brotier. Ordo verborum eſt; *At Romae dolor et ira* ſc. exarſit, *poſtquam Germanici valetudo percrebuit* etc. Neque ea ira premebatur, ſed erumpebant queſtus etc. Antea dixerat, quid in provincia conſecutum ſit mortem Germanici, tranſit iam ad urbem, uſitata formula. vid. I, 46.

2 *In extremas terras relegatum.*] *Extremas terras* intellige imperii Romani. Florus 4, 1. *quod in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur.* Cicero ad fratrem I, 1. *Non ignoro, quid ſociis accidat in ultimis terris, cum audiverim in Italia querelas civium.* Locorum, quae affert pro *externis,* Boxhornius, qui vult legi *externas,* alia ratio eſt. *Gronovius.* add. Graev. ad Cicer. pro Leg. Manil. 16.

3 *De Druſo.*] v. Sueton. Claud. c. 1.

4 *Sumpto*

Digitized by Google

bertate, agitaverint. Hos vulgi ſermones audita mors adeo incendit, ut, ante edictum magiſtratuum, ante ſenatuſconſultum, [4] ſumpto iuſtitio, deſererentur fora, clauderentur domus; paſſim ſilentia et gemitus, nihil compoſitum in oſtentationem: et quamquam [5] neque inſignibus lugentium abſtinerent, altius animis moerebant. Forte negotiatores, vivente adhuc Germanico, Syria egreſſi, laetiora de valetudine eius attulere: ſtatim credita, ſtatim vulgata ſunt: ut quiſque obvius, quamvis leviter audita, in alios, [6] atque illi in plures, cumulata gaudio, transferunt. curſant per urbem, [7] moliuntur templorum fores. iuvit credulitatem nox, et promtior inter tenebras adfirmatio. Nec obſtitit falſis Tiberius, donec tempore ac ſpatio vaneſcerent. Et populus quaſi rurſum ereptum acrius doluit. Honores, ut quis [1] amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti decretique: *ut nomen eius* [2] *Saliari carmine caneretur:* [3] *ſedes*

A.V. 772. A.C. 19.

83

4 *Sumpto iuſtitio.*] Olim in tumultu aut calamitate a Dictatore Conſulibusve indici iuſtitium ſolitum, ex decreto Senatus: nunc paſſim in funere principum virorum. Sic libro I. *Qui fine Auguſti et initiis Tiberii auditis, ob iuſtitium aut gaudium intermiſerat.* De vi habituque iuſtitii nihil melius poſſum Petro Fabro, eruditae diligentiae viro. quem conſule libro II. Semeſtrium cap. X. *Lipſius.*

5 *Neque inſignibus lugentium.*] Indicto enim iuſtitio, mutabant etiam veſtem. Lucanus:

— *ferale per urbem*
Iuſtitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata eſt purpura faſces.

Iuvenalis:

Pullati proceres, differt vadimonia Praetor.

Seneca epiſt. XVIII. *Nam quod fieri niſi in tumultu et triſti tempore civitatis non ſolebat, voluptatis cauſſa veſtem mutavimus.* Lipſius.

6 *Atque illi.*] Dicendum erat *hi*. Sed ut *hic* de remotiori, v. ad c. 77. ita *ille* interdum de proximo dicitur. vide quos ibi laudavimus, item quos Dukerus et Drakenb. ad Liv. XXIV, 29. quamquam in iſtis exemplis *hic* et *ille* concurrunt quod ſecus eſt in ſuperiori et hoc loco Taciti, ubi *hic* vel *ille* ſolum eſt.

7 *Moliuntur templorum fores.*] Nam veſpere haec geſta, aut nocte, et tum clauſa templa. Suetonius Calig. cap. VI. de ipſa hac re: *Repente iam veſperi, cum incertis auctoribus convaluiſſe percrebuiſſet; paſſim cum luminibus et victimis in Capitolium concurſum eſt, ac paene revulſae templi fores, ne quid geſtientes vota reddere moraretur.* Lipſius.

1 *Amore aut ingenio validus.*] Per σύλληψιν *validus* ad *amorem* refertur, cui alias hoc verbum non convenit ſatis. qua figura Tacitus ſaepe utitur. vid. ad c. 73. etc.

2 *Saliari carmine.*] Qui honos non niſi nominibus deorum. Hoc exemplo M. Antoninus Philoſophus, mortuo filio Vero, *iuſſit ut nomen eius Saliari carmini infereretur.* ita malo apud Spartianum, quam, *inſerretur.* Lipſius.

3 *Sedes*

Digitized by Google

A. V. 772. A. C. 19. [3] *ſedes curules ſacerdotum Auguſtalium locis, ſuperque eas* [4] *querceae coronae ſtatuerentur:* [5] *ludos Circenſes eburna effigies praeiret: neve quis flamen, aut augur, in locum Germanici, niſi gentis Iuliae, crearetur.* Arcus additi Romae et apud ripam Rheni, et in monte Syriae Amano, cum inſcriptione rerum geſtarum, ac, [6] *mortem ob Remp. obiiſſe.* ſepulchrum [7] Antiochiae, ubi crematus: [8] tribunal

3 *Sedes curules.*] Spectaculis Romam transductis, magno honori fuit publicus in iis locus. exempla multa. Evaluit paullatim adulatio, ut non ſolum vivis, ſed etiam abſentibus mortuiſque daretur is locus, memoriae conſervandae. Loci praebiti indicium, ſella eſſet. Primum veſtigium eius ritus odorari videor in Livii verbis, libro II. de Valerio Dictatore: *Dictator triumphans in urbem invebitur. ſuper ſolitos honores locus in Circo ipſi poſteriſque, ad ſpectaculum datus: ſella in eo loco curilis poſita.* Caeſari habitus deinde idem honos, ut clare Dio libro XLIV. Ἐψηφίσαντο τόν τε δίφρον αὐτῷ τὸν ἐπίχρυσον εἰς τά θέατρα καὶ τὸν σέφανον τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον εἰσάγεσθαι. Mox M. Marcello defuncto. de quo verba eiuſdem ſcriptoris, libro LIII. Μαρκέλλῳ δὲ καὶ εἰκόνα χρυσῆν, καὶ σέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν ἔς τε τὸ θέατρον ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσε, id eſt, *Marcello et imaginem auream, et coronam auream, et ſedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iuſſit, mediaque illa poni inter ſedes editorum.* Sed et Severus, Pertinaci mortuo non unam ſellam, ſed tres in theatro poſuit, uti apud Xiphilinum ſcribitur his verbis. Καὶ χρυσῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἅρματος ἐλεφάντου ἐς τὸν ἱππόδρομον ἐσάγεσθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐκέλευσε θέατρα, θρόνες τε τρεῖς καταχρύσους αὐτῷ ἐσκομίσεσθαι. Lego etiam ſedes aureas in Theatrum illatas Tiberio et Seiano abſentibus. et miror interpretem id vertiſſe, currus, apud Dionem libro LVIII. Δίφρους τε ἐπιχρύσους ἐς τὰ θέατρα ἀμφοῖν ἐσέφερον. Germanico igitur decretae eiuſmodi curules ſedes per trina, ut opinor, theatra inter ſacerdotum Auguſtalium ſedes: et coronae in iis e quercu, ob cives ſcilicet ſervatos. Hunc ritum non alibi adhuc videram explicatum. *Lipſius.*

4 *Querceae coronae ſtatuerentur.*] Coronae ſuper tales ſellas etiam Caeſari quondam decretae, ſed aureae, ut patet e loco Dionis, a Lipſio allato in nota ſuperiori. *Querceam* hic malebant, ut honoratiſſimam, et quia libertatis amans fuerat.

5 *Ludos Circenſes.*] Qui honos diis habitus, et qui divinos deinde honores meriti videbantur. Ritus non obſcurus. *Lipſius.*

6 *Mortem ob Remp. obiiſſe.*] Hoc Druſo quoque patri eius tributum, et voluit dictum Pedo ad Liviam:

Conſul, et ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit heu mortis publica cauſſa, legor.

Sed tu reſcribe, *Cui fuit:* ad hanc mentem. *Lipſius.*

7 *Sepulchrum Antiochiae.*] Nempe in foro, v. c. 73. *ſepulchrum* eſt buſtum v. ibid.

8 *Tribunal Epidaphnae.*] h. l. *tribunal* eſt monumentum, tumulus honorarius, ut ſupra vocari vidimus. Nam id verbum de aliis quoque alte exaggeratis locis dici coeptum,

Digitized by Google

nal Epitaphnae: quo in loco vitam finierat. Statuarum locorumve, [9] in quis colerentur, haud facile quis numerum inierit. [10] Cum cenſeretur clypeus auro et magnitudine inſignis, inter auctores eloquentiae; [11] adſeveravit Tiberius, *ſolitum paremque ceteris dicaturum: neque enim eloquentiam fortuna diſcerni: et ſatis inluſtre, ſi veteres inter ſcriptores haberetur.* Equeſter ordo *cuneum Germanici* appellavit, [12] qui *Iuniorum* dicebatur; inſtituitque, [13] uti turmae Idibus Iuliis imaginem eius ſeque- A. V. 772. A. C. 19.

coeptum, quam in quibus Imperatores aut magiſtratus ius dicerent, concionarentur. v. Schel. ad Hygin. p. 142. Et ſellae honoris cauſſa ſtructae apud Graecos, qualis Ptolemaica Adulitani monumenti apud Coſmam.

9 *In quis colerentur.*] Intellige *ſtatuae.* nam coli etiam et adorari imagines et effigies dicuntur. Noſter infra IV, 2. quem locum iam laudavit I. Gronovius. Sueton. Tib. 48. *quod ſolae nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſent.* Vulgo edd. habent *coleretur.* Sed quod nos dedimus eſt in MS. unico.

10 *Cum cenſeretur clypeus.*] Veteris inventi fuit imagines illuſtrium virorum publice in templo, curiaque deponi et quaſi dedicari. Sic Africani imago in Capitolio, Catonis Cenſorii in Curia collocata. Valerius Maximus, libro VIII. cap. XV. *Africanus imaginem in cella Iovis optim. maxim. poſitam habet: qua quotieſcumque funus aliquod Corneliae genti celebrandum eſt, inde petitur: unique illi inſtar atrii, Capitolium eſt. Tam hercle quam ſuperiori Catoni, Curia. unde effigies illius ad eiuſdem generis officia expromitur. Gratum ordinem, qui utiliſſimum reip. Senatorem tantum non ſemper ſecum habitare voluerit.* Sed cumulatius id fecit, ut apparet, Auguſtus, qui primarias imagines in Curia collocavit, ſuis quaſque locis diſtinctas: ſive quis belli, ſive pacis artibus claruiſſet. Ita ſupra legimus, *Hortenſii imaginem poſitam inter Oratores:* idemque honos nunc Germanico petitus. Sed clypei nomine Tacitus cur uſus? quia imagines illae, ut cenſeo, inſtar militaris clypei rotundae: ex aere, auro, argento. Firmamentum aut lucem EXCVRSVS noſter dabit, in N. vide. *Lipſius.*

11 *Adſeveravit.*] Sic veriſſime reſtituit e Cod. Flor. unico Iac. Gronovius, in quo legitur, *adſeravit*, ut III, 49. *adſevavit:* unde *adſeveravit* dandum erat, non *adſeruit*, quod hoc ſenſu non dici, conſtat inter doctos.

12 *Qui Iuniorum dicebatur.*] Cur *Iuniorum* dictus cuneus equeſtris ordinis? Vt opinor, quia equites κατ᾽ ἐξοχὴν *iuventus* dicti, unde *princeps iuventutis* pro principe ordinis equeſtris.

13 *Vti turmae.*] Ita accipio, ut in ſolenni illa Tranſvectione equitum Germanici imago pro vexillo eſſet, quod ſequerentur. Libro VI. *Quorum imagines pro vexillis ſecuti eſſent, duces imperatoreſque diligerent.* Aliud autem Tranſvectio equitum: aliud Recognitio, ſive Cenſio, ſive Probatio, et cave ea confundas. Tranſvectio a Q. Fabio Rulliano inſtituta, ut Livius lib. IX. Valerius I. auctores ſunt. eiuſque formam et quaſi Pompam graphice depinxit Dionyſius lib. VI. Idibus Quinctilibus ſive Iuliis fieri ſolitam Dionyſius idem dixit, quia victoria ad lacum Regillum incidit

A.V. ſequerentur. pleraque manent: quaedam ſtatim omiſſa
772. ſunt, aut vetuſtas oblitteravit. Ceterum, recenti adhuc
A.C. moeſtitia, ſoror Germanici, Livia, nupta Druſo [1] duos
19.
84 virilis ſexus ſimul enixa eſt. quod, rarum laetumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio Principem adfecit, ut [2] non temperaverit, quin iactaret apud patres, *nulli ante Romanorum eiuſdem faſtigii viro geminam ſtirpem editam.* nam cuncta, etiam fortuita, ad gloriam vertebat. Sed populo, tali in tempore, id quoque dolorem tulit; tamquam auctus liberis Druſus domum Germanici
85 magis urgeret. Eodem anno gravibus [1] ſenatus decretis libido feminarum coërcita, cautumque, *ne quaeſtum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut maritus Eques Rom. fuiſſet.* nam Viſtilia, praetoria familia genita, licentiam ſtupri [2] apud aediles vulgaverat; more inter veteres

incidit in eum diem. Sed et *Caſtrorum aedes Idibus Quinctilibus dedicata*, ait Livius lib. II. quorum honori praecipue tranſvectio inſtituta. At recognitio equitum, olim a Cenſoribus ſingulis luſtris: poſtea ab Imperatoribus paſſim facta tempore non certo. idque non aliud fuit, quam cenſura quaedam in equites equoſque publicos, et quaſi examen. Nos plura lib. I. De Milit. Adi, ſi lubet. *Lipſius.*

1 *Duos virilis ſexus.*] Diſce ergo hinc, quod nondum alii, Tiberium illum Druſi F. Tiberii N. quem Caius ſuſtulit, ſuperfuiſſe ex his geminis: et ideo Gemellum cognominatum. Et ſane numiſmata quaedam huius Druſi aerea exſtare aiunt, in quibus expreſſa gemellorum capita ſurgentia e copiae cornu. *Lipſius.* Is exhibetur ap. Torrent. ad Sueton. Calig. c. 15. et alibi. Ceterum, quia Codex Flor. habet *viriles*, Iac. Gronovius putabat Tacitum ſcripſiſſe *virile ſecus:* de quo vid. infr. ad IV, 62.

2 *Non temperaverit, quin iactaret.*] Ad verbum repetiit Sueton. Caeſ. c. 22. *quo gaudio elatus, non temperavit, quin iactaret.*

1 *Senatus decretis.*] Quorum decretorum particula haec apud Tertullianum, de Pallio. *Habes ſpectare quod Caecina Severus graviter Senatui impreſſit, matrona ſine ſtola in publico denique Lentuli Auguris conſultis, quae ita ſeſe exauctoraſſet, pro ſtupro erat poena: quoniam quidem indices cuſtodesque dignitatis habitus, ut lenocinii factitandi impedimenta, ſedulo quaedam deſuefecerant.* Lipſius.

2 *Apud Aediles vulgaverat.*] Minus expreſſa apud alios veſtigia huius moris: quae hic in Tacito clara. Apparet autem in ſtupra matronarum ordinis primi aut ſecundi, graviter ſemper animadverſum, ad ſervandum publicum decus: non tam graviter in libertinarum aut e plebe, quibus haec militia Venerea, moribus tantum non permiſſa: quod vel ex Horatio, Ovidio aliiſque liquere poteſt. Sic et illud patet cuivis feminae licitum fuiſſe vulgare corpus, modo apud Aediles id profiteretur. Cui profeſſioni conſequens, ut iure cederet et dignitate matronali, etiam, ut opinor, ornamentis, cenſereturque inter togatas. Quod facile adſtruo ex Suetonii verbis in Tiberio,

Digitized by Google

teres recepto, qui ſatis poenarum adverſum impudicas in ipſa profeſſione flagitii credebant. [3] exactum et a Titidio Labeone, Viſtiliae marito, *cur in uxore delicti manifeſta* [4] *ultionem legis omiſiſſet?* atque illo praetendente, [5] *ſexaginta dies ad conſultandum datos, necdum praeteriſſe*, ſatis viſum de Viſtilia ſtatuere: eaque in inſulam Seriphon abdita eſt. [6] Actum et de ſacris Aegyptiis Iudaicisque pellendis: factumque patrum conſultum, *ut* [7] *quattuor*

A. V. 772. A. C. 19.

O 5

berio, c. 35. *Feminae famoſae, ut ad evitandas legum poenas iure ac dignitate matronali exſolverentur, lenocinium profiteri coeperant: quas, ne quod refugium in tali fraude cuiquam eſſet: exſilio affecit.* Vt ergo ibi lenocinium profitebantur, ad amittendum ius matronarum: ſic hic ſtuprum, eadem fine. Plura in EXCVRS. O. *Lipſius.*

3 *Exacta et a Titidio.*] Vertranius *exactum*: cui adſentio. *Lipſius.* Faërnus putabat excidiſſe *ratio*: nec improbat Vrſinus.

4 *Vltionem legis.*] Int. accuſationem ex lege. Sic *iniurias legibus perſequi ſ. iudicio*: item *poenas*, apud Ciceronem et alios, ut Lexica docent. *Legem* autem intelligit Iuliam de adulteriis. Sic videbatur etiam Freinshemio.

5 *Sexaginta dies.*] Dies ſexaginta dati lege Iulia, a die divortii, marito ad accuſandum. Clarum ex l. XI. XIV. XV. Ad legem Iuliam de adulteriis. quas vide. *Lipſius.*

6 *Actum et.*] Non tunc primum. Nam et Agrippa, Praefectus urbi ab Auguſto, ſacra Aegyptia repreſſit: edicto, ne quis ea intra quingentos ab urbe paſſus exerceret. Id accidit anno DCCXXXIV. ut habes apud Dionem LIV. Sed de hoc Tiberiano edicto capiendus Seneca epiſt. CIX. *His inſtinctus abſtinere animalibus coepi: et anno peracto, non tantum facilis mihi erat conſuetudo, ſed dulcis. Quaeris quomodo deſierim? In Tiberii Caeſaris principatum iuventae tempus inciderat. alienigena tum ſacra movebantur: et inter argumenta ſuperſtitionis ponebatur animalium quorundam abſtinentia.* Apparetque, eum intellegere etiam Iudaica ſacra, qui abſtinuerunt animalibus quibuſdam, ut ſue. Quamquam et Romani poſtea diebus religioſis abſtinere carne coeperint, Aegyptio ritu. Spartianus in Iuliano: *Saepe autem, nulla exiſtente religione, oleribus leguminibuſque contentus, ſine carne coenavit.* Lipſius. De Iudaeis ſub Tiberio afflictis et Roma expulſis eſt locus elegans apud Philonem Legat. ad Caium p. 1015. ed. Francof. p. 569. ed. Mangaeanae: quamquam ille, ſi verum dicit Philo, non ad haec tempora pertinet. Nam a Seiano contra Iudaeos incenſum Tiberium tradit fictis criminibus: idque, ſublato Seiano, vidiſſe Tiberium, ideoque ad Praeſides etiam provinciarum ſcripſiſſe, ut Iudaeis parcerent. Sed proprie huc pertinet locus Ioſephi XVIII, 3. (4. 5.) ubi et Iſiacorum et Iudaeorum pulſorum afflictorumque cauſſae plane memorantur. Locum Ioſephi in nota proxima laudat Lipſius.

7 *Quattuor millia.*] Ioſephus lib. 18. id deplorat, et oſtendit in eo numero ſolos Iudaeos fuiſſe. Cui ſubſcribit Suetonius: *Iudaeorum iuventutem, per ſpeciem ſacramenti, in provincias gravioris caeli diſtribuit.* Huic calamitati occaſionem cauſſamque praebuiſſe ſtupra quaedam et fraudes tectas nomine religionis, non iniucunde Ioſephus idem

A.V. 772. A.C. 19. *quattuor millia* [8] *libertini generis, ea ſuperſtitione infecta, quis idonea aetas, in inſulam Sardiniam veherentur*, coërcendis illic latrociniis, et, ſi ob gravitatem coeli interiſſent, [9] vile damnum: *ceteri cederent Italia, niſi certam*
86 *ante diem profanos ritus exuiſſent.* Poſt quae retulit Caeſar, [1] *capiendam virginem in locum Occiae,* [2] qua ſeptem et quinquaginta per annos, ſumma ſanctimonia, Veſtalibus ſacris praeſederat: egitque grates Fonteio Agrippae et Domitio Pollioni, *quod, offerendo filias, de officio in Remp. certarent.* praelata eſt Pollionis filia, non ob aliud, quam quod mater eius [3] in eodem coniugio manebat. nam Agrippa [4] diſcidio domum imminuerat. Et Caeſar quamvis poſthabitam, [5] decies ſeſtertii dote ſolatus

idem deſcribit, in hiſtoria Paullinae et Mundi. quem, ſi animus fert, vide lib. 18. cap. 7. *Lipſius.*

8 *Libertini generis.*] Hoc genus maxime Iudaicis ſacris addictum fuiſſe, etiam Philo auctor eſt Leg. ad Cai. p. 1014. (568.).

9 *Vile damnum.*] Acutius quam verius puto; quod Freinshemius coniicit. *utile damnum* e Vell. II, 46. Statius I Th. *iacturaque vilior orbi Mors hominum.* Gronovius.

1 *Capiendam virginem.*] Et de verbo, et de ritu toto, ſcripſi in proprio Syntagmate *De Veſta* et *Veſtalibus.* Lipſius. Gell. I, 12.

2 *Quae ſeptem et quinquaginta.*] At lex definiebat miniſterio virginum tantum annos triginta. ſpontanea igitur manſio Occiae. *Lipſ.*

3 *In eodem coniugio.*] Id eſt, univira eſſet, cuius rei honos. Tertullianus: *Monogamia apud ethnicos in ſummo honore eſt: ut et virginibus nubentibus univira pronuba adhibeatur, et ſic auſpicii initium eſt. Item in quibuſdam ſolennibus et auſpiciis, ut prior ſit univirae locus. Certe Flaminia non niſi univira eſt.* Lipſius. Sive potius, non divortio abiiſſet a marito. Patet ex iis, quae de Agrippa ſubiicit. Sic placebat etiam Mercero.

4 *Diſſidio domum imminuerat.*] Scribendum *diſcidio*, et hic et quotieſcumque pro divortio haec vox occurrit. Veriſſimum eſt enim, quod obſervavit Giphanius, male hoc nomine a Scioppio reprehenſus, *diſſidium* eſſe diſſenſum animorum, *diſcidium* disiunctionem, quae fit corpore, loco, domo. Vide ad Liv. 25, 18. *Gronovius.* Vide, quid proſit diligentia inſpiciendorum librorum. Non opus erat coniecturis, nec dicendum erat Ryckio, ante hic *diſſidio* lectum, ſe recipere *diſcidio*, ſi inſpexiſſet veteres editiones. Beroaldus, ut I. Gronovius monuit, plane expreſſit *diſcidio*, idque e Cod. unico. Sed *diſcidio* etiam habent editiones Alciati, Rhenani, Aldi, Gryph. Non igitur recipitur, ſed reſtituitur *diſcidio.* adde ad III, 34.

5 *Decies ſeſtertii dote.*] Numerus hic in dote, quod obſervavimus, inter honeſtiores quaſi legitimus et ſolemnis. notatque diſerte Iuvenalis,

— *et ritu decies centena dabuntur Antiquo.*

Et Seneca; *Beatioreſne iſtos putas, quorum Pantomimae decies ſeſtertio nubunt, quam Scipionem, cuius liberi a Senatu in dotem aes grave acceperunt?*

tus eſt. *Saevitiam annonae* incuſante plebe, [1] ſtatuit fru- 87
mento pretium, quod emptor penderet, *binoſque num-* A. V.
mos ſe additurum negotiatoribus in ſingulos modios. Ne- 772 A. C.
que tamen ob ea *parentis patriae* delatum et antea voca- 19.
bulum adſumſit, [2] acerbeque increpuit eos, qui *divinas occupationes*, [3] ipſumque *dominum* dixerant. unde anguſta et lubrica oratio ſub principe, qui libertatem metue-
bat, adulationem oderat. Reperio apud [1] ſcriptores ſe- 88
natoresque eorundem temporum, Adgandeſtrii, principis Cattorum, lectas in ſenatu litteras, quibus *mortem Arminii* promittebat, *ſi patrandae neci venenum mitteretur:* reſponſum eſſe, *non fraude, neque occultis, ſed palam, et armatum populum Romanum hoſtes ſuos ulciſci.* qua gloria aequabat ſe Tiberius priſcis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodiderantque. Ceterum Arminius, abſcedentibus Romanis, et pulſo Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium adverſam habuit: petituſque armis, cum varia fortuna

acceperunt? Et Martialis non uno loco. *Lipſius.*

Decies ſeſtertii dote.] Urſino magis placet: *Et Caeſar quamvis poſthabitam decies ſeſtertium, etc.* non, *ſeſtertii.* Fallitur: nam *dos decies ſeſtertium*, Latinum non eſt, ſed *dos decies ſeſtertii.* Gronovius. Eſt ſumma cenſus ſenatorii illis temporibus.

1 *Statuit frumento pretium.*] De modo pretioque annonae, infra l. 15. *Lipſius.* *Negotiatores* mox intellige frumentarios, ut in Sueton. Aug. c. 42. ubi male Caſaubonus quosvis negotiatores intelligebat.

2 *Acerbeque increpuit eos, qui etc.*] Suet. in Tiber. 27. *Alium dicentem ſacras eius occupationes; et rurſum alium, auctore eo Senatum ſe adiiſſe: verba mutare, et pro auctore ſuaſorem, pro ſacris laborioſas dicere coegit.*

3 *Ipſum Dominum.*] Rectiſſime. facta tantum ſuppetiiſſent dictis. Nam Domini vox proprie non niſi in ſervos, aut etiam coniunctos. de quo EXCURS. *P. Lipſius.*

1 *Scriptores Senatoreſque.*] Non diſplicent, *Senioreſque.* primum quia ſaepe advocat noſter teſtes eius aevi, qui fuiſſent in re praeſenti. ut l. 3. *Memini audire me ex ſenioribus, viſum inter manus Piſonis libellum*, et l. 11. *Verum audita ſcriptaque ſenioribus tradam.* Deinde quia peccatum et alias in ea voce, ut l. 13. *Sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, attinuere Senatores, diſſolutionem imperii docendo*, etc. ubi certe ſcribo, *ſeniores.* ut dicam in loco. Poſſit tamen aliquis defendere hic Senatores: quia res quaſi arcano acta in Senatu. Sed viderit Lector. a priori ſententia nobiliſſimus Ianus Douza noſter eſt; de quo plura dicere iubet et prohibet me amor. Tollam manum, et in tam boni nominis memoria paullisper conquieſcam. *Lipſius.* Vulgatum defendunt Gruterus, Acidalius, Freinshemius, idque mihi quoque magis probatur.

2 *Perinde*

Digitized by Google

A. V. 772. A. C. 19. fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit: liberator haud dubie Germaniae, et qui non primordia populi Rom. ſicut alii reges duceſque, ſed florentiſſimum imperium laceſſierit: proeliis ambiguus, bello non victus. ſeptem et triginta annos vitae, duodecim potentiae explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes; Graecorum annalibus ignotus, qui ſua tantum mirantur: Romanis haud [2] perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incurioſi.

2 *Perinde celebris.*] Hanc terminationem pro maſculino genere reperi etiam ap. Auctorem ad Herenn. II, 4. in libris, quos vidi. Alias optimi ſcriptores maſculinum genus exprimunt *celeber*, ut in aliis prope omnibus huius formae adiectivis: in quibus ſoli fortaſſe, aut maxime poetae interdum etiam terminationem in *is* genere maſculino uſurpant, quod ſtudioſi elegantiae in ſcribendo non imitabuntur. Itaque aliquando pronus fui in hanc ſententiam, ut Tacitum ſcripſiſſe putarem *celebratus*. Liv. XXIX, 26. *partim factis fortibus, partim ſuapte fortuna quadam ad ingentis incrementa gloriae celebratus.* Nam MS. Codicem horum librorum ſaepe contractione vitioſa verborum peccare, iam aliquoties notavimus. vid. ad c. 63. ubi *reditus* pro *rediturus* etc. et III, 17. extr. Fruſtra ſaepe in Lexicis et indicibus laudatur hic nominativus, ut *locus celebris* in Indice Quintiliani, et in Theſauro latinae Linguae; *celebris Deus* ex Tibullo etc. cum in locis iis, qui laudantur, caſus obliqui ſint. Sic Liv. XXVII, 1. *equeſtris tumultus*, ſed edd. quaedam vett. *equeſtres*, quod factum videtur ex *equeſter.* Similiter XXVII, 42. *equeſtris terror.* MSS. Put. Cantabr. *eques*, quod Salmaſius et Iac. Gron. recte putant factum ex *equeſter*, idque reſtituit Drakenb. *Celebris* tamen in omnibus edd. eſt etiam XIII, 47. XIV, 19. unde et h. l. nihil mutare auſus ſum.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER TERTIVS.

Breviarivm Libri.

Agrippina cum Germanici reliquiis Brundiſium, inde Romam pervenit. eae tumulo Auguſti illatae, et funus ductum. Druſus in Illyricum redit. Cn. Piſo cum Romam rediſſet, veneni et Maieſtatis poſtulatur. dicta cauſſa, cum omnia inſenſa et infeſta experiretur, manus ſibi adfert. Tacfarinas bellum in Africa renovat: quod opprimitur a L. Apronio proconſule. Lepida Aemilia adulterii et veneni deſertur, damnaturque. Papia Poppaea lex ad id tempus aſperius exercita, mollitur a Tiberio, et nexus eius exſolvuntur. Iterum Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandae Iunius Blaeſus deligitur. Equites aliquot Romani Maieſtatis damnantur. Galliae rebellant, ducibus Iulio Sacroviro et Iulio Floro. infeliciter: quia a legionibus Germanicis copiae earum caeſae, et ipſae ad vetus iugum retractae. C. Lutorius eques, Maieſtatis damnatus, in carcere exanimatus eſt. Cura luxus coërcendi coepta, et omiſſa. Druſus Tribuniciam poteſtatem accipit. Flamen Dialis vetitus provinciam ſortiri. Aſyla Graecorum luſtrata et repurgata. C. Silanus repetundarum et Maieſtatis damnatus. Tacfarinatem Iunius proturbat, et fratrem eius capit. Iuniae illuſtris feminae mors et funus. Haec triennio geſta,

M. VALERIO ET M. AVRELIO COSS.
TIBERIO IMP. IV. ET DRVSO NERONE II. COSS.
C. SVLPICIO ET D. HATERIO COSS.

Nihil

1 A.V. 772. A.C. 19. Nihil intermiſſa navigatione hiberni maris, Agrippina Corcyram inſulam advehitur, litora Calabriae contra ſitam. Illic paucos dies componenendo animo inſumit, violenta luctu, et neſcia tolerandi. Interim, adventu eius audito, intimus quiſque amicorum, et plerique militares, [1] ut quique ſub Germanico ſtipendia fecerant, multique etiam ignoti, vicinis e municipiis, pars officium in principem rati, plures illos ſecuti, ruere ad oppidum Brundiſium; quod naviganti celerrimum [2] fidiſſimumque adpulſu erat. Atque, ubi primum ex alto viſa claſſis, completur non modo portus et [3] proxima maris, ſed moenia ac tecta, quaque longiſſime proſpectari poterat, moerentium turba et rogitantium inter ſe, *ſilentione, an voce aliqua egredientem exciperent?* neque ſatis conſtabat, quid pro tempore foret: cum claſſis paullatim [4] ſucceſſit, non alacri, ut adſolet, remigio, ſed cunctis ad triſtitiam compoſitis. Poſtquam [5] duobus cum liberis, feralem urnam tenens, egreſſa navi, [6] defixit oculos: idem omnium gemitus: neque diſcerneres, proximos, alienos, virorum feminarumve planctus: niſi quod

COMMENTARIUS.

1 *Ut quique.*] Sic cum I. Gronovio reſtitui, quod praeter citatos ipſi libros habet etiam ed. Rhenani, Gryphii. Alii, I. F. Gron. Ryckius *quiſque.*

2 *Fidiſſimumque.*] Sic praeter libros I. Gronovio laudatos, Rhenanus. Male irrepſerat *fideliſſimum*, quod verbum illi etiam alibi a librariis et operis typographicis ſubſtitutum eſt.

3 *Proxima maris.*] Legendum *mari* cenſent Muretus, Freinshemius, Ryckius. Sane *proxima maris* proprie ſunt pars maris proxima, non loca mari vicina.

4 *Succeſſit* etc.] Portum ingreſſa eſt. *Succedere tectis* et ſimilia frequenter apud Virgilium inprimis, et alios. Sic etiam *ſubire* idem Virgilius Aen. V, 281. *velis ſubit oſtia plenis:* ubi Burmannus e Plinio, IX. Ep. 26. laudat *ſubire portum.* Ceterum locus Virgilianus maxime illuſtrat noſtrum. Sergeſti navis amiſerat remorum unum ordinem. Hinc tarde movebatur. Sed ut, de more, alacriter portum ingrederetur, *Vela facit tamen et plenis ſubit oſtia velis:* velificatione uſus, pro remigatione. Illuſtrant etiam, quae viri docti de formula *inhibere remis*, quod faciunt ingreſſuri portum, dixere. Gronov. Obſ. IV, 26. et alii ad Cic. Att. XIII. 21.

5 *Duobus cum liberis.*] Iulia, in inſula Lesbo anno ſuperiori nata, vid. II, 54. et filio, neſcio quo.

6 *Defixit oculos.*] Arbitror intelligi oculos in terram defixos, de more triſtium, e Virgil. Aen. VI, 469.

7 Et

quod comitatum Agrippinae, longo moerore feſſum, obvii [7] et recentes in dolore anteibant. Miſerat duas praetorias cohortes Caeſar, addito, *ut* [1] *magiſtratus Calabriae, Apulique, et Campani, ſuprema erga memoriam filii ſui munera fungerentur.* Igitur tribunorum, centurionumque humeris cineres portabantur: praecedebant [2] incompta ſigna, verſi faſces: atque ubi colonias transgrederentur, atrata plebes, [3] trabeati equites, pro opibus

A. V. 772. A. C. 19. 2

7 *Et recentes in dolore.*] Bongarſius deleri volebat *in*, ut I, 41. *recens dolore et ira*, aut ut referretur ad *ante ibant.*

1 *Magiſtratus Calabriae.*] Municipales duumviros, quinqueviros, et ſimiles interpretatur Muretus. Recte.

2 *Incomta ſigna.*] De ornatu ſignorum dixi in lib. I. De verſis faſcibus, res ſic habet. In dolore quia omnia fieri praeter morem amant: etiam lictores faſces praeferebant inverſos. Pedo in Eleg. ad Liviam, 142.

Quos primum vidi faſces, in funere vidi:
Et vidi verſos, indiciumque mali.

Statius Thebaidos VI.

- - *verſis ducunt inſignibus ipſi*
Graiugenae reges.

Nec faſces ſolum ſuos lictores, ſed milites invertebant etiam ſcuta et arma. Virgilius:

- - *et verſis Arcades armis.*

manentque in militia noſtra hodie veſtigia eius ritus. Adde, quod non indignum monitu, verſionem hanc armorum, non luctus ſolum notam fuiſſe, ſed etiam transfugii et defectionis. Ammianus lib. 26. *Eumque ſecuti complures, iam gladios quatientes et pila, ad Imperatorem transeunt, cum vexillis ſcuta perverſa geſtantes: quod defectionis ſignum eſt apertiſſimum.* Sed quare hic, aut unde Faſces? neque enim populi Romani magiſtratus adfuiſſe video. Reſpondeo, ſigna quidem Praetorianorum fuiſſe: at faſces ipſius Germanici defuncti, qui cineribus praeferebantur, inſignia nuper poteſtatis. Addo, quod Deſignatores lictores ſuos habere ſoliti, qui funeris ordinem et ſolennia curabant. *Lipſius.*

3 *Trabeati equites.*] Trabea quid ad luctum? nihil. imo contra utebantur ea in diebus ſolennibus laetiſque, ut equitum Tranſvectione: quod Dionyſius notat. Sed et Domitiano decretum per honorem, ut quotiens conſulatum gereret, *equites Romani, quibus ſors obtigiſſet, trabeati, et cum haſtis militaribus praecederent eum, inter lictores apparitoreſque.* Denique nuſquam trabea in luctu? equiteſque Romae toga pulla uſi in funere, ut reliqui cives. Credo igitur veſtem hanc trabibus purpurae intextis (id enim trabea) ſumptam hic, non doloris indicium, ſed ordinis: ad diſcriminandum, inquam, in coloniis equitem a plebe, et ſplendorem funeri conciliandum, trabeae ſumptae. Illae enim propriae equitum: (nam Grammaticorum inventa hic non moror, qui faciunt etiam regum, ducum, augurum) et ideo *Trabeata agmina*, ipſi equites Statio, in Epulo Domitiani:

Hic cum Romuleos proceres, trabeataque Caeſar
Agmina, mille ſimul iuſſit diſcumbere menſis.

et in v. Silvarum ad Criſpinum: quem locum fuſius adſcribam, quia mei eget.

- - *non te ſeries inhonora parentum,*

Obſcurum

A.V. 772. A.C. 19. bus loci, veſtem, odores, aliaque [4] funerum ſolennia, cremabant. etiam quorum [5] diverſa oppida, tamen obvii, et victimas atque aras Diis Manibus ſtatuentes, lacrimis et conclamationibus dolorem teſtabantur. Druſus Tarracinam progreſſus eſt, cum Claudio fratre, liberiſque
A.V. 773. A.C. 20. Germanici, qui in urbe fuerant. Conſules, M. Valerius et [6] C. Aurelius (iam enim [7] magiſtratum occoeperant) et ſenatus, ac magna pars populi viam complevere, [8] disiecti, et, ut cuique libitum, flentes. [9] aberat quippe adulatio,

Obſcurum proavis, et priſcae lucis egentem
Plebeia de ſtirpe tulit. non ſanguine cretus
Turmali trabeque ac remis, et paupere clavo
Auguſtam ſedem et Latii penetrale Senatus
Advena pulſaſti: ſed praecedente tuorum
Agmine.

Vere enim emendo, *non ſanguine cretus Turmali*, *trabeaque Remi*, *nec paupere clavo.* id eſt, non tu ex plebe ſatus, imo nec ex ordine equeſtri. quem deinde deſcribit tribus notis, luxuria non indecora ingenii, ut ſolet in illo poëta. *Turmalem ſanguinem* vocat; quia propriae equitum Turmae: *Trabeam Remi*, quia ii trabeati, exemplo regum: *Pauperem clavum*, id eſt, anguſtum et artum, qui ordinis equeſtris. *Lipſius.* Quae de trabea hic diſputantur, partim confirmantur, partim emendantur a Rhubenio de Lato Clavo, I, 5. p. 28. De uſu trabeae in funere Germanici Lipſio conſentit Ferrar. de Re Veſtiar. P. II. L. I. c. 6. extr.

4 *Funerum ſolennia.*] Obſerva hunc ritum, quod alibi defunctis, et uſto iam cadavere, nihilominus non Aras tantum ſtatuebant, ſed ſtruebant et accendebant Rogos, quaſi verum ibi funus et cadaver eſſet. Oſtendit hic locus, et Senecae ad Marciam, cap. 3. de Druſo, huius parte, qui in Germania obierat, et reliquiae item relatae: *Mater longo itinere reliquias Druſi ſui proſecuta, tot per omnem Italiam ardentibus rogis, quaſi toties illum amitteret.* Ait, *per omnem Italiam:* in coloniis nempe et municipiis qua tranſibant: ut hic. *Lipſius.*

5 *Diverſa oppida.*] Vid. dicta ad II, 60.

6 *C. Aurelius.*] Sic. Cod. Flor. edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, Gryphii. *M.* eſt ex emendatione ducta e Catalogo Coſſ. in Dionis libris, et Caſſiodoro, quorum, ut recte iudicat Iac. Gronovius, non eſt ea auctoritas, ut propterea aliquid in Tacito contra Cod. ſcriptum debeat mutari.

7 *Magiſtratum occoeperant.*] Ergo Ianuario haec menſe geſta. *Lipſ.*

8 *Disiecti.*] Satis hoc mirum, ubi Coſſ. et Senatus; qui ſolent ordine et compoſite incedere ſive ſtare. Sed hic apparet aliter factum, ſparſoſque fuiſſe. an quia ſponte venerant? an id quoque teſtando dolori? cui confuſio videtur adhaerere, nec decori cura. *Lipſius.* Poſſis etiam ad ſolum populum referre.

9 *Aberat quippe adulatio.*] Reddit rationem, quare incompoſiti, ſine arte, ſine ambitione, atque ut natura dabat, doluerint. nempe quia et vere lugebant, ſibi lugebant, non principi, ſuo dolori dabant, non alieno commodabant et venditabant lacrimas: dolendo non adulabantur Tiberium, quippe quem nemo ignorabat gaudere morte

adulatio, gnaris omnibus, laetam Tiberio Germanici mortem male diſſimulari. Tiberius atque Auguſta publico abſtinuere, inferius maieſtate ſua rati, ſi palam lamentarentur, an, ne, omnium oculis vultum eorum ſcrutantibus, falſi intelligerentur. [1] Matrem Antoniam non [2] apud auctores rerum, non [3] diurna actorum ſcriptura, reperio, ullo inſigni officio functam; cum ſuper Agrippinam, et Druſum, et Claudium, ceteri quoque conſanguinei nominatim perſcripti ſint: ſeu valetudine praepediebatur, ſeu victus luctu animus magnitudinem mali [4] perferre viſu non toleraverit. facilius crediderim, Tiberio et Auguſta, qui domo non excedebant, cohibitam, ut [5] par moeror, et matris exemplo avia quoque et patruus attineri viderentur. Dies, quo reliquiae tumulo Auguſti inferebantur, modo [1] per ſilentium vaſtus, modo

3 A. V. 773. A. C. 20.

4

morte Germanici, utcumque triſtitiam fingeret. *Gronovius*.

1 *Matrem Antoniam.*] Haec illa eſt Antonia Druſi, quam Plinius ait, numquam ſpuiſſe: illa, quam Valerius mire laudat a continentia et amore in coniugem, lib. 4. cap. 3. *Lipſius*.

2 *Apud auctores rerum.*] Sic hoc ipſo libro, c. 30. *C. Salluſtius Romanarum rerum florentiſſimus auctor.*

3 *Diurna actorum ſcriptura.*] De actis diurnis abunde dictum a nobis ad Suetonium Excurſ. I. Dixit autem inverſe pro *diurnorum actorum ſcriptura*, cuius formae multa exempla apud proſaicos huius aetatis. vid. dicta ad eundem Sueton. Excurſ. IX. add. ad IV, 32.

4 *Perferre viſu non toleravit.*] *Viſu* eſt ablativus abſolutus, pro *ſi videret*, ut c. 14. Sed qui modus loquendi: *perferre toleravit? Perferre* et *tolerare* idem eſt. Niſi *toleravit* idem eſt, quod *auſa eſt*, quod non puto. τὸ *perferre* pro inſititio habendum videtur, quo in margine quis τὸ *toleravit* explicavit. Sed tamen et ſic duriuſculum eſt, *magnitudinem non toleravit*, pro, non putavit ſe tolerare poſſe. An fieri poſſit, *non ſperavit?*

5 *Par moeror, et, m. e.*] Heinſius concinnius fore putat: *pari moerore et m. e.* Non puto. In *par moeror* intell. *videretur*.

1 *Per ſilentium vaſtus.*] Pichena malebat *vaſtum*. At mihi falli vir optimus videtur. Nam ſi *vaſtum ſilentium* accipimus, tam dies inquies fuit ſilentio quam ploratibus. At quid eſt *per ſilentium inquies?* Apud Ovidium in regia Somni *Muta quies habitat*. Apud Statium *preſſiſque ſilentia pennis Muta ſedent*. Si ἀντὶ τῦ *inquies* apud Tacitum eſſet *varius*, tolerarem. At Tacitus utrique proprium aſſignat verbum. *Dies magna* dicitur, qua magna res geſta eſt: *dies fauſtus*, quo quid feliciter evenit. Sic *dies faſtus per ſilentium* eſt pars diei ſilentium habens, quaſi in vaſta ſolitudine. Interdum prae nimio dolore ſtupentes conticuerant et in tanta multitudine erat ſilentium loci vaſti et deſerti: interdum ploratus quietem turbabat. Sic cap. 9. *die frequenti*, eſt parte diei, qua hominum frequentia in publico verſatur. *Gronovius*.

Digitized by Google

A.V. modo ploratibus inquies: plena urbis itinera, [2] conlu-
773. centes per campum Martis faces. illic [3] miles cum armis,
A.C. 20. [4] ſine inſignibus magiſtratus, [5] populus per tribus, *con-
cidiſſe Rempub. nihil ſpei reliquum*, clamitabant; prom-
ptius apertiuſque, quam ut meminiſſe imperitantium cre-
deres. Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quam
ſtudia hominum accenſa in Agrippinam; cum *decus pa-
triae*, [6] *ſolum Auguſti ſanguinem*, [7] *unicum antiquita-
tis ſpecimen* appellarent, verſique ad coelum ac deos *in-
tegram illi ſubolem, ac* [8] *ſuperſtitem iniquorum*, precaren-
5 tur. Fuere, qui [1] *publici funeris pompam* requirerent,
comparарentque, *quae in Druſum, patrem Germanici,
honora et magnifica Auguſtus feciſſet. ipſum quippe aſper-
rimo hiemis* [2] *Ticinum uſque progreſſum, neque abſceden-
tem*

2 *Conlucentes per campum.*] Dixit ad mortem priſcum: quo ii, qui funus proſequebantur, cereos manibus geſtabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuiſſe eo cenſet, quia noctu olim cadavera ſolita efferri. Super hoc more EXCVRS. in *A. Lipſius.*

3 *Miles cum armis.*] Sic lib. I, 8. *Die funeris milites velut praeſidio ſtetere.* Gronovius. Sic etiam Muretus. Non credo. Etiam funeri Druſi milites cum armis adfuere, ſed non praeſidii cauſſa, verum ut cum populo exſequias celebrarent. Albinovanus ad Liviam v. 217. *Armataeque rogum celebrant de more cohortes: et pedes exſequias reddit equeſque duci.*

4 *Sine inſignibus Magiſtratus.*] Id eſt, ſine toga praetexta, ſine anulis, ſine lato clavo. Quae omnia accurate mihi dicta in ſcripto de funeribus ſingulari. *Lipſius.*

5 *Populus per tribus.*] An in tribus diviſus et digeſtus, ut unaquaeque tribus ſuum proprium locum haberet? Non puto. Videtur intelligi ſimpliciter populus univerſus, et modus loquendi adhibitus iſte, ut prioribus membris aptius reſponderet ultimum.

6 *Solum Auguſti ſanguinem.*] Non vere: plures erant, ut Lepidi et Silani, ex Iulia nepte; ſed reliquos velut degeneres, credo, arguunt, hanc ſolam Auguſto dignam. *Lipſius.*

7 *Vnicum antiquitatis ſpecimen.*] Perfectiſſimum exemplar antiquae virtutis femineae apud Romanos formam loquendi copioſe illuſtrat, more ſuo, Broukhuſius ad Propertium, p. 487.

8 *Superſtitem iniquorum.*] Forſitan *inimicorum*, Rhenanus. Hodie notiſſimum eſt, *iniquos* etiam inimicos dici. *Dii iniqui* ſunt inimici, adverſi, irati, ut exemplis non ſit opus.

1 *Publici funeris pompam.*] i. e. Talem, qualis eſſe deberet in funere publico, qualis in funere Druſi fuiſſet, ut facile patet e ſequentibus. ſic recte Freinſhemius et alii. Non poſuiſſem haec, niſi Vertran. ad h. l. nota doceret, poſſe alicui haec obſcura videri et male intelligi. De funere publico alio loco dicetur.

2 *Ticinum uſque.*] Vide quaedam non vulgata apud Valerium Maximum, lib. 5. cap. 5. *Lipſius.*

tam-

tem a corpore, ſimul urbem intraviſſe: circumfuſas lecto A. V.
³ *Claudiorum Liviorumque imagines: defletum in foro,* 773.
laudatum pro roſtris: cuncta a maioribus reperta, aut A. C.
quae poſteri invenerint, cumulata. At Germanico ne ſolitos quidem, et cuicumque nobili debitos honores, contigiſſe. 20.
⁴ *Sane corpus, ob longinquitatem itinerum, externis terris quoquo modo crematum: ſed tanto plura decora mox tribui par fuiſſe,* ⁵ *quanto prima fors negaviſſet.* ⁶ *non fratrem, niſi unius diei via, non patruum, ſaltem porta tenus, obvium. ubi illa* ⁷ *veterum inſtituta? prae-*

poſitam

3 *Claudiorum Iuliorumque imagines.*] Druſus hic in Iuliam familiam *ne adoptione quidem* venit. unde ergo in pompa funebri imagines illi gentis Iuliae? niſi forte quia mater deducta in domum Auguſti. Haec et talia de ſummo pectore dici poſſunt; at mihi nondum eviluit coniectura mea, *Liviorum*. Cauſſa duplici. primum, non praepoſuiſſet Claudios Iuliis Tacitus. Id nefas. deinde cum a patre latae imagines, cur omiſſae a matre, quae praeſertim antiquae, et multae? *Lipſius.* add. Quaeſ. per Epiſt. III, 4. Sic et Muretus, Freinshemius, et alii. *Iulii* et *Livii* ſaepe in libris ſcriptis permutantur, ut ap. Liv. XXII, 35. Eſt haec emendatio, mea opinione, ita certa, ut eam in textum receperim, etſi e nota Ryckii intellexi, tamen alicui vulgatum rectum videri poſſe. Quamquam eius ratio admodum levis. Nec quiſquam poterit docere, vitricorum imagines, omiſſis maternis, in funeribus praelatas; eſtque id credere perabſurdum. Ceterum, qui *Iuliorum* defendere, et nos reprehendere volet, id debebit docere. Fruſtra obloquitur etiam Matius *Opinion. I, 19.* qui conatur oſtendere, adoptatum in Iuliam familiam Druſum. Ea omnia falſiſſima ſunt. Nec magis valet Cl. Broterii ratio, qui ob Auguſti benevolentiam dicit Iuliorum imagines praelatas. Sit ita. Sed an propterea Liviorum imagines remotae: ſaltem et hae debebant commemorari.

4 *Sane corpus.*] Ferendum eſſe, quod corpus ſine ſolita magnificentia crematum; quia procul Roma id factum ſit. XI, 23. *fruerentur ſane vocabulo civitatis.*

5 *Quanto prima.*] Legendum, *quando*, putabat Muretus. male. Dixit more ſuo, pro: quanto magis ab initio, ſtatim poſt mortem, fors negaviſſet debitos honores ſepulturae. v. ad I, 57.

6 *Non fratrem.*] Scribe, *fratres.* niſi ſui et hiſtoriae oblitus Tacitus. Duo enim Germanico ſuperſtites fratres, Claudius natura, adoptione Druſus, ſemperque eo nomine etiam hunc noſter inſignit. Scripſit autem ſupra, Druſum et Claudium Tarracinam uſque progreſſus. *Lipſius.* Mirifici ſunt homines eruditi in defendenda vulgata: Claudium non pro homine habitum; qui tamen ſupra memoratur: per invidiam unum commemoratum: quaſi hoc eſſet invidiam facere, ſi aperte mentiaris. Supra II, 71. etiam commemoratur *frater:* ſed ibi alia ratio eſt, ut ibi dixi. Vna ratio vulgatae defendendae eſt, ſi dicas intelligi *ullum, aliquem:* Sed Lipſium verum vidiſſe puto.

7 *Veterum inſtituta.*] Bene inſtituta dixit, quia idoneis de cauſſis, et virtutis ſtudii iniiciendi cauſſa mores iſti recepti, ut praeclare demonſtrat Polybius L. VI. c. 51. quem

A.V. 773. A.C. 20. *poſitam* [8] *toro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, et laudationes et lacrimas,* [9] *vel doloris imitamenta?* [1] Gnarum id Tiberio fuit; utque premeret vul-
6 gi ſermones, [2] monuit edicto: *Multos inluſtrium Romanorum ob Remp. obiiſſe; neminem tam flagranti deſiderio celebratum.* [3] *idque et ſibi et cunctis egregium, ſi modus adiiceretur.*

c.51. quem locum velim legi in primis a tironibus.

8 *Toro effigiem.*] Ritum fuiſſe arbitror, ut ſi cadaver adhuc vegetum et coloratum, ipſum in toro ſive lecto oſtenderetur: ſin autem (ut in peregre functis, aut diu functis) aut non eſſet cadaver, aut decore proponi non poſſet, tum effigies cerea eius loco in lecto oſtenderetur. Colligo ex hoc loco, tum Dionis de Auguſto, qui Nolae obierat: *lectus erat*, inquit, *ex auro et ebore, purpureis auratiſque ſtragulis: in cuius ima parte cadaver arcae incluſum latebat; effigies autem eius cerea, triumphali habitu ſupra apparebat.* Idem in Pertinacis funere, quod ei Severus ſollenniter duxit, adnotavit idem ſcriptor et in ipſius Severi Herodianus, L. IV. init. *Lipſius.* Ceterum Muretus, Grotius, Ryckius ſcribi volunt *propoſitam:* quod eſt verbum proprium in hac re: Graeci dicunt ſimiliter προτιθέναι, ut Herodianus l. c. Verum puto. Sic noſter Hiſt. I, 78. *fuere qui imagines Neronis proponerent*, ubi v. Gronov. et in Diatr. in Stat. c. 6. Praepoſitiones *pro* et *prae* in compoſitis centies permutantur in libris. Saltem longe melius hoc, quam Iac. Gronovii *repoſitam* e Virgil. Aen. VI. *membra toro defleta reponunt.* *Propoſitam* etiam probat Heinſ. in Obſ. Miſc. l. c. p. 388. quem etiam vid. ad Petron. c. 40. ubi ſi quis vellet ſcribi *toralia repoſuerunt toris*, facilius probarem, quam in h. l.

9 *Vel doloris imitamenta.*] Simile in Claudii funere, lib. XIII, 4. *Ceterum peractis triſtitiae imitamentis.* Lipſius. *Vel* non disiunctive capio cum Freinshemio, ſed pro *ſaltem.* Senſus eſt, ut ſi non vero dolore moverentur, ſaltem imitarentur ſimularentque dolorem. Nam iſtis ipſis rebus, quae commemoratae ſunt, imitari dolorem ſolent, eaedemque l. c. imitamenta doloris dicuntur.

1 *Gnarum id Tiberio fuit.*] Delendum putat Muretus verbum *fuit.* Sic lib. I, 5. *gnarum id Caeſari.* item II, 20. *nihil ex iis incognitum Caeſari.* Sed nulli tali legio ſe adſtrinxit Tacitus, omittens interdum hoc verbum, interdum addens. Non bene viri docti, quod ſemel aut aliquoties dixit Tacitus, id eum ubique ac ſemper cogunt dicere. Nemo ita in dicendo ac ſcribendo conſtans, ac ſemper ſibi ſimilis eſt.

2 *Monuit edicto.*] Ita moris aetate illa, ut Princeps populum peccantem aut exorbitantem alloqueretur per libellum, coërceretque. Eo reſpicit metaphora ſcita Senecae, epiſt. XCV. *Praecepta ſapientiae, quae affectus noſtros velut edicto coërcent et obligant.* et cave quidquam ibi mutes. *Lipſius.*

3 *Idque et ſibi et cunctis.*] An non magis, *et functis?* in vulgata mihi frigus. *Lipſius.* Mihi multo maius frigus in τῷ *functis.* Quid enim? an *functis* vel mortuis egregium erat, quod nemo eorum tam flagranti deſiderio celebratus eſſet? Immo et ſibi, inquit, honeſtum decenſque eſſe, et omnibus, qui ſic Germanicum deſiderarent. Maluit autem dicere *cunctis*, quam *populo Romano*, quia mox voce *populi* uſurus erat. Nam gravi luctu et ſibi

adiiceretur. [4] *non enim eadem decora principibus viris et* A. V. 773.
imperatori populo, quae modicis domibus aut civitatibus. A. C. 20.
conveniſſe [5] *recenti dolori luctum, et ex moerore ſolatia: ſed referendum iam animum ad firmitudinem; ut quondam divus Iulius, amiſſa unica filia, ut divus Auguſtus, ereptis nepotibus,* [6] *abſtruſerint triſtitiam. Nil opus vetuſtioribus exemplis: quotiens populus Romanus clades exercituum, interitum ducum,* [7] *funditus amiſſas nobiles familias conſtanter tulerit. Principes mortales Remp. aeternam eſſe. proin repeterent ſolennia; et,* quia ludorum [8]

P 3 Megaleſium

et ſibi honorem habitum ſignificat, cui proximus erat Germanicus, et ipſos lugentes laudem mereri, quod ſic teſtarentur, quanti virtutes eius facerent. *Gronovius.* Recte Gronovius. Sed *idque* eſſe vitioſum ſuſpicor, pro eoque legendum *itaque.* Clarum enim videtur, e conſuetudine maiorum colligi, quid deceat.

4 *Non enim eadem decora.*] Sententia commoda. non eadem decere Principes viros primoreſque in republica, et ipſum Imperatorem; eadem, inquam, quae populum. Huic luctum permitti, at non illis. Plane hoc ipſis Tiberii verbis quaſi expreſſum voluit Pedo, illius aevi poëta, v. 347.

Non eadem vulgusque decent, et culmina rerum.

Ennius poëta, apud D. Hieronymum:

Plebs hocce regi antiſtat; in loco licet
Lacrimare plebi, regi honeſte non licet.

Similia Euripides in Iphigenia, ubi Agamemnon profatur:

Ἡ δυσγένεια δ' ὡς ἔχει τι χρήσιμον;
Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει
Ἄνολβα τ' εἰπεῖν. Τῷ δὲ γενναίῳ φύσιν
Ἄναντα ταῦτα. Τῷ τ' ὄχλῳ δουλεύομεν.
Ἐγὼ γὰρ ἐκβαλεῖν μὲν αἰδοῦμαι δάκρυ.

Plebeia ſors quam praeſtat alibi nobili?
Collacrimare namque iis facile licet,
Et miſera fari verba. Contra, nobili
Haud facilia iſta. namque plebi nos damus,
Ideoque lacrimare vereor et pudet.

At vero in Taciti verbis, legebam olim: *Non enim decora eadem Principibus viris et imperatori populo. Modicis domibus,* etc. Populus imperator et princeps, Romani ſunt: ideoque contra, de *modicis civitatibus* mox ſequitur. Probat Pichena, ſed hoc amplius vellet: *Populo, quae mod. d. a. civitatibus, Conveniſſe,* etc. *Lipſius.* Olim erat: *et imperatori populoque. modicis d. a. civitatibus conveniſſe* etc. quod nunc eſt in textu e MS. unico reſtitutum a Pichena.

5 *Recenti dolori.*] Sic MS. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus, quod cur mutaretur, nulla neceſſitas fuit. Itaque reſtituimus, pro *dolore.*

6 *Abſtruſerint.*] Acidalius coniiciebat: *abſterſerint.* fruſtra, ut opinor. Vulgatum exquiſitius eſt.

7 *Funditus amiſſas nobiles.*] Reſpicit Fabiam familiam, et vulgarem traditionem ſequitur, de qua videndus Perizon. Animadv. Hiſt. c. 5. p. 193. ſ.

8 *Megalenſium ſpectaculum ſuberat.*] Vides ergo multum temporis intercesſiſſe,

A.V. 773. A.C. 20. Megaleſium ſpectaculum ſuberat, *etiam voluptates reſumerent.* Tum, exuto iuſtitio, reditum ad munia; et Druſus Illyricos ad exercitus profectus eſt, erectis
7 omnium animis [1] petendae e Piſone ultionis, et crebro queſtu, *quod* [2] *vagus interim, per amoena Aſiae atque Achaiae, adroganti et ſubdola mora ſcelerum probationes ſubverteret.* Nam vulgatum erat, *miſſam*, ut dixi, *a Cn. Sentio famoſam veneficiis Martinam, ſubita morte Brundiſii exſtinctam, venenumque nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore ſigna ſumpti exitii reperta.*
8 At Piſo, praemiſſo in urbem filio, datiſque mandatis, per quae Principem molliret, ad Druſum pergit: [1] quem haud fratris interitu trucem, quam remoto aemulo aequiorem ſibi ſperabat. Tiberius, quo integrum iudicium oſtentaret,

interceſſiſſe, a die mortis Germanici. Nam mortuus ipſe extremo Novembri. quod facile colligo ex Suetonii verbis ſcribentis: *Et ut fato functum palam factum eſt, non ſolatiis ullis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: duravitque etiam per feſtos Decembris menſis dies.* id eſt, per Saturnalia, quae medio Decembri. At Megalenſium ſpectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Aprileis. per quas, LVDI. MATRI. MAG. ut in Kalendario notatum. *Lipſius.* In Cod. MS. eſt *Megaleſium*, et in edd. veteribus: itaque reſtitui. Sic et in aliis auctoribus boni libri ſcripti et editi habent. vid. copioſe de hac ſcriptura dicentem Dukerum V.C. ad Livium XXXIV, 54. Ceterum miror Ryckio τὸ *ſuberat* ſuſpectum eſſe, et pro eo velle reſcribi *ſubierat*, quod *ſubeſſe*, pro inſtare, non reperiatur. Si *ſubire* eſt prope accedere, adpropinquare, cur non *ſubeſſe* prope eſſe, adeſſe: et ſic Plancus ad Cic. X, 20. *ſubeſſe* propinquis locis.

1 *Petendae e Piſone ultionis.*] Freinshemius coniicit, *ſpe petendae* etc. Heinſius *ultioni:* ſed deinde corrigit ſe, et vulgatam defendit aliis Taciti locis c. 9. 27. 41. quibus alia addi facile poſſent. Ita intelligendum *cauſſa*. Sed an dicimus: *erecti ſunt animi propter petendam ultionem?* Immo, *in ultionem, ad petendam ultionem.* Liv. XXI, 20. *erecti in expectationem belli.* Cic. Phil. IV, 5. *erecti ad libertatem recuperandam.* Sed pro eo dices tu quidem *libertati recuperandae*, ſtilo Taciti, non *propter libertatem recuperandam.* Ceterum Freinshemii coniecturam veram puto. Literae *ſpe* ſemel, in antiquis libris ſcriptae bis legendae erant: cuius negligentia aut inſcitia et alia loca corrupta. Sperabant Druſum ultionem ſumturum a Piſone: ecce ille abit ad exercitum.

2 *Vagus interim.*] Heinſius coni. *itinerum.* Fruſtra.

1 *Quem haud fr. int. t. quam.*] Pro, *non tam.* ellipſeos τοῦ *tam* in hac conſtructione, etiam alia exempla notata Mureto ad h. l. v. Cortius ad Sall. Iug. c. 100. et Drakenborchius ſaepe ad Livium. Similiter noſter loquitur infra c. 17. Et XIII, 22. *tam* ante *quam* aberat a Cod. Budenſi.

2 *Sueta*

oſtentaret, exceptum comiter iuvenem, [2] ſueta erga filiosfamiliarum nobiles liberalitate auget. Druſus Piſoni, *ſi vera forent, quae iacerentur, praecipuum in dolore ſuum locum*, reſpondit; *ſed malle falſa et inania, nec cuiquam mortem Germanici exitioſam*. Haec palam, et vitato omni ſecreto: neque dubitabantur [3] praeſcripta ei a Tiberio, cum incallidus alioqui et facilis iuventa, ſenilibus tum artibus uteretur. Piſo, Dalmatico mari tramiſſo, relictiſque apud Anconam navibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adſequitur legionem, quae e Pannonia in urbem, dein praeſidio Africae, ducebatur. eaque res agitata rumoribus, *ut in agmine atque itinere crebro* [1] *ſe militibus oſtentaviſſet*. Ab Narnia, vitandae ſuſpicionis, an, quia pavidis conſilia in incerto ſunt, Nare ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo Caeſarum adpulerat; [2] dieque, et ripa frequenti, magno clientium agmine ipſe, feminarum comitatu Plancina, et [3] vultu alacres inceſſere. Fuit inter inritamenta invidiae domus foro imminens, [4] feſta

A. V. 773. A. C. 20.

9

P 4

2 *Sueta erga fil.*] Mos igitur fuit, Principem donare aliquid filiis Praeſidum, qui e provinciis redirent, atque ipſum adirent. Exempla velim notari. *Lipſius.*

Erga filiosfamiliarum.] *Filiosfamiliarum*, una voce legendum monuit *Mercerus*, et recepit Pichena. In Cod. Flor. ſic eſſe teſtatur Iac. Gron. Vett. edd. habent *filios familiarium*.

3 *Praeſcripta et a Tiberio.*] Melius, *praeſcripta ei.* Lipſius.

1 *Se militibus oſtentav.*] Quod alias dicitur *venditare*, *iactare*, h. l. *oſtentare* dixit: Verbis factiſque legionis gratiam captaſſet.

2 *Die frequenti.*] Sc. caſu aliquo, ut ap. Sueton. Calig. c. 15. ubi v. dicta.

3 *Vultu alacres inceſſere.*] Ut ille ap. Livium II, 61. Appius, et alii contemnentes accuſationem. v. Sueton. Tiber. c. 2.

4 *Feſto ornatu.*] Ob laetitiam domini redeuntis. Ornatum feſtum intellegit laurum et lucernas. Iuvenalis:

Ornentur poſtes, et grandi ianua lauro.

De lucernis vide quae notavi in Electis, cap. 3. et adde egregium Arriani locum in Sermonibus Epicteti, libro 1. cap. 19. Ἠξίωται δημαρχίας. πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται, ἄλλος τὰς ὀφθαλμὰς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. Ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἁπτομένους. ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. Id eſt: *Tribunatum aliquis adeptus eſt. omnes obvii gratulantur, alius oculos, alius collum oſculatur, ſervi manus. Domum venit, invenit collucentes lucernas. in Capitolium aſcendit, ſacrificat.* Idem libro 2. Τέκνον, ἂν σωθῇς, ἅψω λύχνους. ταῦτ᾽ ἐστὶ τὰ τοῦ φιλοσόφου. Μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσθαι σωθέντι, τοιούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. Nec lucernas ſolum in diebus eiuſmodi

A. V. 773. A. C. 20. feſta ornatu, conviviumque et epulae, et celebritate loci nihil occultum. Poſtera die Fulcinius Trio Piſonem apud conſules poſtulavit. contra Vitellius ac Veranius,

10 ceterique, Germanicum comitati, tendebant, *nullas* [1] *eſſe partes Trioni; neque ſe accuſatores, ſed rerum indices et teſtes, mandata Germanici perlaturos.* Ille, dimiſſa eius cauſſae delatione, *ut priorem vitam accuſaret,* obtinuit petitumque eſt a principe, [2] *cognitionem exciperet*: quod ne reus quidem abnuebat, ſtudia populi et patrum metuens; contra, *Tiberium ſpernendis rumoribus validum, et conſcientiae matris innexum eſſe: veraque aut in deterius credita,* [3] *iudice ab uno facilius diſcerni: odium et invidiam apud multos valere.* Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipſe fama [4] diſtraheretur. Igitur, paucis familiarium adhibitis, minas accuſantium, et hinc preces audit, integramque cauſſam ad ſenatum remittit.

11 Atque interim Druſus, rediens Illyrico, quamquam patres cenſuiſſent, *ob receptum Maroboduum,*

modi feſtis, ſed etiam funalia cereoſque accendebant. Panegyriſtes Laudatione Theodoſii: *Quid portas virentibus ſertis coronatas? quid aulaeis tardantes plateas, accenſisque funalibus auctum diem referam?* ubi ex optimo libro lego, *aulaeis undantes plateas.* Lipſius. In MS. eſt *feſta ornatu*, idque expreſſere Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus: neque erat mutandum, cum ſit exquiſitius eo, cui cedere coactum eſt. ſupra II, 69. *Feſta plebs* int. ornatu. Itaque nec Pichenae coniectura opus: *feſta, ornata.* Paullo poſt *ac* additum ex antiquis edd.

1 *Eſſe partes Trioni.*] *Trionis* malebat Muretus: quod eſt uſitatius ſane. ſed etiam dativum bene habere puto cum Heinſio: qui comparat e c. 41. *libertati reſumendae tempus*; quod ſimiliter tentat Pichena, coniiciens *libertatis.*

2 *Cognitionem exciperet.*] Nodum in ſcirpo quaerunt, qui *acciperet* vel *reciperet* tentant. *Exciperet* eſt admitteret. *Gronov.* Similiter *excipere deſideria, preces* Suetonius dixit Aug. 53. item *excipere* pro ſuſcipere ſaepe occurrit.

3 *Iudice ab uno facilius diſcerni.*] Non Tacitus hoc dicit, ſed Piſo poſt peſſimum miniſterium vaniſſimae ſpei ſerviens. Verius ſanctior regis praeceptor 3 Pol. cap. 11. Διὰ τοῦτο καὶ κρίνει ἄμεινον ὄχλος πολλὰ, ἢ εἷς ὁστισοῦν. ἔτι μᾶλλον ἀδιάφθορον τὸ πολύ. καὶ καθάπερ ὕδωρ τὸ πλεῖον, οὕτω καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον· τοῦ δ' ἑνὸς ὑπ' ὀργῆς κρατηθέντος, ἤ τινὸς ἑτέρου πάθους τοιούτου, ἀναγκαῖον διεφθάρθαι τὴν κρίσιν. ἐκεῖ δ' ἔργον ἅμα πάντας ὀργισθῆναι καὶ ἁμαρτεῖν, etc. *Gronovius.* adde, quae adoleſcentes regium Imperium deſiderantes dicunt ap. Liv. II, 3.

4 *Diſtraheretur.*] Vſitatius et frequentius eſt *differre* hoc ſenſu. quod etiam noſter habet I, 4. mox c. 12.

1 T.

Digitized by Google

hodurum, et res priore aeſtate geſtas, ut ovans iniret, prolato honore, urbem intravit. Poſt quae reo, [1] *T. Arruntium*, [2] *T. Vinicium, Aſinium Gallum*, [3] *Aeſerninum Marcellum*, [4] *Sex. Pompeium patronos* petenti, iisque diverſa excuſantibus, [5] M. Lepidus, et [6] L. Piſo, et [7] Livineius A. V. 773. A. C. 20.

1 *T. Arruntium.*] Nicolaus Faber, vir quem Probitas et Eruditio iuxta amant (veris, nec ambitioſis laudibus utor) Notis ad Senecam patrem legendum cenſet, *Lucium*, non *Titum*. veriſſime. eſt illuſtris ille vir, Senator et Conſularis, Auguſti iudicio dignus Principatu: Tacito noſtro ſaepe nominatus. *Lipſius*. Idem placet Ryckio, qui eundem eſſe putat, de quo noſter I, 13.

2 *Fulcinium.*] Quid? Fulcinium Trionem patronum petit Piſo? atqui is accuſationem eius petiit, obtinuitque. et mox etiam exſequitur. Ambigo de lectione, niſi alius aliquis Fulcinius ab iſto. *Lipſius*. Muretus emendabat *T. Arellium Fuſcum:* qui fuit nobilis orator, aliquoties memoratus Senecae in controverſiis. Ryckius coniiciebat *T. Vinicius:* id conſentire cum ſcriptura MS. in quo *Fulnicius*, teſtatur I. Gronovius; quod eſt nomen *T. Vinicius:* idque cum Gronovio recepimus. etſi in praenomine adhuc dubium reliquum eſt, annon potius M. eſſe debeat. Nam *M. Vinicium* oratorem novi e VI, 15. *T. Vinicius* non occurrit. Sed *T.* magis conſentit veſtigiis ſcripturae *Fulcinius* in MS. et ſunt plures Vinicii oratores, quorum mentio apud veteres.

3 *Marcellum.*] Eprium nomine: cuius celebre ingenium in foro. *Lipſius*. de quo in Dial. de Orat. c. 8. Sed bene Freinshemius vidit, *Aeſerninum Marcellum* eſſe coniunctim legendum, ut edidere Gronovii, Ryckius. Fuit Aeſerninus Marcellus Aſinii Pollionis Nepos. v. Sueton. Aug. 43.

4 *Sex. Pompeium.*] Eſt ille, qui ſupra cum Apuleio conſul. quem Valerius Maximus, amicum patrenumque ſuum, nimis plena manu laudat lib. 4. cap. 7. Vocat clariſſimum ac diſertiſſimum virum, et addit: *A quo omnium incrementa commodorum ultro oblata cepi: per quem tutior adverſus caſus ſteti: qui ſtudia noſtra ductu et auſpiciis ſuis lucidiora et alacriora reddidit.* et ſatis facunde dicta, quae ſequuntur. Et lib. 2. cap. 1. adſignificat proconſulem eum Aſiae fuiſſe, comite ſe. vocat ibi, *virum ut omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus inſtructiſſimum:* additque *facundiſſimum ſermonem ore eius, quaſi e beato quodam eloquentiae fonte manaſſe.* Nec diſſentit Ovidius, qui vitam illi ſuam fortunaſque non uno loco refert acceptas. ut appareat hunc Sextum amicum unice fuiſſe Muſis ſtudiiſque: et ideo a nobis fugitivam memoriam eius non fruſtra retractam. *Lipſius*.

5 *M. Lepidus.*] Vtrum eſt is, de quo I, 13. et infra c. 35. an alter, de quo IV, 56. Prioris dignitas et gravitas non patitur credere, niſi forte propinquus Piſonis fuit. Alterius ſocordia, quae ei obiicitur, vix ſinit credere, idoneum patrocinio ſuſcipiendo fuiſſe. Sed poteſt etiam alius ab his eſſe. Fuere enim plures Piſones.

6 *L. Piſo.*] Orator, de quo II, 34. Fratrem Cn. Piſonis putat Muretus.

7 *Livineius.*] Primam litteram geminandam, ut ſit: *L. Livineius*, ut in veteribus numis ſcribitur, monet Muretus. De ſcriptura ipſius nominis concedo: et ſic eſt XIV, 17. quamquam ibi editi olim *Lividineius:* de praenomine dubito; cum

A. V. 773. A. C. 20. Livineius Regulus adfuere, arrecta omni civitate, *quanta fides amicis Germanici,* [8] *quae fiducia reo:* [9] *ſatin' cohiberet ac premeret ſenſus ſuos Tiberius, an promeret.* iis haud alias intentior populus, plus ſibi in principem oc-
12 cultae vocis aut ſuſpicacis ſilentii permiſit. Die ſenatus Caeſar orationem habuit meditato temperamento: [1] *Patris ſui legatum atque amicum Piſonem fuiſſe,* [2] *adiutoremque Germanico datum a ſe, auctore ſenatu, rebus apud Orientem adminiſtrandis. illic contumacia et certaminibus aſperaſſet iuvenem, exituque eius laetatus eſſet, an ſcelere exſtinxiſſet,*

to; cum etiam infra abſit, et Tacitus in ponendis omittendiſque praenominibus variet.

8 *Quae fiducia reo.*] Imitatus eſt illud Virgilii, *quae ſit fiducia capto.* Aen. II, 75. ut iam monuit Muretus.

9 *Satin' -- iis haud alias intentior populus.*] Τὰ *ac premeret* in unico libro poſteriori (ubi nunc vulgo eſt *ac promeret*) loco meram eſſe delirationem librarii, Pichenae ſubſcribo: neque aut inde faciendum *an promeret*, aut tam puerilis atque ὀχληρῶδυς, ut Lucilius recte iudicat, luſus lenocinio τὸ σεμνὸν ſuum condonaſſe Tacitum cenſeo. *Satin* dixit, non *Utrum*, ut alteram quoque dubitationis partem neceſſe fuerit adſcribi. Quae praeterea hic moliuntur vel ipſe Pichena, qui putat legendum: *is haud alias intentior: populus plus etc.* vel Gruterus, qui *ac premeret*, utroque loco delet, vel Acidalius, qui *iis* delet, ea me non afficiunt. Nam de Tiberio, quod ſignificat toties, quid opus nunc repeti? Dein illa *populus plus ſibi permiſit*, curta et manca oratio eſt, niſi populus idem *haud alias intentior* accipitur. Accedit, quod, cum tria poſuerit, quae tum occupabant cogitationes hominum et ſuſpenſas habebant, parum commode, duobus tranſmiſſis, de tertio aliquid interiicitur, quod nemo ignorabat. Quin, ſi verum volumus, omnis haec periodos nihil aliud eſt quam repetitio et explicatio τῶν *arrecta omni civitate*, quae praecidi oportuerat mentione facta rerum, quae cunctos etiam quietos ſollicitarent. Quaſi eſſet: His, inquam, arrecta omnis civitas, his intentus populus magis quam unquam alias, plus etiam ſibi iuris fecit aut in aurem loquendi de principe aut in ſermonibus repente vel obſtinate tacendi neque exſpectato ſono ora ſolvendi. Eſt enim, ubi et ſilentium ſit genus libertatis. Docent apud noſtrum Paetus Thraſea Helvidiuſque Priſcus eius gener. *Gronovius.* Alterum *ac premeret* ſ. *an promeret* confidenter delere iubet etiam Heinſius. Recte. Mox *is*, e Pichenae ſententia, recepit Ryckius. Cl. Broterius coniicit: *iis intentior populus, haud alias plus ſibi etc.* non male.

1 *Patris ſui legatum.*] In Hiſpania, ut apparet ex ſequentibus. *Lipſius.*

2 *Adiutorem.*] Iuſtinus 13. cum, quae Eumeni eſſent attributae provinciae, dixiſſet: *adiutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccae Alcetas* etc. Livius lib. 6. *Volſcum bellum M. Furio extra ordinem decretum. Adiutor ex tribunis ſorte L. Furius datus, non tam e republ. quam ut collegae materia ad omnem laudem eſſet.* Suetonius Tiberio cap. 63. *per legatos et adiutores ſuos.* Gronovius.

3 Non

Digitized by Google

exſtinxiſſet, integris animis diiudicandam. Nam ſi lega- A. V.
tus officii terminos, obſequium erga imperatorem exuit, 773.
eiuſdemque morte, et luctu meo laetatus eſt; odero, ſepo- A. C.
namque a domo mea, et privatas inimicitias [3] *non vi Prin-* 20.
cipis ulciſcar: ſin facinus, in cuiuſcunque mortalium nece vindicandum, detegitur; vos vero et liberos Germanici, et nos, parentes, iuſtis ſolatiis adficite. ſimulque illud reputate, turbide et ſeditioſe tractaverit exercitus Piſo; quaeſita ſint per ambitionem ſtudia militum; armis repetita provincia; an falſa haec in maius vulgaverint accuſatores: quorum ego nimiis ſtudiis iure ſuccenſeo. Nam quo pertinuit, nudare corpus, et [4] *contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tanquam veneno interceptus eſſet, ſi incerta adhuc iſta, et ſcrutanda ſunt? Defleo equidem filium meum, ſemperque deflebo: ſed neque reum prohibeo, quo minus cuncta proferat, quibus innocentia eius ſublevari, aut, ſi qua fuit iniquitas Germanici, coargui poſſit: voſque oro, ne, quia dolori meo cauſſa connexa eſt, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus ſanguis, aut fides ſua patronos dedit, quantum quiſque eloquentia et cura valet, iuvate periclitantem: ad eundem laborem, eandem conſtantiam accuſatores hortor. Id ſolum Germanico ſuper leges praeſtiterimus, quod in curia potius, quam in foro, apud ſenatum, quam apud iudices, de morte eius anquiritur. cetera* [5] *pari modeſtia tractentur. nemo Druſi lacrimas,*

3 *Non Principis ulciſcar.*] Ita emendavimus: tamen cum vetus lectio ſit, *novi Principis:* aptius, ut nunc cenſeo, ex ea feceris, *non ut Princeps:* ſive mavis, *non vi Principis.* Non utar poteſtate, quam Princeps habet: ſed noxas mihi illatas, ut privatas ulciſcar. *Lipſius.* Primum etiam Faërno, Vertranio aliiſque, alterum Ant. Auguſtino, Vrſino, tertium Mureto, Mercero, Freinshemio placuit. In hoc diſſenſu mihi licere putavi ſequi, quod ſcripturae MS. eſſet convenientiſſimum, *non vi:* etſi video in hac lectione eſſe etiam corrigendum, ut in altera *non ut princeps*, *ſed* pro *et:* quod non eſt in prima, quae vulgo hodie eſt in libris, *non principis.*

4 *Contrectandum oculis.*] Sic etiam Lactantius de Opif. D. c. 1. quem locum male tentat Clericus in arte Crit. P. III. S. I. c. 9. §. 7. v. Heumann. V. C. in Parergis Crit. p. 147. et Intt. Lactantii l. c. Cicero etiam Tuſc. III, 15. dixit *mente contrectare:* quod dici non poſſet, niſi et diceretur *oculis contrectare.*

5 *Pari modeſtia.*] Ea aequitate, qua cauſſae privatorum apud iudices ſolent, aut debent tractari.

6 *Adverſa*

13 *mas, nemo moeſtitiam meam ſpectet, nec, ſi qua in nos* [6]
A. V. *adverſa finguntur.* Exin *biduum criminibus obiiciendis*
773. ſtatuitur, *utque, ſex dierum ſpatio interiecto, reus per tri-*
A. C.
20. *duum defenderetur.* Tum Fulcinius vetera et inania orditur: [1] *ambitioſe avareque habitam Hiſpaniam:* quod neque convictum noxae reo, ſi recentia purgaret; neque defenſum abſolutioni erat, ſi teneretur maioribus flagitiis. Poſt quem [2] Servaeus, et Veranius, et Vitellius, conſimili ſtudio, ſed multa eloquentia Vitellius, obiecere: *odio Germanici, et rerum novarum ſtudio, Piſonem vulgus militum, per licentiam et ſociorum iniurias, eo uſque corrupiſſe, ut* parens legionum *a deterrimis appellaretur: contra, in optimum quemque, maxime in comites et amicos Germanici, ſaeviſſe: poſtremo, ipſum devotionibus et veneno peremiſſe:* [3] *ſacra hinc et immolationes nefandas ipſius atque Plancinae:* [4] *petitam armis*
14 *Remp. utque reus agi poſſet, acie victum.* Defenſio in ceteris trepidavit. nam neque ambitionem militarem, neque provinciam peſſimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adverſum imperatorem infitiari poterat: ſolum veneni crimen viſus eſt diluiſſe. quod ne accuſatores quidem ſatis firmabant, *in convivio Germanici,* [1] *cum*

6 *Adverſa finguntur.*] Nihil me movet Acidalii, aliquid poſt haec verba excidiſſe, ſuſpicio. Sed quia Tacito fere *adverſa* ſunt, quae *ſecundis* opponuntur, hic eum ſcripſiſſe cenſeo, *diverſa.* Ea enim et ipſe et optimi quique ſaepe accipiunt pro iſtis, quae aliter *contraria* dicimus. Vide indicem. Iuſtinus lib. 3. *oraculi diverſa ſententia fuerat.* Suetonius Iulio 1. *diverſarum partium habebatur.* Nemo, inquit, Druſi lacrimas, meam moeſtitiam ſpectet, ne incitentur illis ad condemnandum innoxium: nemo, quae in contrarium de nobis falſo ſparguntur, ne ſontem eo facilius abſolvat. *Gronovius.* Si vulgatum verum eſt, pertinent verba ad rumores de morte Germanici a Tiberio laete accepta.

1 *Ambitioſe avareque.*] Illud refer ad exercitus, hoc ad ſocios, ſive provinciales: mox *licentia* et *iniuriae ſociorum* commemorantur. add. initium c. ſeq.

2 *Servaeus.*] De hoc ipſo Tacitus lib. 6. *Quintus Servaeus poſt haec, et Minutius Thermus inducti. Servaeus praetura functus et quondam Germanici comes.* Lipſius.

3 *Sacra, immolationes nefandas.*] De quibus II, 75. *nefandae* dicuntur, quia impie in Caeſarum domum. Sic etiam Freinshemius et Ryckius capiunt.

4 *Petitam armis remp.*] Nempe bello provinciae inferendo, ut mox.

1 *Cum ſuper eum Piſo.*] Interior ergo diſcubuit Germanicus, ut digniſſimus. de quo ordine ſedendi non omnia mihi dicta in Convivio:

Digitized by Google

cum ſuper eum Piſo diſcumberet, infectos manibus eius ci- A. V.
bos, arguentes. quippe abſurdum videbatur, inter alie- 773.
na ſervitia, et [2] tot adſtantium viſu, ipſo Germanico A. C.
coram, id auſum. offerebatque familiam reus, et [3] mi- 20.
niſtros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diverſa
implacabiles erant: Caeſar, ob bellum provinciae inla-
tum; Senatus, nunquam ſatis credito, ſine fraude Ger-
manicum interiiſſe. * [4] *ſcripſiſſent* expoſtulantes: quod
haud minus Tiberius quam Piſo abnuere. Simul popu-
li ante curiam voces audiebantur: *non temperaturos ma-
nibus, ſi patrum ſententias evaſiſſet.* [5] effigieſque Piſonis
traxerant in Gemonias, ac [6] devellebant, ni iuſſu principis
protectae repoſitaeque forent. Igitur inditus lecticae, et
a tribuno praetoriae cohortis deductus eſt: vario rumore,
cuſtos ſalutis, an [7] mortis exactor ſequeretur. Eadem 15
Plancinae

vivio: dicam alibi: plene et apertis tibiis. *Lipſius.*

2 *Tot adſtantium viſu.*] Legendum videtur Pichenae et Heinſio *viſus*. Sed tamen utcunque ferri poteſt, *viſu*, id eſt, in oculis tot adſtantium. Immo a Tacito eſt. ſic ſupra c. 3. *magnitudinem mali perferre viſu non toleravit*, ubi vid. not. ſenſus: ſi tot adſtantes viderent: ſi tot adſtarent, qui videre poſſent. Tacitum porro conſtructiones libenter variare, id quoque iam aliquoties vidimus.

3 *Miniſtros in tormenta.*] Intr. ſervos Germanici, qui tum miniſteria menſae obiiſſent.

4 *Scripſiſſent expoſtulantes.*] Alieno loco haec inſerta. Mihi ſententia praeclare reddi videtur, ſi iis amotis legas: *Senatus, nunquam ſatis credito ſine fraude Germanicum interiiſſe: ſimul populi ante Curiam voces audiebantur.* Quo tamen illa quae ſuperant remittenda ſint, mihi non liquet. *Lipſius.* Verba: *quod haud m. T. q. P. a.* Muretus ſupra poni volebat, poſt *arguentes.* quod neſcio an cuiquam probabile videri poſſit. Multo frigidior eſt ratio Schefferi in Obſ. Miſc. VIII, 290. Fruſtra coniecturae ſuper hoc loco exercentur.

5 *Effigieſque Piſonis.*] Id ſolet in damnatis. Iuvenalis:

—— *deſcendunt ſtatuae reſtemque ſequuntur.* Lipſius.

6 *Devellebant.*] Sic reſcripſimus pro vulgato *divellebant*, quod eſt ab h. l. alienum. *Devellebant* eſt revellebant ſc. a baſibus. Sic repoſuimus ap. Sueton. Domit. 23. ubi omnes libri ante habebant *divellebant*, ſecutuſque eſt exemplum noſtrum Oudendorpius V. C. Codex MS. ſaepiſſime in hac ſyllaba vitioſius eſt, ut iam aliquoties vidimus. Ad *devell.* refer mox *protectae.* Ceterum reſtat aliquid difficultatis in diverſitate temporum, *traxerant* — *devellebant*, foretque pronum corrigere *devellerant.* Sed non arbitror id neceſſarium. Partim iam devellerant et trahebant ad Gemonias, partim adhuc moliebantur, et devellere tentabant.

7 *Mortis exactor ſequeretur.*] Exactor, qui praepoſitus ad exigendum perficiendumque, et quaſi cuſtos. Livius lib. 2. de Bruto filios plectente: *Ei qui ſpectator erat amovendus, eum ipſum fortuna exactorem*

A. V. 773. A. C. 20. Plancinae invidia, maior gratia: eoque ambiguum habebatur, quantum Caeſari in eam liceret. atque ipſa, donec mediae Piſoni ſpes, *ſociam ſe cuiuſcumque fortunae, et, ſi ita ferret*, [1] *comitem exitii* promittebat. Vt ſecretis Auguſtae precibus veniam obtinuit, paullatim ſegregari a marito, dividere defenſionem coepit. quod reus poſtquam ſibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis, durat mentem, ſenatumque rurſum ingreditur: [2] redintegratamque accuſationem, infenſas patrum voces, [3] adverſa et ſaeva cuncta perpeſſus, nullo magis exterritus eſt, quam quod Tiberium ſine miſeratione, ſine ira, obſtinatum clauſumque vidit, ne quo adfectu perrumperetur. relatus domum, tamquam defenſionem in poſterum meditaretur, pauca conſcribit obſignatque, et libero tradit. Tum ſolita curando corpori exequitur. dein, multam poſt noctem, egreſſa cubiculo uxore, *operiri fores* iuſſit: et coepta luce, perfoſſo iugulo, iacente humi gladio, repertus eſt.

16 Audire me memini ex ſenioribus, viſum ſaepius inter manus Piſonis libellum, quem ipſe non vulgaverit; ſed amicos

exactorem ſupplicii dedit. Plinius lib. 9. epiſtola ad Paullinum: *Ac deinde ex meis aliquos operis exactores, cuſtodes fructibus ponam.* Romae marmor epitaphium,

M. AVRELIVS. AVGG. NN.
LIB. EPAPHRODITVS.
EXSACTOR. OPERVM. DOM. NN.

Tacitus in ſuppliciis fere uſurpat, ut l. 11. *Denuntiat centurionibus qui aderant, exſequi caedem cuſtos et exactor e libertis Enodus datus.* Ambroſius lib. de Tobia cap. 9. *Dum vadis cum adverſario tuo ad magiſtratum, da operam liberari ab illo, ne forte producat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem.* Sed et ἁπλῶς reperio, quaſi muneris nomen, Exactor. ut in Muſeo Carpenſi,

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS.
SEX. POMPEII. EXACTOR.

Lipſius.

1 *Comitem exitii.*] Proclive eſt coniicere *exilii: comes exilii, fugae* ſaepe occurrit. quod et Huetio placuit. Cicero ad Div. XIII, 71. *itinerum, navigationum, laborum et periculorum meorum omnium ſocius et comes.* adde infra IV, 13. Sed vulgatum verum puto, propter verba, *ſi ita ferret* ſc. res, fortuna: quae, de ultimo malo ſermonem eſſe, arguunt.

2 *Redintegratamque accuſationem.*] Valde inclino ad *redintegrataque accuſatione*, quod certe elegantius foret: ſed et vulgatum ferri poteſt; quod et in audiendis criminibus moleſtia eſt.

3 *Adverſa et ſaeva.*] Sic Catilinae poſt primam Ciceronis orationem in ſenatu habitam eo nomine, cum maledicta in conſulem congereret: *Obſtrepere omnes; hoſtem atque parricidam vocare.* Gronovius.

1 Ac

Digitized by Google

amicos eius dictitaviſſe, *litteras Tiberii et mandata in* A. V. *Germanicum continere: ac* [1] *deſtinatum promere apud patres, principemque arguere, ni eluſus a Seiano per vana promiſſa foret: nec illum ſponte exſtinctum, verum immiſſo percuſſore.* quorum neutrum adſeveraverim: neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui noſtram ad iuventam duraverunt. Caeſar, flexo in moeſtitiam ore, *ſuam invidiam tali morte quaeſitam* [2] apud ſenatum, * crebriſque interrogationibus exquirit, *qualem Piſo diem ſupremum noctemque exegiſſet.* [3] Atque illo pleraque ſapienter, quaedam inconſultius reſpondente, recitat codicillos, a Piſone in hunc ferme modum compoſitos: *Conſpiratione inimicorum, et invidia falſi criminis oppreſſus,* [4] *quatenus veritati et innocentiae meae nuſquam locus eſt; deos immortales teſtor, vixiſſe me, Caeſar, cum fide*

773. A. C. 20.

1 *Ac deſtinatum promere.*] Eiuſdem ſententiae fuit, quod Suetonius ſcripſit, in Tib. cap. 52. *Quem* (Piſonem) *mox huius criminis reum putant quidam mandata prolaturum, niſi ea ſecreta obſtarent.* loco hodie non corrupto ſolum, ſed defecto. Conatur tamen ingenioſe Torrentius: *ni Seianus ſecreto obſtaret.* Lipſius.

2 *Apud ſenatum * crebriſque.*] Putant vulgo poſt *ſenatum* aliquid, velut *queritur*, excidiſſe, ideoque aſteriſcum ponunt indicandae lacunae: quod negat Ryckius ita eſſe, ſed intelligi tale verbum poſſe. Non negem id latere poſſe in verbis *flexo in moeſtitiam ore*, ſed ita copula *que* locum non haberet: quae indicat verbum praeceſſiſſe, quod ipſa cum *exquirit* coniungeret.

3 *Atque illo pleraque.*] Non fugiet corruptio loci attentum lectorem. Quis enim erit, ad quem haec referantur, *Atque illo?* nullum certe nomen praeivit. Puto mutila eſſe. niſi ſint; ſcribe, *Atque filio.* Eſt enim εὔλογον filium Piſonis attuliſſe parentis codicillos, et ab eo quaeſiſſe Tiberium ſingulatim de morte. *Lipſius. Filio* placet etiam Ryckio. Alii *illo* ad libertum referunt: ſed ita vox liberti poſt *crebriſque* exciderit neceſſe eſt. Verum non mihi ſit credibile, libertinum in ſenatum admiſſum, et tamdiu praeſentem fuiſſe, ut crebro interrogari a Tiberio poſſet: qui ne ſignatores quidem teſtamenti paterni in ſenatum admiſerat ad ſigna ſua agnoſcenda, qui non ſenatorii ordinis eſſent, auctore Suetonio in Tib. c. 23. Nam quod Cl. Broterius, in hoc ipſo Suetonii loco libertum Caeſaris, dicit, recitantem in Senatu Auguſti teſtamentum commemorari, id non ſatis eſt ad refellendum. Nam in tali brevi miniſterio potuit adhiberi, non praeſens eſſe; cum res agerentur. Pro *atque* Heinſius malebat: *ad quae.*

4 *Quatenus veritati.*] Melius, *quatinus:* id eſt, quoniam. *Lipſius.* Nempe e diſtinctione Grammaticorum vulgari: quod placet etiam Mureto. Sed ei diſtinctioni uſus contrarius eſt. v. Ducker. V. C. ad Flor. I, 5. et quos laudat Drakenb. ad Liv. II, 55.

5 Per

Digitized by Google

A.V. *fide adverſum te, neque alia in matrem tuam pietate:*
773. *voſque oro, liberis meis conſulatis: ex quibus Cn. Piſo*
A.C. *qualicumque fortunae meae non eſt adiunctus, cum omne*
20. *hoc tempus in urbe egerit: M. Piſo repetere Syriam dehortatus eſt. atque utinam ego potius filio iuveni, quam ille patri ſeni ceſſiſſet! eo impenſius precor, ne meae pravitatis poenas innoxius luat. Per quinque et quadraginta annorum obſequium,* [5] *per collegium conſulatus quondam divo Auguſto, parenti tuo, probatus, et tibi amicus, nec quidquam poſt haec rogaturus, ſalutem infelicis*
17 *filii rogo.* De Plancina nihil addidit. Poſt quae Tiberius adoleſcentem crimine civilis belli purgavit: *patris quippe iuſſa nec potuiſſe filium detrectare:* ſimul *nobilitatem domus, etiam ipſius, quoquo modo meriti, gravem caſum* miſeratus. Pro Plancina cum pudore et flagitio diſſeruit, *matris preces* obtendens: in quam optimi cuiuſque ſecreti queſtus magis ardeſcebant: *Id ergo fas aviae, interfectricem nepotis adſpicere, adloqui, eripere ſenatui? quod pro omnibus civibus leges obtineant, uni Germanico non contigiſſe! Vitellii et Veranii voce defletum Caeſarem: ab imperatore et Auguſta defenſam Plancinam!* [1] *perinde venena, et artes tam feliciter expertas, verteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamque aviam, ac patruum ſanguine miſerrimae domus exſatiaret.* Biduum [a] ſuper haec, imagine cognitionis, abſumptum; urgente Tiberio

5 *Per Collegium.*] Quian' Auguſto collega, an quia Tiberio ipſi? Vtrumque enim verum. et conſul cum Auguſto fuit anno DCCXXXI. conſul iterum cum Tiberio, DCCXLVII. *Lipſius.* Non video, quare neget Freinshemius, Auguſti collegam in Conſulatu fuiſſe Piſonem: cum ei Conſulatus in Faſtis adſignetur cum Auguſto, ſive ordinarius ille fuit, ſive ſuffectus, ut Capitol. faſtorum auctoritatem ſequentibus placet.

1 *Perinde.*] Haec eſt ſcriptura MS. quam expreſſere Beroaldus et Alciatus. Vtrum data opera, an culpa operarum mutatum ſit in *proinde,* neſcio. Nam aeque hae proclives in hanc confuſionem ac librarii, de quibus centies hoc obſervatum eſt a doctis viris. Iam in Rhenani ed. et Aldi *proinde* reperitur. Atque habet aliquid commodi *proinde.* Videntur enim ratiocinari: quia in Germanico impune fuit, idem experiri licebit in Agrippina etc. Tum *perinde* quod ſignificare poteſt, iam ineſt in verbo *verteret.* Sed tamen non auſus ſum ab antiqua lectione diſcedere, non ſatis gravi, ut opinor, neceſſitate urgente.

a *Biduum ſuper haec etc.*] Ryckius putat, neceſſario legendum *ſuper hac imagine.* Nam *ſuper* cum accuſativo hic locum non habere: idque

Digitized by Google

te Tiberio liberos Piſonis, *matrem uti tuerentur.* Et A.V.
cum accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpon- 773.
dente nullo [3] miſeratio, quam invidia, augebatur. Pri- A.C.
mus ſententiam rogatus Aurelius Cotta, conſul, (nam, 20.
referente Caeſare, [4] magiſtratus eo etiam munere fun-
gebantur) *nomen Piſonis radendum faſtis*, cenſuit; *par-
tem bonorum publicandam: pars, ut Cn. Piſoni, filio,
concederetur,* [5] *iſque praenomen mutaret. M. Piſo* [6] *exu-
ta dignitate, et accepto* [7] *quinquagies ſeſtertio, in decem
annos* [8] *relegaretur, conceſſa Plancinae incolumitate, ob
preces Auguſtae.* Multa ex ea ſententia mitigata ſunt a 18
principe: *ne nomen Piſonis faſtis eximeretur, quando M.
Antonii, qui bellum patriae feciſſet, Iuli Antonii, qui
domum Auguſti violaſſet, manerent.* et M. Piſonem igno-
miniae exemit, conceſſitque ei paterna bona; ſatis fir-
mus, ut ſaepe memoravi, adverſum pecuniam, et tum
pudore abſolutae Plancinae placabilior. Atque idem,
cum

idque recepit Cl. Broterius. Sane nondum mihi locum occurrere memini, in quo eſſet *ſuper haec* pro *in his*, ſive *his*. Sed tamen etiam durum *ſuper imagine cognitionis abſumere.* An Tacitus dedit: *biduum per haec, imagine cognitionis, abſumtum?* quod rei, et Taciti conſuetudini aptiſſimum.

3 *Miſeratio quam invidia augebatur.*] *Magis* poſt *miſeratio* intelligendum; cuius formae multa exempla a doctis ſaepe notata ſunt: quod obiter monendum fuit, ne tirones aliquid excidiſſe putarent. vid. cui placet, quos laudat Cortius ad Sall. Catil. c 8. init.

4 *Magiſtratus etiam.*] Non vane id notat. priſco enim more, magiſtratus a iudicandi onere immunes. Cicero in Verrem actione I. et alii. *Lipſius.*

5 *Iſque praenomen mutaret.*] Quod et factum. niſi Dio mihi imponit, qui libro 60. Lucium (non Cnaeum) Piſonem, Cn. Piſonis et Plancinae filium praefuiſſe Africae ſub Claudio tradidit. *Lipſius.*

6 *Exuta dignitate.*] Senatoria videlicet. Ita inferius ſcriptum, *exuere ordinem.* Lipſius.

7 *Quinquagies ſeſtertio.*] Sunt nobis, *centum viginti quinque millia Philippicum.* Videſis opes eius aevi, etiam ab hoc exemplo, et quomodo vel exſuli proviſum. Vere ergo Seneca: *Eo temporum luxuria prolapſa eſt, ut maius viaticum exſulum ſit, quam olim patrimonium Principum fuit.* Lipſius. Fruſtra laborant Muretus et Urſinus: ille delens *ſeſtertio*, hic *ſeſtertium* legens. *Quinquagies ſeſtertium* ſunt noſtrorum Philippum centum viginti quinque millia. *Gronovius.*

8 *Relegaretur.*] In Cod. ſcr. et edd. antiquis eſt *relegatur.* Lipſius correxit. nam ſupra dixit, *concederetur.* Recte. Fallitur I. Gronovius defendens *relegatur*, quaſi non penderet a *cenſuit*: quod ſecus eſt. Quid ſententiae dictionem ſecutum ſit, poſt demum memoratur. vid. ad II, 63. XIV, 15. 22.

A. V. 773. A. C. 20. cum Valerius Meſſallinus, [1] *ſignum aureum in aede Martis Vltoris*, Caecina Severus, *aram ultioni ſtatuendam*, cenſuiſſent, prohibuit: [2] *ob externas ea victorias ſacrari*, dictitans; *domeſtica mala triſtitia operienda*. Addiderat Meſſallinus, *Tiberio, et Auguſtae, et Antoniae, et Agrippinae, Druſoque, ob vindictam Germanici grates agendas*, omiſeratque Claudii mentionem. Et Meſſallinum quidem L. Aſprenas, ſenatu coram, percunctatus eſt, *an prudens praeteriſſet?* ac tum demum nomen Claudii adſcriptum eſt. Mihi, quanto plura recentium ſeu veterum revolvo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obverſantur. quippe fama, ſpe, veneratione, potius omnes deſtinabantur imperio, quam, quem futurum principem fortuna in occulto tenebat.

19 Paucis poſt diebus Caeſar auctor ſenatui fuit, *Vitellio atque Veranio et Servaeo ſacerdotia tribuendi*. Fulcinio *ſuffragium ad honores* pollicitus, monuit, *ne facundiam violentia praecipitaret*. Is [1] finis fuit ulciſcenda Germanici morte, [2] non modo apud illos homines, qui tum agebant, etiam ſecutis temporibus vario rumore iactata. [3] adeo maxima quaeque ambigua ſunt

1 *Signum aureum.*] Martis intelligit Freinshemius. Recte: ut facile e ſequentibus colligas.

2 *Ob externas ea victorias.*] *Victoria* edidit Beroaldus, appoſita ſtellula, velut loco deſperato. Victorius ad Cic. ep. XVI, 19. corrigit *victoriat* duplicata litera ſequente, quem vid. Sed ſic iam correxerat Rhenanus, quem alii ſecuti ſunt.

1 *Is finis fuit ulciſcenda Germ. morte.*] Videtur in mente habuiſſe Livianum illud I, 44. *is finis cenſendo factus eſt:* quamquam haec forma ſaepe occurrit ap. eundem V, 30. *Is finis populationibus fuit.* Sed in iſtis locis dativo iunctum putatur, e conſuetudine Livii, cuius exempla bene multa ibi congeſſit Drakenborchius. In priori quidem nihil impedit etiam ablativum putari *cenſendo*. Etenim et in aliis formulis antique ponitur pro dativo, ut in his: *Triumviri auro argento aere f. f.* - *Comitia Conſſ. creandis* Sic mox ablativi ſunt in iſto: *Druſus urbe egreſſus repetendis auſpiciis*. v. infr. XIV, 4. extr.

2 *Non modo apud illos homines — etiam ſecutis temporibus.*] Coniunctionis *ſed* poſt negationem *non*, et *non modo* omiſſae frequentia exempla ſunt apud Livium et Salluſtium. v. Gronov. et Drak. ad Liv. XXVIII, 39. Cortium ad Sall. Catil. 18. quos noſter libenter imitatur.

3 *Adeo maxima quaeque.*] Similis querela Thucydidis lib. I. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται. et ſtatim: Οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς

ſunt, dum alii quoquo modo [4] audita pro compertis habent; alii vera in contrarium vertunt. et gliſcit utrumque poſteritate. [5] At Druſus urbe egreſſus repetendis auſpiciis, mox ovans introiit. paucoſque poſt dies Vipſania, mater eius, exceſſit, una omnium Agrippae liberorum [6] miti obitu. nam ceteros, manifeſtum, ferro, A. V. 773. A. C. 20.

 vel

πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἕτοιμα μᾶλλον τρέπονται. nec dubium, quin ad haec loca reſpexerit noſter. *Lipſius.*

4 *Audita pro compertis h.*] In Cod. ſcr. eſt *audire*, in ed. item Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi: defenditurque a Iac. Gronovio, ut ſubſtantive dictum. Sed *comperta* ſane deſiderant *audita*, recteque ſic correctum textum puto. Deberet enim eſſe: *quoquo modo audire pro comperire habent*, non *pro compertis*, vid. Vechneri Hellenol. p. 135. Ceterum *audita* primum reperi in ed. Gryphiana mea.

5 *At Druſus urbe egreſſus.*] Quaeras, quo haec egreſſio et reditio? Ad morem priſcum. quo obtinuit, ut qui e provinciis cum imperio redirent, illud ipſum amitterent, ſimul intraſſent urbem. Ideo Livius lib. 26. *Quinto Fulvio ne minueretur imperium, ſi in urbem veniſſet, decrevit Senatus.* Et magis ad lucem Taciti, quod Dio lib. 54. tradit, Auguſto decretum perpetuum Proconſulare imperium, ita ut nec ſi intra urbem veniſſet, minueretur, neve neceſſum eſſet (ut ipſe loquitur) ἀνανεῶσθαι τὴν ἀρχήν, id eſt, renovare, ſive ut Tacitus, repetere auſpicia. Nam auſpicii nomine etiam imperium hic cape. Sed cui rei Druſo opus fuit repetito imperio? ad ovationem. Nam qui triumphans ovanſque urbem ingreditur, cum imperio id facit in illum diem: Druſus autem imperium amiſerat, ingreſſus urbem ob fratris ſui mortem. Debuit ergo repetere, ut ovaret. Eius ſententiae ſunt, quae apud Ciceronem legis, ſpem triumphi abiicientem: *Vtar ea porta, quam primam videro.* et apud Coelium: *Neque enim ſtulte Appius, qui ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique poſtulationem abiecerat.* Apud Vlpianum, lib. ult. De off. Proconſul. *Proconſul portam Romae ingreſſus deponit imperium.* Iterum apud Ciceronem: *Mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid, et extra urbem eſſe cum iuſtiſſima cauſſa.* Lipſius. Quid libera republ. fuerit *repetere auſpicia*, vide docentem H. Valeſium ad Livium VIII, 30. apud quem pluribus locis *repetita auſpicia* a magiſtratibus commemorantur.

6 *Miti obitu.*] Miti obitu, id eſt, citra vim, et ex fato. Sed videamus. M. Agrippae tres uxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumviro. ex ea genuit Vipſaniam, de qua hic Druſi matrem. Altera, Marcella, Octaviae filia. ex ea quoque liberi, ſi Suetonio fides, diſerte id in Auguſto tradenti: etſi nihil de iis poſtea reperias, et videatur ea proles non fuiſſe vitalis. Tertia uxor, Iulia. ex ea nati Caius et Lucius, Caeſares, Poſtumus Agrippa, Agrippina et Iulia. In his pleriſque vera Taciti nota. Caius enim et Lucius veneno crediti periiſſe; Agrippina, fame; Poſtumus, ferro. Iuliam excipio. cuius mortem lib. 4. ita narrat ipſe Tacitus, ut ex natura videatur, ferri aut veneni nulla mentione. *Lipſius.*

1 *Pagida*

20 vel creditum eſt, veneno aut fame exſtinctos. Eodem
A.V. anno Tacfarinas, quem priore aeſtate pulſum a Camillo
773. memoravi, bellum in Africa renovat, vagis primum po-
A.C. 20. pulationibus, et, ob pernicitatem, inultis: dein vicos exſcindere, trahere graves praedas: poſtremo, haud procul [1] Pagida flumine, cohortem Romanam circumſedit. Praeerat caſtello Decrius, impiger manu, exercitus militia, et illam obſidionem flagitii ratus. Is cohortatus milites, *ut copiam pugnae in aperto facerent*, aciem pro caſtris inſtruit. Primoque impetu pulſa cohorte, promptus inter tela occurſat fugientibus, increpat ſigniferos, *quod [2] inconditis, aut deſertoribus miles Romanus terga daret:* [3] ſimul excepta vulnera, et, quamquam transfoſſo oculo, adverſum os in hoſtem intendit; ne-

que

1 *Pagida flumine.*] Quem alio nomine Belum dici Plinius (V, 19) ait. *Lipſius.* Mentionem Plinii h. l. alienam eſſe, quod Plinianus ille fluvius Pagida in Phoenice eſt, non in Africa, recte monuit Ryckius.

2 *Inconditis.*] Diſciplinae militari nulli, nedum Romanae, adſuetis. Sic *inconditum agmen* dixit Curtius IV, 14. et alii.

3 *Simul excepta vulnera.*] Varietas interpungendi huius loci indicare videtur, eum non eodem modo intellectum ab editoribus. Nam veteres edd. punctum habent ante et poſt haec verba: quam interpunctionem ſervant Lipſianae, quas vidi. Gronovianae contra iungunt praecedentibus et ſequentibus, commatibus tantum poſitis. Ryckius puncto ſeiungit ab antecedentibus, ſed coniungit ſequentibus. Sed nemo aliquid animadverſionis huic loco addidit. Enimvero quaeri poteſt, ad quod verbum vel expreſſum, vel intelligendum, haec verba referantur. Id hoc modo indagabimus. *Excepta vulnera* ſunt haud dubie Decrii, non, primo impetu fugatorum militum. Igitur non ad antecedens referri verbum poſſunt. nec excepta ſunt poſt illa dicta: nondum enim in hoſtem rurſus irruerat. itaque non intelligi poteſt *ſunt*, quod videntur voluiſſe, qui haec verba a ceteris ſepararunt punctis. Nihil aliud igitur reſtat, niſi, ut putemus, Decrium ſigniferis et militibus oſtendiſſe vulnera, quae ipſe exceperit, fortiter pugnando, iisque oſtendendis et exprobrare ignaviam et fortitudinem incendere voluiſſe, ut alii ſimili tempore fecere. Vnde fit, ut aut verbum huic rei exprimendae poſitum, velut *oſtendit*, vel *oſtentat*, *nudat*, exciderit, aut e ſequentibus *os in hoſtem intendit*, intelligendum ſit: quod tamen durius eſſe, omnes, ut opinor, videbunt. *Oſtendit* potuit excidere, quod ſequens membrum verbo ſimili finiretur. Neque indecorum Tacito duo iuncta membra verbis ὁμοιοτελεύτοις ponere: cum etiam Livius verbum *oſtendere* ipſum bis aliquo loco ſic ponat. Ceterum ſimilia loca plura memini me apud auctores reperire.' Virgilius Aen. V, 35. quamquam alia in cauſſa: *Et ſimul his dictis faciem oſtentabat*, ubi multi libri *oſtendebat*.

1 *Sorte*

Digitized by Google

que proelium omiſit, donec, deſertus ſuis, caderet. Quae 21
poſtquam L. Apronio (nam Camillo ſucceſſerat) comper- A. V.
ta; magis dedecore ſuorum, quam gloria hoſtis anxius, 773.
raro ea tempeſtate, et e vetere memoria facinore, de- A. C.
cumum quemque ignominioſae cohortis [1] ſorte ductos 20.
fuſti necat. Tantumque ſeveritate profectum, ut vexillum veteranorum, non amplius quingenti numero, eaſdem Tacfarinatis copias, praeſidium, cui Thala nomen, adgreſſas, fuderint. quo proelio Rufus Helvius, gregarius miles, ſervati civis decus retulit; donatusque eſt ab Apronio torquibus et haſta. Caeſar addidit civicam coronam, ***quod non eam quoque [2] Apronius, iure proconſulis, tribuiſſet***, queſtus magis, quam offenſus. Sed Tacfarinas, perculſis Numidis, et [3] obſidia aſpernantibus, [4] ſpargit bellum; ubi inſtaretur, cedens, ac rurſum in terga remeans, et, dum ea ratio barbaro fuit, inritum feſſumque Romanum impune ludificabatur: poſtquam deflexit ad maritimos locos, inligatus praeda, ſtativis caſtris [5] adhaerebat: miſſu patris Apronius Caeſianus,

1 *Sorte ductos etc.*] Totidem Salluſtiana verba Servius citat, *Sorte ductos fuſte necat.* quod ad Craſſum referendum videri in decimatione cohortis unius, vere obſervavit noſter Douza. *Lipſius.* E MS. *fuſti* reſtituit Pichena, cum ante vulgo legeretur *fuſte*, ſimiliter ap. Vellei. II, 78. extr. ubi edd. *fuſte percuſſit*, MS. *fuſti*, quod late adſerit, etiam Taciti loco allato, Heinſius ad illum locum, quem vide. *Fuſti* etiam infra XIV, 8. meliores libri. ubi vid. item ibid. c. 44. De ſupplicio autem hoc tirones legant Polyb. VI, 36. Lipſium Milit. V, 18.

2 *Apronius iure proconſulis.*] Huc refer illud Suetonii, cap. 32. *Corripuit Conſulares exercitibus praepoſitos, quod de tribuendis quibusdam militaribus donis ad ſe referrent: quaſi non omnium tribuendorum ipſi ius haberent.* Lipſius.

3 *Obſidia aſpernantibus.*] Id eſt, cum nollent obſidere aut oppugnare ultra praeſidia Romana, malo bis terque accepti. *Lipſius.*

4 *Spargit bellum.*] Non eſt late extendit, ut Freinshemius in Indice interpretatur: ſed diverſis locis, vel diviſo exercitu, vel vagando gerere. Hoc quidem loco, ut ſequentia clare arguunt, ſignificat, cum copiis vagari incertis locis, et ubique circumferre bellum, ut Livius loqui ſolet. Cum diviſo exercitu locis diverſis bellum geritur, dicitur etiam *diſtrahi* bellum. Formulam *ſpargere bellum* poſteriori hoc ſenſu illuſtrat Burmann. ad Val. Fl. V, 488. Lucan. III, 68.

5 *Adhaerebat: miſſu patris.*] Hic locus in editis interpunctione laborat, eaque cauſſa videtur fuiſſe, quare editores, inde ab Rhenano et Aldo, *miſſuque* dederint, cum e Cod. MS. Beroaldus *miſſu* edidiſſet, quod a Pichena reſtitutum eſt. Fraudi fuit omiſſio copulae ante *inligatus*, quae eſt ſane hoc loco durior,

A.V. 773. A.C. 20. nus, cum equite et cohortibus auxiliariis, quis velociſſimos legionum addiderat, proſperam adverſum Numidas pugnam facit, pellitque in deſerta. At Romae Le-
22 pida, cui, ſuper Aemiliorum decus, [1] L. Sulla, ac Cn. Pompeius proavi erant, defertur, *ſimulaviſſe partum ex P. Quirino, divite atque orbo.* adiiciebantur *adulteria, venena;* [2] *quaeſitumque per Chaldaeos in domum Caeſaris:* defendente ream Manio Lepido, fratre. Quirinus, [3] poſt dictum repudium adhuc infenſus, quamvis infami ac nocenti miſerationem addiderat. Haud facile quis diſpexerit illa in cognitione mentem Principis: adeo [4] vertit ac miſcuit irae et clementiae ſigna: deprecatus primo ſenatum, *ne maieſtatis crimina tractarentur:* mox M. Servilium, e conſularibus, alioſque teſtes inlexit [5] ad proferenda, quae velut [6] reticere voluerat. idemque ſervos Lepidae, cum [7] militari cuſtodia haberentur, tranſtulit

durior, ſed tamen a Taciti oratione non aliena. Antecedens eſt: *poſtquam deflexit ad maritimos locos,* (et) *inligatus praeda, ſtativis caſtris adhaerebat:* iam deinde conſequens, de rebus Tacfarinatis converſis: *miſſu patris Apronius Caeſianus · proſperam pugnam facit etc.* Igitur poſt *adhaerebat* colon poſuimus. *Adhaerebat* MS. non *haerebat,* ut editi. *Haerere* ſane uſitatius et elegantius dixiſſet; hincque correctio nata. Pro *inligatus* fruſtra Heinſius coniiciebat *inlectatus. Illigatus* eſt, qui Livio ſaepe *impeditus praeda.*

1 *L. Sulla · · proavi.*] Hoc late demonſtrat et probabiliter, fatente ipſo Iac. Gronovio, Noriſius ad Cenot. Piſ. p. 257. quem adeant, qui haec accurate ſcire volent.

2 *Quaeſitumque per Chaldaeos.*] Quod ſemper capitale. *Cui enim opus perſcrutari ſuper Caeſaris ſalute, niſi a quo aliquid adverſus illum cogitatur, vel optatur: aut poſt illum ſperatur et ſuſtinetur? Non enim ea mente de caris conſulitur, qua de dominis,* ait appoſite ad hanc rem Tertullianus. *Lipſius.*

Formam loquendi I. Gronovius illuſtrat e Propertii I, 7. *Atque aliquid duram quaerimus in Dominam.* quod tamen ibi aliter dicitur.

3 *Poſt dictum repudium.*] Non ita capies, quaſi alibi dixerit de eo repudio: ſed *Dicere* repudium uſurpat, quod *Mittere* vulgo. id eſt, poſtquam repudiaſſet eam Quirinus. Repudiarat autem ante annos XX. Sueton. Tib. cap. 49. *Lipſius.*

4 *Vertit.*] Quidnam? an *ſigna irae et cl.* non putem. Intelligam *ſe,* mutavit ſaepe orationem, modum agendi.

5 *Ad proferenda.*] v. ad II, 53.

6 *Reticere.*] Acidalius volebat legi *reticeri.* Senſus eſt, quae, ante ſimulaverat, ſe reticeri velle. Verba duriora ſunt et vix ſana. Negat Ill. Broterius: utinam docuiſſet *velut voluerat,* ſic dici.

7 *Militari cuſtodia.*] Militarem cuſtodiam, uti ſe habuit, paullo uberius explicavi: non tibi veterane, ſed tibi tiro, in EXCVRS. noſtris: quos utiliter et ad alia Taciti vide, in *B. Lipſius.* De cuſtodia

lit ad conſules; neque per tormenta interrogari paſſus eſt de his, quae ad domum ſuam pertinerent. Exemit etiam Druſum, [8] conſulem deſignatum, dicendae primo loco ſententiae: quod alii civile rebantur, *ne ceteris adſentiendi neceſſitas fieret:* quidam ad ſaevitiam trahebant. [9] *neque enim ceſſurum, niſi damnandi officio.* Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingreſſa, lamentatione flebili *maiores ſuos* cieps, *ipſumque Pompeium,* cuius [1] ea monumenta,

A. V. 773. A. C. 20.

23

dia apud magiſtratus idem agit ad L. VI, c. 3.

8 *Conſulem deſignatum.*] Appianus Civil. II, p. 230. Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἔλεγεν, ὃς ἐς τὸ μέλλον ᾕρητο ὑπατεύειν. ὧδε γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλον ὑπατεύσειν πρῶτος εἰσφέρει γνώμην, ὡς αὐτὸς οἶμαι πολλὰ τῶν κυρωμένων ἐργασόμενος, καὶ ἐκ τοῦ δὲ εὐβουλότερόν τε καὶ εὐλαβέστερον ἐνθυμησόμενος περὶ ἑκάστου: *Silanus primus ſententiam dixit, qui in ſequentem annum Coſ. deſignatus erat. Ita enim apud Romanos futuri anni Conſul primus cenſet; ut qui ipſe multa e conſultis patraturus ſit, ideoque putatur cautius magiſque intente de ſingulis cogitaturus.* Lipſius. adde, ſi lubet, Salluſt. Cat. c. 50.

9 *Neque enim ceſſurum niſi damnandi officio.*] Boxhornius putat, ex his liquere primo cedentem loco, ultimo ſententiam Druſum dixiſſe, et quidem *damnandi officio,* id eſt, ut ſic auctis damnantium ſuffragiis Lepida damnaretur. Scilicet adeo inops erat Tiberius paratorum ad damnandum, quos vellet perdere, ut, quae vinceret abſolventes una, Druſi ſententiam in poſtremum differendam haberet. Vnde autem conſtat Druſum ultimo loco ſententiam dixiſſe? Neque enim, quod cenſuerunt aliqui priores mitius, prior etiam Rubellius Blandus, cui Druſus acceſſit, inde ſequitur hunc poſt omnes demum rogatum. Varia illa iudicia fiebant in ſenatu, ſimulatque Druſum Tiberius ſententiae primo loco dicendae, ut conſulem deſignatum, neceſſitate ſolviſſet. Qui peiorem in partem hoc interpretarentur, coniiciebant, eum velle Lepidam condemnari. nam ſi abſolvi vellet, utique non erat paſſurus, ut gratiam, quam initurus erat primus auctor clementiae, alius occuparet. Quod eventus comprobavit. *Neque enim ceſſurum, niſi damnandi officio,* eſt, non enim daturum aliis priorem locum, niſi ad invidioſam cauſſam damnandi. Vt recte et alii omnes acceperunt. *Gronovius.* Ferrar. in Elect. I, 10. coniicit *adſenſurum.* fruſtra. Quid eſt *adſentiri damnandi officio?* ſi eſſet *damnantibus,* alia res eſſet. Nunc quaeritur, quare primo loco in cenſendo cedat. Altera coniectura eſt, ne quod ipſe cenſuiſſet, ceteris neceſſario cenſendum videretur, tamquam volente Tiberio, qui filio ſubieciſſet, quid cenſeret. Altera, quia damnari vellet Lepidam Tiberius: cuius ſententiae primum auctorem nollet eſſe filium. vid. etiam I. Gron.

1 *Ea monumenta.*] De ipſo theatro accipienda eſſe, quod Pompeius exſtruxerat, quodque Pompeii theatrum ſaepe vocatur, recte monuit Freinſhemius. *Monumenta* ſunt aedificia publica, alicuius cura ſumtuve exſtructa. v. Clavis Ciceron. in h. v.

2 *Et*

A.V. 773. A.C. 20. numenta, et adſtantes imagines, viſebantur, tantum miſericordiae permovit, ut effuſi in lacrymas, *ſaeva et deteſtanda Quirino* clamitarent, *cuius ſenectae atque orbitati,* [2] *et obſcuriſſimae domui,* [3] *deſtinata quondam uxor L. Caeſari, ac divo Auguſto nurus, dederetur.* dein tormentis ſervorum patefacta ſunt flagitia, itumque in ſententiam Rubelli Blandi, a quo aqua atque igni arcebatur. huic Druſus adſenſit, quamquam alii mitius cenſuiſſent. mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius: *compertum ſibi etiam ex P. Quirini ſervis, veneno eum*

24 *a Lepida petitum.* Inluſtrium domuum adverſa (etenim haud multum diſtanti tempore Calpurnii Piſonem, Aemilii Lepidam amiſerant) ſolatio adfecit D. Silanus, Iuniae familiae redditus. caſum eius paucis repetam. Vt valida divo Auguſto [1] in Remp. fortuna; ita domi improſpera fuit, ob impudicitiam filiae ac neptis, quas urbe depulit, adulteroſque earum morte aut fuga punivit. nam culpam, inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine *laeſarum religionum*, ac *violatae maieſtatis* appellando, clementiam maiorum, ſuaſque ipſe leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, ſimul cetera illius aetatis, memorabo,

2 *Et obſcuriſſimae domui.*] Abunde infra hoc ipſo libro. *Lipſius.*

3 *Deſtinata uxor L. Caeſari, ac divo Auguſto nurus.*] Non alibi quam in lapide repperi hanc hiſtoriam, qui Bergomi viſitur,

PVDENS. M. LEPIDI. L. GRAMMATICVS. PROCVRATOR. ERAM. LEPIDAE. MORESQVE. REGEBAM. DVM. VIXI. MANSIT. CAESARIS. ILLA. NVRVS. PHILOLOGVS. DISCIPVLVS.

Poſt damnationem demum poſitus lapis videtur: et Pudenti adſcripta gloria, tamquam illo vivo, Lepida caſta, bona. *Lipſius.* Hanc inſcriptionem exhibent Gruterus p. 653. et alii. Ea ſuſpecta eſt Ryckio ad h. l. primo, quia *nurus Caeſaris* dicitur, cum tantum deſtinata fuerit: deinde, quia pater eius M. dicitur, cum Q. praenomen habuerit: tertio, quia contra rationem temporis Ateius Pudentis diſcipulus vocatur. Primae duae rationes dubitandi evaneſcent, ſi hanc inſcriptionem non de hac Lepida, ſed de alia, quae Druſi coniunx fuit, cuius pater M. Lepidus, quae poſt patris mortem damnata eſt (v. IV, 20. VI, 40.) accipiamus; ad quam video eam relatam eſſe a Peſchvicio in Comm. de Familia Caeſarum Auguſt. p. 124. ed. Fabric. Egit de hac inſcriptione etiam Noriſius l. c.

1 *In remp.*] Malim *in re publica:* opponitur enim *domi*, et exprimit, quod alias opponitur τῷ *domi, foris, publice.* Sic et Huetio placuiſſe, teſtatur Cl. Broterius. negat ipſe neceſſarium eſſe: Sed non docet *fortunam in remp.* dici latine.

2 *Effectis*

rabo, ſi, [2] effectis, in quae tetendi [3] plures ad curas vitam produxero. D. Silanus, in nepti Auguſti adulter, quamquam non ultra foret ſaevitum, quam ut amicitia Caeſaris prohiberetur, exſilium ſibi demonſtrari intellexit: nec, niſi Tiberio imperitante, deprecari Senatum ac Principem auſus eſt, M. Silani fratris potentia, qui [4] per inſignem nobilitatem et eloquentiam praecellebat. Sed Tiberius grates agendi Silano, patribus coram, reſpondit, *ſe quoque laetari, quod frater eius e peregrinatione longinqua revertiſſet. idque iure [5] licitum, quia non*

A. V. 773. A. C. 20.

2 *Effectis, in quae tendi.*] Heinſius coniiciebat: *in quae intendi*, ut alibi *intendi ad curas* H. II, 67. ſed etiam *tendere* rectum eſt. *Tendere in aliquid* eſt conari aliquid, ſuſcipere: quo ſenſu ſaepe dici *tendere* etiam Lexica docent, intellectu pronominis *ſe*, ſive etiam *animum*. Vt dicimus *intendere iter*, *curſum*, et *tendere*, apud Livium XXIII, 34. add. Drakenb. ad Silium X, 73. Sic etiam dici poteſt *tendere animum* et *intendere*. Sed pro *tendi* legendum *tetendi*. Nam prima ſyllaba in talibus perfectis ſaepiſſime excidit. v. exempla bene multa ap. Drakenb. ad Liv. XXXVII, 53: quo in loco pariter Codex non unus *tendiſſe* pro *tetendiſſe*, quod recte illi praetulit Drakenborchius. Ceterum non ignoro locum Senecae Herc. fur. 538. *rates carbaſa tenderant*. Nam in altero Propertii III, 6, 37. qui laudari ſolet, Broukhuſius recte dedit et defendit *nexiſſe*. Groslotius volebat *tendo*.

3 *Plures ad curas.*] v. ad IV, 11. extr.

4 *Qui per inſignem nobilitatem et el.*] Elegans coniectura Acidalii: *qui ſuper inſignem nobilitatem et eloquentia praecellebat.* *Et* pro etiam.

5 *Licitum, quia non SC. non lege.*] Obſerva triplex ratio, ſive via, a patria abeundi. Primum, iuſſu decretoque Senatus, quaſi reip. intereſſet. Quae ratio validiſſima, nec facile veniam aut indulgentiam inveniebat. Ideo Auguſtus in Agrippa Poſtumo, *multa de moribus adoleſcentis queſtus, ut exſilium eius SC. ſanciretur, perfecerat*: Annalium primo. Altera ratio, per indices, et ſententiam ex lege. Haec quoque firma, et olim uſurpata: at tertia novitia, cum Princeps in exſilium mittebat, quae verius relegatio tantum erat, et velut a parente publico (nam et patribus domi ac privatim hoc ius facta. Ovidius omnes tangit II. Triſtium.

Nec mea decreto damnaſti facta Senatus;
Nec mea Selecto iudice iuſſa fuga eſt.
Triſtibus invectus verbis (ita Principe dignum)
Vltus es offenſas, ut decet, ipſe tuas.
Adde, quod Edictum, quamvis immite minaxque,
Attamen in poenae nomine lene fuit.
Quippe Relegatus, non Exſul, dicor in illo.

Gradatim ibi vides tres has ſpecies: et leviſſimam ac leniſſimam tertiam, quae auctoritate magis, quam iure conſtat. Cum tamen Edicta Principum vim legis haberent: verbo *Legis*, et hanc ſpeciem Tacitus eſt complexus: et cum nulla harum interveniſſet:

Digitized by Google

A. V. 773. A. C. 20. *ſenatuſconſulto, non lege pulſus foret. ſibi tamen adverſus eum integras parentis ſui offenſiones: neque reditu Silani diſſoluta, quae Auguſtus voluiſſet.* Fuit poſthac in urbe,

25 neque honores adeptus eſt. Relatum deinde [1] de moderanda Papia Poppaea, quam ſenior Auguſtus, poſt Iulias rogationes, [2] incitandis coelibum poenis, et augendo aerario ſanxerat: nec ideo coniugia et educationes liberum frequentabantur, [3] praevalida orbitate. Ceterum multitudo periclitantium gliſcebat, cum omnis [4] domus delatorum interpretationibus ſubverteretur: utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, ut de principiis iuris, et quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum perventum

26 ſit, altius diſſeram. Vetuſtiſſimi mortalium, nulla adhuc mala libidine, ſine probro, ſcelere, eoque ſine poena, aut coërcitionibus, agebant: neque praemiis opus erat, cum honeſta [1] ſuopte ingenio peterentur; et, ubi

aperte quidem: Tiberius redeundi merito gratiam fecit. *Lipſius.*

1 *De moderanda Papia Poppaea.*] Lex apud veteres in multa fama, et uſu: de qua ubertim diſſeruimus in EXCVRS. et multa ad Taciti aliorumque lucem, in *C. Lipſius.*

2 *Incitandis coelibum poenis.*] Id eſt, augendis atque intendendis. *Lipſius.* Pichena putat etiam *incitatas poenas* dici fortaſſe, quia iacebant, nec erant in uſu. Locum haberet haec interpretatio, ſi legeretur *excitandis.* vid. 2. Obſ. 16. *Gronovius.* Ceterum ſi poenae coelibatus auctae ſunt, ante legem Papiam Poppaeam tales poenae fuerint neceſſe eſt. Cum autem nulla talis lex ante fuerit, ut docuit Lipſius in Exc. poenae intelligendae ſunt de notis cenſorum; de quibus idem Lipſius. Heinſii coniecturae, *irritandis, invitandis,* argutiores ſunt, quam ut probare poſſim.

3 *Praevalida orbitate.*] Quia id genus omnes captabant, colebant. Seneca: *In civitate noſtra plus gratiae orbitas confert, quam eripit: adeoque ſenectutem ſolitudo ad potentiam ducit, ut quidam odio filiorum ſimulent, et liberos eiurent, et orbitatem manu faciant.* Lipſius.

4 *Domus ſubverteretur.*] Sic e MS. reſtituit Pichena, quem ſecutus eſt Iac. Gronovius. Sic habent etiam edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani et Aldi, Gryphii. Recentiores *ſubverterentur.*

1 *Suopte ingenio peterentur.*] *Suopte ingenio* refertur ad *honeſta,* non ad *vetuſtiſſimi.* Sic Liv. lib. 2. *Sed curae fuit conſulibus et ſenioribus Patrum, ut imperium ſuo vehemens, manſueta permitteretur ingenio.* Gronovius. Acidalius autem et Vrſinus referebant ad *vetuſtiſſimi,* malebantque *peterent,* cum etiam ſequatur *cuperent:* quod non adeo diſplicet. neque tamen contra libros aliquid mutem, et ut ſaepe dixi, Tacitus variat libenter modos loquendi. *Suopte ingenio* autem non referam ad *honeſta:* non quaeritur iam de rebus per ſe honeſtis,

Digitized by Google

ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At poſtquam exui aequalitas, et pro modeſtia ac pudore, ambitio et vis [2] incedebat; provenere dominationes: multoſque apud populos aeternum manſere. Quidam ſtatim, aut poſtquam Regum pertaeſum, leges maluerunt. Hae primo, rudibus hominum animis, ſimplices erant: maximeque fama celebravit [3] Cretenſium, quas Minos; Spartanorum, quas Lycurgus; ac mox Athenienſibus quaeſitiores iam et plures [4] Solon perſcripſit. [5] Nobis Romulus, ut libitum, imperitaverat: dein Numa religionibus et divino iure populum devinxit: repertaque quaedam a Tullo et Anco: ſed praecipuus Servius Tullius ſanctor legum fuit, quis etiam reges obtemperarent. Pulſo Tarquinio, adverſum patrum factiones multa populus paravit tuendae libertatis, et firmandae concordiae: creatique decemviri, et accitis, quae uſquam egregia, compoſitae duodecim tabulae, [1] finis aequi iuris. nam ſecutae leges, etſi aliquando in maleficos

A. V. 773. A. C. 20.

27

ſe honeſtis, ſed ad *peterentur. Suopte ingenio pet.* eſt *ſponte*, quod opponitur *praemiis.* Sine praemiorum ſpe petebantur honeſta, inſito amore honeſti, etc.

2 *Incedebat.*] Oriebatur, ut XV, 37. *poſtquam tenebrae incedebant*, ubi vid. Liv. XXIX, 24. add. IV, 46. *timorque in exercitu incederet.* ut I. F. Gronovius reſcripſit: aut invaſerat animos, graſſabatur, ut multis locis apud Livium, vid. Gronov. ad l. c.

3 *Cretenſium.*] De Cretenſium rep. et legibus lege Polybium L. VI. c. 43. ubi negat primo Spartanae ſimilem, deinde laudandam fuiſſe: quod Xenophontem, Platonem, Ephorum et Calliſthenem tradidiſſe dicit: quibus adde Ariſtotelem de Rep. II, 9.

4 *Solon.*] Cod. MS. *Solo.* quae terminatio et ipſa proba eſt, ut ſaepe docuere viri docti in talibus nominibus. vide, quem hic laudat Iac. Gronovius, I. F. Gronovium, ad Senec. Agam. 514. Nominatim ap. Valer. M. VIII, 9. in MSS. eſt *amantiſſimus patriae Solo*, ut l. c. tradit Gronovius.

5 *Nobis Romulus.*] Viri docti iam laudarunt locum Pomponii in l. 2. de Origine Iuris. *Initio Civitatis noſtrae populus ſine certa lege, ſine iure certo, primum agere inſtituit: omniaque manu a regibus gubernabantur.*

1 *Finis aequi iuris.*] Non de extremo tempore capiam cum Freinshemio: ſed de abſolutione et perfectione iuris. Tabulis XII. perfectis abſolutum quoddam iuris aequi corpus extitit, quam ei laudem Cicero et alii tribuunt: neque ei quicquam acceſſit magnopere novis legibus. Sic Ciceroni Planc. 25. Conſulatus dicitur *finis honorum populi.* eodemque modo Tuſcul. II, 1. *finis ſperandi* eſt ſummum, quod quis ſperare poteſt. Ceterum ea, quae ſequuntur, ex hiſtoriis illuſtrare, nihil attinere putaui, cum ex omnibus hiſtoriae R. compendiis, Floro,

Digitized by Google

A. V. 773. A. C. 20. maleficos ex delicto, ſaepius tamen diſſenſione ordinum et apiſcendi inlicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava, per vim latae ſunt. Hinc Gracchi et Saturnini, turbatores plebis; nec minor largitor, nomine ſenatus, Druſus; corrupti ſpe, aut inluſi per interceſſionem ſocii. Ac ne bello quidem Italico, mox civili, omiſſum, quin multa et diverſa ſciſcerentur: donec L. Sulla dictator, abolitis vel converſis prioribus, cum plura addidiſſet, otium ei rei haud in longum paravit; ſtatim turbidis [2] Lepidi rogationibus, neque multo poſt Tribunis reddita [3] licentia, quoquo vellent, populum agitandi. Iamque non modo in commune, ſed [4] in ſingulos homines latae quaeſtiones: et corruptiſſima Re-
28 pub. plurimae leges. Tum Cn. Pompeius tertium conſul, corrigendis moribus delectus, et gravior remediis, quam delicta erant, ſuarumque legum [1] auctor idem ac ſubverſor, quae armis tuebatur, armis amiſit. Exin continua [2] per viginti annos, diſcordia: non mos, non ius. deterrima quaeque impune, ac multa honeſta exitio fuere. Sexto demum conſulatu Caeſar Auguſtus, potentiae ſecurus, quae triumviratu iuſſerat, [3] abolevit: deditque iura, [4] quis pace et principe uteremur.

[5] acriora

Floro, Velleio etc. cognoſcere de iis liceat.

2 *Lepidi rogationibus.*] De quibus Florus lib. 3. et quaedam Salluſt. in Fragm. *Lipſius.*

3 *Licentia.*] Per legem tribunitiam, quam Cicero vocet, ſive Pompeiam, latam a Pompeio in primo Conſulatu, qua tribunis plebis ius priſtinum reſtituit. v. Clav. Cic.

4 *In ſingulos homines.*] Per privilegia, ut Ciceroni accidit, quae per leges ſacratas et XII. tabularum irrogare nefas erat.

1 *Auctor idem ac ſubverſor.*] Nam leges de Ambitu et Iudiciis tulit: et in ſuis amicis non ſervavit, imo perrupit. Ex Dione, Aſconio, aliis. *Lipſius.* Adde legem de iure magiſtratuum et de petitione Caeſaris abſentis. Sueton. Caeſ. c. 28. de tribunitia poteſt. quam ſuſtuliſſe videtur, tribunis, qui interceſſerant pro Caeſare, armis perſequendis. vid. Caeſ. B. C. I, 5. 7.

2 *Per viginti annos diſcordia.*] Rotundus numerus, non verus. Nam a Pompeii II. conſulatu ad Auguſti VI. interſunt anni XXIV. *Lipſius.*

3 *Abolevit.*] Vno edicto. vid. Dio Caſſ. Lib. LIII, p. 497.

4 *Quis pace et principe.*] *Quibus uteremur*, eſt, quod cum Pomponio dicas, *aleremur*; regeremur, viveremus. *Pace*, id eſt, per pacem terra marique ab ipſo reſtitutam, nullo iam civilium armorum metu, eoque non talia, qualia triumviratu iuſſa, quae ſaepe temporum erant, non iuſtitiae: praeſentis et paucorum, non perpetuae

Digitized by Google

[5] acriora ex eo vincla, [6] inditi cuſtodes, et [7] lege Papia Poppaea praemiis inducti, [8] ut, ſi a privilegiis parentum ceſſaretur, A. V. 773. A. C. 20.

tuae publicaeque utilitatis. *Pace* igitur iam reducta, ſed *et Principe*, nempe inſtituto, introducto, exorto, ſummae rei praepoſito, velut eorum vindice ac defenſore. Per pacem ſub principe, quia pacis interfuit omnium poteſtatem ad unum conferri; cui ſcilicet ea non poſſet eripi, iamdudum parata, confirmata, ſuccincta armis inter victos aut inermes atque imbelles. *Gronovius.*

5 *Acriora ex eo vincla.*] Aſſentior Pichenae, *artiora.* Lipſius. Niſi forte magis ad vim verbi *vincula*, quam ad verbum ipſum reſpexit. *Cuſtodias* quidem *acres* ſupra habuimus I, 5. Sed ibi *cuſtodiis* aptius verbum eſt, quam h. l. vinculis.

6 *Inditi cuſtodes, et lege P. P. praemiis inducti.*] Haec verba quam varie tentata ſint, non dicam. Muretus *inditi* et copulam *et* deleri volebat. Sed verbum *inditus* frequens eſt Tacito, nec eiuſmodi, ut a librariis ortum videatur. *Inditi cuſtodes* haud dubie bene dicuntur, pro impoſitis. haec enim duo verba in multis modis loquendi permutari poſſunt, ut *indere* et *imponere nomen*, *caſtellum rupi* IV, 46. etc. ut etiam monuit Gronovius in nota proxima. Sed *inditi* ſive *impoſiti legum cuſtodes* non poſſunt intelligi, niſi de magiſtratibus, hac de cauſſa conſtitutis, ut videant, ne qui contra leges peccent. nam accuſatores, qui et ipſi cuſtodes legum dicuntur IV, 30. *eliciuntur*, non *imponuntur*. Tales ab Auguſto nulli conſtituti ſunt. Itaque mihi in mentem venit, ſic eſſe legendum: *acriora ex eo vincula indita, cuſtodes ex lege P. P. praemiis inducti. Vincula indita* non raro occurrunt. etiam Tacitus noſter ſic dixit XI, 1. Durius porro eſt *cuſtodes lege P. P. praemiis inducti:* nec eſt fruſtra illud *et*, quod in Codice eſt, et corruptum reliquae corruptioni locum dedit. *Legis praemia* et *ex lege* promiſcue dici, nulla dubitatio eſt. Sic infra c. 55. *obſequium inde in principem et aemulandi amor, validior quam poena ex legibus et metus:* quamquam, ſi quis malit τὸ *et* delere, nulla alia voce repoſita, non valde repugnem. etenim et ſic dici potuit. Heinſius quoque vidit aliquid ex hac emendatione. ſic enim vult reſcribi: *artiora ex eo vincula indi, ac cuſtodes l. P. P. praemiis induci.* Noſtrum lenius eſſe, omnes, ut opinor, videbunt. Pro *inducti* poſſis etiam coniicere *illecti:* ut infra IV, 30. dicuntur *elici:* Sed non neceſſarium puto.

7 *Lege Papia Poppaea praemiis inducti.*] Delatores ſcilicet accuſatoreſque. Suetonius Nerone, cap. X. *Praemia delatorum Papiae legis ad quartas redegit.* ut appareat praemia magna fuiſſe, et fortean tertiam aut ſemiſſem. *Lipſius.*

8 *Viſi a privilegiis etc.*] Legendum *ut ſi.* Lipſius. Accipio, *ut ſi:* de reliquo bonam ſpem habeo. Ab eo tempore, inquit, quod legibus, pace et principe, uſi ſumus; quod pax reducta et novo imperii nomine, nova poteſtate, Principe, iuncta locum iuri et iudiciis dedit; acrius ſtringebant et impediebant leges, ſeveriuſque (ſi non et ſaevius interdum) animadverſum, et exercita vindicta in illos, qui tenerentur: nec tanta impunitas et ſuffugia, quanta in libertate, aut per motus civicos, vel graſſantes, vel impendentes. Neque enim, ut prius, exſpectatum, donec alicui forte liberet diſerto inimicitias exſequi nomine deferundo, aut magiſtratus mulctam diceret, de qua ad populum certaretur: ſed *inditi cuſtodes et praemiis inducti.* hoc eſt, capita legibus addita, quibus praemia definiebantur

Digitized by Google

A.V. 773. A.C. 20. ſaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. ſed altius penetrabant; urbemque, et Italiam, et quod uſquam civium, corripuerant: [9] multorumque exciſi ſtatus: et terror omnibus intentabatur; ni Tiberius ſtatuendo remedio, quinque conſularium, quinque e praetoriis, totidem e cetero ſenatu ſorte duxiſſet, apud quos exſoluti plerique legis nexus modicum in praeſens levamentum fuere.

29 Per idem tempus Neronem, e liberis Germanici,

niebantur accuſatoribus, delatoribus, quadruplatoribus, ſycophantis, tanquam bonis viris et cuſtodibus legum et cognitoribus populi ac defenſoribus. Vel Papia Poppaea quam inſigniter illos invitat! ſed minore invidia, cum populus in partem praedae vocaretur, et magna ſpecie aequitatis, ut, quam tanta privilegia maritatis et patribus eſſent propoſita, ſi tamen ab illis per matrimonia et ſuſceptos liberos appetendis coelibes ceſſarent, eorum in relicta et legata iuri populus omnium parens ſuccederet, atque iis ut caducis frueretur. *Inditi* impoſiti, ut libro 4. *caſtella rupibus indita*, et libro 11. *vinclis inditis*. *Cuſtodes*, ut 4. annal. 30. Cicero divinat. in Caecilium de repetundis: *cuius legis non modo a po. Romano, ſed etiam ab ultimis nationibus ſeveri cuſtodes requiruntur.* Adde in eadem cap. 20. et 21. Vt et pro Roſcio Amerino cap. 20. Illud, *ut ſi non utilitate publica* etc. neque invenio in Tacito, nec requiro, aut eo locum quaſi mancum ſuppleri exiſtimo. Potuit hoc Auguſto in mente aut praetextum tantae acerbitati fuiſſe: Tacitus, ſi hominem novi, ſentiebat non opus eſſe praemiis; delatores qui non caſtigat, et eſſe patitur, ſatis invitare. Pergit: Caeterum non intra aequa ſtetit delatorum impotentia. neque enim ſatis habebant ea criminari, quae palam erat lege obligari: ſed velut altius introſpicientes et penitius ſcrutati vim et ſententiam legis caſus et criminum genera infinita commenti erant, ut propemodum nemo inſons eſſet: et pari vehementia per omnes imperii Romani partes, quicquid ubique civium eſſet, nihil ſaepe minus exſpectantes in ius raptabant. Non enim capio, *ſed haec altius*. Tacitus cum effert *penetrabant* et *corripuerant* intellectum voluit *cuſtodes* iſti cuſtodiendi, ſive accuſatores. *Gronovius*. *Altius penetrabant*, dixit ut II, 65. plus ſibi arrogabant, quam lex et conſilium legiſlatoris volebat. Ceterum cum Gronovio et Ryckio credo, nihil deeſſe: ideoque et aſteriſcum, qui hic erat poſt *ut ſi*, removi. *ut ſi* retinui, quod iam Gronov. receperat.

9 *Multorumque exciſi ſtatus.*] Hoc eſt quod ante dixit: *omniſque domus delatorum interpretationibus ſubvertebantur.* Et calumniae multae in hac lege circa ingenuitatis iura, et ſimilia: ut periclitaretur non dubie multorum ſtatus. Plinius Panegyrico, de hiſdem: *Vidimus delatorum indicium quaſi graſſatorum, quaſi latronum. Non ſolitudinem illi noviter, ſed templum, ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum avaritia. Advertiſti oculos*, etc. Quibus in verbis emendo, *Non ſolitudinem illi, non iter.* quod perperam coaleverat, *noviter*. Itinera ſane inſident obſidentque graſſatores. *Lipſius*,

1 *Capeſ-*

Digitized by Google

Germanici, iam ingreſſum iuventam, commendavit patribus, utque *munere* [1] *capeſſendi vigintiviratus ſolveretur, et* [2] *quinquennio maturius, quam per leges, Quaeſturam peteret,* non ſine inriſu audientium poſtulavit. [3] praetendebat, *ſibi atque fratri decreta eadem, petente Auguſto.* ſed neque tum fuiſſe dubitaverim, qui eiuſmodi preces occulti inluderent. [4] ac tamen initia faſtigii Caeſaribus erant: [5] magiſque in oculis vetus mos, et privignis cum vitrico levior neceſſitudo, quam avo adverſum nepotem. [6] Additur

A. V. 773.
A. C. 20.

Additur

1 *Capeſſendi vigintiviratus ſolveretur.*] Non ergo aditus ad maiores honores, niſi illo adepto? Apparet ex his verbis, itemque e Dione de Claudio, libro 58. Τοὺς γαμβροὺς τότε ἐν τοῖς εἴκοσιν ἀνδράσιν ἄρξαι, καὶ μετὰ τοῦτο πολιαρχῆσαι ἐν ταῖς ἀνοχαῖς, ἐκέλευε, καὶ ὀψέ ποτε πέντε ἔτεσι θᾶσσον τὰς ἀρχὰς αἰτῆσαι σφίσιν ἐπέτρεψε: *Generos ſuos iuſſit in Vigintiviris eſſe, tum et Praefectos urbi in feriis Latinis, denique quinquennio maturius magiſtratus petere indulſit.* Vigintiviros aperuit nobis ſolus Dio LIV. p. 540. Triumviros Monetales, Triumviros Capitales, Quattuorviros Viales, Decemviros Stlitibus. Inſtituti ſunt hoc numero ab Auguſto (antea ad vigintiſex erant) anno DCCXLI. Dionem adi. atque etiam Feſtum in voce Praefecturae; cuius locum Cuiacius emendavit libro II. Obſervat. *Lipſius.*

2 *Quinquennio maturius.*] Vides ergo quam aberret vir doctus et Italiae ſuae Suada, qui negat legitimam ullam aetatem Quaeſturae fuiſſe. Fuit praeter hunc locum, Spartianus in Iuliano: *Quaeſtor, ante annum quam legitima aetas faceret, deſignatus eſt.* Sueton. in Calig. cap. I. *Quaeſturam quinquennio antequam per leges liceret, et poſt eam Conſulatum geſſit.* Sed quaenam illa? vide in EXCURS. D. *Lipſius.*

3 *Praetendebat ſibi.*] Vide Dionem de Tiberio, libro 53. in actis anni DCCXXX. de Druſo, libro 54. actis anni DCCXXXV. *Lipſius.*

4 *Ac tamen initia.*] Fruſtra Muretus: *haec tamen. Ac tamen* exprimit Graecorum *καί τοι*, quo in argumentando utuntur. Enim vero tum facilius ferri tales preces poterant, quod in recenti imperio mollius tractandi hominum animi, et occultanda dominatio, memoresque adhuc erant homines veteris reipublicae, qua peterentur talia a ſenatu.

5 *Magiſque in oculis.*] Quaſi dicat: tamen alii non illudebant, et attendebant haec initia et gradus ad Principatum eſſe. Quaeſturam, inquam, extra ordinem aut aetatem datam, et ſolutionem a Vigintiviratu; itemque attendebant vetus et ab Auguſto inſtitutum, non recens a Tiberio; quod ſi ille feciſſet, qui vitricus tantum iſtorum erat (Tiberii et Druſi) cur non Tiberius in nepotibus uſurparet, magis iunctis? Nepotibus tamen, adoptione: cum ſanguine propatruus eorum eſſet. *Lipſius.*

6 *Additur Pontificatus.*] De Nerone agit Germanici F. quem tamen ego Pontificem, in lapidibus, qui data opera honori eius et memoriae poſiti, non lego. Exſtat urna (a Caligula ut e Suetonio colligas, dicata) Romae:

OSSA.

Digitized by Google

A.V. 773. A.C. 20. Additur pontiſicatus, et [7] quo primum die forum ingreſſus eſt, congiarium plebi, admodum laetae, quod Germanici ſtirpem iam puberem adſpiciebat. Auctum dehinc gaudium, [8] nuptiis Neronis et Iuliae, Druſi filiae. Vtque haec [9] *ſecundo rumore*, ita adverſis animis acceptum, [10] quod filio Claudii ſocer Seianus deſtinaretur.

OSSA.
NERONIS. CAESARIS.
GERMANICI. CAESARIS. F.
DIVI. AVG. PRON. FLAMIN.
AVGVSTALIS. QVAESTORIS.

Et in Hiſpania marmor, quod amicus noſter Carolus Cluſius deſcripſit:

NERONI. CAESARI.
GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG.
PRON. FLAMINI. AVGVSTALI.
SODALI. AVGVSTALI.

Vbi cum Flamen utrobique inſculpatur, non Pontifex: ſubvereri in mentem venit, ne in cognato honore Tacitus ſi forte aberrarit. *Lipſius.* Tacitum cum lapidibus ſic conciliat Ryckius, ut dicat, decretum eſſe primum inter Pontifices locum, qui vacaret poſtea: id cum longius videretur, datum interea flaminium. Ceterum his inſcriptionibus addenda alia ex Theſ. Mur. T. I. p. 188.

NERONI CAESARI
GERMANICI CAESARIS F.
TI. CAESARIS AVGVSTI N
FLAMINI AVGVSTALI
SODALI TITIO FRATRI ARVALI
FETIALI QVAESTORI
EX S. C.

7 *Quo primum die.*] Id eſt Tirocinii die, ſive togae virilis. quo auſpicii cauſſa, tirones a patre proximiſque ſolenni officio in forum deduci, et inde in Capitolium ſolent. Notat Plutarchus in Bruto: et Valerius Max. lib. 5. cap. 4. *M. Cotta eo ipſo die quo togam ſumſit virilem, protenus ut e Capitolio deſcendit, C. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, poſtulavit.* Suetonius in Auguſto: *Duodecimum et tertiumdecimum conſulatum magno, id eſt, XVII. annorum intervallo, ultro petiit, ut Caium et Lucium filios ampliſſimo praeditus magiſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret in forum.* In Tiberio: *Romam reverſus, deducto in forum filio Druſo.* Munera etiam ſportulaſque dari tirocinio ſolere, obſervabis hic ex Tacito, et Suetonii Nerone, c. 7. *Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donativum propoſuit.* et Calig. cap. 10. Nec in principum modo liberis, ſed vulgo id ſervatum, diſco ex Plinio lib. 10. Epiſt. *Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, ſolent totam bulen atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binoſque denarios vel ſingulos dare.* Lipſius.

8 *Nuptiis Neronis.*] Quod igitur ſupra eſt: *Silani filiam Neroni vetuſtiſſimo liberorum Germanici pactam* (*l.* 2.) pactam deſponſamque fuiſſe credimus, nuptam deductamque non fuiſſe. Aut ſi fuit, fatum abſtulit, et locum huic fecit. *Lipſ.*

9 *Secundo rumore.*] Senſus planus eſt h. l. vel ex antitheto. Sed non male legentur, quae Heinſius probavit ad nobilem locum Virgil. Aen. VIII, 90. ubi navigantes dicuntur *iter peragere rumore ſecundo.*

10 *Quod filio Claudii.*] Explicat Sueton. Claudii cap. 27. *Druſum Pompeiis impuberem amiſit, piro per luſum in ſublime iacto, et hiatu oris excepto: cui et ante paucos dies Seiani filiam deſpondiſſet.* ita enim eum locum in Antiquis olim reſtituimus.

Digitized by Google

naretur. polluiſſe nobilitatem familiae [11] videbatur, ſu- A.V.
ſpectumque iam nimiae ſpei Seianum [12] ultra extuliſſe. 773. A.C.
Fine anni conceſſere vita inſignes viri, L. Voluſius, et 20.
Salluſtius Criſpus. Voluſio vetus familia, neque tamen 30
praeturam egreſſa: ipſe [1] conſulatum intulit, [2] cenſoria etiam poteſtate legendis equitum decuriis functus, opumque, quis domus illa immenſum viguit, primus adcumulator. Criſpum, equeſtri ortum loco, C. Salluſtius, rerum Romanarum florentiſſimus auctor, ſororis nepotem in nomen adſcivit. atque ille, quamquam prompto ad capeſſendos honores aditu, Maecenatem aemulatus, ſine dignitate ſenatoria, multos triumphalium conſulariumque potentia anteiit: diverſus a veterum inſtituto, per cultum et munditias; copiaque et affluentia luxu propior: ſuberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par, eo acrior, quo ſomnum et inertiam magis oſtentabat. Igitur, incolumi Maecenate, proximus; mox praecipuus, cui ſecreta imperatorum inniterentur, et interficiendi Poſtumi Agrippae conſcius, aetate provecta, ſpeciem magis in amicitia principis, quam vim tenuit, idque et Maecenati acciderat; fato potentiae, raro ſempiternae, an ſatias capit, aut illos, cum omnia tribuerunt,

ſtituimus. Vide infra, initium lib. 4. *Lipſius.*

11 *Videbantur.*] Immo *videbatur.* nempe Tiberius. Nam quod Freinshemius intelligit, *ii, quibus auctoribus id geſtum erat*, non videtur hic locum habere. *Gronovius.*

12 *Vltra.*] Sic MS. Beroaldus. Vitio operarum et negligentia correctorum, ut opinor, irrepſit *ultro*, (quod iam Alciati, Rhenani, et Aldi ed. habet) ut ſaepe alias in ſcriptis et editis libris. *ultra extuliſſe* Seianum videbatur, *quam ſatis eſſet*, *quam oporteret*, quae interdum adduntur ab auctoribus, interdum omittuntur. *Vltro* latinitati et ſententiae melius convenire pronunciat Cl. Broterius, ſed non docet.

1 *Conſulatum intulit.*] In faſtis nondum notatus L. Voluſii Conſulatus. Suffectum Coſ. fuiſſe, apertum eſt, recteque monet Cl. Broterius.

2 *Cenſoria etium poteſtate.*] Munuſne illud intellegit, quod Auguſtus inſtituit, Triumviratum recognoſcendi equites? de quo Suetonius cap. 37. an potius lectas ab eo decurias iudicum vult, (quod Cenſorium olim munus) honore a Principe dato: *Gronovius.* Mihi prius verum videtur, propterea, quod munus legendorum iudicum nunquam mandatum privato reperitur, ut dixi in Excurſu XIV. ad Suetonium. nec cenſoriae poteſtatis pars, iudices legere: ſed Praetoriae, libera republica, Caeſarum ſub principatu.

runt, aut hos, cum iam nihil reliquum eſt, quod cupiant.

31 A.V. 774. A.C. 21. Sequitur Tiberii quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atque filii collegio inſignis. nam biennio ante Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo laetus, neque natura [1] tam connexus fuerat. Eius anni principio Tiberius, quaſi firmandae valetudini, in Campaniam conceſſit, longam et continuam abſentiam paullatim meditans: [2] ſive, ut, amoto patre, Druſus munia conſulatus ſolus impleret. Ac forte parva res, magnum ad certamen progreſſa, praebuit iuveni materiam apiſcendi favoris. Domitius Corbulo, praetura functus, de L. Sulla, nobili iuvene, queſtus eſt apud ſenatum, [3] *quod ſibi inter ſpectacula gladiatorum loco non deceſſiſſet.* pro Corbulone aetas, patrius mos, ſtudia ſeniorum erant: contra Mamercus Scaurus, et L. Arruntius, aliique Sullae propinqui nitebantur. certabant orationibus, et [4] memorabantur *exempla maiorum, qui iuventutis irreverentiam gravibus decretis notaviſſent.* donec Druſus apta temperandis animis diſſeruit; et ſatisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus ſimul ac vitricus Sullae, et

1 *Tam connexus.*] Suſpicor Tacitum ſcripſiſſe, *connexis.* Gronovius.

2 *Sive ut amoto.*] Non deſideratur alia portio alternativae orationis, ut Ferreto viſum: etiamſi non apparet priori parti τὸ *ſive* praepoſitum, quod ei fraudi fuit. Sic lib. 2. annal. *viſa, ſive metu credita.* Hoc facile alii aſſecuti. Sed vim τοῦ *meditans* haud ſcio, an ſatis perceperint. Id enim non eſt cogitans, ſed in anteceſſum experiens, praetentans, praeguſtans, et ei quaſi proludens. Vt *meditari* dicimur, in quo nos exercemus ad diſcendum: et morbi genus in difficultate reſpirandi *meditationem mortis* vocat Seneca ep. 54. ubi notavimus. Pro eo *diſcere* ponit in Hercule Furente Somnum alloquens: *genus humanum cogis longam diſcere mortem.* id eſt, meditari. *Gronovius.*

3 *Quod ſibi inter ſpectacula.*] In theatro olim diſcreta loca: nondum, ut vides, in Circo aut Amphitheatro. Alias, cauſſa non fuiſſet huic querelae. Diſcrevit primus Claudius Imp. et *in Circo,* (Suetonii verba ſunt cap. XXI.) *propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcue ſpectare ſolitis.* Tamen Auguſti temporibus decretum Patrum fuit, *ut quoties quid ſpectaculi uſquam publice ederetur, primus ſubſelliorum ordo vacaret Senatoribus,* ait idem Suet. in Auguſt. cap. XLIV. Sed id extra urbem dumtaxat fuit firmum. *Lipſius.*

4 *Memorabantur exempla maiorum.*] Si animus eſt, conſule Electa mea, capite de lictoribus. et adde, quod in Plutarchi Gracchis ſcribitur, C. Veturio mortem illatam, quia Tribuno in forum venienti non deceſſiſſet. *Lipſius.*

5 Ora-

Digitized by Google

et [5] oratorum ea aetate uberrimus erat. Idem Corbulo, A.V.
plurima per Italiam itinera, [6] *fraude mancipum et incuria magiſtratuum, interrupta et impervia*, clamitando, 774. A.C. 21.
[7] exſecutionem eius negotii libens ſuſcepit: quod haud perinde publice uſui habitum, quam exitioſum multis, [8] quorum in pecuniam atque famam damnationibus et haſta ſaeviebat. Neque multo poſt, miſſis ad ſenatum 32
litteris, Tiberius, *motam rurſum Africam incurſu Tacfarinatis*, docuit; *iudicioque patrum deligendum* [1] *proconſule, gnarum militiae, corpore validum, et bello ſuffectum.* quod initium Sex. Pompeius agitandi adverſus [2] M. Lepidum odii nactus, *ut ſocordem, inopem, et maioribus ſuis dedecorum, eoque etiam* [3] *Aſiae ſorte depel-*

5 *Oratorum ea aetate.*] Dico l. 6. *Lipſius.*

6 *Fraude mancipum.*] *Mancipes* hic, qui vias publicas reficiendas quaeſtus ſui cauſſa redimebant. Hyginus: *Viae publicae et Curatores accipiunt, et per redemptores muniuntur.* Lapis Romae in hortis Carpenſibus.

CN. CORNELIO
CN. F. SAB.
MANCIPI. VIAE. APPIAE.

Sed qui *magiſtratus?* credo, intellegit minores, id eſt, Curatores viarum qui ab Auguſto. Vide EXCVRS. in *E. Lipſius.*

7 *Exſecutionem eius negotii.*] Non nunc tantum, ſed et poſtea iterum ſub Caio: et vir cetera magnus, haeſit in his calumniae ſordibus, bonis omnibus invitis. Vide Dionem lib. 59. *Lipſius.*

8 *Quorum in pecuniam.*] In poſſeſſorum videlicet, qui agros haberent viae vicinos. Quaſdam enim vias collaticia pecunia tueri finitimi debebant: ut vulgo hodie. Hyginus manuſcriptus: *Viae publicae auctorum nomina obtinent, et Curatores accipiunt, et per redemptores muniuntur. Nam et quarundam tutelae a poſſeſſoribus, per temporta, certa ſumma exigitur.* Lipſius.

1 *Pronconſule.*] Sic Cod. MS. et Beroaldi editio et Alciati, idque poſt I. Gronovium reſtituimus. v. ad II, 52.

2 *M. Aemilium Lepidum.*] Eſt Q. filius, Conſulis a. 732. ipſe Conſul a. 763. Ryckius edidit *Manius.* Recte, ſi eſt is, de quo c. 22. quod tamen videtur adhuc dubitari poſſe.

3 *Aſiae ſorte depellendum.*] Diſputant utrum iam ſortitus fuerit, an adhuc debuerit ſortiri. Ego vero non ſortitum, nec ſortiendum habuiſſe cenſeo. Sortiri ſolebant Aſiam et Africam. Sed quia extra ordinem deligebatur, cui mandaretur Africa, reſtabat Aſia ſola. Quid igitur ſorte opus? Porro de his ſortiebantur duo conſularium omnium vetuſtiſſimi. Horum priorem fuiſſe Man. Aemilium Lepidum accipimus: ita ad hunc iam Aſia ſine ſortitione pertinebat. Hactenus etiam obtinuiſſe poteſt dici, nempe ſpe ac deſtinatione, et ſua, et omnium, qui non eſſent ei malevoli, et ea ſi careret, veniente anno, inde depellebatur. Quid ergo eſt? Impedivit virum doctiſſimum vocabulum *Sors*, quod putavit locum non habere, niſi utique urna interceſſiſſet. At *Sors* nihil aliud hic Tacito, quam provincia,

A. V. 774. A. C. 21. *lendum*, incuſavit, adverſo ſenatu, qui *Lepidum mitem magis, quam ignavum, paternas ei anguſtias, et nobilitatem ſine probro actam, honori quam ignominiae habendam* ducebat. Igitur miſſus in Aſiam. Et *de Africa* decretum, *ut Caeſar legeret, cui mandanda foret.*

33 Inter quae Severus Caecina cenſuit; *ne quem magiſtratum, cui provincia obveniſſet*, [1] *uxor comitaretur;* multum ante repetito, *concordem ſibi coniugem, et ſex partus enixam: ſeque, quae in publicum ſtatueret, domi ſervaviſſe, cohibita intra Italiam, quamquam ipſe pluris per provincias* [2] *quadraginta ſtipendia expleviſſet. Haud enim fruſtra placitum olim, ne feminae in ſocios aut gentes externas traherentur: ineſſe mulierum comitatui, quae pacem luxu, bellum formidine morentur, et Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus convertant. Non imbecillum tantum et imparem laboribus ſexum, ſed, ſi licentia adſit, ſaevum, ambitioſum, poteſtatis avidum: incedere inter milites, habere ad manum centuriones:* [3] *praeſediſſe*

vincia, ſive ſorte, ſive ſine ſorte haberetur, ideo, quia rite ac ſolenniter non niſi per ſortem habebatur: ut ſaepe apud Livium. Sic lib. 42. *Illud quoque praecipuum datum ſorti Macedoniae, ut centuriones militeſque veteres ſcriberet, quos vellet, conſul uſque ad quinquaginta annos.* Sic cum Cicero *coniunctionem ſortis, neceſſitudinem ſortis*, dicit, nihil aliud dicit quam communis provinciae coniunctionem et neceſſitudinem. Lib. 2. epiſt. 19. *ad eam neceſſitudinem quam nobis ſors tribuiſſet, conſuetudinem quoque accedere.* hoc eſt, provincia coniuncta. Invitis omnibus ſcriptis ita tenendum; nec magis Victoria ad edendum *fors*, quam Gebhardo ad probandum *accidere*, fuit intima cauſſa. Sed et fruſtra captatur τὸ *depellere.* Neque enim id aliter dicitur quam *deiicere honore* Livio, lib. 39. *Coïerantque ad deiiciendum honore eum:* et *detrudere* Suetonio in Iulio, *detrudendi Domitii cauſſa:* non ſane quem iam habebant, in cuius poſſeſſione erant, ſed quem petebant, ſpe tantum et votis ſibi deſpondebant. *Gronovius.*

1 *Vxor comitaretur.*] Olim id inſolens. Declamatores apud Senecam patrem, lib. 9. Controv. de Flaminino. *Hic eſt Flamininus qui exiturus in provinciam, uxorem a porta dimiſit.* et alius: *In hoc tecum uxorem non miſimus? ut ſalva provincia ſit, optemus meretrici bonam mentem.* ita lego locum eum et diſtinguo. Nec in crebro uſu etiam temporibus Auguſti. ut ex Suetonii verbis apparet, cap. XXIV. *Diſciplinam ſeveriſſime rexit. ne legatorum quidem cuiquam, niſi gravate, hibernisque demum menſibus, permiſit uxorem interviſere.* Sed irrepſit: et Germanico Agrippina in provinciis comes, ipſi Auguſto Livia. *Lipſius.*

2 *Quadraginta ſtipendia.*] Eſt ergo idem ille Caecina de quo ſupra lib. 1. *Quadrageſimum id ſtipendium Caecina parendi aut imperitandi habebat.* Lipſius.

3 *Prae-*

[3] *praeſediſſe nuper feminam exercitio cohortium, decurſu le-* A. V.
gionum. Cogitarent ipſi, quotiens repetundarum aliqui 774.
arguerentur, plura uxoribus obiectari: his ſtatim adhae- A. C.
reſcere deterrimum quemque provincialium: ab his nego- 21.
tia ſuſcipi, tranſigi: [4] *duorum egreſſus coli, duo eſſe prae-*
toria: pervicacibus magis et impotentibus mulierum iuſ-
ſis; quae [5] *Oppiis quondam, aliiſque legibus conſtrictae,*
nunc [6] *vinclis exſolutis, domos, fora, iam et exercitus*
regerent. Paucorum haec adſenſu audita, plures obtur- 34
babant, *neque relatum de negotio, neque Caecinam di-*
gnum tantae rei cenſorem. mox Valerius Meſſallinus, cui
parens Meſſalla, ineratque imago paternae facundiae,
reſpondit: [1] *Multa duritie veterum in* [2] *melius et laetius*
mutata:

R 3

3 *Praeſediſſe nuper feminam.*] Tangit Plancinam. ſupra: *Nec Plancina ſe intra decora feminis tenebat, ſed exercitio equitum, decurſibus cohortium intereſſe.* Lipſius. Quod in iſto loco dixerat *intereſſe*, h. l. invidioſe augens rem, vocat *praeſidere:* niſi capias lenius, pro praeſentem eſſe, et loco ac ſede inſigni ſpectare: quod *praeſidere* ſubinde ſignificat. v. ad Sueton. Tib. 6. Porro, ut ibi legionum nulla mentio, ita hic equitum. Legiones ibi cohortium nomine intelligi poſſunt. Nec tamen neceſſarium puto pro *cohortium* ſcribere *equitum.*

4 *Duorum egreſſus coli, duo eſſe praetoria.*] *Egreſſus coluntur* proſequendo, deducendo: qui honos habebatur in provincia magiſtratui. *Duo praetoria*, ſi de caſtris ſermo eſſet, caperem de duobus tentoriis, quorum altero Dux, altero uxor tenderet, ut plura praetoria memorantur, ubi plures in exercitu duces. Sic Livius XXV, 22. *tria praetoria* in obſidione Capuae memorat, quod duo Proconſules et unus Propraetor obſidioni praeerant. Sed non eſt ſermo de bello et caſtris, ut contextus facile docet. Nec credibile, duobus diverſis palatiis in provincia habitaſſe Praeſidem et uxorem. Igitur pronus ſum in hanc partem, ut credam, per *praetorium* h. l. intelligi turbam hominum, quae verſari ante praetorium ſolet, ut praeſto ſit, ſi quid velit, appareat, deducat, comitetur: quo ſenſu praetorium dici, dudum demonſtravit Perizonius de Praetorio p. 120. idque contextui conſentaneum: niſi quis malit per αὔξησιν dici, et ſignificari, duo prope praetoria eſſe.

5 *Oppiis - legibus.*] De lege Oppia v. Liv. XXXIV. init.

6 *Vinclis exſolutis.*] Acidalius coniicit *exſolutae.* Plautus enim Truculento: *Ad ſi verum eritis faſſae, vinclis exſolvemini.* Sed tamen noſter ſupra, *exſoluti plerique legis nexus*; infra, *ad exſolvendum obſidium.* Vnde apparet *exſolvere* interdum prorſus idem quod *ſolvere.* Statius, *Saturnus mihi compede exſoluta.* Denique Tacitus 3 hiſt. *vincitur, ſed exſoluta ſtatim vincula.* Inſerere autem *non modo*, ut idem vult, incivile eſt. *Gronovius.*

1 *Multa duritie veterum.*] Cod. ſcr. et edd. vett. *duritie.* Dubium videri poteſt, utrum *duritiae*, vel *duritiei* (ſaepe enim in libris ſcriptis permutantur, v. g. *ſpe* et *ſpei*, *die* et *diei*, v. Drakenb. ad Liv. IX, 37.) an *e* vel *a duritie* dederit Tacitus.

Digitized by Google

A. V. 774. A. C. 21. *mutata: neque enim, ut olim, obſideri urbem bellis, aut provincias hoſtilis eſſe. et pauca feminarum neceſſitatibus concedi, quae ne congugum quidem penates, [3] adeo ſocios non onerent; cetera promiſcua cum marito, nec ullum in eo pacis impedimentum. Bella plane accinctis obeunda: ſed revertentibus [4] poſt laborem, quod honeſtius, quam uxorium levamentum? At quaſdam in ambitionem aut avaritiam prolapſas. Quid? ipſorum magiſtratuum nonne pleroſque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in provinciam mitti. corruptos ſaepe pravitatibus uxorum maritos: num ergo omnes coelibes integros? placuiſſe quondam Oppias leges, ſic temporibus Reipub. poſtulantibus: remiſſum aliquid poſtea, et mitigatum, quia expedierit. Fruſtra noſtram ignaviam alia ad vocabula tranſferri: nam viri in eo culpam, ſi femina modum excedat. porro ob unius aut alterius imbecillum animum male eripi maritis conſortia rerum ſecundarum adverſarumque. Simul ſexum natura invalidum deſeri, et exponi ſuo luxu, cupidinibus alienis. vix praeſenti cuſtodia manere inlaeſa coniugia: quid fore, ſi per plures annos, [5] in modum diſcidii, oblitterentur? Sic obviam irent iis, quae alibi peccarentur, ut flagitiorum urbis meminiſſent.*

Addidit

citus. Sed Genitivus ſane Taciti conſuetudini convenientior, unde recepiſſe videntur recentiores editores. An *duritie* dictum pro *duritiei*, ut ap. Virgilium *die* pro *diei* in illo: *libra die noctiſque p. u. ſ. h.* ut alibi dicit *luxu* pro *luxui* et ſimilia? v. Cortium ad Sall. Iug. c. 52. Si Livium non dedecet *pernicie* pro *perniciei* V, 13. cur Tacitum dedeceat? In hac ambiguitate, optimum duxi, veterem lectionem ſervare. Heinſius volebat: *duritiae veteris.*

2 *Melius et laetius.*] Conſenſu dicunt viri docti, legendum *in melius et laetius*: idque non dubitavi recipere: adeo certa et evidens res eſt. τὸ *in* a finali *m* praecedentis vocis ſaepe interceptum, obſervarunt viri docti: item ab initiali ſequentis: innumeris prope locis ad Liv. Drakenb.

3 *Adeo non.*] Pro *nedum* etiam IV, 80. dixit, cum aliis huius aetatis ſcriptoribus.

4 *Poſt laborem.*] Inſititium et a gloſſa ortum putabat Bongarſius. Sane, ſi abeſſet, nemo deſideraret: ſed nec idonea eſt delendi cauſſa, cum ſaepe ſimilia occurrant.

5 *In modum diſſidii oblitterentur.*] Scribe *diſcidii.* hoc eſt, divortii. Quaſi divortium cum eis factum eſſet. Vt lib. 2, 86. *Agrippa diſcidio domum imminuerat.* Gronovius. Atqui ſic habent edd. veteres Beroaldi, Alciati, Rhenani. adde ad II, 86. Primus *diſſidii* dedit Aldus, vitio, ut opinor, operarum: nam alias fere ſequitur Rhenani editionem.

6 *Tot*

Digitized by Google

Addidit pauca Druſus de matrimonio ſuo *nam principibus adeunda ſaepius longinqua imperii. Quotiens divum Auguſtum in Occidentem atque Orientem meaviſſe, comite Livia? ſe quoque in Illyricum profectum; et, ſi ita conducat, alias ad gentes iturum, haud ſemper aequo animo, ſi uxore cariſſima, et* [6] *tot communium liberorum parente, divelleretur.* Sic Caecinae ſententia eluſa. Et [1] proximi ſenatus die, Tiberius, per litteras caſtigatis oblique patribus, *quod cuncta curarum ad principem reiicerent,* [2] M. Lepidum et Iunium Blaeſum nominavit, ex quis proconſul Africae legeretur. Tum audita amborum verba, intentius excuſante ſe Lepido, cum *valetudinem corporis, aetatem liberum, nubilem filiam* obtenderet: intelligereturque etiam, quod ſilebat, avunculum eſſe Seiani Blaeſum, atque eo praevalidum. Reſpondit Blaeſus, ſpecie recuſantis, [3] ſed neque eadem

A. V. 774. A. C. 21.

35

 adſevera-

6 *Tot communium liberorum parente.*] Non plus trium. infra: *Eſſe ſibi coniugem, et tres liberos.* Lipſius.

1 *Proximi ſenatus die.*] Uſitatius dixiſſet *proximo ſenatus die.* Sed [illegible] rectum eſt. Sueton. Cal. [illegible] *proximo ſenatu L. Cottam* [illegible]

2 *M. Lepidum.*] Duone ergo Lepidi eo tempore praenominibus iisdem? Nam alius certe ab iſto, qui Proconſul Aſiae, pagina ſuperiore. Non cenſeo: Manium cenſeo praenomen fuiſſe huic, non Marcum, facili ſcriptorum in nota [illegible]. Et hercle Manium Lepidum [illegible] reperies clare, Lepidae, quae damnata, fratrem. Diverſa etiam ingenia iſtorum. Marcus, ignavus, ſocors: Manius, [illegible], gravis, ſaevis aliorum [illegible] adverſus. quem Tacitus [illegible] laudat l. 4. Re[illegible] ergo [illegible] Manium, in eo Lepido qui [illegible] et in urbe. [illegible] v. ad I, 13. Hic quoque G[illegible] debebat reſtituere M. pro [illegible] *Marcus*; [illegible] *Manius Lepidus* eſt Proc. Aſiae, de quo ante c. 32. ubi tamen v. quae dixi.

3 *Sed neque eadem aſſeveratione, et conſenſu adulantium.*] Quid velit Tacitus, ſatis video; ſed hoc ita ſit expreſſum, ut ille voluit, nec ne, parum mihi liquet. Contrarium enim verba menti ſonare videntur. Si *auditus eſt conſenſu adulantium,* videtur ei contigiſſe, quod deſiderare ſe fingebat, et valuiſſe excuſatio. Valde itaque mallem: *et conſenſu adulantium adiutus eſt.* Intellige, viſa eſt frangi et expugnari eius modeſtia, ut honeſtius remitteret, ac delatum honorem ſuſciperet. Non ita intente ſerioque ſeſe excuſavit: et ut maiori cum ſpecie deſiſteret, ſubvenerunt pudori eius et iuverunt eum quaſi cuneis factis obturbantes per adulationem et cogentes ſcilicet iudicio Caeſaris et ſenatus cedere. Ut libro 1. *Remiſit Caeſar adroganti moderatione.* Libro 12. *Et Caeſar adulationibus ſenatus libens ceſſit, ut viceſimo aetatis anno conſulatum Nero iniret.* Hi non auditi ſunt: quippe orationi eorum repugnabant: ſed adiuti in eis, quae

adſeveratione, et conſenſu adulantium haud intus eſt.
36 Exin promptum, quod multorum intimis queſtibus te-
A. V. gebatur. [1] Incedebat enim deterrimo cuique licentia,
774. impune probra et invidiam in bonos excitandi, [2] arrepta
A. C. imagine Caeſaris; libertique etiam ac ſervi, patrono vel
21. domino cum voces, cum manus intentarent, ultro metuebantur. Igitur [3] C. Ceſtius, ſenator, diſſeruit: *Principes*

eis, quae ſpecie recuſantium flagrantiſſime cupiebant. Verbum ſic habes undecimo extremo: *Invitque eius oblivionem Senatus.* Libro 12, 3. *Praevaluere haec adiuta Agrippinae illecebris.* Et eodem cap. 61. *Claudius facilitate ſolita, quod uni conceſſerat, nullis extrinſecus adiumentis velavit.* Suetonius Vitellio: *Neroni acceptior peculiari merito, quod praeſidens certamini Neroneo, cupientem inter citharoedos contendere, nec quamvis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egreſſum theatro, revocaverat quaſi perſeverantis populi legatione ſuſcepta, exorandumque praebuerat.* Hic quoque adiutus, non auditus. Noſter quoque libro 14. *Atque eum auctore Burrho prima centurionum tribunorumque adulatio firmavit.* Et hoc adiuvandi genus. *Gronovius.* Enimvero *conſenſu adulantium adiuvari*, idem eſt, quod alterum. Conſenſus adulantium adiuvare ſimulatorem non aliter poteſt, niſi, ut credatur id, quod credi vult. Itaque legerem *nec conſenſu adul.* vel *auditus* vel *adiutus* eſt, ſi in Cod. ſcripto eſſet illud *auditus.* Nunc Iac. Gronovii indicio conſtat, *auditus* eſſe coniecturam Beroaldi, quam pro lectione Codicis ſecuti ſint poſteri editores: cum in codice ſit *haud iuſtus*: ex quo ille fecit *haud intus*: quod nos quoque ſecuti ſumus, ut melius conveniens ſcripturae Codicis et ſententiae, quam vulgatum *auditus.* Participium *intus*, ne cui inſolens videatur, eſt etiam XIV, 4. Delectatur noſter ſimplicibus, non admodum uſitatis: ſic *paratus* pro apparatus infra c. 52. 55. *Vincire* pro *devincire*, IV, 10. *firmare* pro *affirmare*, VI, 6, 50. *noſcere* pro *cognoſcere*, ibid. 9. *premere* pro *opprimere*, Hiſt. IV, 2.

1 *Incedebat deterrimo cuique etc.*] v. ad c. 26. Idem c. 60. ſic expreſſit *crebreſcebat Graecas per urbes licentia aſyla ſtatuendi.*

2 *Arrepta imagine Caeſaris.*] Graeci moris fuit, ad vim iniuriamque arcendam, confugere ad templa, ſtatuas, aras. Eo genere tutelae frequenter ſupplices utebantur, frequentiſſime ſervi. Vide noſtra in EXCVRS. *F. Lipſius.*

3 *C. Ceſtius Senator.*] Neſcio an moris Tacito inter titulos addere, *Senator.* Et quid hic opus? aut quis neſciat, in Senatu non niſi Senatorem diſſeruiſſe? Ambigo (non enim affirmo) an non *Senior* ſubſtituendum: ad diſcrimen. quia reperio illo aevo duos Ceſtios fuiſſe, patrem et filium. libro 6. infra. *Admonuit Ceſtium patrem.* An magis placet, *Senatu?* quod eſſet in Senatu: ellipſi Tacito percrebra. *Lipſius.* Sed etiam I, 75. eſt *Pius Aurelius, Senator*, ubi non ſuſpectum Lipſio. Diſcriminis cauſſa ab aliis eiuſdem nominis additum non dicam: non enim tollitur Lipſii dubitatio: ſed ut diſtinguatur a Conſularibus, praetoriis etc. Solet enim et alibi tale quid addere, ut c. 31. *Domitius Corbulo, praetura functus.* adde II, 33. init. Plura exempla congeſſit Ryckius ex ipſo Tacito,

Digitized by Google

cipes quidem inſtar deorum eſſe: ſed neque a diis, niſi iu- A. V.
ſtas ſupplicium preces, audiri, neque quemquam in Capi- 774.
tolium aliave urbis templa perfugere, ut eo ſubſidio ad A. C.
flagitia utatur. *Abolitas leges et funditus verſas, ubi in* 21.
foro, in limine curiae, ab Annia Rufilla, quam [4] *fraudis ſub iudice damnaviſſet, probra ſibi et minae intendantur, neque ipſe* [5] *audeat ius experiri, ob effigiem imperatoris oppoſitam.* Haud diſſimilia alii, et quidam atrociora circumſtrepebant; precabanturque Druſum, *daret ultionis exemplum*, donec accitam [6] convictamque attineri [7] publica cuſtodia iuſſit. Et Conſidius Aequus, et 37
Coelius Curſor, equites Rom. quod fictis maieſtatis criminibus Magium Caecilianum, praetorem, petiviſſent, auctore principe, ac decreto ſenatus puniti. Vtrumque in laudem Druſi trahebatur: *ab eo in urbe, inter coetus et ſermones hominum, obverſante, ſecreta patris mitigari.* neque luxus in iuvene adeo diſplicebat. [1] *huc potius intenderet,* [2] *diem editionibus, noctem conviviis traheret,* quam

Tacito, ubi Senatoris nomen additur, ut L. [illegible] VI, 38. XII, 42.

4 *Fraudis ſub iudice damnaviſſet.*] i. e. perfeciſſet, ut ea ab iudice damnaretur fraudis. v. dicta ad Sueton. Tib. 8.

5 *Audeat ius experiri.*] A gloſſa videtur, [illegible]. *Experiri* enim, [illegible], frequentiſſimum [illegible]. *Lipſius.* Olim tuebamur [illegible] Obſerv. libro II, 11. [illegible] *Gronovius.* [illegible] *experiri* h. l. eſt, [illegible] per leges [illegible], adducendo [illegible], donec iudicium [illegible]. [illegible] pro *et quidam* [illegible] *et quidem.*

6 *Convictamque.*] Non fraudis, [illegible], ſed probrorum et minarum, quas intendiſſet [illegible].

7 *Publica cuſtodia iuſſit.*] Publicam cuſtodiam, [illegible] carcerem: [illegible] a militari. *Lipſius.*

1 *Huc potius intenderet.*] Seneca De Benef. [illegible] 20. *Si* [illegible] *cuiquam id, quo luxuria eius inſtruitur: militem et arma non ſuggeram. Si pro magno petet munere artifices ſcenae, et ſcorta, et quae feritatem eius emolliant, libens offeram. Cui triremes et aeratas non mitterem, luſorias et cubiculatas, et alia ludibria regum in mari laſcivientium mittam.* Iuven. Sat. 4.

Atque utinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſaevitiae: claras quibus abſtulit urbi
Illuſtreſque animas impune, et vindice nullo.

Gronovius.

2 *Diem aedificationibus.*] Veterne haec lectio? [illegible] in Druſo [illegible] aedificandi, et [illegible] Graeci apud Suidam: [illegible] Ve[illegible] hoc

adſeveratione, et conſenſu adulantium haud iutus eſt.
36 Exin promptum, quod multorum intimis queſtibus tegebatur. A. V. 774. A. C. 21. [1] Incedebat enim deterrimo cuique licentia, impune probra et invidiam in bonos excitandi, [2] arrepta imagine Caeſaris; libertique etiam ac ſervi, patrono vel domino cum voces, cum manus intentarent, ultro metuebantur. Igitur [3] C. Ceſtius, ſenator, diſſeruit: *Principes*

eis, quae ſpecie recuſantium flagrantiſſime cupiebant. Verbum ſic habes undecimo extremo: *Invitque eius oblivionem Senatus.* Libro 12, 3. *Praevaluere haec adiuta Agrippinae illecebris.* Et eodem cap. 61. *Claudius facilitate ſolita, quod uni conceſſerat, nullis extrinſecus adiumentis velavit.* Suetonius Vitellio: *Neroni acceptior peculiari merito, quod praeſidens certamini Neroneo, cupientem inter citharoedos contendere, nec quamvis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egreſſum theatro, revocaverat quaſi perſeverantis populi legatione ſuſcepta, exorandumque praebuerat.* Hic quoque adiutus, non auditus. Noſter quoque libro 14. *Atque eum auctore Burrho prima centurionum tribunorumque adulatio firmavit.* Et hoc adiuvandi genus. *Gronovius.* Enimvero *conſenſu adulantium adiuvari*, idem eſt, quod alterum. Conſenſus adulantium adiuvare ſimulatorem non aliter poteſt, niſi, ut credatur id, quod credi vult. Itaque legerem *nec conſenſu adul.* vel *auditus* vel *adiutus* eſt, ſi in Cod. ſcripto eſſet illud *auditus.* Nunc Iac. Gronovii indicio conſtat, *auditus* eſſe coniecturam Beroaldi, quam pro lectione Codicis ſecuti ſint poſteri editores: cum in codice ſit *haud iuſtus*: ex quo ille fecit *haud iutus*; quod nos quoque ſecuti ſumus, ut melius conveniens ſcripturae Codicis et ſententiae, quam vulgatum *auditus.* Participium *iutus*, ne cui inſolens videatur, eſt etiam XIV, 4. Delectatur noſter ſimplicibus, non admodum uſitatis: ſic *paratus* pro apparatus infra c. 52. 55. *Vincire* pro *devincire*, IV, 10. *firmare* pro *affirmare*, VI, 6, 50. *noſcere* pro *cognoſcere*, ibid. 9. *premere* pro *opprimere*, Hiſt. IV, 2.

1 *Incedebat deterrimo cuique etc.*] v. ad c. 26. Idem c. 60. ſic expreſſit *crebreſcebat Graecas per urbes licentia aſyla ſtatuendi.*

2 *Arrepta imagine Caeſaris.*] Graeci moris fuit, ad vim iniuriamque arcendam, confugere ad templa, ſtatuas, aras. Eo genere tutelae frequenter ſupplices utebantur, frequentiſſime ſervi. Vide noſtra in EXCVRS. *F. Lipſius.*

3 *C. Ceſtius Senator.*] Neſcio an moris Tacito inter titulos addere, *Senator.* Et quid hic opus; aut quis neſciat, in Senatu non niſi Senatorem diſſeruiſſe? Ambigo (non enim aſſirmo) an non *Senior* ſubſtituendum: ad diſcrimen. quia reperio illo aevo duos Ceſtios fuiſſe, patrem et filium. libro 6. infra. *Admonuit Ceſtium patrem.* An magis placet, *Senatu?* quod eſſet in Senatu: ellipſi Tacito percrebra. *Lipſius.* Sed etiam I, 75. eſt *Pius Aurelius, Senator*, ubi non ſuſpectum Lipſio. Diſcriminis cauſſa ab aliis eiuſdem nominis additum non dicam: non enim tollitur Lipſii dubitatio: ſed ut diſtinguatur a Conſularibus, praetoriis etc. Solet enim et alibi tale quid addere, ut c. 31. *Domitius Corbulo, praetura functus.* adde II, 33. init. Plura exempla congeſſit Ryckius ex ipſo Tacito,

Digitized by Google

cipes quidem inſtar deorum eſſe: ſed neque a diis, niſi iu- A.V.
ſtas ſupplicium preces, audiri, neque quemquam in Capi- 774.
tolium aliave urbis templa perfugere, ut eo ſubſidio ad A.C.
flagitia utatur. 21.
Abolitas leges et funditus verſas, ubi in foro, in limine curiae, ab Annia Rufilla, quam [4] *fraudis ſub iudice damnaviſſet, probra ſibi et minae intendantur, neque ipſe* [5] *audeat ius experiri, ob effigiem imperatoris oppoſitam.* Haud diſſimilia alii, et quidam atrociora circumſtrepebant; precabanturque Druſum, *daret ultionis exemplum*, donec accitam [6] convictamque attineri [7] publica cuſtodia iuſſit.
37 Et Conſidius Aequus, et Coelius Curſor, equites Rom. quod fictis maieſtatis criminibus Magium Caecilianum, praetorem, petiviſſent, auctore principe, ac decreto ſenatus puniti. Vtrumque in laudem Druſi trahebatur: *ab eo in urbe, inter coetus et ſermones hominum, obverſante, ſecreta patris mitigari.* neque luxus in iuvene adeo diſplicebat. [1] *huc potius intenderet,* [2] *diem editionibus, noctem conviviis traheret,*

 quam

Tacito, ubi Senatoris nomen additur, ut II, 27. VI, 38. XII, 42.

4 *Fraudis ſub indice damnaviſſet.*] i. e. perfeciſſet, ut ea ab iudice damnaretur fraudis. v. dicta ad Sueton. Tib. 8.

5 *Audeat ius experiri.*] A gloſſa videtur, *Ius.* *Experiri* enim, pro iure agere, frequentiſſimum priſcis. *Lipſius.* Olim tuebamur hunc locum Obſerv. libro II, 11. quo viſe, ſi tanti eſt. *Gronovius.* Nempe *ius experiri* h. l. eſt, uti poteſtate per leges data, abducendi convictum fraudis, donec iudicatum ſolvat. Mox pro *et quidam* Heinſius *et quidem.*

6 *Convictamque.*] Non fraudis, quod fruſtra tentaſſent, ſed proborum et minarum, quas intendiſſet Ceſtio.

7 *Publica cuſtodia iuſſit.*] Publicam cuſtodiam, puto carcerem: diſcretamque a militari. *Lipſius.*

1 *Huc potius intenderet.*] Seneca De Benef. 8, 20. *Si marmora et veſtes deſideraverit, nihil oberit cuiquam id, quo luxuria eius inſtruitur: militem et arma non ſuggeram. Si pro magno petet munere artifices ſcenae, et ſcorta, et quae feritatem eius emolliant, libens offeram. Cui triremes et aeratas non mitterem, luſorias et cubiculatas, et alia ludibria regum in mari laſcivientium mittam.* Iuven. Sat. 4.

Atque utinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſaevitiae: claras quibus abſtulit urbi
Illuſtreſque animas impune, et vindice nullo.

Gronovius.

2 *Diem aedificationibus.*] Verane haec lectio? ſi eſt, interpretor in Druſo notari ſtudium aedificandi, et crebras inſanaſque ſubſtructiones. ex ſententia ſcriptoris Graeci apud Suidam: Οἰκοδομήματα Ἀσσύρια καὶ δαπανηρὰς λειτουργείας χαίρειν ἐάσαντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. Ψεκτέον γὰρ, ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασιν εὐπρεπέσιν. Nam hoc

A.V. 774. A.C. 21. *quam ſolus, et nullis voluptatibus avocatus, maeſtam vigilantiam, et malas curas exerceret.* Non enim Tiberius, non accuſatores fatiſcebant. Et Ancharius Priſcus Caeſium Cordum, proconſulem Cretae, poſtulaverat repetundis; addito maieſtatis crimine, quod tum omnium accuſationum [1] complementum erat. Caeſar Antiſtium Veterem, [2] e primoribus Macedoniae, abſolutum adulterii, increpitis iudicibus, ad dicendam maieſtatis cauſſam

38

hoc tolerabile, praequam illud Ferretti. *Aedificationibus*, ait, *pro eo quod eſt emendandis rebus: niſi in verbo mendum ſit.* Sed eſt profecto, me quoque iudice, mendum. Quis enim apud Romanos viro principi aedificationes vitio dedit? laudi potius: ut M. Agrippae, Auguſto, aliiſque. Et ut vitium ſint: quis ſcriptor id prodidit de Druſo? cuius monumentum ullum aedificiumve ſuſpicione non tango. Lego, *editionibus.* convenienter ſane ad Druſi mores. Nam Editiones, proprie ſpectacula muneraque. Editores, qui ea praebent, uti in Saturnalibus dixi. Diem ergo trahebat Druſus editionibus, ſive ſpectaculis: noctem, conviviis epuliſque. Notant utrumque id vitium in eo ſcriptores. Noſter ſupra: *Edendis gladiatoribus Druſus praeſedit, quamquam vili ſanguine nimis gaudens, quod in vulgus formidoloſum, et patr arguiſſe dicebatur.* Vbi vides deſcribi ſtudium eius in gladiatores, non ſine saevitiae nota. Nec in gladiatores modo, ſed et hiſtriones, ſcenicoſque. Dio. Τοῖς τε ὀρχησταῖς οὕτω προσέκειτο, ὥστε καὶ στασιάζειν αὐτοὺς, καὶ μηδ' ὑπὸ τῶν νόμων, οὓς ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτοῖς ἐσενηνόχει, καθίστασθαι. Id eſt, *Pantomimis adeo deditus fuit; ut ad ſeditiones concitaret eos, neque legibus, quas Tiberius ſuper iis tulerat, parere ſineret.* Iterum: Τῷ δὲ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ, καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ' αὐτοῦ κληθῆναι, ὄντι, καὶ ἤχθετο, καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. Id eſt, *Druſo autem filio, cum petulantiſſimus et crudeliſſimus eſſet, (adeo ut gladii acutiſſimi, Druſiani ab eo vocentur) vehementer ſuccenſuit, publiceque ac privatim ſaepe inclamavit.* Crudelis ergo Druſus, et ideo cruentis illis ſpectaculis gaudens: quae ſibi non in publico ſolum, ut opinor: ſed ſaepe domi repraeſentabat et in hortis. De ebrietate eius, vide eumdem libro 58. Haec Taciti mens, haec lectio: me quidem iudice. Sed qui gladii illi Druſiani, quos Dio nominat? vide, ſi lubet, in EXCVRS. *G. Lipſius.*

1 *Complementum erat.*] Plinii verbis, *unicum crimen eorum, qui crimine vacabant.* Lipſius.

2 *E primoribus Macedoniae.*] Muretus coniiciebat *e provincia Mac. e provincia Macedoniae.* Quaſi non Suetonius in Octavio 79. *Vt quidam e primoribus Galliarum confeſſus ſit inter ſuos* etc. Idem Tiber. 49. *Praeterea Galliarum et Hiſpaniarum, Syriaeque et Graeciae principes confiſcatos.* Gronovius. Sed hoc non tollit dubitationem Mureti, quam ſine dubio monuit nomen Romanum, et res ipſa. Nempe inter primores provinciarum plures tum cives Romani. Sed tamen nec hoc ſufficit. Homo Romae iudicatus eſt, quod provinciali non ſatis convenit.

3 *Cotye*

Digitized by Google

ſam retraxit, ut turbidum, et Rheſcuporidis conſiliis permixtum, qua tempeſtate, [3] Cotye fratre interfecto, bellum adverſus nos volverat. Igitur ***aqua et igni interdictum reo, adpoſitumque, ut teneretur inſula, neque Macedoniae neque Thraciae opportuna.*** Nam Thracia, diviſo imperio in Rhoemetalcen et liberos Cotyis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, inſolentia noſtri diſcors agebat; neque minus Rhoemetalcen, quam Trebellienum, incuſans, popularium iniurias inultas ſinere. [4] Caeletae Odruſaeque et alii, validae nationes, arma cepere, ducibus diverſis, et paribus inter ſe per ignobilitatem: quae cauſſa fuit, ne in bellum atrox coaleſcerent. pars turbant praeſentia, alii montem Haemum tranſgrediuntur, ut remotos populos concirent: plurimi

A. V. 774. A. C. 21.

3 *Cotye fratre.*] Minime hercle fratre, ſed (Tacito ipſi ſi fides) *fratris filio.* Ita enim libro 2. c. 64. ſcriptum: *Omnem eam nationem Rhoemetacles tenuerat. quo defuncto Auguſtus partem Thracum Rheſcuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permiſit.* Et Velleius: *Qua ille prudentia Raſcupolim, interfectorem fratris ſui filii, Cotyis, evocavit.* Quin humani ergo aliquid Tacitus hic paſſus ſit, nemo negaverit. *Lipſius.* Mihi non ſit credibile, lapſum Tacitum in re ea, quam non obiter tractaret, (in quo genere etiam aliis tale quid accidit) quam alio loco recte tradidiſſet. Itaque pronior ſum in Mureti coniecturam, e compendiaria ſcriptura FR. F. vulgatam lectionem ortam, cum librarii eam non adſequerentur, aut τὸ F. temere omiſiſſent. Neque dubitarem ſic reſcribere, ut fecit Cl. Broterius niſi altera loci emendandi ratio supereſſet, ut e margine in textum veniſſe hoc verbum diceremus: ſive adſcriptum a non ſatis perito, ſive depravatum caſu, aut vitio librarii aliquo. Quorſum enim addat rem paullo ante traditam? Iac. Gronovii correctionem *et fratre*, probare non ſinunt verba *qua tempeſtate*, nec ordo verborum.

4 *Coelaletae, Odruſaeque, et alii.*] A Plinio *Celuetae* dicuntur: a Dione libro 54. Σιαλέται, ſed corrupte. Qui autem, *Alii?* Populi nomen, ſed perverſum. Placuit in Epiſtolis, *Aſtii*, reponi: et cauſſam vide. At nunc verum cenſeo, *Dii.* quae vox abiit in *alii*; linea tantum diducta. Similis error notatus mihi infra, in Agricolae vita. Dii autem, montani Thraces. Locuples auctor Thucydides libro 2. Παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρακῶν πολλὸς, οἱ Δῖοι καλῦνται τὴν Ῥοδοπὴν οἱ πλεῖστοι οἰκῦντες. *Lipſius.* Pro *Coelaletas* ſcribendum *Caeletas* e Ptolemaeo, Plinio, Livio, putat Ryckius. Vere, ut opinor, et ſic edidi. Locus Livii tamen XXXVIII, 40. incertus, cum ibi e mera coniectura ſic legatur. Pro *Odruſae* alii *Odruſſae*, quae nil differunt denique pro *et alii*, reſcripſi *et Dii*, ut Lipſius voluit. Dixiſſet *et aliae v. n.* Recepit et Cl. Broterius.

5 *Philip-*

Digitized by Google

A.V. 774. A.C. 21. plurimi ac maxime compoſiti, regem urbemque [5] Philippopolim, a [6] Macedone Philippo ſitam, circumſidunt. Quae ubi cognita [1] P. Velleio, (is proximum [2] exercitum praeſidebat) alarios equites ac laeves cohortium mittit in eos, qui praedabundi, aut adſumendis auxiliis, vagabantur. Ipſe robur peditum ad exſolvendum obſidium ducit. Simulque cuncta proſpere acta: caeſis populatoribus, et diſſentione orta apud obſidentes, regiſque opportuna eruptione, et adventu legionis. neque aciem aut proelium dici decuerit, in quo ſemermes ac palantes trucidati ſunt, ſine noſtro ſanguine.

39

40 Eodem anno Galliarum civitates ob magnitudinem aeris alieni rebelliorem coeptavere: cuius exſtimulator acerrimus, inter Treveros Iulius Florus, apud Aeduos Iulius Sacrovir. nobilitas ambobus [1] et maiorum bona facta, eoque Romana

5 *Philippopolim.*] Deſcribit eam Strabo libro 7. in Aſtorum regione: Ὑπέρκειται δὲ τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος, (ex Livio, Ἀστίων leg. eſſet) ἐν ᾧ πόλις Καλύβη, Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τοὺς πονηροτάτους ἐν ταῦθα ἱδρύσαντος. id eſt: *Superiacet Byzantium Aſtorum gens, in qua opidum Calybe, in qua Philippus Amyntae F. peſſimos quosque collocavit.* Dicta eadem eſt, Trimontium, Poneropolis, Δουλώνπολις, cauſſis claris e Strabone. *Lipſius.*

6 *A Mac. Philippo ſitam.*] Ne quis *poſitam* legendum putet, cavet ipſe Tacitus aliis locis ſimilibus. v. ad II, 7. nec opus cum Freinsh. emendare *Macedoni Philippo.* Nulla neceſſitas eſt credendi, Tacitum ſemper graeciſmo uſum, ut iam aliquoties monui.

1 *P. Velleio.*] Sunt qui illum velint eſſe, cuius Breviarium hiſtoriae in manu, ſerium, doctum, quantumvis opus, ſed plenum adulationis foediſſimae, cuius me pudet. Nec abnuerim, quin ille ſit. Meruit ſervitio tam proiecto evehi ad res magnas. quamquam modicus originis, ut ipſe fateri videtur, et diu tantum Trib. militum: poſtea praefectus Ti. Caeſaris per novem annos aut Legatus, ait ipſe libro 2. Praenomen tamen illi in vulgatis libris eſt, Caius: nec id moveor. Nam Priſcianus libro 6. eumdem Marcum appellat: noſter hic Publium. Quam confundi illa ſoleant, doctus ſcio. *Lipſius.* In Cod. MS. eſt *P. Vellaeo,* unde Beroaldus fecit *Velleius*: quo occaſionem huic notae datam ait Iac. Gronovius. Sed an *Vellaeus* aliud nomen eſt quam *Velleius?* Sic *Cneius* et *Cneus* ſcribitur, et alia ſimiliter. Ceterum vix credam h. l. intelligendum hiſtoricum: cum ipſe nihil de hac expeditione dicat in hiſtoria ſua, quae ultra hoc tempus porrigitur: non praetermiſſurus utique, ut putat Ryckius ad h. l.

2 *Exercitum praeſidebat.*] Saepe hac forma utitur noſter, ut IV, 5. 72. XII, 29. intellectu τοῦ *ad* vel *apud.*

1 *Et maiorum bona facta.*] Rhenanus coniiciebat *bene facta.* Male. ut *bene dicta* et *bona dicta,* quamquam hoc ἀρχαϊκῶς: ſic *bona facta* et *bene facta.* Infra cap. 63. *prava dicta factaque:* qui

Romana civitas olim data, cum id rarum, nec niſi virtuti pretium eſſet. Ii ſecretis conloquiis, ferociſſimo quoque adſumpto, aut quibus ob egeſtatem ac metum ex flagitiis maxima peccandi neceſſitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallos concire. Igitur [2] per conciliabula et coetus ſeditioſa diſſerebant, *de continuatione tributorum*, [3] *gravitate fenoris*, *ſaevitia ac ſuperbia praeſidentium.* et *diſcordare militem*, *audito Germanici exitio. egregium reſumendae libertati tempus, ſi ipſi florentes, quam inops Italia quam imbellis urbana plebes, nihil validum in exercitibus, niſi quod externum, cogitarent.* Haud ferme ulla [1] civitas intacta feminibus eius motus fuit: ſed erupere primi Andecavi, ac Turonii. A.V. 774 A.C. 21. 41

qui locus iam laudatus Gronovio fil.

2 *Per conciliabula et coetus.*] Scio quidem nunc vulgo ita loqui doctos etiam homines, ut *conciliabula* dicant per contemptum quantumvis magna et frequentia concilia: ſed ubi quis veterum ita locutus ſit, etiamnum quaero. Romanis vicorum aut oppidulorum, quae ius nundinarum haberent, numero erant, ut cum *fora et conciliabula* iungunt. Extra haec *conciliabulum* haud dubie concilium minus aut minus frequens eſt. Nec *conciliabula et coetus* aliter dicuntur quam *concilia et coetus.* Cicero in Somn. Scip. *concilia coetuſque hominum iure ſociati.* Item, *in illud divinum animorum concilium coetumque proficiſcar.* De finibus libro 2. *opiniones, quae apud populum, quae in omni coetu concilioque proferendae ſunt.* Idem pro domo: *quoniam plebi quoque urbanae maiores noſtri conventicula et quaſi concilia quaedam eſſe voluerunt.* Non magis apud Tacitum *conciliabula* vel per contemptum vel tantummodo de clandeſtinis his dicuntur quam Ciceroni *conventicula.* Sed nec *concilii* tam honeſta appellatio eſt, ut non et interdum de clandeſtinis coetibus uſurpetur. In Tacito igitur ut non excludo congreſſus quoque ſecretos: ita expreſſum cenſeo id ipſum, quod Florus ait de Vercingentorige: *ille feſtis diebus et comitialibus, quum frequentiſſimos in lucis haberet: ferocibus dictis ad ius priſtinum libertatis erexit.* Sed tempus Florus, loca Tacitus deſignat. Per minora et maiora populorum concilia, per vicos et oppida mercatuum aut ſacrorum tempore, per loca, et tempora ubi quibuſque magno aut aliquo numero coire ipſis inter ſe licebat. *Gronovius.*

3 *Gravitate fenoris.*] Ita hoc habet provinciales et oppida, cum tributis gravibus premerentur, aliiſque extra ordinem oneribus, pecuniam mutuam capiebant a divitibus illis Romanis, idque grandi fenore. Vnde haec querela, et in Cicerone exempla iam tunc ſunt: et Dio ſcribit *Senecam cauſſam rebellioni Britannicae, ſub Nerone, dediſſe, quod quadringenties* HS. *grandi fenore creditum, ſubito univerſum repetiiſſet.* Lipſius. v. Cicer. ad Att. L. VI.

1 *Civitas intacta ſeminibus eius motus.*] Durior eſt modus loquendi, *intacta ſeminibus m.* nec placet nobis: quippe *ſeminibus* non convenit *intactus.*

2 *Acilius*

A.V. 774. A.C. 21. nii. quorum Andecavos [2] Acilius Aviola, legatus, excita cohorte, quae Lugduni praeſidium agitabat, coërcuit. Turonii legionario milite, quem [3] Viſellius Varro, inferioris Germaniae legatus, miſerat, oppreſſi, eodem Aviola duce, et quibuſdam Galliarum primoribus; qui tulere auxilium, quo diſſimularent defectionem, magiſque in tempore efferrent. ſpectatus et Sacrovir, intecto capite, pugnam pro Romanis ciens, *oſtentandae*, ut ferebat, *virtutis*: ſed captivi, *ne inceſſeretur telis, adgnoſcendum ſe praebuiſſe*, arguebant. Conſultus ſuper eo Tiberius, aſpernatus eſt indicium, aluitque [4]

42 dubitatione bellum. Interim Florus inſiſtere deſtinatis, pellicere alam equitum, quae conſcripta Treveris, militia diſciplinaque noſtra habebatur, ut, [1] caeſis negotiatoribus Romanis, bellum inciperet: paucique equitum corrupti; plures in officio manſere. Aliud [2] vulgus obaeratorum [3] aut clientium arma cepit: petebantque ſaltus, quibus nomen *Arduenna*, cum legiones utroque ab exercitu, quas Viſellius et C. Silius adverſis itineribus obiecerant, arcuerunt. praemiſſuſque cum delecta manu Iulius Indus, e civitate eadem, diſcors Floro, et ob id navandae operae avidior, inconditam multitudinem adhuc disiecit. Florus incertis latebris victores

2 *Acilius Aviola.*] Hic ille ipſe quem Plinius, inſigni exemplo, elatum in rogo revixiſſe tradidit: et quia ſubveniri non potuit, vivum exuſtum. Nam quod Onufrius aliique ad illum Acilium referunt, qui conſul extremus Claudio: deſinant licet erroris, manifeſtus *ἀναχρονισμὸς* eſt. Nam ecce Valerius (quem ſcripſiſſe omnes ſcimus Tiberio imperante) lib. 1. cap. 8. eamdem hiſtoriam recenſuit. Quomodo autem ille operi ſuo inſeruerit, quod poſt Claudium geſtum. *Lipſius.*

3 *Viſellius Varro.*] Nominatur in lapide Romae.

L. VISELLIVS C. F. VARRO
CVRATOR. RIPAR. ET ALVEI
TIBERIS.

Hicne, an alius? *Lipſius.*

4 *Dubitatione.*] Heinſius: *dilatione*: male. *dubitatio* eſt cunctatio: cum deliberamus quid agendum ſit, et in neutram partem decernimus. vid. infr. ad IV, 42.

1 *Caeſis negotiatoribus Rom.*] Nam hi erant, qui fenore gravi premebant provinciales, ut e Cicerone l. c. patet. adde, ſi lubet, diatriben noſtram de negotiatoribus Romanis.

2 *Vulgus obaeratorum.*] More Galliae. Vide Caeſarem commentar. I, 4. *Lipſius.*

3 *Aut clientium.*] Quorum ſumma fides in patronos. Caeſar B. G. VII, 40.

4 Viſit

rès fruſtratus, poſtremo, [4] viſis militibus, qui effugia inſederant, ſua manu cecidit. Iſque Treverici tumultus finis. Apud Aeduos maior moles exorta, quanto civi- 43
tas opulentior, et comprimendi procul praeſidium. Au- A.V.
guſtodunum, caput gentis, armatis cohortibus Sacrovir 774. A.C.
occupaverat, [1] nobiliſſimam Galliarum ſubolem, [2] libe- 21.
ralibus ſtudiis ibi [3] operatam, ut eo pignore parentes propinquoſque eorum adiungeret. ſimul arma, occulte fabricata, iuventuti diſpertit. Quadraginta millia fuere, quinta ſui parte legionariis armis; ceteri cum venabulis et cultris, quaeque alia venantibus tela ſunt. adduntur e ſervitiis [4] gladiaturae deſtinati, [5] quibus more gentico, continuum ferri tegimen, [6] *Cruppellarios* vocant,

4 *Viſis militibus.*] Heinſius: *obviis militibus.* Eſt durum adſuetis latinitati meliori, *viſis mil.* Sed a Tacito eſſe, non dubitari poteſt. Nam eodem modo et alibi dixit, ut H. 3, 62.

1 *Nobiliſſimam.*] Manuſcripti lectio eſt *nobiliſſimarum*, pro quo recte repoſitum *nobiliſſimam*. Ceterum, utrum *et nob.* an *nobiliſſimamque*, vel *ob nobiliſſ.* legendum, quorum iſtud Lipſio, illud Pichenae, hoc Acidalio placet, difficile eſt dicere. Heinſius etiam putabat: *nobiliſſima G. ſubole l. ſt. i. operata.*

2 *Liberalibus ſtudiis ibi operatam.*] Digna res nota, quod iam tunc ea urbs hoſpitum Muſarum. Nam Rhenano quae laeva mens fuit, cum gloriam eam transferre voluit ad Auguſtoclivienſes? Scilicet indigni hac gloria nos Galli. Tueor et retineo in EXCVRS. *H. Lipſius.*

3 *Operatam.*] Boxhornius vult *operantem*. Quaſi *operati ſtudiis* dici nequeant, qui cum maxime ſtudiis attendunt. Livius lib. 5. *rem familiarem ſaltem acquieſcere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum reipub. eſſet.* Plinius 26, 2. *ſedere in ſcholis operatos.* Gronovius.

4 *Gladiaturae deſtinati.*] E Gallia genus gladiatorum, qui Mirmillones: quorum arma hic deſcripta. Vide Saturnalia noſtra. *Lipſius.*

5 *Quibus more gentico.*] Tertullianus de anima: *pro gentica pro avita, pro publica aut privata devotione.* Habet etiam Avienus Feſtus in Ora Maritima. *Gronovius.*

6 *Crupellarios vocant.*] Non alibi ea vox mihi lecta. Haeſi. ne *Clibanarios* ſcribendum eſſet. Nazarius in Laudatione Conſtantini: *Quae enim illa fuiſſe dicitur ſpecies: quam atrox viſu? quam formidoloſa operimento ferri equi atque homines pariter obſepti. Clibanariis in exercitu nomen eſt: ſuperne omnibus tectis, equorum pectoribus demiſſa lorica et crurum tenus pendens, ſine impedimento greſſus a noxa vulneris vindicabat.* Ammianus l. 16. *Sparſique cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant.* Iterumque: *Norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum Clibanario noſtro congreſſum, tegminibus ferreis abſcondito bellatori nocere non poſſe.* Vocem peregrinam et Perſicam eſſe, ſuadeor Lampridii verbis in Severo: *Centum millia equitum eorum fudimus Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant.*

Alioqui

A. V. 774. A. C. 21. vocant, inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles, augebantur hae copiae vicinarum civitatum, ut nondum aperta conſenſione, ita [7] viritim promptis ſtudiis, et certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur; utroque bellum ſibi poſcente. mox Varro, invalidus ſenecta, vigenti Silio conceſſit.

44 At Romae, *non Treveros modo et Aeduos, ſed* [1] *quatuor et ſexaginta Galliarum civitates deſciviſſe: adſumptos in ſocietatem Germanos: dubias Hiſpanias:* cuncta (ut mos famae) in maius credita. optimus quiſque, Reipub. cura, maerebat: multi odio praeſentium, et cupidine mutationis, ſuis quoque periculis laetabantur: increpabantque Tiberium, *quod, in tanto rerum motu, libellis accuſatorum inſumeret operam. An Iulium Sacrovirum maieſtatis crimine reum in ſenatu fore? exſtitiſſe tandem viros, qui cruentas epiſtolas armis cohiberent. miſeram pacem vel bello bene mutari.* Tanto impenſius in ſecuritatem compoſitus, neque loco, neque vultu mutato, ſed, ut ſolitum,

Alioqui non incommode a Graeco κλίβανος deduxeris. quod σκεῦος τι σιδηροῦν, ἐφ' ᾧ τοὺς ἄρτους ὀπτῶσι, deſinit Moſchopulus. Et Clibanus apud Leonem Imp. paſſim, pro thorace quo pectus tegitur. At hic tamen nihil mutem: et fortaſſe Crupellarii pedites fuerunt, non equites. Sane ex Taciti narratione, non colliges pugnaſſe eos ex equis. *Lipſius. Crupellarios* habet MS. edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, quam ſcripturam etiam ſecutus eſt Cangius in Gloſſario.

7 *Viritim pr. ſtudiis.*] Senſus eſt etſi nondum ita aperte favebant, ut publice mitterentur copiae, tamen nemo impediebatur, quo minus ad id bellum iret voluntarius: in eoque prompta hominum ſtudia fuere, multis eam militiam adpetentibus.

1 *Quatuor et ſexaginta.*] In certas gentes videntur Galliam diviſiſſe. Strabo lib. 4. Lugduni aram Auguſto exſtructam ait, a communi Galliae: cum inſcriptione LX. gentium. Quod in numis etiam M. Antonii legimus, LVGDVNI. A. XL. libentius ad gentium numerum rettulerim quam ut alii, ad annorum coloniae conditae (add. Quaeſt. Epiſt. II, 21.) Appianus in Celtico ampliore numero, ἔθνη τετρακόσια, in Galliis ponit, πόλεις ὑπὲρ ὀκτακοσίας. *Lipſius.* Omnes Galliae civitates indicari putat Freinshemius, uſus locis ſimilibus, ubi numerus rerum ponitur pro univerſitate, ut Liv. IV, 23. Cic. N. D. II, 37. Sed numerus civitatum Gallicarum incertus eſt: Petr. de Marca in libro de Primatu Lugd. p. 278. vult legi *quatuor et ſeptuaginta.* Loqui ait Tacitum de populis Galliae; quippe et Turonios et Andegavos in civitatibus ponat; et de univerſo corpore Galliarum, quod LXXIV. populis conſtiterit, additis ad LX. populos trium Galliarum, XIV. Narbonenſis provinciae, quas ei tribuit Ptolemaeus.

2 *Alti*

Digitized by Google

litum, per illos dies egit: [2] altitudine animi, an com-
pererat, modica eſſe, et vulgatis leviora. Interim Si- 45
lius, cum legionibus duabus incedens, praemiſſa auxi- A.V. 774.
liari manu, vaſtat Sequanorum pagos, qui finium extre- A.C.
mi, et Aeduis contermini ſociique, in armis erant. Mox 21.
Auguſtodunum petit propero agmine, certantibus inter
ſe ſigniferis, fremente etiam gregario milite: ***ne ſuetam
requiem, ne ſpatia noctium opperiretur; viderent modo
adverſos, et adſpicerentur: id ſatis ad victoriam.*** Duo-
decimum apud lapidem, Sacrovir copiaeque patentibus
locis apparuere. in fronte ſtatuerat ferratos, in cornibus
cohortes, a tergo ſemermos. Ipſe inter primores equo
inſigni adire, memorare ***veteres Gallorum glorias, quae-
que Romanis adverſa intuliſſent: quam decora victoribus
libertas:*** [1] ***quanto intolerantior ſervitus iterum victis.***
Non diu haec, nec apud laetos: etenim propinquabat 46
legionum acies; inconditique ac militiae neſcii opidani
[1] neque oculis neque auribus ſatis competebant. contra
Silius, etſi praeſumpta ſpes hortandi cauſſas exemerat,
clamitabat

2 *Altitudine animi.*] Non eſt ea, quae vulgo dicitur, eadem cum magnitudine animi, ſed quam Salluſtius. B. Iug. 95. vocat *ingenii altitudinem*, quam recte Cortius dicit eſſe in iis, qui conſilia ſua ita celant, et abditos tenent ſenſus ſuos, ut aſſequi non liceat: qui etiam laudat Turneb. Adv. III, 15. Caſaubon. ad Cic. Epiſt. ad Att. IV, 6. Polybius vocat *βαθος* in Excerpt. p. m. 1441. ad quem locum videndus Valeſius: Cicero *βαθύτητα* ad Att. l. c. et V, 10. VI, 1. Tunſtallus in Epiſt. ad Midletonum p. 114. interpretatur *prudentiam*, ex I, 8. non male: eſt enim illa altitudo pars prudentiae: ſed illud accuratius. Atque ſic etiam ceperim apud Ciceron. Off. I, 25. quem locum non bene tentant Pearcius et Chapmannus, ut alio loco oſtendam. Sic Ovidius Am. I, 4. 16. *ex alto diſſimulare:* ubi vid. Burmannum, qui recte de profundo ſilentio capit. Similiter *altitudinem animi* et in loco noſtro, et apud Ciceronem Off. I, 25. capere video Drakenb. ad Livium IV, 6.

1 *Quanto intolerantior iterum ſervitus victis.*] A. Gellius lib. 19. cap. 7. inter ea quae notat ex Livio: *item, Curis intolerantius, pro intolerandis.* Et hinc *intolerantia morum Tiberii*, qui ſcilicet ferri nequirent, Suetonio cap. 51. *Gronovius.* Non ergo neceſſarium cum Grotio corrigere *intoleratior* ex XII, 11. ubi *toleratior* occurrit: quamquam et ibi Ms. Reg. habet *tolerantior.*

1 *Neque oculis neque.*] Salluſtianum eſt apud Nonium: *Formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut lingua competere.* Etiam tale hoc Livii lib. 5. *Romani ne auribus quidem atque oculis ſatis conſtare poterant.* Lipſius. add. Cortium ad Salluſt. fr. p. 953. et quos ibi laudat.

A. V. 774. A. C. 21. clamitabat tamen: *Pudendum ipſis, quod Germaniarum victores adverſum Gallos tamquam in hoſtem, ducerentur. una nuper cohors* [2] *rebellem Turonium, una ala Treverum, paucae huius ipſius exercitus turmae profligavere Sequanos. quanto pecunia dites et voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Aeduos, evincite,* [3] *et fugientibus conſulite.* Ingens ad ea clamor: et circumfudit eques, frontemque pedites invaſere: nec cunctatum apud latera. paullum morae attulere ferrati, reſtantibus laminis adverſum pila et gladios: ſed miles, correptis ſecuribus et dolabris, ut ſi murum perrumperet, caedere tegmina et corpora: quidam trudibus aut furcis inertem molem poſternere; iacenteſque, nullo ad reſurgendum niſu, quaſi exanimes linquebantur. Sacrovir, primo Auguſtodunum, dein metu deditionis in villam propinquam cum fidiſſimis pergit. Illic ſua manu, reliqui mutuis ictibus occidere. [4] incenſa ſuper villa, omnes cremavit.

47 Tum demum Tiberius, ortum patratumque bellum, ſenatui ſcripſit: neque dempſit aut addidit vero; ſed *fide ac vir-*

2 *Rebellum Turonium.*] Itane *Turonium*, an verius *Andecavum?* Ipſe quidem paullo ante narravit: *Andecavos Acilius Aviola, excita coborte quae Lugduni praeſidium agitabat, coërcuit: Turonii, Legionario milite, quem Viſellius Varro miſerat, oppreſſi.* Lipſius.

3 *Et fugientibus conſilite.*] Video Freinshemium interpretari: *ite, vincite, aut potius ſponte iam fugientes curſu ſequimini.* Sed quem auctorem apud alium invenire eſt *conſilire* pro curſu ſequi? aut quem apud omnino *conſilire?* Nam et quod Muretus addit ex Livio, fucatum. eſt enim XXIV, 28. ubi nihil melius, quam omnium codicum *conſulere:* et quod ex noſtro Urſinus lib. 6, 36. non ſtat bono talo; legendum enim enim, *occultos conſilii*, ut Acidalius et Freinshemius viderunt. Quid ſi legamus: *et fugientibus conſulite*, id eſt, trepidos et tantum non iam fugientes exſuite, detractiſque armis et inſignibus militaribus, leviores et fugae paratiores reddite. *Gronovius. Conſulite* placet etiam Heinſio, ſed alio ſenſu, nempe, ut dictum ſit pro *parcite:* quem vide Obſ. Miſc. IX. p. 392. idem placebat Ryckio: nec dubito verum eſſe. Idem volebat Graev. in ep. ad Heinſium T. IV. Collect. Burm. p. 496. qui et alibi in Cod. Med. eſſe *conſilere* monet pro *conſulere*, interpretaturque *parcite.* Itaque non dubitavi recipere.

4 *Incenſa ſuper villa.*] Cod. MS. et Beroaldus, et Alciatus *ingreſſa:* pro quo in Rhenani, Aldi edd. *incenſa.* recte, ut opinor. Iac. Gronovius tamen malebat *ingeſta:* bene, ſi ſequeretur: *omnes obruit, oppreſſit*, aut ſimile quid. Nunc *omnes cremavit* deſiderat mentionem incendii.

1 *Super*

Digitized by Google

ac virtute legatos, ſe conſiliis[1] *ſuperfuiſſe.* ſimul cauſſas, cur non ipſe, non Druſus profecti ad id bellum forent, adiunxit, *magnitudinem imperii* extollens; [2] *neque decorum principibus, ſi una alterave civitas turbet,* [3] *omiſſa urbe, unde in omnia regimen. nunc, quia non metu ducatur, iturum, ut praeſentia ſpectaret componeretque.* Decrevere patres vota pro reditu eius ſupplicationeſque, et alia decora. Solus Dolabella Cornelius, dum anteire ceteros parat, abſurdam in adulationem progreſſus, cenſuit, *ut ovans e Campania urbem introiret.* Igitur ſecutae Caeſaris litterae, quibus *ſe non tam vacuum gloria praedicabat, ut, poſt ferociſſimas gentes perdomitas, tot receptos in iuventa aut ſpretos triumphos, iam ſenior peregrinationis ſuburbanae inane praemium peteret.* Sub idem tempus, *ut mors Sulpicii Quirini*[1] *publicis exſequiis frequentaretur,* petivit a ſenatu. Nihil ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: ſed impiger militiae, et acribus miniſteriis, [2] conſulatum ſub Divo Auguſto, [3] mox, expugnatis per Ciliciam

A.V. 774. A.C. 21.

48

S 2 Homo-

1 *Superfuiſſe.*] Adfuiſſe, opem tuliſſe. vid. [illegible] ad Gellium I, 22. quem locum hic iam laudavit Muretus.

2 *Neque decorum Principibus.*] Nam in [illegible] bellis, Principi, ut [illegible] ait,

V[illegible] mandaſſe ſat eſt.

Et ipſa Roma huic rei apud eundem [illegible]:

— [illegible] non deſ[illegible]it [illegible]
[illegible] Phoebus [illegible], radiis tamen omnia luſtrat.

Lipſius.

3 *Omiſſa urbe.*] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] *propoſiti* [illegible]: [illegible] *omiſſa urbem.* [illegible] [illegible] [illegible], ut et [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] e [illegible] [illegible] *omiſſe.* Sed etiam Heinſii remedium ſatis lene: *omiſſam urbem.*

1 *Publicis exſequiis.*] De quibus v. Gutherium de Iur. Man. II, 1.

2 *Conſulatum ſub.*] Conſul fuit anno urbis DCCXLII. cum M. Valerio Meſſala. Quirinius a Dione, Ioſepho, Tacito conſtanter appellatur: ut mirer cur [illegible] Onufrius, Quirinus. *Lipſius.* Sed vid. ad II, 30. extr.

3 *Mox expugnatis per Ciliciam.*] Tangit hiſtoriam [illegible], quod [illegible], Strabo, lib. 12. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. id eſt, *Homonadenſes autem Quirinius fame expugnavit, quatuor millia virorum cepit et in vicinas urbes digeſſit, regione ſpoliata omni iuventute.* At idem is etiam in Africa

A.V. 774. A.C. 21. Homonadenſium caſtellis, inſignia triumphi adeptus; [4] datuſque rector C. Caeſari, Armeniam obtinenti, Tiberium quoque, Rhodi agentem, [5] coluerat. quod tunc patefecit in ſenatu: laudatis in ſe officiis, et [6] incuſato *M. Lollio*, quem, ***auctorem C. Caeſari [7] pravitatis et diſcordiarum***, arguebat. ſed ceteris haud laeta memoria Quirini erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericula, ſordidamque et praepotentem ſenectam.

49 Fine anni, [1] C. Lutorium Priſcum, equitem Romanum, poſt celebre carmen, quo Germanici ſuprema defleverat, pecunia donatum a Caeſare, [2] corripuit delator, obiectans, ***aegro Druſo compoſuiſſe, quod, ſi exſtinctus foret, maiore praemio vulgaretur.*** Id C. Lutorius in domo P. Petronii, ſocru eius Vitellia coram, multiſque inluſtribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Vt delator exſtitit, ceteris [3] ad dicendum teſtimonium exterritis, ſola Vi-

in Africa geſſit, ſi Floro accredam, aut certe veteribus eius libris. Nam libri ultimi cap. ultimo, ubi legitur: *Marmaridas atque Garamantas Furnio ſubigendos dedit:* alter meus ſcriptus codex, *Curinio*, alter *Quirino* refert. et puto recte. *Lipſius.* v. ibi viros doctos et inpr. Duker.

4 *Datuſque rector.*] Diu etiam poſt in Syriam miſſus, ad cenſus deſcribendos. de qua re multa Ioſephus lib. 18. cap. 1. 2. et ſeq. Et mentio eius apud Lucam in hiſtoria ſacra. *Lipſius.*

5 *Coluerat.*] prudentior Archelao, qui *Rhodi agnetem nullis officiis coluerat*, II, 42.

6 *Incuſato M. Lollio.*] Ita emendavi olim, cum vulgo eſſet *M. Folio.* Hauſi emendationem facile ex hiſtoria, quae apud Suetonium: *Namque privignum Caium Orienti praepoſitum, cum viſendi gratia traieciſſet Samum, alienorum ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollii comitis et rectoris eius.* Item Plinium libro 9. et Velleium libro 2. Fuit enim hic Lollius C. Caeſari rector, quo more principibus iuvenibus etiam nunc dantur: et poſt illum P. Sulpicius Quirinus, Tiberio amicus. Cauſſa errori, quod in priſcis libris ſine geminatione fere: *Lolio.* Lipſius.

7 *Pravitatis et diſcordiarum.*] Sic Livius, *pravitas conſulum diſcordiaque inter ipſos*, lib. 4, 26. ubi vide noſtra. *Gronovius.*

1 *C. Lutorium Priſcum.*] Vulgo, *Clutorium.* Sed Dio auctor ſic emendandi, apud quem eſt, Γάϊος Λυτώριος. Error ex adhaeſu notarum, ut infra *Panteius*, qui eſt P. Anteius. Mentio huius aut alterius Lutorii apud Plinium libro 7. cap. 29. ubi tamen male, *Sutorio Priſco.* Lipſius.

2 *Corripuit delator.*] Curtius lib. 10. *Rex cognita cauſſa pronuntiavit, ab accuſatoribus unum et id maximum crimen eſſe praeteritum, deſperationem ſalutis ſuae. numquam enim talia auſuros, qui ipſum ex India ſoſpitem aut optaſſent reverti, aut crediaiſſent reverſurum.* Gronovius.

3 *Ad dicendum teſtimonium exterritis.*] Ita territis metu periculi, ut dicerent teſtimonium contra C. Lutorium.

la Vitellia, *nihil ſe audiviſſe*, adſeveravit. ſed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit. ſententiaque Haterii Agrippae, conſulis deſignati, indictum reo ultimum ſupplicium. Contra M. Lepidus in hunc modum exorſus eſt. A. V. 774. A. C. 21.

50 *Si P. C. unum id ſpectamus, quam nefaria voce C. Lutorius Priſcus mentem ſuam et aures hominum polluerit; neque carcer neque laqueus* [1] *ne ſerviles quidem cruciatus, in eum ſuffecerint. ſin flagitia et facinora ſine modo ſunt; ſuppliciis ac remediis principis moderatio, maiorumque et veſtra exempla temperant; et vana a ſceleſtis, dicta a maleficiis differunt: eſt locus ſententiae, per quam neque huic delictum impune ſit, et nos clementiae ſimul ac ſeveritatis non poeniteat. Saepe audivi principem noſtrum conquerentem, ſi quis, ſumpta morte, miſericordiam eius praeveniſſet.* [2] *vita Lutorii in integro eſt; qui neque ſervatus in periculum Reipubl. neque interfectus in exemplum ibit.* [3] *ſtudia illi, ut plena vecordiae, ita inania et fluxa ſunt: nec quidquam grave ac ſerium ex eo metuas, qui ſuorum ipſe flagitiorum proditor, non virorum animis, ſed mulierculorum adrepit. cedat tamen urbe, et bonis amiſſis, aqua et igni arceatur. Quod perinde cenſeo, ac ſi lege maieſtatis teneretur.*

51 Solus Lepido Rubellius Blandus e conſularibus adſenſit: ceteri ſententiam Agrippae ſecuti: ductuſque in carcerem Priſcus, ac ſtatim exanimatus. Id Tiberius ſolitis ſibi ambagibus apud ſenatum incuſavit, cum extolleret [1] *pietatem, quamvis modicas principis*

Lutorium. formam loquendi ſupra iam illuſtravimus II. 62. Sic etiam Livius VII, 42. *multitudinem ad arma conſternatam eſſe.*

1 *Ne ſerviles quidem.*] Id eſt, patibula cruceſque. *Lipſius.*

2 *Vita Lutorii in integro eſt.*] Sententia mihi mallet, *eſto. Lipſ.* Non neceſſarium puto cum Pichena. Vult dicere: atqui Lutorius adhuc vivit, non ſibi vim attulit: ſinamus locum fieri principis miſericordiae: praeſertim cum nec ſervatus periculum reip. allaturus ſit etc.

3 *Studia illi etc.*] *Vecordiam* intelligit, quam ſupra *vaniloquentiam* dixerat, dementiam: *inania et fluxa* vocat, quippe nihil cuiquam nocitura ſtudia.

1 *Pietatem quamvis modicas.*] Sic vocabatur tum temporis, quae veriore vocabulo eſt *ſaeva adulatio.* 4, 26. Sueton. Auguſt. 68. *laudavit quidem pietatem tantopere pro ſe indignantium.* Domitiano 11. *Permittite, P. C. a pietate veſtra impetrari.* Ovidius libro I. metam.

Nec tibi grata minus pietas, Auguſte, tuorum,
Quam fuit illa Iovi.

Non

A.V. 774. A.C. 21. *principis iniurias acriter ulciſcentium;* deprecaretur *tam praecipitis* [2] *verborum poenas:* laudaret Lepidum, neque Agrippam argueret. Igitur factum S. C. *ne decreta patrum* [3] *ante diem decimum ad* [4] *aerarium deferrentur; idque vitae ſpatium damnatis prorogaretur.* ſed non ſenatui

Non melior *pietas* Vitellianorum libro 2. hiſtor. cap. 69. *Gronovius.*

2 *Verborum poenas.*] Recte, quia verba, non facta Lutorii poena adfecta ſunt. Nec male tamen, *reorum poenas*, argumento decreti, quod ſecutum. *Lipſius.*

3 *Ante diem decimum.*] Interciderat nota numeri, quam nos certis auctoribus reſtituimus. Suetonio in Tiber. cap. 75. *Nam cum Senatuſconſulto cautum eſſet, ut poena damnatorum ſemper in decimum diem differretur,* Dione libro 57. Καὶ δόγμα τι παραδοθῆναι ἐκέλευσε, μήτ' ἀποθνήσκειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν καταψηφισθέντα ὑπ' αὐτῶν, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ γενόμενον, ἐς τὸ δημόσιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἀποτίθεσθαι. Qui et idem repetit, fine libri 58. Nec aliud Seneca ſenſit, De tranquillitate I. cap. 14. *Crediſne illum decem medios uſque ad ſupplicium dies ſine ulla ſolicitudine exegiſſe?* Manſiſſe videtur id decretum, donec Theodoſius Imp. clementiſſime convicto et damnato reo dies indulſit triginta vitae: in l. Si vindicari C. De poenis. Sidonius ergo non abeſt quin falſus ſit, l. I. Epiſt. qui id tribuit SC. Tiberiano. *Ex vetere,* inquit, *SC. Tiberiano triginta dierum vitam poſt ſententiam trahit.* Haec ſatis certa videbantur. at turbant me Declamatores: inter quos Quinctilianus Themate declamationis CCCIII. *Damnatorum.* inquit, *ſupplicia in diem triceſimum differantur.* Et in ipſa Declamatione: *Et mihi videtur ideo conſtituta eſſe lex, quae damnatum poſt triceſimum diem puniri voluit? quoniam videbat legum lator poſſe fieri ut deciperetur accuſator.* Item Calpurnius Flaccus (Pithoeo noſtro auctores hos debemus) Declamat. 25. *Poena raptoris in diem trigeſimum differatur.* Nam vixiſſe iſtos ante Theodoſii longe aevum, ſatis claret. An igitur exoleſcentem retulit dumtaxat ratamque Tiberianam legem habuit Theodoſius, et in Tacito, Dione, Seneca, ſuſpicamur de mendo? An potius Declamatores illi in transſcribendo vitiati a poſteris ſunt, et ad poſteriorem illam legem aptati? Me hercle haereo, eo magis, quod Quinctilianum illum Auguſti aevo vixiſſe volunt: quod ex hoc loco non poteſt. *Lipſius.* Iac. Sirmondus haec ſic conciliat, ut novo aliquo SCto poſtea, incertum quo tempore, vinginti dies adiecti ſint, et tamen iſte numerus dierum tributus ſit primo illi SCto, quod de ſpatio temporis inter condemnationem et ſupplicium primum ſub Tiberio factum ſit: quale quid ſaepe in aliis legibus factum. vide quae diximus ad. Suetonium Excurſ. XXIV. Eam rationem probat Ryckius ad h. l. merito: quem vide.

4 *Ad aerarium deferrentur.*] In aerario tabulae publicae et acta Senatus. Livius libro 35. *Verum cum ſint notiſſimae ſibi cum Conſule inimicitiae, quid ab eo poſſe quemquam aequi exſpectare, qui per infrequentiam furtim factum Sc. ad aerarium detulerit?* Nec ante rata, donec delata. interea Auctoritas dicebatur, non SC. ut ex Cicerone et Dione iam alii notarunt. Vide ſimilem in Tacito locum libro 13. de multis Aedilium. *Lipſius.*

1 *Se-*

Digitized by Google

natui libertas ad poenitendum erat; neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpicius, D. Hate- 52
rius conſules [1] ſequuntur: inturbidus externis rebus an- A. V.
nus, domi ſuſpecta ſeveritate adverſum luxum, qui im- 775. A. C.
menſum proruperat ad cuncta, quis pecunia prodigitur. 22.
Sed alia ſumptuum, quamvis graviora, diſſimulatis plerumque pretiis, occultabantur; ventris et ganeae paratus, adſiduis ſermonibus vulgati, fecerant curam, ne princeps antiquae parcimoniae durius adverteret. Nam, incipiente C. Bibulo, ceteri quoque aediles diſſeruerant [2] *ſperni ſumptuariam legem*, [3] *vetitaque utenſilium pretia augeri*,

1 *C. ſequuntur: inturbidus etc.*] Conſules h. l. pro anno dicuntur, ſenſuſque hic: ſequitur annus quo C. S. D. H. Conſules fuere. Igitur ſequentia per appoſitionem capienda: eique rei interpunctionem accommodavi. VI, 40. *Q. Plautius, S. Papinius Coſſ. ſequuntur. eo anno etc.*

2 *Sperni ſumptuariam legem.*] Auguſti ſumptuariam intellegit, de qua Agellius libro II, 24. *Poſtremo lex Iulia ad populum pervenit, Caeſare Auguſto imperante, qua profeſtis quidem diebus ducenti finiuntur; Kalendis, Idibus, Nonis, et aliis quibuſdam feſtis, trecenti: nuptiis autem et repotiis HS. millies eſſe. Etiam dicit Capito Atcius edictum Divine Auguſti an Tiberii Caeſaris*, etc. Quo loco claram mendam per occaſionem tollo, legoque: *nuptiis autem et repotiis ſeſtertii mille. Eſſe etiam dicit Capito*, etc. Seſtertium millies ad nuptias ut definiat ulla lex? non poteſt: nimis immane eſt. At ſeſtertii mille conveniunt, et συμμετρίαν habent cum numero priore, ducentorum trecentorumque. Ceterum hanc Tiberii curam intellexit Plinius libro 33. cap. 2. hoc diverſus, quod C. Sulpicium Galbam Aedilem nominat, non C. Bibulum, reiicitque in annum ſequentem quo conſules vetus et Pollio. *Tiberii demum*, inquit, *principatus nono anno, in unitatem venit equeſter ordo, anulorumque auctoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere Coſſ. anno urbis conditae* DCCLXXV. *quod miremur, futili poene de cauſſa. Cum C. Sulpicius Galba, dum iuvenalem famam apud principem popinarum poenis aucupatur, queſtus eſſet in Senatu, vulgo inſtitores eius culpae defendi anulis.* Fieri tamen poteſt, ut iterata tunc ea inquiſitio. *Lipſius.* Emendationem Lipſii in Gellio omnes poſt editores recte recepere.

3 *Vetita utenſilium pretia augeri.*] Freinshemius, *ſupellectilium prohibitam taxationem non modo retineri, verum etiam indies augeſcere.* Mirum omnibus partibus. Tu accipe; et in cibaria et convivia plus pluſque indies, quam conceſſum ſit, impendi. De ganeae namque paratibus agunt: et *utenſilia* quae ſint, diximus ad I, 70. *Gronovius.* Add. Sueton. Tib. c. 34. in quo loco, planum eſt, ad ea, quae hoc anno in ſenatu acta ſunt, reſpici maxime, neque ſolum ad II, 33. ut videbatur ibi Burmanno, hinc vocem *mullos* ap. Suetonium tentanti, quod ibi (II, 33.) macelli nulla mentio. vide dicta in Excurſu ad locum Suetonii.

4 Nec

Digitized by Google

A.V. 775. A.C. 22. *augeri in dies:* [4] *nec mediocribus remediis ſiſti poſſe.* et conſulti patres, integrum id [5] negotium ad principem diſtulerant. Sed Tiberius, ſaepe apud ſe penſitato, an coërceri tam profuſae cupidines poſſent? num coërcitio [6] plus damni in Remp. ferret? quam indecorum adtrectare, quod non [7] obtineret: vel retentum ignominiam et infamiam virorum inluſtrium poſceret: poſtremo literas ad ſenatum compoſuit, quarum ſententia in hunc modum

53 fuit. *Ceteris forſitan in rebus P. C. magis expediat, me coram interrogari et dicere, quid e Repub. cenſeam: in hac relatione, ſubtrahi oculos meos, melius fuit,* [1] *ne, denotantibus vobis ora ac metum ſingulorum, qui pudendi luxus arguerentur, ipſe etiam viderem eos, ac velut* [2] *preden-*

4 *Nec mediocribus remediis ſiſti poſſe.*] Sic rectiſſime reſtituit Pichena, cum ante legeretur *remediis reſiſti*, de coniectura edentium. nam in Cod. MS. eſt *remedii iſti:* recte adeo receptum Gronovio et ſequentibus. Gronovius adſcripſerat, videndas notas ſuas ad Livium IV, 12.

5 *Negotium ad principem diſtulerant.*] Pro uſitatiori *reiecerant:* quia illud ipſum *reiicere* habet dilationem iudicii, ſententiae: eaque de cauſſa haec verba permutantur. Livius XLI, 8. *legati, qui ad novos magiſtratus* (i. e. in proxime futurum annum) *dilati erant.* Cic ad Att. I, 4 *in menſem Quintilem reiecti ſumus.*

6 *Plus damni.*] E numero ſcilicet periclitantium, et malitia delatorum. Itemque ex infamia, ut addit, tot illuſtrium. *Lipſius.*

7 *Obtineret.*] Exhibui lectionem MS. et edd. Beroaldi et Frob. pr. quam reſtituit I. Gronovius. Rhenani ed. habet *obtineretur;* quod ſecutae ſunt editiones poſt factae: eſtque convenientius contextui. Sed quia et *obtineret* intelligi poteſt, et Tacitus, ut ſaepe iam diximus, amans eſt variandae conſtructionis, non pro certo audeam dicere, *obtineretur* eſſe Taciti manum.

1 *Ne denotantibus vobis ora etc.*] Non videtur eſſe, quod vulgo hoc verbum ſignificat, *deſignare:* quo ſenſu ſimplex et compoſitum promiſcue dicuntur: nam quod Cicero in Catil. I. dixit *notat et deſignat oculis ad caedem unumquemque noſtrum*, id pro Leg. Manil. dixit, *unius epiſtolae ſignificatione cives Romanos trucidandos denotavit:* ſed *obſervare:* pro quo cum *notare* dicatur, ut ap. Virgil. Ecl. III, 68. *locum ipſe notavi, aeriae nidum quo congeſſere columbae,* etiam *denotare* dici potuit.

2 *Deprenderem.*] Hic quoque ſecutus I. Gronovium exhibui ſcripturam Codicis; non quo concinnior ſit, ut ille ait, aut pro certo audeam affirmare, Tacitum ſic ſcripſiſſe, ſed quia ſcripturam Codicis exhibendam putavi, ubi ambiguum eſſet, utrum Tacitus dediſſet. Vnius codicis auctoritas non ſatis eſt, ut credam, Tacitum ſic dediſſe. Codices Liviani bene multi multis locis exhibent *prendere, prenſus*, v. Drakenb. ad II, 29. nec tamen ille recepit. Etiam in Sueton. Calig. c. 39. Cod. Med. tert. habet *comprenſis*, ſed alii *comprehenſis*, ut editur. Itaque non

Digitized by Google

deprenderem. Quod ſi mecum ante [3] *viri ſtrenui, aediles, conſilium habuiſſent; neſcio an ſuaſurus fuerim, omittere potius praevalida et adulta vitia, quam hoc adſequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares eſſemus. ſed illi quidem officio functi ſunt, ut ceteros quoque magiſtratus ſua munia implere velim: mihi autem neque honeſtum ſilere neque proloqui expeditum, quia non aedilis, aut praetoris, aut conſulis partes ſuſtineo: maius aliquid et excelſius a principe poſtulatur: et cum recte factorum ſibi quiſque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere, et priſcum ad morem recidere adgrediar?* [4] *villarum ne infinita ſpatia,* [5] *familiarum numerum et nationes? argenti et auri pon-* A. V. 775. A. C. 22.

non magnopere peccaſſe in Tacitum puto viros doctos, cum h. l. *deprehenderem* ediderunt: eorumque exemplum ſecutus eſſem, niſi ſcirem, Tacitum poëtarum rationem et aliis in rebus ſecutum eſſe, contra conſuetudinem elegantiorum ſcriptorum. Sed tamen mihi *deprehenderem* verius videtur. *Deprehendere* editur in Agricola c. 7. neſcio an e MSS. ſed permultis aliis locis in omnibus ſcriptis et edd. reperitur.

3 *Viri ſtrenui.*] Inſanam epithetorum, quibus vulgo utimur, luxuriem reprehendi facile fero. Sed [illegible] eius a Cicerone, vel T[illegible], vel Tacito petere cum [illegible] eſt iocari. Non dubito quin *viri ſtrenui* ſint, acres, vigilantes, [illegible], ſuique muneris et officii memores, quod in hoc ipſo demonſtrarint negotio. [illegible] ſic Fabius apud Livium [illegible] *[illegible] certe [illegible] Africa conſulis, viri fortis et ſtrenui, ſit.* Et Parmenio apud Curtium [illegible] 7. *Res expeditas [illegible] parum ſtrenuis. Strenuum [illegible] et [illegible] eſſentia.* Quae [illegible] [illegible], nihil res [illegible] eo [illegible] Curtium.

4 *Villarum ne infinita ſpatia.*] [illegible]

dorum capit, quae nihil ad leges ſumtuarias pertinet. De aedificiis villarum, urbium magnitudinem habentium, intelligendum. Seneca de benef. VII, 10.

5 *Familiarum numerum.*] Numerum ſervorum Romanis eum reperio, qui non facile fidem inveniat moribus noſtris. Tacitus lib. 14. Pedanio Coſtae tribuit quadringentos: Plinius XXXIII, 10. Caecilio cuidam Iſidoro quinquies mille. Et hi nihil dicunt, prae Athenaeo, cuius ipſa ponam verba, e lib. 6. cap. 7. Πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ὁ Λαρήνσιος ἔφη. Ἀλλὰ Ῥωμαίων ἕκαστος οἶδας δ' ἀκριβῶς ταῦτα ὦ καλὲ Μασούριε, πλείστους ὅσους κεκτημένος οἰκέτας. Καὶ γὰρ μυρίους καὶ δισμυρίους, καὶ ἔτι πλείους δὲ πάμπολλοι κέκτηνται. οὐκ ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ζάπλουτος Νικίας. ἀλλ' οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων συμπροϊόντας ἔχουσι τοὺς πλείστους. id eſt: *Poſt haec reverſus Larentius ait. At Romanorum unus aliquis quanto plures poſſideat ſervos, tu noſti optime Maſuri. Nam ad decem et viginti millia, imo plures etiam, multi habuerunt. nec tamen et quaeſtum ex iis faciunt, ſicut Graecorum ditiſſimus ille Nicias: ſed plerique Romani ambulantes eos habent comitesque*

Digitized by Google

A.V. 775. A.C. 22. *dus?* [6] *aeris, tabularumque miracula?* [7] *promiſcuas viris et feminis veſtes? atque illa feminarum propria, quis* [8] *lapidum cauſſa, pecuniae noſtrae ad externas aut hoſtilis gentes transferentur? Nec ignoro, in conviviis et circulis incuſari iſta, et modum poſci: ſed, ſi quis legem ſanciat, poenas indicat, iidem illi, civitatem verti, ſplendidiſſimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem, clamitabunt.*

54 *Atqui ne corporis quidem morbos veteres et diu*

comiteſque maxima ex parte. Seneca de Demetrio: *Feliciorem ne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiorem eſſe Pompeio? Numerus illi quotidie ſervorum velut imperatori exercitus referebatur: cui iamdudum divitiae eſſe debuerant duo vicarii et cella laxior.* Tot ſervi, ſi Deo placet, uni ſervo. Vt non iniuria queratur et culpet Plinius *mancipiorum legiones, et in domo turbam externam, et ſervorum quoque cauſſa nomenclatorem adhibendum.* Nec Romae ſolum haec copia: etiam Athenis. Thucydidem auctorem habeo, ex ea urbe, bello Peloponneſiaco, idque uno tempore, transfugiſſe ad hoſtem ſuper viginti millia ſervorum: et quidem ſervorum, qui manuarias operas exercerent. Quantam vim in urbe ſuſpicari debemus fuiſſe reliquam? Verba eius, ſi quis requirit, haec lib. 7. *Τῆς τε γὰρ χώρας ἁπάσης* (*οἱ Ἀθηναῖοι*) *ἐστέρηντο, καὶ ἀνδραπόδων πλέον ἢ δύο μυριάδες ηὐτομολήκεισαν. Καὶ τούτων πολὺ μέρος χειροτέχναι. Lipſius.* adde Senec. de benef. VII, 10.

Familiarum numerum et nationes.] Poſſis nationes de multitudine capere. Seneca l. c. *familia bellicoſis nationibus maior.* Sed multitudo indicatur verbo *numeri.* Igitur potius de ſervis e variis nationibus intelligendum e XIV, 44. Et aliis locis veterum conſtat, in hoc quoque magnificentiam quaeſitam.

6 *Aeris.*] De vaſis Corinthiis intelligendum, quorum in hac cauſſa mentio ap. Sueton. Tib. 34. ſed praeterea etiam de aliis ornamentis ſupellectilis ex aere: de quibus v. Meurſium de Luxu.

7 *Promiſcuas viris et feminis veſtes.*] Sericas intellegit Coaſque, quibus abſtinebant nec viri. Carpit non ſemel graviſſimus auctor Senea. ut Epiſt. CXXIII. *Non videntur tibi contra naturam vivere, qui commutant cum feminis veſtem? non vivunt contra naturam, qui exſpectant* (corrigo *expetunt*) *ut pueritia ſplendeat tempore alieno?* et CXIV. *Quod vides iſtos ſequi, qui aut vellunt barbam aut intervellunt; qui labra preſſius tondent et abradunt, ſervata et ſubmiſſa cetera parte: qui lacernas coloris improbi ſumunt, qui perlucentem togam.* Et Plinius: *Nec puduit has veſtes* (de Cois loquitur) *uſurpare etiam viros, levitatem propter aeſtivam. In tantum a lorica gerenda diſceſſere mores, ut oneri ſint etiam veſtes.* Plura pete e Clem. Alexandr. lib. 3. Paedag. cap. 3. cuius index, *πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν. Lipſius.*

8 *Lapidum cauſſa pecuniae.*] Gemmas intellegit, et inprimis uniones: quorum feminis ad inaures creber uſus. Vide *Excurſ. I. Lipſius.* Plinius 12, 19. *Arabiae etiamnum felicius mare eſt. Ex illo namque margaritas mittit: minimaque computatione millies ſeſtertium annis omnibus Indi et Seres peninſulaque illa imperio noſtro adimunt.* Gronov.

1 *Vnius*

diu auctos, niſi per dura et aſpera coërceas: corruptus ſimul et corruptor, aeger et flagrans animus, haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quam libidinibus ardeſcit. tot a maioribus repertae leges, tot, quas divus Auguſtus tulit: illae oblivione, hae (quod flagitioſius eſt) contemptu abolitae, ſecuriorem luxum fecere. nam, ſi velis, quod nondum vetitum eſt; timeas, ne vetere: at ſi prohibita impune tranſcenderis; neque metus ultra, neque pudor eſt. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia ſibi quiſque moderabatur: quia [1] *unius urbis cives eramus: ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. externis victoriis aliena, civilibus etiam noſtra conſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt, de quo aediles admonent! Quam, ſi cetera reſpicias, in levi habendum! At, hercule, nemo refert, quod Italia externae opis indiget, quod* [2] *vita populi Romani per incerta maris et tempeſtatum quotidie volvitur.* [3] *ac niſi provinciarum copiae et dominis, et ſervitiis, et agris ſubvenerint; noſtra nos ſcilicet, nemora, noſtraeque villae tuebuntur? Hanc P. C. curam ſuſtinet princeps: haec omiſſa, funditus Remp. trahet. reliquis intra animum medendum eſt: nos, pudor; pauperes, neceſſitas; divites, ſatias in melius mutet. Aut, ſi qui ex magiſtratibus tantam induſtriam ac ſeveritatem pollicetur, ut ire obviam queat; hunc et laudo, et exonerari* [3] *laborum meorum partem fateor: ſin accuſare vitia volunt, dein, cum gloriam eius rei adepti ſunt,* [4] *ſimultates*

A.V. 775. A.C. 22.

1 *Vnius urbis cives.*] Quaſi dicat, at nunc ex omni orbe mixtio ſumus. Vndique gentes civitate et honoribus donatae, itemque non donatae confluximus. Quae vera ſunt de illo aevo: vel Senecam ad Helviam vide, c. 6. *Lipſius.* adde ad II, 55. et Dioniſ. Halic. IV. p. 227.

2 *Vita populi Rom. per incerta.*] Quia e Sicilia, ex Africa, ex Aegypto, frumentum advehebatur, ut notum eſt, et iam ad h. l. monuere alii. Similiter loquitur infra XII, 43.

3 *Ac niſi etc.*] *Ac* non videtur huic loco convenire. Suſpicor Tacitum ſcripſiſſe *nam*: ut ratio redderetur praecedentium verborum. Mox toti contexto et formae argumentationis eſſet convenientius *quod ſi*, quam *aut ſi*. Sed hoc quoque utcunque defendi poſſe video. Paullo poſt Heinſius corrigit *parte*, pro *partem*, intellecto *me*.

4 *Simultates faciunt.*] Ioſ. Mercerus, *fugiunt*: at ego *iaciunt*, verum puto. Semina ſimulatum illi ſpargunt, me volunt colligere acerbos fructus. Mox etiam, *remiſſam*

Digitized by Google

A. V. 775. A. C. 22. *multates faciunt, ac mihi relinquunt; credite, P. C. me quoque non eſſe offenſionum avidum: quas cum graves, et plerumque iniquas, pro Rep. ſuſcipiam, inanes et irritas, neque mihi, aut vobis, uſui futuras, iure deprecor.*

54 Auditis Caeſaris litteris, remiſſa Aedilibus talis cura; luxuſque menſae, a fine Actiaci belli ad ea arma, quis Ser. Galba [1] rerum adeptus eſt, per annos centum profuſis ſumptibus exerciti, paullatim exolevere. Cauſſas eius mutationis quaerere libet. Dites olim familiae nobilium, aut claritudine inſignes, ſtudio magnificentiae prolabebantur. nam etiam tum plebem, ſocios, regna colere, et coli licitum: ut quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus, [2] per nomen et clientelas inluſtrior habebatur. poſtquam

miſſam curam interpretantur *permiſſam.* nam ita Suetonius Tib. cap. 34. *Annonam macelli Senatus arbitrio quotannis temperandam cenſuit, dato Aedilibus negotio popinas ganeaſque uſque eo inhibendi, ut ne opera quidem piſtoria vaenalia proponi ſinerent.* Sed hoc ſane ad publicum luxum, et divitum iſtorum, non ſpectat: magis ad pretia rerum (prior quidem pars:) et reliqua ad plebeculae diſciplinam. Nihil quidem nunc actum, Tacitus ita clare dicit, et poſt orationem etiam oſtendit, ut calumnia ſit aliter interpretari. Et age, diſſentiat a Suetonio: an rarum eſt? *Lipſius.* Mercerus et Grotius legendum putant: *faciundas mihi relinquunt:* quod probat etiam Ryckius. Heinſio Lipſiana ratio placebat. Sed *faciundas* melius puto. Quod ad *remiſſam curam* attinet, Lipſium ſequitur Freinshemius: Pichena contra pugnat pro *permiſſa, relicta*, uſus loco Taciti, *remittere cauſſam integram ad ſenatum*, item I, 8. *remiſit Caeſar arrog. moder.* Sed uterque locus eſt alienus. Nam in illo conſtruitur cum *ad*, neque tamen ſignificat proprie permittere: in hoc *remittere* non eſſe permittere, patet ex iis, quae ibi a Lipſio et Gronovio dicta. Nec Cl. Broterius ullum exemplum idoneum attulit pro hac ſignificatione, defunctus magnifica ratione, quod res ita ſit comperta, ut exemplis ſuperſedere potuerit. Lipſianae interpretationi, quam Freinshemius ſequitur, obſtare videtur, quod aediles illam curam non petierant, ſed ad ſenatum detulerant principemque, ab iiſque emendari rem voluerant. Sed tamen et latinitas et ſequentia non aliter patiuntur intelligi.

5 *Plerumque iniquas.*] A pravis cauſſis animiſque ortas, non ex merito meo. *Lipſius. neque mihi aut vobis.* vid. ad I, 32.

1 *Rerum adeptus eſt.*] Faciebam olim, *rem Romanam adeptus:* nunc non muto. Eſt archaiſmus, et ſic dictum, ut *Rerum potiri.* Nam ita l. 6, 45. *Nihil abnuentem, dum dominationis apiſceretur.* Lipſius.

2 *Per nomen et clientelas ill. hab.*] Vt ſuperiora: *ut quiſque opibus d. p. ſpecioſior* reſpondent verbis: *plebem ſocios, regna colere:* ſic haec verbo: *et coli:* int. *a plebe ſociis, regibus.* Atqui ſocii et regna ſunt *clientelae.* De ſociis notiſſimum: Cappadociam clientelam Catonis vocat Cicero in epiſtolis XV, 4. ubi

poſtquam caedibus ſaevitum, et magnitudo famae exitio A. V.
erat; ceteri ad ſapientiora convertere. ſimul novi homi- 775.
nes e municipiis et coloniis atque etiam provinciis in A. C.
ſenatum crebro adſumpti, domeſticam parcimoniam in- 22.
tulerunt: et quamquam fortuna, vel induſtria, plerique pecunioſam ad ſenectam [3] pervenirent, manſit tamen prior animus. Sed praecipuus adſtricti moris auctor Veſpaſianus fuit, antiquo ipſe cultu victuque. [4] obſequium inde in principem et aemulandi amor validior, quam poena ex legibus et metus. Niſi forte rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, ut, quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora, ſed noſtra quoque aetas multa laudis et artium, imitanda poſteris, tulit. [5] Verum haec nobis * maiores certamina ex honeſto maneant. Tiberius, fama mo- 56
derationis parta, quod ingruentis accuſatores repreſſerat, mittit litteras ad ſenatum, quis *poteſtatem tribuniciam* Druſo petebat. Id ſummi faſtigii vocabulum [1] Auguſtus

ubi etiam Cyprum inſulam, quae fuit ſociorum, ſic appellat. Vnde fit, ut alterum verbum videatur debere reſpondere *plebi*, veniatque in mentem *per urbem*. Sed poteſt *per nomen et clientelas illuſtrior* accipi pro *nomine et clientelis*, et *habebatur*, pro *erat*; neque neceſſarium eſt, omnia ſibi accurate reſpondere.

3 *Pervenirent.*] *Perveniſſent* temporum ratio requirit: et ſic a Tacito ſcriptum puto. Poſſis etiam conicere *pervenerant*; quod eſſet ſane rectius ex antiquiori et meliori latinitate: ſed Tacitus ſaepe τὸ *quamquam* coniunctivum iungit, ubi contextus non deſiderat, ut h. l.

4 *Obſequium inde in Principem.*] Simillimum, quod Panegyriſtes ad Theodoſium: *Tuae luxuriae epulae menſis communibus parciores. haec certatim ut nomen tuum ... pudor, parcimoniae cultus ... et quiſ... legum ... ſubeat quemque* (ita lego) *privatim poenitentia.* Lipſius.

5 *Verum haec nobis.*] In funeſto hoc loco olim conclamavi. Forte, *nobis in maiores.* id eſt, adverſum maiores. medicina, quae huic mortuo non faciet vitam. *Lipſius.* Sic etiam Vertranius, probatque Ryckius. Et ſaepe τὸ *in* abſorberi ab litera *m* vel praecedente, vel ſequente, alibi notatum. Eodem redit ergo Rhenani, *adverſus* Faërni. Saliſerius locum ſanum putat, orationemque hic converti ad maiores, i. e. veteres Romanos: idemque placet Heinſio. Id mihi durius videtur, et oratori, quam annalium ſcriptori aptius. Ceterum conparem locum huc ex XV, 21. *Maneat provincialibus, potentiam ſuam tali modo oſtentandi.* Cl. Broterio placet Bon... ratio: *Verum haec nobis maiores, ſc. exempla relinquere. Certamina ex honeſto maneant.*

1 *Auguſtus repperit.*] Ita cum Tacito pleraque ſcriptores tradiderunt.

A.V. 775. A.C. 22. guſtus reperit, ne *regis*, aut *dictatoris* nomen adſumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera imperia praemineret. M. deinde Agrippam ſocium eius poteſtatis; quo defuncto, Tiberium Neronem delegit, ne ſucceſſor in incerto foret. ſic cohiberi pravas aliorum ſpes rebatur: ſimul modeſtiae Neronis, et ſuae magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo Tiberius Druſum ſummae rei admovet: cum, incolumi Germanico, integrum inter duos iudicium tenuiſſet. Sed principio litterarum veneratus deos, *ut conſilia ſua Reip. proſperarent*, modica de moribus adoleſcentis, neque in falſum aucta, retulit: *eſſe illi coniugem et tres liberos*, [2] *eamque aetatem, qua ipſe quondam a divo Auguſto ad capeſſendum hoc munus vocatus ſit. Neque nunc propere, ſed per octo annos capto experimento, compreſſis ſeditionibus, compoſitis bellis, triumphalem et bis conſulem, noti laboris participem ſumi.*

57 Praeceperant animis orationem patres; quo quaeſitior adulatio fuit. nec tamen repertum, niſi, *ut effigies principum, aras Deum, templa et arcus*, aliaque ſolita cenſerent: niſi quod M. Silanus ex contumelia conſulatus honorem principibus petivit: dixitque pro ſententia, *ut* [1] *publicis privatiſve monimentis, ad memoriam temporum, non conſulum nomina praeſcriberentur, ſed eorum, qui tribuniciam poteſtatem gererent.* [2] At Q. Haterius cum,

derunt. quos refellit Dio, libro 42. ubi diſerte ſcriptum, *Caeſarem admiſiſſe ut Dictator in integrum annum diceretur, et Tribuniciam poteſtatem per omne aevum haberet.* Non ergo vocis auctor Auguſtus. Sed hoc tamen verum, Caeſarem eo titulo publice non uſum; uſus eſt primus Auguſtus, et dedit ei ſplendorèm. ideoque origo eius non immerito relata ad ipſum. *Lipſius.* v. ad I, 2.

2 *Eamque aetatem qua.*] Egit ergo Druſus tunc trigeſimum ſextum annum. Nam Tiberius natus eſt L. Munatio Planco, M. Lepido iterum Coſſ. anno urbis DCCXII. A quo die, anni medii triginta ſex ad Tribuniciam eius poteſtatem; quae delata, anno urbis DCCXLVIII. *Lipſius.*

1 *Publicis privatiſve monimentis.*] Mureto, Pichenae, aliiſque legendum videtur, *privatiſque*. Quod non opus eſſe putat Ryckius, ſi ante *publicis* intelligatur *vel*. Sed illud lenius. *Ve* et *que* non raro in libris permutantur. v. Drakenb. ad Liv. XXIV, 10. et quos ibi laudat.

2 *Atque Haterius.*] Non dubie ſcribendum, *At Q. Haterius.* idque illi praenomen. Simile in Suetonii Vitellio mendum cap. 1. *Exſtatque elogii ad Q. Vitellium libellus.* Scribo, *exſtat Q. Longini.* vel ut Muretum video velle, *Q. Clodii.* Lipſius.

3 Tan-

eum, *eius diei Senatuſconſulta aureis litteris figenda in curia*, cenſuiſſet, deridiculo fuit ſenex foediſſimae adulationis [3] tantum infamia uſurus. Inter quae provincia Africa Iunio Blaeſo prorogata, [1] Servius Maluginenſis, flamen Dialis, [2] ut Aſiam ſorte haberet, poſtulavit, *fruſtra vulgatum*, dictitans, *non licere* [3] *Dialibus egredi Italia*. [4] *neque* A. V. 779. A. C. 22. 58

3 *Tantum infamia uſurus.*] Haec corrupta eſſe ſi largiar Heinſio, tamen remedium: *tantum infamia auſurus* vereor, ut idoneum ſit. Ceterum ſic interpungendum, *deridiculo fuit ſenex foediſſimae adulationis, tantum infamia uſurus* i. e. nullum alium fructum ex hac ſententia niſi adulatoris infamiam relaturus. Si quis malit interpungi poſt *ſenex*: ut *f. a.* ad *infamia* referatur: non repugnem.

1 *Servius Malug.*] Reineſius in margine adſcripſerat, forte *Sergius Mal.* item infra c. 71. putabatque eſſe Sergium Cornel. Lentulum Malug. qui A. DCCLXIII. Conſul ſuffectus cum C. Iunio Blaeſo fuit. De conſulatu verum eſt. Sed de praenomine fallitur vir magnus. *Servius* eſt praenomen, non *Sergius*. v. Viros doctos ad Sueton. Galb. 1. et *Servius* uſitatum Maluginenſibus praenomen, ut e Livio notum eſt, apud quem plures hoc praenomine occurrunt.

2 *Vt Aſiam ſorte haberet.*] Non difficilis hic nodus, ſi memineris, quae ad caput 32. monuimus. Aſia et Africa in ſortem mittebantur: et de illis ſortiebantur duo conſularium vetuſtiſſimi. Sed Africa tum temporis ſine ſorte prorogabatur Iunio Blaeſo. Ergo et citra ſortem vetuſtiſſimo conſularium cedebat Aſia. Is erat Ser. Cornelius Maluginenſis: eoque poſtulabat, *ut Aſiae ſortem haberet.* Ita enim ſcripſiſſe Tacitum mihi pro explorato eſt. Intelligo Aſiam provinciam. Quod miror non animadvertiſſe virum ſingularem Ioſiam Mercerum, qui ſolus hic ſapuit, potius quam decurreret ad rem abſurdam, etiam, qui ſine ſorte haberet, *ſorte obtinere* dictum. Nuſquam hoc, ſed *ſortem*, hoc eſt provinciam, quae niſi extra ordinem aliquid incidiſſet, ſorte deferebatur. *Vt Aſiae ſortem haberet*, id eſt, ut Aſiam alteram provinciarum, quas ſortirentur conſulares, quando altera earum Africa Iunio Blaeſo prorogata eſſet, et ſic neutra in ſortem mitteretur, ipſe ut iſtam ante omnes alios conſulatu functus citra ſortem haberet. Quam etiam nactus eſſet, niſi Diale flaminium obſtitiſſet. Ideo ſequenti c. 71. *Ita ſors Aſiae in eum, qui conſularium Maluginenſi proximus erat, conlata.* Provincia nimirum Aſiae ſine ſortitu. Neque his adverſantur illa: *porro ſi hi duxiſſent provincias:* quae primus recte cepit Mercerus. Loquitur enim ut more atque ex inſtituto fiebat, niſi neceſſario aliquid praeter morem ſtatuendum eſſet. Et ex antecedente intelligitur conſequens. nam ſi Dialibus flaminibus ſortiri conceſſum, ſequebatur, ut quoties ſine ſorte tranſibat alterutra harum provinciarum ad primum conſularium, ſi flamen is Dialis eſſet, non poſſet excludi. *Gronovius.* Emendationem Gronovii probat Ryckius; recte, ut opinor.

3 *Dialibus egredi Italia.*] Adeo non egredi, ut nec urbe abeſſe iis liceret una nocte. quod lege in Camilli oratione apud Livium, lib. 5. *Flamini Diali*, inquit, *noctem unam manere extra urbem nefas eſt.* Lipſius.

4 *Neque aliud ius ſuum.*] Ed. pr. *iuſſum;* pro quo *ius ſuum* legendum

A. V. *neque aliud ius ſuum, quam* [5] *Martialium, Quirinalium-*
775. *que Flaminum:* [6] *porro, ſi hi duxiſſent provincias, cur*
A. C. *Dialibus id vetitum? nulla de eo populi ſcita, non in li-*
22. *bris ceremoniarum reperiri. Saepe Pontifices dialia ſacra feciſſe, ſi flamen valetudine aut munere publico, impediretur:* [7] *duobus et ſeptuaginta annis poſt Cornelii Merulae caedem, neminem ſuffectum; neque tamen ceſſaviſſe religiones. Quod ſi per tot annos poſſit non creari, nullo ſacrorum damno; quanto facilius abſuturum, ad unius*

anni

gendum vidit Victorius ad Cic. Brutum, init. Sed ſic iam correxerat et ediderat B. Rhenanus, quem merito ſecuti ſunt ceteri.

5 *Martialium, Quirinaliumque.*] Atqui nec his quidem antiquitus egredi Italia conceſſum. Valerius lib. I. cap. I. *Metellus vero Pont. Max. Poſtumium Conſulem, eumdemque Flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam petentem, ne a ſacris diſcederet, multa indicta, urbem egredi paſſus non eſt, religionique ſummum imperium ceſſit.* Epitoma, Livii XIX. *Caecilius Metellus Pont. Max. A. Poſtumiam Conſulem, quoniam idem et Flamen Martialis erat, in urbe tenuit, nec paſſus eſt a ſacris recedere.* Et de Quirinali, Livius lib. 37. *Priuſquam in provincias Praetores irent, certamen inter P. Licinium Pont. Max. fuit et Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoria inter L. Metellum et Poſtumium Albinum fuerat. Religio ad poſtremum vicit, et dicto audiens eſſe Flamen Pontifici iuſſus.* Eadem caerimonia Pontificem max. tenuiſſe videtur ex Liviana epitome LIX. *Adverſus eum P. Licinius Craſſus conſul, cum idem Pont. max. eſſet, quod numquam antea factum erat, extra Italiam profectus, victus et interemptus eſt.* Sed ſcire licet quaedam ex his cum aevo mutaſſe. Alias, aperte falſis exemplis ſe iuvet hic Flamen. *Lipſius.* Cicero Phil. XI, 8. *Craſſus Pontifex M. Flacco Collegae flamini Martiali multam dixit, ſi a ſacris diſceſſiſſet: quam multam populus remiſit: pontifici tamen flaminem parere iuſſit.*

6 *Porro ſi hi duxiſſent.*] Offendo in hac phraſi. Forte, *ſi hi duo rexiſſent.* Duo, Martialis et Quirinalis. vel, *ſi hi direxiſſent.* Aliquis tamen fortaſſe ad ſortem haud male traxerit: et *duxerint*, id eſt, ſorte extraxerint. *Lipſius.* Vide notam Gronovii proxime praecedentem. Rutgerſius autem Lect. Venuſ. c. 25. putat, *duxiſſent* pro *rexiſſent*, expreſſum eſſe e Thucidydis ἡγεῖσθαι et ἐξηγεῖσθαι τὴν πόλιν, τὴν Πελοπόννησον.

7 *Duobus et ſeptuaginta annis.*] Conſtat ratio. Nam Merula interfectus anno urbis DCLXVIII. Suffectus Flamen novus ab Auguſto, anno urbis DCCXLIV. Notat Dio lib. 54. Κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ, ait, ὅ, τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς πρῶτον μετὰ τὸν Μερόλαν ἀπεδείχθη. Non turbat, quod Iulius Caeſar Flamen Dialis deſtinatus fuerit, teſte Suetonio cap. I. quia tantum deſtinatus, et a Sulla eodem ſacerdotio mox multatus eſt. Facit huc Suetonii illud, cap. 31. in Auguſto: *Nonnulla ex antiquiſſimis caerimoniis paullatim abolita reſtituit, ut Salutis augurium, Diale flaminium.* Lipſius. Voſſius tamen ad Vellei, II, 43. vult legi *ſex et ſept.* qui numerus efficitur etiam Lipſii calculo. De Caeſa- flaminio cum Lipſio ſentit Burmannus ad Velleium l. c. Weſſeling. Obſ. II, 18. quem vide.

8 Non

anni proconſulare imperium? Privatis olim ſimultatibus effectum, ut a pontificibus maximis ire in provincias prohiberentur: nunc, Deum munere, ſummum Pontificum etiam ſummum hominum eſſe, [8] *non aemulationi, non odio, aut privatis adfectionibus obnoxium.* Adverſus quae cum augur Lentulus aliique varie diſſererent, eo decurſum eſt, *ut Pontificis Max. ſententiam opperirentur.* Tiberius, [1] dilata notione de iure Flaminis, decretas ob tribuniciam Druſi poteſtatem caerimonias temperavit; nominatim arguens *inſolentiam ſententiae, aureaſque litteras contra patrium morem.* Recitatae et Druſi epiſtolae, quamquam ad modeſtiam flexae, pro ſuperbiſſimis accipiuntur: [2] *Huc decidiſſe cuncta, ut ne iuvenis quidem, tanto honore accepto, adiret urbis deos, ingrederetur ſenatum,* [3] *auſpicia ſaltem, gentile apud ſolum, inciperet?* [4] *Bellum ſcilicet, aut diverſo terrarum diſtineri, litora et lacus Campaniae* [5] *cum maxime peragrantem. ſic imbui rectorem*

A. V. 775. A. C. 22.

59

8 *Non aemulationi.*] Eſt e Mureti emendatione. libri omnes, *aemulatione.* Acidalius praeterea volebat deleri *aut* poſt *odio.*

1 *Dilata notione.*] *Notionem* pro *cognitione* poſuit, vocabulum Ciceronianum pro Dom. 13. *quae omnis notio Pontificum eſſe debuit.* ad Att. IX, 20. *notionem differre.* adde infra VI, 12. extr. Gronov. ad Livium XXVII, 25.

2 *Huc decidiſſe.*] Sic MS. edd. praeter laudatas l. Gronovio, Beroaldi et Aldi, etiam Alciati, Rhenani, Gryphii. At Lipſianae, quis ego utor, habent *recidiſſe*, item Bernecceri. ſed tamen credo Tacitum ſcripſiſſe *recidiſſe*, quocum in libris ſaepe permutatur *decidere*. v. Burmannum ad Sueton. Caeſ. 17. et nos ad Claud. 9. aut *cecidiſſe* ut H. III, 13. Senſus enim eſt: eo rem iam rediiſſe, huc redacta eſſe omnia.

3 *Auſpicia ſaltem.*] Lucem dat Livii locus lib. XXII, 1. de C. Flaminio, qui ante initum Conſulatum profectus ab urbe. *Quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſe? Magiſtratus id a domo, publicis privatiſque penatibus, Latinis feriis actis, ſacrificio in monte perfecto, votis rite in Capitolio nuncupatis, ſecum ferre. nec privatum auſpicia ſequi: nec ſine auſpiciis profectum in externo ea ſolo nova aeque integra concipere poſſe.* Vide etiam quae de auſpiciis infra ſcribo, lib. 4. *Lipſius.*

4 *Bellum ſcilicet.*] Non male etiam, *bello:* ſive, *bello eum.* ſed diſtinctione adhibita commode ſervaveris illud prius. *Lipſius.* Immo: quia liber unicus *bellum*, male et non recte ſubiicies *bello*, etſi oratio reliqua id facile ferat. *Bellum ſcilicet*, id eſt, bellum eſſe ſcilicet, quod moretur Druſum. Quo genere loquendi cur offendare, nulla ratio eſt. Sic Silius: *Ad portas bellum:* quod Obſer. I, 17. vindicavimus. *Gronovius.* Mox Heinſius legi volebat: *aut diverſa terrarum diſtinere.*

5 *Tum maxime peragrantem.*] *Cum maxime*, Rhenanus et Muretus voluere. Et ſic eſt in MS. unde reſtitutum a Pichena.

1 *Aſyla.*

A.V. 77. A.C. 22. *rectorem generis humani: id primum e paternis conſiliis diſcere. ſane gravaretur aſpectum civium ſenex imperator, feſſamque aetatem, et actos labores praetenderet: Druſo quod, niſi ex adrogantia, impedimentum?* Sed Tiberius,

60 vim principatus ſibi firmans, imaginem antiquitatis ſenatui praebebat, poſtulata provinciarum ad diſquiſitionem patrum mittendo. Crebreſcebat enim Graecas per urbes licentia atque impunitas [1] aſyla ſtatuendi: [2] complebantur templa peſſimis ſervitiorum: eodem ſubſidio obaerati adverſum creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum ſatis validum imperium erat coërcendis ſeditionibus populi, flagitia hominum, ut caerimonias Deum, protegentis. Igitur placitum, ut mitterent civitates [3] iura atque legatos. Et quaedam, quod falſo uſurpaverant, ſponte omiſere: multae vetuſtis ſuperſtitionibus aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque eius diei ſpecies fuit, quo ſenatus maiorum beneficia, ſociorum pacta, regum etiam, qui ante vim Romanam valuerant, decreta, ipſorumque numinum religiones introſpexit, libero, ut quondam, quid firmaret, mutaretve.

61 [1] Primi omnium Epheſii adiere,

1 *Aſyla.*] Ad totum hunc locum de aſylis et iure aſylorum in Graecis civitatibus non poenitebit contuliſſe Spanhemium de Vſu et Praeſt. Num. Diſſ. IX.

2 *Complebantur templa.*] Tribus ergo generibus hominum perfugium in aſylis, ſervis, obaeratis, maleficis. De maleficis ſerviſque, Plutarchus περὶ Δεισιδαιμονίας. Ἔςι δύλῳ φεύξιμος βωμὸς, ἔςι καὶ λῃςαῖς ἀβίβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. καὶ πολεμίυς φεύγοντες, ἂν ἀγάλματος λάβωνται ἢ ναῦ, θαῤῥῦσιν. De obaeratis, idem libello De vitandis uſuris: Ἡ μὲν γὰρ Ἄρτεμὶς ἢ ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώςαις, ὅταν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων. Et Salluſtius eleganter de Pompeio, Epiſtola ad Caeſarem: *Eoque per omne tempus belli, quaſi ſacro atque inſpoliato fano debitores uſi,* Adde quae de Aſylis Pollux: Εἰ δὲ καὶ ἄσυλόν τι εἴη, τῦτο καὶ χρησφύγετον λέγε, καὶ φύξιμον, καὶ ἱερὺς ὅρυς, ἐφ' ὅσον τοῖς οἰκέταις ἀσφάλεια. *Lipſius.*

3 *Iura.*] i. e. tabulas, litteras, monumenta, quibus iura niterentur, inſpicienda Senatui, ut iudicaret, utrum ius aſyli eſſet nec ne.

1 *Primi omnium Epheſii.*] Quibus Diana culta celebri illo templo. Statuam eius deſcribit Minutius Felix in Dialogo: *Diana interim eſt alte ſuccincta venatrix: et Epheſia mammis multis et verubus exſtructa.* ubi repono, *uberibus exſtructa.* De toto hoc Aſylo eleganter Strabo libro 14. Ἄσυλον δὲ μένει τὸ ἱερὸν καὶ νῦν καὶ πρότερον. τῆς δὲ ἀσυλίας τὺς ὅρυς ἀλλαγῆναι συνέβη πολλάκις.

Digitized by Google

adiere, memorantes, *non, ut vulgus crederet, Dianam atque Apollinem Delo genitos: eſſe apud ſe Cenchrium amnem,* [2] *lucum Ortygiam, ubi Latonam, partu gravidam, et* [3] *oleae, quae tum etiam maneat,* [4] *adniſam, edidiſſe ea numina: deorumque monitu ſacratum nemus. Atque ipſum illic Apollinem, poſt interfectos Cyclopas, Iovis iram vitaviſſe. Mox Liberum patrem, bello victorem,* [5] *ſupplicibus Amazonum, quae aram inſederant, ignoviſſe. Auctam hinc, conceſſu Herculis, cum Lydia potiretur, caerimoniam templo: neque Perſarum ditione deminutum ius. Poſt Macedonas, dein nos ſervaviſſe.* [1] Proximo Magnetes A. V. 775. A. C. 22. 62

T 2

πολλάκις. Ἀλεξάνδρου μὲν ἐπὶ πλεῖον ἐκτείνοντος, Μιθριδάτου δὲ τόξευμα ἀφέντος ἀπὸ τῆς γωνίας τοῦ κεράμου, καὶ δόξαντα ὑπερβαλέσθαι μικρὰ τὸ στάδιον. Ἀντωνίου δὲ πλεονάσαντος τοῦτο, καὶ συμπεριλαβόντος τῷ ἀσύλῳ μέρος τι τῆς πόλεως. [illegible] Cui deſcriptioni, [illegible] eſt, ut alimode quippiam [illegible] Lipſius.

2 *Lucum Ortygiam.*] Scribendum, *Lucum.* [illegible] [illegible] Ortygia, [illegible]

[illegible]

cheaa, idque nos cum Gronoviis et Ryckio ſecuti ſumus. Probat et Torrentius ad Sueton. Tib. c. 1. *Locus* et *lucus* etiam in aliis libris confunduntur. Ap. Livium I, 8. pro: *inter duos lucos,* Cod. Lipſ. habet *inter duos locos* etc. Pichena inſuper volebat addi et. item mox *ibi* pro *ubi:* quod non neceſſarium puto.

3 *Oleae quae tum.*] Paullo aliter Strabo, ut vidiſti: qui vult poſt partum demum, innixam oleae quietis cauſa. *Lipſius.* Callim. H. in Del. 209. palmam pro olea [illegible]. Ceterum parturientem ei acclinatam [illegible]. v. ibi III. Spanhemium. de tum etiam ſupra [illegible].

4 *Adniſam.*] Id, ſe reclinantem, [illegible] Heinſius ad Virgil. Aen. IV, 690: [illegible] III, 31. [illegible]

5 *Supplicibus Amazonum.*] [illegible]

1 *Proximo Magnetes* [illegible]

A.V. tes L. Scipionis et L. Sullae conſtitutis nitebantur:
775. quorum ille Antiocho, hic Mithridate pulſis, fidem
A.C. 22. atque virtutem Magnetum [2] decoravere, uti [3] *Dianae Leucophrynae perfugium inviolabile foret.* Aphrodiſienſes [4] poſthac et Stratonicenſes dictatoris Caeſaris, ob vetuſta in parteis merita, et [5] recens divi Auguſti decretum

Sic mox: *Aphrodiſienſes poſthac:* ut ſane videatur verbum ordinis hic deſiderari. cf. II, 47. Sed Heinſius malebat, *e proximo:* h. e. repetitis iuribus non e longinquo, ut Epheſii fecerant, ſed e proximo. Sic c. 63. *propiora Sardianos* etc. cui contrarium, quod mox eſt: *altius Hierocaeſarienſes expoſuere.* Lector eligat.

2 *Decoravere.*] Freinshemius malebat: *decoraverint*, vel *decoraviſſent.* Fruſtra. Sic paullo ante c. 61. *Liberum patrem ſupplicibus Amazonum, quae aram inſederunt, ignoviſſe*, et ſic centies noſter, ut iam alibi notavimus. Interdum tamen illo modo legitimo utitur, ut c. 63. *nam Smyrnaeos etc.* itaque libri audiendi.

3 *Dianae Leucophryenae.*] Scribe, *Leucophrynae.* Eius deae templum in Magnetibus, deſcripſit Strabo l. 14. Cauſſam cognominis ad feminam aliquam, quae ibi condita, referre ex Arnobio poſſis, lib. 6. *In Didymaeo Mileſio Cleochum dicit habuiſſe ſuprema Leandrius: funeris Leucophrynae monumentum in fano apud Magneſiam Dianae eſſe Myndius profitetur ac memorat Zeno.* Et Clemente in Protrept. Ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνημεῖον, οὐκ ἄξιον παρελθεῖν, ἑπομένους Ζήνωνι τῷ Μυνδίῳ, ἢ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κεκήδευται. Vel ad Tenedon inſulam, quae olim appellata Leucophryn, ubi Dianae ſanctiſſimum templum. Xenophon rerum Graecarum libro 3. Τὸ δ' Ἑλληνικὸν ςράτευμα ἐς Λευκόφρυν ἀπῆλθε, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος ἱερὸν μάλα ἅγιον, καὶ λίμνη. eiuſque exemplo et cognomine fortaſſe aedificatum in Magnetibus iſtud. Pauſan. libro 1. *Magnetes, quibus ex regis liberalitate imperavit Themiſtocles, Leucophrynem Dianam colunt.* At Appianus Ἐμφυλ. ε. etiam alterum eius deae fanum locat Mileti, cognomento pari. Τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, inquit, ἱκέτιδα οὖσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρύνης Ἀρτέμιδος, πέμψας ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλε. Et Pauſanias aram Athenis, cui a Themiſtoclis filiis dicata ſtatua. *Lipſius.*

4 *Poſthac.*] Acidalius *poſt hos*, Heinſius *poſt haec*, vel *poſt has*, ſc. civitates. Noſter VI, 7. *Q. Servaeus poſthac et Minucius Thermus inducti*; ubi pariter Acidalius tentat *poſt haec*, et Lipſius XII, 62. Permulta ad hanc rationem loca tentare liceret, ut ap. Sueton. Domit. 13. etc.

5 *Recens divi Auguſti decretum.*] Caeſaris decretum non extat: ſed hoc ipſo ſeculo ex Oriente allatum eſt Decretum ſenatus Rom. quo confirmantur conceſſa Aphrodiſienſibus a Caeſare Dictatore et Triumviris, quod hoc ipſum eſſe videtur Chiſhullo, de quo hic ſermo. Id edidit ille ipſe Chiſhullus in Antiquit. Aſiat. T. I. p. 152. cum Epiſtola Antonii Triumviri, eodem pertinente. Haec veneranda antiquitatis monumenta, quia liber Giſhulli, his inprimis in terris, rariſſime reperitur, nos ad calcem huius Voluminis deſcribi curavimus. Idem Chiſhullus p. 155. edidit antiquiſſimum Stratonicenſium Decretum, pertinens

Digitized by Google

eretum attulere. [6] Laudati, *quod Parthorum inruptionem, nihil mutata in populum Romanum conſtantia, pertuliſſent.* [7] Sed Aphrodiſienſium civitas Veneris, [8] Stratonicenſium Iovis et Triviae religionem tuebantur. Altius [9] Hierocaeſarienſes expoſuere, [10] *Perſicam apud ſe Dianam, delubrum,* [11] *rege Cyro, dicatum.* et memorabantur *Perpernae, Iſaurici,* multaque alia imperatorum nomina, qui non modo templo, ſed duobus millibus paſſuum eandem ſanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetuſtiſſimum Paphiae Veneri

A. V. 775. A. C. 22.

nens ad cultum Iovis et Hecates, in quo mentio iuris aſyli e Decreto Romanorum, his verbis: *Τὴν πόλιν ἄνωθεν τῇ τῶν προεςότων αὐτῆς μεγίςων θεῶν [προνοίᾳ Χρυσαορέως Διὸς καὶ Ἑκά] της, ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ συνεχῶν κινδύνων σεσῶσθαι, ὧν καὶ τὰ ἱερὰ ἄσυλα, καὶ ἱκέται, καὶ ἱερὰ σύγκλητος, δόγματι Σε[βαςῦ Καίσαρος καὶ] τῆς τῶν Κυρίων Ῥωμαίων αἰωνίυ ἀρχῆς, ἐποιήσαντο προφανεῖς ἐνεργείας.* Quae uncis incluſa ſunt, ſupplevit de coniectura Chishullus.

6 *Laudati quod Parthorum.*] Parthorum irruptionem intelligit, quae duce Labieno. de qua, et de hac ipſa Stratonicea Dio XLVIII. Ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τύτῳ τήν τε Κιλικίαν κατέχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις πgreςήσατο, πλὴν Στρατονικείας, τὰ μὲν πλεῖςα ἄνευ πολέμυ, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα διὰ κινδύνων ἑλών. *Lipſius.* Recte Acidalius, immo Lipſius *laudantis.* Gronovius. Sc. Auguſti. Sed in hac emendatione comma eſſe debet poſt *attulere*, ut Acidalius voluit.

7 *Sed Aphrodiſienſium civitas.*] Muretus *ſed* delet. Acidalius: *pertuliſſent: ſeque Aphr. c. Veneris; St. Io. et Triviae religione tuebantur.* Perperam. *Tuebantur religionem*, ut ſupra, *flagitia hominum ut caerimonias Deum protegentis.* Gronovius. Etiam Heinſius volebat: *religione ſe tuebantur.*

8 *Stratonicenſium.*] Stratonicea Cariae urbs eſt, et templa duo in ſuburbano agro habet, *Iovis Chryſaori, et Hecates* (ſive *Triviae*) *in Laginis.* Strabonem vide libro 14. Notat et Pauſanias, *quod olim ea urbs et regio Chryſaoris dicta fuerit*, nimirum ab hoc templo. *Lipſius.*

9 *Hierocaeſarienſes.*] Opidum eſt in Lydia. *Lipſius.*

10 *Perſicam Dianam.*] Atque ipſi Lydi illi *Perſici* cognomen habent, velut inde oriundi. Pauſanias notat in Eliacorum I. *Sunt,* inquit, *Lydis qui Perſici cognominantur, templa in Hierocaeſarea opido, et Hypaepis. In utroque templo aedicula ſive cella eſt, cum aris: ſuper his cinis. eoque ingreſſus ſacerdos ſive magus* (ad Magicam enim Pauſanias hoc miraculum refert) tiara caput velatus, foco arida ligna imponit: *et Deum neſcio quem barbarico ſermone* (Perſico, opinor) *invocans, ubi deſiit, ſtatim e lignis ſponte puriſſima flamma emicat et adſurgit.* Id ſe vidiſſe Pauſanias teſtatur: et non dubie hinc templo religio, et ius mox Aſyli. *Lipſius.*

11 *Rege Cyro dicatum.*] Freinshemius corrigit; *regi Cyro*, quod probat Ryckius. Sed potuit indicare voluiſſe, ſtructum antiquiſſimis temporibus, regnante Cyro, qui Lydos vicit, et colonos eo miſit. Parum intereſt.

12 *Vene-*

neri auctor Aerias, poſt filius eius, Amathus, [12] Veneri Amathuſiae, et Iovi Salaminio Teucer, Telamonis
63 patris ira profugus, poſuiſſent. Auditae aliarum quo-
A.V. que civitatum legationes. [1] Quorum copia feſſi patres,
775. A.C. et quia ſtudiis certabatur, conſulibus permiſere, *ut per-*
22. *ſpecto iure, et ſi qua iniquitas involveretur, rem integram rurſum ad ſenatum referrent.* Conſules ſuper eas civitates, quas memoravi, *apud Pergamum Aeſculapii compertum aſylum*, retulerunt; *ceteros obſcuris ob vetuſtatem initiis niti.* [2] *nam Smyrnaeos oraculum Apollinis, cuius imperio* [3] *Stratonicidi Veneri templum dicaverint;* [4] *Tenios eiusdem carmen referre*, *quo* ſacrare Neptuni effigiem aedemque *iuſſi ſint. propiora Sardianos: Alexandri victoris id donum: neque minus Mileſios* [5] *Dario rege niti. ſed cultus numinum utriſque*, [6] *Dianam aut Apollinem venerandi. Petere et Cretenſes ſimulacro divi Auguſti.* Factaque Senatuſconſulta, quis, multo cum honore, [7] modus tamen praeſcribebatur, iuſſique *ipſis in templis* [8] *figere aera, ſacrandam ad memoriam, neu ſpecie*

12 *Veneri Amathuſiae.*] De ea v. Holſtenium ad Steph. de Vrbb. p. 29. a.

1 *Quorum.*] Int. negotiorum, vel legatorum. Alioqui foret pronum corrigere *quarum.*

2 *Nam Smyrnaeos.*] v. ad IV, 56.

3 *Stratonicidi Veneri.*] In decreto Smyrnaeorum in Marmor. Oxon. p. 6. Seleucus Callinicus dicitur declaraſſe τὸ ἱερὸν τῆς Στρατονικίδος Ἀφροδίτης ἄσυλον εἶναι. quem locum huic Taciti illuſtrando prodeſſe bene monet Spanhem. l. c. p. 668. v. et Weſſeling. Probab. 333.

4 *Tenios eiuſdem carmen.*] Inſulae Teni (quae inter Cycladas) cultores. De hac re, Strabo lib. 10. *Tenus inſula opidum habet non magnum, ſed extra illud in luco Neptuni templum, dignum ſane, quod ſpectetur:* et de magno ibi conventu addit. *Lipſius.* *Carmen* eſt oraculum, ut ſaepe apud alios.

5 *Dario rege uti.*] Scribo, *niti.* Lipſius. recepit Pichena cum ſequentibus editoribus.

6 *Dianam aut Apollinem.*] Sardiani Dianam cognomento Coloënem, cuius templum μεγάλην ἁγιστείαν ἔχει, ait Strabo: Mileſii Apollinem venerabantur, cognomento Didymaeum. De quo idem Strabo, et Suetonius Calig. cap. 21. *Lipſius.* Ceterum et hic *venerandi* pro infinitivo: utrisque eſſe cultus numinum hos, ut D. et A. maxime venerarentur ac colerent.

7 *Modus tamen praeſcribebatur.*] Non ſatis conſiderate ergo elapſum hoc Tranquillo Tib. 37. *Abolevit et ius moremque aſylorum, quae uſquam erant.* Dumtaxat moderatus eſt, et temperavit. *Lipſius.* At vide, quae ad illum locum diximus in Excurſu, probata nuper Oudendorpio V. C. ad Suetonium.

8 *Facere aras.*] Curtius Pichena in ſcripto eſſe ait, *fiere aera:* atque

Digitized by Google

cie religionis in ambitionem delaberentur. Sub idem tempus Iuliae Auguſtae valetudo atrox neceſſitudinem Principi fecit feſtinati in urbem reditus: ſincera adhuc inter matrem filiumque concordia, ſive occultis odiis. Neque enim multo ante, cum haud procul [1] theatro Marcelli, effigiem divo Auguſto Iulia dicaret, Tiberii nomen ſuo poſtſcripſerat; idque ille credebatur, ut inferius maieſtate Principis, [2] gravi et diſſimulata offenſione abdidiſſe. Sed tum [3] *ſupplicia diis,* [4]*ludique magni* ab ſenatu

64
A. V.
775.
A. C.
22.

T 4

que ita *figere*, pulcherrime emendat. Voluit nempe Senatus in aere ſculpi et proponi haec decreta, et has ſuas modificationes. *Lipſius.*

1 *Marcelli effigiem divo Auguſto.*] Nota morem, haud etiam notum, ſtatuas effigieſque dedicandi certis diis. cuius veſtigium in hoc lapide vetuſto:

P. VEIDIVS. P. F. POLLIO.
CAESAREM. IMP. CAESARI. AVG.
ET. COLONIAI. BENEVENTANAI.

Pollio enim ibi non aliud quam effigiem Caeſaris Imp. dedicat conſecratque Auguſto et coloniae ſuae. Et dicimus in Strabone libro 14. Ἔστι δὲ καὶ ἡ Ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἣ νῦν ἀνάκειται τῷ θεῷ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τοῦ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῷ πατρὶ τὴν ἀρχηγέτιν τοῦ γένους αὐτοῦ. id eſt: *Eſt [illegible] et Venus Emergens, quae nunc ſacrata eſt Divo Caeſari [illegible], Auguſto [illegible] patri [illegible] generis [illegible].* [illegible] lib. 2. [illegible] *Venerem [illegible] quinque [illegible], [illegible].* Hunc morem in Graecia quoque fuiſſe, Diogenes [illegible] Platon[illegible], ubi [illegible] Academia dedicaſſe, [illegible]: [illegible] *[illegible] Muſis [illegible]. [illegible] Magis [illegible].* [illegible]

vidit Freinshemius, poſt *Marcelli* interpungendum eſſe.

2 *Gravi . . . abdidiſſe.*] Quoties ad h. l. venio, ſollicitor ad credendum, Tacitum ſcripſiſſe: *accepiſſe.* Nam, praeterquam quod contextus et forma orationis hoc verbum deſiderat: id ipſum, quod exprimitur verbo *abdidiſſe*, iam eſt in *diſſimulata*: ne quis credat vim orationis imminui.

3 *Supplicia.*] Salluſtianum verbum pro ſupplicationibus Catil. 9. et alibi.

4 *Ludique Magni.*] Ludi Magni, iidem cum Romanis. Quia autem ludi plerique ſacri diis, et inſtituti ad eos placandos: viſum eſt, ut cura eorum editioque ſacerdotibus eſſet. Non omnibus tamen: ſed collegiis ſacerdotum quatuor. quae iſta: Pontifices, Augures, Septemviri epulones, Quindecimviri. Dio lib. LIII. [illegible] de [illegible] Agrippae: Καὶ αὕτη μὲν (ἐπειδὴ ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ διὰ πέντε ἀεὶ ἐτῶν μετὰ [illegible] ἐγίγνετο, ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις ἐκ περιτροπῆς [illegible]. [illegible] δὲ τοὺς [illegible], καὶ τοὺς [illegible], τούς τε [illegible] καὶ τοὺς [illegible] ἄνδρας [illegible]. id eſt, *Atque [illegible] ludi, [illegible] quinquennio [illegible] quatuor collegia ſacerdotum, [illegible]. Dico Pontificum, Augurum, ſeptemvirorum, [illegible], [illegible].* [illegible] de [illegible] quae

A. V. 775. A. C. 22. ſenatu decernuntur, *quos Pontifices, et augures, et quindecimviri, ſeptemviris ſimul et ſodalibus Auguſtalibus, ederent.* Cenſuerat L. Apronius, *ut feciales quoque iis ludis praeſiderent.* Contradixit Caeſar, diſtincto ſacerdotiorum iure, et repetitis exemplis: *neque enim unquam fecialibus hoc maieſtatis fuiſſe. ideo Auguſtales adiectos, quia proprium eius domus ſacerdotium eſſet, pro qua vota*

65 *perſolverentur.* Exſequi ſententias haud inſtitui, niſi inſignes, per honeſtum, aut notabili dedecore: quod praecipuum munus annalium reor, ne virtutes ſileantur, utque [1] pravis dictis factiſque ex poſteritate et infamia metus ſit. Ceterum tempora illa adeo infecta, et adulatione ſordida fuere, ut non modo primores civitatis, quibus [2] claritudo ſua obſequiis protegenda erat, ſed omnes conſulares, magna pars eorum, qui praetura functi, multique etiam pedarii ſenatores certatim exſurgerent, foedaque et nimia cenſerent. Memoriae proditur, Tiberium, quotiens curia egrederetur, Graecis verbis in hunc modum eloqui ſolitum, *o homines ad ſervitutem paratos!* ſcilicet, etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam proiectae ſervientium patientiae taedebat.

66 Paullatim dehinc, ab indecoris ad infeſta tranſgrediebantur.

iis quae decreta poſt mortem Seiani. Ἐψηφίσαντό δὲ ἑορτὴν διά τε τῶν ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερέων ἁπάντων (ὃ μὴ πώποτε ἐγεγόνει) ἀχθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐτελεύτησε, καὶ ἵππων ἀγῶσι καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις, διά τε τῶν ἐς τὰς τέσσαρας ἱερωσύνας τελούντων, καὶ διὰ τῶν τοῦ Αὐγούστου θιασωτῶν ἀγγέλλεσθαι, ὃ οὐδέποτε ἐπεποίητο. Quibus verbis interpretis errorem eſſe ſcio: qui vertit, *per quatuor collegia Pontificum.* imperite, cum debuiſſet *ſacerdotum.* Pontificum ſane collegium unum eſt. Quod dicit autem Dio non antea pronuntiatos ludos curatoſque per quatuor collegia, et Auguſtales: id ſi ſenſit, errat, et refellit hominem clare hic, qui in manu, Taciti locus. Ceterum ad curationem ſacerdotalem pertinet Cornelii et ille locus Annali XI. *Iiſque ludis intentius adfui, ſacerdotio Quindecimvirali praeditus, ac tum Praetor. Quod non iactantia refero, ſed quia collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura.* Lipſius.

1 *Pravis dictis factiſque.*] Vid. ſupra ad c. 40.

2 *Claritudo ſ. o. protegenda.*] Qui metu periculi e claritudine ſua imminentis (etenim clariſſimos quoſque Tiberius, quia metuebat, oderat, ut pluribus locis tradit noſter) cogebantur ſe demittere, et humiliter obſequendo vitare periculum.

1 C. Si-

Digitized by Google

tur. [1] C. Silanum, proconſulem Aſiae, repetundarum a ſociis poſtulatum, Mamercus Scaurus e Conſularibus, Iunius Otho praetor, Brutidius Niger aedilis, ſimul corripiunt, obiectantque *violatum Auguſti numen, ſpretam Tiberii maieſtatem:* Mamercus, antiqua exempla [2] iaciens, [3] *L. Cottam a Scipione Africano,* [4] *Ser. Galbam a Catone cenſorio, P. Rutilium a M. Scauro accuſatos.* videlicet Scipio et Cato talia ulciſcebantur, aut ille Scaurus, quem proavum ſuum, [5] opprobrium maiorum Mamercus infami opera dehoneſtabat. [6] Iunio Othoni, litterarum ludum exercere, vetus ars fuit: mox Seiani potentia ſenator, obſcura initia impudentibus auſis [7] propellebat. A. V. 775. A. C. 22.

T 5 Brutidium

1 *C. Silanum.*] Ryckius non dubitat eſſe eum, qui Conſ. a. DCCLXIII. cum P. Dolabella fuit; quod ſecus videbatur Ruperto, qui conſulem fuiſſe dubitabat ex eo, quod c. 69. tantum ſenatorii ordinis mentio. Id argumentum ſi valet, nec praetorium fuiſſe dicemus. Loquitur ibi in ſenatu: vult miſericordia commovere ex eo, quod ſui ordinis fuerit. In quo parum referebat, utrum conſularis, an praetorius, pedariusve eſſet.

2 *Iaciens.*] int. inſtituti ſui, accuſationis ſuſceptae defendendae cauſſa.

3 *L. Cottam.*] Cicero Divinatione in Verrem, ibique Aſconius: et Valerius lib. VIII. cap. 1. *Lipſius.*

4 *Ser. Galbam.*] De Galba, ibidem Cicero, et Valerius: de Rutilio Livius Epit. LXX. Cicero in Bruto, et Oratore I. Oroſius libro 5. *Idem.*

5 *Opprobrium maiorum.*] Salluſtianum eſt. *Lipſius.*

6 *Iunio Othoni.*] Declamator fuit ex aevo notus. Seneca pater et ipſum et genus eius dicendi deſcribit, non ſine nota lib. II. Controv. 1. Ait illum uſum tecto genere dicendi et ſuſpicioſo, ubi minime opus, et cum aperte liceret agere. *Bene,* inquit, *de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem legere.* Acumen ioci reddo, ſcriboque *legere.* Acta publica ſunt, nec aliud tam vulgo promptum notumque; adeo ut proverbii loco Seneca filius alibi dixerit, *Beneficia in acta non mitto,* id eſt, non publico, non divulgo. Quid autem magis ridiculum, quam Acta publica alicui recitare in aurem? Subtilis ergo in id vitium hominis iocus: quem belle aemulatus eſt Martialis:

Garris in aurem ſemper omnibus Cinna,
Garris et illud, teſte quod licet turba.
Adeone penitus ſedit hic tibi morbus,
Vt ſaepe in aurem Cinna Caeſarem laudes?

Nec enim dubito, quin oculos habuerit ad breve illud Scauri acutumque dictum. *Lipſius.* Scripſit *Colorum* libros, Seneca auctore l. c. Quid ſit *Color* v. Quintil. IV, 2. add, Iuvenal. VI, 279.

7 *Propolluebat.*] Clariſſimus Nic. Faber, *perpolluebat.* Hieron Groſlotius noſter (vere noſter, dudum ſtudiis, nuper amore mihi iunctus) *propellebat:* bono pariter et prompto ſenſu. *Lipſius.* Pichena *Praetor polluebat,* idque tanquam certiſſimum recepit in textum. Acidalius *protollebat:* alii *propalabat:* vel *porro polluebat,* quod in paraphraſi ſequitur Freinshemius. Heinſius *praepollebat,* quod non patiuntur

Digitized by Google

A.V. 775. A.C. 22. [8] Brutidium artibus honeſtis copioſum, et, ſi rectum iter pergeret, ad clariſſima quaeque iturum, feſtinatio exſtimulabat, dum aequalis, dein ſuperiores, poſtremo ſuaſmet ipſe ſpes anteire parat: quod multos, etiam bonos, peſſum dedit, qui, ſpretis, quae tarda cum ſecuritate, praematura, vel cum exitio, properant.

67 Auxere numerum accuſatorum Gellius Poplicola et [1] M. Paconius: ille quaeſtor Silani, hic legatus. Nec dubium habebatur, ſaevitiae captarumque pecuniarum teneri reum: ſed multa adgerebantur etiam inſontibus periculoſa; cum, ſuper tot ſenatores adverſos, facundiſſimis totius Aſiae, eoque ad accuſandum delectis, reſponderet ſolus, et orandi neſcius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat: non temperante Tiberio, quin premeret [2] voce, vultu, eo quod ipſe creberrime interrogabat: neque refellere, aut eludere [3] dabatur: ac ſaepe etiam confitendum erat, ne fruſtra quaeſiviſſet. Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. et ne quis neceſſariorum iuvaret periclitantem, maieſtatis crimina ſubdebantur, vinclum et neceſſitas ſilendi. Igitur, petito paucorum dierum interiectu, defenſionem ſui deſeruit, [4] auſis ad Caeſarem codicillis, quibus invidiam et preces

patiuntur obſcura initia. Iac. Gronovius *provolvebat*. I. F. Gronovius recepit *propellebat*, ſervavitque Ryckius. Idque ceteris certe coniecturis melius puto. Probat etiam Burm. ad Suet. Calig. 30. Vulgatum defendi poſſet e VI, 25. ubi *provixiſſe* pro porro vixiſſe.

8 *Brutidium artibus honeſtis.*] Vera laus. Non ſolum enim inter oratores rhetoreſque locum habuit, recenſente Seneca non ſemel: ſed etiam hiſtoriam ſcripſit, ut ex fragmentis apparet, cum laude. Pete ea a Seneca patre, in Suaſoria De morte Ciceronis. Puto eumdem eſſe, quem ſignavit Iuvenalis:

— *pallidulus mi*
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram. Lipſius.

1 *M. Paconius.*] Quem poſtilla reum maieſtatis Tiberius interfecit, admonitu ſcurrae cuiuſdam. Sueton. Tib. cap. 61. *Lipſius.*

2 *Voce, vultu, eo quod.*] Lipſius *et quod.* Acidalius *premeret voce, vultu: eoque quod ipſe creberrime interrogabat.* non arbitror neceſſariam copulam: nam explicat *voce premere.*

3 *Neque - dabatur.*] Timore, ut opinor, ne refellendo et eludendo augeret iram.

4 *Auſis.*] Faërnus *miſſis.* nempe quia *auſus* paſſive nuſpiam dicitur. Lenius Ryckius *auſus codicillos.* *miſſis* quare in *auſis* mutarent librarii, nulla ratio eſſe potuit. Idem videbatur Heinſio, et Groslotio (quamquam idem etiam *miſſis, auſis*) idque verum puto.

1 *Veleſo*

Digitized by Google

preces miſcuerat. Tiberius, quae in Silanum parabat, quo excuſatius ſub exemplo acciperentur, libellos divi Auguſti de [1] Voleſo Meſſalla, eiusdem Aſiae proconſule, factumque in eum ſenatusconſultum recitari iubet. Tum L. Piſonem ſententiam rogat. ille, multum de *clementia principis* praefatus, *aqua atque igni Silano interdicendum*, cenſuit, *ipſumque in inſulam Gyarum relegandum.* Eadem ceteri, niſi quod Cn. Lentulus, *ſeparanda Silani* [2] *materna bona* (*quippe alia parente geniti*) *reddendaque* 68 A. V. 775. A. C. 22.

1 *Voleſo Meſſalla.*] Cuius ſaevitiae clarum exemplum in Seneca l. 2. De ira. ubi item vocat eum Aſiae Proconſulem ſub Auguſto. *Voleſus nuper ſub Divo Auguſto proconſul Aſiae, cum trecentos una die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadavera vultu ſuperbo, quaſi magnificum quiddam conſpiciendumque feciſſet, Graece proclamavit, O rem regiam! Quis haec rex feciſſet? non fuit haec ira, ſed maius malum et inſanabile.* Nec plura ſuper eo mihi comperta. *Lipſius.*

2 *Materna bona-alia parente geniti.*] Certe haec implexa. Pichena interpretatur, Silano fuiſſe matrem et novercam. Materna autem bona intellegi, verae matris, quae ſeparanda a novercae, ac filio danda ut aviae paternae. Ego cauſſae nihil video, cur bona matris non fuerint Silani hic rei: et ſimul igitur cum paternis, pari iure, confiſcanda. Mihi ſemper aliquid occulti vulneris in hac ſcriptura viſum, et ſententiam affirmare poene audeam, etſi vix ſcripturam. Sed haec quoque fortaſſe fuerit: *quippe tali parente geniti*: vel, *quippe illa parente*, per admirationem. Enimvero Lentulus ſeparari materna bona per honorem voluit, et reſpectu illius parentis: quae ex Auguſti ſanguine ſcilicet eſſet. Hoc in Silanis verum eſt: et Tacitus noſter libro 13. *Silanum abnepotem Divi Auguſti* facit. et Plinius, *Divus Auguſtus neptis ſuae nepotem genitum vidit, quo exceſſit anno.* Stemma tamen ſeriatim hoc texere difficile ſit. Quod ſi in lectione nihil mutas: tum ego interpretari capiar, Duas matres Silano huic reo fuiſſe, veram et novercam. Noverca autem bona maxima ex parte Silano reliquerat, in gratiam mariti; vel obſequiis, ut fit, privigni capta. Nunc cenſet Lentulus, ſeparanda ea bona, quippe cum *non ea parente genitus eſſet*: ſed adventicia illa, et ex indulgentia data, filio item indulgenda. Haec dixerim, nec mihi firma aut proba, ut praemiſi. Scripſit ad me ex Hiſpania vir doctus, in veteri libro ſe legiſſe: *quippe alta parente.* quod ad noſtrum illum ſenſum faciat, ſed mallem aliud verbi. *Lipſius.* Lipſianae emendationi ſimilis eſt Freinshemiana, *quippe Iulia parente geniti.* Sed illa melior; quod in hac vox *parente* friget: praeterquam, quod merito dubitatur de Iulia, an Silani parens fuerit. IV, 44. *Antonia, Octavia genita*, et ſic centies. Sed tamen XIII, 12. *Senecio liberto Caeſaris patre genitus* et c. 45. *Ollio patre genita.* Duriores nec aeque probabiles ſententiae, primum Grotii, qui *Mallia*, dein Reineſii Epiſt. 50. qui *Cornelia* volebat. Nam et idem vitium eſt, quod in Freinshemiana, et ſi matris cuiuscunque, ſi modo nobilis, iſta vis eſt, cur non et in aliis illa ratione utuntur Senatores. Idemque dicendum de Heinſii coniectura: *Aelia*, ut Seiano hoc daretur.

3 *Cornelius*

Digitized by Google

69 *dendaque filio* dixit, adnuente Tiberio. At [3] Cornelius
A.V Dolabella, dum adulationem longius ſequitur, increpitis
775. C. Silani moribus, addidit, *ne quis vita probroſus et oper-*
A.C. *tus infamia, provinciam ſortiretur: idque princeps diiu-*
22. *dicaret. nam a legibus delicta puniri: quanto fore mitius in ipſos, melius in ſocios, provideri, ne peccaretur?* Adverſum quae diſſeruit Caeſar: *non quidem ſibi ignara, quae de Silano* [1] *vulgabantur: ſed non ex rumore ſtatuendum. multos in provinciis, contra quam ſpes aut metus de illis fuerit, egiſſe. excitari quoſdam ad meliora magnitudine rerum; hebeſcere alios. neque poſſe principem ſua ſcientia cuncta complecti: neque expedire, ut ambitione aliena trahatur. ideo leges in facta conſtitui, quia futura in incerto ſint. ſic a maioribus inſtitutum, ut ſi anteiſſent delicta, poenae ſequerentur. ne verterent ſapienter reperta, et ſemper placita. ſatis onerum principibus, ſatis etiam potentiae.* [2] *minui iura, quotiens gliſcat poteſtas: nec utendum imperio, ubi legibus agi poſſit.* Quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto laetioribus animis accepta. Atque ille prudens moderandi, ſi propria ira non impelleretur, addidit, *inſulam Gyarum immitem et ſine cultu hominum eſſe: darent Iuniae familiae, et viro quondam ordinis eiuſdem, ut* [3] *Cytheram potius concederet. id ſororem quoque Silani,* [4] *Torquatam, priſcae ſanctimoniae*

3 *Cornelius Dolabella.*] Praeter caeteros adulator: qui ſupra cenſuit, ut Tiberius ovans urbem iniret. cuius mentio in priſco lapide coniunctim cum hoc C. Silano: (ap. Gruter. p. 176.)

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN.
MARTIAL. COSS. EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT.
IDEM. QVE PROBAVERVNT.

Lipſius.

1 *Vulgabantur.*] Valde inclino eo, ut *vulgarentur* ſcribendum putem. Sed ſcio talia etiam aliis locis reperiri. Itaque non auſus ſum mutare. ſic IV, 10. bis indicativus pro coniunctivo in tali oratione: *inierat, ſtruxerat.*

2 *Minuura, quoties.*] Ne deliberare quidem quemquam puto, quin coniectura noſtra vera ſit, *Minui iura, quoties gliſ. pot.* praeclara et ex uſu rerum gnome. *Lipſius.*

3 *Cytheram potius.*] In manuſcripto, *Cythonum.* (immo Cythenum, Gronovio auctore). Putes *Cythnum* fuiſſe, quae inſula eſt iuxta Atticam, ſub Euboea, noſtro alibi, Ptolemaeo item et Plinio, nominata. *Lipſius.*

4 *Torquatam.*] Cuius memoriam ſervat marmor Romae:

IVNIAE. C. SILANI. F.
TORQVATAE. VIR. VEST.
MAXIMAE.
IVVENIO L.

itemque alterum in hortis Vaticani mihi lectum:

I. IVNONI.

Digitized by Google

ſtimoniae virginem, expetere. [5] In hanc ſententiam facta diſceſſio. [1] Poſt auditi Cyrenenſes, et, accuſante 70
Anchario Priſco, Caeſius Cordus repetundarum damna- A. V.
tur. L. Ennium, equitem Romanum, maieſtatis poſtu- 775. A. C.
latum, *quod effigiem principis promiſcuum ad uſum ar-* 22.
genti vertiſſet, recipi Caeſar inter reos vetuit; palam aſpernante Ateio Capitone, quaſi per libertatem. *Non enim debere eripi patribus vim ſtatuendi: neque tantum maleficium impune habendum. ſane* [2] *lentus in ſuo dolore eſſet;* [3] *Reip. iniurias ne largiretur.* Intellexit haec Tiberius, ut erant magis, quam ut dicebantur: perſtititque intercedere. [4] Capito inſignitior infamia fuit, quod, humani divinique iuris ſciens, [5] egregium publicum, et bonas

I. IVNONI.
IVNIAE. C. SILANI. F.
TORQVATAE.
SACERDOTI. VESTALI.
ANNIS. LXIIII.
CAELESTI. PATRONAE.
ACTIVS. L.

Lipſius. add. Sponii Miſcell. er. ant. p. 150.

5 *In hanc ſententiam diſceſſio facta.*] Quomodo diſceſſio facta? Immo videntur omnes hoc probaſſe, nec dignum Caeſare, per diſceſſionem experiri, Caeſaris an alius ſententia ſequenda. Nempe in unam Caeſaris ſententiam diſceſſio facta: eam cúm Conſul repetiiſſet et pronuntiaſſet, iuſſit diſcedere in partes, ut appareret, hanc ſententiam probare ſenatores. Atque ita omnes ad Caeſaris partes, ſubſellium, acceſſere. Nam, auctore Varrone, per diſceſſionem fit SCtum, cum conſentitur, ap. Gellium XIV, 7.

1 *Poſt auditi Cyrenenſes.*] Fluctuavi in hoc loco. ſupra enim ſcriptum eadem de re: *Ancharius Priſcus Caeſium Cordum Proconſulem Cretae poſtulaverat repetundis.* Mirum videbatur agere Cyrenenſes in illum, qui alienae provinciae rector: et inclinabam ut ſubſtituerem, *Cretenſes.* Diſpulit hanc caliginem Strabo, apud quem libro ultimo in diviſione provinciarum lego, Cretam cum Cyrenaica eiuſdem Proconſulis fuiſſe. Ab hac mente Suetonius Veſpaſ. cap. 2. *Quaeſtor Cretam et Cyrenas provinciam ſorte cepit.* Vbi male quidam libri, *provincias.* Lipſius.

2 *Lentus in dolore.*] Patiens, non ulciſcendi cupidus. Cicero Or. II, 45. *lente ferre*, opponit τῷ iraſci. Liv. XXII, 14. *tendentem ad moenia Hannibalem lenti ſpectamus.* ubi v. Drakenb. item late de hac voce eiuſque variis et contrariis ſignificationibus agentem Voſſium ad Catull. p. 213.

3 *Reip. iniurias ne largiretur.*] Ne condonaret iniurias reip. illatas. Alias iſta forma ſignificat condonare alicui iniurias reipublicae cauſſa: quod ab h. l. alienum eſt.

4 *Capito inſignitior infamia fuit.*] Sic ex MS. reſtituit Pichena. Ante erat *inſignior.* Heinſius inſuper vult *infamiae*, ubique ſcilicet inferciens illum genitivum: quod non convenire, iam aliquoties diximus.

5 *Egregium publicum.*] Ita dictum, ut vulgo bonum publicum, et Livio *peſſimum publicum*, libro 2. Rhenanum riſi ſcribentem: *Obſcurus locus eſt* (cenſeo Delphos mittamus ad conſulendum) *aut certe mendoſus: qui forſan ſic legi debeat, Se, remp. et bonas domi artes.* Lipſius.

1 *Eque-*

71 A. V. 775. A. C. 22. bonas domi artes dehoneſtaviſſet. Inceſſit dein religio, quonam in templo locandum foret donum, quod pro valetudine Auguſtae equites Romani voverant [1] *Equeſtri Fortunae.* nam etſi delubra eius deae multa in urbe, [2] nullum

1 *Equeſtri fortunae.*] Valde me permulcet illa *Fortuna Sequeſtris:* ſed et inventor (Gruterus) et approbator (Pichena) tam belli cognominis, explicando eius taedium faciunt. *Sequeſter* meo iudicio non a *ſequor*, quod Gellio creditum, ſed a *ſecus* quaſi *ſecuſter*, ut a *magis magiſter*, a *minus miniſter*, dictus, quoniam intervenit diſſidentibus ipſe neutrarum partium, ſemotus ab utroque, et liber a cauſſis eorum, aliuſque atque certantes. Duas autem perſonas ſignificat: vel arbitri, medii, interpretis, quam notionem illi duriter captant; vel cuſtodis, penes quem res controverſa deponitur, l. 110. D. de V. S. Plautus Mercat. 4, 3. *Immo ſic ſequeſtro mihi data eſt.* Rudente 4, 3. *niſi pars datur, Aut ad arbitrum reditur, aut ſequeſtro ponitur.* Cato apud Gellium: *Per deos immortales, nolite vos ſequeſtro ponere.* Hoc eſt, nolite cuſtodiam veſtri committere cuiquam praeter voſmetipſos: nolite vos, cum liberi ſitis, fiduciarios reddere, et cuiquam in poteſtatem dare. Paullus l. 6. D. Depoſiti: *Proprie autem in ſequeſtre eſt depoſitum, quod a pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodiendum reddendumque traditur.* Vnde obſervant *ſequeſtre* genus eſſe depoſiti. At ego Paulli verba corrupta eſſe cenſeo, neque unquam Latinis dictum aliquid *eſſe ſequeſtre* aut *in ſequeſtre.* Scribe: *Proprie autem ſequeſtro eſt poſitum, quod a pluribus* etc. Idem ſpectavit Tertullianus de reſurrectione cap. 51. *Hic ſequeſter Dei atque hominum appellatus ex utriuſque partis depoſito commiſſo ſibi.* Et cap. 63. *In depoſito* (caro) *eſt apud Deum per fideliſſimum ſequeſtrem Dei et hominum, Ieſum Chriſtum.* Et de patientia: *Adeo ſatis idoneus patientiae ſequeſter eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum.* Hanc quoque vim huius vocabuli conſiderarunt, qui *Fortunae Sequeſtri* pro Auguſtae valetudine donum voverunt, nempe ut eius ſalutem apud Fortunam deponerent, et huic illam cuſtodiendam mandarent. Quod etiam votum, poſtquam eam dea ſartam tectam habuiſſe viſa, ſolverunt. Vt Domitianus in Capitolii oppugnatione ex incendio *Iovi Cuſtodi* ſervatus. *Gronovius.* De hac voce videre etiam Heinſium ad Ovid. Faſt. I, 287. iubet Iac. Gronovius: de re adde not. ſeq.

2 *Nullum tali cognomento erat.*] Mirum vero. Nam et Livius XL, 40. et Valerius I, 2. auctores ſunt, Q. Fulvium Romae dedicaſſe aedem Fortunae Equeſtri. Nominat et Iulius Obſequens. *C. Claudio,* inquit, *M. Perpenna Coſſ. bubo in aede Fortunae Equeſtris comprehenſus, inter manus exſpiravit.* Incendio conſumptam ſuſpicemur: niſi obſtaret P. Victor, qui eam collocat in regione IX. urbis ſuo etiam aevo: Fatebor ingenue. aliud, quod pro Tacito dicam, non habeo. *Lipſ.* Huic dubitationi obviam ire voluere, qui *Sequeſtri Fortunae* legi voluere. Quod ut argutius, ita Lipſianum ſimplicius ac mollius: idemque placet Nardino de Vet. V. R. IV, 3. Freinſhemio, Turre in mon. vet. Antii c. I. Equeſtrem ordinem Fortunae equeſtri vota feciſſe pro Livia, nihil mirum, et ſtudio aſſentandi mirifice convenit, quod minus apparet in fortuna ſequeſtri. Illud etiam contra dici poteſt, (quod alias viri docti libenter uſurpant, velut Gronovius in Dea Modeſtia, quam ſibi videntur quidam IV, 7. repperiſſe, in Obſ. III, 10.) *fortunae ſequeſtris* nullam ap. veteres

nullum tamen tali cognomento erat. repertum eſt, ae- A. V.
dem eſſe apud Antium, quae ſic nuncuparetur, *cunctaſ-* 775.
que caerimonias Italicis in oppidis, templaque, et numinum A. C.
effigies, iuris atque imperii Romani eſſe. ita donum apud 22.
Antium ſtatuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper reſponſum adverſus Servium Maluginenſem, Flaminem Dialem, prompſit Caeſar, recitavitque decretum pontificum: *quotiens valetudo adverſa Flaminem Dialem inceſſiſſet, ut, Pontificis maximi arbitrio,* [3] *pluſquam binoctium abeſſet: dum ne diebus publici ſacrificii, neu ſaepius quam bis eundem in annum.* Quae, principe Auguſto conſtituta, ſatis oſtendebant, annuam abſentiam, et provinciarum adminiſtrationem dialibus non concedi. memorabaturque [4] L. Metelli, Pontificis maximi, exemplum, qui Aulum Poſtumium, Flaminem, attinuiſſet. Ita ſors Aſiae in eum, qui conſularium Ma-
luginenſi proximus erat, conlata. Iisdem diebus Lepi- 72
dus ab ſenatu petivit, *ut baſilicam Pauli,* [1] *Aemilia monimenta,*

res mentionem eſſe. Neque vero quaeritur, quo nomine appellari potuerit, ſed non appellata fuerit, aut appellari in tali re ab tali ordine fueverit. Inſcriptio, in qua *Fortuna Equeſtris*, eſt apud Gruterum p. 75. n. 4. Alia ap. Muratorium T. I. p. 81. n. 5.

3 *Pluſquam binoctium.*] Ita in manuſcripto Medicaeo, ablegatis aliis vocibus; placetque. Licere Flamini abeſſe, ſed conſulto et conſciſcente Pontifice, etiam pluſquam binoctium: ſed dumtaxat in adverſa valetudine, et cum exceptionibus quae ſequuntur. Vulgata tamen lectio erat, *dum ne pluſquam*: ſed novitia cum ſit, quis moretur? *Lipſ.*

4 *L. Metelli Pontif.*] Auctorum loca adduxi ſupra. *Lipſius.*

1 *Aemilia monumenta.*] Bene Aemilia monumenta. Non enim unius Aemilii opus. Aemilius Paullus, qui poſtea cum C. Marcello conſul, duas Baſilicas, veterem refecit, novam locavit. auctor Cicero ad Atticum lib. 4. epiſt. 17. Novam interventu bellorum civilium non perfecit ipſe, (ut alucinari video virum inter antiquarios primum), perfecit ſub Auguſto Paullus Aemilius, qui conſul anno DCCXX. et poſtea cenſor. Dio libro 49. Καὶ τὴν ϛοὰν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε, κἀν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρωσεν. Eam incendio conſumptam refecit XX. annis poſt alius Aemilius, ut narrat idem Dio libro 54. Ἡ μὲν οὖν ϛοὰ μετὰ τοῦτο, ὀνόματι μὲν ὑπ' Αἰμιλίου, ἐς ὃν τὸ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν γένος ἐληλύθει, τῷ δὲ ἔργῳ ὑπ' Αὐγούϛου καὶ τῶν τοῦ Παύλου φίλων ᾠκοδομήθη. Et nunc poſt annos XXXV. iterum collapſam, firmavit ornavitque Manius Lepidus, is de quo dixi ſupra. *Lipſius.* Sine cauſſa urget vir ſummus pluralem, qui in hoc verbo etiam de unius tali opere dicitur. Sic ap. Cicer. pro Milone c. 7. Clodius dicitur interfectus *in maiorum ſuorum monimentis*, i. e. in via Appia, ab Appio Caeco

Digitized by Google

A.V. 775. A.C. 22. *nimenta, propria pecunia firmaret ornaretque.* erat etiam tum in more publica munificentia: nec Auguſtus [2] arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hoſtiles exuvias, aut exundantis opes ornatum ad urbis et poſterum gloriam conferre. quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecuniae modicus, avitum decus [3] recoluit. At *Pompeii theatrum* igne fortuito hauſtum, Caeſar *exſtructurum* pollicitus eſt, *quod nemo é familia reſtaurando ſufficeret; manente tamen nomine Pompeii.* ſimul laudibus Seianum extulit, *tamquam labore vigilantiaque eius* [4] *tanta vis unum intra damnum ſtetiſſet.* Et cenſuere patres, *effigiem Seiano, quae* [5] *apud theatrum Pompeii locaretur.* neque multo poſt Caeſar, cum Iunium Blaeſum, proconſulem Africae, triumphi inſignibus attolleret, *dare id ſe*, dixit, *honori Seiani*, cuius ille avunculus erat.

73 Ac tamen res Blaeſi dignae decore tali fuere. nam Tacfarinas, quamquam ſaepius [1] depulſus, reparatis per intima

Caeco munita. Et noſter IV, 7. *monimenta Pompeii* vocat theatrum Pompeii. cf. III, 27. De baſilicis dixi ad Sueton. EXCVRS. 5.

2 *Arguerat Taurum.*] Scribendum *arcuerat*, id eſt vetuerat, prohibuerat. Tauri amphitheatrum intellegit in campo Martio: Marcii Philippi, aedem Herculis Muſarum: Balbi, theatrum. Vide Suetonium Aug. cap, 29. Dionem libro 51. et 54. *Lipſius.* Recte Lipſius. Alterum vix latinum. *Arcuerat conferre*, ut Senecae defendimus in Hippolyto v. 805. *tu licet aſperos Pugnaceſque deos viribus arceas, Et vaſti ſpatio vincere corporis.* Et ſolenne librorum vitium eſt. Ovidio diu fuit libro 15. met. 72. *Primuſque animalia menſis Arguit imponi.* pro *Arcuit.* Statio diu lib. 2. Theb. 630. *cur inſiciatus honora Arguerim fama,* (et male defendit Gebhardus) pro *Arcuerim.* Valerio Flacco lib. 4, 317. *haec Amycum tandem manus arguit auſis.* pro *arcuit.* Gronov. Nec latinitas nec res patitur *arguerat* legi. non latinitas, tum propter ea, quae Gronovius dixit, tum propter conſtructionem: deberet enim ſequi *contuliſſe*, aut, *quod contuliſſent.* non res: nam Auguſtus etiam impulerat, auctore Suet. Aug. 29. *non arcuerat* eſt, *hortatus erat.* Itaque non dubitavi recipere *arcuerat.* Librarii medii aevi in multis verbis *g* pro *c* ſcripſere, ut *vagans* pro *vacans.* v. H. I, 44.

3 *Recoluit.*] Repetiit, ut dicimus, *recolere morem.*

4 *Tanta vis unum intra damnum.*] Int. ignis, incendii, quale quid fruſtra addi volebat Muretus. Et ſolet *vis* abſolute poni pro ea re, cuius vis exſeritur, ſentitur, ut A. IV, 62. pro ruina: *quos illa vis perculiſſet:* v. Heinſius in Miſc. Obſ. I. c. p. 396. ad Val. Flacc. VII, 333.

5 *Apud theatrum Pompeii.*] De ea Seneca, ad Marciam cap. 22. *Decernebatur Seiano ſtatua, in Pompeii theatro ponenda, quod exuſtum Caeſar reficiebat: exclamavit Cordus, Tunc vere theatrum perire.* Lipſius.

1 *Depulſus.*] Victus, ſuperatus. v. ad II, 1.

2 *Bellum*

Digitized by Google

tima Africae auxiliis, hoc adrogantiae venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret, *ſedemque* ultro *ſibi atque exercitui ſuo* poſtularet, aut [2] *bellum inexplicabile* minitaretur. Non alias magis [3] ſua populique Rom. contumelia indoluiſſe Caeſarem ferunt, quam, *quod deſertor et praedo,* [4] *hoſtium more ageret. ne Spartaco quidem, poſt tot conſularium exercituum clades inultam Italiam urenti, quamquam Sertorii atque Mithridatis* [5] *ingentibus bellis labaret Reſpublica, datum, ut pacto in fidem acciperetur: nedum, pulcherrimo populi Romani faſtigio, latro Tacfarinas pace et conceſſione agrorum redimeretur.* Dat negotium Blaeſo, *ceteros quidem ad ſpem proliceret arma ſine noxa ponendi; ipſius autem ducis quoquo modo potiretur.* Et recepti ea venia plerique.' [1] mox adverſum artes Tacfarinatis haud diſſimili modo belligeratum

A.V. 775. A.C. 22.

74

2 *Bellum inexplicabile.*] i. e. perpetuum, finem non habiturum. Sic ap. Liv. XXXIX, 51. *inexplicabile odium* habent multi Codd. et edd. ante Aſcenſianam, poſt quam *inexpiabile* receptum eſt, quod etiam Drakenborchius ſervavit, ut apud eundem IV, 35. *inexpiabile bellum* dicitur. quod alicui et hic poſſet in mentem venire pro correctione. Idem Liv. XXXVII, 52. *inexplicabilem facilitatem* vocat, cuius exitus nullus eſt. adde dicta in Clave Cic. in h. v.

3 *Sua populique Rom. contumelia.*] Verba haec transpoſita, *ſuadente Lipſio,* in hunc ordinem ſe repoſuiſſe ait Pichena. Parerem, ſi, iubente unico codice, dixiſſet. Quod quando non auſus, illam iuncturae vulgaris horum verborum immutationem, *ſua populique contumelia Romani,* haudquaquam auribus accidere meis ingratam, quin et aliquid magnificum praeferre mihi videri, fateor. *Gronovius.* Atqui ſic eſt in Cod. MS. teſte Iac. Gronovio, ſic in ed. Beroaldi. Prima Alciati editio, caſu haud dubie, dedit *populique cont. Ro.* unde in ed. Rhenani, Aldinam aliasque deinceps venit. Talia multis in locis acciderunt veterum ſcriptorum, quae etiam ambitioſe defenduntur, in quibus acumina, magnificentiam et neſcio quid, ſaepe doctiſſimi homines quaerunt.

4 *Hoſtium more ageret.*] Sc. bellum vocans, quod latrocinium eſt, poſtulata edens, qualia hoſtis in iuſto bello ſolet.

5 *Ingentibus bellis labaret.*] Acidalius, etſi non damnat *labaret,* tamen putat fore, cui verbum id grave nimis videatur, magisque probet, *laboraret.* Et confunduntur ſane hae voces ſubinde a librariis: ſed magis, ut *labare* in *laborare* mutent, quam contra. v. Drakenb. ad Liv. XXII, 61. XXXII, 30. Illud favet coniecturae, quod MS. pluribus locis tali contractione peccat. v. ad II, 53.

1 *Mox* - *belligeratum.*] Quanto brevius ille copioſus, et verboſus, ut putatur ab imperitis, Livius dixiſſet idem, quod brevitatis laude florens Tacitus: *Mox Tacfarinas ſuis artibus petitus,* e Lib. XXII, 16. qui videtur eſſe fundus ſententiae Cornelianae.

V   2 Elu-

A.V. 775. A.C. 22. ratum. Nam quia ille, robore exercitus impar, furandi melior, plures per globos incurſaret [2] eluderetque, et inſidias ſimul tentaret; tres inceſſus, totidem agmina parantur. ex quis Cornelius Scipio legatus praefuit, qua praedatio [3] in Leptinos, et ſuffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtenſium pagi [4] impune traherentur, propriam manum Blaeſus filius duxit: medio, cum delectis, caſtella et munitiones idoneis locis imponens, dux ipſe arta et infenſa hoſtibus cuncta fecerat; quia, quoquo inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, et ſaepe a tergo erat: multique eo modo caeſi, aut circumventi. Tunc tripartitum exercitum plures in manus diſpergit, praeponitque centuriones virtutis expertae: nec, ut mos fuerat, acta aeſtate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provinciae componit: ſed ut in limine belli, diſpoſitis caſtellis, per expeditos et ſolitudinum gnaros, [5] mutantem mapalia Tacfarinatem proturbat: donec, fratre eius capto, regreſſus eſt, properantius tamen, quam ex utilitate ſociorum; relictis, per quos reſurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blaeſo tribuit, ut *Imperator* a legionibus ſalutaretur; priſco erga duces honore, qui bene geſta Rep. gaudio et impetu victoris exercitus [6] conclamabantur: erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper

2 *Eluderetque.*] i. e. impetu facto et aſſultu reſiliret ſubito, nec copiam ſui pugnaeque faceret. IV, 25. *infenſus miles memoria laborum et adverſum eludentes optatae toties pugnae.*

3 *In Leptinos.*] Intelligi putant qui Leptim Africae urbem colunt: qui *Leptitani* vocantur, nuſquam *Leptini;* unde *Leptitanos* reſcribi volebant Freinshemius et Ryckius. Eſſe autem debent, qui Leptim parvam tenebant. Sed ſcire velim, quomodo e finibus Leptitanorum ſuffugium eſſet in Garamantas, cum Leptis ſit ad mare, Garamantes in interiori Africa.

4 *Impune traherentur.*] Diriperentur, vexarentur, perderentur. Supra c. 54. *haec cura omiſſa remp. funditus trahet*, i. e. perdet, evertet.

5 *Mutantem Mapalia.*] i. e. caſtra, quae mapalia pro tentoriis habebant. add. IV, 25. *poſitis mapalibus conſediſſe* etc. *Mapalia* illa qualia fuerint, diſcas e Livio XXX, 3. qui etiam c. 5. *caſas* vocat. adde Cort. ad Sall. Iug. c. 18.

6 *Conclamabantur.*] appellabantur; quo verbo Cicero de hac re utitur Ep. ad Div. II, 10. ſed clamore exercitus: unde *conclamari* noſter dixit. Simile eſt illud Ciceronis Phil. VI, 1. *cum vos univerſi, - a me conſervatam eſſe rempublicam conclamaſtis.* Poterat dicere *me conſervatorem reip. conclamaſtis.*

7 Tibe-

Digitized by Google

ſuper ceterorum aequalitatem. conceſſit quibuſdam et Auguſtus id vocabulum; ac tunc [7] Tiberius Blaeſo poſtremum. Obiere eo anno viri inluſtres, [1] Aſinius Saloninus, M. Agrippa et Pollione Aſinio, avis, fratre Druſo, inſignis, [2] Caeſarique progener deſtinatus. Et Capito Ateius, de quo memoravi, principem in civitate locum ſtudiis civilibus adſecutus; ſed avo centurione

A.V. 775. A.C. 22. 75

V 2 Sullano,

7 *Tiberius Blaeſo.*] Diſtinguo locum, *Blaeſo poſtremum. Obiere eo anno*, non levi ad hiſtoriam momento. Olim et libera rep. multi Impp. dicti, ut quiſque rem ſuis auſpiciis bene geſſiſſet. Diſplicuit Auguſto, et ut reliquos honores in ſe, ſic et hoc nomen traxit. quod communicatum poſtea cum paucis, et fere non niſi ex gente Auguſta. Tiberius tamen hic Blaeſum Imperatoris nomine inſignit: eumque e privatis poſtremum. id eſt, ut poſtinde ſoli Principes eo titulo ſint uſi, nemini ultra conceſſo ſubditorum. Velleius: *Iunius Blaeſus proconſul in Africa, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoria meruit.* Neque etiam indignum nota, quod obſervamus in nummis et inſcriptionibus, Imperatoris titulum cum Principis eſt, praeponi; cum victoris, ſubiungi hoc modo. *Imp. Caeſar Auguſtus*, etc. contra *Iunius Blaeſus Imp. M. Tullius Cicero Imp.* Quod etiam e Suetonii Iulio colligas capite LXXVI. cuius id inventum. *Lipſius.* Haec diſtinctio eſt in MS. teſte Pichena. Ceterum videtur aptius eſſe *at tunc*, quam *ac tunc*: quae inter ſe confundi ſolere ſupra dictum.

1 *Aſinius Saloninus.*] Aſinio Pollioni oratori et hiſtorico filius natus Aſinius Gallus, quem captis Salonis Dalmatica urbe agnomento dixit Saloninum. Servius auctor in Virg. ecl. II. Etſi id cognomen Tacitus et Dio illi nuſquam tribuunt, contenti dixiſſe Aſinium Gallum. Is Saloninus duxit Vipſaniam, Agrippae filiam; dimiſſam paulo ante a Tiberio, qui ex ea ſuſtulerat Druſum. Hoc eſt quod Tacitus lib. I. ſcripſit. *Nec Gallus ideo iram eius lenivit, pridem inviſus tamquam ducta in matrimonium Vipſania M. Agrippae filia, quae quondam Tiberii uxor fuerat, pluſquam civilia agitaret.* Habuit ex ea liberos complures. Virilis ſexus iſtos, C. Aſinium Saloninum, de quo hic: Aſinium Gallum, de quo Suetonius, et Dio. Aſinium Pollionem, qui conſul anno urbis DCCLVI. de quo Plinius, Tacitus, Dio et Faſti: Aſinium Agrippam, de quo libro ſequenti: Aſinium Celerem, quem conſularem Plinius nominat et ponit ſub Principe Caio. Nec vanum eſt, quod tribuo tam multos. Iubet hoc Tacitus lib. VI. ubi de morte Aſinii Galli patris: *Scilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium conſulari ſeni, tot conſularium parenti.* Cui loco abunde lucem fecerint iſta. Supereſt ut virum doctum (Vertranium) eripiam e luto, qui haeret quomodo hic Aſinius Saloninus Druſi frater mortuus dicatur, quem Suetonius et Dio vivum ponunt Claudii aevo? Nam Suetonius ecce, capite XIII. in Claudio: *Conſpiraverant ad res novas Gallus Aſinius et Statilius Corvinus, Pollionis ac Meſſallae oratorum nepotes.* et Dio lib. ultimo: Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος ὁ τοῦ Δρούσου πρὸς μητρὸς ἀδελφὸς ἐπεβούλευσε μὲν τῷ Κλαυδίῳ, etc. Itaque quaſi in pugna clara, concludit: *Quid verum ſit, Deus aliquis viderit.* Immo ego homo. Frater enim hic Salonini, non ipſe: ne ultra turbes, et in ſimpulo, quod dicitur, excites fluctus. *Lipſius.*

2 *Caeſarique progener.*] Vti aliquam duceret e liberis Germanici. *Lipſius.*

3 Con-

A.V. 775. A.C. 22. Sullano, patre praetorio. [3] conſulatum ei adceleraverat Auguſtus, ut Labeonem Antiſtium, iisdem artibus praecellentem, dignatione eius magiſtratus anteiret. Namque illa aetas duo pacis decora ſimul tulit. ſed [4] Labeo incorrupta libertate, et ob id fama celebratior: Capitonis obſequium dominantibus magis probabatur. Illi, quod praeturam intra ſtetit, commendatio ex iniuria; huic, quod conſulatum adeptus eſt, odium ex invidia oriebatur.

76 Et [1] Iunia ſexageſimo quarto poſt Philippenſem aciem anno, ſupremum diem explevit, Catone avunculo genita, C. Caſſii uxor, M. Bruti ſoror. Teſtamentum eius multo apud vulgum rumore fuit; quia, in magnis opibus, cum ferme cunctos proceres cum honore nominaviſſet, Caeſarem omiſit. quod civiliter acceptum: neque prohibuit, quo minus laudatione pro roſtris ceteriſque ſolennibus funus cohoneſtaretur. Viginti clariſſimarum familiarum imagines antelatae ſunt, [2] Manlii, Quinctii, aliaque eiusdem nobilitatis nomina: ſed praefulgebant Caſſius atque Brutus, eo ipſo, quod effigies eorum non viſebantur.

3 *Conſulatum.*] Quem cepit inter ſuffectos anno urbis DCCLIX. Lapis priſcus Romae:

C. ATEIO. CAPITONE.
C. VIBIO.
POSTVMO. COS.

Lipſius.

4 *Labeo incorrupta libertate.*] Patrem aemulatus, virum praeclarum et prudentem, qui bello Philippenſi pro libertate fortiter occubuit. Appianus lib. IV. *Λαβεὼν δὲ ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμος, ὁ πατὴρ Λαβεῶνος τοῦ κατ᾽ ἐμπειρίαν νόμων ἔτι νῦν περιωνύμου, τοῦ πιστοτάτου τῶν οἰκετῶν τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, καὶ περιστρέψας αὐτὸν ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐλευθεροῦν, ἐπιστρεφομένῳ ξίφος ἔδωκε, καὶ τὴν σφαγὴν ὑπέσχε.* *Lipſius.* Exemplum libertatis vid. ap. Sueton. Aug. 54.

1 *Iunia Catone avunculo.*] D. Iunius Silanus, qui conſul cum L. Licinio Murena, uxorem habuit Serviliam ſororem M. Catonis. Ex iis nata haec Iunia, ſoror M. Bruti per matrem (nam Bruti pater fuit M. Iunius Brutus) Tertia vel Tertulla cognomento: de qua notus Ciceronis iocus, *Tertia deducta eſt.* Diverſa igitur ab hac Iunia, de qua Velleius: *M. Lepidus iuvenis, Lepidi eius qui III. vir fuerat reip. conſtituendae filius, Iunia, Bruti ſorore, natus.* Nam haec uxor Lepidi fuit: niſi ſi ante Caſſii quod non opinor. *Lipſ.*

2 *Manlii, Quinctii.*] Quare Manlii? quia Iunii Silani, innexi Manliae genti. T. Manlius Torquatus filium in adoptionem dedit D. Silano. de quo Ciceronem vide I. de Finibus, Valerium libro V. capite VIII. De Quinctiis nihil dum repperi. *Lipſ.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER QVARTVS.

Breviarivm Libri.

Aelii Seiani praefecti praet. ingenium et mores. Is ad dominationem adſpirat; et ut perveniat, Druſum Ti. Filium e medio tollit, adiuvante uxore Livia, quam ſtupro prius polluerat. Eidem fini caſtra Praetoria Romae iubet exſtrui, et militem in unum locum conduci. Ab hoc tempore lapſae imperii res. Ideoque qui ſtatus tunc rerum, quis numerus, quae loca cohortium et legionum, Tacitus opportune exſequitur. At Druſo iam mortuo, Senatum Princeps ingreditur: Germanici duos filios inducit, eoſque ut imperii heredes patribus commendat. Seianus quo deſtinata perficeret, Agrippinam callide calumniatur, et ſemina futuri odii in ipſam liberoſque iacit. Tiberius legationes et accuſationes aliquot civitatum et provinciarum audit. Hiſtriones ſive Pantomimos immodeſtius agentes Italia pellit. De Flamine Diali eiuſque caerimoniis temperandis nova lex lata. Sacerdotes, ſollemnibus votis, etiam Druſum et Neronem Diis commendaverant. aegre id Tiberius tulit, et initium in eos exitii fuit. C. Silius ex amicis Germanici damnatus. Cn. Piſo, C. Co[illegible]us, Plautius Silvanus, accuſati aut damnati. In Africa Tacfarinatis bello finis impoſitus a P. Dolabella. ipſe Tacfarinas caeſus. Semina ſervilis motus in Italia, ſed ſtatim oppreſſa. C. Vibius Serenus iam vinctus a filio accuſatur, et Amorgum convehitur. P. Suillius, aliique damnantur. Inter eos Cremutius Cordus hiſtoriae ſcriptor, quod Brutum et Caſſium laudaverit, eiuſque libri cremati, Cyzicenis libertas adempta. Templi honorem ab Hiſpanis oblatum Tiberius ſpernit. Seianus rebus ex voto ſuis fluentibus, altiora ſpirat: et Liviam ſibi uxorem a Principe petit. hic modeſte negat, addens cauſas.

Sed ille ut potentiam ſibi augeret; magiſque opportunum Tiberium haberet, perpulit eum, ad ſeceſſum ab urbe. nec multo poſt perſuaſit. Interea Romae legationes Graecorum auditae, de iure aſylorum. In Hiſpania L. Piſo praetor a quodam agreſte interficitur. In Thracia, montani Thraces dilectus obnuunt, arma ſumunt. vicit eos Poppaeus Sabinus, et triumphi inſignia accepit. Claudia Pulchra Romae adulterii accuſata et damnata. Agrippina maritum ſibi poſtulat, nec accipit. Undecim Aſiae civitates certant. in qua earum templum Tiberio ſtatueretur. Smyrnaei praelati. Tandem Tiberius, non ultra dilato conſilio, in Campaniam ab urbe abiit. ubi in ſpelunca quadam, repentino lapſu lapidum, periclitatur: ſed a Seiano ſervatur. quae res huic fidem addidit. Igitur Neronem maiorem e liberis Germanici aggreditur, et variis artibus calumniiſque ſubvertit. Amphitheatri caſu Fidenis multa hominum millia debilitata, vel obruta. Romae ingens incendium Caelium montem deurit. Princeps Capreas inſulam tranſit, ibique ſe recondit. Titus Sabinus turpi fraude circumventus accuſatur, damnaturque ipſis anni Kalendis. Iulia neptis moritur, Friſii rebellant: quos L. Apronius Propraetor inferioris Germaniae parum feliciter repreſſum iit. Cn. Domitius Agrippinam Germanici filiam uxorem accepit. Haec ſexennio fere geſta,

C. ASINIO, C. ANTISTIO COSS.

CORNELIO CETHEGO, VISELLIO VARRONE.

COSSO LENTVLO, ASINIO AGRIPPA.

CN. LENTVLO GAETVL. C. CALVISIO.

M. LICINIO CRASSO, L. CALPVRNIO PISONE.

AP. IVNIO SILANO, P. SILIO NERVA.

A.V. 776. A.C. 23. C. Aſinio, C. Antiſtio coſs. nonus Tiberio annus erat [1] compoſitae reip. florentis domus: (nam Germanici mortem inter proſpera ducebat) cum repente turbare fortuna coepit: ſaevire ipſe, aut ſaevientibus vires praebere.

1 *Compoſitae reip. flor. d.*] Copula intell. ſed melius ſoret, *compoſita rep. florentis domus.*

praebere. Initium et cauſſa penes [2] Aelium Seianum, cohortibus praetoriis praefectum, cuius de potentia ſupra memoravi: nunc originem, mores, et [3] quo facinore [4] dominationem raptum ierit, expediam. [5] Genitus Vulſiniis, [6] patre Seio Strabone, equite Romano, et prima iuventa C. Caeſarem, divi Auguſti nepotem, ſectatus, non ſine rumore, [7] Apicio, diviti et prodigo, ſtuprum A.V. 776. A.C. 23.

2 *Aelium Seianum.*] Funeſtum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: ſed in adoptionem datus alicui ex Aeliis, dictus mutato inflexoque, ut ſolet, patris nomine, L. Aelius Seianus. Id enim praenomen illi Dio dat lib. 57. At in numero aereo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius haec inſcriptio: TI. CAESAR. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. AVGVSTA. BILBILIS. parte altera, corona querna. TI. AELIO. SEIANO. Non vidi ego. *Lipſius.* In numo eſt L. non TI. uti exhibetur a Vaillant in Numis Famil. Rom. Non accurate vel inſpexit, vel exſcripſit, qui cum Lipſio communicavit. In antica parte eſt TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVSTVS. in averſa: AVGVSTA BILBILIS TI. CAESARE. V. L. AELIO SEIANO. Eſtque cuſus Tiberio quintum conſule cum Seiano: quod exprimitur in corona querna, non laurea, ut dicit Lipſius, qui aliter et ipſe iam de numo monuit.

3 *Quo facinore.*] Nece Druſi, quem veneno ſuſtulit. *Lipſius.*

4 *Dominationem raptum ierit.*] [illegible]

5 *Genitus Vulſiniis.*] [illegible] *Principis, hac ipſa Seianum diceret hora Auguſtum.*

Nam Nortia, vel potius, ut libri meliores, Nurſcia, Volſinienſium peculiaris dea. Livius lib. 7. *Volſiniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nurſciae Etruſcae deae diligens talium monumentorum* [*auctor*] *Cincius adfirmat.* Vbi velim deleri minutum illud gloſſema, quod circumſcripſi. Tertullianus: *Aſculanorum Ancaria dea, Volſinienſium Nurſcia, Ocriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia.* Lipſius.

6 *Patre Seio Strabone.*] Qui et ipſe praetoriis cohortibus praefuit: ſed in Aegypti adminiſtrationem miſſo, ſucceſſit deinde filius. Ob haec officia, attollit magnifico elogio Velleius: *Seianus Aelius, principe equeſtris ordinis patre natus, materno vero genere clariſſimas, veteresque et honoribus inſignes, complexus familias.* Quod autem materno [illegible], ut opinor: hoc argumento, quod *Iunius Blaeſus Proconſul Africae, avunculus ei fuit.* Tacitus libro 3. extremo. *Lipſius.*

7 *Apicio* [illegible] Quod idem Dio [illegible] lib. 57. [illegible]

A. V. 776. A. C. 23. ſtuprum [8] veno dediſſe: mox Tiberium variis artibus devinxit adeo, ut obſcurum adverſum alios, ſibi uni incautum intectumque efficeret: non tam ſollertia, (quippe iisdem artibus victus eſt) quam Deum ira in rem Romanam, cuius pari exitio viguit ceciditque. [9] Corpus illi laborum tolerans, animus audax: ſui obtegens, in alios criminator: iuxta adulatio et ſuperbia: palam compoſitus pudor, intus ſumma apiſcendi libido, eiuſque cauſſa modo largitio et luxus, saepius induſtria ac vigilantia, haud minus noxiae, quotiens parando regno finguntur.

2 Vim praefecturae, modicam antea, intendit, [1] diſperſas per urbem cohortes una in caſtra conducendo; ut ſimul imperia acciperent, numeroque, et robore, et viſu inter ſe, fiducia ipſis, in ceteros [2] metus crederetur. Praeten-

cius noſtra memoria vixit, qui in ea urbe ex qua aliquando Philoſophi ut corruptores iuventutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinae profeſſus, diſciplina ſua ſaeculum infecit. Qui idem Plinio dictus *nepotum omnium altiſſimus gurges*; et de cuius deliciis volumen Apioni Grammatico ſcriptum, lego in Athenaei libro 7. At tertium, qui in imperio Traiani, cuius mentio apud Suidam in Ὄςρεα. Τραιανῷ ἐν Πάρθοις ὄντι καὶ τῆς θαλάσσης ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὁδὸν, Ἀπίκιος ὁ ὀψοφάγος ὄςρεα νεαρὰ διεπέμψατο ὑπὸ σοφίας τεθησαυρισμένα, ſi tamen Traiani ibi vox incorrupta, *Lipſius*. Quaedam contra monet Contarenus Var. Lect. c. 27.

8 *Prodigo ſtuprum veno dediſſe.*] Ita e MS. iam edidere Pichena et I. Gronovius pro vulgato *venum*. Eodem modo loquitur noſter XIII, 51. XIV, 15. Sic volebat enim Perizon. ad Sanctii Minervam III, 3, 139.

9 *Corpus illi etc.*] Hic locus non bene interpungitur in vulgaris libris, divulſis ſubinde, quae iungenda erant, iunctis, quae divellenda. Ludit, ut ſolent ſcriptores in exprimendis moribus, per antitheta.

1 *Diſperſas per urbem.*] Non per urbem modo, ſed per opida vicina diſperſae fuerunt Praetoriae cohortes, ex Suetonii cap. 49. in Auguſto; *Neque unquam plures quam tres cohortes in urbe eſſe paſſus eſt, eaſque ſine caſtris: reliquas in biberna et aeſtiva circa finitima opida dimittere aſſuerat.* Lipſius.

2 *Metus crederetur.*] Monuit me Ioſias Mercerus legendum videri, *dederetur*, vel *dideretur*, quod verbum ſane ubique in Tacito velut fataliter corruptum. In manuſcripto aiunt eſſe *crederetur*: ſi quis aliud forte eruet, *Lipſius*. Sic interpretor: ut multitudinem ſuam noſcendo, robur aeſtimando, vultus omnium ſinguli familiariores habendo certi fierent de fiducia inter ſeſe, deque metu ſui apud caeteros; ſe, quicquid eſſet audendum, confidere inter ſe, aliis metum facere poſſe. Vide 3. Obſerv. 10. *Gronovius*. Mercerus poſt ſuam ſententiam ipſe retractavit, probavitque Savilii coniecturam *crearetur*: quam veriſſimam eſſe puto: ei proximam ſpecie Faërnianam *oriretur*, ſive potius *oreretur*, quod in libris ſcriptis

Digitized by Google

Praetendebat, *laſcivire militem diductum: ſi quid ſubitum ingruat, maiore auxilio pariter ſubveniri: et ſeverius acturos, ſi vallum ſtatuatur* [3] *procul urbis inlecebris.* A. V. 776. A. C. 23.
Vt perfecta ſunt caſtra, inrepere paullatim militares animos, adeundo, appellando: ſimul centuriones ac tribunos ipſe deligere. [4] neque ſenatorio ambitu abſtinebat, clientes ſuos honoribus aut provinciis ornando, facili Tiberio atque ita prono, ut *ſocium laborum*, non modo in ſermonibus, ſed apud patres et populum celebraret, colique per theatra et fora effigies eius, [5] interque principia

pris eſſe potuit, ut ap. Sueton. Tib. 37. ubi etiam in textum recepit Burmannus, quem vide et ad Caeſ. c. 64. Paullo magis a ſcriptura vulgata abit Grotiana: *creſceret.* Quicquid ſit, *crederetur* certe alienum et corruptum. Non enim hoc credi volebat, ne a militibus quidem, ſe in hoc conductos in unum locum, ut metui eſſent aliis. Vt ſibi plus fiderent, id ſua ſponte exiſtebat. Quorſum enim iſta, quae ſequuntur, praetendiſſet? Accedit aliquid momenti etiam e Dione, qui de hac re tradens L. 57. p. 616. ſic dicit: ὥστε τὰ παραγγέλματα καὶ ἀθρόως καὶ διὰ ταχέων λαμβάνειν καὶ φοβερὸς πᾶσιν, ἅτε καὶ ἐν ἑνὶ τείχει ὄντας, εἶναι. aide p. 619. Atqui Dio e Tacito hoc, ut multa alia, ſumſit. *Crederetur* placet etiam Freinshemio et Ryckio.

3 *Procul urbis inlecebris.*] Quomodo hoc verum? [illegible] Vt Onuſrius in urbe Roma vide. Adde hoc [illegible]: *inter Aggerem primum poſita caſtra Seiani, id eſt ſuper Diocletianas: quae dicta ſunt Caſtra Praetoria.* [illegible] Aggerem Tarquinii, et ad Viminalem, et [illegible] Diocletianas. [illegible]

tur *procul urbis illecebris?* Non nimis hercle: niſi quod non in mediis ipſis, et quod amoti a conſuetudine vulgi. Item, quod vallo clauſi, et licentia cohibita: quo adſpectum. *Lipſius.*

4 *Neque Senatorio ambitu.*] Id eſt, neque nolebat a Senatu ambiri, coli: cum et eos promoveret, ac poſſe ibi doceret. *Lipſius. Senatorius* utique formatur a *Senator*, non a *Senatus*, ut vult Freinshemius, neque tamen propterea ſignificat tantum, quod eſt unius ſenatoris, aut ſingulorum in ſenatu: ſed etiam poteſt ſignificare, quod eſt ſenatorum, et ſic ſenatus vel totius corporis. *Ambitus ſenatorius* eſt ambitio in ſenatu. Neque hoc faciebat, ut extolleret clientes ſuos: id enim ei largiebatur Tiberius, non aliqua factio in ſenatu: ſed hoc extollere erat via ad potentiam in ſenatu. Itaque facile [illegible] *ornandi*, quod et Mſ. [illegible] Pichenae. Non ceſſabat enim in ſenatu ſe venditare, ac gratioſum et potentem reddere. [illegible] apud Tiberium [illegible] Gronovium. [illegible] c. 62. de [illegible] capeſſendae.

5 *Interque principia legionum* [illegible]*;* [illegible]

[illegible]

3 cipia legionum ſineret. Ceterum plena Caeſarum domus, iuvenis filius, nepotes adulti, moram cupidis adferebant: [1] et, quia vi tot ſimul corripere intutum, dolus interualla ſcelerum poſcebat. placuit tamen occultior via, et a Druſo incipere, in quem recenti ira ferebatur. Nam Druſus, impatiens aemuli, et animo commotior, orto forte iurgio, [2] intenderat Seiano manus, et contra tendentis os verberaverat. Igitur cuncta tentanti promptiſſimum viſum, [3] ad uxorem eius Liviam convertere: quae ſoror Germanici, formae initio aetatis indecorae, mox pulchritudine praecellebat. Hanc, ut amore incenſus,

A.V. 776. A.C. 23.

Suetonius capite 48. in Tiberio. de quo ritu abunde in libris Hiſtor. et Milit. Rom. *Lipſius.* add. ad I, 61.

1 *Et quia vi etc.*] Harlaeus putabat legendum *eripere* et mox delendum *tamen:* dicturum fuiſſe *ſimul aggredi.* Atqui aggredi et de medio tollere *corripere* eſt, non *eripere.* Iuſtinus lib. 3. *Exuentem ſe ac nudatum gladio traiecit. Tum et filios eius corripi iubet.* Nec deleverim τὸ *tamen:* id enim tacite demonſtrat ambitionis tantae et Seiani indolem: datque intelligendum: Quamquam aegre ferret ambitio incitata hanc moram, et properaret ad vota Seianus, *placuit* ei *tamen occultior via.* Poſſes alioqui et *tandem* legere. *Gronovius.* Arbitror, Gronovium verum vidiſſe. Sed ante *et* media diſtinctio eſſe debet, qua facilior fit ille ſenſus, et *tamen* aptius. Itaque ſic interpunxi.

2 *Intenderat Seiano manus.*] Intendere manus, principium et cauſſa iurgii etiam hodie apud Italum vulgus. Libro I. ſupra: *Poſtremo deſerunt tribunal, ut quis Praetorianorum militum amicorumve Caeſaris occurreret, manus intentare, cauſſam diſcordiae et initium armorum.* Libro 13. *Simul intendere manus, aggerere probra.* Seneca De clementia libro I. *Conclamatio civitatis et fuga eſt, et dis ipſis manus intenduntur.* At quod ſequitur Seiani os palma percuſſum a Druſo: aliter apud Dionem et Zonaram legas; qui Druſum percuſſum volunt a Seiano. Itaque eorum fide reſcribit hic Vertranius, *Et hic contra tendentis os verberaverat.* Neutri mihi perſuadent; non illi ſententiam, non hic lectionem. Seianum non tam prorupta audacia fuiſſe crediderim: ut ultro verberarit Principis Romani filium Tribunicia poteſtate, et imperii conſortem: et convenit magis in mores Druſi, cui adeo promptae ad verbera manus, ut hac de cauſſa Caſtor ſit cognominatus, teſte Dione ipſo libro 57. *Lipſius.*

3 *Ad uxorem eius Liviam.*] Suetonius Livillam ſemper vocat: ut Claudillam, quam noſter Claudiam. Nec te moverit. ὑποκόριςμα eſt, ut Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blanditias frequens. Sic in Muſeo Carpenſi lapis de hac ipſa Livia.

SECVNDA
LIVILLAES
MEDICA
TI. CLAVDIVS
CAESARIS. L.
CELER. AEDITVS. A. VESTA.

Lipſius.

4. *Adul-*

Digitized by Google

cenſus, [4] adulterio pellexit: et, poſtquam primi flagitii A. V.
potitus eſt, (neque femina, amiſſa pudicitia, [5] alia 776.
abnuerit); ad coniugii ſpem conſortium regni, et necem A. C.
mariti impulit. Atque illa, cui [6] avunculus Auguſtus, 23.
ſocer Tiberius, ex Druſo liberi, ſeque ac maiores, et
poſteros [7] municipali adultero foedabat; ut, pro honeſtis et praeſentibus, flagitioſa et incerta expectaret. Sumitur in conſcientiam [8] Eudemus, amicus ac medicus Liviae, ſpecie artis frequens ſecretis. pellit domo Seianus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne pellici ſuſpectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diverſa interdum conſilia adferebat. In- 4
terim anni principio Druſus, ex Germanici liberis, togam virilem ſumpſit; quaeque fratri eius Neroni decreverat ſenatus, repetita. Addidit orationem Caeſar, multa cum laude [1] filii ſui, *quod patria benevolentia in fratris liberos foret.* Nam Druſus (quamquam [2] arduum ſit, eodem loci potentiam et concordiam eſſe) aequus adoleſcentibus, aut certe non adverſus habebatur. Exin vetus et ſaepe ſimulatum proficiſcendi in provincias conſilium refertur. *multitudinem veteranorum* praetexebat imperator, et *delectibus ſupplendos exercitus. nam voluntarium militem deeſſe; ac, ſi ſuppeditet, non eadem virtute ac modeſtia agere: quia plerumque inopes ac vagi ſponte militiam ſumant:* percenſuitque curſim numerum legionum, et quas provincias tutarentur. Quod mihi

quoque

4 *Adulterio pellexit.*] Pro *in* vel *ad adulterium* more poëtarum. VI, 45. *amore iuvenem inlicere.* ſic enim ibi capiendum puto.

5 *Neque femina amiſſa pudicitia, alia abnuerit.*] Freinshemius Tacitum ſcripſiſſe ſuſpicatur *abnueret:* non ego: et miror nodum in ſcirpo quaeri. *Gronovius.* Recte etiam Gruterus Faërni coniecturam *abnuit* reiicit.

6 *Avunculus Auguſtus.*] Id eſt, maior avunculus. Nam Antoniae filia Livilla, Antoniae mater Octavia.

7 *Municipali adultero.*] Quaſi diceret, ne Romano quidem. Nam municipales tunc minus honorati, aut pares urbanis cenſebantur. Ita Iuvenalis, per contemptum: *Municipalis eques.* Florus: *Municipalia prodigia.* Erat autem Seianus Vulſiniis natus. *Lipſius.*

8 *Eudemus.*] In criminatione medicorum non omiſit eum Plinius lib. 29. cap. 1. *Iam vero et adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Livia Druſi Caeſaris.* Lipſius.

1 *Filii ſui.*] Addidit *ſui*, quia ante liberi Germanici, vel filius Germanici.

2 *Quanto*

A.V. 776. A.C. 23. quoque exſequendum reor, quae tum Romana copia in armis, qui ſocii reges, [2] quanto ſit anguſtius imperitatum. 5 Italiam utroque mari [1] duae claſſes, Miſenum apud et Ravennam, proximumque Galliae litus roſtratae naves praeſidebant, quas Actiaca victoria captas Auguſtus in oppidum Foroiulienſe miſerat, valido cum remige. Sed praecipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Galloſque ſubſidium, [2] octo legiones erant. [3] Hiſpaniae, recens perdomitae, tribus habebantur. Mauros [4] Iuba rex acceperat donum populi Romani. [5] Cetera Africae per duas legiones; parique numero

2 *Quanto ſit anguſtius.*] Recte et dictum in Traiani laudem, qui fines imperii promovit. Dixi ſupra. *Lipſius.*

1 *Duae claſſes.*] Haec et ſequentia explico ubertim in Admirandis, lib. 1 *Lipſius.* vid. Sueton. Aug. c. 49.

2 *Octo legiones.*] Diviſae per varia caſtra et caſtella. Florus de Druſo: *Per Rheni quidem ripam amplius quinquaginta caſtella direxit.* Quae non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum. *Lipſius.*

3 *Hiſpaniae recens perdomitae.*] Ab Auguſto, Livius libro 28, 12. de Hiſpania: *Ita ergo prima Romanis initia provinciarum, quae quidem continentis ſint. poſtrema omnium noſtra demum aetate ductu auſpicioque Auguſti Caeſaris perdomita eſt.* Propter Cantabros ſcilicet et Aſtures, quos ipſe devicit. *Lipſius.* Sueton. Aug. 21, 81.

4 *Iuba rex.*] Filius Iubae eius, qui a Caeſare victus eſt paterque Ptolemaei a Caligula interfecti. Sueton. Cal. 26. 35.

5 *Cetera Africae, per duas.*] Ain' tu duas? Atqui una legio adtributa Africae ab Auguſto Tiberioque, te ipſo teſte non uno loco. Libro 4. Hiſtoriarum ſcribis. *Legio in Africa auxiliaque tutandis imperii finibus, ſub Divo Auguſto Tiberioque principibus, Proconſuli parebant.* Et lib. 2. Annalium: *Furius Camillus Proconſul Africae, legionem, et quod ſub ſignis ſociorum, ad hoſtem duxit.* Libro 2. Hiſtor. *In Africa legio, cohorteſque dilectae a Clodio Macro.* Vidimus hunc nexum, et ſolvemus. Vnam legionem ordinariam Africae fuiſſe, veriſſimum eſt. Vnde hic ergo duae per bellum Tacfarinatis abducta e Pannonia legio, et in Africam miſſa. Supra libro 3. *Piſo adſequitur, legionem, quae e Pannonia in urbem, dein praeſidio Africae ducebatur.* Ea ibi manſit biennium paullo amplius, iterumque in Pannoniam remiſſa. Hoc ipſo libro, ſtatim: *Caeſar poſt res a Blaeſo geſtas, quaſi nullis iam in Africa hoſtibus, reportari Nonam legionem iuſſerat: nec Proconſul eius anni Dolabella retinere auſus fuerat, iuſſa Principis magis quam incerta belli metuens.* At enim, quia quo loco quaeque legio hoc ipſo anno fuerit, decretum ſcribero Tacito, et nondum ea abducta: ideo duas ecce in Africa collocavit, in Pannonia duas. Atqui tres in iſta debuerat: quod clarum vel ex iis, quae in ſeditione trium Pannonicarum legionum dicta ſupra. Vbi etiam recenſita haec Nona. *Lipſius.*

Digitized by Google

numero Aegyptus. [6] Dehinc initio ab Syria uſque ad A. V.
flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum ſinu ambi- 776.
tur, quatuor legionibus coercita: accolis Ibero, Alba- A. C.
noque, et aliis regibus, qui magnitudine noſtra prote- 23.
guntur adverſum externa imperia. Et Thraciam Rhoemetalces ac liberi Cotyis; ripamque Danubii, legionum duae in Pannonia, duae in Moeſia attinebant: [7] totidem apud Dalmatiam locatis, quae, poſitu regionis a tergo illis, ac, ſi repentinum auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur: quamquam inſideret urbem proprius miles, [8] tres urbanae, novem praetoriae cohortes, Etruria ferme Vmbriaque delectae, aut vetere Latio, [9] et coloniis antiquitus Romanis. At apud idonea provinciarum [10] ſociae triremes alaeque, et auxilia cohortium: [11] neque

6 *Dehinc initio ab Syria uſque ad flumen.*] Muretus adhaeſit ad hunc locum, voluitque legi *initio ab Syriae*, dictum per tranſpoſitionem pro *ab Syriae initio*, probavitque Acidalius. Sed quorſum dixerit: *ab initio Syriae?* Ego τὸ *initio* inſititium puto: *hinc, ab Syria uſque ad Euphraten flumen quantum ingenti terrarum ſinu ambitur, quatuor legionibus coërcita:* aut ex *inde* natum. *Coërcita* e MS. dedit Pichena pro vulgato *coërcitum.* talia ſaepe apud Tacitum attentus lector obſervet.

7 *Totidem apud Dalmatiam.*] Dalmatia Auguſto tradita, perpetuumque praeſidium in ea decretum, anno urbis DCCXLIII. Antea inermis fuit. Adi Dionem, lib. 54. *Lipſius.*

8 *Tres urbanae, novem praetoriae cohortes.*] Vigilum autem cur omittit? quae numero et robore ſupra urbanas. Septem enim cohortes erant, inſtitutae iam inde ab Auguſto. Cauſſa haec. quia id aevi, inter legitimos iuſtoſque milites, Vigiles non cenſebantur. Itaque in omnibus bellis civilibus Galbae, Othonis, Vitellii, rara eorum mentio, nullus uſus. E libertinis lecti erant, vile genus, et Vulcani potius miniſtri, quam Martis. Itaque nec Praefecti vigilum inter illuſtres dignitates mentio Tacito uſquam: cuius auctoritas tamen adolevit, ſicut et militum ipſorum, uti ex Pandectis aliiſque ſcriptoribus clarum. Dicam de hoc omni urbano milite cum cura, ad libros Hiſtoriarum. *Lipſius.* Mercerus inclinat corrigere *decem praetoriae*, quia ſic tradit Dio Lib. 55. et inſcriptio antiqua, ap. Gruter. p. 258. 8. Vulgatum numerum defendit Lipſius de Magnitud. R. I. 4. erroris arguens Dionem. Fabretus autem mavult utrumque pro ſuo aevo intelligere, quod res variavit cum in praetoriis, tum in urbanis cohortibus: quem vid. in Inſcr. p. 127. ſ.

9 *Et colonis.*] Potius, *coloniis.* Lipſius.

10 *Sociae triremes.*] Vt claſſis in Danubio; claſſis in Rheno, in Ponto. *Lipſius.*

11 *Neque multo ſecus.*] Dicit clare, non minus virium roboriſque in Auxiliis fuiſſe, quam in Legionibus: ex quo magnitudinem opeſque videas imperii Romani. *Lipſius.*

12 *Sed*

Digitized by Google

A.V. neque multo ſecus in iis virium; [12] ſed perſequi incer-
776. tum fuerit, cum, ex uſu temporis, [13] huc illuc mearent,
A.C. glifcerent numero, et aliquanto minuerentur. Con-
23.
6 gruens crediderim, [1] recenſere ceteras quoque Reipub. partes, quibus modis ad eam diem habitae ſint: quanto Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primum, publica negotia, et privatorum maxima, apud patres tractabantur: dabaturque primoribus diſſerere: et in adulationem lapſos, cohibebat ipſe: mandabatque honores nobilitatem maiorum, claritudinem militiae, [2] inluſtres domi artes ſpectando: ut ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe. ſua conſulibus, ſua praetoribus [3] ſpecies. minorum quoque magiſtratuum exercita poteſtas; legeſque, ſi maieſtatis quaeſtio eximeretur, bono in uſu. At [4] frumenta, et pecuniae vectigales, cetera publicorum fructuum, ſocietatibus equitum Romanorum [5] agitabantur. [6] Res ſuas Caeſar ſpectatiſſimo cuique, quibusdam ignotis ex fama mandabat; ſemelque adſumpti tenebantur, prorſus ſine modo, cum plerique iisdem negotiis inſeneſcerent. Plebes

12 *Sed perſequi incertum fuit.*] Lipſius reſtituit *fuerit*, pro *fuit*.

13 *Huc illuc mearent.*] Attendant tirones, obſerventque aliam auxiliorum et legionum rationem fuiſſe. Legiones certas ſtationes habuiſſe, etſi non plane immutabiles, ut exempla apud noſtrum docent, contra quam nonnulli putarunt: auxiliis autem nullum certum locum attributum fuiſſe.

1 *Recenſere ceteras etc.*] Pro: *recenſere, quibus modis ceterae quoque r. p. ad eam d. h. ſ.* quae ratio elegans inprimis Graecis habetur, ut animadverſum Kuſtero ad Ariſtophanem, et aliis.

2 *Inluſtres domi artes.*] Eloquentiam, iuris ſcientiam etc. quae *civilia ſtudia* vocat III, 75. *pacis artes* ſaepe Cicero, ut pro Murena.

3 *Species.*] Ornamenta eadem, dignitas, quae vetere republica. *Speciem* de Conſule dixit etiam Cicero in Piſon. c. 11. add. ad Suet. Caeſ. 77.

4 *Frumenta etc.*] Decumae ex agris publicis et vectigalibus, ut in Sicilia. Per *pecunias vectigales* non modo ſcriptura et portorium, ſed cetera etiam, quae ab Auguſto inſtituta ſunt, vectigalia intelligenda. *Cetera publicorum fructuum* ſunt tributa provincialibus impoſita.

5 *Agitabantur.*] Seneca epiſt. 119. *Iam ego paraveram fiſcos: circumſpiciebam, in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem.* Suetonius Veſpaſ. 1. *publicum quadrageſimae in Aſia egit.* Gronovius.

6 *Res ſuas.*] Fiſcum primum, eiusque curam, deinde etiam, ut opinor, provincias ſuas. De poſterioribus colligo e Sueton. Tib. 41. quamquam ille ſocordiae tribuit.

1 *Rari*

Digitized by Google

Plebes acri quidem annona fatigabantur: ſed nulla in eo culpa ex principe: quin infecunditati terrarum, aut aſperis maris obviam iit, quantum impendio diligentiaque poterat. Et ne provinciae novis oneribus turbarentur, utque vetera ſine avaritia aut crudelitate magiſtratuum tolerarent, providebat. corporum verbera, ademptiones A.V. 776. A.C. 23.
bonorum aberant. [1] Rari per Italiam Caeſaris agri: [2] mo- 7
deſta ſervitia: intra paucos libertos domus: ac, ſi quando cum privatis diſceptaret, forum et ius. Quae cuncta, [3] non quidem comi via, ſed horridus ac plerumque formidatus, retinebat tamen, donec morte Druſi verterentur: nam, dum ſuperfuit, manſere; quia Seianus, incipiente adhuc potentia, bonis conſiliis noteſcere volebat, et ultor metuebatur, non occultus odii, et crebro querens, *incolumi filio, adiutorem imperii alium vocari: et quantum ſupereſſe, ut collega dicatur? Primas dominandi ſpes in arduo: ubi ſis ingreſſus, adeſſe ſtudia et miniſtros. exſtructa iam, ſponte praefecti, caſtra: datos in manum milites: [4] cerni effigiem eius in monimentis Cn. Pompeii: [5] communes illi cum familia Druſorum fore nepotes.*

1 *Rari per Italiam.*] Non latifundia, ut poſtea, ex bonorum publicatione, et reorum damnationibus parta. *Lipſius.*

2 *Modeſta ſervitia.*] Non de paucitate ſervorum, ſed modeſtia recte Freinshemius accipit. Non attingebant rem publicam: non potentes nimis, inſolentes erant, ut poſtea.

3 *Non quidem comi via.*] Acidalius haud dubitat legendum *cum vi.* Si hoc voluiſſet, dixiſſet, opinor, ſimpliciter *vi*, aut *per vim.* Putavit vir doctus, haec verba referenda eſſe ad *retinebat*, quod non eſt. Tiberius iſta non mutarat, etſi alias horridus et formidoloſus erat, non facilis, comis. Si quid mutandum eſſet, mallem *comi vita* i. e. moribus. Sed non eſt neceſſarium. *Comi via* intell. *morum.* Supra I, 54. *Tiberio alia morum via:* et *non quidem* eſt pro *etſi non.* *Comis* bene opponitur *horrido* non uno ſenſu.

4 *Cerni effigiem eius.*] Statuam aeneam in theatro Pompeii. Dio. *Lipſius.* *In monim. Cn. P.* apud theatrum eius III, 72.

5 *Communes illi.*] Conſideremus, quaeſo. Suetonius Claudii filio Druſo deſponſam Seiani filiam ſcribit, cap. 27. in Claudio. nec alius ſententiae eſt, quod noſter lib. 3. dixit, Claudii filio Seianum ſocerum deſtinatum. Haec certa, clara. ſed quomodo hic Druſus queritur, communes illi fore cum Druſorum gente nepotes? Locum non habet ea querela, vana eſt. ſi vere idem Suetonius ſcribit, Druſum exſtinctum poſt paucos dies, quam ei Seiani filia eſſet deſponſa. Deſponſa autem ante biennium, ut ex Taciti ſupra verbis clarum: ante biennium ergo exſtinctus, et ſimul connubii ne-

potumque

Digitized by Google

A. V. *potes.* [6] *precandam poſt haec modeſtiam, ut contentus eſ-*
776. *ſet.* Neque raro, neque apud paucos talia iaciebat: et
A. C. ſecreta
23.

porumque ſpes. An aliud aliquid eſt quo noſter hic reſpexit? nemo dicet. In Zonara lego, *Iuliam* Druſi filiam deſponſam Seiano: corrupte, quia ſcribendum *Liviam*: intellegitque Germanici ſororem, de qua infra dicemus, Druſi maioris prolem. Quid nugamur? cum omnia ſcrinia excuſſerimus, non inficiabimur, quin Tacitus guttam attigerit e flumine Lethes. *Lipſius.*

6 *Precandam poſt haec Modeſtiam.*] Mirum genus loquendi, quaſi Modeſtia inter deas. Et cave tamen immutes. ſimile illud é libro 15. *Sic quoque optimam Fortunam orawiam, ut pedes confectis itinerum ſpatiis equitem aſſequeretur.* Lipſius. Haec ita accipiunt Viri docti, quaſi *Modeſtia* inter Deas cenſeretur. Eo ſenſu mihi nihil videtur frigidius. Poëtarum eſt, fingere numina, quae non ſunt; non hiſtoricorum. Precanda modeſtia eſt, quae iuberi non poteſt, ſed rogari debet. Poſt haec atque talia eo ait evectum Seianum, uti non imperari ei amplius modeſtia poſſit, ſed rogare neceſſe habeat eum, qui velit continere et efficere, ut contentus ſit, intraque illum modum conſiſtat. Ita de Pompeio Cicero lib. 2. *de fin.* c. 18. *Sed finge non ſolum callidum eum, qui aliquid improbe faciat, verum etiam praepotentem: ut M. Craſſus fuit, qui tamen ſolebat uti ſuo bono: ut hodie eſt noſter Pompeius, cui recte facienti gratia eſt habenda; eſſe enim, quam vellet, iniquus, iuſtus, poterat impune.* Pompeius et Seianus hactenus pares: precanda eorum modeſtia erat, ut contenti eſſent: et recte facientibus gratia erat habenda. Vel potius, precandam poſt haec a diis, quos veros putabant, illi modeſtiam: rogandos deos, ut hanc illi darent. abiit enim id e poteſtate noſtra. Tale eſt apud M. Senecam: *ut ſalva provincia ſit, optemus meretrici bonam mentem.* Tale Medeae apud Ovidium lib. 7. *quamquam non iſta precanda, ſed facienda mihi.* Hic addit, quod Tacitus vult intelligi: precandam, quia manu facere nemo queat. Cicero lib. 1. famil. epiſt. 8. *Commutata tota eſt ratio Senatus, iudiciorum, rei totius publicae; otium nobis exoptandum eſt.* Significat nimirum, ſe et alios, qui debebant, id praeſtare non poſſe. Plato lib. 6. de Legibus διὸ τῷ τȣ̃ κλήρȣ ἴσως ἀνάγκῃ προσχρήσασθαι, δυσκολίας τῶν πολλῶν ἕνεκα, θεὸν καὶ ἀγαθὴν τύχην καί τοτε ἐν εὐχαῖς ἐπικαλȣμένȣς, ἀπορθȣ̃ν αὐτȣ̀ς τὸν κλῆρον πρὸς τὸ δικαιότατον. Precari autem tam dicimus *rem a diis alicui*, quam *deos aliquid* aut *pro aliquo.* Lib. 4. *Neque fulgorem honorum unquam precatum.* Lib. 12. *amplecti Britannicum, robur aetatis quam maturrimum precari.* Haec in Obſ. III, 10. dicta. Tamen Freinshemius defendit Deam Modeſtiam, et haec ſubtiliora quam veriora putat. In quo illud feſtivum, ſi recipiatur ſenſus, quem Tacito attribuimus, tamen fore, ut conſtet ſenſus, quo ille delectatur, nempe exorandum eſſe Modeſtiae numen. Tanquam cum dicitur *precandam modeſtiam*, non poſſit intelligi, vel *Seiani* vel *Seiano a diis*, qui eo creverat, ut coërceri, adque adeo modeſtia ei imperari non poſſe videretur. Tanquam verbo *precandum* neceſſario ſtatuatur ſingularis dea Modeſtia, a qua modeſtiam peti oporteret. Male igitur Horatius lib. 1. Sat. 4.

Dii bene fecerunt, inopis me
quodque puſilli
Finxerunt animi.

Debuiſſet dicere: *Modeſtiae numen bene fecit, quod me modeſtum finxit.*

non

ſecreta quoque eius, corrupta uxore, prodebantur. Igitur Seianus, maturandum ratus, deligit venenum, quo paullatim inrepente, fortuitus morbus [1] adſimularetur. id Druſo datum per Lygdum ſpadonem, [2] ut octo poſt annos cognitum eſt. Ceterum Tiberius, per omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an ut firmitudinem animi oſtentaret, etiam defuncto, necdum ſepulto, curiam ingreſſus eſt. [3] conſulesque, ſede vulgari, per ſpeciem maeſtitiae, ſedentes, honoris locique admonuit; et effuſum A.V. 776. A.C. 23.

non venit enim ſcilicet illa modeſtia virtus et animal, niſi a peculiari numine Modeſtia: quemadmodum nemini poteſt optari, niſi ab eo unico numine, quod eam conferre poſſit. Ego tamen deam nullam, ſed quae ſanis facile modeſtiam ingeneraret, Adraſtiam, Rhamnuſiam, Nemeſin novi. Nam Plautus riſum captat. Quid multa? quod illi mire elegans, id mihi κακόζηλον et gravitati cum Taciti, tum materiae indignum videtur. *Gronovius.* Veriſſima ſunt quae Gronovius diſputat. Itaque veteres edd. ſecutus, *modeſtiam*, litera initiali minuta reſcripſi, ut fecit iam Ryckius.

1 *Adſimularetur.*] Videretur: ut tabes e veneno imitaretur fortuitum morbum, ſimilitudinem fortuiti morbi haberet. *adſimulare* eſt imitari: de quo verbo vid. Gron. Diatr. in Stat. c. 6.

2 *Vt octo poſt annos.*] Recte. eo ipſo videlicet anno, quo interfectus Seianus, cum Apicata, eius uxor, haec ſcelera prodidit: Vide Dionem 58. *Lipſius.*

3 *Conſules ſede vulgari.*] Id eſt, in ſedibus Praetorum, aut Tribunorum, ut Dio interpretari videtur, in morte Auguſti, lib. 56. Ἐκαθίζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοί, ὥς που ἕκαστος εἰώθει, οἱ δ' ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν στρατηγῶν, ὁ δὲ τῷ τῶν δημάρχων. Verterem ego: *Sederunt autem vulgus Senatorum, quo quiſque loco ſolebat: Conſules vero inferne in ſubſelliis, alter Praetorum, alter Tribunorum.* Nec diſſimile eſt, quod Suetonius ſcribit, Claudium *de maiore negotio acturum, medium inter Conſulum ſellas Tribunicio ſubſellio ſediſſe.* Humiles autem Senatorum omnium ſedes, altae Conſulum et excelſae. Lucanus 5.

Vt primum maeſtum tenuere ſilentia coetum,
Lentulus e celſa ſublimis ſede profatur.

Lentulus enim ibi Conſul. et alius poëta quiſpiam,

Conſpicuum ſignis cum premet altus ebur.

Intellegit Conſulis ſellam curulem; in qua, ornatus cauſſa, ſigna. Idem:

Signa quoque in ſella noſſem formata curuli,
Et totum Numidae ſculptile dentis opus.

Lipſius. Immo in ſubſelliis ſenatorum communibus, quo loco ſenatori cuique ſedere licebat. Nam ſubſellia praetorum et tribunorum non poſſunt profecto *ſedes vulgaris* appellari. Non, quia Auguſto mortuo in ſubſelliis tribunitiis ac praetoriis ſedere Conſules luctus cauſſa, propterea et nunc idem fecere, ut recte monet Ryckius. Etenim iſta non more aliquo et inſtituto certo fiebant, ſed ſponte, et ut cuique ſuggerebat ingenium; in quo genere nihil certi eſt.

X 4 *Viſo*

Digitized by Google

A.V. 776. A.C. 23. effuſum in lacrimas ſenatum, [4] victo gemitu, ſimul oratione continua erexit. *Non quidem ſibi ignarum, poſſe argui, quod, tam recenti dolore. ſubierit oculos ſenatus: vix propinquorum adloquia tolerari*, [6] *vix diem adſpici a pleriſque lugentium. neque illos imbecillitatis damnandos: ſe tamen fortiora ſolatia* [7] *e complexu Reipub. petiviſſe.* Miſeratuſque *Auguſtae extremam ſenectam*, [8] rudem adhuc nepotum *et vergentem aetatem ſuam, ut Germanici liberi, unica praeſentium malorum levamenta, inducerentur*, petivit. Egreſſi conſules, firmatos adloquio adoleſcentulos deductoſque ante Caeſarem ſtatuunt. Quibus [9] adprehenſis, *Patres conſcripti, hos*, inquit, *orbatos parente, tradidi patruo ipſorum, precatuſque ſum, quamquam eſſet illi propria ſoboles, ne ſecus, quam ſuum ſanguinem, foveret ac tolleret, ſibique et poſteris* [10] *conformaret. erepto Druſo. preces ad vos converto, diiſque et*

4 *Victo gemitu.*] Int. ſuo. vix dignum admonitione, niſi doctos viros dubitaſſe viderem.

5 *Propinquorum alloquia.*] Alloquia, proprie in conſolatione. notatum aliis. *Lipſius.*

6 *Vix diem adſpici.*] Ita enim moris, ut limine et domo ſe continerent in luctu. Plinius lib. 9. *Mitto ad Arriam. rogo ut veniat. quoniam me recens adhuc luctus limine contineret.* Lipſius.

7 *E complexu reip.*] *Complexum* pro cura reip. negotiis capit Freinshemius. infr. 13. *negotia pro ſolatiis accipiens.* Et dicitur *complecti* pro curare aliquem: ſed *complexum* pro cura dici, non credo. Senſus eſt: ſe maluiſſe in complexum reipublicae ruere, velut matris, atque ibi levamentum doloris quaerere, hinc ſolatia ſatis fortia petere. Cic. Ep. ad Div. IV, 6. *habebam, quo confugerem ubi conquieſcerem, in cuius ſermone et ſuavitate omnes curas doloresque deponerem.* et mox: *non domo moerens ad remp. confugere poſſum, ut in eius bonis acquieſcam.*

8 *Rudem adhuc nepotum, et verg. etc.*] *R. a. nepotum* ad Tiberium pertinet, non ad matrem Tiberii; itaque diſtinctionem ſuſtuli. *Rudis nepotum* eſt nondum expertus ſuavitatem e nepotibus, qui ſolent prope cariores et dulciores eſſe filiis.

9 *Adprehenſis.*] Cod. ſcr. *adprenſis:* quod non auſus ſum recipere, ob ea, quae dixi ad III, 53. quae multo magis in hoc verbum conveniunt. Nec ipſe Iac. Gronovius recepit.

10 *Conformaret.*] Sic MS. edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi. poſt irrepſit vitio operarum *confirmaret*, quod eſt in Lipſianis, quas vidi, ſolenni confuſione illorum verborum, de qua vid. dicta in Clave Cic. Pichena reſtituit *conformaret*, idque Gronovius et Ryckius ſecuti ſunt. *Conformaret ſibi et poſteris* i. e. monendo, fovendo redderet dignos ſe, patruo, et honeſtos poſteris atque utiles. Si *confirmaret* magis placeat, ſenſus eſt, fovendo, provehendo efficeret, ut in iis et ipſe et poſteritas ſubſidia haberet.

1 *Pleriſ-*

Digitized by Google

et patria coram, obteſtor, Auguſti pronepotes, clariſſimis A.V.
maioribus genitos, ſuſcipite, regite: veſtram meamque 776.
vicem explete. Hi vobis, Nero et Druſe, parentum loco- A.C.
ita nati eſtis. ut bona malaque veſtra ad Rempub. perti- 23.
neant. Magno ea fletu, et mox precationibus fauſtis, 9
audita: ac, ſi modum orationi poſuiſſet, miſericordia
ſui gloriaque animos audientium impleverat: ad vana,
et totiens inriſa revolutus, *de reddenda Repub. utque*
conſules, ſeu quis alius, regimen ſuſciperent, vero quo-
que et honeſto fidem dempſit. Memoriae Druſi eadem,
quae in Germanicum, decernuntur, [1] pleriſque additis;
ut ferme amat poſterior adulatio. Funus imaginum pom-
pa maxime iuluſtre fuit, cum origo Iuliae gentis, Ae-
neas, omneſque Albanorum reges, et conditor urbis
Romulus, poſt Sabina nobilitas, [2] Attus Clauſus, ce-
teraeque Claudiorum effigies, longo ordine ſpectaren-
tur. In tradenda morte Druſi, quae plurimis maxime- 10
que fidis auctoribus memorata ſunt, retuli: ſed non omi-
ſerim eorumdem temporum rumorem, validum adeo,
ut nondum exoleſcat. [1] *Corrupta ad ſcelus Livia, Seia-*
num Lygdi quoque ſpadonis animum ſtupro [2] *vinxiſſe:*
quod is [3] *(Lygdus) aetate atque forma carus domino, in-*
terque primores miniſtros erat, deinde, inter conſcios

 [4] *ubi*

1 *Pleriſque additis.*] multis, pluribus, de conſuetudine huius aetatis. Sic Suet. Cael. 52 et multis aliis locis. Noſter infra c. 20 *pleraque in melius flexit*, ubi recte Muretus interpretatur *multa*. *Poſterior adulatio* opponitur adulationi recenti, et eius initiis, quae ſunt modeſtiae retinentiora.

2 *Appius Clauſus.*] Lego, *Atta Clauſus*, vel *Attus*. Adi lib. 12. *Annal.* Lipſius. *Attus* eſt in MS. ut etiam XII. 26. MSS. habent. Itaque Pichena, et qui poſt ediderunt, receperunt. Recte, ut enim Gronovius iudicat, qui ſe conſuli vult ad Liv. II, 16. adde Viros doctos ad Suet. Tib. 1. Ante erat in edd. Appius.

1 *Corrupta ad ſcelus.*] ad interitum marito ſtruendum. Corruperat eam Seianus adulter, ut eius opera ad tollendum Druſum uteretur. Qui de adulterio accipiunt, non cogitant, id iam eſſe in voce *corrupta*, et *flagitium* potius dictum Tacitum fuiſſe, ſi hoc voluiſſet.

2 *Vinxiſſe.*] Vſitatius eſt in hac re compoſitum *devincire*. Cic. Planc. 15. 18. *largitione devincire tribus*. Cluent. 64. *ut eum nuptiis alligatum ſimul, et teſtamenti ſpe devinctum poſſit habere in poteſtate*. Sed Tacitus ſimplicia compoſitis in multis praefert. vid. ad III, 36. et VI, 45. *pacto matrimonio vincire:* quamquam et devincire dixit, v. c. XII, 64.

3 *Lygdus.*] haud dubie ſpurium eſt, et a gloſſa ortum.

4 *Vbi*

Digitized by Google

3 cipia legionum ſineret. Ceterum plena Caeſarum domus, iuvenis filius, nepotes adulti, moram cupidis adferebant: [1] et, quia vi tot ſimul corripere intutum, dolus interualla ſcelerum poſcebat. placuit tamen occultior via, et a Druſo incipere, in quem recenti ira ferebatur. Nam Druſus, impatiens aemuli, et animo commotior, orto forte iurgio, [2] intenderat Seiano manus, et contra tendentis os verberaverat. Igitur cuncta tentanti promptiſſimum viſum, [3] ad uxorem eius Liviam convertere: quae ſoror Germanici, formae initio aetatis indecorae, mox pulchritudine praecellebat. Hanc, ut amore incenſus,

A. V. 776. A. C. 23.

Suetonius capite 48. in Tiberio. de quo ritu abunde in libris Hiſtor. et Milit. Rom. *Lipſius.* add. ad I, 61.

1 *Et quia vi etc.*] Harlaeus putabat legendum *eripere* et mox delendum *tamen:* dicturum fuiſſe *ſimul aggredi.* Atqui aggredi et de medio tollere *corripere* eſt, non *eripere.* Iuſtinus lib. 3. *Exuentem ſe ac nudatum gladio traiecit. Tum et filios eius corripi iubet.* Nec deleverim τὸ *tamen:* id enim tacite demonſtrat ambitionis tantae et Seiani indolem: datque intelligendum: Quamquam aegre ferret ambitio incitata hanc moram, et properaret ad vota Seianus, *placuit* ei *tamen occultior via.* Poſſes alioqui et *tandem* legere. *Gronovius.* Arbitror, Gronovium verum vidiſſe. Sed ante *et* media diſtinctio eſſe debet, qua facilior fit ille ſenſus, et *tamen* aptius. Itaque ſic interpunxi.

2 *Intenderat Seiano manus.*] Intendere manus, principium et cauſſa iurgii etiam hodie apud Italum vulgus. Libro I. ſupra: *Poſtremo deſerunt tribunal, ut quis Praetorianorum militum amicorumve Caeſaris occurreret, manus intentare, cauſſam diſcordiae et initium armorum.* Libro 13. *Simul intendere manus, aggerere probra.* Seneca De clementia libro I. *Conclamatio civitatis et fuga eſt, et dis ipſis manus intenduntur.* At quod ſequitur Seiani os palma percuſſum a Druſo: aliter apud Dionem et Zonaram legas; qui Druſum percuſſum volunt a Seiano. Itaque eorum fide reſcribit hic Vertranius, *Et hic contra tendentis os verberaverat.* Neutri mihi perſuadent; non illi ſententiam, non hic lectionem. Seianum non tam prorupta audacia fuiſſe crediderim: ut ultro verberarit Principis Romani filium Tribunicia poteſtate, et imperii conſortem: et convenit magis in mores Druſi, cui adeo promptae ad verbera manus, ut hac de cauſſa Caſtor ſit cognominatus, teſte Dione ipſo libro 57. *Lipſius.*

3 *Ad uxorem eius Liviam.*] Suetonius Livillam ſemper vocat: ut Claudillam, quam noſter Claudiam. Nec te moverit. ὑποκόρισμα eſt, ut Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blanditias frequens. Sic in Muſeo Carpenſi lapis de hac ipſa Livia.

SECVNDA
LIVILLAES
MEDICA
TI. CLAVDIVS
CAESARIS. L.
CELER. AEDITVS. A. VESTA.

Lipſius.

4. *Adul-*

cenſus, [4] adulterio pellexit: et, poſtquam primi flagitii A. V.
potitus eſt, (neque femina, amiſſa pudicitia, [5] alia 776.
abnuerit); ad coniugii ſpem conſortium regni, et necem A. C.
mariti impulit. Atque illa, cui [6] avunculus Auguſtus, 23.
ſocer Tiberius, ex Druſo liberi, ſeque ac maiores, et
poſteros [7] municipali adultero foedabat; ut, pro hone-
ſtis et praeſentibus, flagitioſa et incerta expectaret.
Sumitur in conſcientiam [8] Eudemus, amicus ac medicus
Liviae, ſpecie artis frequens ſecretis. pellit domo Seia-
nus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne
pellici ſuſpectaretur. Sed magnitudo facinoris metum,
prolationes, diverſa interdum conſilia adferebat. In- 4
terim anni principio Druſus, ex Germanici liberis, to-
gam virilem ſumpſit; quaeque fratri eius Neroni decre-
verat ſenatus, repetita. Addidit orationem Caeſar, mul-
ta cum laude [1] filii ſui, *quod patria benevolentia in fra-
tris liberos foret.* Nam Druſus (quamquam arduum ſit,
eodem loci potentiam et concordiam eſſe) aequus ado-
leſcentibus, aut certe non adverſus habebatur. Exin ve-
tus et ſaepe ſimulatum proficiſcendi in provincias conſi-
lium refertur. *multitudinem veteranorum* praetexebat
imperator, et *delectibus ſupplendos exercitus. nam volun-
tarium militem deeſſe; ac, ſi ſuppeditet, non eadem virtu-
te ac modeſtia agere: quia plerumque inopes ac vagi ſpon-
te militiam ſumant:* percenſuitque curſim numerum le-
gionum, et quas provincias tutarentur. Quod mihi
quoque

4 *Adulterio pellexit.*] Pro *in* vel *ad adulterium* more poëtarum. VI, 45. *amore iuvenem inlicere.* ſic enim ibi capiendum puto.

5 *Neque femina amiſſa pudicitia, alia abnuerit.*] Freinshemius Tacitum ſcripſiſſe ſuſpicatur *abnueret:* non ego: et miror nodum in ſcirpo quaeri. *Gronovius.* Recte etiam Gruterus Faërni coniecturam *abnuit* reiicit.

6 *Avunculus Auguſtus.*] Id eſt, maior avunculus. Nam Antoniae filia Livilla, Antoniae mater Octavia.

7 *Municipali adultero.*] Quaſi diceret, ne Romano quidem. Nam municipales tunc minus honorati, aut pares urbanis cenſebantur. Ita Iuvenalis, per contemptum: *Municipalis eques.* Florus: *Municipalia prodigia.* Erat autem Seianus Vulſiniis natus. *Lipſius.*

8 *Eudemus.*] In criminatione medicorum non omiſit eum Plinius lib. 29. cap. 1. *Iam vero et adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Livia Druſi Caeſaris.* Lipſius.

1 *Filii ſui.*] Addidit *ſui*, quia ante liberi Germanici, vel filius Germanici.

2 *Quanto*

A.V. 776. A.C. 23. quoque exſequendum reor, quae tum Romana copia in armis, qui ſocii reges, [a] quanto ſit anguſtius imperitatum. Italiam utroque mari [1] duae claſſes,
5 Miſenum apud et Ravennam, proximumque Galliae litus roſtratae naves praeſidebant, quas Actiaca victoria captas Auguſtus in oppidum Foroiulienſe miſerat, valido cum remige. Sed praecipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Galloſque ſubſidium, [2] octo legiones erant. [3] Hiſpaniae, recens perdomitae, tribus habebantur. Mauros [4] Iuba rex acceperat donum populi Romani. [5] Cetera Africae per duas legiones; parique numero

a *Quanto ſit anguſtius.*] Recte et dictum in Traiani laudem, qui fines imperii promovit. Dixi ſupra. *Lipſius.*

1 *Duae claſſes.*] Haec et ſequentia explico ubertim in Admirandis, lib. 1 *Lipſius.* vid. Sueton. Aug. c. 49.

2 *Octo legiones.*] Diviſae per varia caſtra et caſtella. Florus de Druſo: *Per Rheni quidem ripam amplius quinquaginta caſtella direxit.* Quae non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum. *Lipſius.*

3 *Hiſpaniae recens perdomitae.*] Ab Auguſto, Livius libro 28, 12. de Hiſpania: *Ita ergo prima Romanis initia provinciarum, quae quidem continentis ſint. poſtrema omnium noſtra demum aetate ductu auſpicioque Auguſti Caeſaris perdomita eſt.* Propter Cantabros ſcilicet et Aſtures, quos ipſe devicit. *Lipſius.* Sueton. Aug. 21. 81.

4 *Iuba rex.*] Filius Iubae eius, qui a Caeſare victus eſt paterque Ptolemaei a Caligula interfecti. Sueton. Cal. 26. 35.

5 *Cetera Africae, per duas.*] Ain' tu duas? Atqui una legio adtributa Africae ab Auguſto Tiberioque, te ipſo teſte non uno loco. Libro 4. Hiſtoriarum ſcribis. *Legio in Africa auxiliaque tutandis imperii finibus, ſub Divo Auguſto Tiberioque principibus, Proconſuli parebant.* Et lib. 2. Annalium: *Furius Camillus Proconſul Africae, legionem, et quod ſub ſignis ſociorum, ad hoſtem duxit.* Libro 2. Hiſtor. *In Africa legio, cohorteſque delectae a Clodio Macro.* Vidimus hunc nexum, et ſolvemus. Vnam legionem ordinariam Africae fuiſſe, veriſſimum eſt. Vnde hic ergo duae per bellum Tacfarinatis abducta e Pannonia legio, et in Africam miſſa. Supra libro 3. *Piſo adſequitur legionem, quae e Pannonia in urbem, dein praeſidio Africae ducebatur.* Ea ibi manſit biennium paullo amplius, iterumque in Pannoniam remiſſa. Hoc ipſo libro, ſtatim: *Caeſar poſt res a Blaeſo geſtas, quaſi nullis iam in Africa hoſtibus, reportari Nonam legionem iuſſerat: nec Proconſul eius anni Dolabella retinere auſus fuerat, iuſſa Principis magis quam incerta belli metuens.* At enim, quia quo loco quaeque legio hoc ipſo anno fuerit, decretum ſcribero Tacito, et nondum ea abducta: ideo duas ecce in Africa collocavit, in Pannonia duas. Atqui tres in iſta debuerat: quod clarum vel ex iis, quae in ſeditione trium Pannonicarum legionum dicta ſupra. Vbi etiam recenſita haec Nona. *Lipſius.*

6 *Dehinc*

numero Aegyptus. [6] Dehinc initio ab Syria uſque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum ſinu ambitur, quatuor legionibus coercita: accolis Ibero, Albanoque, et aliis regibus, qui magnitudine noſtra proteguntur adverſum externa imperia. Et Thraciam Rhoemetalces ac liberi Cotyis; ripamque Danubii, legionum duae in Pannonia, duae in Moeſia attinebant: [7] totidem apud Dalmatiam locatis, quae, poſitu regionis a tergo illis, ac, ſi repentinum auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur: quamquam inſideret urbem proprius miles, [8] tres urbanae, novem praetoriae cohortes, Etruria ferme Vmbriaque delectae, aut vetere Latio, [9] et coloniis antiquitus Romanis. At apud idonea provinciarum [10] ſociae triremes alaeque, et auxilia cohortium: [11] neque

A. V. 776.
A. C. 23.

6 *Dehinc initio ab Syria uſque ad flumen.*] Muretus adhaeſit ad hunc locum, voluitque legi *initio ab Syriae*, dictum per tranſpoſitionem pro *ab Syriae initio*, probavitque Acidalius. Sed quorſum dixerit: *ab initio Syriae?* Ego τὸ *initio* inſititium puto: *hinc, ab Syria uſque ad Euphraten flumen quantum ingenti terrarum ſinu ambitur, quatuor legionibus coërcita:* aut ex *inde* natum. *Coërcita* e MS. dedit Pichena pro vulgato *coërcitum.* talia ſaepe apud Tacitum attentus lector obſervet.

7 *Totidem apud Dalmatiam.*] Dalmatia Auguſto tradita, perpetuumque praeſidium in ea decretum, anno urbis DCCXLIII. Antea inermis fuit. Adi Dionem, lib. 54. *Lipſius.*

8 *Tres urbanae, novem praetoriae cohortes.*] Vigilum autem cur omittit? quae numero et robore ſupra urbanas. Septem enim cohortes erant, inſtitutae iam inde ab Auguſto. Cauſſa haec. quia id aevi, inter legitimos iuſtoſque milites, Vigiles non cenſebantur. Itaque in omnibus bellis civilibus Galbae, Othonis, Vitellii, rara eorum mentio, nullus uſus. E libertinis lecti erant, vile genus, et Vulcani potius miniſtri, quam Martis. Itaque nec Praefecti vigilum inter illuſtres dignitates mentio Tacito uſquam: cuius auctoritas tamen adolevit, ſicut et militum ipſorum, uti ex Pandectis aliiſque ſcriptoribus clarum. Dicam de hoc omni urbano milite cum cura, ad libros Hiſtoriarum. *Lipſius.* Mercerus inclinat corrigere *decem praetoriae*, quia ſic tradit Dio Lib. 55. et inſcriptio antiqua, ap. Gruter. p. 258. 8. Vulgatum numerum defendit Lipſius de Magnitud. R. I. 4. erroris arguens Dionem. Fabretus autem mavult utrumque pro ſuo aevo intelligere, quod res variavit cum in praetoriis, tum in urbanis cohortibus: quem vid. in Inſcr. p. 127. ſ.

9 *Et colonis.*] Potius, *coloniis.* Lipſius.

10 *Sociae triremes.*] Vt claſſis in Danubio; claſſis in Rheno, in Ponto. *Lipſius.*

11 *Neque multo ſecus.*] Dicit clare, non minus virium roboriſque in Auxiliis fuiſſe, quam in Legionibus: ex quo magnitudinem opeſque videas imperii Romani. *Lipſius.*

12 *Sed*

Digitized by Google

A.V. 776. A.C. 23. neque multo ſecus in iis virium; [12] ſed perſequi incertum fuerit, cum, ex uſu temporis, [13] huc illuc mearent, gliſcerent numero, et aliquanto minuerentur.

6 Congruens crediderim, [1] recenſere ceteras quoque Reipub. partes, quibus modis ad eam diem habitae ſint: quanto Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primum, publica negotia, et privatorum maxima, apud patres tractabantur: dabaturque primoribus diſſerere: et in adulationem lapſos, cohibebat ipſe: mandabatque honores nobilitatem maiorum, claritudinem militiae, [2] inluſtres domi artes ſpectando: ut ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe. ſua conſulibus, ſua praetoribus [3] ſpecies. minorum quoque magiſtratuum exercita poteſtas; legeſque, ſi maieſtatis quaeſtio eximeretur, bono in uſu. At [4] frumenta, et pecuniae vectigales, cetera publicorum fructuum, ſocietatibus equitum Romanorum [5] agitabantur. [6] Res ſuas Caeſar ſpectatiſſimo cuique, quibusdam ignotis ex fama mandabat; ſemelque adſumpti tenebantur, prorſus ſine modo, cum plerique iisdem negotiis inſeneſcerent.

Plebes

12 *Sed perſequi incertum fuit.*] Lipſius reſtituit *fuerit*, pro *fuit.*

13 *Huc illuc mearent.*] Attendant tirones, obſerventque aliam auxiliorum et legionum rationem fuiſſe. Legiones certas ſtationes habuiſſe, etſi non plane immutabiles, ut exempla apud noſtrum docent, contra quam nonnulli putarunt: auxiliis autem nullum certum locum attributum fuiſſe.

1 *Recenſere ceteras etc.*] Pro: *recenſere, quibus modis ceterae quoque r. p. ad eam d. h. ſ.* quae ratio elegans inprimis Graecis habetur, ut animadverſum Kuſtero ad Ariſtophanem, et aliis.

2 *Inluſtres domi artes.*] Eloquentiam, iuris ſcientiam etc. quae *civilia ſtudia* vocat III, 75. *pacis artes* ſaepe Cicero, ut pro Murena.

3 *Species.*] Ornamenta eadem, dignitas, quae vetere republica. *Speciem* de Conſule dixit etiam Cicero in Piſon. c. 11. add. ad Suet. Caeſ. 77.

4 *Frumenta etc.*] Decumae ex agris publicis et vectigalibus, ut in Sicilia. Per *pecunias vectigales* non modo ſcriptura et portorium, ſed cetera etiam, quae ab Auguſto inſtituta ſunt, vectigalia intelligenda. *Cetera publicorum fructuum* ſunt tributa provincialibus impoſita.

5 *Agitabantur.*] Seneca epiſt. 119. *Iam ego paraveram fiſcos: circumſpiciebam, in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem.* Suetonius Veſpaſ. 1. *publicum quadrageſimae in Aſia egit.* Gronovius.

6 *Res ſuas.*] Fiſcum primum, eiusque curam, deinde etiam, ut opinor, provincias ſuas. De poſterioribus colligo e Sueton. Tib. 41. quamquam ille ſocordiae tribuit.

1 *Rari*

Digitized by Google

Plebes acri quidem annona fatigabantur: ſed nulla in eo culpa ex principe: quin infecunditati terrarum, aut aſperis maris obviam iit, quantum impendio diligentiaque poterat. Et ne provinciae novis oneribus turbarentur, utque vetera ſine avaritia aut crudelitate magiſtratuum tolerarent, providebat. corporum verbera, ademptiones bonorum aberant. A.V. 776. A.C. 23.

7 [1] Rari per Italiam Caeſaris agri: [2] modeſta ſervitia: intra paucos libertos domus: ac, ſi quando cum privatis diſceptaret, forum et ius. Quae cuncta, [3] non quidem comi via, ſed horridus ac plerumque formidatus, retinebat tamen, donec morte Druſi verterentur: nam, dum ſuperfuit, manſere; quia Seianus, incipiente adhuc potentia, bonis conſiliis noteſcere volebat, et ultor metuebatur, non occultus odii, et crebro querens, *incolumi filio, adiutorem imperii alium vocari: et quantum ſupereſſe, ut collega dicatur? Primas dominandi ſpes in arduo: ubi ſis ingreſſus, adeſſe ſtudia et miniſtros. exſtructa idm, ſponte praefecti, caſtra: datos in manum milites:* [4] *cerni effigiem eius in monimentis Cn. Pompeii:* [5] *communes illi cum familia Druſorum fore nepotes.*

1 *Rari per Italiam.*] Non latifundia, ut poſtea, ex bonorum publicatione, et reorum damnationibus parta. *Lipſius.*

2 *Modeſta ſervitia.*] Non de paucitate ſervorum, ſed modeſtia recte Freinshemius accipit. Non attingebant rem publicam: non potentes nimis, inſolentes erant, ut poſtea.

3 *Non quidem comi via.*] Acidalius haud dubitat legendum *cum vi.* Si hoc voluiſſet, dixiſſet, opinor, ſimpliciter *vi*, aut *per vim.* Putavit vir doctus, haec verba referenda eſſe ad *retinebat*, quod non eſt. Tiberius iſta non mutarat, etſi alias horridus et formidoloſus erat, non facilis, comis. Si quid mutandum eſſet, mallem *comi vita* i.e. moribus. Sed non eſt neceſſarium. *Comi via* intell. *morum.* Supra I, 54. *Tiberio alia morum via:* et *non quidem* eſt pro *etſi non.* *Comis* bene opponitur *horrido* non uno ſenſu.

4 *Cerni effigiem eius.*] Statuam aeneam in theatro Pompeii. Dio. *Lipſius.* *In monim. Cn. P.* apud theatrum eius III, 72.

5 *Communes illi.*] Conſideremus, quaeſo. Suetonius Claudii filio Druſo deſponſam Seiani filiam ſcribit, cap. 27. in Claudio. nec alius ſententiae eſt, quod noſter lib. 3. dixit, Claudii filio Seianum ſocerum deſtinatum. Haec certa, clara. ſed quomodo hic Druſus queritur, communes illi fore cum Druſorum gente nepotes? Locum non habet ea querela, vana eſt. ſi vere idem Suetonius ſcribit, Druſum exſtinctum poſt paucos dies, quam ei Seiani filia eſſet deſponſa. Deſponſa autem ante biennium, ut ex Taciti ſupra verbis clarum: ante biennium ergo exſtinctus, et ſimul connubii nepotumque

A. V. 776. A. C. 23. *poteſ.* [6] *precandam poſt haec modeſtiam, ut contentus eſſet.* Neque raro, neque apud paucos talia iaciebat: et ſecreta

potumque ſpes. An aliud aliquid eſt quo noſter hic reſpexit? nemo dicet. In Zonara lego, *Iuliam* Druſi filiam deſponſam Seiano: corrupte, quia ſcribendum *Liviam*: intelligitque Germanici ſororem, de qua infra dicemus, Druſi maioris prolem. Quid nugamur? cum omnia ſcrinia excuſſerimus, non inficiabimur, quin Tacitus guttam attigerit e flumine Lethes. *Lipſius.*

6 *Precandam poſt haec Modeſtiam.*] Mirum genus loquendi, quaſi Modeſtia inter deas. Et cave tamen immutes. ſimile illud e libro 15. *Sic quoque optimam Fortunam orandam, ut pedes confectis itinerum ſpatiis equitem aſſequeretur.* Lipſius. Haec ita accipiunt Viri docti, quaſi *Modeſtia* inter Deas cenſeretur. Eo ſenſu mihi nihil videtur frigidius. Poëtarum eſt, fingere numina, quae non ſunt; non hiſtoricorum. Precanda modeſtia eſt, quae iuberi non poteſt, ſed rogari debet. Poſt haec atque talia eo ait evectum Seianum, uti non imperari ei amplius modeſtia poſſit, ſed rogare neceſſe habeat eum, qui velit continere et efficere, ut contentus ſit, intraque illum modum conſiſtat. Ita de Pompeio Cicero lib. 2. *de fin.* c. 18. *Sed finge non ſolum callidum eum, qui aliquid improbe faciat, verum etiam praepotentem: ut M. Craſſus fuit, qui tamen ſolebat uti ſuo bono: ut hodie eſt noſter Pompeius, cui recte facienti gratia eſt habenda; eſſe enim, quam vellet, iniquus, iuſtus, poterat impune.* Pompeius et Seianus hactenus pares: precanda eorum modeſtia erat, ut contenti eſſent: et recte facientibus gratia erat habenda. Vel potius, precandam poſt haec a diis, quos veros putabant, illi modeſtiam: rogandos deos, ut hanc illi darent. abiit enim id e poteſtate noſtra. Tale eſt apud M. Senecam: *ut ſalva provincia ſit, optemus meretrici bonam mentem.* Tale Medeae apud Ovidium lib. 7. *quamquam non iſta precanda, ſed facienda mihi.* Hic addit, quod Tacitus vult intelligi: precandam, quia manu facere nemo queat. Cicero lib. 1. famil. epiſt. 8. *Commutata tota eſt ratio Senatus, iudiciorum, rei totius publicae; otium nobis exoptandum eſt.* Significat nimirum, ſe et alios, qui debebant, id praeſtare non poſſe. Plato lib. 6. de Legibus διὸ τῷ τοῦ κλήρου ἴσως ἀνάγκῃ προσχρήσασθαι, δυσκολίας τῶν πολλῶν ἕνεκα, θεὸν καὶ ἀγαθὴν τύχην καὶ τότε ἐν εὐχαῖς ἐπικαλουμένους, ἀπορθοῦν αὐτοὺς τὸν κλῆρον πρὸς τὸ δικαιότατον. Precari autem tam dicimus *rem a diis alicui*, quam *deos aliquid* aut *pro aliquo*. Lib. 4. *Neque fulgorem honorum unquam precatum.* Lib. 12. *amplecti Britannicum, robur aetatis quam maturrimum precari.* Haec in Obſ. III, 10. dicta. Tamen Freinshemius defendit Deam Modeſtiam, et haec ſubtiliora quam veriora putat. In quo illud feſtivum, ſi recipiatur ſenſus, quem Tacito attribuimus, tamen fore, ut conſtet ſenſus, quo ille delectatur, nempe exorandum eſſe Modeſtiae numen. Tanquam cum dicitur *precandam modeſtiam*, non poſſit intelligi, vel *Seiani* vel *Seiano a diis*, qui eo creverat, ut coërceri, adque adeo modeſtia ei imperari non poſſe videretur. Tanquam verbo *precandum* neceſſario ſtatuatur ſingularis dea Modeſtia, a qua modeſtiam peti oporteret. Male igitur Horatius lib. 1. Sat. 4.

Dii bene fecerunt, inopis me quodque puſilli
Finxerunt animi.

Debuiſſet dicere: *Modeſtiae numen bene fecit, quod me modeſtum finxit.*

non

Digitized by Google

ſecreta quoque eius, corrupta uxore, prodebantur. Igitur Seianus, maturandum ratus, deligit venenum, quo paullatim inrepente, fortuitus morbus [1] adſimularetur. id Druſo datum per Lygdum ſpadonem, [2] ut octo poſt annos cognitum eſt. Ceterum Tiberius, per omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an ut firmitudinem animi oſtentaret, etiam defuncto, necdum ſepulto, curiam ingreſſus eſt. [3] conſulesque, ſede vulgari, per ſpeciem maeſtitiae, ſedentes, honoris locique admonuit; et effuſum

A.V. 776.
A.C. 23.

non venit enim ſcilicet illa modeſtia virtus et animal, niſi a peculiari numine Modeſtia: quemadmodum nemini poteſt optari, niſi ab eo unico numine, quod eam conferre poſſit. Ego tamen deam nullam, ſed quae ſanis facile modeſtiam ingeneraret, Adraſtiam, Rhamnuſiam, Nemeſin novi. Nam Plautus riſum captat. Quid multa? quod illi mire elegans, id mihi κακόζηλον et gravitati cum Taciti, tum materiae indignum videtur. *Gronovius.* Veriſſima ſunt quae Gronovius diſputat. Itaque veteres edd. ſecutus, *modeſtiam*, litera initiali minuta reſcripſi, ut fecit iam Ryckius.

1 *Adſimularetur.*] Videretur: ut tabes e veneno imitaretur fortuitum morbum, ſimilitudinem fortuiti morbi haberet. *adſimulare* eſt imitari: de quo verbo vid. Gron. Diatr. in Stat. c. 6.

2 *Vt octo poſt annos.*] Recte. eo ipſo videlicet anno, quo interfectus Seianus, cum Apicata, eius uxor, haec ſcelera prodidit: Vide Dionem 58. *Lipſius.*

3 *Conſules ſede vulgari.*] Id eſt, in ſedibus Praetorum, aut Tribunorum, ut Dio interpretari videtur, in morte Auguſti, lib. 56. Ἐκαθέζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοὶ, ὥς πυ ἕκαςος εἰώθει, οἱ δ᾽ ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν ςρατηγῶν, ὁ δὲ τῷ τῶν δημάρχων. Verterem ego: *Sederunt autem vulgus Senatorum, quo quiſque loco ſolebat: Conſules vero inferne in ſubſelliis, alter Praetorum, alter Tribunorum.* Nec diſſimile eſt, quod Suetonius ſcribit, Claudium *de maiore negotio acturum, medium inter Conſulum ſellas Tribunicio ſubſellio ſediſſe.* Humiles autem Senatorum omnium ſedes, altae Conſulum et excelſae. Lucanus 5.

Vt primum maeſtum tenuere ſilentia coetum,
Lentulus e celſa ſublimis ſede profatur.

Lentulus enim ibi Conſul. et alius poëta quiſpiam,

Conſpicuum ſignis cum premet altus ebur.

Intellegit Conſulis ſellam curulem; in qua, ornatus cauſſa, ſigna. Idem:

Signa quoque in ſella noſſem formata curuli,
Et totum Numidae ſculptile dentis opus.

Lipſius. Immo in ſubſelliis ſenatorum communibus, quo loco ſenatori cuique ſedere licebat. Nam ſubſellia praetorum et tribunorum non poſſunt profecto *ſedes vulgaris* appellari. Non, quia Auguſto mortuo in ſubſelliis tribunitiis ac praetoriis ſedere Conſules luctus cauſſa, propterea et nunc idem fecere, ut recte monet Ryckius. Etenim iſta non more aliquo et inſtituto certo fiebant, ſed ſponte, et ut cuique ſuggerebat ingenium: in quo genere nihil certi eſt.

Digitized by Google

A.V. 776. A.C. 23. effuſum in lacrimas ſenatum, [4] victo gemitu, ſimul oratione continua erexit. *Non quidem ſibi ignarum, poſſe argui, quod, tam recenti dolore, ſubierit oculos ſenatus: vix propinquorum adloquia tolerari,* [6] *vix diem adſpici a pleriſque lugentium. neque illos imbecillitatis damnandos: ſe tamen fortiora ſolatia* [7] *e complexu Reipub. petiviſſe.* Miſeratuſque *Auguſtae extremam ſenectam,* [8] rudem adhuc nepotum *et vergentem aetatem ſuam, ut Germanici liberi, unica praeſentium malorum levamenta, inducerentur,* petivit. Egreſſi conſules, firmatos adloquio adoleſcentulos deductoſque ante Caeſarem ſtatuunt. Quibus [9] adprehenſis, *Patres conſcripti, hos,* inquit, *orbatos parente, tradidi patruo ipſorum, precatuſque ſum, quamquam eſſet illi propria ſoboles, ne ſecus, quam ſuum ſanguinem, foveret ac tolleret, ſibique et poſteris* [10] *conformaret. erepto Druſo, preces ad vos converto, diiſque et*

4 *Victo gemitu.*] Int. ſuo. vix dignum admonitione, niſi doctos viros dubitaſſe viderem.

5 *Propinquorum alloquia.*] Alloquia, proprie in conſolatione. notatum aliis. *Lipſius.*

6 *Vix diem adſpici.*] Ita enim moris, ut limine et domo ſe continerent in luctu. Plinius lib. 9. *Mitto ad Arriam. rogo ut veniat. quoniam me recens adhuc luctus limine contineret.* Lipſius.

7 *E complexu reip.*] *Complexum* pro cura reip. negotiis capit Freinshemius. infr. 13. *negotia pro ſolatiis accipiens.* Et dicitur *complecti* pro curare aliquem: ſed *complexum* pro cura dici, non credo. Senſus eſt: ſe maluiſſe in complexum reipublicae ruere, velut matris, atque ibi levamentum doloris quaerere, hinc ſolatia ſatis fortia petere. Cic. Ep. ad Div. IV, 6. *habebam, quo confugerem ubi conquieſcerem, in cuius ſermone et ſuavitate omnes curas doloresque deponerem.* et mox: *non domo moerens ad remp. confugere poſſum, ut in eius bonis acquieſcam.*

8 *Rudem adhuc nepotum, et verg. etc.*] *R. a. nepotum* ad Tiberium pertinet, non ad matrem Tiberii; itaque diſtinctionem ſuſtuli. *Rudis nepotum* eſt nondum expertus ſuavitatem e nepotibus, qui ſolent prope cariores et dulciores eſſe filiis.

9 *Adprehenſis.*] Cod. ſcr. *adprenſis:* quod non auſus ſum recipere, ob ea, quae dixi ad III, 53. quae multo magis in hoc verbum conveniunt. Nec ipſe lac. Gronovius recepit.

10 *Conformaret.*] Sic MS. edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi. poſt irrepſit vitio operarum *confirmaret,* quod eſt in Lipſianis, quas vidi, ſolenni confuſione illorum verborum, de qua vid. dicta in Clave Cic. Pichena reſtituit *conformaret,* idque Gronovius et Ryckius ſecuti ſunt. *Conformaret ſibi et poſteris* i. e. monendo, fovendo redderet dignos ſe, patruo, et honeſtos poſteris atque utiles. Si *confirmaret* magis placeat, ſenſus eſt, fovendo, provehendo efficeret, ut in iis et ipſe et poſteritas ſubſidia haberet.

Digitized by Google

A.V. 776. A.C. 23.

et patria coram, obteſtor, Auguſti pronepotes, clariſſimis maioribus genitos, ſuſcipite, regite: veſtram meamque vicem explete. Hi vobis, Nero et Druſe, parentum loco-ita nati eſtis. ut bona malaque veſtra ad Rempub. pertineant.

9 Magno ea fletu, et mox precationibus fauſtis, audita: ac, ſi modum orationi poſuiſſet, miſericordia ſui gloriaque animos audientium impleverat: ad vana, et totiens inriſa revolutus, *de reddenda Repub. utque conſules, ſeu quis alius, regimen ſuſciperent*, vero quoque et honeſto fidem dempſit. Memoriae Druſi eadem, quae in Germanicum, decernuntur, [1] plerisque additis; ut ferme amat poſterior adulatio. Funus imaginum pompa maxime iuluſtre fuit, cum origo Iuliae gentis, Aeneas, omnesque Albanorum reges, et conditor urbis Romulus, poſt Sabina nobilitas, [2] Attus Clauſus, ceteraeque Claudiorum effigies, longo ordine ſpectarentur.

10 In tradenda morte Druſi, quae plurimis maximeque fidis auctoribus memorata ſunt, retuli: ſed non omiſerim eorumdem temporum rumorem, validum adeo, ut nondum exoleſcat. [1] *Corrupta ad ſcelus Livia, Seianum Lygdi quoque ſpadonis animum ſtupro* [2] *vinxiſſe: quod is* [3] (*Lygdus*) *aetate atque forma carus domino, interque primores miniſtros erat, deinde, inter conſcios*

X 2 [4] *ubi*

1 *Plerisque additis.*] multis, pluribus, de conſuetudine huius aetatis. Sic Suet. Caeſ. 52 et multis aliis locis. Noſter infra c. 20 *pleraque in melius flexit*, ubi recte Muretus interpretatur *multa*. *Poſterior adulatio* opponitur adulationi recenti, et eius initiis, quae ſunt modeſtiae retinentiora.

2 *Appius Clauſus.*] Lego, *Atta Clauſus*, vel *Attus*. Adi lib. 12. *Annal.* Lipſius. *Attus* eſt in MS. ut etiam XII. 26. MSS. habent. Itaque Pichena, et qui poſt ediderunt, receperunt. Recte, ut enim Gronovius iudicat, qui ſe conſuli vult ad Liv. II, 16. adde Viros doctos ad Suet. Tib. 1. Ante erat in edd. Appius.

1 *Corrupta ad ſcelus.*] ad interitum marito ſtruendum. Corruperat eam Seianus adulter, ut eius opera ad tollendum Druſum uteretur. Qui de adulterio accipiunt, non cogitant, id iam eſſe in voce *corrupta*, et *flagitium* potius dicturum Tacitum fuiſſe, ſi hoc voluiſſet.

2 *Vinxiſſe.*] Vſitatius eſt in hac re compoſitum *devincire*. Cic. Planc. 15. 18. *largitione devincire tribus*. Cluent. 64. *ut eum nuptiis alligatum ſimul, et teſtamenti ſpe devinctum poſſit habere in poteſtate*. Sed Tacitus ſimplicia compoſitis in multis praefert. vid. ad III, 36. et VI, 45. *pacto matrimonio vincire:* quamquam et devincire dixit, v. c. XII, 64.

3 *Lygdus.*] haud dubie ſpurium eſt, et a gloſſa ortum.

4 *Vbi*

A.V. 776. A.C. 23. [4] *ubi locus veneficii tempuſque compoſita ſint, eo audaciae provectum, ut verteret, et, occulto indicio Druſum veneni in patrem arguens, moneret Tiberium, vitandam potionem, quae prima ei, apud filium epulandi, offerretur.* [5] *ea fraude tum ſenem, poſtquam convivium inierat, exceptum poculum Druſo tradidiſſe; atque illo ignaro, et* [6] *iuveniliter hauriente, auctam ſuſpicionem, tamquam metu et pudore ſibimet inrogaret mortem, quam patri ſtruxerat.*

11 [1] Haec vulgo iactata, ſuper id, quod nullo auctore certo firmantur, prompte refutaveris. Quis enim mediocri prudentia, nedum Tiberius, tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium offerret, idque ſua manu, et [2] nullo ad poenitendum regreſſu? Quin potius miniſterium veneni excruciaret, auctorem exquireret, inſita denique, etiam in extraneos, cunctatione et mora, adverſum unicum, et nullius ante flagitii compertum, uteretur. Sed quia Seianus [3] facinorum omnium repertor

4 *Vbi locus tempuſque.*] Sic non modo MS. ut Pichena notavit, et edd. Beroaldi et Aldi, ut I. Gronovius, ſed etiam Alciati, Rhenani. Caſu in Lipſianis excidit copula, ut opinor, quod alii temere imitati. Sed pro *ſint*, vel *ſunt*, ut nonnullae edd. habent, legendum *fuerint*, vel *fuerant*, temporum ratione poſtulante: Sic mox *poſtquam convivium inierat.* Mox *verteret*, int. ſe, conſilium.

5 *Ea fraude tum ſenem -- tradidiſſe.*] Valde vereor, ne pro *tum* legendum ſit *captum*, *inductum*, aut ſimile quid: ſed *captum* optimum. Potuit etiam Tacitus ſcripſiſſe *ea captum fraude:* ubi facilior corruptela fuit. Non nego *ea fraude* ſimpliciter dici potuiſſe, et ſic intelligi poſſe, etſi durius foret: ſed illud *tum* ab h. l. alienum et frigidiſſimum. Poſſis etiam *exceptum* ad fraudem referre: nam id verbum in inſidiis dicitur: ſed eſſet alieno loco, et melius ad *poculum* refertur.

6 *Iuveniliter hauriente.*] i. e. avide, ſtrenue, celeriterque, ut ille apud Virgilium, qui *impiger hauſit*, Aen. I, 738. Dixit imitatione Graecorum, qui νεανικῶς pro *ſtrenue*, acriter, νεανικὸς pro *ſtrenuus*, *impiger* dicunt.

1 *Haec vulgo iactata.*] Et credita Oroſio, qui libro 7. tradit, Druſum a Tiberio veneno exſtinctum. At me non valde movent eiuſmodi ſciptores, legitimae hiſtoriae (dicam iratis quorumdam auribus) dehoneſtamenta. *Lipſius.*

2 *Nullo ad poenitendum regreſſu.*] Exquiſite dictum pro *ad mutandum, ſi poeniteret.* Ita *non muto*, *non poenitet*, promiſcue dicuntur. vid. Bentleius ad Terent. I, 1, 13. Livius XXIV, 26. ſimili fere ſententia; *quod adeo feſtinatum ad ſupplicium, neque locus poenitendi, aut regreſſus ab ira relictus eſſet.* quem locum, qui eſt de liberis Hieronis iuſſu populi interfectis, haud dubie in animo habuit Tacitus, aut alterum XLII, 13 *unde receptum ad poenitendum non haberent.*

3 *Facinorum omnium repertor.*] Sumtum e Virgilio Aen. II, 146. *ſcelerum-*

Digitized by Google

repertor habebatur, ex nimia caritate in eum Caeſaris, A.V.
et ceterorum in utrumque odio, quamvis fabuloſa [4] et 776.
immania credebantur: [5] *atrociore ſemper fama erga dominantium exitus.* A.C. 23.
Ordo alioqui ſceleris, [6] per Apicatam Seiani proditus, tormentis Eudemi ac Lygdi patefactus eſt. neque quiſquam ſcriptor tam inſenſus exſtitit, ut Tiberio obiectaret, cum omnia alia conquirerent intenderentque. Mihi tradendi arguendique rumoris cauſſa fuit, ut, claro ſub exemplo, [7] falſas auditiones depellerem, peteremque ab iis, [8] quorum in manus cura noſtra venerit, ne divulgata atque incredibilia, avide accepta, veris, neque in miraculum corruptis, antehabeant. Ceterum, [1] laudante filium pro roſtris Tiberio, 18
ſenatus

X 3

ſcelerumque inventor Vlyſſes, ut iam monuit Muretus: ubi Cod. Graev. habet *reperter*. vid. ibi Burm.

4 *Et immania credebantur.*] Alios libros *inania* habere, ait Muretus: neſcio quos. Sed vulgatum verum eſſe, ſequentia docent.

5 *Atrociore ſemper fama.*] Id valet, ſpargi plurimum et credi atrocia aut tragica, de morte dominantium. *Lipſius.*

6 *Per Apicatam Seiani proditus.*] Sic dictum, ut ab eodem Virgilio *Hectoris Andromache*, Muretus notavit.

7 *Falſas auditiones.*] De rumoribus dixit etiam Cicero Planc. 23. *fictas auditiones. Depellerem* eſt repudiandas, reiiciendas docerem, monerem.

8 *Quorum in manus cura noſtra venerit.*] Haud ſcio, qui ſint illi libri antiqui, in quibus Muretus eſſe dicit *ſcripta*. Sed *cura* ſic ut lib. 3. *ſi effectis, in quae tendi, plures ad curas vitam produxero.* Ovidius 4. de Ponto eleg. 14. *quorum quod inedita cura eſt*, ex feliciſſima reſtitutione Cl. Heinſii. Idem lib. 24. el. 4 *Hoc pretium curae dulce recentis erat.* Martialis lib. 10 ep. 2. *Feſtinata prior decimi mihi cura libelli.* Gronov.

1 *Laudante filium.*] Velo quidem interpoſito, ne Pontificis maximi oculi adſpectu cadaveris funeſtarentur. Seneca, Conſolatione ad Martiam: *Tiberius Caeſar, et quem genuerat, et quem adoptaverat, amiſit. ipſe tamen pro roſtris laudavit filium, ſtetitque, in conſpectu poſito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod Pontificis oculos a funere arceret.* Recenſet eumdem ritum Dio 54. in funere Agrippae, ſed cauſſam eius ignorare fatetur, et quam Seneca dedit, refellit. Verba ſunt: Τόν τε λόγον τὸν ἐπ᾽ αὐτῷ εἶπε παραπέτασμά τι πρὸ τοῦ νεκροῦ παρατείνας; ὅπερ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα διὰ τί ἐποίησεν. εἴρηται δὲ ὅμως τοῖς μὲν ὅτι ἀρχιερεὺς ἦν, τοῖς δὲ ὅτι τὰ τῶν τιμητῶν ἔπραττεν. οὐκ ὀρθῶς φρονοῦσιν. οὔτε γὰρ τῷ ἀρχιερέῳ ἀπείρηται νεκρὸν ὁρᾶν. οὔτε τῷ τιμητῇ, πλὴν ἂν τὸ τέλος ταῖς ἀπογραφαῖς μέλλῃ ἐπάξειν. id eſt: *Sed et laudationem Agrippae Auguſtus recitavit, velo quopiam ante mortuum expanſo. Id cui rei factum, mihi non liquet. Tamen alii volunt ideo, quia Pontifex eſſet: alii, quia obiret munera Cenſoris. Neutri recte. Neque enim vel Pontifici mortuum adſpicere nefas: neque Cenſori, niſi cum finem cenſioni imponit, conditque luſtrum.*

Haec

A. V. 779. A. C. 23. ſenatus populuſque habitum ac voces dolentum, ſimulatione magis, quam libens, induebat, domumque Germanici [2] revireſcere, occulti laetabantur. Quod principium favoris, et mater Agrippina, ſpem male tegens, perniciem adceleravere. Nam Seianus, ubi videt, mortem Druſi inultam interfectoribus, ſine moerore publico eſſe, ferox ſcelerum, et quia prima provenerant, volutare ſecum, quonam modo Germanici liberos perverteret, quorum non dubia ſucceſſio. neque [3] ſpargi venenum in tres poterat, egregia cuſtodum fide, et pudicitia Agrippinae impenetrabili. Igitur contumaciam eius inſectari, vetus Auguſtae odium, recentem Liviae conſcientiam [4] exagitare, [5] *ut ſuperbam fecunditate, ſubnixam popularibus ſtudiis inhiare dominationi*, apud Caeſarem arguerent. [6] Adque haec callidis criminatoribus, (inter

Haec Dio; ſed ego exiſtimo, de Pontifice Senecam vera dicere. Sacer enim: ideoque non ipſum ſolum arceri aſpectu funeſto, ſed et ſtatuas deorum voluerunt. Quae ſi in loco poſitae, ubi ſupplicia et caedes, velari eas mos fuit, aut transferri. Notat ipſe Dio libro ultimo. *Claudius*, inquit, *delectabatur gladiatoribus, et praeſertim meridianis. Ideo pleroſque ſervos, qui dominos ſub Caio aut Tiberio calumniati erant, hoc modo perdebat. Eorumque tantus fuit numerus, ut Auguſti ſtatuam eo loci poſitam iuſſerit transferri; ne aut ſemper adſpiceret caedes, aut et ſemper velata eſſet.* Ceterum de Pontifice, in Iudaeorum ritu, ſimile Philo notat, de Monarchia: *a cadavere arceri*. Lipſius.

2 *Revireſcere.*] Sic MS. ſic vett. edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi. In Lipſianam editionem vitio operarum, aut correctoris, irrepſit *reviviſcere*: non enim tacitus recepiſſet et contra libros Lipſius: unde in ſequentes edd. venit: donec vetus reſtituit I. Gronov. edd. H. III, 7.

3 *Spargi venenum.*] Verbum proprium in ea re, quo uſus etiam Cicero Catil. II, 10. *qui ſpargere venena didicerunt.*

4 *Exagitare.*] irritare, inſtigare. Sic *plebem exagitare* dixit Salluſt. Catil. 38. Ceterum ſenſus eſt; et Auguſtam odio vetere, et Liviam recentis ſceleris conſcientia inſtigavit: uſus eſt callide odio Auguſtae et conſcientia Liviae, ut eas incitaret in Agrippinam, permoveretque, ut eam arguerent etc.

5 *Ut ſuperbiam, fecunditate.*] Muretus emendabat *ſuperbam* ſic: *ſuperbam fecunditate, ſubnixam popularibus ſtudiis inhiare dominationi*; quod etiam placebat Grutero, mihique veriſſimum videtur. *Subnixa* melius et magis e conſuetudine latinorum referetur ad *popular. ſtudiis* quam ad *fecunditate*. *Subnixus opibus* dixit, ni fallor, Livius. Quintil. VI, 3. *fultus ope.* Noſter XI, 1. *propinquitatibus validis ſubnixus*: et ſic alibi quoque.

6 *Atque haec callidis criminatoribus.*] Acidalius *Adque haec*, vel *Ac ſuper haec*, vel, *Adhaec*. Rectiſſime. Nam alias conſtructio et ſenſus non conſtant. Novum artificium narrare incipit. *Atque* et *adque* in libris permutari notum eſt. Itaque non dubitavi reſcribere:

Digitized by Google

(inter quos delegerat [7] Iulium Poſtumum, per adulterium A.V.
[8] Mutiliae Priſcae inter intimos aviae, et conſiliis ſuis 776.
peridoneum, quia Priſca in animo Auguſtae valida) anum, A.C. 23.
ſuapte natura potentiae anxiam, inſociabilem nurui effi-
ciebat. Agrippinae quoque proximi inliciebantur, [9]
pravis ſermonibus tumidos ſpiritus perſtimulare. At 13
Tiberius, nihil intermiſſa rerum cura, negotia pro ſo-
latiis accipiens, ius civium, preces ſociorum tractabat:
factaque, auctore eo ſenatuſconſulta, *ut civitati Ciby-
raticae apud Aſiam,* [1] *Aegienſi apud Achaiam, motu ter-
rae labefactis, ſubveniretur remiſſione tributi in triennium.*
Et Vibius Serenus, [2] proconſul ulterioris Hiſpaniae, de
vi publica damnatus, [3] ob atrocitatem morum, in inſu-

 lam

bere: *atque.* Cl. Broterius hanc correctionem non probabilem dicit, ſed nulla cauſſa commemorata: nec ſerie orationis vulgatae demonſtrata, quam nos nullam videmus.

7 *Iulium Poſtumum.*] Eſtne ille, qui Praefectus Aegypto poſtea? de quo Romae lapis,

PRO. SALVTE. TI. CLAVDI.
CAESARIS. AVG. GERMANI-
CI. PONT. MAX. TRIB. POT.
VII. COS. IIII. IMP. XV. P. P.
CENSORIS.
: : : LIBERORVMQVE
EX VOTO. SVSCEPTO. C. IVLIVS.
SEX. F. COR. POSTVMVS,
PRAEF. AEGYPTI.

Vix puto. Claudii enim aevo ille floruit, non hoc Tiberiano. *Lipſius.*

8 *Mutiliae Priſcae.*] Freinshemius putat eamdem eſſe, quae vitioſe apud Dionem l. 58. Πουπλία Πρίσκα, facili ob ſimilitudinem literarum lapſu, pro Μουτιλία, C. Gemini Rufi uxor.

9 *Pravis ſermonibus t. ſ. perſtimulare.*] Sic apud Livium, quamquam de alius ingenii homine, Demetrio, XL. 23. *miſſus hic comes, cum ſimplicitatem iuvenis incauti et ſuis haud immerito ſuccenſentis, aſſentando, indignandoque et ipſe vicem eius, captaret.*

1 *Aegienſi.*] In MS. eſt *Aegienſi*; unde Beroaldus dedit *Aeginenſi.* Sed Rhenanus, Aldus, et ſecuti dedere *Aegirenſes.* Vtrum vitium ſit typographicum in ed. Rhenani pro *Aeginenſi*, an data opera ſic correctum ſit, quia *Aegina* nulla in Achaia, ſed *Aegira*, non pro certo dicam: quamquam magis in hoc inclino. Sed Tacitus etiam potuit dediſſe *Aegienſi* ab *Aegio*, Achaiae urbe, nobilitata quondam concilio Achaeorum Liv. XXXVIII, 30. idque praefert I. Gronovius. Itaque et recepi, quippe magis conſentaneum lectioni Codicis, quam eſt altera illa correctio.

2 *Proconſul ulterioris Hiſpaniae.*] Id eſt Baeticae, quae populo relicta, et ideo in ea Proconſul. Plura diſtinctius de Hiſpaniae diviſione infra ad I. Hiſt. 13. *Lipſius.* Cod. *Proconſ.* Vnde Beroaldus expreſſit *Proconſule:* quod ſecutus eſt Iac. Gronovius. at vide, quae dixi ad II, 52. Certe ex huius loci ſcriptura nihil definiri poteſt.

3 *Ob atrocitatem temporum.*] Placet olim emendatio, *atrocitatem morum.* quam velim diſtinctione iuvari hoc modo: *de vi publica damna-*

Digitized by Google

A. V. lam Amorgum deportatur. [4] Carſidius Sacerdos, reus,
776. tamquam frumento hoſtem Tacfarinatem iuviſſet, abſol-
A. C. vitur; eiuſdemque criminis C. Gracchus. Hunc comi-
23. tem exſilii, admodum infantem, [5] pater Sempronius in inſulam Cercinam tulerat. Illic adultus, inter extorres et liberalium artium neſcios, mox per Africam ac Siciliam mutando [6] ſordidas merces ſuſtentabatur: nec tamen effugit magnae fortunae pericula. Ac ni Aelius Lamia, et L. Apronius, qui Africam obtinuerant, inſontem protexiſſent, claritudine infauſti generis, et pa-
14 ternis adverſis foret abſtractus. Is quoque annus legationes Graecarum civitatum habuit: Samiis *Iunonis*, Cois *Aeſculapii delubro, vetuſtum aſyli ius ut firmaretur*, petentibus. Samii [1] decreto Amphictyonum nitebantur, quis praecipuum fuit rerum omnium iudicium, qua tempeſtate Graeci, conditis per Aſiam urbibus, ora maris potiebantur. Neque diſpar apud Coos antiquitas: et accedebat meritum ex loco. Nam cives Romanos templo Aeſculapii induxerant, cum, iuſſu regis Mithridatis, apud cunctas Aſiae inſulas et urbes, trucidarentur. Variis

ea damnatus ob atrocitatem morum, in inſulam. Facilis exſcribentium lapſus repetitione ſyllabae, *tem morum.* Etſi non ſum ignarus a Suetonio *temporum atrocitatem* dictam, Calig. cap. 6. ſed hic ut cenſeo parum opportune. Puto autem pertinuiſſe ad Serenum caput hoc legis Iuliae: *Iulia de vi publica tenetur, qui cum imperium poteſtatemve haberet, civem R. adverſus provocationem necaverit, verberaverit, iuſſeritve quid fieri, aut quid in collum iniecerit ut torquatur.* Lipſ.

4 *Carſius Sac.*] Sic MS. et edd. Reineſius in margine ſcripſit: *an Carſidius?* ex inſcr. ap. Grut. p. 767. n. 10. ubi haec ipſa coniectura Reineſii adſcripta in ed. ſec. adiuvatur non parum obſervatione ad II, 63. ſed multo certiori argumento intelligitur, *Carſidius* eſſe legendum ex VI, 48. ubi *Carſidius Sacerdos:* ſic enim ibi ſcribendum. non *Graſidius.* Itaque non dubitavi recipere in textum.

5 *Pater Sempronius.*] Qui adulter in Iulia, ſupra lib. I. *Lipſius.*

6 *Sordidas merces.*] i. e. quarum mutatio ſordida homini nobili genere nato. Vivebat e quaeſtu ſordido, i. e. indigno nobilitate ſua. Non tam ad merces, aut certum mercium genus reſpicitur, ſed ad mercaturam univerſam, quae ſordida putabatur et indecora nobili homini. Sic mox c. 14. *leviſſima oblectatio*, eſt hominum levium, indigna gravi viro.

1 *Decreto Amphictyonum.*] De hoc concilio Graeciae, quod bis quotannis, vere et autumno, celebratum, miſſis civitatum legatis, cognoſcere licet e Demoſthenis Or. de Corona c. 49. 50. 51. Copioſa de Amphictyonibus collectanea dedit van Dalen in Diſſ. ad antiq. et marmora Diſſ. VI.

2 *Oſcum*

Digitized by Google

riis dehinc et ſaepius inritis praetorum queſtibus, po- A.V.
ſtremo Caeſar *de immodeſtia hiſtrionum* retulit: *multa ab* 776.
iis in publicum ſeditioſe, foeda per domos tentari: [2] A.C.
Oſcum quondam ludicrum, leviſſimae, apud vulgum oble- 23.
ctationis, eo flagitiorum et virium veniſſe, ut auctorita-
te patrum coërcendum ſit. Pulſi tum hiſtriones Italia. Idem annus alio quoque luctu Caeſarem adficit, alterum ex geminis Druſi liberis exſtinguendo: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Longus, omnium illi triſtium laetorumque ſocius, unuſque e ſenatoribus Rhodii ſeceſſus comes. Ita, quamquam novo homini, [3] cenſo-

2 *Oſcum ludicrum.*] Quod celebratum Romae, non Romana lingua. Strabo libro 5. Ἴδιον δέ τι τοῖς Ὄσκοις καὶ τῷ τῶν Αὐσονίων ἔθνει συμβέβηκε. τῶν μὲν γὰρ Ὄσκων ἐκλελειπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥςε ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι. Cenſent idem, cum Atellanis ludis: nec errant. Nam Atella, Oſcorum urbs. Sermo autem Oſcus, diverſus a Latino. Titinnius:

qui Oſce et Volſce fabulantur,
nam Latine neſciunt.

Quo et Campani uſi videntur, et, ut Livius alibi me docet, Samnites. *Lipſius.* add. Liv. VII, 2. Ceterum de Pantomimorum ſaltatione ſermo eſt, de qua dictum ad I, 54. cf. ad XIV, 21.

3 *Cenſorium funus.*] Quaeri video quid ſit cenſorium funus. Vertranius cenſuit, id eſſe in cuius nimiam pompam, ut in opus cenſorium, animadvertere Cenſoribus licuiſſet, niſi iuſſus Praetoris adfuiſſet. Nimis velim, ad manum mihi laurus ſit, quam mordeam: ita praecordia mihi ſaliunt ad riſum. Alii idem putant Funus publicum, Funus cenſorium, Funus indictivum. Non audio. arbitror ego Funus publicum et indictivum, eadem: nec aliud eſſe, quam cum denuntiatur et indicitur publicitus per praeconem. Cenſorium, partem eius eſſe: id eſt, ut omne Cenſorium funus, Publicum ſit (qui enim aliter honoratum eſſe poteſt?) at non omne Publicum, Cenſorium. Vt inter magiſtratus, honoratiſſimi Cenſores, iſque cumulus quaſi reliquarum dignitatum: ſic inter funera illud, primo loco. Itaque Capitolinus de Pertinace. *Funus imaginarium ei et Cenſorium ductum eſt, et ab ipſo Severo funebri laudatione honoratus eſt.* Tacitus de Sabino fratre Imperatoris: *Funuſque Cenſorium Flavio Sabino ductum.* Et lib. 12. *Decretum Claudio Cenſorium funus et mox conſecratio.* Qua ergo nota eximium hoc funus? Credo iſta, ut omnia in eo purpurea eſſent, veſtes ſtragulaque; in aliis, tantum purpura praetexta. Non obſcure annuere mihi videtur Polybius, lib 6. *Vbi autem praeclarus aliquis ex domeſticis obiit, inſtituunt funeris apparatum, et circumfuſi qui ſimiles magnitudine ac ſtatura videntur, veſtes capiunt; ſi conſul vel praetor fuit, purpura praetextas; ſi cenſor, purpureas; ſi triumphalis, auro intextas.* Poſtrema Graece ſic habent: Ἐὰν μὲν ὕπατος καὶ ςρατηγὸς ᾖ γεγονὼς, περιπορφύρους (intellige ἐσθῆτας λαμβάνουσι.)] ἐὰν δὲ τιμητὴς, πορφυρᾶς, ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς, διαχρύσους. Publico autem

A.V. 776. A.C. 23. rium funus, effigiem [4] apud forum Auguſti, publica pecunia patres decrevere: apud quos etiam tum cuncta tractabantur, adeo ut [5] procurator Aſiae, Lucilius Capito, accuſante provincia, cauſſam dixerit, magna cum adſeveratione principis, *non ſe ius, niſi in ſervitia et pecunias familiares, dediſſe: quod ſi vim praetoris uſurpaſſet, manibuſque militum uſus foret, ſpreta in eo mandata ſua: audirent ſocios.* Ita reus, cognito negotio, damnatur. Ob quam ultionem, et quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decrevere Aſiae urbes *templum Tiberio matrique eius ac ſenatui.* [6] Et permiſſum ſtatuere:

re:

tem funeri opponitur, tacitum, id eſt, ſine pompa, ſine deſignatore, ſine ludis, praecone, indictione, ſilens et quietum. Seneca, De Tranquillitate lib. I. c. I. *Quid opus eſt ſaeculis duratura componere? Vis tu nunc id agere, ne te poſteri taceant? Morti natus es. minus moleſtiarum habet funus tacitum.*

ADD. E Polybii verbis ſuſpicere diſtinctum Cenſorium funus a Triumphali fuiſſe, et hoc dignius. Mihi ita non videtur. Primum, quia nemo Latinorum Triumphale nominat. Deinde, quia Cenſorium reperio Principibus ipſis ductum, (ut Claudio, ut Pertinaci:) quos conſtat honeſtiſſimo affectos. Tertio, quia illa ipſa ornamenta, quae Triumphali tribuit Polybius, reperire eſt in uſto. Vide Xiphilinum in Severo. Currum huic interveniſſe, ritu triumphantium, non opinor. Nam quod in Propertio legis, *Cuius honoratis oſſa vehantur equis:* verius eſt, *equis.* et ille ipſe poëta ſuperiori eius libri Elegia, in amne infero diſtinxit duplices ſedes et navigationes. Quod in Dione etiam ſcriptum funere Auguſti, imaginem eius unam (tres enim fuerunt) vectam ἐφ' ἅρματος πομπικοῦ, id eſt, *curru triumphali*, ut interpretes volunt: ego mallem, *curru pompali.* et Carpantum intellegam, quod per pompam Circenſium dii transvecti. Hoc enim novi honoris genus appoſite tributum novo divo. *Lipſius.* Idem ſentit Caſaubonus ad Capitolin. Pert. c. 15. idemque deinde *funus regium, imperatorium* dictum. Nempe etiam *cenſorium* omnino dictum eſt de eo, quod eſſet honoratiſſimum, pulcherrimum, ut docet Salmaſius ad Capitolin. Anton. Phil. c. 22. Ryckius tamen ſequitur Gutherium, qui publicum et cenſorium nil differre putat. Eorum ſententia adiuvatur duabus rationibus: prima, quod Dio Lib. LVIII. p. 633. Aelio Lamiae Praef. Vrb. tribuit δημοσίαν ταφήν, noſter *cenſorium funus* VI, 27: altera, quod VI, 11. Praefectus Vrb. effertur *publico funere*, ibid. c. 27. alius Praefectus *cenſorio.* An dicemus Dionem genus pro ſpecie poſuiſſe? non eodem funere ſepultos Piſonem et Lamiam? Non credo. Clarum autem erit comparanti, Dionem ibi exſcripſiſſe Tacitum.

4 *Apud forum Auguſti.*] Vbi in utraque porticu ab ipſo Auguſto locatae ſtatuae omnium veterum ducum. Suetonius. *Lipſius.*

5 *Procurator Aſiae.*] Eadem omnia e Tacito Dio, libro 57 in extremo. *Lipſius.*

6 *Et permiſſum ſtatuere.*] int. templum quod decreverant. Nam

non

re: egitque Nero grates ea cauſſa patribus atque avo, A.V.
laetas inter audientium adfectiones, qui, recenti memo- 776.
ria Germanici, illum adſpici, illum audiri rebantur: ade- A.C.
rantque iuveni modeſtia, ac forma, principe viro digna, 23.
notis in eum Seiani odiis, ob periculum gratiora. Sub 16
idem tempus, *de flamine Diali, in locum Servii Malugi-nenſis defuncti legendo, ſimul roganda nova lege* diſſeruit Caeſar. *Nam* [1] *patricios, confarreatis parentibus genitos, tres ſimul nominari, ex quis unus legeretur, vetuſto more; neque adeſſe, ut olim, eam copiam, omiſſa confarreandi adſuetudine, aut inter paucos retenta. pluresque eius rei cauſſas adferebat: potiſſimam penes incuriam virorum feminarumque: accedere ipſius caeremoniae diffi-*

cultates

non licuit tales honores, ut templa, dies feſtos, in honorem Caeſaris inſtituere et uſurpare, niſi praeſciis et conſentientibus ipſis. Atque interdum etiam res negata eſt. v. infra c. 37.

1 *Nam patricios confarreatis parentibus.*] Non alibi tam expreſſi ritus in legendo Diali. Ait, *patricios.* Quia, cum quindecim Flamines eſſent, ex iis tres primi inſtitui a Numa, non niſi ex patribus legebantur: iique Maiores dicti. alii etiam e plebe, appellatique Flamines minores. Addit, *confarreatis parentibus.* quia, ut Plinius ait, *in ſacris nihil religioſius confarreationis vinculo erat.* Triplex enim matrimonii contrahendi mos, Vſu, Farre, Coemptione. Antiquiſſimum genus, Farre videtur, quod Dioniſius adpellat γάμον κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους. eratque neceſſum non ſolum Flaminem naſci confarreatis parentibus, ſed et ipſum cum Flaminica farre iungi. Servius Danielis in excerptis a Pithoeo: *Tribus modis apud veteres nuptiae fiebant. Vſu, ſi, verbi gratia, mulier anno uno cum viro, licet ſine legibus, fuiſſet. Farre, cum per Pontificem Max. et Dialem Flaminem per fruges et molam ſalſam coniungebantur: unde Confarreatio appellatur, ex quibus patrimi et matrimi naſcebantur. Coemptione vero atque in manu conventione, cum illa in filiae locum, maritus in patris veniebat, ut ſi quis prior fuiſſet defunctus, locum hereditatis iuſtum alteri faceret.* Iterum alibi: *Quid enim eſt aliud dextrae, quam in manum convenire; quae conventio eo ritu perficitur, ut aqua et igni adbibitis duobus maximis elementis, natura coniuncta habeatur. quae res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem et Flaminicam iure Pontificio in Matrimonium neceſſe eſt convenire.* Et paullo poſt: *Mos fuit Flamini ac Flaminicae, ut per Farreationem in nuptias convenirent, ſellas duas iugatas, ovili pelle ſuperiniecta poni eius ovis, quae hoſtia fuiſſet: et ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica reſiderent. Confarreationes autem tonitru dirimit.* Pulchrae reliquiae. Adde Feſtum in Diffarreatio, et Arnobium lib. 4. *Vxores enim dii habent, atque inconiugalia foedera conditionibus veniunt ante quaeſitis. Vſu, farre, coemptione, genialis lectuli ſacramenta conducunt.* Lipſius.

2 Et

Digitized by Google

A.V. 776. A.C. 23. *cultates, quae conſulto vitarentur:* [2] *et quando exiret e iure patrio, qui id flaminium apiſceretur, quaeque in manum flaminis convenirent. Ita medendum ſenatus decreto, aut lege: ſicut Auguſtus quaedum ex horrida illa antiquitate ad praeſentem uſum flexiſſet.* Igitur tractatis religionibus, placitum, *inſtituto flaminum nihil demutari.* Sed lata lex, qua [3] *flaminica Dialis, ſacrorum cauſſa, in poteſtate viri, cetera promiſcuo feminarum iure ageret:* et filius Maluginenſis patri ſuffectus. Vtque gliſceret dignatio ſacerdotum, atque ipſis promptior animus foret ad capeſſendas caerimonias, decretum *Corneliae virgini,* quae in locum Scantiae capiebatur. [4] *HS. XX. et quotiens Auguſta theatrum introiſſet, ut* [5] *ſedes inter Veſtalium conſideret.*

17 A.V. 777. A.C. 24. Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coss. Pontifices, eorumque exemplo ceteri ſacerdotes, cum *pro incolumitate Principis* [1] vota ſuſciperent, *Neronem* quoque et *Druſum* iisdem Diis commendavere; non tam caritate iuvenum, quam *adulatione:* quae *moribus corruptis, perinde anceps, ſi nulla, et ubi nimia eſt.* Nam Tiberius, haud unquam domui Germanici mitis, tum

2 *Et quando exiret.*] Defectum locum cenſeo et deeſſe quae ad caeremoniarum difficultatem pertinent. Qui cautus caerimoniaeque Flaminio adiunctae, habes apud Agellium lib. 10. cap. 15. *Lipſius.* Aliter ſentio cum Vertranio, Mercero, aliis, qui locum integrum putant. *Quando* eſt *quia,* ut ſaepe apud noſtrum, quod et notavit Muretus. tres cauſſas commemorat Tacitus: in quibus tradendis variat, more ſuo, formam loquendi. Iac. Gronovius teſtatur in Codice ſcripto eſſe *accederet.* unde colligit, Tacitum ſcripſiſſe *accedere et ipſius c.— et quando.*

3 *Flaminica Dialis.*] Flaminia, appellari mulier ipſa videtur, ex lapide priſco, MARCELLA. FLAMINIA. AVGVSTAE. *Lipſius.* Flaminiam alii diſtingui volunt e Feſto, qui flaminiam facit ſacerdotulam, quae flaminicae praeminiſtret. Sed monimenta antiqua non conſentiunt. In Inſcr. ant. ap. Reineſ. Cl. V. n. 48. memoratur *Flamen Martialis et Aemilia flaminia uxor.* et inſc. 49. *Flavia Flamina flavial.* ubi v. Reineſium.

4 *HS. XX.*] lege: *Seſtertium vicies.* nam plus eſſe debet, quam antea datum, quia dignationem augere, et cupiditatem capeſſendi ſacerdotii iniicere voluit. Atqui antea II, 86. iam dederat *decies ſeſtertium:* ergo iam duplum.

5 *Sedes inter Veſtalium.*] Quibus locus e regione Praetoris. Suetonius Aug. cap. 64. *Solis virginibus Veſtalibus locum in theatro ſeparatum, et contra Praetoris tribunal dedit.* Lipſius.

1 *Vota ſuſciperent.*] De quibus dicam Annali XVI. Exc. B. Ceterum notat Dio hoc anno prima decennalia Tiberii Caeſaris celebrata: quorum originem pete ab eodem ſcriptore lib. 53. *Lipſius.*

2 *Mobiles*

Digitized by Google

tum vero *aequari adoleſcentes ſenectae ſuae*, impatienter A. V.
indoluit: accitoſque Pontifices percunctatus eſt, *num* 777.
id precibus Agrippinae, aut minis tribuiſſent. Et illi A. C.
quidem, quamquam abnuerent, modice perſtricti, (ete- 24.
nim pars magna e propinquis ipſius, aut primores civitatis erant) ceterum in ſenatu oratione monuit in poſterum, *ne quis* [2] *mobiles adoleſcentium animos praematuris honoribus ad ſuperbiam extolleret.* Inſtabat quippe Seianus, incuſabatque *diductam civitatem, ut civili bello: eſſe, qui ſe partium Agrippinae vocent: ac ni reſiſtatur, fore pluris: neque aliud gliſcentis diſcordiae remedium, quam ſi unus alterve* [3] *maxime prompti ſubverterentur.*
Qua cauſſa [1] C. Silium, et Titium Sabinum adgreditur. 18
amicitia Germanici pernicioſa utrique; [2] Silio et, quod ingentis exercitus ſeptem per annos moderator, partiſque apud Germaniam triumphalibus, Sacroviriani belli victor, [3] quanto maiore mole procideret, plus formidinis in alios diſpergebatur. credebant plerique, auctam offenſionem ipſius intemperantia, immodice iactantis, *ſuum militem in obſequio duraviſſe, cum alii ad ſeditiones prolaberentur: neque manſurum Tiberio imperium, ſi iis quoque legionibus cupido novandi fuiſſet.* Deſtrui per haec fortunam ſuam Caeſar, imparemque tanto merito rebatur. Nam *beneficia eo uſque laeta ſunt, dum videntur*

2 *Mobiles adoleſcentium animos.*] Qui adhuc inclinare ſe in partem deteriorem poſſent, neque ita cogniti eſſent, ut de eorum conſtantia certi eſſe poſſent. Suet. Tib. 54. de eadem re: *non debere talia praemia tribui, niſi expertis et aetate provectis.* adde, quae ipſe de ſe dixit apud Sueton. c. 67. quare, Patris patriae appellationem ſibi dari nollet. Haec non dixiſſem, niſi viderem, Acidalium hic haeſiſſe.

3 *Maxime prompti.*] Cicero lib. 2. Famil. ep. 18. *tres fratres, ſummo loco natos, promptos, non indiſertos, te nolo habere iratos.* Iuſtinus lib. 22. *ex plebe quoque locupletiſſimos et promptiſſimos interficit.* Noſter in Agricola: *multi fortuitis caſibus, promptiſſimus quiſque ſaevitia principis interciderunt,* Gronovius. Ceterum temporum ratio deſiderat *ſubvertantur.*

1 *C. Silium, et Titium Sabinum.*] *Titurium Sabinum* Muretus legendum putat; quo nomine fuit quidam D. Iulii Caeſaris legatus.

2 *Silio et, quod.*] Sic interpungendum, ut iam monuit Acidalius: Silio etiam haec cauſſa perniciei, hoc pernicioſum fuit. etc.

3 *Quanto maiore mole procideret.*] Quanto maioris dignitatis, et gloriae eſſet, quantoque altiore adeo e faſtigio rueret. Notum illud *tolluntur in altum, ut lapſu graviore ruant.*

4 Pro

Digitized by Google

A. V. 777. A. C. 24. *videntur exſolvi poſſe:* ubi multum antevenere, [4] pro gratia odium redditur. Erat uxor Silio Soſia Galla, caritate Agrippinae inviſa principi. Hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placitum: immiſſuſque Varro conſul, qui, *paternas inimicitias* obtendens, odiis Seiani per dedecus ſuum gratificabatur. precante reo *brevem moram, dum accuſator conſulatu abiret* adverſatus eſt Caeſar. *ſolitum quippe magiſtratibus, diem privatis dicere: nec infringendum conſulis ius, cuius vigiliis niteretur, ne quod reſpub. detrimentum caperet.* Proprium id Tiberio fuit, ſcelera nuper reperta priſcis verbis obtegere. Igitur [1] multa adſeveratione, quaſi aut legibus cum Silio ageretur, [2] aut Varro conſul, aut illud Reſpub. eſſet, coguntur patres; ſilente reo, vel, ſi defenſionem coeptaret, non occultante, cuius ira premeretur. *Conſcientia belli Sacrovir diu diſſimulatus, victoria per avaritiam foedata, et* [3] *uxor Soſia* arguebantur. nec dubie repetundarum criminibus haerebant: ſed cuncta quaeſtione maieſtatis exercita, et Silius imminentem da-
20 mnationem voluntario fine praevertit. Saevitum tamen in bona, [1] non, ut ſtipendiariis pecuniae redderentur, quorum

4 *Pro gratia odium redditur.*] Seneca Epiſt. XIX. *Quidam quo plus debent, magis oderunt. Leve aes alienum, debitorem facit: grave, inimicum.* Lipſius.

1 *Multa adſeveratione.*] Cum magna ſeveritatis et gravitatis ſpecie, nove dictum. cf. c. 42. et VI, 2.

2 *Aut Varro conſul.*] Harlaeus corrigit *per Varr. Conſulem.* At tu cave tam infeliciter corrigenti auſcultes. Cicero 7. fam. 30. *ſella Q. Maximi, quem illi Conſulem eſſe dicebant.* libro 9. epiſt. 14. *quem quidem, poſt te conſulem, ſolum poſſumus vere conſulem dicere.* libro 4. epiſt. 2. *te fruſtra in ſenatum, ſive potius in conventum ſenatorum eſſe venturum.* Gronovius. Similiter Cicero in Philippicis ſaepe negat Conſulem eſſe Antonium, Sed tamen inde ſenſus commodus non fit. Non enim quaeritur, an dignus conſulis nomine Varro, ſed an, qui conſulis poteſtatem habeat, accuſator eſſe poſſit ſalva aequitate; quod ea prematur reus.

3 *Uxor Soſia.*] Iis nominibus, de quibus Caecina queritur III, 33. Ceterum lac. Gronovius ſic vult diſtingui. *Coguntur patres. Silente reo -- premeretur: conſcientia belli - arguebantur.*

1 *Non ut ſtipendiariis.*] Id eſt, Gallis provincialibus, quos exhauſerat. *Lipſius.* Alibi *provinciales*, aut *ſocios* vocat, ut ſupra c. 13. 15. ſed in omnibus fere provinciis erant civitates tributariae, ſive ſtipendiariae. Itaque ab his hoc loco provinciales dicti. Vide, quae dixi in Clave Cic. in h. v.

2 *Libera-*

Digitized by Google

quorum nemo repetebat: ſed [2] liberalitas Auguſti avulſa, computatis ſingillatim, quae fiſco petebantur. ea prima Tiberio erga pecuniam alienam [3] diligentia fuit. Soſia in exſilium pellitur Aſinii Galli ſententia, qui *partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur,* cenſuerat. contra M. Lepidus *quartam accuſatoribus*, [4] *ſecundum* A. V. 777. A. C. 24.

2 *Liberalitas Auguſti avulſa.*] Alii aliter, in loco, ut ſolet, obſcuro. et fere intellegunt, avulſis ſeparatisque iis, quae Auguſtus dono ei dederat, reliqua petita in fiſcum. Ego putarem, illa vel maxime obnoxia fuiſſe, et ut ab ingrato repetenda. Sed meo iudicio, nihil hic de primo Auguſto, de Tiberio ipſo ſermo eſt: et hic denique avaritiam eius ſe revelaſſe, antea occultam. Legerem pro hoc ſenſu, *Auguſti convulſa.* Supra Tacitus dixit, *Tiberium adverſus pecuniam ſatis firmum fuiſſe* et alibi ſic oſtendit. *Lipſius.* Recte negat Freinshemius, Tiberium hic intelligi, qui nuſpiam a Tacito Auguſtus vocatur. Obſcuritatem loco attulit Taciti conſuetudo perpetua, non probra illa meliori aetati, variandae conſtructionis in ſingulis membris. Senſus eſt: non tam de repetundis accuſatus eſt, cuius criminis convinci poterat, quam maieſtatis. Et tamen in bona impetus factus: non quo ſociis redderentur, quibus eripuiſſet: etenim illi non repetebant, nec de repetundis reus fuerat: ſed ut Auguſti dona, ab hominis ingrati et maieſtatis convicti bonis avellerentur. Itaque ſumma facta eſt omnium, quae Auguſtus dediſſet, eaque in fiſcum petita. Haec inter ſe optime cohaerent: et ita accepit etiam Freinshemius. Computatio facta eſt nominum, ut in cauſſa repetundarum fieri ſolebat: de qua conſtat e Ciceronis Verrinis. adde ſupra I, 74. Locus ſimilis eſt mox: *erat illi praedarum receptator ac ſocius populandi rex Garamantum: non ut cum exercitu incederet, ſed miſſis levibus copiis, quae ex longinquo in maius audiebantur.*

3 *Diligentia.*] Eſt avaritia, ſtudium pecuniae augendae, cupiditas pecuniae. Sic optimis ſcriptoribus, ſaepe tamen etiam in bonam partem *diligentia* dicitur, ut cum *pater familias diligens vocatur.* Cicero Verr. I, 45. *qui in ea re adventitia et hereditaria tam diligens et attentus eſſet.*

4 *Secundum neceſſitudinem legis.*] Legis, ut cenſeo, Iuliae de Maieſtate. Nam, quod alii de Papia ſuſpicantur, refuto. Dicit a me Tacitus, qui cuncta in hac quaeſtione exercita ſcribit lege Maieſtatis. Quarta autem praemium, non in hac ſolum, ſed etiam De repetundis lege. de qua ipſa nihil abnuo, quin hic accipiamus. Aſconius in Verrem non uno loco oſtendit, Quadruplatores dictos a praemio quartae, quam conſequebantur. Innuit ipſe Cicero lege et more id receptum. *Non enim*, inquit, *ſpolia C. Verris, ſed exiſtimationem populi Rom. concupivi.* Fortaſſe et in criminibus aliis praemium idem. Ideo vulgare praemium id interpreter in Paullo, libro 13. De iure fiſci: *Heredem*, ait, *eius ultra vulgare praemium nihil conſecuturum.* De lege Maieſtatis auctor mihi adfirmandi Ioſephus l. 19. ubi de ſervis, quos Caius in dominos emittebat: ῥᾴδιον γὰρ, inquit, ψευσαμένοις τε κατὰ τῶν κυρίων πεπιστεῦσθαι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν. ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις, μισθῷ τῶν κατηγοριῶν, διὰ τὸ ἄθλα αὐτοῖς προκεῖσθαι τὰς ὀγδόας τῶν οὐσιῶν: *Facile enim iis et*

A. V. *ſecundum neceſſitudinem legis*, *cetera liberis* conceſſit.
777. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, gravem et ſapien-
A. C. tem virum fuiſſe comperio. Nam pleraque ab ſaevis
24. adulationibus aliorum in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cum aequabili auctoritate et gratia apud Tiberium viguerit. Vnde dubitare cogor, fato et ſorte naſcendi, ut cetera, ita principum inclinatio, in hos, offenſio in illos: an ſit aliquid in noſtris conſiliis liceatque, inter abruptam contumaciam, et deforme obſequium, pergere iter, ambitione ac periculis vacuum. At Meſſallinus Cotta, haud minus claris maioribus, ſed animo diverſus, cenſuit, [5] *cavendum ſenatuſconſulto, ut quamquam inſontes magiſtratus. et culpae alienae neſcii provincialibus uxorum criminibus, perinde quam ſuis plecterentur.*
21 Actum dehinc de Calpurnio Piſone, nobili ac

iis et mentientibus contra dominos credi, et opes aperientibus ſimul liberis divitibuſque fieri: propter praemium accuſationum, quo octava bonorum pars: iis propoſita. Si octava ſervo, bene colligo, libero quartam. Nec in ſervili accuſatione aliud capere perſuadeor, quam crimen Maieſtatis. Illud moneo, Principum aevo, non tam ex lege quam arbitrio Senatus praemia decreta. Libro 6. infra. *Qua damnata cum praemium accuſatori decerneretur, Iunius Otho trib. pl. interceſſit.* Sic libro 16. *Liberto et accuſatori praemium operae* (non pecunia ulla ſed) *locus in theatro inter Tribunicios viatores datur.* Interdum certa pecunia attributa, ut Eprio Marcello quinquagies H-S, Thraſea damnato: Regulo ſeptuagies H-S. et ſacerdotium, damnato Craſſo. Tacitus Ann. libro 16. et Hiſtor. 4. Nec praetereundus hic Dionis locus, qui de praemiis eorum qui Caeſaris percuſſores accuſabant, χρήματα, inquit, ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, τό, τε μηκέτι μήτ' αὐτὸν, τούς τε υἱεῖς, τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ στρατεύεσθαι, ἐλάμβανον. id eſt: *Praemium accuſationis pecuniam accipiebant e bonis damnati, et honorem aut magiſtratum quemcumque is gerebat: item vacationem a militia, ſibi, liberis, nepotibus.* Vt videantur legis eius Pediae exemplo inſtituta praemia accuſatorum. *Lipſius.*

5 *Cavendum Senatuſconſulto.*] Et cautum non dubie hoc anno. Si enim ante; quorſus haec ſententia? Tamen Vlpianus De officio Proconſulis; decretum id refert ad Cottam et Meſſallam Coſſ. id eſt, ad quartum ante annum. Ait: *Proficiſci quidem Proconſulem melius eſt ſine uxore; ſed et cum uxore poteſt, dummodo ſciat Senatum Cotta et Meſſalla Coſſ. cenſuiſſe futurum, ut ſi quid uxores eorum, qui ad officia proficiſcuntur, deliquerint, ab ipſis ratio et vindicta exigatur.* Vir doctiſſimus (Cuiac. Obſ. VI, 30.) conatur legere, *Senatum Cotta Meſſalino conſulente cenſuiſſe.* acute: ſed, me iudice, non exſolvet ullum acumen Domitium hac culpa. *Lipſius.* Muretus etiam coniicit *cenſente,*

I Ferocl

ac [1] feroci viro. Is namque, ut rettuli, ceſſurum ſe ur- A.V.
be ob factiones accuſatorum, in ſenatu clamitaverat, et [illegible]
ſpreta potentia Auguſtae, trahere in ius Urgulaniam, A.C.
domoque principis excire auſus erat. Quae in praeſens 24.
Tiberius civiliter habuit: ſed in animo, revolvente iras, etiam ſi impetus offenſionis languerat, memoria valebat. [2] Piſonem Q. Granius ſecreti ſermonis incuſavit, adverſum maieſtatem habiti: adiecitque, *in domo eius* [3] *venenum eſſe, eumque gladio accinctum introire curiam.* quod, ut atrocius vero, tramiſſum: ceterorum, quae multa cumulabantur, receptus eſt [4] reus; neque peractus, ob mortem opportunam. Relatum et de [5] Caſſio Severo exſule, qui ſordidae orignis, maleficae vitae, ſed orandi

1 *Feroci viro.*] Ex iis, quae mox et pluribus L. I. tradita ſunt, apparet, *ferociam* h. l. in bonam partem dici, de homine forti qui non timeat offenſiones potentum, libere dicat, quae indignitate ſua movent animum.

2 *Piſonemque gravius.*] Mendum arguunt multa. Primum, quod accuſator nemo expreſſus, ut ſolet. quod Tiberius ipſe incuſaſſe eum dicitur, inſolens Imperatori. quod pars accuſationis ſpreta dicitur, ut atrocior vero: quod non eveniſſet Principe accuſante. Ne quis dicat non legitimam accuſationem fuiſſe, tantum Principis mandatum: ecce addit, *Ceterorum receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam.* At reus recipi ſine accuſatore non potuit. Lego igitur, *Piſonem Q. Granius.* Granii Romae non ignoti iam inde a Lucilii aevo. apud quem Granius praeco: et infra lib. 6. Granius Marcianus, ſupra L. I. Granius Marcellus. *Lipſius.*

3 *Venenum eſſe.*] Quo fine? [illegible] ut Caeſari [illegible]: an potius ipſe [illegible]? atque in [illegible], [illegible] Senatumque [illegible]. Et apparet

ita mox factum, ac mortem ſumpſiſſe. *Lipſius.*

4 *Reus, neque peractus.*] h. e. ſed accuſatio, reo mortuo, non potuit ad exitum perduci, ut reus condemnaretur. hoc enim ſenſu haec aetas dixit *reum peragere* et ſecuta v. Budaeus ad Pand. p. m. 300. Sed Plinius ep. III, 9. IV, 30. 35. ter dixit pro *reum facere*: *Salvius Liberalis legatos graviter increpuit, tanquam non omnes, quos mandaſſet provincia, reos peregiſſent.* Atque ſic antiquiores dixere. Ovid. Triſt. I, 1, 24. *et peragar populi ore reus*: ubi male Ciofanus priori ſenſu capit: nam ſequitur, *nec, cave, defendas.* et ſic eſt etiam Pont. IV. ep. 6, 30. Valer. M. VI, 2, 4. ubi itidem male Voſſius. Livius IV, 42. etc. Non igitur ſimpliciter verum, quod Budaeus tradit.

5 *Caſſio Severo.*] Qui primus [illegible] [illegible] *Lipſius.*

6 Per

A.V. 777. A.C. 24. orandi validus, [6] per immodicas inimicitias, [7] ut iudicio iurati ſenatus Cretam amoveretur, effecerat: atque illic eadem actitando, recentia veteraque odia advertit; boniſque exutus, interdicto igni atque aqua, [8] ſaxo Seriphio [9] conſenuit.

22 Per idem tempus [1] Plautius Silvanus, praetor, incertis cauſſis, Aproniam coniugem in praeceps iecit: tractuſque ad Caeſarem ab L. Apronio ſocero, turbata

6 *Per immodicas inimicitias.*] Suſpectum. *Lipſius.*

7 *Ut iudicio iurati Senatus.*] Quod ſub Auguſto ei accidit, ſcriptis etiam liorique abolitis. Sueton. Calig. cap. 16. noſter ſupra, libro I. Ait, *iudicio iurati Senatus.* quod erat, cum Senatus Deum teſtem advocabat, ſe cenſiturum, quod e fide ſua reque publica videretur. Livius lib. 42. *Ut iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quaereret decerneretque.* Libro. 30. *Patres igitur iurati (ita convenerat) ita cenſuerunt, uti Conſules provincias inter ſe compararent.* Appianus libro 2. Civil. Τȣ́τȣ μόνȣ δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι, ᾔτȣν σφίσι ψῆφον ἀναδωθῆναι περὶ τȣ̃ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ. Tacitus hoc ipſo libro: *P. Suillium amovendum in inſulam cenſuit tanta contentione animi, ut et iureiurando obſtringeret e Rep. id eſſe.* Morem eum poſtea obtinuiſſe in omni Senatu, idque lege quadam Traiani, colligas ex Plinii verbis, l. v. Epiſtol. *Quinetium Dextrum, qui primus diverſum cenſuerat, perlata lege de Senatu habendo, iurare coegit e republica eſſe quod cenſuiſſet.* Grieci id vocabant ἱερὰν συμβȣλὴν: et formula eius eleganter expreſſa apud Xenophontem περὶ ἀναβάσεως Κύρȣ, l. v. in oratione Hecatonymi. Εἰ μὲν συμβȣλεύοιμι ἃ βέλτιςά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλὰ μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μή, τἀναντία αὕτη γὰρ ἱερὰ συμβȣλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. Sed is mos quando primum coepit? haud temere dixerim. Puto tamen Coriolani aevo, in cuius cauſſa Tribuni plebis volunt et impetrant, ut *Senatus iuratus ſententiam dicat, uti ſolet in conſeſſu iudicum,* Dionyſius ait, libro. 7. *Lipſius.*

8 *Saxo Seriphio.*] Vere, *ſaxo.* Vide Strabonem lib. 10. *Lipſius.*

9 *Conſenuit.*] Bene, *conſenuit.* Nam annis XXV. in exſilio haeſit. Euſebius Chronicis. *Caſſius Severus orator egregius 25. exſilii ſui anno, ſumma inopia, moritur: vix panno verenda contectus.* Lipſius.

1 *Plautius Silvanus.*] Similis at non eadem res narrata Quinctiliano lib. 7. cap. 3. *Id autem genus, de quo noviſſime dixi, non ſolum in ſcholis ſaepe tractatur, ſed etiam in foro. Nam id eſt in cauſſa Naevii Apruniani* (lego *Nonii Aproniani*) *ſolum quaeſitum, Praecipitatane eſſet ab eo uxor, an ſe ipſa ſua ſponte ieciſſet. Quam actionem equidem ſolam in hoc tempus emiſeram: quod ipſum feciſſe ſeiunctum iuvenili cupiditate gloriae fateor.* De hoc ipſo autem Plautio lapis, (ap. Grut. p. 403.

TI. PLAVTIO. M. F. M. N.
SILVANO. AELIANO
PONTIF. SODALI. AVGVSTALI.
III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI.
CAESARIS
LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Id eſt, *Triumviro auro argento aeri flando feriundo, Quaeſtori Tiberii Caeſ. Legato Legionis quintae.* Lipſius. Male lapidem ad hunc Silvanum referri, iam monuit Mercerus. Nam ille Veſpaſiani ad tempora vixiſſe dicitur. Non vidit Lipſius integrum titulum.

2 *Urgu-*

turbata mente reſpondit, tamquam *ipſe ſomno gravis, atque eo ignarus, et uxor ſponte mortem ſumpſiſſet.* Non cunctanter Tiberius pergit in domum, viſit cubiculum; in quo reluctantis et impulſae veſtigia cernebantur. Refert ad ſenatum, datiſque iudicibus, [2] Vrgulania, Silvani avia, pugionem nepoti miſit. Quod perinde creditum, quaſi principis monitu, ob amicitiam Auguſtae cum Vrgulania. Reus, fruſtra tentato ferro, venas praebuit exſolvendas. Mox Numantina, prior uxor eius, accuſata, *inieciſſe carminibus et veneficiis vecordiam marito,* inſons iudicatur. Is demum annus populum Romanum longo adverſum Numidam Tacfarinatem bello abſolvit. Nam priores duces, [1] ubi impetrando triumphalium inſigni ſufficere res ſuas crediderant, hoſtem omittebant: iamque [2] tres laureatae in urbe ſtatuae, et adhuc [3] raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxiliis, qui, [4] Ptolemaeo, Iubae filio, iuventa incurioſo, libertos regios, et ſervilia imperia [5] bello mutaverant. Erat illi praedarum receptor ac ſocius popu-

A. V. 777. A. C. 24.

23

 landi,

2 *Vrgulania.*] Vrgulanii in gente Plautia ſunt. Lapis: A. PLAVTIVS. M. F. VRGVLANIVS. et Suetonii Claudio Plautia Vrgulanilla, non Herculanilla eius uxor: quod recte monuit ex veteri libro Torrentius. *Lipſius.*

1 *Sibi impetrando.*] Corrigo, *ubi impetrando.* Lipſius. Cod. MS. *ſub:* quod quomodo ortum ſit, facile intelligi poteſt.

2 *Tres laureatae.*] Furii Camilli, L. Apronii, Iunii Blaeſi. De ſtatuis triumphalibus Plinius, et Tacitus in Agricola: *Igitur triumphalia ornamenta, et illuſtris ſtatuae honorem, et quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni iubet.* Lipſius.

3 *Raptabat Africam.*] Non, *reptabat,* ut vulgo. Alibi: *Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos.* Lipſius.

4 *Ptolemaeo Iubaè filio.*] Quem Caius poſtea interfecit. Sueton. c. 26. *Ptolemaeum regis Iubae filium conſobrinum ſuum (erat et is M. Antonii ex Selena filia nepos) interfecit.* Seneca de Tranquillitate: *Ptolemaeum regem Africae, Mithridatem Armeniae, inter Caianas cuſtodias vidimus. Alter in exſilium miſſus eſt: alter, ut meliore fide mitteretur optabat.* Ex verbis Senecae apparet dimiſſum Ptolemaeum, ſed per viam, iuſſu Caii, interfectum. *Lipſius.*

5 *Bello mutaverant.*] Maluerant bellum gerere, belli pericula ſubire, quam ſervili libertorum imperio ſubeſſe. Nam *ſervilia imperia* ſunt libertorum, quibus nimium poteſtatis permiſerat Ptolemaeus, et per contemtum ſervi vocantur, ut alibi apud noſtrum videbimus fieri.

6 Cum

Digitized by Google

A. V. 777. A. C. 24. landi, rex Garamantum; non ut [6] cum exercitu incederet, ſed miſſis levibus copiis, quae ex longinquo in maius audiebantur: ipſaque e provincia, ut quis fortunae inops, moribus turbidus, promptius ruebant, quia Caeſar, poſt res a Blaeſo geſtas, quaſi nullis iam in Africa hoſtibus, reportari nonam legionem iuſſerat: nec [7] proconſul eius anni, P. Dolabella, retinere auſus erat, iuſſa principis
24 magis, quam incerta belli, metuens. Igitur Tacfarinas, diſperſo rumore, *rem Romanam aliis quoque ab nationibus lacerari, eoque paullatim Africa decedere, ac poſſe reliquos circumveniri, ſi cuncti, quibus libertas ſervitio potior, incubuiſſent*, auget vires, poſitiſque caſtris, [1] Thubuſcum oppidum circumſidet. At Dolabella, contracto, quod erat militum, terrore nominis Romani, et quia Numidae peditum aciem ferre nequeunt, [2] primo ſui inceſſu ſolvit obſidium, locorumque opportuna permunivit: ſimul principes Muſulanorum, defectionem coeptantes, ſecuri percutit. Dein, quia pluribus adverſum Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non gravi, nec uno incurſu conſectandum hoſtem vagum; excito cum popularibus rege Ptolemaeo, quatuor agmina parat, quae [3] legatis aut tribunis data: et praedatorias manus

6 *Cum exercitu incederet.*] Verbum *incedendi* habet aliquam gravitatis ſignificationem, ut ſaepe monuerunt viri docti. Itaque eleganter dicitur de exercitus iuſti, et gravis armaturae, itinere. Similiter mox *inceſſus* dicitur, item III, 74.

7 *Proconſul eius anni P. Dolabella.*] Cuius memoriam in Illyrico ſervat lapis:

P. CORNELIO
DOLABELLAE. COS.
VII. VIRO. EPVLONI
SODALI. TITIENSI
LEG. PRO. PR. DIVI AVGVSTI
ET. TI. CAESARIS. AVGVSTI
CIVITATES. SVPERIORIS
PROVINCIAE. HILLYRICI.

Lipſius.

Proconſul eius anni.] Cod. MS. et Beroaldus, Alciatus, *Proconſule eius anni*, quod recepit Gronovius. ſed vereor, ne ultima littera orta ſit ex initiali ſequentis, et Tacitus dederit *proconſul*: quod ſenſiſſe videntur, qui a Beroaldo diſceſſerunt. adde ad II, 52. Et mirum, hic ſervaſſe Beroaldum ſcripturam Codicis, cum II, 52. non ſervarit.

1 *Thubuſcum opidum.*] *Mauritaniae Caeſarienſis. alias Tubuſuptus, et Succubae dictum. Lipſius.*

2 *Primo ſui inceſſu.*] *Sui*, ut otioſum plane et nulli uſui, Acidalius volebat mutari in *ſtatim*. Mallem et ipſe, ſi Codex ſcr. faveret, aut neceſſitas aliqua urgeret.

3 *Legatis aut tribb.*] Sic Codex ſcr. pro quo Beroaldus dedit *ac* ſine neceſſitate. non tot habebat legatos Dolabella, ut omnibus legatum praeponere poſſet. Itaque partim

manus delecti Maurorum duxere. ipſe conſultor aderat omnibus. Nec multo poſt adfertur, *Numidas apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam incenſum, cui nomen Auzea,* [1] *poſitis mapalibus conſediſſe;* [2] *fiſos loco, quia vaſtis circum ſaltibus claudebatur.* Tum expeditae cohortes alaeque, quam in partem ducerentur ignarae, cito agmine rapiuntur. Simulque coeptus dies, et concentu tubarum, ac truci clamore aderant ſemiſomnos in barbaros: [3] praepeditis Numidarum equis, aut diverſos paſtus pererrantibus. Ab Romanis confertus pedes, diſpoſitae turmae, cuncta proelio proviſa: hoſtibus contra, omnium neſciis, non arma, non ordo, non conſilium: ſed pecorum modo trahi, occidi, capi. Infenſus miles memoria laborum, et adverſum eludentes optatae toties pugnae, ſe quiſque ultione et ſanguine explebant. [4] Differtur per manipulos, *Tacfarinatem omnes, notum tot proeliis, conſectentur: non, niſi duce interfecto, requiem belli fore.* At ille, [5] deiectis circum ſtipatoribus, vinctoque

25 A. V. 777. A. C. 24.

partim legatis, partim tribunis dedit.

1 *Poſitis mapalibus.*] v. ad III, 74.

2 *Fiſos loco, quia vaſtis.*] Forte Tacitus ſcripſit, *qui vaſtis.* Gronovius. Crederem, ſi Cicero auctor eſſet, aut Livius. In Tacito et alia eiusmodi loca reperias, ubi τὸ *quia* durius dicatur. VI, 4. *Haterius invidioſior fuit, quia meditabatur.* et ſic ſexcenties.

3 *Praepeditis equis.*] Recte Freinshemius dictum iudicat pro compeditis. πεποδισμένυς appellat Xenophon loco per omnia huic ſimili. l. 3. παιδ. de Aſſyriis: πεποδισμένυς γὰρ ἔχυσι τοὺς ἵππυς ἐπὶ ταῖς Φάτναις· καὶ εἴτις ἐπ' αὐτὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππυς ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δὲ ἐπισάξαι. Atque eadem de Perſis lib. 3. ἀνάβ. οἴτε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ, τῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα, εἰ λυθείησαν Ab his igitur Perſis, progenitoribus ſuis (Salluſt. Iug. c. 18. vide) fortaſſis hunc morem retinuerunt Numidae. *Pedicam* appellare videtur reſpectu ad hanc rem Livius 21, 36. Haec *Freinshemius.*

4 *Differtur per manipulos.*] Sive imperium ducum, ſive cohortatio mutua militum. Imperium ducum voce diditur per exercitum. Dicitur et *dare teſſeram* apud Sueton. Galb. c. 6. item *ſignum dare* apud eundem.

5 *Dilectis circum.*] Mercerus *diſiectis.* Ego etiam ſtatim, *offuſis undique,* malim. *Lipſius.* Quin potius forſan *deiectis,* id eſt proſtratis. Sic Phaedrus fab. 32. *Super iuvencum ſtabat deiectum leo.* Martialis lib. I. ep. 60. *Non niſi deiecta paſcitur ille fera,* ex felici, ut puto, coniectura C. Barthii, ubi vulgo etiam *delecta.* Neque abeſt longe noſtri lib. 2, 20. *uxore deiecta plus potentiae oſtentando.* Gronovius. Hoc exprimendum curavi, pro *deletis,* quod

Digitized by Google

ctoque iam filio, et effuſis undique Romanis, ruendo in
26 tela, captivitatem haud inulta morte effugit. Iſque
A.V. finis armis impoſitus. Dolabellae petenti abnuit trium-
777. phalia Tiberius, [1] Seiano tribuens, ne Blaeſi, avuncu-
A.C. li eius, laus obſoleſceret. Sed neque Blaeſus ideo in-
24. luſtrior, et huic negatus honor gloriam intendit. Quip-
pe minore exercitu, inſignis captivos, caedem ducis, bellique confecti famam deportarat. Sequebantur et Garamantum legati, raro in urbe viſi, quos, Tacfarinate caeſo, perculſa gens, [2] et culpae neſcia, ad ſatisfaciendum populo Rom. miſerat. Cognitis dehinc Ptolemaei per id bellum ſtudiis, repetitus ex vetuſto mos, miſſuſque e ſenatoribus, qui ſcipionem eburnum, togam pictam, [3] antiqua patrum munera, daret, *regemque et ſocium atque amicum* appellaret.

27 Eadem aeſtate mota per Italiam ſervilis belli ſemina fors oppreſſit. Auctor tumultus [1] T. Curtiſius, quondam praetoriae cohortis miles, primo coetibus clandeſtinis, apud Brundiſium et circumiecta oppida; mox poſitis propalam libellis ad libertatem vocabat agreſtia per longinquos ſaltus et ferocia ſervitia: cum, velut munere Deum, tres biremes adpulere

quod nunc, e Pichenae coniectura, editos obtinet. Lectionem Cod. ſcr. *delectis* vitioſam eſſe, convenit. Pro eo haud dubie et elegantius eſt *deiectis*, quam *deletis*, etiamſi hoc quoque recte dicitur, ut infra c. 51. et ſcripturae Cod. convenientius. Sic II, 60. vidimus *delectus* in eodem codice eſſe pro *deiectus*. Nec diſplicet mox cum Lipſio legi *offuſis*. vid. tamen ad H. II, 70. de verbo *erumpere*.

1 *Seiano tribuens.*] Int. *hoc*: ne quis erret, non, *triumphalia*. Seiano, vel petenti, vel ſponte in hoc gratificari volebat.

2 *Et culpae neſcia.*] Imo, *culpae conſcia*. atque ita ſcribo. Nam ſupra ait, *praedarum receptorem et ſocium praedandi fuiſſe Garamantum regem, miſſis levibus copiis.* Non ergo extra culpam. *Lipſius.* Iac. Gronovius putat excidiſſe *non*: lenior Ryckii medela *nec culpae neſcia.*

3 *Antiqua patrum munera.*] Et valde quidem antiqua. Siquidem Porſenae regi ea miſſa lego apud Dionyſium l. v. (p. 303.) Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βυλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυῤῥηνῶν συνελθῦσα, ἐψηφίσατο Πορσίνᾳ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον καὶ σκῆπτρον, καὶ ϛέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα, ὑφ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμῦντο. Nec prius veſtigium, opinor, eius ritus. *Lipſius.* adde Liv. XXX, 15. ubi v. Drackenb.

1 *T. Curtiſius.*] Reineſius malebat *Curtilius*: quod nomen eſt apud Cicer. ad Att. XIX, 6. 10. noſtrum XIII, 56. et alibi. Itaque non diſplicet ea coniectura. vid. tamen ſupra ad c. 13.

2 *Calet*

Digitized by Google

adpulere ad uſus commeantium illo mari. Et erat iiſdem A. V.
regionibus Curtius Lupus Quaeſtor, cui provincia, vete 777. A. C.
re ex more, [2] Cales evenerat. Is, diſpoſita claſſiario- 24.

Y 4 rum

2 *Cales evenerat.*] Vtrum *Calles* hic legimus, an *Cales?* Si *Calles*, interpretor ex Suetonii loco in Iulio cap. 19. *Opera ab optimatibus data eſt, ut provinciae futuris Conſulibus minimi negotii, id eſt, ſilvae calleſque decernerentur.* Vt antiquitus quidem calles, (eo nomine intelligimus curam publicorum ſaltuum calliumque, in quibus pecora paſcebantur, aere aliquo conſtituto,) provincia Quaeſtorum fuerit: interdum et Conſulum, ſi bella nuſquam aut hoſtis. Sed nec *Cales* mihi diſpliceat: ut in eo oppido Quaeſtori fuerit ſedes. Sic enim in Livio lego, Piſas Conſulibus decretas, et, Tarentum Praetoribus: et lib. 25. *Nero praetor Sueſſulam ſortitur*, quibus opidorum nominibus, loca ſcio intellegi vicina. Veteri autem rep. ante Sullam, cum octo Quaeſtores eſſent, exque iis duo Militares, duo Vrbani: ſatis conſtat quatuor reliquos provincias in Italia, aut certe Sicilia habuiſſe: externis provinciis imperio nondum adiunctis. Eas puto ſic conſtituendas, (quid enim niſi arbitrium interponam in re caeca et obſcura?) Aquariam (vide Antiquas meas lib. 1. cap. 12. ſive Frumentariam, Oſtiae: cuius mentio Ciceroni pro Cn. Plancio, pro Muraena, et interrogatione in Vatinium teſtem: cui Quaeſtori ora tota maris inferi, ſubvectio frumenti res nautica, aliaque talia curae. Secundam Gallicam, Arimini. Meminit Suetonius in Claudio, c. 24. *Detracta Quaeſtoribus Oſtienſi et Gallica provincia, curam aerarii Saturni reddidit.* Video ibi virum doctum velle, *callium provincia:* erudite fateor et acute. et tamen ſuſtinet aſſenſionem meam Plutarchi locus Sertorio: quem Quaeſtorem deſignatum ait Galliae circumpadanae. Ταμίας, inquit, ἀποδείκνυται τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας. Tertiam Calibus, ad Vulturnum flumen. qui Quaeſtor tractui Campano Sidicinoque praefuit Brundiſium uſque. Eam non alio tibicine fulcire poſſum, quam hoc loco. Quartam adhuc quaero. niſi ſi fuerit in Sicilia Lilybaei. argumento, quod ea prima provinciarum facta: et quod etiam inferiori aevo cum miſſus illuc Praetor, ſemper in Sicilia duo Quaeſtores Syracuſanus et Lilybaetanus. *Lipſius.* *Calles* eſt ſcriptura Codicis MS. quam expreſſere Beroaldus, Rhenanus, Aldus, etc. reſtituit Ryckius, I. Gronovius, ſequitur Burmannus de Vectig. P. R. p. 107. Lipſianae edd. habent *Cales*, unde in alias venit, ſicque laudat Pighius Ann. T. I. p. 468. non probans eos, qui *Calles* emendent, quod *Cales* eſſet in edd. antiquis, quas non inſpexerat. Ceterum non dubitandum, quin Tacitus ſcripſerit *Cales.* Primo, non poteſt doceri, *ſilvas calleſque* fuiſſe ordinariam quaeſtoriam provinciam; quod eſſe debet, ſi Curtio quaeſtori ſorte evenerunt calles *e vetere more.* Extraordinaria autem illa provincia fuit decreta, cum res et neceſſitas poſtularet: unde Caeſari et Bibulo decreta. Neque tum extra ordinem data erat Curtio: quippe bello illo ſervili exorto, cum iam illam provinciam obtineret: nec quaeſtori bellum ſervile mandatum fuiſſet: multo minus ſine militibus, quos nullos eum habuiſſe planum eſt. Aliud eſt, calles provinciam habere, ut latronibus, paucis cum militibus, obviam eat; aliud bellum cum ſervis gerere, quod cum exercitu factum omni tempore: idque non videtur cogitaſſe Ryckius

A.V. 777. A.C. 24. rum copia, [3] coeptantem cum maxime coniurationem disiecit. Miſſuſque a Caeſare propere [4] Staius, tribunus, cum valida manu, ducem ipſum, et proximos audaciae, in urbem traxit, iam trepidam, ob multitudinem familiarum, quae gliſcebat immenſum, minore in dies plebe ingenua.

28 Iisdem conſulibus, miſeriarum ac ſaevitiae exemplum atrox, reus pater, accuſator filius, [1] nomen utrique

kius. Iam porro rem maritimam mandatam fuiſſe Curtio patet e ſequentibus. Nam qua ope opprimit ſervos? nempe per claſſiarios, quos ſub manu habebat. Ergo maritimam rem curavit et maritimam provinciam habuit: quae nulla alia eſſe potuit, quam Calena, quam appellari a Dione maritimam provinciam, obſervavit iam Pighius, etſi non indicato loco. Denique non raro librarii pro *Cales* ſcripſerunt *Calles:* veluti ap. Livium VIII, 16. XXIX, 15. ubi bene monet Drakenborchius, etiam alibi ſcribas ſic erraſſe. In noſtro etiam in aliis verbis haec littera duplicatur temere, ut in *Sillanus* pro *Silanus*, *molliri* pro *moliri*, in Guelf. in *callones*; *colloni* et ſexcentis aliis. Editor nuperus, Broterius defendit *calles*, ſed non explicat: repudiatque provinciam *Caleticam;* quam ſane nemo fando audivit, ut ipſe dicit. ſed *Calenam* nemo debet ignorare, quaeque a nobis hic ſatis demonſtrata eſt.

3 *Coeptantem cum maxime.*] Sic eſt in Cod. MS. et ſic Rhenanus, et Muretus legendum putabant, cum in editis eſſet *tum maxime*.

4 *Staius tribunus.*] Dubitant num, *Statius*, legendum ſit. nempe ob inſolentiam nominis *Staius:* quae etiam ap. Livium X, 20. fecit, ut librarii e *Staio* facerent *Statium*. Sed hoc nomen idoneis exemplis ibi vindicavit. I. Fr. Gronovius, quem vide. Reineſius putat eſſe *M. Staium Flaccum*, qui a V. 784. Duumvir Nolae fuit, ut tradit fragmentum faſtor. municipal. Nolae repertum, ap. Gruterum p. 1087. n. 1.

1 *Nomen Viri, Q. Vibius.*] Puto legendum totum locum, *reus pater, accuſator filius (nomen utrique Vibius Serenus) in Senatum inducti ſunt* quod poſtea firmatum a veteri lectione didici, quae eſt, *virique.* (ſive potius *utrique*, ſi Pichenae fides.). Nec male etiam coiverit hiulca alias oratio, traiectis verbis: *reus pater, accuſator filius in Senatum inducti ſunt. Nomen viri Q. Vibius Serenus, ab exſilio retractus.* Lipſius. Malebam: *reus pater, accuſator filius (nomen utriſque Quintis Vibiis Serenis) inducti ſunt.* Gronovius. Elegans, ſed non neceſſaria correctio, vid. ad V. 1. Sed in eo aliquid vidiſſe puto Pichenam, cum τὸ *ſunt* ſuſpectum habuit, idque hic, ut opinor, frigere ſentient, ſi qui, Taciti ſtilo adſueti, attendent. Quod vero id mutari vult in *ſenex*, non id quidem abſonum, ſed tamen non ſufficit loco conſtituendo. Clarum eſt, Tacitum primum loqui de utroque ſimul: deinde utriuſque habitum deſcribere: denique utriuſque dicta contraria memorare. Iam in altera parte deſideratur verbum; non enim poſſunt haec pendere ab *inducti ſunt*, propter verba *perorante filio*, nec commode haec particula incipit a verbis: *ab exilio retractus*. Igitur credo inſerendum eſſe *ſtabant*, quod latere puto in *ſunt*. *Stant* quidem et *ſunt* confundi multis exemplis conſtat. Si porro cum Iac. Gronovio legas *pater, orante filio*, de quo mox, et *praeparatus*, optime conformata prodibit

Digitized by Google

utrique Vibius Serenus, in ſenatum inducti ſunt. ab exi- A. V.
lio retractus, illuvieque ac ſqualore obſitus, et tum ca- 777.
tena vinctus, [2] perorante filio. Praeparatur adoleſcens A. C.
multis munditiis, alacri vultu. *ſtructas principi inſidias,* 24.
miſſos in Galliam concitores belli, index idem et teſtis dicebat; adnectebatque, *Caecilium Cornutum, praetorium, miniſtraviſſe pecuniam:* qui taedio curarum, et, quia periculum pro exitio habebatur, mortem in ſe feſtinavit. At contra reus, nihil infracto animo, obverſus in filium, quatere vincula, vocare *ultores deos, ut ſibi quidem redderent exſilium, ubi procul tali more ageret, filium autem quandoque ſupplicia ſequerentur.* Adſeverabatque, *innocentem Cornutum, et falſa exterritum. idque facile intellectu, ſi proderentur alii: non enim ſe caedem principis et res novas uno ſocio cogitaſſe.* Tum accuſator *Cn.* 29
Lentulum et Seium Tuberonem nominat; magno pudore Caeſaris, cum primores civitatis, intimi ipſius amici, Lentulus ſenectutis extremae, Tubero, defecto corpore, tumultus hoſtilis et turbandae Reip. arceſſerentur. Sed hi quidem ſtatim exempti. In patrem ex ſervis quaeſitum: et quaeſtio adverſa accuſatori fuit. qui ſcelere vecors, ſimul vulgi rumore territus, [1] *robur et ſaxum,* *aut*

dibit oratio: *ſtabant, ab exilio retractus, illuvieque ac ſqualore obſitus, et tum catena vinctus pater, orante filio: praeparatus adoleſcens multis munditiis, alacri vultu.* Verbum *ſtare* valde uſitatum in tali narratione apud noſtrum etiam. I, 25. *ſtabat Druſus ſilentium manu poſcens.* *Stabat* inſeri volebat etiam Acidalius, ſed ſervato τῷ *ſunt.*

2 *Perorante filio. Praeparatur adoleſcens multis munditiis.*] Audio virum magnum et meritis in litteras clarum Err. Memmium legere: *Perorante filio pater. Paratur adoleſcens.* Et rei et hominis cauſſa quis non comprobet. *Lipſius.* Magis placet Iac. Gronovii ſententia legentis *pater, orante filio.* etenim nondum perorabat filius, ſed orabat cauſſam: et deinde *praeparatus.*

1 *Robur et ſaxum.*] *Robur,* ait Feſtus, *in carcere is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robuſteis includebatur.* Livius XXXVIII. *Vt in carcere inſtar furis et latronis vir clariſſimus includatur, et in robore ac tenebris exſpiret, deinde ante carcerem nudus proiiciatur.* Plautus Paenulo:

Vos ego iam detrudam ad molas inde porro ad puteum atque robuſtum codicem.

Et alluſit per iocum idem Capteiveis:

At ego faciam ut pudeat, nam in ruborem te totum dabo.

ubi malim ſcribi, *in robur.* Nec tamen omiſerim, hic in Tacito, *Robur* videri potius ſupplicii locum, quam cuſtodiae. Valerius ita accepit, l. 6. cap. 3. *Quin-etiam*

Digitized by Google

A.V. 777. A.C. 24.

aut parricidarum poenas minitantium, ceſſit urbe. at retractus Ravenna, exequi accuſationem adigitur; non occultante Tiberio vetus odium adverſus exſulem Serenum. nam [2] poſt damnatum Libonem, miſſis ad Caeſarem litteris, exprobraverat, *ſuum tantum ſtudium ſine fructu fuiſſe;* addideratque quaedum contumacius, quam tutum apud aures ſuperbas, et offenſioni proniores. ea Caeſar octo poſt annos retulit, medium tempus varie arguens; etiam ſi tormenta pervicacia ſervorum contra eveniſſent. Dictis dein ſententiis, *ut Serenus more maiorum puniretur,* quo molliret invidiam, [1] interceſſit. Gallus Aſinius, *Gyaro aut Donuſa claudendum,* cenſeret. id quoque aſpernatus eſt, *egenam aquae utramque inſulam* referens, *dandoſque vitae uſus, cui vita concederetur.* ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus ſua manu ceciderat, actum *de praemiis accuſatorum abolendis, ſi quis maieſtatis poſtulatus, ante perfectum iudicium, ſe ipſe vita privaviſſet.* ibaturque in eam ſententiam, ni durius, contraque

etiam familiares Gracchorum, nequis reip. inimicis amicus eſſe vellet, de robore praecipitati ſunt. et Lucanus libro 2.

Saeva Tribunicio maduerunt robora tabo.

Itemque Calpurnius, ſcitus ſane declamator, Declamat. v. *Video carcerem publicum ſaxis ingentibus ſtructum, anguſtis foraminibus tenuem lucis umbram recipientem. In hunc coniecti, robur Tullianum proſpiciunt: et quoties iacentes ferrati poſtis ſtridor excitat, exanimantur et alienum ſupplicium aſpectando* (ita inibi lego) *ſuum diſcunt:* Ex quo clare diſcas robur hoc in Tulliano fuiſſe, id eſt carceris inferiore loco. Livius XXXIV. *Pleminius in inferiorem demiſſus carcerem eſt, necatuſque.* Lipſius. Immo *Tullianum* eſt *robur* ipſum, ut clare patet ex illo Calpurnii loco: quamquam ibi Pithoeus e vet. Cod. *robur Tullianumque* ut etiam eſt in ed. Burmanni. Sed etiam ſine hoc loco intelligi poteſt. *Robur* enim dictum Tullianum, quia roboreis parietibus, olim ſaltem, cinctum fuit. vide loci deſcriptionem apud Salluſt. Catil. 55. et ibi Cortium. Per *Saxum* intelligitur mons Tarpeius, unde praecipitati facinoroſi.

2 *Poſt damnatum Libonem.*] At in damnatione Libonis nulla mentio huius Sereni, nullae partes. *Lipſius.* at vid. II, 30.

1 *Interceſſit. Gallus Aſinius.*] Vulgo vitioſa diſtinctio. Scribe totum locum, *interceſſit. Gallus Aſinius G. a. D. claudendum cenſere.* id eſt: cenſebat. Intercedendi Aſpernandique verba ad Caeſarem ipſum referenda ſunt, qui iure Tribuniciae poteſtatis interceſſit decreto, invidiae minuendae. *Lipſius.* Vt nunc editur, habet Cod. Ms. auctore Pichena. Sed ſic aliquid deeſt, velut *cum,* quod videbatur Mureto et Ryckio. An *cenſuerat* fuit? Illud autem plane non neceſſarium, cum Freinshemio coniicere mox pro *aut, Cotta.*

1 *Socor-*

Digitized by Google

contraque morem ſuum, palam pro accuſatoribus, Cae- A. V.
ſar, *irritas leges, Remp. in praecipiti*, conqueſtus eſſet: 777.
ſubverterent potius iura, quam cuſtodes eorum amoverent. A. C. 24.
Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, et poenis quidem nunquam ſatis coërcitum, per praemia eliciebantur. His tam adſiduis, tamque maeſtis, 31
modica laetitia interiicitur, quod C. Cominium, equitem Romanum, probroſi in ſe carminis convictum, Caeſar precibus fratris, qui ſenator erat, conceſſit. Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum, et quae fama clementiam ſequeretur, triſtiora malle. neque enim [1] ſocordia peccabat; nec occultum eſt, quando ex veritate, quando adumbrata laetitia, facta imperatorum celebrentur. quin ipſe, [2] compoſitus alias, et velut eluctantium verborum, ſolutius promptiuſque eloquebatur, quotiens ſubveniret. At [3] P. Suilium, quaeſtorem quondam Germanici, cum Italia arceretur, *convictus*, pecuniam [4] ob rem iudicandam cepiſſe, *amovendum in inſulam* cenſuit, tanta contentione animi, ut et iurando obſtringeret, *e repub. id eſſe.* Quod aſpere acceptum ad praeſens, mox in laudem vertit, regreſſo Suilio: quem vidit ſequens aetas praepotentem, venalem, et Claudii principis amicitia diu proſpere, nunquam bene uſum. Eadem poena in Catum Firmium ſenatorem ſtatuitur, *tamquam falſis maieſtatis criminibus ſororem petiviſſet.* Catus, ut retuli, Libonem inlexerat inſidiis, deinde [5] indicio

1 *Socordia peccabat.*] Socordia noſtro fere eſt ſtultitia, inſcitia, etiam ſtupor, dementia. adde mox c. 35. extr. 39. init.

2 *Compoſitus et velut eluctantium verborum.*] Alias ita loquebatur, ut difficultas quaedam dicendi appareret, ut viderentur verba cohiberi, nec libere prodire poſſe.

3 *P. Suilium. Quaeſtorem.*] Gloriatur ipſe in oratione contra Senecam: *Se Quaeſtorem Germanici; illum domus eius adulterum fuiſſe.* Lipſius.

4 *Ob rem iudicandam.*] Sic MS. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus, Seb. Gryphius, Lipſius (in iis exemplis, quae inſpexi.) Id mutatum, operarum vitio, ut opinor, ſeu correctoris, cui notius *ob rem iudicatam*, maleque defenſum a Ryckio. Reſtituit recte Iac. Gronov.

5 *Indicio perculerat.*] Vertranius malebat *iudicio*, probabili coniectura. nam Cato *iudicium* tribuitur diſerte II, 27. Quia etiam inter accuſatores fuit c. 30. et, quia occaſionem dedit indicio in Libonem habendo, poteſt ſane *iudicio perculiſſe* utcunque defendi. Sed *indicio* tamen melius, et ſic laudat

Digitized by Google

indicio perculerat. eius operae memor Tiberius, ſed
alia praetendens, exſilium deprecatus eſt: quo minus
32 ſenatu pelleretur, non obſtitit. Pleraque eorum, quae
A.V. retuli, quaeque referam, parva forſitan et levia me-
777. A.C. moratu videri, non neſcius ſum: ſed nemo Annales
24. noſtros cum ſcriptura eorum contenderit, qui [1] veteres
populi Romani res compoſuere. Ingentia illi bella, ex-
pugnationes urbium, fuſos captoſque reges, aut ſi quan-
do [2] ad interna praeverterent, diſcordias conſulum ad-
verſum tribunos, agrarias frumentariaſque leges, ple-
bis et optimatium certamina, libero egreſſu memora-
bant. [3] Nobis in arto et inglorius labor. Immota quip-
pe, aut modice laceſſita pax, maeſtae urbis res, et prin-
ceps proferendi imperii incurioſus erat. Non tamen ſi-
ne uſu fuerit, introſpicere illa, primo aſpectu levia, ex
33 quis magnarum ſaepe [4] rerum motus oriuntur. Nam
cunctas nationes et urbes populus, aut primores aut ſin-
guli regunt: [1] delecta ex his et conſociata Reipub. for-

ma

dat haec verba Gronovius ad c. 59. Itaque etiam praetuli.

1 *Veteres pop. R. res.*] Freinshemius ex I, 2. malebat *veteris*, probante Ryckio. Sic VI, 42. *veterum regum honores.* At contra III, 3. *diurna actorum ſcriptura*, pro *diurnorum a. ſ.* ubi vide. Vtrumque recte dici poteſt.

2 *Ad interna praeverterent.*] Vel, redirent, tanquam a peregrinatione: nam multis locis verbum hoc ſic capere licet, unde etiam ap. Plin. V. ep. 15. Oodex *revertor:* vel interna potius tractarent. Horat. Sat. I, 3, 38. *illuc praevertamur.* v. Gronov. ad Plin. XXVIII, 8. Cort. ad Plin. V, 15.

3 *Nobis in arto.*] E Virgil. 4. Georg. *In tenui labor, at tenuis non gloria*, ductum Muretus notavit.

4 *Rerum motus oriuntur.*] Lego, *moni'tus oriuntur.* Non enim ullos motus ex accuſatione aliiſque talibus oriri vult: ſed rerum ſalubrium exempla monitioneſque. Qui revera pulcherrimus hiſtoriae fructus. *Lipſius.* Probat Freinshemius. Sane ſequentia docent, hoc aut ſimile quid requiri. Planius enim haec mox explicantur. vid. ad II, 53.

1 *D:lecta ex his etc.*] Senſum eſſe arbitror eum, quem Freinshemius putavit: civitatem, quae ſit ex his tribus mixta et temperata, ut omnium commoda complectatur, incommoda vitet, facilius laudari et optari, quam inveniri, et ſi uſpiam ſit, diuturnam eſſe non poſſe. Neque dubito, Tacitum in animo habuiſſe cum alios politicos, tum Polybium, qui L. VI. c. 9. ſqq. Romanam remp. laudat hoc nomine, quod omnium illarum trium formarum commoda complexa ſit, ritatis ſingularum vitiis, eamque ſolam rempublicam perfectam eſſe dicit, quae ſit e tribus iſtis temperata. Talem autem formam vocat primo *delectum ex illis tribus*, nempe qua partes ſuas: quae fiat, ut Longinus, quanquam

in alia

Digitized by Google

ma, laudari facilius, quam evenire, vel, ſi evenit, haud diuturna eſſe poteſt. Igitur, ut olim, plebe valida, vel, cum patres pollerent, noſcenda vulgi natura, et quibus modis [2] temperanter haberetur, ſenatuſque et optimatium ingenia qui maxime perdidicerant, callidi temporum, et ſapientes credebantur: ſic, converſo ſtatu, [3] neque alia re Ramana, quam ſi unus imperitet, haec conquiri tradique in rem fuerit: quia pauci prudentia honeſta ab deterioribus, utilia ab noxiis diſcernunt; plures aliorum eventis docentur. [4] ceterum ut profutura, ita minimum oblectationis adferunt. nam ſitus gentium, varietates proeliorum, clari ducum exitus [5] retinent ac redintegrant legentium animum: nos ſaeva iuſſa, continuas accuſationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium,

A. V. 777. A. C. 24.

In alia re, dicit, ἐκλογῇ τῶν λημμάτων καὶ συνθέσει. In altero verbo dubitatio eſt. Codex ſcr. habet *conſciata*, unde Beroaldus fecit *conſtituta*, quod ſecuti ſunt omnes editores. Iac. Gronovius autem putabat, Tacitum dediſſe *concinnata*; ita edere non auſus. Ego autem non dubitavi edere *conſociata*, unde *conſciata* ortum eſſe, clarum eſt. Sic e *ſociorum* ſaepe in libris factum eſt *ſuorum*, non alia de cauſſa, quam quod ſcriptum eſſet *ſciorum*. vid. Drakenb. ad Livium XXIII, 16. contra e *conſciorum* in MS. Guelf. XV, 59. factum eſt *conſociorum*. *Conſociare* eſt *coniungere*, quocum verbo ſaepe iungit Cicero. Ita fit reſpublica, quae conſtat e trium formarum bonis delectis et in unum conſociatis et coniunctis. Ap. Cic. ad Div. III, 3. *conſociatiſſima* voluntate bene edidit Victorius: alii inde fecere *conſtantiſſima*. Liv. XXIV, 24. rem *conſociatam* — incaute aperit, pro compoſitam et conſtitutam de coniuratione, conſilio plurium. Recepere hanc lectionem editores Franc.ci.

2 *Temperanter haberetur.*] Ita tractaretur, ut neque irritaretur ſaevitia, inſolentia, acerbitate, neque aſſentando corrumperetur.

3 *Neque alia rerum.*] Emendavi, *neque alia re Rom.* Rem Romanam hoc ſenſu non ſemel dixit. *Lipſius.* Probant hanc emendationem Acidalius, Freinshemius, qui tamen etiam vulgatum explicari poſſe putat. Ryckius malebat *neque alio rerum*, ut referretur ad *ſtatu*. Sed hunc modum loquendi, ſive hanc ſtructuram verborum duriſſimam eſſe, quivis ſentiat. Ego Lipſium ſequor. Scriptum fuit *alia re rom.* inde natum vitium. Senſus eſt: etſi non in regno vivimus, nec regem habemus, ſed civitatem et rempublicam: tamen forma reip. adminiſtrandae, quae nunc eſt, nil differt a regno, niſi nomine.

4 *Ceterum ut profutura.*] Dixit idem Thucydides: Καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται. *Lipſius.*

5 *Retinent etc.*] Videtur in animo habuiſſe locum e nobili Ciceronis epiſtola ad Luccei. V. 12. *Varietas in ſcribendo, plena cuiusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo retinere poſſit.*

6 Et

Digitized by Google

A. V. 777. A. C. 24. centium, [6] et eaſdem exitu cauſſas coniungimus; [7] obvia rerum ſimilitudine, et ſatietate. Tum, quod antiquis ſcriptoribus rarus obtrectator, neque refert cuiuſquam, Punicas Romanaſve acies laetius extuleris: at multorum, qui, Tiberio regente, [8] poenam vel infamiam ſubiere, poſteri manent. utque familiae ipſae iam exſtinctae ſint; reperies, qui, ob ſimilitudinem morum, aliena malefacta ſibi obiectari putent. etiam gloria ac virtus infenſos habet, [9] ut nimis ex propinquo diverſa arguens. Sed ad incoepta redeo.

34 A. V. 778. A. C. 25. Cornelio Coſſo, Aſinio Agrippa coss. Cremutius Cordus poſtulatur, novo ac tunc primum audito crimine, *quod, editis annalibus, laudatoque M. Bruto,* [2] *C. Caſſium* Romanorum ultimum *dixiſſet.* Accuſabant [3] Satrius Secundus et Pinarius Natta,

6 *Et eaſdem exitu cauſſas.*] Id eſt, pares exitus a paribus cauſſis. Paſſim damnati, ob ſuſpiciones, delationes: innocentes, aut illuſtres. Vidi qui legeret, *eaſdem exitii*. Lipſius. Is eſt Pichena. Sed ſequentia reclamant.

7 *Obvia rerum ſimilitudine.*] In quibus rebus ſimilitudo perpetua celeriter ſacietatem affert legentibus.

8 *Poenam vel infamiam.*] Cod. ſcr. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus cet. habent *infamias*: idque reſtituit Iac. Gronovius. Lipſianae *infamiam:* data opera, an caſu, et lapſu operarum, neſcio. Ceterum verum puto: eaque de cauſſa retinui. Scriptum fuit *infamiā:* adhaeſit litera *s* ex initio ſequentis verbi. Non me moveret alias pluralis, etſi nullum aliud exemplum in hoc verbo occurrit, quo alias argumento uti ſolent libenter viri docti. Sed Tacitus dixiſſet opinor etiam *poenas*.

9 *Vt animus ex propinquo.*] Legam, *ut nimis ex prop.* Si laudes nuperam virtutem, offendis: at de antiquis, ferre poſſumus, ut aevo diſſitis, et oggerere, *Aliud ſaeculum* fuiſſe. At ſi propinqua laudes, arguis et uris qui diſſimiles. Si voles etiam, *ut animos ex propinquo*, non refutem. *Lipſius.* Sic etiam Mureto placebat: recepit Pichena.

1 *Ad incoepta.*] Sic reperi in edd. omnibus. Cod. ſcr. habet *ancepto*, quod Iac. Gronovius putat factum ex *ad coepta*.

2 *C. Caſſium Romanorum ultimum.*] Hoc quidem Bruti ipſius elogium fuit de Caſſio iam mortuo: publiceque dixit: Ἔσχατον ἄνδρα Ῥωμαίων τὸν Κάσσιον. Plutarchus in Bruto. Inde ergo magnificam eam vocem Cremutius ſumpſit. Neque aliter *Romanus quiſpiam Philopoemenem laudans, Vltimum Graecorum dixit:* quod in eodem Plutarcho leges. At in ſimilem ſententiam de Bruto, et ad Brutum, Lucanus canit:

O decus imperii, ſpes o ſuprema Senatus,
Extremum tanti generis per ſaecula nomen.

Lipſius. Suetonius Tib. 61. Brutum et Caſſium ab eo *ultimos Romanorum* vocatos dicit.

3 *Satrius Secundus, et Pinarius Natta.*] Alterius mentio Senecae, in Conſolatione ad Martiam huius Cremutii filiam c. 22.: *Propone,* inquit,

ta, Seiani clientes: id perniciabile reo, et Caeſar truci vultu defenſionem accipiens; quam Cremutius, relinquendae vitae certus, in hunc modum exorſus eſt: *Verba mea P. C. arguuntur: adeo factorum innocens ſum. Sed neque haec in principem, aut principis parentem, quos lex maieſtatis amplectitur: Brutum et Caſſium laudaviſſe dicor: quorum res geſtas cum plurimi compoſuerint, nemo ſine honore memoravit. Titus Livius, eloquentiae ac fidei praeclarus in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut* Pompeianum *eum Auguſtus appellaret: neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum, nuſquam* [4] latrones et parricidas, *quae nunc vocabula imponuntur, ſaepe ut inſignis viros nominat.* [5] *Aſinii Pollionis ſcripta egregiam eorundem memoriam tradunt. Meſſalla Corvinus, imperatorem ſuum Caſſium praedicabat: et uterque* [6] *opibuſque atque honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro, quo Catonem coelo aequavit, quid aliud dictator Caeſar, quam reſcripta oratione, velut apud iudices, reſpondit? Antonii epiſtolae, Bruti conciones, falſa quidem in Auguſtum probra, ſed multa cum acerbitate habent: carmina Bibaculi et Catulli, referta contumeliis Caeſarum leguntur: ſed ipſe divus Iulius, ipſe divus Auguſtus, et tulere iſta, et reliquere; haud facile dixerim, moderatio-* A. V. 778. A. C. 25.

ne

inquit, *illud acerbiſſimum tibi tempus, quo Seianus patrem tuum clienti ſuo Satrio Secundo congiarium dedit. Iraſcebatur illi ob unum aut alterum liberius dictum: quod tacitus ferre non poterat, Seianum in cervices noſtras non imponi quidem, ſed deſcendere.* ſcribo, *eſcendere.* id eſt, pedetentim et per gradus Imperatorem fieri. *Lipſius.*

4 *Latrones et parricidas.*] Adſpexit ad has ſervilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeii caede:

— *ſcelus hoc quo nomine dicent,*
Qui Bruti dixere nefas?

Qui poëta ubique tam liberi, imo licentis ſtili, in Principes eſt, ut mirer ea ſcripta ſub Principe, et quidem tali. *Lipſius.*

5 *Aſinii Pollionis ſcripta.*] Qui 17. libros Hiſtoriarum ſcripſit, auctore Suida. Citat Suetonius, et alii. *Lipſius.*

6 *Opibuſque.*] Acidalius τὸ *que* deleri vult, ne tribus verbis ter concurrat ingratius. Potuit etiam Tacito tale quid excidere, cum aliis exciderit, haud paullo ſtudioſioribus ſuavitatis, Ciceroni et Livio. Cic. pro Quint. c. 11. *qui, quia, quod nunquam debitum eſt.* Nat. D. I, 20. *qui, quia, quem ad modum natura* etc. vid. plura in Diatribe noſtra *de grata negligentia Orationis.* Mox in *quid aliud* intellige *fecit*, ellipſi graecis et latinis frequenti.

7 Nam-

Digitized by Google

ne magis, an ſapientia. [7] *namque ſpreta exoleſcunt: ſi*
35 *iraſcare, adgnita videntur. Non attingo Graecos, quo-*
A. V. *rum non modo libertas, etiam libido impunita: aut, ſi*
778. *quis advertit, dictis dicta ultus eſt. Sed maxime ſolutum*
A. C. *et ſine obtrectatore fuit, prodere de iis, quos mors odio aut*
25. *gratiae exemiſſet. num cum armatis Caſſio et Bruto, ac Philippenſes campos obtinentibus, belli civilis cauſſa, populum per conciones incendo?* [1] *an illi quidem,* [2] *ſeptuageſimum ante annum perempti, quo modo imaginibus ſuis noſcuntur,* [3] *quas ne victor quidem abolevit, ſic partem memoriae apud ſcriptores retinent? ſuum cuique decus poſteritas rependit: nec deerunt, ſi damnatio ingruit, qui non modo Caſſii et Bruti, ſed etiam mei meminerint.* Egreſſus dein ſenatu, [4] vitam abſtinentia finivit. [5] libros

7 *Namque ſpreta exoleſcunt.*] Muretus leg. *Nam quae ſpreta exoleſcunt.*

1 *An illi quidem.*] Pichena, *at illi quidem*, interrogationis nota in verbo *retinent* deleta. Sic et Boxhornius. Male. nam τὸ *Num* ſupra ea vi eſt, qua *Vtrum*: itaque hoc alterum eſt duorum, quae interrogare inſtituit. *Gronovius.*

2 *Septuageſimum ante annum.*] Rotundum numerum poſuit, non verum, qui erat 66. Facilis ſupputatio. Nam bellum Philippenſe anno urbis DCCXI. at nunc annus DCCLXXIIX. *Lipſius.*

3 *Quas nec victor quidem abolevit.*] Genus mendi, quod paſſim inſedit, et iam dudum nimis ſecure doctis hominibus tranſmittitur. Scribe: *quas ne victor quidem abolevit.* Gronovius. Ab hoc tempore plurimis in locis mendum hoc auctoritate Codd. ſublatum. v. copioſiſſimum exemplis Drakenb. ad Livium I, 10. et quos ille laudat. cf. infr. H. II, 76. 79. 82. etc. Hic et ubique in Tacito correximus, ubi nondum ab ſuperioribus editoribus factum.

4 *Vitam abſtinentia finivit.*] Diſtincte totam hiſtoriam Seneca (l. c.): *Vſus itaque balneo, et quo plus imponeret, in cubiculum ſe quaſi guſtaturus contulit: et dimiſſis pueris, quaedam per feneſtram, ut videretur ediſſe, proiecit a caena. Deinde quaſi* (corrupta interpunctio ab ignaris moris priſci, ſcribe, *proiecit. A caena deinde quaſi.* Mos vulgo obtinebat ut in balneo, aut ſtatim poſt balneum aliquid ſumerent, quod vocabant Guſtare et Guſtum, et deinde nihilominus venirent ad legitimam caenam) *iam ſatis in cubiculo ediſſet, abſtinuit: alteroque die et tertio idem fecit. Quarto ipſa infirmitate corporis faciebat indicium. Cognito conſilio eius, publica voluptas erat, quod e faucibus avidiſſimorum luporum educeretur praeda. Accuſatores, Seiano auctore, adeunt conſulum tribunalia: queruntur mori Cordum, ut interpellarent quod coegerant. Adeo illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quaeſtione, an mortis rei perderentur. Dum deliberatur, dum accuſatores iterum adeunt, ille ſe abſolverat.* Quem locum eo libentius adſcripſi; ut ab aliis depoſitum emendarem. Corruptum enim illud, *an mortis rei perderentur:* et ad Oedipum relegat nos Pintianus. In libro manuſcripto legi, *proderentur.* itaque cum

[5] libros per aediles cremandos cenſuere patres; ſed manſerunt, [6] occultati et editi. Quo magis ſocordiam eorum inridere libet, qui praeſenti potentia credunt exſtingui poſſe etiam ſequentis aevi memoriam. Nam contra, punitis ingeniis, gliſcit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eadem ſaevitia uſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriam peperere. Ceterum poſtulandis reis tam continuus annus fuit, ut feriarum Latinarum diebus, [1] Praefectum urbis, Druſum, [2] auſpicandi gratia tribunal

A. V. 778. A. C. 25.

36

cum adſeveratione emendo, *ne morte rei prohiberentur*. Probat ipſe Seneca, ſtatim: *Fles quod quemquam tuorum mori neceſſe fuit? Paene nos licuit.* Lipſius.

5 *Libros per Aediles.*] Alias id per Triumviros factum. In vita Agricolae, 2. *Delegato Triumviris miniſterio, ut monumenta clariſſimorum ingeniorum in comitio ac foro urerentur.* alias per praetorem. Valerius: *Graecos Numae libros L. Petillius Praetor urbanus ex auctoritate Senatus per victimarios igne facto in conſpectu populi cremavit.* Primus Romanorum hanc ingenii ſui poenam ſubiit Labienus. Vide pulchra apud Senecam patrem lib. 5. Controv. initio. *Lipſius.*

7 *Occultati, et editi.*] Occultati a filia, et ab eadem poſtea editi. Itaque nihil muto. Vertranio tamen placet, *et abditi.* Non moris Tacito, bina verba ponere eiusdem rei. Vide Senecae 1. caput Conſolat. ad Marciam. Scripſerat hic Cremutius bella civilia et res Auguſti: extantque fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in Suaſoria Senecae de morte Ciceronis. *Lipſius.* Recte Vertranii coniecturam repudiat Lipſius. Sed vide, an potius legendum ſit *redditi.* Seneca Conſol. ad Marc. c. 1. *Ingenium patris tui in uſum hominum reduxiſti, et a vera illum vindicaſti morte ac reſtituiſti in publica monimenta libros, quos vir ille fortiſſimus ſanguine ſuo ſcripſerat.* Certe iamdudum editi fuerant, nunc reſtituti. Adiuvat coniecturam etiam alius noſtri locus XVI, 5. *diſſimulatum ad praeſens et mox redditum odium:* ubi tamen Groslotius malebat *editum.* Fruſtra. Broterius hanc correctionem meliorem iudicat Vertraniana, ſed acumine carere. Quod acumen intelligat, non dicit.

1 *Praefectum urbis Druſum.*] Capio Druſum Germanici filium. Moris enim, ut Latinarum diebus praeficeretur urbi adoleſcens aliquis ex prima nobilitate. Dico adoleſcens, quoniam, ut Mutius ait, *ex ea aetate praefectus fiat, quae non ſit Senatoria.* apud Agell. 14. cap. ult. Dio tamen indicare videtur ab Auguſto id inſtitutum, lib. 49. Ἐν δὲ ταῖς ἀνοχαῖς αἱρετοὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πολίαρχοι παῖδες ἄνηβοι ἐξ ἱππέων, ἀλλ' οὐκ ἐκ βουλευτῶν γεγονότες ἦρξαν. Ita et Nero Praef. urbi a Claudio, Sueton. cap. 7. *Lipſius.* *Vrbis* eſt in Cod. ſcr. et edd. vett.

2 *Auſpicandi gratia.*] Moris, ut quicunque munus aut magiſtratum caperent, primo eius die leviter aliquid delibarent, auſpicii ſaltem cauſſa. Aſconius ad illud Ciceronis in Verrem. *Qui auſpicato a Chelidone ſurrexiſſet:* *Auſpicari dicuntur ineuntes magiſtratus: et quia Chelidon, id eſt hirundo, urbem frequentat, facete urbanam provinciam Chelidonis auſpicio meretricis dicit eſſe ſuſceptam.* Itaque appellabant primum illum, Auſpicalem

Digitized by Google

A. V. 778. A. C. 25. tribunal ingreſſum, adierit Calpurnius Salvianus in Sex. Marium. [3] quod a Caeſare palam increpitum, cauſſa exſilii Salviano fuit, [4] Obiecta publice Cycicenis [5] *incuria caerimo-*

Auſpicalem diem. Panegyriſtes: *Illum tamen primum Conſulatus tui auſpicalem diem tacitus praeterire nullo modo poſſum: quo tu ſolus omnium conſecutus es, ut quod tempus antea incipiendis tantummodo rebus aptum eſſe videbatur, tunc primum potuerit ſufficere peragendis, unoque ſol curriculo et officia te Conſulis inchoantem videret, et imperatoris implentem.* Non alia fax clarior ad hunc ritum. et bene ait, incipiendis rebus: quia tantum leves quaedam et tralaticiae cauſſæ proponi ſolent, dicis gratia. Suetonius Nerone: *Auſpicatus et eſt iuriſdictionem Praefectus urbi* (ita lego, non, *praefecti urbis*) *ſacro Latinarum, celeberrimis patronis non tranſlaticias: ut aſſolet, et breves, ſed maximas plurimasque poſtulationes certatim ingerentibus: quamquam interdictum a Claudio eſſet.* Nec magiſtratus ſolum, ſed etiam privati homines vulgo Kal. Ianuariis artes ſuas, religionis ominiſque cauſſa auſpicabantur. Ovidius.

Tempora commiſi naſcentia rebus agendis,
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.

Seneca epiſtola 84. *Ille tantus Pſychrolutes, qui Kal. Ianuariis in Euripum ſaltabam: qui anno novo, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic auſpicabar in Virginem deſilire.* Suetonium eodem traho, Nerone, cap. 46. *Kal. Ianuariis auſpicanti, Sporus anulum muneri obtulit, cuius gemmae ſculptura erat Proſerpinae raptus.* Illud proprium ſtudioſis, ut auſpicarentur lucubrationes ſuas nocturnas, ut opinor, Volcanalibus ipſis. Apparet ex Plinii verbis epiſt. ad Macrum de avunculi ſui vita ſtudiiſque: *Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi cauſſa, ſed ſtudendi.* Vulcanalia autem 9. Kal. Septembres. *Lipſius.* Videtur *auſpicandi* verbum aliter h. l. dictum, quam putat Lipſius: nempe non de eo, quod boni ominis cauſſa initio cuiuſque magiſtratus faciebant, ſed de initio iuriſdictionis, et primo gradu honorum gerendorum et reip. capeſſendae. Solebant Principum liberi et nepotes ab hac praefectura auſpicari, h. e. initium facere honorum et reip. adminiſtrandae. Patet e loco Suetonii in Ner. c. 7. *Auſpicatus eſt et iuriſd. Praef. Urbi etc.*

3 *Quod a Caeſare palam increpitum.*] Iure, quia, ut dixi, non ſeriae cauſſae, ſed leves quaedam tunc agi ſolitae: multo minus capitales, et ominis ſaevi ac ſcaevi. *Lipſius.*

4 *Obiecta publice Cyzicenis.*] Publice referendum ad *Cyzicenis* non ad *obiecta:* exquiſite pro *Cyzicenae civitati.* vid. Suetonium in nota proxima. Sic contrario ſenſu *privatim:* Cicero: *nulla me privatim iniuria pepulit.*

5 *Incuria caerimoniarum Divi Auguſti.*] Quod fanum honori eius coeptum non perfeciſſent, et quod cives quoſdam Rom. in vincla habuiſſent. Dio et Suetonius cap. 37. *Cyzicenis, in cives Rom. violentius quaedam auſis, publice libertatem ademit, quam bello Mithridatico meruerant.* Ademerat ſane Cyzicenis libertatem et Auguſtus, ob cives item Rom. flagris caeſos: ſed mox reſtituit. uti apud Dionem reperies lib. 54. actis anni 734. et 740. Strabo lib. 12. Cyzicum liberam fuiſſe ait ſuo etiam aevo.

caerimoniarum divi Auguſti, additis *violentiae criminibus* A. V.
adverſum cives Romanos. et amiſere libertatem, quam 778.
bello Mithridatis meruerant circumſeſſi, nec minus ſua A. C.
conſtantia, quam praeſidio Luculli, pulſo rege. At 25.
Fonteius Capito, qui proconſul Aſiam curaverat, abſolvitur, comperto, ficta in eum crimina per Vibium Serenum. neque tamen id Sereno noxae fuit; quem odium publicum tutiorem faciebat, [6] nam ut quis diſtrictior accuſator, velut ſacroſanctus erat: leves, ignobiles, poenis adficiebantur. Per idem tempus Hiſpania ulterior, 37
miſſis ad ſenatum legatis, oravit, *ut exemplo Aſiae delubrum Tiberio matrique eius exſtrueret.* qua occaſione Caeſar, validus alioqui ſpernendis honoribus, et reſpondendum ratus iis, quorum rumore arguebatur, *in ambitionem flexiſſe,* huiuſcemodi orationem coepit. *Scio P. C. conſtantiam meam a plerisque deſideratam, quod Aſiae civitatibus, nuper idem iſtud petentibus, non ſim adverſatus. ergo et prioris ſilentii defenſionem, et quid in futurum ſtatuerim, ſimul aperiam. Cum [1] D. Auguſtus ſibi atque urbi Romae templum apud Pergamum ſiſti non prohibuiſſet; qui [2] omnia facta dictaque eius vice legis obſervem,*

aevo. ex quo vides magnum illum ſcriptorem deſiiſſe vivere aut ſcribere, ante hunc Tiberii annum. *Lipſius.*

6 *Nam ut quis diſtrictior.*] Plane ex illo Salluſtiano oraculo, ſub Tyrannis: *Quam quiſque peſſime fecit, tam maxime tutus eſt.* Lipſius. *Diſtrictus* eſt acerbus, ſaevus, gravis, ut recte Freinshemius.

1 *Divus Auguſtus ſibi.*] Exemplum huius adulationis a Perſis, de quibus apud Q. Curtium poſtremus ſervorum Cleo: *Perſas non ſolum pie, ſed etiam prudenter reges ſuos inter deos colere: maieſtatem enim imperii, ſalutis eſſe tutelam.* Eadem Auguſto mens, ſed ut leniret invidiam, non ſibi ſoli permiſit templa ſtatui, ſed coniunctim urbi Romae: quae iampridem ſcilicet inter deas. Suetonius: *Templa quamvis ſciret etiam Proconſulibus decerni ſolere, in nulla tamen provincia niſi communi ſuo Romaeque nomine recepit.* Ita a communi Aſiae Pergami ſtatutum templum, de quo hic Tacitus, et denarii veteres: in quibus templi forma cum inſcriptione: COM. ASIAE. ROM. ET. AVG. id eſt, Commune Aſiae Rom. et Auguſto. de quo ſatis multa Dio lib. 51. in actis anni 725. Facit quod in lapidibus legimus, FLAMINI. ROM. ET. AVG. et apud Rufum templum Romae et Auguſti, in ipſa urbe. *Lipſius.*

2 *Omnia facta dictaque.*] Quod de ſe hic Tiberius, tribuit illi etiam Strabo, lib. 6. extremo: *Tiberius,* inquit, *ſucceſſit Auguſto:* Κάνονα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ποιούμενος ἐκεῖνον: *regulam normamque gubernationis et imperii illum faciens.* Lipſius.

1 V

A.V. *vem, placitum iam exemplum promptius ſecutus ſum,*
778. *quia cultui meo veneratio ſenatus adiungebatur. Ceterum*
A.C. *ut ſemel recepiſſe veniam habuerit; ita per omnes provin-*
25. *cias effigie numinum ſacrari, ambitioſum, ſuperbum: et*
vaneſcet Auguſti honor, ſi promiſcuis adulationibus vul-
38 *gatur. Ego me P. C. mortalem eſſe, et hominum officia fungi. ſatiſque habere, ſi locum principem impleam, et vos teſtor, et meminiſſe poſteros volo. qui ſatis ſuperque memoriae meae tribuent,* [1] *ut maioribus meis dignum, rerum veſtrarum providum, conſtantem in periculis, offenſionum pro utilitate publica non pavidum, credant. Haec mihi in animis veſtris templa, hae pulcherrimae effigies, et manſurae. nam quae ſaxo ſtruuntur. ſi iudicium poſterorum in odium vertit,* [2] *pro ſepulchris ſpernuntur. Proinde* [3] *ſocios, cives, et deos ipſos precor: hos ut mihi ad finem uſque vitae quietam et intelligentem humani divinique iuris mentem duint; illos, ut,* [4] *quandoque conceſſero, cum laude et bonis recordationibus, facta atque famam nominis mei proſequantur.* Perſtititque poſthac ſecretis etiam ſermonibus aſpernari talem ſui cultum. quod alii *modeſtiam*, multi, *quia diffideret*, quidam, *ut degeneris*

1 *Vt maioribus meis.*] An *ſi* vel *ubi*, quod ſaepe a librariis in *ut* mutatur. v. Drackenb. ad Livium XXIV, 15 et quos ibi laudat. Broterius V. C. *ut* interpretatur *cum*: quod ſic dici Latinis non docet, nec ipſe ſcio.

2 *Pro ſepulchris ſpernuntur.*] i. e. non ſecus ac ſepulcra. Atqui Cicero in ſepulcris ſanctitatem eſſe dicit Phil. IX. et ſtatuis praefert c. 6. Nec acumen ſententiae video, ſi templa mortuorum et eorum ſepulcra ſperni dicantur, etſi oppoſitio in templis et ſepulcris clarior eſt. An Tacitus ſcripſit *pro ſepultis?* non ſecus atque ipſi mortui et ſepulti, quorum honori et memoriae talia tribuuntur. Nam eiusmodi quid, quod ad hominem pertineat, requirere videntur illa, *ſi iudicium poſterorum in odium vertit.* De vi praepoſitionis in hac forma vid. v. c. Heinſ. ad Ovid. Heroid. III, 98.

3 *Deos, et deus ipſas.*] Optime: nec, ut alii, *Deas* reiicias. Eſt ſollennis precatio, exemplo Graecorum. Demoſthenes: Θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις: et ſaepius. Eſt a fonte Homerico:

Κέκλυτέ μευ πάντες τε θεοί, πᾶσαί τε θέαιναι

Omnes dii me audite, atque omnes me quoque divae.

Lipſius. In eod. MS. bis eſt *et deos*, inde veteres editores dedere *et Deas*. Iac. Gron. autem emendabat *exteros*. Malim Pichenam ſequi, qui illam inanem repetitionem librarii putabat. Nam etiam *ſocii* ſunt *exteri*.

4 *Quandocunque.*] Cod. ſcr. *quandoque*, ut I, 6 ubi vid. editi omnes *quandocunque*.

5 *Melius*

degeneris animi, interpretabantur. ***Optumos quippe mortalium altiſſima cupere. Sic Herculem et Liberum apud Graecos, Quirinum apud nos, deum numero additos*** [5] ***Melius Auguſtum, qui ſperaverit. Cetera*** [6] ***principibus ſtatim adeſſe: unum inſatiabiliter parandum,*** [7] ***proſperam ſui memoriam. nam contemptu famae, contemni virtutes.*** A. V. 778. A. C. 25.

39 At Seianus [1] nimia fortuna ſocors, et muliebri inſuper cupidine incenſus, promiſſum matrimonium flagitante Livia componit ad Caeſarem codicillos. [2] moris quippe tum erat, quamquam praeſentem, ſcripto adire. eius talis forma fuit: ***Benevolentia patris Auguſti, et mox plurimis Tiberii iudiciis ita inſueviſſe, ut ſpes votaque ſua non prius ad deos, quam ad principum aures conferret. Neque fulgorem honorum unquam precatum: excubias ac labores, ut unum e militibus, pro incolumitate Imperatoris malle. Attamen, quod pulcherrimum, adeptum, ut*** [3] ***coniunctione Caeſaris dignus crederetur. hinc initium ſpei. Et quoniam audiverit, Auguſtum, in conlocanda filia, nonnihil*** [4] ***etiam de equitibus Romanis conſultaviſſe:***

 ita,

5 ***Melius Auguſtum, qui ſperaverit.***] Fatetur ipſe in litteris ad diſſimillimum ſibi ſucceſſorem: ***Benignitas enim mea me ad coeleſtem gloriam efferet,*** Sueton. 71. Livius libro I. ***Haec tum ſacra Romulus una ex omnibus peregrina ſuſcipit: iam tum immortalitatis virtute partae, ad quam eum ſua fata ducebant, fautor.*** Gronovius.

6 ***Principibus ſtatim adeſſe.***] Legendum ***affatim adeſſe***, Muretus putabat: quod ſequentia videntur poſtulare.

7 ***Proſperam memoriam.***] Chifletius tentat ***poſteram*** in ep. ad Lipſ. T. I. Coll. Burm. p. 728. ut Horat. Carm. III. ult. dixit ***poſtera laude.*** Vulgatum melius. De ***proſpera fama*** vid. infra ad cap. 52.

1 *Nimia fortuna ſocors.*] h. l. intelligam vecors, demens. vid. ad c. 31.

2 *Moris quippe tum erat.*] Probus ſapiensque mos, et quem ego ſane laudem. Repertorem eius C. Caeſarem fuiſſe moneatur a me iuventus. Ita enim Plutarchum accipio in Caeſare: Λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὴν κατὰ πρόσωπον ἔντευξιν ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων, τοῦ καιροῦ, διά τε πλῆθος ἀσχολιῶν, καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος, μὴ περιμένοντος: ***Ferunt et Caeſarem primum rationem repperiſſe amicos per litteras conveniendi, cum coram agendi de rebus iis quae incidiſſent, nec multitudo occupationum, nec urbis magnitudo ſemper ſpatium daret.*** Quod referri non niſi ad amicos praeſentes poſſe, clarum eſt. Tenuit coluitque eumdem morem Auguſtus, qui ***ſermones cum ſingulis, atque etiam cum Livia ſua, graviores, non niſi in ſcriptis et e libello habebat; ne plus minuſve loqueretur.*** Suetonius cap. 84. *Lipſius.*

3 ***Coniunctione Caeſaris.***] Filia eius Claudii filio deſponſa. *Lipſius.*

4 ***Etiam de equitibus Romanis.***] Suetonius:

A. V. 778. A. C. 25. ita. *ſi maritus Liviae quaereretur, haberet in animo amicum, ſola neceſſitudinis gloria uſurum.* [5] *non enim exuere impoſita munia: ſatis aeſtimare, firmari domum adverſum iniquas Agrippinae offenſiones; idque* [6] *liberorum cauſſa. nam ſibi multum ſuperque vitae fore, quod tali cum principe expleviſſet.* Ad ea Tiberius, laudata pietate Seiani, ſuiſque in eum beneficiis modice percurſis, cum tempus, tamquam ad integram conſultationem, petiviſſet, adiunxit: [1] *Ceteris mortalibus in eo ſtare conſilia, quid ſibi conducere putent: Principum diverſam eſſe ſortem; quibus praecipua rerum ad famam dirigenda. ideo ſe non illuc decurrere, quod promptum reſcriptu: poſſe ipſam Liviam ſtatuere. nubendum poſt Druſum, an in penatibus iisdem tolerandum haberet: eſſe illi matrem et aviam, propiora conſilia. ſimplicius acturum. de inimicitiis primum Agrippinae; quas longe acrius arſuras, ſi matrimonium Liviae* [2] *velut in partes domum Caeſarum diſtraxiſſet.*

Suetonius: *Agrippa defuncto, multis ac diu etiam ex equeſtri ordine circumſpectis conditionibus, Tiberium privignum ſuum elegit.* Lipſius.

5 *Non exuere impoſita munia.*] Int. Praefecturam praetorii, munus equeſtre: nolle altius aſcendere, ad maiores honores provehi, ut ea de cauſſa hoc matrimonium expetat. Sic c. 50. *ſua quiſque munia ſervarent immoti:* maneret quisque in loco, faceretque mandata.

9 *Liberorum cauſſa.*] Non hoc dicit, quod in fronte videtur: velle ſe matrimonium, liberorum cauſſa, uti formula et lex erant: ſed firmandae Druſi domus, quae deſolata iam illo mortuo erat, contra Agrippinam. Firmandae, inquam, liberorum Druſi gratia: et ut illos (nepotes Tiberii) tueretur. Sequentia id adfirmant, alioqui longinqua: *nam ſibi ſatis vitae*, etc. quaſi dicat, De ſe non angi: aut ſua poſteritate: felice, ſi cum Principe vivat, obeatque. *Lipſius.* Immo ſuorum liberorum cauſſa; ut bene interpretatur Freinshemius. Suam domum firmari volebat adverſus Agrippinam, et quidem liberorum maxime nomine. nam de ſe non magnopere laborare, quippe ſatis ſibi diuturnam vitam fore, ſi modo ad Tiberii finem vivat, atque interea cum ipſo vivat.

1 *Ceteris mortalibus.*] Vix abeſt quin ad Salluſtium reſpexerit, quem non legit ſolum ſedulo, ſed ſublegit. Nam apud eum Caeſar, pari ſententia differit: *Aliis alia licentia eſt, P. C. qui demiſſi in obſcuro vitam agunt, ſi quid iracundia deliquere, pauci ſciunt: fama atque fortuna eorum pares ſunt. Qui magno imperio praediti, in excelſo aetatem agunt, eorum facta cuncti mortales novere. Ita in maxima fortuna minima licentia eſt.* Lipſius. *In eo ſtare*, utilitatis finibus contineri, ad ſolam utilitatem referri. Mox: *Vis tu quidem intra iſtum locum ſiſtere.*

2 *Velut in partes.*] Int. factionum. mox *quid* int. fiet. *Convelli* autem eſt ad diſcordiam redigi, et odia,

Digitized by Google

diſtraxiſſet. ſic quoque erumpere aemulationem feminarum, eaque diſcordia nepotes ſuos convelli: quid, ſi intendatur certamen tali coniugio? [3] Falleris enim Seiane, ſi te manſurum in eodem ordine putas, et Liviam, quae [4] C. Caeſari, mox Druſo nupta fuerit, ea mente acturam, ut cum equite Romano ſeneſcat. Ego ut ſinam, crediſne paſſuros, qui fratrem eius, qui patrem, maioreſque noſtros, in ſummis imperiis videre? Vis tu quidem [5] iſtum intra locum ſiſtere: ſed illi magiſtratus et primores, [6] qui, te invito, perrumpunt, [7] omnibuſque de rebus conſulunt, [8] exceſſiſſe iam pridem equeſtre faſtigium, longeque antiſſe [9] patris mei amicitias, non occulti ferunt, perque invidiam tui, me quoque incuſant. At enim Auguſtus filiam ſuam equiti Romano tradere meditatus eſt. [10]

A.V. 778. A.C. 25.

Z 4 *Mirum*

et odia, cum filii Druſus et Germanicus bene concordes fuerint, et certaminibus proximorum inconcuſſi. II, 43.

3 *Falleris enim Seiane.*] Reſpondet illi parti, *Non enim exuere ſe impoſita munia.* Lipſius.

4 *C. Caeſari.*] Auguſti filio. *Lipſius.* Sc. per adoptionem.

5 *Intra i. l. ſiſtere.*] Haec eſt antiqua et vera lectio, cui male quidam ſuppoſuere *ſubſiſtere*, fato quodam verbi illius. v. Gronov. ad Livium, IV, 12. *Siſtere* eſt continere ſe, coercere. ſic infra c. 48. *dum populatio lucem intra ſiſteretur.*

6 *Qui, te invito, perrumpunt.*] i. e. ut ego arbitror, fines iſtos, intra quos continere te vis, modeſtiam tuam: qui vim faciunt modeſtiae tuae: te, velut principem civitatis, ſalutant, omnibusque de rebus conſulunt. Atque hanc interpretationem et contextus ipſe deſiderat, et ſequentia c. 41. *tacita ſuſpicionum deprecatur.* Nam non ita obtuſus erat Seianus, ut non ſentiret, hic per ambages ſibi obiici a Tiberio iſtas primorum ſalutationes et obſequia. Itaque excogitavit deinde, quomodo, ſalva potentia, adeuntium coetus arceret, ne receptando materiam criminantibus inimicis, atque adeo ſuſpicanti Tiberio, praeberet. Infra c. 67. *ne quis quietem eius inrumperet* i. e. turbaret adeundo, appellando, petendo etc.

7 *Omnibuſque de rebus conſulunt.*] Senatores igitur intellegere videtur, qui publice conſulunt, et de rep. cenſent. Neque de privatis ceperim, qui Tiberio conſilium darent. *Lipſius.* Male. vid. not. praecedentem.

8 *Exceſſiſſe iam pridem.*] Quare? aut quo in facto? Credo, quia Praetoriis honoribus inſignitus Seianus a Tiberio, atque ita velut exemtus Equiti, et inſertus in Senatum. Sed et poſtea Conſulem eum fecit, et Senatorem palam. Suetonii igitur ſcriptio, adfirmantis (in Tito c. 6.) *Praefecturam Praetorii, numquam ad id tempus, niſi ab equite Ro. adminiſtratam,* nonne legenda caute? videtur: et cum exceptione huius, atque etiam alius; (ut alibi dicam) exempli in Clemente Arretino lib. 4. hiſt. *Lipſius.*

9 *Patris mei amicitias.*] Id eſt, amicos. Intellegit Auguſti Agrippam aut Maecenatem. *Lipſius.*

10 *Mirum hercule* etc.] Senſus eſt: non debemus mirari, ſi Auguſtus

guſtus

A.V. 778. A.C. 25. *Mirum hercule, ſi, cum in omnis curas diſtraheretur, immenſumque attolli provideret, quem coniunctione tali ſuper alios extuliſſet.* [11] *C. Proculeium, et quoſdam in ſermonibus habuit, inſigni tranquillitate vitae, nullis Reipub. negotiis permixtos. Sed ſi* [12] *dubitatione Auguſti movemur; quanto validius eſt, quod M. Agrippae, mox mihi conlocavit? Atque ego haec, pro amicitia, non occultavi: ceterum neque tuis, neque Liviae deſtinatis adverſabor. Ipſe quid intra animum volutaverim, quibus adhuc neceſſitudinibus immiſcere te mihi parem, omittam ad praeſens referre: id tantum aperiam, nihil eſſe tam excelſum, quod non virtutes iſtae, tuuſque in me animus mereantur; datoque tempore, vel in ſenatu, vel in concione non reticebo.*

41 Rurſum Seianus, non iam de matrimonio, ſed [1] altius metuens, *tacita ſuſpicionum, vulgi rumorem, ingruentem invidiam* deprecatur. Ac ne adſiduos in domum coetus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus praeberet; huc flexit, ut Tiberium

guſtus aliquando deliberavit, an equiti filiam collocaret. Etenim ille pro ſua prudentia, qua rem quamque, inprimisque tantam, ab omni parte conſiderabat, cogitabatque, quid publice privatimque naſci a coniugio tali poſſet, videbat, tali coniunctione tantum attolli homines, ut facile poſſent ſpiritus ſumere, et ſibimet ipſi moleſti eſſe, ſi iam per ſe nobiles et honorati eſſent. Itaque cogitavit, an non melius et tutius foret, equitem generum deligere, qui expers reipublicae, procul ab honoribus et negotiis publicis egiſſet. Nam tamen maiorem ceteris iſta coniunctione fore, et nihil contra ſe moliturum.

11 *C. Proculeium.*] Qui frater Varronis Murenae, illius, qui in Auguſtum conſpiravit: cuius etiam ſoror Maecenati uxor. Dio LIV. Laudat eum Horatius:

Vivet extento Proculeius aevo
Notus in fratres animi paterni.
Lipſius.

12 *Dubitatione.*] Hoc eſt, deliberatione; cui mox opponitur deciſio. Neque haec eſt argumentatio: ſi conſiliis Auguſti movemur; moveamur eo, quod Agrippae mihique filiam ſuam collocavit: quaſi diceret, nam et hoc inter eius conſilia fuit. Verum longe fortius eſt, ſi movemur dubitatione Auguſti; multo magis moveri debemus eius deciſione: nam de equeſtribus conditionibus deliberavit quidem; at longe aliud probavit decrevitque, et ipſo pacto exſecutus eſt. *Lipſius.* *Dubitare* etiam Cicero pro conſiderare, deliberare, dixit pro Roſc. Am. 31. de Offic. I, 3. et noſter infra c. 57. extr.

1 *Altius metuens.*] Metuebat non tam, ne matrimonii iſtius ſpes irrita eſſet, ſed ne maiora incommoda ſequerentur. Mox *deprecatur*, intellige, vel coram, vel potius per epiſtolam alteram.

2 Per

Digitized by Google

Tiberium ad vitam procul Roma, amoenis locis degendam impelleret. Multa quippe providebat: ſua in manu aditus, litterarumque magna ex parte ſe arbitrum fore, cum [2] per milites commearent: mox Caeſarem, vergente iam ſenecta, ſecretoque loci mollitum, munia imperii facilius tramiſſurum: et minui ſibi invidiam, adempta ſalutantum turba; ſublatiſque inanibus, [3] vera potentia augere. Igitur paullatim negotia urbis, populi adcurſus, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus *quietem et ſolitudinem: quis abeſſe taedia et offenſiones, ac praecipua rerum maxime agitari.* Ac forte habita per illos dies de [1] Votieno Montano, celebris ingenii viro, cognitio, [2] cunctantem iam Tiberium perpulit,

A. V. 778. A. C. 25.

42

2 *Per milites commearent.*] Obſerva litteras per milites ſolere tranſmitti, et quidem per eos qui Speculatores dicti. Plutarchus in Galba Nymphidium praefectum praetorio valde offenſum ſcribit, quod Conſules litteras et diplomata μὴ παρ' αὐτοῦ καὶ σφραγῖδα καὶ ςρατιώτας λαβόντες ἀνέπεμψαν. *ſine ſigno ſuo et militibus miſiſſent.* Nec alius ſententiae illud Taciti libro 2. Hiſtor. *Vix credibile memoratu eſt, quantum ſuperbiae Vitellio acceſſerit, poſtquam ſpeculatores Syria Iudaeaque adactum in verba eius Orientem nuntiavere.* Haec clara, et firmandae Suetonii ſcripturae, quae in omnibus fere manuſſ. Cal. cap. 44. *Magnificas Romam litteras miſit, monitis ſpeculatoribus ut vehiculo ad forum uſque et Curiam pertenderent.* Depravarunt vulgo, *ſaepe lateribus.* Lipſius.

3 *Vera potentia augere.*] Accipiunt paſſive, pro *augeri*, quomodo etiam alibi noſter dixit imitatione Salluſtii fr. hiſt. L. I. p. 947. ed. Cortii, quem ibi vid. adde Duker. ad Liv. III, 6. Itaque non opus videtur, cum Rhenano et Marcilio emendare *augeri*, aut cum Mureto *veram potentiam.* Sed tamen credo, *augeri* legendum. Nam ubi *augere* paſſive reperitur, ſemper ita eſt, ut poſſit intelligi *ſe*, aut aliud pronomen tale: velut in loco Salluſtii: *ignoſcendo populi R. magnitudinem auxiſſe.* atque ita capiebat ibi recte Cortius, quem de aliis talibus verbis vid. Excurſ. VI. ad Iug. c. 85. Sed id hic fieri non poteſt. Atque etiam concinnior fit oratio. Ceterum elegans eſt etiam, quod Ryckius vult: *vera potentiae*, ut alibi *innuia famae* dixit: quamquam non ſemper illa exquiſitiori forma utitur noſter, ſed ſubinde etiam tritiori.

1 *Votieno Montano.*] Cuius inter celebres oratores mentio Senecae l. 5. controverſ. 7. et Praefatione lib. 9. Etiam inter poëtas Ovidio:

Quique vel imparibus numeris Montane vel aequis
Sufficis, et gemino carmine nomen habes.

Lipſius.

2 *Cunctantem.*] *Nutantem* Muretus et Acidalius volunt legi. Sed id verbum ab hoc loco alienius videtur. *Dubitantem* potius emendarem. Sed nihil correctione opus. *Cunctari* deliberandi ſignificationem habet, ſed cum nondum decreveris. Sueton. Domit. 2. *diu cunctatus, an duplum donativum militi*

A.V. 778. A.C. 25. pulit, ut vitandos crederet patrum coetus voceſque, quae plerumque verae et graves coram ingerebantur. nam, poſtulato Votieno, *ob contumelias in Caeſarem dictas*, teſtis Aemilius, e militaribus viris, dum ſtudio probandi cuncta refert, et, quamquam inter obſtrepentes, [3] magna adſeveratione nititur, audivit Tiberius probra, quis per occultum lacerabatur, adeoque perculſus eſt, ut *ſe* [4] *vel ſtatim, vel in cognitione purgaturum*, clamitaret; precibuſque proximorum, adulatione omnium, aegre componeret animum. Et Votienus quidem [5] maieſtatis poenis adfectus eſt: Caeſar obiectam ſibi adverſus reos inclementiam eo pervicacius amplexus, Aquiliam, adulterii delatam, cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Gaetulicus, conſul deſignatus, [6] lege Iulia damnaſſet, exſilio punivit: Apidiumque Merulam, *quod in acta D. Auguſti non iuraverat*, [7] albo ſenatorio eraſit.

43 Auditae dehinc Lacedaemoniorum et Meſſeniorum legationes, de iure templi [1] Dianae Limenatidis, quod

Iiti promitteret. vid Gronov. obſ. I. 18. Cort. ad Sall. Cat. 52.

3 *Magna adſeveratione.*] Vid. ad c. 19. poſſis etiam h. l. capere pro conſtantia.

4 *Vel ſtatim, vel in cognitione.*] h. e. ni fallor, vel ſtatim ab edito teſtimonio Aemilii, vel poſt, ubi de iſtis rebus cognitio, diſceptatio futura eſſet. Freinshemius autem malebat corrigere in *concione*: quae duo verba etiam alibi confunduntur. v. Intt ad Sueton. Tit. 6. infr. Hiſt. II. 79.

5 *Maieſtatis poenis adfectus eſt.*] Quibus poenis, propius diſce ex Euſebio in Chronicis: *Votienus Montanus Narbonenſis orator, in Balearibus inſulis moritur, illuc a Tiberio relegatus.* Lipſius.

6 *Lege Iulia damnaſſet.*] Adulterii poenae quae olim, non in promptu: recluſi, qua potui, et tenebris priſci aevi radium aliquem novae lucis dedi, in Excurſu, quem huic rei vide, in *A. Lipſius.*

7 *Albo Senatorio.*] Album τὸ λεύκωμα, id eſt, tabulae albatae, in quibus nomina, aliudve quid inſcriptum. Sic legis Album Praetoris, Album Decurionum, Album Iudicum: et in Tertulliano, Album Apoſtolorum. Senatorum autem Album primus inſtituit Auguſtus, anno DCCXLVI. cum recenſo Senatu, mulctas infrequentibus impoſuiſſet, et ſimul definiſſet numerum intra quem SC. non fieret. Eas ad res viſum neceſſarium Album: quod renovatum quotannis, et in Curia propoſitum. Dio: Τά τε ὀνόματα συμπάντων βυλευόντων ἐς λεύκωμα ἀναγράψας ἐξέθηκε, καὶ ἐξ ἐκείνυ καὶ νῦν κατ' ἔτος ἕτω ποιεῖται. id eſt: *Nomina omnium Senatorum in albo deſcripta propoſuit: atque ex eo, quotannis etiam nunc ita fit*, Lipſius. De Albo v. Salmaſ. de mod. Vſur. p. 778.

1 *Dianae Limenetidis.*] Scripturam eam iuvare aliquid Callimachi verſus videntur in Dianae Hymno: — Καὶ μὲν ἀγυιαῖς Ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος. quaiu eadem illa dea viis praeſit portibuſque.

At tu

quod *ſuis a maioribus*, *ſuaque in terra dicatum*, Lacedaemonii firmabant annalium memoria vatumque carminibus: *ſed Macedonis Philippi*, *cum quo bellaſſent*, *armis ademptum*, *ac poſt C. Caeſaris et M. Antonii ſententia redditum*. Contra Meſſenii, [2] *veterem inter Herculis poſteros diviſionem Peloponneſi* protulere, [3] *ſuoque regi*

A.V. 778. A.C. 25.

At tu nihil ambigens repone, *Limnatidis*. Ita hiſtoria hic poſtulat, et conſenſio ſcriptorum. Sive enim a Limnis vico (qui aliter Amyclae dictus) Meſſeniae: ſive ἀπὸ τῆς λίμνης. a palude, agnominata ea dea, certe *Limnatis* ſcribendum ſive *Limnetis*. Prioris ſententiae Strabo eſſe videtur l. 8. Τὸ δ' ἐν Λίμναις τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν, Λιμναῖον, ἐφ' ᾧ Μεσσήνιοι περὶ τὰς παρθένους ὑβρίσαι δοκοῦσι τὰς ἀφιγμένας ἐπὶ τὴν θυσίαν, ἐν μεθορίοις ἐπὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας. Ὅπου κοινὴν συνετέλουν πανήγυριν καὶ θυσίαν ἀμφότεροι. Nec diſſimilia libro Sexto. At a lacu derivat clare Pauſanias lib. 4. et 6. itemque Artemidorus lib. 2. qui Dianam in ſomniis viſam boni ominis piſcatoribus eſſe vult, quoniam et Λιμνῆτις dicatur. *Lipſius*. Idem ſentiunt Ferretus, Vertranius, et Heinſius ad Ovid. Met. V, 48. De Diana Limnatide, item Limenetide laudatur hic Meurſius in Laconicis. Cod. MS. habet *Limenatidis*.

2 *Veterum inter Herculis poſteros*.] In tria regna Argivum, Lacedæmonium et Meſſenium. v. Iſocratis Archidamum p. 282. et collecta Prideauſio ad Marm. Oxon. Ep. 6.

3 *Denthelliatem agrum*.] Lectionis et hiſtoriae obſcurae locus. Placet, *regi Penthilo Eleatem agrum*. Penthilus Arcadiae, et niſi fallor, Meſſeniorum rex, filius Oreſtis. Strabo lib. 13, Ὀρέστου δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πένθιλον λέγουσι, καὶ προελθεῖν Θράκης. ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τῆς τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον. id eſt: *Oreſti in Arcadia defuncto ſucceſſiſſe in regno Penthilum filium eius aiunt, et proceſſiſſe in Thraciam uſque, ſexaginta fere poſt Troicas res annis: quo ipſo tempore in Peloponneſum redierant poſteri Herculis.* Velleius lib. 1. *Poſt Oreſtis interitum filii eius Penthilus et Tiſamenus, regnavere triennio. Tum, fere anno octogeſimo* (Strabo numeravit annos dumtaxat ſexaginta) *poſt Troiam captam, centeſimo et vigeſimo quam Hercules ad deos exceſſerat, Pelopis progenies, quae omni hoc tempore, pulſis Heraclidis Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur.* Tempora et res ſatis conveniunt: diſconvenit fortaſſe Tacitus, qui regem ipſum e poſteris Herculis facere videtur. At cum omnia Graecorum ſcrinia excuſſi, qui progeniem Herculis prodidere, interque alios Theophilum l. 2. adverſum gentes: Penthilum nullum reperio. Turbat etiam, quod Pauſanias libro quarto, ubi Meſſeniorum reges ordine enumerat, neminem recenſet hoc nomine. Quid ſi legas ergo *Pentheo Eleatem agrum?* quid ſi, *Temeno?* qui certe inter Heraclidas eſt. Sed is Argis regnum habuit, ut Pauſanias auctor. Quem eumdem in hac hiſtoria ſi ſequimur, Creſphonti nomen fuit Meſſeniorum regi: cui in diviſione per fraudem liqueſcentis ſortis, terra ea obvenit. Scripſerim ergo *ſuoque regi deim Eleatem agrum*. Eleatem ſane retineo quia Strabo mihi auctor totam regiunculam inter Dymen et Meſſenam

Digitized by Google

A.V. 778. A.C. 25. *gi Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, ceſſiſſe: monimentaque eius rei ſculpta ſaxis et aere priſco manere. quod ſi* [4] *vatum, annalium ad teſtimonia vocentur, plures ſibi ac locupletiores eſſe. neque Philippum potentia, ſed ex vero ſtatuiſſe. idem regis Antigoni, idem imperatoris Mummii iudicium. ſic Mileſios,* [5] *permiſſo publice arbitrio, poſtremo Atidium Geminum, praetorem Achaiae, decreviſſe.* Ita ſecundum Meſſenios datum. Et Segeſtani *aedem Veneris,* [6] *montem apud Erycum, vetuſtate dilapſam, reſtaurari*

Meſſenam, Eleam vocatam fuiſſe. *Denthelentem*, ſive potius *Dentheletem* recipere non poſſum, quia Thraciae ii populi; apud quos qui potuit eſſe hoc templum? Dixi multa. ſi e ro, da ſodes coronam: quia taurum toties non ferire diſficile eſt, ait ille.

ADD. Mercerus, *Tegeatem*, aut *Thuriatem* mallet: et cum eo Pauſanias profecto. quem vide. Nec enim ἔργα. facio, hiſtoriarum haec πάρεργα. *Lipſius.* Mercerum ſequitur etiam Freinshemius. Meurſius autem in Laconicis emendat *Deltheni tem* e Stephano, qui habet: Δελθάνιοι, πόλις μία τῶν περιμαχήτων Μεσσηνίων καὶ Λακεδαιμονίων. Verum ibi Holſtenius e litterarum ordine turbato colligit legendum Δενθάλιοι, quod probat Ryckius, negatque rationem eſſe, cur potius Tacitus e Stephano, quam hic ex illo corrigatur. Chifletius ep. ad Lipſ. T. I. Coll. Burm. pag. 728. *Iuoque regi datum Heliatum agrum ceſſiſſe.*

4 *Vatum, annalium ad teſtimonia.*] *Vates* ſunt poëtae, quorum teſtimoniis veteres uſos in dirimendis controverſiis de finibus, ſatis notum eſt e Strabone et aliis, obſervatis Menagio ad Laert. I. 48. Meurſio in Solone c. 7. laudatis Fabricio Bibl. Gr. Vol. I. p. 345. *Annales* ſunt libri hiſtoricorum. Ceterum durior eſt copulae omiſſio, quae ſupra addita eſt.

5 *Publice.*] Sive decreto civitatum litigantium, ſive reipublicae Mileſiorum, quod placet Freinshemio.

6 *Montem apud Erycum.*] Imo *Erycem.* Eryx enim Siciliae ille mons dictus, deſcriptus Polybio lib. I. cum ipſo templo, et Straboni in 6. De eo Virgilius:

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes.
Fundatur Veneri Idaliae.

Et ad eius inſtar etiam Romae templum erectum Veneris Erycinae ad portam Collinam. de quo Ovidius et Livius. At illud mirum, quod noſter hic Tiberio tribuit, id Suetonium Claudio adſcripſiſſe, c. 35. *Templum in Sicilia Erycinae vetuſtate collapſum, ut ex aerario P. R. reficeretur, auctor fuit.* An Suetonius id ſcripſit ἀλογιστί? an vere inſtauratum iterum a Claudio fuit? Quod tamen haud facile creditu, tam pauco annorum intervallo. *Lipſius.* Male tentatur *Erycum*, ut ap. Cic. Verr. II, 8. ab aliis, quo loco Ryckius defendi vulgatum poſſe putat. Adde, Cicer. Verr. II, 47. et quae diximus in Clave Cicer. in Ind. Geogr. In univerſum, ſunt plura nomina, quae duobus modis formantur, ut bene notat Iac. Gronovius, altero rariori. Sic vulgatum eſt *Arabs*, habetur tamen etiam *Arabus* ap. Virg. Aen. VII, 605. ubi v. Serv. Ovid. Her. XV, 76. ubi v. Heinſ. et Burm. adde Bimard. Diſſ. I. c. 5. p. 36. T. I. Theſ. Murat. Inſcr. Ceterum pro *delapſam* edidi *dilapſam*, latinitate iubente. Cic. Marc. 8.

Digitized by Google

reſtaurari poſtulavere; nota memorantes de origine eius, A.V.
et laeta Tiberio. ſuſcepit curam libens, [7] ut conſangui- 778.
neus. Tunc tractatae Maſſilienſium preces, probatum- A.C.
que [8] P. Rutilii exemplum. namque eum, legibus pulſum, 25.
civem ſibi Smyrnaei addiderant. quo iure Vulcatius Moſchus, exul, in Maſſilienſes receptus, bona ſua Reip.
eorum, ut patriae, reliquerat. Obiere eo anno viri no- 44
biles Cn. Lentulus, et L. Domitius. [1] Lentulo, ſuper conſu-

Marc. 8. *omnia quae dilapſa iam fluxerant.* quidam libri male *delapſa* v. Graev. Liv. IV, 10. *Aedem Feretrii Iovis, quam vetuſtate dilapſam refecit:* quem locum in animo habuit Tacitus. ubi v. Drakenb.

7 *Vt conſanguineus.*] Quia Segeſtani pariter a Troianis orti. Panegyricus tamen ſcriptor, ad ſolos in Sicilia Mamertinos eam gloriam transfert: *Imputavere ſe origine fabuloſa,* inquit, *in Sicilia Mamertini, in Aſia Ilienſes.* Lipſius.

8 *P. Rutilii exemplum.*] De quo Ovidius:

Et grave magnanimi robur mirare Rutili
Non uſi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus et hoſtica tellus.

Velleius, Cicero, Seneca, omnes ſcriptores. *Lipſius.*

1 *Lentulo ſuper Conſulatum.*] Plures Lentuli ſub hoc aevum, et vereor, ut confuderint quosdam viri docti. Lentulum Augurum eumdem fuiſſe cum hoc Gaetulico cenſent. Non conſentio ego. Primum, quia ille ſemper Auguris cognomine, quaſi ad diſcrimen adfectus: quod deſiiſſet, facto loco agnomini meliori. Vbi, inquam, ille Augur nominatur, nuſquam adiectum Gaetulici nomen. Iterum, quia huic Auguri liberi nulli. Colligo ex Suetonii Tiberio, qui ait *Cn. Lentulum Augurem, cui cenſus maximus fuerit, angore et metu ad faſtidium vitae a Tiberio actum: et ut ne quo niſi ipſo herede moreretur.* Tiberius, (praeſertim hoc imperii ſui aevo) qui id exprimeret ab homine, cui ſuus heres. At Lentulo Gaetulico filius, uti docebo, cognomine eodem. Denique notari Augurem, ut inertem, ſine ingenio, ſine lingua, a Seneca video: illum laudari a Tacito hic et l. I. *Praecipue infenſi Cn. Lentulo, quod is ante alios aetate et gloria belli firmare Druſum credebatur, et illa militiae flagitia primus aſpernari.* Non movet me, quod opes magnas Gaetulico Tacitus tribuit, magnas item Auguri Seneca Suetoniusque. Diſparitas enim elucet eo ipſo. Gaetulico gloriae fuerunt opes innocenter partae et modeſte habitae, ait noſter: vitio Auguri, cuius ſordes et ſterilitatem notat Seneca his verbis: *Cn. Lentulus Augur divitiarum maximum exemplum, antequam illum libertini pauperem facerent (hic quater millies H. S. ſuum vidit. proprie dixi: nihil enim amplius quam vidit) ingenii fuit tam ſterilis, quam animi. Cum enim eſſet avariſſimus, nummos citius emittebat, quam verba. tanta erat illi inopia ſermonis.* Cenſeo ergo diverſum ab Augure Gaetulicum fuiſſe: cenſeo tamen, non pugno. Sed et Gaetulici duo, Pater filiusque. Pater ecce, qui hoc anno mortuus: filius, qui ſequenti conſul. Nominant Faſti, Dio, Tacitus ipſe. Velleius clariſſime: *Sed Coſſus victi in Africa teſtimonium in cognomen filii contulit, adoleſcentis in omnium virtutum exempla geniti.* Eiusus eſt, cui totus inter

A.V. 778. A.C. 25. conſulatum et triumphalia de Gaetulis, gloriae fuerat bene tolerata paupertas, dein magnae opes innocenter paratae, et [2] modeſte habitae. [3] Domitium decoravit pater, civili bello maris potens, donec Antonii partibus, mox Caeſaris miſceretur. Avus Pharſalica acie, pro optimatibus ceciderat: ipſe delectus, [4] cui minor Antonia, Octavia genita, in matrimonium daretur. Poſt exercitu flumen Albim tranſcendit, longius penetrata Germania, quam quiſquam priorum. eaſque ob res inſignia triumphi adeptus eſt. Obiit et L. Antonius, multa claritudine generis, ſed improſpera. nam patre eius, Iulo Antonio, ob adulterium Iuliae morte punito, hunc, admodum adoleſcentulum, [5] ſororis nepotem, ſepoſuit Auguſtus in civitatem Maſſilienſem, ubi ſpecie ſtudiorum nomen exſilii tegeretur. habitus tamen ſupremis honor; oſſaque tumulo Octaviorum inlata, per decretum ſenatus.
45 Iisdem conſulibus, facinus atrox in citeriore Hiſpania admiſſum a quodam agreſti [1] nationis Termeſtinae. is praetorem provinciae, L. Piſonem, pace incurioſum, ex

inter doctos: cuius Hiſtoriae et poëmata laudantur a priſcis. Hiſtoria, a Suetonio, Cal. c. 8. *Cn. Lentulus Gaetulicus Tiburi genitum ſcribit.* Poëmata, Martiale, Praefatione quapiam, Sidonio, et Pro..o. Leguntur et hodie quaedam Graeca 3. et 6. Anthologiae, ubi corrupte titulus, Γετυλίυ pro Γαιτυλικοῦ. Supervixit iſte ad Caii principatum, interfectus ab eo, cum Germaniae praefuiſſet decem annos, Dio, 59. *Lipſius.*

2 *Modeſte habitae.*] h. e. ſine inſolentia e divitiis et profuſione. *Paratae* eſt in MS. et ſic vett. edd. et adhuc Rhenanus et Aldus. In Lipſianas *partae* irrepſit vitio operarum. *Paratae* reſtituit Pichena.

3 *Domitium decoravit pater.*] Vide Suetonium in Nerone cap. 1. Velleium 2. *Lipſius.*

4 *Cui minor Antonia.*] Vertranius, Muretus volunt ſcribi *maior* e Suetonio, qui maiorem Domitio, minorem Germanico tribuit. Sed etiam infra XII, 64. *minor* dicitur, ubi v. Lipſium. Iac. Gronovius ſuccurrere voluit legendo *cui minori*, h. e. cum adhuc aetate eſſet ea, qua nondum magiſtratum geſſiſſet: quod mihi durum videtur.

5 *Sororis nepotem.*] Natus enim ex Iulo Antonio et Marcella Octaviae F. Conſule Auguſti noſtrum Stemma. *Lipſius.*

1 *Nationis Termeſtinae.*] Termiſum opidum clarum in Hiſpaniis agnoſcit Appianus: Τερμισὸν δὲ μεγάλην πόλιν ἀεὶ δυσπειθῆ Ῥωμαίοις γενομένην, ἐξ ἐρυμνοῦ κατήγαγεν ἐς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτειχίστους. Et credo me vere emendaſſe illud Salluſtii: *Hi ſaltibus occupatis Termeſtinorum agros invaſere.* ubi vulgo, *tum externorum agros.* Opidum ipſum Termes Plinio dictum: unde Termeſtini. *Lipſius.*

2 *Vno*

Digitized by Google

ex improviſo in itinere adortus, [2] uno vulnere in mortem adfecit: ac pernicitate equi profugus, poſtquam ſaltuoſos locos attigerat, dimiſſo equo, per derupta et avia ſequentis fruſtratus eſt. neque diu fefellit. nam, prehenſo ductoque per proximos pagos equo, cuius foret cognitum: et repertus, cum tormentis edere conſcios adigeretur, voce magna, ſermone patrio, *fruſtra ſe interrogari.* clamitavit: *adſiſterent ſocii ac ſpectarent. nullam vim tantam doloris fore, ut veritatem eliceret.* [3] idemque cum poſtero [4] ad quaeſitionem retraheretur, eo niſu proripuit ſe cuſtodibus, ſaxoque caput adflixit, ut ſtatim exanimaretur. Sed Piſo Termeſtinorum dolo caeſus habetur: [5] qui pecunias, e publico interceptas, acrius, quam ut tolerarent barbari, cogebat. Lentulo Gaetulico, C. Calviſio Coſſ. decreta triumphi inſignia Poppaeo Sabino, contuſis Thracum gentibus, [1] qui montium editis inculti, atque eo ferocius agitabant. Cauſſa motus, ſuperhominum

A. V. 778. A. C. 25.

46 A. V. 779. A. C. 26.

2 *Vno v. in mortem adfecit.*] v. ad II, 62. Groslotius tentat *adecit*, ἀρχαϊκῶς pro *adegit*. Sordes iſtac ſunt.

3 *Idemque cum poſtero.*] Vertranius notat, *Deeſt hic nomen, die.* Imo iudicium hic tibi. Solens priſcis ſine additione dicere, Heſterno, Cottidiano, Anno, Horno, Poſtero, et fere Adverbiorum in morem. Exempla, iuventutis cauſſa, ſint iſta. Tacitus 15. Annal. *Poſtero, cum ad eoſdem cruciatus retraheretur, geſtamine ſellae*, etc. Plautus Capteiveis: *Niſi cottidiano ſeſquiopus confeceris.* ubi perperam legas, *cottidianos*, vulgo. Sic idem ille Anno, non ſemel dixit, ut alibi notavi et correxi. Sic Cicero lib. 4. ad Atticum, Anniverſario, item Voluntario, Commodo, et plura. Heſterno etiam eadem ratione mihi lectum. *Lipſius.*

4 *Ad quaeſitionem.*] ἀρχαϊκῶς. Sic variis locis Plautus. Vtrum Tacitus, aliis quoque locis antiquarius, an librarius talis dederit, pro certo non dicam.

5 *Qui pecunias.*] Plinius lib. 10. epiſt. 28. *Nunc reipubl. Pruſenſium impendia, reditus, debitores excutio, quod ex ipſo tractatu magis ac magis neceſſarium intelligo. Multa enim pecuniae variis ex cauſſis a privatis detinentur: praeterea quaedam minime legitimis ſumptibus erogantur.* Et epiſt. 34. *Erit enim pecunia, ex qua fiat, primum ea quam revocare a privatis et exigere iam coepi.* Idem in Panegyr. c. 70. *Praefuerat provinciae quaeſtor unus ex candidatis inque ea civitatis ampliſſimae reditus egregia conſtitutione fundaverat.* Adde noſtrum lib. 13, 48. et quae ad l. 2. an. 54. notavimus. *Gronovius.*

1 *Qui montium editis.*] Hi ſunt quos ὀρεινὰς Θρᾶκας Thucydides appellat, deſcribitque libro II. Παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρακῶν τοὺς πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. Quod ait eos αὐτονόμους: idem Tacitus voluit, cum hic ſcripſit, *ne regibus niſi ex libidine parere ſolitos.* Lipſius.

1 *Donec*

Digitized by Google

A.V. 778. A.C. 26. hominum ingenium, quod pati delectus, et validiſſimum quemque militiae noſtrae dare aſpernabantur; ne regibus quidem parere, niſi ex libidine, ſoliti, aut, ſi mitterent auxilia, ſuos ductores praeficere, nec niſi adverſum accolas belligerare. Ac tum rumor inceſſerat, fore, ut disiecti, aliisque nationibus permixti, diverſas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, miſere legatos, *amicitiam, obſequiumque* memoraturos; *et manſura haec, ſi nullo novo onere tentarentur: ſin, ut victis, ſervitium indiceretur, eſſe ſibi ferrum et iuventutem, et promptum libertati, aut ad mortem animum.* Simul caſtella, rupibus indita, conlatoſque illuc parentes et coniuges oſtentabant, *bellumque impeditum, arduum,*
47 *cruentum*, minitabantur. At Sabinus, [1] donec exercitus in unum conduceret, datis mitibus reſponſis, dum Pomponius Labeo e Moeſia cum legione, rex Rhoemetalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mutaverant, veniret; addita praeſenti copia, ad hoſtem pergit, compoſitum iam per anguſtias ſaltuum. Quidam audentius apertis in collibus viſebantur: quos dux Romanus, acie ſuggreſſus, haud aegre pepulit, ſanguine barbarorum modico, ob propinqua ſuffugia. Mox caſtris in loco communitis valida manu montem occupat, anguſtum et aequali dorſo continuum uſque ad proximum caſtellum, quod magna vis armata, [2] aut incondita, tuebatur:

1 *Donec exercitus in unum conduceret.*] Si bene attenderis, animadvertes, alterutrum horum, *donec exercitus in unum, conduceret,* et *dum Pomponius Labeo cum legione* etc. *veniret*, prorſus eſſe ſupervacuum, et idem omnino garrulitate inepta dicere. Qua poſſumus liberare Tacitum, ſi ſcribamus: *At Sabinus, donec exercitus in unum conduceret, datis mitibus reſponſis, cum Pomponius Labeo e Moeſia cum legione, rex Rhoemetalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mutaverant, veniſſent, addita praeſenti copia ad hoſtem pergit.* Neque aliter ab auctore fuiſſe cenſeo. *Gronovius.* In Cod. ſcr. eſt *quam*, non *dum*, et *venire* non *veniret:* unde Iac. Gronovius ſic locum concinnat: *mitibus reſponſis; poſtquam Pomp. -- venere, addita etc.* Vulgatum non recte habere, quivis ſentiet, et alterutro modo corrigendum eſſe.

2 *Aut incondita*] Recte Rhenanus, *at incondita*, praeter Taciti mentem. *Lipſius.* Rhenani coniecturam Aldus expreſſit. Muretus etiam *armata* delebat, et vir doctus in ed. Gryphii, corrigens. *magna vis ſed incondita.* Lectio vulgata vera, infr. c. 49. *multitudo bellatorum, imbellium.*

3 *More*

Digitized by Google

tur: ſimul in ferociſſimos, qui ante vallum, [3] more A. V.
gentis, cum carminibus et tripudiis perſultabant, mittit 779.
delectos ſagittariorum. Ii dum eminus graſſabantur, A. C.
[4] crebra et inulta vulnera fecere; propius incedentes 26.
eruptione ſubita turbati ſunt, receptique ſubſidio Sugambrae cohortis, quam Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuum et [5] armorum tumultu trucem, haud procul inſtruxerat. Translata dehinc caſtra hoſtem propter, 48
relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuiſſe memoravi. iiſque permiſſum *vaſtare, urere, trahere praedas, dum populatio lucem intra ſiſteretur, noctemque in caſtris tutam et vigilem capeſſerent.* id primo ſervatum: mox verſi in luxum, et [1] raptis opulenti, omittere ſtationes, laſcivia epularum aut ſomno et vino procumbere. Igitur hoſtes, incuria eorum comperta, duo agmina parant; quorum altero populatores invaderentur, alii caſtra Romana adpugnarent, non ſpe capiendi,, ſed ut clamore, telis, ſuo quiſque periculo intentus, ſonorem alterius proelii non acciperet. tenebrae inſuper delectae augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, facile pelluntur: Thracum

3 *More gentis.*] Notat barbaricum eum ritum eleganter Thucydides in oratione Braſidae, l. 4. Οὗτοι δὲ τὴν μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν. Καὶ γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοὶ, καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι. Ἥ τε διακενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωσιν ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὁμοῖοι. Vbi ſcribi velim, πλήξει ὄψεως. quod Tacitus transtulit ad Germanos, *corpus viſu torvum.* De hoc ritu in loco plura. *Lipſius.*

4 *Crebra et inulta vulnera.*] Freinshemius inulta legendum vidit. et ſic habent veteres edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, Gryphii. In Lipſianis irrepſit vitio typographorum *multa*, quod negligentia editorum in poſteras edd. venit, correctum primum a Iac. Gronovio. Priores quidem Lipſii edd. velut a. 1585. habent *inulta.* At ultima ſive ſexta *multa.*

5 *Armorum tumultus.*] Eſt ſonus, crepitus, e concuſſis telo ſcutis, de quo multa veterum ſunt loca. *tumultum* hoc ſenſu etiam dixit Horatius.

1 *Raptis opulenti.*] Sic e MS. vere reſtituit Pichena: et ſic video exhiberi in Lipſiana Antverpienſi 1648. e Pichena, ut opinor. Quae ab ipſo vivo curatae ſunt, fere habent *rapti opulentia*, ut Ber. Alciati, Rhenani, Aldi, Gryph. quod an data opera ſcriptum ſit nec ne, neſcio. In Lipſianis eſt etiam *capti:* quod male vulgatis omnibus tribuit Pichena, cum haud dubie operarum vitio pro *rapti* in Lipſianas venerit.

Digitized by Google

A.V. 779. A.C. 26. cum auxilia, repentino incurſu territa, cum pars munitionibus adiacerent, plures extra palarentur, tanto inſenſius caeſi, quanto *perfugae et proditores, ferre arma*
49 *ad ſuum patriaeque ſervitium*, incuſabantur. Poſtera die Sabinus exercitum aequo loco oſtendit, ſi barbari, ſucceſſu noctis alacres, proelium auderent. et poſtquam caſtello, aut coniunctis [1] tumulis non degrediebantur, obſidium coepit per praeſidia, quae opportune [2] iam muniebat: dein foſſam [3] loricamque contexens, quattuor millia paſſuum ambitu amplexus eſt: tum paullatim, ut aquam pabulumque eriperet, contrahere clauſtra, artaque circumdare: et ſtruebatur agger, unde ſaxa, haſtae, ignes propinquum iam in hoſtem iacerentur. Sed nihil aeque, quam ſitis, fatigabat, cum igens multitudo bellatorum, imbellium, uno reliquo fonte uterentur. [4] Simul equi, armenta, ut mos barbaris, iuxta clauſa, egeſtate pabuli exanimari: adiacere corpora hominum, quos vulnera, quos ſitis peremerat: pollui cuncta ſanie, odore, contactu. Rebuſque turbatis [5] malum extremum diſcordia

1 *Tumulis non degrediebantur.*] Sic e MS. pro vulgato *digrediebantur* recte a Pichena repoſitum. Sall. Iug. 49. *monte degrediens.* ubi v. Cortium et quos laudat. Noſter Hiſt. I, 61. *Peninis iugis degredi.* add. viros doctos ad Livium XL, 22. ad Hiſt. II, 66.

2 *Iam muniebat.*] *Immuniebat*, hoc eſt, in tumulis iſtis muniebat, ſicut infra XI, 19. *ne iuſſa exuerent, praeſidium immunivit*, Freinshemius coniiciebat. Poſſis etiam *communiebat.*

3 *Loricamque contexens.*] Id eſt, exiguum vallum, et ſepem e cratibus, aut ſepis inſtar: ideoque hic, *contexens.* Vide Poliorcetica noſtra, libro II. Dial. II. *Lipſius.* Loricae interdum vimineae ex cratibus pluteiſque, interdum ex lapide aut terra. Interdum etiam pro ipſo vallo dicuntur, ſive, quia pars valli, ſive quia vallum loricae uſum praeſtat iis, qui poſt vallum ſtant. v. Schelius ad Hygin. p. 126. Nihil ſane impedit, quo minus et hic de vallo capiatur, cum foſſae iungatur, neque alia valli mentio. Neque verbum *contexens* impedit, ut opinor, cum *texere* pro ſtruere, aedificare, dicatur apud Ciceronem et Suetonium.

4 *Simul equi, armenta.*] Malim, *ſimulque armenta.* Poſſit etiam, *Simul equi, armenta.* Sed hoc praefero. *Lipſius.* Probat Pichena. MS. *eque.* lac. Gronovius: *uno reliquo fonte uterentur ſimul. Aeque armenta etc.* Quod mihi quidem non placet.

5 *Malum extremum diſcordia.*] Neque nollem, *malorum extremum.* Ceterum ad vitam et uſum notanda gnome. quam adfirmat item Polybius libro 5. Διόπερ ἦν, inquit, ἀμφισβητήσεως, φιλοτιμίας, ὀργῆς τῆς ἐν ἀλλήλοις πάντα πλήρη. Τοῦτο γὰρ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι, καὶ περὶ κοινὰ πράγματα καὶ περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, ὅταν ἐλλείπωσιν αἱ χορηγίαι

diſcordia acceſſit; his deditionem, aliis mortem, et mu- A. V.
tuos inter ſe ictus parantibus. et erant, qui ***non inultum*** 779.
exitium, ***ſed eruptionem*** ſuaderent, neque ignobiles, A. C.
quamvis diverſi ſententiis. Verum e ducibus Dinis, pro- 26.
vectus ſenecta, et longo uſu vim atque clementiam Ro- 50
manam edoctus, ***ponenda arma***, ***unum adflictis id reme-
dium***, diſſerebat. Primuſque ſe cum coniuge et liberis
victori permiſit: ſecuti aetate aut ſexu imbecilli, et
quibus maior vitae quam gloriae cupido. At iuventus
Tarſam inter et Tureſim diſtrahebatur. utrique deſtina-
tum, cum libertate occidere: ſed Tarſa ***properum finem,
abrumpendas pariter ſpes ac metus***, clamitans, dedit
exemplum, demiſſo in pectus ferro. nec defuere, qui
eodem modo oppeterent. Tureſis ſua cum manu no-
ctem opperitur, haud neſcio duce noſtro. Igitur firma-
tae ſtationes denſioribus globis. et ingruebat nox, nim-
bo atrox, hoſtiſque, clamore turbido, modo per vaſtum
ſilentium, incertos obſeſſores effecerat: cum Sabinus
circumire, hortari, ***ne ad ambigua ſonitus***, ***aut ſimula-
tionem quietis***, ***caſum inſidiantibus aperirent***, ***ſed ſua
quiſque munia ſervarent immoti***, ***teliſque non in falſum
iactis***. Interea barbari catervis decurrentes, nunc in 51
vallum manualia ſaxa, praeuſtas ſudes, deciſa robora
iacere: nunc virgultis, et cratibus, et corporibus exani-
mis, complere foſſas: quidam, pontes et ſcalas ante
fabricati, inferre [1] propugnaculis, eaque prenſare, detra-
here, et adverſus reſiſtentis cominus niti: miles contra
deturbare telis, pellere umbonibus, [2] muralia pila, con-
geſtas lapidum moles provolvere. His partae victoriae
ſpes, et, ſi cedant, inſignitius flagitium; illis extrema

 iam

χορηγίαι τὰς ἑκάστων ἐπιβολάς: Quamobrem ſuſpicionis, contentionis, irae omnia plena erant. Hoc enim et in publicis et in privatis rebus uſuvenire ſolet, cum incepta noſtra deſerunt ſucceſſus et ſumtus. Haec talia, quisquis vir es, obſerva et decerpe, ſerios hiſtoriarum fructus. *Lipſius.*

1 *Propugnaculis, eaque prenſare.*] Dubitat, turres eſſe Freinshemius. recte. Intellige *loricam*, quam c. 49. textam dixit. noſter I, 68. *prorunnt foſſas, iniiciunt crates, ſumma valli prenſant.* Vt muri, ſic valla propugnacula dicuntur, unde urbs, caſtra defendantur.

2 *Muralia pila.*] Maiora iis, quae in acie iacerentur, quod facilius deiiciuntur et maiori cum vi. Caeſ. B. G. VII, 82. iam laudavit Freinshemius.

3 In

A.V. 779. A.C. 26. iam ſalus, et adſiſtentes pleriſque matres et coniuges, earumque lamenta addunt animos. nox aliis in audaciam, aliis ad formidinem opportuna: incerti ictus, vulnera improviſa: ſuorum atque hoſtium ignoratio: et montis anfractu repercuſſae, velut a tergo, voces, adeo cuncta miſcuerant, ut quaedam munimenta Romani, quaſi perrupta, omiſerint. neque tamen pervaſere hoſtes, niſi admodum pauci: ceteros, deleto promptiſſimo quoque aut ſaucio, adpetente iam luce, truſere [3] in ſumma caſtelli. ubi tandem coacta deditio, et proxima [4] ſponte incolarum recepta. reliquis, quo minus vi aut obſidio ſubigerentur, praematura montis Haemi et ſaeva hiems

52 ſubvenit. At Romae, commota principis domo, ut ſeries futuri in Agrippinam exitii inciperet, [1] Claudia Pulchra, ſobrina eius, poſtulatur, accuſante Domitio Afro. Is [2] recens praetura, modicus dignationis, et quoquo facinore properus clareſcere, *crimen impudicitiae, adulterum Furnium, veneficia in principem et devotiones* obiectabat. Agrippina ſemper [3] atrox, tum et periculo propinquae accenſa, pergit ad Tiberium, ac forte ſacrificantem patri reperit. [4] quo initio invidiae, *Non eiuſdem*, ait, *mactare divo Auguſto victimas, et poſteros eius inſectari. non in effigies mutas divinum ſpiritum tranſfuſum;* [5] *ſed*

3 *In ſumma caſtelli.*] Sic Cod. MS. editi *ad ſumma.*

4 *Sponte incolarum.*] MS. *incorum.* ex quo primum editum *inimicorum*, quod alienum, animadvertente Beroaldo ipſo in notis: deinde e correctione Mureti edidit Pichena, quod ſequentes editores recte ſecuti ſunt. Iac. Gronovius tamen ſuſpicabatur *vicorum.*

1 *Claudia Pulchra ſobrina.*] Dionem adi, qui hiſtoriam hancce recenſuit inter acta Caii, ubi de Domitio. Sobrina haec Claudia quomodo Agrippinae fuerit, nondum repperi: hoc tantum, filium eius Quinctilium Varum, deſponſum filiae Germanici. quod oſtendo infra. *Lipſius.* Dio Lib. 59. p. 654. ubi etiam de Domitio

2 *Recens praetura.*] Heinſius volebat *praeturae.* fruſtra, ut iam alibi notavimus.

3 *Atrox.*] i. e. ferox, impotens animi, iras occultare neſcia, animoſa. v. infra c. 60. Talis et *atrox Catonis animus* ap. Horatium.

4 *Quo initio invidiae.*] [illegible] ciendae. Hinc initium et occaſionem invidiae faciendae, [illegible] quae invidiam Tiberio [illegible] ſumit. Sic mox c. 53. [illegible] *et preces* [illegible]. VI, 29. [illegible] *invidia* [illegible] i. e. [illegible] faciendae [illegible]. XV, 13. *magna cum invidia* [illegible]

5 Sed

[5] *ſed imaginem veram, coeleſti ſanguine ortam.* [6] *intelligere diſcrimen,* [7] *ſuſcipere ſordes.* [8] *fruſtra Pulchram praeſcribi. cui ſola exitii cauſſa ſit, quod Agrippinam ſtultae prorſus ad cultum delegerit, oblita Soſiae, ob eadem adflictae.* Audita haec raram occulti pectoris vocem elicuere; correptamque [9] Graeco verſu admonuit: *non ideo laedi, quia non regnaret.* Pulchra et Furnius damnantur. Afer primoribus oratorum additus, divulgato ingenio, et ſecuta adſeveratione Caeſaris, qua [10] *ſuo iure diſertum* eum appellavit, mox capeſſendis accuſationibus, aut reos tutando, proſperiore eloquentiae quam [11] morum forma fuit: niſi quod A.V. 779. A.C. 26.

5 *Sed imaginem veram.*] Mallem etiam paullo rectius: *ſed imaginem veram, coeleſti ſanguine ortos, intelligere diſcrimen.* Gronovius. Quidam etiam malunt *ſe imaginem v.* ſed vulgati idem ſenſus.

6 *Intelligere diſcrimen.*] Periculum ſcire, quod immineret, *ſordes ſuſcipere*, ut in reatu propinquorum. De ſe Agrippina ſentit. *Lipſius.*

7 *Suſcipere ſordes.*] Hoc ad Agrippinam, quae ipſa in ſordibus, ut videtur, ob reatum Pulchrae ſobrinae. *Lipſius.*

8 *Fruſtra Pulchram praeſcribi.*] *Praeſcribere* eſt praetexere, obtendere. Fruſtra occultari conſilium ſui perdendi Pulchra in diſcrimen vocanda, tanquam haec peteretur, non per latus eius ipſa.

9 *Graeco verſu admonuit.*] Suetonius extulit, *Si non dominaris filiola, iniuriam accipere exiſtimas?* ex quo Canterus noſter divinat. *Εἰ μὴ κρατεῖς, τεκνίον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς.* Sed non eſt dubium quin ad Iaſonis vocem aſpexerit Tiberius, quam ille in Tragoedia quapiam emiſerit. cuius mens haec et verba apud Ariſtotelem 3. Polit. cap. 3. Καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινῆν, ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι: et ob hoc non iniuria Iaſon dixit, *Laedi ſe quia non regnaret: ſcilicet inſcius privatum agere.* Lipſius. Pichena et I. Gronovius teſtantur in MS. eſſe *non:* quod cur ſpernatur, nulla cauſſa eſt. Sine interrogatione exprimit Tacitus, quod Suetonius cum interrogatione, quia praecedit *admonuit*, cui hoc aptius, ut facile quivis ſentiet. Pichena, ut Suetonio ſimilem Tacitum faceret, ſcripſit *nam*, quod illud verbum non patitur. unde nemo imitatus eſt.

10 *Suo iure diſertum.*] Et ſane magnificat eum ubique Quinctilianus, quem ſenem ab ſe adoleſcentulo cultum ait, lib. 5. *Lipſius.* Freinsh. comparat locum Cic. pro Arch. 8. *ſuo iure noſter ille Ennius ſanctos appellat poëtas*, ubi *ſuo iure* ad poëtas, non ad Ennium pertineat, propter ſequentia, *quod quaſi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis videantur.* Sed haec eſt interpretatio Ciceronis. *Appellavit* eſt appellandum dixit. ſimile eſt illud c. 26. *miſſus, qui regem et ſocium atque amicum appellaret*, i. e. a ſenatu appellatum diceret, nunciaret. Cicer. Arch. 11. *praedicationem nobilitatemque deſpiciunt*, i. e. deſpiciendam dicunt, docent.

11 *Morum forma.*] An Tacitus *fama* ſcripſit? quod epitheton deſiderare res videtur. *Proſperam famam* dixit etiam Hiſt. I, 14. *ſecundam* Cicero ad Q. Fr. I, 1. et alii. Eademque ſententia alibi quoque utitur

Digitized by Google

quod aetas extrema multum etiam eloquentiae dempſit, dum feſſa mente retinet ſilentii impatientiam. At Agrippina, pervicax irae, et morbo corporis implicata, cum viſeret eam Caeſar, profuſis diu ac per ſilentium lacrimis, mox invidiam et preces orditur: *ſubveniret ſolitudini, daret maritum: habilem adhuc iuventam ſibi, neque aliud probis, quam ex matrimonio, ſolatium:* [1] *eſſe in civitate ...... Germanici coniugem ac liberos eius recipere dignarentur.* Sed Caeſar, non ignarus, quantum [2] ex Repub. peteretur; ne tamen offenſionis aut metus manifeſtus foret, ſine reſponſo, quamquam inſtantem, reliquit. Id ego, a ſcriptoribus annalium non traditum, reperi in [3] commentariis Agrippinae, filiae: quae Neronis principis mater, vitam ſuam et caſus ſuorum poſteris memoravit. Ceterum Seianus maerentem et improvidam altius perculit, immiſſis, qui, per ſpeciem amicitiae, monerent, *paratum ei venenum, vitandas ſoceri epulas.*

53 A.V. 779. A.C. 26.

54

utitur Tacitus. Mox etiam *eloquentiae dempſit* de fama capiendum. Sic contra c. 61. *Haterius eloquentiae, quoad vixit, celebratae.* Supra c. 38. *proſpera ſui memoria,* quae ſtatim explicatur per *famam.* XV, 59. contra pro *forma corporis* male MS. Bud. *fama.* Idem viſum Cannegietero in Reſcriptis Boxhornio de Catone c. 31.

1 *Eſſe in civitate Germanici.*] Non ego medicus huic loco: vidi (Groslotius) qui legeret: *eſſe in civitate qui Germanici c.* Sed in manuſcripto cum palam lacuna ſit, *civitate ...... Germanici*, cur non defectum arbitremur? *Lipſius.* Supplementum illud probant Vertranius, Muretus, Gruterus, Ryckius. Iac. Gronovius autem Agrippinae nomen excidiſſe putat: *eſſe in civitate Agrippinam G. c. ac liberos qui recipere dignarentur.* Illud lenius puto: cum nihil deſinio. Ceterum in victrice dictum facile patet. Aliter corrigit Rupert. Lect. Velleia. c. ult. init. Interpungit post *eſſe*: et *civitate* [illegible] ex *orbitate*, i. e. [illegible]. *In orbitate* (ſua) *Germ c. ac l.* etc. *dignaretur.* Malherbius ap. Gevart. Elect. III, 3. coniicit: *Solatium in ea aetate. Germanici c. a. l.* etc.

2 *Ex Rep. peteretur.*] Cui, illo coniugio cum Auguſti nepte, velut alterum caput dabatur. Ideo de metu ſequitur, quem ſilentio diſſimulavit. *Lipſius.*

3 *Commentariis Agrippinae filiae.*] Quae mulier perita et induſtria praeter ſexum. Citat eam Plinius indice libri 7. vocatque Agrippinam Claudii: ſcilicet uxorem. Et libro 7. *Neronem paullo ante principem, pedibus genitum parens eius ſcribit Agrippina.* Non pertinent ad hanc, ut vir doctus nuper cenſuit, Auguſti laudes apud Suetonium cap. 86. *Et quidem epiſtolis Agrippinae neptis ingenium commendans; Sed opus eſt, inquit, dare te operam ne moleſte ſcribas aut loquare.* Manifeſtus eſt [illegible], Pertinent ad maiorem natu, quae Auguſto neptis: iſta pronepos. Nec dubium, quin haec quidem vivo Auguſto plane adhuc puera. *Lipſius.*

1 *Serus*

epulas. Atque illa, ſimulationem neſcia, cum propter A. V.
diſcumberet, non vultu aut ſermone flecti, nullos at- 779.
tingere cibos; donec advertit Tiberius, forte, an quia A. C.
audiverat. idque quo acrius experiretur, poma, ut erant 26.
adpoſita, laudans, nurui ſua manu tradidit. aucta ex eo
ſuſpicio Agrippinae, et intacta ore, [1] ſervis tramiſit.
nec tamen Tiberii vox coram ſecuta, ſed obverſus ad
matrem, *non mirum*, ait, *ſi quid ſeverius in eam ſtatuiſ-
ſet, a qua veneficii inſimularetur.* Inde rumor, *parari
exitium: neque id imperatorem palam audere, ſecretum
ad perpetrandum quaeri.* Sed Caeſar, quo [1] famam, 55
averteret, adeſſe frequens ſenatui, legatoſque Aſiae,
ambigentes, *quanam in civitate [2] templum ſtatueretur*
pluris per dies audivit. Vndecim urbes certabant, pa-
ri ambitione, viribus diverſae. neque multum diſtantia
inter ſe memorabant, *de vetuſtate generis, ſtudio in po-
pulum Romanum, [3] per bella Perſi et Ariſtonici aliorum-
que regum.* Verum Hypaepeni, Trallianique, Laodicenis
ac Magnetibus ſimul, tramiſſi, [4] ut parum validi. Ne
Ilienſes quidem, cum *parentem urbis Romae Troiam* re-
ferrent, niſi antiquitatis gloria, pollebant. paullum ad-
dubitatum, quod [5] Halicarnaſſii, *mille et ducentos per an-
nos, nullo motu terrae mutaviſſe ſedes ſuas, vivoque in
ſaxo fundamenta templi adſeveraverant.* Pergamenos
(eo ipſo nitebantur) aede, Auguſto ibi ſita, ſatis adeptos

 creditum.

1 *Servis tramiſit.*] Qui ad fulcra lecti, ex more. *Lipſius.*

1 *Famam averteret.*] Et populi ſermones alibi occuparet. Eo enim fine ipſe in Senatu creber, et res illuſtriores actae; ne vacare ipſe privatis videretur, neve populo de iis loqui eſſet. *Lipſius.* Suetonius Calig. 48. *Confeſtimque urbem petiit, deflexa omni acerbitate in Senatum, cui ad avertendos tantorum dedecorum rumores palam minabatur.* Nota fabula de cane Alcibiadis. *Gronovius.*

2 *Templum ſtatueretur.*] Illud, quod deſtinatum Tiberio et Senatui, a communi Aſiae. *Lipſius.*

3 *Per bella Perſi.*] Haec forma genitivi in libris antiquis ſaepe obvia, ſaepe temere mutata. de qua v. Gron. et Drak. ad Liv. XLII, 25. et qui ibi laudantur. Vſus etiam Salluſtius L. I. Hiſt. auctore Priſciano: *a primordio urbis ad bellum Perſi Macedonicum:* quem imitatus Tacitus videtur. ibi v. Cortius. p. 934.

4 *Vt parum validi.*] Int. divitiis: quo etiam mox *pollebant* ſpectat: alias *validae urbes* a magnitudine, munimentis, copiis militaribus dicuntur potius.

5 *Halicarnaſſii.*] Cod. ſcr. *Alicarnaſii*, quod defendit Iac. Gronovius, ad Herrodot. non ego.

6 *Atye*

A.V. 779. A.C. 26. creditum. Epheſii, Mileſique, hi Apollinis, illi Dianae caerimonia occupaviſſe civitates viſi. Ita Sardianos inter Smyrnaeoſque deliberatum. Sardiani decretum Etruriae recitavere, ut conſanguinei. nam *Tyrrhenum Lydumque*, [6] *Atye rege genitos, ob multitudinem diviſiſſe gentem: Lydum patriis in terris reſediſſe; Tyrrheno datum, novas ut conderet ſedes: et ducum e nominibus indita vocabula, illis per Aſiam, his in Italia: auctamque adhuc Lydorum opulentiam, miſſis in Graeciam populis.* [7] *cui mox a Pelope nomen.* ſimul *litteras imperatorum, et icta nobiſcum foedera bello Macedonum, ubertatemque fluminum ſuorum, temperiem coeli ac dites circum terras* memorabant.

56 At Smyrnaei, repetita vetuſtate, [1] *ſeu Tantalus, Iove ortus, illos, ſive Theſeus, divina et ipſe ſtirpe, ſive una Amazonum condidiſſet;* tranſcendere ad ea, quis maxime fidebant in populum Romanum officiis, miſſa navali copia, non modo externa ad bella, ſed quae in Italia tolerabantur: [2] *ſeque primos templum urbis Romae*

6 *Atye rege genitos.*] Atys Herculis et Omphales filius, e duobus filiis ſorte iacta alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam miſit coloniae deducendae: cui nomen Tyrrhenus, et ab eo Tyrrhenia terra. Ita fere Strabo libro 5. convenienter ad Taciti verba: et Tertullianus, De ſpectaculis, *Lydos ex Aſia tranſvenas in Etruria conſediſſe Timaeus refert, duce Tyrrheno, qui fratri ſucceſſerat,* (lego, *ceſſerat,* ſive, *ſeceſſerat*) *regni contentione.* Paullo diverſius tamen ab iſtis Dionyſius lib. 1. quem licet legas, Velleiumque libro 1. *Lipſius.* De Atye et eius progenie v. Dioniſ. Halic. L. I. c. 18. p. 21. 22. Scalig. Canon. Iſag. L. II. p. 159. III. p. 317. qui primos reges Lydorum Atyadas facit, a quo [illegible] Rupertus ad Beroſ[illegible]. p. 118.

7 *Cui mox a Pelope nomen.*] Quem Pelopem, vulgo Phrygem, Pa[illegible] et quidam Lydum faciunt. *Lipſius.*

1 *Seu Tantalus Iove ortus.*] Variantes has ſententias ſuper condita Smyrna notabis paſſim. De Theſeo et Athenienſibus, ſenſit Epigrammatarius lib. 4. Εἰς εἰκόνα Πεισιστράτου. ubi Athenienſes hoc argumento Homerum ſibi vindicant:

Ἡμέτερος γὰρ ἐκεῖνος ὁ χρύσεος ἦν πολίτης,
Εἴπερ Ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀπῳκίσαμεν.

De Amazone, quae nomen Smyrnae a ſe dederit, initio libri 14. Strabo. Ceterum lapides numiſque hoc oppidum Ζμυρναν ſcribunt, non ut obtinuit per Sigma. *Lipſius.* Et ſic ſcribitur etiam in Codice MS. h. l. et ſupra III. 63. v. Iac. Gronov. ad h. l. vide etiam de hac ſcriptura Pierium in Caſtig. ad Virg. Aen. VII. 6[illegible].

2 *Se primos templum urbis.*] Obſervabis Philologus. Accidit hoc anno urbis DLVIII. Secundum exemplum [illegible] Alabandenſes anno [illegible] [illegible] [illegible]

mae ſtatuiſſe, M. Porcio conſule, magnis quidem iam populi Romani rebus, nondum tamen ad ſummum elatis, ſtante adhuc Punica urbe, et validis per Aſiam regibus. ſimul *L. Sullam teſtem* adferebant, *graviſſimo in diſcrimine exercitus, ob aſperitatem hiemis, et penuriam veſtis, cum id Smyrnam in concionem nunciatum foret,* [3] *omnes, qui adſtabant, detraxiſſe corpori tegmina, noſtriſque legionibus miſiſſe.* Ita rogati ſententiam patres, Smyrnaeos praetulere. Cenſuitque Vibius Marſus, *ut M. Lepido, cui ea provincia obvenerat,* [4] *ſuper numerum legaretur, qui templi curam ſuſciperet.* et quia Lepidus ipſe deligere, per modeſtiam, abnuebat, Valerius Naſo, e praetoriis, ſorte miſſus eſt. A. V. 779. A. C. 26.

Inter quae, diu meditato prolatoque ſaepius conſilio, tandem [1] Caeſar in Campaniam, ſpecie dedicandi templa, apud Capuam Iovi, [2] apud Nolam Auguſto, ſed certus procul 57

tur apud Livium, lib. 43. *Alabandenſes templum urbis Romae ſe feciſſe commemoraverunt, ludoſque anniverſarios ei Divae inſtituiſſe.* Prudentius de hac Dea:

— colitur nam ſanguine et ipſa
More deae, nomenque loci ceu numen habetur:
Atque Vrbis Veneriſque pari ſe culmine tollunt
Templa, ſimul geminis adolentur thura deabus.

Vbi vides commune Romae templum in ipſa urbe cum Venere fuiſſe. Ad hanc quoque Divam ille poëta:

Exaudi regina tui pulcherrima mundi
Inter ſidereos Roma recepta polos.

Claudianus in monte Palatino collocat, lib. 2. De laudib. Stilic. ubi Provincias facit Romae ſupplicantes:

Conveniunt ad tecta Deae, quae candida lucent
Monte Palatino.

Lipſius.

3 *Omnes, qui adſtabant, detraxiſſe.*] Vera ratio latinitatis poſtulat *adſtarent*.

4 *Super numerum.*] Eum, qui aut uſitatus eſſet in quaque provincia, aut in SCto praefinitus, quo provincia decreta fuiſſet. Olim quidem SCto numerus definitus, quo provincia ornabatur. Ceterum, quia Lepido optio legati data, videtur tum moris fuiſſe, ut Praeſides in Provinciis ſenatus et populi legatos legerent, ut olim libera rep. quamquam et tum variatum in ea re. v. dicta in Clave Cic.

1 *Caeſar in Campaniam.*] Vox abeſt ſententiae explendae. Lego, *Caeſar iit Campaniam.* Lipſius. Pichena putabat *iit*, *profectus eſt*, intelligi poſſe, uſus loco Cic. *Cogito in Tuſculanum:* qui huic non eſt ſimilis. Vel excidit verbum, vel, ut Lipſius putat, latet in praepoſitione, vel ab ea abſorptum eſt.

2 *Apud Nolam.*] Loco ubi mortuus. Adi Dionem lib. 56. in extremo: Suetonium cap. 40. *Lipſius.* Ceterum e Cod. MS. *templa* pro vulg. *templum* reſcripſi. templum Iovis Capuae *Capitolium* dictum ap. Sueton. Tib. 40.

A.V. 779. A.C. 26.

procul urbe degere. Cauſſam abſceſſus quamquam, ſecutus plurimos auctorum, [3] ad Seiani artes retuli: quia tamen, caede eius patrata, [4] ſex poſtea annos pari ſecreto coniunxit, [5] plerumque permoveor, num ad ipſum referri verius ſit, ſaevitiam ac libidinem, cum factis promeret, locis occultantem. Erant, qui crederent, in ſenectute corporis quoque habitum pudori fuiſſe. [6] quippe illi praegracilis et incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies, ac plerumque medicaminibus

3 *Ad Seiani artes retuli.*] Supra c. 41.

4 *Sex poſtea annos.*] Abiit urbe Tiberius, anno DCCLXXIX. nec rediit: abiit vita DCCXC. Vndecim ergo abfuit continuos annos. Errorem Plutarchi non diſſimulo, aut potius exſcriptoris, Libello de exſilio: ubi legitur Tibérius ſeptem annis Capreas inhabitaſſe. Verba ſunt: *Τιβέριος δὲ Καῖσαρ ἐν Καπρέαις ἑπτὰ ἔτη διητήθη μέχρι τῆς τελευτῆς·* Falſum. Nec iuverit eum, quod non ſtatim Capreas ſeceſſit. Vix enim in Campania haeſit dimidiatum annum, ut liquet ex Cornelio noſtro. Damna ergo lectionem, niſi mavis Plutarchum, et ſcribe, δέκα, vel ἕνδεκα ἔτη. Etiam in Suetonii loco, ubi de hac abſentia, adhaereſco, c. 51. *Toto quidem triennio, quo vivente matre abfuit, ſemel omnino eam, nec amplius, quam uno die, ac pauciſſimis vidit horis.* et malim, *toto biennio.* Egreſſus enim Tiberius fine anni DCCLXXIX. obiit illa principio anni LXXXII. ut ex Tacito clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni. *Lipſius.* *Annos coniunxit* eſt, ſex annos continuos, poſt illos quinque ſuperiores annos, manſit in eodem ſecreto. Sic *conſulatus coniungere* Suetonius aliquoties dixit.

5 *Plerumque permoveor.*] Eſt, ſaepe venit in mentem, dubito, an verius ſit. etc. *Plerumque* pro ſaepe iam ſupra vidimus. et verbum *moveri*, *permoveri* e contextu intelligendum: diciturque etiam ingenium moveri.

6 *Quippe illi praegracilis.*] Pugnat haec delineatio, e diametro, cum Suetonii verbis: *Corpore fuit amplo atque robuſto: ſtatura, quae iuſtam excederet. latus ab humeris et pectore; ceteris quoque membris uſque ad imos pedes aequalis et congruens.* De veritate, ſecundum neutrum pronuntio. Quod ſequitur, *Vlceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta;* explicat idem Suetonius *Facie honeſta, in qua tamen crebri et ſubtiles tumores.* In cuius verbis vitium. quid enim eſt *ſubtilis tumor?* Libri aliquot Pulmanni noſtri, *ſubiti tumores.* nihilo melius. At tu me duce ſcribe, *ſubſtilli tumores.* vel etiam, *ſubſtilles.* Non potuit magis aptiore verbo exprimi liquoranieſque, quae in eiuſmodi tumoribus minutatim ſtillat. Ita Subſtillum Feſto, tempus ante poſtque pluviam, quod iam ſtillaret aut non, dum deſiiſſet. Tertullianus: *Aut imbres ruunt, et ſi qua miſſilia cum imbribus, de hinc ſubſtillum, et denuo ſudum.* Cato De re ruſtica, in Stranguria uſurpat: *Nunc de iis quibus aegre lotium it, quibuſque ſubſtillum eſt.* Lipſius. De loco Suetonii vide ibi dicta. Ceterum

minibus interſtincta, et Rhodi ſecreto vitare coetus, recondere voluptates inſuerat. Traditur etiam, matris impotentia extruſum, quam dominationis ſociam aſpernabatur, neque depellere poterat, cum dominationem ipſam donum eius accepiſſet. Nam dubitaverat Auguſtus, Germanicum, ſororis nepotem, et cunctis laudatum, rei Romanae imponere: ſed precibus uxoris evictus, Tiberio Germanicum, ſibi Tiberium adſcivit. idque Auguſta exprobrabat, repoſcebat. Profectio [1] arto comitatu fuit: unus ſenator, conſulatu functus, Cocceius Nerva, cui legum peritia: eques Romanus, praeter Seianum, [2] ex inluſtribus, [3] Curtius Atticus: ceteri liberalibus ſtudiis praediti, ferme Graeci, quorum ſermonibus [4] levaretur. Ferebant periti coeleſtium, [5] *iis motibus ſiderum exceſſiſſe Roma Tiberium, ut reditus illi negaretur.* unde exitii cauſſa multis fuit, properum finem vitae coniectantibus vulgantibusque. neque enim tam incredibilem [6] caſum providebant, [7] ut undecim per annos

A. V. 779. A. C. 26.

58

rum paullo ante vulgo *in ſenectute quoque c. h.* Ordinem verborum e MS. refinximus, qui eſt haud dubie elegantior.

1 *Arto comitatu.*] De Comitibus Impp. abunde dictum ad Sueton. Exc. XV.

2 *Ex inluſtribus.*] vid. ad XI, 4.

3 *Curtius Atticus.*] Eſt ille, quem lib. 6. ſubverſum artibus Seiani ait, et ad quem Ovidii Elegia 4. et 7. libri ſecundi De Ponto. *Lipſius.*

4 *Levaretur.*] Amicus Ryckii, Heinſius fortaſſe, *oblectaretur:* interpretatio haec eſt, non emendatio.

5 *Iis motibus ſiderum.*] i. e. ut vulgo loquuntur, ea conſtellatione; quam Graeci θέμα, συνδρομήν vocant. etc. In eoque et motus ratio habetur, per quem fiunt certi poſitus ſiderum. Gellius XIV, 1. Chaldaeos profiteri, *de motu deque poſitu ſtellarum dicere poſſe, quae futura ſint.* Noſter infra Hiſt. II, 78. init. *reſponſa vatum et ſiderum motus.*

6 *Caſum.*] Sic coniiciebat Freinsh. legendum pro *cauſſam.* Verum vidit. Sed non opus coniectura erat inſpicienti vett. edd. Beroaldi, Aldi, Rhenani, Alciati, Gryph. in quibus eſt totidem litteris *caſum* atque etiam in MS. Errore operarum primum irrepſit *cauſſam*, cui paullo ante praecedens verbum *cauſſam* locum fecit. Sequentes editores negligentia inſpiciendarum vett. edd. vitium propagarunt.

7 *Vt undecim per.*] Coniunctio ut pendet a verbo *caſum*, in quo latet *futurum eſſe:* cuius generis exempla plura diligentes veterum ſcriptorum et graecorum et latinorum lectores obſervabunt. Neque enim rem tam incredibilem eventuram providebant, ut, etc.

8 Haud

A.V. 779. A.C. 26. annos libens patria careret. Mox patuit breve confinium artis et falſi; veraque quam obſcuris tegerentur. nam *in urbem non regreſſurum*, [8] haud forte dictum: ceterorum neſcii egere, cum propinquo rure aut litore, et ſaepe moenia urbis adſidens, extremam ſenectam compleverit.

59 Ac forte illis diebus oblatum Caeſari anceps periculum, auxit vana rumoris; praebuitque ipſi materiem, cur amicitiae conſtantiaeque Seiani magis fideret. Veſcebantur in [1] villa, cui vocabulum *Speluncae*, [2] mare Amuclanum inter Fundanoſque montes, nativo in ſpecu. eius os, lapſis repente ſaxis, obruit quoſdam miniſtros: hinc metus in omnes, et fuga eorum, qui convivium celebrabant. Seianus [3] genu, vultuque, et manibus ſuper Caeſarem ſuſpenſus, oppoſuit ſeſe incidentibus: atque habitu tali repertus eſt a militibus, qui ſubſidio venerant.

[4] Maior

8 *Haud forte dictum.*] Non temere, ſine idonea cauſſa; unde veritas praedictionis.

1 *Villa, cui vocabulum Speluncae.*] Praetorium Suetonius appellat, more ſui ſaeculi, quo omnes villae elegantiores et non ruſtici uſus, Praetoria dictae. Nomen illi a re, quia impoſita vel adiuncta huic nativae ſpeluncae. Id ſecutos in poſitura villae Romanos, docet Senecae locus de villa Vatiae: *Speluncae ſunt duae*, inquit, *magni operis*, *laxo atrio*, *paries manufactus* (ſcribo, *pares manufactis*:) *quarum altera ſolem non recipit*, *altera uſque in Occidentem tenet.* Ceterum hoc ipſo in facto recenſendo non ſine cenſione Suetonium dimitto. cuius vulgati libri: *In Praetorio cui Spelunca nomen erat*, *incaenante eo complura et ingentia ſaxa fortuito ſuperne delapſa ſunt*. et aio reſcribendum: *in caenantem eum*. Addo, hodieque nomen manere, et opidulum eſſe: extremis montibus Fundanis, ad mare adiacens. *Lipſius.* Adde Strab. L. II. p. 233. qui prope Terracinam dicit eſſe *σπήλαια μεγάλας κατοικίας καὶ πολυτελεῖς δεδεγμένα*. male ibi vertitur *aedes*. Immo *triclinia*, *diaetas* etc. adde dicta ad Sueton. Tib. 39. ubi dixi praetorii nomine poſſe etiam intelligi triclinium illud ipſum, in quo coenabat Tiberius, quod non placet Oudendorpio V. C. Ego vero non negavi, totam villam Speluncam dictam: ſed dicta tamen ſic eſt a triclinio in ſpelunca, atque ipſum etiam triclinium ſic potuit vocari.

2 *Mare Amuclanum inter.*] Amyclae duplices. Alterae Laconum quae ſilentio perierunt, ut paroemia eſt: alterae Italorum, inter Caietam et Terracinam, quas a Serpentibus deletas crediderunt Solinus Pliniusque. Ab his Amyclis, mari illi nomen. *Lipſius.*

3 *Genu, vultuque.*] Haec poſitio facile capitur, ſi cogitas iacentem in lecto Tiberium: ut ſolent veſcentes. Ipſe igitur tali habitu ſuper eum, ut tueretur. *Lipſius.*

4 *Maior*

Digitized by Google

[4] Maior ex eo: et, quamquam exitioſa ſuaderet, ut non ſui anxius, cum fide audiebatur. [5] Adſimulabatque iudicis partes adverſus Germanici ſtirpem, ſubditis, qui accuſatorum nomina ſuſtinerent, maximeque inſectarentur Neronem, proximum ſucceſſioni, et, quamquam modeſta iuventa, plerumque tamen, quid in praeſentiarum conduceret, oblitum, dum a libertis et clientibus, apiſcendae potentiae properis, exſtimulatur, [6] *ut erectum et fidentem animi oſtenderet: velle id populum Romanum, cupere exercitus; neque auſurum contra Seianum, qui nunc patientiam ſenis et ſegnitiam iuvenis iuxta inſultet.* A. V. 779. A. C. 26.

60 Haec atque talia audienti nihil quidem pravae cogitationis: ſed interdum voces procedebant contumaces et inconſultae; quas [1] adpoſiti cuſtodes exceptas auctasque cum deferrent, neque Neroni [2] defendere daretur, diverſae inſuper

4 *Maior ex eo.*] i.e. potentior. Sic latini *creſcere* dicunt. ut Cicero Cluent. 28. etc. add. Burm. ad Ovid. Ep. XV, 117.

5 *Adſimulabatque indicis partes.*] Item poſtea ſic expoſuit: *Quapropter occaſione illa ad ſubvertendos Germanici liberos uſus, tamquam indicis officio contra eos fungebatur, exclamabatque quantam illi animadverſionem mererentur, qui adverſus beneficia principis tam ingrati forent.* At ego ſubſcribo Mureto, et malo *indicis.* Hoc enim ipſo libro cap. 28. *index idem et teſtis dicebat.* Cap. 30. *Catus Libonem inlexerat inſidiis, deinde indicio perculerat.* Libro 6. *ut Celſus urbanae cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calviſium diſcrimini exemiſſet.* Iuſtinus lib. 32. *Ad cuius rei probationem immittit indices, teſtes ſubornat.* Et mox *teſtes indiceſque torquere.* Talem ſe gerebat apud Tiberium Seianus, tanquam invitus, fide ac devotione cogente, Principi domus ſuae vomicas indicaret. *Gronovius.* Veriſſime. Nam hoc interpretatio ipſius Taciti deſiderat: *ſubditis, qui accuſatorum nomina ſuſtinerent.* Faërnus inſuper volebat: *adſumebatque*, non aſſecutus vim verbi *adſimulabat*, de qua ſupra: nec videtur probabile, librarios notam vocem in exquiſitiorem mutaſſe.

6 *Vt erectum et fidentem animi oſtenderet.*] Forte melius, *animum*, Pichena. Male. Vulgatum exquiſitius eſt, et ſtilo Taciti convenientius: int. *ſe.*

1 *Adpoſiti cuſtodes.*] Argutatur Freinshemius, cum *appoſiti* ita dictum putat, ut ap. Virgil. Aen. VI, 90. *Teucris addita Iuno*, i.e. affixa, ut non recederet, ſed intentiſſime obſervaret. *Addita* ibi eſt infeſta, inimica, ut Servius recte interpretatur. adde ibi Burm. et Gronov. ad Senec. Herc. F. 1237. Iuno ſponte inimica eſt, hic appoſiti ſunt a Seiano.

2 *Defendere daretur, diverſae inſuper.*] Acidalius putat, poſt vocem *daretur*, pauca quaedam deeſſe, quae illam periodum abſolvant, et ab integro ſcribenda ſequentia, quae cum ſuperioribus necti in unam periodum nequeant:

Digitized by Google

A. V. ſuper ſolicitudinum formae oriebantur. nam alius [3] occur-
779. A. C. ſum eius vitare: quidam, ſalutatione reddita, ſtatim
26. averti: plerique inceptum ſermonem abrumpere:, inſiſtentibus contra inridentibuſque, qui Seiano fautores aderant. Enimvero Tiberius torvus, aut [4] falſum renidens vultu: ſeu loqueretur, ſeu taceret iuvenis, crimen ex ſilentio, ex voce. ne nox quidem ſecura; [5] cum uxor vigilias, ſomnos, ſuſpiria matri Liviae, atque illa Seiano patefaceret: qui fratrem quoque Neronis, Druſum, traxit in partes, ſpe obiecta principis loci, ſi priorem aetate, et iam labefactum demoviſſet. Atrox Druſi ingenium, ſuper cupidinem potentiae et ſolita fratribus odia, accendebatur invidia, quod mater Agrippina [6] promptior Neroni erat. neque tamen Seianus ita Druſum fovebat, ut non in eum quoque ſemina futuri exitii meditaretur;

61 gnarus, praeferocem et inſidiis magis opportunum. Fine anni exceſſere inſignes viri, [1] Aſinius Agrippa, claris maioribus quam vetuſtis, vitaque non degener; et [2] Q. Haterius, familia ſenatoria, eloquentiae, quoad vixit,

queant: *Diverſae inſuper ſolicitudinum formae oriebantur.* Sane *inſuper* hic durius eſt, nec commodum ſenſum habet.

3 *Occurſum eius vitare.*] Pulchra et graphica deſcriptio eorum, qui amant, metuunt, volunt, nolunt iungi. Et ſimillima in Sidonio, de ſeſe delato ob Satyram. *Alii tamen mibi plus quam deceret ad genua volvi; alii ne ſalutarent, fugere poſt ſtatuas, occuli poſt columnas; alii triſtes vultuoſique iunctis mibi lateribus incedere.* Lipſius.

4 *Falſum renidens vultu.*] Diſtinguo ſic: *renidens vultu. ſeu loqueretur. ſeu taceret iuvenis; crimen ex ſilentio ex voce.* Turbant vulgo. *Lipſius.* Rectiſſime.

5 *Cum uxor.*] Iulia Druſi F. quae Neroni nupta: quamque poſtea Claudius, Meſſallinae dolo, interfecit. Sueton. et Dio. *Lipſius.*

6 *Promptior Neroni.*] Alii malent, *pronior:* quod verum puto. ſaepe ſic Sueton. Ner. 40. Galb. 12. etc. Conſtructio cum dativo fraudi fuit, quam etiam Lipſius non concoquebat, adſcribens loco Suetonii Ner. 40. *quis cum dativo?* Permutari in MSS. iſtas voces notatum Heinſio ad Ovidium, et aliis alibi. *Studia promtiora in aliquem* ſunt XIII, 8. ſed hoc aliud eſt. Contra H. II, 74. *in Titum pronior.* Ceterum, ſi *promtior* verum eſt, ſignificat, facilior ad gratificandum etc.

1 *Aſinius Agrippa.*] Cenſeo filium Aſinii Galli: ideoque addit, clariores illi maiores, quam vetuſtiores. Nam Aſinia gens in lucem protracta ab Auguſto, qui non iniuria extulit avum huius, Pollionem. *Lipſius.*

2 *Q. Haterius, eloquentiae celebratae.*] Inter declamatores recenſet Seneca pater, inuritque eamdem notam quam hic Tacitus. *Q. Haterius*, inquit, *pulcherrimam*

Digitized by Google

vixit, celebratae: monimenta ingenii eius haud perinde A.V.
retinentur. Scilicet impetu magis, quam cura [3] vige- 779.
bat: utque aliorum meditatio et labor in poſterum va- A.C. 26.
leſcit; ſic Haterii [4] canorum illud et profluens cum
ipſo ſimul exſtinctum eſt. M. Licinio, L. Calpurnio Coſſ. 62
ingentium bellorum cladem aequavit malum improvi- A.V. 780.
ſum. eius initium ſimul et finis extitit. [1] Nam coepto A.C.
[2] apud 27.

uberrimam imaginem movit. Coepit enim ſubito quo ſolebat curſu orationis ſcribere (vellem, *deſcribere*) *quaſi exaudiret aliquem tumultum, vaſtari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agreſtium, et cum omnia impleſſet terrore, adiecit, Quid exhorruiſti adoleſcens? ſocer tuus venit.* De eodem homine vitioque corrigendus Seneca filius, epiſt. 40. *Namque Echeri curſum ſuis temporibus oratoris celeberrimi, longe abeſſe ab homine ſano volo.* lege, *Nam Q. Hateri.* Elegans in hanc rem Auguſti iocus, *Haterius noſter ſufflaminandus eſt.* quod a curribus tractum. Ad hunc hominem Euſebiana iſta refer in Chronicis: *Q. Haterius* (male in eo *Atherius*) *promptus et popularis orator, usque ad 90. prope annum ſummo honore conſeneſcit.* Lipſius.

3 *Vigebat.*] Placebat, probabatur, florebat. vid. ad Sueton. Ner. c. 20.

4 *Canorum et profluens.*] Suavitas vocis et volubilitas verborum, facilitas in dicendo. Cicero Or. II, 38. III, 7. Idem Tuſc. V, 18. *profluenter loqui.*

1 *Nam coepto apud Fid.*] In hoc loco vereor ne quid turbatum ſit a librariis: idque animadverſuros, qui haec cogitent. Si verba, *coepto a. F. theatro.* ſtant ſuo loco, amphitheatrum non ab Atilio inſtitutum eſt, ſed ab alio: quod ſequentia et res ipſa non patiuntur. Amphitheatra lignea, quale hoc, temporaria erant, et ab editore muneris ſtruebantur. Ergo Atilius amphitheatrum inſtituit et ſtruxit. Igitur Tacitum ſic dediſſe putem: *Nam Atilius quidam, libertini generis, coepto* (i. e. inſtituto ut XI, 1. *horti coepti a Lucullo*) *apud Fidenam Amphitheatro, quo ſpectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per ſolidum ſubdidit* etc. Ita omnia plana, et optime cohaerentia. Verba, *quo ſp. gl. celebraret*, aut ſic accipienda: *in quo amphitheatro*, quae eſt facillima ratio; aut, ſi hoc ſenſu ſupervacua iſta verba videantur, quod ex ipſo amphitheatri verbo intelligitur, quod in his verbis ineſt, ſic: ut eo frequentiores homines ad ſpectaculum gladiatorum concurrerent, frequentiores ludos efficeret; quod tali amphitheatro ſtructo longe plures ſpectare poſſent. *Celebrare* pro frequens efficere exquiſite dicitur: ut Salluſt. Iug. 85. *ſeque remque publicam celebravere.* i. e. celebriores fecere. Cicer. de Or. I, 45. *celebrandae ſenectuti perfugium*, de re, quae efficit, ut ſenis domus celebretur, frequentetur. Atque id convenit etiam ſequentibus, ubi docetur, hominem iſtum in eo munere quaeſtum ſpectaſſe. Lectores eligant. Senſus igitur loci eſt: Atilius quidam, libertinus, munus editurus, aedificare inſtituit Amphitheatrum, ſed id neque ſolidis fundamentis impoſuit, neque ipſum ſatis firmiter coagmentavit. Cauſa erat, quod neque tantos ſumtus ſuſtinebat res hominis, neque gratiae et gloriae cauſa

Digitized by Google

A. V. 780. A. C. 27. [2] apud Fidenam amphitheatro, [3] Atilius quidam, libertini generis, quo ſpectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per ſolidum ſubdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem ſuperſtruxit: ut qui non abundantia pecuniae, [4] nec municipali ambitione, ſed [5] in ſordida mercede id negotium quaeſiviſſet. Adfluxere avidi talium imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, [6] virile ac muliebre ſecus omnis aetas, ob propinquitatem loci effuſius: unde gravior peſtis fuit, conferta mole, dein convulſa, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immenſamque vim mortalium, ſpectaculo intentos, aut qui circum adſtabant, [7] praeceps trahit atque operit. Et illi quidem, quos principium ſtragis

cauſſa id munus edebat, ſed propter quaeſtum: unde quam leviſſima impenſa defungi volebat.

2 *Apud Fidenam.*] Hiſt. III, 79. *Fidenas.* et ſic libri omnes apud Sueton. Tib. 40. item apud Livium. Vnde merito dubitandum cum Burmanno ad Suet. l. c. an lectio huius loci incorrupta ſit, nec ne. Mihi poſterius videtur. *Fidenam* tamen libri omnes ap. Virg. Aen. VI, 773. 768.

3 *Atilius quidam libertini generis.*] Ergone permiſſum libertis edere ludos? Apparet. Suetonius tamen aliud indicare videtur Claudii cap. 28. De Harpocra magnae gratiae apud Imp. liberto: *Cui*, ait, *lectica per urbem vehendi, ſpectaculaque publice edendi ius tribuit.* Sed credo vetitum Romae tantum, non in municipiis coloniisque. *Lipſius.* De libertino eſſe capiendum patet e II, 85.

4 *Nec municipali ambitione ſed etc.*] *Ambitio municipalis* eſt ſtudium gratiae municipalium comparandae, ut ad honores municipales, ut Duumviratum, pervenias. quó ſenſu etiam *ambitionem urbanam*, ni fallor, legi, de iis qui Romae talia facerent: quamquam etiam talis ambitio eſſe poteſt in eo, qui iam honores conſecutus eſt, et gratiam famamque talibus captat. Sed quod *ſordidae mercedis* cauſſa munus illud editum dicit, id indicio eſt, hominem non gratuito admiſiſſe ſpectatores, ſed accepta pecunia, ſive mercede: unde intererat hominis, quam maximam ſpectatorum copiam adfluere. Eam mercedem, quaeſtum Tacitus vocat ſordidum; quia quaeſtus alioqui in talibus non ſolebat ſpectari, ſed gratia, et gloria.

5 *In ſordida mercede.*] Pichena putat legendum, *in ſordidam mercedem.* Placet. Senſum ante declaravi.

6 *Virile ac muliebre ſecus.*] Tacitus ſcripſit, *virile ac muliebre ſecus.* Vide ad Livium 26, 47. *Gronovius.* Recte. Et ſic eſſe in MS. magna adſeveratione teſtatur Iac. Gronovius: unde poſt eum recepimus, ut nuper fecimus in Suetonio Aug. c. 44. et poſt nos Oudendorpius V. C. Inſcitia verbi, Viri docti non crediderunt oculis ſuis, in MS. *ſecus* eſſe, ſed *ſexus* legerunt; unde etiam Beroaldus genus conformavit, et edidit, *virilis ac muliebris ſexus.*

7 *Praeceps trahit.*] Sic MS. non *in praeceps*, ut eſt in edd. quibusdam. adde VI, 17.

8 Vt

gis in mortem adflixerat, [8] ut tali ſorte, cruciatum effugere. Miſerandi magis, quos, abrupta parte corporis, nondum vita deſeruerat: [9] qui per diem viſu, per noctem ululatibus et gemitu, coniuges aut liberos noſcebant. Iam ceteri fama exciti, hic fratrem propinquum ille, alius parentes lamentari. etiam quorum, diverſa de cauſſa, amici aut neceſſarii aberant, pavere tamen: neque dum comperto, quos illa vis perculiſſet, latior ex incerto metus. Vt coepere dimoveri obruta; concurſus ad exanimos, complectentium, oſculantium: et ſaepe certamen, ſi confuſior facies, et par forma, aut aetas, errorem adgnoſcentibus fecerat. [1] Quinquaginta hominum millia eo caſu debilitata vel obtrita ſunt: cautumque in poſterum ſenatuſconſulto, *ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor* [2] *quadringentorum millium res; neve amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatae.* Atilius in exſilium actus eſt. Ceterum, ſub recentem cladem, patuere procerum domus, fomenta et medici paſſim praebiti: fuitque urbs per illos dies, quam-

A. V. 780. A. C. 27.

63

8 *Vt tali ſorte etc.*] Brevitatis ſtudium fecit, ut hic interpretes haererent. Etiam Freinshemius non ſatis aſſecutus eſt, explicans, effugiſſe cruciatum, quoad in tali caſu potuerint. Plenum erat: *et illi quidem - - adflixerat, ut tali ſorte, felices, qui cruciatum effugiſſent.* hoc res et ſequens *miſerandi magis* deſiderat. Sed illud *felices* intelligendum reliquit Tacitus.

9 *Qui per diem viſu etc.*] Sive illi ipſi, de quibus ante, ſive alii, expertes quamvis mali, qui interdiu videbant, noctu audiebant miſerias ſuorum.

1 *Quinquaginta hominum millia.*] Nihil mutemus. Suetonius et Oroſius viginti hominum millia periiſſe eo caſu aiunt; noſter quinquaginta, ſed latius ſumens, debilitatos, non ſolum obtritos. *Lipſius.*

2 *Quadringentorum millium.*] Lipſii computatio ad 10000. Philippeos argenteos redegit: ſed imperialibus totidem numis maxime reſpondere eam ſummam putat Freinshemius. Haudquaquam. Immo, ſi materiae ſinceritas et praeſtantia comparetur, ne Philippi quidem ſufficient; tantum abeſt, ut imperiales. Quadringenta ſunt centum millia denarium ſive drachmarum. Drachmam autem vel denarium eſſe octavam partem imperialis nummi conceſſit ad 1, 17, 6. Decem igitur millia imperialium non aſſurgunt ultra 80000. drachmarum, hoc eſt, 320000. nummum ſeſtertium. At Philippus decem denariis aut drachmis reſpondet. Ergo 10000. Philippeum ſunt 100000. denarium, quadringenta millia nummum ſeſtertium. *Gronovius.* Ceterum hic modus pecuniae muneris ipſius facultatem dat, non amphitheatri ſtruendi.

 3 *Veterum*

Digitized by Google

A.V. 780. A.C. 27. quamquam maeſta facie, [3] veterum inſtitutis ſimilis, qui, magna poſt proelia, ſaucios largitione et cura ſuſtentabant. Nondum ea clades exoleverat, cum ignis
64 violentia urbem ultra ſolitum adfecit, deuſto monte Caelio: *feralemque annum* ferebant, *et ominibus adverſis ſuſceptum principi conſilium abſentiae*, qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes; ni Caeſar obviam iſſet, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actaeque ei grates apud ſenatum ab inluſtribus famaque apud populum, quia [1] ſine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam et ultro accitos munificentia iuverat. Adduntur ſententiae, ut mons Caelius in poſterum [2] *Auguſtus* appellaretur: quando, cunctis circum flagrantibus, ſola Tiberii effigies, ſita in domo Iunii ſenatoris, inviolata manſiſſet. *Eveniſſe id olim [3] Claudiae Quinctae, eiuſque ſtatuam, vim ignium bis elapſam, maiores apud aedem Matris deum conſecraviſſe. ſanctos acceptoſque numinibus Claudios: et [4] augendam caerimoniam loco, in quo tantum*

3 *Veterum inſtitutis ſimilis.*] Livius libro 2. *Neque immemor eius, quod initio conſulatus imbiberat, conciliandi animos plebis, ſaucios milites curandos dividit Patribus. Fabiis plurimi dati; nec alibi maiore cura habiti.* Iuſtinus l. 28. de Spartanis poſt pugnam ad Sellaſiam bello Cleomenico: *Patentibus omnes domibus ſaucios excipiebant, vulnera curabant, lapſos reficiebant.* Gronovius.

1 *Sine ambitione.*] Nihil gratiae tribuens, ſed neceſſitati omnia. Sic Cicero *ambitioſas preces* opponit *neceſſariis.* Tirones videant Clav. Cic. in h. v.

2 *Auguſtus appellaretur.*] Vide Suetonium, cap. 48. *Lipſius.*

3 *Claudiae Quinctiae.*] Duo nomina gentilitia huic feminae? Non eſt Romanum. Scribo, *Claudiae Quintae.* Tertia, Secunda, Quarta, mulierum agnomina ab ordine naſcendi. Ita Livio libro 40. *Calpurnius, Piſo necatus a Quarta Hoſtilia uxore dicebatur.* In vetuſto lapide, QVARTA. LIVIA. et alibi, QVINTA. NONIA. Eoque exemplo hic, Quinta Claudia. Iudicium meum firmat hiſtoria, quia Ap. Claudio huius patri quinque filiae fuerunt. Cicero in Catone: *Quattuor robuſtos filios, et quinque filias Appius regebat, et ſenex et caecus.* Male ergo in ſcriptore de Viris illuſtribus, Livia Claudia. Quod ad hiſtoriam hanc, miraculumque: habes apud ſolum, niſi aberro, Valerium, libro 1. c. 8. *Poſſunt et illa miraculorum loco poni, quod Q. Claudiae ſtatua in veſtibulo templi Matris deum poſita, bis ea aede incendio conſumpta, prius P. Naſica Scipione, L. Beſtia; item M. Servilio et L. Lamia Coſſ. in ſua baſi flammis intacta ſtetit.* Lipſius. Sic e MS. reſtituit Pichena.

4 *Augendam caerimoniam loco.*] i. e. ſanctitatem: nomine Auguſti imponendo. Freinshemius ad conſecrationem loci refert. Sed illud, opinor ſuffecerit.

1 *A Caele*

Digitized by Google

tantum in Principem honorem dii oſtenderint. Haud fue- 65
rit abſurdum tradere, montem eum antiquitus *Querque-* A. V.
tulanum cognomento fuiſſe, quod talis ſilvae frequens 780.
fecundusque erat: mox *Caelium* appellitatum, a [1] Cae- A. C.
le Vibenna, qui dux gentis Etruſcae, cum [2] auxilium ap- 27.
pellatum ductaviſſet, ſedem eam aceeperat a Tarquinio
Priſco; ſeu quis alius regum dedit. nam ſcriptores in eo
diſſentiunt. cètera non ambigua ſunt; magnas eas co-
pias per plana etiam ac foro propinqua habitaſſe, [3] unde

1 *A Caele Vibenna.*] Mutant annales, in nomine, in tempore, in re. nomen illi Caelem, noſter et Varro faciunt libro 4. Caelium, Dionyſius et Tabula Claudiana, quae Lugduni. Tempus adventus eius, ad Romulum Varro et Dionyſius rettulere: ad Tarquinium, Tacitus et Claudius in tabula dicta. Feſtus, (ut Fragmenta ſunt) de Tarquinio item inſeruit: ſed diſpeſcuit nomen; et Caelem ac Vibennam facit duos fratres. In re ipſa: Dionyſius Romam migraſſe eum, impulſum Romuli fama; Tacitus auxilii ferendi cauſſa; Claudius, exactum varia fortuna pulſumque, deſcribunt. Tabulae illius Claudianae verba digna adſcribi. *Servius Tullius, ſi noſtros ſequimur, captiva natus Ocreſia: ſi Tuſcos, Caeli quondam Vivennae ſodalis fideliſſimus omniſque eius caſus comes, poſtquam varia fortuna exactus cum omnibus reliquiis Caeliani exercitus Etruria excesſit, montem Caelium occupavit, et a duce ſuo Caelio ita apellitatus. Mutatoque nomine (Nam Tuſce Maſtarna ei nomen erat) ita appellatus eſt, ut dixi.* Lipſius.

2 *Auxilium appellatum * taviſſet.*] Haec ſcriptura, aiunt, codicis Medicaei. (quam ſervavere Beroaldus et Alciatus). Varie reſtituunt. Putem *τὸ appellatum*, e priore linea repetitum fruſtra, delendumque. Ita legerim, *cum auxilium tuliſſet.* Lipſius. Varie tentatus a Viris doctis. Aldus edidit *appellitaviſſet*, ut Rhenanus coniecit. Non enim uno loco ita fecit Aldus. *Ductaviſſet* coniecere Ferretus, Vertranius. *Ad bellatum ductaviſſet* Pichena, Acidalius. Faërnus *appellatus tuliſſet:* quod probare videtur Vrſinus. *Appellatus* probo. *Ductaviſſet* eſt verbum Salluſtianum Iug. 70. ubi v. Cortius: quo noſter etiam utitur Hiſt. II, 100. *Auxilium appellari* quoque eſt bona phraſis. Sic tribuni dicuntur appellari, ſc. auxilium. Obſtat, quod *ductare exercitum* eſt ducere exercitum, praeeſſe exercitui: cum hic deſideretur potius *adducere.* Conieci aliquando: *cum auxilium ab illo,* ſive *belli, tentaviſſet* ſc. rex Romanus, vel *tentaviſſent* Romani, e Virgilii Aen. III, 146. *unde laborum tentare auxilium iubeat*, i. e. petere. Sed potius accipiendi verbum deſideratur, quam petenti. Chifletius coniecit in ep. ad Lipſium T. I. Coll. Burm. *cum in auxilium appellatus itaviſſet.* Non placet

3 *Vnde Tuſcum vicum.*] Aliter viſum Livio, qui lib. II. cognominatum vult a reliquiis exercitus Porſenae, qui e fuga receperant ſe Romam, victi ad Ariciam a Cumanis. *Pars,* inquit, *perexigua duce amiſſo, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes et fortuna et ſpecie ſupplicum delati ſunt. His locus ad habitandum datus, quem deinde Tuſcum vicum appellarunt.* Varro item leviter diſſentit. *Hi poſt Caelis obitum,* inquit, *quod nimis*

Digitized by Google

66 A.V. 780. A.C. 27. *Tuſcum vicum,* e vocabulo advenarum, dictum. Sed ut ſtudia procerum et largitio principis [1] adverſum caſum ſolatium tulerant: ita accuſatorum maior in dies et infeſtior vis ſine levamento graſſabatur: corripueratque [2] Varum Quinctilium, divitem, et Caeſari propinquum, Domitius Afer, [3] Claudiae Pulchrae, matris eius, condemnator: nullo mirante, quod diu egens, et parto nuper praemio male uſus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam ſocium delationis exſtitiſſe, miraculo erat, quia claris maioribus, et Varo connexus, ſuam ipſe nobilitatem, ſuum ſanguinem perditum ibat. Reſtitit tamen ſenatus et *opperiendum imperatorem* cenſuit: quod unum urgentium malorum ſuffugium in tempus erat.

67 At Caeſar, dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuiſſet, *ne quis quietem eius inrumperet,* concurſuſque oppidanorum, diſpoſito milite, prohiberentur: peroſus tamen municipia et colonias, omniaque in continenti ſita, [1] Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii diiunctam. Solitudinem eius placuiſſe maxime crediderim,

nimis munita loca tenerent, neque ſine ſuſpicione eſſent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus Vicus Tuſcus, et ideo ibi Vortumnum ſtare, quod is deus Etruriae. De Vortumno quod ait, confirmat Propertius:

> *Tuſcus ego, Tuſcis orior, nec poenitet inter*
> *Proelia Volſcinos deſeruiſſe focos.*

Vbi perperam *Volſcinus,* quia Volſci in Etruria non fuerunt. Libri manuſſ. *Volſanos,* quos ſequor, aut certe, *Volſinios.* Lipſius.

1 *Adverſum caſum ſolatium tulerant.*] *Adverſis caſuum* coniicit Muretus. Sic III, 24. *illuſtrium domuum adverſa ſolatio aſſecit. D. Silanus.*

2 *Varum Quinctilium.*] Cenſeo filium eſſe infelicis patris, qui in Germania caeſus. Sed quomodo Caeſari propinquus? Credo, quia Germanici filiam duxerat uxorem. Seneca lib. 1. Controv. 3. *Declamaverat apud illum hanc controverſiam Varus Quinctilius, tunc Germanici gener et praetextatus.* Itaque abſocer illi Tiberius fuit. An etiam propinquus alia de cauſſa? Puto, quia Claudia Pulchra Vari mater, ſobrina Agrippinae dicitur ſupra. nec tamen ultra reppери. *Lipſius.*

3 *Claudiae - condemnator.*] Supra c. 52. adde de v. *condemnare* ſupra dicta.

1 *Capreas.*] Scholiaſtes Iuvenalis, ad haec poëtae -- *anguſta Caprearum in rupe ſedentis: Sedentis,* inquit, *ſignificat et divem turpiter vixiſſe Capreis Tiberium.* Corrige, *et diu et turpiter.* Lipſius.

2 *Pauca*

derim, quoniam importuoſum circa mare, et vix modicis navigiis [2] pauca ſubſidia: neque adpulerit quiſquam, niſi gnaro cuſtode. caeli temperies hieme mitis, obiectu montis, quo ſaeva ventorum arcentur: aeſtas in Favonium obverſa, et aperto circum pelago peramoena: proſpectabatque pulcherrimum ſinum, antequam Veſuvius mons ardeſcens faciem loci verteret. Graecos ea tenuiſſe, Capreaſque [3] Telebois habitatas, fama tradit. Sed tum Tiberius [4] duodecim villarum nominibus et molibus inſederat; quanto intentus olim publicas ad curas, [5] tanto occultos in luxus et malum otium reſolutus. Manebat quippe ſuſpicionum et credendi temeritas, quam A. V. 780. A. C. 27.

 Seianus

2 *Pauca ſubſidia.*] Id eſt, ſtationes et tutiora loca, in quibus naves ſubſidere, et ſuffugium habere poſſent. *Lipſius.* Sic et Turneb. Adv. III, 9.

3 *Telebois habitatas.*] Ideo Teleboae pro ipſis Capreis, Auſonio:

- - virideſque reſultant
Teleboae.

Virgilius cauſſam nominis tangit:

-- Teleboum Capreas dum regna teneret.

Emit, ſive permutavit eas cum rep. Neapolitanorum Imp. Auguſtus, traditis earum vice Pithecuſis, ſive, ut Suetonius appellat, Aenaria, Aug. cap. 92. Notat. Dio 52. in extremo, et clare Strabo lib. 5. Αἱ δὲ Κάπρεαι δύο πολίχνας εἶχον τὸ παλαιὸν, ὕστερον δὲ μίαν. Νεαπολῖται γὰρ καὶ ταύτην κατέσχον. πολέμῳ δὲ ἀποβαλόντες τὰς Πιθηκούσας, ἀπέλαβον πάλιν, δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, τὰς δὲ Καπρέας ἴδιον ποιησαμένου κτίσμα. Ab hac cauſſa ergo Capreae in cenſu Caeſarum: quam Tiberius 12. villarum nominibus inſedit, ait noſter. Iis villis nomina fuiſſe cenſeo 12. deorum ex Suetonio, qui Capreis adſignat *Villam* cui *nomen Iovis*, cap. 65. Sed et Pharus in ea inſula, uſui nautis. Idem, *Turris Phari terrae motu Capreis concidit.* quod ponit inter omina Tiberianae mortis. Exſtructa iterum, ex his Statii verſibus:

Teleboumque domos: trepidis ubi dulcia nautis
Lumina noctivagae tollit Pharus aemula Lunae.

Lipſius. Sine adſpiratione hoc nomen ſcribendum recte monuit Ryckius.

4 *Duodecim villarum.*] Neque corrigendum aliquid cenſeo, nec tamen ſatisfaciunt interpretationes, quas adhuc editas vidi. *Duodecim villarum nominibus et molibus* eſt, duodecim villis clarorum nominum ob veteres poſſeſſores, nec minus ſubſtructionum magnificentia conſpiciendis. *Gronovius.* Recte Gronovius: niſi, quod non clara nomina ob veteres poſſeſſores intelligenda, ſed quaecunque, etiam Deorum. Nam *villa Iovis* diſerte apud Suetonium commemoratur.

5 *Tanto occultior in luxus.*] Scribo, *occultos.* quanto magis olim intentum, tanto magis nunc reſolutum dicit in luxus occultos et malum otium. *Gronovius.* Veriſſime.

6 Quis

A.V. 780. A.C. 27. Seianus augere etiam in urbe ſuetus, acrius turbabat, non iam occultis adverſum Agrippinam et Neronem inſidiis. [6] quis additus miles, nuntios, introitus, aperta, ſecreta, velut in annales referebat. ultroque ſtruebantur, qui monerent perfugere ad Germaniae exercitus, vel [7] celeberrimo fori effigiem divi Auguſti amplecti, populumque ac ſenatum auxilio vocare. Eaque ſpreta ab illis, velut pararent, obiiciebantur.

68 A.V. 781. A.C. 28. Iunio Silano, et [1] Silio Nerva coss. foedum anni principium inceſſit, tracto in carcerem [2] inluſtri equite Romano, Titio Sabino, ob amicitiam Germanici. neque enim omiſerat, coniugem liberoſque eius percolere, ſectator domi, comes in publico, poſt tot clientes, unus; eoque apud bonos laudatus, et [3] *gravis iniquis.* Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petilius Rufus, M. Opſius, praetura functi, adgrediuntur, cupidine conſulatus: ad quem non niſi per Seianum aditus; neque Seiani voluntas niſi

ſcelere

6 *Quis additus miles.*] Honoris ſpecie additos putat Pichena, revera ad cuſtodiam. Sed honoris species non convenit apertis Seiani inſidiis. Ceterum hic potius eſt, ut dicamus *addendi* verbum exquiſitius dici, cum ſignificatione in deteriorem partem: de qua laudavi ſupra Gronovium ad Senecam. Plautus Aulul. III, 6, 20. *Argus, quem quondam Ioni Iuno cuſtodem addidit.* Sic capio Virgil. G. I, 150. *Mox et frumentis labor additus*: i. e. mox frumenta a variis malis coeperunt infeſtari, ut ſequentia docent, velut rubigine, carduo, lolio etc. Sed etiam VI, 14. *cuſtodes additi* occurrunt, ſine tali vi, ut opinor, et clare XIII, 18.

7 *Celeberrimo fori.*] Non tam celeberrima fori parte, ut apud Suet. Aug. I. *celeberrima parte oppidi*: etenim quorſum diceret effigiem Auguſti celeberrima fori parte eſſe, quod quisque ſciebat: quam *frequenti foro*, ſive quo tempore forum pleniſſimum eſt hominibus, qui adcurrere, miſereri, opem ferre poſſunt. Mox, haud ſcio, an melius *ab* deleatur: *eaque ſpreta illis — obiiciebantur.*

1 *Silio Nerva.*] Perizonius ep. ad Heinſium Coll. Burm. T. IV. p. 760. *Silianum* verum putat, cum patre Silio natus, ab A. Nerva adoptatus fuerit, et filius, de quo XV, 48. A Phlegonte corrupte Σιλανιανὸς, in inſcr. vet. diſerte *Silinaus* vocetur: et ſic ibi legi vult Lipſius. ad quem locum plura. vide tamen dicta ad Ann. I. breviar.

2 *Inluſtri equite R. Titio Sabino.*] Titum praenomen illi dat Plinius: *Ap. Iunio*, ait, *P. Silio COS. cum animadverteretur ex cauſſa Neronis, Germanici F. in T. Sabinum et ſervitia eius.* Lipſius.

3 *Et gravis iniquis.*] Eſt ut opinor, inviſus iis, qui odiſſent eos. Mox reſtitui veterem lectionem *Petitius R.* pro Lipſii *Petilius*, quod id nomen in inſcriptionibus pluribus ap. Muratorium recitavi.

4 Quae-

Digitized by Google

ſcelere [4] quaerebatur. Compoſitum inter ipſos, ut Latiaris, qui modico uſu Sabinum contingebat, ſtrueret dolum, ceteri teſtes adeſſent: deinde accuſationem inciperent. Igitur Latiaris iacere fortuitos primum ſermones: mox laudare conſtantiam, *quod non, ut ceteri, florentis domus amicus, adflictam deſeruiſſet*: ſimul honora de Germanico, Agrippinam miſerans, diſſerebat. Et poſtquam Sabinus, ut ſunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrimas, [5] iunxit queſtus; audentius iam onerat Seianum, ſaevitiam, ſuperbiam, ſpes eius. ne in Tiberium quidem convicio abſtinet. Iique ſermones, tamquam vetita miſcuiſſent, [6] ſpeciem arctae amicitiae facere. At iam ultro Sabinus quaerere Latiarem, ventitare domum, dolores ſuos, quaſi ad fidiſſimum, deferre. Conſultant, quos memoravi, quonam modo ea plurium auditu acciperentur. nam loco, in quem coibatur, ſervanda ſolitudinis facies: et, ſi pone fores adſiſterent, metus viſus, ſonitus, aut forte [1] ortae ſuſpicionis erat. [2] Tectum inter et laquearia tres ſena-

A. V. 781. A. C. 28.

69

 tores,

4 [illegible].] Eleganter, pro [illegible] Virgil. Aen. VI. [illegible]

5 [illegible].] [illegible]

6 [illegible]

1 [illegible] erat.] [illegible]

tus, aut forte ortae ſuſpicionis erant, ſive etiam metu, unde metus, [illegible] fieri poterat.

2 *Tectum inter et laquearia.*] [illegible]

A. V. 781. A. C. 28. tores, haud minus turpi latebra, quam deteſtanda fraude, ſeſe abſtrudunt; foraminibus et rimis aurem admovent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recens cognita narraturus, domum et in cubiculum trahit; praeteritaque et inſtantia, quorum adfatim copia, ac novos terrores cumulat. Eadem ille et diutius, [3] quanto maeſta, ubi ſemel prorupere, difficilius reticentur. properata inde accuſatio, miſſiſque ad Caeſarem litteris, ordinem fraudis, ſuumque ipſi dedecus narravere. Non alias magis anxia et pavens civitas, [4] egens adverſum proximos: congreſſus, colloquia, notae ignotaeque aures vitari: etiam muta atque inanima,
70 tectum et parietes circumſpectabantur. Sed Caeſar, [1] ſolemnia

cis: *Multi etiam in res odioſas imprudentes inciderunt; ut Staterio nuper accidit, qui ea locutus eſt, bonis viris ſubauſcultantibus pariete interpoſito, quibus patefactis in iudiciumque prolatis rei capitalis damnatus eſt.* Gronovius. Aptius exemplum e Valer. M. VI, 7, 2. attulit Iac. Gronovius, ubi *inter camaram et tectum cubiculi abditi memorantur.* de camara, ſive laqueari tectis ſubiuncto vid. dicta ad Sueton. Ner. 34.

3 *Quanto.*] Sic Cod. MS. Beroaldus, Alciatus. Ex eo in ed. Rhenani, operarum vitio factum *quando:* quod Aldus et ſequentes tenuere: donec vetus reſtitutum a Pichena, Gronoviis.

4 *Egens adverſum proximos.*] Litterula addita reſtituo: *tegens.* Dictio ſimilis in Cicerone, pro Roſcio, *Tecti eſſe ad alienos poſſumus: ſocium vero fallere qui poſſumus?* Lipſius. Alii aliter tentant. Fruſtra omnes. Coniectura eſt, non vett. librorum lectio *etiam*, ut vult Muretus: quod alioqui bonum ſenſum efficeret. Vulgatum defendit Iac. Gronovius, intelligens *fide*, qua deſtituta civitas merito *egens* dicatur: quod an aliis placeat, neſcio. Ego intelligam potius *conſilii.* Neſciebant homines, an etiam proximis ſatis crederent. Simile eſt, quod c. 74. dicit: *anxii erga Seianum.* Sed facile largiar, locum ſanum non eſſe.

1 *Sollennia incipientis anni.*] Illudit nobis vir doctus, (Vertranius) dum interpretatur, Tiberium ipſo Kalendarum die a Senatu populoque ſtrenas per epiſtolam exegiſſe. et id multis verbis. Quanto proclivius et verius erat dicere, Tiberium initio epiſtolae *praefatum* (ita ſcripſerim, quam *precatum*) de Calendis novi anni, quae feſtae et ſacrae vulgo? Nec, *precatus*, damno ſententia iſta: ut ſacra auſpiciaque eius diei prima epiſtola veneratus Caeſar ſit. Ita ſupra legi. *Sed principio litterarum veneratus deos.* Sane dies ille, ſiquis alius, religioſus in vulgus. Plinius: *Primum incipientis anni diem laetus precationibus invicem fauſtum ominamur.* Templa aperiebant, vota concipiebant pro ſua quiſque publicaque ſalute. Prudentius:

— *Iano etiam celebri de menſe litatur*
Auſpiciis epuliſque ſacris: quas inveterato,

Heu-

ſolemnia incipientis anni, Kal. Ianuariis, epiſtola pre- A. V.
catus; vertit in Sabinum, *corruptos quoſdam libertorum,* 781.
et petitum ſe, arguens, ultionémque haud obſcure poſce- A. C.
bat. nec mora, quin decerneretur: et trahebatur damna- 28.
tus, quantum, obducta veſte, et adſtrictis faucibus, niti poterat, clamitans, *Sic inchoari annum, has Seiano victimas cadere.* quo intendiſſet oculos, quo verba acciderent, [2] fuga, vaſtitas: deſeri itinera, fora: et quidam regrediebantur, oſtentabantque ſe rurſum, id ipſum paventes, quod timuiſſent. *Quem enim diem vacuum poena,* [3] *ubi inter ſacra et vota, quo tempore verbis etiam*

 profanis

Heu miſeri, ſub honore agitant,
et gaudia ducunt
Feſta Calendarum.

Vide et Ovidium in Faſtis. Sed et ludi tum in palatio. Iulianus in Miſopog. Εἴργω τῶν θεάτρων ἐμαυτὸν ὑπ᾽ ἀβελτηρίας, ἐδ᾽ εἴσω τῆς αὐλῆς παραδέχομαι τὴν θυμέλην, ἔξω τῆς νεομηνίας τȣ̃ ἔτȣς. At de ſtipe ſtreniſque quae eſt ratio? cum adeo averſatus eum morem Tiberius ſit, (homo alias abhorrens omnes eiuſmodi vitae amoenitates) ut plerumque extra urbem Kalendis ipſis egerit, ne admitteret ſtrenas. Clare Dio: Τȣ́τȣ δ᾽ ȣ̓̃ν ἕνεκα ἔξω πȣ τῆς νȣμηνίας διῆγε, καὶ ἵνα μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἄχολον περί τε τὰς νέας ἀρχὰς καὶ περὶ τὴν ἑορτὴν ἔχοντα ποιῇ, ἢ καὶ ἀργύριον παρ᾽ αὐτῶν λαμβάνῃ. Οὐδὲ γὰρ ȣ̓δὲ τὸν Αὔγȣςον ἐπὶ τȣ́τῳ ἐπῄνει, διὰ τὸ πολλὴν δυσχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὴν δὲ καὶ ἀνάλωσιν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως γίγνεσθαι. Religionem et auſpicia Kalendarum illuſtrabit etiam hic D. Maximi locus, viri docti, vetuſti, (aevum illius ante mille annos:) e Sermone cui Titulus, *De Kalendis Ianuariis increpat. o.* In quo multa appoſite in hanc vanitatem: et iſtud. *Novum annum Ianuarias appellant Kalendas, cum vetuſto ſemper errore et horrore ſordeſcant. Auſpicia etiam vaniſſimi colligere ſe dicunt: ac ſtatum vitae ſuae inanibus indiciis aeſtimantes per incerta avium ferarumque ſigna, imminentis anni futura rimantur: cum utique apud deum ſolum ſit notitia futurorum.* At de Epulis illo die, vide omnino epiſt. LXIV. D. Auguſtini ad Aurelianum. *Lipſius.* *Ianuarias* edidit Beroaldus, quem ceteri ſecuti ſunt. In Cod. MS. eſt *Ianuarius,* unde *Ianuariis* debebat edere, ut nos, poſt I. Gronovium fecimus.

2 *Fuga, vaſtitas.*] Auctor vi[illegible] Lucani: *Adeo ut quondam in [illegible]trinis publicis clariore ſtrepitu ventris emiſſo, hemiſtichium Neronianum, maxima conſeſſorum fuga, pronuntiarit: Sub terris tonuiſſe putes.* Gronovius.

3 *Vbi inter ſacra et vota.*] Nihil enim triſte publice privatimque primo illo die patrabant: nedum ut punirent. Plutarchus in Mario: Καὶ προσελθὼν (ὁ Μάριος) αὐταῖς καλάνδαις Ἰανȣαρίαις, ἔτȣς ἀρχῇ, Σέξτον τινὰ Λικίννιον κατεκρήμνισεν. Ὃ κἀκείνοις καὶ τῇ πόλει τῶν αὖθις ἐδόκει κακῶν γεγονέναι σημεῖον μέγιςον. Id eſt: *Progreſſuſque Marius Calendis ipſis Ianuariis, initio anni, Sextum quemdam Licinium de ſaxo iecit. quod et illis et urbi impendentium malorum maximum viſum praeſagium.* Nec mirum ſi Romani diem illum eximium habuerint

A. V. 781. A. C. 28. *profanis abſtineri mos eſſet, vincla et laqueus inducantur?* [4] *non imprudentem Tiberium tantam invidiam adiiſſe: quaeſitum meditatumque, ne quid impedire credatur, quo minus novi magiſtratus, quo modo delubra et altaria, ſic carcerem recludant.* Secutae inſuper litterae, grates agentis, *quod hominem infenſum Reipub. puniviſſent*: adiecto, *trepidam ſibi vitam*, *ſuſpectas inimicorum inſidias*, nullo nominatim compellato: neque tamen dubitabatur, in Neronem et Agrippinam intendi.

71 Ni mihi deſtinatum foret, ſuum quaeque in annum referre, avebat animus anteire, ſtatimque memorare exitus, quos [1] Latinius atque Opſius, ceterique flagitii eius repertores, habuere, non modo poſtquam C. Caeſar rerum potitus eſt, ſed incolumi Tiberio: qui ſcelerum miniſtros, ut perverti ab aliis nolebat, ita plerumque ſatiatus, et oblatis in eandem operam recentibus, [2] veteres et praegraves adflixit. verum has atque alias ſontium poenas, in tempore trademus. Tum cenſuit Aſinius Gallus, cuius liberorum [3] Agrippina matertera erat, *petendum a principe, ut metus ſuos ſenatui fateretur, amoverique ſineret.* Nullam aeque Tiberius, [4] ut rebatur, ex virtutibus

uerint a poena: quippe qui omnes dies feſtos. Seneca pater l. 5. controverſia 4. *Accuſatus eſt a fratre parricidii, et damnatus. Diebus feſtis intercedentibus, poena ex lege dilata eſt.* Suetonius de Tiberii ſaevitia: *Nullus a poena hominum ceſſavit dies, ne religioſus quidem et ſacer.* Philo Iudaeus contra Flaccum: Τοῖς ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων ἔθος ἐςὶ μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιφανῶν σεβαςῶν διεξέλθωσιν. Id eſt: *Bonis et bene adminiſtrantibus Praeſidibus mos eſt, in neminem damnatum animadvertere, donec ſollennes celebritates natalitiique dies Auguſtorum praeterierint.* Similis Athenis lex, ut in morte Socratis Xenophon expreſſit. Ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι, διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾷν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. Sed et videntur Romani etiam in bello, per Kalendas iſtas, abſtinuiſſe ab armis. Subindicat Appianus v. Civilium: Νουμηνίας δὲ ἔτους ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οὔσης, φυλάξας ὁ Λούκιος τὴν ἑορτὴν, ὡς ἀμελείας τοῖς πολεμίοις αἰτίαν, ἐξέθορε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῶν. *Lipſius.*

4 *Non imprudentem.*] Scriptus codex, *prudentem*: ſed male. Obiicit libere Sabinus, De induſtria et conſulto Tiberium haec patrare, ut omnibus conſtaret, omni tempore omnia in reos licere. Ita nemo excuſet, inquit, tamquam

bus ſuis, quam diſſimulationem, diligebat. eo aegrius accepit, recludi, quae premeret. ſed mitigavit Seianus, non Galli amore, verum ut [5] cunctationes principis aperirentur: gnarus, lentum in meditando, ubi prorupiſſet, triſtibus dictis atrocia facta coniungere. Per idem tempus [6] Iulia mortem obiit, quam neptem Auguſtus, convictam adulterii, damnaverat, proieceratque [7] in inſulam

A. V. 781. A. C. 28.

tamquam ignarus aut incogitans hunc diem polluiſſet. *Lipſius.* Non Sabinus iſta dixit: ſed homines vulgo cogitavere, ideoque timuere. Iac. Gronovius defendit *non prudentem*, et ſervat, ſed ita, ut interrogative capiat. Quod probare non poſſum. Si Tacitus dixit *non prudentem invidiam adiiſſe?* inepte ſubiiciuntur iſta: *quaeſitum meditatumque.* Praeterquam quod interrogatio ab hoc contextu aliena eſt.

1 *Latinius atque Opſius.*] De Opſio in his libris nihil: de Latinio habes libro 6. *Lipſius.*

2 *Veteres et praegraves.*] Groslotius *ut praegraves.*

3 *Agrippina matertera erat.*] Nimirum quia Vipſania uxor Aſinii, conſanguinea Agrippinae ſoror: id eſt, eodem patre Vipſanio natae ambae, diverſa matre. Vide noſtrum Stemma. *Lipſius.*

4 *Vt rebatur.*] Ad ſequentia refer. Putabat hanc virtutem eſſe, non erat. *Lipſius.*

5 *Cunctationes Principis.*] *Cunctationes* non apte aut recte *aperiri* mihi dicuntur, ſive quis mallet, *operiri.* Ego, *cogitationes*, magis ſcribam. Tum explico: Seianum mitigaſſe Tiberium, quia non nolebat frigus et lentitudinem illam excitari, ac cogitationes eius produci; ut denique voti ſui compos fieret, duobus illis afflictis. quod praevidebat fore, ut Tiberius occultam adhuc iram promeret, et atroce facto oſtenderet, cum non ultra lateret. Et ſane ita evenit, ſtatimque initio anni proximi duo illi (Agrippina et Nero) accuſati et damnati. An quis etiam, *operirentur*, mallet? Tum eſſet, mitigaſſe ideo Seianum, quia nondum maturum videbatur ſenſus Principis aperiri, excuſaviteque Aſinium eius dicti: ut ſcilicet maius odium mora conciperet, et denique triſtibus factis efferret. *Lipſius.* Quidquid occinant, verum cenſeo, *opperiretur*, quod Mureto placuit. Hoc eſt, ut ſubſerviret ingenio principis et ſpecie clementiam ſuadentis daret ei occaſionem contandi differendique Gallum in maturius odium: ſciens illum gaudere mora et quodam tractu conſiliorum; poſtquam decreſſet, non poenitere, ſed a verbis immitibus ad ſaeva ſupplicia procedere. Suſtinebat igitur ad tempus, donec maior et accumulata offenſio uno impetu Gallum proſterneret. Sed et ſupererat Iulia Auguſta, cuius ambo ad exſerendum omne odium in domum Germanici mortem avide exſpectabant. *Gronovius.* Certe totum illud, quod ſequitur, uſque ad *coniungere* clarum eſt, ſi quis attendat, ad ſolum Aſinium Gallum pertinere. Quod ſi eſt, neque *aperirentur*, neque *operirentur* locum habet. *Opperiretur* etiam Ryckio non diſplicet.

6 *Iulia.*] Iuliae filia, quae nupta Aemilio Paullo. Scholiaſtes Iuvenalis in Sat. 6. *a barbaro relegatam* ſcribit: ſed corrigendum, *ab avo.* Lipſius.

7 *In inſulam Trimerum.*] Sic Cod. MS. et vett. edd. habent, eſtque adhuc in Lipſianis. Freinshemius

Digitized by Google

A.V. inſulam Trimerum, haud procul Apulis litoribus. illic
781. viginti annis exſilium toleravit, Auguſtae ope ſuſtenta-
A.C. ta: quae florentes privignos cum per occultum ſubver-
28. tiſſet, miſericordiam erga adflictos palam oſtentabat.

72 Eodem anno Friſii, tranſrhenanus populus, pacem exuere; noſtra magis avaritia, quam obſequii impatientes. [1] Tributum iis Druſus iuſſerat modicum, pro anguſtia rerum, *ut* [2] *in uſus militares, coria boum penderent*: non intenta cuiuſquam cura, quae firmitudo, quae menſura; donec Olennius, [3] e primipilaribus, regendis Friſiis impoſitus, *terga urorum* delegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces ſaltus, [4] modica domi armenta ſunt. Ae primo boves ipſos, mox agros, poſtremo corpora coniugum aut liberorum, ſervitio tradebant. Hinc ira et queſtus: [5] et poſtquam non ſubveniebat, remedium ex bello: rapti, [6] qui tributo aderant, milites,

hemius recepit *Tremetum*, quia hodie eſt *Tremiti*, quod deinde in alias propagatum eſt, donec vetus *Trimerum* reſtituit Iac. Gronovius.

1 *Tributum iis iuſſerat.*] Pro tributum impoſuerat. Neque vero hoc exemplo patet, *iubere* dativo iungi, de quo infra, cum praecipiendi vim habet. Sed dicitur hic, ut ap. Livium *Imperium alicui iubere*, et ſimilia, in quibus intelligitur eſſe, aut ſimile quid, XXVI, 41. ubi v. Dukerus V. C.

2 *In uſus militares.*] Nempe ad ſcuta, ad tentoria militum, etiam ad machinarum paratum. Simile tributum in Boſporo, tempore Graecanicorum Imperatorum, penſum Cedrenus docet, et appellat τὰς συντελείας τῶν βοῶν. Addit autem (quam vere neſcio) *Boſporo inde nomen eſſe*. ἀπὸ τοῦ τελεῖν Ῥωμαίοις κατ᾽ ἔτος ἀντὶ χρημάτων βόας: *ab eo quod penderent Romanis quotannis, pro pecunia, tributum boum.* Lego et *equos datos a Dalmatis*, in tributo: idque medio et inferiore aevo. *Lipſius.* adde de Mil. V, 5.

3 *E primipilaribus.*] Int. centurionibus: quorum quanta dignitas fuerit, ex h. l. facile intelligitur, tum ex aliis Taciti et Suetonii etc. vide collecta Lipſio de Mil. R. II, 8.

4 *Modica domi armenta.*] Aliter eſt noſtro aevo, et eminent. *Lipſius.*

5 *Et poſtquam non ſubveniebat.*] Legendum, *ſubveniebatur:* aut, *nemo ſubveniebat.* Lipſius. Sic et Rhenanus, Muretus et alii. receptum deinde *ſubveniebatur* a Pichena et aliis. Servavi lectionem MS. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi etc. cum I. Gronovio, quia explicari poteſt, intellecto *Olennius*. Vtrum Tacitus dederit *ſubveniebat* nec ne, pro certo non dixerim.

6 *Qui tributo aderant.*] Int. exigendo: quorum opera, vi, tributum

milites, et patibulo adſixi. Olennius inſenſos fuga A.V.
praevenit, receptus caſtello, [7] cui nomen *Flevum:* et 781.
haud ſpernenda illic civium ſociorumque manus litora A.C.
Oceani praeſidebat. Quod ubi L. Apronio inferioris 28.
73 [1] Germaniae propraetori cognitum, [2] vexilla legionum e ſuperiore provincia, peditumque et equitum auxiliarium delectos accivit: ac ſimul utrumque exercitum Rheno devectum, Friſiis intulit; ſoluto iam caſtelli obſidio, et ad ſua tutanda digreſſis rebellibus. Igitur proxima aeſtuaria aggeribus et pontibus, traducendo graviori agmini, firmat. atque interim, repertis vadis, [3] alam Canninefatem, et quod peditum Germanorum inter noſtros merebat, circumgredi terga hoſtium iubet: qui iam acie compoſiti, [4] pellunt turmas ſociales, equiteſque legionum, ſubſidio miſſos. Tum tres leves cohortes: ac rurſum duae: dein tempore interiecto, [5] alarius

tributum exercebatur. *Adeſſe* Livio et Salluſtio exquiſite dicitur in deteriorem partem, ut vim, odium, ferociam, ſaevitiam indicet, quod huic loco valde aptum. Sall. Iug. 50. *inſenſi adeſſe atque inſtare.* ubi v. Cortius. Si quis tamen malit ſimpliciter capere pro *adiuvare*, ut XII, 1. *fautores aderant*, non valde repugnem. ſed illud melius. Livius ſaepe *adeſſe* iungit dativo rei, poſteriori ſenſu v. Drakenb. ad VI, 38.

7 *Cui nomen Flevum.*] Scribo libris Hiſtor. *Lipſius.*

1 *Germaniae propraetori.*] MS. Beroaldus et Alciatus *Propraetore.* Poſt *Propraetori* editum ab Rhenano, Aldo. *Propraetore* repoſuit I. Gron. ſed v. ad II, 52.

2 *Vexilla legionum.*] v. ad I, 38.

3 *Alam Canninefatem*] Cuius mentio Vulſiniis in lapide: PRAEF. EQVITVM. ALAE. PRIMAE. CANNANEFATVM. *Lipſius.* Sic ſcribitur etiam XI, 18. in ed. pr.

4 *Pellunt turmas ſociales.*] Rhenanus ſic emendavit pro *pelluntur*, quod eſt in MS. idque Aldus ceterique ſecuti. Sed Iac. Gronovius legendum potius cenſet: *pellunt vi. Turmae ſociales ſunt*, equites ex alis, quae ſunt ſociorum. Primo pars equitatus alarii impetum fecit, mox equitatus legionarius, tandem univerſus alarius eques.

5 *Alarius eques immiſſus.*] Rectiſſime Freinſhemius ita reſcripſit, pro vulgato tum, *acrius*, idque ſervatum ſequentibus editoribus. Sed in eo neſcio an aſſentiendum ſit viro doctiſſimo, quod equites alarios et legionum ſic diſtinguit, ut illos ex ſociis, hos e Romanis ſumptos dicat. Nam iſtis temporibus equitatus omnis e ſociis videtur fuiſſe: ſed dividebatur ſic, ut pars adiungeretur legionibus, quarum olim quaeque equites trecentos habuerat alae nomine, poſt quingentos fere, pars cohortibus ſociorum; qui equites alarii dicti. Olim aliter fortaſſe fuit. Nam Livius, qui XXXV, 5. et XL, 40. clare diſtinguit *legionarios equites* et *alarios:* in poſteriori loco mox *legionarios equites* vocat *Romanos: Alarii equi-*
tes

A. V. alarius eques immiſſus. ſatis validi, ſi ſimul incubuiſſent:
781. per intervallum adventantes, neque conſtantiam addi-
A. C. derant turbatis, et pavore fugientium auferebantur.
28. Cethego Labeoni, legato quintae legionis, quod reliquum auxiliorum, tradit: atque ille, dubia ſuorum re, in anceps tractus, miſſis nuntiis, vim legionum implorabat. prorumpunt quintani ante alios, et, acri pugna hoſte pulſo, recipiunt cohortis alaſque, feſſas vulneribus. Neque dux Romanus ultum iit, aut corpora humavit; quamquam multi tribunorum praefectorumque, et [6] inſignes centuriones cecidiſſent. Mox compertum a tranſfugis, nongentos Romanorum, apud lucum, [7] quem *Baduhennae* vocant, pugna in poſterum extracta, confectos: et aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis, quondam ſtipendiarii, villa,

tes poſtquam Romanorum equitum tam memorabile facinus videre etc. Sed licet fortaſſe *Romanos equites* interpretari, qui cum Romanis erant; ut illi *alarii* etiam *equites ſociorum* dicuntur, non, quia e ſociis lecti (quamquam hoc quoque) ſed quia cum ipſis pugnant. Sic et Victorius ad Cic. Epiſt. XI, 28. iudicat. Neque tamen hic aliquid pro certo affirmem. Ceterum hoc loco refellitur Schelius, qui ad Hyginum p. 68. contra Salmaſium diſputans, legioni etiam ſub Imperatoribus equites trecentos attribuentem, negat Tacitum, aut alium aetatis eius, quae ſub Imperatoribus fuit, ſcriptorem uſpiam *legionarii equitis* mentionem feciſſe, contenditque nullos alios, niſi alarum, equites illis temporibus fuiſſe: cum hic diſerte *legionum equites* et *alarii* diſtinguantur: qui locus virum ſummum fugit. Etiam Hiſt. I, 57. *equites legionis* occurrunt. Equites legionum quidem fuere, idque concedere Salmaſio debebat, ſed non ex ordine equeſtri. Idem tamen Diſſ. de Agmine Veſpaſiani p. 298. corrigit ſe, et cum alas Pannonicas et Moeſicas interpretatus eſſet equitatum legionum Pannonicae et Moeſicae, (de quo vid. ad Hiſt. III, 2.) addit: *Hae alae, quia ex civibus conſcriptae et legionibus adiunctae, in inſcriptionibus eius aetatis equites legionis etiam appellantur.* Quod ait de civibus Romanis, dubium videtur, necdum idoneis locis inductus ſum, ut credam. Nam legionibus etiam ſociorum equites additos fuiſſe iam Caeſaris et liberae reipublicae extremis temporibus, clarum eſt e loco Hirtii Bell. Alex. c. 34. ubi Cn. Domitius legioni XXXVI. equites centum a Deiotaro, totidemque ab Ariobarzane adiungit. Nempe Romani oneroſiſſima militiae in ſocios transtulere, inque his equitum praeſtandorum munus.

6 *Inſignes centuriones.*] Sunt, quos alibi vocat *primorum ordinum*, primipilares.

7 *Quem Baduhennae vocant*] A nomine Deae Padae: hodie *Holt Pade:* de quo accurate dicentem vide Menſonem Altingium in Notitia Batav. et Friſ. antiquae T. I. p. 14.

1 *Diverſu*

Digitized by Google

villa, poſtquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe. Clarum inde inter Germanos Friſium nomen: diſſimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret. Neque ſenatus in eo cura, an imperii extrema dehoneſtarentur: pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quaerebatur. Ita, quamquam [1] diverſis ſuper rebus conſulerentur, *aram Clementiae, aram Amicitiae, effigieſque circum Caeſaris ac Seiani cenſuere:* crebriſque precibus efflagitabant, *viſendi ſui copiam facerent.* Non illi tamen in urbem, aut propinqua urbi [2] degreſſi ſunt: ſatis viſum, omittere inſulam, et in proximo Campaniae adſpici. eo venire patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Seianum, cuius durior congreſſus, atque eo per ambitum, et [3] ſocietate conſiliorum parabatur. Satis conſtabat, auctam ei adrogantiam, foedum illud in propatulo ſervitium ſpectanti. quippe Romae ſueti diſcurſus; et magnitudine

74 A.V. 781. A.C. 28.

1 *Diverſis ſuper rebus.*] Hoc eſt, aliis, quam de quibus relatio facta eſſet.

2 *Digreſſi ſunt.*] Legendum eſt *degreſſi ſunt*, non *digreſſi*. Aliter eſt ante c. 13. *ad ſua tutanda digreſſis rebellibus.* nam ibi non modo caſtellum relinquitur, ſed homines etiam diverſi abeunt, quod hic ſecus eſt. Vid. ſupra ad c. 49. VI, 1. H. II, 51. etc.

3 *Societate conſiliorum.*] *Per ambitum et ſocietate conſiliorum* eſt familiaris eius prenſatio et conſcientia atque opera ad illa, quae [illegible]. Neque tam *conſiliorum* vocabulo [illegible] [illegible] ante congreſſum? Quaſi ſcelerum miniſtris et pretioſis emptoribus deſint proxenetae, pararii, ſequeſtres, commendatores. Ne longius abeamus, Firmius Catus et Tiberius ſocietatem coierunt perdendi Scribonii Libonis citra congreſſum l. 2. ann. 28. Suetonius Othone: *Ac primo quinque ſpeculatoribus commiſſa eſt res: deinde decem aliis, quos ſinguli binos produxerant.* [illegible] Gronovius. [illegible]

A. V. 781. A. C. 28. gnitudine urbis incertum, quod quiſque ad negotium pergat: ibi, campo aut litore iacentes nullo diſcrimine, noctem ac diem, iuxta [4] gratiam aut faſtus ianitorum perpetiebantur: [5] donec idque vetitum. et revenere in urbem trepidi, quos non ſermone, non viſu dignatus erat: quidam [6] male alacres; quibus infauſtae

75 amicitiae gravis exitus imminebat. Ceterum Tiberius neptem Agrippinam, Germanico ortam, cum coram Cn. Domitio tradidiſſet, in urbe celebrari nuptias iuſſit. In Domitio, ſuper vetuſtatem generis, propinquum Caeſaribus ſanguinem delegerat. nam is [1] Aviam Octaviam, et per eam Auguſtum avunculum praeferebat.

4 *Gratiam aut faſtus ianitorum perpetiebantur.*] Simile illud Ciceronis Ep. ad Div. VI, 14. *cum omnem illius conveniendi indignitatem ſuſtinuiſſemus.* Ceterum eſt σύλληψις in his verbis, cum *perpetiebantur* proprie tantum τῷ *faſtus* conveniat: cuius generis exempla iam ſupra notavimus.

5 *Donec idque vetitum.*] Alii τὸ *que* explicant *quoque:* alii *quoque* corrigunt; quod probo. Centies *quoque* in *que* mutatum et adiunctum voci praecedenti, ut *hodieque* pro *hodie quoque.* v. Burm. ad Suet. Claud. 19. Tit. 1. imprimiſque Drakenb. ad Liv. V, 26. Recepi nunc, quia vulgatum non eſt bene latinum, hoc cuilibet in mentem veniat, fuiſſe dicendum.

6 *Male alacres.*] Perperam, ſtulte, ſine cauſſa, interpretatur Freinshemius. Non male. Malim tamen, re ſibi pernicioſiſſima laeti: ut *male ingenioſus*, qui, ut Ovidius ait, *in poenas ſuas ingenioſus eſt*: qui perit ingenio ſuo. Sic *mala gaudia* Virgil. Aen. VI, 278. quae perniciem afferunt. Atque hunc ſenſum ſequentia deſiderant.

1 *Aviam Octaviam.*] Quia filius L. Domitii ex Antonia maiore. Antonia autem ex Octavia et M. Antonio ſata. Avunculus ergo maior illi Auguſtus. Eſt autem hic Domitius, qui pater Principis Neronis. *Lipſius.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER QVINTVS.

Breviarivm Libri.

Livia Auguſta moritur: eoque Seiani potentia creſcit. Agrippina et Nero Principis litteris accuſantur. Nec multo poſt Seianus ipſe, detecta cupidine imperii, pervertitur: cum magna amicorum eius ſtrage. (Quae omnia Tacito ſingillatim tradita aevum abolevit). Falſus apud Cycladas Druſus ſe oſtendit: ſed diligentia et aſtu Poppaei Sabini capitur. Haec geſta annis circiter tribus,

C. RVBELLIO GEMINO. C. FVFIO GEMINO
M. VINVCIO QVARTINO. C. CASSIO LONGINO
TIBERIO CAESARE V. L. AELIO SEIANO.
COSS.

Rubellio [1] et Fufio Coſſ. quorum utrique [2] Geminus cognomentum erat, [3] Iulia Auguſta mortem obiit, aetate extrema, nobilitatis per Claudiam familiam, 1 A.V. 782. A.C. 29.

1 *Rubellio, et Fufio Coſſ.*] *Fufio* bene editur pro *Fuſio*, quod vett. edd. habent. Nulli tum *Fuſii*, ut bene docent Viri docti paſſim ad Ciceronem, et alibi. Et ſic habent etiam inſcriptiones, apud Fabrettum p. 217. et Murator. ad a. 775. *C. Fufius Geminus, L. Rubellius Geminus.* Sic et Pagius in Crit. Bar. et Noriſ. in Ep. Conſul.

2 *Geminus.*] Burmannus ad Vellei. II, 12. corrigit *Geminis*: adde Gronovium ſupra ad c. 28. ubi ſimiliter pro *nomen utrique Vibius Serenus*, volebat legi: *nomen utrisque Quintis Vibiis Serenis*, et ad Livium I, 1. Elegans eſt correctio, ut ibi quoque dixi, quam in Livio amplecterer: ſed Tacitus ſic pluribus locis. vid. XI, 4. unde nihil definire audeo.

3 *Iulia Auguſta mortem obiit.*] De cuius vitae annis diſſenſus eſt ſcriptorum. *Plinius* lib. 14. cap. 6. annos

Digitized by Google

A.V. 782. A.C. 29. liam, et adoptione [4] Liviorum Iuliorumque clariſſimae. Primum ei matrimonium et liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Peruſino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumviros pacta, in urbem rediit. Exin Caeſar cupidine formae aufert marito, incertum an invitam; adeo properus, ut, ne ſpatio quidem ad enitendum dato, penatibus ſuis gravidam induxerit. Nullam poſthac ſubolem edidit: ſed [5] ſanguini Auguſti, per coniunctionem Agrippinae et Germanici, adnexa, communes pronepotes habuit. Sanctitate domus priſcum ad morem, comis ultra quam antiquis feminis probatum, [6] mater impotens, [7] uxor facilis, et [8] cum artibus mariti,

annos ei tribuit 82. *Iulia*, inquit, *Auguſta 82. annos vitae Pucino rettulit acceptos. non alio vino uſa.* At Dio: Ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ait, ἡ Λιουΐα μετήλλαξεν, ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα ετη ζήσασα. Sed labor, ut Plinium e Dione corrigendum cenſeam. *Lipſius.*

4 *Liviorum Iuliorumque.*] Duas ergo familias complexa per adoptionem Livia. Ipſa enim e Claudiis, unde et cognomen tenuit Druſillae. Sed pater eius inſertus adoptione in Livios, quod hic Tacitus voluit dictum. Nec aliter accipies quod ſcriptum extremo libro ſexto: *Quamquam mater in Liviam, et mox Iuliam familiam adoptionibus tranſierit.* Non enim ipſa, ſed pater: cui nomen apud Velleium, Livius Druſus Claudianus. Vocat ſimpliciter Dio libro 48. Livium Druſum: et cum a Bruto ſtetiſſet, poſt pugnam Philippenſem manus ait adtuliſſe ſibi. Clara haec e Suetonio. in Tib. 3. *Ex hac ſtirpe Claudia Tiberius Caeſar genus trahit, et quidem utrumque: paternum a Tiberio Nerone, maternum ab Ap. Pulchro: qui ambo Appii Caeci filii fuerunt. Inſertus eſt et Liviorum familiae adoptato in eam materno avo.* Ad quae verba tamen interpretes connivent. *Lipſius.* Sic et Ryckius ad VI, 51. Graevius ad Suet. l. c. Sed quod dicunt adoptatum iam nata filia; id non neceſſarium ſtatuere ob verba VI, 51. alias etiam nepote iam nato factam adoptionem dicendum foret. Nam et hic ap. Suetonium dicitur inſertus Liviorum familiae.

5 *Sanguini Auguſti.*] Nam Germanicus Druſo ortus, Liviae ſanguis: Agrippina ex Iulia, ſanguis Auguſti. *Lipſius.*

6 *Mater impotens.*] Non videntur mihi interpretes cepiſſe mentem Taciti. Non enim ei *mater impotens* indulgens iuri materno in liberos, et id extendens, quod Romae parvum aut nullum erat: ſed indulgens ϛοργῇ et ſtudio potentiae filii, cui adverſus domum mariti, et adverſus rempublicam, et adverſus nepotem ex modeſtiore filio, omni bono maloque modo favit ac ſervivit. Prorſus ut hic idem ſit *mater impotens*, quod lib. 1. *gravis in rempublicam mater, gravis domui Caeſarum noverca.* Gronovius.

7 *Uxor facilis.*] Nemo melius explicaverit, quam ipſa Livia, cuius hoc inter apophthegmata Dio recenſet: *Interrogante quodam; qua ratione et arte Auguſtum ita ſibi devinxiſſet, ac paene ſubieciſſet? reſpondit:* Ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα

τὰ

riti, ſimulatione filii, bene compoſita. Funus eius mo- A.V.
dicum, teſtamentum [9] diu inritum fuit. laudata eſt pro 782.
roſtris a C. Caeſare pronepote, qui mox rerum potitus A.C. 29.
eſt. At Tiberius, quod ſupremis in matrem officiis de- 2
fuiſſet, nihil mutata amoenitate vitae, *magnitudinem negotiorum* per literas excuſavit: honoreſque memoriae eius ab ſenatu large decretos, quaſi per modeſtiam, imminuit, paucis admodum receptis, et addito, *ne* [1] *caeleſtis religio decerneretur: ſic ipſam maluiſſe.* quin et parte eiuſdem epiſtolae increpuit *amicitias muliebres*, Fuſium conſulem oblique perſtringens. Is gratia Auguſtae floruerat, aptus alliciendis feminarum animis; dicax idem, et Tiberium acerbis facetiis inridere ſolitus, quarum apud praepotentes in longum memoria eſt. Cete- 3
rum

τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μήτε ἄλλο τι τῶ ἐκείνω πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτῶ ἀθύρματα μήτε αἰσθάνεσθαι προσποιοῦσα: Ipſa eximie pudica et ſobria; omnia eius mandata alacriter obiens; neque in facta eius alia inquirens, minime autem in luſus amatorios eosque diſſimulans. En facilitatem. *Lipſius.* Adde Sueton. Aug. 71.

8 *Cum artibus mariti, ſimulatione filii bene compoſita.*] Aut anguſte aut laxe nimis capiunt. Interpretor: et marito, cui erat difficile probari, et bene comparatum haberi, ſive ipſi, ſive per famam ob magnas multiplicesque, interdum ambiguas, ſaepe bonas eius artes; et filio, quem diſſociabilem et moleſtum reddebat tecta et obſcura natura, unice reſpondens, conveniens, digna viſa, et quaſi a fatis lecta, quae utrumque, quantum erat ſalubre, temperaret. *Gronovius. Bene compoſita* ductum, ut opinor, ab Horatio: *bene compoſitum par.*

9 *Diu irritum fuit.*] v. Sueton. Tib. 50. 57.

1 *Caeleſtis religio.*] Quam tamen poſtea ei tribuit Claudius, effigie eius in templo Auguſti conſecrata, ſacriſque, quae Veſtales facerent, inſtitutis: edicto etiam, ut per nomen eius feminae iurarent. Dio lib. 60. et Suetonius cap. 11. Claudii. Exſtant Nummi, DIVVS. AVGVSTVS. PATER. caput radiatum, ara ante pedes: parte averſa S. P. Q. R. DIVAE. IVLIAE. AVGVSTI. FIL. carpentum, cui ſubiuncti duo muli. Nec dubito, quin conſecrata haec Iulia habitu et nomine Iunonis. Prudentius,

Adiecere ſacrum fieret quo Livia Iuno,
Non minus infamis thalami ſortita cubile,
Quam cum fraterno caluit Saturnia lecto.

Quamquam eo nomine adfecta a poëtis etiam viva. Ovidius:

Cum tibi contigerit vultum Iunonis adire.

Vt autem Livia habitu Iunonis, ſic Druſilla a Caio conſecrata Veneris, cognomento Pantheae. Auctor Dio 59. Quo refero inſcriptionem priſcam,

VENERI. CAELESTI
AVGVSTAE. SACR.
NVMMIA. C. F. DORCAS
S. P. F. C. *Lipſius.*

1 Prae-

A.V. 782. A.C. 29. rum ex eo [1] praerupta iam, et urgens dominatio. nam incolumi Auguſta, erat adhuc perfugium; quia Tiberio inveteratum erga matrem obſequium, neque Seianus audebat auctoritati parentis anteire. tunc, velut frenis exſoluti, proruperunt: miſſaeque in Agrippinam ac Neronem litterae, quas pridem [2] adlatas, et cohibitas ab Auguſta, credidit vulgus. haud enim multum poſt mortem eius recitatae ſunt. verba inerant quaeſita aſperitate: ſed non arma, non rerum novarum ſtudium; *amores iuvenum, et impudicitiam* nepoti obiectabat. in nurum ne id quidem confingere auſus, *adrogantiam oris et contumacem animum* incuſavit, magno ſenatus pavore ac ſilentio: donec pauci, quis nulla ex honeſto ſpes, (et publica mala ſingulis in occaſionem gratiae trahuntur) *ut referretur*, poſtulavere, promptiſſimo Cotta Meſſallino, cum atroci ſententia: ſed aliis a primoribus, maximeque á magiſtratibus, trepidabatur: quippe Tiberius, etſi inſenſe invectus, cetera ambigua reliquerat.

4 Fuit in ſenatu Iunius Ruſticus, [1] componendis patrum actis delectus a Caeſare, eoque meditationes eius introſpicere creditus: is, fatali quodam motu (neque enim ante ſpecimen

1 *Praerupta et vergens.*] Ita repoſui et intellego, cadentem aut praecipitem: non ultra in ſtatu. Vulgo *urgens*, quod ſaevum explicant, neſcio quo exemplo. *Lipſius.* Recte ſane Pichena defendit *urgens*, i. e. ſaevior, ac violentior: quod Tacitus voluit. Sed quaerit Lipſius, quo exemplo? Satis eſt exemplorum, modo abſit captio. *Vrgens* eſt premens, gravis, oneroſa, iniuſti iugi aut oneris. Qua re? nempe ob ſaevitiam et violentiam. Varro: *Qui pote plus, urget.* Iuſtinus 22. *Nec enim moraturos in eius obſidione hoſtes, cum ſua urgeantur.* id eſt, vexentur, male habeantur, in periculo ſint. *Gronovius.* Virgil. G. I, 146. *duris urgens in rebus egeſtas.* Cic. Tuſc. III, 65. *opinio magni praeſentis atque urgentis mali.*

2 *Adlatas et cohibitas.*] Acidalius malebat *ſed.* Vulgatum verum. Pluribus locis ſic loquitur, Tacitus, ut VI, 21. ubi ſimiliter Acidalius et alii *ſed* corrigunt: quae loca omnia ſic tentare non auſim. XI, 5. *quadringentis nummorum millibus Suillio datis; et cognita praevaricatione.* ibid. 38. *nec ille quaeſivit; popoſcitque poculum.* XII, 30. *ſubiectis, dum adipiſcerentur dominationis, multa caritate, et maiore odio poſtquam adepti ſunt.*

1 *Componendis patrum actis.*] Duplicia Acta reperio, Senatus, Populique. Acta Senatus alio nomine, Commentarii Senatus, Tacito lib. 15. Acta populi, alias Diurna, alias Publica. Dixi diſtincte de utrisque, quia confundi video non a iuventute, ſed et a doctis: dixi, inquam, in EXCVRS. A. *Lipſius.*

2 *Immi-*

Digitized by Google

men conſtantiae dederat) ſeu prava ſolertia, dum, [2] A.V.
imminentium oblitus, incerta pavet, inſerere ſe dubi- 782.
tantibus, ac monere conſules, *ne relationem inciperent:* A.C.
differebatque, *brevibus momentis ſumma verti poſſe,* [3] 29.
quandoque Germanicis titium poenitentiae ſenis. Simul populus effigies Agrippinae ac Neronis gerens, circumſiſtit curiam, [4] feſtiſque in Caeſarem ominibus, *falſas litteras, et principe invito exitium domui eius intendi,* clamitat. ita nihil triſte illo die patratum. ferebantur etiam, ſub nominibus conſularium, fictae in Seianum ſenten-

2 *Imminentium oblitus.*] Mala praeſentia et pericula negligit, praefuturis. Plus ſcilicet timebat ab heredibus, quos deſtinabat, quam a Tiberio. *Lipſius.* Mox, *brevibus momentis*, exquiſite dictum. Aptius alias et uſitatius eſt *levibus*: ſed voluit etiam temporis rationem habere.

3 *Dandumque interſtitium.*] In Florentino: *quandoque Germanicis ſtitium* (immo *titium*) *paenitentiae ſenis.* Poſſet elici: *dandumque Germanicis, interſtitium* (ſive placet *ſpatium*) *paenitentiae ſenis.* Suadebat iſte, ſaltem vel Germanicorum memoriae magnae (Druſi avi, et filii, qui pater aut maritus horum) Germanicorum, inquam, memoriae hoc largiendum, ut ſpatium eſſet paenitentiae ſenis. Poſſe enim illum ad bonam mentem redire, ſi tempus medium eſſet, nec Iuſſio eius ſtatim patraretur. Sane aliquid de Germanicis fuit: etſi locus fortaſſe non plenus. *Lipſius.* Simillima eſt Boxhornii coniectura: *dandumque Germanico interſt. p. ſ.* ſed in utraque eſt aliquid duri. Nam ſi *Germanicis* vel *Germanico* eſt dativus, pendens a *dandum*: quo referetur *poenitentiae?* Rhenanus emendavit *dandumque interſtitium poenit. ſ.* idque in textum receptum ſecuti ſunt poſtea editores inde ab Aldo uſque ad Ryckium et I. Gronovium: qui lectionem Cod. MS. repoſuerunt. Certe in hac emendatione male negligitur vox Codicis *Germanicis.* Mihi probabile videtur Tacitum ſcripſiſſe: *dandumque in Germanicis ſpatium poenitentiae ſenis.* Volebat dicere, quia res pertineret ad Germanicos, non eſſe feſtinandum: quae ſententia huic loco valde convenit. vid. ſupra 4. 11. Germanicos non intelligo praeciſe filios Germanici iunioris, ut Broterius V. C. videtur putaſſe, qui *in Germanicis* ferri poſſe negat, ſed ut Lipſius, de familia Germanicorum. Ceterum in textum inferre non ſum auſus. Lacuna poſt haec apud Beroaldum, Alciatum et Ryckium. mihi nihil amplius deeſſe videtur. Heinſium legiſſe *dandumque domui Germanici interſtitium poenitentiae ſenilis*, didici ex ep. Graevii T. IV. Collect. Burm. p. 105, idque placuiſſe Graevio, niſi quod *ſenis* tuebatur. Broterius coniicit: *quandoque Germanici ſtirpem, ubi ſpatium poenitentiae ſenis, reſurgere.*

4 *Feſtiſque in C. ominibus.*] Urſinus, P. Faber volebant *fauſtis.* Idemque placet Burmanno ad Ovid. M. VI, 448. ubi etiam videndus Heinſius, qui locum Lucani III, 101. quo ad vulgatum defendendum hic utuntur, corrigit, quod in editione ſua ſecutus eſt Burmannus. Verum puto: atque ſic etiam XII, ext. pro *feſtis vocibus* legendum *fauſtis.*

5 *Ab*

Digitized by Google

A.V. 782. A.C. 29. ſententiae; exercentibus pleriſque per occultum, atque eo procacius, libidinem ingeniorum. unde illi ira violentior, et materies criminandi: *ſpretum dolorem principis* [5] *ab ſenatu: deſciviſſe populum: audiri iam et legi* [6] *novas conciones, nova patrum conſulta: quid reliquum, niſi ut caperent ferrum? et, quorum imagines pro vexillis ſecuti forent, duces imperatoreſque deligerent?*

5 Igitur Caeſar, repetitis adverſum nepotem et nurum probris, increpitaque per edictum plebe, queſtus apud patres, *quod fraude unius ſenatoris imperatoria maieſtas eluſa publice foret: integra tamen ſibi cuncta* poſtulavit: nec ultra deliberatum, quo minus, non quidem extrema decernerent, id enim vetitum, ſed, *paratos ad ultionem,* [1] *vi principis impediri* teſtarentur. * [1] Quatuor et qua-

6 A.V. 784. A.C. 31. draginta orationes ſuper ea re habitae, ex quis ob metum paucae, plures adſuetudine, * [2] *mihi pudorem aut Seiano invidiam allaturum cenſui.*

verſa eſt fortuna, et ille quidem, qui collegam et generum adſciverat, ſibi ignoſcit: ceteri, quem per dedecora fovere, cum ſcelere inſectantur. * *miſerius ſit,* [3] *ob ami-*

5 *Ab Senatu.*] Diſtingue contra vulgus, *ſpretum dolorem principis ab Senatu, deſciviſſe populum.* Lipſius.

6 *Novas conciones, nova P. conſulta.*] i. e. ſeditioſa, ad res novas pertinentia.

1 *Vi principis impediri teſtarentur.*] Malum tuum, Cornelii, fatum! Non paginae aliquot, ſed libri hic perierunt, quibus geſta fere triennii continebantur, de Agrippinae liberumque eius exitu, de Seiani ſpe conatuque, de eiuſdem cum agmine amicorum ſtrage, de Liviae flagitiis et morte: ad ſummam, flos quaſi hiſtoriae tuae. Adeo bonis illis patribus cura otiumque fuit deſcribere Oroſios et Vopiſcos, et huiuſmodi quiſquilias prae tuo auro. *Lipſius.*

1 *Quatuor et quadraginta orationes.*] Quae praeeunt, geſta ſunt Fuſio et Rubellio Coſſ. initio anni: haec autem C. Memmio Regulo et Fulcinio Trione. Ita interciderunt acta pleraque anni 782. acta omnia anni ſequentis, quo Coſſ. M. Vinicius et L. Caſſius. Item huius anni, quo ex Kal. Maii ſuffecti Tiberio et Seiano Conſules Regulus et Trio. *Lipſius.*

2 *Mihi pudorem, aut.*] Ἀποσπασμάτιον ex oratione cuiuſpiam damnandi ob Seianum, uti et ſequens membrum. *Lipſius.*

3 *Ob amicitiam accuſari, an amicum accuſare.*] Boxhornius *accuſari* deleri vult, et pro *accuſare* legi *accuſari.* Nihil muto. *Accuſare amicum* eſt, facere, quod illi, qui, quem per dedecora foverant, nunc inſectabantur; quod Satrius Secundus, ex emiſſario et ſatellite Seiani coniurationis index. Hi, modo ſic ſubterfugerent Tiberium ſaevientem, neque ab ſeſe neque a vulgo pro *miſeris* habebantur. Vt et quivis improbi, quamdiu poenam evitant. At hic noſter

Digitized by Google

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], haud [illegible] A.V.
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] Vos [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] egregio [illegible] [illegible] effugerunt. [illegible] 7
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] animus erat. [illegible] aut
[illegible]. partem diei [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible], et cunctis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible] Caesar [illegible] [illegible]
[illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] est. [illegible] in [illegible]

Cc 4

[illegible]

8 ſum multa foedaque incuſaviſſet. Relatum inde de [1] P.
A.V. Vitellio et Pomponio Secundo. illum indices argue-
784. bant, *clauſtra aerarii, cui praefectus erat, et militarem*
A.C. 31. *pecuniam rebus novis obtuliſſe:* huic a Conſidio, praetura functo, obiectabatur [2] *Aelii Galli amicitia, qui, punito Seiano, in hortos Pomponii, quaſi fidiſſimum ad ſubſidium, perfugiſſet.* neque aliud periclitantibus auxilii, quam [3] in fratrum conſtantia fuit, qui vades exſtitere. mox, crebris prolationibus, ſpem ac metum iuxta gravatus Vitellius, petito, [4] per ſpeciem ſtudiorum, ſcalpro, levem ictum venis intulit, vitamque aegritudine animi finivit. At Pomponius, multa morum elegantia et ingenio inluſtri, dum adverſam for-
9 tunam aequus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. Placitum poſthac, *ut in reliquos Seiani liberos adverteretur;* vaneſcente quamquam plebis ira, ac pleriſque per priora ſupplicia lenitis. igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens, [1] puella adeo neſcia, ut crebro interrogaret, *quod ob delictum, et quo traheretur? neque facturam ultra:* et, *poſſe ſe puerili* [2] *verbere moneri.* Tradunt temporis eius auctores, *quia,* [3] *triumvirali ſupplicio*

1 *P. Vitellio et Pomp. Sec.*] Vitellius praetorius vir erat. de Pomponio vid. ad XI, 13.

2 *Velii Galli amicitia.*] Lege, *Aelii* cuius gentis cognomen Gallus. *Lipſius.*

3 *In fratrum conſtantia.*] Suetonius ita narrat, ut de uno fratre modo dicat. *Publius*, inquit, *poſt Praeturae honorem, inter Seiani conſcios arreptus, et fratri in cuſtodiam datus, ſcalpro librario venas incidit: et obligari ſe paſſus, in eadem cuſtodia morbo periit.* Lipſius. adde ad VI, 3.

4 *Per ſpeciem ſtudiorum.*] Doctus enim fuit, et ſcripta reliquit. Tertullianus de anima: *In Vitellii commentariis conditum eſt.* Lipſius.

1 *Puella adeo neſcia.*] Illa ipſa quae ſponſa Claudii filio; ut hic notat Dio. *Lipſius.*

2 *Verbere moneri.*] i. e. caſtigari, puniri. Sic *obiurgari flagris* Sueton. Oth. 2.

3 *Triumvirali ſupplicio affici virginem.*] Triumviri, qui alias Iudices capitales, prorſus iidem Romae, qui undecimviri Athenis. Munus eorum praeeſſe carceri, punire damnatos: itemque cognoſcere de furtis admiſſiſque ſervorum, aut eiuſmodi viliorum capitum ad Maeniam columnam. Quod idem in Athenienſibus fuiſſe, diſco ex Suida. Ἕνδεκα, inquit, ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις ἐπιμελομένη τῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κατακρίτων, ἐφ' ἣν ἀνήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισταί. Nec ambigo quin Romanis exemplum inde. Alia de his habes apud Revard. 2. Var. et Fabrum, quae non recoquam ego. Sed cur ait inauditum virginem adfici triumvirali ſupplicio, id eſt laqueo? Id quidem ita coperim

Digitized by Google

plicio affici virginem, inauditum habebatur, a carnifice, laqueum iuxta, compreſſam: exin oblifis faucibus, id aetatis corpora in Gemonias abiecta. Per idem tempus 10
Aſia atque Achaia exterritae ſunt, acri magis, quam A. V.
diuturno rumore, *Druſum, Germanici filium, apud Cy-* 784.
cladas inſulas, mox in continenti viſum. et erat iuvenis A. C. 31.
haud diſpari aetate, quibuſdam Caeſaris libertis, [1] velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari, fama nominis, et promptis Graecorum animis ad nova et mira: [2] *quippe elapſum cuſtodiae, pergere ad paternos exercitus, Aegyptum aut Syriam invaſurum,* fingebant ſimul credebantque. iam iuventutis concurſu, iam publicis ſtudiis frequentabatur, laetus praeſentibus, [3] et inanium ſpe; cum auditum id Poppaeo Sabino. Is Macedoniae tum intentus, [4] Achaiam quoque curabat. Igitur, quo vera, ſeu falſa anteiret, [5] Toronaeum

perim, quaſi non ſimpliciter virginem dixerit, ſed impubem inveſtemque. Lex enim non tam virginitati ignotum cautumque voluit, quam aetati. Ita nec pueros interfici fas, niſi toga ſumpta et relatos in viros. Hinc apud Dionem ſcriptum, a Triumviris in proſcriptione iuſſum puerum quemdam togam virilem ſumere, ut ſcilicet iure poſſet interfici, l. 47. Καὶ ἄλλα τε, ait, διὰ τοῦτο πολλὰ παρενομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν᾽ ὡς εἰς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. Appuleius 2. apol. de puero praecoci malitia. *Hoc magis noxius, quod cum venia pernicioſus eſt: et nondum poenae, iam iniuriae ſufficit.* Quam cauſſam et hic ſubeſſe arbitror, ut compreſſa devirginataque mulier videretur et plena annis. *Lipſius.*

1 *Libertis, velut agnitus comitantibus.*] Scribendum opinor, *velut agnitum*; ut pendeat a *comitantibus.* Nam intelligere, *velut agnitus eſſet a ſe*, in hoc poſitu durum eſt.

2 *Quippe lapſum cuſtodiae.*] Forte, *elapſum.* Lipſius. Idem placet Rhenano, Faërno et aliis. Recte. item *cuſtodia* pro *cuſtodiae*, quod eſt in veteribus omnibus. Id ego ſequi non ſum auſus, cum *elabi* etiam dativo iungatur, ut Lexica docent. Alioqui Tacitus libenter accuſativum iungit, ut Ann. I, 61. Vnde ſuſpicari poſſis, Tacitum ſcripſiſſe *cuſtodias*, idque pro *cuſtodiae* acceptum a Beroaldo. Sic Hiſt. III, 59. *locorum notitia cuſtodias Vitellii elapſum.*

3 *Et inanium ſpe.*] i. e. inani ſpe. Heinſius tamen ad Velleium II, 30. legendum putat *inanium ſpecie* ex XIII, 8. *ſuper experientiam ſapientiamque etiam inanium ſpecie validus.* ſed ibi alia res. Hic vulgatum ferri poſſe arbitror.

4 *Achaiam quoque curabat.*] Ex decreto illo, libro I. quo *Achaiam et Macedoniam onera deprecantes levari proconſulari imperio, tradique Caeſari placuit.* Lipſius.

5 *Toronaeum Thermaeumque ſinum.*] Quorum ille ad Toronem Macedoniae urbem; hic iuxta Macedoniam, Axii fluvii receptor. *Lipſius.*

Digitized by Google

A.V. 784. A.C. 31. Thermaeumque ſinum praefeſtinans, mox Euboeam, Aegaei maris inſulam, et Piraeeum Atticae orae, dein Corinthienſe litus, anguſtiaſque Iſthmi evadit: marique alio Nicopolim, Romanam coloniam, ingreſſus, [6] ibi demum cognoſcit, ſollertius interrogatum, *quiſnam foret*, dixiſſe, *M. Silano genitum:* et, multis ſectatorum dilapſis, aſcendiſſe navem, tamquam Italiam peteret. ſcripſitque haec Tiberio. [7] neque nos originem fi-
11 nemve eius rei ultra comperimus. Exitu anni, diu auⸯ
ſta diſcordia conſulum erupit. nam Trio, facilis capeſſendis inimicitiis, et foro exercitus, *ut ſegnem Regulum ad opprimendos Seiani miniſtros*, oblique perſtrinxerat. ille, niſi laceſſeretur, modeſtiae retinens, non modo retudit collegam; ſed, *ut* [1] *noxium coniurationis,* ad diſquiſitionem trahebat. Multiſque patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, manſere infenſi ac minitantes, donec magiſtratu abirent.

6 *Ibi demum cognoſcit*] Locus inter mancos. Nec enim ubi, aut quomodo deprehenſus fugitivus ille, narratum. Poſt *cognoſcit* ergo ponenda nota. Et ſtatim ſcribe, *interrogato*. Lipſius. Immo ſanus locus in MS. Cod. in ed. Beroaldi, ubi ſic exhibetur, ut nunc poſt Pichenam editur. Irrepſerat vitio operarum *dixit ſe*, in ed. Rhen. pr. Id ſecuti ſunt Aldus, Gryphius cet. Hinc difficultas, et emendandi conatus. In Baſileenſi Alciati quidem a. 1519. adhuc eſt *dixiſſe*.

7 *Neque nos.*] At reppererunt Zonaras et Dio, qui miſſum eum ad Tiberium tradiderunt, Caligulae nuptias Antii celebrantem. *Lipſius.*

1 *Noxium coni.*] Imitatur Salluſtium, qui *noxium* de eo dicit, qui culpae conſors eſt. v. B. Iug. 42. ubi Cortius hunc locum laudare non neglexit. Vſus eſt conſtructione graeca. Livius latina IV, 15. *in Faliſcos eodem noxios crimine.*

Digitized by Google

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER SEXTVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Tiberii arcanae et foedae libidines. Multorum accuſationes, interque eos M. Terentii equitis R. cuius libera et egregia defenſio inſerta. L. Piſonis Praefecti urbis mors et funus: et per occaſionem de origine eius muneris et progreſſu. De Sibyllarum carminibus recipiendis conſultatio: et quae in iis cautio. Seditio Romae ob gravitatem annonae. Germanici duae filiae nuptum datae, L. Caſſio, et M. Vinicio. Foeneratores accuſati, repreſſae uſurae: et liberalitate Caeſaris fides multorum refecta. Iterum accuſationes maieſtatis: et uno edicto omnes conſcii Seianianae coniurationis necati. C. Caeſar Caligula Claudiam uxorem accipit: eius mores et callida ſimulatio in avum. Tiberii praeſagium de Ser. Galba: et per cauſſam eam de Mathematicis aliquid et Thraſyllo. Druſi Germanici filii miſeranda mors: item Agrippinae. Nerva Iureconſultus inedia voluntaria obiit. aliquot aliorum inluſtrium mortes. Phoenix in Aegypto viſa, et ſuper ea veterum narrationes ac iudicia. Accuſationes variae et mortes. Parthorum legati in urbem venere, ad novum regem petendum: et Tiberius unum, deinde alterum miſit. L. Vitellius Orienti praefectus: eiuſque ingenium. Proelia inter Armenios et Parthos. Artabanus regno exutus, et in Scythiam profugus, cui Teridates ſufficitur Vitellii conſilio et armis. At Romae illuſtrium damnationes et mortes. Clitae Cappadoces regi ſuo rebelles et repreſſi. Teridates rex diſſidio procerum pellitur, et Artabanus in regnum iterum accitur. Romae incendium atrox: quod Caeſar liberalitate ſua mitigavit. Tiberii deliberatio de ſucceſſore: eiuſque morbus et mors. Geſta haec annis circiter ſex.

CN. DO-

Digitized by Google

CN. DOMITIO. M. FVRIO CAMILLO
SER. SVLPICIO GALBA. L. CORNELIO SVLLA
PAVLLO FABIO. L. VITELLIO
C. GESTIO GALLO. M. SERVILIO RVFO
Q. PLAVTIO. SEX. PAPINIO
CN. ACERRONIO. C. PONTIO
COSS.

I A.V. 785. A.C. 32. Cn. [1] Domitius, et [2] Camillus Scribonianus conſulatum inierant, cum Caeſar, tramiſſo, quod Capreas et Surrentum interluit, freto, Campaniam praelegebat, ambiguus, an urbem intraret, ſeu, quia contra deſtinaverat, ſpeciem venturi ſimulans: et ſaepe in propinqua [3] degreſſus, aditis [4] iuxta Tiberim hortis, ſaxa rurſum et ſolitudinem maris repetiit, pudore ſcelerum et libidinum: quibus adeo indomitis exarſerat, ut, more regio, pubem ingenuam ſtupris pollueret. nec formam tantum et decora corpora, ſed in his modeſtam pueritiam, in aliis imagines maiorum, incitamentum cupidinis habebat. tuncque primum ignota ante vocabula reperta

1 *Cn. Domitius.*] Initium ſexti libri arbitrario hic iure conſtitui, non certo. Cui enim probes tantam vim rerum, quantam dixi, trienniique geſta uno libro cum ſequentibus incluſa fuiſſe? Secrevi igitur, non quia liqueret mihi initium in his demum verbis faciundum: ſed quia magnitudinem resque geſtas aeſtimanti, ita videbatur. Denique ut ſcires ſaltem, hunc vulgo quintum librum in duos eſſe tribuendum. *Lipſius.*

2 *Camillus Scribon.*] Ex h. l. Camillum hunc Conſulem ordinarium merito faciunt Pagius in Crit. Baron. ad. h. a. et Noriſius in Ep. Conſulari (T. II. opp. p. 864.) quem ſequitur, motus inſcriptione antiqua (ap. Gruterum p. 1087.) Bimardus in Antiquit. Cularonenſibus c. 5. p. 95. T. I. Theſ. Inſcr. Mur. Alii Faſtorum concinnatores ſuffectum faciunt.

3 *Digreſſus*] Hic quoque *degreſſus* legendum ex iis, quae ſaepe viri docti de horum verborum diſcrimine docuere. vid. ad IV, 74. Sic infra c. 30. *in inſulas demoti*, non *dimoti*.

4 *Iuxta Tiberim hortis.*] Hortos Caeſaris accipio, de quibus Horat.

Trans Tiberim longe cubat is prope Caeſaris hortos.

Ii vicini Naumachiae fuerunt, ſiquidem eadem de re Suetonius Tiber. c. 72. *Bis omnino toto ſeceſſus tempore Romam redire conatus, ſemel triremi usque ad proximos naumachiae hortos ſubvectus eſt, diſpoſita ſtatione per ripas Tiberis, quae obviam prodeuntes ſubmoveret.* Vide iis de hortis et Sueton. Iulio cap. 83. *Lipſius.*

5 Sella-

Digitized by Google

perta ſunt, [5] *ſellariorum* et *ſpintriarum*, ex foeditate loci ac multiplici patientia. praepoſitique ſervi, qui quaererent, pertraherent, dona in promptos, minas adverſum abnuentes: et ſi retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, ſuaque ipſi libita, velut in captos, exercebant. A. V. 785. A. C. 32.

2 At Romae, principio anni, quaſi recens cognitis Liviae flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiae dicebantur, [1] in effigies quoque ac memoriam eius, et *bona Seiani ablata aerario, ut in fiſcum cogerentur:* [2] tamquam referret. Scipiones haec, et Silani, et Caſſii, iisdem ferme aut paullum immutatis verbis adſeveratione multa cenſebant: cum repente Togonius Gallus, dum ignobilitatem ſuam magnis nominibus inſerit, per deridiculum auditur. Nam principem orabat, *deligere ſenatores, ex quis viginti, ſorte ducti et ferro accincti, quotiens curiam iniſſet, ſalutem eius defenderent.* crediderat nimirum epiſtolae, *ſubſidio ſibi alterum ex conſulibus* poſcentis, *ut tutus a Capreis urbem peteret.* Tiberius tamen, ludibria ſeriis permiſcere ſolitus, egit [3] gratis benevolentiae patrum: *ſed quos omitti poſſe? quos deligi? ſemper ne eoſdem? an ſubinde alios? et [4] honoribus perfunctos, an iuvenes? privatos,*

an

5 *Sellariorum et ſpintriarum.*] Vide ſi lubet Suetonium Tiber. c. 43. et Turnebum l. 5. cap. 1. Qui tamen non ſatis explicant, cur Sellarii dicti a foeditate loci. Sed ego non violo te Pudor. *Lipſius.* v. Interpretes ad Suet. l. c.

1 *In effigies quoque ac memoriam eius.*] Crebra talium mentio: diſce ſemel hunc morem, ſi placet, e noſtro Excurſu, in *A. Lipſius.*

2 *Tum retulere Scipiones.*] Stigmatias locus non fruſtra. Deſunt enim quaedam. Vel hoc argumento, quod rettuliſſe Scipiones dicit. ac relatio Conſulum erat, cenſio tantum Senatorum. Poſſit ſi forte, legi *ut in fiſcum cogerentur coſſ. rettulere. Scipiones haec, et Silani et Caſſii*, etc. Sed ut rectum ſit, non ſanatum vulnus. *Lipſius.* Sed poſtea, cognita lectione Codicis MS. unici *tam referret Scipiones*, quam Beroaldus mutavit in *tum retulere*, correxit *tamquam referret* in Diſpunctionibus notarum Mirandulani Codicis: quam emendationem Pichena in textum recte recepit. *Vere Lipſius et Pichena*, addit Gronovius, *ceteri nugantur.* Eas nugas commemorare non eſt neceſſe.

3 *Gratis.*] Sic MS. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus: Aldus *grateis*, alii *gratias.* Illud poſt Iac. Gronovium reſtituimus.

4 *Honoribus perfunctos, an iuvenes?*] Quidam ergo in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manavit ab Auguſto: *qui liberis Senatorum, quo celerius reip. adſueſcerent, protenus virili togae latum clavum inducere, et Curiae intereſſe permiſit.* ait Sueton. Aug. c. 38. Tacitus Annal. 13. *Iulius*

Montanus

Digitized by Google

A.V. 785. A.C. 32. *an e magiſtratibus? quam deinde ſpeciem fore, ſumentium in limine curiae gladios? neque ſibi vitam tanti, ſi armis tegenda foret.* Haec adverſus Togonium, verbis moderans: [5] neque ultra abolitionem ſententiae ſuadere.

3 At Iunium Gallionem, qui cenſuerat, *ut praetoriani, actis ſtipendiis, ius apiſcerentur* [1] *in quatuordecim ordinibus ſedendi*, violenter increpuit; velut coram rogitans *quid illi cum militibus?* [2] *quos neque dicta imperatoris neque praemia niſi ab imperatore accipere par eſſet. repperiſſe prorſus, quod divus Auguſtus non providerit. an potius diſcordiam et ſeditionem a ſatellite Seiani quaeſitam? qua rudes animos nomine honoris ad corrumpendum militiae morem propelleret.* Hoc pretium Gallio meditatae adulationis tulit, ſtatim curia, deinde Italia exactus: et quia incuſabatur facile toleraturus exſilium, delecta Lesbo, inſula nobili et amoena, retrahitur in urbem, [3] cuſtodi-

Montanus Senatorii ordinis, ſed qui nondum bonorem capeſſiſſet. Plura ibi. *Lipſius.* Enimvero ſemper putem in Senatum lectos quosdam, nondum ullo honore functos.

5 *Neque ultra abolitionem ſententiae ſuadere.*] Hoc eſt, nihil aliud praeter ſententiae abolitionem, ſuaſit: nec eo ulterius progreſſus eſt, ut recte Pichena.

1 *In quatuordecim ordinibus ſedendi.*] Tamquam equites eſſent. Cauſſam ſententia ſumpſit a Primipilaribus, qui functi militia, Equites cenſebantur. Simile voluit in Praetorianis. Vide me in Milit. lib. 2. Dial. 8. *Lipſius.*

2 *Quos neque dicta Imperatoris.*] Haeret ſententia, fortaſſe explicanda, ſi legas: *dicta non Imperatoris:* negatione inſerta. *Lipſius.* Sed poſt delendam vocem *Imperatoris* cenſuit, quod etiam viſum Grotio. Rhenano aliisque placet: *neque dicta niſi imperatoris.* in his etiam Groslotio, qui tamen alterum praefert.

3 *Cuſtoditurque domibus magiſtratuum.*] Praeter carcerem et cuſtodiam militarem, cuſtodia alia duplex: apud Magiſtratus, et apud vades. Apud Magiſtratus, cum reus Conſuli, Praetori, Aedili (interdum et Senatori, etiam non e Magiſtratu) committebatur, quod non niſi in reis illuſtrioribus uſurpatum, eaque cuſtodia libera dicta. Salluſtius in Catilinario: *Senatus decrevit uti abdicato magiſtratu Lentulus itemque ceteri in liberis cuſtodiis haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum aedilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Caeſari, Ceparius Cn. Terentio Senatori traduntur.* Cicero in Bruto: *Domi teneamus eam ſeptam liberali cuſtodia.* quaſi ſi alia illa ſervilis. Iulius Firmicus: *In cuſtodia quandoque, ſed libera exponetur.* Et ſane haec Libera, digniorum tantum et plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium: *Sint ergo non tetro aliquo carcere, ſed amoena et libera cuſtodia, tamquam patres quidam ordinis Senatorii.* Dio optime lib. 58. de Aſinio Gallo: qui hanc cuſtodiam φυλακὴν ἀδέσμον

Digitized by Google

cuſtoditurque domibus magiſtratuum. Iisdem litteris A. V.
Caeſar [4] Sextium Paconianum, praetorium, perculit, 785.
magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium A. C.
ſecreta rimantem, delectumque a Seiano cuius ope do- 32.
lus C. Caeſari pararetur. quod poſtquam patefactum, pro-
rupere [5] concepta pridem odia: et ſummum ſupplicium
decernebatur, ni profeſſus indicium foret. Vt vero La- 4
tinium Latiarem [1] ingreſſus eſt, accuſator ac reus iuxta
inviſi,

σμον vocat, id eſt liberam et ſine vinclis. additque, πρός τε γὰρ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐτηρεῖτο, ἔξω τῆς τοῦ Τιβερίου ἀρχῆς. Τότε γὰρ πρὸς τῶν στρατηγῶν ἐφυλάχθη, ἵνα μὴ φύγῃ, οὐ μὰ Δί, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ τελευτήσῃ. Id eſt, *Cuſtodiebaturque ſemper a Conſulibus, niſi cum Tiberius Conſul eſſet, tunc enim a Praetoribus obſervabatur, non hercle ne effugere, ſed ne mori poſſet.* Suetonius 1. Epiſt. de Arvando: *In Capitolio cuſtodiebatur a Flavio Aſellio hoſpite, Comite ſacrarum largitionum.* Cuſtodia apud vades, cum eorum periculo fideiuſſoribus reus tradebatur. Tacitus lib. 5. *Nec aliud periclitantibus ſubſidii, quam in conſtantia fratrum fuit, qui vades exſtitere.* Clariuſque de eadem re Suetonius Vitell. cap. 2. *Publius poſt Praeturae, honorem inter Seiani conſcios arreptus, et in cuſtodiam fratri datus.* Vlpianus l. 1. De cuſtod. reorum: *De cuſtodia reorum aeſtimare Proconſul ſolet, utrum in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, an fideiuſſoribus committenda.* Symmachus l. 1. Epiſt. *Statui ut Felix vadibus, qui Fulgentio non eſſent cogniti, traderetur.* Lipſius.

4 *Seſtium Pagonianum.*] Sextius Peconianus ſcribitur infra: *Nec diſpares Trebellieni Rufi et Sextii Paconiani exitus.* Lipſius.

5 *Per idem odia.*] Emendo, *concepta pridem.* Lipſius. Sic etiam Faernus et Pichena. Salinerium, *per idem* explicantem, *iiſdem de cauſſis*, nugari, vere iudicat Gronovius.

1 *Ingreſſus eſt accuſator Acrius.*] Reſtitui non male, *aggreſſus eſt, accuſator ac reus iuxta inviſi.* Paconius et Latiaris odiorum duo nomina. Itaque gaudium patrum fuit perculſo Paconio a Caeſare: gaudium alterum nominato ab eo indice, Latiari. *Lipſius. Ac reus* probant et alii, receptumque a Pichena et ſequentibus editoribus: *ingreſſus* ſervatum: recte. Salluſtius, B. Iug. 28. extr.: *Calpurnius acriter Numidiam ingreſſus eſt, multos mortales et urbes aliquot pugnando capit:* ubi Codd. quidam *aggreſſus.* Opportune ibi Cortius attulit locum Iuſtini XLI, 4. *cum praedonum manu Parthos ingreſſus:* ubi itidem Tan. Faber volebat *aggreſſus.* quamquam video, et ibi, et hic de motu capi poſſe: nam etiam *Parthos* interpretari licet fines Parthorum. Sed omnino *ingredi* pro *aggredi* dicitur, etiam ap. Cicer. de Senect. 4. Acad. IV, 6. v. Burm. ad Virg. G. II, 175. Simile infra c. 16. *magna vis accuſatorum in eos inrupit:* quod proprie dicitur de iis, qui infeſtis armis impetum faciunt in fines. Si quis putet, Tacitum in mente habuiſſe locum Salluſtii, poſſit etiam conicere: *ut vero L. L. i. e. accuſator acrius, iuxta inviſum, g. ſ. p.* Ita non opus, mox emendare *praebebunt*, quod Lipſio in Diſpunctionibus placet, et Mureto ac Pichenae: aut cum Acidalio tranſponere verba: *ingreſſus eſt, gratiſſimum*

ſpe-

A. V. 785. A. C. 32. inviſi, gratiſſimum ſpectaculum praebebatur. Latiaris, ut retuli, praecipuus olim circumveniendi Titii Sabini, et tunc luendae poenae primus fuit. Inter quae Haterius Agrippa conſules anni prioris invaſit, *cur mutua accuſatione intenta, nunc ſilerent?* [2] *metum prorſus et noxiam conſcientiae pro foedere haberi: at non patribus reticenda, quae audiviſſent.* Regulus, *manere tempus ultionis, ſeque coram principe exſecuturum:* Trio, *aemulationem inter collegas, et ſi qua diſcordes ieciſſent, melius oblitterari,* reſpondit. Vrgente Agrippa, [3] Sanquinius Maximus, e conſularibus, oravit ſenatum, *ne curas imperatoris conquiſitis inſuper acerbitatibus augerent: ſufficere ipſum ſtatuendis remediis.* ſic Regulo ſalus, et Trioni dilatio exitii quaeſita. Haterius inviſior fuit, quia ſomno aut libidinoſis vigiliis marcidus, et ob ſegnitiam, quamvis crudelem principem non metuens, inluſtribus viris perniciem, [4] inter ganeam ac ſtupra, meditabatur.

5 Exin Cotta Meſſallinus, ſaeviſſimae cuiuſque ſententiae auctor, eoque inveterata invidia, ubi primum facultas data,

ſpectaculum praebebatur, accuſator ac reus iuxta inviſi.

2 *Metum prorſus et noxam.*] Si examinas, ſtabis a Groslotio legente: *noxae conſcientiam.* Ego etiam velim, *habere*, non *haberi*: ſententia volente *Lipſius.* MS. Beroaldus, Alciatus *noxiam*, quod verum puto. Primus mutavit Rhenanus, quem ſecutus eſt Aldus, Gryph. cet. Pichena etiam coniicit *noxiam conſcientiam.* Si hoc licet, malim *et obnoxiam conſcientiam*: nam *ob* potuit abſorberi a praecedente copula. *Obnoxia conſcientia* eſt huius, qui ſibi male conſcius, non audet alterum offendere, ne ab ipſo prodatur, ne ipſe in periculum incurrat. nam tales homines *obnoxios* dici, ſatis hodie notum eſt. v. Gron. ad Senec. de Ira III, 8.

3 *Sanquinius maximus.*] Verius ut grandiori littera notes, *Sanquinius Maximus*, ut ſit eius gentis cognomen. Nam maximum aevo inter Conſulares fuiſſe, non placet, nec verum eſt. Conſul enim ſuffectus demum fuit ante annos quattuor, Vrbis anno DCCLXXXI. Praefectum urbis eum fuiſſe comperior ſub Caio, ex Dionis corruptis verbis, libro 59. Τριάκοντα δὲ δὴ ἡμέρας ἦρξε, (Caius videlicet) καίτοι Λευκίῳ Ἀπρωνίῳ τῷ συνάρχοντι ἓξ μῆνας ἐπιτρέψας, καὶ αὐτὸν Σαυΐνιος Μάξιμος πολιαρχῶν διεδέξατο. ſcribe, Σαγκίνιος, et hunc cape, qui tunc Praef. urbi et ſecundum Conſul. Praefuit et inferiori Germaniae, ex Tacito lib. II. *Chauci nulla diſſenſione domi, et morte Sanquinii alacres.* Lipſius. Mox *quaeſita* v. IV, 68.

4 *Inter ganeam ac ſtupra.*] Sic MS. Cod. pro quo, errore operarum, apud Alciatum *ganeas*: quod ſecuti ſunt omnes, uſque ad Pichenam, qui verus reſtituit.

Digitized by Google

data, [1] arguitur pleraque: C. Caeſarem, [2] quaſi inceſtae virilitatis, et cum [3] die natali Auguſtae [4] inter ſacerdotes A. V. 785. A. C. 32.

1 *Arguitur pleraque C. Caeſarem.*] Ne hunc quidem locum, ex Aedilitio edicto, perhibeo ſanum integrumque. Remedium aliquod, ſi legas: *Arguitur pleraque, C. Caeſarem quaſi inceſtae virilitatis, et cum die natali Auguſtae inter ſacerdotes epularetur, novemdialem eam caenam dixiſſet*, ut, inquam, τὸ *dixiſſet*, reducas etiam ad priora, ſtatimque eodem exemplo legas, *addidiſſet*. Sed metuo ut haec, cum Ariſtophane, ſit αυλύνη ἀπεκυρία. *Lipſius.* *Pleraque*, ut ſaepe multa. Crimina plurima in eum ſunt congeſta, velut etc. Reliqua Lipſii coniectura ſane non magis aliis, quam ipſi placet. Melius Muretus, Vrſinus, Acidalius: *arguitur pleraque in C. Caeſarem* etc. Nam τὸ *in* non raro a praecedente *que* in libris abſorptum eſt, et hic additum, ſenſum commodum facit. Sed non negem mihi valde blandiri Freinſhemianam rationem: *Caium Caeſarem, quaſi incertae virilitatis, dixiſſe.* Exemplis ab eo allatis ex Homer. Il. β. 235. Sueton. Caeſ. 49. et Xiphilino, addas accommodatiſſimum e Cicerone de Orat. II, 68. *Cum Q. Opimius conſularis, qui adoleſcentulus male audiſſet, feſtivo homini Egilio, qui videretur mollior, nec eſſet, dixiſſet: Quid tu, Egilia mea, quando ad me venis cum tua colu et lana? Non pol, inquit, audeo. nam me ad famoſas mater vetuit accedere.* add. Suet. Calig. 36. Non dubito ita Tacitum ſcripſiſſe. Idem placet Ryckio, a quo etiam locum Ciceronis iam allatum video, itemque I. F. Gronovio ad Senec. de Vit. Beat. c. 13. qui praeter locum Ciceronis, alium ſimilem ex Egeſippo de Exc. Hieroſol. I, 31. affert. Et ſic licebit legere τὸ C. quod eſt in MS. et edd. prioribus ad Lipſianas uſque, etiam Ryckiana, et Iac. Gronovii.

2 *Quaſi inceſtae virilitatis.*] Conſtabit ſententia iocuſque, *Incertae virilitatis.* Atque ita ſcribe. ſic alibi. *Abdus ademptae virilitatis.* Notat autem Caligulam quaſi ambigue virum, quique, ut Suetonius ait, pudicitiae neque ſuae neque alienae pepercerit. Infra: *Sive compoſuerat quaedam in C. Caeſarem ut impudicum, ſive facto habita fides.* Iocus aliquis in verbis, quaſi dicas Androgynum eum fuiſſe, ἀμφοτέραν ἀφροδίτην δηϊώμενον. *Lipſius.* Quercneus in Egreg. c. 12. explicat e Suetonii verbis: *pudicitiae neque ſuae nec alienae pepercerat:* ut ſit virilitas inceſto contaminata ſtupro.

3 *Die natali Auguſtae.*] Immo vero, *Auguſti.* Liviae quidem natalem poſt mortem eius epulo ludiſve celebratum, non invenio. Nec vero Tiberius, alias haud pronus in matrem, id permiſerit: cum etiam minores quoſdam honores, a Senatu ei decretos, vetuerit abrogaritque. Dionem vide, ubi de iis, quae Liviae decreta: verbum nullum de natali. At de Auguſti certum eſt: cuius vitalis dies annuis ludis epuliſque celeber. Repete ea, quae ſcripſi, de Auguſtalibus ludis ad l. 1. *Lipſius.* Recepit in textum Pichena. Verum puto: etſi non ignoro, etiam vivae natalem celebrari potuiſſe, ut Seiani ap. Dionem Lib. 58. p. 622.

4 *Inter ſacerdotes epularetur.*] Obſerva ergo illo die epulum fuiſſe, et, ut apparet, per collegia. Dio auctor, Senatores tunc convivatos in Capitolio lib. 54. τὰ γενέθλια, inquit, τῦ Αὐγύςυ ὁ Ἰȣ̃λος ὁ τῦ Ἀντωνίυ παῖς ςρατηγῶν, καὶ ἱπποδρομίᾳ καὶ σφαγαῖς θηρίων ἑώρτασε. Καὶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ. καὶ ἐκεῖνον καὶ τὴν βυλὴν, κατὰ δόγμα αὐτῆς εἱςίασεν: *Natalem Auguſti Iulus Antonii filius, tunc Praetor, celebravit*

A. V. dotes epularetur, *[5] *novendialem* eam *coenam* dixiſſe:
785. [6] que-
A. C.
32.

bravit Circenſibus et Venatione. Senatum etiam ſeipſum Auguſtum, ex decreto patrum, epulo excepit in Capitolio. Videtur idem ſcriptor hoc Convivium extendere ad vulgus etiam hominum; libro eodem infra: Καὶ αὐτὸν, διά τε ταῦτα καὶ διὰ τἄλλα, ἀνδριάσι τε ἐκ συντελειὰς ἐτίμησαν, καὶ τῷ, τοῖς τε ἀγύνοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις καὶ συνθεᾶσθαι τοῖς ἄλλοις, καὶ συνδειπνεῖν ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτῦ, δῦναι. *Et ipſum*, (Auguſtum) *ob haec et alia merita cum ſtatuis ex aere collato honoraverunt, tum etiam iſto, quod permiſerunt, ut ii, quibus uxor non eſſet aut quibus vir deeſſet, ſpectare nihilominus una cum aliis et convivari in Natali eius poſſent.* Sed fallor, aut hoc de iis tantum, qui quaeve Senatorii gradus. Poſt Principes ſervarunt, imo laetitiam eius diei etiam auxerunt. D. maximus quaedam mihi ſuppeditat ſine praevaricatione non omittenda, Sermone in Vigiliis Natalis Dominici. *Laetitia quanta ſit*, inquit, *quantuſque concurſus cum Imperatoris mundi iſtius Natalis celebrandus eſt, bene noſtis. quemadmodum Duces eius et Principes, omnes etiam militantes, accurati ſericis veſtibus, accincti operoſis cingulis auro fulgente precioſis, ambiant ſolito nitidius in conſpectu regis incedere.* Et paullo poſterius: *Deinde, quia in die Natalis ſui ſciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel miniſtris ſuis, vel his qui in domo eius abiecti putantur et viles: tanta prius theſauros eius replere divitiarum varietate feſtinant, ut inquantum erogare voluerit, intantum praerogatio copioſa non deſit, et ante voluntas donandi deficiat quam ſubſtantia largiendi. Haec autem ideo ſollicite faciunt, quia maiorem ſibi remunerationem pro hac ſollicitudine ſperant futuram.* Quibus in poſtremis, nota mihi morem donandae ſtipis Principi; natum, ut opinor, ex more Auguſti, qui Kalendis, et alias, ſolitus largiter munera capere et dare. *Lipſius.*

5 * *Novendialem eam caenam.*] Cauſſam ioci paullo altius petendum: Mortuis, ritu Romano, non ante diem nonum parentabatur. Tunc iis iuſta, ludi, epulae, inſcriptio, et funeri finis. Donatus Phormione: *In nuptiis ſeptimus dies inſtaurationem voti habet, ut in funere nonus, quo parentalia concluduntur* Poëtae alludunt. Vt Virgil.

Praeterea ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit.

Vt Statius in Archemori funere:

Roſcida iam novies caelo dimiſerat aſtra
Lucifer.

Et ab ea mente Iuſtinianus in Novella quadam ſcribit, *in nonum diem fieri μνήμας defunctorum.* Gloſſae: *Novemdialia*, Ἔννατα ἐπὶ νεκρῷ ἀγόμενα. Auguſtinus in Geneſim: *Neſcio utrum inveniatur alicui ſanctorum in ſcripturis celebratum eſſe luctum novem dies, quod apud Latinos Novemdial appellant.* Nono ergo ille die, praeter alia, caena funebris epulaeque. Iulius Obſequens: *In ſacro Novemdiali caena deae poſita, a cane adeſa, antequam deliberetur.* etſi ambigo, an id ad ſacrum Novemdiale referendum; quod ſolitum fieri (inſtitui) Tullius rex, de quo Livius abunde lib. 1.) poſt lapidum imbrem. Tertull. de Teſtimonio animae: *Vocas ſecuros mortuos, ſi quando extra portam cum obſoniis et mattiis* (aliquid Suidas in Μελιττῦτα) *tibi potius parentans ad buſta cedis, aut a buſtis dilutior redis.* Idem de Reſurrectione carnis: *At ego magis ridebo vulgus tunc quoque, cum ipſos defunctos atrociſſime exurit, quos poſtmodum guloſiſſime nutrit: iiſdem ignibus et promerens et offendens.*

Digitized by Google

querenſque de potentia M. [7] Lepidi, ac L. Arruntii, A.V.
cum quibus ob rem pecuniariam diſceptabat, addidiſſe, 785.
illos quidem ſenatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus. A.C. 32.

ſendens. Eam vocat Appuleius Caenam feralem libro 4. Florid. *Procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, caenam feralem a tumulo ad menſam referrent.* Et Iuvenalis,

> *— dimidio conſtrictus gammarus ovo*
> *Ponitur, exigua feralis caena patella.*

Vbi nota ova (quia adhiberi ad luſtrationem ſolita) videri in eiuſmodi caenis tralaticia fuiſſe, uti lentem et ſalem: *ἃ νομίζουσι* Ῥωμαῖοι *πένθιμα, καὶ προτίθενται τοῖς νέκυσιν*, ait in Craſſo Plutarchus. Licet in Appiani Parth. eadem narrantis, *φακὸς καὶ μάζαν*, lentem et libum. Sane certos quoſdam cibos proprios fuiſſe huic mortuali caenae, docet etiam Xiphilinus in Domitiano, ubi de ſimulato illo ſepulcrali epulo: Καὶ *μετὰ τοῦτο πάνθ' ὅσαπερ ἐν τοῖς ἐναγίσμασι καθαγίζεται, καὶ ἐκείνοις μέλανα ἐν σκεύεσιν ὁμοίως προσηνέχθη.* Hanc caenam Silicernium vocatam, docent Nonius, Feſtus, et Tertullianus: *Quo differt ab epulo Iovis ſilicernium? a ſimpuvio obba? ab aruſpice pollinctor?* Hunc morem tranſiſſe ad Chriſtianos, etiam Auguſtinus narrat, et leviter excuſat, De civit. Dei lib. 9. cap. ult. *Quicunque*, inquit, *epulas ſuas eo* (ad ſepulchra martyrum) *deferunt: quod quidem a Chriſtianis melioribus non fit, et in pleriſque terris nulla eſt talis conſuetudo: tamen quicumque id faciunt, eas cum appoſuerint, orant, et auferunt ut veſcantur.* Et lib. 6. Confeſſ. cap. 2. de matre ſua. *Cum ad memorias ſanctorum, ſicut in Africa ſolet, pultes, et panem et merum attuliſſet.* addit mox, vetitum ab Ambroſio, *quod illa parentalia ſuperſtitioni gentium eſſent ſimillima.* Paullini locum huic rei ſubtexo, in Felicis Natali 9.

> *— ignoſcenda tamen puto talia, parvis*
> *Gaudia quae ducunt epulis, quia mentibus error*
> *Irrepit rudibus: nec tantae conſcia culpae*
> *Simplicitas pietate cadit, male credula ſanctos*
> *Perfuſis halante mero gaudere ſepulchris.*

Vbi ruſticulos ſuos in Italia excuſat, quod uſi vel abuſi per ſimplicitatem, veteri gentilium more, ad ſepulchrum ipſum D. Felicis. Legam, *pietate caret.* Ad eas ergo novendiales epulas hic alluſum. et cum natalis Auguſti celebraretur, dies laetus auctorque vitae, videri ſibi Cotta ferales potius eas epulas dixit: ſive, quia ille natus, exitii cauſſa multis; ſive quia ante novem forte dies, multi a Tiberio animadverſi interfectique. Quod placet. et mirum ni exciderit is iocus (verior liberiorque, quam ut Cottam deceat) poſt ſtragem Seiani. Non abſimile Plauti illud:

> *Cocus ille nundinalis eſt, in nonum diem*
> *Solet ire coctum.*

id eſt, Feralis novemdialiſque, et qui mortuis tantum parat in caenam. ut praeit nobis bene Feſtus. *Lipſius.*

6 *Querenſque de potentia.*] Sic bene ex MS. reſtituit Pichena, pro vulgato *querentemque.* Sed quod inde colligit legendum e coniectura Lipſii *dixiſſet*, et mox *addidiſſet*; idque in textum recipit: in eo fugit illum ratio. *querens* pendet ab *arguitur.*

7 *M. Lepidi.*] Manii, ut ſaepe *Lipſius.* Immo *Marci*, ut ſupra oſtenſum.

A. V. [8] neque cuncta a primoribus civitatis revincebatur: ita-
785. que inſtantibus, ad imperatorem provocavit. nec multo
A. C. poſt litterae adferuntur, quibus, in modum defenſionis,
32. repetito *inter ſe atque Cottam amicitiae principio, cre-
briſque eius officiis commemoratis, *ne verba prave detor-
ta, neu* [9] *convivalium fabularum ſimplicitas in crimen du-
6 *ceretur*, poſtulavit. Inſigne viſum eſt earum Caeſaris
litterarum initium. nam his verbis exorſus eſt: [1] *Quid
ſcribam vobis P. C. aut quomodo ſcribam, aut quid omni-
no non ſcribam hoc tempore, dii me deaeque peius per-
dant, quam perire me quotidie ſentio, ſi ſcio.* Adeo fa-
cinora atque flagitia ſua ipſi quoque in ſupplicium ver-
terant. Neque fruſtra [2] praeſtantiſſimus ſapientiae [3] fir-
mare ſolitus eſt, ſi [4] recludantur tyrannorum mentes,
poſſe aſpici laniatus et ictus; quando, ut corpora ver-
beribus, ita ſaevitia, libidine, malis conſultis, animus
dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non ſolitu-
dines protegebant, quin tormenta pectoris ſuaſque ipſe
poenas

8 *Neque cuncta a primoribus.*] Vere puto correxiſſe Pichenam, Berneccerum, *eaque cuncta.* Iac. Gronovii ratio: *illos quidem ſenatus; me autem ſ tuebitur Tiberiolus meus me. quae cuncta etc.* multis modis diſplicet. Dixiſſet opinor: *me autem quis?* deinde in reſponſione Tiberioli nomen primo loco poſuiſſet, et omiſiſſet τὸ *me* etc.

9 *Convivales fabulae.*] Sunt ipſi ſermones quicunque inter convivium facti. Sueton. Aug. 70. *coena eius in fabulis fuit*, ſc. hominum, vulgi: in ſermonibus vulgi verſata eſt.

1 *Quid ſcribam.*] Eadem habet Suet. Tib. 67.

2 *Praeſtantiſſimus ſapientiae.*] Credo Socrati hoc elogium, et iure tribuit. Apud Platonem ſane in nono De rep. gnome talis: Ἔστιν ἄρα τῇ ἀληθείᾳ, κἂν εἰ μή τῳ δοκῇ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος, τῷ ὄντι δοῦλος τῆς μεγίστης θωπείας καὶ δουλείας, καὶ κόλαξ τῶν πονηροτάτων, καὶ πένης τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται, ἄν τις ὅλην ψυχὴν ἐπίστηται θεάσασθαι. καὶ φόβου γέμων διαπαντὸς τοῦ βίου, σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης. *Eſt igitur, etſi alicui haud videatur, is qui vere tyrannus eſt, vere ſervus maximae adulationis et ſervitutis, idemque adulator peſſimorum: et reipſa pauper apparet, ſi quis totam eius mentem poſſit inſpicere, denique metus in omni vita plenus, agitationumque et angorum.* Sed et ante et poſtea (magnus enim locus eſt) plura huic rei Socrates effatur, et iſtis ſimilia, eoſi noſter contraxit. *Lipſius.*

3 *Firmare ſolitus.*] Muret. *Adfirmare.* Fruſtra vid. ad III, 36. iterum ſic dixit infra, c. 50.

4 *Recludantur tyrannorum mentes.*] Claudian. in Rufin. libro 2. *Pectus inuſtae deformant maculae.* Vbi videndus Barthius. Cicer. 3. de Off. c. 21. *Hunc tu quas conſcientiae labes in animo cenſes habuiſſe? quae vulnera?* Gronovius.

1 Ara

Digitized by Google

poenas fateretur. Tum, facta patribus poteſtate ſtatuen- 7
di de *Caeciliano ſenatore, qui plurima adverſum Cottam* A. V.
prompſerat, placitum, *eandem poenam inrogari, quam* 785. A. C.
in [1] *Aruſeium et Sanquinium, accuſatores L. Arruntii.* 32.
quo non aliud honorificentius Cottae evenit; qui nobilis quidem, ſed egens ob luxum, per flagitia infamis, [2] ſanctiſſimis Arruntii artibus dignitate ultionis aequabatur. [3] Quintus Servaeus poſthac, et Minucius Thermus [4] inducti: Servaeus, praetura functus, et quondam Germanici comes: Minucius, equeſtri loco; modeſte habita Seiani amicitia: unde illis maior miſeratio. contra Tiberius, *praecipuos ad ſcelera* increpans, admonuit [5] C. Ceſtium patrem, *dicere ſenatui, quae ſibi ſcripſiſſet:* ſuſcepitque Ceſtius accuſationem. quod maxime exitiabile tulere illa tempora, cum primores ſenatus infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque diſcerneres alienos a coniunctis, amicos ab ignotis, [6] quid repens, aut vetuſtate obſcurum: per-

 inde,

1 *Aruſeium.*] Reineſius malebat *Aruleium* in c. 40. quae coniectura huc quoque pertinet. Id nomen occurrit ap. Gruterum in inſcript.

2 *Sanctiſſimis Arruntii artibus.*] De eo dixi, ſupra ad lib. I. At de accuſatione eius, nihil in libris qui nunc ſunt. *Lipſius.*

3 *Q. Servaeus poſthac.*] Acidalius malebat *poſt haec* v. ad III, 62. ubi corrigebat *poſt hos.*

4 *Inducti.*] Ammianus Marcell. libro 22. *Et acta ſuper eo geſta non ſine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium: Conſulatu Taurii et Florentii, inducto ſub praeconibus Tauro.* Gronovius. *Inducti*, accuſati. Proprie tamen inducti in ſenatum ad dicendam cauſſam.

5 *C. Ceſtium patrem.*] Duo ergo Ceſtii Romae, pater filiusque? Non inveni. Fuit qui Caeſtium Pium vellet legi. quia frequens declamatoris eius Senecae mentio. Mihi, ſi quid mutandum, placeat, *Caeſtium Praetorem.* potuitque obiici error ex notis. Caeſtius quidem Praetor fuit, ille ipſe, uti divino, de quo Romae inſcriptio.

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO.
PR. TR. PL. VII. VIR. EPV-
LONVM.

Itaque apparet ſcribendum *Ceſtius*, littera ſpreta, quoniam et in nummis L. CESTIVS. *Lipſius.* Coniectura Lipſii, ut demonſtrat Ryckius, refellitur ex eo, quod huic Ceſtio apud Dionem cognomen Galli fuitque Conſul cum M. Servilio infr. c. 31.

6 *Quid repens*] Sic MS. et edd. Sed iam Iucundus Veronenſis in apographo correxit *recens.* nam hic eſt Cod. Vet. quem laudat Urſinus, qui hanc correctionem, quae et Mureto in mentem venit, probabat. Sane *repens* proprie pro repentino dicitur, et tum male ei *recens* ſubſtituitur: v. Gronov. et Drakenb. ad Livium VIII, 29. ſed non de nuper orto vel facto. Ceterum, quia ſic etiam eſt XI,

24. nihil

Digitized by Google

A. V. 785. A. C. 32. inde, in foro, in convivio, quaqua de re locuti, incuſabantur, ut quis praevenire, et reum [7] deſtinare properat; pars ad ſubſidium ſui, plures infecti quaſi valetudine et contractu. Sed Minucius et Servaeus damnati, [8] indicibus acceſſere. Tractique ſunt in caſum eundem Iulius Africanus, e Santonis, Gallica civitate, Seius Quadratus: originem non reperi. Neque ſum ignarus, a pleriſque ſcriptoribus omiſſa multorum pericula et poenas, dum copia fatiſcunt, aut, quae ipſis nimia et maeſta fuerant, ne pari taedio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque digna cognitu obvenere, quamquam ab

8 aliis incelebrata. Nam ea tempeſtate, qua Seiani amicitiam ceteri falſo exuerant, auſus eſt eques Romanus, M. Terentius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud ſenatum ordiendo: *Fortunae quidem meae fortaſſe minus expediat, adgnoſcere crimen, quam abnuere. ſed utcunque caſura res eſt;* [1] *fatebor, et fuiſſe me Seiano amicum, et, ut eſſem, expetiſſe, et, poſtquam adeptus eram, laetatum. Videram collegam patris regendis praetoriis cohor-*

34. nihil mutandum cenſeo, ſed credo, paullatim dictum pro *recens*.

7 *Deſtinare properat.*] Non abiecerim, *poterat. Lipſius.* Sic etiam Muretus.

8 *Indicibus acceſſere.*] Id eſt, ſervati ſunt, quia indicium profeſſi. Ita ſupra: *Summum ſupplicium decernebatur, niſi indicium profeſſus foret.* Lipſius.

1 *Fatebor et fuiſſe me.*] Tota haec Terentii oratio, ut et cauſſa, ſimillima eſt illi Amyntae apud Curtium lib. 7. Et membra ſane aliquot ſunt, quae dicas illinc translata. Nam Amyntas ita: *Amicitiam quae nobis cum Philota fuit, adeo non infitior, ut expetiſſe quoque nos, magnoſque ex ea fructus percepiſſe confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum eſſe voluiſti, filium, omnes paene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a nobis eſſe miraris? Tu hercule, ſi verum audire vis, rex, huius nobis periculi cauſſa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiae tuae adſcendimus. Is apud te fuit, cuius et gratiam expetere, et iram timere poſſemus.* Et mox: *Igitur ſi hoc crimen eſt, paucos innocentes habes, imo hercule neminem. Omnes enim Philotae, amici eſſe voluerunt: ſed totidem quot volebant, eſſe non poterant. Ita ſi a conſciis amicos non dividis, nec ab amicis quidem ſeparabis illos, qui idem eſſe voluerunt.* Quae delector, ita me deus amet, exſcribere candidiſſime et diſertiſſimo dicta. At poſtrema verba etiam correctiuncula iuvo et interpunctis. *Omnes enim Philotae amici eſſe voluerunt Sed totidem quot volebant, eſſe non poterant. Ita, ſed ſi a conſciis, etc.* Proſſus ita legendum, ex Amyntae quidem mente. quod facile videbis, qui ipſe eam habes. *Lipſius.*

2 Ser-

Digitized by Google

cohortibus; mox urbis et militiae munia ſimul obeuntem. illius propinqui et adfines honoribus augebantur: ut quiſque Seiano intimus, ita ad Caeſaris amicitiam validus: contra, quibus infenſus eſſet, metu ac [2] *ſordibus conflictabantur. nec quemquam exemplo adſumo: cunctos, qui* [3] *noviſſimi conſilii expertes fuimus, meo unius diſcrimine defendam. Non enim Seianum Vulſinienſem, ſed* [4] *Claudiae et Iuliae domus partem, quas adfinitate occupaverat, tuum, Caeſar, generum, tui conſulatus ſocium, tua officia in Repub. capeſſentem, colebamus. Non eſt noſtrum aeſtimare, quem ſupra ceteros, et quibus de cauſſis extollas. Tibi ſummum rerum iudicium dii dedere: nobis obſequii gloria relicta eſt. Spectamus porro, quae coram habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima iuvandi nocendive potentia: quae Seiano fuiſſe, nemo negaverit. abditos principis ſenſus, et ſi quid occultius parat, exquirere, inlicitum, anceps:* [5] *nec ideo adſequare. Ne P. C. ultimum Seiani diem, ſed ſedecim annos cogitaveritis. etiam* [6] *Satrium atque Pomponium venerabamur: libertis quoque ac ianitoribus eius noteſcere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indiſtincta haec defenſio et promiſcua* A. V. 785. A. C. 32.

2 *Sordibus conflictabantur.*] Reſpicit ad ſordes reorum. Senſus igitur eſt: aut metuebant perpetuo accuſationes, aut ab accuſatoribus vexabantur.

3 *Noviſſimi conſilii.*] Nempe de Tiberio tollendo, quod Tiberio patefactum per Antoniam, Germanici matrem. Ioſeph. Antiq. Iud. XVIII, 6, v. Ryckius ad h. l. Coniurationis huius mentio infra c. 14. et alibi.

4 *Claudiae et Iuliae.*] Claudiae per filiam, Iuliae per ſe: quia Liviam duxerat Germanici ſororem. *Lipſius.* Sed utrumque deſtinatum tantum fuit. Seianus Liviam ducere voluerat IV, 39. et ducturus credebatur: Seiani filia deſtinata Claudii filio, auctore Dione L. 58. p. 628. Mox *Tiberii gener* dicitur, ob opinionem deſtinatae ipſi Liviae. Ceterum in MS. et ed. Beroaldi eſt *et Claudiae et Iuliae*, ſine *ſed*: quod defendit Iac. Gronovius. Et extant ſane alia huius generis loca.

5 *Nec ideo aſſequare.*] Breviter Tacitus, hoc ſenſu: *et illicitum eſt et vanum: nam, utcumque ſcruteris, haud aſſequere.* Gronovius.

6 *Satrium atque Pomponium.*] *Satrius* eſt ille, qui Cremutium accuſavit ſupra: *Pomponium* puto, *Quintum* praenomine, qui *moribus inquies*, ait noſter infra, haec et talia *factitari a ſe praetendebat, ut periculis Pomponii Secundi fratris mederetur:* de quo in extremo lib. 5. *Lipſius.* Hunc Satrium Ryckius putat conſcium coniurationis fuiſſe, et Antoniae dixiſſe, unde *coniurationis index* dicatur infra c. 47. Eodem ex numero Pomponium putabimus.

1 *In*

A.V. 785. A.C. 32. *miſcua dabitur? immo iuſtis terminis dividatur. inſidiae in Rempub. conſilia caedis adverſum imperatorem, puniantur: de amicitia et officiis, idem finis et te, Caeſar, et nos abſolverit.* 9 Conſtantia orationis, et quia repertus erat, qui efferret, quae omnes animo agitabant, eo uſque potuere, ut accuſatores eius, additis, quae ante deliquerant, exſilio aut morte multarentur. Secutae dehinc Tiberii litterae in Sex. Veſtilium, praetorium, quem, Druſo fratri percarum, [1] in cohortem ſuam tranſtulerat. cauſſa offenſionis Veſtilio fuit, ſeu compoſuerat quaedam in C. Caeſarem, ut impudicum, ſive ficto habita fides. atque ob id convictu principis prohibitus, cum ſenili manu ferrum tentaviſſet, obligavit venas: precatuſque per codicillos, immiti reſcripto, venas reſolvit. Acervatim ex eo [2] Annius Pollio, Appius Silanus,

1 *In cohortem ſuam.*] Cohortem amicorum. ita enim vocabant exemplo praetoriae cohortis. Seneca De Clementia, *Salluſtium, et Cocceios, et Deillios, et totam cohortem primam interioris admiſſionis ex adverſariorum caſtris conſcripſit.* Vbi vides plures fuiſſe amicorum cohortes, et quaſi gradus. Quod originem habuit a Graccho et Livio Tribunis. Idem ſcriptor, De beneficiis: *Apud nos primi omnium Gracchus et Livius Druſus inſtituerunt ſegregare turbam ſuam, et alios in ſecretum recipere, alios cum pluribus, alios cum univerſis. Habuerunt itaque iſti amicos primos, habuerunt et ſecundos, numquam veros.* Itaque dicebantur Amici primae, ſecundae, tertiae admiſſionis. ex ordine, quo admittebantur. Illeipſe. *Non ſunt iſti amici qui agmine magno ianuam pulſant, qui in primas et ſecundas admiſſiones digeruntur.* Lampridius in Alexandro: *moderationis tantae fuit, ut amicos non ſolum primi ac ſecundi loci, ſed etiam inferioris, aegrotantes viſeret.* Et Tiberius ipſe amicos ſolitus deſcribere in tres claſſes. Vide Suet. c. 46. Ab hoc more Admiſſiones manarunt, Admiſſionales, et Officium admittendi. Admiſſionum eius facilitatem in Traiani laudatione Plinius admiratur: Alexandrum *quaſi unum e Senatoribus, patente velo, Admiſſionalibus remotis, ſalutatum eſſe* Lampridius ſcribit: et Accoleius *magiſter Admiſſionum* nominatur in Flavii Aureliano. Id munus fuit libertorum, ut clarum ex Suetonii Veſpaſ. c. 14. *Quidam ex officio admiſſionis ſimul expellens, abire Morboniam iuſſerat.* Fuit autem is libertus Phoebus. Plinius hoc idem oſtendit loco non ſano, libro 23. cap. 3. *Fuit et alia Claudii principatu differentia, in ſolis his quibus admiſſionem liberti eius dediſſent imaginem principis in annulo ex auro gerendi, magna criminum occaſione. quae omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani principis abolevit, aequaliter publicando principem.* quem corrigo, *quibus admiſſionum liberti ius dediſſent.* Quod ait criminum occaſionem fuiſſe, refer ad ea quae de imagine Principis dicta mihi in l. 3. et quae Seneca De Benef. 3. cap. 26. *Lipſius.* adde Excurſ. XV. ad Suetonium.

2 *Annius Pollio.*] Eſt ille, qui poſtea in Neronem coniuravit, amicorum

lanus, Scauro Mamerco ſimul ac Sabino Calviſio, maieſtatis poſtulantur, et [3] Vinicianus Pollioni patri adiiciebatur, clari genus, et quidam ſummis honoribus. contremuerantque patres: nam quotus quiſque adfinitatis aut amicitiae tot inluſtrium virorum expers erat? ni Celſus, urbanae cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calviſium diſcrimini exemiſſet. Caeſar Pollionis ac Viniciani Scaurique cauſſam, ut ipſe cum ſenatu [4] noſceret, diſtulit, datis quibuſdam in Scaurum triſtibus notis. Ne feminae quidem exſortes periculi. [1] qua occupandae Reipub. argui non poterant, [2] *ob lacrimas* incuſabantur: necataque eſt anus Vitia, [3] Fuſii Gemini mater, quod filii necem fleviſſet. Haec apud ſenatum. nec ſecus apud principem [4] Veſcularius Atticus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, e vetuſtiſſimis familiarium [5] Rhodum ſecuti, et apud Capreas individui. Veſcularius inſidiarum in Libonem internuntius: Marino participe, Seianus [6] Curtium Atticum oppreſſerat. quo laetius acceptum, [7] ſua exempla in con- A. V. 785. A. C. 32.

amicorum eius praecipuus. Tacitus libro 15. *Lipſius*.

3 *Vicinianus.*] Lego, *Vinicianus*. auctore Dione l. 60. qui hunc Annium Vinicianum coniuraſſe in Claudium cum Scriboniano adſerit. *Lipſius*. Sic et MS. Eſt ergo in Beroaldi ed. error vel ſcriptoris, vel operarum, quem Alciatus et ceteri ſecuti ſunt.

4 *Noſceret.*] Pro cognoſceret. v. ad. c. 13. cf. ſupra ad III, 36.

1 *Qua occupandae reip.*] Muretus corrigit *quia* Pichena probat. recte. Huetius corr. *quae*.

2 *Ob lacrimas incuſabantur.*] Heu, miſera conditio ſub tyrannis: ubi nec liber, liberrimus affectuum, dolor. Claudianus hoc pulchre exprimit:

— *tacitique ſepultos*
Suſpirant gemitus, indignarique verentur.

Lipſius.

3 *Fuſii Gemini.*] Qui ante Conſul. *Lipſius*.

4 *Veſcularius Atticus.*] Sic MS. et edd. vett. *Flaccus*, quod eſt in ed. I. F. Gronovii, eſt ex correctione Pichenae, quia II, 28. bis Flaccus dicitur. Potuit duplex cognomen habere, ut videtur Ryckio. nec id rarum illis temporibus.

5 *Rhodum ſecuti.*] Forte: *e vetuſtiſſimis familiarium Rhodum ſecutis* Gronovius.

6 *Curtium Atticum.*] Equitem R. ex inluſtribus, qui Tiberio comes Capreas. ſupra l. 4. *Lipſius*.

7 *Sua exempla.*] Phaedrus I, 26. *Sua quiſque exempla debet aequo animo pati.*

Digitized by Google

A.V. ſultores recidiſſe. [8] Per idem tempus [9] L. Piſo Ponti-
785. fex, rarum in tanta claritudine, fato obiit; nullius ſer-
A.C. vilis ſententiae ſponte auctor, et, quotiens neceſſitas
32. ingrueret, ſapienter moderans. Patrem ei [10] Cenſorium fuiſſe memoravi: aetas ad octogeſimum annum proceſſit: decus triumphale [11] in Thracia meruerat. ſed praecipua

8 *Per idem tempus.*] Quid ergo Ioſepho Zonaraeque in mentem venit, vivum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo poſſint illa intellegi: *a Caio binas epiſtolas miſſas, unam ad Senatum de Tiberii morte et ſuo imperio; alteram ad Piſonem Praef. urbis, qua iubebat Agrippam e caſtris transferri in priſcas ſuas aedes.* An impoſuit Syro celebritas nominis Piſonis, et per Syrum (nam ab illo hauſit) Graeco? An alius aliquis Piſo tunc praefectus? quod non repperi. huic quidem Piſoni Aelius Lamia ſuffectus eſt, de quo Dio: Τόν τε Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησεν. Καὶ Λύκιον ἀντ' αὐτοῦ ταμίαν ἀνθείλετο, ὃν πρόπαλαι τῇ στρατιᾷ προστάξας κατεῖχεν ἐν τῇ Ῥώμῃ. ſcribo Λαμίαν. Ridiculus interpres, qui vertit *Lucium ei Queſtorem ſuffecit*, inductus puerili errato. Sed ille ipſe paullo poſt obiit, ut habes mox in noſtro: et ſucceſſit Lentulus Coſſus. Diſco ex Seneca epiſt. 84. *L. Piſo urbis cuſtos, ebrius ex quo ſemel factus fuit, maiorem partem noctis in convivio exigebat, uſque in horam ſextam fere dormiebat. hoc erat eius matutinum. Officium tamen ſuum, quo tutela urbis continebatur, diligentiſſime adminiſtravit. Huic et D. Auguſtus dedit ſecreta mandata cum illum praeponeret Thraciae, quam perdomuit: et Tiberius proficiſcens in Campaniam, cum multa in urbe et ſuſpecta relinqueret et inviſa. Puto quia illi bene ceſſerat Piſonis ebrietas, poſtea Coſſum fecit urbis praefectum, virum gravem, moderatum, ſed merſum vino et madentem.* Lego ex libro manuſſ. *ebrius ex quo ſemel factus eſt, fuit.* id eſt, poſt unam illam ebrietatem (quae tam bene ceſſerat, et cuius pretium Praefecturam ipſam habebat, ut Plinius ſcribit lib. 14. cap. ult. et Suet. Tib. cap. 42.) ſemper placuit ei eſſe ebrium. Iacet alioqui ſententia, nec a me erigi poteſt. *Lipſius.* De diſſenſu Taciti et Ioſepho, et iis, quae hic de Ioſepho Lipſius dicit, alio loco dicetur commodius. Neque enim Tacito illuſtrando profuerit iſta diſputatio.

9 *L. Piſo Pontifex.*] Neſcio an ex notis error, ſcribendumque, *Piſo P. V.* id eſſet, Praefectus urbi. *Lipſius.* Sic etiam Muretus et alii. Recte. Nam etiam ſi Pontifex fuiſſet, tamen potius Praefectura urbis commemoranda erat. Vulgatam tamen lectionem defendit ill. Rezzonico Diſquiſ. Plin. T.I. p. 288. not. 3. ex inſcriptione ap. Murator. Theſ. Inſcr. p. 584. ubi *L. Calpurnius Piſo, Pontif. Coſ.* commemoratur, quem putat eſſe hunc ipſum, diſſentientibus Maffeo et Muratorio.

10 *Cenſorium fuiſſe memoravi.*] Non quidem in his libris qui extant. Tamen intelligi vult L. Piſonem ſocerum C. Caeſaris, qui Cenſor cum Appio Claudio, anno urbis DCCIV, quo ipſo anno, ut ratio aetatis Tacito conſtet (ait enim vixiſſe octoginta annos) natus fuiſſe debuit hic Piſo. *Lipſius.*

11 *In Thracia meruerat.*] Velleius: *Atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodieque*

cipua ex eo gloria, quod [12] praefectus urbi recens continuam poteſtatem, et inſolentia parendi graviorem, mire temperavit. Namque antea, profectis domo regibus, 11
ac mox magiſtratibus, ne urbs ſine imperio foret, in A. V.
tempus deligebatur, qui ius redderet, ac ſubitis mede- 785.
retur. [1] feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, poſt A. C.
ab Tullo Hoſtilio [2] Numam Marcium, et ab Tarquinio 32.
Superbo [3] Spurium Lucretium impoſitos. dein conſules mandabant: duratque ſimulacrum, quotiens ob ferias Latinas praeficitur, qui conſulare munus uſurpet. Ceterum Auguſtus bellis civilibus [4] Cilnium Maecenatem, equeſtris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam praepoſuit. Mox, rerum potitus, ob magnitudinem populi,

hodieque diligentiſſimum atque leniſſimum ſecuritatis urbanae cuſtodem habemus, virtus compreſſit. Vide et Dionem 53. *Lipſius.*

12 *Praefectus urbi recens.*] Ideo *recentem* dici putant, quia ab Auguſto praefectura urbis inſtituta, quam Piſo geſſit, diverſa a vetere, de qua mox: ut adeo *Praefectus urbi recens* ſit, e recenti genere. Sed hunc loquendi modum duriſſimum eſſe, omnes vident, neque credo quemquam ſic locutum. *Praefectus recens* eſt recens creatus, nuper factus: quod alienum eſt. Suſpicabar Tacitum ſcripſiſſe: *creatus:* ſed id languidum eſſe ſentio: Nec tamen melius quid reperi.

1 *Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium.*] Quia ap. Liv. X, 1. *M. Livius Denter* occurrit, conïiciunt nonnulli hic *Livium* pro *Romulium* legendum: quaſi neceſſario ille Livianus Denter e poſteris illius primi Praefecti: et non genti quoque Romuliae ſive Romuleiae uſitatum cognomen eſſe potuerit.

2 *Numam Marcium.*] Eſt Pater Anci Marcii, Regis Numae Pompilii gener, quocum praenomen Sabinum Numa commune habuit. Eius mentio ap. Liv. I, 20. ubi Pontifex a Pompilio creatus dicitur: ad q. l. v. Sigonius. vid. de hoc Numa Marcio Spanhem. de Vſ. et Pr. N. Diſſ. X. T. II. p. 19. 20. ubi recte repudiat Merceri coniecturam *Numae nepotem Marcium*, quod et placuerat Reineſ. Inſcr. Claſſ. V. n. 2.

3 *Sp. Lucretium.*] Livius I, 59.

4 *Cilnium Maecenatem.*] Non ut receptum eſt, *Cilinium.* Cilnius enim gentile nomen patris huius et altoris Muſarum. Cui domus priſca Arretium, ut olim ex Livio docui (v. Lect. Antiq. I, 22.) et adde Silii verſus huiuſce rei (VII, 29.)

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat.

etſi ibi quoque vulgo, *Cilinus.* Nam Silius, ut ſolet, hiſtoriam exornat flore hominum ſui ſuperiorisque aevi. Praefecit autem Romae Italiaeque Maecenatem Auguſtus per bellum Siculum. Conſule Dionem XLIX. in actis anni DCCXVIII. *Lipſius.* Adde de gente Cilnia Demſterum in Etruria regali, II, 54. quem cum aliis laudat Drakenb. ad Livium X, 3. ubi etiam de varietate MSS. in hoc nomine.

5 Cohr-

A.V. puli, ac tarda legum auxilia, ſumpſit e conſularibus,
785. qui [5] coërceret ſervitia, et quod civium audacia turbi-
A.C. dum, niſi vim metuat. [6] primuſque Meſſalla Corvinus
32. eam poteſtatem, et paucos intra dies finem accepit, quaſi neſcius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam provecta aetate, egregie toleravit. Dein Piſo, [7] viginti

5 *Coërceret ſervitia.*] Circumſcribit poteſtatem Praefecturae, quae tamen aucta. Suadeo legas Dionem in Orat. Maecenatis lib. 52. *Lipſ.*

6 *Primuſque Meſalla Corvinus.*] Tradit idem Euſebius Chronico: *Meſſalla Corvinus*, inquit, *primus Praefectus urbis factus, ſexto die magiſtratu ſe abdicavit, incivilem poteſtatem eſſe conteſtans.* At Dio lib. 54. in actis anni DCCXXXIV. ita narrat, ut M. Agrippam primum faciat Praefectum urbi. cui mox anno DCCXXXVIII. Taurum ſufficit, huius Corvini nulla mentione. *Lipſius.* Omnino excogitavit novum, quod fruſtra negat Vertranius: et quidem, (licet alia obtenderet) ut frangeret ius praetorum, magiſtratus, quem a populo creari ſinebat: tam felici ſucceſſu, ut Boëthius lib. 3. de conſ. phil. ſcribat: *Praetura magna olim poteſtas, nun inane nomen eſt, et Senatoris cenſus gravis ſarcina.* Recte Suetonius: etſi Torrentius quoque non tam inſtituiſſe quam auxiſſe et ornaſſe notet. Nomine uſus eſt vetere: ſed res et poteſtas toto genere diſtabat. Itaque eopſe tempore, quo hic urbano milite ſuccinctus Praefectus urbi vigebat volitabatque maxime: tamen quotannis Latinarum cauſſa quidam alius urbi praeficiebatur. Caeterum de his Taciti deque Euſebii vel Hieronymi verbis eodem pertinentibus quae diſputamus adverſus Scaligerum (ad Euſ. p. 167.) vide Obſervat. in Eccleſiaſt. Script. cap. 19. *Gronovius.* Heinſius in Ep. ad Perizon. T. IV. Coll. Burm. p. 805. in Hieronymo legendum putat: *inhabilem ſe eſſe poteſtati conteſtans.* Probat Perizonius in reſponſione p. 809. niſi quod τὸ *ſe* non deſiderat.

7 *Viginti per annos probatus.*] Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Praefectus Piſo? Fuerit ergo neceſſe eſt ab anno urbis DCCLXV. Nam ab eo die in hoc tempus viginti ipſi anni. Atqui Auguſtus tunc vixit, imperavitque. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniuſque conſenſu tradiderunt, a principe Tiberio Piſonem factum Praef. urbis, propter bidui aſſiduam compotationem? illius verba ſunt l. 14. *Eaque commendatione* (ebrietatis ſcilicet) *credidere L. Piſonem urbis Romae curae ab eo delectum, quod biduo duabuſque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum iam principem.* Nota ea, *apud ipſum iam principem.* Suetonius cap. 42. *Poſtea princeps in ipſa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco et L. Piſone, noctem* (diſſentit Plinius, qui ait duas noctes) *continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri Praefecturam urbis confeſtim detulit.* Ait diſerte, *Poſtea princeps.* Atqui vel ab initio principatus Tiberii ad hunc diem Piſonianae mortis anni duntaxat XVII. Sed hoc amplius ex Suetonio colliges, factum Piſonem Praefectum, ſub idem tempus, quo Pomponius Syriae Praetor. Ille autem Syriae non ante annum DCCLXXIII. praeponi potuit (Maeſiam enim provinciam adminiſtrabat ann. DCCLXXII. uti ex Taciti l. 2. clarum.)

Digitized by Google

ginti per annos pariter probatus, publico funere, ex de-
creto ſenatus, celebratus eſt. Relatum inde ad patres 12
a Quintiliano, tribuno plebei, *de libro Sibyllae, quem* A. V.
Caninius Gallus [1] quindecimvirum, *recipi inter ceteros* 785. A. C.
eiuſdem vatis, et ea de re ſenatuſconſultum poſtulaverat: 32.
quo per diſceſſionem facto, miſit litteras Caeſar, modi-
ce tribunum increpans, *ignarum antiqui moris ob iuven-
tam.* Gallo exprobrabat, *quod ſcientiae caerimoniarum-
que vetus, incerto auctore, ante ſententiam collegii, non
ut aſſolet,* [2] *lecto per magiſtros aeſtimatoque carmine,
apud infrequentem ſenatum egiſſet.* Simul commonefe-
cit: *quia multa vana ſub nomine celebri vulgabantur,* [3]
*ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad praetorem urba-
nam deferrentur,* [4] *neque habere privatim liceret.* quod
a maioribus quoque decretum erat, poſt exuſtum [5] ſo-
ciali bello Capitolium, quaeſitis Samo, Ilio, Erythris,
per Africam etiam ac Siciliam, et Italicas colonias, car-
minibus

rum:) non ergo tot annos Piſo Praefectus urbi. His rationibus cogor, ut in Tacito reſtituam, *Piſo decem per annos.* quia Pomponium Syriae praefuiſſe ante annum LXXV. non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis. *Lipſius.* Sic cenſet etiam Noriſius. Sed Pagius Crit. Bar. T. I. p. 7. defendit vulgatum, non bene, ut docui ad Sueton. Tib. 42. ubi pluribus, de h. l. actum. Summa redit huc, ut ſuſpicarer, hic ſcriptum fuiſſe XV. et inde factum XX. Nam X et V ſaepe in libris ſcriptis permutantur. Altera ratio, quam ibi propoſui, ut numerus certus pro incerto dictus ſit, probatur Iac. Gronovio, et Cl. Broterio.

1 *Quindecimvirum.*] Sic Cod. MS. quod cum Iac. Gronovio recepimus Beroaldus mutavit in *quindecimvir*, offenſus inſolentia conſtructionis. Intellige: e numero quindecimvirum. Hiſt. I, 31. *tribunorum Subrium et Cerium milites adorti.* et ſic alibi. v. Sanctii Minerv. IV, 3. p. 544. et ibi Perizon.

2 *Lecto per magiſtros.*] Magiſtri ſunt Sacerdotum Valerius l. I. *A patre ſuo collegii Saliorum magiſtro iuſſus.* Plinius lib. 28. cap. 2. *Quindecimvirum collegii magiſter.* In lapide: ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO SVO. Et Sueton. Calig. cap. 22. Domit. cap. 4. Capitolinus, *Fuit in eo ſacerdotio, et vades, et praeſul, et magiſter.* Lipſius.

3 *Sanxiſſe Auguſtum*] Pete e Suetonio, cap. 31. in Auguſto. *Lipſius.*

4 *Neque pr. h. liceret.*] Arbitror legendum *neve*, quod interdum in libris cum *neque* permutatur.

5 *Sociali bello.*] Quid ais? Sociali ſive Italico bello Capitolium flagravit? Non alios, ſed te, in te advoco. qui ſcribis Hiſt. lib. 3. 72. *Capitolium flagraſſe L. Scipione, C. Norbano* coss. Atqui tunc iamdiu poſitum ſociale bellum. Tullius tibi adſit, a memoriae vitio non excuſet. *Civili bello* ſcripſiſſe omnino te ex hiſtoria oportuit. *Lipſius.*

6 *Quam*

Digitized by Google

A. V. minibus Sibyllae, una ſeu plures fuere, datoque ſacer-
785. dotibus negotio, quantum humana ope [6] potuiſſent,
A. C. vera diſcernere. Igitur tunc quoque [7] notioni quinde-
32. 13 cimvirum is liber ſubiicitur. Iiſdem conſulibus, gravi-
tate annonae iuxta ſeditionem ventum: multaque, et
plures per dies, in theatro licentius efflagitata, quam
ſolitum adverſum imperatorem. quis commotus, incu-
ſavit magiſtratus patreſque, *quod non publica auctorita-
te populum coërcuiſſent:* addiditque, *quibus e provinciis,
et quanto* [2] *maiorem, quam Auguſtus, rei frumentariae
copiam advectaret.* Ita caſtigandae plebi compoſitum ſe-
natuſconſultum, priſca ſeveritate: [3] neque ſegnius con-
ſules edixere: ſilentium ipſius non civile, ut credide-
14 rat, ſed in ſuperbiam accipiebatur. Fine anni Geminius,
Celſus, Pompeius, equites Romani, cecidere coniura-
tionis crimine. Ex quis Geminius prodigentia opum ac
mollitia vitae amicus Seiano; nihil ad ſerium. Et Iu-
lius Celſus, tribunus, in vinclis laxatam catenam et
circumdatam in diverſum tendens, ſuam ipſe cervicem
perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam, deſperatis re-
bus Romanis, Parthorum ad miſericordiam fugeret, cu-
ſtodes additi. [1] ſane is repertus apud Fretum Siciliae,
retractuſ-

6 *Quantum potuiſſent.*] Latinitas poſtulat *poſſent.*

7 *Notioni quindec.*] Verbum proprium in hac re, v. ad III, 59.

1 *Gravitate annonae.*] vid. ad XI, 4.

2 *Maiorem, quam Auguſtus.*] Aliquid hac de re ſcripſi in Electis cap. De Annona. Sed modum tributi Aegyptiaci, qui tunc me latuit, erui ex Sex. Victore, in Auguſto: *Huius*, inquit, *tempore ex Aegypto urbi annua ducenties millia frumenti inferebantur.* velim interſeri, *centena millia modium frumenti.* quae vox, littera ſaltem notata, M. ut ſolet, periit. *Lipſius.* Fruſtra tentat Aurelium Victorem. Sic enim et Seneca de brev. vitae c. 18. *Cogita non id egiſſe te ab aetate prima omni cultu ſtudiorum liberalium, ut tibi multa millia frumenti bene committerentur.* Nec aliter Polybius lib. 5. non longe a principio: *Καὶ σίτου προσθεῖναι μυριάδα. Gronovius.*

3 *Neque ſegnius.*] Forte, *ſequius.* Lipſius. Similiter locum Salluſt. B. Iug. 75. extr. *nihilo ſegnius bellum parare*, tentat Cortius, et vult legi *ſequius* pro *ſecus*, *ſecius*, quocum in libris permutatur. vide quos ibi laudat Cortius, et Daviſ. et Oudendorp. ad Caeſ. B. C. II, 7. etc. Vt credam multis locis *ſegnius* irrepſiſſe pro *ſecius*, propter ſcripturam veterem *ſequius:* tamen h. l. non concedam. reſpondet enim *neque ſegnius* praecedentibus *priſca ſeveritate:* non ita commode *ſecius* vel *ſecus*.

1 *Sanus repertus.*] Quaſi dicat illuc tantum itare ſolitos aegros? Suſpecta lectio. Mercero placebat.

Digitized by Google

retractuſque per centurionem, nullas probabiles cauſ- A. V.
ſas longinque peregrinationis adferebat. manſit tamen 785.
incolumis, oblivione magis, quam clementia. [1] Servio A. C. 32.
Galba, L. Sulla coss. diu quaeſito, quos neptibus ſuis 15
maritos deſtinaret Caeſar, poſtquam inſtabat virginum
aetas, [2] L. Caſſium, M. Vinicium legit. Vinicio oppidanum

bat, *ſane is*. Lipſius. Et aliis pluribus. recte receptum eſt a viris doctis in textum.

1 *Ser. Galba, L. Sulla.*] Duobus ſimul pronominibus uſum quemquam privatum Romae temporibus iſtis, nedum gentem, putare eſt βεκκεσεληνίζειν et noſtros mores miſcere antiquis. Galbam autem non ſimul Lucium et Servium vocatum, ſed *mutato praenomine* cum Servius a patre appellatus eſſet, adoptatum a noverca *pro Servio Lucium uſque ad tempus imperii*, dein rurſus omiſſo Lucio Servium *uſurpaſſe* praenomen, teſtis Suetonius. *Gronovius.* Haec oppoſita ſunt F. Vrſino, qui ad h. l. produxerat eburneae teſſerae inſcriptionem *L. Sulp. L. Sulla*, de qua v. etiam dicta ad Suet. Galb. 4. eamque cum Tacito ſic conciliaverat, ut Sulpiciam gentem duobus ſimul praenominibus uſam diceret: quod ſane probari non poteſt. Ceterum, cum Galba praenomine *Lucii* uſque ad imperium uſus ſit, clarum eſt, in faſtis Conſularibus ſcriptum eſſe debuiſſe *L. Galba*, ut in teſſera. Vtrum hoc Tacitus poſuerit, et librarii mutarint, an Tacitus uſus ſit data opera praenomine, quo tum vulgo appellaretur in libris, non pro certo dicam. Sed poſterius mihi propius verum videtur.

2 *L. Caſſium.*] Ita recte, eſtque ille qui conſul cum M. Vinicio Quartino fuit, anno urbis DCCLXXXIII. Nam Suetonius diſerte notat Druſillam collocatam L. Caſſio Longino conſulari. Pomponius de Origine iuris manum adiit viris magnis, qui ſcribenti credunt, C. Caſſium Longinum illum qui Iuriſconſultus, conſulem fuiſſe cum Quartino Tiberii temporibus. Atque cenſent hunc ipſum eſſe, qui progener Caeſari nunc factus. Mihi cautio eſt, ne temere credam homini, etiam alias fallaci. Erras. Non eſt hic, Pomponi, iuris antiſtes ille quem cenſes. Primum, quia Tacitus inter elogia morum generiſque, laudem ei nullam tribuit iuris: deinde, quia praenominibus diverſi. Lucius hic eſt; Caius ille tuus, conſtanti veterum ſcripto. Caſſiodorus ecce L. Caſſium et M. Vinicium Coſſ. nominat: Suetonius in Caio, *Lucium Caſſium Longinum:* et Tacitus in hoc loco. Diverſi vita etiam, et morte. Iuriſconſultus ille in honore ſub Claudio fuit, Syriam adminiſtravit, pulſus a Nerone, per Veſpaſianum rediit, et omne illud tempus vixit: iſte ſub Caio proconſul Aſiae, et monentibus ſortibus caveret Caſſium, a tyranno caeſus eſt. Sueton. cap. 57. et Dio 59. qui tamen male Caium vocat. Denique quid reſpondes ad illud Taciti, *Facilitate ſaepius, quam induſtria, commendabatur?* Demit ecce illi induſtriam ingeniumque: et audeant dicere, haec convenire in magnum illum ſacerdotem. Plura de hoc C. Caſſio, libro 16. *Lipſius.* Pomponius defenditur a Mercero ad h. l. et Cuiacio ad l. 11. orig. Iuris, et aliis. Sed hoc nihil ad nos. v. Rupertus et Reineſius in Epiſtolis p. 140. 160. 199. et Ryckius ad h. l.

3 *Cali-*

A.V. 785. A.C. 32. danum genus: [3] Calibus ortus, patre atque avo conſularibus, cetera equeſtri familia erat: mitis ingenio, et comptae facundiae. Caſſius plebei Romae generis, verum antiqui honoratique, et ſevera patris diſciplina eductus, [4] facilitate ſaepius, quam induſtria commendabatur. Huic Druſillam, Vinicio Iuliam, Germanico genitas coniungit: ſuperque ea re ſenatui ſcripſit, levi cum honore iuvenum. dein, redditis abſentiae cauſſis [5] admodum vagis. flexit ad graviora, et offenſiones [6] ob rempub. coeptas, *utque Macro praefectus, tribunorumque et centurionum pauci, ſecum introirent, quotiens curiam ingrederetur, petivit;* factoque large, et ſine praeſcriptione generis aut numeri, ſenatuſconſulto, ne tecta quidem urbis, adeo publicum conſilium numquam adiit, deviis plerumque itineribus [7] ambigens patriam et

3 *Calibus ortus.*] Hic eſt M. ille Vinicius (placet aliis Vinucius ſcribi, etſi Dio ſemper, Οὐινίκιος) ad quem hiſtoriam ſuam Velleius miſit, cuique indecore et ſerviliter blanditur. Produxit vitam ad Claudium, et a Meſſalina, quia pudorem ſervavit, interfectus. Habes in Dione libro extremo. Pater eius Publius, Conſul anno urbis DCCLV. Avus Marcus, anno DCCXXXV. *Lipſius.*

4 *Facilitate.*] i. e. comitate, a qua *faciles* dicuntur apud noſtrum non uno loco. *Facilitatem* ſic dixit etiam Suet. Claud. 29. ubi Cod. Harlem. male *felicitate*, quod hic quoque placebat Pichenae, recte reprehenſo a Freinſhemio. add. ad Agric. 3.

5 *Admodum vagis.*] Neſcio an melius, *vanis*. ut cauſſas dicat futiles leveſque. Tamen non male, *vagis:* quaſi alienis et parum certis. *Lipſius.* *Vagis* verum puto, i. e. longe repetitis, et cum fluctuatione quadam, ut appareret, eum laboraſſe, nec a vera animi ſententia protuliſſe. Sic XV, 54. *vagi ſermones* tribuuntur ei, qui laetitiam ſimulare contendit.

6 *Ob Remp. coeptas.*] An magis, *captas*, an cum Mureto, *ſuſceptas?* Lipſius. Planum eſt, Tacitum poſuiſſe verbum, quod ſignificaret *ſuſceptas*. An hoc ipſum poſuerit, dubito. Quid enim induxiſſe dicamus librarios, ut mutarent. Magis inclino in *captas*. Sic *benevolentia capitur* dixit Cicero Offic. II, 10: idque permutatur cum *coeptus*. v. Lipſ. Lect. Ant. V, 4. add. ad Hiſt. II, 79. aut *exceptas:* Sueton. Caeſ. 73 *ſimultates excepit*: in quo haeret Burmannus: defendimus nos, probante Oudendorpio, V. C.

7 *Ambigens patriam.*] Beato placuit, *ambiens*. Vulgatam tueri videtur, quod ſupra ſcriptum: *Campaniam praelegebat, ambiguus an urbem intraret;* ni ſuſpecta eſſet dictionis novitas. *Lipſius.* *Ambiens* etiam Ferretus. Sed *ambigens* verum puto, etſi nullum aliud eius verbi ſic uſurpati exemplum prolatum ſcio. olim quidem ſic dictum, *ambages* argumento ſunt. Ambagibus circumibat urbem et declinabat, quoties ad eam acceſſiſſet.

1 *Adver-*

Digitized by Google

et declinans. Interea magna vis accuſatorum in eos inrupit, qui pecunias foenore auctitabant, [1] adverſum legem dictatoris Caeſaris, qua *de modo credendi poſſidendique intra Italiam* cavetur; omiſſam olim, qui privato uſui bonum publicum poſtponitur. Sane vetus urbi foenebre malum, et ſeditionum diſcordiarumque creberrima cauſſa: eoque cohibebatur, antiquis quoque et minus corruptis moribus. Nam primo [2] duodecim tabulis ſanctum, ***ne quis*** [3] ***unciario foenore amplius exerceret,*** cum 16 A.V. 786. A.C. 33.

1 *Adverſum legem Caeſaris.*] Suggerit eam legem aperte, quod ſciam, ſolus Dio l. 41. (p. 271.) Ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρήματά τε ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακισχιλίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ καὶ χρυσίῳ κεκτῆσθαι. id eſt: *Et quoniam complures pecuniam multam habere et occultare dicebantur; edixit nequis in argento aurove amplius poſſideret quam 60. ſeſtertia.* Et alludunt alii ſcriptores, ut Sueton. Tiber. cap. 49. dum ſcribit quosdam damnatos, *quibus nihil aliud ſit obiectum, quam quod partem rei familiaris in pecunia haberent.* Partem, ſcilicet, maiorem quam pro lege. In qua Suetonii vera ſententia eruenda Scholiaſtae ſunt fruſtra. Reliquum pecuniae conferri Caeſar voluit in agros. *Lipſius.* Non credo locum Dionis huc pertinere. Nam, ſi quis ſequentia legat, reperiet, Caeſarem praefiniſſe modum, non credendae, ſed domi habendae pecuniae, non modo in numis, ſed etiam in ſupellectili aurea et argentea: voluiſſe ea lege efficere, ut hoc plures cogerentur credere pecunias, nec eas comprimerent, in arcaque haberent, neve copia pecuniae paratae eſſet materia rerum novarum; quo ſpectare etiam locum Suetonii Tib. 49. diximus ad illum locum. Lipſium tamen ſecutus eſt in notula ad Dionis locum I. A. Fabricius. Ceterum non dubito, legem hic innui Treboniam, qua fidem publicam conſtituit, et, ut ei in poſterum caveretur, rem omnem fenebrem et pecuniariam. Nam Dio Lib. LVIII. p. 634. vocat hanc Caeſaris legem περὶ τῶν συμβολαίων. Id interpres latinus vertit: *de contractibus.* male. verte: *de pecuniis creditis;* quas ita vocari, multis locis planum eſt. vid. Geſnerum et Reizium V. V. C. C. ad Luciani Aſinum, init. ubi aliquis dicitur peregre abiiſſe propter πατρικὸν συμβόλαιον: *ad exigendam ſyngrapham*, pecuniam, quam pater alicui crediđiſſet, ut ille Tireſias ap. Callimachum H. in Cererem τέλθος ἀπαιτήσων. Hic igitur locus Dionis huc pertinet.

2 *Duodecim tabulis ſanctum.*] At eam ſanctionem Livius ad M. Duellium Trib. pl. refert poſt 12. tabulas, aliquot annis. lib. 7. *C. Marcio, Cn. Manlio Coſſ. de unciario foenore a M. Duellio Tribuno pl. rogatio eſt perlata: et plebs aliquando eam cupidius ſcivit, accepitque.* Lipſius. Crediderim, neglectam, ut alias ſaepe, inſtauratam et ſeverius ſancitam nova lege.

3 *Vnciario fenore.*] h. e. ne quis in centum aſſes plus menſtrui foenoris exigeret, quam unciam, h. e. unum aſſem pro centenis in annum. ita recte explicant Muretus ad

A.V. 786. A.C. 33. cum antea ex libidine locupletium agitaretur: [4] dein rogatione tribunicia ad ſemuncias redacta, [5] poſtremo vetita verſura. multiſque plebis ſcitis obviam itum fraudibus, quae totiens repreſſae, miras per artes rurſum oriebantur. Sed tum Gracchus Praetor, cui ea quaeſtio evenerat, multitudine periclitantium ſubactus, retulit ad ſenatum: trepidique patres (neque enim quiſquam tali culpa vacuus) veniam a principe petivere: [6] et concedente, annus in poſterum ſexque menſes dati, quis, ſecundum iuſſa legis, rationes familiares quiſque componerent.

17 Hinc inopia rei numariae, [1] commoto ſimul omnium aere alieno; et quia, tot damnatis, boniſque eorum divenditis, ſignatum argentum fiſco vel aerario attinebatur. ad hoc ſenatus praeſcripſerat, [2] *duas quiſque foenoris partes in agris per Italiam conlocaret.* Sed [3] credi-

ad h. l. Sigonius ad Livium, Salmaſ. de mod. Vſurar. p. 291. I. Fr. Gronovius in Antexegeſi priore de Centeſimis Vſuris et foenore Vnciario p. 63. ſqq.

4 *Dein rogatione tribunicia.*] Decem annis poſt illam Duellii. Livius: *T. Manlio Torquato, C. Plautio Coſſ. ſemunciarium tantum ex unciario ſoenus factum.* Lipſius. v. Salmaſ. l. c.

5 *Poſtremo vetita verſura.*] Id eſt: ſublatum omne foenus. quod ambigue Livius poſuit in actis anni CDXII. quinto anno, poſt ſemunciam conſtitutam: *Praeter haec*, inquit, *invenio apud quoſdam L. Genutium Tribunum pl. tuliſſe ad populum ne foenerare liceret.* Magis cum Tacito adfirmat Appianus libro I. Civilium: Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν, οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ (Genutii legem intelligit) προσαγορεύοντος, μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις, ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν. Ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος, οἱ μὲν κατὰ τὰ ἔθος ᾔτουν, οἱ δὲ οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις. εἰσὶ δ' οἱ καὶ τὴν ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐκτίσειν ἠπείλουν. *Lipſius.* Similiter *verſuram* explicat Salmaſ. l. c. p. 292. late. adde Gronovium in Antexegeſi poſter. p. 162. nempe eſſe mutuum, quod ſub foenore ſumatur: unde fruſtra tentarunt quidam reſcribere *uſura.* Ceterum Salmaſius non dubitat, talem legem latam, ſed ſtatim neglectam. Nempe nemo erat, qui crederet gratis: unde ſua ſponte lex irrita facta.

6 *Et concedente.*] Ferri poſſe, ait Pichena, mallet tamen: *eo concedente.*

1 *Commoto aere alieno.*] Id eſt, dum creditor quisque pecuniam creditam repetit eodem tempore, ut mox tradit Tacitus.

2 *Duas quiſque foenoris partes.*] Sueton. Tiber. cap. 48. Simile quod Plinius l. 6. epiſt. de Senatu ſui aevi: *Patrimonii tertiam partem conferre iuſſit in ea, quae ſolo continerentur.* Capitolinus de M. Antonio: *Iuſſit ut ſenatores peregrini quartam partem in Italia poſſiderent.*

Digitized by Google

[3] creditores in ſolidum appellabant: nec decorum appellatis, minuere fidem. Ita primo [4] concurſatio et preces: dein ſtrepere praetoris tribunal: eaque, quae remedio quaeſita, venditio et emptio, in contrarium mutari; quia foeneratores omnem [5] pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi ſecuta vilitate, quanto quis obaeratior, [6] aegrius diſtrahebant; multique fortunis provolvebantur: everſio rei familiaris dignitatem ac [7] famam praeceps dabat: donec tulit opem Caeſar, diſpoſito per menſas [8] millies ſeſtertio, factaque mutuandi copia ſine uſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum [9] praediis caviſſet. Sic refecta fides,

A.V. 786. A.C. 33.

ſiderent. Lipſius. Vide dicta ad Sueton. l. c. Ceterum video haeſiſſe Muretum in verbo *foenoris*, pro eoque conieciſſe *patrimonii*, e loco Suetonii et ſimilibus. *Foenus* dicitur de numis, qui ſub foenore ponuntur a foeneratoribus, de quibus hic maxime ſermo. Sic dici *foenus* dudum docuit Salmaſius de Vſuris p. 24. inpr. Gronov. in Mantiſſa de pecun. vet. c. 1. Eius rei ignoratio etiam locis quibusdam Livii tenebras offudit.

3 *Creditores in ſolidum appellabant.*] Int. debitores; qui proprie *appellari* dicuntur, cum pecunia credita ab ipſis repoſcitur, cum de ſolutione monentur, ut mox. notiſſimum illud: *optima nomina non appellando fiunt mala.* Etiam *ſolidum* proprium in hac re verbum. Cic. pro Rab. Poſt. 17. *ſolidum ſolvere.* Quintil. V, 10. *ſolidum petere.*

4 *Concurſatio.*] More Ciceronis dicta de eo, qui anxie laborat de re aliqua, adeundo, allegando, petendo. Cicer. Ep. ad Div. I, 1. *Libonis et Hypſaei non obſcura concurſatio et contentio:* quem locum in mente habuiſſe Tacitus videtur.

6 *Pecuniam mercandis agris condiderant.*] Salmaſius putat legendum *in mercandis agris*, et *condere* idem quod *ponere*, *collocare*, verba in hac re tritiſſima. Pichena putat abſcondidiſſe divites pecuniam, ut obaeratos redigerent ad neceſſitatem viliſſimo pretio vendendi ſibi agros. Gronovius Mantiſſ. de pec. vet. c. 1. p. m. 417. Pichenam ſequitur hactenus, ut pecuniam in arca compreſſam a divitibus putet, ut paratiores eſſent ad occaſionem bene emendi. Verum vidiſſe arbitror.

6 *Aegrius diſtrahebant.*] Quia emtores, neceſſitate vendendi cognita, ſimulabant, ſibi non opus agris, et alia ſimilia, ut fit, ut quam minimo pretio emerent.

7 *Famam praeceps dabat.*] Hic quoque inculcatum eunt *in.* vid. ad IV, 62.

8 *Millies ſeſtertio.*] Sic legendum, ut eſt in MS. et editis, non *ſeſtertium*, ut Muretus, Vrſinus volunt: de quo genere et ſuperius mentio facta eſt. *Gronovius.*

9 *Praediis caviſſet.*] Pichena vocem, *praediis*, non ſpernit, tamen ambigit, num verius, *praedibus*, uſus loco Livii, ubi praedes et praedia iunguntur. Cur autem *praedibus* potius quam *praediis*, ſi unum ſufficit? nam praedes tamen cavent praediis ſuis, et qui praediis cavent, praedes ſunt.

A.V. 786. A.C. 33. et paullatim privati quoque creditores reperti. neque emptio agrorum exercita ad formam ſenatuſconſulti; acribus, ut ferme talia, initiis, incurioſo fine. Dein
18 redeunt priores metus, poſtulato maieſtatis Conſidio Proculo: qui nullo pavore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterque damnatus interfectuſque. Et ſorori eius Sanciae aqua atque igni interdictum, accuſante Q. Pomponio. is moribus inquies, *haec et huiuſcemodi a ſe factitari*, praetendebat, *ut, parta apud principem gratia, periculis Pomponii Secundi, fratris mederetur.* Etiam in Pompeiam Macrinam exſilium ſtatuitur, cuius maritum Argolicum, ſocerum Laconem, e primoribus Achaeorum, Caeſar adflixerat. Pater quoque [1] inluſtris eques Romanus, ac frater praetorius, cum damnatio instaret, ſe ipſi interfecere. datum erat crimini, *quod* [2] *Theophanen Mitylenaeum, proavum eorum, Cn. Magnus inter intimos habuiſſet: quodque defuncto Theo-*
19 *phani caeleſtes honores Graeca adulatio tribuerat.* Poſt quos Sex. Marius, Hiſpaniarum ditiſſimus, defertur *inceſtaſſe filiam*, et ſaxo Tarpeio deiicitur. ac, ne dubium haberetur, [1] magnitudinem pecuniae malo vertiſſe, [2] aurariaſque

1 *Inluſtris eques.*] vid. ad XI, 4.

2 *Theophanen Mitylenaeum proavum.*] Horum avus fuit M. Pompeius Theophanes, Aſiae Procurator, Tiberio ex intimis amicis. Strabo libro 13. Οὗτος δὲ (Θεοφάνης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, καὶ Πομπηΐῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος, μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν, καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις. Καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξεν. υἱόν τε ἀπέλειπε Μάρκον Πομπήϊον, ὃν τῆς Ἀσίας ἐπίτροπον κατέστησέ ποτε Καῖσαρ ὁ Σεβαστός. Καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται τῶν Τιβερίου φίλων. *Lipſius.* De Theophane vide e Cicerone congeſta in Clave. Burm. ad Vellei. II, 18. et Ryckium ad h. l. qui de ſuſpicione Freinshemii ad I, 72. *avum* legendum putat: nam Theophanis filium fuiſſe Pompeium illum ap. Strabonem, huius hos duos. Si Strabo non fallit, verum eſt.

1 *Magnitudinem pecuniae malo vertiſſe.*] De qua vide Dionem libro 58. p. 635. et de hac hiſtoria tota. neſcio an hic idem ille Marius, qui ante annos aliquot poſtulatus. ſupra lib. 4. *Druſum auſpicandi gratia tribunal ingreſſum adiit Calpurnius Salvianus in Sex. Marium.* Lipſius.

2 *Aurariaſque eius.*] pro *etiam aurarias* accipit Salinerius, et Heinſius ad Vellei. I, 8, 2. neque tentandum fuiſſe a Faërno, qui *argentarias eius* legebat, contendit: quem vide. Neque tamen perſuadet, neque I. Gronovio, neque mihi. Aut delendum τὸ *que* puto, aut legendum *quoque*. vid. ad IV, 74. extr. Id lenius

aurariaſque eius, quamquam publicarentur, ſibimet Tiberius ſepoſuit. [3] inritatuſque ſuppliciis, cunctos, qui carcere attinebantur, accuſati ſocietatis cum Seiano, necari iubet. [4] Iacuit immenſa ſtrages: omnis ſexus, omnis aetas: inluſtres, ignobiles, diſperſi, aut aggerati. neque propinquis aut amicis adſiſtere, inlacrymare, ne viſere quidem diutius, dabatur; ſed circumiecti cuſtodes, et in maerorem cuiuſque intenti, corpora putrefacta adſectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis adpulſa, non cremare quiſquam non contingere. interciderat [5] ſortis humanae commer- A. V. 786. A. C. 33.

Ee 3 cium

nius puto, quam I. Gronovii coniecturam; *magnitudinem pecuniae malo vertiſſe aurariasque, eas, quamquam.*

3 *Inritatuſque ſuppliciis.*] Supplicationibus reorum, ac periclitantium, interpretatur Pichena. Quis autem pro Caeſaris hoſtibus ſupplicare auderet? Potius *Suppliciis* eſt ſanguine, caede. Significat crudelitatem eius non exſatiatam multitudine punitorum, ſed ultro incitatam, ut graſſari cuperet in plures. *Gronovius.*

4 *Iacuit immenſa ſtrages.*] Mirum tragoedias eas verborum Tacitum miſcere, ſi interfecti non plures viginti. Ita enim Suetonius cap. 61. *Viginti uno die abiecti, tractique, inter eos pueri et feminae.* Sed numerum eum reipſa admonente, corruptum dixero: ſubſtituoque, ∞. id eſt, mille. quod fatuus exſcriptor interpretatus eſt Vigint. Certe de maiori numero fatebitur, qui Taciti verba vigilans leget. Menda numerorum in Suetonio plura, et quaedam magnae rei. ut Nerone, cap. 12. *Exhibuit ad ferrum etiam quadringentos Senatores, ſexcentoſque equites Romanos.* Quadringenti Senatores, dimidia Senatus pars. quos omnes depugnaſſe in arena, fuge credere. Corrigo, *quadragenos.* De equitibus etiam malim, *ſexagenos.* firmante coniecturam Dione, qui auctor eſt pugnaſſe tantum equites triginta. Simile in Claudii, cap. 32. *Convivia et ampla et aſſidua agitavit, ac fere patentiſſimis locis, ut plerumque ſexceneni ſimul diſcumberent.* Scribo, *plerumque ſexageni.* Sexcenti convivae, epulum publicum, non convivium. Plura huius generis alias. Statim etiam in Taciti verbis lego, *interciderat ſortis his commercium vi, metu.* Lipſius, Muretus in loco primo Suetonii *ducenti* corrigit, alii aliter, ut ſit, in re incertiſſima. v. Caſaub. et Burm. ad Suet. h. c. quaſi non, ut aliis in rebus, diverſos auctores potuerint ſequi.

5 *Sortis humanae.*] Sors humana, mors eſt et inopinati aut incerti caſus. Ita l. 1. Annal. *Permoto ad miſerationem exercitu ob caſus bellorum et ſortem hominum.* At ſortis eius *commercium* eſt miſeratio et agnitio ſimilis fortunae: quae omnibus poteſt evenire. Hanc ſequitur auxilium vel ſolatium, et ſepultura, communi quodam iure. *Lipſius.* Sive perſuaſio, ſortem humanam, aliorum hominum adverſa ad nos pertinere, communia eſſe, ut ille Terentianus nihil humani a ſe alienum putat, eaque de cauſſa miſericordiam, auxilium, deberi.

6 Vi

cium [6] vi metus: quantumque ſaevitia gliſceret, miſeratio arcebatur. Sub idem tempus C. Caeſar, diſcedenti Capreas avo comes, Claudiam, M. Silani filiam, coniugio accepit; [1] immanem animum ſubdola modeſtia tegens, non damnatione matris, non exſilio fratrum rupta voce; [2] qualem diem Tiberius induiſſet, pari habitu, haud multum diſtantibus verbis. Vnde mox ſcitum [3] Paſſieni, oratoris, dictum percrebuit: *Neque meliorem unquam ſervum, neque deteriorem dominum fuiſſe.* Non omiſerim [4] praeſagium Tiberii, de Ser. Galba, tum conſule: quem accitum, et diverſis ſermonibus pertentatum, poſtremo Graecis verbis in hanc ſententiam adlocutus, [5] *Et tu Galba quandoque deguſtabis imperium*, ſeram ac brevem potentiam ſignificans, ſcientia Chaldaeorum artis, cuius apiſcendae otium apud Rhodum, magiſtrum, [6] Thraſyllum habuit, peritiam eius hoc modo

20 A.V. 786. A.C. 33.

do

6 *Vi metus.*] Lipſius, *vi, metu.* quod etiam Freinshemio placebat.

1 *Immanem animum etc.*] Adde Sueton. Calig. c. 10.

2 *Qualem diem.*] Corrupte. Videntur verba huc tralata ex pagina ſequenti: *quem tum animum qualem diem haberet.* Vertranius conatur, *qualem die Tiberius.* hoc ſenſu, Caligula talem habitum induebat, qualem Tiberius quoque die induiſſet. Coniectura, quam ego non emerim ſeſtertio nummo. *Lipſius.* Dixi lib. I. Obſerv. cap. 2. non modo nihil hic eſſe mendi, ſed et verba exquiſita, *Qualem diem induiſſet:* id eſt, qualem animum vultumque quoquo die ſumpſiſſet vel geſſiſſet Tiberius, talem et ipſe induens ac prae ſe ferens. *Τοῖος γὰρ νόος ἐςὶν* etc. *Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι. Gronovius.* Rectiſſime, etſi ineſt aliquid duri. *Habitum* de vultus atque oris ſpecie dici, notum eſt, et ſupra iam vidimus. Huetius corrigebat *qualem in diem*, quod etiam Cl. Broterius recepit in textum, intellecto *habitum.*

3 *Paſſieni.*] De eo v. Torrent. ad Ner. c. 6. Lipſ. Excurſ. A. ad L. XII. et Ryckium ad h. l.

4 *Praeſagium Tiberii.*] Pugnat Suetonius, qui non Tiberio ſed Auguſto praeſagium hoc tribuit; nec de Conſule Galba, ſed puero. Lege cum l. 7. cap. 4. A Tacito ſtant Ioſephus et Dio. *Lipſius.* Quid ſi dicamus, Tacitum duplex praeſagium Auguſti et Tiberii confudiſſe? nam verba *ſeram ac brevem potentiam ſignificans*, non conveniunt ſatis verbis: *tu quandoque deguſtabis imperium.*

5 *Et tu Galba.*] Hoc de Conſule Tiberius: at Suetonius de puero refert, *Auguſtum apprehenſa eius bucculа dixiſſe*, καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραγεύσῃ. Quae ſunt ipſa, quae hic Tiberio adſcribuntur: quod idem cum noſtro et Dio facit. Ita cenſeat aliquis Suetonium vel alios auctores ſecutum vel memoriola lapſum: et ſi potuit uterque diverſo tempore praedixiſſe, ſed itane verbis iiſdem? *Lipſius.* Apud Suetonium ex melioribus libb. iam legitur παρατρώξῃ. *Gronovius.* Ceterum *eſt* excidiſſe videtur.

6 *Thraſyllum.*] Qui etiam de re medicina libros compoſuiſſe videtur, laudante Plinio plus uno loco. Pete

do expertus. Quotiens [1] ſuper negotio conſultaret, 21 A. V. 786. A. C. 33.
edita domus parte ac liberti unius conſcientia utebatur. is litterarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam ſaxis domus [2] imminet) praeibat eum, cuius artem experiri Tiberius ſtatuiſſet, et regredientem, ſi vanitatis aut fraudum ſuſpicio inceſſerat, in ſubiectum mare praecipitabat, ne index arcani exiſteret. Igitur Thraſyllus, iiſdem rupibus inductus, poſtquam percunctantem commoverat, *imperium* ipſi, et futura ſollerter patefaciens, interrogatur, *an ſuam quoque genitalem horam comperiſſet: quem tum annum, qualem diem haberet?* Ille, poſitus ſiderum ac ſpatia dimenſus, haerere primo, dein [3] paveſcere, et, quantum introſpiceret, magis ac magis trepidus admirationis et metus, poſtremo exclamat, *ambiguum ſibi ac prope ultimum diſcrimen inſtare.* Tum complexus eum Tiberius, [4] *praeſcium periculorum, et incolumem fore* gratatur; quaeque dixerat, oraculi vice accipiens, inter intimos amicorum tenet.

22 Sed mihi, haec ac talia audienti, in incerto iudicium eſt, fatone res mortalium et neceſſitate immutabili, an forte volvantur. quippe ſapientiſſimos veterum, quique ſectam eorum aemulantur, diverſos reperies; ac multis inſitam opinionem, *non initia noſtri, non finem, non denique homines dis curae. ideo* [1] *creberrime triſtia in bonos, laeta apud deteriores eſſe.* Contra alii, *fatum*

[illegible]

A. V. 786. A. C. 33. *quidem congruere rebus*, putant, *ſed non e vagis ſtellis verum apud principia et nexus naturalium cauſſarum: ac tamen electionem vitae* nobis relinquunt; [2] *quam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. neque mala vel bona, quae vulgus putet: multos, qui conflictari adverſis videantur, beatos, ac pleroſque, quamquam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent, hi* [3] *proſpera inconſulte utantur.* Ceterum [4] plurimis mortalium non eximitur, quin *primo cuiuſque ortu ventura deſtinentur: ſed quaedam ſecus, quam dicta ſint, cadere, fallaciis ignara dicentium. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta et antiqua aetas et noſtra tulerit.* Quippe a filio eiuſdem Thraſylli praedictum Neronis imperium [5] in tempore memorabitur, ne nunc

23 incepto longius abierim. Iiſdem conſulibus [6] Aſinii Galli mors vulgatur, quem egeſtate cibi peremptum haud dubium: ſponte, vel neceſſitate, incertum habebatur: conſultuſque Caeſar, *an ſepeliri ſineret*, non erubuit permittere, ultroque incuſare *caſus, qui reum abſtuliſſent,* antequam

2 *Quam ubi elegeris.*] Etſi *quam* ad *vitam* referri poteſt; tamen durius videtur, nec ſatis dignum Tacito, *electionem vitae; quam ubi elegeris.* An, *quam ubi feceris:* aut, *quam ubi decreris*, vel potius: *nam ubi decreris.* Martialis II, 64. *Dum te cauſſidicum, dum te modo rhetora fingis, et non decernis, Taure, quid eſſe velis.*

3 *Proſpera utantur.*] ἀρχαϊκῶς, ut alia. Catonem et Plautum etc. ſic dixiſſe, Lexica docent.

4 *Plurimis mortalium non eximitur.*] Sic MS. Beroaldus. Rhenanus primus dedit *eximi*, incuria operarum, ut puto: non enim video, quid inducere ad corrigendum potuerit, cum *eximitur* deſiderent antecedentia. Hinc venit in Aldi, aliaſque edd. *Eximitur* reſtituit Pichena, et ita irritas fecit coniecturas interpretum. Defendit etiam I. F. Gronov. Obſ. II, 14. ut dictum pro *eximi non poteſt*. Mox *et antiqua aetas et n.* MS. Beroaldus: *et* prius, poſt Beroaldum et Alciatum, neglectum, reſtituit idem.

5 *In tempore memorabitur.*] Non eſt in libris qui ſuperſunt id vaticinium; ne in Suetonio quidem. *Lipſius.* Sed apud Xiphilinum in Excerpt. Dionis Caſſ. L. LXI. init. ubi narrat, aſtrologum quendam praedixiſſe, Neronem et imperaturum, et matrem interfecturum.

6 *Aſinii Galli mors.*] Quem eodem die et convivam Tiberii fuiſſe, et eo ſubornante damnatum, narrat Dio l. 58. in actis anni DCCLXXXII. Eſt ille, qui filius Pollionis Aſinii librum edidit, quo patrem Ciceroni comparavit: cui reſcripſit imperator Claudius. Suetonius in eius vita, et Plinius in Epiſtolis. Agellius lib. 17. cap. 1. Euſebius in Chronicis notat *Aſinium Gallum diris ſuppliciis mactatum anno ante T. Livii mortem.* Lipſius. Stemma Aſiniorum ad h. l. dedit Ryckius.

7 Medio

Digitized by Google

antequam opram convinceretur. Scilicet, [7] medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium conſulari ſeni, [8] tot conſularium parenti. Druſus deinde exſtinguitur, cum ſe miſerandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum ad diem detinuiſſet. Tradidere quidam, [9] praeſcriptum fuiſſe Macroni, ſi arma ab Seiano tentarentur, extractum cuſtodia iuvenem, (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere. mox, quia rumor incedebat, *fore, ut nurui ac nepoti conciliaretur Caeſar,* ſaevitiam quam poenitentiam maluit. Quin et invectus in defunctum, [1] *probra corporis, exitiabilem in ſuos infenſum Reipub. animum* obiecit: [2] *recitarique factorum dictorumque eius deſcripta per dies* iuſſit. quo non aliud atrocius viſum: adſtitiſſe tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent: et potuiſſe avum audire, legere, in publicum promere, vix fides; niſi quod Actii centurionis, et Didymi liberti epiſtolae ſervorum nomina praeferebant, ut quis egredientem cubiculo Druſum pulſaverat, exterruerat. etiam ſua verba centurio, ſaevitiae plena, tamquam egregium, voceſque deficientis adiecerat, quis primo alienationem mentis ſimulans, quaſi per dementiam, funeſta Tiberio,

A.V. 786. A.C. 33.

24

7 *Medio triennio.*] Id eſt toto triennio, quod a tempore accuſationis ad mortem eius effluxerat.

8 *Tot conſularium parenti.*] Plures enim filios habuit, qui Conſules. Vide ea quae notavi in fine libri tertii Annal. ſupra. *Lipſius.*

9 *Deſcriptum fuiſſe.*] Muretus, *praeſcriptum.* Lipſius. Et ſic Iucundus ſcripſerat in apographo ſuo unde laudat Vrſinus, Arbitror, vulgato aliquid defenſionis reliquum eſſe. *Deſcribere* exquiſite dicitur pro imperare, mandare etc. ubi aut pluribus ac per partes imperatur aliquid, aut ubi imperantur plura ſimul, rei perficiendae aut avertendae neceſſaria. v. dicta in Clave Cic. in h. v. Tiberius in diſponendo opprimendi Seiani negotio, Macroni mandarat de Druſo: unde, ei hoc *deſcriptum* fuiſſe recte et eleganter, ut opinor, dicitur. Horat. Art. P. 86. *deſcriptas ſervare vices,* i. e. mandatas. Sed quoniam *praeſcriptum* eſt in MS. (et ſic edidere Beroaldus et Alciatus) non dubitavi hoc praeferre. miror, quo modo Rhenano in mentem venerit *deſcriptus,* quod expreſſit etiam Aldus: Pichena *praeſcriptum* in MS. non vidit; Iac. Gronovius non reſtituit.

1 *Probra corporis.*] Int. impudicitiam, quam XI, 2. *mollitiam* vocat.

2 *Recitarique factorum etc.*] Intelligendum, ut opinor, *plurima,* aut ſimile quid. Genitivum cum tali ellipſi, more graeco, ſupra quoque vidimus. add. Burm. ad Sueton. Ner. c. 37.

3 Nurum

A. V. 786. A. C. 33.

mox, ubi exſpes vitae fuit, meditatas, compoſitaſque diras imprecatur: *ut, quemadmodum* [3] *nurum, filiumque fratris, et nepotes, domumque omnem caedibus complevisſet; ita poenas nomini generique maiorum et poſteris exſolveret.* Obturbabant quidem patres, ſpecie deteſtandi: ſed penetrabat pavor et admiratio, callidum olim, et tegendis ſceleribus obſcurum, huc confidentiae veniſſe, ut, tamquam [4] demotis parietibus, oſtenderet nepotem ſub verbere centurionis, inter ſervorum ictus,
25 extrema vitae alimenta fruſtra orantem. Nondum is dolor exoleverat, cum de Agrippina auditum, quam, interfecto Seiano, ſpe ſuſtentatam, [1] provixiſſe reor, et, poſtquam nihil de ſaevitia remittebatur, voluntate exſtinctam: niſi ſi, negatis alimentis, adſimulatus eſt finis, qui videretur ſponte ſumptus. Enimvero Tiberius foediſſimis criminationibus exarſit, *impudicitiam arguens, et Aſinium Gallum adulterum, eiuſque morte ad taedium vitae compulſam.* Sed Agrippina, [2] aequi impatiens, dominandi avida, virilibus curis feminarum vitia exuerat. *Eodem die defunctam, quo biennio ante Seianus poenas luiſſet, memoriaeque id prodendum*, addidit Caeſar: iactavitque, *quod non laqueo ſtrangulata, neque in Gemonias proiecta foret.* Actae ob id grates, decretumque, *ut* [3] *quintumdecimum Kal. Novembris, utriuſque necis die, per omnis annos, donum Iovi ſacraretur.*

3 *Nurum filiumque fratris, et nepotes.*] intellige *interfecerit*, quod latet in ſequentibus: *domum caedibus complevisſet.* vid. ad c. 21. et alibi. Ita non opus cum Acidalio ſuſpicari, vocem periiſſe.

4 *Dimotis parietibus.*] Parietes non, ut aulaea, aut plagulae lecticae, dimoventur, ſed *deiiciuntur.* Itaque legendum *demotis.* ſaepe haec verba confuſa docent viri docti. v. Burm. ad Quinctil. VII, 3. Sic infra c. 30. *in inſulas dimoti ſunt*, non *dimoti.* Supra IV, 60. *labefactum demoviſſet*, ubi etiam eſt pro *deieciſſet.* XI, 38. *effigies demovendas.*

1 *Provixiſſe.*] Porro vivere voluiſſe, vitam retinuiſſe. Aliud exemplum nondum reperi, aut proditum vidi. III, 66. *propolluebat* pro porro polluebat. ubi tamen corrigunt viri docti.

2 *Aequi impatiens.*] Heinſius ep. ad Graev. Coll. Burm. T. IV, p. 130. *obſequii impatiens.* nam illud probroſum eſſe. Fruſtra II, 42. *regibus aequa, nedum iniqua inſolita.* Sic indicat etiam Graevius in resp. ad Heinſium, qui et ipſe poſt agnovit errorem.

3 *Quintum decimum.*] Sic MS. non *quintodecimo*, ut eſt in editis recentioribus: nam Beroaldus, Rhenanus, Aldus, Gryph. illud habent. Similiter aliis locis loquitur

ſaturaretur. Haud multo poſt Cocceius [1] Nerva, continuus principis, omnis divini humanique iuris ſciens, integro ſtatu, corpore inlaeſo, moriendi conſilium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, adſidere, cauſſas requirere, addere preces, fateri poſtremo, *grave conſcientiae, grave famae ſuae, ſi proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret*. Averſatus ſermonem Nerva, abſtinentiam cibi coniunxit. [2] Ferebant gnari cogitationum eius, quanto propius mala Reipub. viſeret, ira et metu, dum integer, [3] dum intentatus, honeſtum finem voluiſſe. Ceterum Agrippinae pernicies, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Piſoni, et palam laeta morte Germanici, cum Piſo caderet, precibus Auguſtae, nec minus inimicitiis Agrippinae defenſa erat: ut odium, et gratia deſiere, ius valuit; petitaque criminibus haud ignotis, ſua manu, ſera magis quam immerita, ſupplicia perſolvit. Tot luctibus funeſta civitate, pars maeroris fuit, quod Iulia, Druſi filia, quondam Neronis uxor, [1] denupſit in domum Rubellii Blandi, [2] cuius avum, Tiburtem, equitem Romanum,

26 A. V. 786. A. C. 33.

27

quam Tacitus A. XII, 69. *tertium ante idus octobres*: ut iam docuit Iac. Gronovius: ubi ſimiliter mutatum in *tertio*, reſtituit Fichena.

1 *Nerva continuus principis*.] Celeber iuris auctor, de quo Pomponius: *Hic etiam Nerva Caeſari familiariſſimus fuit*. Conſul fuit cum Vibio Rufino anno DCCLXXV. *Lipſius*.

2 *Ferebant gnari*.] Dio Caſſius L. LVIII. p. 634. tradit cauſſas fuiſſe tum alias, tum hanc, quod Tiberius leges Caeſaris περὶ τῶν συμβολαίων, i. e. *de pecuniis credendis*, renovare voluiſſet, unde fidem labefieri et alios motus oriri videret. eamque cauſſam fuiſſe, quam Tiberius poſtea non [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Dicendum eſſet potius, quod movebatur: nam Nerva ἀπεκαρτέρησε, poſt tranſactam cauſſam illam.

3 *Dum intentatus*.] Ab accuſatoribus, periculis nondum appetitus, nondum vexatus.

1 *Denupſit*.] Extra cognationem ſuam nupſit, interpretatur *Muretus*. Id eſſet potius *enupſit*, verbo Liviano. Si dixiſſet, infra nobilitatem gentis, ferrem facilius. ſed arbitror, ſimpliciter pro nubere capi poſſe. vid. XV, 37. Sueton. Ner. 29. *Doryphoro liberto, ſicut ipſi Sporus, ita ipſe denupſit*. Sic et Ovid. M. XII, 195. ubi B. a. L. uſus eſt. add. Heinſ. ad illum locum.

2 *Cuius avum Tiburtem*.] At pater eius tamen conſularis, de quo 3, 51. *Solus Lepido e conſularibus Rubellius Blandus adſenſit*. Conſul ſuffectus fuit anno DCCLXXX. *Lipſius*. Ryckius illum ipſum conſularem hic [illegible] putat.

3 [illegible]

A.V. 786. A.C. 33. manum, plerique meminerant. Extremo anni mors Aelii Lamiae [3] funere cenſorio celebrata, qui adminiſtrandae Syriae imagine tandem exſolutus, urbi praefuerat. genus illi decorum; vivida ſenectus; et non permiſſa provincia dignationem addiderat. Exin, [4] Flacco Pomponio Syriae propraetore defuncto, recitantur Caeſaris litterae, quis incuſabat, *egregium quemque, et regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: ſeque ea neceſſitudine ad preces cogi, per quas conſularium aliqui capeſſere provincias adigerentur:* oblitus Arruntium, ne in Hiſpaniam pergeret, decimum iam annum attineri. Obiit eodem anno et [5] M. Lepidus, de cuius moderatione atque ſapientia, in prioribus libris ſatis [6] conlocavi. neque nobilitas diutius demonſtranda eſt: quippe Aemilium genus fecundum bonorum civium, et qui eadem familia [7] corruptis moribus, inluſtri tamen fortuna egere.

28 A.V. 787. A.C. 34. [1] Paullo Fabio, L. Vitellio coss. poſt longum ſeculorum ambitum, avis Phoenix in Aegyptum venit, praebuitque materiem doctiſſimis indigenarum et Graecorum, multa ſuper eo miraculo diſſerendi. de quibus congruunt, et plura ambigua, ſed cognitu non abſurda,

3 *Funere cenſorio.*] vid. ſupra ad IV, 15.

4 *Flacco Pomponio.*] De eodem Suetonius cap. 42. Tiberii: *Poſtea princeps in ipſa publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco et L. Piſone, noctem continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam provinciam; alteri praefecturam urbis confeſtim detulit.* Vbi aliquot libri, *Pompeio Flacco*, male. eſt enim ille ipſe, qui ante 15. annos Moeſiae praefuerat. Tacit. lib. 2. *Lipſius.*

5 *M. Lepidus.*] Iterum, *Manius.* Lipſius.

6 *Conlocavi.*] De mendo ſuſpectum habet hoc verbum Muretus: et in promtu foret corrigere *commemoravi.* Sed etiam *ponere*, ſic fere dicitur. Cicero de Fin. II, 26. *Poſuiſti etiam, dicere alios.* i. e. commemoraſti: eſt enim de diſputatione ſermo. de Legibus II, 3. *Magnus ille noſter, me audiente, poſuit in iudicio* etc. i. e. dixit.

7 *Corruptis moribus.*] i. e. temporibus malis et morum pravitate corruptis, ut ſaepe: ne quis ad familiam proprie referat: quod tamen ipſum quoque licebit, ſi quis malit, hoc ſenſu: qui ex illa familia mali cives fuere, tamen inluſtri fortuna uſi ſunt.

1 *Paullo Fabio, L. Vitellio Coſſ.*] Dio, Solinus, Plinius, biennio poſterius veniſſe eum volunt, Q. Plautio, Sex. Papinio Coſſ. Vereor ut ſtare ſententia Taciti poſſit, contra tot teſtes. Nota autem ex Dione hos ipſos Conſules poſt celebrata decennalia Tiberii poena adfectos. quod tacuit noſter. Ex quo non vane dixerim, narrationi huic annali deeſſe quaedam.

Digitized by Google

da, promere libet. Sacrum Soli id animal, [2] et ore ac diſtinctu pinnarum a ceteris avibus diverſum, conſentiunt, qui [3] formam eius definiere. De numero annorum varia traduntur. maxime vulgatum quingentorum ſpatium. ſunt, qui adſeverent, mille quadringentos [4] ſexaginta unum interiici; prioreſque alites [5] Seſoſtride primum, poſt [6] Amaſide dominantibus dein Ptolemaeo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui Heliopolis nomen, advolaviſſe, multo ceterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obſcura: inter Ptolemaeum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt. unde nonnulli falſum hunc phoenicem, neque Arabum e terris credidere,

A.V. 787. A.C. 34.

dam. Non enim Conſulum ſupplicium certe omiſiſſet. *Lipſius.* Negat Muretus, Conſules interfectos fuiſſe. Vitellius quidem, Imperatoris pater, Caligula et Claudio Impp. vixit. Sueton. Vitell. c. 2.

2 *Et ore ac diſtinctu.*] Haud mutem. nam os ei etiam eximium, *criſtis faciem caputque* (ait Plinius) *plumeo apice cohoneſtantibus.* Ingenioſe alioqui Pichena, *colore ac.* Lipſius. Vulgatum defendit Iac. Gronovius ex noto carmine de phoenice. Plinius ſane X, 2. etiam *faucium* (ubi quidam libri *faciem*) *et capitum* ornatum tradit. Item Graevius epiſt. ad Heinſ. T. IV, Coll. Burm. p. 512.

3 *Formam eius definiere.*] MS. Codex *deſſinere.* ſed literam, *d*, a recenti manu, et legendum *effinxere*, Pichena cenſet. Non credo. *Effingere* non eſt, ut opinor, deſcribere.

4 *Sexaginta unum.*] Nimis minutum aut curioſum de *uno* anno. Itaque Muretus ſententiam expediiſſe mihi videtur: *ſexaginta: unum in terris.* Neque enim probabile, hoc omiſſum, de unitate. *Lipſius.* Idem placet Vrſino, Pichenae: niſi quod ille inſuper coniicit, e CDLX. factum eſſe CIↃCDLX. quod fortaſſe et ap. Plin. X, 2. reponendum eſſe, ubi anni eduntur DCLX. Sed Salmaſius ad Solinum p. 388. b. vulgatum defendit, intelligitque annum magnum canicularem Aegyptiorum, qui anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo primo circumagitur, auctore Cenſorino. Apud Plinium quidem l. c. traditur, Mamilium ſtatuiſſe, vitam phoenicis finiri anni magni converſione. Id ſi probetur, ſequentia de aliis debent accipi. Nam inter Amaſin et Ptolemaeum Euergeten tantum ſpatium temporis non intercedit. Sed in rebus fabuloſis et nugatoriis nihil certi reperiri poteſt. videnda etiam, quae de hoc loco diſputat Perizonius in Origin. Aegypt. c. XVI.

5 *Seſoſtride primum.*] Sic ex emendatione doctorum virorum legitur. Nam Beroaldus edidit *Soſide.* Iac. Gronovius autem mavult *Seſoſide*, e veſtigiis ſcripturae, quae eſt in MS. *aliter eſſe*, *Soſide.* *Seſoſis* vocatur etiam a Diodoro Siculo et aliis.

6 *Amaſide.*] Perizonius l. c. p. 312. aut *Anyſi* vel *Anyſide* legendum, aut certe Herodoti Anyſin intelligendum putat, ſi hic locus ad aliquam veri ſpeciem revocari debeat.

7 *Con-*

Digitized by Google

A. V. 787. A. C. 34. credidere, nihilque uſurpaviſſe ex his, quae vetus memoria firmavit. [7] confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, [8] ſuis in terris ſtruere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex qua fetum oriri: et primam adulto curam ſepeliendi patris: neque id temere, ſed ſublato murrhae pondere, [9] tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui ſit, [10] ſubire patrium corpus, inque Solis aram perferre [11] atque adolere. Haec incerta et fabuloſis aucta. Ceterum aſpici aliquando in Aegypto eam volucrem non ambigitur.

29 At Romae [1] caede continua Pomponius Labeo, quem praefuiſſe

7 *Confecto annorum numero*] Heinſ. *annorum M. numero.* probat Graevius l. c.

8 *Suis in terris.*] Heinſius conſiciebat *ſurculis e thuris:* quam emendationem Graevius in ep. ad Heinſ. T. IV. Coll. Burm. p. 505. pro certiſſima habet, niſi quod τὸ *e* abeſſe vult. Eſt ſane peringenioſa. Melior tamen altera eiusdem *ſurculis tureis.*

9 *Tentatoque per longum iter.*] Id eſt, cum prius tentaverit: ſic ſaepe hiſtorici loquuntur, Salluſtius, Livius et Tacitus noſter. *Lipſius.* Heinſius *itinere;* probat Graevius l. c. Recte.

10 *Subire patrium corpus.*] Salmaſius ad Solin. l. c. legendum cenſet *ſubicere:* non enim *ſubire* corpus, quod verbum dicatur de onere impoſito, quod dorſo, capite, humeris feratur: ſed pedibus ferre globum myrrheum cavatum, in locum cavatum ſubiecto patre: hoc eſſe *ſubicere corpus*, antique pro *ſubiicere.* Refellitur ab Iſ. Voſſio ad Melam III, 8. p. m. 589. ed. Gron. qui variare veteres in modo portandi docet ex Artemidori Onirocriticis, ubi dicit, eum, qui Phoenicem a ſe pingi ſomniarit, eo paupertatis venturum, ut parentis cadaver, more Phoenicis, ſuis humeris efferre cogatur. IV, 49. Bene haec. Neque dubium eſt, Tacitum in animo habuiſſe Virgilianum illud Aen. IV, 599: *quem ſubiiſſe humeris confectum aetate parentem.* Atque etiam non nimis proprietas verbi in talibus urgenda. Defendebat etiam Heinſius et hoc et *adolere*, teſte Graevio, l. c.

11 *Atque adolere.*] Salmaſius l. c. vult *neque adolere*: nam cineres iam in aram deferri, et ibi relinqui, non comburi corpus. Sed Tacitus certe putavit *corpus* patrium deferri, ſicque accepit Herodotus, cuius tota narratio hoc clamat. Idem dicit, phoenicem patrem ſuum in templo Heliopolitano θάπτειν, idque fieri in ara, noſter et alii tradunt. Illud autem θάπτειν in ara quomodo fieri quaeſo poteſt, niſi cremando: ſive ipſe abiecerit in ignem, ſive ſacerdotibus comburendum reliquerit. Qualis autem modus narrandi: *in aram perferre, neque adolere?* Non potius omiſiſſet Tacitus hoc addere? Idem iudicandum de Ryckiano: *atque avolare.*

1 *Caede continua.*] Abſolute capiendum eſt: cum Romae caedes continuae fierent: ideoque poſt ea verba interpunxi. nam alioqui plurium nomina ſequi deberent. Et ſic edd. vett. uſque ad Lipſianas. Fortaſſe tamen alicui videatur legendum: *at Romae caedes continua*, *vel*, *continuae.* ut ſit ſumma capitis 29 et 30. Et alibi vel nominativi pro

Digitized by Google

praefuiſſe Moeſiae retuli, per abruptas venas ſanguinem A. V.
effudit; aemulataque eſt coniunx Paxaea. nam promptas 787.
eiuſmodi mortes metus carnificis faciebat: et quia da- A. C.
mnati, publicatis bonis, ² ſepultura prohibebantur: eo- 34.
rum, ³ qui de ſe ſtatuebant, humabantur corpora, manebant

pro ablativis accepti, vel in ablativos mutati. v. ad XI, 2. init.

2 *Sepultura prohibebantur.*] Sepultura luctuque adfinium prohiberi, niſi magnorum ſcelerum damnatos (puta parricidii, perduellionis; idemque ſuſpendioſos) non moris apud priſcos. Invaluit ſub Tyrannis, ideoque quaſi novum, in Tiberii ſaevitia Sueton. notat, cap. 61. *Interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent.* itemque: *Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, uncoque tractus.* Qui autem tracti, Tiberis eis ſepultura. Idem in publicatione bonorum fuit. quae apud antiquos in crimine perduellionis et hoſtilitatis tantum exercita, et fortaſſe parricidii. ita Sp. Maelii *bona contacta pretiis regni mercandi vendere atque in publicum redigere Quaeſtores iuſſi*, ait Livius: ita Ciceronis damnati, a Clodio: M. Lepidi, a Senatu publica facta, quia ſecutus Antonii ſectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Caeſar: qui, ut Suetonius ait, *poenas facinorum auxit: et cum locupletes eo facilius ſcelere ſe obligarent, quod integris patrimoniis exſulabant: parricidas,* (*ut Cicero ſcribit*) *bonis omnibus, reliquos dimidia parte multavit.* Tenuit ea lex ſub Auguſto; qui tamen, cum multis divitibus vel dimidia pars, nimiae eſſent opes, et in ipſo exſilio cauſſa luxus; ſanxit, ut iis omnibus quibus aqua et igni interdictum (id eſt Iurisconſultorum verbo, Deportatis) non plus poſſidere liceret quingentis millibus nummum. Dio 56. Intenditque iterum ſaevitiam eam Tiberius, lata lege, qua interdictis aqua et igni adempta omnis teſtamenti factio. Idem Dio 57. Quam legem interpretans Caius l. 8. Qui teſt. fac. poſſunt: *Si cui aqua et igni interdictum ſit*, inquit, *eius nec illud teſtamentum valet quod ante fecerit, nec id quod poſtea. Bona quoque quae tunc habuit cum damnaretur, publicabuntur.* Lipſius.

3 *Qui de ſe ſtatuiſſent.*] Non mirum, quia ne damnati quidem, nec peracti rei. Dio haec omnia exprimere voluit, in actis anni DCCLXXXIV. Ἔς τε τὴν ἀγορὰν τὰ σώματα ἁπάντων ἐῤῥίπτετο, καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. Ἤδη δὲ καὶ ὅπως οἱ παῖδες τῶν ὁσιῶν αὐτοὺς κληρονομῶσιν. ubi puero mendum clarum, ſcribendumque μὴ κληρονομῶσιν, inſerta voce. Ideo enim abiecta corpora tractaque, ne liberi ſuccedere in bona poſſent, quae iam publica ut damnatorum palam punitorumque. Mirum ex ſequentibus Dionis verbis interpretem id non vidiſſe. Bona ergo manebant, ſiquis praeveniſſet damnationem, et teſtamenta. Sed quid in praemiis accuſatorum? nihilo ſecius dari ſolere, oſtendit Taciti locus ſupra, l. 4. *Et quia Cornutus ſua manu ceciderat, actum de praemiis accuſatorum abolendis, ſiquis maieſtatis poſtulatus, ante perfectum iudicium ſeipſe vita privaviſſet. ibaturque in eam ſententiam, ni durius contraque morem ſuum palam pro accuſatoribus Caeſar, irritas leges, et remp. in praecipiti conqueſtus eſſet. Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, per praemia eliciebantur.* Dari non ſolere, Seneca in narranda Cremutii morte, quae ſub hoc Tiberii tempus. *Cognito conſilio eius*, inquit,

Digitized by Google

A. V. 787. A. C. 34.

hebant teſtamenta, pretium feſtinandi. Sed Caeſar, miſſis ad ſenatum litteris, diſſeruit, [4] *morem fuiſſe maioribus, quotiens dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiae ponere: id ſe repetiviſſe in Labeone. atque illum, quia male adminiſtratae provinciae aliorumque* [5] *criminum urgebatur, culpam* [6] *invidia velaviſſe: fruſtra conterrita uxore, quam, etſi nocentem, periculi tamen expertem fuiſſe.* [7] Mamercus dein Scaurus rurſum poſtulatur, inſignis nobilitate et orandis cauſſis, vita probroſus. nihil hunc amicitia [8] Seiani, ſed labefecit haud minus validum ad exitia Macronis odium, qui eaſdem artes occultius exercebat: detuleratque [9] argumentum tragoediae, a Scauro ſcriptae, additis verſibus, qui in Tiberium flecterentur. Verum [10] ab Servilio et Cornelio,

quit, *publica voluptas erat, quod e faucibus avidiſſimorum luporum eriperetur praeda. Accuſatores adeant Conſulum tribunalia, queruntur Cordum mori, ut interpellarent quod coegerant. Adeo illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quaeſtione, an morte rei prohiberentur.* Nec ſatis ſcio quomodo in concordiam reducam eos locos. Sub Claudio et Nerone fortean aliud fuerit: et Senecam deceperit mos ſui aevi. *Lipſius.* Adde Paull. Rec. Sent. V, 12. et ibi interpretes. Ceterum latinitas poſtulat *ſtatuerant* ſive *ſtatuiſſent*, quod video exhiberi in titulo notae Lipſianae, nuſpiam in textu reperi.

4 *Morem fuiſſe maioribus.*] v. ſupra II, 70. et ibi Lipſium, et quae diximus ad Suetonium Calig. c. 3.

5 *Criminum urgebatur.*] In promtu foret corrigere *arguebatur*, quod facile potuiſſet converti in *urguebatur*: praeſertim cum nullum aliud exemplum huius generis profertur. Sed quando omnes, qui Cod. MS. inſpexerunt, repererunt *urgebatur*, credamus id eſſe a Tacito, et intelligamus graeco more dictum, pro *urgeri criminibus*, ut Tacitus alibi loquitur Hiſt. IV, 43, intellectu nomine, aut alius talis vocis. Supra V, 11. *noxius coniurationis* ubi vid. dicta.

6 *Invidia.*] vid. dicta ad IV, 52.

7 *Mamercus Scaurus.*] Male hic a Dione, Μάρκος. De probroſa eius vita, lege Senecam l. 4. de Benef. cap. 31. aut potius non lege impuritatem hominis et ἄῤῥητον μίξιν. Notat eum brevi ſtigmate Tertullianus de Pallio: *Dabo catharticum impuritati Scauri, et aleae Curii, et vinolentiae Antonii.* Lipſius. Quem vide et ad Senecam l. c.

8 *Seiani, ſed labefecit.*] An transpoſitio facta eſt, legendumque Seiani *labefecit, ſed* etc.

9 *Argumentum tragoediae.*] Cui nomen Atreus fuit. Verſus qui in Tiberium flecti videbatur, ex Euripide:

Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας
χρεὼν φέρειν.

Adi Dionem L. LVIII. *Lipſius.*

10 *Ab Servilio et Cornelio.*] Cornelio fuit cognomen Thuſci. Seneca pater Suaſoria 2. *Thuſcus ille qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia exſtincta eſt, maieſtatis reum fecerat, homo quam*

Digitized by Google

lio, accuſatoribus, *adulterium Liviae, magorum ſacra* A.V.
obiectabantur. Scaurus, ut dignum veteribus Aemi- 787.
liis, damnationem anteit; hortante [11] Sexitia uxore, A.C. 34.
quae incitamentum mortis et particeps fuit. Ac tamen 30
accuſatores, ſi facultas incideret, poenis adficiebantur:
ut Servilius Corneliuſque, perdito Scauro famoſi, quia
pecuniam a Vario Ligure, [1] omittendae delationis, ce-
perant, in inſulas, interdicto igni atque aqua, demoti
ſunt. Et Abudius Ruſo, functus aedilitate, dum Len-
tulo Gaetulico, ſub quo legioni praefuerat, periculum
faceſſit, *quod is Seiani filium generum deſtinaſſet*, ultro
damnatur, atque urbe exigitur. Gaetulicus ea tempe-
ſtate ſuperioris Germaniae legiones curabat, mirumque
amorem adſecutus erat; [2] effuſae clementiae, modicus
ſeveritate, et proximo quoque exercitui, per L. Apro-
nium ſocerum, non ingratus. unde fama conſtans, au-
ſum mittere ad Caeſarem litteras, *Adfinitatem ſibi cum
Seiano haud ſponte, ſed conſilio Tiberii, coeptam: perin-
de ſe, quam Tiberium, falli potuiſſe. neque errorem eun-
dem illi ſine fraude, aliis exitio habendum. ſibi fidem in-
tegram, et, ſi nullis inſidiis peteretur, manſuram: ſuc-
ceſſorem non aliter, quam* [3] *indicium mortis, accepturum.
firmarent velut foedus, quo princeps ceterarum rerum
potiretur,*

quam inprobi animi, tam infelicis ingenii. Lipſius.

11 *Sexitia*] Lipſius in margine *Sextia* recte, ut opinor.

1 *Omittendae delationis.*] Int. cauſſa. de quo genere loquendi iam ſupra dictum. *Capere pecuniam* autem eſt formula propria de iis, qui contra leges pecuniam accipiunt, qui corrumpi ſe pecunia patiuntur. v. Clav. Cic. in h. v.

2 *Effuſae clementiae, modicus ſeveritate.*] Primum ne quis tentet *effuſus*, quia mox *modicus*, cautum eſt obſervatione ſaepe inculcata, de conſuetudine Taciti variandae conſtructionis contra conſuetudinem elegantiorum ſcriptorum: infra c. 7. *vetuſtis honoribus et illuſtris ſtudiis*: deinde coniectura Mureti, Pichenae etc. *ſeveritatis* refellitur frequentia exemplorum contrariorum in ipſo Tacito, de qua iam alibi actum. Sed quomodo differunt *effuſae clementiae* et *modicus ſeveritate?* nam *clementia* eſt moderatio ſeveritatis. *Effuſam clementiam* arbitror eſſe in condonatione aut levitate poenarum; ſeveritatis moderationem in diſciplinae militaris parum accurata et acri exactione.

3 *Indicium mortis.*] Videtur *indicium mortis* pro indicta morte vel indictione mortis dixiſſe. *Gronovius.* Nihil arbitror impedire, quo minus *indicium* pro ſigno accipiamus mortis ſibi imminentis. *Indicium* quidem, quae eſt Freinſ-

 hemii

Digitized by Google

A. V. *potiretur, ipſe provinciam retineret.* Haec mira quam-
787. quam, fidem ex eo trahebant, quod unus omnium Seia-
A. C. ni adſinium incolumis, multaque gratia manſit: repu-
34. tante Tiberio publicum ſibi odium, extremam aetatem,
31 magiſque fama, quam vi, ſtare res ſuas. C. Ceſtio, M.
A. V. Servilio coss. nobiles Parthi in urbem venere, ignaro
788. rege Artabano. Is, metu Germanici fidus Romanis,
A. C. [1] aequabilis in ſuos, mox ſuperbiam in nos, ſaevitiam
35. in populares ſumpſit; fretus bellis, quae ſecunda adver-
ſum circumiectas nationes exercuerat, et [2] ſenectutem
Tiberii, ut inermem, deſpiciens, aviduſque Armeniae,
cui, defuncto rege Artaxia, Arſacen, liberorum ſuo-
rum veterrimum, [3] impoſuit, addita contumelia, et miſ-
ſis, qui *gazam, a Vonone relictam in Syria Ciliciaque,*
repoſcerent, ſimul *veteres Perſarum ac Macedonum ter-
minos,* ſeque *invaſurum poſſeſſa Cyro, et poſt Alexandro,*
per vaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed Parthis mit-
tendi ſecretos nuntios validiſſimus auctor fuit Sinnaces,
inſigni familia, ac perinde opibus, et proximus huic
Abdus, ademptae virilitatis. [4] non deſpectum id apud
barbaros,

hemii coniectura, vix commodum ſenſum parit.

1 *Aequabilis in ſuos.*] i. e. lenis, mitis, aequus, iuſtus. Nam *aequabilis* interdum dicitur pro *aequalis*, ut ap. Cicer. Off. II, 11. *aequabilis praedae partitio.* Sed *aequalitatis* verbo notio iuſtitiae adhaeſit: nam *aequalis* v. c. *partitio* eſt eadem iuſta; et hinc etiam civilitatis, lenitatis. vid. Clav. Cic.

2 *Senectutem Tiberii ut inermem.*] Hoc eſt, liberis carentem. vid. dicta ad I, 3. Sic etiam Freinshemius; a quo ſine cauſſa idonea diſſentit Iac. Gronovius, ut opinor.

3 *Impoſuit.*] Temporum ratio deſiderat *impoſuerat,* ſicut etiam ante eſt *exercuerat*: et ſic Tacitum ſcripſiſſe puto. Fruſtra obloquitur Broterius V. C. nam exempla ſimilia non docent, tam parum latine ſcripſiſſe auctores, ſed ſaepe imperitos librarios male deſcripſiſſe.

4 *Non deſpectum.*] Ex inſtituto Cyri apud Xenophontem libro 7. qui cuſtodiam curamque ſui corporis ſolis commiſit Eunuchis: et intimam aulam ex hoc ſemiviro genere conſtituit, quaſi fidiſſimo. Itaque deinceps in honore. Sed et Perſae primi privaſſe viro creduntur. Stephanus de Vrbibus: Σπάδα, οὐδετέρως, κώμη Περσική, ἐν ᾗ πρώτῃ εὐνουχισμὸς γέγονεν. Petronius.

Perſarum ritu, male pubeſcentibus annis
Surripuere viros, exſectaque viſcera ferro
In Venerem fregere.

Alii ad Semiramem referunt, ut Ammianus. Vtramque famam poſuit Claudianus in Eutropium, libro 1.

-- ſeu prima Semiramis aſtu
Aſſyriis mentita virum, ne vocis acutae

Mollities,

Digitized by Google

barbaros, ultroque potentiam habet. Ii, adſcitis et aliis A. V.
primoribus, quia neminem gentis Arſacidarum ſummae 788.
rei imponere poterant, interfectis ab Artabano pleriſque, A. C. 35.
aut nondum adultis, Phrahaten, regis Phrahatis filium,
Roma poſcebant: [5] *Nomine tantum et auctore opus, ut
ſponte Caeſaris, ut genus Arſacis, ripam apud Euphratis cerneretur.*
32 Cupitum id Tiberio. ornat Phrahaten, accingitque paternum ad faſtigium: deſtinata retinens, conſiliis et aſtu res externas moliri, arma procul habere. Interea, cognitis inſidiis, Artabanus tardari metu, [1] modo cupidine vindictae inardeſcere. et barbaris cunctatio, ſervilis: ſtatim exſequi, regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum, ſpecie amicitiae vocatum ad epulas, [2] lento veneno inligaret; Sinnacen diſſimulatione ac donis, ſimul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam, dum, omiſſo cultu Romano, cui per tot annos inſueverat, inſtituta Parthorum [3] inſumit, patriis moribus impar, morbo abſumptus eſt. Sed non Tiberius omiſit incepta. Tiridaten, ſanguinis eiuſdem, aemulum Artabano, reciperandaeque Armeniae Iberum Mithridaten deligit, conciliatque fratri Pharaſmani, qui

Mollities, laeveſque genae ſe prodere poſſent,
Hos ſibi coniunxit ſimiles: ſeu Perſica ferro
Luxuries vetuit naſci lanuginis umbram.

Vbi ſcriptum etiam, *Parthica.* nullo vitio, quia populi ii tunc confuſi. *Lipſius.* Vnde factum, ut *Eunuchi* pro primoribus, magnatibus dicerentur, ut docent viri docti ad Actor. VIII.

5 *Nomine et auctore.*] *Nomine* refer ad *genus Arſacis*: *auctore* autem ad *ſponte Caeſaris* i. e. iuſſu, ut ſupra.

1 *Modo cupidine vindictae inardeſcere.*] Deſiderari alterum *modo*, concedo: ſed inſerendum eſſe, ut cum Mureto vult Acidalius, nego cum Iac. Gronovio. Tacitus ſic et alibi: neque modo in hac particula, ſed etiam in aliis.

2 *Lento veneno illigaret.*] Sic Hercules ap. Sophoclem in verſione latina Ciceronis Tuſc. II, 8. *Ipſe illigatus peſte interimor textili,* de veſte venenata: ubi in Graeco Sophoclis eſt *χειρωδεῖς*. Sed Cicero ad veſtem reſpexit, de qua ante dixerat *irretire*. Hic *illigare* videtur vim impediendi habere, ut in illo Virgilii Aen. X, 794. *inutilis inque ligatus,*

3 *Inſumit.*] Sic MS. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus cet. Lipſius tacite edidit *ſumit.* Pichena correxit *reſumit*, quod inde in alias edd. fluxit. Iac Gronovius reſtituit *inſumit*, quod imitati ſumus. Tacitum ſic ſcripſiſſe non affirmem. *Sumit* verum puto. *In* natum eſt e finali praecedentis verbi, ut ſaepe alibi.

A. V. 788. A. C. 35. gentile imperium obtinebat: et cunctis, quae apud Orientem parabantur, L. Vitellium praefecit. eo de homine, haud ſum ignarus, ſiniſtram in urbe famam, pleraque foeda memorari: ceterum, regendis provinciis priſca virtute egit. Vnde regreſſus, et formidine C. Caeſaris, familiaritate Claudii, turpe in ſervitium mutatus, [4] exemplar apud poſteros adulatorii dedecoris habetur: ceſſeruntque prima poſtremis, et bona iuventae ſenectus flagitioſa oblitteravit.

33 At ex regulis, prior Mithridates Pharaſmanen perpulit, dolo et vi conatus ſuos iuvare: repertique corruptores miniſtros Arſacis multo auro [1] ad ſcelus cogunt: ſimul Iberi magnis copiis Armeniam irrumpunt, et [2] urbe Artaxata potiuntur. Quae poſtquam Artabano cognita, [3] filium Oroden ultorem parat, [4] datque Parthorum copias, mittit, qui auxilia mercede facerent. Contra Pharaſmanes adiungere Albanos, [5] accire Sarmatas; quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis, more gentico, diverſa induere. Sed Iberi, locorum potentes, [6] Caſpia via Sarmatam in Armenios raptim

4 *Exemplar apud poſteros.*] Corrigamus ergo Senecam. ubi vulgo l. 4. Natur. Quaeſt. c. 1. *Alius adulatione clam utetur, alius ex aperto palam, ruſticitate ſimulata, quaſi ſimplicitas illa, non ars ſit. Plancus artifex ante Villeum maximus, aiebat, non eſſe occulte, nec ex diſſimulato blandiendum.* et legamus, *ante Vitellium.* Villeus enim ignotus: at Vitellii huius mirum in adulando ingenium, etiam Suetonius celebrat, c. 2. in Vitellio, et Dio 58. Plancus autem in Seneca, eſt is qui apud Fulviam Antonii magnus: de cuius adulatoriis moribus Appianus lib. 3. Civil. *Lipſius.*

1 *Ad ſcelus cogunt.*] Ad interficiendum veneno Arſacen, ut recte Muretus.

2 *Vrbe Artaxata.*] Malim, *urbem.* Tamen et Artaxatam et Tigranocertam priore numero, noſter aliique ſcripſerunt. *Lipſius.*

3 *Filium Oroden.*] Omnis haec hiſtoria apud Ioſephum, libro 18. cap. 8. *Lipſius.*

4 *Datque Parthorum copias.*] MS. *dat Parthorumque:* quod Iac. Gronovio placet, non mihi. Sed in copulis aliquid hic turbatum amplius credo. an ſcripſit Tacitus: *dat Parthorumque copias, et qui auxilia mercede facerent.* Certe illud *mittit* cum per ſe friget, tum quia eſt ſine copula.

5 *Accipere Sarmatas.*] Profecto fuit, *acciere Sarmatas:* id eſt arceſſere et advocare. *Lipſius.* Puto *accire.* Gronovius. Recte. Saepe in libris huic verbo ſubſtituitur *accipere.* v. Drak. ad Liv. X, 19. XXIII, 17. Itaque non dubitavi recipere, ut alibi viri docti fecere.

6 *Caſpia via Sarmatam.*] Seneca Thyeſte: *Aut qui Caſpia fortibus Recludunt iuga Sarmatis.* Gronovius. Sunt *portae Caſpiae* Suetonii Ner. 19. v. Ryckius.

7 At

Digitized by Google

raptim effundunt. [7] at qui Parthis adventabant, facile ar- A. V.
cebantur: cum alios inceſſus hoſtis clauſiſſet; unum re- 788.
liquum, [8] mare inter et extremos Albanorum montes, A. C.
[9] aeſtas impediret: quia flatibus Eteſiarum implentur 35.
vada; hibernus Auſter revolvit fluctus, pulſoque introrſus freto, brevia litorum nudantur. Interim Oroden, 34
ſociorum inopem, auctus auxilio Pharaſmanes vocare ad pugnam, et detrectantem inceſſere, adequitare caſtris, [1] infenſare pabula: ac [2] ſaepe, modum obſidii, ſtationibus cingebat. donec Parthi, contumeliarum inſolentes, circumſiſterent regem, poſcerent proelium. atque illis [3] ſola in equite vis: Pharaſmanes et pedite valebat. Nam Iberi Albanique, ſaltuoſos locos incolentes, duritiae patientiaeque magis inſuevere. Feruntque *ſe* [4] *Theſſalis ortos, qua tempeſtate Iaſon, poſt avectam Medeam, genitoſque ex ea liberos,* [5] *inanem mox regiam Aeetae,* *vacuoſque*

7 *At qui Parthis adventabant.*] Nempe Sarmatae, qui diverſa, ut dixit, more gentis induerant: et hodie faciunt Tartari, qui ea loca tenent. *Lipſius.*

8 *Mare inter et.*] Mare, nempe Caſpium: et res ita habet. Extremi fines Albanorum, verſus Sarmatiam, Caſpium mare tangunt. Ad illud uſque, perpetuis fere montibus a Sarmatis ſeparantur: ergo aditus in Albaniam, per litoris eius oram, et plana vicina. Sed haec quoque, inquit, clauſa tunc Sarmatis. quia ab Oriente Eteſiae flabant, et undas fluctuſque in plana impellebant, atque ita reſtagnabant. Tranſitus autem Sarmatis non alius in Armeniam, quam per Albanos per illud litus. *Lipſius.*

9 *Aeſtas imp.*] Defendi poteſt. nam eteſiae ventus aeſtivus. Sed forte *aeſtus* ſcripſit Tacitus.

1 *Infenſare pabula.*] Vſitatius eſt *infeſtare:* ſed *infenſare* eadem analogia dicitur. Sic XIII, 37. *infenſare bello Armeniam.* item ut *infeſtum agmen* ſaepe Livius: ſic noſter *infenſum* XV, 10 etc.

2 *Saepe, modum obſidii.*] Addi praepoſitionem: *ſaepe in modum,* voluit Muretus, Groslotius et Acidalius. Recte. Prima verbi ſequentis abſorbuit praepoſitionem, ut ſaepe alibi.

3 *Sola in equite vis.*] Miror, nemini in mentem veniſſe, aut *ſolo* aut *tota,* cum ſupra in *veteres* IV, 32. haeſerint. *Sola* eſt *una,* quod etiam ſic dicitur IV, 39. *Sola neceſſitudinis gloria uſurum.*

4 *Theſſalis ortos.*] Strabo lib. II. qui de Oraculo item Phrixi, et vetita arietis caede, his verbis: Ἐν τῇ Μοσχικῇ τὸ τῆς Λευκοθέας ἱερὸν, Φρίξου ἵδρυμα, καὶ μαντεῖον ἐκεῖνου, ὅπου κριὸς οὐ θύεται. At aliter Iuſtinus, qui hos ad Orientem Albanos, deducit ex Italia ab Albano monte. Eius verba lib. 42. *Cum Albanis foedus percuſſit. Iaſon. qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone exſtincto, armenta eius per Italiam duceret, ſecuti dicuntur: quique memores Italicae originis, exercitum Cn. Pompeii, bello Mithridatico fratres ſalutavere.* Lipſius.

5 *Inanem regiam vacuaſque Colchos.*] *Inanem* int. liberis, qui ſuccedere parenti poſſint. Sic *vacua*

Digitized by Google

A.V. 788. A.C. 35. *vacuoſque Colchos repetivit.* [6] Multaque de nomine eius, et oraculum Phrixi celebrant. nec quiſquam ariete ſacrificaverit, credito, vexiſſe Phrixum: ſive id animal, ſeu navis inſigne fuit. Ceterum, directa utrimque acie, Parthus *imperium Orientis, claritudinem Arſacidarum; contraque ignobilem Iberum mercenario milite,* [7] diſſerebat: Pharaſmanes, *integros ſemet a Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus decoris victores, aut, ſi terga darent, flagitii atque periculi laturos.* ſimul horridam ſuorum aciem, picta auro Medorum agmina; hinc viros,
35 inde praedam oſtendere. Enimvero apud Sarmatas non una vox ducis: ſe quiſque ſtimulant, *ne pugnam per ſagittas inirent; impetu et cominus praeveniendum.* Variae hinc bellantium ſpecies; cum Parthus, ſequi vel fugere pari arte ſuetus, diſtraheret turmas, ſpatium ictibus quaereret: Sarmatae, omiſſo arcu, [1] quo brevius valent, contis gladiiſque ruerent; modo equeſtris proelii more, [2] frontis

cua domus ap. Salluſt. Catil. 15. facta eſt ſublato filio: ubi plura Cortius. infra c. 51. *vacui penates. Vacui Colchi,* qui regem non habent. Sic *vacua Armenia* XII, 50. *provincia,* quae praeſidem non habet II, 76. *legiones* II, 46. quae ſine duce. *Mulier vacua* XIII, 44. quae ſine marito.

6 *Multaque de nomine eius.*] Id capio, loca ſive templa de nomine eius dici. Ita Strabo, *Iaſonem, cum Armenio Theſſalo, profectum uſque ad mare Caſpium:* Ὡς, inquit, μαρτυρεῖ τά τε Ἰασώνεια, καὶ ἄλλα ὑπομνήματα: *ſicut teſtantur Iaſonea, et alia monumenta.* Jaſonea, acceperim ſacella aut templa Iaſonis honori. Iuſtinus 42. *Iaſoni totus fere Oriens, ut conditori, divinos honores templaque conſtituit.* Quem etiam vide ſuper hoc reditu in Colchos, Medea rurſum adſumpta: ut hic noſter tetigit. *Lipſius.*

7 *Diſſerebat.*] Magis pro ſententia eſſet, *diſſerebat.* Lipſius, *Diſſerebat* verum eſt. Etiam alibi diſſerendi verbo tali loco utitur. Hiſt. IV, 69. *At Iulius Auſpex vim Romanam; pacis bona diſſertabat.* adde infr. c. 44. XII, 2. 20, 35, 38. v. Obſ. Miſc. Nov. T. II, 3. Sed Acidalii coniecturam, paullo ante *mercenarium militem* legendum, probo.

1 *Quo brevius valent.*] Puta, quam Parthi. hi enim ex propinquo invalidi, quae res P. Ventidio de illis victoriam dedit. Frontinus Strateg. 2, 2. *adeo ſe admovit, ut ſagittas, quibus ex longinquo uſus eſt, cominus applicitus eluderet.* Florus lib. 4, 9. *paſſus eſt hoſtem caſtris ſuccedere, donec abſumpto iactus ſpatio adimeret uſum ſagittarum.* Valerius Flaccus Argon. 2. *Iam brevis et telo volucri non utilis aër.* Gronovius Nihil impedire arbitror, quo minus *brevius* pro *breviter* dictum accipiamus, non diu.

2 *Frontis et tergi vices.*] Scribo, *vice.* et ſententiam expedio. A Salluſtio eſt, qui in hiſtoriis: *More equeſtris praelii, ſumptis tergis atque redditis.* Et in Iugurtha: *Quibus illi freti, non uti equeſtri praelio*

frontis et tergi vices: aliquando, ut [3] conferta acies, corporibus et pulſu armorum pellerent, pellerentur. Iamque et Albani Iberique prenſare, detrudere ancipitem pugnam hoſtibus facere. Quos ſuper eques, et a propioribus vulneribus pedites adflictabant. Inter quae Pharaſmanes Orodeſque, dum ſtrenuis adſunt, aut dubitantibus ſubveniunt, conſpicui, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt: inſtantius Pharaſmanes: nam vulnus per galeam adegit; nec iterare valuit, praelatus equo, et fortiſſimis ſatellitum protegentibus ſaucium. Fama tamen occiſi, [4] falſo credita, exterruit Parthos, victoriamque conceſſere. Mox Artabanus tota mole regni [1] ultum iit. peritia locorum ab Iberis melius pugnatum. nec ideo abſcedebat, ni, contractis legionibus, Vitellius, et ſubdito rumore, tamquam Meſopotamiam invaſurus, metum Romani belli feciſſet. Tum omiſſa Armenia, verſaeque Artabani res; inliciente Vitellio, *deſererent regem, ſaevum in pace, et adverſis proeliorum exitioſum.* Igitur Sinnaces, quem antea infenſum memoravi, patrem Abdageſen alioſque [2] occultos conſilii,

A. V. 788. A. C. 35.

36

proelio ſolet, ſequi, dein cedere: ſed advorſis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem. Frontis et tergi vice, id eſt, alterna mutatione, modo frontis, modo tergi. *Lipſius.* Muretus et Acidalius malunt intelligi *erant*, vel *eſſent:* quod durum eſt, quia commune tribus membris ſubiectum *Sarmatae.*

3 *Conſerta acies.*] Sic correximus, quod omnes edd. obtinet *conſerta*, quod eſſe vitioſum dubitari non poteſt, et non uno loco pro *conſerta* a librariis obtruditur. Liv. III, 70. *quibus conferta peditum acies ceſſiſſet:* ubi Cod. Harlei. *conſerta.* XXII, 28. *conferto agmine mittit equites:* multi ſcr. et editi *conſerto:* illud recte tuetur Drakenb. quem vide, et quos ibi laudat. adde infr. XII. 35. XIV, 36.

4 *Falſo credita.*] Lego, *dedita* vel *didita.* At Ioſephus revera occiſum eum tradit lib. 18. *Lipſius.* *Didita fama* eſt XI, 1. Sed etiam Hiſt. IV, 34. eſt in libris *credita fama*, idque contra Lipſium et Rhenanum recte defendit Gronov. Obſ. III. 10. p. 520. Vulgatum igitur et hic ſervandum. In Geſneri V. C. tamen Theſauro L. L. ex his locis omnibus laudatur *didita fama.*

1 *Vltimi * id peritia.*] Niſi quid deſit (nec puto hercle, quoniam tota hac narratione belli externi conciſus Tacitus) commodo reſtituemus: *regni ultum iit. peritia l. a. I. m. pugnatum.* Amat ita loqui noſter, et Salluſtius: *Quam maxima cura ultum ire iniurias feſtinat.* Lipſius. Recepit Pichena et ſecuti editores.

2 *Occultos conſulit.*] Scribo, *colligit.* Lipſius. Quomodo iam colligit, ſi demum ad defectionem trahit. Melius Faërnus et Freinſhemius *conſilii*: idque non dubitavi recipere, quia in MS. non eſt *conſulit.*

A.V. 788. A.C. 35. lii, et tunc continuis cladibus promptiores, ad defectionem trahit: adfluentibus paullatim, qui, metu magis, quam benevolentia, ſubiecti, repertis auctoribus ſuſtulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum, quam, ſi qui externorum corpori cuſtodes aderant, ſuis quiſque ſedibus extorres, quis neque boni intellectus, neque mali cura, ſed mercede aluntur, miniſtri ſceleribus. His adſumptis, in longinqua et contermina Scythiae fugam maturavit, ſpe auxilii; (quia Hyrcanis Carmaniiſque per adfinitatem innexus erat) atque interim poſſe [3] Parthos, abſentium aequos, praeſentibus mobiles, ad poenitentiam mutari.

37 At Vitellius, profugo Artabano, et flexis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiridaten, *parata capeſſere*, robur legionum ſociorumque ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cum hic more Romano, [1] Suovetaurilia daret, ille equum placando amni adornaſſet, nuntiavere accolae, *Euphraten nulla imbrium vi, ſponte et immenſum attolli; ſimul albentibus,*

conſulit, ut id propterea ferendum ſit, ſed *conſilit*; ut edidere etiam Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus, Gryphius: quod dubitari non poteſt e *conſilii* factum: nam non raro in hac litera lapſi ſcribae. v. Sciopp. Art. Crit. p. 56. *Occultus conſilii* dicitur, ut alibi *manifeſtus conſilii*.

3 *Parthos abſentium aequos.*] Prorſus idem conſilii datum, et ſucceſſu ſimili, regi Chilperico, ratione item pari, in Francia. Vide Aimoinum lib. 1. cap, 7. *Lipſius.*

1 *Suovetaurilia daret, ille equum.*] De Suovetaurilibus dico ad lib. 4, 53. Hiſtoriarum. De equo res ſic habet. Sollennis Perſarum victima Soli, equus. Iuſtinus: *Solem unum eſſe deum Perſae credunt, et equos eidem deo ſacratos ferunt.* Xenophon lib. 4. περὶ Κύρου ἀναβάσ. Καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει παλαιότερον, δίδωσι (Ξενοφῶν) τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ. Et lib. 8. Κύρου παιδείας. Πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διῒ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας, μετὰ δὲ τούτους, ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ ἡλίῳ. Idemque Pauſaniae in Laconicis notatum. At de amne, nihil nobis lectum. Sed et aliis gentibus victima, equis. Apud Romanos, Marti. Feſtus, in Equus. Et apud Myſios: Florus: *Ille ſtatim ante aciem immolato equo, concepere votum, etc.* Apud Maſſagetas, item Soli. Strabo lib. 11. Θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦνται, τούτῳ δὲ ἱπποθυτοῦσι. Pugnat cum ſuperioribus, quod idem Strabo lib. 15. de Carmanis ſcribit: Ὄνον τε θύουσι τῷ Ἄρει, ὃν Πέρσαι σέβονται θεῶν μόνον. Alii enim Perſis Solem, quem Mithram dicunt, deum unicum tribuunt, non Martem, ut hic (per oblivionem forte) Strabo. *Lipſius.* add. ad Hiſt. IV, 53.

2 In

Digitized by Google

bentibus ſpumis, [2] *in modum diadematis*, *ſinuare orbes;* A. V.
auſpicium [3] *proſperi tranſgreſſus.* quidam callidius inter- 788.
pretabantur, *initia conatus ſecunda, neque diuturna: quia* A. C.
eorum, quae terra caelove portenderetur, certior fides; 35.
*fluminum inſtabilis natura ſimul oſtenderet omina rape-
retque.* Sed ponte navibus effecto, tramiſſoque exercitu, primus Ornoſpades multis equitum millibus in caſtra venit: exſul quondam, et Tiberio, cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romana donatus: mox, repetita amicitia regis, multo apud eum honore, praefectus campis, qui Euphrate et Tigre, inclutis amnibus, circumflui, Meſopotamiae nomen acceperunt. Neque multo poſt Sinnaces auget copias: et columen patrium Abdageſes gazam et

2 *In modum diadematis.*] Ad diadematis formam aſpicit: quam, ſi vacat, a me cape. Diadema commune olim inſigne regum, non aliud quam faſcia tenuis cingens caput. Seneca: *Vides illum Scythiae Sarmatiaeve regem inſigni capitis decorum? ſi vis illum aeſtimare, totumque ſcire qualis ſit, faſciam ſolve. multum mali ſub illa latet.* Florus libro 3. *Ipſe veſte purpurea, argenteoque baculo, et regium in morem fronte redimita.* Atque ea faſcia, alba Tacitus hic: *Albentibus ſpumis, in modum diadematis.* Silius lib. 16. de Iuba rege.

— regnique inſigne vetuſti
Geſtat laeva decus, cinguntur tempora vitta
Albenti.

Plinius: *Regibus apum in fronte macula, quodam diademate candicans.* Ab hac cauſſa, *quidam e turba* (apud Suetonium in Iulio, cap. 79.) *ſtatuae Caeſaris coronam lauream candida faſcia praeligatam impoſuit*: quaſi diadema illi attribuens. Et apud Valerium l. 6. cap. 2. Pompeio *candida faſcia crus alligatum habenti, Favonius, Non refert, inquit, qua in parte corporis ſit diadema.* Corrige Egeſippum, belli Iudaici libro 2. cap. 1. *Quid enim ſella aurea, allatumque diadema, niſi regni forent inſignia?* et ſcribe, *albumque*. Apud Perſas paullo aliter. quibus nec omninó candidum diadema, nec capiti nudo circumplexum, ſed Cidari ſive Tiarae. Xenophon libro 8. *Habebat Cirus diadema circum Tiaram, uti et cognati eius idem inſigne ferebant.* Curtius libro 3. *Cidarim Perſae vocabant regium capitis inſigne. hoc caerulea faſcia diſtincta albo circuibat.* Quae verba ἐξ ἐπιπολῆς, pronuncio parum ſana. Damnat ipſe Curtius, libro 6. de Alexandro: *Itaque purpureum diadema diſtinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, veſtemque Perſicam ſumpſit.* Si purpureum, quomodo caeruleum? nec ſane caeruleum colorem inter regios aut Principales legi. An illic ſcribendum, *coccinea faſcia?* an, *hoc caeruleum?* ut inſigne capitis tali colore fuerit, non faſcia ipſa. De medicina enim certa alius viderit, non hic mihi cognomen Sullae. *Lipſius.*

3 *Proſperi tranſgreſſus.*] Rhenanus ſic correxit. Ante erat *proſpere.* ſecutus eſt Aldus cum ceteris.

4 *Adii-*

Digitized by Google

A. V. 788. A. C. 35. paratus regios [4] adiicit. Vitellius, oſtentaſſe Romana arma ſatis ratus, monet Tiridaten primoreſque: hunc, *Phrahatis avi et altoris Caeſaris, quae utrobique pulchra, meminerit:* illos, *obſequium in regem, reverentiam in nos, decus quiſque ſuum et fidem* [5] *retinerent.* exin cum legionibus in Syriam remeavit. Quae duabus aeſtatibus geſta, coniunxi, quo requieſceret animus a domeſticis malis.

38 Non enim Tiberium, quamquam triennio poſt caedem Seiani, quae ceteros mollire ſolent, tempus, preces, ſatias, mitigabant, quin incerta, vel abolita, pro graviſſimis et recentibus puniret. Eo metu Fulcinius Trio, ingruentis accuſatores haud perpeſſus, [1] ſupremis tabulis multa et atrocia in Macronem, ac praecipuos libertorum Caeſaris, compoſuit, ipſi *fluxam ſenio mentem,* [2] *et continuo abſceſſu velut exſilium* obiectando. Quae ab heredibus occultata, recitari Tiberius iuſſit: patientiam libertatis alienae oſtentans, et contemptor ſuae infamiae, an ſcelerum Seiani diu neſcius, mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatiſque, cui adulatio officit, per probra ſaltem gnarus fieri. Iiſdem diebus Granius Martianus, ſenator, a C. Graccho maieſtatis poſtulatus, vim vitae ſuae attulit: Tatiuſque Gratianus, praetura functus,

4 *Adiicit.*] MS. et edd. *adicit.* Ryckius *adiicit* edidit: bene. nam ſic alias ſcribitur in his libris: quo argumento Burmannus repudiat ſcripturam Cod. Memmiani optimi *Delmaticum,* ad Sueton. Aug. 20. *Adici* etiam ed. pr. XII, 12. et tamen ibi *adiici* editur. v. de hac ſcriptura in libris Drak. ad Liv. II, 10.

5 *Retinerent.*] Ita e Manuſcripto Pichena. vulgo, *retineret.*

1 *Supremis tabulis.*] Quae teſtamentorum licentia adeo recepta, ut plerique ingeniorum petulantiam non alio velo exercerent. Ita Fabricius Veiento *multa et probroſa in patres et ſacerdotes compoſuit, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat,* ait Tacitus libro 14. Et ab hac mente in Auguſto Suetonius cap. 56. *Iocis quoque quorumdam invidioſis aut petulantibus laceſſitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibenda teſtamentorum licentia, ne Senatus quidquam conſtitueret, interceſſit.* Ab hac, inquam, mente. nec virum doctum, C. Sigonium, quiſquam audiat corrigentem, *de inhibenda ſcommatorum licentia.* Enimvero exempla huius libertatis in extrema tabula habebis in Tacito plura. Et haec autem et quae ſequuntur, tantum non ad verbum convertit Dio: addito, Trionem vita interfeciſſe ſeipſum. quod neſcio an intellegi ſatis habuerit Tacitus; an expreſſum ab eo per ignaviam deſcribentium exciderit. *Lipſius.*

2 *Et continuo abſceſſu.*] Faërnus legebat *et continuum abſceſſum.*

1 *Trebel-*

Digitized by Google

functus, lege eadem extremum ad ſupplicium damnatus.
Nec diſpares [1] Trebellieni Ruſi et Sextii Paconiani exi- 39
tus. Nam Trebellienus ſua manu cecidit; Paconianus V.A. 788.
in carcere, [2] ob carmina illic in principem factitata, ſtran- A.C.
gulatus eſt. Haec Tiberius non mari, ut olim, diviſus, 35.
neque per longinquos nuntios accipiebat, ſed [3] urbem
iuxta; eodem ut die, vel noctis interiectu, litteris con-
ſulum reſcriberet: quaſi aſpiciens undantem per domos
ſanguinem, aut manus carnificum. Fine anni [4] Pop-
paeus Sabinus conceſſit vita, modicus originis, princi-
pum amicitia conſulatum ac triumphale decus adeptus:
maximiſque provinciis [5] per quatuor et viginti annos im-
poſitus; nullam ob eximiam artem, *ſed quod par nego-
tiis, neque ſupra erat.* Q. Plautius, Sex. Papinius coss. 40
ſequuntur. [1] Eo anno, * neque quod L. Aruſeius mor-
te ad-

1 *Trebellieni Ruſi.*] Illius, qui praetura functus, tutor a Senatu liberis Cotyis Thraciae regis datus. fuit. libro 2. ſupra. *Lipſius.*]

2 *Ob carmina illic in principem factitata.*] Video eſſe qui tranſponant, *ob carmina in Principem factitata, illic ſtrangulatus eſt.* Quaſi carmina extra carcerem facta. Falluntur, fallunturque. Ante triennium enim hic Paconianus in carcere fuit, et quia indicium profeſſus erat, retentus: donec carmina exitium illi maturavere. Lege initium libri huius. *Lipſius.*

3 *Vrbem iuxta.*] Tuſculi, aut in Albano. Dio. *Lipſius.*

4 *Poppaeus Sabinus conceſſit vita.*] Sua ſponte, non fato. Vide Dionem, Lib. 58. *Lipſius.* Male, e verſione latina. In Graeco eſt ἤδισα mortuum eſſe ante, quam in accuſatores incideret.

5 *Per quatuor et viginti annos.*] Muretus dubium movit ex eo, quod Tiberius tantum XXIII. annos imperavit, et Pomponius Labeo ſub Tiberio octo annos praefuerit Moeſiae. Sabinus Moeſiae praepoſitus vivo Auguſto a. V. 763. addita eſt Macedonia et Achaia a. 768. Adhuc praeerat a. 779 Macedoniae et Achaiae IV, 46. ſed Moeſiae Pomponius Labeo, fortaſſe ſub Sabino. nam eius iuſſu legionem ducit in Thraciam item a. 782. ut patet e V, 10. Vnde iam anni XIX. efficiuntur. Quando ex iſtis provinciis Romam redierit, non traditur. Tacito autem credo, hoc ipſo anno in provincia mortuum eſſe; quod probabile ſit ex I, 80. et clarum eſt e Dione, qui L. LVIII. p. 637. in actis huius anni mortem eius refert, et in provinciis fuiſſe ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου, ſucceſſoremque habuiſſe Regulum.

1 *Eo anno neque quod L. Aruſeius.*] Deſunt non dubie propria aliquot nomina eorum, qui damnati occiſique. Vertranius labentem locum immiſſa voce fulcit, *Eo anno neque quod alii, neque quod L. Aruſeius.* ſed tibicine non bono. *Lipſius.* Suſpicabar: *quod L. Aruſeii morte adfecti forent, adſ. m. ut atrox advertebat.* Particulam *neque* tolero. Videtur enim compendium in ſermone, ſignificans: *non dico alia, ſed neque.* *Lucios* autem *Aruſeios* intelligo patrem una cum filio. Idque erat exemplum non inter vulgaria ponendum, et quod invidiam conflare poſſet: quemadmodum quod

Octavia-

Digitized by Google

A.V. 789. A.C. 36. te adfecti forent, adſuetudine malorum, ut atrox, advertebatur, ſed exterruit, quod [2] Vibulenus Agrippa, eques Romanus, cum peroraſſent accuſatores, in ipſa curia depromptum ſinu venenum hauſit; prolapſusque ac moribundus, feſtinatis lictorum manibus in carcerem raptus eſt, fauceſque iam exanimis laqueo vexatae. Ne Tigranes quidem, Armenia quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio ſupplicia civium effugit. At C. Galba, conſularis, et [3] duo Blaeſi voluntario exitu cecidere: [4] Galba, triſtibus Caeſaris litteris provinciam ſortiri, prohibitus; Blaeſis ſacerdotia, integra eorum domo deſtinata, convulſa diſtulerat: tunc, ut vacua, contulit in alios. quod ſignum mortis intellexere; et exſecuti ſunt. Et [5] Aemilia Lepida, quam [6] iuveni Druſo nuptam retuli, crebris criminibus maritum inſecuta, quamquam [7] inteſtabilis, tamen impunita agebat, dum ſuperfuit [8] pater Lepidus; poſt a delatoribus corripitur, ob ſervum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. ergo, omiſſa defenſione, finem vitae ſibi poſuit.

41 Per idem tempus [1] Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta, quia noſtrum

Octavianus ſtatuit in Aquilios Floros, Sueton. cap. 13. et Dio lib. 51. *Advertebat* eſt convertebat in ſe ac movebat hominum oculos, et linguas, aut ſaltem arcanas iracundias. Vt lib. 2. *octo aquilae ſilvas petere et intrare viſae advertere imperatorem.* Et ſic belle eadem vox eadem inclinatione ad utrumque verbum ſubauditur. *Advertebat* homines, ut *exterruit* homines. *Gronovius.* De nomine *Aruſeii* vid. ſupra ad c. 7.

2 *Vibulenus Agrippa.*] Vibilius dicitur Dioni. *Lipſius.*

3 *Duo Blaeſi.*] Sic bene edidere Ryckius et Iac. Gronovius. ante edebatur *Blaeſii* et *Blaeſiis.* nam in MS. mox *Blaeſis.*

4 *Galba triſtibus Caeſaris litteris.*] Frater eſt illius, qui poſtea Princeps. Suetonius: *Caius attritis facultatibus urbe ceſſit, prohibitusque a Tiberio ſortiri anno ſuo Proconſulatum, voluntaria morte obiit.* Lipſius.

5 *Aemilia Lepida, quam iuveni Druſo nuptam rettuli.*] Nuſquam id in his libris ſcriptum. *Lipſius.*

6 *Iuveni Druſo.*] Germanici filio, qui periit a. 786. vid. c. 24.

7 *Inteſtabilis.*] vid. c. 51. extr.

8 *Pater Lepidus.*] Mortuus paucis annis ante. vid. ſupra c. 27.

1 *Clitarum natio Cappadociae, Archelao ſubiecta.*] Male vulgo, *Citarum.* Iidem Clitae, Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito libro 12, 55. *Nec multo poſt agreſtium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum eſt.* Ideo hic legerim, *Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta.* Nam Cilicia cognomento Trachea, proprios reges habuit ad tempora Veſpaſiani. Cave enim de Archelao acceperis Cappadocum regem, qui pridem mortuus, et regnum eius in provinciam redactum. Neſcio

Digitized by Google

ſtrum in modum deferre cenſus, pati tributa adigebatur, A. V.
in iuga Tauri montis abſceſſit: locorumque ingenio ſeſe 789.
contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Tre- A. C. 36.
bellius, legatus, a Vitellio, praeſide Syriae, cum quatuor millibus legionariorum, et delectis auxiliis miſſus. duos collis, quos barbari inſederant (minori *Cadra*, alteri *Davara* nomen eſt) operibus circumdedit: et erumpere auſos ferro, ceteros ſiti ad deditionem coegit. At Tiridates volentibus Parthis, Nicephorium et Anthemuſiada, ceteraſque urbes, quae Macedonibus ſitae, Graeca vocabula uſurpant, Halumque et Artemitam, Parthica oppida, recepit, certantibus gaudio qui Artabanum, Scythas inter eductum, ob ſaevitiam exſecrati, come Tiridatis ingenium, Romanas per artes, ſperabant.
42 Plurimum adulationis Seleucenſes induere, civitas potens, ſepta muris, neque [1] in barbarum corrupta, ſed conditoris Seleuci retinens. Trecenti, opibus aut ſapientia delecti, ut ſenatus: ſua populo vis: et, quoties concordes agunt, ſpernitur Parthus; ubi diſſenſere, dum ſibi quiſque contra aemulos ſubſidium vocant, accitus in partem, adverſum omnes valeſcit. Id nuper acciderat, Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex ſuo uſu. nam [2] populi imperium iuxta libertatem; paucorum dominatio regiae libidini propior eſt. Tum adventantem Tiridaten extollunt veterum regum honoribus, et quos recens aetas largius invenit: ſimul probra in Artabanum fundebant, [3] *materna origine Arſacidem*, cetera

ſcio tamen, an hic Archelaus eius filius fuerit: ideo Cappadox dictus. Poſtea a Pichena monitum, in ſcripto ſic etiam eſſe. *Lipſius*.

1 *In barbarum corrupta.*] Int. *nomen*. ut e ſequentibus intelligitur, ſive *morem*: quod malim. Iſocrates in Evag. ἐκβαρβαροῦν vocat.

2 *Populi imperium iuxta libertatem.*] i. e. parum abeſt a libertate, quae contraria regum dominationi. Imitatus eſt Thucydidem III, 62. ubi oligarchia dicitur eſſe ἐγγυτάτω τυράννου. quem locum laudavit illuſtrandae Cornelianae ſententiae cauſſa Muretus. Id. II, 13. ἐγγύτατα τοῦ νῦν τρόπου.

3 *Materna origine Arſacidem.*] Veriſſimam eſſe, putat Ryckius, coniecturam Freinshemii corrigentis *paterna origine*. Nam Artabanus diſerte *Arſacidarum e ſanguine* dicitur II, 3. nec alium Parthi niſi Arſacidem ferebant, nec oppoſitio aliter conſtat. v. Freinsh. et Ryckium. Melius totum epitheton abeſſet. Sufficiebat enim *origine Arſacidem*. Sed ſcriptores in talibus non ſemper accuratiſſimi ſunt. Ceterum

Digitized by Google

A.V. 789. A.C. 36. *cetera degenerem.* Tiridates rem Seleucenſem populo permittit. Mox, conſultans, *quonam die ſolennia regni capeſſeret?* litteras Phrahatis et Hieronis, qui validiſſimas praefecturas obtinebant, accipit, *brevem moram* precantium. Placitumque, *opperiri viros praepollentis:* atque interim [4] Cteſiphon, ſedes imperii, petita. ſed ubi diem ex die prolatabant, multis coram et adprobantibus, [5] Surena, patrio more, Tiridaten inſigni regio evinxit.

43 Ac ſi ſtatim interiora ceteraſque nationes petiviſſet; oppreſſa cunctantium [1] dubitatio, et omnes in unum cedebant: [2] adſidendo caſtellum, in quod pecuniam et pellices Artabanus contulerat, dedit ſpatium exeundi pacta. Nam Phrahates et Hiero, et ſi qui alii delectum capiendo diademati diem [3] haud concelebraverant, pars metu, quidam invidia in Abdageſen, qui tum aula et novo rege potiebatur, ad Artabanum vertere. Iſque in Hyrcanis

terum argumenta illa non ſunt omni exceptione maiora. Etiam e filiabus poſteri ſanguinis noſtri ſunt, et e ſanguine noſtro; neque de eo dubitavere Lipſius ad A. III, 4. extr. Gronov. ad IV, 52. aut quiſquam alius, quod ſciam. Ergo et materna origine natus ex Arſacidis, eſt e ſtirpe et genere Arſacidarum, et genus Arſacis. Tamen non abhorreo a coniectura Freinshemii, praeſertim quod *Arſacides* dicitur.

4 *Cteſiphon ſedes imperii.*] Ut Herodianus ait, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τῦ Παρθυαίυ. Ea urbs, ſive pagus potius vicinus Seleuciae. Strabo: Πλησίον δ' ἐςι κώμη Κτησιφῶν λεγομένη, μεγάλη. ταύτην δ' ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς. Plinius: *Cteſiphontem iuxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide condidere Parthi.* Et conditorem eius Vardanem regem facit Ammianus, libro 23. Pugnat tamen iis Procopius libro 2. De bello Perſico: *Apud Aſſyrios civitates duae maximae ſunt Seleucia et Cteſiphon, Macedonum aedificia.* De urbis huius ſitu, et duplici munitiſſima arce, lege Gregorium Nazianzenum, Orat. 4. in Iulianum. *Lipſius.*

5 *Surena patrio more.*] Nomen dignitatis et quidem proximae a rege apud Parthos: cuius mentio apud Strabonem L. XVI. p. 747. Plutarchum in Craſſo p. 561. 62. Zoſim. III, 15. Ammian. XXIV, 2, XXX, 2.

1 *Dubitatio et omnes.*] Freinshemius mavult *oppreſſa cunctantium dubitatione, omnes* etc. nec enim facile ſubaudiri in tali oratione ſubiunctivum vel imperfectum. Sic elegantius fore, video. Ac fortaſſe etiam ſic ſcripſit Tacitus. Sed τὸ *erat* aut *fuiſſet* non ſolere omitti, falſum eſt. Itaque nihil definio.

2 *Adſidendo caſtellum.*] Pro obſidendo, ut ſupra II, 81. IV, 48. *adpugnare* pro oppugnare. Accuſativus a praepoſitione, quae in verbo eſt, pendet.

3 *Haud concelebraverant.*] Turbas dedit hic ſcriptura corrupta Codicis *baci:* quam Beroaldus fideliter expreſſit; item Alciatus. pro eo Rhenanus et Aldus dedere *non;* quod ſecuti ſunt omnes ad Pichenam, qui recte *haud* reſtituit. Faërnus in *novi* mutabat, addito *non.*

1 *Falſos*

Hyrcanis repertus eſt, inluvie obſitus, et alimenta arcu expediens. ac primo, tamquam dolus pararetur, territus; ubi data ſides, *reddendae dominationi veniſſe*, adlevatur animum, et, *quae repentina mutatio?* exquirit. Tum Hiero *pueritiam Tiridatis* increpat; *neque penes Arſacidem imperium, ſed inane nomen apud imbellem externa mollitia, vim in Abdageſis domo.* A.V. 789 A.C. 36.

44 Senſit vetus regnandi, [1] falſos in amore, odia non fingere. nec ultra moratus, quam dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, et praeveniens inimicorum aſtus, amicorum poenitentiam: neque exuerat paedorem, ut vulgum miſeratione adverteret. non fraus, non preces, nihil omiſſum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Iamque multa manu propinqua Seleuciae adventabat; cum Tiridates, ſimul fama, atque ipſo [2] Artabano perculſus, diſtrahi conſiliis, iret contra, an bellum cunctatione tractaret. Quibus proelium et feſtinati caſus placebant, *disiectos et longinquitate itineris feſſos, ne animo quidem ſatis ad obſequium coaluiſſe*, differunt, *proditores nuper hoſteſque eius, quem rurſum foveant.* Verum Abdageſes, *regrediendum in Meſopotamiam*, cenſebat, *ut amne obiecto, Armeniis interim Elymaeiſque et ceteris a tergo excitis, auctis copiis ſocialibus, et quas dux Romanus miſiſſet, fortunam temptarent.* Ea ſententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdageſen, et Tiridates ignavus ad pericula erat. ſed fugae ſpecie diſceſſum: ac, principio a gente Arabum facto, ceteri domos abeunt, vel in caſtra Artabani: donec Tiridates, cum paucis, in Syriam revectus, pudore proditionis omnes exſolvit.

45 Idem annus [1] gravi igne urbem adficit, deuſta parte Circi, quae Aventino contigua, ipſoque Aventino. quod

1 *Falſos in amore odia non fingere.* [illegible] Cor[illegible] Quippe [illegible] Gronovius.

2 *Artabano perculſus.* [illegible]

[illegible] : de quorum verborum [illegible] permutatione ſaepe monitum eſt a viris doctis. [illegible] ſecutus eſt.

1 *Gravi igne.*] Idem et eodem modo tradit Dio L. LVIII. p. 632. [illegible] Tit. 48. [illegible], montem Caelium [illegible] Aventinum. [illegible]

[illegible]

A.V. 789. A.C. 37. quod damnum Caeſar ad gloriam vertit, exſolutis domuum et inſularum pretiis. [2] Millies ſeſtertium ea munificentia conlocatum; tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis [3] aedificationibus. Ne publice quidem, niſi duo opera, ſtruxit, [4] templum Auguſto, et ſcenam Pompeiani theatri: eaque perfecta, contemptu ambitionis, an per ſenectutem, haud dedicavit. ſed aeſtimando cuiuſque detrimento quatuor progeneri Caeſaris, Cn. Domitius, Caſſius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additusque nominatione conſulum P. Petronius. Et pro ingenio cuiuſque quaeſiti decretique in principem honores. quos omiſerit receperitve, in incerto fuit, ob propinquum vitae finem. Neque enim multo poſt ſupremi Tiberio conſules, Cn. Acerronius, C. Pontius, magiſtratum occepere; nimia iam potentia Macronis, qui gratiam C. Caeſaris, numquam ſibi neglectam, acrius in dies fovebat, impuleratque, poſt mortem Claudiae, quam nuptam ei retuli, uxorem ſuam Enniam [5] immittendo, amore iuvenem inlicere, pactoque matrimonii vincire, nihil abnuentem, dum [6] dominationis apiſceretur. Nam etſi [7] commotus ingenio,

Muretus ad h. l. Fruſtra. Tum quoque pecunias tribuit, cum Coelius deuſtus eſt. vid. IV, 64. Hanc munificentiam Suetonius praetermiſit, ut monuit Lipſius.

2 *Millies ſeſtertium.*] Sunt viciesquinquies centena millia Philippicum. Egregia munificentia, et quam mirum eſt Suetonio non dictam, aut neglectam. Nam ubi ex propoſito de hac re, Tiberii cap. 48. *Publice munificentiam bis omnino exhibuit, propoſito millies HS. gratuito in triennii tempus; et rurſus dominis inſularum, quae in monte Caelio deflagraverant, pretio reſtituto.* Sed utraque haec munificentia praeivit, et in Tacito narrata eſt: haec poſterior, et inſignis, Suetonium effugit. *Lipſius.*

3 *Aedificationibus. Ne publice.*] Freinshemius ſic volebat interpungi: *aedificationibus, ne publice.*

5 *Templum Auguſto.*] Vide Suetton. cap. 47. in Tiberio, et c. 21. Calig. qui leviter diſſentit. Ille enim ſemiperfecta opera fuiſſe ait, quae noſter perfecta. *Lipſius.*

5 *Immittendo.*] Hoc verbum quo referatur, non video. Nam ordo verborum eſt. *Macro impulerat uxorem ſuam Enniam, illicere iuvenem amore* etc. An vitium eſt in *impulerat*, legendumque *inſtituerat?* quod verbum in conſiliis talibus frequens eſt. *Amore illicere* quid ſit, dictum ad IV, 3. *Vincire* pro devincire. v. ad IV, 10. Cl. Broterius omnia ſana putat; *Macro,* inquit, *uxorem ſ. Enniam immittendo, eam impulerat.* Sed quae eſt iſta latinitas? quid differunt *immittere* et *impellere?*

6 *Dominationis apiſceretur*] v. Lipſ. ad III, 55. Fruſtra Pichena *dominationem.*

7 *Commotus ingenio.*] i. e. Vehemens, iracundus, ferox etc. unde

nio, ſimulationum tamen falſa [8] in ſinu avi perdidicerat. 46
[1] Gnarum hoc principi, eoque dubitavit de tradenda Rep. A.V.
primum inter nepotes: quorum Druſo genitus, ſanguine 790.
et caritate propior, ſed nondum pubertatem ingreſſus: A.C.
Germanici filio robur iuventae, vulgi ſtudia, eaque 37
apud avum odii cauſſa. Etiam de Claudio agitanti, quod is [2] compoſita aetate, bonarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obſtitit. Sin extra domum ſucceſſor quaereretur, ne memoria Auguſti, ne nomen Caeſarum in ludibria et contumelias verterent, metuebat. quippe illi non perinde curae gratia praeſentium, quam in poſteros ambitio. Mox incertus animi, feſſo corpore, conſilium, cui impar erat, fato permiſit; iactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abdita ambage, [3] *Occidentem ab eo deſeri, Orientem ſpectari* exprobravit. Et C. Caeſari, forte orto ſermone, L. Sullam inridenti, *omnia Sullae vitia, et nullam eiuſdem virtutem habiturum*, praedixit. ſimul crebris cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: *Occides hunc tu*, inquit, *et te alius.* Sed graveſcente valetudine, nihil e libidinibus omittebat, [4] in patientia firmitudinem ſimulans; [5] ſolituſque

unde ap. Cicer. in Brut. c. 34. iunguntur *fervidior et commotior.*

8 *In ſinu avi.*] Cauſabonus ad Suet. Cal. 10. legi vult *aviae*, et intelligit Liviam, apud quam primo educatus eſt: quod recte reiicit Ryckius.

1 *Gnarum hoc.*] Int. ferocis et fervidioris ingenii eſſe Caium, et vitia eius premi diſſimulando.

2 *Compoſita aetate.*] h. e. placida et a vehementioribus animi motibus aliena, quibus obnoxii iuvenum animi eſſe ſolent.

3 *Occidentem ab eo deſeri.*] Gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullae abneganti triumphum confidenter dixit. Ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες, ἢ δυόμενον προσκυνοῦσιν. ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης μειουμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως: *Quod plures Solem orientem, quam occidentem adorarent. ſignificans, ſuam creſcere potentiam, illius vaneſcere et marceſcere.* Fons dicti ab eo quod pleriſque populis religione receptum, ſalutare Solem orientem: ut alibi dicam. *Lipſius.*

4 *In patientia.*] Legendum, *impatientia*, Muretus putabat: quod ego non intelligo. Ceterum vulgatum ſanum non puto. Videtur legendum: *intemperantia f. ſ.* Sueton. c. 72. *nihil ex ordine quotidiano praetermitteret, ne convivia quidem ac ceteras voluptates, partim intemperantia, partim diſſimulatione.* Melius certe nihil ſuccurrit.

A. V. 790. A. C. 37. [5] ſolituſque eludere medicorum artes, atque eos, qui poſt triceſimum aetatis annum ad internoſcenda corpori ſuo utilia vel noxia alieni conſilii indigerent. Interim Romae

47 mae futuris etiam poſt Tiberium caedibus ſemina iaciebantur. Laelius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, maieſtatis poſtulaverat: qua damnata, cum praemium accuſatori decerneretur, Iunius Otho, tribunus plebei, interceſſit. [1] unde illis odia, mox Othoni exſilium. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla, cui matrimonium cum [2] Satrio Secundo, coniurationis indice, fuerat, defertur impietatis in principem. connectebantur, ut conſcii et adulteri eius, Cn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. de claritudine Domitii ſupra memoravi. Marſus quoque [3] vetuſtis honoribus et inluſtris ſtudiis erat. Sed [4] *teſtium interrogationi, tormentis ſervorum, Macronem praeſediſſe,* commentarii ad ſenatum miſſi ferebant: nullaeque in eos imperatoris litterae ſuſpicionem dabant, invalido ac fortaſſe ignaro, ficta pleraque, ob inimicitias Macronis notas in Arruntium.

48 Igitur Domitius, defenſionem meditans, Marſus, tamquam inediam deſtinaviſſet, produxere vitam: Arruntius, cunctationem et moras ſuadentibus amicis, *Non eadem omnibus decora,* reſpondit. *ſibi ſatis aetatis:* *neque*

5 *Solitus eludere.*] Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inſeruit praeceptis de valetudine tuenda: ſed corruptus, vereor in numero: *ἤκουσα Τιβέριόν ποτε Καίσαρα εἰπεῖν, ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστιν.* Nam poſt ſexageſimum annum ait, quod noſter triceſimum non dubie verius. Reſcripſerim, *ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη.* iuvante etiam Suetonio c. 68. *Valetudine proſperrima uſus eſt, quamvis a trigeſimo aetatis anno arbitratu eam ſuo rexerit, ſine adiumento conſilioque medicorum.* Lipſius. ubi v. dicta a nobis.

1 *Unde illis odia.*] Id eſt, ipſis inter ſeſe. quae Balbus exſecutus eſt accuſando et damnando Othonem. *Gronovius.*

2 *Satrio Secundo.*] Ille idem eſt, qui ſupra cliens Seiani, et nunc, ut apparet, eius everſor. *Lipſius.* Ryckius ad c. 8. ſuſpicatur, ab eo coniurationem Antoniae patefactam, quod ipſe aut nollet, aut non poſſet principem adire.

3 *Vetuſtis hon. et illuſtris ſt.*] vid. ſupra ad c. 30.

4 *Teſtium interrogationi.*] Ea qualis olim fuerit, tirones cognoſcent e dictis in Clav. Cic. in h. v. Mox *commentarii* intell. in quos, quae teſtes, et ſervi torti edidiſſent, relatum erat.

1 Laeli

Digitized by Google

neque aliud poenitendum, quam quod inter [1] *ludibria et pericula anxiam ſenectam toleraviſſet, diu Seiano, nunc Macroni, ſemper alicui potentium inviſus: non culpa, ſed ut flagitiorum impatiens. Sane paucos et ſupremos principis dies poſſe vitari: quemadmodum evaſurum imminentis iuventam? An, cum Tiberius, poſt tantam rerum experientiam, vi dominationis convulſus et mutatus ſit, C. Caeſarem, vix finita pueritia, ignarum omnium, aut peſſimis innutritum, meliora capeſſiturum, Macrone duce? qui, ut deterior, ad opprimendum Seianum delectus, plura per ſcelera Remp.* [2] *conflictaviſſet: proſpectare iam ſe acrius ſervitium, eoque fugere ſimul acta et inſtantia.* Haec vatis in modum [illegible] Documento ſequentia [illegible] *Carſidius Sacerdos, praetorius, ut in inſulam deportaretur; Pontius Fregellanus amitteret* [illegible] [illegible] A.V. 790. A.C. 37.

[illegible]

A.V. 790. A.C. 37. [5] ſolituſque eludere medicorum artes, atque eos, qui poſt triceſimum aetatis annum ad internoſcenda corpori ſuo utilia vel noxia alieni conſilii indigerent.
47 Interim Romae futuris etiam poſt Tiberium caedibus ſemina iaciebantur. Laelius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, maieſtatis poſtulaverat: qua damnata, cum praemium accuſatori decerneretur, Iunius Otho, tribunus plebei, interceſſit. [1] unde illis odia, mox Othoni exſilium. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla, cui matrimonium cum [2] Satrio Secundo, coniurationis indice, fuerat, defertur impietatis in principem. connectebantur, ut conſcii et adulteri eius, Cn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. de claritudine Domitii ſupra memoravi. Marſus quoque [3] vetuſtis honoribus et inluſtris ſtudiis erat. Sed [4] *teſtium interrogationi, tormentis ſervorum, Macronem praeſediſſe*, commentarii ad ſenatum miſſi ferebant: nullaeque in eos imperatoris litterae ſuſpicionem dabant, invalido ac fortaſſe ignaro, ficta pleraque, ob inimicitias Macronis notas in Arruntium.
48 Igitur Domitius, defenſionem meditans, Marſus, tamquam inediam deſtinaviſſet, produxere vitam: Arruntius, cunctationem et moras ſuadentibus amicis, *Non eadem omnibus decora*, reſpondit. *ſibi ſatis aetatis: neque*

5 *Solitus eludere.*] Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inſeruit praeceptis de valetudine tuenda: ſed corruptus, vereor in numero: ἤκουσα Τιβέριόν ποτε Καίσαρα εἰπεῖν, ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστιν. Nam poſt ſexageſimum annum ait, quod noſter triceſimum non dubie verius. Reſcripſerim, ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη. iuvante etiam Suetonio c. 68. *Valetudine proſperrima uſus eſt, quamvis a trigeſimo aetatis anno arbitratu eam ſuo rexerit, ſine adiumento conſilioque medicorum.* Lipſius. ubi v. dicta a nobis.

1 *Unde illis odia.*] Id eſt, ipſis inter ſeſe. quae Balbus exſecutus eſt accuſando et damnando Othonem. *Gronovius.*

2 *Satrio Secundo.*] Ille idem eſt, qui ſupra cliens Seiani, et nunc, ut apparet, eius everſor. *Lipſius.* Ryckius ad c. 8. ſuſpicatur, ab eo coniurationem Antoniae patefactam, quod ipſe aut nollet, aut non poſſet principem adire.

3 *Vetuſtis hon. et illuſtris ſt.*] vid. ſupra ad c. 50.

4 *Teſtium interrogationi.*] Ea qualis olim fuerit, tirones cognoſcent e dictis in Clav. Cic. in h. v. Mox *commentarii* intell. in quos, quae teſtes, et ſervi torti edidiſſent, relatum erat.

1 Ludi-

neque aliud poenitendum, quam quod inter [1] *ludibria et* A.V.
pericula anxiam ſenectam toleraviſſet, diu Seiano, nunc 790.
Macroni, ſemper alicui potentium inviſus; non culpa, A.C.
ſed ut flagitiorum impatiens. Sane paucos et ſupremos 37.
principis dies poſſe vitari: quemadmodum evaſurum imminentis iuventam? An, cum Tiberius, poſt tantam rerum experientiam, vi dominationis convulſus et mutatus ſit, C. Caeſarem, vix finita pueritia, ignarum omnium, aut peſſimis innutritum, meliora capeſſiturum, Macrone duce? qui, ut deterior, ad opprimendum Seianum delectus, plura per ſcelera Remp. [2] *conflictaviſſet. proſpectare iam ſe acrius ſervitium, eoque fugere ſimul acta et inſtantia.* Haec vatis in modum dictitans, venas reſolvit. Documento ſequentia erunt, bene Arruntium morte uſum. Albucilla inrito ictu a ſemet vulnerata, iuſſu ſenatus in carcerem fertur. Stuprorum eius miniſtri, [3] *Carſidius Sacerdos, praetorius, ut in inſulam deportaretur; Pontius Fregellanus amitteret ordinem ſenatorium; et eaedem poenae in Laelium Balbum* decernuntur. [4] id quidem a laetantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur, promptus adverſum inſontes.

49 Iisdem diebus Sex. Papinius, conſulari familia, repentinum et informem exitum delegit, iacto in praeceps corpore. cauſſa ad matrem referebatur; quae pridem repudiata, adſentationibus atque luxu [1] perpuliſſet iuvenem ad ea, quorum

1 *Ludibria et pericula.*] Scriptus codex, *pericularia.* An *pericula varia?* Lipſius. Forte, *et pericula tot anxiam.* Gronovius. *Vix* coniicit lac. Gronovius, quod omnium minime placet. Nihil addendum puto, et appendiculam illam *ria* adhaeſiſſe e fine vocis *ludibria.* Alias propius ſcripturam eſſet *talia.* adde ad I, 44.

2 *Conflictaviſſet.*] Pro afflictaviſſet. etiam paſſivum ſic interdum licet accipere, ut in Agric. c. 22. *exercitus ſaevis tempeſtatibus conflictatus:* afflictatus, male vexatus.

3 *Carſidius Sacerdos.*] Sic pro *Graſidius* reſcripſi ex iis, quae dicta ſunt ad IV, 13. Commune utriuſque hominis cognomen utriuſque nominis ſcripturae prodeſt.

4 *Id quidem a laetantibus.*] Acidalius delet, *a.* Non enim a laetantibus decretas poenas: ſed eas poenas laetantibus fuiſſe, id eſt gratas in alios. Annal. lib. I. *Vt quibuſque bellum invitis, aut cupientibus erat.* Sed quid impedit, quo minus et ſenatores laetati ſint, ſibi occaſionem datam ulciſcendae improbitatis?

1 *Perpuliſſet iuvenem ad ea.*] Intelligit inceſtum ſimile, quale obiectum Ciceroni in Tulliolam. de

Digitized by Google

A.V. 790. A.C. 37. effugium non niſi morte inveniret. Igitur accuſata in ſenatu, quamquam genua patrum advolveretur, [2] *luctumque communem, et magis imbecillum, tali ſuper caſu, feminarum animum*, aliaque in eundem dolorem moeſta et [3] miſeranda diu ferret, urbe tamen in decem annos prohibita eſt, donec minor filius lubricum iuventae [4] exiret.

50 Iam Tiberium corpus, [1] iam vires, nondum diſſimulatio deſerebat. idem animi rigor: ſermone ac vultu intentus, quaeſita interdum comitate quamvis manifeſtam defectionem tegebat: mutatiſque ſaepius locis, tandem apud promontorium Miſeni, conſedit, [2] in villa, cui L. Lucullus quondam dominus. illic, eum adpropinquare ſupremis, tali modo compertum. erat medicus, arte inſignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines principis ſolitus, conſilii tamen copiam praebere. Is, velut propria ad negotia digrediens, et [3] per ſpeciem officii, manum complexus, pulſum vena-

rum

quo infami ſermone Servius ad illud Virgil. *Hic thalamum invaſit natae.* Lipſius.

2 *Luctumque communem.*] Anne etiam, *lectum?* Lipſius. Cur *lectum?* immo *luctum* verum eſt. Cicer. Verr. I, 44. *Atque ego non dubito, quin, ut mihi, cui filia maxime cordi eſt, res haec acerba videatur atque indigna, ſic unicuique veſtrum, qui ſimili ſenſu atque indulgentia filiarum commovemini.* *Luctus communis* eſt, quem omnes parentes in morte liberorum capiunt: ſequitur deinde de praecipuo feminarum et matrum. Mox: *alia in eundem dolorem* dicta, ut Lib. XI, 3. *verba in eandem clementiam.*

3 *Miſeranda diu ferret.*] Emendo, *miſeranda differret*, coniunctis vocibus, quas diduxerant. *Lipſius.* Probant Acidalius, Ryckius. Senſus eſt: ſpargeret in omnes qui aderant. Putem tamen etiam vulgati commodum ſenſum eſſe, ſi accipiatur pro *iactaret*, ſc. ſermone: quomodo *ferre* ſaepe dicitur ap. Livium, noſtrum et alios. V. D. ac Scheff. in Anecdotis, Obſ. Miſc. VIII, 291. *diu fleret.*

4 *Exiret.*] Forte *exiſſet*. Ferri tamen et vulgatum poteſt.

1 *Iam vires, nondum diſſimulatio deſerebat.*] Manifeſte imitatur Livium I, 25. *Romanas legiones iam ſpes tota, nondum tamen cura deſeruerat.*

2 *In villa, cui L. Lucullus.*] De ea fere his verbis Plutarchus in Mario: *Villam in Miſenenſi Marius amoenam et mollius exſtructam poſſidebat, quam deceret virum militarem et tot bellorum victorem. Eam aiunt LXXV. ∞. denarium emiſſe Corneliam, nec multo poſt L. Lucullum quingentis millibus denarium et ducentis. Tantum brevi luxuria crevit, et civitas invaluit in abundantes opes.* Lipſius.

3 *Per ſpeciem officii.*] Neſcio an, *per ſpeciem oſculi*. Ea quidem mens. Suetonius: *cum manum ſibi oſculandi cauſſa apprehendiſſet.* Lipſius. Vulgatum quoque rectum et verum eſt. Idem Sueton. Caeſ. 82. *aſſi-*

dentem

Digitized by Google

rum attigit. [4] neque feſellit. nam Tiberius, incertum an offenſus, tantoque magis iram premens, *inſtaurari epulas* iubet, diſcumbitque ultra ſolitum; quaſi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen, *labi ſpiritum, nec ultra biduum duraturum*, Macroni [5] firmavit. inde cuncta conloquiis inter praeſentes, nuntiis apud legatos et exercitus feſtinabantur. [6] XVII. Kal. Aprilis, interclusa anima, creditus eſt mortalitatem expleviſſe. Et multo gratantum concurſu, ad capienda imperii primordia C. Caeſar egrediebatur: cum repente adfertur, *redire Tiberio vocem ac viſus, vocarique, qui recreandae defectioni cibum adferrent.* pavor hinc in omnes: et ceteri paſſim diſpergi, ſe quiſque maeſtum aut neſcium fingere: Caeſar in ſilentium fixus, a ſumma ſpe noviſſima exſpectabat: Macro intrepidus, *opprimi ſenem iniectu multae veſtis*, iubet, *diſcedique ab limine.* Sic Tiberius finivit, [7] octavo et ſeptuageſimo aetatis anno. Pater ei Nero, A. V. 790. A. C. 37. 51

dentem conſpirati, *ſpecie officii, circumſteterunt.* Sed *officium* h. l. eſt in oſculando.

4 *Neque feſellit: nam Tiberius.*] Non magis hic opus plauſtris caſtigationum, quam plauſtris nugarum, quas ſaepe caſtigationibus opponit Salinerius. *Neque feſellit*, omnino vult intelligi *Tiberium*, non *Chariclem.* Neque latuit, inquit; neque hoc egit ita caute, ut Tiberius non ſentiret dolum et arcana ſua tentari. Argumentum huius rei et Charicles et qui circa erant interpretabantur, quod tenuit hominem, quaſi coena viatica proſecuturus, et apparatis epulis ſecum diſcumbere iuſſit, et ſolito longius in triclinio duravit, ut cum ambiguum redderet, ſeſeque firmiorem probaret, quam fortaſſis arteria promiſiſſet. Quidam, gnari morum eius, et quantopere nollet intima ſua noſci, etiam graviter offenſum dicebant, et ut hoc quoque diſſimularet, magis benignitatem et amici honorem fingere. Hinc apparet vis et neceſſitas particulae, neque ad divinos eundum. *Gronovius.*

5 *Firmavit.*] Vid. ſupra ad c. 6.

6 *XVII. Kal. April.*] Haud dubie, *Septimodecimo*, ut malebant antiqui. Neque aliter apud Suetonium ſcribendum et pronuntiandum cap. 73. *Gronovius.* Latius Iac. Gronovius firmat parentis emendationem conſuetudine Taciti, et ſcriptura Codicis MS. XVII. quam *decimo ſeptimo* expreſſit Beroaldus. Ego ſcripturam Codicis repoſui, ſed ea ſic eſt legenda, ut Gronovius voluit. de die ipſo vid. dicta ad Sueton. c. 73.

7 *Octavo et ſeptuageſimo aetatis anno.*] Vel ut Victor, poſt ſeptuageſimum octavum annum et menſem quartum. Dio tamen anno toto diverſus ab iſtis, qui ait vixiſſe ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα. Et hercle verius, ſi Suetonio credendum et actis: qui natum Tiberium ponunt anno urbis DCCXII. Munatio et Lepido Coſſ. XVI. Kal. Decembres, mortuus autem eſt, conſenſu omnium, anno DCCXC. XVII. Kal.

A. V. 790. A. C. 37.

Nero, et utrimque origo gentis Claudiae, quamquam [1] mater in Liviam et mox Iuliam familiam adoptionibus tranſierit. Caſus prima ab infantia ancipites. nam proſcriptum patrem exſul ſecutus, ubi domum Auguſti privignus introiit, multis aemulis conflictatus eſt, dum Marcellus et Agrippa, mox Caius Luciuſque Caeſares, viguere. Etiam frater eius, Druſus, proſperiore civium amore erat. Sed maxime in lubrico egit, accepta in matrimonium Iulia, impudicitiam uxoris tolerans, [2] aut declinans. Dein Rhodo regreſſus, [3] vacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanae arbitrium tribus ferme et viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diverſa: [4] egregium vita famaque, quoad privatus, vel in imperiis ſub Auguſto fuit: occultum ac ſubdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Druſus ſuperfuere. idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: [5] inteſtabilis ſaevitia, ſed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit timuitve: poſtremo in ſcelera ſimul ac dedecora prorupit, poſtquam, remoto pudore et metu, ſuo tantum ingenio utebatur.

XVII. Kal. Aprilis. Quamquam et Dionis rationes non plane ad eum calculum pariaveris. *Lipſius.*

1 *Mater in Liviam-tranſierit.*] Non quod ipſa adoptata ſit, ſed quod pater. Et tamen tranſiſſe in Liviam familiam dici poteſt, ut Tiberius ap. Sueton. c. 3. inſertus ei familiae dicitur. vid. ad V, 1. Deinde pro *tranſierit* haud dubie legendum *tranſierat.*

2 *Aut declinans.*] Toleravit in urbe, et coram, declinavit, cum Rhodum ſeceſſit. *Lipſius.*

3 *Vacuos principis penates.*] vid. ad c. 34.

4 *Egregium vita famaque.*] Verba *egregium*, *occultum*, *ſubdolum*, commode atque eleganter referri ad *τὸ tempus* docuimus Obſervationum 1, 2. *Gronovius.*

5 *Inteſtabilis ſaevitia.*] Muretus *indeſtabilis ſaevitia*: tum vagum inter bona malaque fuiſſe, mox in ſaevitia ſtabilem et firmum. Adde libro 5. c. 3. Sed cave vel ſic vel quidquam mutes. nam *inteſtabilis* deteſtabilis. *Gronovius.* Sic dicitur ſupra c. 40.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER VNDECIMVS.

Breviarium Libri.

Valerius Aſiaticus fraude Meſſallinae et Vitellii evertitur. Advocatis praemii modus pro patrocinio definitus. Parthorum res inteſtino regum diſcidio turbatae. Ludi ſaeculares Romae editi. Litterae tres novae a Claudio repertae; et ea occaſione de primis litteris. Italus Cheruſcis rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniae praeficitur, et ipſam militemque ſevere regit. Curtius Rufus triumphalia adſequitur: deque ipſo viro. De Quaeſtorum munere et numero. Galliae proceres ius plenum civitatis Romanae adipiſcuntur, Patricii augentur, luſtrum conditur. Meſſallina impudiciſſima feminarum, amore vecors, C. Silio palam nubit. res ad Claudium defertur: qui in uxorem et adminiſtros libidinum impulſu libertorum animadvertit. Haec geſta annis fere duobus.

C. VALERIO ASIATICO. M. VALERIO MESSALLA } COSS.
A. VITELLIO, L. VIPSTANO, }

Commentarius.

Hunc librum ἀκέφαλον eſſe ne moneri quidem neceſſe eſt. Deſunt autem, a fine libri 6. ad huius initium, res geſtae annorum circiter decem. In quibus C. Caligulae principatus in univerſum, et Claudiani imperii primores anni ſex perierunt. Olim adoleſcens contexui Caianam hiſtoriam, et initia Claudii Corneliano exemplo ſtiloque. Diſtuli aut ſprevi edere: poſtea in migrationibus meis, ut alia quaedam, periit mihi hic labor, fraude an caſu, non dicam. *Lipſius.*

1 A.V. 800. A.C. 47. Nam Valerium Aſiaticum, bis conſulem, fuiſſe quondam [1] adulterum eius, credidit: pariterque hortis inhians, quos ille, [2] a Lucullo coeptos, inſigni magnificentia extollebat, Suilium accuſandis utriſque immittit. Adiungitur [3] Soſibius, Britannici educator, qui, per ſpeciem benevolentiae, moneret Claudium, *cavere* [4] *vim atque opes principibus infenſas; praecipuum auctorem*

1 *Adulterum eius.*] Poppaeae, ut apparet. *Lipſius.*

2 *A Lucullo coeptos.*] Libri vett. *a Lucullo emptos.* iidem *extollebat*, non quod Rhenano ſupponere viſum, *excolebat*, Luculliani horti infra ſaepius nominati: et in principis res pervenerunt, manſeruntque ad aetatem Traiani. De iis quidem Plutarchus: Ὅπου καὶ νῦν, ἐπίδοσιν τοιαύτην τῆς τρυφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ κῆποι, τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦνται. id eſt: *Ex quo etiam nunc tanta acceſſione facta ad luxum, horti Luculliani inter ſumptuoſiſſimas res principis cenſetur. Lipſius.* Alii tamen Codd. a Pichena et Schotto inſpecti *coeptos:* quod verum eſt. Atque hoc eſt etiam in prima ed. (quanquam vitio operarum eſt *captos* pro *coeptos*) item Puteol. Rivii. Mox pro *extollebat* fruſtra Rhenanus ſcripſit *excolebat*, ut etiam eſt in ed. Puteolani, quam haud dubie veteris editionis nomine intelligit Rhenanus ad h. l. niſi Rivianam dixit, quae pariter ſic habet. *Extollebat* eſt augebat, inſigniores reddebat, ornabat. VI, 42. *Tiridaten extollunt veterum regum honoribus.* adde ad XIII, 21. Rhenanum tamen ſecutus eſt Aldus, Gryph.

3 *Soſibius.*] Neſcio an ille ſit, qui Arnobio nominatus libro 4. *Nam ab Hippocoontis liberis ipſum Soſibius Herculem cruciatum rettuliſſe pronunciat.* itemque Clementi Alexandrino, Ad gentes. Suidas etiam literatoris meminit hoc nomine, in Σωσίβιος. *Lipſius.* Libertus, paedagogus, ſive etiam ſervus adhuc. Anicetus libertus, Neronis olim educator eſt XIV, 3. Tales *educatores* ap. Cic. Planc. 33. Mentio etiam educatoris in inſcriptione ap. Murat. p. MXXI, 1.

4 *Vim atque opes pr. infenſas.*] *Vis* eſt potentia, quo ſenſu non uno loco dixit noſter: *vis Parthorum* II, 60. eſt potentia Parthorum. de *infenſas* vid. ad VI, 34.

Auri vim atque opes.] In vulgatis eſt, *Caveri vim.* et turbant in reſtituendo loco Rhenanus et Maurus. Mihi verae lectionis auctor Farneſianus liber in quo *cauri*, e littera ſuperius adpicta: et hiſtoria ipſa, quoniam auri vis Aſiatico cauſſa necis. Dio: Ὁ δ' Ἀσιατικὸς ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ὑφ' ὅπερ καὶ ἀπέθανεν. et ſi otium eſt, adde reliqua, cum iis quae apud Zonaram excerpta. *Auri vis*, optima dictio, quam iterum uſurpat noſter libro 16. *Specum altitudine immenſa, quo magna vis auri contineretur.* Quod Vertranius interpunctione iuvari locum exiſtimat, *per ſpeciem b. moneret, Claudium caveret, vim atque opes.* quaſi Soſibius Aſiaticum monuiſſet, non Claudium: clare ſequentia aſpernantur. Denique quid hoc ſit, vim eſſe principibus infenſam? quaſi non cuivis etiam e plebe. Nam omnis certe vis omnibus mala. *Lipſius.*

Add. Repugnaverunt mihi quidem e ſupervacuo, in veriſſima emendatione,

Digitized by Google

rem Aſiaticum interficiendi [5] *Caeſaris:* [6] *non extimuiſſe in* A.V.
concione populi Romani fateri, gloriamque facinoris ultro 800.
petere. clarum ex eo in urbe, [7] *didita per provincias fa-* A.C.
47.

mendatione, quam probet iis vel Ariſtoteles, 4. Polit. c. II. Οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλύτυ, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιύτων, ἄρχεσθαι ὔτε βύλονται ὔτε ἐπίςανται: *Qui in affluentia fortunae, virium, opum, et amicorum aliorumque talium, conſtituti ſunt; regi atque obedire neque volunt, neque norunt.* Ex quo vides, Soſibium nimis vere monuiſſe *aurum et opes Principibus infenſa.* Lipſius. Sic eſſe in Cod. Flor. Pichena confirmat, negant alii, et ibi eſſe *caveri*, quod reſtituit Iac. Gronovius: eſtque in ed. pr. Puteolani etc. Sed *moneret* deſiderat aut *caveret*, quod eſt in Cod. Agr. aut cum Guelf. *cavere.* Sic IV, 67: *qui monerent perfugere ad Germanicos exercitus*, Video quidem a Salinerio laudari *orabant caveri inſidias*, e XIII, 13. Sed ibi Flor. *cavere*, idque recte repoſitum a Pichena. Igitur non dubitavi et hic ſic reſcribere. Si quis tamen malit e Cod. Agr. *caveret*, non valde repugnem. Sed tamen *caveret* videtur eſſe correctio librarii, ita affecti, ut Pichena ad XIII, 3. h. e. putantis, infinitivum vitioſum eſſe.

5 *Interficiendi Caeſaris.*] Interpunxi poſt *Caeſaris*, ne ſequentia a praecedentibus pendeant. Nam caput eſt duplex: primum, quod auctor praecipuus fuerit Caeſ. interficiendi; alterum, quod id etiam palam tulerit in concione; idque non animadverſum, quia Tacitus non dixit, *nec ext.* Sed id non erat neceſſe.

6 *Non extimuiſſe in concione.*] Ex ſcriptis legas, *non extimuiſſe concione populi Rom. fateri, gloriamque.* Id eſt, in concione. Quod autem ait praecipuum auctorem interficiendi Caeſaris Aſiaticum, addicit ei Seneca libro 2. De Tranq. cap. 18. *Ea referam quae illum* (Caium) *exitio dederunt: Aſiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum et vix aequo animo alienas contumelias laturum. Huic in convivio, item in concione,* (forte, *cognitione*, cum videlicet adſeſſor ei conſiliariusque Aſiaticus eſſet,) *clariſſima voce, qualis in concubitu eſſet uxor eius, obiecit. Di boni, hoc virum audire, principem ſcire, et uſque eo licentiam perveniſſe, ut non dico conſulari, non dico amico, ſed tantum marito, princeps et adulterium ſuum narret et faſtidium?* Vide Ioſephum Antiquitatum Iudaicarum l. 19. c. 1. circa finem. *Lipſius.* Rhenanus e Cod. Budenſi volebat *concionem*, quod eſt etiam in ed. princ. ſublato mox *fateri:* quod non quidem ab ipſo, ſed ab aliis tamen in textum receptum, etiam Lipſio. Quod nunc eſt, reſtituit Pichena e libris, eſtque in MS. Guelf. etiam in ed. Puteolani, et Rivii. De re ipſa vide narrationem Dionis Lib. LIX. p. 663. Ceterum res hic invidioſe augetur. Nam proprie non faſſus eſt tale quid, ſed ſe optare dixit, ut interfeciſſet ipſe Caium. Locus Senecae a Lipſio allatus extat de Conſtantia c. 18.

7 *Dedita per provincias.*] Sive mavis, *didita.* Lucretius.

— rerum ſimulacra feruntur
Vndique, et in cunctas iaciuntur
didita partes.

Virgilius:

Cognatique patres, tum terris didita fama
Coniunxere tibi.

Lipſius. Sic Faërnus, et MS. Guelf. a pr. manu, et Cod. Flor. unde recte receptum. Confunduntur haec verba a librariis non raro. Ap. Virgil. Aen. VI, 144. pro *di-*

A. V. 806. A. C. 47. *ma, parare iter ad Germanicos exercitus; quando genitus Viennae, multiſque et validis propinquitatibus ſubnixus, turbare gentiles nationes* [8] *promptum haberet.* At Claudius, nihil ultra ſcrutatus, citis cum militibus, tamquam opprimendo bello, Criſpinum, praetorii praefectum, miſit: a quo repertus eſt apud Baias, vincliſque
2 inditis, in urbem raptus. [1] neque data ſenatus copia: intra cubiculum auditur, Meſſallina coram, et [2] Suilio *corruptionem militum, quos pecunia et ſtupro* [3] *in omni flagitio obſtrictos* arguebat, exin *adulterium Poppaeae,* [4] ac poſtremum [5] *mollitiam corporis* obiectante. ad quod [6] victo ſilentio, prorupit reus, et, *Interroga*, inquit, *Suili*, [7] *filios tuos: virum me eſſe fatebuntur:* ingreſſuſque defenſionem, commoto maiorem in modum Claudio,

ditur libri permulti *deditur.* vid. ibi viros doctos.

8 *Promptum haberet.*] Alter Vatic. *porpretii haberet.* Nihil elicio, quod anteferam vulgatae. *Lipſius.*

1 *Neque data ſenatus copia.*] Interpunctio vulgata indicat, pro ablativis accipi verba: quod etſi non plane abhorret: tamen potius pro nominativis accipienda. ita et elegantior oratio, et Tacito dignior. Ei rei interpunctionem accommodavi.

2 *Suilio corruptionem militum.*] Sic Cod. Flor. Guelf. ed. pr. Puteolan. Riv. Beroaldi, Alciat. Rhen. Ald. Gryph.

3 *In omni flagitio.*] Rhenanus malebat *in omne flagitium*, ut ſupra *ad ſcelus corrupta* IV, 10. *ad facinus omne* H. I, 72. Verum puto. Melius certe, quam quod Grutero placebat: *omni flagitio:* quod tamen ferrem, ſi ante τὸ *et* abeſſet.

4 *Ac poſtremum.*] Adverbialiter, I, 74. *perniciem aliis, ac poſtremum ſibi invenere* Guelf. habet *ad poſtremum.* non male: ſed τὸ *ad* videtur natum ex eo, quod mox ſequitur *ad quod.*

5 *Mollitiam corporis.*] impudicitiam: *probra corporis* dixit VI, 24. *Sic mollis* ap. Suet. Cal. 56. v. Burm. ad Phaedr. IV, 14. adde XV, 49.

6 *Victo ſilentio.*] Veteres, *indicto.* recte: ut prorupiſſe ad loquendum intelligamus, etſi ſilentium ante iuſſum. *Lipſius.* Quia codd. optimos auctores habet τὸ *victo*, quid moramur alterum, quod utcumque verſabis, nihil ex eo ſani exſculpes. Nec placet tamen, quod Salinerius et Pichena ſcribunt Aſiaticum *viciſſe ſilentium.* Qui enim ἀποκαρτερεῖ, nec ſe continet diutius, is vincitur, non vincit. Itaque ſilentium eius victum eſt ab impudentia Suillii. *Victo ſilentio* eſt victa patientia. *Gronov.* Ed. pr. *inito.* An *finito* fuit? Confunduntur enim in libris *inire* et *finire*, vid. Drackenb. ad Liv. XXXV, 7. XLIV, 34. *Finis ſilentii* eſt ap. Cic. Marc. I. Sed *victo* melius, eo ſenſu, quo Gronovius vult. Ea lectio praeter Cod. Flor. et Guelf. eſt in ed. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. *Indicto*, quod in ſcr. et edd. quibusdam reperitur, nihili eſt.

7 *Filios tuos etc.*] Quos indicat, mollicie infames eſſe. *Vir* opponitur *pathicis*, *cinaedis.* ſic ap. Sueton. Veſp. 13. *ego tamen vir ſum.*

8 *Sine*

Digitized by Google

dio, Meſſallinae quoque lacrimas excivit. quibus abluen- A.V.
dis cubiculo egrediens, monet Vitellium, ne elabi reum 800.
ſineret. ipſa ad perniciem Poppaeae feſtinat, ſubditis, A.C.
qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent; 47.
adeo ignaro Caeſare, ut, paucos poſt dies, epulantem
apud ſe maritum eius, Scipionem, percunctaretur, *cur*
[8] *ſine uxore diſcubuiſſet?* atque ille, *functam fato*, [9] re-
ſponderet. [1] Sed conſultanti ſuper abſolutione Aſiatici, 3
flens Vitellius, commemorata *vetuſtate amicitiae*, *ut-
que* [2] *Antoniam, principis matrem, pariter obſervaviſſent*,
dein,

8 *Sine uxore diſcubuiſſet.*] Diſcis hinc uxores vulgo adhiberi ſolitas ad convivia. Aemilius Probus: *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?* Et olim quidem cubantibus viris ſedere ſolitae, (ut Servius ex Varrone notat, ad illud, *Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis:* et Valer. Maximus libro 2. De matrimoniorum ritu:) poſtea etiam accumbere. In accubitu ille mos, ut recumberent in ſinu virorum. Ovidius ad puellam, quae cum viro caenatura:

Alteriuſque ſinus apte ſubiecta fovebis?
Iniiciet collo cum volet ille manum?

Iterumque:

Nec premat indignis ſinito tua colla lacertis,
Mite nec in rigido pectore pone caput.

Sed et amicae puerique meritorii non aliter iacebant apud amatores. Id vocabant interiorem iacere. Scipio in Oratione adverſus Gallum: *Qui in conviviis adoleſcentulus cum amatore, cum chirodota tunica interior* (etſi Agelli in libris, *inferior*, ſcriptum: non item male) *accubuerit; eunne quiſquam dubitet quin idem fecerit, quod cinaedi facere ſolent?* Itaque arguit ecce mollitiam a decubitu ipſo. Suetonius in Caeſare c. 49. Caeſarem a Dolabella dictum ait, *ſpondam interiorem regiae lecticae*: non ab alia cauſſa, ne interpretes ultra alucinentur. Eodem faciunt Tranquilli verba de Caii libidinibus, capite 24. *Cum omnibus ſororibus ſuis ſtupri conſuetudinem fecit, plenoque convivio ſingulas infra ſe viciſſim collocabat, uxore ſupra cubante.* Nam ſorores infra ſe, id eſt in ſinu, collocabat, quaſi iuſtas uxores: legitima conſorte, loco pulſa. Nec aliud Cicero ſignificat in Epiſtola quadam hilariore: *Infra Entrapelum Cytheris accubuit.* Livius libro 39. de ſcorto: *Tum illam infra eum accubantem, negaſſe, unquam vidiſſe quemquam ſecuri ferientem.* Vbi liber optimus, *in terra eum*. ut videatur fuiſſe, *intra*. et forte ſic in prioribus. *Lipſius.*

9 *Atque ille f. f. reſponderet.*] Non poteſt hoc cum praecedente ita cohaerere, ut *reſponderet* ab *ut* pendeat. Nam ignorantia Caeſaris non potuit facere, ut Scipio ſic reſponderet. Sed Scipio ſic reſpondit, rei tegendae cauſa, ne Caeſarem epulantem perturbaret aut Meſſalinam irritaret. Scribendum arbitror, *reſpondebat*, vel *reſpondit*. Acidalius vidit, qui corrigit *reſpondere*.

1 *Sed conſultanti - - commemorata.*] vid. mox notam ad v. *permiſit*.

2 *Antoniam.*] De qua lapis Romae.

ANTONIAI
AVGVSTAI
DRVSI

SACER-

Digitized by Google

A. V. 800. A. C. 47. dein, percurſis *Aſiatici in Remp. officiis, recentique adverſus Britanniam militia*, quaeque alia conciliandae miſericordiae videbantur, 3 *liberum ei mortis arbitrium* 4 permiſit:

SACERDOTI. DIVI AVGVSTI MATRI. TI. CLAVDI. CAESARIS. AVG. P. P. *Lipſius.*

3 *Liberum ei.*] Satis confuſe iſta, ut pleraque omnia hoc libro: quem ſcio interpolatum a mala et imperita manu. Sententia tamen haec ex Dione: ut ſubornatus Vitellius, quaſi Valerii nomine, culpam agnoſcentis, peteret mortis arbitrium: idque a Claudio conceſſum. *Lipſius.*

4 *Permiſit.*] Interpres eſt, qui mavult *ſuper ſupplicio*, quam *ſuper abſolutione:* neque enim ſe capere, quo colore Vitellius potuerit effundere lacrimas ob noviſſimum amici caſum, et mortem eius decernere, ſi princeps oſtendiſſet, ſe ad mitiora inclinare. Non legerat, aut intellexerat parum, quae praeclare hic Mercerus. Et miror ipſum Lipſium admonendum fuiſſe. Tacitus enim ſuaviſſimo lepore, in re inexſpectata narranda, verbis quoque utitur, quae illudunt παρὰ προσδοκίαν, et fallunt exſpectationem legentis; et tamen ſuum illud σεμνὸν ſervat. Etiam Meſſallina commota erat, quae iure iniuria perditum volebat Aſiaticum; nedum Claudius, cui nullum in eum proprium erat odium. Ergo auditis partibus, rogaturus ſententias, aliquid iecit, ex quo apparebat, placatum, et abſolventes aequis auribus admiſſurum eſſe. Hic Vitellius, memor praecepti Meſſallinae, docuit, quid eſſet apud Tacitum alibi, *peſſimi inimicorum laudantes*, quid *ornandum et tollendum*, mirificaque machina hominem μετέωρον et inſtabilem circumegit. Lacrimae enim illae deteſtabiles, et commemoratio amicitiae meritorumque rei, et captatio miſericordiae fidem ei fecere benevoli: qui mox idem petens pro beneficio et rei et ſuo nomine voluntariam mortem, duplici miſerum praeiudicio gravat, tanquam, qui ſemetipſe, et quem homo benevolentiſſimus ac precator ſupplicio dignum agnoſceret. Id ſatis fuit Claudio, perinde hic, ut prius, *nihil ultra ſcrutato*, et iamdudum, quae dixiſſet ipſe Aſiaticus, oblito. Sed quemadmodum hic eventus, contrarius principio totique actioni Vitellii, fruſtratus eſt haud dubie, quotquot in conſilio erant, fraudis ignari, multosque Romae, dum fama facti ſeritur: ita Tacitus etiam facere ſupplantat legentem, atque eo ipſo eius attentionem excitat, mirantemque ac deſtitutum, indignitatem negotii, ſcelus Vitellii, vanitatem cruentam Claudii aut cogitando invenire, aut aliunde exquirere compellit. Illa enim omnia, conſultans ſuper abſolutione princeps, flens Vitellius, amicitia, Patrona communis et eadem principis mater, res geſtae domi bellique, miſericordia implorata, calculum album large promittebant; quum ſubito, velut ſcorpii cauda, niger apparet: *liberum ei mortis arbitrium permiſit.* hoc eſt, rogavit principem et ſuo et Aſiatici nomine, ut ei tanquam confeſſo convictoque concederetur ſponte mori, non ſub carnifice. Rurſus εἰρωνευόμενος: *Et ſecuta ſunt Claudii verba in eandem clementiam.* Itaque locus hic mihi videtur ſingularis, et cui antiqua illa L vel X praefigi debeat: tantum abeſt, ut accuſandus aut labefactandus ſit. *Gronovius.* De re nihil habeo, quod contra dicam. Sed an iſtius facetae ſupplanta-

miſit: et ſecuta ſunt Claudii verba, [5] in eandem clementiam. [6] Hortantibus dehinc quibuſdam inediam et [7] lenem A.V. 800. A.C. 47.

plantationis Cornelianae pars etiam eſt, recedere a regulis grammaticis, et fallere lectorem, verbum adiungendo, quod ſuperioribus nullo modo conveniat? Miri ſunt interdum doctiſſimi homines. Cum in mentem venit, omnia poſſunt non modo defendere, ſed etiam exornare, ut pulcherrima ſint. Ego nullo modo inducere poſſum animum, ut credam, Tacitum dixiſſe, *Claudio conſultanti ſuper abſolutione Aſiatici Vitellius ei liberum mortis arbitrium permiſit.* Viri docti omnes tantum in verbo *permiſit* adhaeſere: quod ego non repugnem accipi poſſe pro *petit ut permittatur.* Sed conſtructio tota vitioſa eſt, idque voluit Lipſius, qui alioqui et ipſe ſenſum loci ſatis perſpexit: neque narratio perfecta eſt. Itaque ſaltem *conſultante* legendum, vel *conſultantibus*, quod prope magis placet: et tum *permiſit* erit permittendum cenſuit: quamquam id ipſum aptius foret, ſi de damnatione Aſiatici conſultatio eſſet. Cui hoc non placet, poterit cum Acidalio, *commemorat vetuſtatem amic.* qui tamen ultima etiam ſic ordinat: *ſecuta ſunt Claudii verba in eandem clementiam; et liberum ei mortis arbitrium permiſit.* ex quo nova difficultas oritur. Neque enim apparet, quid Vitellius voluerit, et quomodo abſolutionem impedierit, quod ſane nec lacrimis nec meritorum commemoratione fieri potuit. Nec ei rei conveniunt ſequentia, quae arguunt, duriora conſilia fuiſſe. Quorſum enim Caeſari opus de clementia dicere, ſi de abſolutione actum erat? An, quia ante dictum, commotum Caeſarem fuiſſe, putarunt librarii, *condemnationem* eſſe alienam, et e *condemnatione* vel *damnatione* fecere *abſolutione?* Sin hoc durius eſt, poſſis coniicere *accuſatione.*

5 *In eandem cl.*] Sic VI, 49. *alia in eundem dolorem moeſta et miſeranda ferret.*

6 *Hortantibus dehinc quibuſdam.*] Excidit vocula, puto: ſcribendumque *quibuſdam ad inediam.* ſi non impoſuit olim mihi Orbilius meus. *Lipſius.* Veteres dixere et *hortari aliquem* et *hortari ad aliquid* et *hortari aliquid.* Dedimus auctoritates ex Attio, Ovidio, Iuſtino vel Trogo, Seneca, Statio ad duos horum, poſtremum nominatos. (ad Senec. ep. 121. Diatrib. in Stat. c. 35.) Accedat Gellius lib. 13, 22. *Haec mera veritas Tuſculani hominis plus hercle promovet ad exhortandam parſimoniam ſuſtinendamque inopiam, quam Graecae praeſtigiae.* Accedat, ut etiam defendatur, Vegetius lib. primi caput 28. ſic proſcribens: *De adhortatione rei militaris Romanaeque virtutis.* Lemma ridiculum, inquit P. Scriverius. adhortatur auctor ad rem militarem Romanamque virtutem; non Virtus aut Militia ipſa loquitur. quare ſcribe, *ad rem militarem Romanamque virtutem.* At, o bone, qui adhortatur ad rem militarem Romanamque virtutem, is iuxta commode, et exquiſitius etiam, dicitur *adhortari rem militarem Romanamque virtutem*, aut facere vel ſcribere *hortationem rei militaris et Romanae virtutis.* Quid ipſo de Cicerone dicam? lib. 7. ad Atticum epiſt. 14. *Pacem quidem hortari non deſino.* Sic certe lectum olim: et ſic in MS. eſt Helmaeſtadienſi. Quare vellem, quibus MSS. plurium copia fuit, non tam negligentes tranſiiſſe hunc locum, et verbo attigiſſe, qua fiducia ſubiecerint: *Equidem ad pacem hortari non deſino.* Nam et ſic Atticum 7, 2. *partes iſtius officii ſunt*

A.V. [7] lenem exitum, *remittere beneficium*, Aſiaticus ait: et
800. uſurpatis, quibus inſueverat, exercitationibus, lauto
A.C. corpore, hilare epulatus, cum, ſe *honeſtius callididate*
47. *Tiberii, vel impetu C. Caeſaris* [8] *periturum*, dixiſſet, [9] *quam, quod fraude muliebri, et* [10] *impudico Vitellii ore caderet*, venas exſolvit: viſo tamen ante rogo, iuſſoque *transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur.* tantum illi [11] ſecuritatis noviſſimae
4 fuit. Vocantur poſt haec patres, [1] pergitque Suilius addere reos [2] equites Romanos inluſtres, [3] quibus Petra cogno-

ſunt pueri Ciceronis ſive iam adoleſcentis; quod quidem illum ſoleo hortari. Et ad Q. fratrem I, 1. *Sed quid ego te hortor, quae tu facere potes tua ſponte?* Gronovius.

7 *Lenem exitum.*] *Levem* ed. princ. Puteol. Riv. Aldi: vitio, ut opinor, operarum, in prima quidem.

8 *Periturum.*] Int. *fuiſſe*, cuius ſane hic durior ellipſis eſt.

9 *Quam quod fraude muliebri, et impudico Vitellii ore caderet.*] Gruterus rotundiorem longe fore putat orationem, ſi reciſis *quod* et *caderet*, ſcriberemus; *quam fraude muliebri, et impudico Vitellii ore.* De particula ſubſcribo: et vitium eſt, quale apud Livium lib. 28, 43. curavimus: Verbum facile tolero. *Gronovius.* Sed *quod* etiam ferri poteſt, et loco Iuſtini XIX, 3. defenditur a Iac. Gron. qui tamen huic non ſimilis eſt: nam ibi praecedit *ferre*, poſt quod neceſſario requiritur *quam quod.*

10 *Impudico Vitellii ore.*] Quiane inter Ligures Vitellius? an quia, ut Suetonius ait, *amore libertinae perinfamis: etiam ſalivis eius melle commiſtis, cottidie palam arterias et fauces pro remedio fovebat.* Lipſius.

11 *Securitatis nov.*] Vacuitatis a timore, conſtantiae, tranquillitatisque. MS. Guelf. Edd. pr. Alciati, I. F. Gron. *noviſſime.* Melius *noviſſimae* puto, reſpicique ad Virgilii *mandata* et *verba noviſſima.*

1 *Pergitque Suilius addere reos.*] Neque corrigendum eſt *agere*, cum Vrſino, neque hoc magis ex antiquo auctore ſumptum, quam ex quotidiana Romani oris conſuetudine, nobis ex ſat certis auctorum locis obſervanda, qua *addere* eſt augere, vel alios aliis addere. Infra hoc libro: *Ac novas literarum formas addidit*, id eſt, invenit et prioribus addidit. lib. I. *Idem annus novas caerimonias accepit addito ſodalium Auguſtalium ſacerdotio.* i. inſtituto et addito, iis quae antiquitus habebantur. Tale Plinii lib. 22, 7. *Addidere vivendi pretia deliciae.* Quod etiam non cepere, ut ibi docemus. Sic igitur *addere reos* eſt alios corripere et Poppaeae atque Aſiatico addere. *Gronovius.*

2 *Equites Romanos illuſtres.*] Qui ſunt Equites illuſtres? Neque enim temerarium eſt certe, quod toties is titulus repetitus. Vt lib. 4. Annal. *Eques Romanus ex illuſtribus Curtius Atticus.* Libro 6. *Pater quoque illuſtris eques Romanus ac frater Praetorius.* Lib. 15. *Die pacta Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus, miniſter bello datus.* Hoc ipſo libro: *Eadem conſtantia et illuſtres equites Rom. cupidos maturae necis fecit.* Suſpicor ego ſic dictos, qui non quidem Senatores, ſed et Cenſum habebant et ſpem Senatoriae dignitatis: immo etiam ordinis eius inſigne, id eſt latum clavum. Colligo,

Digitized by Google

cognomentum. [4] at cauſſa necis, quod domum ſuam A. V. 800.
[5] Valerii A. C. 47.

ligo, quod Tacitus Equites illuſtres cum Senatoribus coniungit pari gradu. Lib. 2, Annal. 59. *Acerrime increpuit quod contra inſtituta Auguſti Alexandriam introiſſet. Nam Auguſtus inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus aut equitibus Rom. illuſtribus, ſepoſuit Aegyptum.* Et clare Annal. 16. *Mella et Criſpinus equites Romani, dignitate Senatoria.* Haereo an ad hanc rem Dionis verba accommodem lib. 59. Τῦ τε τέλυς τῦ τῶν ἱππέων ὀλιγανδρῦντος, τὺς πρώτυς ἐξ ἁπάσης καὶ τῆς ἔξω ἀρχῆς τοῖς τε συγγένεσι καὶ ταῖς περιυσίαις μεταπεμψάμενος κατελέξατο, καί τισιν αὐτῶν καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ βυλευτικῇ καὶ πρὶν ἄρξαι τινὰ ἀρχὴν δι' ἧς ἐς τὴν γερυσίαν ἐσερχόμεθα, χρῆσθαί τι ἐπὶ τῇ τῆς βυλῆς ἐλπίδι ἔδωκε. Πρότερον γὰρ μόνοις, ὡς ἔοικέ πως, τοῖς ἐκ τῦ βυλευτικῦ φύλυ γεγενημένοις τῦτο ποιεῖν ἐξῆν. Id eſt: *Cum ordo autem equeſtris ad paucos redigeretur, primores ex omni imperio etiam extra Italiam qui genere et opibus excellerent in eum allegit: et quibuſdam eorum etiam Senatoria veſte, priusquam magiſtratum ullum cepiſſent, uti dedit in ſpem dignitatis. Nam antea non niſi iis qui Senatoria ſtirpe eſſent* (male iſta et contra hiſtoriam ver̄terat vir doctus) *id permiſſum.* Haereo, inquam, an ea faciant iſtuc. apta quidem, ſed a Caio id ſtatutum Dio ait: Illuſtrium autem titulus ante eum. Refero ergo potius ad Auguſtum, (etſi de veſte negare non poſſumus, quin ſit a Caio) qui a. DCCXLII. legem tulit, ut ex Equitibus, qui non minus decies ſeſtertio poſſiderent, eligerentur a magiſtratibus, e quibus tribuni Senatoreſque fierent: qui geſto Tribunatu aut retinerent Senatorium ordinem ſi vellent, aut iterum redirent ad equeſtrem. Verba ſunt Dionis lib. 54. Τὴν δὲ δημαρχίαν ὀλίγων σφόδρα αἰτύντων, ἐνομοθέτησεν, ἐκ τῶν ἱππέων τῶν μὴ ἔλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κεκτημένων πρυβάλλεσθαι τὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, κἀκ τύτων τὸ πλῆθος τὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι. εἰ μὲν καὶ βυλεύειν μετὰ τῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μὴ, ἐς τὴν ἱππάδα αὖθις ἐπανιέναι ἐξεῖναι. Qui ergo in hoc ſeminario Senatus equites, dicti illuſtres. Reperio et inſignes, ut hoc libro: *Sumius inſignis eques Romanus.* iterumque: *Cn. Novius inſignis eques Rom.* Item Splendidos, ut Plinius libro 6. Epiſtol. *Paſſienus Paullus ſplendidus eques Rom.* et alibi idem: *Scribis Robuſtum ſplendidum equitem Rom.* Et Cicero ipſe non ſemel in Verrem. Sed hi duo tituli infra illum non dubie: et a fama ducti, opibuſque. Alii ab iſtis Illuſtres ſunt: qui in Codice Iuſtinianaeo, et Caſſiodoro. *Lipſ.* Equites illuſtres iam liberae reip. temporibus occurrunt apud Ciceronem Verr. III, 24. Sed ibi opponuntur obſcuris, ut inſpicienti locum patebit, et ſic dicuntur etiam ap. Livium XXX, 18. ubi vide Dukerum. Sub imperatoribus autem dicti, qui cenſum Senatorium haberent, et lato clavo, permiſſu Imperatoris, uterentur, idque inſtitutum ab Auguſto, dictique etiam *equites laticlavii.* vid. inpr. Ryckium ad Ann. II, 59; qui tamen Livii equites illuſtres male huc trahit cum Pichena.

3 *Quibus Petra cognomentum.*] A quibus ala Petrina, opinor, nominata lib. 4. Hiſtoriarum: itemque in Notitia imperii. *Lipſius.*

4 *At cauſſa necis ex eo.*] Flor. Cod. *ac.* Non ſane ſatis aptum h. l. *at*, quod deleri, aut pro eo *et* legi volebat Acidalius: nec magis

V. A. 800. A. C. 47. [5] Valerii et Poppaeae congreſſibus praebuiſſent. Verum *nocturnae quietis ſpecies* alteri obiecta, *tamquam vidiſſet Claudium* [6] *ſpicea corona evinctum, ſpicis retro converſis: eaque imagine* [7] *gravitatem annonae dixiſſet.* Quidam [8] *pam-*

gis *ac* placet. Fortaſſe Tacitus ſcripſit: *quibus P. cognomentum*, vel *cognomen* (ut habet ed. pr.) *erat. cauſſa etc.* Terminatio verbi *cognomen* potuit abſorbere primam ſyllabam *τῦ erat*. Neque ſemper verbum ſubſtantivum omittit Tacitus. Ann. V, 1. *quorum utrique cognomentum Geminus erat*. Deinde delevi *ex eo*, quod non eſt in Guelf. ed. Puteolani, Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi etc. nec ſatis dignum Tacito.

5 *Mneſteris et Poppaeae congreſſibus.*] Veterum editionum lectio, *Valerii et Poppaeae.* apta ſane ad hiſtoriam, quia Valerio Aſiatico obiectum adulterium Poppaeae: et forte equitibus iſtis, quod interpretes et adminiſtri. Libri tamen ſcripti, *Neſteris*, aut *Neſtoris*. Ex quo Rhenanus *M. Neſtoris*, nec recte. Germanum illi Pantomimo nomen, *Mneſter;* vel lapidis fide, qui in aedibus Crepanicorum Romae:

TI. IVLIO.
AVG. L.
MNESTERI.

Neſcio ergo an Poppaeae etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi: in quo et Meſſallina deperiit. Ceterum haec Poppaea illa eſt, quae cunctas aetatis ſuae faeminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam reliquit filiae, quae ſcortum ſive uxor Neroni. Quam genuit ex priore marito, T. Ollio. *Lipſius.* Rhenanum ſecutus eſt, ut ſolet, Aldus. Ego veterem lectionem, quae etiam Ryckio placebat, reſtitui: eſtque in Guelf. De Valerii et Poppaeae adulterio quaeſtio erat, non Mneſteris. Is nec accuſatus, nec damnatus tum erat; quod neceſſarium foret, ſi hic nomen eius locum haberet.

6 *Spicea corona evinctum.*] Quae Cereris propria, et ſacerdotum item Arvalium, ut Plinius notat lib. 18. cap. 2. Corona ea alias non infelix, omen triſte habuit, quod ſpicis eſſet retro converſis: ſicut quod ante pugnam in Philippis, corona inverſa Caſſio impoſita. *Lipſius.*

7 *Gravitatem annonae dixiſſet.*] Fruſtra *praedixiſſet*, vel *ſignificari dixiſſet* Rhenanus, et *praedixiſſe* Heinſius. Nam et *dicere* ponitur pro *praedicere*, ut Heinſius ipſe docet ad Virgil. Ecl. I, 17. et locis ibi citatis. Huc referebat etiam Burmannus locum Virg. Aen. VII, 370. *Sic dicere divos.* ubi tamen hoc ſenſu dici non puto. Porro illud quoque non probandum, quod pro *gravitatem* Vrſinus et Muretus volunt legi *caritatem*, quomodo etiam hunc locum laudat Burmannus l. c. Nam *gravitas annonae* eſt etiam VI, 13. Nempe, *gravitas* dicitur de omnibus, quae male affecta ſunt, non bene ſe habent: unde *gravitas corporum* ap. Cicer. Tuſc. III, 1. add. Acad. II, 17. quod bene contra Bentleium, *pravitas* corrigentem defendit Schultens ὁ *μακαρίτης* in Comm. ad Proverb. Salom. c. 25. extr.. Id. de Fin. IV, 12. *gravitate membrorum et cruciatu dolorum ſiquis quem levet.* ubi v. Davies.

8 *Quidam pampineam coronam.*] Conſentit cum interpretatione huius ſomnii Artemidorus lib. 1. cap. 79. ubi obſervat coronam e vite praeter Dionyſiacos artifices mortem ac vincla ſignificare, propter pampinos implicatos et inflexos. Similia crimina valuiſſe apud Conſtantium non inſcite Ammianus narrat. lib. 15. *Mercurius Solemniorum appellatus comes, ſi per quietem*

Digitized by Google

pampineam coronam albentibus ſoliis viſam, atque ita A. V. 800. A. C. 47.
interpretatum, tradidere, [9] *vergente autumno mortem principis oſtendi.* Illud haud ambigitur, qualicumque inſomnio ipſi fratrique perniciem allatam. Seſtertium quindecies, et inſignia praeturae Criſpino decreta. Adiecit Vitellius ſeſtertium decies Soſibio; *quod Brittannicum praeceptis, Claudium conſiliis iuvaret.* Rogatus ſententiam et Scipio: *cum idem*, inquit, *de admiſſis Poppaeae* [10] *ſentiam, quod omnes, putate, me idem dicere, quod omnes:* [11] eleganti temperamento inter coniugalem amorem, et ſenatoriam neceſſitatem.

5 Continuus inde et ſaevus accuſandis reis Suilius, multique audaciae eius aemuli. nam cuncta legum et [1] magiſtratuum munia in ſe trahens Princeps, materiam praedandi patefecerat. nec quidquam publicae mercis tam venale fuit, quam advocatorum perfidia: adeo, ut Samius, inſignis eques Roma-

quietem quiſquam vidiſſe aliquid amico narraſſet, id venenatis artibus coloratum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat. et ob hoc homo, tamquam inexplicabili obnoxius culpae, gravi mole criminis pulſabatur. Haec augente vulgatius fama, tantum aberat, ut proderet quiſquam viſa nocturna, ut aegre homines dormiſſe ſeſe praeſentibus faterentur externis maerebantque docti quidam, quod apud Atlantaeos nati non eſſent, ubi memorantur ſomnia non videri. Lipſius.

9 *Vergente autumno.*] Farneſ. *vertente.* Lipſius. Illud melius. Ceterum verbum *oſtendi* eleganter de praedictionibus et ſignificationibus futuri. Mox Guelf. *ambigebatur.*

10 *Sentiam.*] Si haec ſcriptura Taciti, in qua nemo haereat: unde monſtra lectionum, quae ſunt in MSS. Florentinus *aſſeneſſentiam:* ex quo in ed. pr. *aſſeneſcentiam* expreſſum. Alii duo Codd. Medic. *aſſentiam.* MS. Guelf. *Sententiam.* *ſentiam* ed. Puteol. Riv.

11 *Eleganti temperamento.*] Etenim haec duplicem ſenſum habent. alterum dignum amore coniugali: nemo credit vera eſſe, quae Poppaeae obiecta ſunt, nemo probat factum, nec ego: alterum periculo vitando aptum: credo, quae obiecta ſunt, et eadem, quae ceteri ſenatores, decerno. *Elegantia* autem eſt in eo, quod *figura* eſt in his verbis, ut Suetonius vocare ſolet, eaque prudenter adhibita; in quo ipſo eſt elegantia. tirones videant Clavem Cicer. in h. v. Rivius, deceptus vitioſa interpunctione, *idem dicere: quod omnes* etc. addidit de ſuo *interpretati ſunt.* Omnino peſſime in hac editione textus interpunctus eſt: ſed fere ut in Puteolani editione.

1 *Magiſtratum munia.*] Farneſ. *nece*, refert pro, *munia.* Deleo vero utrumque, ut gloſſema: ſcriboque, *cuncta legum et magiſtratuum in ſe trahens.* Lipſius. Male. Supra Ann. I, 2. de Auguſto: *munia ſenatus, mag. legum in ſe trahere.*

Digitized by Google

A.V. 800. A.C. 47. Romanus, quadringentis nummorum millibus Suilio datis, et cognita praevaricatione, ferro in domo eius [2] incubuerit. Igitur, incipiente C. Silio, conſule deſignato, cuius de potentia et exitio in tempore memorabo, conſurgunt patres, [3] legemque Cinciam flagitant: qua cavetur antiquitus, *ne quis, ob cauſſam orandam, pecuniam donumve accipiat.*

6 Deinde, obſtrepentibus his, quibus ea contumelia parabatur, [1] diſcors Suilio Silius acriter incubuit, *veterum oratorum exempla* referens, *qui famam in poſteros, praemia eloquentiae cogitaviſſent pulcherrima. alioquin et bonarum artium principem ſordidis miniſteriis foedari.* [2] *ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quaeſtuum ſpectetur. quod ſi in nul-*

lius

2 *Incubuerit.*] Ed. pr. *ſuccubuerit.* et mox *potentiae exitio.* Sed vulg. eſt iam ap. Puteolanum.

3 *Legemque Cinciam flagitant.*] Certa ea ſcriptura ex libris, et hiſtoria. Legem de donis et muneribus (Muneralem apte Plautus dixit) tulit M. Cincius trib. pl. anno urbis DXLIX. Retulit iterum Auguſtus evaneſcentem vetuſtate, et firmavit novo conſulto Senatus. Dio 54. Καὶ τὺς ῥήτορας ἀμισθεὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον ὅσον ἂν λάβωσιν ἐκτίνειν ἐκέλευσε. Noto eo, nequis miretur cum plebiſcitum fuerit, vocari Senatuſconſultum a Tacito lib. 14. *Eius opprimendi gratia repetitum credebatur Sc. poenaque Cinciae legis, adverſus eos qui pretio cauſſas oraviſſent.* Et Plinio epiſtola ultima libri 5. *Cauſſa dilationis Nepos Praetor, qui legi De muneribus praepoſuerat breve edictum, admonebat accuſatores, admonebat reos exſecuturum ſe quae Sc. continerentur. Suberat edicto Senatuſconſultum. hoc omnes qui quid negotii haberent, iurare. priuſquam agerent, iubebantur, nihil ſe ob advocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, caviſſe. His enim verbis et mille praeterea et venire advocationes, et emi vetabantur.* Sed id. *Sc.* credo fuiſſe a Traiano. Cetera ſuper hac lege vide apud Manutium, cuius ſcrinia non compilo. Legem Titiam quiſquis hic repoſuit (ea enim ſcriptura in vulgatis) Rhemmiae poena dignus ipſe. *Lipſius.* *Cincia* ed. princeps. Sed Guelf. edd. Puteol. Beroaldi, Alciati, Rhen. Aldi etc. *Titia.* male. Notus eſt Fr. Brummeri de h. l. Commentarius. add. Schulting. Iuriſpr. Iuſt. p. 561. ſ. ed. Lipſ.

1 *Diſcors Suilio.*] Haec verba non ſignificant, hac in cauſſa Silio aliud, aliud Suilio viſum, ita ut nihil exprimant, niſi quod ex ſequentibus ſatis noſcitur, et iure praetereantur interpreti; ſed volunt nobiles publicaſque inter Silium et Suilium fuiſſe ſimultates, quod dedita opera interiecit Tacitus, ut intelligeremus, actionem eam, etſi foret in commune utilis, non tamen tam amore egregii publici, quam odio et cupidine inimicum ulciſcendi, a Silio inceptam eſſe. *Gronovius.*

2 *Ne fidem quidem integram manere.*] Quum Rhenani lectionem, e Budenſi proditam, *nec fidem integ.* neque ex Vaticanis Vertranius et Lipſius, neque ex Florentinis

Pichena

lius mercedem [3] *negotia tueantur, pauciora fore: nunc inimicitias, accuſationes, odia, et iniurias foveri, ut, quomodo vis morborum pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam advocatis ferat.* [4] *meminiſſent C. Aſinii et* [5] *Meſſallae ac recentiorum, Arruntii et Aeſernini.* [6] *ad ſumma* A.V. 800. A.C. 47.

 ma

Pichena ſollicitarint, vero ſimile eſt, eos codices iſtam adfirmaſſe. Illa autem non infimae notae editio, non magis quam Frobeniana an. 1519. quam Aldina 1534, et omnes, quae praeceſſerunt Rhenani recenſionem, habent et hanc et alias audaciae primitus edentium notas: quos eadem, opinor, efficaciae obiecta inanis ſpecies a veteri ſcriptura diſcedere compulit. *Nec fidem* eſt quod alii exprimerent, *Sed nec fidem*, vel, *Nec vero fidem. Gronovius.* Aldina ed. non praeceſſit Rhenani recenſionem, ſed anno poſt ſecuta eſt, eamque plerumque ſequitur. Hic tamen ab ea recedit et habet *ne quidem.* et hoc habent MSS. laudati Ryckio, item Guelf. et ed. princeps, Puteol. Itaque recte defendunt Ryckius et Iac. Gron.

3 *Negotia tueantur.*] Facile credo, eſſe hic aliquid ſcabri. Lipſianae ad marginem oſtendunt in MSS. eſſe *negotiantur.* Forte. *Quod ſi in nullius mercedem negotia cant, pauciora fore.* Sic lib. 3. *qui neque ſervatus in periculum reipublicae, neque interfectus in exemplum ibit.* lib. 14. *Itur in principis laudes.* Gronovius. *Tueantur* a barbarica aetate et manu eſſe Iac. Gronovius iudicat, qui e Cod. Med. *quod ſi in nullius mercedem negotia ſint*, legi vult: quod et recepit Broterius. Ea ſi eſt Taciti manus, ſcire velim, quomodo inde *tueantur* factum: quod non erit barbarum, ſi intelligas *oratores* vel *advocati.* Si nec ſic placet, lege *curentur. Curare* et *tutare* confunduntur in MSS. v. Cortius ad Salluſt. Iug. 24, 19. idque eſt verbum proprium.

4 *Meminiſſent C. Aſinii.*] Omiſi verba, quae non repperi in libris ſcriptis, aliunde inculcata. *Lipſius.* Nempe *T. Galbae*, quod eſt in vett. In MS. Flor. eſt *gali Aſinii Meſſalae:* ex quo I. Gronovius fecit *Galli, Aſinii, Meſſallae*, itaque edidit. Adiuvat ed. pr. in qua eſt *Gauinii Aſſinii M.* Nam *u* poteſt eſſe factum ex *ll*, ut contra in eadem XIII, 14. pro *demouet* eſt *demolliet*, et *nii* adhaeſiſſe e ſequente nomine, ut ſupra in *ludibria pericularia.* Contra dici poteſt primum illud, *gali* factum videri e *Gaii:* deinde vel maxime hoc, quod c. 7. in reſponſione ad hanc ſententiam *Aſinius* et *Meſſalla* commemorantur ſoli, nec credibile eum, qui primo loco propoſitus eſſet, omiſſum fuiſſe in refellendo, cum etiam cetera nomina recentiorum accurate repetantur. Itaque retinui lectionem a Lipſio inductam. Corruptelae locum illud dediſſe poteſt, quod librarii putarent, nomen, non praenomen, hic eſſe debere, quod Meſſalla ſine praenomine poneretur: cum etiam recentiores Critici hoc non ſemper concoxerint, ut nota proxima, et infra in Hiſt. libris videbimus.

5 *Meſſalae.*] N. Heinſius volebat *M. Meſſallae:* probat Ryckius. Sc. quia in vulgatis erat ante *C. Aſinii:* quod tamen non eſſe conſequens, patet vel ex eo, quod ſaepe in Conſulibus edendis alterum ſine, alterum cum praenomine ponit, v. c. VI, 1.

6 *Ad ſumma provectorum.*] Videtur quidem rotundiorem facere periodum τὸ *provectorum:* et ideo ſic auſi corrigere, qui primas editiones curaverunt. Sed neque ſpernendum

A. V. 800. A. C. 47. *ma provectos incorrupta vita et facundia.* Talia dicente conſule deſignato, [7] conſentientibus aliis, parabatur ſententia, qua *lege repetundarum tenerentur;* cum Suilius, et Coſſutianus, et ceteri, qui non iudicium (quippe in manifeſtos) ſed poenam ſtatui videbant, circumſiſtunt Caeſarem, ante acta deprecantes. [8] Et poſtquam

7 annuit, agere incipiunt: [1] *Quem illum tanta ſuperbia eſſe ut aeternitatem famae ſpe praeſumat?* [2] *uſui et rebus ſubſidium praeparari, ne quis inopia advocatorum, potentioribus obnoxius ſit. neque tamen eloquentiam gratuito contingere: omitti curas familiaris, ut quis ſe alienis negotiis intendat.* [3] *multos militia,* *quoſdam* [4] *exercendo*

ſpernendum eſt, quod conſtare membranis clamat mihi ſilentium eorum, quibus harum copia fuit. Livium imitatus dixiſſet: *Quos ad ſumma provectos.* Id pronomen omiſſum brevitatem Taciti haudquaquam dedecet. *Gronovius.* add. ad Plin. XXXV, 4. Ed. princeps plane habet *praevectos,* haud dubie vitio operarum pro *provectos.* Idque cum et Cod. Budenſis, Flor. et alii ap. Ryckium habeant, et ipſe ſecutus ſum. *Provectorum* eſt in ed. Puteol. et ſeqq. pleriſque. Et ſic eſt etiam in Guelf.

7 *Conſentientibus.*] MS. ap. I. Gron. *cenſentibus.* Abſolute *cenſere* etiam eſt XIII, 26. *nec deerant, qui cenſerent.* ſc. quod alii dixiſſent. Conſentit Guelf.

8 *Et poſtquam annuit tacens.*] Veteres, *tacere.* Lego, *poſtquam annuit, agere incipiunt.* Lipſius. Sic Cod. Reg. ap. Ryckium. Cod. Agric. *dicere.* Flor. *poſtquam annuit, tacere incipiunt,* quod eſt in ed. pr. Inde Freinshemius corrigit *iacere,* quod placet Ryckio. male. Sequitur enim iuſta oratio, de qua *iacere* non dicitur. Sed nec melius Iac. Gronovii *ſucere,* intellecto *gratiam,* cuius ellipſeos exempla deſidero. Puteolanus autem ex eo fecit *tacens,* quod Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus ceterique ſecuti ſunt. eſt tamen in Guelf. Ego *agere* probo et recepi. Melius enim puto lectionem MS. ſequi, quam coniecturam Puteolani. Ei lectioni favet etiam interpunctio Cod. Flor. et Cod. Agr. cuius lectio eſt gloſſa τοῦ *agere.* Corruptela eſt nata e duplicatione finalis in *annuit,* quod genus frequens eſt in Codd.

1 *Quem illum tanta ſuperbia eſſe.*] Sic MSS. et ed. pr. At Guelf. Puteolanus *ullum,* vitioſe: quis enim ita loquitur? et id tamen Beroaldus, Alciatus, Rhen. Aldus aliique ſecuti ſunt. XII, 36. *avebant ſcire, quis ille tot per annos opes noſtras ſpreviſſet.*

2 *Vſui et rebus ſubſidium praeparari.*] Scil. eloquentia comparanda. Eloquentiam comparari hoc conſilio, ut proſit amicis, reip. Ed. pr. *praeparare.* Mox Guelf. *potentibus.*

3 *Multos militia.*] Ad eam ſententiam Salluſtius, *Humillimus quiſque in arvis, aut militia, nullius honeſtae rei egens, ſatis ſibi, ſatiſque patriae erat:* ut vere emendavit nobiliſſimus noſter Douſa. *Lipſius.*

4 *Exercendo agros.*] Poëticum eſt, e Virgilio ſumtum Aen. VII, 797. Dixit tamen etiam Columell. VIII, 1. *exercere rus.* Noſter iterum

cendo agros tolerare vitam. nihil a quoquam expeti, [5] *niſi cuius fructus ante providerit. Facile-Aſinium et Meſſallam, inter Antonium et Auguſtum bellorum praemiis refertos, aut ditium familiarum heredes Aeſerninos et Arruntios, magnum animum induiſſe: prompta ſibi exempla, quantis mercedibus P. Clodius, aut C. Curio, concionari ſoliti ſint. ſe, modicos ſenatores,* [6] *quieta Rep. nulla, niſi pacis, emolumenta petere.* [7] *Cogitaret plebem, quae toga eniteſceret. ſublatis ſtudiorum pretiis, etiam* A.V. 800. A.C. 47.

 ſtudia

tum Germ. 29. et alii, ut plura alia, a poëtis dicta.

5 *Niſi cuius fructus ante providerit.*] Sic ed. pr. Poſt inductum a Puteolano *providetur:* quod in *providerit* rurſus mutavit e Cod. Bud. Rhenanus. Pichena o Cod. Flor. *praeviderit* ſcripſit, quod eſt etiam in Guelf. id Ryckius ſecutus eſt et I. F. Gron. Sed I. Gronovius docet, in Cod. Flor. eſſe *providerit.*

6 *Qui a republica.*] Quidam ſcripti, *qui et a:* ex quo Pichena, *quieta rep.* et mox deinde, *petere.* Aſſentior. *Lipſius.* At I. Gronovius ſic mavult: *Se modicos Senatores: quieta rep. nulla niſi pacis emolumenta. Petere ut cogitaret.* Etenim omnes ſcr. et edd. habent *peterent:* quod non eſt de nihilo. Nec antiquam lectionem arbitror ſpernendam *qui a rep. nulla niſi pacis emol. peterent.* MS. Guelf. *qui et a rep.*

7 *Cogitare plebem.*] Diſplicent quae ſcripſi olim, et induco. Vett. *cogitaret.* Scribo, *cogitare et plebem, qua toga eniteſceret.* id eſt, etiam quemvis e plebe occupatum eſſe, ut emergeret ſe, et nitidiore toga uti poſſet. Sed revera (iterabo hunc animi mei ſenſum) et narrationes et orationes iſtae, turbatae, conciſae. Confer, ſodes, hunc XI. librum, cum uno quovis e primoribus: iurabis elapſum eum imperitorum manibus, velut e pugna aliqua Cannenſi. *Lipſius.* Scripſit omnino Tacitus: *cogitaret plebem, quae toga eniteſceret.* Nec ſatis faciunt interpretes. *Togam* utique Freinshemius accipit laxe nimis. Ea enim pacem paciſque artes omnes etſi aliquando poſſit complecti, tamen hic arctius nihil aliud ſignificat, quam eloquentiam forenſem. Vt Livio libro 22. de C. Terentio Varrone: *togaque ac forum placuere, proclamando pro ſordidis hominibus cauſiſque.* Plinius libro I. epiſt. 22. *in toga negotiiſque verſatur: multos advocatione, plures conſilio iuvat.* Florus libro 4, 12. *ut primum togas et ſaeviora armis iura viderunt.* Reliquus autem ſenſus. Meminiſſet magnam partem plebeios ac de plebe eſſe, qui eniteſcerent atque in lucem ſe proferrent toga et cauſidicina: qui non poſſent tam magnum induere animum, et operam illam gratuitam praeſtare, niſi eſurire domi et fame perire velint, dum alios beatos faciunt. Nam quod dicere Tacitum faciunt, plebi non eſſe aliam viam ad dignitates, falſum eſt, ut norunt rerum Romanorum periti. Peius et ridicule, qui proprie accipit, quaſi vellet Tacitus, ut plebs cogitet, quomodo niteat toga, ſic oratorem cogitare quomodo niteat oratio. *Gronovius.* Rectiſſime haec. Et plane ed. pr. et Puteol. ſic habent. Guelf. *cogitaret - qua.* Ceterum *eniteſcere* aetas haec ſic dixit. Plin. Pan. 4. et alibi.

8 *Vt*

Digitized by Google

A.V. 800. A.C. 47. *ſtudia peritura.* [8] Vt minus decora haec, ita haud fruſtra dicta princeps ratus, capiendis pecuniis poſuit modum, [9] uſque ad dena ſeſtertia, [10] quem egreſſi repetundarum tenerentur.

8 Sub idem tempus Mithridates, quem imperitaſſe Armeniis, et ad praeſentiam Caeſaris [1] vinctum memoravi, monente Claudio, in regnum remeavit, fiſus Pharaſmanis opibus. Is rex Iberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat, *diſcordare Parthos: ſummaque imperii ambigua. minora ſine cura haberi.* Nam inter Gotarzis pleraque ſaeva (qui necem fratri Artabano, coniugique ac filio eius [2] praeparaverat, unde metus

8 *Vt minus dec.*] Haec interpunctio debetur Freinshemio. Ante male interpungebatur poſt *decora.* Ceterum in reliquis haereo: quae ſi ſine vitio ſunt, *fruſtra* eſt, ſine idonea cauſſa, qua moveri debeat ad decernendum ſecundum ea. Sed ita *fruſtra* non dicitur. Arbitror, Tacitum dediſſe, *ut m. decora haec, ita haud fruſtra dicta. Princeps cap. p. p. modum*, deleto *ratus*, quod eſt ab interpolatore, qui vitioſa interpunctione deceptus, explendae ſententiae addidit *ratus:* niſi id factum e *motus.*

9 *Vſque ad dena ſeſtertia.*] Eandem ſummam Nero etiam definiit, credo. de quo Suetonius cap. 17. *Item ut litigatores pro patrociniis certam iuſtamque mercedem darent.* Saepius enim relata haec lex, cum perrumperet improbitas forenſis. Eandem ſummam capere et Traianus advocatis permiſit, ſed dumtaxat poſt negotia peracta. Plinius libro 5. *Peractis tamen negotiis permittebantur pecuniam dumtaxat decem millium dare.* Nam decem millia *HS.* idem quod dena *HS.* idem, quod centum aurei; ut alibi doceoo. Quod honorarium patrono Vlpianus tribuit in ſingulas cauſſas, l. 1. D. De variis et extr. cognit. *Lipſius.* Vide, ad hunc locum quae ſcripſimus Pecuniae Veteris libro 2. cap. 5. *Gronovius.*

10 *Quem egreſſi.*] *Quem*, id eſt, modum. Sic e Flor. Pichena. vett. edd. *quae.*

1 *Vectum memoravi.*] In libris ſcilicet, quibus deſcriptae res Caii. Dio libro 60. rem breviter tangit: Τὸν Μιθριδάτην τὸν Ἴβηρα, ὃν ὁ Γαῖος μεταπεμψάμενος ἐδεδέκει, οἴκαδε πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ἀπέπεμψεν. Id eſt, *Mithridatem Iberum, quem Caius arceſſitum in vinclis habuerat, domum ad reciperandum regnum remiſit.* Quod hic in Tacito eſt, *vectum*; manuſſ. *vinctum.* Legerim, *ad praeſentiam Caeſaris vectum vinctumque memoravi.* Quamquam Seneca non vinctum modo, ſed in exilium miſſum fuiſſe ſignificat, De Tranquillit. cap. 11. *Ptolemaeum Africae regem, Armeniae Mithridatem inter Caianas cuſtodias vidimus. Alter in exſilium miſſus eſt*, (Mithridates ſcilicet:) *alter ut meliore fide mitteretur, optabat.* Lipſius. Reſtitui *vinctum*, quod MSS. quidam et ed. pr. habent, et hic deſiderari etiam Lipſius vidit. Quae forma loquendi *ad praeſentiam alicuius vehi?* Omnino neſcio, quid ſit *ad praeſentiam*, quod cum *vectum* iam eſt in ed. Puteol. reperique et in Guelf. Ab ed. pr. abeſt. Tacitum quidem ſic ſcripſiſſe non credo.

2 *Praeparaverat.*] Nihil certius mihi, quam Tacitum ſcripſiſſe *properaverat*,

ſus eius in ceteros) accivere Bardanen. Ille, ut erat magnis auſis promptus, biduo [3] tria millia ſtadiorum invadit, ignarumque et exterritum [4] Gotarzen proturbat: neque cunctatur, quin proximas [5] praefecturas corripiat, ſolis Seleucenſibus dominationem eius abnuentibus. In quos, ut patris ſui quoque defectores, ira magis, quam ex uſu praeſenti, accenſus, implicatur obſidione urbis validae, et munimentis obiecti amnis, muroque, et commeatibus firmatae. Interim Gotarzes, Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renovat: coactuſque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos caſtra contulit. Tunc, diſtractis O- 9
rientis viribus, et, quonam inclinarent, incertis, caſus Mithridati datus eſt occupandi Armeniam, [1] vi militis Romani ad excidenda caſtellorum ardua, ſimul Ibero exercitu campos perſultante. [2] Nec enim reſiſtere Armenii,

A.V. 800. A.C. 47.

peraverat, quod et Mureto viſum. Vt libro II, 31. *petiturum ſe vitam quamvis nocenti, niſi voluntariam mortem properaviſſet*, l. 1. Cod. de his qui par. *Si quis parentis aut filii aut omnino adfectionis eius, quae nuncupatione paricidii continetur, fata properaverit.* Virgilius 9. Aeneid. *an ſeſe medios moriturus in hoſtes Inferat, et pulcram properet per vulnera mortem.* Vulgatum vix Latinum eſt, neque elegantius *paraverit*. Gronovius. Sic noſter etiam alibi loquitur. XIII, 17. ſed tamen vulgatum non adeo abſurdum aut contra analogiam dictum puto. *Praeparare alicui necem* eſt moliri, per venena, ut *profectionem praeparare* apud Sueton. Tib. 38. pro moliri. Quod ſi tamen vi aperta ſuſtulit, *properare* neceſſarium eſt. Verum ab initio huius parentheſeos legendum puto *quippe necem*. Syllaba *ne* abſorpſit ultimam *τῦ quippe*. Semper Tacitus in tali parentheſi hac particula utitur: ut ante c. 6. extr. Acidalius etiam *eius* poſt *metus* deleri vult. Recte. Noſter alibi: *unde metus in omnes.* Exemplum Iac. Gronovii alienum eſt.

3 *Tria millia.*] Eſt ingens curſus in biduo: ſed noctes etiam haud dubie aſſumptae. Faciunt *trecenta ſeptuaginta quinque* milliaria Romana. eſt idem curſus, quem Annibal confecit, a Scipione victus: et vide me, ſi voles, Centuria Epiſt. ad Italos, epiſt. LIX. *Lipſius.*

4 *Gotarzen proturbat.*] Sic iam ed. princ. Id deinde mutatum in *perturbat*, quod eſt in ed. Puteolani. reſtituit Rhenanus. Conſentit Guelf.

5 *Praefecturas.*] Satrapias, ut Herodotus appellat. *Praefecti* ſatrapae.

1 *Vi militis R.*] Int. converſa, aut ſimile quid, quod latet in *perſultante* c. *συλλήψεως* huiusmodi exemplum iam non unum vidimus. *Campos perſultare* e Livio eſt XXXIV, 21. quam *ſaepe in agro eorum impune perſultaviſſent.*

2 *Nec enim reſiſtere Armenii.*] Sic ed. pr. Puteol. et e Cod. ſcr. Rhenanus, Aldus. Alii *reſtitere.*

3 *Dein*

A.V. menii, fuſo, qui proelium auſus erat, Demonacte,
800. praefecto. Paullulum cunctationis attulit rex minoris
A.C. Armeniae, Cotys, verſis illuc quibuſdam procerum;
47. [3] dein litteris Caeſaris coercitus, et cuncta in Mithridaten fluxere, atrociorem, quam novo regno conduceret. At Parthi imperatores, cum pugnam pararent, [4] foedus repente faciunt, cognitis popularium inſidiis, quas Gotarzes fratri [5] patefecerat, congreſſique primo [6] cunctanter, deinde complexi dextras, apud altaria deum pepigere, *fraudem inimicorum ulciſci, atque ipſi inter ſe concedere.* Potiorque Bardanes viſus retinendo regno: at Gotarzes, ne quid aemulationis exſiſteret, penitus in Hyrcaniam abiit, regreſſoque Bardani deditur Seleucia, ſeptimo poſt defectionem anno; non ſine dedecore Parthorum, quos una civitas tamdiu eluſerat.

10 [1] Exin validiſſimas praefecturas invaſit. [2] et reciperare Arme-

3 *Dein literis Caeſaris coercitus.*] Sic e Flor. Pichena; ſic ed. pr.

4 *Foedus repente faciunt.*] Non ut in libris hodie, *iaciunt.* Bene etiam Maurus, *iciunt.* Porro an hic *Bardanes* ſit, quem in eo tractu, regem a ſe viſum et conventum Apollonius apud Philoſtratum dicit, neſcio. Aetas patiatur: ſed et ibi notatur, *pulſum eo regno fuiſſe, et tertium tunc annum iterum regnaſſe.* Libro I. *Lipſius. Iciunt* Cod. Agr. quod non ſpernendum puto. Suet. Claud. 25. *foedus in foro icit.* vid. ad XII, 62. Ex eo factum *iaciunt* in MSS. et edd. pr. ſqq.

5 *Gotarzes fratri patefecerat.*] Ita repoſuit Rhenanus, quod Aldus ceterique ſecuti ſunt. MSS. ed. pr. ceteraeque ante Rhenanum *patefecit.* Broterius edidit *fratris f.*, quod, auctore Ioſepho A. I. 20, 3. frater Gotarzis Artabanus fuit, cuius filius Bardanes. Non auſim imitari: quia filius Artabani interfectus cum patre dicitur c. 8, ita, ut eum unum habuiſſe videatur; et potuit duos fratres, alterum Artabanum, alterum Bardanem habere.

6 *Cunctanter.*] Ed. pr. *cunctantur.* quod mihi longe melius videtur. Dubitant primo, quid agant: deinde confirmati dextras complectuntur. Forma etiam narrandi Tacito convenientior.

1 *Exin validiſſimas praefecturas invaſit.*] MSS. ed. pr. *inviſit:* quod tamen in exemplo noſtro antiqua manus correxerat *invaſit:* et ſic edidere Beroaldus, Alciatus, Rhenanus etc. Sed ante iam Puteolanus. Et ita eſt in Guelf.

2 *Et reciperare Armeniam.*] Non ſanus locus; de quo velut in tenebris micabo. Libri ſcripti voce auctiores, *reciperare Armeniam habebat.* Et rectumne illud? ut ſit Graecorum ἔχω, ἀντὶ τοῦ δύναμαι: quomodo Cicero, Appuleius, Agellius, aliique e Latinis interdum. An, *havebat?* an, *audebat?* verbum quidem infarciendum eſt, ruenti ſententiae ſuſtentandae. Veneta editione, *reciperare Armeniam parabat*, expreſſum invenies. In Vat. opt. (ſiquid hoc ad rem) *habeat:* ſcribitur. littera alia ſuperne abiecta

Digitized by Google

Armeniam, ni [3] a Vibio Marſo Syriae legato, bellum minitante, cohibitus foret. Atque interim Gotarzes, poenitentia conceſſi regni, et revocante nobilitate, cui in pace durius ſervitium eſt, contrahit copias. et huic contra itum ad [4] amnem Erinden: in cuius tranſgreſſu multum certato, pervicit Bardanes, proſperiſque proeliis medias nationes ſubegit [5] ad flumen Sinden, quod Dahas Arioſque diſterminat. Ibi modus rebus ſecundis poſitus. nam Parthi, quamquam victores, [6] longinquam militiam aſpernabantur. Igitur exſtructis monimentis, quibus opes ſuas teſtabatur, [7] nec cuiquam ante Arſacidarum tributa illis de gentibus parta, regreditur; ingens gloria, atque eo ferocior, et [8] ſubiectis into- A. V. 800. A. C. 47.

Hh 5

abiecta. Quid ſi etiam, *reciperare Armeniam ibat?* ſive *vadebat*. Lipſius. Optime Rhenanus et Salinerius, qui *reciperare* pro *reciperabat* volunt. Vide Obſervat, II, 14. *Gronovius*. *Habebat* eſt etiam in ed. pr. *parebat* in MSS. Guelf. Codex Agr. adeo addit *in animo*. Mihi dicta a Gronovio l. c. nondum ſatisfaciunt. Nam exemplum infinitivi deſidero in hac ſtructura, ſequente *ni*. Taciti quidem perpetua eſt conſuetudo, in hac forma orationis verbum finitum uſurpare, Haec dubitatio dum idoneis exemplis tollatur, liceat mihi credere, legendum eſſe *reciperabat*. Verbum *parabat* in MSS. tribus reperit. Broterius, ediditque Puteol. et inde Ber. quos Broterius ſecutus eſt. Ego eos imitari non auſus ſum, quia in eo verbo minus eſt, quam res requirit; ideoque interpolatorem redolet.

3 *A. Vibio.*] Praepoſitio eſt in MSS. ed. pr. Omiſit Puteolanus: non demum Beroaldus, ut vult Iac. Gron. qui reſtituit.

4 *Amnem Erinden.*] Ed. pr. *Eriden*. Ryckius coniicit: *Charindam*, qui a Ptolemaeo inter Hyrcaniam et Mediam ponitur, memoratus etiam Ammiano XXIII, 6.

5 *Ad flumen Ginden.*] Vett. *Sinden.* Gindes fluvius nominatur etiam Senecae 3. de Ira: *Cyrus cum Babylonem oppugnaturus feſtinaret ad bellum, Ginden late fuſum amnem vado tranſire tentavit,* et quae ſequuntur: e quibus hauris ſententiam Tibulliani verſus,

— aut rapidus Cyri dementia Gindes.

Vbi male vett. libri, *Cydnus*. Nam et Herodoto Gyndes. *Lipſius*. Ed. Puteol. aliaeque vett. edd. *Ginden*. At ed. pr. MSS. etiam Guelf. *Sinden;* quod reſtituit Cl. Broterius; nam *Gindes* Babylonius eſt alienus, de quo v. Broukh. ad Tib. p. 371.

6 *Longinquam militiam.*] Sic ed. pr. quod reſtituit Rhenanus, inducto inde a Puteolano *quamque*. Guelf. *longinquam amicitiam*.

7 *Nec cuiquam -- parta.*] Sic dedit e Cod. Bud. pro *nec enim cuiquam -- parata* Rhenanus. *Enim* etiam ab ed. princ. abeſt. Rhenanum ſtatim ſecutus eſt Aldus.

8 *Subiectis intolerantior.*] Iam diximus *curis intolerantibus* pro intolerandis dixiſſe Livium: ut *intolerantior* poſſit eſſe minus tolerandus. *Gronovius*. Mox pro *apud hoſtes* ed. pr. *inter*.

9 *Prolem*

Digitized by Google

A. V. 800. A. C. 47. tolerantior: qui, dolo ante compoſito, incautum, venationique intentum, interfecere, primam intra iuventam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, quam metum apud hoſtes quaeſiviſſet. Nece Bardanis turbatae Parthorum res, inter ambiguos, quis in regnum acciperetur. multi ad Gortazen inclinabant; quidam ad Meherdaten, [9] prolem Phrahatis, obſidio nobis datum. dein praevaluit Gortazes. [10] potituſque regiam, per ſaevitiem ac luxum adegit Parthos, mittere ad principem Romanum occultas preces, quis, [11] *permitti Meherdaten patrium ad faſtigium*, orabant.

11 Iiſdem conſulibus ludi ſaeculares, octingenteſimo poſt Romam conditam, [1] quarto et ſexageſimo, quam Auguſtus ediderat, ſpectati ſunt. Vtriuſque principis [2] rationes praetermitto, ſatis narratas libris,

9 *Prolem Phrahatis.*] Non filium, ne erres, ſed nepotem ex Vonone. Ipſe Tacitus infra. *Lipſius.*

10 *Potituſque regia.*] Vat. opt. *regiam.* Itaque ſcripſit. *Lipſius.* Sic et Flor. ed. pr. *Regia* dedit Puteol. et ſeqq. ſic MS. Guelf.

11 *Permitti Meherdaten.*] Vide, ſi libet, quae ſcripſimus e Obſerv. 13. *Gronovius.* i. e. ut poteſtatem daret eundi in patriam et capeſſendi regni. add. Gruter. ad Martialem X, 12. Drak. ad Liv. III, 70.

1 *Quarto et ſexageſimo.*] Plinius: *Eo minus miror Stephanionem, qui primus togatas ſaltare inſtituit, utriſque ſecularibus ludis ſaltaſſe, et divi Auguſti, et quos Claudius Conſulatu ſuo quarto fecit; quando et ſexaginta tres non amplius interfuere anni.* Lipſius.

2 *Rationes praetermitto.*] Quae tamen clarae ſunt. Auguſtus enim priſcam inſtitutionem ſecutus eſt, et edidit quinctos ludos ſaeculares anno centeſimo et nono (decimo debuiſſet, ſi paruiſſet artae legi) exacto. Claudius ita rationem inſtituit, ut centeſimo quoque anno cenſuerit celebrandos: quaſi ſaeculum rotundo centum annorum numero definiens. Itaque inſuper habita computatione Auguſti et priſca, rettulit nunc octingenteſimo urbis anno, ſe IV. et L. Vitellio III. Coſſ. Plura ſi cupis, vade ad Onufrii Panvini ea ſuper re libellum: viri induſtrii, diligentis, et cui Romanae memoriae (curam tantum ferre potuiſſet aut limam) debent, debebuntque. *Lipſius.* Immo Claudius celebravit ludos ſeculares Vrbis conditae, ſeculum centum annis finiens, ut poſt alii Imperatores fecere, ultimuſque Philippus milleſimo ab V. C. anno: ſed Auguſtus celebravit ludos ſeculares e praeſcripto oraculi, quod eſt ap. Zoſimum L. II. c. 6. qui etiam c. 5. ritus horum ludorum narrat, primumque celebrati ſunt a. V. 353. L. Valerio Potito quartum trib. mil. coſ. pot. ab Auguſto a. V. 737. C. Furnio et C. Iunio Silano Coſſ. quintum. Quibus rationibus autem Auguſtus uſus ſit, non conſtat. Nam ſi initium numerandi duxiſſet ab a. 353. cecidiſſent in a. 793. ſive a quartis a. V. 605. incidiſſent in a. 715. in quo ponit Zoſimus c. 4. ſed falſo, et diſ-

Digitized by Google

bris, quibus res imperatoris Domitiani compoſui. nam A.V.
is quoque edidit ludos ſaeculares; iiſque intentius affui 800.
ſacerdotio Quindecimvirali praeditus, ac tum praetor. A.C.
quod non iactantia refero, ſed quia [3] collegio Quinde- 47.
cimvirum antiquitus ea cura, et [4] magiſtratus potiſſimum exſequebantur officia caerimoniarum. Sedente Claudio, Circenſibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiae inirent, interque eos Britannicus, imperatore genitus, et L. Domitius, adoptione mox in imperium et cognomentum Neronis adſcitus, favor plebis acrior in Domitium, loco praeſagii acceptus eſt. vulgabaturque, [5] *affuiſſe infantiae eius dracones* [6] *in modum cuſtodum;* fabuloſa et externis [7] miraculis adſimulata. nam ipſe, haudquaquam [8] ſui detractor, [9] unam omnino *anguem in cubiculo viſam*, narrare ſolitus eſt.
12 Verum inclinatio populi ſupererat, ex memoria Germanici, cuius illa reliqua ſuboles virilis: et matri Agrippinae

et diſſentiente Cenſorino, c. 17. qui in a. 737. ponit. Sed haec diſputare non eſt huius loci. Videant, qui volunt, Pagium Diſſ. Hypat. P. II. c. 10. et qui de ludis ſecular. ſcripſere.

3 *Collegio Quindecimvirum.*] Ideo Horatius in Carmine ſaeculari:

Quindecim Diana preces virorum
Curet. - - - -

Et in Nummis Auguſti: IMP. CAES. AVG. LVD. SAEC. XV. S. F. id eſt, *Quindecimviri ſacris faciundis.* Quamquam ad eos et aliorum ludorum curam pertinuiſſe, alibi mihi dictum. *Lipſius.*

4 *Magiſtratus potiſſimum.*] Hoc ad id ſpectat, quod Praetorem ſe tunc praemiſit: eoque, inquit, gnarum huius rei et permixtum. *Lipſius.*

5 *Infantiae eius.*] Abeſt a Guelf. *eius.* bene.

6 *In modum cuſtodum.*] Genios enim ſpecie anguium apparere opinio erat, ut multis locis poëtarum patet. v. Heinſ. et Drakenb. ad Silium II, 585. Gorius ad Donii Inſcr. ant. p. 44.

7 *Miraculis adſimulata.*] Flor. *aſſimilata:* quod recepit Pichena. Ego hanc notam potius aetatis in librario puto, qui Tacitum et aequales eius nunquam *aſſimilare*, ut ſequiorem aetatem, ſcripſiſſe arbitror, et de eo ad Statium dicere coeperim. *Gronovius.* MS. Agr. ed. Puteol. et ſeqq. *aſſimulata.* Sed Guelf. ed. pr. *aſſimilata.* de verbo iam ſupra dictum.

8 *Sui detractor.*] Burm. ad Ov. Met. V, 246. putat fuiſſe *detractator*, et pro eo in MSS. datum *detractor.* Verum puto. Sic H. I, 83. libri quidam *detractione* pro *detractatione.* ubi vid.

9 *Unam omnino anguem.*] Paullo aliter Xiphilinus, qui exuvias dumtaxat ſerpentis ad caput Neronis pueri inventas ait: idque vates ita interpretatos, magnam potentiam ab homine ſene capturum, quia ſerpentes poſitis exuviis ſenectutem exuerent. En vanitatem. *Lipſius.* Adde Sueton. Ner. c. 6.

1 De-

A.V. 800. A.C. 47. nae miſeratio augebatur, ob ſaevitiam Meſſallinae: quae ſemper infeſta, et tunc commotior, quo minus ſtrueret crimina et accuſatores, novo et furori proximo amore [1] detinebatur. Nam in C. Silium, iuventutis Romanae pulcherrimum, ita exarſerat, ut Iuniam Silanam, nobilem feminam, matrimonio eius exturbaret, [2] vacuoque adultero potiretur. Neque Silius flagitii aut periculi neſcius erat: ſed certo, ſi abnueret, exitio, et nonnulla fallendi ſpe, ſimul magnis praemiis, opperiri futura, et praeſentibus frui, pro ſolatio habebat: [3] illa non furtim, ſed multo comitatu ventitare domum, [4] egreſſibus adhaere-

1 *Detinebatur.*] *Diſtinebatur* edd. omnes, quas inſpexi, praeter primam, quae habet *detinebatur*. Verba illa ſaepe in MSS. confundi conſtat, v. Drakenb. ad Liv. V, 20. atque etiam in editis. Proprie quidem *detinere* eſt retinere, quocum etiam confundi ſolet, ab aliqua re abſtrahere. *Diſtinere* autem in diverſas partes trahere. Itaque in diſtinendo duae ad minimum res intelligi debent, in detinendo ſufficit una. Hinc fit, ut cum res ſit una, trahatque non in diverſas et plures, ſed unam partem, *detinere* dicendum ſit. Haec ſi ita ſunt, ut puto, h. l. *detinebatur* eſt vera lectio, non *diſtinebatur*, quam quia ed. pr. habet, non dubitavi reponere. Similis locus eſt ap. Cicer. Phil. IX, 2. *putat nos alio bello detineri*, ſc. quo minus eum coerceamus: ſic ibi vulgo bene legitur: male alii *diſtineri*. Si dixiſſet ſimpliciter *putat nos diſtineri*, rectum eſſet: intelligeretur enim, duobus bellis: ſed additum *alio bello* deſiderat *detineri*. noſter dicit *attineri* XIII, 37. Sic hic Meſſallina *diſtinebatur* ſtudio ultionis et amore: ſed amore *detinebatur*. Conſideret quis exempla verbi *diſtinere* a Drakenb. l. c. Heinſ. ad Ovid. Her. VIII, 69. et aliis, collecta, ita eſſe reperiet. Atque hinc facile in aliis locis iudicabit. Graevius obſervatiuncula de hoc verbo captus, id interdum male obtrudit ſcriptoribus. Sic Iuſtino XXIX, 2. recte reſtituit *diſtineri*, male obtruſit VI, 6.

2 *Vacuo adultero.*] vid. ad Ann. VI, 34. Cic. Catil. I, 6. *domum novis nuptiis vacuefeciſſes*. Liv. I, 46. *cum domos vacuas novo matrimonio feciſſent*. Guelf. ed. pr. *adulterio*, ut infr. c. 26. init. *adulteriorum* pro *adulterorum*. Sed MS. Guelf. etiam in fin. cap. *adulterium* pro *adulterum*. Ceterum haec ſententia non pendere poteſt a praecedente ſupra *ut*, ſed a tota praecedente ſententia. Nam Meſſallina exturbavit uxorem e matrimonio Silii, quo ſola frueretur adultero. Itaque ſuſpicatus ſum legendum eſſe, *vacuo quo ad. p.* vel, *quo vacuo a. p.*

3 *Illa.*] Si ſequens ſtatim periodus non ab *at* inciperet, crederem hic intercidiſſe *at* per finalem praecedentis verbi ſyllabam. Silius ſperabat rem latere poſſe, at illa, quomodo res lateret, nihil curabat. Vix dubito, Tacitum ſcripſiſſe *ipſa*.

4 *Egreſſibus adhaereſcere.*] Qui mos Romae colendi potentiores. *Lipſius*. Idem factum interdum pantomimis ſupra proditum, item a Plinio iuniori, ſcimus, amore, ſicut h. l.

1 *Muniis*

Digitized by Google

haereſcere; largiri opes, honores: poſtremo, velut A.V. translata iam fortuna, ſervi, liberti, paratus principis 800. apud adulterum viſebantur. At Claudius, matrimonii A.C. ſui ignarus, et [1] munia cenſoria uſurpans, *theatralem* 47. *populi laſciviam* [2] ſeveris edictis increpuit, *quod* [3] *in P.* 13 *Pompo-*

1 *Munia cenſoria uſurpans.*] De anno coeptae a Claudio Cenſurae v. Pagium Crit. Bar. a C. 48. de Cenſura ipſa dicta ad Suetonii Claud. 16.

2 *Severis edictis increpuit.*] Pichena et Gruterus velut e MSS. reſtitutum iactant *ſeveris edictis.* At ego in omnibus meis edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Aldi *edictis* reperi. In Lipſianas vitio operarum irrepſit *dictis*, quod et in ultimae recenſionis exemplo (1600. 4) reperi. In iis, quae poſt mortem facta ſunt, *edictis* reperi, ut 1645.

3 *In P. Pomponium conſularem.*] Qui conſul fuit anno DCCXXCII. iterum ſub Caio, anno DCCXCIIII. Sed de praenomine illuſtris viri et poëtae, quaero. Hic Publius dicitur: infra, Lucius, *Deinde L. Pomponius Legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas*, etc. Loqui enim eum de hoc poëta, docent quae ſubiunxit: *decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud poſteros, in quis carminum gloria praecellit.* At Dioni eſt Quintus: ἔπειτα τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κύιντος Πομπώνιος ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ᾽ ὑπάτειαν κακωθείς. Quae ipſa de hoc vate accipienda, clarum ex iis quae Tacitus libro 6. Vbi cum deſcripſiſſet cuſtodiam huius Pomponii apud fratrem, addit: *At Pomponius multa morum elegantia, et ingenio illuſtri, dum fortunam aequus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit.* Et ſunt ab eo tempore, ad liberationem e cuſtodia, anni ſeptem. Hanc nominis litem dabam ſecundum Dionem (quippe integre perſcriptum apud eum praenomen eſt:) niſi ſubmonuiſſet Tacitus fratrem poëtae fuiſſe Quinctum, libro 6. *Sanciae aqua et igni interdictum, accuſante Q. Pomponio. Is moribus inquies, haec et huiusmodi a ſe factitari praetendebat, ut parta apud principem gratia, periculis Pomponii Secundi fratris mederetur.* Itaque nihil conſtituo. Eſt autem hic, non Atellanarum ſcriptor, (qui L. Pomponius Bononienſis dictus, Ciceroni, Senecae, Macrobio, Nonio, Feſto, laudatus:) ſed tragoediarum. Quintil. *Eorum quos viderim, longe princeps Pomponius Secundus, quem ſenes parum Tragicum putabant, eruditione ac nitore praeſtare confitebantur.* Plinius in epiſt. *Pomponius Secundus ſcriptor Tragoediarum, ſiquid forte familiarior amicus tolleret, dum ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat, Ad populum provoco.* Hic eſt, quem tanti Plinius alter fecit, ut vitam eius miſerit in ſcripta. Libro 14. *Nobili exemplo docuimus, referentes vitam Pomponii Secundi vatis, coenamque quam Principi dedit.* Et alibi: *Ita ſunt longinqua monumenta Tiberii Caiique Gracchorum manus, quae apud Pomponium Secundum vatem civemque clariſſimum vidi annos fere poſt ducentos.* Lipſius. De conſulatu Pomponii primo, nondum mihi res liquida. In faſtis quidem Coſſ. ſuffecti traduntur eo anno *Q. Pomponius et Sanquinius* ab Onufrio, ſed nullo argumento. In ed. Almelovenianorum Faſtorum pro teſtimonio laudatur inſcr. ap. Grut. p. 1087. n. 1. Sed ibi *A. Plautius* et *L. Nonius* eduntur, quos ſuffectos eo anno facit etiam Muratorius

A.V. 800. A.C. 58.

Pomponium, *Conſularem*, (is carmina ſcenae dabat) a-*que feminas inluſtres*, *probra iecerat*. Et [4] lege lata [5] ſaevitiam creditorum coercuit, [6] *ne in mortem parentum pecunias filiisfamiliarum foenori darent*. Fonteſque aquarum, [7] ab Simbruinis collibus deductos, urbi intulit. Ac

Muratorius in Theſ. Inſcr. Sed tota illa ἔκδοσις vitiis plena eſt, omninoque optandum, ut aliquis vir in his rebus accurate verſatus, nominatim Hagenbuchius, V.C. hanc curam in ſe ſuſcipiat, et Faſtos Conſulares conſtituat potius illuſtretque univerſos, quam epiſtolam Conſularem tantum ſcribat, cuius edendae ſpem ab eo fieri video. — Sed de Hagenbuchio irrita vota fuere. Cui nunc provinciam hanc deferri cupiamus, non reperimus.

4 *Lege lata.*] Tirones caveant, ne haec e priſco more intelligant, velut ad populum de eo relatum fuerit. Comitia populi tum nulla. Senatus Conſultum intelligendum eſt. Sic ap. Suet. Claud. c. 23. dicitur *obrogaſſe* legi Papiae Poppaeae: id factum SCto. ubi vid. Ceterum *lata* non aptum videatur eſſe his temporibus, quibus leges *fiunt*, *dantur* etc. ſed non *feruntur*. Sufficiebat *lege ſaevit. cr. coercuit*. Sed tamen et H. IV, 47. legem tuliſſe imperator Domitianus dicitur, cum relationem de lege ſancienda in ſenatu fecit.

5 *Saevitiam creditorum.*] Exquiſite ſic vocat avaritiam et lucri ſordidum ſtudium, quam et *acerbitatem* vocant, unde *acerbiſſimi feneratores* Ciceroni ad Att. VI, 1. Simile eſt, quod *cruentas uſuras* dicunt. Ceterum verba *lege - - coercuit* excidere in MS. Guelf.

6 *Ne in mortem parentum.*] Quae circumſcriptio iuventutis iam ante vetita, Laetoria lege. Sed paullo aliter. Nam Laetoria lex illtem caverat iis, qui intra 25. annos alios, inſuper habuerat: Claudius univerſe conſtituit de omnibus filiisfamiliarum, etiam ſupra legitimam aetatem. Laetoria etiam lex, fenoris aut pecuniae nulla mentione, ſimpliciter vetabat, *minorem*, *vigintiquinque annis ſtipulari*, id eſt ἐπερωτᾶσθαι, ait Priſcianus, ſive ſtipulanti reſpondere. De ea non dubie Plautus ſenſit:

Perii, an non tum me lex perdit
quinta vicenaria?
Metuunt credere omnes.

Et alibi,

Ni dolo malo inſtipulatus ſies, ſive etiamdum ſiem
Quinque et viginti natus annis.

Aſperius eamdem Claudii legem rettulit Veſpaſianus, Suet. c. 11. *ne filiorumfamilias feneratoribus exigendi crediti ius unquam eſſet, ne poſt patrum quidem mortem.* Sed tis multa ICti ad Sc. Macedonianum. *Lipſius.* MS. Guelf. *in morte*, male.

7 *Ab Simbruinis collibus.*] Vett. *Sub imbruinis.* Lego, *ſub imbruinis.* Prorſum addi eam voculam placet. Non enim ex ipſis collibus deductam aquam vult: ſed fontes aquarum qui ſub collibus, Romam perductos. Locus ipſe in melioribus Livii libris, *Imbruinium* libro 8. et Silio:

— *gelidoque rigentur*
Imbruvio.

Apud Celſum tamen Simbruinas item aquas legas, libro 4. cap. 5. *Conſiſtere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum, Simbruinarumque ſunt, ſalutare eſt.* Lipſius. *Sub imbruinis* omnes vett. libri ad Rhenanum, qui e Taciti A. XIV, 22. correxit *Simbruinis*. Veterem lectionem reduxit e Flor. Pichena, quem ſe-cuti

Ac novas litterarum formas addidit vulgavitque; [a] com- A.V.
perto, Graecam quoque litteraturam non ſimul coeptam 800.
abſolutamque. [1] Primi per figuras animalium Aegyptii A.C.
ſenſus mentis effingebant; [2] et antiquiſſima monimenta 47.
memoriae humanae impreſſa ſaxis cernuntur, et *littera-* 14
rum ſemet inventores perhibent; *inde Phoenicas, quia mari praepollebant, intuliſſe Graeciae, gloriamque adeptos, tamquam repererint, quae acceperant.* Quippe [3] fama eſt, [4] *Cadmum, claſſe Phoenicum vectum, rudibus adhuc*

cum ſunt Gronovii: Ryckius autem Rhenanum. E Lipſii correctione laudat hunc locum Sigonius ad Livium VIII, 30. Sed Livii locus nil prodeſt Lipſio. Eſt enim Livianum *Imbrivium* ſ. *Imbrinium* potius, diverſum ab loco hoc, unde aquae deductae, ut monuere Ortelius et Cluverius ap. Drakenb. ad l. c. qui edidit *Imbrinium*. Apud Silium VIII, 371. meliores libri habent *Simbruvio*: atque id defendit N. Heinſius, eiſdemque Drakenborchius. Ergo non [illegible], hic quoque *Simbruvium* vel *Simbruinium* ſcribendum eſſe, praeſertim cum [illegible] XIV, 22. haec [illegible] [illegible]

§ [illegible]

1 *Primi per figuras animalium.*] [illegible]

Specimen ſcripturae huius extat in obeliſco Rameſſis, de quo ſupra.

2 *Et antiquiſſima monumenta.*] Lego, *ea antiquiſſima*. Lipſius. Sic et Freinshemius, qui haec ut in parentheſi dicta accipit: eſtque durior hic crebra repetitio copulae, praeſertim in oratione Taciti.

3 *Fama eſt etc.*] In totum hunc locum de litteris graecis e Phoenice in Graeciam perlatis, inde in Italiam, qui velut iuſtum commentarium deſiderat, lege Diſputationem Scaligeri in Animadverſ. ad Euſebii Graeca p. 110. ſ. Montefalcon. Palaeogr. Gr. L. II. c. 1. ſqq. [illegible] ad [illegible] Aſiaticis, [illegible] [illegible] tabulam p. 24. [illegible] Alphabetorum [illegible].

4 *Cadmum.*] [illegible]

A. V. 800. A. C. 47. *adhuc Graecorum populis artis eius auctorem fuiſſe.* *Quidam* [5] *Cecropem Athenienſem*, vel *Linum Thebanum*, *et* [6] *temporibus Troianis Palamedem, Argivum*, memorant, *ſexdecim litterarum formas; mox alios ac praecipuum Simonidem, ceteras reperiſſe.* At in Italia [7] Etruſci ab Corinthio Damarato, Aborigines [8] Arcade ab Euandro didicerunt: [9] et forma litteris Latinis, quae [10] veterrimis

rum in libris, verum et vetus eſt. Ovidius.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Cauſſa tamen inepta, et ex pectore Iſidori. De Cadmo inventore Agenoris F. vide et Plinium libro 7. et Suidam, in Φοινικήϊα. *Lipſ.*

5 *Cecropem Athenienſem, vel Linum.*] Cecropem tamen plerique Aegypto ortum fatentur, et illinc intuliſſe litteras. Linus eſt Apollinis et Terpſichorae filius, de quo Suidas: *λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν.* Ita vides in diverſitate ſententiarum, conſentire tamen omnes de Phoenice, aut Aegypto: et bene Plinius, numquam dubitaſſe ait, quin litterae ab Aſſyriis eſſent, VII, 56. *Lipſius.*

6 *Temporibus Troianis Palamedem.*] Videamus. Troianis temporibus repertae primum litterae? Imo ſive Cadmus, ſive Cecrops eas repperit; trecentis propemodum ante id bellum annis. Quin et Orpheus Poëta vixit ſcripſitque maior illo aevo. At quidam ita memorant de Palamede. Sed vix tamen aliqui veterum: et ad fidem rerum emendes: *Quidam Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum ſedecim litterarum formas, et Troianis temporibus Palamedem Argivum tres memorant, mox alios ac praecipue Simonidem ceteras repperiſſe.* Ita res habet. Sedecim litterae primo: Palemedes tres addidit, ut Iſidorus cenſet: ſive quatuor, ut Plinius, Suidas, (et per me quidem in Tacito etiam legeris, *Palamedem Argivum 4. memorant.* nam ex notis omiſſis confuſiſque hic error.) alias Simonides Pythagorasque. Poſſis etiam verbis non traiectis ſcribere: *Quidam Cecropem Athenienſem vel Linum Thebanum. Et temporibus Troianis Palamedem Argivum memorant 4. litterarum formas*, etc. Etſi fateor tamen in Gorgiae declamatione, pro Palamede, cum dici *auctorem litterarum*, ἁπλῶς et indefinite. Itaque non nimis pertendo. etſi pro mea ſententia licet Irenaeum etiam addas, libro I. adverſ. Haereſ. cap. 12. *Lipſius.* Taciti lectionem vulgatam defendit Caſaubonus ad Sueton. Claud. c. 41. prolatis graecorum ſcriptorum locis, idem de Palamede tradentium.

7 *In I. E. ab C. Dam.*] Id falſum videtur. Nam ante habuere literas Pelasgicas, ut e monumentis antiquis docuere doctiſſimi viri, quae ſunt Cadmeis antiquiores.

8 *Arcade ab Evandro.*] Sive a Carmenta eius matre, ut viſum aliis. *Lipſius.*

9 *Et forma.*] Sic MS. Guelf. ed. pr. et Puteol. Itaque fruſtra Iac. Gronovius obloquitur Rhenano, qui hanc lectionem antiquiorem vocat. Poſtquam Beroaldus *formas* dedit, ſive lectionem Cod. Flor. *formas* ſic corrigens, ſive errore operarum, ut credo, id ſecuti ſunt ceteri. *Forma* recte reſtituta. Male I. Gronovius defendit *formas.* Etenim directa oratione uti coepit Tacitus.

10 *Veterrimis Graecorum.*] Intelligit Phoenicias. Rem ita eſſe, videbit,

mis Graecorum. [11] Sed nobis quoque paucae primum fuere: deinde additae ſunt. Quo exemplo [12] Claudius tres

A. V. 800. A. C. 47.

debit, qui Chishulli tabulam ante laudatam, aut etiam ceteros, quos laudavi, inſpiciet. Swintonus autem Diſſ. V. c. de priſcis Rom. literis p. 13. veterrimas intelligit Pelaſgicas ſ. Etruſcas, et literas latinas non recentes, quae Taciti aetate fuere, ſed antiquiores, quae eaedem cum Etruſcis. Falſo. Nam Tacitus diſerte Phoenicias h. e. Cadmeas antiquiſſimas facit.

11 *Sed nobis quoque paucae.*] Latinis primo non niſi 16. litterae. Kappa, Salluſtius ludimagiſter invenit: Gamma, Spurius Carvilius: litteram X. aetas Auguſti. *Lipſius.*

12 *Claudius tres litteras adiecit.*] Suetonius, *Novas etiam commentus eſt litteras tres, ac numero veterum quaſi maxime neceſſarias addidit.* Vterque eſſe litteras tres ait. Sed quaerimus eas: et quibusdam viſum promptius, dubitare de Suetonii ſcriptura. Non adhibebo id mantelium ignaviae meae ego. Planiſſime tres Claudius repperit. Aeolicum Digamma, cuius facies litterae Ⅎ. inverſae. Quinctilianus: *Nec inutiliter Claudius Aeolicam illam Ⅎ. ad hos uſus litterarum adiecerat.* Et iterum: *Aeolicae quoque litterae, qua cervóm ſervomque dicimus, etiamſi forma a nobis repudiata eſt, vis tamen manet.* Hanc non Claudius ſolus inter litteras habendam cenſuit, ſed et Varro: ſi credimus Annae Cornuto. *Hanc litteram,* inquit in Orthographia, *Terentius Varro dum vult demonſtrare, ita praeſcribit.* ꟾA. *Qui ergo in hac ſyllaba ſonus eſt, idem litterae erit.* Hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis, TERMINAℲIT AMPLIAℲITQVE. et, DIℲI. AVGVSTI. De hac ergo clarum. Secundam eruo e Priſciano libro I. Antiſigma. Ait; *S. et P. loco Graecae Ψ. fungitur. Pro quo Claudius Caeſar antiſigma*)(*hac figura ſcribi voluit: ſed nulli auſi ſunt antiquam ſcripturam mutare.* Antiſigma ideo, quia duo ſigma obverſo dorſo ϽC. Hac enim ſemilunae figura, priſci Graeci ſigma formabant. In tertia littera haeremus. nec auxilio eſt Grammaticorum manus. Non ille, qui AI. diphthongum fuiſſe cenſet, quia in Claudii aevo lapidibus, ANTONIAI. DIℲAI. et ſimilia ſcripta. Conſtat enim antiquitus creberrime uſurpatam hanc diphthongum. Non etiam ille, qui litteram neſcio quam inventam a Claudio leniendo R. putat, ex corruptis Velii Longi verbis: in quibus prioribus de Aeolico digamma ſaltem egiſſe Velium ſcio. Sed nec Martianus Capella, qui ſic ſcribit: *Huic litterae S. Divus Claudius P. adiecit aut C. propter* ψ *et* ξ. *Graecas, Pſalterium, ſaxa.* Cenſet enim ille a Claudio novum x. repertum. quod vanum puto, quia x. in uſu temporibus iam Auguſti, ut diſerte monet Iſiodorus. Sed et x. inter eas a Varrone et Quinctiliano cenſetur, quae non neceſſariae. Varro in Fragmento quopiam, ex libro De Grammatica. *Litterarum partim ſunt, et dicuntur, ut* A B. *partim dicuntur, et non ſunt, ut* H. *et* X. *partim ſunt, neque dicuntur, ut* Ⴔ. ψ. Ex quibus verbis non abſurde collegeris, duabus his litteris, quae neceſſariae Varrone teſte, novam formam induiſſe Claudium nomenque. Et de ψ. quidem clarum, cui Antiſigma reſpondit: de Ⴔ. Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, et ego non divino. Phi quidem littera, non dubie neceſſaria, et alius eius ſonus quam F. uti monuit etiam Quinctilianus. Haec in re Grammatica nugamur: et omittere licuiſſet, ſi Claudii liber exſtaret, quem de ratione harum litterarum edidit. *Lipſius.*

Ii Vid.

Digitized by Google

tres litteras adiecit, quae uſui, imperitante eo, poſt oblitteratae, aſpiciuntur etiam nunc [13] in aere publicandis plebiſcitis per fora ac templa fixo.
15 A.V. 800. A.C. 47. Retulit deinde ad ſenatum, ſuper collegio haruſpicum, *ne [1] vetuſtiſſima Italiae diſciplina per deſidiam exoleſceret: ſaepe adverſis Reip. [2] temporibus accitos, quorum monitu redintegratas caerimonias, et in poſterum rectius habitas: primoreſque Etruriae ſponte, aut patrum Romanorum impulſu, retinuiſſe ſcientiam, et in familias propagaſſe: quod nunc ſegnius fieri, publica circa bonas artes ſocordia, et quia externae ſuperſtitiones [3] valeſcant. et laeta quidem in praeſens omnia; ſed benignitati deum gratiam [4] referendam,*

Vid. Interpretes Suetonii ad Claudii locum, et Taylorum inprimis ad Marm. Sandvic. p. 48.

13 *In aere publicandis plebiſcitis.*] Ego vero cum Imperatoribus tollo haec plebiſcita: quae vim uſumque Claudii temporibus habere non potuerunt, omni poteſtate tralata ad unum. Quaere exempla in hiſtoriâ principum, non invenies. Legerim, *publicandis ſcitis.* Sciti nomen generale eſt, et ad decreta omnia pertinet ac iuſſa. Et haud dubie ea ſcripturâ obſervata non ſolum in plebiſcitis (ut demus ea fuiſſe) ſed in legibus aliis, edictisque. *Lipſius.* Grotius longe melius, qui ſic ſcribi locum volebat: *publicandis plebi SCtis.* quod mihi veriſſimum videtur cum Ryckio. Librarii cum compendium ſcribendi *SCtum* non intelligerent, ſatis conſtat vel mediocriter in his literis verſatis, quam varie corruperint hoc verbum. Sic et Hoeſchelius volebat et Schefferus Ανεκδ. Gr. p. 291. Obſ. Miſc. Vol. VIII. De re adde Sueton. Claud. 41. qui eas litteras etiam in multis libris, actis diurnis et titulis operum reſtitiſſe ſuo tempore tradit. Inſcriptiones antiquas, in quibus Digamma adhuc viſitur, laudavi ad Sueton. l. c. ubi v. Intt.

1 *Vetuſtiſſima.*] Quam ipſi Romani liberos ſuos capere volebant, ac publice mittebantur. Vide Valerium libro 1. de Relig. et Ciceronem 2. de Divinat. 23. *Lipſius.*

2 *Temporibus accitos.*] *Accitis* MSS. vett. edd. omnes. Sed *accitos* verum eſt, idque conſtructio deſiderat. Sic volebat etiam Grotius.

3 *Valeſcant.*] Ed. Puteol. *invaleſcant*, et omnes deinceps ad Pichenam, qui e MS. Flor. reſtituit *valeſcant*, quod etiam ed. princeps habet. Tacitum ſimplicibus delectari ſupra notatum.

4 *Referendam, ne.*] Non videtur cepiſſe vir inſignis, Freinshemius, quum iudicavit, hoc membrum a proximo τελείᾳ ὑποστιγμῇ ſeparandum. Neque enim novum argumentum eſt, aut ſtimulus hortationis differens ab eo, quo iam uſus eſt: ſed id ipſum, quod brevius attigerat, perſequitur explicatius. *Gratia*, quam diis referri cenſet, haec eſt una, ut cerimoniae, rebus Romanis multo minoribus aut in arcto ſervatae diligenter, temporibus ſecundis ne negligantur. Intelligimus enim *gratiam*, non quae verbis haberetur, aut aliis ſuppliciis, ſed ſi fieret tum, ex quo appareret, in hoc genere cultus gratos eſſe erga Deos. Vt lib. 2. milites promittunt Germanico ſe *gratiam in acie relaturos.* Deinde τὸ *gratiam* accipiendum, quaſi

rendam, ne ritus ſacrorum, inter ambigua culti, per A.V.
proſpera oblitterarentur. Factum ex eo ſenatuſconſultum: 800.
viderent pontifices, [5] *quae retinenda firmandaque haru-* A.C. 47.
ſpicum. Eodem anno Cheruſcorum gens regem [1] Romà 16
petivit, amiſſis per interna bella nobilibus, et uno reli-
quo ſtirpis regiae, qui apud urbem habebatur, nomine
[2] *Italicus.* Paternum huic genus e Flavio, fratre Ar-
minii, mater [3] ex Catumero, principe Cattorum erat:
ipſe forma decorus, et armis equiſque, in patrium no-
ſtrumque morem, exercitus. Igitur Caeſar auctum pe-
cunia, additis ſtipatoribus, hortatur *gentile decus ma-
gno animo capeſſere. Illum primum, Romae ortum, nec
obſidem, ſed civem, ire externum ad imperium.* Ac pri-
mo laetus Germanis adventus, [4] atque eo magis, quod,
nullis diſcordiis imbutus, pari in omnes ſtudio ageret:
celebrari, coli, modo comitatem et temperantiam nulli
inviſam, ſaepius vinolentiam ac libidines, grata barba-
ris, uſurpans. [5] Iamque apud proximos, iam longius
clareſcere, cum potentiam eius ſuſpectantes, qui fa-
ctionibus floruerant, diſcedunt ad conterminos populos,

Ii 2 ac

quaſi dixiſſet *eam gratiam* vel *hanc gratiam.* Gronovius.

5 *Quae retin. firm. haruſpicum*] Intelligo ſane. Sed non videtur Claudius voluiſſe delectum fieri, quid negligendum, quid ſervandum: ſed diſciplinam priſcam retineri et ſervari. Itaque videtur decretum eſſe, ut pontifices de diſciplina illa retinenda et firmanda viderent. Suſpicatus ſum excidiſſe *diſciplina:* quae eſſent diſciplina haruſpicum retinenda firmandaque; phraſi antiqua et bona, quam ſaepe corruperunt librarii inſcitia priſcae latinitatis. Et intelligendum *forent.*

1 *Roma petivit.*] MS. vett. edd. *Romae.* Aldus e Rhenani coniectura recepit primus *Roma:* quem ceteri recte ſecuti ſunt.

2 *Italicus.*] Ryckius e Cod. Agric. profert probatque *Italicus,* et ſic in ſequentibus etiam exhibere MS. Flor. Et ſic, quoad poſteriora loca, etiam ed pr. Itaque non dubitavi reſtituere. Vulgo *Italus.*

3 *Ex Catumero.*] In Vatic. eſt, *Actumero:* Strabone Οὐκρόμερος ἡγεμὼν Κάττων, id eſt, *Vcromerus.* vel ad etymon Germanicum verius, *Acromerus.* Lipſius, *Actumero* etiam ed. pr. MſS. Bodl. *Cactumero.*

4 *Atque eo magis, quod nullis.*] Veteri Covarr. abeſſe *magis,* Gruterus teſtatur. Abeſt etiam ab ed. pr. *Celebrari, coli* pro celebrabatur, colebatur.

5 *Iamque apud proximos, iam longius clareſcere*] Sic vett. edd. uſque ad Rhenan. qui e Cod. Bud. recepit: *i. apud pr. longius;* quod ſecutus eſt Aldus. *Apud,* quod e Flor. ſe reſtituere ait Pichena, in omnibus veteribus eſt, primumque in Lipſiana reperi *ad.*

6 *Prin-*

A.V. 800. A.C. 47. ac teſtificantur, *adimi veterem Germaniae libertatem, et Romanas opes inſurgere: adeo neminem, iisdem in terris ortum, qui* [6] *principem locum impleat; niſi exploratoris Flavii progenies* [7] *ſupra cunctos attollatur? Fruſtra* [8] *Arminium praeſcribi: cuius ſi filius, hoſtili in ſolo adultus, in regnum veniſſet, poſſe extimeſci,* [9] *infectum alimonio, ſervitio, cultu, omnibus externis. at ſi paterna Italico mens eſſet: non alium infenſius arma contra patriam*
17 *ac Deos penates,* [10] *quam parentem eius, exercuiſſe.* His atque talibus magnas copias coëgere: nec pauciores Italicum ſequebantur. *non enim inrupiſſe ad invitos, ſed accitum,* memorabant. *quando nobilitate ceteros anteiret, virtutem experirentur, an dignum ſe patruo Arminio, avo Catumero praeberet.* [1] *nec patrem rubori, quod fidem adverſus Romanos, volentibus Germanis ſumptam, nunquam omiſiſſet. falſo libertatis vocabulum obtendi ab iis, qui privatim degeneres, in publicum exitioſi, nihil ſpei, niſi per diſcordias, habeant.* Adſtrepebat huic alacre vulgus; et [2] magno, inter barbaros, proelio victor rex; [3] dein ſecunda fortuna ad ſuperbiam prolapſus, pulſusque, ac rurſus Langobardorum opibus refectus, per lae-

ta,

6 *Principem locum impleat.*] Hoc ex Flor. dedit Pichena, et ſic Tacitus alibi. Vett. edd. omnes et MSS. alii *principis.*

7 *Supra cunctos attollatur.*] Rhenanus ſe caſtigaſſe dicit *attollatur,* et *ſolo,* et *poſſe,* pro *extollatur, loco, poſſet.* At omnia iſta ſunt in ed. pr. niſi quod *attollitur* vitio operarum, et *veniſſe poſſe Teſtimeſci.* Puteolanus induxit *extollatur, loco,* et *poſſet;* ſed tamen e MSS. Nam et Guelf. *loco* et *poſſet.*

8 *Arminium praeſcribi.*] Qui illi patruus: et tamquam in eius gratiam honoremque Principatu ornatus eſſet. *Lipſius.*

9 *Infectum alimonio.*] Ita e Flor. Pichena. Sed ſic etiam ed. pr. Puteolanus mutavit in *alimonia,* ut eſt in Guelf. unde in ceteras edd. fluxit. add. Burm. ad Sueton. Calig. 42. Mox Guelf. *ac.*

10 *Quam parentem eius exercuiſſe.*] Omnes volunt *parentem* ſcribi, Non paruiſſem, niſi plane ſic eſſet in ed. pr. Puteolanus dedit *parentes* cum ceteris omnibus.

1 *Nec patrem rubori.*] Quia ſic eſt in MS. Flor. et ed. princ. *eſſe* etiam abeſt a MS. Covarruv. non dubitavi hoc praeferre vulgato: *nec patrem illi rubori eſſe.* Et ſic placebat Iac. Gronovio. Sic e Cod. Agric. laudat probatque Heinſius in Obſ. Miſc. IX. p. 383. Forma loquendi iterum occurrit XIV, 55. et eſt a Livio 45, 13.

2 *Magno inter barbaros proelio victor rex.*] Forte, *magno ut inter.* Lipſius. Sed etiam alibi et apud alios *ut* interdum in tali forma omittitur.

3 *Dein.*] Sic Cod. Flor. Guelf. ed. pr. *dehinc* a Puteolano venit.

Mox

Digitized by Google

ſa, per adverſa, res Cheruſcas adflictabat. Per idem tempus Chauci, nulla diſſenſione domi, et [1] morte Sanquinii alacres, dum Corbulo adventat, inferiorem Germaniam incurſavere, duce Gannaſco: qui natione Canninefas, [2] auxiliaris et diu meritus, poſt transfuga, levibus navigiis praedabundus, Gallorum maxime oram vaſtabat, non ignarus, dites et imbelles eſſe. At Corbulo provinciam ingreſſus, magna cum cura, et mox gloria, [3] cui principium illa militia fuit, triremes alveo Rheni, [4] ceteras navium, ut quaeque habiles, per [5] aeſtuaria et foſſas adegit: lintribuſque hoſtium depreſſis, et exturbato Gannaſco, ubi praeſentia ſatis compoſita ſunt, legiones, [6] operum et laboris ignaras, populationibus laetantes, veterem ad morem reduxit; ne quis agmine decederet, nec pugnam, niſi iuſſus, iniret. ſtationes, vigiliae, diurna nocturnaque munia, in ar- .18 A. V. 800. A. C. 47.

1 *Morte Sanquinii.*] Sanquinii Maximi, de quo ſupra dixi. *Lipſius.*

2 *Auxiliaris, et diu meritus, poſt transfuga.*] Vaticana ſcriptura, *auxiliare eſd in meritis.* Fortaſſe, *auxiliaris, dein emeritus.* Nam et auxilia, illo aevo, credam adſtricta ad militiae certum modum. Mercero placet, *Auxiliare aes diu meritus.* Lipſius. Farneſianus codex MS. *auxiliare ex drumentis:* unde coniiciebat olim Lipſius, *auxiliaris ex frumentariis:* poſtea omnem hanc annotationem expunxit. Quod in coniectura facile fero: ſed ſcripturam vetuſti codicis inſuper haberi nolim: quippe in qua videam veſtigia veritatis adhoc uſque latentis. Eam eſſe credo: *auxiliaris et dux gentis.* Iuvat quod legitur libro 4. de Thracibus: *ne regibus quidem parere, niſi ex libidine, ſoliti, aut ſi mitterent auxilia, ſuos ductores praeficere.* Gronovius. Cod. Flor. *auxiliare ex diu meritis,* unde Iac. Gronovius faciebat *auxiliare aes diu meritus* cum Mercero. Cod. Bud. et Agr. *auxiliaris ex diu meritis,* quod probat Ryckius. Reg. *auxiliares diu meritis.* Ed. pr. *auxiliare eſd in meritis:* quod favet et ipſum Mercero. Puteolanus: *auxiliaris et diu meritus:* unde haec lectio in ceteras edd. fluxit. MS. Guelf. *et ex diu m.* Lectionem quidem textus vitioſam eſſe, facile eſt ſentire.

3 *Cui principium illa militia fuit.*] Referendum hoc ad *gloriam*, non ad Corbulonem pro *cuius gloriae princ. i. m. f.*

4 *Ceteras navium.*] Rhenanus ita ſe emendaſſe dicit pro *ceteras naves.* at *ceteras navium* eſt in ed. pr. et Puteol. *Naves* dedere Beroaldus, Alciatus: neſcio unde.

5 *Aeſtuaria et foſſas.*] Per Druſianam foſſam, et lacus, qui plures tunc, in unum Meridionalem coiverunt. *Lipſius.* Mox Guelf. *deprehenſis.*

6 *Operum et laboris ignaras.*] Farneſ. *ignavas.* Lipſius. Sic et ed. pr. MSS. Guelf. et alii. quod recepit Cl. Broterius. *Ignarus* eſt, non adſuetas labori

A.V. 800. A.C. 47. mis agitabantur. Feruntque *militem, quia* [7] *vallum non accinctus, atque alium, quia pugione tantum accinctus* [8] *foderet, morte punitos.* [9] quae nimia, et incertum an [10] falſo iacta, originem tamen e ſeveritate ducis traxere: intentumque et magnis delictis inexorabilem ſcias, cui tantum aſperitatis etiam adverſus levia credebatur.

19 Ceterum is terror milites hoſteſque in diverſum affecit, [1] nos virtutem auximus: barbari ferociam infregere. Et natio Friſiorum [2] poſt rebellionem, clade L. Apronii coeptam, infenſa, aut male fida, datis obſidibus conſedit

7 *Vallum non accinctus.*] Aliud eſt ac ſi dixiſſet, Diſcinctus. Non accinctum fodere, eſt ſine gladio fodere: Diſcinctum fodere, eſt ſoluta fluxaque tunica in morem muliebrem. At ex diſciplina erat, cum gladio opus facere. Vegetius 3. *Milites gladio cincti foſſam aperiunt.* Lipſius.

8 *Foderet.*] Freinsh. vult *caederet.* Sed ſi *vallum* pro aggere caſtrorum accipimus, qui e terra et ceſpite fit, nihil impedit, quo minus *foderet* rectum ſit.

9 *Quae nimia et incertum an falſo iacta.*] Ed. pr. *quae nimia i. e. a. f. acta*, vitioſe ſive pro *iacta*, ſive pro *aucta*, ſed illud potius credo, atque hanc eſſe lectionem Cod. Flor. teſtatur Pichena. Sic et eſt in MS. Guelf. niſi quod *actam* ſcripſit librarius, ad *originem* temere referens. Non igitur Rhenanus demum ſic dedit, ut vult videri. nec *nimia* pro coniectura debebat a Pricaeo reiici. Mox Puteol. *munia* et *iacta vel aucta* edidit, quod ſecuti ſunt Beroald. Alc. Rhenanus autem, Aldus, Lipſius edidere *nimia et falſo iacta*, quod neſcio cur a Gronovio mutatum, et *vel aucta* additum ſit. Mihi autem *iacta* vel potius *iactata* magis placet, quam *aucta*. Nam τὸ *augere* iam eſt in *nimia:* deinde *falſo* aptum eſt τῷ *iactata* non τῷ *aucta:* huic enim fruſtra additur, cum per ſe intelligatur, nec addi ſolet. Aliud eſt *in falſum augere*, h. e. augendo falſum efficere, aliud *falſo augere.* Porro aliud eſt *iacere*, aliud *iactare.* Illud dicitur, cum aliquis interdum aliquid, obiter, ſuſpicionis movendae, pungendi, irridendi cauſſa, dicit, vide noſtrum A. I, 10. II, 55. IV, 7. 68. VI, 31. 46. XI, 13. XII, 64. etc. adde quae de h. v. Viri docti ad Livium XXV, 4. et alibi dixerunt: hoc, cum palam, crebro, apud omnes: inprimiſque *iactari* dicuntur res, quae fama celebrantur. Pro *iactatus* a librariis ſubinde ſcriptum *iactus* docebit Drakenb. ad Liv. X, 37. item *actus* pro *iactus* ap. Quintil. IX, 2. Liv. XXV, 4. etc.

10 *Falſo iacta.*] Venet. editio; *iacta, aucta*, haeſitante librario utrum praeferret, utrumque adſcripſit. Ego quidem hic malim, *falſo aucta.* Lipſius. Veneta editio eſt Riviana, in qua ſic eſt. Ed. Put. *iacta vel aucta.*

1 *Non virtutem auximus.*] Vereor ut ſcripſerit, *virtute auximus.* Augendi verbum patiendi ſignificatu, ut infra. *Lipſius.* Recte diſſentit Mercerus.

2 *Poſt rebellionem.*] Non ut receptum, *per rebell.* Hiſtoria ipſa narrata fine libri 4. *Lipſius.* *Poſt* Cod. Flor. ed. pr. *Per* a Puteolano inductum. Idque habet etiam Guelf. mox *et male f.*

3 *Prae*

Digitized by Google

conſedit apud agros, a Corbulone deſcriptos. Idem ſenatum, magiſtratus, leges impoſuit. ac ne iuſſa exuerent, [3] praeſidium immunivit; miſſis, qui maiores Chaucos ad deditionem pellicerent, ſimul Gannaſcum dolo aggrederentur. nec irritae aut [4] degeneres inſidiae fuere adverſus transfugam et violatorem fidei. Sed caede eius motae Chaucorum mentes, et Corbulo ſemina rebellionis praebebat; ut laeta apud pleroſque, ita apud quoſdam ſiniſtra fama. *cur hoſtem conciret? adverſa in Rempublicam caſura: [5] ſin proſpere egiſſet, formidoloſum paci virum inſignem, et ignavo principi praegravem.* [6] Igitur Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit, *ut referri praeſidia cis Rhenum* juberet. Iam caſtra in hoſtili ſolo molienti Corbuloni hae litterae redduntur. 20
Ille, re ſubita, quamquam multa ſimul offunderentur, metus ex imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud ſocios, nihil aliud [1] prolocutus, quam [2]

A. V. 800. A. C. 47.

Ii 4 *beatos*

3 *Praeſidium immunivit.*] Ita manuſcr. At vulgi lectio, *inde munivit.* Suſpicari poſſis antique fuiſſe *endomunivit.* Vti apud Livium libro 5. *Iuventutem militarem Senatuſque robur in arcem Capitoliumque conſcendere: armiſque et frumento collatis, ex loco inde munito deos hominesque et Romanum nomen defendere.* ſcripſerim, *endomunito.* *Lipſius.* Nihil hic ſollicitandum. Nam eadem vis eſt verbi, quam correctionibus quaerunt. Sic Suetonius Tiberio 36. *in praetorio, cui Speluncae nomen, incoenante eo, complura et ingentia ſaxa fortuito ſuperne delapſa ſunt.* Vt *incoenante eo,* eſt quum ibidem coenaret ille, ſic *immunivit* eſt ibidem *munivit.* *Gronovius.* Acidalius coniecerat: *inibi munivit.*

4 *Degeneres inſidiae.*] Non indignae nomine Romano, aut ipſo Corbulone: quia nempe in transfugam, et maxime deſertorem. Hoc enim eſt, quod *fidei violatorem* dicit: id eſt, ſacramenti. *Lipſius.* MS. Guelf. *et degen.*

5 *Cum proſpere egiſſet.*] Ioſiae Merceri lectio verior, *ſin proſpere,* et approbata quibuſdam libris. Sententia: adverſa reip. nocitura; proſpera, ipſi Corbuloni. *Lipſius.* Recte. Cod. Flor. *caſuras in,* quod expreſſit ed. pr. niſi quod, ſive vitio operarum, ſive quod ita deſcriptum e Cod. eſſet, habet *caſuras ex.* Puteol. habet *caſura: cum,* ut eſt in Guelf. ſenſum autem potius cum Freinshemio puto, homines calumniatos dixiſſe, Corbulonem animos maiores ſumturum et Claudio periculoſum futurum.

6 *Igitur Claudius adeo.*] Sic Cod. Flor. Oxon. Guelf. edd. pr. Puteol. Beroaldi, a qua hic diſcedit ed. Alciati, exhibens *ideo,* vitio haud dubie operarum, nam ſequi Beroaldum ſolet: atque hinc *ideo* in ceteras venit, Rhen. Aldi, etc. Reſtituit igitur Iac. Gronovius.

1 *Prolocutus.*] Rhenanus ita ſe emendaſſe ait pro *perlocutus,* quod ſc. in Alciati ed. repererat. Sed ed. pr. et Puteol. ſic iam habent.

2 *Beatos quondam duces.*] Cum [illegible]

cto

A.V. 800. A.C. 47 *beatos quondam duces Romanos!* ſignum receptui dedit. [3] Vt tamen miles otium exueret, [4] inter Moſam Rhenumque trium et viginti millium ſpatio [5] foſſam perduxit, [6] qua incerta Oceani vetarentur. inſignia tamen triumphi

cto Venus. Scribe, *quondam*, id eſt, olim libera rep. Perſuadet Dio, qui ſic extulit. *ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες. Lipſius.* Recte. Sed edd. omnes *quosdam.*

3 *Ne tamen miles.*] Sententia ſcripturam eam damnat. Lege ergo, *Vt tamen. Lipſius.* Sic et Gruterus et Pichena volebant: recte. In Cod. Flor. eſt *vi*, quod confundi ſolere cum *ut*, docet poſt alios Drakenb. ad Liv. IV, 53. Ed. pr. et MS. Reg. plane habet *ut*. Puteolanus *ne* invexit, quod eſt et in Guelf.

4 *Inter Moſam Rhenumque.*] Dio conſentit, *διετάφρευσε*, inquit, *πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα.* Nam ſtadia centum LXX. milliaria conficiunt XXIII. duobus ſtadiis et ſemi minus: ita ut ſeptem ſtadia cum dimidio pro milliari capias. quod Plutarchus, Suidas, aliique monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria XXI. vertit: et addit non convenire illi cum Corneliana ratione. *Lipſius.* Quae de hac foſſa varie a viris doctis diſputantur, commemorare nihil attinet. v. Ryckium, ſi lubet, ad h. l. Cellar. G. A. T. I. p. 211. Altingium pag. 110, qui ſequitur Cluverium, qui putabat eſſe foſſam, quae a Leida Delphos, hinc ad vicum Maeſeland ducta, tandem ad propinquum vicum Sluys Moſae iungitur.

5 *Foſſam perduxit.*] Haec eſt lectio ed. pr. quam et MS. Guelf. exhibet, quam reſtituere non dubitavimus. Eſt verbum proprium in ea re. Caeſar Bell. G. VII, 36. *foſſam – a maioribus caſtris ad minora perduxit.* Dio LX. p. 685: *διετάφρευσε τὸ πᾶν μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου, καὶ τοῦ Μόσου*, quod et ipſiſſimum *perduxit foſſam* eſt. Nam *perducere foſſam* dicitur ut *perferre legem*. Puteolanus deinde pro *perduxit*, dedit *produxit*, unde in omnes edd. venit *produxit*, l. c. Gronovius autem valde pugnat pro *praeduxit*, ſic compendiarie MS. Flor. legit, idque in textum recipit. In quo falli virum clariſſimum putamus. Verbum *praeducere* dicitur illud quidem de foſſis ſaepe et ap. noſtrum XIV. 32. ſed ſemper cum vi muniendi, in caſtris, in obſidionibus, arcendi cauſſa, intercludendi etc. factis, ut patet ex omnibus exemplis, quae collegit praeter Lipſium, quem ipſe laudat de Mil. V, 5. Heinſius et Drakenb. ad Silium, X, 411, aliique: unde ipſe comparat cum graeco *προβάλλεσθαι*: quod eſt ab h. l. alieniſſimum. Eſt pacis opus, non belli, recipiendae aquae factum, non arcendae.

6 *Qua incerta Oceani vetarentur.*] Recte, non *vectarentur*. Dio interpretatur, *ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναρρέοντες πελαγίζωσι. ne fluvii in Oceani aeſtu refluentes ſuperſtagnarent.* Fuiſſe ergo neceſſum eſt foſſam eam inferioris Bataviae parte, inter Rhenum veterem, Moſamque: ubi fere ubique inter duos fluvios XXIII. milliarium intervallum. Supra agrum Batavum, inter Moſam et adhuc integrum Rhenum, eſſe non potuit: quoniam illic certe periculum nullum ab aeſtu. Vertranius, cui legi placet *vitarentur* (hoc ſenſu, ut foſſam eam perduxerit, qua commeari a Moſa ad Rhenum poſſet, ne Oceani pericula neceſſum eſſet ſubire) non placet. Multo minus *Ferretus:*

Digitized by Google

triumphi indulſit Caeſar quamvis bellum negaviſſet. Nec multo poſt Curtius Rufus eundem honorem adipiſcitur, qui [7] in agro Mattiaco recluſerat ſpecus quaerendis venis argenti; unde tenuis fructus, nec in longum fuit: at legionibus cum damno labor, [8] effodere rivos, quaeque in aperto gravia, humum infra moliri. quis ſubactus miles, et quia plures per provincias ſimilia tolerabantur, componit occultas litteras, nomine exercituum, precantium imperatorem, *ut, quibus permiſſurus eſſet exercitus,* [9] *triumphalia ante tribueret.* [1] De origine Curtii Rufi, 21

A.V. 800. A.C. 47.

Ferretus: qui *μετέωρος* certe fuit, cum Moſam hic cum Moſella confudit, et ea ſcripſit quae rideant Batavorum pueri. *Lipſius.* Recte Lipſius. *Vetarentur* eſt arcerentur, prohiberentur, ne reſtagnando terris nocerent. Adde Obſervat. I, 5. *Gronovius.* Et ſic edd. vett.

7 *In agro Mattiaco.*] Suſpectum eſſe, et potius *Maciaco*, vel *Mazyaco* legendum videri (qui populi Africae ſunt) docui in Saturnalium 2. *Lipſius.* Vide quae diximus de Pec. Vet. lib. 4. cap. 9. *Gronovius.* *Mattiaco* placet Rhenano, defenditque Cluver. Germ. Ant. III, 7. Non in Africa iſta geſta. quod e c. 21. patet, triumphi inſignia nactum ante, quam in Africam veniſſet.

8 *Effodere rivos.*] Omnes MSS. et edd. ante Lipſium habent *et fodere.* Ceterum melius puto, intelligo foſſas, quibus aquarum rivi e metallis deducantur.

9 *Triumphalia ante tr.*] Nempe ne triumphalium conſequendorum cauſſa militibus moleſtias crearent, quales Corbulo et Rufus creaſſent.

1 *De origine Curtii Rufi.*] Eſt, qui hunc cenſeat eſſe illum, qui memoriam ſcripſit rerum Alexandri, pure mehercules et Latine. Modius certe noſter, cuius cenſurae Curtius non leviter debet, teſtatum reliquit cognomen et Rufi tribui a libris. Pugnare tamen aetas videatur, ſiquidem ad Auguſtum referenda illa ſunt e libro eius X. *Proinde iure meritoque populus Rom. ſalutem ſe principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam poene ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Huius hercule, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum exſtinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret imperium. Abſit modo invidia, excipiet huius ſaeculi tempora eiuſdem domus utinam perpetua, certe diuturna poſteritas.* Sed non ſunt: nec quidquam hic de ſidere Iulio, ut nugantur. Refutant ſequentia: quoniam Auguſtus cum ad imperium venit, non exſtinxit bellorum faces, non gladios condidit: ſed accendit, eduxit. Refutat et ille locus e lib. 3. de urbe Tyro. *Multis ergo caſibus defuncta, et poſt excidium renata, nunc tamen, longa pace cuncta refovente, ſub tutela Romanae manſuetudinis acquieſcit.* Nam ait et agnoſcit *longam pacem* in re Romana. An ea ſub initia Auguſti? imo viginti annorum bella. Itaque priora illa refero ad Caii Caligulae caedem, et confuſionem quae ſecuta: Senatu imperium abrogante, milite et plebe ſtabiliente. Haec ſunt illa ſine capite

A.V. Ruſi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, ne-
800. que falſa prompſerim; et vera exſequi pudet. Poſtquam
A.C. adolevit, [2] ſectator quaeſtoris, cui Africa obtigerat, dum
47. in oppido Adrumeto, vacuis per medium diei porticibus ſecretus agitat, [3] oblata ei ſpecies muliebris ultra modum humanum, et audita eſt vox: *Tu es, Rufe, qui in hanc provinciam conſule venies.* Tali omine in ſpem ſublatus, digreſſuſque in urbem, et largitione amicorum, ſimul acri ingenio, quaeſturam, et mox, nobiles inter candidatos, praeturam principis ſuffragio aſſequitur: cum hiſce verbis Tiberius dedecus natalium eius velaviſſet, *Curtius Rufus* [4] *videtur mihi ex ſe natus.* Longa poſt haec ſenecta, et adverſus ſuperiores triſti adulatione arrogans minoribus, inter pares difficilis, conſulare imperium, triumphi inſignia, ac poſtremo Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale praeſagium implevit.

Interea

pite diſcordia membra; et Claudius ipſe, novum ſidus. Tamen incerta haec mihi, fateor: et facile manum dedero, ſiquis adferet veriſimiliora. *Lipſius.* Eſſe hiſtoriae ſcriptorem putat etiam Ryckius, quem vide. Non eſt huius loci aut conſilii noſtri iſta diſputatio.

2 *Sectator Quaeſtoris.*] Vatic. *Sector.* nec ſperno. Ad haſtam enim ſectiones exercebant. Vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipſo Curtio Rufo libro 7. epiſtol. *Tenuis adhuc et obſcurus obtinenti Africam comes haeſerat.* Ait enim, comes. *Lipſius.* Non ſolet ſectoris nomen magiſtratibus iungi. *Sectatores*, et *aſſectatores* magiſtratuum dicuntur tenues homines, qui ſe adiungunt, quaeſtus alicuius cauſſa. v. Cicer. pro Rab. Poſt. 8. *Gabinii comes vel ſectator.* Gabinius autem Proc. Syriae. Verr. II, 11, *Africani vetus aſſectator.* cf. Balb. 2. Sector autem alicuius eſt, qui eius bona ſub haſta emit, ut Antonius in Philippica II, 15. *ſector Pompeii.*

3 *Oblata ei ſpecies muliebris.*] Plinius ſuper eodem miraculo: *Inclinato die ſpatiabatur in portico. offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorque. perterrito, Africam ſe futurorum praenunciam dixit. iturum enim Romam, honoreſque geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eamdem provinciam reverſurum, ibique moriturum.* Quod ait ultra modum humanum: ſemper ita antiqui, ut fidem divinitatis adſtruant eiuſmodi idolis. *Virgilius:*

Viſa mihi ante oculos, et nota maior imago.

Iuvenalis:

— tua ſacra et maior imago
Humana, turbat pavidum cogitque fateri.

Xenophon lib. 8. *παιδείας.* Ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τὶς ἢ κατ' ἄνθρωπον, εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε. ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. Tacitus 1. Hiſtor. *Erupiſſe cella Iunonis maiorem humana ſpeciem.* Lipſius.

4 *Videtur mihi ex ſe natus.*] MS. Guelf. ed. pr. *eſſe natus.* quod eſt illud ipſum, quod Rhenanus e Cod. Budenſi dedit *ex ſe natus.* Puteo-

lan. s

Interea Romae, nullis palam, neque cognitis [1] mox cauſ- 22
ſis, [2] Cn. Nonius, eques Romanus, [3] ferro accinctus re- A.V.
peritur in coetu ſalutantium principem. nam poſtquam 800.
tormentis dilaniabatur, [4] de ſe noni. . . . . . . conſcios A.C.
non 47.

lanus dederat *ex ſenatu*, quod primus Rhenanus mutavit. Eſt autem ambiguitas in verbis. Nam *ex ſe nati* dicuntur, qui maiores ciere non poſſunt, obſcuri homines genere; verum etiam, qui ipſi ſibi nomen peperere, non a maioribus accepere. Ergo indicavit Tiberius, Rufum obſcuro loco ortum, et ſibi aliquid nominis peperiſſe.

1 *Mox.*] Heinſius vult *noxae* ad Vellei. I, 12. probat Graev. ad Flor. III, 10. non Iac. Gronovius, nec ego. Reſpicit ad tormenta mox adhibita ad reperiendam cauſſam.

2 *Cn. Nonius eques Rom.*] Ed. pr. *S. N. Nonius*, quod eſt ortum e ſcriptura Cod. Flor. *Gn. Nonius*; abeſtque *inſignis*. Puteol. *Cn. Novius eques Rom.* et ſic ſequentes veteres; item MSS. plures ap. Broterium, qui reſtituit. In Lipſianis *inſignis* additur, quod recte Gronovii et Ryckius omiſere. *Nonius* praetuli.

3 *Ferro accinctus reperitur.*] Ideo Claudius primus (et fortaſſe hac occaſione) ſcrutatores inſtituit, qui promiſcue omnes ad principem ſalutandi vel qua alia cauſſa venientes excuterent. Suetonius: *Salutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, et quidem omnibus, et acerbiſſimos.* Quos tamen Veſpaſianus iterum ſuſtulit, narrante eodem Suetonio, cap. 12. Verba Dionis ad hunc morem digna legi: Κλαύδιος τάτε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τὺς προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μήτι ξιφίδιον ἔχωσιν. ἔντε τοῖς συμποσίοις πάντως τινὰς ϛρατιώτας συνόντας εἶχε. καὶ τῦτο μὲν ἐξ ἐκείνυ καταδειχθὲν, καὶ δεῦρο ἀεὶ γίγνεται. ἡ δὲ δὴ ἔρευνα ἡ διὰ πάντων διὰ Οὐεσπασιανῦ ἐπαύσατο: *Claudius cum alia acriter obſervabat, tum omnes qui ad ipſum venirent, viros et foeminas explorari iubebat, ne quem gladium aut ſicam haberent. in conviviis etiam ubique milites quoſdam adſtantes habebat: atque id ab eo oſtenſum, deinceps ad hoc aevi ſervatur: at ſcrutatio illa omnium, per Veſpaſianum ſublata eſt.* Manſit igitur de Militibus; at de Scrutatione Veſpaſianus ſuſtulit. quod vide in Suetonio, cap. 12. et fac ab iſtis lucem. Mos iſte ſcrutandi vetus, et Graecis quoque. Tangit Plutarchus in Timoleonte: ubi Dionyſium iam exſulem, irriſum a quodam ait, *qui intrans ad eum veſtem excuſſit ut tyrannis fieri ſolet.* Locum totum vide. *Lipſius.*

4 *De ſe non in - - conſcios.*] Non integer locus vel indicio libri Farneſiani, qui cum lacuna refert: *De ſe novi : : : : : : : : : conſcios.* Videmur non incommode explere poſſe: *de ſe Novius confeſſus, conſcios non edidit.* Lipſius. Edidi ſcripturam Codicis Flor. potius quam coniecturam *Novius*, quam primus Puteolanus edidit, extatque in Guelf. Farn. Cod. *novi - - -* quod edidit Rychius. Ed. pr. habet *de ſonoi* vitioſe pro *de ſe non in:* (niſi virgula eſt alieno loco, edique debuit *nōi*, ut in eodem libro XII, 58. *iteſceret* pro *niteſceret*) nulla ſequente lacuna. Quicquid ſit, etiam hinc confirmatur Iac. Gronovii coniectura, quam veriſſimam puto: *de ſe non inficiatus.* Bene Pichena comparat locum Livii, XXIV. *de ſe ipſe haud cunctanter faſſus, conſcios celabat:* quem in animo habuiſſe noſtrum

Digitized by Google

A.V. 800. A.C. 47. non edidit, incertum an occultans. Iiſdem conſulibus P. Dolabella cenſuit, [5] *ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecunia eorum*, [6] *qui quaeſturam adipiſcerentur*. Apud maiores virtutis id praemium fuerat cunctiſque civium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus: ac [7] ne aetas quidem diſtinguebatur, quin prima iuventa conſulatum ac dictaturas inirent. [8] Sed quaeſtores, regibus etiam tum imperantibus, inſtituti ſunt: [9] quod lex curiata oſtendit, ab L. Bruto repetita. [10] Manſitque conſulibus poteſtas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. creatique primum [11] Valerius Potitus et Aemilius Mamercus, [12] LXIII. anno

noſtrum facile patet. Heinſius coniecit e Cod. Farneſ. veſtigiis *de ſe noviſſime confeſſus*. Sed illud *noviſſime* friget, ut bene monuit idem Gronovius.

5 *Spectaculum gladiatorum.*] Suetonius: *Collegio Quaeſtorum, pro ſtratura viarum, gladiatorium munus iniunxit.* Quod mutavit Nero, qui cenſuit, *ut ne deſignatis quidem Quaeſtoribus edendi gladiatores neceſſitus eſſet*, ait Tacitus lib. 13. Iterum induxit Domitianus, notante Suetonio c. 4. et perſeveravit. Tertullianus: *Tranſiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viventium, Quaeſturas dico, et magiſtratus, et Flaminia et Sacerdotia.* Plura de his, proprio libro. *Lipſius.*

6 *Qui quaeſturam apiſcerentur.*] Pro peterent, apiſci vellent: contextus facile docet: et eſſe deberet: *adepti eſſent*, ſi ſenſu vulgari diceretur.

7 *Ne aetas quidem diſt.*] Vt poſt factum eſt, inductis legibus annalibus: de quibus dicere h. l. nihil attinet. Mox Cod. Fl. et ed. pr. *et* non *ac*, ut ceterae.

8 *Sed quaeſtores, regibus.*] De quaeſturae origine, ratione etc. qui volet cognoſcere plura, adeat inprimis Pighium in Annal. ad a. V. 244. *Tum* abeſt a MS. Guelf.

9 *Quod lex curiata.*] Intelligitur lex de modo poteſtatis, quae regibus eſſet in populum: repetita eſt a Bruto, ut Coſſ. eadem poteſtas eſſet, quae regibus fuiſſet. Eam Taciti temporibus adhuc ſuperfuiſſe ex h. l. clare patet.

10 *Manſit Coſſ. poteſtas deligendi.*] Videtur diſſentire Plutarchus in Valer. Poplicol. ſed vide notam ad verba *LXIII. a. p. T. e.*

11 *Valerius Potus.*] Ita libri ſcripti. Lego, *Potitus*, quod Valeriae gentis cognomen eſt. In vulgatis Valerius Poſtumius, imperite. Eſt autem illeipſe qui Conſul poſtea anno V. CCLXXXIV. Quod clare ex Dionyſio hauries lib. 9. *Lipſius.* Ed. pr. *Potus*, Puteol. dedit *Poſtumius*, ut eſt in Guelf. quod omnes ſecuti ſunt ad Lipſium uſque. Eadem editio habet copulam *et*, quae e Cod. Flor. acceſſit, neglecta inde a Puteolano, uſque ad Pichenam, qui reſtituit. Pro *Potus* recte reſtitutum *Potitus*.

12 LXIII. *anno poſt.*] Error numeri. niſi placet de primis quaeſtoribus totos XL. annos a Livio et Dionyſio diſcrepare Tacitum. Nam anno urbis CCLXIX. Q. F. Ser. Cornelio Coſſ. Livio primi Quaeſtores nominati, L. Valerius et Caeſo Fabius: itemque Dionyſio lib. 8.

Digitized by Google

anno poſt Tarquinios exactos, [13] ut rem militarem comitarentur. Dein, gliſcentibus negotiis, duo additi, qui A. V. 800. A. C. 47.

lib. 8. At ex hac Taciti putatione, circa annum demum urbis CCCVIII. Quaeſtores ſtatuamus neceſſe eſt. Quod falſum eſſe, liquet vel ex eo, quod Livius et Dionyſius poſt annum illum CCLXIX. ſaepius iam Quaeſtores nominant. Corrige hic ergo, XXIII. *anno.* ut ratio conſtet. In altero tamen Quaeſtore manet adhuc diſſenſus: qui Livio et Dionyſio eſt Caeſo Fabius, non Mam. Aemilius, ut noſtro. Nam Plutarchus plane diverſus, qui P. Veturium et M. Minucium nominat. *Lipſius.* Eadem repetit Ryckius ad h. l. nec ſe expedit. In ed. pr. non per LXIII. exprimitur numerus, ſed eſt *ſexageſimo tertio anno.* Ceterum Tacitus cum Livio et Dionyſio, Plutarcho item, facile componetur ſic: Plutarchus tradit quaeſtores primos, a regibus exactis: Livius et Dionyſius nihil, niſi qui illo anno quaeſtores fuerint, qui diem dixerint Sp. Caſſio; qui fuit annus XXIII. a regibus exactis: Tacitus autem qui primi quaeſtores a populo creati ſint; quod attendenti facile patebit, monuitque iam Drakenborchius ad Liv. IV, 41. extr. Plutarchus diſſentit in hoc, quod iam Valerium Poplicolam conceſſiſſe populo creationem quaeſtorum dicit, a populoque creatos Veturium et Minucium. Verum aut alios auctores ſecutus eſt uterque, aut ea tantum liberalitas Valerii fuit, quam ceteri Conſules non ſunt imitati, donec lege populo creatio quaeſtorum vindicata aut permiſſa eſt. Abramius ad Ciceronis Phil. II, 20. ſic conciliat Tacitum Plutarcho et Iunio Grachano, qui etiam ſub regibus a populo creatos ſcripſit, ut reges quidem conſulesque ipſi elegerint, ſed populus lege curiata probarit electionem. Sed ea ratio per legem curiatam ſanciendi iam conſtituta ſerior eſt, et inſtituta ad uſurpandam vetuſtatis memoriam. Lata diſp. ad h. l. eſt Viri docti in Miſcell. Obſ. Vol. X. p. 257. inpr. p. 287. qui per tranſpoſitionem conciliari Livio et Plutarcho poſſe Tacitum exiſtimat ſic: *Creatique primum, qui Romae curarent: dein, gliſcentibus negotiis, duo additi, Potitus et Aemilius Mamercus, LXXXX. anno poſt Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Mox* etc. Videntur, quibus otium eſt, haec excutienda. MS. Guelf. habet *annos.*

13 *Vt rem militarem comitarentur.*] Tacitum a Livio et aliis diſcrepare, monet Pighius l. c. quod primum duos militares quaeſtores creatos dicat, deinde demum additos duos urbanos, cum Livius tradat IV, 43. ab initio duos urbanos tantum fuiſſe, additos deinde duos alios, qui conſulibus in bellum profectis adeſſent. Verba ſunt: *Moles diſcordiarum inter plebem ac Patres orta eſt ab duplicando quaeſtorum numero, ut praeter duos urbanos quaeſtores, duo Conſulibus ad miniſteria belli praeſto eſſent conciliandi.* Ego rem omnem ſic concipio. Fuere quaeſtores ſemper, ſed a Coſſ. ab initio creati, niſi ubi magiſtratuum ambitio, ut Poplicolae, populo permitteret. Sed cum Coſſ. opus videretur in bellis miniſterio quaeſtorum, propter rem pecuniariam; neceſſarium viſum eſt, quaeſtores creari a populo Comitiis curiatis, ut rem militarem poſſent attingere, quod iniuſſu populi et ſine lege curiata non licet. Id apparere videtur, ut arbitror, ex eo, quod etiam ſemper quaeſtoribus, Conſulem, qui imperium haberet, ſecuturis, lege curiata, dicis cauſſa, ut ipſis Proconſ. opus fuit, ut exiſtimat Gruchius,

Digitized by Google

V. A. 800. A. C. 47. qui Romae curarent. [14] Mox duplicatus numerus, ſtipendiaria iam Italia, et accedentibus provinciarum vectigalibus. [15] Poſt, lege Syllae, viginti creati ſupplendo ſenatui, cui iudicia tradiderat. et quamquam [16] equites iudicia recuperaviſſent: quaeſtura tamen, ex dignitate candidatorum, aut [17] facilitate tribuentium, gratuito

chius, quamquam diſſentiente Sigonio. Cicero Phil. II, 20. obiicit Antonio, quod quaeſtor creatus, ſtatim ad Caeſarem in provinciam cucurrerit *ſine SCto, ſine ſorte, ſine lege.* Ergo quaeſtores cum ante ſemper in urbe curaſſent aerarium, coeperunt iam etiam bellis intereſſe: ideoque, cum prope perpetua bella eſſent, prope ſemper aberant ab urbe Quaeſtores. Hinc conſilium natum eſt, ut praeter duos illos, quibus liceret in bellum ire cum Conſulibus, crearentur alii duo, qui aſſidui in urbe eſſent, quique quaeſtores urbani dicerentur, cum antea quaeſtores ſimpliciter dicerentur. Ceterum MS. Guelf. habet *commilitarem*, corrupte. vid. ad I, 43.

14 *Mox duplicatus numerus.*] Epitome Livii 15. *Quaeſtorum numerus ampliatus eſt, ut octo eſſent.* Quod accidit circiter annum urbis CDLXXXVIII. *Lipſius.*

15 *Viginti creati ſupplendo Senatui.*] Vti a Caeſare Dictatore quadraginta, eadem, ni fallor, cauſſa. Vide Dionem XLIII. *Lipſius.*

Poſt lege Syllae viginti creati ſupplendo Senatui.] Nam Senatores fiebant maxime, qui magiſtratum inferiorem geſſiſſent. Solos quaeſtorios in ſenatum lectos a Cenſoribus, vt cum Sigonio vult Pichena. non credo. MS. Guelf. *ſupplemento.*

16 *Equites iudicia recuperaviſſent.*] Non ut adimerentur omnino ſenatui, ſed ut cum equitibus etiam communicarentur, quod factum eſſe conſtat lege Aurelia L. Cottae.

17 *Facilitate tribuentium.*] Steph. Pighius ad annum V. C. 672. haec verba accipit, quaſi Sulla tulerit, ut quotannis iſti XX. quaeſtores, partim populi ſuffragio, partim conſulum beneficio crearentur. nam Tacitus, inquit, profecto dixiſſet *populi*, non *tribuentium facilitate*, ſi ſolus populus quaeſturam tunc dediſſet. Idem ei apertius oſtendere Cicero videtur in Interrogatione, quum ait Vatinium quaeſturae candidatum, *invitis omnibus, non populi, ſed conſulis beneficio extremum adhaeſiſſe.* Ea enim verba docere, uno quaeſtore populi ſuffragiis creato, alterum mox renuntiatione conſulis e turba candidatorum adiici potuiſſe: atque alternatim uſque ad extremum. Et id fortaſſis eo inſtituiſſe Sullam, ne nimis diu extraherentur comitia in tanto quaeſtorum numero. Haec ſomnia ſunt inaniſſima. *Beneficium conſulis* Ciceroni nihil eſt aliud, quam conſulis, qui comitiis praeerat, ſtudium et contentio in commendando Vatinio, et vehemens pro eo ſupplicatio, quod rogandi genus cum ſemper ſit gratioſum, tum ſunt interdum, quibus nihil ſit quod rogantibus non iure ſe conceſſurum populus putet, hi multis ſaepe indignis profuerunt et ſuffragia quamvis invitis extorſerunt. Neque inepte Nic. Abramus, poſſe et fraudis ſuffragiorum punctis adhibitae ſuſpicionem motam credi. Nam Tacitum non ſolum intellegere populum, et ſolita ſua ſubtilitate uſum, quum *tribuentium* maluit, facile largimur: quippe et populum et ſenatum et principes comprehendens verbum ponere debuit. Ita *facilitate tribuentium* libera

tuito concedebatur, donec ſententia Dolabellae [18] velut venundaretur. A. Vitellio, [1] L. Vipſtano conſulibus, 23
cum de ſupplendo ſenatu agitaretur, primoreſque Galliae, quae *Comata* appellatur, [2] foedera et civitatem Romanam pridem aſſecuti, ius adipiſcendorum in urbe honorum expeterent; multus, ea ſuper re, variuſque rumor. Et ſtudiis diverſis apud principes certabatur, aſſeverantium, *non adeo aegram Italiam, ut ſenatum ſuppe-*

A. V. 801. A. C. 48.

libera republica et iure comitiorum penes populum eſt ſtudiis tribuum; poſtea partim ſenatus, ad quem translata comitia ſub Tiberio; partim Principum ſuos candidatos ſine metu repulſae obducentium. *Gronovius.*

18 *Velut venundaretur.*] Quod iam nemo, quamvis dignus, quaeſtor fieri vel auderet, vel poſſet, niſi qui valde dives, et perferendis munerum impenſis eſſet.

1 *L. Vipſanio.*] Sic edd. omnes. Ryckius cum Ruperto ep. 48. ad Reineſ. vult *Vipſtano* e veſtigiis Codd. Flor. et Agr. quorum ille *Vipſana*, hic *Vipſano* habet. *Vipſana* etiam Guelf. mox c. 25. *Vipſanus.* Infra quidem hoc nomen eodem argumento pluribus locis receptum. Quidni ergo et hic recipiamus?

2 *Foedera et civitatem.*] Duplex Gallia, Ciſalpina, Tranſalpina. Ciſalpini iterum duplices, Ciſpadani, Tranſpadani. Ex his qui cis Padum, ius civitatis aſſecuti ſunt poſt bellum Marſicum: qui trans Padum, ius Latii eodem tempore, ferente Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeia dicta. Sed non contenti Latinitate Tranſpadani, turbas ſaepe moverunt: incitante etiam poſt Quaeſturam C. Caeſare. Nec enim de aliis Suetoniana illa capio: *Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petenda civitate agitantes adiit, et ad audendum aliquid concitaſſet, niſi conſules conſcriptas in Ciliciam legiones paulliſper ob id ipſum retinuiſſent.* Donec ille Caeſar Dictator primum, tranſtulit eos in civium ius, narrante Dione libro 41. Τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠρίδανον οἰκοῦσι τὴν πολιτείαν, ἅτε καὶ ἄρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε. At de Tranſalpinis non liquide pureque aliquid ſcriptum reperio, niſi quod Strabo oſtendit Cavaros, Salyeſque civitate donatos, tempore tamen non expreſſo. Πάντας, inquit, οὕτω προσαγορεύουσι (Cavarorum nomine, ſcilicet) τοὺς ταύτῃ βαρβάρους, οὐδὲ βαρβάρους ἔτι ὄντας, ἀλλὰ μετακειμένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων τόπον καὶ τῇ γλώττῃ, καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ. id eſt. *Omnes ita appellant, qui ibi incolunt, Barbaros: etſi nunc non Barbaros, quia plerique eorum ad Romanum habitum tranſierunt et lingua et moribus, quidam etiam in civitatem eorum recepti.* Donatos tamen non dubium eſt ab Auguſto: tuncne cum Italiam ad Alpes promovit? an potius in diuturna illa peregrinatione, cum ad res Galliae conſtituendas biennium continuum illic egit? Quod obiter ſuadere Dio videtur libro 54. qui Auguſtum in ea peregrinatione libertatem et ius civitatis aliis dediſſe ait, aliis ademiſſe. Civitatem autem accipimus, ſine iure ſuffragii, quod nunc a Claudio demum adſecuti. *Lipſius.* De loco Strabonis v. Spanh. de O. R. II, 15. p. 92. qui per πολιτείαν male vult intelligi reip. formam.

3 In-

Digitized by Google

A.V. 801. A.C. 48. *ſuppeditare urbi ſuae nequiret. ſuffeciſſe olim* [3] *indigenas conſanguineis populis, nec poenitere veteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quae priſcis moribus ad virtutem et gloriam Romana indoles prodiderit. An parum, quod* [4] *Veneti et Inſubres curiam inruperint,* [5] *niſi coetus alienigenarum, velut captivitas, inferatur? quem ultra honorem reſiduis nobilium?* [6] *aut ſi quis pauper e Latio ſenator foret? oppleturos omnia divites illos, quorum avi proavique, hoſtilium nationum duces, exercitus noſtros* [7] *ferro vique ceciderint; divum Iulium apud Aleſiam obſederint. Recentia haec. quid ſi memoria eorum* [8] *inoriretur,* [9] *qui Capitolio et ara Romana manibus eorundem*

3 *Indigenas conſanguineis.*] Senſus videatur. Olim Latinos (qui indigenae) ſuffeciſſe Romanis, ſanguine et affinitate cum iis iunctis: cur non nunc tota Italia? Poſſis etiam, *indigenas conſanguineos populos*: eodem ſenſu. *Lipſius.* Accipio interpretationem Pichenae: *indigenas* ſc. Italiae, Romanis *conſanguineis* ſuis olim ſuffeciſſe: ſed ei obſtat τὸ *populis. Populum Romanum*, non *Populos Romanos* novimus. Ergo aut inducenda vox ea, ut ſit: *ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineis*: aut *populos* faciendum, ut ſit, *ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineis populos*, aut denique ſcribendum: *ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineo populo.* nempe Italicos populo Romano, qui Etruſcos, Latinos, Sabinos etc. miſcuerit, et unum ex omnibus ſanguinem ducat; ut ait Florus libro 3, 18. Et hoc praefero. *Gronovius.* Lipſius in prioribus edd. coniecerat *cum conſanguineis populis:* ſed hanc coniecturam poſt damnavit et ſuſtulit in poſterioribus edd. Iac. Gronovius *indigenas conſanguinei populi:* quia in Cod. Flor. *conſanguines.* mira ratio.

4 *Veneti et Inſubres.*] Qui populi Tranſpadani. Ex his colligas, Cavaros, de quibus Strabo, pleno civium iure non fuiſſe. Eos enim potius hic nominaſſent. *Lipſius.*

5 *Niſi coetus alienigenarum.*] Quod ſane haud diu poſt evenit. adeo ut Auguſtinus vere ſcripſerit, *Numquid non multi Senatores in aliis terris, qui Romam ne facie quidem norunt?* lib. 5. De civit. cap. 16. *Lipſius.*

6 *Aut ſi quis pauper.*] Negandi vim habet. quaſi dicat: an aliquis etiam pauper e Latio Senator fiet? non fiet. poſſet etiam, *aut ecquis. Lipſius.* Non male Acidalius coniicit: *quem - nobilium, aut, ſi ſenator, fore* i. e. quem honorem ultra fore nobilibus aut ſenatoribus pauperibus e Latio. Sed vulgatum etiam defendi poteſt, et intelligi dictum pro pauperibus ſenatoribus e Latio. Ed. pr. *ſenatus.*

7 *Ferro vique ceciderint.*] Ita in meis libris, et recte. Vulgo, *Ferro ignique.* Simile mendum ſcio eſſe in Suetonii Claudio, cap. 21. *Diu cunctatus, an omnes igni ferroque abſumeret, tandem e ſua ſede proſiluit.* Lege, *vi ferroque. Lipſius.* Sic Cod. Flor. Guelf. et alii ed. pr. At Puteol. et ſequentes *ignique.*

8 *Inoriretur.*] MSS. Flor. Ag. Guelf. ed. pr. *moreretur.* Puteol. et ſeqq. *inoriretur.* Ex illo I. Gronovius facit *moveretur.* Heinſ. *renovaretur.* Illud melius. Putem *inoriretur* ferri poſſe, quamquam eſt verbum inſolens. Librarii

ex

Digitized by Google

eorundem proſtratis. fruerentur ſane vocabulo civitatis: [10] A. V.
Sed inſignia patrum, decora magiſtratuum, ne vulgarent. 801.
His atque talibus haud permotus princeps, et ſtatim A. C.
contra diſſeruit, et, vocato ſenatu, [1] ita exorſus eſt: 48.
Maiores mei (quorum antiquiſſimus Clauſus, origine Sabina, 24

ex *inoreretur* fecere *moreretur*, ut alibi *multus* ex *inultus* et ſimilia. *Oreretur* pro *oriretur* ſaepe eſt in libris antiquis. vid. Burm. ad Sueton. Caeſ. c.64. Aptius h. l. videtur verbum, quod ſignificet *veniret in mentem*, quam quod, *commemoraretur*. adde not. ſeq.

9 *Qui Capitolio et ara Romana.*] Locus fractus corruptuſque, uti oratiuncula haec tota. Nec iſta Attius Navius pater augurum reſtituerit, ſine libris: nedum ut Beatus nobis perſuadeat germanam lectionem eſſe, *qui Capitolio et ara Romana? manibus eorundem parceretis?* Eſt enim, *inquit*, Apoſiopeſis: ſubaudiendumque, potiti ſunt. qua figura medius fidius vellem ipſe uſus eſſet. Mei libri, *memoria eorum memoretur qui Capitolio et ara Romana manibus eorumdem per ſe ſatis.* Lipſius. Tentabam: *Recentia haec: quid ſi memoria eorum inoriretur, qui Capitolium et arcem Romanam, moenibus eorundem proſtratis?* Intelligo, obſederint, aedificiis urbis adflictis incenſiſque. Iſta, quae recenſuerat, ferro vique caeſas legiones, D. Iulium apud Aleſiam obſeſſum, recentia et memoriae nondum exoletae. At quanto graviore invidia premi poſſe Gallicum nomen, quanto minus dignos curia Romana viſum iri, ſi mentio etiam fiat illorum, qui moenibus incenſis ac proſtratis circa montem Tarpeium et arcem per ſex menſes minaciſſimi pependerint. *Gronovius.* Haec ſaltem commodum ſenſum habent. Sed alias rationes afferemus, et lectoribus electionem relinquemus. MSS. Flor. Guelf. Vat. habent *per ſe ſatis;* ita editio pr. exhibet. Sed Iac. Gronovius ſcripturam Codicis Fl. aliter legendam putat, atque ex ea coniicit *peſtem minati ſunt*, pro *ara*, *arci*. Ceterum Puteolanus edidit *proſtratis*, quod omnes ſecuti ſunt praeter Ryckium, qui *per ſe ſatis* dedit. Nerius in Analect. l.4. coniiciebat *proſtrati*. Heinſius in ep. ad Periz. in Collect. Burmann. T.IV. p.783. ſic locum totum refingit: *quid ſi memoria eorum iteretur, quis pro Capitolio et arce Romana manubias Deorum depenſaſtis*, vel *repenſaſtis*. Perizonius reſpondens Heinſio p.788. probat *manubias Deorum:* et eſt ſane elegantiſſima coniectura: et praeterea coniicit *penſaſtis:* ceterum veretur, ne hic lacuna ſit: quod valde probabile eſt.

10 *Sed inſignia patrum.* Addidi *Sed*, e veſtigiis ed.pr. quae habet: *et inſignia.* *et* ortum eſt, cum finalis praecedentis verbi abſorbuiſſet literam *ſ;* quod ſatis conſtat huic particulae ſaepe accidiſſe. Si quis tamen malit *at*, non valde repugnem. Locus ſimilis ſupra III, 5. *ſane corpus quoquo modo crematum: ſed tanto plura decora mox tribui par fuiſſe.* vide tamen infr. ad c.30.

1 *Ita exorſus eſt.*] Quae oratio Principis, memoriae cauſſa, Lugduni habita, celeberrima urbe Galliarum, et in aes inciſa. Tabula manet illic etiam nunc; et dignum lectu exemplar eius, quod, exſcriptorum fide, propoſui in EXCVRSV A. eo magis, quod multa in eo ad Taciti lucem. *Lipſius.* Mox ed. pr. *Claudius.* Puteol. *Clauſus* cum ſeqq.

Digitized by Google

A.V. 801. A.C. 48. *bina, ſimul in civitatem Romanam, et in familias patriciorum adſcitus eſt) hortantur, uti paribus conſiliis Rem capeſſam, transferendo huc, quod uſquam egregium fuerit. Neque enim ignoro, Iulios Alba,* [2] *Coruncanios Camerio, Porcios Tuſculo, et, ne vetera ſcrutemur, Etruria Lucaniaque, et omni Italia, in ſenatum accitos.* [3] *Poſtremo ipſam ad Alpes promotam, ut non modo ſinguli viritim,* [4] *ſed terrae genteſque in nomen noſtrum coaleſcerent. Tunc ſolida domi quies, et adverſus externa floruimus, cum Tranſpadani in civitatem recepti, cum ſpecie* [5] *deductarum per orbem terrae legionum, additis provincialium validiſſimis, feſſo imperio ſubventum eſt.* [6] *Num poenitet, Balbos ex Hiſpania, nec minus inſignes viros e Gallia Narbonenſi tranſiviſſe? Manent poſteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedaemoniis et Athenienſibus fuit, quamquam armis pollerent, niſi, quod victos pro alienigenis arcebant? At conditor noſter Romulus tantum ſapientia valuit, ut pleroſque populos eodem die hoſtes, dein cives habuerit. Advenae in nos regnaverunt.* [7] *Libertinorum filiis magiſtratus mandari,* [8] *non, ut plerique falluntur, repens,*

ſed

2 *Coruncanios Camerio.*] Cicer. Planc. 8. Tuſculanos facit, ut iam monuit Ryckius, item pro Sull. 7. In quibus locis nihil movendum bene monet Perizon. An. Hiſt. p. 193. quod in rebus tam antiquis varios auctores ſequi potuerint Cicero et Tacitus.

3 *Poſtremo ipſam.*] Romanam civitatem.

4 *Sed terrae genteſque.*] Codd. Flor. Agr. et ed. pr. abſque copula, *ſed terrae, gentes.* Heinſius conjiciebat *integrae gentes.*

5 *Deductarum per orbem.*] In colonias nempe deductarum. Iiſque miſti e provincialibus fere ſemper aliqui, eodem iure. *Lipſius.*

6 *Num poenitet.*] Sic edd. omnes quas vidi, praeter Gronovianas, in quibus eſt *non*: vereor ut conſulto. Sic tamen eſt in MS. Guelf. qui et *non* exhibet vitioſe pro [illegible] c. 29.

7 *Libertinorum filiis.*] Hoc illud eſt quod Suetonius notat in Claudio: *Appium Caecum Cenſorem, proauctorem generis ſui, libertinorum filios in Senatum allegiſſe docuit: ignarus temporibus Appii, et deinceps aliquamdiu libertinos dictos, non ipſos, qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos.* Et notat vero. Nam libertorum filii adeo a curia remoti temporibus priſcis, ut nec in militiam ſint admiſſi. et bello Italico libertini primum militare coeperunt, ut notat Epitome Liviana 73. *Lipſius.* Ed. pr. *mandaret.*

8 *Non ut plerique falluntur, recens.*] Non hercle antiquius, quam a Caeſare. Primus ille libertorum filios allegit in Senatum, et magiſtratu ornavit. Dio 43. καὶ παμπληθεῖ

Digitized by Google

ſed priori populo factitatum eſt. At cum Senonibus pugnavimus. ſcilicet Volſcii et Aequi num quam adverſam, nobis aciem inſtruxere! Capti a Gallis ſumus. ſed et Tuſcis obſides dedimus, et Samnitium iugum ſubivimus. Attamen ſi cuncta bella recenſeas, nullum [9] breviore ſpatio, quam adverſus Gallos, confectum. continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus noſtris mixti, aurum et opes ſuas inferant potius, quam ſeparati habeant, [10] Omnia, P. C. quae nunc vetuſtiſſima creduntur, nova fuere. plebei magiſtratus poſt patricios: Latini poſt plebeios: ceterarum Italiae gentium poſt Latinos. Inveteraſcet hoc quoque: et quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. A.V. 801. A.C. 48.

25 [1] Orationem principis ſecuto patrum conſulto, primi Aedui ſenatorum in urbe ius adepti ſunt. datum id foederi antiquo, et quia [2] ſoli Gallorum fraternita-

κληθεῖς μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων, μήτ᾽ εἴ τις ϛρατιώτης, μήτ᾽ εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν ἐσέγραψεν. id eſt: *Multos in Senatum allegit, nihil diiudicans utrum quis miles eſſet, utrumve filius liberti.* Lipſius. MS. Guelf. *fallimur.*

Non, ut plerique falluntur, repens.] Sic Cod. Flor. et ed. pr. Ceterae usque ad Pichenam *recens.* quia etiam ſic eſt in MS. VI, 7. nec credibile librarios *recens* mutaſſe in *repens*, cum contra ſaepe factum ſit, *repens* etiam hic ſervavi. vid. ad VI, 7. Mox iisdem auctoribus libris dedi *inſtruxere* pro vulg. *ſtruxere.* Praecedens littera, ut ſaepe, abſorpſit primam ſyllabam. Sic etiam Cod. Reg. apud Rychium, et Vatic. ap. Lipſium in margine.

9 *Breviore ſpatio.*] Ita, ſi Galliam Comatam ſpectas, de qua hic agitur: nam decimo anno a Caeſare perdomita eſt. Aliter in aliis, quod hiſtoriae dicent. *Lipſius.*

10 *Omnia P. C. quae nunc.*] Pulchram et acutam ſententiam reperio a Syneſio Cyrenenſi Epiſcopo, haud diſparibus ſane verbis, expreſſam in epiſt. 57. πολλὰ τῶν δεόντων ὁ χρόνος ἐξεῦρε, καὶ διωρθώσατο. οὐχ ἅπαντα πρὸς παραδείγματα γίνεται, καὶ τῶν γενομένων ἕκαστον ἀρχὴν ἔχε. ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν ἔθει βελτίονι. Verto: *Multas rerum utilium tempus invenit, aut correxit. Non omnia ad exempla fiunt, et ſingula quae facta ſunt initium ſemel habuerunt. Demus et nos principium meliori conſuetudini.* Simile, ſed breviter, Tertullianus adverſ. Marc. I. cap. 9. *Omnis res anterior poſteriori normam praeminiſtravit.* Lipſius.

1 *Orationem principis.*] Sunt, qui putent, Galliae Comatae univerſae civitatem optimo iure hoc SCto datam, eoque alludi a Seneca de Benef. VI, 19. idque ipſi Lipſio ad Senec. l. c. videtur. Id falſum eſſe verba Taciti ſequentia arguunt, e quibus patet, ad ſolos primores Aeduorum beneficium pertinuiſſe. Non vero exemplo utitur ibi Seneca, ſed ficto, ut Philoſophi ſolent. Itaque etiam Hiſpanias adiungit, quibus Senecae temporibus ius civitatis datum non conſtat. v. plura contra differentem Spanhem. in Orb. Rom. II, 15. init.

2 *Soli Gallorum fraternitatis nomen.*] In Panegyrico Flavienſium nomine

A.V. 801. A.C. 48.

bina, ſimul in ci
ciorum adſcitu
capeſſam, tr
rit. Nequ
Camerio,
ria Luc
Poſtren
li viri
leſcer
flor
ſp
f

...Romano uſurpant. Iiſde... ...orum aſcivit Caeſar 3 vetuſti... ...aut quibus clari parentes fue... ...quis familiarum, quas 4 Romulus *maiorum*

...dicto: ... *orbe ter-* ... *nominis Ae-* ... *? qui pri-* ... *immanes et* ... *plurimis Se-* ... *populi Rom.* ... *a ceteris Rho-* ... *uſque populis ne* ... *niſi ſuſpecta ſpe-* ... *ſanguinitatis nomine* ... Et poſtea: *Imputa-* ... *fabuloſa in Sicilia* ... *Aſia Ilienſes: ſoli* ... *metu territi, non adu-* ... *pulſi, ſed ingenua et* ... *fratres populi Rom.* ... Bene ait, crediti. ... enim aliunde, ut credo, ... quam ex ſermone commu- ... torum Germanorumque, ... ſocii, fratres amici- ... dicuntur. non quia ab Iliaco ... guine, ut ſuggerunt quidam. ... quod Tacitus dicit ſolos Ae- ... id nomen uſurpaſſe: repu- ... Lucanus, qui tribuit etiam Arvernis:

Et docilis rector monſtrati Belga covini.
Arvernique auſi Latio ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi.

Et lapis antiquus, qui Batavis. GENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. quae inſcriptio eruta armamentario Britannico, ad oſtium veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito, libro 5. ἡ Γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. ὧν ἔστιν ἐν πρὸς Ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν, τὴν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν. *Lipſius.* Adde Cicer. ep. ad Div. VII, 10. et ibi Manut.

3 *Vetuſtiſſimum quemque e ſenatu.*] Aliud Patricii, aliud Senatores. Senatores multi e plebe, ut ſeptuennibus pueris notum. Claudius igitur, ne exſtingui, et intermori patriciorum familias pateretur, antiquiſſimum quemque e plebeis Senatoribus rettulit in patres. Dico antiquiſſimum; ſive aetatis ratione, ſeu potius temporis, quo in Senatu fuit. Haec clara Taciti mens. At vir iuris et antiquitatis conſultus, (Vertranius) quaſi in Cimmerios delatus eſſet, ita hic caecutit. Vertit ſe in omnes formas, et tandem definit ſcribendum eſſe: *vetuſtiſſimum quemque e ſenatum.* Sapis lector, et non rides? *Lipſius.*

4 *Romulus maiorum.*] Tacitus ſenſiſſe videtur, omnes patricios, qui a regibus lecti (plures enim reges poſt Romulum legerunt) Maiores fuiſſe: qui a Bruto, Minores. Livius tamen et alii, contra. cuius rei confuſam veritatem vide apud Onufrium in Faſtis, quem non exſcribo. Sed Tacito, ut opinor, auctores ſui. Lud. Vives tamen, patrum aevo doctrina celebri, verbis aliquot inſertis hic legebat: *Romulus maiorum gentium, L. Tarquinius minorum, Brutus conſcriptorum appellaverant.* cuius epiſtolam ea ſuper re publicavit amicus meus dum vixit G. Canterus in Notis ſuis. At mihi nondum animus adſentiendi: nec tibi quidem, ſi cum iudicio excuſſeris, quae Onufrius per ſatyram et confuſe, ut ſolet, collegit. *Lipſius.* Canteri correctionem refellit Amzemius ad Victorem 6, 6. Filius cius in Miſcell. c. I. p. II. a Livio non diſſentire Tacitum diſputat, eiuſi-

Digitized by Google

m et L. Brutus *minorum gentium* appellaverant; A. V. 801.
uſtis etiam, quas dictator Caeſar [5] lege Caſſia, et A. C. 48.
inceps [6] Auguſtus lege Saenia ſublegere. Laetaque haec in R. P. munia, [7] multo gaudio Cenſoris inibantur. Famoſos probris quonam modo ſenatu depelleret, anxius, [8] mitem et recens repertam, quam [9] ex ſeveritate priſca, rationem adhibuit, monendo, *ſecum quiſque de ſe conſultaret, peteretque* [10] *ius exuendi ordinis. faci-*

existimatus et Priſco et Bruto lectos ſenatores minorum gentium dictos, Brutinos, etiam Conſcriptos, ut viſum iam Auguſtino de Legg. c. 7. et a Tacito Bruto uni tribui, quia is poſterior tales legit. Contra eſt, quod Livius Bruti ſenatores dicit ex equitibus fuiſſe, qui patriciorum numerus non ſuffecerit ſenatoribus legendis: ſed gentes tum maiores tum minores ſunt patriciorum.

5 *Lege Caſſia.*] De lege hac nominatim nuſpiam traditur. Rem tradit Sueton. Caeſ. 41. *Patricios allegit:* ſed id fecit poteſtate, quam lex Caſſia dederat.

6 *Auguſtus lege Saenia.*] Ille idem Vives ſcribit, *Servia.* Ius et mos Belgae, diſſentiendi ab Ibero. *Saenia* enim vera lectio. Colligo ex Dione 52, extr. qui hunc patriciorum dilectum confert in annum urbis DCCXXV. *τό τε τῶν εὐπατριδῶν γένος*, inquit, *συνεπλήθυνε, τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν ἐπιτρεψάσης τοῦτο ποιῆσαι.* id eſt; *Patriciorum numerum implevit; Senatu ſcilicet id ei iubente.* Ex quo vides *SC.* aliquod fuiſſe eius rei, ſive legem. Legibus nomina a conſulibus: et conſul ſuffectus prioris anni, L. SAENIVS in monumentis. Vertranium ergo, qui *Sentiam* repoſuit, non audiemus. *Lipſius.* Non *SCtum*, *ſive legem*, ſed SCtum et legem. Monum. Ancyr. Pilae prioris tab. 2. init. *Patriciorum numerum auxi Conſul quintum iuſſu populi et Senatus.* Nam legem non tribunitiam ſemper praecedit SCtum, ſcriptoresque modo legem ſolam, modo SCtum, modo utrumque memorant, poſitoque uno, ſemper alterum intelligendum, neque ullo modo diſſenſus inter ſcriptores fingendus, aut ipſi reprehendendi hoc nomine. Vertranii coniecturam ſequitur Hotomannus de Leg. Rom.

7 *Multo gaudio Cenſoris inibantur.*] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr Puteol. Rhen. Ald. aliaeque. Cod. Farn. edd. Ber. Alciat. *Caeſaris.* male. vid. c. 13.

8 *Mitem et recens repertam.*] Repertam ab Auguſto. Habes in Dione libro 52. in extremo. *Lipſius.* Adde Sueton. Aug. 35.

9 *Ex ſeveritate priſca.*] Alucinor, aut ſcribendum voce addita: *Haud ex ſeveritate.* Sententiam eam eſſe, id mihi certum. Haec ita ſcripſeram: ſed ecce Pichena ex Florentino codice vere emendat: *repertam quam ex:* ſententia illa mea, id eſt (Corneliana phraſi) *potius quam. Lipſius.* Plane ſic ed. pr. Sed Puteolanus *quandam* induxit, quod Rivius et alii ſecuti ſunt.

10 *Ius exeundi ordinis.*] Solos Ciliciae abite nebulones. Enimvero Latinitas ſcribi vult, *ordine.* aut potius, *exuendi ordinis.* Ita lib. 3. *Piſo exuta dignitate in decem annos relegatur.* Lipſius. *Exuendi* recepit Ryckius, quem ſecutus ſum. Noſter Hiſt. II, 86. *ſenatorium ordinem exuerat.* ſecutus eſt Cl. Broterius.

11 Vt

A.V. 801. A.C. 48. *lem eius rei veniam. et motos ſenatu, et excuſatos ſimul propoſiturum: ut* [11] *iudicium cenſorum, ac pudor ſponte cedentium permixti, ignominiam mollirent.* Ob ea Vipſtanus conſul retulit, [12] *patrem ſenatus appellandum eſſe Claudium. quippe promiſcuum* patris patriae *cognomentum: nova in Remp. merita, non uſitatis vocabulis honoranda.* Sed ipſe cohibuit conſulem, ut nimium aſſentantem. condiditque luſtrum, quo cenſa ſunt civium [13] LXIX centena, et XLIV. millia. Iſque illi finis inſcitiae erga domum ſuam fuit. haud multo poſt, flagitia uxoris noſcere ac punire adactus, ut deinde ardeſceret in nuptias inceſtas.

26 Iam Meſſallina, [1] facilitate adulteriorum in faſtidium verſa, ad incognitas libidines profluebat; cum *abrumpi diſſimulationem* etiam Silius, [2] ſive fatali vecordia, an imminentium periculorum remedium ipſa pericula ratus, urgebat. *Quippe non eo ventum,* [3] *ut ſenectam principis opperirentur. inſontibus innoxia*

11 *Vt iudicium cenſorum.*] Faërnus legebat: *Vt iudicium cenſorium*, etc. Sic ſupra c. 13. *munia cenſoria.* ſed quia collegam habuit L. Vitellium, Suet. Vit. 3. infra XII, 4. vulgatum ſine libris tentari, non eſt neceſſarium.

12 *Patrem ſenatus.*] Quod imitati, ſibi ſumpſerunt Balbinus et Pupienus Auguſti. In Nummis: IMP. CAES. PVPIEN. MAXIMVS AVG. Tum parte verſa: PATRES SENATVS. *Lipſius.*

13 LXIX. *centena, et* LXIIII. *millia.*] Convenit cum Caſſiodori ratione ſexaginta novem centena millia exprimentis. cum libris haud plane convenit, e quibus Vatic. ille fidus exprimere videtur *quinquaginta octo centena et octogintaquatuor millia et* LXXII. Nec miremur de granditate numeri: cum iam tunc ſub Auguſto (nondum tot populis in civitatem acceptis) cenſa reperiam *quadragies centena millia.* Lapidis inſcriptio quam obtrudunt, TEMPORIBVS CLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OSTENSIONE IN ROMA SEPTIES DECIES CENTENA MILLIA LXXX.VII. parum vera aut fida mihi eſt. et tamen cum de his ſaltem qui arma ferrent agat, nihil nobis obſtat. *Lipſius.* Ed. pr. LVIIII. LXX. XIIII. LXXII. et ſic Cod. Flor. ſed Cod. Agr. pro LVIIII. habet LVIII. MS. Guelf. LVIIII. LXXII. Ed. Put. LXVIIII. *centena et* CXLIIII. *milia* et ſic quoque Rivius Ber. Alc. Rhen. Ald. Atque hinc effiċta eſt ea, quae nunc obtinet, lectio.

1 *Facilitate adulteriorum.*] Sic edidi ex ed. pr. ceterae omnes *adulterorum.* Etſi nihil intereſt admodum; tamen lectionem ed. pr. praetuli, quod et fecit Cl. Broterius.

2 *Sive fatali vecordia, etc.*] Acidalius vel deleri *ſive*, vel *ipſe* legi vult. *Ipſe* non patitur τὸ *etiam.* *Sive* ſequente *an* eſt etiam XIV, 59. alias ſane *ſive* omittere noſter ſolet.

3 *Vt ſenectum principis opperirentur.*] Cod. Flor. *ſenecta pr. opperiretur*, quod recepit Pichena. Ed. pr. *ſenecta pr. operirentur.* Sed Puteo-

Digitized by Google

xia conſilia; flagitiis manifeſtis ſubſidium ab audacia petendum: adeſſe conſcios, paria metuentes. Se caelibem, orbum, nuptiis, et adoptando Britannico paratum: manſuram eandem Meſſallinae potentiam, addita ſecuritate, ſi praevenirent Claudium, ut inſidiis incautum, ita irae properum. Segniter haec voces acceptae, non amore in maritum; ſed 4 ne Silius ſumma adeptus, ſperneret adulteram, ſceluſque, inter ancipitia probatum, veris mox pretiis aeſtimaret. nomen tamen matrimonii concupivit, 5 ob magnitudinem infamiae, cuius apud prodigos noviſſima voluptas eſt. Nec ultra exſpectato, quam dum 6 ſacrificii gratia Claudius Oſtiam proficiſceretur, A.V. 801. A.G. 48.

Kk 4 cuncta

Puteolanus *ſenectam* edidit, quod et Spirenſis edere voluiſſe videtur: idque ceteri ſecuti ſunt, atque haud dubie verum eſt. Res enim pertinet non modo ad Silium, ſed etiam ad Meſſallinam. Saltem legendum *ſenectam opperiretur.* Mox fruſtra Acidalius, Heinſius et Ryckius malunt *flagitii manifeſtis:* nam et vulgatum ſenſum bonum habet, nec Tacitus in oppoſitionibus ſibi ſimilis eſſe ſolet, ut iam ſaepe vidimus.

4 *Ne Silius ſumma adeptus.*] Sic prim. ed. Beroaldi; neſcio an conſulto: nam Puteolanum alias ſequitur in his libris. Ceterae omnes *ſummam*, etiam MSS. Rhen. qui e MS. Bud. dedit *ſummam*, int. rerum: idque Aldus ſecutus eſt, ceterique uſque ad Lipſium, qui *ſumma* reddidit. *Summam* etiam MS. Guelf.

5 *Ob magnitudinem infamiae.*] Elegantiſſima gnome. cuius acumen non cepit Ferrettus. Explicat unus Seneca epiſt. CXXIII. *Nolunt ſolita peccare, quibus peccandi praemium infamia eſt.* ubi tamen male, et praeter reliquum iudicium, Pincianus, *in fama eſt*, legi voluit. Ita autem eſt. hominibus perditis et ad flagitia proiectis, ipſa infamia voluptas eſt. Audi Valerium Maximum, de Polemone, lib. 6. cap. De mutatione morum: *Perditae luxuriae Athenis adoleſcens Polemo, neque illecebris tantum ſed ipſa infamia gaudens.* Vbi addo voculam e libro veteri, *neque illecebris eius tantum:* ſententia omnino volente. *Lipſius. Prodigos* int. famae. Qui famam prodigunt atque contemnunt, tandem eo amentiae veniunt, ut ipſa infamia delectentur, appetantque ea, unde vel maxima infamia veniat.

6 *Sacrificii gratia Oſtiam.*] Immo rei frumentariae gratia, ait Dio: pellicum cauſſa, Victor. Sed ſacrificium credo a Claudio inſtitutum rei frumentariae cauſſa, in Caſtorum aede. Id enim numen ibi cultum, ventorum mariſque cauſſa. Ita lego apud Ammianum lib. 19. in ſumma inopia frumenti, Tertullum qui Praef. annonae, *apud Oſtiam in aede Caſtorum ſacrificaſſe, tranquillitatemque mare molliviſſe.* Id ſacrum perpetuum fuit, et ſuſpicor a Claudio inſtitutum, qui portum illum celebrem et fatum Oſtiae exſtruxit. Celebrabatur ſollenni quadam laetitia, menſe Maio: ideoque poſt ſaecula Maiuma dictum. Suidas: Μαϊουμᾶς. πανήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα. τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες, ἡδυπαθεῖν ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλατ-

Digitized by Google

27 cuncta nuptiarum ſolennia celebrat. Haud ſum ignarus
A.V. fabuloſum viſum iri, tantum ullis mortalium ſecuritatis
801. A.C. fuiſſe, in civitate omnium gnara, et nihil reticente, [1]
48. nedum conſulem deſignatum, cum uxore principis, praedicta die, adhibitis, [2] qui obſignarent, velut [3] ſuſcipiendorum liberorum cauſſa, conveniſſe: atque illam audiſſe auſpicum verba, [4] ſubiſſe, ſacrificaſſe apud deos: [5] diſcu-

θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. Iulianus Caeſar in Antiochico: ὑμῶν δὲ ἕκαστος ἰδίᾳ μὲν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ Μαϊουμᾶ χρήματα ἀπολέσαντες, ὑπὲρ δ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως οὐδεὶς θύει. Nec aliud intellexit Aethicus in Coſmographia: *Tiberis inſulam facit inter portam urbis et Oſtiam civitatem, ubi populus Rom. cum urbis Praefecto vel Conſule, Caſtorum celebrandorum cauſſa egreditur, ſollennitate iucunda.* Vbi vides Caſtorum ſollenne, et Maiumam, idem eſſe. Hanc originem Maiumae nec inſcitam, nec alienam a vero puto. *Lipſius.*

1 *Nedum conſulem deſignatum.*[Non beneficium principis exprobrat hic titulus Silio, ſed perſonae eius eminentiam reſpicit, in qua nihil eſſe poterat obſcurum: adeoque magis mirum et minus credibile ſit huius loci hominem ad tantum vecordiae fuiſſe progreſſurum. Caeterum quod oratio ſcabra et rudis Vertranio videtur, id facile vitaveris, ſi memineris Taciti verba ſic eſſe accipienda, ut ante τὰ *nedum conſ. deſ.* intelligamus τὰ *et quemquam:* quaſi eſſet: *tantum ullis mortalium ſecuritatis ineſſe:* et *in civitate omnium gnara et nihil reticente* quemquam, *nedum conſulem deſignatum, cum uxore principis*, etc. *conveniſſe.* His duabus voculis, quas ſtudio brevitatis auctor noſter fecit lucri, per intellectum appoſitis, nihil hac parte reſtat difficultatis. *Gronovius.*

2 *Qui obſignarent.*] Int. tabulas dotis, ſive, ut mox vocat, nuptiales tabulas. v. Sueton. Claud. c. 26. qui Claudium inter ſignatores fuiſſe tradit. De tabulis nuptialibus v. Lipſium ad c. 31.

3 *Suſcipiendorum liberorum cauſſa.*] Ea formula in nuptiis legitimis ſollennis, ad coniugii verum finem. *Nec enim ob aliud*, ait Auguſtinus, *femina nubit, quam, ut mater fiat.* unde et matrimonium ominis cauſſa dictum. Ideo Graeci definiunt, γάμον, σύνοδον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ. Et apud Athenienſes (ait Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. CCXLIII.) ἡ συνάφεια ἡ κατὰ νόμον ἐπ' ἀρότρῳ παίδων ἐλέγετο γένεσθαι: *Legitima coniunctio, ad ſeminandos liberos dicebatur fieri.* Menander etiam pulchre, apud Clementem:

Παίδων σπόρῳ τῶν γνησίων δίδομι σοὶ
Γὲ τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.

Et Auguſtus ſenile quoddam coniugium iniuſtum pronunciavit, *quoniam non quaerendorum liberum cauſſa initum*, ait Valerius lib. 7. cap. 7. In ipſis autem tabulis ea verba ſolita exprimi. Auguſtin. lib. 14. De civitat. *Quid concubitus coniugalis, qui ſecundum matrimonialium praeſcripta tabularum, procreandorum ſit cauſſa liberorum?* Adde et Sueton. Iul. cap. 51. *Lipſius.*

4 *Subiſſe, ſacrificaſſe.*] Verbum *ſubiſſe*, corruptum iudico. Fortean, *nupſiſſe*, id eſt, ſollenni luteo flammeo, qui mos novis nuptis, faciem velaſſe. Scripſi et ſenſi

5 diſcubitum inter convivas: oſcula, complexus: noctem A.V. 801.
denique actam licentia coniugali. Sed nihil compoſi- A.C. 48.
tum miraculi cauſſa, verum audita ſcriptaque ſenioribus
6 tradam. Igitur domus principis inhorruerat: maxi- 28
meque, quos penes potentia, et, ſi res verterent, for-
mido, non iam ſecretis colloquiis, ſed aperte fremere,
1 *Dum hiſtrio cubiculum principis exſultaverit, dedecus*

Kk 5 *quidem*

ſenſi ita olim. at nunc delibero etiam atque etiam, et ambigo, an ſubeundi verbum non hic germanum et inter legitima nuptiarum. Quinctilianus ſuſpicionem facit in ſermone Declamationis CCXLVII. *Dicit pars diverſa. non fuiſti uxor. non ſubſiſti cum illo.* Legerim, *non ſubiiſti.* Et ſubitionem hanc intellegam, ſive cum deducta ſubiret mariti domum: ſive de iſto. modo is ritus tamen ſatis certus. *Lipſius. Subiſſe verba* videtur dici, cui alius *verba praeivit.* v. Obſ. II, 4. *Gronovius.* Quod ſatis probabiliter diſputatur ibi. Et priori Lipſii coniecturae favet primo locus e Declamatione, ubi hodie e MSS. legitur *nubſiſti.* v. ibi Schultingius: deinde, quod verbo nubendi in ea re etiam utitur Suetonius, nec credibile ſatis, Tacitum ſolenniſſimum ritum, cum ceteros memoraret, omiſiſſe. Ceterum poſt *deos* colon poſui, ut eſt in edd. primis, et mox bis.

5 *Diſcubitum inter convivas.*] Et quidem forma nuptiali: quae volebat; ut nova nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuvenalis:

— *ingens*
Coena, ſed et gremio iacuit nova
nupta mariti.

quaſi ecce id inter ſollennia nuptiarum. Appuleius de nuptiis Pſyches: *Accumbebat ſummum thorum maritus, Pſychen gremio ſuo complexus.* Ideo recte in Catullo,

Adſpice intus ut accubans
Vir tuus Tyrio in thoro
Totus immineat tibi.

Nec recte magnus ille cenſor, quem unum aemulor mirorque, *Adſpice imus,* emendavit. Imuſne in illo geniali ſuo epulo maritus? imo Summus, vel Appuleio teſte. Intus accubare, ut intus canere. Interior autem maritus, reſpectu ſponſae ad quam hic ſermo. Siquid tamen mutandum, legerim, *unctus*: qui mos Romanis in omni convivio ſolenni. *Lipſius.*

6 *Tradam.*] Magis pro mente, *trado.* iam enim illa incredenda ſcripſit. *Lipſius.* Ferri poteſt, ſi pro coniunctivo praeſentis accipiatur. Si quid mutandum, malim, *tradiderim*, e quo, per compendium ſcripto, *tradam* fieri potuit. Liv. I, 46. *pluribus tamen auctoribus filium ediderim.* et ſic centies idem et alii. Nam cur *trado* in *tradam* mutarint librarii, vix intelligi poteſt.

1 *Dum induſtria cubiculum.*] Regem olim feci, qui emendaſſet hunc locum. itaque concurſum a multis ad coronam, et non unus mihi indicavit ſcribendum: *Dum hiſtrio cubiculo Principis occultatur, dedecus.* veriſſime. intellegit enim Mneſterem illum Pantomimum, qui diu in deliciis Meſſallinae. Libri ſcripti non longe abeunt ab hac lectione, *Dum inſtruo cubiculum Principis exultavero, dedecus.* Poſſis extrema item ſcribere, *cubiculo Principis exſultat, vere dedecus.* Lipſius. Simpliciſſimum: *dum hiſtrio cubiculum principis exſultaverit, dedecus quidem illatum, ſed exſcidium procul abfuiſſe.* Illud Salmaſii eruditum,

A. V. 801. A. C. 48. *quidem illatum; [2] ſed excidium procul abfuiſſe: nunc in- penem*

ditum, *exſultare* eſſe ἐξορχεῖσθαι. Quod melius intelliges, ubi conſideraveris, quae vir inſignis Hen. Savilius notavit ad Chryſoſtomum in Pſalmos, eo verbo uſos veteres, Andocidem, etc. et recentiores Lucianum, Plutarchum, Chryſoſtomum, pro καταιχύνειν, ὑβρίζειν· metaphora ſumpta ἀπὸ τῶν ἐκπομπευόντων τὰ μυστήρια. ut idem ſit τῷ Χρυσοῤῥήμονι ἐξορχήσασθαι τὴν πολιτείαν τὴν πατρῴαν, quod Macab. I. βεβηλῶσαι τὰ σάββατα καὶ ἑορτὰς καὶ μιᾶναι ἁγίασμα. Quamquam ipſum illud ἐξορχεῖσθαι τὰ μυστήρια etiam tranſlatum putem: et omnia iſta dici ex eo, quod ſaltabatur in ſcena, ita ut ἐξορχεῖσθαι τινὰ ſit κωμῳδεῖν. Proprie *exſultantur* οἱ κωμῳδόμενοι et τὰ κωμῳδούμενα. quemadmodum *ſaltatur fabula, Cyclops, Niobe;* quemadmodum *canticum deſaltatur.* Quae ab hiſtrionibus et mimis in pulpito repraeſentantur; publicantur utique atque invulgantur; inde ἐξορχεῖσθαι τὰ μυστήρια dicuntur οἱ ἐξαγορεύοντες. Sed et deriſui ſunt ac ludibrio: inde ἐξορχεῖσθαί τινα eſt ὑβρίζειν, προπηλακίζειν. Hinc etiam Tacitus ſumſit ut diceret *exſultari* ab hiſtrione *cubiculum principis*, id eſt, infamari, inhoneſtari, contaminari, conſpurcari: quorum verborum aliquo aut ſimili uſus fuiſſet, ſi de quovis alio homine quam ſcenico loqueretur. Artificium hominis et genus vitae impetrarunt, ut hoc verbum mallet, qui ubique decora perſonis animadvertit et tribuit. Nec Lucilius aliter multo videtur dixiſſe apud Nonium: *debelles me atque deuras, exſultes, ſollicites.* Dum hiſtrio cubiculum principis polluit et in eo quaſi in ſcena exſultat, *dedecus quidem illatum.* Intelligo *domui.* Itaque placet *exſcidium*, non *diſſidium*, non *diſcidium.* Et hoc ipſum *exſcidium* grandius quam *exitium.* Horatius: *concidit Auguris Argivi domus ob lucrum Demerſa exſcidio.* Gronovius. Haec erudite diſputari non negem; ſed tamen nondum moverunt, ut me coniecturae meae, quae, cum primum locum hunc conſideravi, venit in mentem, et quam poſtea Franc. Medicis iam tributam reperi apud Pichenam, me poenituerit: *dum hiſtrio cubiculum principis perſultaverit:* nam hoc quoque verbum eſt contumeliae indicandae uſitatum, et ab artificio hominis non alienum. vid. ſupra c. 9. quamquam ad contumeliam reſpici non eſt neceſſarium, ut mox videbimus. Simile illud Catull. ep. 30. *Et ille nunc ſuperbus - - perambulabit omnium cubilia.* et ep. 6. *lecti argutatio inambulatioque.* Vbi *argutatio* non de crepitu lecti, cum Statio intelligenda, ſed eodem fere ſenſu, quo *inambulatio. Argutatio pedum* v. c. eſt ſaltantium, ut *ſuilones* etiam dicti in fragm. veteris ſcriptoris ap. Nonium *pedibus argutari*, quod haud dubie a ſaltatoribus ductum. Sic *argutiae digitorum*, de molliori et nimis artificioſa geſticulatione digitorum apud Cicer. in Orat. c. 18. et *arguta manus* de Orat. III, 59. Gell. I, 5. *manus inter agendum argutae admodum eſt geſtuoſae.* In Salmaſii et Gronovii ratione non modo eſt aliquid ad ſenſum contorti, ſed etiam ταυτολογία. Nam ſi *exſultare cubiculum principis* eſt infamare, polluere; quorſum ſequitur demum *dedecus allatum?* Nonne hoc ipſo patet, in verbo praecedente dedecoris rationem habendam non eſſe? Itaque non indignor Pichenae, qui *perſultaverit* recepit. Sed age varietatem lectionis indicabimus. Cod. Flor. *hiſtrio* et *exſultavero.* Reg. *inſtruo, exultavero.* Agr. *inſervit*

c. p. *adul-*

venem nobilem, [3] *dignitate formae, vi mentis, ac propinquo conſulatu, maiorem ad ſpem accingi. nec enim occultum, quid poſt tale matrimonium ſupereſſet.* Subibat ſine dubio metus reputantes, *hebetem Claudium et uxori devinctum, multaſque mortes iuſſu Meſſallinae patratas.* Rurſus ipſa facilitas imperatoris fiduciam dabat, *ſi atrocitate criminis praevaluiſſent, poſſe opprimi damnatam ante quam ream.* [4] *Sed in eo diſcrimen verti, ſi defenſio audiretur, utque clauſae aures etiam confitenti forent.* A. V. 801. A. C. 48.

29 Ac primo Calliſtus, iam mihi [1] circa necem Caeſaris narratus, et [2] Appianae caedis molitor Narciſſus, flagran-

c. p. *adulterio.* Ed. pr. *inſtruo c. p. exultavero.* MS. Guelf. ed. Puteol. *induſtria c. p. occulis adulteros:* quod omnes ſecuti ſunt ad Pichenam uſque, qui dedit, ut ſupra dictum eſt. I. Fr. Gron. *biſtrio - exultaverit*, quod Ryckius ſervavit. Coniecturis aliis onerare librum nil attinet. Vulgatum quomodo explicet Geſnerus V. C. v. in Theſauro L. L. in *exultare.* Aliter quoque Gronovium olim intellexiſſe hunc locum, patet e nota ad Liv. XXIX. 6.

2 *Sed excidium.*] In Florentino eſt, *ſed et ſcidium:* e quo Pichena *diſſidium.* Sed profecto plus quam diſſidium hic timebatur, et *exitium,* atque extrema. *Lipſius.*

3 *Dignitate formae, iuventa.*] Ita lego, non *forma.* Dignitas formae proprie de viris, uti notat vetus litterator Agraetius, illud, *iuventa,* ſuſpectum facit Vatic. qui refert, *Vimentis.* Ex quo Palmerius diductum legebat, *vi mentis.* Lipſius. *Vi mentis* eſt in Cod. Flor. Ed. pr. *inmentis* corrupte pro *vi mentis:* ut mox *deiunctum* pro *devinctum* ibidem expreſſum eſt: unde natum videtur *iuventa,* ut Puteol. et ceteri, donec Pichena *vi mentis* edidit, quod tamen et MSS. habent. *Forma* MS. Guelf. omnes vett. edd. ad Lipſium uſque.

4 *Sed in eo etc.*] *In eo* abeſt ab ed. pr. Ceterae omnes habent. Mox pro *utque* puto legendum *neque:* alias dura ellipſis ſtatuenda. Senſus enim eſt: hoc modo timendum et cavendum eſſe, ne Meſſallinae defenſio audiretur a Claudio, neve, etiam ſi non defenderet crimen, ſed confiteretur, tamen deprecanti et culpae veniam oranti, facilem ſe praeberet et exorabilem. Si *utque* eſt a Tacito, intelligendum *timendumque ut c. a.* etc. vel *efficiendumque ut.*

1 *Circa necem Caeſaris narratus.*] C. Caeſaris Caligulae: cuius necis conſcius particepſque fuit hic libertus, narrante Ioſepho libro 19. cap. 1. Scilicet autem, Tacitum hoc narraſſe in libris qui de Caligula. *Lipſius.* *Circa necem* MS. Flor. Edd. omnes ad Pichenam *circa mortem.* Mox *C. Caeſaris* legendum, quia *Caeſar* ſimpliciter dici ſolet Dictator, cum aliis viris doctis credo.

2 *Appianae caedis molitor.*] Vide Sueton. cap. 37. in cuius verbis, *Nec multo poſt ex compoſito irrumpere Appius nunciatus, qui pridie ad id temporis ut adeſſet, praeceptum erat: quaſi plane repraeſentaretur ſomnii fides, accerſi ſtatim, ac mori iuſſus eſt,* menda eſt. Quo enim accerſi iubetur, qui iam aderat? Non fugit Torrentium, qui ex libris legit, *arceſſi,* pro accuſari, ut interpretatur. Mihi, *arceri,* verum

Digitized by Google

A.V. flagrantiſſimaque [3] eo in tempore gratia Pallas agi-
801. tavere, [4] *num Meſſallinam ſecretis minis depellerent amo-*
A.C. *re Silii, cuncta alia diſſimulantes:* deinde metu, ne ad
48. perniciem ultro traherentur, deſiſtunt: Pallas, per ignaviam, Calliſtus, [5] prioris quoque regiae peritus, et potentiam cautis, quam acribus, conſiliis tutius haberi. Perſtitit Narciſſus, [6] et, ſolum id immutans, ne quo ſermone praeſciam criminis et accuſatoris faceret, ipſe ad occaſiones intentus, longa apud Oſtiam Caeſaris mora, duas pellices, [7] quarum is corporibus maxime inſueverat, largitione ac promiſſis, et, uxore deiecta, plus potentiae

rum videatur: ut excluſum eum a Claudio intellegamus, nec admiſſum. Transſcripſerim etiam, *arceri, ac ſtatim mori.* Hiſtoriam pete a Dione. *Lipſius.*

3 *Eo in tempore.*] Ita Flor. Guelf. ed. pr. Vulgo, *eo tempore*, inde ab ed. Puteol. reſtituit Pichena.

4 *Num Meſſallinam ſecretis.*] Obſcura examinanti, nec ſcio an ſatis nexa. Sententia videtur. deliberaſſe libertos bifariam: primo, an ad Claudium deferrent, quae pars praeivit: hic iam, an ipſam Meſſallinam ſecreto de Silio monerent, alia adulteria diſſimulantes. Deſtitere ab utroque alii: *Narciſſus perſtitit*, ſed in ſententia priore, id eſt de Claudio admonendo. *Lipſius.* MS. Guelf. *non.* male. v. ad c. 24. Mox ed. pr. *ultra* male pro *ultro.* Sed haec verba crebro etiam in MSS. confuſa ſunt. Senſus: ne non modo nihil proficerent, ſed inſuper etiam perirent.

5 *Prioris quoque regiae.*] Sub Caio, apud quem in gratia potentiaque fuit. Dio, ubi de Domitio Afro, libro 59. Et eleganter Seneca, epiſtola quadam: *Stare ante limen Calliſti dominum ſuum vidi, et eum, qui illi impegerat titulum, qui inter ridicula mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi.* Sed fuit non minus magnus apud Claudium. eſtque ille ipſe, cui Scribonius Largus medicus eius aevi opus ſuum inſcribit, et appellat C. Iulium Calliſtum. *Lipſius.* *Acribus* MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Riv. Beroald. Alc. *Acrioribus* Rhen. Ald. etc. *Acribus* reſtitui, ut volebat etiam I. Gronovius. *Acrioribus* eſt e coniectura, ducta a conſuetudine Taciti. Mox Guelf. *perſiſtit.* ſimilem confuſionem ſupra notavimus.

6 *Et ſolum id immutans.*] MSS. Flor. Reg. *ut*, quod habet etiam ed. pr. Puteol. edidit *et*, quem ſecuti ſunt Beroaldus, Riv. Alciatus, Freinſh. Gron. Rhenanus delevit *et*, ſecutis Aldo, Pichena, Lipſio, Ryckio, nec eſt in Cod. Agr. Mihi *et* verum videtur, tum propter libros, in quibus eſt et MS. Guelf. tum propter conſecutionem. Si *et* deletur, debet eſſe punctum ante *ipſe*, ut eſt in vett. edd. neque ſolum in iis, qui *et* non habent, et ed. Beroaldi, ut ait I. Gronovius, ſed etiam ceteris, ed. pr. Puteol. Sed quis non ſentit, frigere iam τὸ *ipſe*, quod ſic non ponitur, niſi in oppoſitione aut diſtributione: quamquam ne ſic quidem ſatis recte poſitum eſt, niſi ante legas vel *facerent*, vel, *ne praeſcia fieret.* Iac. Gronovius vult *at:* quod mihi non placet.

7 *Quarum is corpori.*] Vatic. *corporibus. Lipſius.* Sic et ed. pr. Recepi. aliae omnes *corpori.*

1 *Cis*

Digitized by Google

tentiae oſtentando, perpulit, delationem ſubire. Exin 30
Calpurnia (id pellici nomen) ubi datum ſecretum, Cae- A.V. 801.
ſaris genibus provoluta, *nupſiſſe Meſſallinam Silio*, ex- A.C. 48.
clamat. ſimul Cleopatram, quae idem opperiens adſtabat, *an comperiſſet?* interrogat: atque illa annuente, *cieri Narciſſum*, poſtulat. Is, *veniam in praeteritum petens, quod ei* [1] *cis Vectium, cis Plautium diſſimulaviſſet, nec nunc adulteria obiecturum*, ait: [2] *ne domum, ſervitia, et ceteros fortunae paratus repoſceret:* [3] *frueretur immo iis:*

1 *Cis Vectium, cis Plautium.*] Emendavi praeeunte Vaticano, qui habebat, *Cis Vecticis Plautio.* Et vere. Duo enim famoſi in hac Meſſallina et quaſi primorum ordinum adulteri, Vectius Valens et Plautius Lateranus: quos tamen diſſimulaſſe, et ſiluiſſe ſe dicit. Sed an magis pro hac ſententia, *bis Vectium, bis Plautium?* An: *Circa Vectium?* Non accuſatos quidem illos, aut certe iterum excuſatos, ſequentia etiam dicunt. Ceterum famoſi, ut dixi, hi adulteri. De Vectio, mox noſter, et Plinius de Medicis: *Exortus mox eſt Vectius Valens adulterio Meſſallinae Claudii Caeſaris nobilitatus.* Item Scribonius Largus: *Hoc medicamentum Apulei Celſi fuit, praeceptoris Valentis et noſtri.* De Plautio mox, et libro 13. *Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Meſſallinae ordine remotum reddidit Senatui.* At viri docti deſperatam huius loci reſtitutionem cenſebant: cum vulgo eſſet, *cis Vectium Plantium.* Lipſius. Scribendum: *quod ei cis Vectios, cis Plautios diſſimulaviſſet.* Quid? patrata, ſed ſilentia, neque ultra tales et hanc foeditatem excurrentia Meſſalinae *adulteria.* Quam vocem differt in membrum ſequens. Particula *cis* idem vult quod *intra.* Sic *cis Tiberim:* ſic Plauto *cis paucas tempeſtates.* Vt libro ſequenti: *Vis Agrippinae citra ultima ſtetit.* Veniam peto, Caeſar, inquit, quod tacui, dum Vectiis, dum Plautiis moechis contenta fuit Meſſallina, dum intra hos et horum ſimiles libidinem ſtitit. *Gronovius.* Vt Lipſius e Vat. laudat, ita eſt in ed. pr. Sic etiam citat ſcripturam Cod. Flor. Pichena. Sed I. Gronovius teſtatur ibi eſſe *cis Vecticis Plaucio.* Cod. Agr. *Cicios, Vectios, Plautios.* Vnde coniiciebat Heinſius *Cincios.* Vtrum *Cincios,* an *Titios* e c. 36. an aliud quid hic legendum ſit, non dicam: ceterum hanc lectionem optimam puto. Illa *cis Vectium* etc. ſunt ſane duriora: haec facillima. Cl. Broterius edidit *Titios, Vectios, Plautios,* et mox, *nec nunc Silio a. o.* e veſtigiis ed. pr. quae habet *ſimul* quod ſane placet. Nam ad eum iſta pertinere res docet. Itaque certe ad eum iſtà referenda ſunt.

2 *Ne domum, ſervitia, et ceteros fortunae paratus repoſceret.*] Contaminatiſſimum locum Ferretus eſſe vult: qui mihi caſtus, purus. Invidioſa conceſſione libertus: Fruatur ſane, inquit, Silius domo tua, ſervis, veſte, et gaza omni regia (nam haec tralata ab adultera ad Silium, notante etiam Dione:) reddat ſaltem uxorem. *Lipſius.* Freinſhemius legi vult: *nec - - repoſcere.* Verum puto. *Paratus* iam in ed. pr. non demum Rhenani. Puteolanus dedit *apparatus*, quod exhibet Guelf. et ed. Riv.

3 *Frueretur immo etc.*] Ed. pr. habet: *frueretur immo et his: redderet*

Digitized by Google

A.V. *iis: ſed redderet uxorem*, [4] *rumperetque tabulas nuptia-*
801. *les.* [5] *an diſcidium*, inquit, *tuum noſti? nam matrimo-*
A.C. 48. *nium Silii vidit populus, et ſenatus. et miles: ac ni pro-*
31 *pere agis, tenet urbem maritus.* Tum [1] potiſſimum ami-
corum vocat: primumque [2] rei frumentariae praefectum, Tur-

deret uxorem. Puteol. autem edidit, quod nunc obtinet: *ſ. i. iis, et redd.* Si ſatis commode hic intelligi poſſet *et his*, praeferrem lectionem ed. pr. *Redderet uxorem*, haberet maiorem vim, meo ſenſu, abſolute dictum. Sed quid eſt, quod Silium praeter iſta frui vult? Itaque *frueretur immo iis* vel *his* verum puto. Ceterum hic quoque correxi *ſed.* vide ſupra ad c. 23. ſimillima hic ratio. Scio pluribus locis Taciti *et* prope idem eſſe, quod *ſed*, ponique, ubi alii *ſed* dicant, ideoque tentanda talia loca negavi. vid. ad V, 3. VI, 21. Verum aliter eſt in figura ea, qua hic Tacitus utitur, et c. 23. Cl. Broterius dedit *at is.* Sane *at* bene; ſed is, quod e MS. Regio addidit, languet nimis.

4 *Rumperetque tabulas nuptiales.*] Ad legitimum matrimonii actum Tabulae et ſignatores adhibiti. Tabulis et dos continebatur, et illa ſollennis coniugii cauſſa, Liberum quaerendorum. Iuvenalis,

Signatae tabulae, dictum, Feliciter.

Appuleius, *Quod in villa non in opido tabulae ſint conſignatae, quarto et ultimo loco obiecere.* Meminerunt non ſemel Iuriſconſulti: et proprio huic rei libro Cl. V. Briſſonius, cuius accuratae diligentiae doctrinaeque non a me, non ab aliis quidquam addo. Vt ergo eae tabulae matrimonio firmando: ſic eaedem ruptae, diſparando. Iuvenal.

— tabulas quoque ruperat, et iam
Signabat, tota vix haec ego nocte redemi.

De his tabulis locum accipio, qui in priſcis Gloſſis: *λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφηρῆσθαι ἀπὸ τινὸς, αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος, ἀπεκρίθη γυνὴ, ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγενῆσθαι. καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι, περὶ οὗ ἐπράττετο, Ὁπότε μὴ εἴη σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν ἀπόδος.* *Dicente quadam muliere congiarium filii ſui ablatum eſſe a neſcio quo, eumque filium ſuum eſſe, et ad ſe pertinere congiarium: negavit alius. Reſpondit mulier, Latinam ſe fuiſſe, et tabulas quidem ſcriptas fuiſſe, nuptias vero non fuiſſe. Cum ergo non potuiſſet eum oſtendere filium ſuum, de quo agebatur, Cum non ſit tuus filius, congiarium redde.* Lipſius.

5 *An diſſidium, inquit, tuum noſti?*.] Et hic Tacitus ſcripſit, *diſcidium.* Numquid ſcis tibi nuntium remiſſum? divortium tecum feciſſe Meſſallinam? *Gronovius.* Quid opus verbis? Ed. pr. habet *diſcidium.* vnde reſtituimus. Ceterum etiam *an* mihi frigere videtur. Fortius foret *num.*

1 *Potiſſimum amicorum.*] Aut *potiſſimos* legendum, aut *quemque* addendum, dudum, et vere monuerunt viri docti Lipſius, Mercerus, Freinshemius.

2 *Rei frumentariae Praef. Turranium.*] Dixi aliquid ad librum I. Annalium, et videtur primus in hoc munere fuiſſe. Tamen ambigo de tota hac ſententia, et ne verius legi: *Tum potiſſimos amicorum*

Digitized by Google

Turranium, poſt [3] Luſium Getam, praetorianis impoſitum, percunctatur. [4] Quibus fatentibus, certatim ceteri circumſtrepunt, *iret in caſtra, firmaret praetorias cohortes, ſecuritati ante, quam vindictae conſuleret.* Satis conſtat, eo pavore offuſum Claudium, ut identidem interrogaret, *an ipſe imperii potens? an Silius privatus eſſet?* At Meſſallina, non alias ſolutior luxu, [5] adulto autumno, ſimulacrum vindemiae, [6] per domum celebrat. Vrgeri

A.V. 801. A.C. 48.

tum vocat, primumque rei fr. Praef. hac mente: vocat praecipuos amicos, ac primo Turranium, deinde Getam. *Lipſius.* *Turranium* iam ed. pr. non primus Rhenanus. Puteol. *Turranus.*

3 *Luſium Getam.*] Id illi verum et gentile nomen, non *Lucium*, aut *Luſcium.* Duo autem hoc tempore Praetorii Praefecti, Luſius Geta et Rufus Criſpinus. *Lipſius.* *Luſius* h. l. ed. pr. at XII, 42. *L. Geta.*

4 *Quibus fatentibus tum c. c.*] Libri mei ſcripti, *tacentibus. Lipſius.* At MS. Flor. ed. Put. Beroald. etc. *fatentibus. quibus* edd. omnes MS. Flor. I. Gron. *quis.* Sed *tum* hic nullo modo ferri poteſt, nec eſt in ed. pr.

5 *Adulto autumno, ſimulacrum Vindemiae per domum celebrabat.*] Adulto Autumno, id eſt menſe Octobri. Itaque etiam in Horologio veteri Romae ſignatum eo menſe, VINDENIAE SACRVM LIBERO. Et perſuaſum mihi non aliud eſſe hoc Vindemiale feſtum, quam ſacra Liberi, quae C. Caeſar primus Romae celebravit; etſi Athenienſes menſe Novembri celebraſſe, in Philoſtrati quarto legi. De ipſa re, Servius ad eos verſus, *Daphnis et Armenias*, etc. *Hoc*, inquit, *aperte ad Caeſarem pertinet, quem conſtat primum ſacra Liberi patris tranſtuliſſe Romam.* Ideo nummus percuſſus Caeſari, in cuius parte C. VIBIVS RVFVS. et impreſſa ara cui perſona hiſtriona impoſita, item thyrſus, et tigris adiuncta. ad memoriam non dubie huius rei. Lampridius in Heliogabalo: *Cum ad vindemiam vocaſſet amicos nobiles, et ad corbes ſediſſet, graviſſimum quemque percontari coepit, an eſſet promptus in Venerem: poſtea quam ſenes vidit erubeſcere, contulit ſe ad iuvenes; a quibus cum audiret aetati congrua, gaudere coepit, et dicere vere liberam* (emendo, *Liberi.* in eo enim luſum, quaſi ea libertas vindemialis digna vere libero deo) *vindemiam eſſe, quum ſic celebrarent. Ferunt multi ab ipſo primum repertum, ut in Vindemiarum feſto multa in dominos iocularia et audientibus dominis dicerentur.* Capitolinus in M. Antonino: *Vindemias privato modo cum amicis agebat.* Videturque ritus poſtea Imperii fuiſſe, ut Princeps extra urbem, dies aliquot laſciviret et vacaret huic Vindemiali feſto. Paullus Diaconus libro 3. De geſtis Longobard. cap. 6. *Procedente itaque Tiberio ad villam, ut iuxta ritum Imperialem triginta dies ad Vindemiam iocundaretur, Sophia vocatum ad ſe Iuſtinianum voluit ad imperium ſublimare.* Idem feſtum, Magnam coronam dictum eſſe, ſuſpicor ex Tertulliani his verbis: *Sed et alias Liberum principem coronae plane laureae etiam vulgus agnoſcit, cum dies in illum ſolemnes Magnam appellat coronam.* Alia ab hoc feſto, ne erres, Liberalia: quae antiquae liberaeque reip. et incidebant in XV. Kalend. Apriles. De queis Varro libro 5. et Kalendarium Romanum. *Lipſius.*

6 *Per domum celebrat.*] Gregorius

A. V. 801. A. C. 48. Vrgeri praela, fuere lacus: et [7] feminae pellibus accinctae aſſultabant, [8] ut ſacrificantes vel inſanientes Bacchae: [9] ipſa crine fluxo, thyrſum quatiens, iuxtaque Silius hedera vinctus, gerere cothurnos, iacere caput, ſtrepente circum procaci choro. Ferunt, Vectium Valentem, laſcivia in praealtam arborem conniſum, interrogantibus *quid aſpiceret?* reſpondiſſe, *tempeſtatem ab Oſtia atrocem:* ſive [10] ceperat ea ſpecies, ſeu forte lapſa vox in praeſagium vertit.

32 Non rumor interea, ſed [1] undique nuntii incedunt, qui, *gnara Claudio cuncta et venire promptum*

rius Turonenſis libro 5, 30. *Procedente autem eo ad villam, ut iuxta ritum imperialem* XXX. *diebus ad Vindemiam iocundaretur.* Gronov. Rhenanus, Aldus, Lipſius, *celebrabat.* Ceteri *celebrat*, quod ſervavimus, etſi ſequitur *aſſultabant.* In tali genere narrandi nulla in temporibus conſtantia. A. II, 65. ſe excipiunt *onerat, ſcripſit, firmabat.* MS. Guelf. habet *ſimulabat.*

7 *Feminae pellibus accinctae.*] Codd. Oxon. Guelf. *nebridibus:* quod Iac. Gron. doctius, quam pro librariorum captu, videbatur. *Nebrides*, pelles damarum, quibus Bacchae incingebantur: unde ap. Statium Theb. II, 664. *nebrides* et *thyrſi* iunguntur. Sed poëtarum illud verbum eſt, quod aliquis ad marginem Codicis ſui adſcripſit, unde in textum venit. v. ad H. II, 98.

8 *Vt ſacrificantes vel inſanientes Bacchae.*[Muretus delet *ut inſanientes Bacchae*, probatque Acidalius, neſcio quare. Nam nebridibus incinctæ ſacrificabant Bacchae, ut Scholiaſtes ad Statii l. c. docet.

9 *Ipſa crine fluxo, thyrſum quatiens, iuxtaque Silius, hedera vinctus, gerere cothurnos.*] Eodem habitu Antonium depingit Velleius, qui Liberum ſe ferebat: *Cum Liberum patrem appellari ſe iuſſiſſet, cum redimitus hedera coronaque velatus aurea, et thyrſum tenens, cothurniſque ſuccinctus curru velut Liber pater vectus eſſet Alexandriae.* De cothurnis, etiam Virgil.

— *nudataque muſto,*
Tinge novo mecum direptis crura cothurnis.

De thyrſo, praeter alios Iuſtinus: Ὥσπερ αἱ Βάκχαι διὰ σχήματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν. id eſt, *Veluti Bacchae per ſpeciem habitumque pacis lanceas in thyrſis circumferunt.* Vide et Plinium 16. cap. 24. Athenaeus eiusmodi Bacchi inſignia in Pyrrhicha ſaltatione recepta fuiſſe oſtendit libro 13. Ἡ δὲ καθʼ ἡμᾶς πυῤῥίχη Διονυσιακή τις εἶναι δοκεῖ, ἐπιεικεστέρα οὖσα τῆς ἀρχαίας. Ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχούμενοι θύρσους ἀντὶ δοράτων, προΐενται δὲ ἐπʼ ἀλλήλους, καὶ νάρθηκας, καὶ λαμπάδας φέρουσιν. Ὀρχοῦνται δὲ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἰνδοὺς, καὶ τὰ περὶ τὸν Πενθέα. Quae verba lucem dare volo iis quae hic praecedunt, *feminae pellibus accinctae aſſultabant, velut ſacrificantes vel inſanientes Bacchae.* Lipſius. Cod. Oxon. *Crine fuſo.* Deinde Guelf. *hedera iunctus*, confuſione frequenti librariis in iſtis ſyllabis. Mox c. 33. idem liber *vis* pro *ius* add. ad XII, 16. 29.

10 *Ceperat ea ſpecies.*] Si vera haec lectio, intell. *animum.* Sive ea ſpecies animo oblata eſt proſpicientis etc.

1 *Vndique nuntii incedunt.*] Freinshemius fruſtra *incidunt:* veluti nimis lento altero. *Incedunt* eſt crebeſcunt, repente superveniunt.

Digitized by Google

promptum ultioni, afferrent. Igitur Meſſallina [2] Lucullianos in hortos, Silius, [3] diſſimulando metu, ad munia fori [4] digrediuntur. Ceteris paſſim dilabentibus, affuere centuriones, inditaque ſunt vincula, ut quis reperiebatur in publico, aut per latebras. Meſſallina tamen, [5] quamquam res adverſae conſilium eximerent, ire obviam, et aſpici a marito, quod ſaepe ſubſidium habuerat, [6] iuſſitque, *ut Britannicus et Octavia in complexum patris pergerent.* Et Vibidiam, virginum Veſtalium [7] vetuſtiſſi- A.V. 801. A.C. 48.

mitur. v. ad III, 26. Alias et *incidunt* aptum, et ſaepe pro *incidere* librarii dedere *incedere* v. Drakenb. ad Liv. IX, 24.

2 *Lucullianos in hortos.*] De quibus initio huius libri. Tamen et Luciliana praedia reperio, et hic in manuſſ. conſtanter hortos Lucilianos. Lapis Romae:

D. M.
CRESCENTIS. NEPOTI. FORTVNATI
CAESARIS. N. SER. EXACTORIS.
PRAEDIORVM. LVCILIANORVM.

Lipſius. Quia haud dubie Luculli horti intelliguntur, de quibus c. 1. quod clare patet e loco Io. Antiocheni, quem ad c. 37. affert I. Fr. Gron. *Lucullianos* etiam contra libros legendum. MS. Flor. h. l. *Fucilianos*, ut Guelf. infra c. 37. *Lucilianos*, ut ed. pr. a qua non longe abit Cod. Bud. *Fulcianos, Lucianos.* *Lucullani* horti occurrunt ap. Plut. in Lucull. p. 518. Sed ap. Sext. Rufum et Aurelium Victorem reg. IX. urbis Romae *Lucullani* dicuntur. v. Ryckius ad h. l. Vtrumque rectum.

3 *Diſſimulando metu.*] MS. Guelf. *diſſimulato.* Illud melius: diſſimulandi metus cauſſa. Flor. Bud. *metum:* male.

4 *Digrediuntur.*] Ita Flor. et ed. pr. Ceteri *digreditur.* Illud recte reſtituit Pichena.

5 *Quamquam res adverſae conſilium eximerent.*] Sic MSS. Flor. Bud. Agric. Guelf. ed. pr. Ceteri ſcripti et edd. *adimerent.* Illud merito praetuli.

6 *Iuſſitque ut.*] Hoc quoque exemplum adſcribetur iis, quibus viri docti hanc conſtructionem verbi *iubere* defendunt. v. Drakenb. ad Liv. XXXII, 16. et quos laudat et ipſe, et Dukerus ad XXIII, 21.

7 *Vetuſtiſſimam.*] Eſt eadem, quae *Virgo maxima* dicitur. Nam ab aetate praeerat, et ſic dicebatur. Nos in *Veſta.* Lipſius. *Vetuſtiſſimam* eſſe, quae *maxima* eſt, facile conceſſerim, cum plerumque, quae dignatione ac loco, praecederet etiam aetate, certe annis ſacerdotii. Sed *Maxima* proprie princeps collegii, ut *Pontifex maximus*, *Augur maximus*, *Curio maximus.* In quo Lipſius de Veſta cap. 7. nudum latus obiecit Gutherio de iure Pontif. I, 4. qui tamen ipſe hac occaſione ingerit, quae nunquam defendet. Quid eſt enim *Pontificem maximum* dici, quod maximi eſſet imperii; et nuncupatum a poteſtate et imperio, quod utrumque maximum legibus Romanis ſit aſſequutus. Nugae de Pontificum imperio: Sigonio, cui obtrectat, manus dare debuerat. *Maximus* autem, qui primum inter eos locum teneret, collegiumque cogeret atque ei praeſideret. Pari iudicio *praetorem maximum* facit urbanum, quem M. Tullius dixerit *primum.* Verba Ciceronis: *Me cum quaeſtorem in primis, aedilem priorem, praetorem primum cunctis ſuffragiis populus Romanus faciebat.* Quemadmodum

530 C. CORNELII TACITI

A.V. vetuſtiſſimam, oravit, *Pontificis maximi aures adire,*
801. *clementiam expetere.* Atque interim, tribus omnino co-
A.C. mitantibus (id repente ſolitudinis erat) ſpatium urbis pe-
48. dibus emenſa, vehiculo, quo purgamenta hortorum [8]
eripiuntur, Oſtienſem viam intrat: nulla cuiuſquam mi-
33 ſericordia, quia flagitiorum deformitas praevalebat. Tre-
pidabatur nihilominus a Caeſare: quippe Getae, praeto-
rii praefecto, haud ſatis fidebat, ad honeſta, ſeu prava,
iuxta levi. Ergo Narciſſus, aſſumptis, quibus idem
metus, *non aliam ſpem incolumitatis Caeſaris*, affirmat,
quam ſi ius militum, uno illo die, in aliquem libertorum
transferret: ſeque, offert, *ſuſcepturum.* Ac ne, dum
in urbem vehitur, ad poenitentiam a L. Vitellio, [1] P.
Largo

modum nullus nuncupatione propria *Quaeſtor* eſt *in primis*, nec *Aedilis prior*, ita nec *praetor primus*: tantummodo ante collegas ſe renuntiatum ſignificat. Sed nec in praetoribus, quales intelligimus, qui iure dicundo praeeſſent, ullus *maximus*. *Maiorem* et *minores* novi. Feſtus: *Maiorem conſulem L. Caeſar putat dici vel eum, penes quem faſces ſint; vel eum, qui prior factus ſit; Praetorem autem maiorem Vrbanum, minores caeteros.* Quemadmodum autem *conſul maximus* non dicebatur ille maior, ita nec maior ille *praetor maximus*. Sicubi autem occurrit hic titulus, *Praetor maximus* eſt maximus magiſtratus. Vt apud Livium lib. 7. *Vt qui praetor maximus ſit, idibus Septembribus clavum pangat.* Hunc ut haberent, dictator dictus L. Manlius. Olim enim *Praetores*, qui poſtea *conſules*, a Bruto nempe Tarquinioque ad communicatum cum plebe conſulatum, cum magiſtratui iure dicundo datum hoc nomen; iis autem, qui antehac *praetores* fuerant dicti, *conſulum*. Feſtus in *Praetoria porta*. Livius, quem margini Gutherius allevit, lib. 25. ex vate Marcio praetorem nominat, *qui ius populo plebique dabit ſummum*, non *Praetorem maximum*. Nihilo magis eum iuvat Feſti: *Maximum praetorem dici putant alii eum, qui maximi imperii ſit; alii, qui aetatis maximae.* Veriorem eſſe priorem ſententiam liquet ex Livio. Addit: *Pro collegio augurum decretum eſt, quod in Salutis augurio praetores maiores et minores appellentur; non ad aetatem, ſed ad vim imperii pertinere.* Hoc aut conſentit cum illis verbis, quae ſupra adduximus: aut ibi *praetores maiores et minores*, ipſi fuere conſules et praetores: nam imperium minus praetor, maius habebat conſul, ut ex Meſſalla refert Gellius l, 15. *Gronovius.* Mox Cod. Agric. *adiret, expeteret.*

8 *Eripiuntur.*] MS. reg. *expuuntur.* Ed. princ. *reperiuntur.* ceterae *eripiuntur.* An *excipiuntur*, vel *egeruntur?* Poſt forte melius *ſpem inc. Caeſari.* v. Intt. ad Liv. 1, 36. ii.

1 *P. Largo Caecina.*] Fratre, opinor, C. Caecinae Largi, qui conſul cum Claudio fuit, anno urbis DCCXCV. et in conſulatu interfectus. Quem intellegit Aſconius, in Pro M. Scauro: *Scauri domum poſſidet nunc Longus Caecina, qui conſul fuit cum Claudio*, ſcribe. *Largus.* et diſce hinc quae Aſconii certa aetas. *Lipſius.* Ryckius putat, Conſulem ipſum illum gratioſum intelligi, legendumque *C. Largo*: quem vide, ſi lubet. Gl. Broterius edidit *et P. L. C.* quod in MS. Reg.

Largo Caecina, mutaretur, [2] in eodem geſtamine ſedem
poſcit ſumitque. Crebra poſt haec fama fuit, inter di- 34
verſas principis voces, cum modo incuſaret flagitia uxo- A.V.
ris, aliquando ad memoriam coniugii, et infantiam li- 801. A.C.
berorum revolveretur, non aliud prolocutum Vitellium, 48.
quam, *o facinus! o ſcelus!* Inſtabat quidem Narciſſus,
aperire ambages, et veri copiam facere: ſed non ideo
pervicit, quin ſuſpenſa, et, quo ducerentur, inclina-
tura reſponderet, exemploque eius Largus Caecina ute-
retur. Et iam erat in aſpectu Meſſallina, clamitabatque,
audiret Octaviae et Britannici matrem; [1] cum obſtreperet
accuſator, *Silium et nuptias* referens: ſimul codicillos,
libidinum indices, tradidit, quibus viſus Caeſaris averte-
ret. Nec multo poſt urbem ingredienti offerebantur
communes liberi; niſi Narciſſus *amoveri eos* iuſſiſſet. [2]
Vibidiam depellere nequivit, quin multa cum invidia
flagitaret, *ne indefenſa coniunx exitio daretur.* [3] *Igitur,
auditurum principem, et fore diluendi criminis facultatem,*
reſpondit: *iret interim virgo, et ſacra capeſſeret.* Mi- 35
rum inter haec ſilentium Claudii: Vitellius ignaro pro-
pior: omnia liberto obediebant. *pateſieri domum adulte-
ri, atque illuc deduci imperatorem* iubet. Ac primum [1]

 in

Reg. eſt a *P. L. C.* non male. Pro *mutaretur* MS. Guelf. *invitaretur.*

2 *In eodem geſtamine etc.*] Id eſt, geſtatoria ſella, quae a Claudio deducta in vulgi uſum, ut docui. Sic libro 14. *Geſtamine Baulos pervectam.* Apparet tamen in uno geſtamine plures ſellas fuiſſe, ut hic vides in Narciſſo, qui eodem geſtamine ſellam poſcit ſumitque. *Lipſius.* Nullam neceſſitatem video ſellae intelligendae, cum etiam *lecticae geſtamen* ſit Ann. II, 2. Sed recte Ryckius monuit, carpentum intelligendum. Neque enim quatuor in ſella geſtatoria ſedes, nec in lectica, ut opinor: nec *ſedes* de lectica commode dicitur. *Geſtatio* quidem etiam de navi, vehiculo, dicitur ap. Celſum II, 15. Ceterum *aſſumitque* Cod. Flor. unde lectio vitioſa ed. pr. *poſitus ſumitque.*

1 *Cum obſtreperet accuſator.*] Acidalius et Freinsh. corrigunt *obſtrepere:* et propter ſtructuram orationis, et, quia, ſi finite ponere voluiſſet verbum, *obſtrepebat* dicendum fuiſſet. Recte.

2 *Vibidiam depellere nequivit, quin.*] *Quin* Cod. Flor. Guelf. et ed. pr. reſtituit Pichena pro vulg. *quae.*

3 *Igitur auditurum.*] Sic MS. Flor. teſte Iac. Gronov. ad c. 19. Guelf. et ed. pr. quod cur non et hic reſtituatur, ut ibi? Vulg. *ergo.*

1 *In veſtibulo effigiem patris Silii conſulto Senatus abolitam demonſtrat.*] In atrio ſive in veſtibulo aedium, imagines maiorum: uti hic Silii patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniae damnatus crimine maieſtatis cum uxore Soſia Galla, ut lib. 4. narratum: ideoque et imagines abolitae

Digitized by Google

A.V. in veſtibulo, effigiem patris Silii, conſulto ſenatu abo-
801. litam, demonſtrat: tum [2] quidquid habitum Neronibus
A.C. et Druſis, in pretium probri ceſſiſſe. incenſumque et ad
48. minas erumpentem, caſtris infert, parata concione mili-
tum; apud quos, praemonente Narciſſo, pauca verba fecit: nam etſi iuſtum dolorem, pudor impediebat. [3] Cohortium clamor dehinc continuus, *nomina reorum et poenas flagitantium*: admotuſque Silius tribunali, non defenſionem, non moras tentavit, precatus, *ut mors accelerarentur*. eadem conſtantia et inluſtres equites Romanos cupidos maturae necis fecit. Titium Proculum, [4] cuſtodem a Silio Meſſallinae datum, et [5] indicium offerentem Vectium Valentem,

litae, quas tamen filius reſtituerat. Criminatur ergo id libertus. *Lipſ.*

2 *Quidquid habitum Neronibus.*] Lege, *avitum*: quod monuit me IC. Claudius Chiffletius. *Lipſius.* Sic et Faërnus volebat. Confundi iſta verba in libris notum eſt. v. Graev. ad Cic. Or. pr. Cluent. init. et infr. XIII, 34. Mox MSS. Flor. Guelf. Bud. et ed. pr. *erumpentem*, quod reſtituimus: vulg. *prorumpentem*. add. ad H. II, 70.

3 *Cohortium clamor.*] In Guelf. et aliis MSS. ap. Broterium hic ordo: *Continuus dehinc cohortium clamor*: melior, ut puto.

4 *Cuſtodem Silio ac Meſſallinae datum.*] Quis dederit Silio cuſtodem? Claudiuſne, qui omnium ignarus? Logi. In Vat. eſt, *Cuſtodem Meſſallinae dat.* aliena deinde manu adpictum, *ac Silio.* Lego igitur: *Cuſtodem Meſſallinae datum.* vel etiam: *Cuſtodem a Silio Meſſallinae datum.* Alterum quidem verum eſt, ut hic Titius ſive a Claudio adpoſitus uxori cuſtos; ſive a Silio, ut amicae. Vtrumque enim ſolens Romanis. De maritis, Tibullus,

> *Ipſe miſer docui, quo poſſet ludere pacto*
> *Cuſtodes.*

De amatoribus, Propertius,

> *Quos igitur tibi cuſtodes, quae limina ponam?*

Miſellus ille cuſtos! cui id monſtrum commiſſum, quod non Argus cum Mercurio cuſtodiſſet. Vertranius inexplicabilem locum cenſet, niſi cuſtodem pro exactore interpretemur, ſcilicet qui mortis poenas exigat. Verum merumque ſomnium. *Lipſius.* Sine dubio illa, caſtas imitata, per blanditias hunc φύλακα a marito novo ipſa exegit. Martialis lib. 10. ep. 69.

> *Cuſtodes das Polla viro, non accipis ipſa.*

Talis ille, qui *dominum nec vir nec foemina* ſervabat adverſus Naſonem. Iuvenalis: *quis cuſtodiet ipſos Cuſtodes?* Gronovius. Plane ſic MS. Flor. Edd. vett. omnes *cuſtodem Silio ac Meſſallinae dat.* Lipſius edidit *datum*. Quod nunc eſt, Pichena edidit. Mox pro *Vrbicum* MS. Guelf. *Vibium*, et *tradi* pro *trahi*, utrumque male.

5 *Indicium offerentem.*] Bene confeſſum. Nam indicium, ait in Eunucho Donatus, proprie eſt eius, qui una peccaverit. Aſconius ad illud Ciceronis: *Quapropter ſi indicium tibi poſtulas dari.* ait: *Index eſt, qui facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat, impunitate propoſita.* Quae tamen impunitas circumſcripta eſt: quia, ut idem notat, *Certa ſunt in quibus impunitas indici datur, ut in cauſſa proditionis, maieſtatis, et ſi quid huiuſmodi.* Lipſius.

6 Su-

lentem. et conſeſſum, et Pompeium Vrbicum, ac [6] A.V.
Saufellum Trogum ex conſciis *trahi ad ſupplicium* iubet. 801.
[7] Decius quoque Calpurnianus, vigilum praefectus, Sul- A.C.
picius Rufus, ludi procurator, Iuncus Virgilianus, ſe- 48.
nator, eadem poena affecti. Solus Mneſter cunctatio- 36
nem attulit, dilaniata veſte, clamitans, *aſpiceret verberum notas, reminiſceretur vocis, qua ſe* [1] *obnoxium iuſſis Meſſallinae dediſſet. Aliis largitione, aut ſpei magnitudine, ſibi ex neceſſitate culpam: nec cuiquam ante pereundum fuiſſe, ſi Silius rerum potiretur.* Commotum his, et pronum ad miſericordiam Caeſarem perpulere liberti, *ne, tot illuſtribus viris interfectis, hiſtrioni conſuleretur: ſponte an coactus* [2] *tam magna peccaviſſet, nihil referre.* Ne Trauli quidem Montani equitis Romani defenſio recepta eſt. is modeſta iuventa, ſed corpore inſigni, accitus ultro, noctemque intra unam a Meſſallina proturbatus erat paribus laſciviis [3] ad cupidinem et faſtidia. Suilio Caeſonino, et Plautio Laterano mors remittitur: huic, [4] ob patrui egregium meritum: Caeſoninus vitiis protectus eſt, tamquam, in illo foediſ-

6 *Saufellum Trogum.*] Vatic. *Saufelium.* Scribo, *Saufeium.* et induxit librarios illud I longiuſculum, ut L. ſcriberent. Horum omnium mentio Senecae in Menippaea de Claudii morte. ubi tamen disiunctim ſcribe *M. Helvius,* *Trogus.* Qui hic etiam Traulus, male fortaſſe in Seneca, *Sex. Trallus.* Lipſius. *Saufelium* ed. pr.

7 *Decius quoque Calpurnianus.*] Scripti libri, *Deorius.* Puto, *Decrius.* quod nomen et infra invenies. *Lipſius.* *Deorius* ed. pr. Mox *Luncus Virgil.* Guelf. *Iuncius.* Glandorpii Onomaſticum laudat ex h. l. *Iunium Virgil.* neſcio quo libro auctore. Ceterum verum videtur. Mox de *procuratore ludi* vid. ad XIII, 22.

1 *Olnoxium iuſſis Meſſallinae.*] Commentum feminae lepidum. Mimum iſtum deperibat Meſſallina. ſollicitat. Ille tergiverſari, metuere Imperatorem. Quid ergo ſi maritus ipſe iubeat? inquit. Et cum marito egit, quaſi opera Mneſteris aliqua in re illi uſus. Ille vocatum mimum male accipit, iubet in omnibus uxori obediat pareatque. Paruit. et id iuſſum valere ſibi nunc vult ad veniam obtinendam et vitam. Dio LX. *Lipſius.*

2 *Tam magna peccaviſſet.*] Repoſuiſſe ſe e Budenſi pro *tam magne peccaviſſet*, Rhenanus ait. At ſic et ed. pr. MS. Oxon. *patraviſſet.* quod non ſpreverim. *Magna* MS. Guelf. ſed ſine *tam.*

3 *Ad cupidinem et faſtidia.*] Sic MSS. Flor. edd. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gry. Pich. Gron. Ryck. At Ed. pr. Lipſ. *faſtidio*: in ed. pr. et MS. Guelf. eſt etiam *perturbatus.* male.

4 *Ob patrui egregium meritum.*] A. Plautii, ſuſpicor, qui Britanniam Claudio ſubegit. *Lipſius.*

37 ſimo coetu, [5] paſſus muliebria. Interim Meſſallina [1]
A. V. Lucullianis in hortis prolatare vitam, componere pre-
801. ces, nonnulla ſpe, et aliquando ira: tanta, inter ex-
A. C. 48. trema, ſuperbia agebat. Ac ni caedem eius Narciſſus properaviſſet, [2] verterat pernicies in accuſatorem. Nam Claudius, domum regreſſus, et tempeſtivis epulis delinitus, ubi vino incaluit, *iri* iubet, *nuntiarique miſerae* (hoc enim verbo uſum ferunt) *dicendam ad cauſſam poſtera die adeſſet.* Quod ubi auditum et langueſcere ira, redire amor, ac, ſi cunctarentur, propinqua nox, et uxorii cubiculi memoria timebantur; [3] prorumpit Narciſſus, denuntiatque centurionibus et tribuno, qui aderant, *exſequi caedem: ita imperatorem iubere.* cuſtos et exactor e libertis Euodus datus. Iſque raptim in hortos praegreſſus, reperit fuſam humi, [4] aſſidente matre Lepida: quae florenti filiae haud concors, ſupremis eius neceſſitatibus ad miſerationem evicta erat; ſuadebatque, *ne percuſſorem opperiretur. tranſiſſe vitam, neque*

5 *Paſſus muliebria.*] Simile illorum inventum in Suetonii Domitiano cap. 10. *Qui ſe quo facilius expertes culpae oſtenderent, impudicos probaverant.* Dii deaeque iſtos, non corpore non animo viros. Adeo turpior omni morte haec fuga mortis. *Lipſius.*

1 *Lucullianis in hortis.*] Io. Antiochenus: τῶν μὲν βασιλείων ἐξωθεῖσα, περὶ δὲ τὰς Ἀσιατικοῦ κήπους πλανωμένη, ὧν ἕνεκα τὸν δείλαιον Ἀσιατικὸν μικρῷ πρόσθεν ἀπολώλεκει. *Gronovius.*

2 *Verterat pernicies in accuſatorem.*] Sic ed. pr. recte. reſtituit Rhenanus. Puteol. Ber. Alc. *perniciem*, etiam MS. Guelf. Mox MS. idem *incaluit*, et omnes vett. praeter Rhenanum, quem ſequitur Lipſius. Porro *ferunt* abeſt a Cod. Oxon.

3 *Prorumpit Narciſſus.*] Sic MS. Flor. recte. Nam ſequitur, *denuntiatque*. Ante Pichenam omnes *prorupit*. Confuſio praeſentis et perfecti frequens eſt in his libris, v. ad XV, 5. Mox ed. pr. *pergreſſus*, vitioſe pro *praegreſſus*, quod habent edd. Puteol. Ber. Alc. Ryck. I. Gron. denique MS. Fl. idque ſecuti ſumus. MS. Guelf. Rhenanus *progreſſus*, item Ald. Lipſ. Iac. Gron. male, ut etiam contextus docet. ſimilis confuſio infra XIV, 13.

4 *Aſſidente matre Lepida.*] Quaenam haec Lepida? Ego vero reperiſſe me cenſeo famoſae feminae (Meſſallinam dico) ſtirpem et matrem. Suetonius ſcribit: *Poſt has Valeriam Meſſallinam Barbati Meſſallae conſobrini ſui filiam in matrimonium accepit.* ubi diſſimulant interpretes, quomodo hic Valerius Claudio conſobrinus. Dicam ego. Ex L. Domitio et maiore Antonia natus eſt Cn. Domitius pater Neronis principis, et item Lepida amita eiusdem, de qua infra. Haec Lepida, eſt illa ipſa quae nupta Valerio Meſſallae, et quae hic Meſſallinae dicta mater. At Claudius natus ex Druſo et minore Antonia, uti clarum. Stemma iſtud:

M. AN-

Digitized by Google

que aliud, quam [5] *morti decus, quaerendum.* Sed animo per libidines corrupto, nihil honeſtum inerat. A. V. 801. A. C. 48. Lacrimaeque et queſtus irriti ducebantur; cum impetu venientium pulſae fores, aſtititque tribunus per ſilentium,
38 at libertus increpans multis ac ſervilibus probris. Tunc primum fortunam ſuam introſpexit, ferrumque accepit, quod fruſtra iugulo ac pectori, per trepidationem, admovens, [1] ictu tribuni transfigitur. corpus matri conceſſum. Nuntiatumque Claudio epulanti, *periſſe Meſſallinam,* non diſtincto, ſua an aliena manu. nec ille quaeſivit: popoſcitque poculum, et ſolita convivio celebravit. Ne ſecutis quidem diebus, odii, gaudii, irae, triſtitiae, ullius denique humani affectus ſigna dedit, non, cum laetantes accuſatores aſpiceret, non, cum filios maerentes. Iuvitque oblivionem eius ſenatus, cenſendo, *nomen et effigies privatis ac publicis locis demovendas.* Decreta Narciſſo *quaeſtoria inſignia;* [2] leviſſimum

M. ANTONIVS III. vir. — OCTAVIA.
- ANTONIA *maior.* — L. DOMITIVS *maritus.*
  - CN. DOMITIVS — AGRIPPINA *uxor.*
    - NERO IMP.
  - DOMITIA LEPIDA. — VALERIVS MESSALLA *maritus.*
    - VALERIA MESSALLINA *uxor Claudii.*
- ANTONIA *minor.* — DRVSVS *maritus.*
  - GERMANICVS.
  - CLAVDIVS IMP.

Vides ergo Claudium et Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuiſſe alibi oſtendo) vere conſobrinos. Atque hac ratione forte maritum ipſum Lepidae, Suetonius dixerit Claudii conſobrinum. Tamen tutius putarim legi, *Barbati Meſſallae et conſobrinae ſuae filiam.* Sententia quidem non alia eſt: et haec Lepida Neronis amita, Meſſallinae mater. Suet. Claudii cap. 26. *Lipſius.* In loco Suetonii erraſſe Lipſium exiſtimat Perizonius in epiſtola ad Heinſium. T. IV, Collect. Burm. p. 801. 802. Sed res ea non eſt huius loci. Qui rationem Perizonii cognoſcere volent, adeant ipſum. Diſſentit etiam a Lipſio Ryckius, quem vide.

5 *Morte decus.*] Placet, *morti,* ut in Veneto. (Riviano) *Lipſius.* Sic MS. Guelf. ed. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhenanus *morte* dedit, quod Aldus ſecutus eſt et cett. Mox *cum impetu* ed. pr. quod e MS. Flor. repoſuit et Pichena, ut mox *adſtititque.* ceterae vett. *tum* et *adſtitit.* Poſt ex eodem MS. bene Pichena dedit *at* pro vulg. *ac.* Denique MS. Guelf. *increpitans.* quod non diſplicet. Amat Tacitus frequentativa,

1 *Ictu tribuni transfigitur.*] Malim, *tranſigitur.* Lipſius.

2 *Leviſſimum faſtigii eius.*] Haec cum lineis poſtumis, corrupta, hiulca, nec iuvant aut diſcrepant libri, niſi quod, *Triſtitiis inultis,* non *Flagitiis,* uti ſubſtituiſſe fatetur

A.V. 801. A.C. 48. faſtidii eius, [3] cum ſupra Pallantem et Calliſtum ageret. [4] honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima orirentur, [5] triſtitiis multis.

tur Rhenanus. Ego ab eiusmodi ulceribus ſanandis, ſani hominis cenſeo, abſtinere manum. Nam ſine librorum ope irrita abiecrit Hygia ipſa. *Lipſius* MSS. Flor. Vatic. duo et ed. pr. *faſtidii*, quod ego recipere non dubitavi, convenientiſſimum impotenti et arroganti liberto. Gratia liberti non dicitur latinis, ut opinor, *faſtigium*. Nec obſtat, ut Ryckio videtur, quod hic laudare Narciſſum voluiſſe Tacitus videatur. Vult dicere, eum honorem Narciſſi ſuperbiae parum ſatisfeciſſe, cum in aula primum gratiae locum teneret. Plin. Pan. 54. *Vt appareat, non ſuperbia et faſtidio te ampliſſimos honores repudiare, qui minores non dedigneris.* Vbi pariter in Cod. Vatic. *faſtigio* ap. Schwarzium ad h. l. Ceteri ſcr. et edd. *faſtigii*. Enimvero nec ſic locum perſanatum puto. Quis enim dicat *leve faſtidii* vel *faſtigii?* Immo *faſtidio* vel *faſtidiis* potius legendum.

3 *Cum ſupra Pallantem.*] Sic in MS. Flor. eſſe teſtis I. Gronovius, ſcripta per compendium voce *ſupra*, quod etiam in aliis locis, ut ſupra c. 16. in verbis *ſupra cunctos attollatur*, occurrit. ſane iam, deiecta Meſſallina, principem locum tenuit inter libertos potentes Ryckius edidit *ſuper*. v. ad XII, 9. ed. pr. mox *egeret* vitioſe pro *ageret*. Ceterum iſta in parentheſi accipienda, ſi *honeſta* refertur ad *inſignia quaeſtoria*, ut opinantur; ſed vide mox.

4 *Honeſta quidem* etc.] Haec vulgo referuntur ad *quaeſtoria inſignia*, ſed nullo commodo ſenſu: nec patiuntur ſequentia, quae profecto non orta ſunt e quaeſtoriis inſignibus, omninoque illis ſenatus decretis. Primus Ryckius, ut opinor, vidit, eſſe epiphonema, quale Tacitus, aliique hiſtorici, ſolent addere in fine rerum magnarum. Sed ego inſuper exiſtimo, hic verba quaedam excidiſſe, quorum in his ratio reddatur, velut: *haec tum acta flagitiis Meſſallinae ulciſcendis:* aut: *haec ſupplicia a Meſſallina et adulteris ſumta:* aut ſimile quid. Inſpiciat lector aliarum talium narrationum clauſulas, ut A. III, 19. inpr. hoc ipſo libro c. 26. Nam verba *honeſta quidem, ſed ex quibus* etc. neceſſe eſt habeant aliquid, ad quod referantur: quod hic nuſquam eſt.

5 *Flagitiis inultis.*] MSS. fere *triſtitiis multis* vel *inultis*. vid. notam Lipſii proxime praecedentem. Ed. pr. *triſtitiis ultis*, et paullo ante *quis:* Ed. Puteol. et ſeqq. *flagitiis multis*, neſcio unde. *Rhen. Ald.* etc. *flagitiis inultis*, e coniectura Rhenani. *Flagitiis multis* nullum commodum ſenſum habet in hoc contextu. Meſſallina flagitioſa: ſed Agrippina facinoroſa et ſcelerata. Itaque praefero *triſtitiis multis:* ſed id corruptum videtur e *triſtitiae multis*, ſive *triſtiſſima multis:* Senſus: Recte quidem Meſſallina cum adulteris punita: ſed ea origo novorum malorum. nam hinc multa nata ſunt publice noxia, et privatis triſtiſſima: quae deinde in ſequentibus libris traduntur.

C. COR-

Digitized by Google

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER DVODECIMVS.

Breviarivm Libri.

Claudius de matrimonio deliberat: et Agrippina aliis praefertur, Germanici fratris eius filia. Eae nuptiae decreto Senatus firmatae, et legitimae habitae. L. Silanus mortem ſibi conſciſcit, Claudii gener. Annaeus Seneca ab exſilio redit. Octavia Claudii filio Neroni deſponſa. Parthi regem Roma petunt Meherdatem: qui proelio congreſſus a Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendit irrito conatu. victus Romam tandem perducitur. Lollia inluſtris femina Agrippinae artibus damnata. Claudius pomoerium urbis profert: et qui ante eum protulerint. Nero Domitius a Claudio adoptatur. Colonia in Vbios deducta. Catti latrocinia agitantes vincuntur. Vannius Suevorum rex, pellitur regno. P. Oſtorii in Britannia res, et de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinae fraudibus Neroni poſthabetur, et fideliſſimi comitum paullatim ab eo removentur. Prodigia aliquot, et Romae annonae caritas. Bellum inter Armenios et Iberos: cui Parthi et Romani quoque miſcentur. Furius Scribonianus relegatus. S. C. Claudianum de feminis quae ſervo ſuccumberent. Motus aliquis in Iudaea inter incolas et Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emiſit, et navale ſpectaculum praebuit. Procuratorum in provinciis auctoritas ab eodem ſtabilita. Cois immunitas conceſſa. Byzantiis tributum ad tempus remiſſum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obſcure ab uxore tollitur. Nero primordia imperii capit. Geſta haec annis ſex,

C. POMPEIO. Q. VERANNIO
C. ANTISTIO. M. SVILIO RVFO

Digitized by Google

A.V. faſtidii eius, [3] cum ſupra Pallantem et Calliſtum ageret.
801. [4] honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima orirentur, [5]
A.C.
48. triſtitiis multis.

tur Rhenanus. Ego ab eiusmodi ulceribus ſanandis, ſani hominis cenſeo, abſtinere manum. Nam ſine librorum ope irrita abierit Hygia ipſa. *Lipſius.* MSS. Flor. Vatic. duo et ed. pr. *faſtidii*, quod ego recipere non dubitavi, convenientiſſimum impotenti et arroganti liberto. Gratia liberti non dicitur latinis, ut opinor, *faſtigium.* Nec obſtat, ut Ryckio videtur, quod hic laudare Narciſſum voluiſſe Tacitus videatur. Vult dicere, eum honorem Narciſſi ſuperbiae parum ſatisfeciſſe, cum in aula primum gratiae locum teneret. Plin. Pan. 54. *Vt appareat, non ſuperbia et faſtidio te ampliſſimos honores repudiare, qui minores non dedigneris.* Vbi pariter in Cod. Vatic. *faſtigio* ap. Schwarzium ad h. l. Ceteri ſcr. et edd. *faſtigii.* Enimvero nec ſic locum perſanatum puto. Quis enim dicat *leve faſtidii* vel *faſtigii?* Immo *faſtidio* vel *faſtidiis* potius legendum.

3 *Cum ſupra Pallantem.*] Sic in MS. Flor. eſſe teſtis I. Gronovius, ſcripta per compendium voce *ſupra*, quod etiam in aliis locis, ut ſupra c. 16. in verbis *ſupra cunctos attollatur*, occurrit. ſane iam, deiecta Meſſallina, principem locum tenuit inter libertos potentes Ryckius edidit *ſuper.* v. ad XII, 9. ed. pr. mox *egeret* vitioſe pro *ageret.* Ceterum iſta in parentheſi accipienda, ſi *honeſta* refertur ad *inſignia quaeſtoria*, ut opinantur; ſed vide mox.

4 *Honeſta quidem* etc.] Haec vulgo referuntur ad *quaeſtoria inſignia*, ſed nullo commodo ſenſu: nec patiuntur ſequentia, quae profecto non orta ſunt e quaeſtoriis inſignibus, omninoque illis ſenatus decretis. Primus Ryckius, ut opinor, vidit, eſſe epiphonema, quale Tacitus, aliique hiſtorici, ſolent addere in fine rerum magnarum. Sed ego inſuper exiſtimo, hic verba quaedam excidiſſe, quorum in his ratio reddatur, velut: *haec tum acta flagitiis Meſſallinae ulciſcendis:* aut: *haec ſupplicia a Meſſallina et adulteris ſumta:* aut ſimile quid. Inſpiciat lector aliarum talium narrationum clauſulas, ut A. III, 19. inpr. hoc ipſo libro c. 26. Nam verba *honeſta quidem, ſed ex quibus* etc. neceſſe eſt habeant aliquid, ad quod referantur: quod hic nuſquam eſt.

5 *Flagitiis inultis.*] MSS. fere *triſtitiis multis* vel *inultis.* vid. notam Lipſii proxime praecedentem. Ed. pr. *triſtitiis ultis*, et paullo ante *quis:* Ed. Puteol. et ſeqq. *flagitiis multis*, neſcio unde. *Rhen. Ald.* etc. *flagitiis inultis*, e coniectura Rhenani. *Flagitiis multis* nullum commodum ſenſum habet in hoc contextu. Meſſallina flagitioſa: ſed Agrippina facinoroſa et ſcelerata. Itaque praefero *triſtitiis multis:* ſed id corruptum videtur e *triſtitiae multis*, ſive *triſtiſſima multis:* Senſus: Recte quidem Meſſallina cum adulteris punita: ſed ea origo novorum malorum. nam hinc multa nata ſunt publice noxia, et privatis triſtiſſima: quae deinde in ſequentibus libris traduntur.

C. COR-

Digitized by Google

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER DVODECIMVS.

Breviarivm Libri.

Claudius de matrimonio deliberat: et Agrippina aliis praefertur, Germanici fratris eius filia. Eae nuptiae decreto Senatus firmatae, et legitimae habitae. L. Silanus mortem ſibi conſciſcit, Claudii gener. Annaeus Seneca ab exſilio redit. Octavia Claudii filio Neroni deſponſa. Parthi regem Roma petunt Meherdatem: qui proelio congreſſus a Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendit irrito conatu. victus Romam tandem perducitur. Lollia inluſtris femina Agrippinae artibus damnata. Claudius pomoerium urbis profert: et qui ante eum protulerint. Nero Domitius a Claudio adoptatur. Colonia in Vbios deducta. Catti latrocinia agitantes vincuntur. Vannius Suevorum rex, pellitur regno. P. Oſtorii in Britannia res, et de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinae fraudibus Neroni poſthabetur, et fideliſſimi comitum paullatim ab eo removentur. Prodigia aliquot, et Romae annonae caritas. Bellum inter Armenios et Iberos: cui Parthi et Romani quoque miſcentur. Furius Scribonianus relegatus. S. C. Claudianum de feminis quae ſervo ſuccumberent. Motus aliquis in Iudaea inter incolas et Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emiſit, et navale ſpectaculum praebuit. Procuratorum in provinciis auctoritas ab eodem ſtabilita. Cois immunitas conceſſa. Byzantiis tributum ad tempus remiſſum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obſcure ab uxore tollitur. Nero primordia imperii capit. Geſta haec annis ſex,

C. POMPEIO. Q. VERANNIO
C. ANTISTIO. M. SVILIO RVFO

Digitized by Google

TI. CLAVDIO V. SER. CORNELIO ORFITO
P. CORNELIO SVLLA. L. SALVIO OTHONE
D. IVNIO SILANO. Q. HATERIO
M. ASINIO MARCELLO. M'. ACILIO AVIOLA
COSS.

I Caede Meſſallinae convulſa principis domus, orto
A.V. apud libertos certamine, quis deligeret uxorem
802. A.C. Claudio, [1] caelibis vitae intoleranti, et coniugum im-
49. periis obnoxio. Nec minore ambitu feminae exarſerant: ſuam quaeque nobilitatem, formam, opes, contendere, [2] ac digna tanto matrimonio oſtentare. Sed maxime ambigebatur inter Lolliam Paullinam, [3] M. Lollii conſularis filiam, et Iuliam Agrippinam, Germanico genitam: huic Pallas, illi Calliſtus, fautores aderant. at Aelia Petina, e familia Tuberonum, Narciſſo fovebatur. Ipſe modo huc, modo illuc, [4] ut quemque ſuadentium audierat, promptus, [5] diſcordantes in conſilium vocat,

1 *Caelibi vitae intonanti.*] In manuſcriptis quibusdam, *caelibis:* et vellet Pichena, *caelibis vitae intoleranti.* Illud vulgatum, neſcio quo modo, mihi pro moribus et ſermone Claudii videtur. *Lipſius.* Recte Pichena: quem omnes poſtea editores ſecuti ſunt. *Caelibis* ed. pr. Ceterae omnes *caelibi.* MS. Agric. *inſolenti:* quae eſt gloſſa τῦ *intoleranti.* *Intonanti* reſtituit I. Gronovius, defenſione et explicatione verborum promiſſa, non adlata.

2 *Ac digna tanto matrimonio.*] Forte *dignas*, Gronovius. Fruſtra, iudice Nic. Heinſio Obſ. Miſc. IX. p. 289. et Burm. ad Sueton. Claud. 38. quem vide. Cic. Tuſc. I, 24. *tam putarem vitam hominis ſuſtentari, quam vitis, quam arboris. Haec enim diutius vivere:* non *has.* Sed ſaepe de hac re Critici, et frequentia ſunt exempla in primis apud Graecos. Sed tamen MSS. Flor. Guelf. *dignam*, et ed. Puteol. Beroald. Rhen. Ald. etc. int. *ſc.* Livius I, 47. *defuiſſe, qui ſe regno dignum putaret.*

3 *M. Lollii conſularis filiam.*] Non priſci illius Lollii, qui moderator C. Caeſari datus, ne erres, ſed filii eius. qui tamen quando conſul fuerit, ignoro. Tempora ſuadent, et clariſſime Plinius 9, 25. qui hanc Lolliam Paullinam neptem illius Lollii appellat. *Lipſius.* *Filiam* abeſt a Guelf.

4 *Vt quemque ſuadentium audierat promptus.*] Muretus, *pronus.* Non male: ſed h. l. facilius *promtus* feram, quam IV, 60.

5 *Diſcordantes in conſilium vocat.*] Sic non modo MSS. Agr. et Reg. ap. Rychium, ſed et Guelf. et omnes vett. edd. quas inſpexi. Primum *concilium* in ed. Lipſii vidi, in quam haud dubie vitio operarum irrepſit. *Conſilium* reſtituit Ryckius. Fruſtra illud ſervavit I. Gronovius, nixus Cod. Flor. Mox Ed. pr. *aldicere* pro *adiicere* e ſcr. vetere *adicere.*

1 *Fami-*

Digitized by Google

vocat, ac *promere ſententiam, et adiicere rationes* iubet.
Narciſſus *vetus matrimonium,* [1] *familiam communem,* (nam 2
Antonia ex Petina erat) *nihil in penatibus eius novum,* A.V.
differebat, *ſi ſueta coniunx rediret haudquaquam* [2] *no-* 802.
vercalibus odiis uſura in Britannicum et Octaviam, pro- A.C.
xima ſuis pignora. Calliſtus *improbatam* [3] *longo diſci-* 49.
dio, ac, ſi rurſus aſſumeretur, eo ipſo ſuperbam: longe-
que rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuiſ-
ſet, vacuam aemulatione, et privignis parentis loco fu-
turam. At Pallas id maxime in Agrippina laudare,
quod [4] *Germanici nepotem ſecum traheret, dignum pror-*
ſus imperatoria fortuna, ſtirpem nobilem, [5] *et familiae*
Claudiae

1 *Familiam communem.*] Muretus *Filiam*: probant Acidalius, et Ryckius. Recte. *Familiam* de uno capite dici, nondum reperi.

2 *Novercalibus odiis uſura in Britannicum.*] Sic ed. Puteol. aliaeque vett. MSS. edd. pr. Lipſ. Pich. *viſura Britannic.* unde Heinſius corrigebat: *urſura*, probante Ryckio, et Burm. ad Valer. Fl. VII, 93. ubi: *odiis urgete tyranni caput.* Inſolentia participii facit, ut dubitem. MSS. tres ap. Broterium *uſuram*, quod ei non diſplicet.

3 *Longo diſſidio.*] Immo *diſcidio*, ut ſupra ſaepius. *Gronovius.* Sic ed. pr. Puteol. autem *diſſidio* cum ſeqq.

4 *Germanici nepotem.*] MS. Guelf. *nepotes*, quod defendere licet ſimilibus apud noſtrum exemplis.

5 *Et Familiae Claudiae.*] Expediri ſententia poteſt: tamen mavelim ſcribi, *et familiae Claudiae. quin poſteros coniungeret.* ut quaſi hortantis ea ſint liberti. *Lipſius.* Ego vero illud, *dignum prorſus imperatoria fortuna.* Neroni detrahi nunquam patiar. Significat enim, digniſſimam Auguſto lare, dignam Caeſarea domo partem. Deinde accipio quidem Lipſii, *Quin*, et ſagaciter odoratum Muretum puto. non omnia locum ſuum tenere: ſed quem appellavit auctor *dignum imperatoria fortuna*, eum eodem ordine vocari *ſtirpem nobilem* parum acre parumque decens mihi videtur. Scribo autem: *quin ſtirpem nobilem et familiae Claudiae poſteros coniungeret.* Hoc eſt, magnopere ſuadere, ut diductam nunc in duas domus primae nobilitatis gentem revocaret in unam, et Claudii nominis poſteros, ſeque et fratris nepotem, matre illius uxore ducta, penatibus conſociaret, ne matrona felicis et probati uteri, aetate habili et indeflexa, coniugio ſuo quemcumque alium extolleret ac nobilitaret. Sic infra cap. 20. *quin arriperet oblata et ſervaret exſulem.* Gronovius. In Cod. Agr. eſt *dignam*: quod merito placet Ryckio. Non enim conveniens videtur, Pallantem deſtinare Neronem Imperatorem. Reliqua Heinſius ſic conſtituebat; *ſtirpe nobilem* (ſc. Agrippinam) *et familiae Iuliae Claudiaeque poſteros coniungere.* *Coniungere* etiam Freinshemio placebat. Nec longe hinc diſcedit I. Gronovius; *ſtirpem nobilem etiam Iuliae Claudiaeque poſteros coniungere.* Ryckius denique: *ſtirpe nobilem, et familiae Claudiae quae poſteros coniungeret.* Mihi facillimum videtur, quod etiam Mureto in mentem venit: *ſtirpem nobilem et familiae Claudiae*

A.V. 802. A.C. 49. *Claudiae, quae poſteros coniungeret;* [6] *ne femina expertae fecunditatis, integra iuventa, claritudinem Caeſarum aliam in domum ferret.* [1] Praevaluere haec, adiuta Agrippinae

3 illecebris, quae, ad eum, per ſpeciem neceſſitudinis, crebro ventitando, pellicit patruum, ut praelata ceteris, et nondum uxor, potentia uxoria iam uteretur. Nam ubi ſui matrimonii certa fuit, ſtruere maiora, nuptiaſque Domitii, quem ex Cn. Aenobarbo genuerat, et Octaviae, Caeſaris filiae, moliri: quod ſine ſcelere perpetrari non poterat, quia L. Silano deſponderat Octaviam Caeſar, [2] iuvenemque et alia clarum, inſigni triumphalium, et gladiatorii muneris magnificentia, protulerat ad ſtudia vulgi. Sed nihil arduum videbatur in animo principis, cui non iudicium, non odium erat, [3] niſi indita et iuſſa.

4 Igitur Vitellius, nomine Cenſoris [1] ſerviles fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum proviſor, quo gratiam Agrippinae pararet, conſiliis eius implicari, [2] ſerere

dine poſteros coniungeret ſc. matrimonio cum Agrippina ineundo. In ed. Puteol. et inde Riv. eſt punctum ante *ſtirpem*, quod huic coniecturae favet; item colon in ed. pr. et aliis vett.

6 *Ne femina, etc.*] Cl. Broterius è MS. reg. edidit nec f. quod narrationem poſtulare putat. Fruſtra. non cepit ſatis ſenſum V. C. Intelligendum eſt: verendum eſſe, ne f. quod genus ellipſeos frequens eſt apud latinos ſcriptores. Mox dubium eſt, utrum *expertae fecunditatis*, an *experta fecunditatis* dederit Tacitus: ſed quia in Cod. Agricolae illud eſt, et Tacitus libenter conſtructionem variat, cum Ryckio praetuli. *Experta fecunditatis* aliud ſignificat, quam res hic deſiderat. nam *expertus* cum genitivo eſt tritus in aliqua re uſu.

1 *Praevaluere haec.*] MS. Guelf. *praevaleres:* mox abeſt *quae*, item ab aliis MSS. ap. Broterium.

2 *Iuvenemque et alia clarum.*] Ita diſerte Vatic. vereque. Tranſmarina forma ſermonis eſt, νεανίσκον τά τ' ἄλλα λαμπρόν, crebrumque apud Latinos, *Homo cetera bonus*, et ſimilia: in Agellio, *Homo pleraque non indiligens.* Lipſius. Sic MS. Flor. Sed MSS. Guelf. et alii: edd. vett. *alias.* Mox ed. pr. male *inſignia.* MS. Guelf. *munificentia.* v. ad H. III, 34.

3 *Niſi indita et iuſſa.*] Muretus, *indicta.* Lipſius. Sic et Acidalius, Pichena. At ſic oritur tautologia, *Indita* ſunt, quae ſubiiciuntur, ſuggeruntur ab aliis.

1 *Serviles fallacias obtegens.*] Dubitavi ne priſco verbo ſcrib. *ſerviles pellacias.* Apud Lucretium ſcriptum.

Subdola cum ridet placidi pellacia ponti.

et convenientior huic ſententiae viſa ea vox. Non enim tam fraudes erant, quam adulationes humiles et demiſſae ad pelliciendam parandamque gratiam Agrippinae, ut addit noſter. *Lipſius.* Sed adulationes maxime ad fallendum comparantur.

2 *Serere*

Digitized by Google

² ſerere crimina in Silanum, cui ſane decora et procax ſoror, Iunia Calvina, haud multum ante Vitellii nurus fuerat. hinc initium accuſationis: ³ fratrumque non inceſtum, ſed incuſtoditum amorem ad infamiam traxit. et praebebat Caeſar aures, accipiendis adverſum generum ſuſpicionibus caritate filiae promptior. At Silanus, inſidiarum neſcius, ac forte eo anno praetor, repente ⁴ per edictum Vitellii ordine ſenatorio movetur, quam-

quam

A. V. 802. A. C. 49.

2 *Serere crimina in Silanum.*] Sic edd. Puteol. Beroald. Alc. Gronoviorum, Ryck. quod verum puto. Ceterae *ferre.* Vitellius materiam criminandi ſuggerebat, quod eſt *ſerere crimina*, non *ferre:* cuius formulae loquendi etiam exempla deſidero. Confundi haec verba in libris docet Drakenb. ad Sil. V, 235.

3 *Fratriſque non inceſtum.*] Vatic. *fratrumque.* quod probo. In reliqua ſcriptura pendeo animi. Vulgatam ſi ferimus: ſententiam eſſe volo, tractum in crimen eſſe non amorem inceſtum inter fratrem ſororemque, ſed tantum incuſtoditum. id eſt, amorem parum cautum circumſpectumque, et qui ſine crimine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud Plinii e l. 6. epiſtolar. *Tuitus ſum Iulium Baſſum, ut incuſtoditum nimis et incautum, ita minime malum.* Siquid mutandum, legerem, *incuſtoditum ſermonem.* Ex Seneca certe clarum, non aliud vere obiectum huic Silano, quam verba adverſus ſororem nuptialia, et parum cauta. Ait in Ludo de morte Claudii: *Qui, quantum quidem in ipſo fuit, damnatum inceſti L. Silanum generum ſuum occidit. Oro propter quid? Sororem ſuam feſtiviſſimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare.* ita enim reſtitui eum locum nuper. *Lipſius.* Recte omnino. Sic Seneca Medea: *Ad regum thalamos.* id eſt, regis et puellae regiae. Dein idem, *Sceptrigeris rite Tonantibus*, hoc eſt, Iovi et Iunoni. Neque erat, cur penderet animi ὁ πάνυ in tam commoda explicatione reliqui. Non faedam et ſceleſtam libidinem, ſed ſimplicem nimis et incautam, eoque malignae interpretationi obnoxiam conſuetudinem et converſationem arripuit in crimen. Apud Senecam in ludo ſcribendum: *Si mehercules a Saturno petiiſſet hoc beneficium, cuius menſem toto anno celebravit, non tuliſſet illud. Nedum ab Iove, quem, quantum quidem in illo fuit, damnavit inceſti. L. Silanum enim generum etc.* Eodem pertinet ibidem: *unum abnepotem L. Silanum. Videris, Iupiter, an in cauſſa mala? certe in tua.* Vide quae ibi notav. *Gronovius.* Sic MS. etiam Flor. ed. pr. Idemque voluit exprimere ſcriptor Cod. Bud. qui dedit *fratrem.* Ceterae edd. ad Pichenam *fratriſque. Fratres* dici de fratre et ſorore, exempla docent in Geſneri theſauro prolata, et a Bentleio et Burmanno, locis ibi citatis.

4 *Per edictum Vitellii.*] Nam cenſores edicta proponebant. Livius lib. 43. *Multis equos ademerunt. in ea re quum equeſtrem ordinem offendiſſent, flammam invidiae adiecere edicto, quo edixerunt, ne quis eorum* etc. Plinius lib. 13, 3. *Vrbis anno* DCLXV. *P. Licinium Craſſum L. Iulium Caeſarem cenſores edixiſſe, ne quis venderet unguenta exotica.* Idem libro 14, 14. L. *Licinius Craſſus L. Iulius Caeſar cenſores edixerunt, ne quis*

vinum

Digitized by Google

quam lecto pridem ſenatu, luſtroque condito. ſimul affinitatem Claudius diremit; adactuſque Silanus, eiurare magiſtratum, et reliquus praeturae dies in Eprium Marcellum collatus eſt. C. Pompeio, Q. Verannio coss. A.V. 803. A.C. 50. pactum inter Claudium et Agrippinam matrimonium [1] iam fama, iam amore illicito firmabatur: nec dum celebrare ſolennia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductae in domum patrui fratris filiae. [2] Quin et inceſtum, ac ſi ſperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec ante omiſſa cunctatio, quam Vitellius ſuis artibus id perpetrandum ſumpſit. Percunctatuſque Caeſarem, *an iuſſis populi an auctoritati ſenatus cederet?* ubi ille, *unum ſe* [3] *civium et conſenſui imparem*, reſpondit, *opperiri intra palatium* iubet. ipſe curiam ingreditur, [4] ſummamque remp. agi obteſtans, veniam

vinum Graecum Aminеumque octonis aeris ſingula quadrantalia venderet. Suetonius de Rhetorib. *De iiſdem interiecto tempore Cn. Domitius Aenobarbus et* L. *Licinius Craſſus* CENS. *ita edixerunt.* De quo ante, *item cenſorium edictum ſubiiciam.* Ne quem fruſtretur, qui *Edictum*, tacentibus aliis, explicat album Cenſorium cum Senatorum nominibus, quod poſtquam Auguſtus publicarit primus, ex eo *Edictum* ſit appellatum. Nihil aliis cum ſenatoribus; ſolo cum Silano negotium in hoc edicto Vitellio fuit. *Gronovius.*

1 *Iam fama.*] Diſtinguunt libri mei, *matrimonium, iam fama.* Et recte. quoniam ante iſtos conſules matrimonium pactum. Supra enim ſcriptum: *quae poſtquam matrimonii ſui certa fuit.* Statim etiam e Farneſ. ſcripſeris, *deductae in domum patrui fratris filiae.* Lipſius. Sic et MS. Flor. Edd. vett. *filia deducta.*

2 *Quin et inceſtum.*] Sententiam loci cenſeo: Fruebantur quidem matrimonii bonis Claudius et Agrippina: at non ſecuri. quia et inceſtum ſubeſſe videbatur, nondum firmatis eiuſmodi nuptiis; et periculum ne populus, ab exemplo, paſſim uſurparet, publico malo. *Lipſius.* Gerrae Siculae male πολιτικῶ, quae hic Boxhornius. Freinshemio Catoniſſimus contenti. Claudius haud erat intacti ſuperſtitione animi. Immo, quo mente commotior, eo paullo infirmior unus multorum, eo ſuperſtitioſior. Docetque id etiam Suetonius in vita eius cap. 22. Semper autem inceſta in prodigiis habita, in expiandis et procurandis, in iis, quibus iram Deorum putabant denuntiari. Reliqua pete a Freinshemio. *Gronovius.*

3 *Civium et conſenſui.*] Delenda copula, vel, quod verius, addenda vox ſcriptori elapſa, *civium et S. conſenſui.* id eſt, Senatus. Ita reſpondebit Claudii oratio Vitellianae. Tamen aliquis ceperit (aut iam cepit) quaſi eſſet, *Unum ſe civium, et conſenſui imparem:* quod ego non probem, nec certe Princeps unus e vulgo civium eſt: non. *Lipſius.* Vulgatum fruſtra a Lipſio tentatur aliiſque. MS. Reg. ed. Puteol. *conſenſu*, pro *conſenſui*, non male.

4 *Summamque Reip. agi.*] Scribo, *ſummamque Rempublicam.* Lipſius.

veniam dicendi ante alios expoſcit, orditurque: *Graviſſimos principis labores, quis* [5] *orbem terrae capeſſat, egere adminiculis, ut domeſtica cura vacuus, in commune conſulat. quod porro honeſtius* [6] *cenſoriae mentis levamen, quam aſſumere coniugem, proſperis dubiiſque ſociam: cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradat,* [7] *non luxui aut voluptatibus aſſuefactus, ſed qui prima ab iuventa legibus obtemperaviſſet.* Poſtquam haec favorabili oratione praemiſit, multaque patrum aſſentatio ſequebatur; capto rurſus initio, *Quando maritandum principem cuncti ſuaderent, deligi oportere feminam nobilitate, puerperiis, ſanctimonia inſignem. Nec diu anquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret: datum ab ea fecunditatis experimentum: et congruere artes honeſtas. Id vero egregium, quod, proviſu deum,* [1] *vidua* A. V. 803. A. C. 50. 6

Lipſius. Sic MS. Flor. unde cum Ryckio et I. Gronovio recepi. De forma loquendi *ſumma reſpublica* hodie nota omnia, ſed *ſumma reip.* idem eſt. Vide quae dixi in Clave Cic. in v. *ſumma.* Nimis viri docti adamarunt obſervationem de *ſumma republicà.*

5 *Orbem ter. capeſſat.*] i. e. curet. ſupra XI, 34. *iret virgo et ſacra capeſſeret.* add. infr. 15. extr. Mox pro *commune* Guelf. *concionem.*

6 *Cenſoriae mentis levamen.*] *Cenſoriae*, non *Caeſareae.* ut Acidalius, et Pichena volunt. Nam cenſorum erat exigere matrimonia. Cenſor adigebat ſolenne iusiurandum: *Tu ex animi tui ſententia uxorem habes?* teſte Gellio 4, 20. Huc pertinet oratio Q. Caecilii Metelli Numidici, *quam in cenſura dixit ad populum de ducendis uxoribus*, ut eſt apud eundem 1, 6. Vel *de prole augenda*, ut inſcribit Suetonius, qui et Auguſtum eam ſenatui recitaſſe et populo per edictum notam feciſſe ſcribit cap. 89. Itaque cenſor uxore legibus ducenda exemplum ſalubre prodebat populo. Claudius autem non modo forte, ſed certe cenſor, et poſt longum intervallum, Auguſto et aliis magiſterio morum contentis. Sueton. cap. 16. *Geſſit et cenſuram intermiſſam diu poſt Paullum Plancumque cenſores.* Quod honeſtius levamen ei, qui non nomen modo cenſoris et officium, ſed et mentem, caſtam illam, ſanctam, integram dignamque Cenſore unico et morum cuſtode, praeſtaret? *Gronovius.* Mox Guelf. *dubiis* ſine copula.

7 *Non luxui.*] Cod. Oxon. *luxu:* quod verum videtur. nam ſic in dativo libenter veteres, etiam noſter. v. Oudendorp. V. C. ad Sueton. MS. Guelf. *et volupt.*

1 *Vidua iungeretur.*] Vidua Agrippina, mortuo, ſub initia imperii Claudiani, Criſpo Paſſieno, cui poſt Domitium nupſerat. Plinius libro 16. *Arborem mori eximiam aetate noſtra adamavit Paſſienus Criſpus bis conſul, orator, Agrippinae matrimonio et Nerone privigno clarus.* Sueton. Nerone: *Verum Claudio imperium adepto, non ſolum paternas opes recuperavit, ſed et Criſpi Paſſieni vitrici ſui hereditate ditatus eſt.* Tamen idem ille Paſſienus antea maritus Domitiae ſororis Aenobarbi. Quod ex Quincti-

A.V. *vidua iungeretur principi, ſua tantum matrimonia experto. audiviſſe a parentibus; ² vidiſſe ipſos, arripi coniu-*
803. A.C. 50. *ges ad libita Caeſarum: procul id a praeſenti modeſtia. ſtatueretur immo ³ documentum, quo uxorem imperator acciperet. At enim, nova nobis in fratrum filias coniugia. ſed aliis gentibus ſolennia, nec lege ulla prohibita. et ⁴ ſobrinarum diu ignorata, ⁵ tempore addito percrebuiſſe.*

Quinctiliano colligas lib. 6. cap. 2. Apud Senecam de hoc eodem lib. 4. Natur. Quaeſt. initio: *Criſpus Paſſienus, quo ego nil novi acutius in omnibus rebus, maxime in diſtinguendis,* (omnino ſcrib. *diſtringendis*) *et curandis vitiis, ſaepe dicebat. Adulationi opus eſſe non claudere oſtium ſed aperire, et quidem ſic quemadmodum amicae ſolet. quae ſi impulit, grata eſt: gratior, ſi effregit.* Iterum ſcribe, *ſed operire.* id eſt, leviter obducere, opponere oſtium: ne pereat dicto ſua Venus. Pluſcula etiam in Excurſ. *A.* vide. *Lipſius.* MSS. Senecae: *adulationibus non claudere oſtium, ſed aperire.* Scribendum igitur: *adulationi nos non claudere oſtium, ſed opponere: et quidem ſic quemadmodum amicae opponi ſolet.* Hoc eſt, non obſerare aut repagulis firmare, ſed ſine ſera, dempto obice, manibus tantummodo obtendere, vel obiectum ſuſtinere ac praetendere. Nam *operire,* in quo et Gruterus argutatur, ipſum claudere eſt. Terentius Phormion. 5, 3. *Iamne operuit oſtium.* Noſter 3. annal. *egreſſa cubiculo uxore operiri fores iuſſit.* Gronovius.

2 *Vidiſſe ipſos.*] Principe Caio. *Lipſius.*

3 *Documentum, quo uxorem.*] Nugax oratio, quid enim? non antea Imperatoribus ſemper uxor? ſemper. Quid ergo opus ei rei documento? Tu corrige, *quomodo uxorem.* Id enim vult adulator homo, prodendum eſſe poſteris exemplum, ut Imperator uxorem Senatu ſuaſore et auctore capiat. *Lipſius.* Quicquid obtrectent Lipſio Pichena et Freinſhemius, multo magis reſipit Latium vetus, *ſtatueretur immo documentum, quomodo uxorem imperator acciperet,* quam alterum. Hoc enim vult, tempus veniſſe, ut exemplum prodatur, idque iam prodi poſſe, quod reſpicientes quoque admoniti ſecuturi principes diſcant, qualiter et quemadmodum matronam introducere in penates deceat Auguſtum. Adhuc enim nullum exemplum coniugii Caeſarum ſalubre exſtabat. Adde quae ſcripſimus 4. Obſerv. 2. *Gronovius.* Sic et Ryckius. recte. Mox Guelf. *connubia.*

4 *Sobrinarum.*] Sobrinas appellat, tamen palam eſt, intellegi debere de Conſobrinis. Quis enim hoc cenſeat, eos, quos proprie Sobrinos legum auctores appellant, arceri inter ſe nuptiis? nunquam factum. Sed veteres haec miſcebant. vocularum haud aeque curioſi captatores. In Gloſſis priſcis legas; Ἀνεψιὸς *Conſobrinus, Sobrinus.* Alibi: Θεῖα πρὸς μητρὸς, *Conſobrina.* Et, Ἐξάδελφος, ἐκ δύο ἀδελφῶν θηλειῶν, *Conſobrinus,* Quid, quod Velleius ſimili libertate, *Conſobrinum Ti. Gracchi* Scipionem Naſicam appellat: qui Iuris conſultorum finitione Sobrinus ſit? *Lipſius.*

5 *Tempore addito percrebuiſſe.*] Malim, *tempore percrebuiſſe,* reiecta voce quae gloſſographum ſapit: aut potius invertam, *tempore adeo.* et id verum puto. De re ipſa Plutarchus auctor in Cauſſis, quaeſt. 6. diu apud Romanos ſobrinarum coniugia (ἀνεψιὰς ipſe

appellat,

Digitized by Google

fuiſſe. morem accommodari, prout conducat, et fore hoc quoque in his, quae mox uſurpentur. Haud defuere, 7
qui certatim, *ſi cunctaretur Caeſar, vi acturos* teſtificantes, erumperent curia. Conglobatur promiſcua multitudo, *populumque Romanum eadem orare,* clamitat. Nec Claudius ultra exſpectato, obvium apud forum praebet ſe gratantibus: ſenatumque ingreſſus, [1] *decretum poſtulat, quo iuſtae inter patruos fratrumque filias nuptiae etiam in poſterum ſtatuerentur.* Neque tamen repertus eſt, niſi unus, talis matrimonii cupitor, [2] Talledius Severus, eques Romanus, quem plerique, *Agrippinae gratia*

A.V. 803. A.C. 50.

appellat, et bene vertit Xylander) fuiſſe inviſa: coepiſſe tamen a levicula cauſſa, quam ipſe denarrat, factumque decretum populi, Πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. id eſt, *licere omnibus ducere uſque ad conſobrinas, ſupra autem vetari.* Hoc quando proprie coeperit, non dicit: ſatis vetus eſſe, ex Livio diſcas. apud quem, libro 42. ita loquitur Sp. Liguſtinus: *Cum primum in aetatem veni, pater mihi uxorem fratris ſui filiam dedit:* imo quaſi in laudem hoc recenſet. Sane coniugia ea deinceps crebra: et ſic inter illuſtres, M. Marcellus Iuliam Auguſti F. duxit, ſibi ſobrinam: aliique plures. Suſtulit tamen eaſipſas nuptias Theodoſius, de quo Victor. *Tantum*, inquit, *pudori tribuit et continentiae, ut conſobrinarum nuptias vetuerit, tanquam ſororum.* permiſeruntque iterum Arcadius et Honorius l. 19. C. De nuptiis. *Lipſius.* *Addito* ſcripti et edd. omnes: et verum puto cum Freinshemio: pro procedente tempore. mox *orare* Cod. Fl. Oxon. ed. pr. et ceterae ante Rhenanum, qui *rogare* ſubſtituit.

1 *Decretum poſtulat.*] Zonaras: Ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι. Ait Tacitus, Fratrum filias; et ſtricte capias; non enim licuit ſororum. Quod notavit accurate et diffuſe, quantum ſatis eſt, Cuiacius 13. obſerv. c. 16. quem non exſcribo. Nec ſuſtulit Nerva hoc Sc. ut idem vera interpretatione collegit. De Claudii hoc facto Tragicus;

Genitamque fratris, coniugem captus, ſibi
Toris nefandis, flebili iunxit face.

ubi melius leges, *Genitamque fratre coniugem captam.* Domitianus imitatus exemplum eſt, qui Iuliam habuit filiam Titi. *Lipſius.*

2 *Talledius Severus.*] *T. Alledius* ſcribo. et vidi poſtea ita citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priſcis, M. ALLIDI. in Iuvenali.

-- tibi habe frumentum, Alledius
inquit.

Quod noſter unum imitatorem ſceleris eius facit; Suetonius diſſentit, qui duos, c. 31. Noſter, credo, non habuit curae neſcio quem recenſere libertinum. Vocat etiam equitem R. quem ille Primipilarem. Nec aberrat, quoniam primi pili comes, gradus equeſtris. Martialis:

Et referes pili praemia clarus
eques.

Lipſius. Recepere Ryckius et Pichena, et alii. ſic volebat etiam Torr. ad Suet. Claud. c. 26.

A.V. *tia impulſum*, ferebant. Verſa ex eo civitas, et cun-
803. cta feminae obediebant, non per laſciviam, [3] ut Meſſal-
A.C. lina, rebus Romanis illudenti. [4] adductum et quaſi viri-
50. le ſervitium: palam ſeveritas, ac ſaepius ſuperbia: ni-
hil domi impudicum, niſi dominationi expediret. cupi-
do auri immenſa obtentum habebat, quaſi ſubſidium re-
8 gno pararetur. [1] Die nuptiarum Silanus ſibi mortem con-
ſcivit: ſive eo uſque ſpem vitae produxerat, ſeu delecto
die, augendam ad invidiam. [2] Calvina, ſoror eius, [3]
Italia pulſa eſt. Addidit Claudius, [4] *ſacra ex legibus*
Tulli regis, piaculaque apud lucum Dianae per pontifi-
ces

3 *ut Meſſallina.*] MSS. tres ap. Broterium et ed. Beroaldi *Meſſallinae*, quod recepit Cl. Broterius. non bene. nec enim pendere poteſt ab *obediebant*. Senſus eſt, non per laſciviam illudebat rebus Romanis, ut Meſſallina fecerat, ſed etc.

4 *Addictum quaſi.*] Arbitrio meo, tranſponantur verba, *Addictum et quaſi virile*. Lectioni ſtabiliendae (nam ego olim ſolicitavi) eſt, quod apud eundem Tacitum de moribus Germanorum ſcribitur: *Trans Lygios Gothones regnantur, paullo iam addictius quam ceterae Germanorum Gentes, nondum tamen ſupra libertatem.* Nec poenitet tamen prorſus coniecturae, *adductum*, praeſertim quae firmatur codice Budenſi, et item Florentino: de quo verbo in lib. Hiſtor. III, 7. *Lipſius. Adductum et quaſi* eſt in MS. Guelf. ed. pr. At Puteol. *additum quaſi et vile*, vitioſe: quod ſecuti ſunt Riv. Beroald. et Alciatus. Sed Rhenanus *addictum quaſi et virile*, et ſeqq. uſque ad Pichenam.

1 *Die nuptiarum.*] Mala ergo diſtinctio, et hiſtoriae vitiandae, in Suetonii Claudio obtinuit, cap. 29. *Silanus abdicare ſe praetura. morique initio anni coactus. Die ipſo Claudii et Agrippinae nuptiarum in quinque et triginta Senatores trecentoſque amplius equites animadvertit.* Apage. nulla caedes nuptiali eius die lecta, ſcribeque, *initio anni coactus, die ipſo Cl. et Ag. nuptiarum. In quinque*, etc. *Lipſius.*

2 *Calvina ſoror eius.*] Fortaſſe illa, quae vitam produxit ad Veſpaſiani imperium, de qua Suet. cap. 23. Veſpaſ. *Cum Mauſoleum repente patuiſſet, ad Iuniam* (male enim editum ſuppoſitumque a Scholiaſtis, *Iuliam*) *Calvinam e gente Auguſti pertinere dicebat.* Nam Silani iſti inter abnepotes Auguſti fuerunt, ut dicam. *Lipſius.*

3 *Italia pulſa eſt.*] Si pulſa tantum, quid ita Commentator Iuvenalis ſcribit eam a ſe interfectam? *Calvina*, inquit, *Praetoris cuiuſdam ſoror, quae ſe occidit tamquam infamis in fratrem* (lego, *fratre*) *Claudii temporibus.* Hoc notat ad illud e Satyr. 3.

-- *donat Calvinae vel Catienae.*

Homo errat. *Lipſius.*

4 *Sacra ex legibus Tulli.*] Non alia ſacra piaculaque accipio, quam quibus Tullus olim rex in Horatio ſororiam caedem luit expiavitque. Livius: *Itaque ut caedes manifeſta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri, ut filium expiaret pecunia publica. is quibuſdam piacularibus ſacrificiis factis* (*quae deinde genti Horatiae tradita ſunt*) *tranſmiſſo per viam tigillo, velut ſub iugum miſit iuvenem.* Similiaque Dionyſ. lib. 3. qui addit ea ſacra

Digitized by Google

tes danda: [5] inridentibus cunctis, quod poenae procu- A. V.
rationesque inceſti id temporis exquirerentur. At Agrip- 803.
pina, ne malis tantum facinoribus noteſceret, [6] veniam A. C.
exſilii pro Annaeo Seneca, ſimul praeturam impetrat, 50.
laetum in publicum rata, ob claritudinem ſtudiorum eius,
utque Domitii pueritia [7] tali magiſtro adoleſceret, et
conſiliis eiuſdem ad ſpem dominationis uterentur: quia
Seneca fidus in Agrippinam, memoria beneficii, et in-
fenſus Claudio, dolore iniuriae, credebatur. Placitum 9
dehinc, non ultra cunctari: ſed deſignatum conſulem,
Memmium Pollionem, ingentibus promiſſis inducunt,
ſententiam expromere, qua oraretur Claudius, *deſpon-
dere Octaviam Domitio.* quod aetati utriuſque non ab-
ſurdum, et [1] maiora pateſacturum erat. Pollio haud
diſparibus verbis, ac nuper Vitellius, cenſet: deſpon-
deturque Octavia, ac, ſuper priorem neceſſitudinem,
ſponſus iam et gener Domitius, aequari Britannico, ſtu-
diis matris, arte eorum, quis, ob accuſatam Meſſalli-
nam, ultio ex filio timebatur. Per idem tempus lega- 10

ea ſacra per Pontifices facta: convenienter cum iis, quae hic Tacitus. *Lipſius.* Alia piacula intelligenda, vere iudicat Ryckius.

5 *Irridentibus cunctis.*] Et hercle ridiculum, quod Claudius Silani cum ſorore inceſtum piacularibus ſacris lueret: ipſe in eadem culpa. Nam piacula iſtaec cave alio referas, quam ad crimen Silani. *Lipſius.*

6 *Veniam exilii.*] Relegatus enim Seneca poſt Quaeſturam a Claudio in Corſicam inſulam, ob ſuſpicionem adulterii cum Iulia Germanici filia, Vinicii uxore. Cuius criminis ſcena a Meſſallina fuit. Scena dico. Non enim reipſa expetit in te haec culpa, o Romani nominis et ſapientiae magne ſol. *Lipſius.*

7 *Tali magiſtro adoleſceret.*] Magno, magno magiſtro: utili privatim et publice, ſi Neronis indoles, aut Romana fata, voluiſſent. Sed ad hiſtoriam, adde haec Scholiaſtis, in Iuvenalis Sat. 5. *Seneca ſub Claudio, quaſi conſcius adulteriorum Iuliae, Germanici filiae, in Corſicam relegatus, poſt triennium revocatus eſt. Qui etſi magno deſiderio Athenas intenderet, ab Agrippina tamen, erudiendo Neroni, in palatium adductus, ſaevum immanemque natum et ſenſit cito, et mitigavit. inter familiares ſolitus dicere, Non fore ſaevo illi leoni, quin, guſtato ſemel hominis ſanguine, ingenita redeat ſaevitia.* Lipſius. Mox *uterentur* MS. Flor. Ceteri ſcr. et edd. *uteretur* ad Pichenam uſque. Illud verum. nam et mox eſt *inducunt:* intellige Agrippinam cum libertis et ceteris inſtrumentis impotentiae: quamquam ibi Cl. Broterius dedit *inducit* e MSS. et ed. pr. Poſt bene e Cod. Fl. *oraretur* pro vulg. *hortaretur* reſtituit Pichena. Puteol. Riv. *oraret.*

1 *Maiora*

A.V. 803. A.C. 50. ti Parthorum ad expetendum, [1] ut retuli, Meherdatem miſſi, ſenatum ingrediuntur, mandataque in hunc modum incipiunt: *Non ſe foederis ignaros, nec defectione a familia Arſacidarum venire; [2] ſed filium Vononis, nepotem Phrahatis, accedere adverſus dominationem Gotarzis, nobilitati plebique iuxta intolerandam. Iam fratres, iam propinquos, iam longius ſitos, caedibus exhauſtos: adiici coniuges gravidas, liberos parvos, dum ſocors domi, [3] bellis infauſtus, ignaviam ſaevitia tegat. Veterem ſibi ac publice coeptam nobiſcum amicitiam: et ſubveniendum ſociis, virium aemulis, cedentibuſque per reverentiam. Ideo regum obſides liberos dari, ut, ſi domeſtici imperii taedeat, ſit regreſſus ad principem patreſque, quorum moribus aſſuefactus rex melior aſciſceretur.*

11 Vbi haec atque talia diſſertavere, incipit orationem Caeſar *de faſtigio Romano, Parthorumque obſequiis:* ſeque divo Auguſto adaequabat, *petitum ab eo regem* referens, omiſſa Tiberii memoria; quamquam [1] is quoque miſerat. Addiditque praecepta (etenim aderat Meherdates) *ut non dominationem et ſervos, ſed rectorem et cives cogitaret; clementiamque ac iuſtitiam, [2] quanto ignara barbaris,*

1 *Maiora patefacturum.*] i. e. facultatem maiorum perficiendorum, aditum ad maiora daturum. Mox *ſuper priorem* bene e Cod. Flor. Pichena. Ante vulgati omnes *ſecundum*, ut XI. ult.

1 *Vt retuli.*] Libro II. vide. *Lipſius.* Mox *mandataque* Cod. Fl. Guelf. ed. pr. Put. omneſque ad Rhenanum. reſtituit Freinshemius.

2 *Sed filium Vononis, nepotem Phrahatis accedere.*] MS. Fl. Bud. Agr. Reg. Guelf. ed. pr. *accedere*, quod recte reſtituerunt Ryckius et Iac. Gronov. Puteol. dedit *accerſere*, quia ante *expetere*, VI, 31. *poſcere* etc. ut opinor; quod ſequitur Rivius. Verum in Guelf. vett. edd. eſt *et filium*. An Tacitus ſcripſit *ut* .. *accederent?* id certe accuratius antecedentibus opponeretur. Item Iac. Gronov. legi vult *dominationem intolerandam:* quia ultima vox ſic in Cod. Fl. Non placet mihi.

3 *Bellis infauſtus.*] Elegantiſſimi ingenii et doctrinae noſter Modius obſervat e libro vetere, (Cod. Agric.) *belli infauſtus*. recte: ea forma, qua Militiae clarus. *Lipſius.* Ed. pr. *belliſque*. Ante eadem *adiicit* vitioſe pro *adiici*, ſcriptura ſaepe obvia, ſed non conſtante. Vitio operarum in ed. Puteol. irrepſit *abiici*, quod propagatum eſt ad Rhenanum uſque, qui verum reſtituit.

1 *Is quoque miſerat.*] Et quidem tres miſerat, Vononem, Phraatem, Teridatem. Adi libro 2. ſupra et 6. *Lipſius.*

2 *Quanto ignara barbaris.*] Ita edidi e Vatic. Farneſiano erat, *ignota*, vulgo, *ignoratiora*. Phraſis vulgata et obvia in Tacito. *Lipſius.*

Digitized by Google

baris, [3] *tanto toleratiora capeſſeret.* Hinc verſus ad legatos, extollit laudibus *alumnum urbis, ſpectatae ad id modeſtiae.* [4] *ac tamen ferenda regum ingenia, neque uſui crebras mutationes. rem Romanam huc ſatietate gloriae provectam, ut externis quoque gentibus quietem velit.* Datum poſt haec C. Caſſio, qui Syriae praeerat, deducere iuvenem ripam ad Euphratis. Ea tempeſtate Caſſius [1] ceteros praeminebat peritia legum. nam militares artes per otium ignotae, induſtrioſque aut ignavos pax in aequo tenet. Attamen, quantum ſine bello dabatur, revocare priſcum morem, [2] exercitare legiones, cura, proviſu perinde agere, ac ſi hoſtis ingrueret: ita dignum maioribus ſuis, et familia Caſſia ratus, [3] per illas quoque gentes celebrata. Igitur excitis, quorum de ſententia petitus rex, poſitiſque caſtris apud Zeugma, un-

A. V. 803. A. C. 50.

12

 de

Lipſius. Sic ſcriptor libri Flor. dare voluit, in quo eſt *ignata:* ſic ed. pr. et MSS. ap. Cl. Brot. pro quo Puteol. *ignoratiora* dedit, quod in omnibus eſt usque ad Lipſium, qui *ignara* recte reſtituit. Guelf. *ignorantiora.*

3 *Tanto toleratoria capeſſeret.*] Fluctus hic interpretes movent in ſimpulo. vid. Obſ. I, 14. *Gronovius.* Sic e Cod. Flor. dedit Pichena. Vett. edd. omnes *tolerantiora. Toleratiora* ſunt gratiora. Nam ut Graeci τὸ πάσχειν etiam de rebus bonis dicunt, ſic *tolerari* dici poſſunt etiam grata et bona. Sic *vita tolerari* dicitur ſaepe, nulla moleſtiae ſignificatione adiuncta. Poſſis etiam ſic capere: eas virtutes tolerabilius reddere regium imperium. Sed non eſt neceſſe. Fruſtra viri docti tentarunt corrigere *laetiora*, *gratiora* etc.

4 *Ac tamen ferenda regum ingenia.*] Ed. pr. *at tamen.* Rhenano quoque *ac tamen* ſuſpectum, quod omnes a Puteol. habent. Mox ed. pr. *poſthac*, ceterum totus locus ſic, ut nunc editur, ibidem expreſſus eſt. Ceterae edd. omnes ad Pichenam: *velit datum. Poſt haec - - ad Euphratis iubet.*

1 *Ceteros praeminebat.*] Vatican. *ceteris praeerat.* Accipio. *Lipſius.* Ita etiam ed. pr. Et eſt ſane exquiſitius dictum: nec dubitarem reſtituere, niſi ſuſpicio ſupereſſet, id repetitum a librario e praecedentibus. *Praeeminebat* ceteri omnes: niſi quod Gronovianae et Ryck. *praeminebat*, quod ſecutus ſum, quia ſic omnes vett. edd. c. 33. et ſupra aliquoties MS. Flor. unicus. Poſt dedi *aut* e MS. Flor. ed. pr. pro *ac*, quod ceteri habent omnes, niſi quod etiam Rhenanus ſic volebat, non parentibus operis. *Ac* ſequente vocali inuſitatum veteribus fuiſſe, ſaepe monuere viri docti.

2 *Exercere legiones.*] Vett. *exercitare.* Lipſius. Sic et Cod. Flor. unde reſtituit Pichena. Mox *ratus*, abeſſe teſtatur I. Gronovius a Cod. Flor. nec in ed. pr. comparet, unde valde credibile ſit, id eſſe inſititium. Nec, id ipſum, aut *ferens*, *dictitans*, intelligi, alienum a Taciti ſtilo.

3 *Per illas quoque gentes.*] Ob Caſſium illum, qui τυραννοκτόνος.

Digitized by Google

A. V. 803. A. C. 50. de maxime pervius amnis, poſtquam illuſtres Parthi, rexque Arabum [4] Acbarus advenerat, monet Meherdaten, *barbarorum impetus acres cunctatione langueſcere, aut in perfidiam mutari; itaque urgeret coepta.* Quod ſpretum fraude Acbari, qui iuvenem ignarum, et ſummam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud oppidum Edeſſam. Et vocante [5] Carrhene, *promptaſque res* oſtentante, *ſi citi advenissent*, non cominus Meſopotamiam, ſed flexu Armeniam petunt, id temporis im-
13 portunam, [6] quia hiems occipiebat. Exin nivibus et montibus feſſi, poſtquam campos propinquabant, copiis Carrhenis adiunguntur. Tramiſſoque amne Tigri, permeant Adiabenos, [1] quorum rex Izates ſocietatem Meherdatis palam induerat, in Gotarzen per occulta et magis fida inclinabat. Sed capta [2] in tranſitu urbs Ninos,

vos, cuius in Syria proſpera res poſt cladem Craſſi. *Lipſius*.

4 *Abbarus.*] Solenne illis regibus nomen, ut Ptolemaeus Aegyptiis. Vatic. *Acbarus* ſemper ſcriptum, et Appiano Ἄκβαρος: in Nummis antiquis, Ἄβγαρος. *Lipſius*. Budenſis mox *Acbarus*, mox *Abbarus*. Flor. Guelf. et Reg. conſtanter *Acbarus*: ed. pr. *Aebarus* vitio operarum pro *Acbarus*, ut Cod. Agric. unde id cum Iac. Gronov. recepi. Ryckius maluit *Abgarus* ſequi, ſcripturam numorum, de quibus vid. Spanhem. de V. et P. N. T. I. p. 126. 534. qui acriter *Abgarus* defendit. Valeſ. ad Euſeb. H. E. I, 13. utrumque rectum eſſe defendit; ſed praefert Αγβαρος, *Acbarus*, ob conſenſum graecorum et latinorum ſcriptorum. Scilicet, non quaeritur, utrum ſit per ſe rectius, ſed utrum vulgo inter Graecos et Latinos tritius.

5 *Carrhene.*] Iac. Gronovius notat in MS. Flor. ſcribi ſine aſpiratione: ſemel uno *r*. Ed. pr. ſemper *Carene*. ſed ibi etiam infra *Parracis*, et in aliis quoque verbis una litera pro duplici. Sic et Guelf.

6 *Quia hiems occipiebat.*] MSS. reg. Agr. ed. pr. *occupabat*. et ſic placebat Mureto. Ceterae edd. *occipiebat*.

1 *Quorum rex Iuliates.*] Ita edidi ex meis libris. Vulgo tamen, *Hyliates*: et ſtatim infra, *Ezates*, etiam in manuſſ. Scito verum nomen eſſe *Iazates*. Ita enim appellatur conſtanter Ioſepho libro 20. Antiq. cap. 2. 3. ubi et hiſtoria omnis explicita de origine huius regis et progreſſu. Narrat autem Ioſephus Iudaicae religionis eum, et matrem Helenam fuiſſe: multaque alia, quae operae ſit legere. *Lipſius*. *Iulintes* ed. pr. et mox *Ezates*, ut Guelf. Mox eadem *per occulta et magis fida*, ut poſt Rhenanus dedit e Cod. Bud. cum intermediae edd. dediſſent *occultam et m. fidam*.

2 *In tranſitu urbs Ninos.*] *In tranſitu* eſt, dum eas regiones transeunt. De Nino porro ne dubites, quam funditus a Cyaxare et Nabuchodonoſore deletam ſcimus: inſtaurata poſt videtur, ſed ut ad priſtinam magnitudinem non rediret. Sic videtur cum aliis, tum Cellario G. A. T. II. p. 660.

3 Ca-

Digitized by Google

nos, vetuſtiſſima ſedes Aſſyriae, et Arbela, [3] caſtellum inſigne fama, quod, poſtremo inter Darium atque Alexandrum proelio, Perſarum illic opes conciderant. Interea Gotarzes, apud montem, cui nomen *Sambulos*, vota diis loci ſuſcipiebat, [4] praecipua religione Herculi: qui, tempore ſtato, per quietem monet ſacerdotes, *ut, templum iuxta, equos venatui adornatos ſiſtant.* equi, ubi pharetras [5] telis onuſtas accepere, per ſaltus vagi, nocte demum, vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rurſus deus, [6] qua ſilvas pererraverit, nocturno viſu demonſtrat: reperiunturque fuſae paſſim ferae.

A. V. 803. A. C. 50.

14 Ceterum Gotarzes, nondum ſatis aucto exercitu, flumine Corma pro munimento uti: et, quamquam per inſectationes et nuntios ad proelium vocaretur, nectere moras, locos mutare, et miſſis corruptoribus, exuendam ad fidem hoſtes emercari. Ex quis Izates Adiabenus,

3 *Caſtellum inſigne fama.*] Attentum lectorem non fallet vitium. Quid enim? An Ninon caſtellum vocat, quam paullo ante urbem? Et utrumne apud Ninon poſtremum Darii cum Alexandro proelium fuit? Imo haud procul Arbela, apud pagum Gaugamela. Inſeruerim ergo vocem, *ſedes Aſſyriae, et Arbela caſtellum inſigne fama*: aut certe ſi ſatis ſit id intellegi, addita copula, *ſedes Aſſyriae, et caſtellum.* Lipſius. Ryckius e MS. Agr. recepit *et Arbela, c. i. f.* Sed illum Codicem interpolatum non uno loco contendit Iac. Gronovius, nec probat Ryckii factum. Pichena poſteriorem Lipſii coniecturam recepit. Ego vitium eſſe in h. l. non ambigam. Nam potuit quidem Tacitus periphraſi uti; ſed tum debuit dicere: *c. i. f. ad quod - - Perſarum opes conciderunt*: non ſic, ut eſt in vulgatis. Nunc clarum eſt, nomen loci praeceſſiſſe, de quo aliquid addat, ut ante de Nino. Itaque recepi lectionem codicis Agr. Vnde Gronovius didicerit, praeclaram urbem fuiſſe, neſcio: Curtius *vicum* appellat.

4 *Praecipua rel. Herculis.*] MSS. Flor. Oxon. Guelf. et edd. Puteol. Rivli *Herculi*: quod non ſpernendum. i. e. ſed maxime vota ſuſcepit Herculi. Ed. pr. etiam *praecipuae.* Vulgati ſenſus: ſed maxima religione ibi Hercules colitur. Mox *ſtato* e Fl. Cod. Pichena. vett. edd. *ſtatuto.* Illud verum eſſe, latinitas docet, eſtque et in aliis MSS. ap. Cl. Broterium.

5 *Telis onuſtas.*] Vatic. *telis omiſſis onuſtas.* nec ſcio quid voce ea faciam. Forte, *telis omnigenis onuſtas.* Lipſius. Sic et ed. pr. Acidalius coniiciebat *miſſilibus.* Credo vitioſam et veram ſcripturam a librario fuiſſe coniunctam, quod vitioſe ſcriptum delere nollet. nam *omiſſus* et *onuſtus* confundi poſſunt. Ante pro *ubi* MS. Oxon. *ut*, et Guelf.

6 *Qua ſilvas pererraverit.*] Vulgo, *quas ſilvas pererraverint.* Florentini lectionem repoſuit Pichena. *Pererraverit* ed. pr. MS. Guelf.

I. *Mox*

Digitized by Google

A. V. 803. A. C. 50. nus, [1] mox Acbarus, Arabum cum exercitu, abſcedunt, levitate gentili, et quia experimentis cognitum eſt, barbaros malle [2] Roma petere Reges, quam habere. At Meherdates, validis auxiliis nudatus, ceterorum proditione ſuſpecta, quod unum erat reliquum, rem in caſum dare, proelioque experiri ſtatuit. Nec detrectavit pugnam Gotarzes, deminutis hoſtibus ferox. Concurſumque magna caede, et ambiguo eventu: donec Carrhenem, profligatis obverſis longius evectum, integer a tergo globus circumveniret. Tum omni ſpe perdita, Meherdates, promiſſa Parrhacis, paterni clientis, ſecutus, dolo eius vincitur, traditurque victori. Atque ille, *non propinquum, neque Arſacis de gente, ſed alienigenam et Romanum*, increpans, auribus deciſis vivere iubet, oſtentui clementiae ſuae, et in nos dehoneſtamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accitusque in regnum Vonones, [3] Medos tum praeſidens. Nulla huic proſpera aut adverſa, quis memoraretur. brevi et inglorio imperio perfunctus eſt; resque Parthorum

5 in filium eius Vologeſen tranſlatae. At [1] Mithridates Boſpo-

1 *Mox Acbarus Arabum, cum exercitu abſcedunt.*] Pichena coniicit *et Rex Arabum*, et tantum de Arabum exercitu intelligi, cum Izates privatus fuerit, nec copias adduxerit. Haec non excidiſſent viro praeſtantiſſimo, ſi Ioſephum et Zonaram inſpexiſſet; aut animadvertiſſet cap. 12, legendum: *Adiabenos, quorum rex Izates.* Intelligo tamen, eſſe in hac narratione, quo aliquis, acutum videns, facile offendatur: eique hoc remedii cenſeo, ut ſcribamus: *Ex quis Izates Adiabeno, mox Abbarus Arabum cum exercitu abſcedunt.* Si non dixiſſet ſupra, cap. 12. *rexque Arabum Abbarus*, admitterem Farneſianum, tanquam Izati nunc eum titulum temperaſſet apponere, quia cap. 13. dederat. Sed quum ſuperius utrumque regem appellaſſet, fatua hic ea mentio in altero. Non minus fatuum *Izates Adiabenus*, tanquam id antea non percepiſſemus. Nihil commodius quam *Adiabeno*, ut intelligas ex proximo, *cum exercitu*. Gronovius. Placet Ryckio et mihi.

2 *Roma petere reges.*] Schegkius ad Vellei. II, 102. e Cod. Herbipol. laudat *Romam:* idque probat, et exemplis illuſtrat. adde Burm. ad Ovid. Met. VII, 296. Et ſic plane exhibent MS. Guelf. ed. princ. Mox Cod. Bud. Guelf. et ed. pr. Rhen. Aldi, Gryph. non habent *erat*.

3 *Medos tum praeſidens.*] Ita e Fl. edidit Pichena: quam conſtructionem ſupra vidimus. Editi ante Pichenam omnes *Medis*.

1 *Mithridates.*] Dio Mithridatem quemdam nominat, prolem magni illius; cui Claudius regnum Boſpori largitus ſit. libro 60. Sed is alius debet fuiſſe ab iſto. *Lipſius*.

Digitized by Google

Boſporanus, amiſſis opibus vagus, poſteaquam Didium, A. V.
ducem Romanum, roburque exercitus abiiſſe cognove- 803.
rat, relictos in novo regno, Cotyn, iuventa rudem, A. C.
et paucas cohortium, cum Iulio Aquila, equite Roma- 50.
no; ſpretis utriſque, concire nationes, illicere perfugas: poſtremo exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque eius potitur. Quae ubi cognita, [2] et iam iamque Boſporum invaſurus habebatur, diffiſi propriis viribus Aquila et Cotys, quia Zorſines, [3] Siracorum rex, hoſtilia reſumpſerat, externas et ipſi gratias quaeſivere, miſſis legatis ad Eunonen, qui [4] Adorſorum genti praecellebat. Nec fuit in arduo ſocietas, potentiam Romanam adverſus rebellem Mithridaten oſtentantibus. Igitur pepigere, *equeſtribus proeliis Eunones certaret: obſidia urbium Romani capeſſerent.* Tum 16
compoſito agmine incedunt: cuius frontem et terga Adorſi, media cohortes, et Boſporani tutabantur, [1] noſtris in armis. Sic pulſus hoſtis, ventumque Sozam, oppidum Dandaricae, quod deſertum a Mithridate, ob

 ambiguos

2 *Et iam iamque Boſporum invaſurus habebatur.*] Sic omnes editi, niſi quod ed. pr. *iamnamque* vitioſe pro *iamiamque*, et *invaſurum*. Rhenanus dicit ſe deleviſſe *et iam*, et pro *habebatur* ſcripſiſſe *videbatur*: ſed operae vulgatum dedere; quod non tentandum eſt. *Invaſurus habebatur* pro, erat, dicebatur. Virgil. XII, 134. *tumulus, qui nunc Albanus habetur.* noſter infra c. 22. *iure, quo Sicilia haberetur*, i. e. *eſſet*. etc. Mox bene Pichena dedit *diffiſi* e lectione Cod. Fl. *diffiſis*: quod eſt etiam in ed. pr. ceteri *diffiſus*.

3 *Soracorum rex.*] Farneſ. *Siracuſorum*. Vera ſcriptura, *Siracorum*. Nam et a Strabone in 11. Τὰ τῶν Σιράκων φῦλα dicuntur. Populi ſunt ad Caucaſum. *Lipſius*. *Syracuſorum* etiam Flor. Guelf. Reg. ed. pr. Puteol. *Syracuſarum* Alc. *Soracorum* primus dedit Rhenanus. infr. Guelf. ed pr. *Seracos*. Ryckius recepit *Siracorum*. Initium eius vocis certe deſiderant ſcripti. Sed ſcriptura MSS. poteſt etiam facta eſſe e *Siracenorum* vel *Seracenorum*. Nam Ptolemaeus vocat σηρακηνὸς, et ſcriptura Strabonis σειρακός.

4 *Adorſorum genti.*] Straboni, Plinio, Ptolemaeo, hi populi dicti, *Aorſi*: inter Scythas. *Lipſius*. Quod recepit Ryckius.

1 *Noſtris in armis.*] Aliter exaudio, quam vulgus. id eſt, noſtri in lateribus erant, et ad armos. Nec enim ſolos Romanos in armis fuiſſe cenſendum. ſed cum Aorſi in fronte agminis et tergo eſſent, in medio Boſporani, Romanos latera tutatos eſſe. Niſi tamen legendum, *noſtris armis*. ut dicat Boſporanos, Romano ritu inſtructos armatoſque: quod malo. *Lipſius*. Poſterius verum puto. Mox *Sozam* Cod. Fl. ed. pr. Sed ceteri *Soza*. Item *Dandaricae*, quod ſe correxiſſe pro *Dandaridae* dicit Rhenanus, eſt in ed. pr.

2 *Sed*

A.V. ambiguos popularium animos obtineri, relicto ibi prae-
803. ſidio, viſum. Exin in Siracos pergunt, et transgreſſi
A.C. 50. amnem Pandam, circumveniunt urbem Vſpen, editam
loco, et moenibus ac foſſis munitam; niſi quod moenia,
non ſaxo, [2] ſed cratibus et vimentis, ac media humo,
adverſum inrumpentes invalida erant: eductaeque altius
turres, facibus atque haſtis turbabant obſeſſos. ac ni
proelium nox diremiſſet, coepta patrataque expugna-
17 tio eundem intra diem foret. Poſtero miſere legatos,
veniam liberis corporibus orantes: *ſervitii decem millia*
offerebant. quod aſpernati ſunt victores, quia trucida-
re deditos ſaevum, tantam multitudinem cuſtodia cin-
gere arduum: [1] ut belli potius iure caderent. Datum-
que militibus, qui ſcalis evaſerant, ſignum caedis. Ex-
cidio Vſpenſium metus ceteris iniectus, nihil tutum ra-
tis, cum arma, munimenta, impediti vel eminentes
loci, amneſque et urbes iuxta perrumperentur. Igitur
Zorſines, diu penſitato, Mithridatiſne rebus extremis,
an patrio regno conſuleret; poſtquam praevaluit genti-
lis utilitas, datis obſidibus, apud effigiem Caeſaris pro-
cubuit, magna gloria exercitus Romani, quem incruen-
tum et victorem, tridui itinere abfuiſſe ab amne Tanai
conſtitit. Sed in regreſſu diſpar fortuna fuit; quia na-
vium quaſdam, quae mari remeabant, in litora Tauro-
rum delatas circumvenere barbari, praefecto cohortis
18 et [2] pleriſque centurionum interfectis. Interea Mithri-
dates

2 *Sed cratibus iunctis.*] Vatic. *cratibus et vimentis*, probo. *Lipſius.* Sic et Flor. Reg. Agr. Ed. pr. transpoſitis vitioſe, ut alibi, literis *iumentis*. Cod. Bud. *cratibus vinctis ac vimentis*. *Iunctis*, quod eſt in ed. Puteol. et Riv. factum e *vinctis*, quod eſt in Guelf. ut ante *iumentis* e *vimentis*. vid. ad XI, 31. *Vinctis* autem natum eſt e gloſſa. Cl. Broterius edidit *cratibus revinctis*. per coniecturam: *vimentis* improbat, quia nuſpiam id verbum apud latinos occurrit. *Media humo* illuſtrabit Caeſar B. G. VII, 23.

1 *Vt belli potius iure caderent.*] Haec verba pendent ab *aſpernati ſunt*. Acidalius autem malebat transponere poſt *ſignum caedis*. Non abſurda coniectura. Forte tamen *ut* delendum, quod etiam hic, propter frequentiam τοῦ *u*, ingratum eſt. *Belli potius iure caderent*, multo fortius et efficacius erit, et ita Tacitus aliis quoque locis. Mox pro *perrump.* vitioſe edd. vett. *prorump.* usque ad Rhenanum.

2 *Pleriſque centurionum.*] A Rhenano eſt, ex emendatione, ut ait, codicis Bud. Nam mei manuſſ. itemque

dates nullo in armis ſubſidio, conſultat, cuius miſeri- A. V.
cordiam experiretur. Frater Cotys, proditor olim, de- 803.
inde hoſtis, metuebatur: Romanorum nemo id auctori- A. C.
tatis aderat, ut promiſſa eius magni penderentur. Ad 50.
Eunonen convertit, [1] propriis odiis non infenſum, et recens coniuncta nobiſcum amicitia validum. Igitur cultu vultuque quam maxime ad praeſentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibuſque eius provolutus, *Mithridates*, inquit, *terra marique Romanis per tot annos quaeſitus*, *ſponte adſum. Vtere, ut voles, prole magni Achaemenis, quod mihi ſolum hoſtes non abſtulerunt.* At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, 19
et [1] prece haud degenere permotus, allevat ſupplicem, laudatque, *quod gentem Adorſorum, quod ſuam dexteram petendae veniae delegerit.* Simul legatos litteraſque ad Caeſarem in hunc modum mittit: *Po. Romani imperatoribus, magnarumque nationum regibus, primam ex ſimilitudine fortunae amicitiam: ſibi et Claudio, [2] etiam communionem victoriae eſſe. Bellorum egregios fines, [3] quotiens*

itemque editiones antiquae, *pleriſque conſularium:* (ut Guelf.) quidam, *conſiliarium.* (ut Cod. Fl.) Verum puto, *auxiliarium.* Nam praeit de Praefecto cohortis. *Lipſius.* *Centurionum* verum eſſe puto. Magnae ſemper cladis ſignum apud hiſtoricos, interitus multorum centurionum. infra c. 28. *praefectus tamen et octo centuriones cecidere;* ſic alibi. Pichenae coniectura eſt *claſſicorum:* N. Heinſii: *commanipularium;* I. Gronovii *contubernalium.* Mox ed. pr. *id auctoritatis:* item Puteol. et MS. Guelf. pro quo temere Beroaldus et Alciatus eius *auctor.* reſtituit verum Rhenanus.

1 *Propriis odiis infenſum.*] Franc. Modius e Rodolphi Agricolae codice negationem inſerit, *non infenſum.* Quod approbo. Non enim Eunones a ſe Mithridatem oderat, ſed in gratiam aſpectumque Romanorum. *Lipſius.* Idem placet Gronovio, vel *nullis;* cuius notam contra Salinerii ineptias omiſi. Ceterum malui prius exhibere cum Ryckio, quod eſt in MS. *quam nullis* cum Freinshemio de mera coniectura, et ſi nixa loco Taciti XV, 64. *nullo proprio in Paullinam odio:* I. Gronovius dedit *inoffenſum.* Mox Guelf. *maxime* ſine *quam.*

1 *Prece haud degenere permotus.*] Scripſiſſe ſe, uti ante, *permotus*, Rhenanus ait. at ita iam ed. pr. *Promotus* eſt in ed. Puteol. vitio operarum, ut opinor, quod ſervat Rivius. Ed. pr. etiam *degeneri.* Mox fruſtra Rhenanus *quod* deleri volebat.

2 *Etiam communionem Victoriae eſſe.*] Sic Florentinus, Guelf. ed. pr. Puteol. Riv. Ceterae *ex communione victoriae*, ad Pichenam uſque. Illud Taciti ſtilo convenientius, ob varietatem conſtructionis, qua delectatur.

3 *Quoties ignoſcendo transfigatur.*] Mihi multo potius *transfigatur*, in quo intelligo, *res, controverſia, id quod*

Digitized by Google

A. V. *quotiens ignoſcendo tranſigatur. Sic Zorſini victo nihil*
803. *ereptum. Pro Mithridate, quando gravius mereretur,*
A. C. [4] *non potentiam, non regnum precari! ſed ne triumpha-*
50.
20 *retur, neve* [5] *poenas capite expenderet.* [1] At Claudius, quamquam nobilitatibus externis mitis, dubitavit tamen, accipere captivum pacto ſalutis, an repetere armis rectius foret. [2] Hinc dolor iniuriarum, et libido vindictae adigebat. Sed diſſerebatur contra: *Suſcipi bellum avio itinere, importuoſo mari: ad hoc reges feroces;* [3] *vagos populos; ſolum frugum egens: tum taedium ex mora, pericula ex properantia, modicam victoribus laudem, ac multum infamiae, ſi pellerentur. quin arriperet oblata, et ſervaret exſulem:* [4] *cui inopi quanto longiorem vitam, tanto plus ſupplicii fore.* His permotus ſcripſit Eunoni, *meritum quidem noviſſima exempla Mithridaten, nec ſibi vim ad exequendum deeſſe: verum ita maioribus placitum,* [5] *quanta pervicacia in hoſtem, tanta beneficentia adverſus ſupplices utendum. nam triumphos de populis regniſque integris adquiri.*

21 Traditus poſt haec Mithridates, vectuſ-

quod bello quaeritur. Sic lib. 3. hiſtor. *Affuit, ut ſaepe alias, fortuna populi Romani, quae Mucianum vireſque orientis illuc tulit; et quod Cremonae interim tranſegimus.* Annon hic quoque verbum abſolute ponitur? Numquid autem conventio utriuſque patris conſenſu inita accipienda eſt? Non ſecus in Agricola: *Tranſigite cum expeditionibus: imponite quinquaginta annis magnum diem.* Gronovius, Sic et MS. Guelf. ed. pr. idque reſtituit Rhenanus, cum *tranſigantur* dediſſent Puteol. Riv. Beroald. Alciatus: idque fruſtra defendit Freinſhemius. Ceterum etiam *bellum tranſigi* recte dicitur, nec de eo dubitandum erat. Noſter Hiſt. II, 38. *ſingulis veluti ictibus tranſacta ſunt bella.* Livius IX, 12. *tranſigere cum Publico certamen,* quod tuetur Drakenborchius.

4 *Non potentiam, non regnum.*] Sic MS. Guelf. quod ut elegantius et ſtilo Taciti congruum recepi. Alii *neque regnum.* Secutus eſt Cl. Broterius rationem noſtram.

5 *Poenas capite expenderet.*] Farneſ. *exciperet.* At de more ipſo plectendi in carcere triumphatos duces, ſuadeo omnino legas Fabrum libro 2. Semeſtr. cap. 3. *Lipſius.* Cod. Agr. *excip.* unde Ryckii amicus coniiciebat: *exigerent.*

1 *At Claudius.*] Sic I. Gronovius e MS. Flor. Idem eſt in Guelf. ed. pr. Ceteri libri *atque.*

2 *Hinc dolor iniuriarum.*] Forte, *huc dolor.* Lipſius. Recte. Mox ed. pr. *adiacebat.* Poſt eadem *ad hoc*, ut Rhenanus dedit. Sic Guelf.

3 *Vagos populos.*] Guelf. corruptiſſime *pulſos.* Mox melius *periculum.*

4 *Cui inopi.*] Flor. Guelf. ed. pr. *quin inopi: Cui* verum eſt. Ante ed. pr. *pelleretur.*

5 *Quanta pervicacia in hoſtem.*] A M. Antonio Mureto eſt, qui ingenioſe

Digitized by Google

veƈtuſque Romam per [1] Iunium Cilonem, procuratorem Ponti, ferocius, quam pro fortuna, diſſeruiſſe apud Caeſarem ferebatur. Elataque vox eius in vulgum hiſce verbis: *Non ſum remiſſus ad te, ſed reverſus: vel, ſi non credis, dimitte, et quaere.* vultu quoque interrito permanſit, cum roſtra iuxta, cuſtodibus circumdatus, viſui populo praeberetur. Conſularia inſignia Ciloni, Aquilae praetoria decernuntur. Iisdem conſulibus, atrox 22 odii Agrippina, ac Lolliae infenſa, quod ſecum de matrimonio principis certaviſſet, molitur crimina et accuſatorem, qui obiiceret *Chaldaeos, magos, interrogatumque Apollinis Clarii ſimulacrum, ſuper nuptiis imperatoris.* Exin Claudius, inaudita rea multa de claritudine eius apud ſenatum praefatus, [1] *ſorore L. Voluſii genitam, maiorem ei patruum Cottam Meſſallinum eſſe,* [2] *Memmio quondam Regulo nuptam: nam de C. Caeſaris nuptiis conſulto reticebat:* addidit *pernicioſa in Remp. conſilia,* [3] *et materiem ſceleri detrahendam. Proin, publicatis*

V. A. 803. A. C. 50.

genioſe veram leƈtionem pervidit. nam vulgo erat, *quantalibet pervicacia in hoc tentata. Pervicacia* autem in Vatic. ſcriptum. *Lipſius.* Ed. pr. *quanta pervicacia in hoc tentata. Pervicacia* pro conſtantia in bonam partem non ſemel eſt apud noſtrum.

1 *Iunium Colonem.*] Hic et infra emendo, *Cilonem.* Dio auƈtor lib. 60. faceta narratione inſerta ſuper hoc homine. Praefuerat Bithynis, inquit. (nam Bithynia adiunƈta, ut opinor, Ponticae adminiſtrationi) et praefuerat nequiter, avare. Queſti Bithyni apud Claudium ſunt, popoſceruntque poenas. Cum parum intellexiſſet Claudius in turba ſtrepituque adſtantium, quid dixiſſent Bithyni, alios interrogat. Ibi Narciſſus pronus in Cilonem, audaci mendacio edidit, gratias eos agere Ciloni. Tum ille, Praeſit ergo eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni Ἰούνιος Κίλων. et firmat Velius Longus: *Cilones,* ait, *vocantur homines anguſti capitis et longi: chilones a. brevioribus labiis diƈti.* Gloſſae: *Cilo,* προκέφαλος. Declamator in Salluſtium, pro hominibus nequam improbiſque accepit: *Quidquid impudicorum,, Cilonum, parricidarum, ſacrilegorum debitorum in tota urbe fuit.* Vide Feſtum, in *Chilo,* et *Cilones.* Lipſius.

1 *Sorore L. Voluſii genitam.*] De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itinerario:

Qui Voluſi antiquo derivat ſtemmate nomen;
Et regos Rutulos, teſte Marone, refert. Lipſius.

2 *Memmio quondam Regulo.*] Vide Sueton. in Caio, cap. 25. itemque Dionem. Statim vox *Nuptiis* abeſt Farneſ. codici: et illaeſa ſententia poteſt. *Lipſius.*

3 *Et materiem ſceleri.*] Ed. pr. *materiam celeriter detrahendam. Materiem* primus Rhenanus dedit. Mox Acidalius putat *itu* incongruum, legique vult *at.* fruſtra. Senſus eſt: his diƈtis ſenatus motus decrevit exilium et publicationem bonorum, ſed ut quinquagies.

Digitized by Google

A. V. 803. A. C. 50. *blicatis bonis, cederet Italia.* Ita quinquagies ſeſtertium, ex opibus immenſis, exuli relictum. Et Calpurnia illuſtris femina pervertitur, quia formam eius laudaverat princeps, nulla libidine, ſed fortuito ſermone. unde vis Agrippinae citra ultima ſtetit. In Lolliam mittitur tribunus a quo ad mortem adigeretur. Damnatus et lege repetundarum [4] Cadius Rufus, accuſantibus Bithynis.

23 Galliae Narbonenſi, ob egregiam in patres reverentiam, datum, [1] *ut ſenatoribus eius provinciae, non exqui-*

gies relinqueretur e bonis. De divitiis Lolliae Plinius IX, 35.

4 *Cadius Rufus.*] Male ego olim, *Claudius;* male vir doctus, in Re nummaria, *Cordius* reſtituit. Eſt ille, de quo I, 77. Hiſtor. *Redditus Cadio Rufo, Pedio Blaeſo Senatorius locus, qui repetundarum criminibus ſub Claudio* ac *Nerone ceciderant.* Si mutamus: legerem, *Tadius.* Lipſius. Firmat *Cadius* numi ap. Pellerinum in numis urbium T. III, p. 227. Cod. Reg. *Claudius.* Agr. *Coelius.* Vir doctus ap. Ryckium *Cunius* e Martial. III, 20. Mox pro *in patres* ed. pr. in *partes*, ſolenni etiam in ſcriptis confuſione.

1 *Vt Senatoribus eius provinciae.*] Libera rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei privatae cauſſa. Id tantum excogitatum, ut legatio libera peteretur a Senatu, ſumereturque: quo maiori abeſſent cum dignitate. Cicero ſaepe. At lapſa rep. in ſervitutem, Senatoribus etiam adempta haec libertas. Auguſtus id inſtituit imperio firmando, et nequis illuſtriorum commeare ad exercitus aut conciliare milites provincialeſve poſſet. Dio eleganter LII. in extremo: Προσαπεῖπε πᾶσι τοῖς βουλεύουσι μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μὴ αὐτός τινι κελεύσῃ, ἢ καὶ ἐπιτρέψῃ. Καὶ τοῦτο καὶ δεῦρο ἀεὶ φυλάσσεται. id eſt, *Edixit omnibus Senatoribus, nequis eorum peregrinari extra Italiam vellet, iniuſſu permiſſuve ſuo. quod interdictum ad hoc uſque aevum ſervatur.* Quamquam praeiviſſe ad hoc factum Auguſto Iulius videtur: *qui ſanxit, nequis Senatoris filius niſi contubernalis aut comes Magiſtratus peregre proficiſceretur,* ait Sueton. c. 42. Vbi libido mihi legendi, *nequis Senator Senatoriſve filius.* Si enim filiis interdictum; maior ratio ut Senatoribus ipſis. In uſu autem, ut commeatus peregrinandi a Caeſare ac Senatu peterentur. Suetonius Calig. c. 29. *Praetorium virum ex ſeceſſu Anticyrae propagari ſibi commeatum ſaepius deſiderantem, cum mandaſſet interim;* etc. quo loco reiecta vocula ſcripſerim, *Praetor. virum ſeceſſu Ant.* Sed Claudius a ſe ſolo id peti primus inſtituit. Sueton. c. 23. ſubobſcure: *Commeatus a Senatu peti ſolitos ſui beneficii fecit.* cui lucem do ex Dione: Τοῖς δὲ οὖν, inquit, αἰτουμένοις, ὥστε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδημῆσαι, ἐφίει μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τῆς βουλῆς. Τοῦτο μὲν καὶ νόμῳ τινὶ αὐτῷ δοκεῖν ποιεῖν, δόγμα γίνεσθαι ἐκέλευσε. id eſt. *Petentibus extra Italiam eundi commeatum, per ſe conceſſit, Senatu non conſulto; quod tamen ut lege aliqua facere videretur, iuſſit ſuper ea re confici Senatus decretum.* Vide et I. 22. Ad municipalem. Atque inprimis Caſſiodorum: apud quem expreſſa Formula ipſa dandi huius per principem commeatus, l. 3. Variar. epiſt. 21. Auguſtus tamen in hoc decreto ſuo

Siciliam

exquiſita principis ſententia, iure, quo Sicilia haberetur, res ſuas inviſere liceret. Ituraeique et Iudaei, defunctis regibus, [2] Sohemo atque Agrippa, provinciae Syriae additi. [3] Salutis augurium, quinque et viginti annis omiſſum, repeti, ac deinde continuari, placitum. Et [4] pomerium auxit Caeſar, more priſco; quo iis, qui protulere

A. V. 803. A. C. 50.

Siciliam exceperat: ſicut nunc Claudius Narbonenſem, quia utraque provincia vicina et quaſi ſuburbana. Dio: Πλὴν γὰρ ὅτι ἐς τε τὴν Σικελίαν καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, ὐδαμόσε ἄλλοσε βυλευτῇ ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. id eſt: *Excepta enim Sicilia, et Gallia Narbonenſi, nuſquam alio peregrinari Senatori fas eſt.* Ad hoc Claudianum interdictum reſpexit Suidas, etſi id paullo aliter effert, in Κλαύδιος. Ait: Νόμον προῦθηκε, μὴ δύνασθαι βυλευτὴν ὑπὲρ ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως ὁδεύειν, χωρὶς τῆς τῦ Βασιλέως κελεύσεως. id eſt: *Legem tulit, ne cui Senatori abire urbe ad ſeptimum lapidem fas eſſet, principis iniuſſu.* Lipſius.

2 *Sohemo atque Agrippa.*] Quorum ille Arabum Ituraeorum, hic Iudaeae rex. Sohemus autem ſcribendum, aut certe Soaemus ex Dione: non Sohennius, ut edition. vulgatae. Dio de Caligula. Ἐν δὲ τύτῳ, Σοαίμῳ τὴν τῶν Ἰτυραίων τῶν Ἀράβων, καὶ Πολέμωνι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ψηφισαμένης τῆς βυλῆς ἐχαρίσατο. De Agrippa et mutatione ſecuta vide Ioſephum XX. Antiquit. qui tamen nihil aperte de contributione Iudaeorum in Syros. Immo vero etiam nunc, ut ante, Praeſides ſuos ſive Procuratores habebant: qui adſpiciebant quidem Legatum Syriae, ſed non aſſidue audiebant. Quin et Agrippa iunior rex etiam fuit, patre defuncto. Quomodo igitur *provinciae Syriae additi* noviter, cogitandum ſit, aut a peritioribus rogitandum. *Lipſius.* Ed. pr. *Sohema*, vitioſe in terminatione.

3 *Salutis augurium.*] Quod e tenebris primus eruit Politianus: quem licet legas Miſcell. cap. 13. Dionem XXXVII. et LI. Feſtum in voce Maximus Praetor. Sed numerus in Tacito ſatin' vérus? delibero. Nam ſuprema mentio capti huius Augurii apud Dionem eſt anno urbis DCCXXV. cum et Ianus item ab Auguſto cluſus. atqui ab eo die ad hunc DCCCII. urbis annum, non XXV. uti hic ſcriptum, ſed LXXVII. interſunt anni. Vt ergo verus iuſtuſque hic numerus ſit, a Tiberio repetitum id augurium neceſſe eſt Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coſſ. anno urbis DCCLXXVII. *Lipſius.* Ad Intt. ad Sueton. Aug. c. 31. Cic. de Div. I, 47. *Augurium* autem pro omine dicitur; de quo vid. Burm. ad Sueton. Aug. 95.

4 *Pomerium urbis.*] Idque lapis etiam nunc teſtatur Claudiani aevi, Romae:

TI. CLAVDIVS
DRVSI F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COSS. IIII.
CENSOR. P. P.
AVCTIS. POPVLI. ROMANI
FINIBVS. POMERIVM
AMPLIAVIT. TERMINAVITQ.

Auxit, poſt Britanniam Romano imperio adiectam. *Lipſius.* Apud Gruterum eſt etiam altera inſcr. pertinens ad pomerium ab Auguſto prolatum: C. MARCIVS. L. F. L. N. CENSORINVS. ET. C. ASINIVS. C. F. GALLVS. COS. EX. S. C. FIN. POMER. TERMIN. In MS. Guelf. non eſt.

A.V. tulere imperium, etiam terminos urbis propagare datur.
803. Nec tamen duces Romani, quamquam magnis nationi-
A.C. bus ſubactis, uſurpaverant, niſi ⁵ L. Sulla et D. Augu-
50.
24 ſtus. ¹ Regum in eo ambitio vel gloria, varie vulgata. Sed initium condendi, et, quod pomerium Romulus po-ſuerit, noſcere, haud abſurdum reor. Igitur a foro boario, ubi aereum tauri ſimulacrum aſpicimus, quia id genus animalium aratro ſubditur, ſulcus deſignandi oppidi coeptus, ut magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis ſpatiis ² interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Conſi, ³ mox ad Curias veteres, tum ⁴ ad ſacellum Larium: forumque Romanum et Capitolium

eſt *urbis:* et quoniam in inſcriptionibus allatis et aliis auctorum latinorum locis pomerium ſimpliciter dicitur, ut ap. Cic. N. D. II, 4. Liv. I, 44. et c. 24. noſtrum, id verbum et hic ſuſtuli.

5 *L. Sulla, et D. Auguſtus.*] Non defendo te, Corneli: erras. Etiam C. Caeſar auxit interiectus inter eos duos. Agellius auctor libro 13. c. 14. Dio libro 43. *Ταῦτα τε ἐποίει, καὶ νόμους εἰσέφερε, τό, τε πωμήριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε.* Apud eumdem Antonius in laudatione Caeſaris funebri: Ὁ *καὶ τὸ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βυλευτηρίῳ κατασφαγεὶς*, etc. Cicero ad Attic. lib. 13. *De urbe augenda quid ſit promulgatum, non intellexi. id ſane ſcire velim.* Iuvat tamen aliquid noſtrum, quod Suetonius, exactae in tabulis diligentiae, nihil huius in Iulio commemorat: et fortean concepta a Iulio res, perfecta demum ab Auguſto. Nam ille nugator apud Senecam ridiculus, qui *Sullam ultimum Romanorum protuliſſe pomerium tradidit: quod numquam Provinciali ſed Italico agro acquiſito mos proferre apud antiquos fuit.* Vide quae huc faciunt, apud Vopiſcum in Aureliano. *Lipſius.*

1 *Regum in eo ambitio.*] Conſule Onufrium in urbe Roma. *Lipſius.*

2 *Interiecti lapides.*] Sunt *cippi pomerii*, quos Varro vocat, L. L. IV. p. 35. columellae poſitae pomerii deſignandi cauſſa.

3 *Mox ad Curias veteres.*] Ita manuſſ. et recte, Varro de L. L. *Curiae duorum generum. Nam et ubi curarent ſacerdotes res divinas, ut curiae veteres; et ubi Senatus humanas, ut curia Hoſtilia.* Feſtus: *Novae curiae ad compitum Fabricium factae, quod parum amplae veteres a Romulo factae.* Plautus: *Sub veteribus ibi ſunt qui dant, quique accipiunt foenore.* Liv. XLIV. *Aedes P. Africani pone Veteres ad Vortumni ſignum laneaſque* (ſcribe, *lanienaſque*) et *tabernas coniunctas in publicum emit.* Ovidius eaſdem intelligit III. Faſtor.

Ianua tunc regis poſita viret arbore Phoebi:
Ante tuas fit idem Curia priſca fores.

Lipſius. Loca Plauti et Livii ad veteres tabernas pertinent, non ad Curias veteres.

4 *Ad ſacellum Larium.*] MSS. Flor. Guelf. *larum:* idque exprimere voluerunt operae ed. pr. quae habet *larem.* Eius ſcripturae multa e libris ſcriptis exempla vid. ap. Ouden-

Digitized by Google

lium non a Romulo, ſed a T. Tatio additum urbi credidere. Mox pro fortuna pomerium auctum. Et quos tum Claudius terminos poſuerit, facile cognitu, et publicis actis perſcriptum. C. Antiſtio M. Suilio Coſs. A. V. 804. A. C. 51.

25 [1] adoptio in Domitium, auctoritate Pallantis, feſtinatur. qui obſtrictus Agrippinae, ut conciliator nuptiarum, et mox ſtupro eius illigatus, ſtimulabat Claudium, *conſuleret Reipublicae: Britannici pueritiam robore circumdaret. Sic apud divum Auguſtum, quamquam nepotibus ſubnixum, viguiſſe privignos: a Tiberio, ſuper propriam ſtirpem Germanicum aſſumptum.* [2] *Se quoque accingeret iuvene, partem curarum capeſſituro.* His evictus, [3] biennio maiorem natu Domitium filio anteponit, habita apud ſenatum oratione in eundem, quam a liberto accepe-

Oudendorpium V. C. ad Sueton. Domit. c. 17. intelliguntur autem *lares publici:* Porro Ryckius interpungit poſt *forum Romanum.* Sic et alii voluere, ut quatuor anguli Romae ab initio quadratae explerentur. Sed etiam Dionyſ. II. p. 113. forum numerat in partibus Tatio demum recepto additis, ſed ab ipſo et Romulo communiter, ut videtur. Si placet poſt *for. R.* interpungi, legam deinde *at Capit.*

5 *Publ. actis perſcriptum.*] Sic MSS. Flor. Guelf. Reg. Agric. Ed. pr. l. Gron. Ryck. Ceteri *praeſcriptum*, vitioſe. Verba illa in ſcriptis et editis olim ſaepe permutari notum eſt. Guelf. addit etiam *eſt.*

1 *Adoptio in Domitium.*] Agnoſce ergo lector, et tolle librarii errorem (non enim ipſius Suetonii, puto). Neronis c. 7. *Vndecimo aetatis anno a Claudio adoptatus eſt, Annaeoque Senecae iam tunc Senatori in diſciplinam traditus.* Adoptatus Nero XI. aetatis anno? Falſum, vel te iudice et indice Suetoni. Nam idem ſcribis XVII. anno ad imperium eum perveniſſe, quod et Tacitus et Dio adſtruunt. Atqui ab hoc die ad imperium anni interſunt non quinque. *Duodecimo,* ergo in Suetonio ſcribendum: ſi ratio quidem conſtatura eſt. *Lipſius.* Ed. pr. *Optio.* item MS. Guelf. qui et infra, h. c. habet *orationem* pro *adoptionem.* Paulo poſt ed. pr. *pueritiam robur circumdaret.*

2 *Se - accingeret iuvene.*] Ed. pr. *accingeret: iuvenem p. c. capeſſiturum.*

3 *Biennio maiorem natu.*] Freinshemius corrigit *triennio* ex XIII, 6. 15. ubi eodem fere tempore Neroni XVII, Britannico XIV. anni tribuuntur. Ryckius autem natalibus utriusque comparatis e Suet. Ner. 6. et Claud. 27. quatuor annis maiorem Neronem facit. Dodwellus denique Prael. Camden. V, 6. *quinquennio* corrigendum cenſet: primam vocis partem notis numeralibus ſcriptam fuiſſe: e V. factum II. quem lapſum librariorum frequentem eſſe in libris ſcriptis: quod etiam pluribus locis ad Livium notavit Drakenborchius. Si Tacitum ſibi conſtare velimus, Freinshemius hic potius audiendus erit. Mox Guelf. *habita ante ad ſenatum.* Mox *eundem* videtur indicare, in nulla parte immutatam a Claudio orationem: alias eſſe debebat *eum.*

acceperat, modum. Adnotabant periti, [4] nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eoſque ab [5] Atto Clauſo continuos duraviſſe.
26 Ceterum
A. V. actae Principi grates, [1] quaeſitiore in Domitium adula-
804. tione: [2] rogataque lex, qua *in familiam Claudiam et*
A. C.
51. *nomen Neronis tranſiret.* augetur et Agrippina cognomento *Auguſtae.* Quibus patratis, nemo adeo expers miſericordiae fuit, quem non Brittannici fortunae moeror afficeret. [3] deſolatus paullatim etiam ſervilibus miniſteriis, [4] intempeſtiva novercae officia in ludibria vertebat,

4 *Nullam antehac adoptionem.*] Atqui Tiberius Germanicum adoptavit, uti notum. Excuſabunt id curioſi, quod Tiberius iam e Claudiis migrarat in gentem Iuliam. *Lipſius.*

5 *Atta Clauſo.*] Secuti ſumus ſpectatae fidei codicem Vat. qui diſertim habet *Atto Cluſo.* ſuperius tamen aliena manu I. addito, ut fieret, Attio. Vt mirer Iuriſconſultum Vertranium ſcribere duos Vat. *Accio Clauſo*, referre. Sed ille quidem nobis impoſuit: ego ſi fallo, tum mihi quivis oculos

Iſtos, ſuppoſitis eruito manibus.

Facit a Vatic. in eadem bibliotheca vetus Sueton. qui initio libri tertii, *Atta Claudio* refert. Et quidni probabile, cum Clauſus recens e Sabinis eſſet, praenomen eum habuiſſe terminatione Sabinum? Emendandus ita, me iudice, Livius libro 2. *Atta Clauſus, cui poſtea Appio Claudio Romae nomen fuit.* et l. 10. *Principem nobilitatis veſtrae, ſeu Attam Clauſum, ſeu Ap. Claudium vultis.* De Clauſo, manifeſte poſt Virgilium Silius XVII. Punicor.

Hic priſca ducens Clauſorum ab origine nomen Claudia.

Et Ovidius in Faſtis:

Claudio Quincta genus Clauſo referebat ab alto.

Lipſius. *Atto* Flor. Cod. quod verum eſt. vide ſupra ad IV, 9. Edd. pr. Rhen. Ald. etc. *Appio.* Puteol. Beroald. Alc. *Attio.*

1 *Quaeſitiore in Domitium adulatione.*] Pichena bene ſic e Cod. Fl. ubi eſt *quaeſtiore.* Ed. pr. *quaeſtiore* ut Guelf. quod ex eodem ortum. A Puteol. ad Pichenam editum erat *exquiſitiore.* Tacitus ſaepe ſimplici illo utitur, ut vel index docet.

2 *Rogata lex.*] Curiata apud Pontifices. vid. Hiſt. I, 15. Mox tentor legere *fortuna moerore:* ſed vulgatum etiam, quamquam durius, ferri poteſt.

3 *Deſolatus paullatim.*] Ita capio. Britannicus ſpoliatus exutuſque paullatim non ſolum honeſtiore comitatu, ſed etiam ſervulis; cum Agrippina eos, quaſi ad alia officia operaſque avocaret. Deſolatus, μονωθεὶς, ſolus relictus: uti lib. I. *Nonanus opperiendas Tiberii epiſtolas clamitaverat; mox deſolatus aliorum diſceſſione, imminentem neceſſitatem ſponte praevertit.* Lipſius. add. Gronov. Obſ. IV, 21.

4 *Intempeſtiva novercae officia.*] Sic correxi ex ed. pr. deleta praepoſitione *per*, quam ceteri libri omnes habent. Viri docti fruſtra quaerunt ſenſum commodum *per int. n. o.* referentes ad *deſolatus.* Tum ſequentia nullum ſic commodum ſenſum habent. at deleto *per*, omnia bene procedunt. Noverca volebat officioſa videri; ſed id faciebat inepte. Itaque Britannicus, intelligens fraudem, ridebat inepta officia. Nihil clarius eſſe poteſt. Mox *falſi* etiam eſt in Guelf. et ed. pr. ſequentes uſque ad

Digitized by Google

tebat, intelligens falſi. neque enim ſegnem ei fuiſſe indolem ferunt: [5] ſive verum, ſeu periculis commendatus, retinuit famam ſine experimento. Sed Agrippina, 27
quo vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret, in A.V. 804.
oppidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos colo A.C.
niamque [1] deduci impetrat; cui nomen inditum [2] ex vo- 51.
cabulo ipſius. Ac forte acciderat, ut eam gentem, Rheno tranſgreſſam, [3] avus Agrippa in fidem acciperet. Iiſdem temporibus in ſuperiore Germania trepidatum, [4] adventu Cattorum, latrocinia agitantium. [5] Deinde

ad Rhenanum *falli ſe.* Poſt a Guelf. abeſt *ei* poſt *ſegnem:* quod placeret, niſi ſcirem, atque alibi exemplis poſitis monuiſſem, Tacitum id pronominis, etiam praeter neceſſitatem et elegantiam, ponere ſolere.

5 *Sive verum; ſeu periculis.*] Deſiſtite medici: nullum hic vulnus. Sive, inquit, revera non ſegnis illi indoles fuit: ſive pericula, et ex periculis favor, hanc ei famam circumdederunt. Alternans hic ſermo per Tacito familiaris. libro 3. *Longam et continuam abſentiam paullatim meditans, ſive ut amoto patre Druſus munia conſulatus ſolus obiret.* Libro 2. *De ſe nihil addidit metu invidiae, an ratus conſcientiam factis ſatis eſſe.* Et exempla obvia. *Lipſius.* Recte. Livius I, 4. *ſeu ita rata, ſeu Deus auctor culpae honeſtior.* ed. pr. bis habet *ſive.* Mox *retinuit* eſt pro *obtinuit.* *Commendatus* ſc. favori hominum, favorabilior factus.

1 *Deduci impetrat.*] Sic Guelf. ed. pr. Puteol. ceteraeque. In Lipſianas *imperat* vitio operarum irrepſiſſe puto: unde Freinſhemio nota nata.

2 *Ex vocabulo ipſius.*] Parum ἀναλόγως ergo vulgo Colonia Agrippina dicitur, etſi ita paſſim in Aethico et Itinerario Antonini: melius Agrippinenſis, aut Agrippinenſium. Etiam Claudia agnominata, fide lapidis, quem totum adſcribamus ad gratiam celeberrimae urbis.

M. MARIO. M. F.
STEL. TITIO. RVFINO
COS.
LEG. LEG. I. MINER. P. F.
CVR. COL. CLAVD. AVG.
AGRIPPINENSIVM
PROCOS. PROV. SICILIAE
CVR. AMITERNOR. PRAEF.
TR. PL. Q. PROV. MACEDON.
SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM.
TRIB. LATICL. LEG. I. ADIV. P. F.
IIII. VIRO. STLITIBVS. IVDIC.

Quo iure deducta colonia fuerit, Paullus lib 2. De cenſibus: *In Germania inferiore Agrippinenſes iuris Italici ſunt.* Lipſius.

3 *Avus Agrippa.*] Quod factum credo Agrippa et L. Gallo Coſſ. anno urbis DCCXVII. ex Dione libro 48. *Lipſius.*

4 *Adventu Cattorum.*] Muret. *Caucorum.* Ed. pr. *Canthorum*, et mox c. 28. *Canthi.* Nempe tum ſcribebant Catthi, ut eſt in ed. Put. hinc *Canthi* effecti. MS. Guelf. *Cattorum:* at poſt *Cathi.*

5 *Deinde L. Pomponius legatus.*] Patrum cohaeret narratio. Cui rei enim illud, *Deinde?* Vereor ut exciderint ea, quae de Sulpicii Galbae et P. Gabinii expeditione adverſum Cattos Marſoſque Dio narravit, lib. 60. Quamquam ea geſta annis aliquot ante. *Lipſius.* Acidalius ſuccurrebat corrigendo *proinde.* Sed videtur hic lacuna eſſe. In ed. pr. punctum eſt poſt *deinde.* Non moveret me, cum valde vitioſa et abſurda ſaepe ſit

in

Digitized by Google

A.V. 804. A.C. 51. L. Pomponius, legatus, auxiliares Vangionas ac Nemetas, [6] addito equite alario, monuit, *ut anteirent populatores, vel dilapſis improviſi circumfunderentur.* Et ſecuta conſilium ducis induſtria militum, diviſique in duo agmina, qui laevum iter petiverant, recens reverſos, praedaque per luxum uſos, et ſomno graves, circumvenere. Aucta laetitia quod quoſdam e clade Variana,
28 [7] quadrageſimum poſt annum, ſervitio exemerant. At qui dextris et propioribus compendiis ierant, obvio hoſti, et aciem auſo, plus cladis faciunt; et praeda famaque onuſti, ad montem Taunum revertuntur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, ſi Catti, cupidine ulciſcendi, caſum pugnae praeberent. Illi metu, ne hinc Romanus, inde Cheruſci, cum quis aeternum diſcordant, circumgrederentur, legatos in urbem et obſides miſere; decretuſque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud poſteros, in quis carminum gloria praecellit.
29 Per idem tempus, Vannius, [1] Suevis a Druſo Caeſare impoſitus, pellitur regno: prima

in hoc libro interpunctio: ſed hic non de nihilo eſſe videtur, non modo rei cauſſa, ſed etiam quia idem punctum in editione Puteolani Riviique expreſſum eſt, item in Guelf. MS. Mox eadem ed. pr. *Vangionas*, ut MS. Flor. ed. Puteol. Alciati, I. Gron. Primus mutavit Rhenanus in *Vangiones*, ſive operae.

6 *Addito equite alario monuit.*] Codex Bud. Guelf, habet, *monitos*: unde opinatur Rhenanus ſcribendum: *addit*, *equite alario monito.* ſane, et ed. pr. *monito*. Vulgatum eſt a Puteolano. Vix aliquid certi dici poſſe arbitror, propter ſuſpicionem lacunae. Sed monitum Pomponii non modo ad equites pertinuiſſe, ſed etiam pedites, patet e ſequentibus. Mox *dilapſis* Guelf. ed. pr. Puteol. Riv. Ber. Alc. ut e Cod. Flor. dedit Pichena. *Delapſis* eſt a Rhenani editione. Mox Guelf. *militis.* Singularis etiam alibi pro plurali reſtitutus in hac voce.

7 *Quadrageſimum poſt annum.*] Iuſta ſupputatio. Clades illa enim accepta, anno DCCLXIII. *Lipſius.* *Quadr. poſt* ed. pr. et ſequentes uſque ad Rhenanum, qui *poſt* praepoſuit. Reſtituit in locum e Cod. Fl. Pichena. Poſt *Taunum* ſe correxiſſe pro *Taurum* dicit Rhen. At ſic iam ed pr. *Taurum* fluxit a Puteolano: ſed eſt et in ſcriptis, velut Guelf. de Tauno monte dictum eſt ad L. I. Ann. c. 56.

1 *Suevis a Druſo.*] Non genti toti Suevorum, ſed iis qui Maroboduum et Catualdam reges comitati erant; *qui a Druſo, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum et Cuſum locati ſunt, dato rege Vannio gentis Quadorum*, ait noſter lib. 2 Annal. Vannii regnum in parte deſcribit Plinius: *Campos et plana Iazyges Sarmatae, montes vero et ſaltus*

ma imperii aetate clarus acceptuſque popularibus; A.V. 804.
[2] mox, diuturnitate in ſuperbiam mutans, et odio acco- A.C. 51.
larum, ſimul domeſticis diſcordiis circumventus. Auctores fuere Vibillius, Hermundurorum rex, et Vangio ac [3] Sido, ſorore Vannii geniti. Nec Claudius, quamquam ſaepe oratus, arma certantibus barbaris interpoſuit, *tutum* Vannio *perfugium* promittens, *ſi pelleretur*: ſcripſitque [4] P. Atellio Hiſtro, qui [5] Pannoniam praeſidebat, *legionem, ipſaque e provincia lecta auxilia, pro ripa componeret, ſubſidio victis, et* [6] *terrorem adverſus victores, ne fortuna elati, noſtram quoque pacem turbarent.* nam vis innumera Ligii, aliaeque gentes adventabant, fama ditis regni, quod Vannius [7] XXX per annos prae-

ſaltus pulſi ab his Daci ad Pathiſſum amnem, a Moro, (Neſcio an corrig. *Maro) ſive is Duria eſt, a Suevis regnoque Vanniano dirimens eos.* Lipſius.

2 *Mox diuturnitatem.*] Lego *diuturnitate. Mutans*, pro mutatus. quod apparet ex manuſſ. Varro: *In priore verbo graves proſodiae quae fuerunt, manent: reliquae mutant.* Lipſius. Sic Cod. Fl. ed. pr. *Diuturnitatem* eſt a Puteolano. Mox ed. pr. *Vibillius*: quod ſe in vett. libris reperiſſe iam Muretus notavit, et ita e Cod. Flor. et Agr. edidit Ryckius, probante I. Gronovio: quem nos ſequimur. add. II, 63. *Iubillius* quomodo e *Vibillius* factum, intellige e nota ult. ad. c. 16. Sic ed. pr. hoc ipſo capite *ius* pro *vis.*

3 *Sido.*] Ille ipſe, qui poſtea in partibus Veſpaſiani. Tacit. 3. Hiſtor. *Trahuntur in partes Sido, atque Italicus, reges Suevorum.* Lipſius.

4 *P. Attilio Hiſtro.*] Vatic. et Flor. *Atellio.* In veteri inſcriptione reperio hominem: quae ſic habet fide Aldi.

SEX. PALPELIO. P. F. VEL.
HISTRIO
LEG. TI. CLAVDI. CAESARIS
AVG. PRO. COS.
PR. TR. PL. X. VIR. STL. IVDIC.
TR. MIL. LEG. XIV. GERMANICAE
COMITI. PI. CAESARIS. AVG.
DATO. SVB. DIVO. AVG.

Quae ſi ad illum referenda, quod ego cenſeo: legend. hic. *ſcripſitque Palpelio.* Lipſius. *Attellio hiſtro* etiam Cod. Agr. ed. pr. Guelf. *Attilio hyſtro* eſt a Puteol. *Palpelio* placet Ryckio.

5 *Pannoniae praeſidebat.*] Quidam ſcripti, *Pannoniam:* nec rato ita noſter lib. 4. *Galliae litus roſtratae naves praeſidebant.* Iterumque: *Litora oceani praeſidebat.* Lipſius. Sic Fl. MS. unde reſtituit Pichena. De forma hac loquendi iam alibi monitum.

6 *Terrori adv.*] Ed. pr. *terrorem:* quod verum puto. Tacitus amat variare conſtructionem: et ſtudium intempeſtivum conformandi ſequentia praecedentibus ſaepe obfuit Tacito, ut aliquot iam locis vidimus. vid. v. c. ſupra c. 19. extr. His ſcriptis inſpicio notam I. Gronovii. Ecce ſic MS. Fl. Igitur recepi. Guelf. *tempore.*

7 *Triginta per annos.*] Legitima ratio eſſet XXXIII. *per annos.* Lipſius.

1 *Illic*

Digitized by Google

A.V. 804. A.C. 51. dationibus et vectigalibus auxerat. Ipſi manus propria pedites, eques e Sarmatis Iazygibus erat, impar multitudini hoſtium: eoque caſtellis ſeſe defenſare, bellumque ducere ſtatuerat.
30 Sed Iazyges, obſidionis impatientes, et proximos per campos vagi, neceſſitudinem pugnae attulere, quia Ligius Hermundurusque [1] illic ingruerant. Igitur [2] degreſſus caſtellis Vannius, funditur proelio: quamquam rebus adverſis, laudatus, *quod et pugnam manu capeſſiit, et corpore adverſo vulnera excepit*. Ceterum ad claſſem, in Danubio opperientem, perfugit. [3] Secuti mox clientes, et, acceptis agris, in Pannonia locati ſunt. Regnum Vangio ac Sido inter ſe partivere, [4] egregia adverſus nos fide: ſubiectis, ſuone an ſervitii ingenio, dum adipiſcerentur dominationes, multa caritate, et maiore odio, poſtquam adepti ſunt.
31 At in Britannia [1] P. Oſtorium, propraetore, turbidae res excepere, effuſis in agrum ſociorum hoſtibus, eo violentius, quod novum ducem, exercitu ignoto, et coepta hieme, iturum obviam non rebantur. Ille gnarus, primis eventibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit: et [2] caeſis qui reſtiterant, diſiectos conſe-

1 *Illic ingruerant.*] Sic MSS. Fl. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Mutatum a Rhen. in *ingruebant*. reſtituit Pichena. Item poſt *capeſſiit:* niſi quod Put. Riv. Ber. Alc. *capeſſuit* pro *capeſſivit*. Fruſtra Rhen. dedit *capeſſit*: quod eſt in Guelf. Pichena illud reſtituit.

2 *Degreſſus Caſtellis.*] Haud dubitanter ita reſcripſi pro vulgato *digreſſus*. ſic IV, 49. pro *tumulis non digrediebantur* recte repoſitum *degrediebantur*. ubi vid. add. ibid. c. 74.

3 *Secuti m. clientes et a. a.*] *et* videtur tollendum.

4 *Egregia adverſus nos fide.*] Ita Vatic. Livius lib. 5. *Quamquam adverſus Rom. nulla eis amicitia.* Noſter lib. 3. *Et privignis cum vitrico letior neceſſitudo, quam avo adverſus nepotem.* At vulgo, *apud nos fide* legeris, non Latine. *Lipſius.* *Adverſus* etiam MS. Flor ed. pr. Paullo ante idem MS. Guelf. et ed. Puteol. *partivere*, ceteri *partiti ſunt* ad Pichenam uſque. Illud verum, ductumque e Salluſt. Iug. 43. putat Ryckius, unde etiam Servius ad Aen. I, 194. *partiverunt* laudat. Sed ibi recte Cortius reſcripſit *paraverunt*. Saepe active *partire* dixit Plautus. Paullo poſt arbitror legendum *dominationis* ut VI, 45. *dum dominationis apiſceretur*. Sed ſic iam vir doctus apud Ryckium.

1 *P. Oſtorium propraetorem.*] Flor. *propraetore:* quod I. Gron. recte recepit, valde huic formae favens. Ceteri omnes ſcr. et edd. *propraetorem:* praeter Guelf. qui et ipſe *propraetore* exhibet. Hic quidem recipi nil vetat.

2 *Caeſis qui reſtiterant.*] Sic latinitas poſtulat. Vulgati omnes vitioſe *reſtiterunt:* quod nullo modo feren-

Digitized by Google

conſectatus, ne rurſus conglobarentur, inſenſaque et infida pax non duci, non militi, requiem permitteret, detrahere arma ſuſpectis, [3] cinctoſque caſtris Antonam et Sabrinam, fluvios, cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, valida gens, nec [4] proeliis contuſi, quia ſocietatem noſtram volentes acceſſerant. hiſque auctoribus, circumiectae nationes locum pugnae delegere, ſeptum agreſti aggere, et aditu anguſto, ne pervius equiti foret. Ea munimenta dux Romanus, quamquam ſine robore legionum ſociales copias ducebat, perrumpere aggreditur, et diſtributis cohortibus, [5] turmas quo- A. V. 804. A. C. 51.

ferendum ultra. Ferri etiam poſſet *reſiſterent*. add. ad c. 32. ubi Acidalius ne *coeptabant* quidem in tali conſtructione probabat; quod tamen facilius ferri poteſt.

3 *Cinctoſque caſtris Antonam.*] Aciem omnem habui ad hunc locum, nec quidquam pervidi. Libri vett. *cunctiſque caſtris.* Forte: *detrahere arma ſuſpectis, cinctiſque: caſtris Antonam ad Sabrinam* (Ptolomaeo eſt *Sabriana*) *fluvium cohibere parat.* Sive, ut Agricola legebat, *iunctiſque caſtris.* Antona ſane civitas videtur, manetque hodie Northamptona: quaſi dicas Septemtrionalis Hammonis civitas. Nam, *Ton* priſcis Britannis ſemper civitas. Olim divinavi, *cinctoſque caſtris, Antona et Sabrina fluviis*, eo ſenſu, ut hoſtem vagum et metuentem pugnae partim caſtris, partim fluminibus cingeret, et ab effuſa populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco fortaſſe non pleno. *Lipſius.* MS. Fl. *cunctaque caſtris*, ed. pr. *cunctoſque caſtris*: et mox *Sabnam.* Ceteri ut eſt in textu. Pichena coniiciebat *cunctoſque ultra A. e. S.* ſenſu probabili. *Submovere* alias de hac re dicitur ap. Suetonium. Camdenus *Antonam* pro *Aufona* irrepſiſſe putabat, qui eſt fluvius hodie dictus *Avon*, cum *Sabrina* transverſam inſulam ſecans ita, ut boreales partes petenti neceſſario alteruter ſit transeundus: idque placebat etiam Cellario G. A. T. I. p. 323. et Cl. Broterio. *Cunctoſque* verum eſſe puto, ex lege disiunctionis: ſuſpectis detraxit arma, omnes ſubmovere et coercere fluminibus caſtellisque volebat. Si *ultra* durior correctio videtur, poſſis etiam ſic legere: *caſtris Aufona et Sabrina fluviis cohibere parat*: h. e. ſubmovere ultra flumina illa, et diſpoſitis idoneo loco caſtris coercere, ne tranſire fluvios et turbare provinciam et ſocios poſſent.

4 *Proeliis concuſſa.*] Farn. *contuſi.* Lipſius. Sic et Flor. ed. pr. Ceterae edd. ad Pichenam usque *concuſſa.* *Contundere* verbum elegans pro frangere, debilitare, quo uſus et Salluſt. Iug. 43. *noſtrae opes contuſae, hoſtiumque auctae erant.* ubi ſimiliter Codd. quidam *concuſſae.* vid. ibi Cort.

5 *Turmas quoque peditum.*] Ego ſcio numquam turmas peditum dici; quod tamen libri omnes prae ſe ferunt. Poſſit legi, *Turmas, quodque peditum.* Addo, Pichenam diſtinctione expedire, *Turmas quoque, peditum ad munia accingit.* Id eſt, turmas equitum (qui immunes) iubet peditum officia fungi. *Lipſius.* Fruſtra addidiſſet *quodque peditum*, cum cohortes iam nominaſſet. Verum vidit Pichena. *Peditum* pendet a *munia.* Equites non-

A.V. que peditum ad munia accingit. Tunc dato ſigno, per-
804. A.C. fringunt aggerem, ſuiſque clauſtris impeditos turbant.
51. Atque illi conſcientia rebellionis, et obſeptis effugiis,
multa et clara facinora fecere. Qua pugna filius lega-
32 ti, M. Oſtorius, ſervati civis decus meruit. Ceterum clade Icenorum compoſiti, qui bellum inter et pacem dubitabant: et [1] ductus in Cangos exercitus. Vaſtati agri, praedae paſſim actae; non auſis aciem hoſtibus, vel, ſi ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iamque ventum haud procul mari, quod Hiberniam inſulam aſpectat; cum ortae apud Brigantas diſcordiae retraxere ducem, deſtinationis certum, ne nova moliretur, niſi prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis, [2] qui arma coeptabant, interfectis, in reliquos data venia, reſedere: [3] Silurum gens, non atrocitate, non clementia mutabatur, quin bellum exerceret, caſtriſque legionum premenda foret. Id quo promptius veniret, [4] Colonia Camulodunum, valida veteranorum manu, deducitur

non uno loco apud Livium equis deſcendere, et munia peditum praeſtare iubentur. Mox pro *qua* Guelf. *contra*.

1 *Ductus in Cangos exercitus.*] Promontorium Καγγανῶν etiam Ptolemaeus in Britannia agnoſcit. ſed qui fuerint proprie hi populi, certant. Ego hoc ſcio vicinos Icenis fuiſſe, et cum iis reſtituendos Caeſari lib. 5. Corrupte enim ibi legas, *Cenimagni, Segontiaci, Bibroci, miſſis legationibus, ſeſe Caeſari dediderunt.* Nam Cenimagni nuſquam lecti inter Britanniae gentes. Divido, et ſcribo: *Iceni, Cangi.* Capio iudicem te Guilielme Camdene, qui Britanniae tuae nebulas claro ingenii ſole nuper illuſtraſti. *Lipſius.* MSS. Fl. Vat. Guelf. ed. pr. *inde Caygos:* unde Pichena coniiciebat *inde in C.* quod verum puto. Etiam aliis locis librarii *inde* pro *inde in,* et *in* pro *inde in* dedere. v. Burm. ad Sueton. Caeſ. 35. et ad Veſp. 5. Mox *iamque,* quod e Fl. dedit Pichena, habet etiam Guelf. ed. pr. idemque mox *Brigantas.* vid. ſupr. ad c. 27. Sic c. 34. *Siluras.*

2 *Qui arma coeptabant.*] Forte *coeptarant*, Acidalius. Favet ed. pr. *coeperant*, quod eſt aut pro *ceperant*, aut *coeptarant.* hoc malim. Infra quoque idem liber *excoepiſſent* add. ad c. 31.

3 *Silurum gens.*] Ita correxit Rhenanus. Superiores edd. *Sylurarum.* ed. pr. *Dilurum.* ſed dein recte *Siluras:* niſi quod infr. c. 38. *Siluas.* quod omnes libri habent XIV, 29.

4 *Colonia Camalodunum.*] Quod oppidum antea, regum in eo tractu ſedes. Dio Καμυλόδυνον τὸ τῦ Κυνοβελλίνυ Βασίλειον appellat. At Camalodunum lapidi priſco inſculptum, eccidi. CENSITOR. CIVIVM. ROMANORVM. COLONIAE. VICTRICENSIS. QVAE. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODVNI. Duplex autem eo nomine oppidum, alterum

Digitized by Google

ducitur in agros captivos, ſubſidium adverſus rebelles,
et [5] imbuendis ſociis ad officia legum. Itum inde in Si- 33
luras, ſuper propriam ferociam, [1] Caractaci viribus con- A. V.
fiſos: quem multa ambigua, multa poſpera extulerant, 804.
ut ceteros Britannorum imperatores praemineret. [2] A. C.
Sed tum aſtu, locorum fraude prior, vi militum infe- 51.
rior, transfert bellum in [3] Ordovicas, additiſque, qui
[4] pacem noſtram metuebant, noviſſimum caſum experi-

 tur;

terum in Brigantibus; alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemaeo Plinioque. Neſcio an nomen illis a peculiari aliquo et indigena deo: cuius fortean mentio in hoc lapide:

CAMVLO. SANC.
FORTISS.
SAC.
TI. CLAVDIVS. TI. F. QVIR.
TERTIVS.
MIL. COG. VII. PR. T. VERI
L. D. D. D.

Camulus indigena deus, idem qui Mars. *Lipſius*. Codd. Flor. Agr. Oxon. Guelf. edd. vett. omnes *Camulodunum*: quod verum eſt, ut etiam ſcriptura Graeca docet. Sic etiam Itiner. Anton. Sed inſcr. a Lipſio allata, et numus antiquus *Camalod.* quod defendunt Camdenus et Cellarius. Hic quidem, quid libri deſiderent reſcribi, quaeritur.

5 *Imbuendis ſociis ad officia legum.*] Veteranos eo deductos ait, a quibus et illi, qui eſſent in armis, repellerentur, et, qui in ditione, legibus et imperiis Romanis adſueſierent, ſub faſcibus vivere addiſcerent. *Gronovius*.

1. *Caractaci viribus.*] Dio *Καταράκατον* nominat, alii *Catacratum*: Zonaras *Caratacum*. *Caradocum* vocaſſe videntur Britanni. Certe etiam hodie locus eſt, et in eo parietinae arcis, quem *Caer Caradoc* vocant: id eſt oppidum ſive arcem Caradoci. *Lipſius*. Ed. pr. *Caratacum* ſemper, h. l. etiam Guelf.

2 *Sed aſtu, tum.*] Amplector Florentinam ſcripturam. *Sed tum aſtu, locorum fraude prior*: ut ſit ſenſus, aſtu translatum ab eo bellum, quia fraude ex locorum peritia prior eſſet. Monuit Pichena. *Lipſius*. Cod. Agr. *Sed tamen aſtu, locorumque fraude prior.* et ſic editio prim. niſi quod τὸ *que* abeſt. Iac. Gronovius e Cod. Flor. coniiciebat Tacitum ſcripſiſſe: *Sed tum aſtu, loco, tum fraude prior.* quod ſi cui placet, feram. Ego lectionem Cod. Fl. praeferam huic coniecturae. Sed tamen locum non ſatis ſanum puto. Quantum e ſequentibus colligere licet, tantum loco callide delecto valebat Caractacus: nullius alius aſtus mentio. Itaque ſuſpicor, e veſtigiis ſcripturae *ſed tamen aſtu*, legendum, *ſed ea tempeſtate, locorum f. p.* Saepe Tacitus *ea tempeſtate* I, 3. A. III. 6. etc. In Guelf. eſt *tum aſtu, tum loco f.*

3 *Ordovicas.*] Ita correxit Rhenanus. Ed. pr. *Ordolicas*, Puteol. Alc. *Ordolucas*. MS. Guelf. *praelium in Ordolucas*: cuius confuſionis plura poſt exempla reperiet lector. Britanniae populus eſt.

4 *Pacem noſtram.*] Libri aliquot editionum veterum, *pacem in iram.* Ego legerim, *pacem an iram noſtram*. Duplex ſcilicet ſtimulus capiendi arma in Romanos: ſive quod pacem et ſervitutem multi timerent, ſive quod extrema ab iratis. *Lipſius*. Freinshemius, *pacem iniuriam*: alii aliter. Fruſtra moliuntur. *Pax* eleganter interdum eſt idem quod imperium. Seneca de Clementia I, I. *Haec tot millia gladiorum, quae pax mea comprimit.*

A. V. 804. A. C. 51. tur; ſumpto ad proelium loco, ut aditus, abſceſſus, cuncta nobis importuna, et ſuis in melius eſſent. Tunc montibus arduis, et ſi qua clementer accedi poterant, in modum valli [5] ſaxa praeſtruit: et praefluebat amnis vado incerto, [6] catervaque * maiorum pro munimentis conſtiterant.

34 Ad hoc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, minuendo metu, accendenda ſpe, aliiſque belli incitamentis. Enimvero Caractacus huc illuc volitans, ***illum diem, illam aciem, teſtabatur, aut reciperandae libertatis,*** [1] ***aut ſervitutis aeternae initium fore.*** vocabatque nomina ***maiorum, qui dictatorem Caeſarem pepuliſſent: quorum virtute vacui a ſecuribus et tributis, intemerata coniugum et liberorum corpora retinerent.*** Haec atque talia dicenti, adſtrepere vulgus; gentili

comprimit. Cap. 4. *Hic caſus Romanae pacis exitium erit: hic tanti fortunam populi in ruinas aget.* Sed et cap. 8. *tibi in tua pace armato vivendum eſt.* In regno vel imperio tuo, quod pace contines, ubi aliis pacem praeſtas. De Providentia cap. 4. *Omnes conſidera gentes, in quibus Romana pax deſinit.* Plinius lib. 27. 1. *Immenſa Romanae pacis maieſtate non homines modo diverſis inter ſe terris gentibuſque verum, etiam montes et excedentia in nubes iuga partusque eorum et herbas quoque invicem oſtentante.* Arrianus lib. 3. Epict. cap. 22. Ἄν τίς σε δαίρῃ, κραύγαζε στὰς ἐν τῷ μέσῳ, ὦ Καῖσαρ, ἐν τῇ σῇ εἰρήνῃ οἷα πάσχω. Ergo *pacem noſtram metuunt*, qui detrectant imperium noſtrum: qui verentur, ne et ipſi veniant in ditionem noſtram. Sic quoque ſupra Tacitus: *terrori adverſus victores, ne fortuna elati noſtram quoque pacem turbarent.* hoc eſt, in fines noſtros facerent incurſiones: nos quoque adorirentur. *Gronovius.* *Pacem in iram* eſt in ed. pr. Ceterae inde a Puteol. omnes *pacem noſtram.* recte. Sic *pacari*, romanis ſcriptoribus dicuntur, quae ſub imperium romanum rediguntur armis.

5 *Saxa praeſtruit.*] Sic ed. pr. et MS. Oxon. At Puteol. et ſequentes omnes uſque ad Pichenam *ſaxis.* male: cum praecedat *montibus arduis.*

6 *Catervaque maiorum.*] Lego, *catervaeque nationum.* Solitum ita Britannis Galliſque ſtruere aciem per nationes, ut diſcreta virtus eluceret. *Lipſius.* Placet Pichenae, quia ſequitur *ductores gentium.* Sed hi pertinent ad reliquum exercitum: et tantum pars copiarum pro munimentis ſtabat, non *catervae nationum.* Nec ſequar Ryckium, qui e Cod. Agr. reſcripſit *caterva maiore*, nec Barthium, qui *Monionum* vel *Manionum*, quae gens inſulam *Moniam* vel *Maniam* habitavit, corrigi volebat. Nihil melius vidi, quam quod Freinshemius voluit: *catervaque armatorum*, ſ. *catervae*, ut in Agric. c. 37. quod optime conſentit iis, quae dicuntur c. 35. init. ubi *propugnatores* dicuntur.

1 *Aut ſervitutis aeternae.*] Neſcio an elegantius veriuſque *aut ſervitutis aeternae fore*, voce deleta. *Lipſius.*

2 Quiſque

gentili [2] quiſque religione obſtringi, *non telis, non vulneribus ceſſuros.* Obſtupefecit ea alacritas ducem Romanum: ſimul obiectus amnis, additum vallum, imminentia iuga, nihil niſi atrox et propugnatoribus frequens, terrebat. Sed miles proelium poſcere, *cuncta virtute expugnabilia*, clamitare, praefectique ac tribuni paria diſſerentes, [1] ardorem exercitus incendebant. Tum Oſtorius, circumſpectis, quae impenetrabilia, quaeque pervia, ducit infenſos, amnemque haud difficulter evadit. Vbi ventum ad aggerem, dum miſſilibus certabatur, plus vulnerum in nos, et pleraeque caedes oriebantur. Poſteaquam, facta teſtudine, rudes et informes ſaxorum compages diſtractae, parque cominus acies; [2] decedere barbari in iuga montium. Sed eo quoque irrupere ferentarius graviſque miles: illi telis aſſultantes, hi [3] conferto gradu: turbatis contra Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearumve tegmina, et, ſi auxiliaribus reſiſterent, gladiis ac pilis legionariorum, ſi huc verterent, [4] ſpathis et haſtis auxiliarium ſternebantur.

35
A. V. 804.
A. C. 51.

2 *Quiſque religione.*] Guelf. et ed. pr. *religioni quiſque.* it Puteol. Alc. Rhen. Ald Gryph. Lipſius, *bene religione*, cum ſequentibus, i. e. ſuae quiſque gentis more iurat. nam *religio* eſt religioſa adſeveratio. Sic et correxerat docta manus in Gryphiana.

1 *Ardorem incendebant.*] Vett. edd. omnes *intendebant*, ut volebat N. Heinſius, et eſt in MS. Reg. ap. Ryckium, et Guelf. *Intendere* pro augere, ſaepe dici apud noſtrum, ſcio: ſed an ſatis commode iungatur *ardori* dubito. Itaque *incendebant* ſecutus ſum, quod tacite receptum eſt, neſcio an e MS. In Agr. Cod. eſſe colligo, quia Ryckius nihil notavit, cum de regio moneret. Et ſic correctum eſt in Gryphiana.

2 *Decedere barbari in.*] Acidalius malebat *recedere* alius ap. Ryckium *ſecedere.* Neutrum placet. Vulgatum defendi poteſt, intellectu *proelio* vel *munimentis.* *Decedere proelio* dici, pluribus exemplis docet Dukerus V. C, ad Liv. XXXIV, 47 *Decedere praeſidio, vallo* dici poſſe, nemo dubitat. Decedebant proelio et munimentis, ut in montes evaderent.

3 *Conferto gradu.*] Freinshemius volebat *conſerto* e VI, 35. ubi *conſerta acies.* et ſic eſt in MSS. ap. Cl. Broterium. Sed *conferto gradu* nihil eſt, quam *conferto agmine* ap. Liv. XXII. 28. quod recte defendit Drakenb. etſi libri quidam *conſerto.* adde ad VI, 35.

4 *Spathis et haſtis auxiliarium.*] Obſerva diverſa arma inter legionarios, auxiliareſque, illis gladios et pila; his ſpathas et haſtas tribuit. Spathas autem, *gladios maiores* interpretatur Vegetius, lib. 2. cap. 15. *Lipſius.* Mirum eſt barbarum vocari verbum *ſpathae* a Lupano, quod Graecum et ipſius Menandri eſt. *Gronovius.*

1 *Curtiſ-*

bantur. Clara ea victoria fuit, captaque uxore et filia
36 Caractaci, fratres quoque in deditionem accepti. Ipſe
A. V. (ut ferme intuta ſunt adverſa) cum fidem [1] Cartiſman-
804. A. C. duae, reginae Brigantum, petiviſſet, vinctus ac victori-
51. bus traditus eſt, [2] nono poſt anno, quam bellum in Britannia coeptum. Vnde fama eius evecta inſulas, et proximas [3] provincias pervagata, per Italiam quoque celebrabatur: avebantque viſere, quis ille tot per annos opes noſtras ſpreviſſet. Ne Romae quidem ignobile Caractaci nomen erat: et Caeſar, dum ſuum decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quippe, ut ad inſigne ſpectaculum, populus. Stetere in armis praetoriae cohortes, campo, qui [4] caſtra praeiacet. Tum incedentibus regiis clientelis, phalerae torqueſque; quaeque externis bellis quaeſierat, traducta: mox fratres, et coniunx et filia: poſtremo ipſe oſtentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, [5] ex metu: at non Caractacus,

1 *Cartiſmanduae.*] Ed. pr. *Cartimanlam* vocat, niſi quod h. l. *Cartimandus* ſcriptum. Ed. Puteol. h. l. *Cartimanduum* vocat, poſt ſemper *Cartimandam*, et ſic omnes vett. variant. Sed Hiſt. III, 45. conſtanter *Cartiſmandua*. Puteol. *Carthimandua*, et ſic ceteri vett.

2 *Nono poſt anno.*] Atqui bellum coepit Claudio tertium, L. Vitellio ſecundum Coſſ. ut Dio clare tradidit: nec inde ad hunc diem plus annos ſeptem numeraveris, ut ſuſpicio iure numeralis mendi ſit. Pugnant etiam haec cum iis, quae tertio Hiſtor. ſcribuntur: *Carthiſmandua*, inquit, *Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate; et auxerat potentiam, poſtquam, capto per dolum rege Caractaco, inſtruxiſſe triumphum Claudii Caeſaris videbatur.* Nam triumphus Claudii aliquot annis anterior: nec in eo hercle ductus iſte Caractacus. Vt nihil dici poſſit, quia Tacitum in Hiſtoriis aut memoria fefellerit, aut provexerit calor quidam ſcriptionis. *Lipſius.* Ryckius putat, initium ſupputationis ducendum a bello inteſtino, quod Romanos in Britanniam traxerit.

3 *Provincias pervagata.*] MS. Guelf. *civitates* in textu, ſed *provincias* in margine. Mox idem *ravebantque viſere.* vulgatum verum eſſe, ſeries narrationis ſatis indicat.

4 *Caſtra praeiacet.*] Vatic. *caſtris.* Et ſtatim lego *regiis clientelis.* Lipſius. *Caſtris* etiam ed. pr. Reliquae a Puteolano inde omnes *caſtra.* Poſt reſcripſi *tum* pro *tunc*: quod alieniſſimum eſſe omnes vident, et aliis quoque locis pro *tum* ſcribitur. *tunc* eſt eo tempore, *tum*, poſt, quo facto. Secutus eſt Cl. Broterius. Mox ante Lipſium omnes *clientulis*, eſtque ſic in MSS. *Clientuli* occurrunt infr. in Dial. de Or. c. 36. Neque ego ſpreverim. Per contemtum, ut de reguli barbari clientibus, dici putem. Denique an non durum, *incedere* de clientelis dici? Pro *traducta* ed. pr. *tradita.*

5 *Ex metu: at non.*] Locus prava diſtinctione laborabat in omnibus edd. praeter ed. pr. quae habet

ctacus, aut vultu demiſſo, aut verbis, miſericordiam re-
quirens. Vbi tribunali aſtitit, in hunc modum locutus
eſt: *Si, quanta nobilitas et fortuna mihi fuit, tanta re-* 37
rum proſperarum moderatio fuiſſet, amicus potius in hanc A.V.
urbem, quam captus veniſſem: neque dedignatus eſſet cla- 804. A.C.
ris maioribus ortum, [1] *pluribus gentibus imperitantem,* 51.
foedere pacis accipere. Praeſens ſors mea, ut mihi in-
formis, ſic tibi magnifica eſt. habui equos, viros, arma,
opes. quid mirum, ſi haec invitus amiſi? [2] *Num, ſi vos*
omnibus imperitare vultis, ſequitur, ut omnes ſervitutem
accipiant? Si ſtatim deditus traderer; neque mea fortu-
na, neque tua gloria inclaruiſſet. et ſupplicium mei [3] *obli-*
vio

bet punctum poſt *requirens*, ubi in ceteris eſt comma. Atque etiam poſt *ex metu* colon eſſe debebat, non punctum. Niſi vero τὸ *non* eſt alieno loco: *At Caractacus non vultu demiſſo aut verbis m. requirens, ubi* etc. quod ſane melius puto, placetque Cl. Broterio. Denique ſi *ex metu* abeſſet, nemo deſideraret. Nam *degeneres* pr. ſunt meticuloſae. Si genuinum eſt, *degeneres pr.* ſunt humiles nimis.

1 *Pluribus gentibus imperitantem.*] Ita e Flor. edidit Pichena: neſcio an recte, cum mox iterum *imperitare* recurrat. Sed hoc leve. Ed. pr. Lipſ. *imperantem*. Ceterae veteres omnes *imperitans*, vitioſe e Puteolano, pro *imperitantem*. Id unde ortum ſit, lectio Guelf. indicabit: *non dedignatus eſſem* (paſſive) *cl. m. ortus, p. g. imperitans federe pacem accipere.*

2 *Nam ſi vos, omnibus imperitare.*] Falſo vero hoc et inepte dicitur. Id ne conſequens, ut qui velit, quod velit poſſit? Ego me Britannis regem eſſe volo: illi accipiant? Emendo priorem voculam, et *Num* lego: atque ita ſententiam interrogatione inſpiro. Ego, inquit, vobis me oppoſui. quid mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes ſtatim imperari etiam velint? non hercules animoſi nos et liberi. *Lipſius.* Sic editum ab illo tempore, uſque ad Ryckium, qui edidit *non ſi*, e MS. Agr. et coniectura Mureti, Grotii: quod eſt ſane elegans, et generoſo Caractaci animo aptum. Conſtantiam enim quandam et firmitatem animi indicat: quamquam, etiam in ſimplici argumentatione adhibetur, ut patet e Cicer. Top. c. 3. *non, ſi vir legavit omne argentum, quod ſuum eſt, idcirco, quae in nominibus fuerunt, legata ſunt*, quem locum attulit Ryckius. Noſter XIV, *non, quicquid nocens reus pati mereretur, id ſtatuendum.* Conſtantiae ſervit in loco noto Suetonii Aug. 97. et Terentii: *non, ſi obſecret.* Recepit Cl. Broterius. Ego, quia *num* ſcripturae vulgatae *nam* ſimilius, hoc ſecutus ſum. Sed tamen et ſupra *num* et *non* confundi vidimus.

3 *Oblivio ſequeretur.*] Lego, *ſequetur*, et diſtinctione ſententiam expedio: *Et ſupplicium mei, oblivio ſequetur: at ſi incolumem*, etc. *Lipſius.* Sic iam ante Rhenanus. Ego recipere in textum non dubitavi propter evidentiam, haud paullo maiorem, quam ante in *clientelis:* quod tam conſtanter ab omnibus e Lipſii coniectura, ut alia, editur. Secutus me eſt Cl. Broterius.

4 *Laudi-*

Digitized by Google

A.V. 804. A.C. 51. *vio ſequetur: at ſi incolumem ſervaveris, aeternum exemplar clementiae ero.* Ad ea Caeſar veniam ipſiſque et coniugi et fratribus tribuit. Atque illi, vinclis exſoluti, Agrippinam quoque, haud procul alio ſuggeſtu conſpicuam, iiſdem, quibus principem, [4] laudibus gratibuſque venerati ſunt. novum ſane et moribus veterum inſolitum, feminam [5] ſignis Romanis praeſidere: ipſa ſemet parti a maioribus ſuis imperii ſociam ferebat.

38 Vocati poſthac patres, multa et magnifica ſuper captivitate Caractaci diſſeruere: *neque minus id clarum, quam cum Siphacem P. Scipio, Perſen L. Paullus, et ſi qui alii* [1] *vinctos reges populo Ro. oſtendere.* Cenſentur *Oſtorio triumphi inſignia;* proſperis ad id rebus eius, mox ambiguis: ſive, quod, amoto Caractaco, quaſi debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit, ſive hoſtes, miſeratione tanti regis, acrius ad ultionem exarſere. Praefectum caſtrorum et legionarias cohortes, exſtruendis apud Siluras praeſidiis relictas, circumfundunt. [2] Ac ni cito vicis et caſtellis proximis ſubventum foret, copiae tum [3] occidione occubuiſſent. Praefectus tamen et octo centurio-

4 *Laudibus gratibusque.*] Edd. vett. *gratiisque.* quod nunc editur MS. Bodl. habet.

5 *Signis R. praeſidere.*] i. e. inter ſigna militaria loco edito, tribunali, Imperatoris modo, ſedere v. dicta ad Sueton. Tib. 6. Mox *poſthac* vett. edd. omnes, de quo ſupra ſatis dictum.

1 *Vinctos reges.*] Sic e Flor. reſtituit Pichena. At ita dudum ed. pr. idem exhibet MS. Guelf. et alii ap. Broterium. Intermediae omnes *victos.* Paullo poſt MS. reg. ed. pr. *ſive quod hoſtes.*

2 *Ac ni cito vicis.*] Editione priſca, et quibuſdam ſcriptis: *cito nuntiis.* Suſpicor, *ni citis nuntiis e caſtellis.* niſi placet, *ni cito municipiis et caſtellis.* Malim etiam mox. *promptiſſimus quiſque e manipulis cecidere.* Et, *cohortes expeditas oppoſuit.* Lipſius. Intelligit ed. pr. ſed ſic etiam edd. Puteol. Riv. MSS. Flor. Guelf. Muretus coniiciebat *ac ni cito e vicis etc.* Sed Gronov. Obſ. II, 20. vulgatum defendit: ceterum ſententiam non expedit. Nam profecto non ſubventum vicis et caſtellis, ſed praefecto caſtrorum et cohortibus, in ſtruendis novis praeſidiis occupatis, munientibus. Itaque non diſplicet mihi Mureti coniectura, quae et aliis placuit: niſi praepoſitio omiſſa eſt conſulto, ut in nominibus urbium. *Vici* intelliguntur, in quibus praeſidia militaria eſſent. v. Gronov. ad Agricol. c. 41. *Caſtella vicique* ſaepe iunguntur ut ap. Liv. IX, 38, ubi pariter turbant librarii in *vicique* Neque tamen Lipſii coniecturas ſpreverim, praeſertim priorem.

3 *Occidione occ.*] Vitioſe vett. edd. *copiarum obſidione occubuiſſent.* Rhenanus primus dedit *copiae tum occidione occubuiſſent.* Muretus eleganter corrigit praeterea *occidiſſent*, quod etiam adſcripſe-

nt

Digitized by Google

centuriones, ac promptiſſimus [4] quiſque manipulus cecidere. nec multo poſt [5] pabulantis noſtros, miſſaſque
ad ſubſidium turmas profligant. Tum Oſtorius [1] cohor- 39
tes expeditas expoſuit: nec ideo fugam ſiſtebat, ni le- A. V.
giones proelium excepiſſent. earum robore aequata pu- 804.
gna, dein nobis [2] pro meliore fuit. effugere hoſtes, te- A. C.
nui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc proelia, 51.
et ſaepius in modum latrocinii per ſaltus, per paludes, ut cuique ſors, aut virtus; temere, [3] proviſo: ob iram, ob praedam: iuſſu, et aliquando ignaris ducibus. [4] Ac praecipua Silurum pervicacia, quos accendebat vulgata imperatoris Ro. vox: *ut quondam [5] Sugambri exciſi, et in*

rat vir doctus in marg. Gryphianae. Eſt propria latinorum formula, *occidione occidere*, ut ap. Liv. II, 51. ubi etiam libri quidam *obſidione*. v. Drakenb.

4 *Quiſque manipulus.*] Verius, *e manipulis*. Lipſius. Pichena *manipularis*. Lipſianum praetulerim, ob conſuetudinem Taciti. H. I, 57. *promtiſſimi e legatis*. Sed tamen frequentiſſime genitivum iungit, unde forte malit quis *manipularium*.

5 *Pabulantes noſtros miſſaſque.*] Hanc eſſe veram lectionem putamus, quae totidem literis eſt in ed. Puteolani, unde non dubitavimus reſtituere: ſecutuſque eſt nos Cl. Broterius. Codd. Flor. Guelf. *pabulantis nos ipſis miſſaſque*: ed. pr. *pabulatum noſipſos miſſaſque*, unde volebat I. Gronovius *hos ipſos*. Atqui proxime de interfectis praeceſſerat. E *noſtros* factum eſt *noſipſos*. Beroaldus et Alc. dedere *pabulatis noſtros miſſaſque*. Quae nunc obtinet lectio *pabulantis noſtros, ipſaſque miſſas* primum reperitur in ed. Rhenan. 1533. unde duxere Aldus, Gryphius ceteri. Itaque ſuſpicor in nota Rhenani eſſe vitium operarum, dicit enim ſe ſcripſiſſe *pabulantes noſtros ipſos*.

1 *Cohortes expeditas expoſuit.*] Cur *expoſuit?* An in navibus fuerant? Legitimum verbum erat *ſubmiſit*. Tolerabilius erat *expromſit*.

2 *Pro meliore fuit effugere.*] Senſus; poſt exiſtimatum eſt, nos ſuperiores fuiſſe, a noſtra parte melius pugnatum eſſe. De uſu hoc praepoſitionis *pro* v. Cort. ad Sall. I. c. 22. Sed mox videtur legendum: *et fugere*. Rationem enim videtur reddere velle, cur, cum aequo Marte diſceſſerint, tamen poſtea ſe victores crediderint. In tali re noſter copula *et* utitur. Fugere ſane hoſtes, inquit, ſed tamen tenui damno. etc.

3 *Proviſa.*] Verius, *proviſu*. Lipſius. MS. Flor. *proviſo*, quod recepit recte Pichena.

4 *Ac praecipua.*] Rectius conjunctionem abfuturam putat Freinſhemius. Si quid mutandum, malim *At*, quod hic aptiſſimum fore, facile omnes ſentient.

5 *Sicambri exciti.*] Ferretus in notis hic *exciti*: et Urſinus pro correctione Faërni laudat *exciſi*. At in omnibus editis meis *exciſi* reperi. Et poſſet *exciti* defendi. Nam Sugambri proprie non deleti, ſed ſuis ſedibus excidi in Galliam traducti ſunt: eſtque id fere proprium in ea re verbum. Sed gens exciſa dici poteſt, cum mota ſedibus ſuis aliis immiſcetur, ut

Digitized by Google

A.V. 804. A.C. 51. *in Gallias traiecti forent, ita Silurum nomen penitus exſtinguendum.* Igitur duas auxiliares cohortes, avaritia praefectorum incautius populantes, intercepere. ſpoliaque et captivos largiendo, ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant: cum taedio curarum feſſus Oſtorius, conceſſit vita; laetis hoſtibus, tamquam ducem haud ſpernendum, et ſi non proelium, at certe bellum, abſumpſiſſet.

40 At Caeſar, cognita morte legati, ne provincia ſine rectore foret, A. Didium ſuffecit. Is propere vectus, non tamen integras res invenit, adverſa interim legionis pugna, cui Manlius Valens praeerat. auctaque et apud hoſtes eius rei fama, quo venientem ducem exterrerent, [1] atque illo augente audita, [2] ut maior laus compoſitis, vel, ſi duraviſſent, venia iuſtior tribueretur. Silures id quoque damnum intulerant; lateque perſultabant, donec accurſu Didii pellerentur. Sed poſt captum Caractacum, praecipuus ſcientia rei militaris Venuſius, et [3] Iugantum civitate, ut ſupra memoravi, fiduſque diu, et Romanis armis defenſus, cum Catiſmanduam reginam matrimonio teneret: [4] mox orto diſcidio, et ſtatim bello, etiam adverſus nos hoſtilia induerat. Sed primo tantum inter ipſos certabatur, callidiſque Cartiſmandua artibus fratrem ac propinquos Venuſii intercepit. Inde accenſi hoſtes, ſtimulante

ut nomen proprium habere deſinat. Et ſic h. l. capiendum.

1 *Atque illo augente audita.*] I. F. Gronovius coniecit: *atque ille augere audita*, non probante filio. Ex ratione oppoſitionis debebat eſſe *ipſo augente*. Et hoſtes augebant, et dux ipſe res auctas perſcripſerat Romam.

2 *Vt maior laus compoſiti.*] Iudicavi deeſſe olim aliquid. male. Scribe tantum, *compoſitis*, et ſententia liquida erit. *Lipſius.* Id poſtea recte receptum: quamquam obloquitur I. Gronovius. Quorſum enim referetur commode *duraviſſent*, ſi ante ſingularis eſt?

3 *Iugantum civitate.*] Legit, *Brigantum*, Rodolphus. et ſane e tertio Hiſtoriarum ita apparet. Nam quod hic ait ſupra ſe retuliſſe, non lego id quidem in his libris. *Lipſius.* Ed. pr. *Evigantum.* an id factum e *Brigantum?* Sed e reliqua illius libri ratione colligo, operas dare voluiſſe aut debuiſſe e *Iugantum*, quod omnes ceteri habent et MS. Guelf. vid. ad c. 16. Vett. edd. et MSS. mox *Venutius* omnes. Quis primus *Venuſius* dederit, neſcio. Sed ſic libri H. III, 45.

4 *Mox orto diſſidio.*] *Diſcidio* et hic ſcribendum cenſeo. *Gronovius.* Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. *diſſidio* eſt a Puteolano invectum.

5 Ne

mulante ignominia, [5] ne feminae imperio ſubderentur. A.V.
validα et lecta armis iuventus regnum eius invadunt. 804.
quod nobis praeviſum: et miſſae auxilio cohortes acre A.C.
proelium fecere; cuius initio ambiguo, finis laetior 51.
fuit. Neque diſpari eventu pugnatum a legione, cui Caeſius Naſica praeerat. Nam Didius, ſenectute gravis, et multa copia honorum, per miniſtros agere, et arcere hoſtem, ſatis habebat. Haec, quamquam a duobus, [6] Oſtorio Didioque, propraetoribus, plures per annos geſta, coniunxi, ne diviſa, haud perinde ad memoriam ſui valerent. Ad temporum ordinem redeo. Ti. Claudio quintum, [1] Ser. Cornelio Orſito coss. [2] virilis 41

5 *Ne feminae imperio ſubderentur.*] Vereor Tacite, ut mens tibi praeſens. In tuis moribus, non in Britannorum fuiſti, cum haec ſcripſiſti. Numquid illis ignominioſum ſubdi feminae? Te igitur audi. *Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare.* Quod clare teſtatur Budicaea tua, lib. 14. *Lipſius.*

6 *Oſtorio Didioque.*] Nomina haec a gloſſa quadam adiecta putat Freinſhemius. Mox τὸ *nunc* abeſt a Cod. Flor. et deleri volebat I. Gronovius. Cum in omnibus editis eſſe dicit, fallitur. Non habet Puteolani ed. et Rivii. abeſt et a MS. Guelf. Itaque delevi. Vulgo: *nunc ad tempp. ordinem redeo.*

1 *Ser. Corn. Orſito.*] Huius conſulatus, collega Claudio, notatur etiam inſcriptione ap. Fabrettum p. 473. ubi ei idem quod h. l. nomen tribuitur. Male quidam vocant *Sergium*, alii etiam *Scipionem*, ut in Faſtis Panvinii et Almelovenii etc. Nomen *Scipionis* ductum putant e Dione. Sed bene docet Fabrettus in Deſcript. lacus Fucin. memb. 2. indicem conſulum libri LX. Dionis a Leunclavio conſarcinatum utcunque e Xiphilino.

2 *Virilis toga Neroni maturata.*] Bene, maturata. Non enim ex ritu populi Rom. debebatur ante expletum annum XIV. At ipſe ineunte cepit. Tertullianus De anima: *Iura civilia abhinc* (id eſt a XIV. anno) *agendis rebus attemperant.* Idem de virginib. veland. *Ethnici feminas quidem a XII. annis, maſculos vero a duobus amplius ad negotia mittunt.* Nec alius ſententiae illud Cornelii infra lib. 13. *Turbatus his Nero, et propinquo iam die, quo quartumdecimum aetatis annum Britannicus explebat.* Nota, quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, et ideo ab eo metus. Vetus Horatii interpres indicatum id voluit, dum ſcribit, *Nobiles pueros praetexta veſte ſub diſciplina uſque ad annum decimumquintum uſos.* ſcilicet, quia tunc toga eam mutabant virili. Hoc verum eſt. nec velim pendere ultra viros dictos in tirocinii legitimo die. Nam quod Auguſtus aliique ſerius ceperint togam, ab alia quavis cauſſa fuit, non a lege, aut more. *Lipſius.* De Auguſto fefellerunt Lipſium verba Suetonii cap. 8. vulgo corrupta: *Decimum annum agens aviam Iuliam defunctam pro concione laudavit, quadriennio poſt virili toga ſumpta.* Sed ſic iubent ex Nic. Damaſceno Florida. Ὅτι Καῖσαρ περὶ ἐννέα

Digitized by Google

A.V. 805. A.C. 52. rilis toga Neroni maturata, quo capeſſendae Reipubl habilis

ἔτη μάλιϛα γεγονὼς θαῦμα τε ὀ μικρὸν παρέχε Ῥωμαίοις, φύσεως ἀκρότητα δηλώσας ἐν τοιᾷδε ἡλικίᾳ, καὶ, ὅπυ τοῖς ἀνδράσι πολὺς ἐγγίνεται θόρυβος, ἐν πολλῷ ὁμίλῳ δημηγορήσας. Nempe ἀποθανύσης αὐτῷ τῆς τιτθῆς. Mox: Κατέβαινε δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν περὶ ἔτη μάλιϛα γεγονὼς τεσσαρεσκαίδεκα, ὥϛε ἀποθέθαι μὲν αὐτὸν ἤδη τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν καθαρὰν, σύμβολον ὖσαν τῆς εἰς ἄνδρας ἐγγραφῆς. Atque ita penes utrumque ſcribendum recte iudicavit Hen. Valeſius. Neque aliter legas ſuadeo apud Quintilianum libro 12. cap. 6. *Caeſar Auguſtus, decem natus annos aviam pro Roſtris laudavit.* Etſi vulgo ibi quoque *duodecim.* Corrigenda et Vita Virgilii: *Initia aetatis Cremonae egit uſque ad virilem togam, quam* XVII. *anno natali ſuo accepit, iiſdem illis conſulibus, quibus erat natus.* Repone: *quam quintodecimo natali ſuo accepit.* Nam conſules illi, Cn. Pompeius Magnus M. Licinius Craſſus, fuerunt primum a. V.C. 683. Iterum 698. Capitolinus Marco: *Virilem togam ſumpſit quinto decimo aetatis anno.* Aug. Buchnerus cum ad Plinii librum 2. Epiſt. 14. *qui nuper togas ſumſerunt*, obſervat deſcribi ſeptendecim annorum aetatem, quod ſexdecim annos nati togam puram, praetexta poſita, ſumerent, vulgarem ſecutus eſt errorem Manutiorum, Sigonii, aliorum. Ex quibus Aldus in Quaeſitis Ciceroni filio datam in exitu ſextidecimi anni togam virilem ſcribit, qui natus fuerit Cotta et Torquato conſulibus. Atqui L. Iulio Caeſare C. Marcio Figulo natum ſcribit ipſe ad Atticum, hoc eſt, a V.C. 689. Tirocinium autem eius fuit Lentulo et Marcello coss. a V.C. 704. hoc eſt, quintodecimo. Idem perperam accipit, quod eſt apud Ovidium, libro 3. Faſtorum ver. 771, quaſi velit ille, pueris non exſpectato aetatis anno XVI. per unum ſolummodo diem Baccho dicatum toga pura uti licuiſſe. Nam, *quare toga libera detur*, eſt, quare dari ſoleat, non in iſtum diem modo, ſed in perpetuum, tum cum in viros tranſcribuntur; et pueris eſt, qui adhuc praetextam geſſerunt. Petrus Servius in Iuvenilibus Feriis argumentum firmiſſimum cenſet, quod legimus apud Valerium Maximum, a M. Cotta, quo die togam virilem ſumpſit, ut e Capitolio deſcendit, poſtulatum Carbonem; *minorem* autem *ſeptem et decem annis Praetor poſtulare vetat.* Id mihi nullius ponderis videtur: facile namque legibus annariis aut eximia virtus aut gratia illuſtris ſolvitur. Quem et vehementer falli puto in verbis Ciceronis pro Caelio: *Nobis quidem olim annus erat ad cohibendum brachium toga conſtitutus.* Nam, inquit, praetexta puerilis non adeo dimiſſa ac protracta erat, ut brachio eam colligi oporteret; virilis autem cum longius deflueret, latius pateret, ac multum laciniosa eſſet, brachio manuque colligenda erat. Haec ſomnia mera: nec minus, quae inde colligit, vere, cum ſumeretur toga, una brachio cohibitam: quaſi *cohibere brachium toga* nihil ſit aliud quam togam liberam induere: et olim ſtatum annum eius ſumendae fuiſſe, poſtea incertum. Cicero enim ſignificat primo poſt ſumptam togam anno puberes modeſtiae ſpecimen dediſſe cohibito intra togam dextro brachio, neque exſerto: quali cum ſemper eſſet Cethegus, ferocior habitus eſt, et meruit illud: *exſertique manus veſana Cethegi. Olim* autem particula obliquam habet inſectationem temporum, quum

Digitized by Google

habilis videretur. Et Caeſar adulationibus ſenatus [3] A.V.
libens ceſſit, *ut* [4] *viceſimo aetatis anno conſulatum Ne-* 805.
ro iniret: atque interim deſignatus, [5] *proconſulare im-* A.C.
perium extra urbem haberet, ac Princeps iuventutis *ap-* 52.
pellaretur. Additum nomine eius donativum militi, congiarium plebi. Et ludicro Circenſium, quod adquirendis vulgi ſtudiis edebatur, Britannicus in praetexta, Nero [6] triumphalium veſte, tranſvecti ſunt. Spectaret populus, hunc decore imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde fortunam utriuſque praeſumeret. [7] Simul,

quum ſublatus haud quidem, multo tamen ſolutior iſte mos eſſet, creſcente indies licentia et laſcivia iuventutis. Sic igitur habendum, non XVI aut XVII, non incertum omnino atque arbitrarium, ſed quintumdecimum ſolemnem ac legitimum tirocinii annum fuiſſe; niſi qua eum gravis cauſſa proferret: quod raro fiebat inter bonos ac pios propter avida vota parentum: quemadmodum qui rempubl. capeſſerent, annum petitionis non obire metuebant. *Gronovius.* Annum aetatis XIV tum abſolutum fuiſſe tempus togae virilis ſumendae, non modo ſub Imperatoribus, ſed etiam ante, late docet Dodwellus in Prael. Camden. prael. V. ubi etiam Damaſcenum audiendum putat. adde Rychium ad h. l.

3 *Libens ceſſit.*] *Libens* eſt in Guelf. ed. pr. Sed Puteol. ed. habet *liberis*, vitio, ut puto, operarum: quod propagatum ad Rhenanum: in cuius ed. totum verbum deſideratur, nec eſſe dicit in Codice ſuo: corrigit tamen *libens* in notis: abeſt etiam ab ed. Aldi, Gryphii. Lipſius reſtituit *libens* tacitus.

4 *Viceſimo aetatis anno.*] Decretum fruſtra. Conſulatum enim iniit decimoſeptimo aetatis anno: ſed iam princeps, et legum ſecurus. *Lipſius.*

5 *Proconſulare imperium.*] Initium faſtigii Caeſaribus: quod ea mente etiam Germanico tributum fuit, lib. I, 14. *Lipſius.* Vbi vid. et de *Principe Iuv.* ad c. 3. *Extra urbem* Proconſ. imperio additur etiam ap. Capitolin. Aurel. c. 6. Igitur recte Ryckius hinc refellit Salmaſium, qui in Capitolino verba *extra urbem* pro ſupervacuis deleri volebat. In eo fallitur, quod non ſatis credit Salmaſio, Proconſ. imperium non niſi extra urbem fuiſſe, motus exemplis eorum, qui a Tiberio, quamquam provinciis datis, tamen in urbe retinebantur. Nam hoc praeter morem factum. Salmaſius verum dixit. Noſter I, 14. propterea Proconſ. imperium non poſtulatum Druſo dicit, *quia Conſul deſignatus, praeſensque* fuerit.

6 *Triumphalium.*] Vitioſum eſſe, non dubitari poteſt. Vtrum legendum *triumphali in*, vel *cum veſte*, ut Freinshemio placet, an *triumphantium*, ut Acidalio viſum, incertum. Sed poſterius tamen malim. Liv. V, 4. *quae anguſtiſſima veſtis triumphantibus. Triumphali veſte* correctum eſt in ed. Gryph. et citat Lipſius in ep. ad Nic. Florentium ap. Modium ad Liv. XXXI, 11. ubi etiam de veſtitu triumphantium agitur. Veſtes triumphales toga picta et tunica palmata. v. Ruben. R. V. I, 21.

7 *Simul qui.*] Sic e Flor. Cod. Pichena, quod ſecuti ſunt poſteri. Sic et Guelf. ed. pr. Puteol. *Simulque qui* eſt a Beroaldo. Ed. pr. etiam *miſerebantur*, ut Guelf.

Digitized by Google

A.V. 805. A.C. 52. qui centurionum tribunorumque ſortem Britannici miſerabantur, remoti fictis cauſſis, et alii per ſpeciem honoris. etiam libertorum ſi quis incorrupta fide, depellitur [8] tali occaſione. Obvii inter ſe, Nero *Britannicum* nomine, ille *Domitium*, ſalutavere. Quod, ut diſcordiae initium, Agrippina multo queſtu ad maritum defert: *ſperni* quippe *adoptionem, quaeque cenſuerint patres*, [9] *iuſſerit populus, intra penates abrogari: ac niſi* [10] *pravitas tam inſenſa docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem.* Commotus his, [11] quaſi criminibus, [12] Claudius, optimum quemque educatorem filii exſilio ac morte afficit, datoſque a noverca cuſtodiae eius imponit.

42 Nondum tamen ſumma moliri Agrippina audebat, ni praetoriarum cohortium cura exſolverentur Luſius Geta, et

8 *Tali occaſione obvii.*] Quae haec occaſio? Non enim praeceſſit: nec ad Circenſes velim referri. At tu diſtingue, *Etiam libertorum ſiquis incorrupta fide depellitur, tali occaſione. Obvii inter ſe*, etc. Removendi enim miniſtros fidiores occaſio, nata ex hoc, quod denarrat, facto. *Lipſius.*

9 *Iuſſerit populus.*] Rogata enim lex fuit, qua in familiam Claudiam, et nomen Neronis tranſiret, ut ait ſupra. *Lipſius.*

10 *Pravitas tam inſenſa docentium.*] Ita accipio, quaſi dicat magiſtros eos eſſe ad iras et offenſas. Romanus tamen priſcae editionis codex, *Pravitas tam impenſa*, praefert. quod magis approbo: id eſt, grandis, immodeſta. *Lipſius.* Intelligit editionem primam, quam vocare ſoleo. Sed *inſenſa* verum eſſe, contextus facile vincit: arceri vult homines pravos, qui inſenſum illum animum, et inſenſa dicta inſpirarent Britannico.

11 *Quaſi criminibus.*] Freinshemius ſuſpectam ſibi hanc lectionem factam ait ex eo, quod Veneta ed. (i. e. Puteolani vel Rivii) habeat *quamquam*. Id falſum eſt. Nam *tamquam*, ut Cod. Oxon. Guelf. exbibet. Ceterae omnes *quaſi*. *Quaſi crimina* putant, ficta: quod genus loquendi illuſtrat Burm. ad Ovid. Art. Am. I, 429. Sed mihi prope melius videtur, ſic intelligere. His non aliter commotus eſt Claudius, quam ſi crimina vera eſſent, quod Agrippina dixerat, impulſu libertorum a Britannico *Domitium* vocatum Neronem. Atque ſic etiam in ceteris locis, quae afferri ſolent, *τὸ quaſi* explicari poſſe arbitror, nec neceſſe eſſe, ut pro adiectivo *fictus* poſitum putetur.

12 *Claudius.*] Suſpectam huius nominis interpoſitionem faciunt libri, a quibus plane abeſt MSS. Flor. Reg. Agricolae et aliis, ed. pr. Primus Puteolanus, quod ſciam, addidit *Claudius*, quem omnes poſtea ſecuti ſunt. Iac. Gronovius igitur putabat delendum id nomen, referendumque verbum *commotus* ad *maritus*. Sed aures meae id non ferunt, et, niſi vehementer fallor, aut *Claudius* hic neceſſarium eſt, aut pronomen *is*, vel *ille*. Igitur niſi Tacitus ſcripſit *Commotus is, quaſi cr.* aut *ille commotus his* etc. Claudii nomen abeſſe non poteſt. Id dum idoneis

Digitized by Google

et [1] Rufius Criſpinus; quos Meſſallinae memores, et liberis eius devinctos credebat. Igitur, *diſtrahi cohortes ambitu duorum, et, ſi ab uno regerentur, intentiorem fore diſciplinam*, adſeverante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrum Afranium, egregiae militaris famae, gnarum tamen, cuius ſponte praeficeretur. Suum quoque faſtigium Agrippina extollere altius: carpento Capitolium ingredi, qui mos [2] ſacerdotibus, et A.V. 805. A.C. 52.

 ſacris

neis libris docetur, manebo in lectione vulgata, quae et ipſa, ut opinor, e libris ſcriptis ducta eſt. Reperi quidem ipſe in Guelf. MS.

1 *Rufius.*] Sic recte e Cod. Flor. et Reg. reſtituit Ryckius, ut ex aliis MSS. idem nomen reſtitutum eſt ap. Sueton. Ner. c. 35. ſecutusque exemplum I. Gronovius. Conſentit MS. Guelf. Ed. pr. habet *Ruffus* h. l. aliis modo *Rufrius*, modo *Ruffus*; quae varietas etiam ap. Suetonium occurrit. Ceterae edd. omnes *Rufus*. Mox eadem ed. pr. *Burrus* ut Cod. Flor. et inſcr. vett. et in aliis ſcriptoribus libri boni: non *Burrhus*. Itaque illam ſcripturam ſecutus ſum. add. Caſtalionem Obſ. Dec. V, 8.

2 *Sacerdotibus, et Sacris.*] Emendatio a libris eſt. Nam vulgata quid ineptius, *et ſacris Druidibus?* qui nihil ad res moreſque Romanos. Ex qua voce tamen Pithoeus acute, *virginibus*, faciebat. Sacerdotes, Veſtales capio: ſacra, deos ipſos ſtatuaſque, quas pompa Circenſi traduci in carpentis moris fuit. De Veſtalibus, Prudentius:

Fertur per medias ut publica pompa plateas.
Pilento reſidens molli.

Idemque de ſacerdotibus feminis univerſe Artemidorus adſignificat lib. I. cap. 58. ubi curru in ſomniis per urbem vehi, liberis mulieribus et virginibus bona ſacerdotia ait portendere. Scilicet, quia id ſacerdotum inſigne. De diis aut conſecratis, Sueton. Claudio cap. 11. *Matri carpentum, quo per Circum duceretur.* Idem Calig. cap. 15. *Matri Circenſes carpentumque inſtituit, quo in pompa traduceretur.* Olim tamen commune fuiſſe videtur, ut matronae vulgo carpentis uterentur ad ſacra. Ovidius:

Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant,
Haec quoque ab Evandri dicta parente reor.

Livius lib. 34. *Ne mulier iuncto vehiculo niſi ſacrorum publicorum cauſſa veheretur.* Sed exolevit ſcilicet ille mos, utique poſt repertas lecticas. et manſit ſaltem in veneratione ſacerdotum, deorumque. Prima Meſſallina honorem hunc a Senatu cepit: Καὶ τῇ Μεσσαλλίνῃ, ait Dio, τὴν προεδρίαν, ἣν καὶ ἡ Λιβία εἶχηκει, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι, ἔδοσαν. et iuxta eam Agrippina nunc, de qua idem ſcriptor: Καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλλῖνα ἐγένετο, καὶ μάλιστα, ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῷ καρπέντῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι, παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. Poſteaque etiam praefecti praetorio (Caſſiodor. l. 6. in formula praef. praet. Symmachus lib. 10. diſtinct. 17.) carpentis uſi, et (niſi Vopiſci locus in Aureliani initio fallit) etiam Praef. urbis. Et mos ſatis certus: haereo in Corneliana ſaltem lectione. Ait in Capitolium ingredi carpento, conceſſum Agrippinae, quid? in Capitolium tantum? vereor ut nimis anguſte

A.V. 805. A.C. 52. ſacris antiquitus conceſſus, venerationem augebat feminae; quam imperatore genitam, ſororem eius, qui rerum potitus ſit, et coniugem, et matrem fuiſſe, 3 unicum ad hunc diem exemplum eſt. Inter quae praecipuus propugnator eius, Vitellius, validiſſima gratia, aetate extrema (adeo incertae ſunt potentium res) accuſatione corripitur, deferente Iunio Lupo, Senatore. Is crimina maieſtatis, et cupidinem imperii obiectabat. Praebuiſſetque aures Caeſar, niſi Agrippinae minis magis quam precibus mutatus eſſet, ut accuſatori aqua atque igne interdiceret. 4 hactenus Vitellius voluerat.

43 Multa eo anno prodigia evenere. Infeſſum diris avibus Capitolium: crebris terrae motibus prorutae domus: ac, dum latius metuitur, trepidatione vulgi, invalidus quiſque obtriti. Frugum quoque egeſtas, et orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum queſtus,

guſte: et certe non ad exemplum Meſſallinae. quae etiam carpento mariti ſui currum ſecuta, triumphantis. Denique Dio laxe, *ἐν ταῖς πανηγύρεσι*, ait: id eſt, per feſtos omnes dies laetoſque. Nec tamen muto quidquam, aut repono. Carpenti formam veram erues ex Numis Agrippinae; et qui differat a rheda, aliquid apud Pauſaniam lib. 5. in deſcriptione Olympiae ludorum, *Lipſius*. De uſu carpentorum vide quae contra Lipſium diſputat Ryckius ad h. l. Pro *suos* Vrſinus malebat *bonos*: quod verum puto.

Sacris Druidibus.] Vox reicula unde irrepſerit, merito quaero. non enim fortuita eſt, nec a librario temere inculcata. Galli ſane olim uſi carpentis: ſcio, ſed pugnae cauſſa, non honoris: nec Druides ſoli, ſed vulgus. Suſpicari liceat (proinde ut fracti hi libri ſunt) ſcriptum hic aliquid de Druidibus fuiſſe. quorum religionem nomenque, quantum in ſe fuit, Claudius ſuſtulit, Seneca in Menippaea Claudiana, et Suetonio teſte. Etſi Plinio ad Tiberium id referre viſum. lib. 30. *Tiberii Caeſaris*, inquit, *principatus ſuſtulit Druidas Gallorum, et hoc genus vatum medicorumque.* Sed Tiberium ſcilicet in urbe tantum ſuſtuliſſe, Claudium in Gallia ipſa. *Lipſius*. Ed. pr. non habet vocem *Druidibus*, quam primus edidit Puteolanus, quem ceteri ſecuti ſunt. Eſt in MS. Guelf. et aliis ap. Broterium.

3 *Vnicum ad hunc diem exemplum eſt.*] Inter Romanos dumtaxat, alias parum cauta adfirmatio: ſicut et illa Pliniana lib. 7. niſi reſtringas ad Graecos. *Vna feminarum in omni aevo Lampido Lacedaemonia reperitur, quae regis filia, regis uxor, regis mater fuit.* Nam apud Aegyptios alioſque Barbaros ſunt exempla. *Lipſius*.

4 *Hactenus Vitellius voluerat.*] Potuiſſe enim ſaevire in mortem eius: ſed contentus hac quaſi deportatione fuit. *Lipſius*. Ante ed. pr. *interdicat*. Puteol. *interdiceretur*. Correxit Rhenanus. Mox edd. omnes ante Pichenam *proruptae et obtritus. et accipiebantur* ante Rhenanum.

1 Vi

queſtus, ſed iura reddentem Claudium circumvaſere cla- A.V.
moribus turbidis, pulſumque in extremam fori partem 805.
[1] vi urgebant, donec militum globo infenſos perrupit. A.C
[2] Quindecim dierum alimenta urbi, non amplius, ſuper- 52.
fuiſſe conſtitit. magnaque deum benignitate, et [3] mo-
deſtia hiemis, rebus extremis ſubventum. [4] At hercu-
le olim ex Italiae regionibus longinquas in provincias
commeatus portabant; nec nunc infecunditate labora-
tur: ſed Africam potius et Aegyptum exercemus, na-
vibuſque et caſibus vita populi Romani permiſſa eſt. Eo- 44
dem anno bellum, inter Armenios Iberoſque [1] exortum,
Parthis quoque ac Romanis graviſſimorum inter ſe mo-
tuum cauſſa fuit. Genti Parthorum Vologeſes imperi-
tabat, materna origine ex pellice Graeca, conceſſu fra-
trum, regnum adeptus: Iberos Pharaſmanes, vetuſta
poſſeſſione: Armenios frater eius Mithridates obtinebat
opibus noſtris. Erat Pharaſmani filius, nomine Rhada-

 miſtus,

1 *Vi urgebant.*] Sic e Flor. dedit Pichena. Sic et ed. pr. habet: a ceteris ante Pichenam *vi* abeſt. Mox Ryckius recte reſtituit *infenſos* cum I. Gronov. e Flor. Reg. Agric. ſic et ed. pr. habet. Ceterae *infeſtos*. vid. ſupra ad VI, 34. at eadem ed. pr. vitioſe *prorupit*.

2 *Quindecim dierum alimenta.*] Id eſt, Canon dierum XV. Maius autem iſto periculum ſub Caio; cum ſeptem aut octo certe dierum cibaria tantum ſuperfuiſſe Seneca notat ad Paullinum, cap. 18. *Lipſius.*

3 *Modeſtia hiemis.*] Ita capio, ut dicat modeſta et quieta, praeter ſolitum, hieme anni, frumentum navibus ſubvectum: quod alias hieme advehi, non moris. Vide Suetonium, cap. 18. Haec ſcriptura codicum. alii tamen, *modeſtia urbis*, (ut Guelf.) alii, *moleſtia hiemis* reponunt. male, male. *Lipſius.* *Modeſtia hiemis* ed. pr.

4 *At hercule olim.*] Querela quae expreſſa videri poſſit ex illa Varroniana. *Igitur quod nunc intra murum fere patres familiae correpſerunt, et manus movere maluerunt in theatro ac Circo, quam in ſegetibus ac vinetis: frumentum locamus qui nobis advehant, qui ſaturi ſiamus, ex Africa et Sardinia.* Poſt bella certe civilia, et fuſum tantum ſanguinis, Italiae inducta vaſtitas: Lucani ea in re ſententias operae ſit legere lib. 7. *Lipſius.* Mox ex I. reg. eſt a Rhenani Codice. Sine praepoſitione ed. Puteol. cum ſeqq. At ed. pr. *Italia reg. - - portabat.* Etiam MS. Flor. *portabat.* Mihi *regionibus* ſuſpectum eſt. Cur enim non potius dixiſſet *ex Italia?* Arbitror Tacitum dediſſe *Italia* (vel *ex Italia*) *legionibus - commeatus portabant*, vel *portabatur.* De *legionibus* certe non dubitandum. Ita magis augetur fecunditas Italiae et priſtina copia: nec fere niſi ad exercitus frumentum exportatum.

1 *Exortum, Parthis quoque etc.*] MS. Guelf. *exortum eſt, Parthisque ac Romanis* etc. Vulgatum melius.

2 *Po-*

Digitized by Google

A.V. 805. A.C. 52. miſtus, decora proceritate, vi corporis inſignis, et patrias artes edoctus, claraque inter accolas fama. Is *modicum Iberiae regnum ſenecta patris detineri*, ferocius crebriuſque iactabat, quam ut cupidinem occultaret. Igitur Pharaſmanes iuvenem [2] potentiae promptae, et ſtudio popularium accinctum, vergentibus iam annis ſuis metuens, aliam ad ſpem trahere, et *Armeniam* oſtentare, *pulſis Parthis datam Mithridati a ſemet*, memorando: ſed *vim differendam, et potiorem dolum, quo incautum opprimerent.* Ita Rhadamiſtus, ſimulata adverſus patrem diſcordia, tamquam novercae odiis impar, pergit ad patruum: multaque ab eo comitate, in ſpeciem liberum, cultus, primores Armeniorum ad res novas

45 illicit, [3] ignaro et ornante inſuper Mithridate. Reconciliationis ſpecie aſſumpta, regreſſus ad patrem, [1] *quae fraude confici potuerint, prompta* nuntiat, *cetera armis exſequenda.* Interim Pharaſmanes belli cauſſas confingit: *proelianti ſibi adverſus regem Albanorum, et Romanos auxilio vocanti, fratrem adverſatum, eamque iniuriam excidio ipſius ultum iturum.* Simul magnas copias filio tradidit. ille [2] irruptione ſubita territum, exutumque

2 *Potentiae promptae.*] Malo, *promptum*. Lipſius. Freinshemius autem malebat *properum* e IV, 59: *clientes apiſcendae potentiae properi;* ſed deinde tamen delabitur eo, ut velit potius *impotentiae promtae*. Mihi prior coniectura magis placet: nec tamen ſatisfacit. Nam potentia vix ſatis apta huic loco: aptior foret *audacia promta*. Si vulgatum verum eſt, intelligendum ſic: qui facile prorumperet ad potentiam uſurpandam. Mox ed. pr. *urgentibus:* quae varietas ſupra iam obſervata eſt.

3 *Ignaro et ornante inſuper Mithridate.*] Ita emendavi, neſcio an recte. Diſtinctione potius peccatum eſt, ſcribendumque, *Ignaro et ornante i. Mithridate, reconciliationis ſpecie*, etc. ſententia continuante. *Lipſius.* Sic et Flor. Vulgo: *orante:* quod etiam MSS. ap. Broterium habent; et ed. pr. dare voluit; ſed vitio operarum prima praecedentis verbi ſyllaba repetita factum *ignorante*. Diſtinctionem Lipſii habent ed. pr. Puteol. Riv. Ber. et Alc. ſequente mox *Regreſſusque:* ſed copulam cum puncto praecedente ſuſtulit Rhenanus: quod ceteri ſecuti ſunt. Ego, quod nunc eſt, verum puto. Non ſolent latini ablativos conſequentiae bis ponere in eadem periodo, nullis aliis verbis interpoſitis. Paullo ante etiam Guelf. et ed. pr. *in ſpem liberum.*

1 *Quae fraude confici.*] Ita emendavimus. Male vulgo, *qua fraude confici potuerit, promte nuntiat.* Sententia eſt. parata ſibi promptaque, quae ad fraudem ſpectent: cetera vim requirere. *Lipſius.*

2 *Eruptione ſubita.*] An potius *irruptione?* Freinshemius ait. Defixos

que campis Mithridaten, compulit in caſtellum Gorneas, tutum loco ac praeſidio militum, quis Caelius Pollio praefectus, centurio Caſperius praeerat. Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta et aſtus oppugnationum: at nobis ea pars militiae maxime gnara eſt. Ita Rhadamiſtus, fruſtra vel cum damno tentatis munitionibus, obſidium incipit: et cum vis negligeretur, avaritiam praefecti emercatur, obteſtante Caſperio, *ne ſocius rex, ne Armenia, donum populi Romani,* 3 *ſcelere et pecunia verterentur.* Poſtremo, quia multitudinem hoſtium Pollio, iuſſa patris Rhadamiſtus obtendebant, pactus inducias abſcedit, ut niſi Pharaſmanen bello abſterruiſſet, 4 T. Vmmidium Quadratum, praeſidem Syriae

V. A. 805. A. C. 52.

ſixos in ſolam Pichenae editionem habuit oculos: nam omnes Lipſianae, quas vidi, et antiquiores *irruptione.* Pichenam ſecutus et Gruterus, incuria magis ut puto, quam conſilio. *Gronovius.* Sic ed. pr. Puteol. etc. Et tamen etiam in I. F. Gronovii ed. *eruptione* irrepſit: forte quia e Freinshemiana facta eſt, in qua itidem *eruptione.*

3 *Scelere et pecunia verterentur.*] Sic Cod. Bud. apud Rhenanum et Agricolae. Atque idem dare voluerunt Flor. Reg. et ed. pr. in quibus eſt *uterentur.* Itaque id Tacito reddidi. Secutus eſt nos Cl. Broterius. *Vertere* dixit pro evertere, perdere. Virgil. Aen. I, 20. *Tyrias olim quae verteret arces,* ubi v. Burmann. add. V, 810. Noſter ſupra III, 54. *Verti civitatem clamitabant.* vid. etiam Drakenb. ad Silium XV, 411. *Venderetur* induxit Puteolanus: ſed tamen e MSS. nam ſic etiam Guelf. exhibet. *Scelere et pecunia vendere* non arbitror ſatis bene dici.

4 *T. Vinidium Quadratum.*] Vatic. liber, *Tumidum.* Verum nomen, *Numidium.* Ex Ioſepho libro 20. qui vocat diſerte, Νυμίδιον Κοδράτον τῆς Συρίας προεστηκότα. Sed et Plinius in epiſtolis non uno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium eſſe. Ita lib. 6. Numidia Quadratilla nominatur: libro 7. Numidius Quadratus adoleſcens. *Lipſius.* Cod. Flor. et ed. pr. *tummidium,* quo ducunt etiam veſtigia Codd. Reg. et Agr. Vera ſcriptura eſt *T. Vmidium,* ut docuere viri docti, Salmaſius ad Spartian. Hadr. c. 15. Rupertus ad Reineſ. ep. 21. inprimisque Spanhemius de V. et P. N. T. I. p. 7. Noriſius in Epoch. Syro-Maced. Diff. III. p. 183. Clare ed. pr. *Vmidium* XIII, 8. 9. ſed XIV, 26. *Immidii,* ubi Codd. Vaticani, teſte Noriſio, *Vmmidii,* et Cod. Med. Etiam Guelf. XIII, 9. *Inmidius:* alibi mox *Vinidius,* mox *Numidius.* Itaque non dubitavi hoc nomen cum I. Gronovio hic reponere, ut in Ioſepho fecit Hudſonus XX, 6. et de Bell. Iud. II, 12, 5. et ſic etiam reſtituendum Plinio Ep. VI, 11. et alibi, ut VII, 21. ubi etiam quidam ſcripti *Vmidius,* fruſtra repudiante Cortio. Adde Bentlei. ad Horat. Serm. I, 1. 96. ubi pariter libri variant, *Vinidius, Numidius, Vvidius, Vnidius, Vmidius, Vmmidius,* poſtremum defendente et illuſtrante Bentleio. Adde item viros doctos ad Varr. R. R. III, 3. ubi vulgo *Immidius,* pro quo *Vmmidius* legendum recte cenſent,

Digitized by Google

46 riae doceret, quo in ſtatu Armeniae forent. Digreſſu
A. V. centurionis, [1] velut cuſtode exſolutus praefectus, hor-
805. tari Mithridaten ad ſanciendum foedûs, *coniunctionem*
A. C. *fratrum, ac priorem aetate Pharaſmanen, et cetera ne-*
52. *ceſſitudinum nomina* referens, *quod filiam eius in matrimonio haberet; quod ipſe Rhadamiſto ſocer eſſet. Non abnuere pacem Iberos, quamquam in tempore validiores;* [2] *et ſatis cognitam Armeniorum perfidiam. nec aliud ſubſidii, quam caſtellum,* [3] *commeatu egenum.* [4] *ne dubitaret * armis;* [5] *quam incruentas conditiones malle:* cunctante ad ea Mithridate, et ſuſpectis praefecti conſiliis, quod pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur. Caſperius interim ad Pharaſmanen pervadit, *utque Iberi obſidio decedant*, expoſtulat. Ille propalam incerta, et ſaepius molliora reſpondens, ſecretis nuntiis monet Rhadamiſtum, *oppugnationem quoquo modo* [6] *celerare.* Augetur flagitii merces,

cenſent, Scaliger, Vrſinus, Bentleius. Fruſtra igitur h. l. *Numidium* et ceteris Taciti locis reſcripſit Ryckius. Ceterum in inſcriptione vetere ap. Noriſium l. c. praenomen *C.* tribuitur huic praeſidi.

1 *Velut cuſtode exolutus praefectus.*] Quia ſilent omnes, compellor credere ſic in MSS. eos reperiſſe. Alioqui ſi *cuſtodiae* in illis quoque, ut ante Rhenanum editi, blandiebatur magis *cuſtodia.* Gronovius. Ed. pr. *cuſtode:* quod Rhenanus reſtituit. Sic et MS. Guelf.

2 *Et ſatis cognitam-perfidiam.*] MS. Guelf. *cognita perfidia.* Mox e MSS. Flor. Reg. cum Ryckio edidi *ſubſidii* ut mox c. 15. init. pro *praeſidii.*

3 *Commeatu.*] Cod. Farneſ. *commeatuum*, quod placuit viro docto, in margine ed. Gryph. Mihi illa homoeoteleuta non valde placent.

4 *Ne dubitaret armis.*] Appono calculum τὸ *quam* delentibus, ſive coniectura eſt ea Groslotii et Gruteri: et multo magis ſi verum eſt, quod iacit Vrſinus inventos libros veteres, qui particulam damnarent. Labes non ab iis, qui docendi erant, quid *arma*, quid *dubitare*, quid *dubitare armis* eſſet, ſed ab his, qui non concoquebant *incruentas conditiones armis malle.* Neque enim protritum hoc loquendi genus: elegans tamen, Appuleius Apolog. *Perſuaſerat idem Pontianus matri ſuae; ut me aliis omnibus mallet.* Subaudiebam antea *experiri*, quod et ad *armis* et ad *conditiones* ſatis commode referri videbatur. Sed illud magis placet. *Gronovius.* Atque hoc recepit Ryckius, et Cl. Broterius. Ed. pr. *dubitare*, ſicut Cod. Reg. Gronovium verum vidiſſe puto.

5 *Quam incruentas conditiones.*] Ego, *incruenta conditione.* At Groslotius, τὸ *quam* deletum it. *Lipſius.*

6 *Celerare.*] Sic MSS. Flor. Reg. Agric. Guelf. ed. pr. idque recte reſtitutum a Ryckio et I. Gronov. Rhenanus dedit *accelerare*, quod hinc in ſequentes edd. venit. *Celerare* iterum dixit c. 64. Mox Guelf.

Digitized by Google

ces, et Pollio occulta corruptione impellit milites, ut A. V.
pacem flagitarent, [7] *ſeque praeſidio abituros*, minitaren- 805.
tur. Qua neceſſitate Mithridates diem locumque foederi A. C.
accepit, caſtelloque egreditur. Ac primo Rhadamiſtus 52.
in amplexus eius effuſus, ſimulare obſequium, *ſocerum ac parentem* appellare. Adiicit iusiurandum, *non ferro, non veneno vim allaturum:* ſimul in lucum propinquum trahit, [8] *proviſum illic ſacrificium imperatum* dictitans, *ut diis teſtibus pax firmaretur*. Mos eſt regibus, quotiens in ſocietatem coëant, [9] implicare dextras, pollicesque

Guelf. *occulta pollutione:* An voluit dare *pollicitatione?* Sed forte *Pollio* ſcribae obfuit.

7 *Seque praeſidio abituros minitarentur.*] Pichena vitium aliquod hic latere ſuſpicatur. quod in Flor. corrupte legitur: *ſeque praeſidium omnis ministorentur*. Ed. pr. pro *abituros* habet itidem corrupte *praeſidium quominus*. MS. Reg. praeſidium *cominus*, Agr. *tradituras*. Vnde Freinsh. eleganter ſuſpicatur legendum *praeſidium omiſſuros*. Vulgatum eſt in Guelf.

8 *Proviſum illic ſacrificium.*] Superfluit verbum alterum. quid enim refert proviſum ſacrificium, an imperatum dixeris? Vera, puto, lectio: *proviſu ſuo illic ſacrif.* ſive etiam: *proviſum illic ac ſacrif. paratum.* Video alios explicare vulgatum, Proviſum ibi ſacrificium, quod imperaſſet: ſed ubi de imperato legitur? niſi intellegit a ſe ipſo imperatum. *Lipſius.* Timide ſuſpicabar: *ſimul in lucum propinquum trahit reniſum, illic ſacrificium paratum dictans.* Vel, *renitentem*, i. e. tergiverſantem, quod nihil boni praeſagiret animus: ſequentem tamen, quia ſuae poteſtatis eſſe deſierat. *Gronovius.* Ryckio placebat Heinſii coniectura: *proviſum illic ſacrificio imperato.* Melior I. Gronovii ratio: *promiſſum illic ſacrif.* nec tamen ſatis placet. Dum meliora proferantur, credam, *imperatum* eſſe, quod praefectus, praeſidium Romanum iuſſerit: nam ante dixerat de Mithridate, *diem locumque foederi accepit;* aut, eſſe gloſſam verbi *proviſum.*

9 *Implicare dextras.*] Morem hunc ſanciendae privatim publiceque amicitiae uſitatos eſſe Scythas, Armenios, et in ea ora gentes, legi. De Scythis Lucianus in Toxari, ſive de Amicitia: Οὐ γὰρ ἐντεμόντες ἅπαξ τοὺς δακτύλους, ἐνσταλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες, ἅμα ἀμφότεροι ἐπισχόμενοι, οὐκ ἔστιν ὅ, τι μετὰ τοῦδ' ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. Mela lib. I. cap. 2. *Ne foedera quidem incruenta ſunt: ſanciunt ſe qui paciſcuntur, exemptumque ſanguinem, ubi permiſcuere, deguſtant.* De Armeniis Valerius libro 9. *Sariaſter adverſus patrem ſuum Tigranem Armeniae regem ita cum amicis conſenſit, ut omnes dextris manibus ſanguinem mitterent, atque eum invicem ſorberent.* Et univerſe Tertullianus Apologetico c. 9. *Legite necubi relatum ſit, diffuſum brachiis ſanguinem ex alterutro deguſtatum, nationes quasdam foederi comparaſſe.* *Neſcio quid et ſub Catilina deguſtatum eſt.* Atque is mos, patrum etiam aevo, paſſim repertus ab Hiſpanis, apud Barbaros novi orbis. Sed nec Romanis ipſis ignota cruenta potio quae Aſſiratum iis dicta, quoniam Aſſir, ſanguis, ut aiunt Gloſſae. Feſtum ita capio: *Aſſiratum*

A. V. 805. A. C. 52. ceſque inter ſe vincire, nodoque praeſtringere: mox, ubi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt, id foedus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum. Sed tunc, qui ea vincula admovebat, decidiſſe ſimulans, genua Mithridatis invadit, ipſumque proſternit: ſimulque, concurſu plurium, [10] iniiciuntur catenae, ac compedes (quod

ratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino et ſanguine temperatum, quod Latini priſci ſanguinem Aſſir vocarent. Etſi fortaſſe ea potio olim in ſacris. quod ſuadere videtur Salluſtius. *Fuere*, inquit, *qui dicerent Catilinam humani corporis ſanguinem vino permixtum in pateris circumtuliſſe. inde cum poſt exſecrationem omnes deguſtaviſſent, ſicuti in ſollennibus ſacris fieri conſuevit, aperuiſſe conſilium ſuum.* Ait enim conſuetum id in ſollennibus ſacris. Silius videatur innuere, libro 2.

Parte alia ſupplex infernis Annibal aris:
Arcanum Stygia libat cum vate cruorem.

Lipſius. Mox edd. ante Rhenanum: *ſuffuderit*, quod melius puto, ſed deleto *in*. Non enim nodo facto effunditur ſanguis in artus, ſed ſuffundit articulum, ut omnes ſciunt. Et ſic video placuiſſe etiam N. Heinſio apud Ryckium. Nec diſplicet I. Gronovio, qui tamen etiam putat ſcriptum eſſe potuiſſe, *in artus ſe extremos ſuffuderit.* Illud melius puto. Etiam Cod. Flor. Guelf. edd. vett. pr. Put. Alc. Rhen. Ald. Gryph. *perſtringere*, quod non mutandum fuiſſe putat I. Gronovius. Ovid. Met. X. 495. *perſtringere* dixit pro conſtringere vel comprimere. Sed ibi libri variant, aliis *conſtringere*, aliis *praeſtringere* exhibentibus. Itaque *praeſtringere* verum puto, cui centies ſubſtitutum alterum.

10 *Iniiciuntur catenae, ac compedes.*] Haeſi ipſe olim in his vinclis: unde facile me nunc expedio, ſcriboque: *iniiciuntur catenae: ac compede, quod dedecorum Barbaris, trahebatur.* Ad morem Romanum Tacitus narrat. *Iniectae*, inquit, catenae: immo et oblonga compede per viam tractus. qui ritus apud Romanos quidem receptus eſt in cuſtodia militari; at apud Barbaros dedecori habetur et ignominiae ſummae. Veriſſima lectio ſententiaque. In Athenion Manium Aquillium (quaſi per ſummam ignominiam) tractum deſcribit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide tranſcriptum a me ex Athenaeo ſupra De cuſtodia militari, lib. 3. *Lipſius.* Nihil ſani ſenſus, utcumque torqueant, premant, invertant. Scribe: *iniiciuntur catenae ac compedes. quo dedecore barbaris trahebatur.* Hoc eſt, quo vinculorum dehoneſtamento addito vel impoſito, e luſtris illis producitur, et in conſpectum turbae praeſentis datur, viliſſimis e Scythia calonibus et lixis cuſtodum vice ſtipantibus, quibuſdam et tenentibus catenas. Nam *hoc* auget contumeliam, non centuriones, non milites ſaltem iuſtos fuiſſe, quibus cuſtodia credita. Quamquam et τὸ *barbaris* ad mores Rhadamiſti et ſuorum referri poſſit, ut ſit: Quibus vinculis tam pudendis oneratus et tractus oſtenditur vulgo a Rhadamiſto et comitibus vere barbaris. Immo et dandi caſu, ingeritur oculis barbarorum Armeniorum et liberorum. *Trahi* dicuntur, quicunque offeruntur catenati. libro 2. Aeneid. *Ecce manus*

(quod dedecorum Barbaris) trahebatur. Moxque vulgus, duro imperio habitum, probra ac verbera intentabat. [11] Et erant contra, qui tantam [12] fortunae commutationem miſerarentur. Secutaque cum parvis liberis coniunx, cuncta lamentatione complebat. Diverſis et contectis vehiculis abduntur, dum Pharaſmanis iuſſa exquirerentur. Illi cupido regni fratre et filia potior, animuſque ſceleribus paratus. viſui tamen conſuluit, ne coram interficerentur. Et Rhadamiſtus, quaſi iuriſiurandi memor, non ferrum, non venenum in ſororem et patruum expromit; ſed proiectos in humum, et veſte multa gravique opertos necat. Filii quoque Mithridatis, quod caedibus parentum illacrymaverant, trucidati ſunt. A.V. 805. A.C. 52.

48 At Quadratus cognoſcens proditum Mithridaten, et regnum ab interfectoribus obtineri, vocat conſilium, docet acta, et, an ulciſceretur, conſultat. Paucis decus publicum curae: plures tuta diſſerunt: [1] *Omne ſcelus externum cum laetitia habendum. ſemina etiam*

nus iuvenem interea poſt terga revinctum Paſtores magno ad regem clamore trahebant. Gronovius. Mihi iſta correctio durior videtur. Ryckius Lipſii ſententiam probat: quae eſt melior. Ienſius ſuſpicabatur *ac compedes, et, quod dedecorum etc.*

11 *Et erant contra.*] Cod. Florent. *contra*, ut Pichena notat. Ego vero eam notam puto temporis, qua factum eſt illud exemplar: nam aevo meliore non ſic loquebantur. *Gronovius.* Etiam ed. pr. *econtra.* Id poſt Pichenam receptum, eiecere rurſus recte Ryckius et I. Gronovius, qui originem mendi callide indagat, et in eo ſe iactat, adorans alioqui veſtigia ſcripturae Mediceae. In ed. pr. XIII, 37. ubi alii *ſi copiae contra ducerentur*, illa *ſi copia econtra duceretur*: ubi vides adeo numerum verbi mutatum a librario vitio ſcripturae decepto. Guelf. quidem *contra* exhibet. Idem mox *abducuntur* pro *abduntur.* Sane, abditos fuiſſe, *contecta vehicula* ſatis indicant. Sueton. Tib. 64. *Nurum et nepotes nunquam aliter, quam catenatos obſutaque lectica, loco movit.*

12 *Fortunae commutationem.*] Male vulgo, *commotionem.* Lipſius. *Commutationem* ed. pr.

1 *Omnes ſcelus externum.*] Sententiae reddita lux, ſi ſcribas, *Omne ſcelus*, littera detracta; ut ſint verba ex oratione cenſentium. *Lipſius.* Non video, cur plaudam Lipſio: non enim *Omne* magis huc congruit, quam *Quoddam*, aut quodvis huiusmodi additamentum. Prorſus aliud quid in ea voce latet, de quo inveniendo non multum quidem mihi polliceor: eſſe tamen poterat: *plures tuta differunt, monentes, ſcelus externum cum laetitia habendum:* Gronovius. Venit in mentem legendum *quippe*, quo etiam alibi, in ratione ſententiae reddenda utitur Tacitus, vel *immo:* quae verba corrumpi potuerunt in vulgatam ſcripturam. Pro *externum* Cod. reg. ed. pr. *aeternum.* Mox Rhenanus et Danesius volebant *in eandem Armeniam*, quod non probo.

2 Si

A.V. 805. A.C. 52. *iam odiorum iacienda, ut ſaepe principes Romani eandem Armeniam, ſpecie largitionis, turbandis barbarorum animis praebuerint. Potiretur Rhadamiſtus male partis, dum inviſus, infamis: quando id magis ex uſu, quam* [2] *ſi cum gloria adeptus foret.* In hanc ſententiam itum. Ne tamen annuiſſe facinori viderentur, et diverſa Caeſar praeciperet, miſſi ad Pharaſmanen nuntii, *ut abſiſteret a finibus Armeniis, filiumque abſtraheret.* Erat

49 Cappadociae procurator Iulius Pelignus, ignavi animi, et [1] deridiculo corporis iuxta deſpiciendus; ſed Claudio perquam familiaris, [2] cum privatus olim converſatione ſcurra-

2 *Si cum gloria adeptus.*] Scribo haec omnia: *quanto id magis ex uſu, quam ſi cum gloria adempta forent?* At nunc (ultimis curis) video, explicare Pichenam quod vulgatum eſt: Magis hoc ex uſu Romano, ſi cum infamia, quam ſi cum gloria regnum adeptus: quia ſcilicet incertior futurus, odiisque magis obnoxius. Non damno. *Lipſius.* Paullo poſt MS. Fl. *iuberet* pro *praeciperet*.

1 *Deridiculo corporis iuxta conſpiciendus.*] Memoratur hic, quod nollem, quibus MSS. copia fuit, ſilentio tranſiiſſe. Video enim fateri Rhenanum ſe feciſſe *deſpiciendus*, nulla mentione vett. librorum. In quibus ſi erat conſpiciendus, profecto mutandum non fuit, quippe quod ſit inſignis, inſignitus, et non ſecus atque haec tam in deteriorem quam in meliorem partem flectatur. Suetonius Claudio cap. 4. *ne quid faciat, quod conſpici ac derideri poſſit.* Homero *conſpiciendus* ἐπόψιος Ιλ. γ. λώβην τ' ἔμεναι καὶ ἐπόψιον ἄλλων. Vide noſtra Obſervata in Scriptores Eccleſiaſticos cap. 19. et ad Livii libro 4. cap. 13. *Gronovius.* Adde Ryckium ad h. l. Iac. Gronovius *conſpiciendus* eſſe ait a Beroaldi licentia. At ſic ante Puteolanus edidit: et ſic eſt in MS. Guelf. Ed. pr. *deſpiciendus*, quod reſtituit Rhenanus. Id non video, quare diſpliceat magno Gronovio. *Iuxta* indicat, verbum referendum etiam ad ignaviae vitium. Atqui ignaviae proprius contemtus. Suet. Domit. 15. *Clementem, patruelem ſuum, contemtiſſimae inertiae.* Quod autem quidam malunt *ignavo* vel *ignavia*, non neceſſarium puto, ut etiam viſum Gronovio.

2 *Cum privatus olim*] Deprecor invidiam: ſed profecto hunc locum, ſiquem alium, propitiis Muſis reſtitui, hoc modo: *Cum privatus olim converſatione ſcurrarum iners otium oblectaret.* Claudius ante imperium vilis, abiectus, ſcurris et ſordidiſſimis hominibus convixit: *e quorum contubernio ſuper veterem ſegnitiae natam, ebrietatis quoque et aleae infamiam ſubiit,* ait Sueton. cap. 5. Inter eos hic Pelignus. Libri veteres, quorum veſtigia inſtiti, habent: *cum priſtis olim converſationes curaret, iners otium obiectaret.* unus Vatican. *curſationes*, pro *converſationes*. Lipſius. *Oblectaret* tamen Codd. Flor. Guelf. Reg. edd. Puteol. Rivii etc. *obiectaret* ed. pr. Veriſſime emendavit Lipſius, idque recte recepit Freinſhemius. probarunt etiam Caſaub. ad Suet. Claud. c. 8. Mox *Pelignus* ſpurium eſſe. eidem Freinſhemio aſſentior. Etiam alibi ſic peccatum in Tacito vidimus A. IV, 10.

3 Ne

ſcurrarum iners otium oblectaret. Is Pelignus, auxiliis A. V.
provincialium contractis, tamquam recuperaturus Ar- 805.
meniam, dum ſocios magis, quam hoſtes praedatur, A. C.
abſceſſu ſuorum, et incurſantibus barbaris, praeſidii egens, 52.
ad Rhadamiſtum venit: doniſque eius evictus, ultro *re-*
gium inſigne ſumere cohortatur, ſumentique adeſt au-
ctor et ſatelles. Quod ubi turpi fama divulgatum, [3] ne
ceteri quoque ex Peligno coniectarentur, Helvidius
Priſcus, legatus, cum legione mittitur, rebus turbidis
pro tempore ut conſuleret. Igitur propere montem
Taurum tranſgreſſus, moderatione plura, quam vi,
compoſuerat; cum *redire in Syriam* iubetur, *ne initium*
belli adverſus Parthos exſiſteret. Nam Vologeſes, ca- 50
ſum invadendae Armeniae obveniſſe ratus, quam, a maio-
ribus ſuis poſſeſſam, externus rex flagitio obtineret,
contrahit copias, fratremque Tiridaten deducere in re-
gnum parat, ne qua pars domus ſine imperio ageret.
Inceſſu Parthorum, ſine acie pulſi Iberi; urbeſque Ar-
meniorum, Artaxata et Tigranocerta, iugum accepere.
Deinde atrox hiems, ſeu parum proviſi commeatus, et
orta ex utroque tabes, [1] perpellunt Vologeſen, omit-
tere praeſentia. vacuamque rurſus Armeniam Rhadami-
ſtus invaſit, truculentior quam antea, tamquam adverſus
defectores, et in tempore rebellaturos. Atque illi, quam-
vis ſervitio ſueti, patientiam abrumpunt, armiſque re-
giam circumveniunt. Nec aliud Rhadamiſto ſubſidium 51
fuit, quam pernicitas equorum, quis ſeque et coniugem
abſtulit. Sed coniunx gravida, primam utcumque fu-
gam,

3 *Ne caeteri quoque.*] Non eſt obſcurum, quid velit. Ne de Peligno coniectura in alios fieret: ne Romanorum alii, quibus armorum ius, ſi quieſcerent, approbare Peligni facinus et ratum habere crederentur. Terent. Heaut. 3, 3. *Ego de me coniecturam facio.* Gronov. In fine capitis MS. Guelf. *iuberetur.*

1 *Perpellunt Vologeſen.*] Pichena ex Flor. edidit *percellunt.* Rectius vulgo *perpellunt.* Vide quae notamus ad Liv. lib. 3. cap. 36. *Gronovius. Percellunt* eſt in Guelf. ed. pr. et ceteris usque ad Rhen. Paullo ante *deinde* dedi e Flor. Guelf. et vett. edd. Poſt *rebellaturos* bene Rhenanus: ſcripti, et ante editi *bellaturos.* Mox *circumveniunt* habent Codd. Agr. Guelf. quod primus edidit Rhenanus. Ed. pr. *circumvenerunt*, quod eſt etiam in Cod. Reg. Sed Puteol. primus dedit *circumeunt*, quod Rivius, Beroaldus et Alciatus ſecuti ſunt. Cod. Fl. *circumveunt.*

1 *Ubi*

A.V. 805. A.C. 52. gam, ob metum hoſtilem et mariti caritatem, toleravit: poſt, feſtinatione continua, [1] ubi quati uterus, et viſcera vibrantur, orare, *ut morte honeſta contumeliis captivitatis eximeretur.* Ille primo amplecti, allevare, adhortari, modo virtutem admirans, modo timore aeger, ne quis relicta potiretur. Poſtremo, violentia amoris, et facinorum non rudis, [2] deſtringit acinacem, vulneratamque ripam ad Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. ipſe [3] praeceps Iberos ad patrium regnum, pervadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) [4] placida illuvie, ſpirantem ac vitae manifeſtam [5] advertere paſtores, et dignitate formae haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agreſtia medicamina adhibent; cognitoque nomine et caſu, in urbem Artaxata ferunt. unde publica cura deducta ad Tiridaten, comiterque excepta, cultu regio habita eſt.

52 Fauſto Sulla, Salvio Othone coſs. Furius Scribonianus in exſilium agitur,

1 *Vbi quati uterus.*] Durum eſt coniungi *quati et vibrantur.* In promtu eſt, cum Heinſio corrigere *quatitur.* Sed nil mutandum. Simile exemplum eſt XV, 27. extr. etſi illum quoque locum tentat Freinshemius: item XV, 11. extr. Simillimus omnium locus eſt H. III. 31. a nullo tentatus. ubi vid. Saepe ſic etiam Salluſtius.

2 *Deſtringit acinacem.*] Sic in Cod. Flor. eſſe primus vidit I. Gronovius. Editi ante Ryckium omnes *diſtringit.* Sed etiam ſine codicis auctoritate ſic corrigendum erat, ut hodie omnes norunt. Mox cum eodem Ryckio et Gron. dedi *ripam ad:* quod praeter MS. Flor. habet ed. pr. eſtque ſolenne Tacito praepoſitiones poſtponere. Sed mihi ſuſpicio corruptelae oborta dudum eſt in verbis: *ripam ad Araxis trahit, flumini tradit.* Non dicam de vicinia verborum *trahit* et *tradit:* ſaltem dixiſſet *trahens,* aut et *flumini tradit.* Puto Tacitum ſcripſiſſe: *vulneratamque ripam ad Araxis flumini tradit.* MS. Guelf. *traditam.* Mox pro *ne* MSS. Oxon. Guelf. *ut,* quod probat Iac. Gronovius: ut corpus etiam auferretur, ſc. a flumine, nec in manus hoſtium veniret.

3 *Praeceps Iberos.*] Cod. Agr. *ad Iberos.* unde Heinſius volebat legi: *ad Iberos, patrium in regnum.* Sed ut nomina regionum ſine praepoſitione ponit ſaepe Tacitus, ita etiam nomen populi, pro regione poſitum eſſe poteſt. Virg. Ecl. I, 65. *ſitientes ibimus Afros.*

4 *Placida illuvie.*] Videri *eluvie* legendum diximus ad Livii I, 4. *Gronovius.* Sic XIII, 57. *eluvies maris.*

5 *Advertere paſtores.*] Sic lib. II. *Octo aquilae petere ſilvas viſae advertere Imperatorem.* Id verbum ea notione reddendum Livio, lib. I. de Metio Curtio in paludem coniecto: *adverteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri.* id eſt, converterat illuc animos oculosque Sabinorum. Nam libris omnibus, *averterat,* ſcriptum, alio ſenſu. *Lipſius.* Immo *advertere* h. l. eſt *animadvertere.* quomodo Graeci προσέχειν dicunt, int. νοῦν.

1 Ca-

Digitized by Google

agitur, quaſi *finem principis per Chaldaeos ſcrutaretur.* A.V.
adnectebatur crimini *Iunia mater eius*, ut *caſus prioris* 806.
(nam relegata erat) *impatiens.* Pater Scriboniani, [1] Ca- A.C.
millus, arma per Dalmatiam moverat. idque ad clemen- 53.
tiam trahebat Caeſar, [2] quod ſtirpem hoſtilem iterum
conſervaret. Neque tamen exſuli longa poſthac vita
fuit: [3] morte fortuita, an per venenum extinctus eſſet,
ut quiſque credidit, vulgavere. *De mathematicis Ita-
lia pellendis* factum Senatus conſultum, atrox et irritum.
Laudati dehinc oratione principis, *qui ob anguſtias fa-
miliares ordine ſenatorio ſponte cederent*, motique, *qui
remanendo impudentiam paupertati adiicerent.* Inter 53
quae refertur ad patres *de poena feminarum, quae ſervis
coniungeretur:* ſtatuiturque, [1] *ut ignaro domino ad id
prolapſae*

1 *Camillus.*] Legatus Dalmatiae, de cuius bello civili vid. Suet. Claud. 13. Paullo ante ed. pr. *mater viva eius.* In margine Gryph. video notatum *Vibia.* Cod. Vat. *Vinia.*

2 *Quod ſtirpem hoſtilem iterum conſervaret.*] Sic e Flor. pro vulgato, *qui ſtirpem*, dedit Pichena. At mihi multo magis ſe probat aliorum *qui:* Eſt enim, quale Terentii Andr. a. 4. ſc. 1. *niſi mihi deos ſatis ſcio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.* Heautont. 3, 3. *Dii te eradicent, Syre, qui me iſtinc extrudis.* Iuſtinus lib. 39. *Ptolemaeo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluiſſet, nec a fratre armis repetere, quod prior poſſediſſet.* Cicero lib. 5. famil. Ep. 22. *Neque enim eſt Spartiates ille Ageſilaus perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe.* Et talia ὅσα κόνις. *Gronovius.* *Quod* eſt etiam in Guelf. ed. pr. Idque verum eſt. *Qui* h. l. durum videtur. Cod. Reg. et ed. pr. *interritum* pro *iterum.*

3 *Morte fortuita, an per venenum extinctus eſſet.*] Mitius faceremus, *exſtinctum eſſe*, quam, ſi cum Mureto et Acidalio deleremus, quorum hic etiam *mortem fortuitam.* Sed nihil mutandum: a fronte namque horum verborum ſubauditur τὸ *Vtrum*: quemadmodum in omnibus fere iſtis, ubi *incertum an*, vel *dubium an*, vel *an* ſolum in hanc ſententiam interponitur. *Gronovius.* Ed. pr. *extincta*, ut ad *vitam* referatur. et ſic Cod. Reg. Gronovii coniectura eſt in Cod. Agr.

1 *Vt ignaro domino etc.*] Non prompta lectio ſententiaque huius loci: mihi quidem. Nam aliis omnia liquent. Aiunt non dubiam ſententiam eſſe hanc: mulierem liberam, quae cum alieno ſervo ſolita ſit, domino inſciente, ſervam fieri, velut proprio conſenſu: et natos item ex iis liberos non haberi. Itaque nunc nuper ecce emendavit vir doctus; *et ignaro domino ad id prolapſa, in ſervitutem, ceu conſenſiſſet: et qui nati eſſent, pro liberis ne haberentur.* (Torr. ad Suet. Veſp. c. XI.) Sed mihi, per bonam gratiam, ius ſit diſſentire. Nego alterum illud membrum, de natis ex eo coetu in ſervitutem habendis, uſquam repperirii in legum libris: aio contra ius eſſe. Favor libertatis expoſcit, ut nati e libera ſint

Digitized by Google

A.V. 806. A.C. 53. *prolapſae in ſervitute: ſin conſenſiſſet, pro libertis haberentur.*

*

ſint liberi: adeoque ſuperveniens calamitas matris, nocere ei, qui in utero eſt, non debet, ut ſufficiat, matrem liberam vel medio tempore habuiſſe. Paullus lib. 2. Sentent. tit. 24. Marcianus l. 5. De ſtatu hominum. Quo iure ergo ſervi iſti? Clementius vulgata lectio aiebat, *pro libertis haberentur:* ſed non verius. Quomodo enim libertus, qui numquam ſervus? Adde quod manuſcriptis veſtigium nullum eius membri. verba, inquam, ea, *et qui nati eſſent*, abſunt manuſcriptis omnibus, etiam Budenſi. Vt mihi quidem Farneſiani codicis ſcriptura certa ſit: *ut ignaro domino ad id prolapſa, in ſervitute: ſi conſenſiſſet, pro liberta haberetur.* Optime. Duplex videlicet eius SCti membrum, in eas quae ignaro, quaeque ſciente domino, peccatum id peccaſſent. Et ſi quidem ignaro, ait lex: ſerva eſto. ſin volente; habetor pro liberta. Omnino enim propoſitum legiſlatori a ſervili contubernio abſtinere lubricum ſexum: et ſive ſciente, ſive inſcio domino, ea mixtio, poſuit poenam. ſed ἀναλόγως, et pro gradu noxae intentiorem, remiſſioremque. Sed cui rei, inquies, fuerit pro liberta? Huic, ut vinculo aliquo teneatur domino ſervi, ad operas libertorum, aliaque eius ordinis praeſtanda. Ius item domino in feminae bonis: et quicquid in veram libertam. Sed recte, *pro liberta:* non enim liberta vere. Rettulit hoc ipſum decretum poſtea (credo quia aboleverit, licentia temporum, et inuſu) Veſpaſianus Princeps, de quo Suetonius: *Auctor Senatui fuit decernendi, ut, quae ſe ſervo alieno iunxiſſet, ancilla haberetur.* ita tamen, ut apud Iuriſconſultos nomen manſerit conſulti Claudiani: non a Claudio Pallante, qui repertor, ſed a Claudio Principe, qui rettulit. Tertullianus item adſpexit, ad uxorem lib. 2. *Nonne inſuper conſuerunt* (Romani) *ſervituti vindicandas quae cum alieno ſervo, poſt dominorum denuntiationem, in conſuetudine perſeverarunt?* Plura ad hanc rem petes, ſi operae tibi eſt, a P. Fabro lib. I. Semeſtr. cap. 25. Revera enim ad aſciam factum, quidquid dedolavit ille faber. *Lipſius.* Fruſtra pugnat Salinerius pro verbis, quae Taciti non ſunt, et ſpecie inhibendi correctiones genus corrigendi maxime anceps et rariſſime felix tuetur. Budenſis, Farneſianus, Florentinus agmine facto eiurant, quod de filiis alibi nuſquam ſe legiſſe fatetur et Salinerius. Idque ſine dubio ſarcinatorum cuiusdam eſt, leviter corruptos locos, qui littera una alterave dempta, vel addita, vel mutata, reſtituebantur, pro ingentibus hiatibus ſupplentium. Pellexit in fraudem vox *libertis*, quam quo referret, quia non videbat, ipſe aliquid commentus interpoſuit: cui locus non erat, ſi, ut eſt in Farneſiano, *liberta* reperiſſet. At, inquit, ſic nati ſtatim matrem a ſervi complexibus habuerunt ſervam. Hoc parum eſt pro Iureconſulto loqui, quem ſcire oportebat, non pro ſerva habitam, niſi poſt trinas denuntiationes. Deinde hoc non eo valebat utique, ut mancipium fieret (niſi forte in humilibus et egentibus perſonis) quam, ut et ſuam et adſumti mariti libertatem ab huius domino emere compelleretur. Itaque caute Tacitus, *in ſervitute haberetur.* Quemadmodum enim aliud eſt *eſſe in libertate*, aliud *eſſe liberum*, teſte Fabio declam. 340. ſic et aliud eſt *ſervum eſſe*, aliud *in ſervitute eſſe.* Roganti Lipſio, quemadmodum libertus eſſe poſſit, qui ſervus nunquam fuit? reponit, quo pacto liberta dicatur, quae non ſervierit; Haec paria non ſunt. mulieris enim culpa eſt ſubeuntis iugum, cui leges

eam

Digitized by Google

A. V. 806. A. C. 53.

rentur. 2 Pallanti quem *repertorem eius relationis* edi-

derat

eam infamiam ſtatuerunt: nulla culpa foetus eſt. Quin rem diligentius conſideranti liquebit, nihil tale nec potuiſſe de natis ex eo coniugio conſtitui, nec neceſſe fuiſſe, cum iure communi ſatis cautum eſſet. Nam qui ante denunciationes iſtas provenerant, nec ſervi erant, nec libertini, ſed ingenui, quia non mutabat mulier ſtatum, niſi poſtquam dominus ſervi denuntiaſſet. Si vero, factis denuntiationibus, non abſtinuit ſervo mulier, neque libertatem utriuſque redemit, et plane ſerva facta eſt; ſi quod inde naſcitur, conceptum eſt, antequam mater iuſtam ſervitutem ſubiret, haud dubie liberum eſt; quod ſimul concepit et parit iam ancilla, ſervum eſt ex communi iure. Quod autem Pe. Faber, *ingrato* pro *ignaro* reponi ſuadet, quod ſit invito, ut apud Terentium Donatus interpretetur; fallitur. Neque enim id procedit, niſi in uno *ingratiis:* ſic enim loquimur *ingratiis meis*, *ingratiis alicuius fieri*, quod ſit me vel aliquo invito. et de hoc agit Donatus. Illa vero *ingrata*, quae ex Catullo et Plauto Turnebus explicat, non invita ſunt, ſed quae ſunt ingratis et non reddentibus vicem, aut cum gratia excipientibus collocata. *Gronovius.* Lectio Farneſ. Cod. a Lipſio probata totidem verbis eſt in MS. Agr. niſi quod habet *ſin* pro *ſi*. Atque ſic edidit Ryckius, ſic correxerat vir doctus in ed. Gryph. Id probat I. Gronovius hactenus, ut malit *prolapſa* in pluralem numerum, quam *libertis* et *haberentur* in ſingularem mutari, propter auctoritatem MS. Flor. quocum conſentit ed. pr. Eum nos ſecuti ſumus. Vitio operarum in ed. Gron. expreſſum eſt *conſenſiſſent.* Vulgo erat: *prolapſa in ſervitutem conſenſiſſent, et qui nati eſſent pro libertis haberentur.* Verba *et qui nati eſſent* abſunt a MSS. Flor. Bud. Agr. Reg. ed. pr. iidemque libri habent *ſervitute.* De re adde Schulting. ad Paull. Rec. Sent. II, 21. in Iurispr. Ante-Iuſt. qui verba *ignaro domino* de initio rei intelligenda putat: re comperta dominum denunciare debuiſſe, et, ſi tunc perſeveraverit mulier, factam ancillam, ut Paullus dicat. Coniecturas Gundlingii, I. C. Schwarzii et Heumanni V. C. ſuper h. l. vid. in actis Erud. a. 1732. p. 290. et 1733. p. 431. Eas nemo facile probabit. Heumannianae etiam latinitas adverſatur. Corrigit enim *ei qui nati eſſent, pro l. h. ei* ſc. feminae. Liberi naſcuntur *ex matre patri:* non *matri.* Ita fert vulgata loquendi conſuetudo.

2 *Pallanti Praetoria inſignia.*] De quo inſcriptio: TI. CLAVDIVS. AVG. L. PALLAS. HVIC. SENATVS. OB. FIDEM. PIETATEM. QVE. ERGA. PATRONOS. ORNAMENTA. PRAETORIA. DECREVIT. ET. HS. CENTIES. QVINQVAGIES. CVIVS. HONORE. CONTENTVS. FVIT. Et indignatur iure in hoc facto maior Plinius, libro 35. (ad Pallantem enim ea refero) cap. penult. *Hoc eſt inſigne venalitiis gregibus, opprobriumque inſolentis fortunae. quos et nos adeo potiri rerum vidimus, ut praetoria quoque ornamenta decerni a Senatu, iubente Agrippina Claudii Caeſaris, viderimus: tantumque non cum laureatis faſcibus remitti illo, unde cretatis pedibus adveniſſent.* Itemque minor libro 8. epiſtolarum epiſtol. 5. quem vide. *Lipſius.* Inſcriptionem illam ſpuriam pronunciat Harduinus ad Plinium l. c. quod hactenus verum eſt, quoad verba praeponuntur *Ti. Claudius Aug. L. Pallas:* ut oſtendit Ryckius ad h. l. Nam Pallas fuit libertus Antoniae, dictusque adeo, *Antonius Pallas*, ut frater *Anto-*

Digitized by Google

A. V. 806. A. C. 53. derat Caeſar, *praetoria inſignia, et centies* [3] *quinquagies ſeſtertium* cenſuit conſul deſignatus, [4] Barea Soranus: additum a Scipione Cornelio, *grates publice agendas, quod* [5] *regibus Arcadiae ortus, veterrimam nobilitatem uſui publico poſtponeret, ſeque inter miniſtros Principis haberi ſineret.* Aſſeveravit Claudius, *contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatem ſubſiſtere.* Et [6] fixum eſt aere publico Senatus conſultum, quo libertinus,

Antonius Felix, quamquam hic et *Claudius* ap. Ioſephum dicitur, vid. Lipſium mox ad c. 54. init. Quicquid ſit, caput inſcriptionis a Lipſio additum: cetera inſcriptio ſpuria non eſt, quippe prodita a Plinio Ep. VII, 29. VIII, 6. quo loco etiam fragmenta monimenti in honorem Pallantis facti, quae vide.

3 *Quinquagies HS.*] Sic MSS. Flor. Reg. Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. omnes usque ad Pichenam, in cuius ed. *quinquageſies*, vitio operarum irrepſit haud dubie. Et id tamen omnes ſecuti ſunt usque ad I. Gronovium, qui vetus reſtituit.

4 *Barea Soranus.*] Lego in lapide,

Q. MARCIO. BAREA.
T. RVSTIO. NVMMIO. COSS.

Si de illo; habemus viri celebris gentile nomen. *Lipſius.* Haec inſcr. eſt ap. Grut. p. CVII, 6. Sed ex alia, quae eſt apud eundem p. CCXXXV, 10. ubi iidem COSS. patet, fuiſſe ſub Tiberio, poſt quartum Conſulatum, et anno quidem, ut videtur Pighio 778. Calviſio et Lentulo Getulico Coſſ. ordinariis. Ceterum vel ſic gentile nomen Barearum hinc cognoſcitur.

5 *Regibus Arcadiae ortus.*] Vide quaeſo, mancipium hoc togatum Pallantem ad regum ſtirpem refert: credo, quia Pallas aliquis Virgilio aliisque inter Arcadum reges. O opprobrium omnium Scipionum; et digniſſime domino Pallante! Nos hunc nequiſſimum ſervum trans mare advectum inter vaenales, ex Plinio ſcimus: et eundem Antoniae matri ſerviſſe, ex Ioſepho lib. 18. qui Πάλλαντα appellat τὸν πιστότατον τῶν δούλων αὐτῆς. Ab ea ergo ad Claudium pervenit. *Lipſius.*

6 *Fixum eſt publice.*] Ita libri ſcripti: et non abhorret a Corneliana phraſi. At vulgo, *aere publico*, legas, non ſine additamenti ſuſpicione. *Lipſius.* In MS. Flor. eſt lacuna, ſed in margine alia manu ſcriptum *aere*. Cod. Reg. Agr. ed. pr. *publice*, ſine lacuna. *Aere publico* primum reperio ap. Puteol. Verum ſequare, nil referre arbitror. Eſt enim utrumque ineptum. *aere publico* et *publice* nihil eſſe poteſt, niſi ſumtu aerarii: quod quorſum additur? nam omnia ſic SCta fixa. Si *publice* intelligas de loco publico: num alia privato loco fixa? Suſpicor ſcriptum fuiſſe ſic: *foro D. Iulii Caeſ.* aut ſine *Caeſ.* Nam Plin. VIII. ep. 6. auctor eſt, poſitum SCtum ad ſtatuam D. Iulii loricatam, loco celeberrimo urbis: idque ille ut indigniſſimum notat. Itaque non videtur hoc Tacitus omiſiſſe, aut omittere debuiſſe. Atqui iſta ſtatua fuit in foro D. Iulii, ut auctor eſt alter Plinius H. N. XXXIV, 5. Opponit nobis Cl. Broterius locum Plinii citatum: in quo nos nil reperimus, quod emendationi noſtrae obeſſet. nam *aes* et *monimenta publica* nihil dubitationis habent: at *aes publicum*, et *publice* figere.

I *Felix*

Digitized by Google

bertinus, ſeſtertii ter millies poſſeſſor, antiquae parcimoniae laudibus cumulabatur. At non frater eius, co- 54
gnomento [1] *Felix*, pari moderatione agebat, iam pri- A. V.
dem Iudaeae impoſitus, et cuncta malefacta ſibi impu- 806.
ne ratus, tanta potentia ſubnixo. Sane praebuerant Iu- A. C.
daei ſpeciem motus orta ſeditione, poſtquam, [2] cogni- 53.
ta

1 *Felix iampridem.*] Non hercle ita pridem, ſi Ioſepho in gentili hiſtoria credendum. Praepoſitus enim demum Iudaeae eſt, poſt damnatum Cumanum. Ioſephus lib. II. Ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως, cap. 22. clare: Μετὰ ταῦτα, inquit, Ἰουδαίας μὲν ἐπίτροπον Φήλικα τὸν Πάλλαντος ἀδελφὸν ἐκπέμπει τῆς τε Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας καὶ Περαίας. Vt fortaſſe hic reſcribendum ſit, *Felix haud pridem Iudaeae impoſitus.* Hunc libertum, Claudium Felicem Ioſephus, Suidas, Zonaras nominant: at Antonium Felicem Tacitus l. 5. Hiſt. *Antonius Felix per omnem ſaevitiam ac libidinem, ius regium ſervili ingenio exercuit.* Ne te turbet: ſcies pleroſque iſtos e libertis Antoniae matris fuiſſe: eoque binomines, alias principis, alias patronae mortuae nomen tuliſſe. *Lipſius.* Ed. pr. *tum pridem:* unde poſſis coniicere *tum quidem:* nam *pridem* et *quidem* ſubinde confunduntur in libris ſcriptis. Sed non neceſſarium puto aliquid mutare. Nam e ſequentibus patet, Iudaeae nomen hic latius ſumtum, et non modo proprie ſic dictam Iudaeam, ſed etiam Samariam et Galilaeam intelligendam. Iudaea propria Felici demum attributa eſt, artibus iis, quae hoc capite narrantur, h. e. Cumano damnato, ut e loco cit. Ioſephi patet, et Euſeb. H. E. II, 19. ubi eo anno miſſi Roma Felicis mentio. v. Valeſium. Similiter in Actis Apoſt. c. XXIV, 10. Felix dicitur a multis annis Iudaeis praefuiſſe. Atqui ea res acta tribus aut quatuor annis poſt Cumanum damnatum.

2 *Cognita caede Caii.* *] Lacuna hic et hiatus, quem tamen ab hiſtoria facile explevero. Tangit enim motum illum Iudaeorum, qui Caligula imperante fuit, ob ſtatuas eius in templo erigi et coli iuſſas. Tacitus lib. 5. hiſt. *Dein iuſſi a C. Caeſare effigiem eius in templo locare, arma potius ſumſere. quem motum Caeſaris mors diremit.* Et diſce rem omnem e Ioſepho lib. II. Ἁλώσεως itemq. 20. Ἀρχαιολογίας. Tangit, adſero, illum motum, argumento claro in his verbis: *Cognita caede Caii.* Et: *manebat metus, nequis principum eadem imperitaret.* Qui aliter medicinam adferunt, aberrant. Sed quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto poſt ſucceſſit? Nam ille quidem motus Petronio procuratore fuit. Dicam, Repetit rem ab alto Tacitus, et initia recenſet motuum ſecutorum, quos auxit accenditque infelix iſte Felix. Apud Suidam tamen alterius mentio turbae, cui componendae Felix electus: Στασιασάντων (inquit in voce Κλαύδιος) τῶν Ἰουδαίων κατὰ Χριστιανῶν, ἄρχοντα ἐπέστησεν αὐτοῖς Κλαύδιον Φήλικα, κελεύσας αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τούτους. *Lipſ.* Suſpicabar pro *poſtquam* ſcribendum *quamquam;* et quia ἀντὶ τοῦ *Caii*, quidam libri *eius*, fuiſſe: *quamquam cognita caede Caii edicto eius haud obtemperatum eſſet.* Nam quod illud fuerit edictum, voluit auctor repeti ex quinto hiſtoriarum. Videbatur ſublata cauſſa motus morte furioſi principis. Narrat

Digitized by Google

A. V. 806. A. C. 53.

ta caede eius, haud obtemperatum eſſet. manebat metus, ne quis principum eadem imperitaret. Atque interim Felix intempeſtivis remediis delicta accendebat, aemulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provinciae habebatur: [3] ita diviſis, ut huic Galilaeorum natio; [4] Felici Samaritae parerent, diſcordes olim et tum,

Narrat autem Tacitus nihilominus, quae iamdudum coquebatur, ſeditionem ortam, etſi Caius interfectus et edictum eius abolitum foret. Quid ita? quia ſupererat metus, etc. *Gronovius.* Nihil adhuc melius vidi coniectura Gronovii, et vix operae pretium, referre alias coniecturas? Rhenanus: *poſtquam, cognita caede Caii, haud obtemperatum. Sed manebat.* vel: *Poſtquam, c. c. C. iuſſis haud obtemperatum eſſet, manebat metus.* Faërnus: *poſtquam cognito, Caii iuſſis haud obtemperatum eſſe, manebat m.* Heinſius: *haud obtemperatum eſt, et manebat.* Ed. pr. ſic habet: *poſtquam cognita caede eius haud obtemperaſſet. monebat metus.* Puteol. *poſtquam c. c. eius h. obtemperatum eſſet. Sed manebat m.* et ſic ſequentes usque ad Rhen. ſec. quae dedit e coniectura *p. c. c. Caii, h. o. eſſet. manebat m.* quod omnes ſecuti ſunt. Manus docta in ed. Gryphii ſic correxit, *poſtquam cognita caede eius haud temperatum eſſet. Sed m. m.* an e MS. neſcio. Ceterum ubi haec comparo cum hiſtoria, non invenio, quid huic loco faciam. Dicit Iudaeos quidem feciſſe, quae ſpeciem ſeditionis haberent: ſed Felicem iſta delicta non idoneis remediis coercuiſſe, verum auxiſſe cum Cumano. Hic ſcire velim, an ullo modo ſermo eſſe poſſit de motibus, qui ſtatim a morte Caii fuerint. Nam nulli fuerunt. Statim enim Iudaea tradita eſt Agrippae, quo mortuo demum, novi procuratores miſſi, Fadus primum, dein Alexander, ſub quibus nulla ſeditionis mentio. Tum, quomodo, cum tantum *ſpeciem motus* praetuliſſe dicantur, *ſeditio orta* dicitur? Arbitror eſſe lacunam bene magnam poſt *imperitaret.* Initium loci totius de Caii tempore intelligo. Nam ſpecies motus eſt in non parendo. Verba *cognita caede eius* tranſpoſita credo, et ad *manebat metus*, referenda, ſic: *Cognita caede eius, manebat metus.* Sed deinde deeſt, quod ſententiam, *poſtquam — obtemperatum eſſet*, expleat: id debet pertinere ad Caii voluntatem de ſtatua.

3 *Ita diviſis, ut huic.*] Vide an ſcripſerit Tacitus: *cui pars provinciae habebatur, ita diviſae, ut huic Galilaeorum natio, Felici Samaritae parerent.* Gronovius. Verum puto. Ed. pr. *diviſit.*

4 *Felici Samaritae parerent.*] Apud Ioſephum Felicis adhuc nullae partes: contraque Cumanus a Samaritis ſtetiſſe legitur. Sed tu eum vide, non una in re a noſtro diſſentientem, lib. 20. Antiq. cap. 4. 5. *Lipſius.* Diſſenſus Taciti et Ioſephi manifeſtus eſt. Eum ſic voluerunt quidam componere, ut, cum Ioſephus tradit, deiecto Cumano miſſum Felicem, id non ſic capiant, quaſi Roma tum miſſus ſit, ſed e Peraea: ut Noriſ. Cenot. Piſ. II, 15. probante Pagio Crit. B. ad A. C. 48. Quod eſt nihili. Mitti ſimpliciter dicuntur centies, nulla Romae mentione, qui in provincias eunt. Iam proclive eſt dicere cum Weſſelingio V. C. ad Simſoni Chron. p. 1647. in re Iudaica plus fidei habendum Ioſepho. Et ego plurimum tribuo Ioſepho alias. Sed hic ut pro Tacito iudicem, facit primo rei magnitudo

et

Digitized by Google

tum, contemptu regentium, minus coërcitis odiis. A.V. Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos, com- 806. ponere inſidias, et aliquando proeliis congredi, ſpolia- A.C. que et praedas ad procuratores referre. Hique primo 53. laetari, mox gliſcente pernicie, cum arma militum interieciſſent, caeſi milites. Arſiſſetque bello provincia, ni Quadratus, Syriae rector, ſubveniſſet. Nec diu adverſus Iudaeos, qui in necem militum proruperant, dubitatum, qui capite poenas luerent: Cumanus et Felix cunctationem afferebant, quia Claudius, cauſſis rebellionis auditis, ius ſtatuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices oſtentavit, receptum in tribunal, quo ſtudia accuſantium deterrerentur: [5] damnatuſque flagitiorum, quae duo deliquerant, Cumanus: et quies provinciae reddita. Nec 55
multo poſt agreſtium Cilicum nationes, quibus *Clitarum* cognomentum, ſaepe et alias commotae, tunc, [1] Troſobore duce, montes aſperos caſtris cepere: atque inde decurſu in litora aut urbes, vim cultoribus et oppidanis, ac plerumque in mercatores et naviculariOS au-

et inſolentia, quae non ſinit haec ficta credere. Novum enim eſt, duos procuratores Iudaeis eſſe eodem tempore, quod Tacitus ſine idoneis auctoribus vix ſcripſerit. Accedit Lucae auctoritas, ſive potius Paulli, qui Felicem multos annos Iudaeis praefuiſſe dicit, anno, poſtquam Cumanus damnatus eſt, tertio aut quarto. Id multo rectius dicetur, ſi Felix una cum Cumano miſſus eſt anno octavo imperii Claudiani: quem annum de Cumano edit diſerte Ioſephus: iſque ſequendus erat, non ii, quos cum alii, tum Valeſius edunt ad Euſeb. H. E. II. 19.

5 *Damnatus flagitiorum.*] Aperte magis et diſtincte ſcriptor Iudaeus. Negat a Quadrato damnatum Cumanum, ſed ipſum cum Celere Tribuno miſſum ad Caeſarem, qui de re cognoſceret ſtatueretque. Ita Cumano exſilium irrogatum: Celerem remiſſum Hieroſolyma, et vicatim diſcerptum. *Lipſius.* Fruſtra de his verbis ſollicitus eſt Acidalius; quaſi novum ſit *flagitia delinquere*, addique vult: *unus luit Cumanus.* Nam *delinquere quid* utique dicimus: ubi quid intelligas, niſi *flagitium* vel *ſcelus.* Sed et Papinianus l. 38. §. 4. D. Ad leg. Iul. de adulteriis: *cum alias adulterii crimen, quod pubertate delinquitur, non excuſetur aetate.* Quo autem iſtud *luit?* An dubium eſt, quemquam, qui *damnatus flagitiorum* dicitur, paenas pependiſſe, niſi diſerte addatur, unde veniam meruerit poſt ſententiam? *Gronovius.*

1 *Troſobore.*] MS. Flor. *Troxob.* Ed. pr. *Areſoboro.* Cod. Vat. *Areſoboro.* Mox reſcripſi e Flor. Guelf. ed. pr. *et oppidanis* pro *ac opp.*

Digitized by Google

A.V. 806. A.C. 53. debant. Obſeſſaque civitas Anemurienſis, et miſſi e Syria in ſubſidium equites, cum praefecto Curtio Severo, turbantur: quod duri circum loci, peditibuſque ad pugnam idonei, equeſtre proelium haud patiebantur. Dein rex eius orae Antiochus, blandimentis adverſus plebem, fraude in ducem, cum barbarorum copias diſſociaſſet, Troſobore, paucisque primoribus interfectis, ceteros clementia compoſuit.

56 Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemque Lirin, perrupto monte, quo [1] magnificentia operis a pluribus viſeretur, lacu in ipſo navale proelium adornatur; ut quondam Auguſtus, ſtructo [2] cis Tiberim ſtagno, ſed levibus navigiis, et minore copia ediderat. [3] Claudius triremes quadriremeſque, et undeviginti hominum millia armavit, [4] cincto ratibus ambitu, ne vaga effugia forent; ac tamen ſpatium amplexus, [5] ad vim remigii, gubernantium artes, impetus

1 *Magnificentia operis.*] Quae ex Euſebii ſive Hieronymi nota in Chronico elucebit. *Claudius*, inquit, *circa haec tempora Fucinum lacum exſiccavit, undecim annos triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus.* Lipſius. adde Suet, c. 20.

2 *Cis Tiberim ſtagno.*] De quo Suetonius Aug. 43. *Edidit navale proelium circa Tiberim cavato ſolo, in quo nunc Caeſarum nemus eſt.* Lipſius.

3 *Claudius triremes.*] Cenſemus reponi numerum debere, ſcribimuſque, *Claudius centum triremes.* Tot enim fuiſſe, credimus Dioni: Οἱ δὲ ναυμαχήσαντες, inquit, θανάτῳ καταδεδικασμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτερον εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. Si utrimque naves quinquaginta: in univerſum ergo centum. Idemque numerus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat. *Hoc ſpectaculo*, ait, *claſſis Sicula et Rhodia concurrerunt duodenarum triremium ſingulae.* Falſo. Omitto Dionem: ſed quomodo hominum illa vis in duodenis utrimque navibus? quando undeviginti millia pugnaſſe hanc navalem pugnam Tacitus exprimat diſerte. Non ergo abeſt quin ad Dionis reique fidem corrigendus Tranquillus ſit, *quinquagenum triremium.* Lipſius. Probat Acidalius. At vir doctus in margine Gryph. correxerat *tr. qu. duodecim et vig. m. n.*

4 *Cincto ratibus ambitu.*] Quid ſi, *cratibus*, aut *trabibus?* Tale quid ſubſtitueris non invito Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum ſcribit: τεῖχός τε περὶ τὴν λίμνην ξύλινον κατεσκεύασε, καὶ ἴκρια ἔπηξε. Eius ergo quaſi Valli tutelae praepoſitus Praetorii miles. *Lipſius.* Fruſtra. Nam mox in ratibus adſtitiſſe dicuntur praetoriani, ut bene monuit Acidalius. Mox *at tamen ſpatium* vett. edd. ante Rhenan. Hic dedit *attamen* cum ceteris. *Ac tamen* verum puto, quod et Guelf. exhibet.

5 *Ad vim remigii, gubernantium artes, impetus navium, et proelia ſolita.*] Sic expreſſit e Flor. MS. Pichena

impetus navium, et proelio ſolita. in ratibus praeto- A. V.
riarum cohortium manipuli turmaeque adſtiterant, ante- 806.
poſitis propugnaculis, ex quis catapultae balliſtaeque A. C.
tenderentur. Reliqua lacus [6] claſſiarii tectis navibus 53.
obtinebant. Ripas et colles, ac montium edita, in modum theatri multitudo innumera complevit proximis e municipiis, et alii urbe ex ipſa, viſendi cupidine aut officio in principem. Ipſe inſigni paludamento, neque procul [7] Agrippina chlamyde aurata, praeſedere. Pugnatum, quamquam inter ſontes, fortium virorum animo: ac, poſt multum vulnerum, occidioni exempti
ſunt. Sed perfecto ſpectaculo, apertum aquarum iter. 57
Incuria operis manifeſta fuit, haud ſatis depreſſi [1] ad lacus ima vel media. Eoque, tempore interiecto, [2] altius effoſſi ſpecus et contrahendae rurſus multitudini

 gladia-

Pichena pro vulgari: *ad vim remigii, et gubernantium artes, impetuſque navium proelio ſolitos.* Plane ſic etiam ed. pr. niſi quod *ſoliti* habet pro *ſolita:* ut Guelf. Ac ſic fere etiam Puteol. niſi quod et poſt *remigii* copulam ponit, quem ſecuti ſunt Riv. Beroald. et Alc. eſtque in Guelf.

6 *Claſſiarii tectis navibus.*] Ita reſtitui, pro, *rectis.* Tectae naves, idoneae ad pugnam; *αἱ τὰ καταςρώματα ἔχουσαι*, uti Thucydides appellat. *Lipſius.* *Tectis* edd. pr. Puteol. Vereor, ne *rectis* vitio operarum irrepſerit in Beroaldinam editionem Romanam, unde in ceteras fluxerit. nam Beroaldus tantum repetiit textum Puteolani. Fruſtra *rectis* defendit Acidalius, tanquam *rectae naves* opponantur *ratibus.* *Coenam rectam* novi, non *naves rectas.* Ante ed. pr. vitioſe *traderentur* pro *tenderentur.*

7 *Agrippina chlamyde aurata.*] Dio etiam Neronem adiungit: Ὁ δὲ Κλαύδιος, ὅ, τε Νέρων ςρατιωτικῶς ἐςάλησαν, ἥ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκοσμεῖτο. Plinius: *Nos vidimus Agrippinam Claudii principis, edente eo navalis proelii ſpectaculum, adſidentem ei, indutam paludamento, auro textili, ſiue alia materia.* Lipſius. Vett. edd. *praeſidere*, et MS. Guelf. Mox copula poſt *iter* non eſt in MSS. Flor. Bud. ed. pr. Orta eſt e finali *τῦ iter.* Et melius abeſt. Itaque delevi.

1 *Ad lacus ima vel media.*] Dixerat, *ad lacus ima:* quod ut melius intelligeretur, adiecit *vel media:* inde namque colligimus id ei eſſe imum, quod in medio lacus foret, ubi plerumque maxime profundum eſt. *Gronovius.* Vnde irrita Mureti coniectura delentis *ima vel*, et Heinſii legentis *lacunae media.* *Lacunam* de tanto lacu dici ab hiſtorico non credo.

2 *Altius effoſſi ſpecus.*] De laborioſo hoc opere vide Plinium libro 36. cap. 15. Quod ante Claudium tamen conceperat D. Iulius, (Sueton. Iul. cap. 44.) non inceperat: nec rite perfecit ipſe Claudius, quoniam manus poſtea admovit et Hadrianus. Spartianus in eius vita. *Lipſius.* Vid. ad Sueton. Claud. c. 20. et Fabrettum in Deſcr. Emiſſarii lacus Fucini.

3 *Fra-*

Digitized by Google

A.V. gladiatorum ſpectaculum editur, inditis pontibus pede-
806. ſtrem ad pugnam. Quin et convivium, effluvio lacus
A.C. 53. appoſitum, magna formidine cunctos affecit; quia vis aquarum prorumpens proxima trahebat, convulſis ulterioribus, aut [3] fragore et ſonitu exterritis. Simul Agrippina, trepidatione principis uſa, miniſtrum operis Narciſſum incuſat *cupidinis ac praedarum.* nec ille reticet, *impotentiam muliebrem nimiaſque ſpes eius* arguens. [1]

58 D. Iunio, Q. Haterio coss. ſedecim annos natus Nero, Octaviam, Caeſaris filiam, in matrimonium accepit. Vtque ſtudiis honeſtis et eloquentiae [2] gloria niteſceret,

3 *Fragore et ſonitu exterritis.*] Aliquid eſt in hac oratione monſtri. Nam cum audimus, *convulſis ulterioribus*, intelligimus *membris operis*: cum autem, *aut fragore et ſonitu exterritis*, non poſſumus hoc de iiſdem accipere, ſed de conviviis, qui ſuper iſta diſcumbebant, et qui circa erant. Requirit tamen filum orationis, ut eadem ſint *convulſa* iſta et *exterrita*. Si quid video, Tacitus ſcripſit *exterritos;* ut id referatur ad τὸ *cunctos*. Exterritos, inquit, partim eo, quod ſentiebant labefactari et convelli tigna, continuata illis, quae abſtrahebantur, partim fragore ac ſonitu tum prorumpentium aquarum, tum ſoluti operis. Suetonius Claudio: *Convivatus et ſuper emiſſarium Fucini lacus, ac poene ſubmerſus, cum emiſſa impetu aqua redundaſſet.* Quem locum in promptu cum haberet Aurelius, tamen offenſus voce *convivii* eo uſque delirat, ut *compluvium* ſubiecerit. Sed *convivium* hic coenatio eſt, triclinium, vel locus ita ſtructus, ut caperet convivas. Sic libro 15. *publicis locis ſtruere convivia.* Neque aliter accipiendum lib. 1. hiſtor. *Militum impetus ne foribus quidem palatii coërcitus, quo minus convivium irrumperent.* Sic et incertus auctor Panegyrici Maximiano et Conſtantino dicti: *imago illa in Aquileienſi palatio ad ipſum convivii poſita adſpectum.* Vbi etiam male tentarunt. *Gronovius.* Sed ſi *exterritos* corrigimus, etiam delendum erit *aut*, tamquam additum, ut *exterritis* cum *convulſis ulterioribus* coniungeretur. Et tamen durior eſt orationis ſtructura. MSS. regius ed. pr. *exterriti* habent. MSS. Oxon. et Guelf. *ulterioribus* addunt *ſublicis*.

1 *D. Iunio, Q. Haterio Coss.*] Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noſter matrimonium cum Octavia, cauſſarum dictiones, ad conſules refert, quos poſuit: Suetonius geſta haec vult toto anno ante, Claudio quintum et Cornelio Orfito coss. Nec enim de alio Claudii conſulatu intellexeris illa: *Apud patrem Conſulem pro Bononienſibus Latine, et pro Rhodiis atque Ilienſibus Graece verba fecit. Nec multo poſt duxit uxorem Octaviam.* At inter eum conſulatum, et hunc Taciti annum, interiecti, Fauſtus Sulla, et Salvius Otho. Vter verior, mihi ſane non liquet. *Lipſius.* Mox MS. Guelf. *C. Caeſaris:* male.

2 *Gloria niteſceret.*] Profecto in Groslotii mei correctionem inclino, *noteſceret. Lipſius.* Et confunduntur ſane in libris haec verba, ut *eniteſcere* et *enoteſcere.* v. Schwarz. ad Plin. Pan. p. 9. 493. Sed *niteſcere* plus eſt quam *noteſcere*,

ret, cauſſa Ilienſium ſuſcepta, [3] *Romanum Troia demiſſum, et Iuliae ſtirpis auctorem Aeneam,* [4] aliaque haud procul fabulis vetera facunde exſecutus, [5] impetrat, *ut Ilienſes omni publico munere ſolverentur.* Eodem oratore Bononienſi coloniae, igni hauſtae, ſubventum centies ſeſtertii largitione. [6] Redditur Rhodiis libertas, adempta

A. V. 807.
A. C. 54.

teſcere, adeoque melius h. l. ſic *eniteſcere*, pro quo ſimplex poſuit more ſuo, pro illuſtrari, clareſcere. v. Schwarz. l. c. p. 493. Cod. Flor. etiam *eniteſceret*, quod recepit Lalemannus. at vid. III, 63.

3 *Romanum Troia demiſſum.*] Nihil deeſſe oſtendimus ad illud Livii: *quod et Romanus ira odioque pugnabat*, lib. 2, 2. *Gronovius.* Nempe *Romanus* ponitur pro Romanis, populo Romano, ut ap. Livium ſaepe pro exercitu Romano. Grotius putabat addendum *nomen*. *Demiſſus* pro ortus dixit imitatione Virgilii Aen. I, 288. et alibi.

4 *Aliaque haud procul fabulis vetera.*] Correxit Rhenanus, cum ante eſſet *vera*. Lipſius in prima ed. coniecerat *verum*, quod placet Acidalio, ſive *ceterum*. *Verum* eſt in Cod. Agric. unde recepit Ryckius. Ed. Puteol. *vera facunditate*. Eo verbo etiam Plautus uſus in Truculento. Ea lectio fortaſſe, nonnullis non diſpliceat. Quod nunc editur, verum puto.

5 *Impetrat, ut Ilienſes.*] Liber vet. *perpetrat*, recte. Sed quid? non iam ante immunes Ilienſes? immunes pridem. Primus Alexander, poſt pugnam ad Granicum amnem, ἐλευθέραν καὶ ἄφορον eam urbem pronunciavit, ait Strabo in 13. Certamen deinde Romanis, in honeſtanda urbe, ut credebant, parente. in foedere quod cum Antiocho, immunitas Ilienſibus data, et Rhoeteum ac Gergithum conceſſa: ut auctor eſt Livius libro 38. Epiſtola deinde Graeca Senatus populique Romani ad Seleucum regem miſſa (Suetonii verba ſunt, Claudii cap. 25.) *amicitiam et ſocietatem ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos Ilienſes ab omni onere immunes praeſtitiſſet.* Sulla etiam, Aſiam conſtituens, eoſdem ἐλευθέρους ἠφίει, καὶ Ῥωμαίων ἀνέγραφε φίλους: *Liberos dimiſit, et ſocios amicoſque Romanorum ſcripſit*, ait Appianus. An hoc mutatum poſtea (et ſaepe ſolet) neſcio: Iulius quidem Caeſar iterum et agrum, et libertatem dedit, et immunitatem: nec imminuit Tiberius aut Auguſtus. Strabo: Καῖσαρ ὁ θεὸς χώραν τε προσένειμεν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀλειτουργησίαν αὐτοῖς συνεφύλαξε. καὶ μέχρι νῦν συμβαίνουσιν ἐν τούτοις. Quis ergo ea abſtulit, ut opus fuerit ſive reddi a Claudio, ſeu firmari? An Caligula? nihil lectum. Credo equidem, nemo: ſed vel Claudius adiecit aliquid ad immunitatem olim datam, effecitque ut pleniſſima uterentur, (atque ideo Tacitus ſcripſerit, *ut omni publico munere ſolverentur*, quaſi antea non omni:) aut conceſſa, ſed publicanorum improbitate mota, ſanxit in perpetuum ſtabilivitque. Suetonius: *Ilienſibus quaſi Romanae gentis auctoribus tributa in perpetuum remiſit.* Calliſtratus, De excuſat. *Ilienſibus et propter inclytam nobilitatem civitatis, et propter coniunctionem originis Romanae, iam antiquitus et Senatuſconſultis et principum conſtitutionibus pleniſſima immunitas tributa eſt, ut etiam tutelae excuſationem habeant.* Lipſius. *Perpetrat* MSS. Flor. Guelf. et alii ap. Broterium. ed. pr.

6 *Redditur Rhodiis libertas.*] Adempta nuper ab ipſo Claudio, propter cives quoſdam Romanos in crucem

A.V. empta ſaepe aut firmata, prout bellis externis meru-
807. rant, aut domi ſeditione deliquerant. Tributumque [7]
A.C. Apamenſibus, terrae motu convulſis, in quinquennium re-
54. 59 miſſum. At Claudius ſaeviſſima quaeque promere adi-
gebatur, eiuſdem Agrippinae artibus, quae Statilium
Taurum, opibus inluſtrem, hortis eius inhians, per-
vertit, accuſante Tarquitio Priſco. Legatus is Tauri,
Africam imperio proconſulari regentis, poſtquam reve-
nerant, pauca ***repetundarum crimina***, ceterum ***magi-
cas ſuperſtitiones*** obiectabat. Nec ille diutius falſum ac-
cuſatorem [1] indignaſque ſordes perpeſſus, vim vitae ſuae
attulit, ante ſententiam ſenatus. Tarquitius tamen cu-
ria exactus eſt: quod patres, odio delatoris, contra am-
60 bitum Agrippinae, pervicere. Eodem anno ſaepius au-
dita vox Principis, ***parem vim rerum habendam***, [1] ***a
procura-***

crucem actos, ut notat Dio. Sed reſtituta, orante Nerone. cuius honori iure Epigramma illud adſero, quod nomine Antiphili legitur primo Anthologiae. *εἰς νῆσυς.* Nec enim alio ſpectat, quam ad hoc factum.

> Ὡς πάρος ἀελίυ, νῦν Καίσαρος ἡ Ῥόδος εἶμι
> Νᾶσος, ἴσον δ' αὐχῶ φέγγος ἀπ' ἀμφοτέρων.
> Ἤδη σβεννυμέναν με, νέα κατεφώτισεν ἀκτίς
> Ἅλιε, καὶ παρὰ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
> Πῶς εἴπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι; ὃς μὲν ἔδειξεν
> Ἐξ ἁλὸς, ὃς δ' ἤδη ῥύσατο δυομένην.

Argutum Epigramma. et comparat Neronem ecce cum Sole. quia ut ille Rhodum retexit radiis fecitque oriri; ſic iſte preſſam et occidentem reſtituit, reduxitque in lucem. *Lipſius.* Poteſt etiam reſpexiſſe poeta ad numum Rhodiorum in honorem Neronis cuſum, in quo Nero caput radiatum habet, propter famam, de qua Dio apud Xiphil. Lib. 61. recens natum Neronem radiis circumdatum apparuiſſe: qua ſpecie etiam exhibetur in numo Nicaeenſium.

7 *Apamenſibus.*] Sic MS. Flor. Guelf. et ed. pr. idque ſecutus ſum. Ceterae edd. inde a Puteolano *Apamienſibus*, niſi quod Ryckius e MS. Agr. *Apamenſibus* dedit. Quia et *Apama* et *Apamea* et *Apamia* recte dicitur, etiam adiectivum varie formari poteſt. Sed uſitatiſſimum eſt, quod nos exprimi curavimus. Ceterum Apameam Phrygiae intelligit Ryckius; quem vide.

1 *Indigna ſorte.*] MSS. Reg. Agr. Ed. Pr. *indignaſque ſortes*; unde Nic. Heinſius corrigebat *indignaſque ſordes*: quod verum puto. Ed. pr. *Tarquitius* conſtanter. Guelf. Puteol. et vett. edd. ceterae *Tarquinius*: male. de Tarquitio v. Ryckium ad h. l. adde XIV, 46.

1 *A procuratoribus ſuis indicatorum.*] Defunguntur vulgo leviter interpretatione huius loci, et alterius Suetoniani comparis: *Vt rata eſſent quae Procuratores ſui in iudicando ſtatuerent, a Senatu precario exegit*. Referunt enim ad Procuratores rei familiaris in provinciis: quibus datum nunc ius volunt cognoſcendi ſtatuendique inter

Digitized by Google

procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. ac ne fortuito prolapſus videretur, Senatus quoque conſulto cautum, plenius quam antea et uberius. Nam divus Auguſtus, [2] *apud equeſtres, qui Aegypto praeſiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi* iuſſerat, *ac ſi magiſtratus Romani conſtituiſſent*: mox alias per provincias, et [3] in urbe pleraque conceſſa ſunt, quae olim a praetoribus noſcebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo totiens ſeditione aut armis certatum, cum Semproniis rogationibus equeſter ordo in poſſeſſione iudiciorum locaretur; aut rurſum [4] Serviliae leges ſenatui iudicia redderent; Mariuſque et Sulla olim de eo

A. V. 807.
A. C. 54.

ter privatos et fiſcum, in re pecuniaria quidem: non enim criminum: argumento l. 2. C. Si adverſ. fiſc. l. 8. §. Tranſactiones. De tranſact. l. 1. C. De iuriſd. omn. iudic. Itaque non aliud Tacitum tam longa et querula oratione indignati, quam iuriſdictionem Procuratoribus mandatam in re et cauſſa fiſcali pecuniaria: eorumque decreta firma a Claudio habita et rata. Sed mihi profecto, et, credo, Tacito alia mens eſt. cui lucem dare conamur in Excurſ. B. *Lipſius.* Ego procuratores rei privatae omnes intelligam. Nam de procuratoribus vice praeſidum procurantibus minores provincias, non ſit valde mirum, eorum iudicata valere. Et Tacitus in fine capitis ſimpliciter, et ſine exceptione vocat *libertos, quos rei familiari praefecerat.* Et conſilium Claudii arguit. Vult enim oſtendere, quomodo adminiſtratio reip. quae maxime iudiciis exercendis continetur, a Senatu paullatim ad equites, ab his ad libertos domi foriſque venerit. Procuratores etiam in maioribus provinciis ex equitibus et libertis Caeſarum. vid. XIII, 1.

2 *Apud equeſtres.*] Nove hoc dictum, pro equitibus, vel ordinis equeſtris hominibus. nec ante Tacitum reperiri, recte monet Dukerus V. C. ad Liv. XXXIII, 26. ſimiliter infra XIII, 10. *Iulius Denſus equeſter*, quod, non memor huius loci Muretus, tentabat, corrigens *eques R.* probante Acidalio. Mox pro *proinde* Pichena malebat *perinde.* Id, quia MS. Guelf. addicit, recepi.

3 *In urbe pleraque conceſſa.*] In urbe Equitibus Romanis late datum ius. uti ab Auguſto Maecenati in Praefectura urbis, uti Praefecto Praetorio ſemper: quia is ex Equite ad tempora Veſpaſiani. Sed de Procuratoribus Caeſaris in urbe aliquod ius, extra res fiſci. Vlpianus. *Frequens eſt etiam legis Fabiae cognitio in tribunalibus Praeſidum: quamquam quidam Procuratores Caeſaris uſurpaverint, quam Romae, tam in provinciis.* Lipſius. Ceterum hic proprie nondum de procuratoribus loquitur, ſed de equitibus. Vnde non opus Ryckiana animadverſione de procuratoribus in urbe: de quibus ſi ſermo hic iam eſſet, firmaret id ea, quae ante contra Lipſium dixi.

4 *Serviliae leges.*] Plures eo nomine: ſed una iudiciaria, quam tulit Q. Servilius Coepio Conſul. de qua Cicero ſaepius, et Aſconius. *Lipſius.*

5 Bella-

Digitized by Google

A. V. eo vel praecipue [5] bellarent. Sed tunc ordinum diver-
807. ſa ſtudia: et quae vicerant, publice valebant. C. Op-
A C. pius et Cornelius Balbus primi Caeſaris opibus potue-
54. re conditiones pacis et arbitria belli tractare. [6] Matios
poſthac, et Vedios, et cetera equitum Romanorum prae-
valida nomina, referre nihil attinuerit; cum Claudius
[7] libertos, quos rei familiari praefecerat, ſibique et le-
61 gibus adaequaverit. Retulit dein *de immunitate* [1] *Cois tribuenda.* multaque *ſuper antiquitate eorum* memoravit: [2] *Argivos, vel Coeum, Latonae parentem vetuſtiſſimos inſulae*

5 *Bellarent.*] Sic ſcr. et edd. ante Rhenanum, qui fruſtra mutavit in *bellarunt*. Itaque cum I. Gronovio reſtituimus. Mox *quae vicerant* MS. Flor. edd. pr. Puteol. ceteraeque veteres ante Lipſium. An data opera, e libris ſcr. editum ſit *qui*, neſcio. Ego veterem lectionem reſtitui: intell. *ſtudia*. Eleganter et ſaepe *ſtudia* dicuntur *valere*, *vincere*. Senſus eſt: quae partes vicerant, eae conſequebantur, ut plurimum in rep. poſſent, iudicia adminiſtrarent: non ut unus omnia poſſet; ut poſt bellum Caeſarianum factum.

6 *Matios poſthac et Vedios.*] Vedium intellegit Bollionem, et B. ſive Cn. Matium. Etſi libri hic omnes inepte, *Macchyos*, vel, *Matthios*. C. Matii, qui inter amicos Iulii Caeſaris, mentio Suetonii cap. 52. *Quae ſcire C. Matium, C. Oppium reliquoſque Caeſaris amicos.* item Ciceroni ad Trebatium: *Quod in C. Matii ſuaviſſimi doctiſſimique hominis familiaritatem veniſti.* Et quia Cicero elogio doctiſſimi ornat, cenſui olim eumdem eſſe cum illo, qui Mimiambos et Iliada ſcripſit, quem Agellius Macrobiuſque laudant, ut hominem impenſe doctum. Sed tamen cum Cnaei praenomine, uti et apud Plinium Cn. Matius legitur inter amicos Auguſti, lib. 12. *Cn. Matius, ex equeſtri ordine, divi Auguſti amicus.* Qui fortaſſe alius ab illo primo, et de quo hic ſermo. In lapide quodam geminata littera ſculptum legi P. MATTIVS CHARITON. *Lipſius.*

7 *Libertos, quos rei familiari.*] Iuvare videtur eos qui Claudianum ſcitum ad Rationales tantum referunt. Fruſtra. Procuratores enim omnes primo rei familiari ſive fiſco praefecti, ſed imago imperii quibuſdam adiuncta. *Lipſius.*

1 *Cois tribuenda.*] Sic ſe caſtigaſſe dicit Rhenanus pro *reſtituenda*. At ſic etiam edd. pr. Puteol. Riv. Alterum eſt a Beroaldo et Alciato. Infra poſt *ſcientia* in Guelf. abeſt *ipſe*: non bene.

2 *Argivos vel cum Latonae parente.*] Certiſſima emendatio eſt et elegantis ingenii clara index, quam a Ioſia Mercero accepi; *Argivos vel Coeum Latonae parentem.* Pater enim eius deae Κοῖος vel Κρῖος. Heſiodus:

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν,
Κυσσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο.

Et ab eo nomen ipſi inſulae datum. Huic ipſi rei Gryphus in Athenaei X. ex veteri carmine:

— μήτηρ δ' ἐς' ἀριθμοῖο καὶ. *numeri mihi filia mater. Significatur Latona*, inquit Athenaeus, *Coei filia*; quia *Macedones Numerum, Coeum agnominant.* At de Xenophonte quod additur, eſt ille medicus,

inſulae cultores: mox adventu Aeſculapii artem medendi A. V.
illatam, maximeque inter poſteros eius celebrem fuiſſe, 807.
nomina ſingulorum referens, et quibus quiſque aetati- A. C.
bus viguiſſent. Quin etiam dixit, *Xenophontem, cuius* 54.
ſcientia ipſe uteretur, eadem familia ortum: precibuſque eius dandum, ut omni tributo vacui in poſterum Coi ſacram, et [3] *tantum dei miniſtram inſulam colerent.* Neque dubium habetur, multa eorumdem in Pop. Ro. merita, ſociaſque victorias [4] potuiſſe tradi. Sed Claudius facilitate ſolita, quod uni conceſſerat, nullis extrinſecus adiumentis velavit.
[1] At Byzantii data dicen- 62
di copia, cum *magnitudinem onerum* apud ſenatum deprecarentur, cuncta repetivere, orſi *a foedere, quod nobiſcum icerant, qua tempeſtate bellavimus adverſus regem Macedonum, cui, ut degeneri, Pſeudophilippi vocabulum impoſitum.* [2] *Miſſas poſthac copias in Antiochum, Perſen, Ariſtonicum, et piratico bello* [3] *adiutum Antonium,* memorabant: *quaeque Sullae, aut Lucullo, aut Pom-*

peio

dicus, cuius Diogeni Laertio mentio in fine Xenophontis Socratici: Τρίτος, ἰατρὸς Κῷος. *Lipſius.*

3 *Tantum Dei miniſtram.*] Sic MSS. Fl. Bud. Farn. ed. pr. Ceterae omnes ante Pichenam *tanti*, etiam Lipſ. quod male defendit Ryckius e Cod. Agr. cui adſtipulatur Guelf. Vult non niſi Deo ſervire inſulam, non etiam hominibus, tributo pendendo. Vitioſe etiam ed. pr. aliaeque vett. *haberetur.*

4 *Potuiſſe tradi. Sed.*] Sic feliciter reſtituit Rhenanus e Cod. Bud. qui habebat *patuiſſe tradidiſſet. Claudius*, ut Guelf. Ed. pr. *potuiſſet tradidiſſet. Claudius.* Puteolanus primus dedit: *potuiſſe. Claudius.*

1 *At Byzantii.*] Ed. pr. *Byzantiis.* mox *iecerant*, ut MSS. Flor. et Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. Ald. *Icerant* reperi in Gryph. Pich. Lipſ. etc. Liceret corrigere *fecerant*, ut XI, 6 e *iaciunt* factum *faciunt*.

2 *Miſſas poſthac copias.*] Quid *poſthac?* ergo Antiochus et Perſes poſt Pſeudophilippum? minime. tempore hi anteeunt: ſed ſcilicet Byzantii primum, ut validius, foedus memorant, quod tempore Pſeudophilippi coiit: tum addunt de Auxiliis varie latis. Itaque *poſthac*, non tempus rei geſtae, ſed dictae notat. Malim tamen. *poſt haec*, eo ſenſu. *Lipſius.* Fruſtra: *Poſthac* idem eſt, et ſic dictum III, 62. ubi vid. et VI, 7.

3 *Adiutum Antonium.*] Capio non de celebri notoque Antonio, qui Triumvir: ſed de M. Antonio, qui curator orae maritimae cum infinito imperio, ſub initia Piratici belli. de quo illud Salluſtii innotuit, *M. Antonius perdundae pecuniae genitus, vacuuſque a curis niſi inſtantibus.* Vide Ciceronem. et Aſconium, in Verrem. *Lipſius.* Mox *commeatui* volebat Pichena. Et ſic ed Gryph. ſed vulgatum verius, ſive dativum velis, ſive ablativum. De dativis in *u* ſupra iam vidimus c. 5. et conſtructionem ſimilem cum ablativo III, 19.

1 *Poſue-*

Digitized by Google

A.V. 807. A.C. 54. 63 *peio obtuliſſent:* mox *recentia in Caeſares merita; quando ea loca inſiderent, quae tranſmeantibus terra marique ducibus exercitibuſque, ſimul vehendo commeatu opportuna forent.* Namque artiſſimo inter Europam Aſiamque divortio, Byzantium in extrema Europa [1] poſuere Graeci, quibus, Pythium Apollinem conſulentibus, *ubi conderent urbem?* redditum oraculum eſt, *quaererent ſedem caecorum terris adverſam.* Ea ambage Chalcedonii monſtrabantur, quod priores illuc advecti, [2] praeviſa locorum utilitate, peiora legiſſent. Quippe Byzantium fertili ſolo fecundoque mari; quia [3] vis piſcium innumera,

1 *Poſuere Graeci.*] Pleraque Hiſtoria Spartanis adſcribit conditam hanc nobilem urbem, et fatalem imperiorum ſedem. Iuſtinus et Iſidorus a Pauſania rege; Claudianus a Byzante quodam non obſcure exſtructam vult: in Eutropium lib. 2.

— hoc Byzas Conſtantinuſque videbunt?

In Ioanne Sariſberienſi de nugis Curialium (in quo centone multos pannos purpurae agnoſco, et fragmenta aevi melioris) lego: *Chilon Lacedaemonius iungendae ſocietatis cauſſa miſſus Corinthum, duces et ſeniores populi ludentes invenit in alea. Infecto itaque negotio reverſus eſt, dicens, ſe nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus conſtructo Byzantio clareſcebat, hac maculare infamia, ut dicerentur cum aleatoribus contraxiſſe ſocietatem.* At alii non conditam a Pauſania, ſed ſaltem expugnatam tradiderunt; inter quos Aemilius Probus: Ammiano vero eſt *Atticorum colonia,* lib. 22. *Lipſius.*

2 *Praeviſa locorum utilitate*] Ad ſententiam fortaſſe aptius, *parum viſa locorum utilitate.* Ideo enim caeci, oraculo dicti. Apud Strabonem denarrata tota res, lib. 7. Τὸν Ἀπόλλω, inquit, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρηστηριαζομένοις, προστάξαι ποιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν, τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτι πρότερον πλεύσαντας εἰς τοὺς τόπους, ἀφέντες τὴν πέραν κατασχεῖν, τοσοῦτον πλοῦν ἔχουσαν, εἵλοντο τὴν λυπροτέραν. Habes eadem in Herodoto, lib. 4. niſi quod illic dictum hoc et ſcomma in Chalcedonis *Megabyzo* Satrapae tribuit. Septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum. *Lipſius. Parum viſa* placet etiam Pichenae. At I. Gronovio *impraeviſa.* Quid impedit quo minus *praeviſa,* quod omnes libri habent, ſint non viſa, praeterviſa, ad formam Graeci verbi παρορᾷν. Atque ſic ap. Horat. Serm. I, 3. 25. *praevideas mala,* legunt et intelligunt viri praeclari Rutgerſius, Bentleius, Heinſius, Cuningamus. Et ſic iam monuit N. Heinſius ap. Ryckium, quem vid.

3 *Vis piſcium in Pontum.*] Falſa lectio: damnata ab hiſtoria, et a libris. Nam libri omnes, *vis piſcium in Metapontum erumpens.* Ex quis vere corriges, *vis piſcium innumera Pontum erumpens.* Ita ſcilicet res eſt. copia iſta piſcium (Pelamydes ſunt) non intrantes e mari Aegaeo Pontum, ut vulgata lectio ſuadet, ſed exeuntes erumpenteſque capiuntur. Faetura enim eorum in paludibus Maeotidis eſt; atque inde adulti, grege facto,

Pon-

Digitized by Google

innumera, pontum erumpens, et [4] obliquis ſubter undas A.V. 807. A.C. 54.

Pontum Propontidemque intrant. atque ibi captura. Strabo clare lib. 7. ſuper hac ipſa re atque piſce: Γεννᾶται οὖν τὸ ζῶον, (Pelamydem intellegit) ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος. ἰσχύσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τοῦ ϛόματος ἀγεληδὸν, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ἠϊόνα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας. Et poſt pauca addit; Ἐπειδὰν δὲ ἤδη συνάψῃ ταῖς Κυανέαις, καὶ παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς λευκή τις πέτρα προσπίπτουσα φοβεῖ τὸ ζῶον, ὥστ' εὐθὺς εἰς τὴν περαίαν τρέπεσθαι. παραλαβὼν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν ὄντων πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοῦν τῆς θαλάττης, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ Κέρας τετράφθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ρωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. Eademque ex Ariſtotele colliges lib. 8. De Hiſtoria animalium, cap. 13. Pliniani codicis mendum non ſileo in hac narratione lib. 9. cap. 15. *Eſt in Euripo*, ait, *Thracii Boſpori, in ipſis Europam Aſiamque ſeparantis freti anguſtiis, ſaxum miri candoris, a vado ad ſumma perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Aſiae. Huius adſpectu repente territi, ſemper adverſum Byzantii promontorium, ex ea cauſſa appellatum Chryſoceras, praecipiti petunt agmine, Itaque omnis captura Byzantii eſt, magna Chalcedonis penuria. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, ut ſecundo fluctu exeant e Ponto: nec niſi intrantes Pontum Byzantii capiuntur.* Quid? non capiuntur niſi intrantes Pontum? contra ante dixit, capi exeuntes e Ponto, non intrantes. quod veriſſimum eſt. Itaque alii vice Ponti, *Propontidem* ſubſtituunt: Pincianus totum locum reſcribit confidentius, *nec niſi inſantes tunc Byzantii capiuntur.* Fortaſſe verius, ſimplicius certe, *intrantes portum Byzantii*, ut ad ipſum oppidum, et in portu fuerit ea captura. Nam cornu illud, ad quod deferantur, fuit προσεχὲς τῷ Βυζαντίῳ τείχει, ut Strabo ait: imo, ut Plinius, in ipſo illo promontorio, quod Cornu vocant, Byzantium urbs. Atque ibi in multos ſinus ſciſſum, tamquam ramos (εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ πηλαμὺς ἁλίσκεται) faciebat urbi illi portum. Strabonem vide.

ADD. Ad correctionem noſtram et exitum piſcium e Ponto, facit valde Salluſtii locus, apud Servium lib. 4. et Iuvenalis interpretem Sat. 4. *Qua tempeſtate vis piſcium Ponto erumpit.* Tamen, ne callide diſſimulem, vulgatam lectionem D. Ambroſius affirmare videtur, Hexaem. l. 5. cap. 10. *Piſces*, inquit, *ex plurimis locis, a diverſo ſinu maris, innumeri, velut communi conſilio convenientes, coniuncto agmine flatus Aquilonis petunt, et ad illud Septemtrionalium mare partium quadam naturae lege contendunt. Dicas, ſi aſcendentes videas, rheuma quoddam eſſe. ita prorumpunt, fluctuſque interſecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes.* Sed mox addit, ingruente hieme, et poſtquam ibi foetificaverint, immenſo agmine regredi. Vide locum: et utramvis lectionum defendi poſſe, tu defendes. *Lipſius.* Edd. vett. itidem *in Metapontum* uſque ad Rhenanum, qui dedit *in pontum:* quod omnes ſecuti ſunt, donec Lipſius feliciter correxit *innumera pontum;* quod recepit I. F. Gronovius. Cl. Broterius etiam correxit et edidit *Ponto* e loco Salluſtii ap. Schol. Iuvenalis IV, 42. In vulgata int. *in.* Poſt Guelf. pro *urgente* habet *vergente*, de qua confuſione iam ſupra admonuimus.

4 *Obliquis ſubter undas.*] Quaerunt, quae haec *ſaxa obliqua?* Ego dicam. e littore Chalcedonis ſaxa a late-

Digitized by Google

das ſaxis exterrita, omiſſo alterius litoris flexu, hos ad portus defertur. Vnde primo quaeſtuoſi et opulenti; poſt, magnitudine onerum urgente, *finem aut modum* orabant, annitente Principe, qui [5] *Thracio Boſporanoque bello recens feſſos iuvandoſque* retulit. Ita tri-
64 buta in quinqennium remiſſa. [1] M. Aſinio M'. Acilio
A.V. coss. mutationem rerum in deterius portendi, cogni-
808. tum eſt crebris prodigiis. [2] Signa ac tentoria militum
A.C. igne coeleſti arſere. Faſtigio Capitolii [3] examen apium
55. inſedit, [4] Biformes hominum partus, et ſuis fetum editum,

a latere ſe oſtendunt; et velut ex tranſverſo (Straboni ſcriptum) atque ea igitur fugiunt. At Franciſcus Medices, quia Strabo idem et Plinius *candidum ſaxum* id dicunt, vellet hic legi, *albis*, vel *albidis*, pro voce, *obliquis*. Vellem et ego hominis cauſſa. quis enim Muſicus Medices non amet? ſed non poſſum hanc peraudacem coniecturam. *Lipſius.*

5 *Thracio Boſporanoque bello.*] Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis geſtum, duce Poppaeo Sabino; Boſporanum, quod cum rege Mithridate. De illo, noſter lib. 4. de hoc ſupra, illo ipſo libro. *Lipſius.*

1 *M. Aſinio etc.*] Vett. edd. vitioſe *Aſilinus.* Index Coſſ. ap. Dionem *Aſinio* dat praenomen *Q.* et *Acilio Manius.* De Acilio concedo: quia id ſolenne Aciliorum praenomen, ut e Cicerone et Livio notum eſt; idque praenomen exprimendum curavi, cum vulgo ſit *Marcus.* De Aſinio non diſcedo a libris, qui in *M.* conſentiunt. Index Coſſ. in Dionis exemplaribus cuius fidei, dictum ſupra ad c. 41.

2 *Signa enim ac tentoria.*] Delevi *enim* auctoribus MS. Flor. ed. pr. Non opus eſt iſta particula: nec in tali narratione utitur ea Livius, vid. v. c. XXXI, 12. add. noſtrum XIV, 12. XV, 47. Mox *apium* editur inde a Pichena e MS. Flor. et Reg. ceteri ſcr. et edd. vett. *apum.* Supra contra 24. MS. Fl. habebat *larum* pro *larium.* De illo genitivo *apium* v. Drakenb. ad Silium VIII, 637. et quos ibi laudat: item de hoc prodigio: ſed in primis ad Liv. IV, 33. ubi tamen Livio *apum* adſerit.

3 *Examen apum.*] Quod ſemper inter portenta: cum viſum loco inſolenti. Silium Italicum emendari velim lib. 8. de prodigiis quae ante pugnam Cannenſem:

Obſeditque frequens caſtrorum limina bubo:
Nec denſae trepidis abſunt ſe involvere nubes
Ceſſaruntque aquilis: non unus crine coruſco
Regnorum everſor rubuit lethale cometes.

ſcribique:

Nec denſae trepidis apium ſe involvere nubes
Ceſſarunt aquilis. Nubes apium, examina vocat, quae inſederunt ſigna. Quod ſequitur, *Suis fetus editus*, libris omnibus erat, *fetum editum;* et fortaſſe nominandi caſu ſic dixerint etiam antiqui. *Lipſius.*

4 *Biformes hominum p.*] Ryckius intelligit *hippocentaurum*, quem Plin. H. N. VII, 3. tradit Claudio imperante Romam ex Aegypto allatum in melle. vid. ipſum. Et dicuntur Centauri διφυεῖς biformes. ap. Ciceronem Tuſc. II, 8. *biformatus impetus* de Centauro. Sed quia plurali numero utitur Tacitus, arbitror etiam de aliis et pluribus intelligi poſſe, etiam hermaphroditis,

Digitized by Google

tum, cui accipitrum ungues ineſſent. Numerabatur in- A.V.
ter oſtenta, deminutus omnium magiſtratuum numerus; 808.
quaeſtore, aedili, tribuno, ac praetore, et conſule, A.C.
paucos intra menſes, defunctis. Sed in praecipuo pa- 55.
vore Agrippina, vocem Claudii, quam temulentus iecerat, *fatale ſibi, ut coniugum flagitia ferret, dein puniret*, metuens, agere et celerare ſtatuit, [5] perdita prius Domitia Lepida, muliebribus cauſſis: quia Lepida [6] mi-

dictis, quibus *duplex, ambigua natura* a latinis tribuitur. Sic ob duplicem faciem biformis Ianus ap. Ovid. Faſt. V, 98. Androgyni autem etiam apud Livium inter prodigia et quidem obſceniſſima. v. Liv. XXXI, 12. Ceterum coniunxi cum ſequentibus, ut eſt in ed. pr. Puteol. Ber. Alc. Primus diremit Rhenanus interpoſito puncto, quem omnes ſecuti ſunt. Deinde MSS. et edd. vett. omnes *fetum editum*; et MS. Flor. edd. vett. ante Rhenanum *ineſſent*, pro quo hic dedit e Cod. Bud. *erant*: idque ſecuti ſunt usque ad Pichenam. *Fetus editus* unde venerit, neſcio. Male autem Ryckius haec coniungit cum *numerabatur*. *Inter prodigia numerari* dicitur h. l. de re, quae proprie non eſt, ſed propter eventum pro prodigio habetur. Ex quo genere eſt mors magiſtratuum ex omni genere. Sed fetus ſuis cum accipitris unguibus ſemper prodigium fuit. Non animadverterunt viri docti, intelligendum *nunciabatur*, *ferebatur*. Saepe apud Livium, et noſtrum, oratio ſubito e recta fit obliqua, et contra. v. ad I, 36. Sed ſi libri faverent, tamen praeferrem nominativos.

5 *Perdita prius Domitia.*] Nemo tam inconſpectus in legendo, qui vitium non videat male haerentis et incoibilis orationis. Domitia, inquit, perdita eſt: et ſubdit quaſi de alia, quia inter Lepidam et Agrippinam aemulatio exercebatur. Corrige vero, et reduc aberrantem vocem: *perdita prius Domitia Lepida levibus et muliebribus cauſſis: quia minore Antonia genita.* Scilicet Cn. Domitio duas fuiſſe filias, quarum utraque Domitia gentis nomine dicta: ſed minor, de qua hic, diſcriminandi cauſſa, cum Lepidae cognomine. Ea nunc ad mortem adacta. Suetonius Nerone, cap. 7. *Amitam Lepidam ream teſtimonio coram adflixit, gratificans matri, a qua rea premebatur.* At Domitia altera ſupervixit, et mentio eius lib. 13. eſtque veneno ſublata a Nerone, paullo poſt mortem matris. Vide Suetonium Ner. cap. 34. et Xiphilinum. *Lipſius.* Nempe ante erat; *P. p. D. levibus et m. c. quia Lepida*: quod primum reperi apud Puteol. et MS. Guelf.. In MS. Flor. et ed. pr. eſt *Domitiale mul. cauſſis.* hinc *levibus* et formatum, cum deberet eſſe *Lepida*, ut Lipſius voluit et Torr. ad Suet. Ner. c. 5. Librarius deinde voluit reſarcire peccatum, et alieno loco ſcripſit *Lepida*: quamquam etiam altero loco nomen illud ferri poſſe arbitror. Itaque poſt Freinsh. Gronov. et Ryckium dedi *Domitia Lepida muliebribus cauſſis.*

6 *Minore Antonia genita.*] Culpant me quod non ſcripſerim, *maiore*. Non me, ſed Tacitum. Ita enim iterum ſenſit ſcripſitque noſter lib. 4. Annal. *Cn. Domitius electus, cui minor Antonia Octavia genita in matrimonium daretur.* At enim Suetonius et Plutarchus aliter. Quid ergo? novum eſt, ut diſſenſus aliquis ſcriptorum ſit? Et tamen Plutarchus clare id non dicit: clare Suetonius, fateor, plus uno loco. ſed cur arbiter ego

Digitized by Google

A.V. 808. A.C. 55. nore Antonia genita, avunculo Auguſto, [7] Agrippinae ſobrina prior, ac Cnei, mariti eius, ſoror, parem ſibi claritudinem credebat. nec forma, aetas, opes multum diſtabant; et utraque [8] impudica, infamis, violenta, haud minus vitiis aemulabantur, quam ſi qua ex fortuna proſpera acceperant. Enimvero certamen acerrimum, amita potius an mater apud Neronem praevaleret. Nam Lepida blandimentis et largitionibus iuvenilem animum devinciebat, truci contra ac minaci Agrippina, [9] quae filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.

65 Ceterum obiecta ſunt [1] *quod coniugium principis devotionibus petiviſſet, quodque, parum coërcitis per Calabriam ſervorum agminibus, pacem Italiae turbaret.* Ob haec mors indicta, multum adverſante Narciſſo, qui Agrippinam magis magiſque ſuſpectans, prompſiſſe inter proximos ferebatur, *certam ſibi perniciem, ſeu Britannicus rerum, ſeu Nero potiretur. Verum ita de ſe meritum Caeſa-*

inter eos ſim? Solvo me iudicatu iſto; et bono veterique ritu, iuro mihi non liquere. *Lipſius.* Intelligit Torrentium ad Sueton. l. c.

7 *Agrippinae ſobrina prior.*] Sive quod Iuriſconſulti ſuggerunt, *ſobrina propior:* etſi eadem vis alteri illi voculae. Lepida autem Germanico patri Agrippinae, conſobrina fuit. Filiae ergo Germanici, Lepida ſobrina propior. Res ſatis clara ex Stemmate noſtro Auguſti. *Lipſius.* Mox *eius* poſt *mariti* abeſt a MS. Guelf. eleganter. Sed. vid. dicta ſupra.

8 *Impudica, infamis, vinolenta.*] Malim, *violenta:* ut ſuperba et commota animo utraque fuerit. De vini nota nihil legi. *Lipſius.* Sic MSS. Guelf. ed. Puteol. Beroald. Alciat. Ceteri libri *vinolenta.* Illud reſtituit Pichena. Mox c. 67. pariter verba haec confuſa.

9 *Quae filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.*] Freinſhemius addendum putabat *volebat.* Sed non profecto *volebat* tantummodo, quippe quae iam dudum dediſſet: ſed intelligendum *quibat.* Agrippina eo uſque valebat in republica, penes Claudium, apud ſe, ut filio imperium pararet: ſed non erat tam potens ſui, ut toleraret regnantem. Genus loquendi lib. 4. Obſer. cap. 2. illuſtravimus. *Gronovius.* Rectiſſime Gronovius: huiuſque generis exemplum iam ſupra obſervavimus. Eum ſequitur et Graevius, in epiſtola ad Heinſ. qua reſpondet eius coniecturae *deret* T. IV. Coll. Burm. p. 498. L. add. ad XIII, 56.

1 *Quod coniugium Principis.*] Id eſt, coniugem. Nam ut Claudii coniugium ipſa ambierit, non lectum. Abuſa ergo vetitis artibus ad perniciem Agrippinae. Sic *ſervitium* pro ſervo, et *matrimonium* pro matrona alibi notavi, et *clientelas* pro clientibus, in Tacito. *Lipſius.* Atque etiam MSS. Flor. et Reg. *coniugem:* quod videtur eſſe e gloſſa. Ceterum non neceſſarium *coniugium* de coniuge capere. v. quae ſupra de *matrimonio* dixi. Mox *indicta*, quod edidit Rhenanus pro *indita*, eſt iam in ed. pr.

2 *Pares*

Digitized by Google

Caeſarem, ut vitam uſui eius impenderet. Convictam Meſſallinam et Silium. [2] *Pares iterum accuſandi cauſſas eſſe, ſi Nero imperitaret. Britannico ſucceſſore, nullum principi meritum; ac novercae inſidiis domum omnem convelli, maiore flagitio, quam ſi impudicitiam prioris coniugis reticuiſſet. quamquam ne impudicitiam quidem nunc abeſſe, Pallante adultero: ne quis ambigat, decus, pudorem, corpus, cuncta regno viliora habere.* Haec atque V. A. 808. A. C. 55.

2 *Pares iterum accuſandi.*] Ita haec diſtinguenda ſunt: etſi ſuſpecta mendi. *Lipſius.* Explicandum potius quam mutandum hunc locum exiſtimo: et id tentavimus libro I. cap. 22. Obſervationum. *Gronovius.* Commoda ſane eſt ſententia paraphraſeos Gronovianae. Sed vereor, ne plus ſit in paraphraſi, quam in verbis Taciti. Verba: *Pares .. imperitaret*, ſic explicat: *Sane imputari Neroni poſſe convictam Meſſallinam et Silium: ſed rurſus convincendam Agrippinam cum Pallante. quod ſi faceret, ut neceſſario faciendum ſit, ſi Caeſarem ſalvum velit, implacabilem Neronem habiturum, ſi, quamvis everſa matre, fortuna illi det imperium.* Potuit ſane ita diſputare Narciſſus: ſed in verbis hoc ubi eſt: quae per latinitatem nihil aliud ſignificare poſſunt, quam, ſi contingat, ut Nero imperitet, idem eſſe agendum in Agrippina, quod feciſſet in Meſſallina. Atqui id eſt falſum: id Narciſſus dicere noluit. Vivo Claudio accuſanda Agrippina erat. Nempe, commemorato, quid pro Principe egerit, quid agendum ſit, incipit docere, quid ſe futurum ſit, primum, ſi Nero ſuccederet, ſalva matre (quippe non ſucceſſurus erat, damnata et ſublata Agrippina) deinde, ſi Britannicus, ſublata aut viva noverca. Hic igitur clarum puto, deeſſe, quod reſpondeat primae ſumtioni: *Si Nero imperitaret.* Non enim apparet, quare tum ſibi metuendum putet. Nam, ut dixi, de matre accuſande everſa cogitari hic non poteſt; quod tum non imperaturus erat. Ergo poſt haec verba lacunam eſſe puto: et punctum ponendum poſt *eſſe.* Iam in alterius ſumtionis ὑποβολῇ, verba, *nullum principi meritum*, explicat, *nihil eſſe, quod ei imputet.* an vero hoc verba latina ſonant? Quis dixit unquam *nullum eſt ei meritum*, pro, nihil mihi (aut alii) debet, nullum meum eſt in eum meritum? Hoc ſaltem doceri debebat. Dixiſſet potius; *nullum ſibi meritum*, aut ſimile quid. Atque etiam *Principis* nomine Claudius videtur intelligendus. Nam vivo Claudio, non appellaret ſane Britannicum *principem.* Si per πρόληψιν dici obiicias, tamen hic frigebit verbum, cum pronomine tantum opus ſit, principiſque futuri nomen iam inſit in *ſucceſſore.* Atque hac de cauſſa nec probem Acidalii coniecturam: *nullum e principe metum:* quod etiam eſt falſum. Nam dicit ſe etiam Britannico imperante periturum. Credo verum eſſe, quod Ferrarius voluit, Elect. I, 1. *nullum principi metum:* ſi, ſublata Agrippina, Britannico ſucceſſio certa, Claudium quidem ab uxoris inſidiis tutum fore: at ſe, evertenda Meſſallina, tot turbarum in domo Caeſaris cauſſam attuliſſe, ut hoc nomine Britannicus ſupplicium ſumturus ſit. Sed varietatem lectionis addamus: MS, Reg. ed. pr. *impeditaret.* Porro MS. Flor. *ad novercae.* Pro *habere* Grotius malebat *haberi*, quod probat Ryckius. *metum.* *At* ſcripſit etiam manus docta in margine Gryphii.

1 Si-

A.V. 808. A.C. 55. atque talia dictitans, amplecti Britannicum: *robur aetatis quam maturrimum* precari: modo ad deos, modo ad ipſum tendere manus, *adoleſceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores ulciſceretur.*

66 In tanta mole curarum, Claudius valetudine adverſa corripitur, refovendiſque viribus mollitie caeli et ſalubritate aquarum, [1] Sinueſſam pergit. Tum Agrippina, ſceleris olim certa, et oblatae occaſionis propera, nec miniſtrorum egens, de genere veneni conſultavit: [2] *ne repentino et praecipiti facinus proderetur: ſi lentum et tabidum delegiſſet, ne admotus ſupremis Claudius, et dolo intellecto, ad amorem filii rediret: exquiſitum aliquid* placebat, *quod turbaret mentem, et mortem differret.* Deligitur artifex talium, vocabulo *Locuſta*, nuper veneficii damnata, et diu inter inſtrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum virus, cuius miniſter e ſpadonibus fuit Halotus, [3] inferre epulas, et explorare guſtu ſolitus.

67 Adeoque cuncta mox pernotuere, ut temporum illorum ſcriptores prodiderint, *infuſum delectabili cibo boletorum venenum, nec vim medicaminis ſtatim*

1 *Sinueſſam pergit.*] Sinueſſanae aquae libro I. Hiſtor. et Plinio libro 31. commendatae, ob vim quamdam ſalubrem. *Lipſius.*

2 *Ne repentino.*] Int. cavendum, metuendum: more Graecorum: ut ſupra iam notavimus I, 47.

3 *Inferre epulas, et explorare.*] Sic libro 13. *Quia cibos potusque eius dilectus ex miniſtris explorabat.* Cui id munus, is paſſim in lapidibus dicitur, Praeguſtator: in quodam etiam, A. POTIONE. Athenaeus libro 4. Ὃν νῦν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προγεύστην, τότε οἱ Ἕλληνες προτένθην ὠνόμαζον. Mos qui libera rep. ignotus Romanis: quem tamen coepiſſe coniicio ab Auguſto, non vano argumento lapidis qui Romae.

GENIO
CAELI. HERODIAN.
PRAEGVSTATOR
DIVI. AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
HORTIS. SALLVSTIANIS
DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
M. COCCEIO. NERVA } COSS.
C. VIBIO. RVFINO

Tenuitque Tiberius, de quo lego: TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRAEGVSTATOR. et deinceps alii. Traductum morem opinor a Perſis maxime, de quis Xenophon libro I. παιδείας. Οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι, καταῤῥοφοῦσιν, τοῦ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. Vbi et ritum habes praeguſtandi. *Lipſius.* Mox pro *pernotuere* Cod. Bud. habet *notuere.* Illud h. l. melius. Plus enim eſt *pernoteſcere* quam *noteſcere.*

1 So-

ſtatim intellectam, [1] *ſocordiane Claudii an vinolentia:* [2] A.V.C.
ſimul ſoluta alvus ſubveniſſe videbatur. igitur exterrita 808.
Agrippina, et, quando ultima timebantur, ſpreta prae- A.C.
ſentium invidia, proviſam iam ſibi Xenophontis medici 55.
conſcientiam adhibet. Ille, tamquam niſus evomen-
tis adiuvaret, pinnam, rapido veneno illitam, fauci-
bus eius demiſiſſe creditur; haud ignarus, ſumma ſce-
lera incipi cum periculo, peragi cum praemio. Voca- 68
batur interim ſenatus, votaque *pro incolumitate princi-
pis* conſules et ſacerdotes nuncupabant, cum iam exa-
nimis veſtibus et fomentis obtegeretur, [1] dum res fir-
mando Neronis imperio componuntur. Iam primum
Agrippina, velut dolore victa, et ſolatia conquirens,
tenere amplexu Britannicum, *veram paterni oris effi-
giem* appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo
egrederetur. Antoniam quoque et Octaviam, ſorores
eius, attinuit, et cunctos aditus cuſtodiis clauſerat, cre-
broque vulgabat, *ire in melius valetudinem principis*,
quo miles bona in ſpe ageret, tempuſque proſperum, ex
monitis Chaldaeorum, [2] adventaret. Tunc, medio diei, 69
tertium ante idus Octob. foribus palatii repente diductis,

1 *Socordiane Claudii, an vinolentia.*] Mire hic turbant libri. MS. Flor. *ſocordiane, an Claudii vi, an vinolentia.* Agr. *ſecordia mentis a Claudio bibi an vinolentia.* Ed. pr. *ſocordiam necis ad Claudii bi an vinolentia.* ſequentes edd. *ſocordiane an Claudii vinolentia.* Rhenanus; ut eſt in textu noſtro, item Aldus, Gryphius, Lipſius, Pichena. Quinam ſint vulgati, qui habeant *violentia*, auctore Pichena, neſcio. eſt tamen in Guelf.

2 *Simul ſoluta alvus.*] MSS. Bud. Guelf. et aliis ap. Brot. *ſolutam alvum.* quod negat mutandum Rhenanus. Sed conſenſus ceterorum librorum ſequendus: etiamſi alias *videtur* etiam dictum reperitur cum accuſativo, ut *dicitur, fertur* etc. vid. Duker. V. C. ad Flor. II, 6. 45. et quos ibi laudat. Saepe ſic Livius.

1 *Dum res firmando.*] MS. Flor. *dum res forent firm.* et ſic ed. pr. MS. Reg. Agr. etiam *forent*, ſed inſuper *dum que, dum, quae.* vnde lac. Gronovius volebat corrigi, *dum res foris firm.* reſpiciens ad milites foris excubantes. Heinſius *dum, quae e re forent firmando* etc. malim: *dum, quae forent f. i.* Sive nos ſive Gronovium ſequare, melius erit vulgata. Paullo ante ed pr. *vexabatur interim ſenatus.*

2 *Adventaret.*] Sic MSS. praeter Bud. e quo *attentaret* repoſuit Rhenanus, quod nec intelligi poteſt. Secuti tamen id ſunt editores ad Pichenam uſque, eſtque et in Guelf. et aliis ap. Broterium. Mox *tertium*, quod e MS. Flor. dedit Pichena, omnes habent ante Rhenanum, qui edidit *tertio.*

Digitized by Google

A. V. 808. A. C. 55. comitante Burro, [1] Nero egreditur ad cohortem, quae more militiae excubiis adeſt. Ibi, monente Praefecto, feſtis vocibus exceptus, inditur lecticae. Dubitaviſſe quoſdam ferunt, reſpectantes rogitanteſque, *ubi Britannicus eſſet?* mox, nullo in diverſum auctore, quae offerebantur, ſecuti ſunt. Illatuſque caſtris Nero, et congruentia tempori praefatus, promiſſo donativo, [2] ad exemplum paternae largitionis, *Imperator* conſalutatur. Sententiam militum ſecuta Patrum conſulta. nec dubitatum eſt apud provincias. *Caeleſteſque honores Claudio* decernuntur, et funeris ſolenne, perinde ac divo Auguſto, celebratur: aemulante Agrippina proaviae Liviae magnificentiam. Teſtamentum tamen haud recitatum, ne antepoſitus filio privignus iniuria et invidia animos vulgi turbaret.

1 *Nero egreditur etc.*] Pr. ed. vitioſe *aggreditur.* Sed deinde *ad cohortem*, ut dedit poſt Rhenanus, cum intermediae edd. dediſſent *a cohorte*. Porro omnes vett. *ibi*, quod ſe e Flor. edidiſſe dicit Pichena pro *ubi:* quod in Lipſiana demum reperitur. vitio operarum. *Feſtis vocibus* omnes habent, ut V, 4. pro quo legendum videtur *fauſtis*.

2 *Ad exemplum paternae largitionis.*] Promiſit ergo viritim *quindena ſeſtertia.* ut Suetonius in Claudio expreſſit cap. 10. ſive ut Ioſephus, *quina millia drachmarum:* quae ſunt *ſeſtertia vicena*, ſive nobis *quingenti Philippei.* Nam quod olim ex Dione dixi, de centenis nummis: erravi. ea enim donatio a Claudio uſurpata ſingulis deinceps natalibus imperii ſui. *Lipſius.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER TERTIVS DECIMVS.

Breviarivm Libri.

Silanus proconſul Aſiae, veneno necatus, Agrippinae fraude. item Narciſſus ad mortem actus. Claudio funus cenſorium ductum, et laudatur a Principe. Bona Neronis initia, et multa arbitrio Senatus conſtituta. Parthi Armeniam adſectant: quibus Domitius Corbulo opponitur. Nero Acten libertam amat, matre fremente. eaque cauſſa imminutae maternae potentiae. Pallas libertus cura rerum demotus. mox venenum Britannico properatum: et feſtinum eius funus. Agrippina Neroni offenſior, et viſa res novas moliri. accuſata eo nomine abſolvitur. Neronis luxus et laſcivi per noctem diſcurſus. Actum de libertis in ſervitutem revocandis, ſed non peractum. Damnationes aliquot illuſtrium, itemque a fato mortes. Iterum cum Parthis diſcordia, ſuper Armenia. ad quod bellum priſca ſeveritate et diſciplina militem ſuum Corbulo firmavit. Is Armeniam ingreditur, caſtella aliquot exſcindit, urbem Artaxata capit et incendit: rege Tiridate proelium aut defenſionem nuſquam auſo. P. Suilius Romae damnatur, adnitente Seneca. Octavius Sagitta Pontiam tergiverſantem de nuptiis, impotentia amoris, ferro tranſadigit. libertus ſuum crimen id fatetur, magno exemplo. Poppaeam Sabinam amare Nero occipit: deque ingenio et Venere eius feminae. Cornelius Sulla Maſſiliam amovetur, ſuſpectus Principi. Publicanorum iniquitas temperata. In Germania Friſii res movent: et ſedes iuxta Rhenum conantur figere. fruſtra. quia pulſi ab Romano equite et diſiecti. Eoſdem agros mox Anſibarii occupant, ſed eodem fato. Hermunduri Cattique inter ſe bellantur. ſed magno proelio Catti ad exitium paene gentis caeſi. Geſta haec annis quattuor.

A.V. 808. A. C. 55.

IMP. CLAVDIO NERONE. L. ANTISTIO VETERE.
Q. VOLVSIO. P. CORNELIO SCIPIONE.
IMP. CLAVDIO NERONE. II. L. CALPVRNIO PISONE.
IMP. CLAVDIO NERONE. III. VALERIO MESSALLA.
COSS.

Prima novo principatu mors [1] Iunii Silani, proconſulis Aſiae, ignaro Nerone, per dolum Agrippinae [2] paratur: non, quia ingenii violentia [3] exitium irritaverat,

1 *Iunii Silani.*] Crebro in hiſtoria horum temporum mentio Silanorum, et confuſa: quae, cautio mihi eſt, ne turbet iuventutem. Ea re, non ſtemma quidem eius familiae ponam (arduus ille et fortaſſe vanus labor:) ſed illuſtriſſimos quoſque, quo imperatore, quoque exitu fuerint, exſequar, cum temporum nota. Exordio a Tiberio principe: quia quae ſupra, nihil ad Spartam meam.

C. Iunius. C. F. Silanus. Conſul fuit cum P. Cornelio Dolabella anno DCCLXII. ſub Auguſto; Proconſul Aſiae, ſub Tiberio, damnatuſque repetundarum et proiectus in Cytheram inſulam. Tacit. lib. 3. Annal.

M. Iunius. M. F. Silanus. Conſul fuit ſub Tiberio, DCCLXXI. Proconſul Africae fuit, auctore Tacito lib. 4. Hiſtor. *Mox C. Caeſar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens.* Socer fuit Caii Caligulae, et ab eodem interfectus, Sueton. cap. 12. et 13. item Dio.

D. Iunius. M. F. Silanus, Marci prioris frater. Is adulter in Iulia nepte Auguſti, in exilium ivit; rediitque per gratiam et potentiam M. fratris ſui. Fuit poſthac in urbe, neque honores adeptus eſt. Tacit. lib. 3. Annal.

Ap. Iunius Silanus. Conſul fuit ſub Tiber. anno DCCLXXX. Conſocer Claudii dicitur Suetonio, propter L. Silanum filium eius Octaviae ſponſum. Proconſul *Hiſpaniae*, et maritus Lepidae matris Meſſallinae. a Claudio, incerto crimine, occiſus. Dio LX. *Sueton.* cap. 29. et 37.

Eius duo filii *L. Silanus*, et *M. Silanus.* Lucius, gener Claudii fuit, Octaviae ſponſus, Agrippinae artibus ad mortem actus. Marcus conſul fuit cum Valerio Aſiatico, anno DCCXCIX. in quo error inſignis Onufrii, qui Aſiatico collegam dat Meſſallam, quem Dio refutat et Faſti Graeci. Proconſul Aſiae fuit, et a Nerone nunc interfectus: De eo Plinius lib. 7. *Divus Auguſtus, in reliqua exemplorum raritate, neptis ſuae nepotem vidit genitum quo exceſſit anno, M. Silanum: qui cum Aſiam obtineret poſt conſulatum* (malim ſcribi, *proconſulatu*) *Neronis principis ſucceſſione, veneno eius ſublatus eſt.* Etſi Plinius ſcelus hoc Neroni adſcribit, quod noſter reiicit in matrem.

Fuit et *D. Iunius Silanus*, conſul anno DCCCVI. *Lipſius.*

2 *Paratur.*] Aurelius, *Freinſh.* Ryckius malunt *patratur*, quo verbo in hac re alibi noſter utitur, II, 39. III, 4. etc. Et confunduntur haec verba non raro in libris ſcriptis. v. Cortius ad Sall. Iug. 13. *Mortem, perniciem parare* dicitur illud quidem, ſed cum dativo.

3 *Exitum irritaverit.*] *Exitium* legendum

taverat, ſegnis et dominationibus aliis faſtiditus, adeo, ut [4] C. Caeſar *pecudem auream* eum appellare ſolitus ſit: verum Agrippina, fratri eius [5] L. Silano necem molita, ultorem metuebat, crebra vulgi fama, *anteponendum eſſe vix dum pueritiam egreſſo Neroni, et imperium per ſcelus adepto, virum aetate compoſita, inſontem, nobilem, et*, quod tunc ſpectaretur, *e Caeſarum poſteris.* quippe et [6] Silanus D. Auguſti abnepos erat. haec

A. V. 808. A. C. 55.

legendum putant viri docti. Recte. Nam hic exitus violentus, caedes intelligenda. v. dicta ad Suet. Domit. c. 15. ubi *exitium* Caſaub. Graevius et nuper Oudendorpius. V. C. add. infr. c. 17. *crebris ante exitium diebus.* Porro e Guelf. reſcripſi *irritaverat*, pro vulgato *irritaverit*: quod in hoc contextu et narratione directa locum non habet. Vtrumque ſecutus eſt Cl. Broterius.

4 *C. Caeſar pecudem auream.*] Vereor ut ſcriptori noſtro conſtet ratio. Non enim in hunc M. Silanum expetit Caii dictum: ſed in illum alterum, qui eius ſocer. Dio clare: Ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μάρκος Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ, ὑπό τε τῆς ἀρετῆς, καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ὁ δὲ Γάϊος τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς προεπηλάκιζε, (καί τοι οὕτω καλῶς περὶ αὐτοῦ Φρονῶν, ὥστε καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως. μηκέτι πρῶτος ἐπιψηφίζεται. *etc.* Cui ut aſſentiar, aetas Silani me inducit. Natus enim eſt extremo, ut Plinius ait, Auguſti anno: a quo ad hunc diem anni dumtaxat quadraginta ſunt. Non ergo in ea aetate hic adoleſcens formidini aut contemtui alii dominationibus eſſe potuit, cuius adhuc οὐδεὶς λόγος. Sed ut in homine Tacitus, ſic in dicto aberrat Graecus. Putat enim laudis honoriſque fuiſſe: quod revera probri fuit, et ſalſe iactum in hominem divitem, ſed ignavum, hebetem, oviculam meram. *Lipſius.* Dionem in ſenſu dicti et homine errare, docet Ryckius. Mox vereor, ne *eum* e terminatione proximi verbi ortum ſit.

5 *L. Silano.*] Convenit cum hiſtoria: tamen libri ſcripti, *C. Silano.* Lipſius. *C.* ed pr. *L.* Puteol. et ſeqq. omnes. *C.* correctum in margine Gryph. Mox quia verba *et quod tunc ſpectaretur* e perſona Taciti dicuntur, videtur eſſe debere *ſpectabatur*, ſed illud eſt in omnibus libris.

6 *Silanus D. Auguſti abnepos.*] Praeit ad ſtemma aliquomodo Plinius, qui eum nepotem ſcribit Auguſti neptis. Atqui Auguſto e Iulia filia neptes duae, Iulia et Agrippina. E Iulia hunc derivo, hoc modo:

IVLIA, Aug. F. cui vir M. Agrippa.	IVLIA, cui vir L. Aemilius Paullus, Suet. Aug. c. LXIIII.	AEMILIA LEPIDA proneptis Auguſti Suet. cap. XXVI. in Claudio. cui vir Ap. Iunius Silanus claro argumento, quia Suet. eum conſocerum Claudii vocat. Poſtea tamen alteri Lepidae maritus, quae mater Meſſallinae. Ex Dione.	M. SILANVS, de quo hic. L. SILANVS Claudii gener.

Stemma

A.V. 808. A.C. 55.

haec cauſſa necis. miniſtri fuere [7] P. Celer, eques Romanus, et Helius, libertus, rei familiari Principis in Aſia impoſiti. ab his proconſuli venenum inter epulas datum eſt apertius, quam ut fallerent. Nec minus properato Narciſſus, Claudii libertus, de cuius iurgiis adverſus Agrippinam retuli, aſpera cuſtodia et neceſſitate extrema ad mortem agitur; invito principe, cuius abditis adhuc vitiis, per avaritiam ac prodigentiam, mire
2 congruebat. Ibaturque in caedes, niſi Afranius Burrus, et Annaeus Seneca obviam iſſent. Hi rectores imperatoriae iuventae, et [1] pari in ſocietate potentiae concordes, diverſa arte ex aequo pollebant: Burrus militaribus curis et ſeveritate morum; Seneca praeceptis eloquentiae

Stemma hoc ſatis certum eſt. Ne fallat te tantum Dio, qui Lepidam matrem Meſſallinae, uxorem tribuit Appio: ſed ſub finem vitae. At M. ille Silanus Auguſti abnepos genitus fuit vivo Auguſto. Appium hunc Silanum intellegit Auguſtus in epiſtola quadam, vocatque adfinem Claudii ob hoc matrimonium, apud Sueton. Claud. cap. 4. *Curare eum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum non diſplicet nobis, ſi eſt paſſurus ſe ab Silano filio homine ſibi adfini admoneri, nequid faciat quod conſpici et derideri poſſit.* Lipſius.

7 *P. Celerius.*] Infra, *P. Celer* dicitur. *P. Celerem accuſante Aſia, quia abſolvere nequibat Caeſar, traxit ſenecta, donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, ut memoravi, Silano proconſule.* Hic ergo corrige. *Lipſius.* Sed etiam *Helius* reſcripſi pro *Aelius*, ut iam voluit Ryckius e Suet. Ner. 23. et Dione. Edd. pr. Puteolan. aliaeque vett. omnes *Elius* ſine adſpiratione: quod fruſtra mutatum eſt in *Aelius*. Romani Helii nulli ſunt, ut docuit Perizonius in Trig. diſſ. p. m. 151. et de numis Conſular. p. 235. At hic eſt nomen graecum liberti. MS. Guelf. plane *Helius* exhibet, et ante *Celerius*. Mox *his* e Cod. Fl. Pichena. Sic et ed. pr. Vulg. *iis.* de qua confuſione ſupra dictum.

1 *Pari in ſocietate pot.*] Si quid mutandum, legam; *paris in ſocietate potentiae*. Sed vix opus, etſi alii conantur. *Lipſius.* Boxhornius e veſtigiis Cod. Flor. qui habet, *et parum in ſocietate potentia et concordes*, corrigit, (*et rarum in ſocietate potentiae*) *concordes*. Feliciter, ut puto. Sic Tacitus 1. ann. *ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuiſſet, (rarum etiam inter hoſtes) legatus Po. Ro. Romanis in caſtris ſanguine ſuo altaria deum commaculaviſſet.* Item: *nam (rarum illi coelo) ſiccitate et amnibus modicis inoffenſum iter properaverat.* Lib. 6. *Per idem tempus L. Piſo pontifex* (*rarum in tanta claritudine*) *fato obiit.* Gronovius. Cum MS. Fl. conſentit MS. Reg. et Agr. ed. pr. niſi, quod alterum *et* eſt ante *potentia*. Puteol. *pari in ſocietate, potentiaque*, ut eſt in Guelf. *que* delevit Rhenanus. *Potentiae* primum in Lipſ. edd. reperi. *Parem ſocietatem potentiae*, pro *paris*, ferrem. Nam adiectiva etiam in aliis Tacitus permutat, ut ſupra vidimus, atque etiam alii, in primis poetae. v. Excurſ. IX. ad Suetonium. Sed Boxhornium verum vidiſſe puto, cuius correctionem ſecutus eſt Cl. Broterius. Idque indi-

Digitized by Google

quentiae et comitate honeſta: iuvantes invicem, quo A.V.
facilius lubricam principis aetatem, ſi virtutem aſperna- 808.
retur, voluptatibus conceſſis retinerent. Certamen utri- A.C.
que unum erat contra ferociam Agrippinae, quae cun- 55.
ctis [2] malae dominationis cupidinibus flagrans, habebat
in partibus Pallantem; quo auctore, Claudius nuptiis
inceſtis et adoptione exitioſa ſemet perverterat. Sed
neque Neroni infra ſervos ingenium; et Pallas, triſti
arrogantia modum liberti egreſſus, taedium ſui move-
rat. Propalam tamen omnes in eam honores cumula-
bantur, [3] ſignumque, more militiae, petenti tribuno
dedit, OPTIMAE MATRIS. Decreti et a ſenatu [4]
duo lictores, flaminium Claudiale, ſimul *Claudio cenſo-
rium funus*, et mox *conſecratio*. Die funeris laudatio- 5
nem eius princeps exorſus eſt. Dum *antiquitatem gene-
ris, conſulatus, ac triumphos maiorum* enumerabat, in-
tentus ipſe et ceteri; *liberalium* quoque *artium* comme-
moratio,

iudicavit etiam Heinſius. Recepit Ryckius.

2 *Malae domin.*] Sic ed. pr. Beroald. Alc. ſed Guelf. Put. *malis:* quod reſtituit Rhenanus, idque ſecuti ſunt Aldus, Gryphius. ſane proprie hoc adiectivum referendum erat ad *cupidines*. Verum vid. not. praeced. et ſic ὁμοιοτέλευτα vitantur.

3 *Signum more militiae.*] Signum ſive Teſſera ſemper Tribunis data, etiam rep. antiqua. Livius lib. 28. *Forma tamen Romanorum caſtrorum conſtabat, quod Tribunos et iura reddere in principiis ſinebant, et ſignum ab iis petebant, et in ſtationes ac vigilias ordine ibant.* Dabatur a Conſule, Praetore, eove qui exercitui toti praeerat. Idem Livius: *In Praetorio tetenderunt Albius et Atrius, claſſicum apud eos cecinit, ſignum ab iis petitum eſt.* At praetorii Tribunus a ſolo Principe. Ideo ſupra lib 1. inter ſigna accepti imperii Tacitus poſuit: *Defuncto Auguſto ſignum praetoriis cohortibus, ut Imperator, dederat.* Super hac re plura in EXCVRS. A. *Lipſius.*

4 *Duo lictores, Flaminium Claudiale.*] At Liviae decretus lictor tantum unus, et idipſum recuſante Tiberio. Flaminium Claudiale quomodo ad honeſtandam facit Agrippinam? Credo ut ipſa Flaminica Claudii eſſet: exemplo Liviae quae Auguſti. Nam eam ſacerdotem Auguſti fuiſſe docui ad lib. 1. velimque addi Paterculi locum, quem viri docti emendare conati fruſtra, lib. 2. *Livia Romanarum eminentiſſima, quam poſtea coniugem Auguſti vidimus, quam tranſgreſſi ad eos ſacerdotem ac filiam.* Legunt, *quin tranſgreſſa ad eos ſacerdotem paene habuit ac flaminem.* quaſi ad Liviam ipſam referenda ſint, quae mortua caeleſti religione culta per flamines ac ſacerdotes. Campas loquuntur et floccos: tu lege mecum, *quam tranſgreſſi ad deos.* Livia enim eſt, quae mariti ſui in deos relati et ſacerdos fuit et filia. Satis dictum ſupra. *Lipſius.*

1 *Ta-*

A.V. 808. A.C. 55. moratio, *et, nihil regente eo Reip. triſte ab externis accidiſſe*, pronis animis audita: poſtquam ad *providentiam ſapientiamque* flexit, nemo riſui temperare, quamquam oratio, a Seneca compoſita, multum cultus praeferret: ut fuit illi viro ingenium amoenum, et temporis eius[1] auribus accommodatum. Adnotabant ſeniores, quibus otioſum eſt, vetera et praeſentia contendere, *primus ex iis, qui rerum potiti eſſent, Neronem alienae facundiae eguiſſe.* Nam dictator Caeſar ſummis oratoribus aemulus: et Auguſto prompta ac profluens, [2] quae deceret principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, qua verba expenderet, [3] tum validus ſenſibus, aut conſulto ambiguus. Etiam [4] C. Caeſaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec in Claudio, quotiens meditata diſſereret, elegantiam requireres. Nero puerilibus ſtatim annis vividum animum in alia detorſit: caelare, pingere, cantus aut regimen equorum exercere: et aliquando, carminibus pangendis, ineſſe ſibi elementa doctrinae oſtendebat.
4. Ceterum peractis triſtitiae imita-

1 *Temporis eius.*] Sic MS. Flor. ed. pr. Ceteri *illius*. Illud cum I. Gronovio recepimus. Mox *otium eſt* ed. pr. Beroald. et ceterae uſque ad Pichenam. *Otioſum eſt* MSS. Flor. Guelf. ed. Puteol. Pich. ſeqq. e quo per compendium ſcribendi factum *otium* videri poteſt: ſed tamen durum eſt *otioſum eſt - contendere:* mollius multo *otium* videtur.

2 *Quae deceret pr.*] Durior haec interpoſitio. quod ſenſit Acidalius, qui coniiciebat *qua*, i. quatenus. poſſis etiam *quaeque*. Sed non ſatisfacit.

3 *Tum validus.*] Ed. pr. *validis:* ceterae omnes *validus*. *Validis* conſentit conſuetudini Taciti variandae conſtructionis in talibus. Mox *ac* MS. Guelf. vett. omnes ad Rhenanum, qui e Cod. Bud. dedit *aut:* quod melius.

4 *C. Caeſaris.*] Qui etiam libros ſcripſit De arte dicendi, ut vult Suidas: Γαῖος Καῖσαρ, ὃς ἐπεκλήθη Καλλιγόλας, ῥητορικὴν τέχνην ἔγραψε Ῥωμαϊκῶς. quem tamen puto ego falli: eoſque Germanici fuiſſe. *Lipſius.* N. Heinſius malebat *C. Caeſari*. Burmannus ad Suet. Cal. 53. *turbatam mentem* interpretatur iratam: quo ſenſu *turbatus* dici, ſatis probat. Adiuvat Suetonius, qui l. c. dicit *irato et verba et ſententias ſuppetiiſſe*. Sed ego potius capiendum puto de mentis valitudine: de qua idem Sueton. c. 50. Valetudo mentis, quae ei ſive e morbo, ſive e philtro accidit, non corrupit eius vim dicendi. Mox ed. pr. *diſſereretur*, ut MS. Flor. quod et ipſum bonum eſt. item *caelare, pingere*, uterque liber ſine copula: quam primus Puteolanus addidit, non Beroaldus.

1 *Egre-*

Digitized by Google

imitamentis, curiam ingreſſus, et *de auctoritate patrum,* A.V.
et conſenſu militum praefatus, *conſilia ſibi et exempla ca-* 808.
peſſendi [1] *egregie imperii* memoravit: *nec iuventam ar-* A.C.
mis civilibus, aut domeſticis diſcordiis imbutam: nulla 55.
odia, nullas iniurias, nec cupidinem ultionis afferre. Tum *formam futuri principatus* praeſcripſit, ea maxime declinans, quorum recens flagrabat invidia. *Non enim ſe negotiorum omnium iudicem fore, ut, clauſis unam intra domum accuſatoribus et reis, paucorum potentia graſſaretur. Nihil in penatibus ſuis vaenale, aut ambitioni pervium: diſcretam domum et Remp. Teneret antiqua munia ſenatus:* [2] *Conſulum tribunalibus Italia, et* [3] *publicae provinciae aſſiſterent.* [4] *Illi patrum aditum praeberent:*

1 *Egregie.*] Edd. ante Rhenanum *egregii*: et ſic MS. Guelf. Sed *egregie* melius eſt.

2 *Conſulum tribunalibus. Italia.*] Polybius lib. 6. Ὁμοίως καὶ ὅσα τῶν ἀδικημάτων τῶν κατ' Ἰταλίαν προσδεῖται δημοσίας ἐπισκέψεως, λέγω δὲ, οἷον προδοσίας, συνωμοσίας, φαρμακείας, δολοφονίας, τῇ συγκλήτῳ μέλει περὶ τούτων. πρὸς δὲ τούτοις εἴ τις ἰδιώτης ἢ πόλις τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν διαλύσεως ἢ ἐπιτιμήσεως ἢ βοηθείας ἢ φυλακῆς προσδεῖται, τούτων πάντων ἐπιμελές ἐστι τῇ συγκλήτῳ. Qui locus unicus verbis Taciti eſt illuſtrandus. *Gronovius.*

3 *Publicae provinciae.* Spectat ad diviſionem Auguſteam. Claudius pleraque omnia ad ſe traxerat: at Nero populi provincias (eae enim publicae) earumque controverſias ſolis Conſulibus curae fore: ſe Caeſarianis provinciis, in quibus exercitus, velle conſulere praedixit. *Lipſius.*

4 *Illi patrum aditum*] Non muto. Conſules, inquit, praebeant provincialibus aditum Patrum. At haec oratio Senecae adeo grata Patribus, ait Xiphilinus, ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἀρχαῖς ἀναγινώσκεσθαι ψηφισθῆναι: *ut in argenteam columnam inciſa ſit, et Kalendis anni novi cum Conſules ineunt ex decreto deinceps lecta.* Nec novum id Senatus decretum: excipio de argento. Nam et antea ſemper Principum orationes in aes inciſae, et Kalendis Ian. recitatae. Morem quem non nimis notum ſuggerit mihi Dio lib. ultimo: Τότε δὲ λόγους τινὰς ἐν τῇ νουμηνίᾳ τοῦ τε Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου κατὰ δόγμα ἀναγινωσκομένους, ὥστε καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας τοὺς βουλευτὰς παρατείνεσθαι, ἔπαυσεν, ἀρκοῦν εἶναι φήσας, ἐν ταῖς στήλαις αὐτοὺς ἐγγεγράφθαι. id eſt: *Cum legerent in Senatu Orationes quaſdam Auguſti et Tiberii ex decreto, ita ut ad veſperam Senatus detineretur, legentes Claudius inhibuit; ſufficere dicens, quod eae in columnis inciſae eſſent.* Lucem hinc do Plinii Panegyrico: *Acclamationes noſtras*, inquit, *nequa interciperet oblivio, P. C. in publica acta mittendas, et incidendas in aere cenſuiſtis. Ante Orationes principum tantum eiuſmodi genere monumentorum mandari aeternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtrae parietibus Curiae claudebantur.*

Digitized by Google

5 *berent: ſe mandatis exercitibus conſulturum.* Nec defuit
A.V. 808. A.C. 55. fides. Multaque arbitrio ſenatus conſtituta ſunt: *Ne quis ad cauſſam orandam mercede aut donis emeretur: ne deſignatis quidem quaeſtoribus* [1] *edendi gladiatores neceſſitas eſſet.* Quod quidem adverſante Agrippina, *tanquam acta Claudii ſubverterentur*, obtinuere patres: [2] qui in palatium ob id vocabantur, ut aſtaret, [3] abditis a tergo

debantur. Et ab hoc ritu eſt, quod Q. Haterius apud Tacitum lib. 3. cenſet *eius diei Senatusconſulta aureis litteris in curia figenda.* Ingerunt et Iuriſconſulti, apud quos locis aliquot Orationes hae Principum laudatae. Sed nec ab alia cauſſa eveniſſe crediderim, quod Claudii oratio Lugduni noſtro aevo reperta in Tabula aeris. *Lipſius.*

1 *Edendi gladiatores neceſſitas.*] Pertinet ad abolendum Claudii ſcitum, qui, auctore Dolabella, ſanxit *ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecunia eorum qui Quaeſturam adipiſcerentur:* ait Tacitus lib. 11. Vbi ſuſpecta vox, *adipiſcerentur.* Cur enim hic ἐμφατικῶς ſcriptum, *Ne deſignatis quidem*: niſi quia antea ex ea ſanctione, dabant etiam Candidati? Atque ita in Lampridii Alexandro lego: *Quaeſtores candidatos* (malim *Quaeſturae*) *ex ſua pecunia iuſſit munera populo dare, ſed ut poſt Quaeſturam Praeturam acciperent.* Ceterum hoc Neronis decretum abolevit iterum Domitianus: de quo Suetonius capite 4. *Lipſius.* *Quidem* deleri volebant Acidalius et Vrſinus. Potuit e ſequentibus huc trahi, ut c. ſeq. *alii* ante *anquirebant* in ed. pr. Si eſt a Tacito, ſenſus eſt, ne quaeſtoribus, ſaltem quod tantum deſignati eſſent, neceſſe eſſet edere gladiatores.

2 *Qui in Palatium.*] Puto in templum (Vide Sueton. Auguſt. c. 29.) Apollinis Palatini. Supra libro 2. *Quatuor filiis ante limen Curiae adſtantibus, cum in Palatio Senatus haberetur.* Lipſius. In cubiculum potius, credo, propter ſequentia. Idque etiam interdum ſub aliis Impp. factum, exemplo D. Iulii, qui cauſſam Deiotari in cubiculo cognovit, ut patet ex oratione Ciceronis. add. XI, 2. Nam quae I. Gronovius paullo poſt de abditis et occultis foribus in templo illo, ea contorta ſunt.

3 *Abditis a tergo foribus velo diſcreta.*] Melius, *obditis.* Intellegit autem vela, quae praetenta foribus: quibus etiam Claudius ſe texit. Sueton. cap. 10. *Prorepſit ad ſolarium proximum, interque foribus praetenta vela ſe abdidit.* Et Heliogabalus, narrante Lampridio: *Subito militum ſtrepitu exterritus, in angulum ſe condidit, obiectuque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, ſe texit.* Iulius Pollux deſcribit libro 10. Πρὸ μὲν τοῦ κοιτῶνος ἐπὶ ταῖς θύραις, παραπετασμάτων σοι δεῖ, εἴτε ἁπλοῦν εἴη τὸ παραπέτασμα λευκὸν ἐξ ὀθόνης, εἴτε καὶ πολύχρουν. Id velum levabatur, in admiſſionibus. Seneca, epiſt. LXXXI. *Non crepuit ſubinde oſtium, non allevabatur velum.* Lampridius in Alexandro: *Salutabatur quaſi unus de Senatoribus, patente velo, admiſſionalibus remotis.* Inde apud ICtos cauſſas cognoſcere levato velo: id eſt palam omnibus admiſſis, l. 5. C. De naufragiis: *De ſubmerſis navibus decernimus ut levato velo iſtae cauſſae cognoſcantur.* Ad haec et talia vela facit lapis vetus Romae:

TI.

tergo foribus velo diſcreta, quod viſum arceret, [4] au- A.V.
ditus non adimeret. Quin et legatis Armeniorum, cauſ- 808.
ſam gentis apud Neronem orantibus, [5] eſcendere ſugge- A.C.
ſtum imperatoris, et praeſidere ſimul parabat; niſi, ce- 55.
teris pavore defixis, Seneca admonuiſſet, *venienti matri occurreret.* Ita, ſpecie pietatis, obviam itum dede-
cori. Fine anni, turbidis rumoribus, *prorupiſſe rur-* 6
ſum Parthos et rapi Armeniam, allatum eſt, *pulſo Rhadamiſto*, qui ſaepe regni eius potitus, dein profugus, tum quoque bellum deſeruerat. Igitur, in urbe ſermonum avida, *quemadmodum princeps, vix ſeptemdecim annos egreſſus, ſuſcipere eam molem aut propulſare poſſet? quod ſubſidium in eo, qui a femina regeretur? num proelia quoque, et oppugnationes urbium, et cetera belli, per magiſtros adminiſtrari poſſent*, anquirebant. Contra alii, *melius eveniſſe*, diſſerunt, *quam ſi invalidus ſenecta et ignavia Claudius militiae ad labores vocaretur, ſervilibus iuſſis obtemperaturus. Burrum tamen et Senecam* [1] *multa-*

TI. CL. THALIVS.
PRAEPOSITVS. VELARIORVM.
DOMVS AVGVSTIANAE.

Erant tamen et alia vela in caenationibus arcendi frigoris, itemque ornatus cauſſa: de quibus Seneca lib. 4. Quaeſt. Nat. et Tertullianus de habitu muliebri. *Lipſius.* Coniiciebam *obdito a tergo foribus velo diſcreta.* *A tergo*, puta ſedentis principis, *diſcreta velo*, quod *obditum* erat foribus, in quibus ſtabat ipſa. *Gronovius.* Vulgata eſt in omnibus ſcr. et edd. niſi quod Bud. *additis.* Ryckius putat vulgatum intelligi poſſe: *adſtitiſſe a tergo tapetis, foribus praetenti:* quod nullo modo procedit. Nam ordo verborum eſſe debet *adſtaret diſcreta velo:* id quomodo interiectum fuerit, et quare, additur: nempe apertis foribus, quae in aliud cubiculum ferrent, praetentum a tergo. Atque haec deſiderant Gronovii correctionem.

4 *Aditus non adimeret.*] Imo vero adimebat aditus: nec adiri conſpicive Agrippina voluit. Scribo, *auditus.* Lipſius. Recepit Freinshemius, et ſecuti editores. Pichena tamen malebat *auditum:* quod eſt in margine MS. Bodleiani. *Adire* et *audire* ſaepe in libris confuſa. v. Burm. ad Suet. Tib. 27. Drakenb. ad Liv. VIII, 2.

5 *Eſcendere ſuggeſtum.*] Probiſſima vox, et repperi ita in Farneſiano, ſicuti paullo poſt in Vatican. *anquirebant.* Nemo autem tinctus hac meliori literatura, cui non iſta hodie nota. *Lipſius.* Vtrumque eſt etiam in Flor. De verbo *eſcendere* pleni hodie Criticorum libri, eiusque confuſione cum *aſcendere.* Poſt etiam *diſſerunt* bene Pichena e MS. Flor. pro *dixerunt* poſt *eveniſſe.* hoc enim verbo libenter utitur Tacitus. Literae iſtae ſaepe confuſae. Infra c. 13. in ed. pr. *effulxerant* pro *effulſerant* etc. c. 17. pro *et ſibi* eſt *exili.*

1 *Multarum rerum exp.*] MS. Corb. *multa.* quod placet.

Digitized by Google

A.V. 808. A.C. 55. *multarum rerum experientia cognitos: et imperatori quantum ad robur deeſſe? cum octavodecimo aetatis anno Cn. Pompeius, nonodecimo Caeſar Octavianus, civilia bella ſuſtinuerint.* [2] *Pleraque in ſumma fortuna, auſpiciis et conſiliis, quam telis et manibus geri. Daturum plane documentum, honeſtis an ſecus amicis uteretur,* [3] *ſi ducem, amota invidia, egregium, quam ſi pecunioſum et gratia ſubnixum per ambitum deligeret.*

7 Haec atque talia vulgantibus, Nero et *iuventutem proximas per provincias quaeſitam ſupplendis Orientis legionibus* [1] *admovere, legioneſque ipſas propius Armeniam collocari* iubet: *duoſque veteres reges,* [2] *Agrippam et Antiochum expedire copias, quis Parthorum fines ultro intrarent: ſimul pontes*

2 *Pleraque in ſumma fortuna.*] Magnam, ait, partem res etiam a Principe in bello gerendas eius eſſe indolis, uti melius per legatos, ſive miniſtros, et mandata, quam per ipſum praeſentem, armatum, et concurſantem, vel ſatagentem, expediantur et tranſigantur. Suetonius Octav. 21. *Domuit autem partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam, Aquitaniam,* etc. *Auſpiciis ſuis,* id eſt per legatos ſuós, ubi ipſe non intervenit, nec praeſens fuit. *Gronovius.* Nempe int. *magis,* cuius ante *quam* omiſſi exempla plura ad h. l. notavit Rhenanus. Alii malunt *pluraque,* quod et MSS. quidam et edd. Puteol. Riv. Ber. etc. habent, placetque Cl. Broterio. Credo Tacitum, ſi hoc voluiſſet, *plura* ſcripturum fuiſſe, ſine copula. *pleraque* eſt multa, ut ſaepe apud ſcriptores huius aetatis.

3 *Si ducem etc.*] Varie tentatur hic locus, quem nulla medela egere arbitror. Dixerant, Principes in bellis plus conſiliis valere, quam vi. Subiiciunt: quantum conſilio valeat, quam bonos conſiliarios habeat, ſtatim clarum fore ex eo, ſi ducem bello praeficeret potius, egregium, nihil invidens virtuti, quam, ſi divitem et gratioſum. *Magis, potius* intelligi ſtatim vidimus, et *ſi* repeti, etiam elegans eſt. In ed. pr. eſt *deligent:* unde conficere liceret *deligerent,* ut ſimul ad amicos Principis referretur. *et ſi ducem* Rhenanus, Ald. Gr. Poſt *admoveri* malebant Pichena et Acidalius, quia ſequitur *collocari.*

1 *Admovere.*] Pichena malebat *admoveri,* quia mox eſt *collocari,* et *iungi.* placet.

2 *Agrippam et Iocchum.*] Agrippam intellegit Agrippae filium, cognomento Iuniorem: qui Galilaeae, Trachonitidis, et partis Iudaeae rex. de quò Ioſephus lib. 20. ſatis. Sed Iocchus ille quis? Vtrum *Bocchus* reſcribendum? an potius, expleta voce *Antiochus?* Quod verum cenſeo. Intellegit Antiochum, regem Commagenes, et in parte Ciliciae. de quo Ioſephus libro 19. Ἀντίοχον δὲ ἣν εἶχεν βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινι, καὶ Κομμαγηνῇ δωρεῖται. Et Dio libro 60. Confirmat eam ſcripturam noſter infra, qui in auxiliis Corbulonis Antiochum nominat: iteratque hoc mandatum. *Simul,* inquit, *Antiochum regem monet proximas ſibi Praefecturas petere.* Vaticano tamen eſt, *Lochium.* Lipſius. MS Flor

pontes per amnem Euphraten iungi. Et [2] *minorem Armeniam Ariſtobulo, regionem* [3] *Sophenen Sohemo cum inſignibus regiis mandat.* Exortuſque in tempore aemulus Vologeſo, filius Vardanes. et abſceſſere Armenia Parthi, tamquam differrent bellum. Sed apud Senatum omnia in maius celebrata ſunt ſententiis eorum, qui *ſupplicationes, et diebus ſupplicationum veſtem principi triumphalem, utque ovans urbem iniret, effigieſque eius, pari magnitudine ac Martis Vltoris, eodem in templo,* cenſuere: praeter ſuetam adulationem laeti, quod Domitium Corbulonem retinendae Armeniae propoſuerat. videbaturque locus virtutibus patefactus. Copiae Orientis ita dividuntur, ut pars auxiliarium, cum duabus legionibus, apud provinciam Syriam, et legatum eius [1] Quadratum Vmmidium remaneret; par civium ſociorumque numerus Corbuloni eſſet, additis cohortibus aliſque, quae apud Cappadociam hiemabant: ſocii reges, prout bello conduceret, parere iuſſi. Sed ſtudia eorum in Corbulonem promptiora erant: qui, ut famae inſerviret, quae in novis coeptis validiſſima eſt, itinere propere confecto, [2] apud Aegeas, civitatem Ciliciae,

A. V. 808. A. C. 55.

8

Flor. *et Iocchum:* quod edd. omnes habent praeter ed. pr. quae exhibet *Lochium*, ut Vatic. Reg. Agr. et Guelf. in quo eſt *Locchum.* Ryckius recepit *Antiochum,* quem cum I. Gronovio ſecuti ſumus. Mox ed. pr. *omnem Euphraten,* vitioſe pro *amnem,* quod verbum omnes edd. et ſcr. habent, nec tentandum erat, cum ab aliis ſaepe ſic dicatur, etiam brevitatis amantibus.

2 *Minorem Armeniam Ariſtobulo.*] Ioſephus 20. Τὴν τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν, Ἀριστόβουλος, Ἡρώδου τῆς Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. et addit, id factum τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, convenienter plane cum Tacito. *Lipſius.*

3 *Sophenen Sohemo.*] Neſcio an idem ſit, qui a Caio conſtitutus Arabum Ituraeorum rex, auctore Dione. Sed apud eum Σοαῖμος dicitur: et fortaſſe ita hic ſcribendum. *Lipſius.* Ed. pr. *Sohaemo,* ſed *Sohemus* etiam probabat Lipſius ad XII, 23. ex quo loco etiam patet Sohemum Ituraeae regem dudum mortuum fuiſſe, ut bene iam monuit Ryckius. Ed. pr. *Sophenen.* recte. Ceterae *Sophenem,* uſque ad Ryckium.

1 *Quadratum Vinidium.*] *Numidium*, ut ſupra. *Lipſius.* Immo *Vmidium* ut ſupra demonſtratum XII, 45.

2 *Apud Egas.*] Libri mei, *Aegaeas*, et recte. Id enim Ciliciae opidum. Strabo: Μετὰ δὲ Μαλλὸν, Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον. id eſt, *Poſt Malium Aegaeae opidulum, quod ſtationem navibus habet.* Lipſius. Lucanus tamen lib. 3. 227. *et extremae reſonant*

Digitized by Google

A. V. liciae, obvium Quadratum habuit, illuc progreſſum,
808. ne, ſi ad accipiendas copias Syriam intraviſſet Corbulo,
A. C. 55. omnium ora in ſe verteret, corpore ingens, verbis magnificus, et, ſuper experientiam ſapientiamque, etiam
9 [3] ſpecie inanium validus. Ceterum uterque Vologeſen regem nuntiis monebant, *pacem quam bellum mallet, datiſque obſidibus, ſolitam prioribus reverentiam in populum Romanum continuaret.* Et Vologeſes quo bellum [1] ex commodo pararet, an ut aemulationis ſuſpectos, per nomen obſidum, amoveret, tradit nobiliſſimos ex familia Arſacidarum. Accepitque eos [2] centurio Hiſteius

ſonant navalibus Aegae. Sic enim legendum puto: non *externae.* Stephanus: Αἰγαὶ πολλαὶ. πόλις Κιλικίας, etc. Plinius libro 5, 27. *oppidum Aegae liberum, amnis Pyramus, Portae Ciliciae.* Philoſtratus de vita Apollon. 1, 8. Κἀκεῖνα τῆς ἐν Αἰγαῖς διατριβῆς. Cap. ſequenti: Ὁ δὲ ἐῤῥῶσθαι φράσας, οἷς ἔπραττεν (ἐν Ταρσοῖς ἄρα ἀγορὰν ἦγεν) ἐξωρμήθη εἰς τὰς Αἰγάς. Idem libro 2. vitarum in Antiocho: Ἀντίοχον τὸν Σοφιστὴν αἱ Κιλίκων Αἰγαὶ ἤνεγκαν. Apud Dionem libro 47. eſt: καὶ τοὺς Ταρσέας ἑκουσίως προσλαβὼν φρουροὺς τινας αὐτῶ ἐν Αἰγέαις ὄντας ἐνίκησε. Sed ibi quoque Xylander mavult ἐν Αἰγαῖς. Quare vereor, ne et Strabo ſcripſerit: Μετὰ δὲ Μαλλὸν Αἰγαί. Et mox Μετὰ δὲ Αἰγὰς Ἰσσός. *Gronovius. Aegeas* tamen MSS. Flor. Reg. Agr. Guelf. ed. pr. Vnde merito receptum.

3 *Specie inanium validus.*] Reſtitui, meo animo, vere. Corbulo, inquit, non ſolum vera virtute ſapientiaque magnus, ſed etiam animos allicere peritus ſpecie inanium; id eſt, geſtibus, verbis, habituque externo. At noſtri Cenſores quam hic mente, ut ait ille, extenſa? Beatus legit, *ſpe animum validus*, pro animorum, inquit. Vertraninus, *ſpe immanium* ſcilicet rerum. Cum bona gratia, abite quaeſo, et cucurbitas pingite. *Lipſius. Specie* MSS. Flor. (ſed deinde *inanimum* ut ed. pr.) Guelf. ed. Puteol. Beroald. Alciat. Sed ed. pr. *ſpem.* ceterae *ſpe.* Sic ed. pr. etiam ante *ſpem pietati* pro *ſpecie:* ac ſaepe iſtae voces confuſae. Cauſſa eſt, quod cum per compendium ſcriberetur *ſpe*, ut in ed. pr. c. 31. ſignum compendii omiſſum eſt. Senſus eſt: etiam alia inerant viro, quae quidem ad bellum et remp. gerendam nil valent, ceterum magnam vim habent ad animos imperitorum conciliandos.

1 *Ex aequo modo.*] Niſi fallor, τὸ modo παρέλκει: aut certe cum Mercero legam, *ex commodo* Lipſius. *Ex commodo*, quod voluerant Muretus et Mercerus, recte Pichena recepit, e veſtigiis MS. Fl. *ex quo modo.* Antiqui in nonnullis verbis QV. pro C. ſcribebant, quod librarii antiquarii interdum imitati ſunt. Sic in nobili SCto contra Bacchanalia, *Indoquoltod*, pro *in oculto:* haec enim vera ibi lectio, non *indovolgod*, ut vult ill. Maffeus in Iſtoria dipl. Ceteri libri habent *ex aequo modo.* Senſus eſt, ut maiorem opportunitatem belli parandi nanciſceretur, laxamento belli accepto.

2 *Centurio Hoſtorius.*] Vaticanus codex, *Centurio Hiſtius.* Parum, aut nihil eſt; tamen infra, poſt trien-

Digitized by Google

ſteius, ab Vmmidio miſſus forte [3] prior, ea de cauſſa adito rege. Quod poſtquam Corbuloni cognitum eſt, *ire* praefectum cohortis, Arrium Varum, *et* [4] *reciperare obſides* iubet. Hinc ortum inter praefectum et centurionem iurgium, [5] ne diutius externis ſpectaculo eſſet, arbitrium rei obſidibus legatiſque, qui eos ducebant, permiſſum. Atque illi ob recentem gloriam, et inclinatione quadam etiam hoſtium, Corbulonem praetulere. Vnde diſcordia inter duces: querente Vmmidio, *praerepta, quae ſuis conſiliis patraviſſet*: teſtante contra Corbulone, *non prius converſum regem ad offerendos obſides, quam ipſe, dux bello delectus, ſpes eius ad metum mutaret.* Nero, quo componeret diverſos, ſic evulgari iuſſit: *Ob res, a Quadrato et Corbulone proſpere geſtas, laurum* [6] *faſcibus imperatoriis addi.* Quae, in alios conſu-

A.V. 808. A.C. 55.

trieanſium, in his locis *Iſtius Capito* eſt, *Caſtrorum praefectus.* Lipſius. Cod. Flor. *Hiſteius.* Reg. Guelf. Agr. ed. pr. ceteraeque *Hiſterius*, usque ad Rhen. qui *Hoſtorius* dedit cum ſequentibus. Ryckius putat *Inſteius* e c. 39. recepit Lalemannus.

3 *Priore de cauſſa.*] Mureto accedo, *prior ea de cauſſa*, legenti. *Lipſius.* Sed ſic interpungendum, ut nunc eſt, non poſt *miſſus.*

4 *Reciperare obſides.*] Sic Flor. edd. pr. Pich. ſeqq. Ceterae edd. *recipere*, ut et Guelf. Illud melius. volebat obſides ſibi praereptos auferri Vmmidio.

5 *Ne diutius externis.*] Sic MSS. Flor. Bud. ed. pr. Rhenan. et ſeqq. Guelf. Puteol. Beroald. Alc. *quod ne.* quod melius puto. Sic mox: *Vnde diſcordia inter duces. - - Nero quo componeret diverſos.* Vbi *diverſi* ſunt diſcordes, ſimultatem exercentes. Poſt *inclinationem quandam* Guelf. Puteol. etc. ſed ablativi meliores e conſuetudine Taciti.

6 *Faſcibus imperatoriis.*] De faſcibus Imperatorum ſive Principum (nec enim alios hic intelleges) docebo iuvenes: fors fuit, et quoſdam ſenes. Olim non niſi magiſtratus populi Romani, aut qui cum imperio in provinciis, faſcibus uſi. Quid ergo princeps in urbe, ſi nullum gereret ordinarium magiſtratum? Nihilo ſecus faſces duodecim illi. Origo rei ab Auguſto; cuius honori Senatus decrevit anno urbis DCCXXXV. uti Conſulari poteſtate ſemper eſſet, faſcibusque duodecim uteretur. Dio 54. Ὁ δὲ Αὔγυςος τὴν τῶν ὑπάτων ἐξυσίαν διὰ βίυ ἔλαβεν, ὥςε καὶ ταῖς δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχῦ χρῆϑαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀεὶ ὑπατευόντων ἐπὶ τῦ ἀρχικῦ δίφρυ καϑέζεϑαι. Eumque morem tenuerunt Principes ſecuti: ita ut laurum tamen faſcibus non adderent, niſi in victoria: uti hic factum. At ſtatim per adulationem irrupit, ut omnium Principum faſces, et ſemper laureati eſſent. eaque nota maxime diſtinctus a vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano libro 7. Εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπὴ, τῶν μὲν ςρατιωτῶν καὶ δορυφόρων προϊόντων. αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρυν, ὅπερ ἐςὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. Capitolinus in Maximinis:

10 conſules egreſſa, coniunxi. Eodem anno, *Caeſar effi-*
A.V. *giem Cn. Domitio patri, conſularia inſignia Aſconio La-*
808. *beoni,* quo tutore uſus erat, petivit a ſenatu: *ſibique*
A.C. *ſtatuas argento vel auro ſolidas,* adverſus offerentes
55. prohibuit. Et quamquam cenſuiſſent patres, *ut princi-*
pium anni inciperet menſe Decemb. quo ortus erat Nero,
veterem religionem Kalendarum Ianuariarum inchoando
anno retinuit. Neque [1] recepti ſunt inter reos Carinas
Celer, ſenator, ſervo accuſante, aut Iulius Denſus, eque-
11 ſter, cui favor in Britannicum crimini dabatur. Clau-
A.V. dio Nerone, L. Antiſtio coss. cum in [1] acta principum
809. iurarent magiſtratus, *in ſua acta collegam Antiſtium iu-*
A.C. *rare* prohibuit: magnis patrum laudibus, [2] ut iuvenilis
56. animus, levium quoque rerum gloria ſublatus, maiores
continuaret. Secutaque lenitas in [3] Plautium Latera-
num, quem, ob adulterium Meſſallinae [4] ordine remo-
tum,

minis: *Inde Carthaginem venit cum pompa regali, et protectoribus, et faſcibus laureatis.* Quando id coeperit, ignoro: paullatim quidem non ſolum laureati admiſſi faſces, ſed et aurati. Claudianus Panegyrico in 6. conſulatum Honorii,

— agnoſcunt roſtra curules
Auditas quondam proavis: deſuetaque cingit
Regius auratis fora Faſcibus Vlpia lictor.

Lipſius.

1 *Recepti ſunt inter reos.*] Sic MS. Flor. Guelf. et editi omnes veteres, non Beroaldus tantum et Aldus, ut tradit I. Gronovius. Lipſius habet *in*, neſcio an primus et operarum vitio. *Inter* reſtituit I. Gronovius. Sic noſter loquitur etiam A. III, 70.

1 *Acta principum.*] Non ut receptum, *principis*. Iurabant enim in acta non unius, qui imperitabat, ſed et priorum. Dicam multa ad lib. 16. Exc. A. *Lipſius.*

2 *Vt iuvenilis animus.*] Senſus eſt, ut cum intelligeret etiam e tam levi re tantam gloriam naſci, tantasque laudes, cupido iniiceretur rebus maioribus patrandis porro maiorem laudem petendi.

3 *Plautium Lateranum.*] Supra lib. 11. *Lipſius.* Guelf. *Plautium.*

4 *Ordine remotum.*] Simplex, *motum* malebat Acidalius. Sed Suetonius Vitellio 2. *Quintus caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos ſenatores removerique placuiſſet.* Gronovius. Sed locus Suetonii non ſatis ſimilis huic. An *ordine removere* quisquam dixerit docendum erat: *Senatores minus idoneos ſecernere et removere*, ſive etiam *ſubmovere*, quin dici poſſit, nulla dubitatio eſt. Et Gronovius ipſe ap. Livium XLV, 15. *tribu remoti* corrigit *moti*: idque non diſplicet Drakenb. qui tamen in textu ſervat *remoti*; ad quod defendendum loco Taciti uti poterat. In eodem loco Livii eſt etiam *ſenatu emoveri*. Ceterum ob locum Livii, et quia *removeri* in ſimilibus, et ſine praepoſitione dicitur, ut ap. Suet. Tib. 34. *quaeſtura removere:* add. Burm. ad c. 42. h. l. vulgatum non tentandum puto, in quo omnes libri conſentiunt:

Digitized by Google

tum, reddidit ſenatui, *clementiam ſuam* obſtringens cre- A.V.
bris orationibus, quas Seneca, teſtificando, quam hone- 809. A.C.
ſta praeciperet, [5] vel iactandi ingenii, voce principis 56.
vulgabat. Ceterum infracta paullatim potentia matris, 12
delapſo Nerone in amorem libertae, [1] cui vocabulum *Acte* fuit: ſimul aſſumptis in conſcientiam Othone et Claudio Senecione, adoleſcentulis decoris: quorum Otho familia conſulari, Senecio liberto Caeſaris patre genitus, ignara matre, dein fruſtra obnitente, [2] penitus irrepſerat per luxum et ambigua ſecreta: [3] ne ſeverioribus quidem principis amicis adverſantibus, [4] muliercula, nulla cuiuſquam iniuria, cupidines principis explente; quando uxore ab Octavia, nobili quidem et probitatis ſpectatae, fato quodam, an quia praevalent illicita, abhorrebat: metuebaturque, ne in ſtupra feminarum illuſtrium prorumperet, ſi illa libidine prohibere-
tur. Sed Agrippina *libertam aemulam, nurum ancillam,* 13
aliaque,

tiunt: niſi quod a. MS. Ox. abeſt *ordine*.

5 *Vel iactandi ingenii.*] Contaminarant impurae manus, *cauſſa iactandi*. At vox ea eleganter abeſt Vatic. *Lipſius*. Item a Flor. Modus loquendi elegans. *Vulgabat iactandi ingenii*, quo uſus noſter etiam Hiſt. IV, 42. *accuſationem ſubiſſe, nec depellendi periculi, ſed in ſpem potentiae videbatur.* Liv. IV, 30. *cernentes piacula pacis deum expoſcendae.* Et ſaepe librarios cum in aliis, tum in hac formula *cauſſa* addidiſſe, ſaepe docuerunt viri docti. v. Cort. ad Sall. Cat. 6. Sed tamen hic aliquid ſcrupuli reſidet ex eo, quod putem librarios daturos fuiſſe *iactandi ing. cauſſa*, ſi vocem addidiſſent velut temere omiſſam, non, quod rarius eſt, *cauſſa iact. ing.* Ea forma paſſim tamen uſus Livius. v. Gronov. ad XXXI, 12. Sic etiam Graeci Xenoph. M. S. IV, 7. ἕνεκα πορείας. *Cauſſa* addunt omnes vett. edd. *Vel* inde a Rhenano. *Cauſſa* primus omiſit Lipſius.

1 *Cui vocabulum Acte.*] Ex Aſia oriunda mulier: cuius genus Nero (ut ſplendorem ei adſtrueret) ad Attalum regem porrigebat. Xiphilinus. *Lipſius*.

2 *Penitus irrepſerat.*] Scribe, *irrepſerant*. ad Senecionem enim pertinet et Othonem: non ad Acten. *Lipſius*. Recepit Pichena. MSS. et edd. vett. omnes *irrepſerat*. Nec video cur ſingularis hic tantopere diſpliceat, cum etiam c. 15. ſit *nox et laſcivia exemerat*. *Ambigua ſecreta* pertinent ad rem amatoriam.

3 *Ne ſeverioribus quidem.*] Libri ſcripti, *ſenioribus*. Lipſius. Etiam Flor. ed. pr. MS. Guelf.

4 *Muliercula, nulla.*] Qui attenderit, obſervabit, hic nimis crebram eſſe conſtructionem per ablativos conſequentiae. Senſit quidem Heinſius, correxitque *mulierculae explenti*. Ego ſuſpicarer Tacitum ſcripſiſſe *mulierculam explere:* pro, quo minus expleret: quod ei non inſolens. Sed vulgatum ferri poteſt.

1 *Se-*

Digitized by Google

A.V. aliaque, eundem in modum, muliebriter fremere. Ne-
809. que poenitentiam filii aut ſatietatem opperiri: quanto-
A.C. que foediora exprobrabat, acrius accendere, donec vi
56. amoris ſubactus, exueret obſequium in matrem, [1] ſeque Senecae permitteret. Ex cuius familiaribus [2] Annaeus Serenus

1 *Senecaeque permitteret.*] Haerere me iubent libri. Nam Farneſ. *ſeque neci permitteret.* Vatic. *ſeque permitteret.* addito ſuperius, *neci.* E quibus, *ſeque Senecae*, occurrebat: niſi aliud latet. Tamen de Seneca fuiſſe, verba ſubdita ſtatim dicunt. *Lipſius.* Pichena, meo iudicio, *εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τὸν κάλαμον βάψας*, *Senecaque permitteret.* In re ancipiti et dubiae interpretationis artifici brevitate defungitur, ne in alteramutram partem pronior appareat. Seneca, etſi iam ab initiis imperii Neronis unum cum Burro certamen habuiſſet adverſus crudelitatem et ſuperbiam Agrippinae, ſemper tamen in filio aluerat debitam matri pietatem. Et quoties ab ea ſe ille inſolentius aſperiusque tractatum doleret, quamvis inſtigantibus haud dubie ſtatim aſſentatoribus, non permiſerat eum matri diu iraſci, nedum frenum mordere, ſed gravibus et honeſtis monitis exulceratam mentem ſanaverat. Nunc per ipſius impotentiam eo res erat redacta, et ſic commota ferocia ſaevi adoleſcentis, ut neceſſario eſſet ſilendum de matre, aut exſpectandum, ut ipſe, cum illa quaereretur foras, qui ſolus, aut cum altero illo, in aula verum dicebat, et in poſterum et ad haec mitiganda et omnibus bonis totique reipublicae fieret inutilis. Ergo *permiſit*, hoc eſt, tacuit, deſiit obniti, et hac parte veri molles auriculas radere, nec retinuit palam reſponſantem, et quae adhuc clam fecerat, oculis ingerentem. Quod nec laudare voluit Tacitus, et accuſantur fruſtra, quae cogunt tempora. Ideo ſic tranſmittit. Nam quod ſequitur de Annaeo Sereno, non accipiendum, quaſi faverit amori Neronis Seneca contra matris voluntatem ſuae gratiae cauſſa: ſed quum iudicaret hunc ei ludum dandum maioris mali evitandi ergo, eo ipſo, quod comparaverat perſonam, cujus nomine liberalitas Neronis velaretur, fovebat reverentiam matris, et filium retinebat, ut cum aliqua verecundia indulgeret aetati. Sed ſalubre conſilium auſteritas Agrippinae et aemulatio vana irritum reddidit. *Gronovius.* Farneſiano conſentit Reg. et ed. pr. Flor. *ſeque nece permitteret.* Agr. *ſeque nec ei.* Editi praeter pr. omnes *ſenecaeque p.* niſi quod Ryckius dedit *ſeque Senecae p.* quod ſecutus ſum. *Senecaeque* eſt mera coniectura Puteolani: *ſeque* cum in omnibus ſcriptis ſit, nullo modo repudiandum. In *Senecae* prima ſyllaba exciderat, ob mox praecedens *ſeque.* Et primae ſyllabae in propriis omiſſae exemplum ſupra habuimus *Iochum* pro *Antiochum* c. 7. Antea Nero in poteſtate Agrippinae fuerat. v. ſupr. c. 1. extr. Nunc ſe Senecae permittit, ut ille remp. curaret, ſeque adiuvaret conſilio, opera: illi obſequi potius coepit, quam matri.

2 *Annaeus Serenus.*] Qui praefectus vigilum Neronis. Plinius l. 22. *Fungi familias nuper interemere et tota convivia, Annaeum Serenum, Praefectum Neronis vigilum, et Tribunos, et Centuriones. Quae voluptas tanta ancipitis cibi?* De hoc amico ſuo capiendus Seneca, epiſt. 63. *Haec tibi ſcribo, is qui Annaeum Serenum cariſſimum*

Serenus, ſimulatione amoris adverſus eandem libertam, A. V.
primas adoleſcentis cupidines velaverat, praebueratque 809.
nomen, ut, quae princeps furtim mulierculae tribuebat, A. C.
[3] ille palam largiretur. Tum Agrippina, verſis artibus, 56.
per blandimenta iuvenem aggredi, *ſuum potius cubiculum ac ſinum* offerre, *contegendis, quae prima aetas, et* [4] *ſumma fortuna expeterent.* Quin et fatebatur *intempeſtivam ſeveritatem*, et ſuarum opum, quae haud procul imperatoriis aberant, copias tradebat: ut nimia nuper coërcendo filio, ita rurſum intemperanter demiſſa. Quae mutatio neque Neronem fefellit, et proximi amicorum metuebant, [5] orabantque, *cavere inſidias mulieris, ſemper atrocis, tum et falſae.* Forte illis diebus Caeſar, inſpecto ornatu, quo principum coniuges ac parentes effulſerant, deligit veſtem et gemmas, miſitque donum matri, nulla parſimonia, cum praecipua, et cupita aliis, prior deferret. Sed Agrippina, *non his inſtrui cultus ſuos, ſed ceteris arceri*, proclamat, *et dividere filium, quae cuncta ex ipſa haberet.* Nec defuere, qui in deterius referrent. Et Nero infenſus iis, qui-
14 bus [1] ſuperbia muliebris innitebatur, [2] demovet Pallan-

 tem

cariſſimum mihi tam immodice flevi, ut, quod minime velim, inter exempla ſim eorum, quos dolor vicit. Et inſcripſit eidem libros ſuos De Tranquillitate, monumentum amoris. *Lipſius.* Mox *celaverat* ed. pr. et ſic correxerat manus docta in marg. Gryph. Fortaſſe verum. Sed tamen et VI, 29. *culpam invidia velare:* idque h. l. melius.

3 *Ille palam largiretur.*] Sine dubio corrigendum *ipſe*, quia opponitur *principi. princeps* largiebatur, *ipſe* palam dabat. Confuſionis huius et alia exempla ſunt, etiam ſupra notatae.

4 *Summa fortuna.*] Hoc ſe dare iactat Rhenanus. At ita et edd. pr. Puteol. In ed. Beroaldi irrepſerat vitio operarum *forma*, quod ſervarat Frobenius ſ. Alciatus, ut cetera. Nam *fortuna* et *forma* etiam in ſcriptis permutantur.

5 *Orabantque cavere inſidias.*] Sic e Flor. reſtituit Pichena pro vulgato *caveri.* recte. malebat idem *caveret* cum Rhenano. fruſtra. vid. ad XI, 1. *Cavere* etiam ed. pr. Guelf. Mox *domum matri* edd. vett. uſque ad Rhenanum, et Guelf.

1 *Superbia muliebris.*] MS. Guelf. et alii ap. Cl. Broterium *ferocia mulieris:* fortaſſe melius. libenter enim eo verbo utitur Tacitus, ut de Agrippina Germanici.

2 *Demovet Pallantem cura rerum.*] A rationibus Claudii fuit ex Sueton. cap. 28. et lapide, in quo ſculptum: PALLANS. CAES. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS. *Lipſius.* Mox *arbitrium* MSS. Flor. Guelf. nec modo Beroaldus, ut I. Gron. ait, ſed ante Puteolanus, e quo ille ſumſit, poſt Alciatus.

Digitized by Google

A. V. 809. A. C. 56. em cura rerum, quis a Claudio impoſitus, velut arbitrum regni agebat: ferebaturque, [3] degrediente eo, magna proſequentium multitudine, non abſurde dixiſſe: [4] *Ire Pallantem, ut eiuraret.* Sane pepigerat Pallas, [5] *ne cuius facti in praeteritum interrogaretur,* [6] *pareſque rationes cum Repub. haberet.* Praeceps poſt haec Agrippina ruere ad terrorem et minas. neque principis auribus abſtinere, quo minus teſtaretur, *adultum iam eſſe Britannicum, veram dignamque ſtirpem ſuſcipiendo patris imperio, quod inſitus et adoptivus per iniurias matris exerceret. Non abnuere ſe, quin cuncta infelicis domus mala pateſierent, ſuae in primis nuptiae, ſuum veneficium. Id ſolum diis et ſibi proviſum, quod viveret privignus. Ituram cum illo in caſtra. Audiretur hinc Germa-*

poſt Alciatus. At ed. pr. ceteraeque omnes *arbitrum.* Similiter variatur Hiſt. IV, 21. ubi tamen ed. pr. *arbitrium*, Puteol. contra *arbitrum* cum Beroaldo et ſeqq. Vtrumque eodem redit. Vtrum Tacitus dederit, non dicam.

3 *Digrediente eo.*] MSS. Fl. Reg. Bodl. *degrediente.* Si intelligendum eſt de palatio, ut I. Gronovius cenſet, nec dubitare ſinunt ſequentia, *magna proſequentium multitudine:* verum eſt. vid. ad IV, 49. add. Hiſt. III, 67. *palatio degreditur,* ubi v. Gron.

4 *Ire Pallantem.*] Ambigua et obſcura verba, quia et poſt *ire*, eſt poſt *Pallantem* interpungere licet. Quibus hoc placet, ambigunt, quid intelligendum ſit. *Procurationem* quidam, ut Ryckius. Sic H. III, 68. *eiurare imperium.* ſupra XII, 4. *magiſtratum.* Sed ita nullum acumen apparet: nec convenit ſequentibus. et quorſum deponeret, quod iam ademtum erat. Aurelius putat reſpici ad illud, *eiurare bonam copiam:* exire Pallantem aula, ut illam proſequentium multitudinem aliis cederet: quod paullo melius puto. Ineſt enim faceti quid. Sed cum eo quomodo conveniunt ſequentia? Nam particula *ſane*, e conſuetudine Taciti, indicat, rationem reddi dicti, idque confirmari. Heinſius ep. ad Graev. T. IV. Coll. Burm. p. 515. volebat corrigi *eiurarent:* idque placebat Graevio: qui tamen vulgatum defendi poſſe putabat, ſi intelligeretur *multitudinem.* Sed ille ait, p. 517. ſe elegantiae cauſſa ſic corrigere; unde clarum, eum interpungi voluiſſe poſt *ire:* ire multitudinem illam, ut Pallantem eiurarent. Qui ſenſus et ipſe commodus eſt: modo ita ſequentia convenirent. Sed nihil melius habeo. Ed. pr. *evitaret.*

5 *Ne cuius facti.*] Sic ed. pr. Rhenanus, ceteri. Intermedii Puteol. Beroald. Alc. *cuiusque.* *Interrogaretur* eſt rationem reddere cogeretur, ut reus fieret, ut XIV, 46. Cic. pro Dom. c. 29. Mox *ad terrorem* etiam ed. pr. non *in:* item *poſthac.*

6 *Pareſque rationes.*] Id eſt, (uti Iuriſconſulti loquuntur) ut pariator eſſet, ſive ἀλοίπατος: nec reliqua ulla haberet. Sic *parem rationem facere* Seneca dixit, lib. 2. epiſt. et libro 6. De Beneſ. cap. 40. item Iuriſc. l. ult. De doli excep.

Germanici filia, [7] ***debilis rurſus Burrus et exſul Seneca***; [8] ***trunca ſcilicet manu, et profeſſoria lingua, generis humani regimen expoſtulantis***. Simul intendere manus, aggerere probra, *conſecratum Claudium*, *infernos Silanorum manes* invocare, et *tot irrita facinora*. Turbatus his Nero, et propinquo die, [1] quo quartum decimum aetatis annum Britannicus explebat, volutare ſecum, modo matris violentiam, modo ipſius indolem; [2] ut quidem experimento nuper cognitam, quo tamen favorem A.V. 806. A.C. 56.

except. l. 20. De manum. teſtam. *Lipſius*.

7 *Inde vilis rurſus Burrus.*] Vatic. *bibil*. Suſpicari poſſis, num *debilis*, legendum. Debilitas enim loco probri, quia et ſacris olim arcebantur, et decreto Auguſti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipſo Burro, *Trunca ſcilicet manu*. Suſpectum aeque, τὸ *rurſus*, quod hic nulli rei. Puto fuiſſe, *rufus*: gloſſema ſcilicet ad cognomen Afranii, Burrus. Nam Latini Burrum, rufum dicebant, a Graeco. Gloſſae: *Burrum*. ξανθὸν, πυῤῥόν. Vide Feſtum. *Lipſius*. Scribo: *Audiretur hinc Germanici filia; debilis rurſus Burrus et exſul Seneca*. Nam cum inveniretur *devilis*, ut ſolet has inter ſe literas permutare manus vetuſta, adiecit aliquis τὸ *in*, ut eſſet, quod τῷ *hinc* reſponderet. Sed particula *rurſus*, eius vice fungitur, et eſt idem, quod inde vel viciſſim. *Gronovius*. Verum vidit Gronovius. Quod ſi a lectione vetere *inde vilis*, quam primum reperi apud Puteolanum, eſtque etiam in Cod. Agric. diſcedendum eſt, et coniectura ponenda, malo ponere *debilis*, ut voluit Gronovius, quam *inde debilis*, ut Lipſio placuit. Nam in hac *rurſus* moleſtum eſt, ut e nota Lipſii apparet. Ei incommodo occurrit Cl. Broterius. delendo *rurſus*. Syllaba *de* ex coniectura repetitur. In illa nihil eſt incommodi. *Indebilis* MS. Flor. Reg. ed. pr. et inde factum *inde vilis*. *In* natum eſt e terminatione praecedentis verbi *filia*. Non eſt praetereundum, I. Gronovium e veſtigiis Cod. Oxon. qui habet *inde mancinus rurſus*, ut Guelf. legi velle: *hinc Germanici filia, et Britannicus, rurſus Burrus et exul Seneca*.

8 *Trunca ſcilicet manu*.] Agricola adnotavit, *tunicata manu*. a ſene, an a libris? Et ſane videtur mollitiam Burro obiectare et tunicas manicatas. *Lipſius*. Fruſtra ſudat hic Marcellus. *Trunca manu* omnino reſpicit Burrum, et *Profeſſoria lingua* Senecam. Nec neceſſum, totam ut manum praeciſam habuerit: ſufficit digito uno aut altero captum fuiſſe: idque incommodum accepiſſe, dum in acie ſternit hoſtem, eſt veriſimile. Ergo id inſigne virtutis non magis arcuit eum praefectura praetorii, quam claudicatio ex vulnere Sp. Carvilium dehoneſtavit, quem mater, quoties gradum faceret, iubebat meminiſſe bellicae gloriae; aut herniae, quam in equo dies noctesque perſedendo nactus erat, M. Servilium poenituit. *Gronovius*. *Profeſſoria lingua* eſt hominis ſcholaſtici et declamatoris. In *irrita facinora* ſine cauſſa haerebat Rhenanus. Dolet ſe fruſtra tot facinora patraſſe parandae potentiae.

1 *Quo quartum decimum etc.*] Adeoque togam virilem acciperet. vid. dicta ad XII, 41.

2 *Vt quidem experimento cognitam*.] Elegans eſt Freinshemii coniectura

A.V. favorem late quaeſiviſſet. Feſtis Saturno diebus, [3] in-
809. ter alia aequalium ludicra, [4] regnum luſu ſortientium,
A.C. evenerat ea ſors Neroni. Igitur ceteris diverſa, nec [5]
56. ruborem allatura: ubi Britannico iuſſit, *exſurgeret, pro-
greſſuſque in medium, cantum aliquem inciperet, irriſum
ex eo ſperans pueri, ſobrios quoque convictus, nedum
temulentos, ignorantis; ille [6] conſtanter exorſus eſt
carmen

iectura *levi quidem:* quale quid ſequentia deſiderant. MSS. Reg. et Agric. habent quidem *quo tum*, in qua lectione non opus foret illo epitheto: ſed ita totus locus fit frigidus. Freinshemius verum vidit. *Quaeſiviſſet* eſt conciliaſſet, paraſſet, ut ſaepe.

3 *Inter alia aequalium ludicra.*] Interpretes ad illuſtrationem loci adferunt, quae Pollux ſcribit lib. 9. Βασιλίνδα, inquit, ἐςὶν, ὅταν διακληρωθέντες, ὁ μὲν Βασιλεὺς προστάττῃ τὸ πρακτέον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πανταχόθεν ἀπεκπονῇ. Magis facit Arriani locus lib. I. Diſſertationum Epicteti. Ἐν Σατορναλίοις λέλογχε Βασιλεύς. Ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδιάν. Προςάσσει, Σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ᾆσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἔλθε. Ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδιά, id eſt, *Saturnalium diebus rex eligitur, Iubet enim ludere hunc luſum. Is imperat, Tu bibe, tu miſce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne mea cauſſa ſolvatur ludus.* Et maxime Luciani in Saturnalibus: Ὁρᾷς ἡλίκον τὸ ἀγαθὸν, ἔτι καὶ Βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων γενέσθαι, τῷ ἀςραγάλῳ κρατήσαντα. Ὡς μήτε ἐπιταχθείης γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάττειν ἔχοις, τῷ μὲν αἰσχρόν τι περὶ αὐτοῦ ἀναβοῆσαι, τῷ δὲ γυμνὸν ὀρχήσασθαι, καὶ ἀράμενον τὴν αὐλητρίδα τρὶς τὴν οἰκίαν περιελθεῖν. *Vides* (inquit apud Graecum Saturnus magnificans ſuum regnum) *quantum bonum ſit regem inter omnes eligi, ſi viceris talo. Cum neque quiſquam tibi ridiculum aliquid imperet, et tu imperare aliis poſſis: huic, ut turpe aliquid de ſeipſo vociferetur, illi ut ſaltet nudus, neque ſublata in humeros tibicina ter domum circumeat.* Lipſius.

4 *Regnum luſu ſortientium.*] Eo ritu, quo regna conviviorum: id eſt, talo. Ex Luciani ſupra verbis. Florentinus etiam codex: *ludicra R. regnum:* quod valet, *Romanum.* Lipſius. Ed. pr. adeo *Ri.* MS. Reg. Guelf. *Ro.* Agr. *Rome.*

5 *Ruborem allatura.*] Sic MSS. Flor. Guelf. non, ut I. Gronovius queritur, ſolus Beroaldus et Aldus, ſed etiam auctores cuiusque, *Puteolanus*, Rhenanus, et imitatores Rivius, Alciatus, Gryphius. Quo auctore MS. *illatura* invectum ſit in Lipſ. Pichenae etc. neſcio. Ed. pr. adhuc exquiſitius *oblatura*, quod mihi ſupra librariorum captum videtur, eique ſaepe ſubſtituitur *afferre* in iſtis formulis, in quibus et *offerre* et *afferre* rectum eſt, ut *mortem*, *moerorem*, *pudorem*, *luctum* etc. v. Drakenb. ad Liv. XXXIV, 22. et quos ibi laudat. Interea unum illum librum ſequi non ſum auſus, ſed *allatura* edidi. Mox pro *ubi* fruſtra Acidalius volebat *uni*. De conſtructione verbi *iuſſit*, qua hic noſter utitur, ſupra ſatis dictum.

6 *Conſtanter exorſus eſt carmen.*] Vetus illud ex Ennio tritum:

O pater, o patria, o Priami domus
Septum altiſono cardine templum, etc.

Lipſius.

carmen, quo, *evolutum eum ſede patria rebuſque ſummis* A. V. ſignificabatur. Vnde orta miſeratio manifeſtior, quia 809. diſſimulationem nox et laſcivia exemerat. Nero, intelle- A. C. cta invidia, odium intendit: urgentibuſque Agrippinae 56. minis, quia nullum crimen, neque iubere caedem fratris palam audebat, occulta molitur: *pararique venenum* iubet, miniſtro [7] Pollione Iulio, praetoriae cohortis tribuno, cuius cura attinebatur damnata veneficii nomine Locuſta, multa ſcelerum fama. Nam, ut proximus quiſque Britannico neque fas neque fidem penſi haberet, olim proviſum erat. Primum venenum ab ipſis educatoribus accepit, transmiſitque, exſoluta alvo, parum validum, ſive temperamentum inerat, ne ſtatim ſaeviret. Sed Nero, lenti ſceleris impatiens, minitari tribuno, iubere *ſupplicium veneficiae,* [8] *quod, dum rumorem reſpiciunt, dum parant defenſiones, ſecuritatem morarentur.* Promittentibus dein *tam praecipitem necem, quam ſi ferro urgeretur*, cubiculum Caeſaris iuxta, decoquitur virus, [9] cognitis antea venenis rapidum. Mos 16
habebatur, principum liberos cum ceteris idem aetatis nobilibus [1] ſedentes veſci, in aſpectu propinquorum, propria

Lipſius. *Conſtanter* eſt ſine metu et haeſitatione, promte: quo ſenſu ſaepe apud noſtrum *conſtantia* dicitur. *Carmen exorſus*, eſt phraſis Liviana VI, 15. Deinde etſi intelligo *ſummisque rebus*, et ſupra dictum eſt c. 13. *ſumma fortuna*, tamen hic vereor, ne vera Taciti manus ſit *rebusque ſuis*. Nam nec dixit *ſede Caeſarea*, aut ſimile quid, ſed tantum *patria*, ut indicaret, ſibi erepta ſua, quae ſibi deberentur. Nam in hoc proprie iniuria eſt, ex illo miſeratio. Pro *ſuus* librarios interdum dediſſe *ſummus*, docebit praeter alios Drakenb. ad Liv. V, 11. extr. Mox *iubere* pro gloſſa deleri vult Acidalius. Verum videtur: cum praeſertim ſtatim ſequatur *iubet*. Porro Heinſius malebat: *occultam molitur*. bene. Item *parariqne* dedi e Cod. Flor. quod Cl. Broterius imitatus eſt. Editi omnes praeter I. Gron. ſine copula. Voluit tamen ſic edere Pichena: ſed operae non paruerunt.

7 *Pollione Iulio.*] Puto eum eſſe, qui poſtea Praef. praetorio fuit, ſub Othone. Vide Plutarch. in Othone. *Lipſius.*

8 *Quod dum.*] Bis *dum* in ed. pr. Put. non demum in ed. Rhen. Beroald. et Alc. edd. caſu, ut opinor, omiſere. *Securitatem* omnes praeter pr. quae habet *ſecuritate*. idem voluit dare Rhenanus, ſed operae non paruere. Itaque et Aldus, Gryph. illud habent, quod verum eſt. Ceterum ſaltem eſſe debebat *reſpiciant*, *parent*.

9 *Cognitis venenis.*] Nempe experimentis factis in animalibus. v. Sueton. Ner. c. 33.

1 *Sedentes veſci.*] Suetonius ſuper eodem ritu, Claudii cap. 32. *Adhibebat*

A. V. propria et parciore menſa. Illic epulante Britannico,[2]
809. quia cibos potuſque eius delectus ex miniſtris guſtu ex-
A. C. plorabat, ne omitteretur inſtitutum, aut utriuſque mor-
56. te proderetur ſcelus, talis dolus repertus eſt. [3] Inno-
xia adhuc ac praecalida et libata guſtu potio traditur
Britannico: dein, poſtquam fervore aſpernabatur, [4] fri-
gida

Adhibebat omni caenae et liberos ſuos cum pueris puelliſque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. Idem in Auguſto, cap. 64. de nepotibus eius: *Neque caenavit una, niſi in imo lecto adſiderent.* Vbi ſcripſerim, *niſi ut imo.* Ex quibus vides pueros ſediſſe ad fulcra, pedeſque parentum. Sediſſe, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum a pueris, a ſervis: quaſi luxuriae ritum illi aetati ordinive non decorum. De ſervis, Plautus Sticho: *Potius in ſubſelliis Cynice accipiemur, quam in lecto.* Idem Perſa: *Non poſtulo equidem med in lecto accumbere, Scis tu med eſſe imi ſubſellii virum.* Donatus in vita Terentii: *Iuſſus ante Caecilio recitare, ad caenantem cum veniſſet, quod erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe dicitur: poſt paucos vero verſus, invitatus ut accumberet, caenaſſe una.* Senecam ſic accipio De Tranquillit. libro 2. cap. 15. *Non accipiet ſapiens contumeliam, ſi in convivio regis recumbere infra menſam, veſcique cum ſervis ignominioſa officia ſortitis iubebitur.* Qua contumelia a Caio Pomponius Secundus adfectus: qui cibum cum eo cepit, *παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος*, ait Dio: ſcilicet quaſi Veiovis illius ſervus. Nec alio Plutarchus reſpexit, cum in Convivio ſuo reliquos quidem accumbentes facit, at Aeſopum qui ſervus, ſedentem in ſubſellio apud Solonem. *Lipſius.*

2 *Quia cibos potuſque.*] MSS. Vett. edd. omnes: *cibus p. e. d. e. miniſtri guſtu explorabatur,* quod vitioſum eſſe omnes vident. Vertranius ex delendum putabat. Sed pariter. delendum foret *delectus*, quod ad cibum potumque non commode refertur. Hodierna lectio eſt e correctione Danesii, ut puto. In qua tamen *delectus ex miniſtris* languidius eſt, quam pro celebrata Taciti brevitate.

3 *Innoxia adhuc ac praecalida.*] Rettuli ad calidae potionem in Electis, et velim ei capiti addi Arriani locum lib. 1. c. 13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντος σοῦ μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς; qui ſimillimus illi Senecae, quem adduxi e lib. De Ira. Ceterum ex hac potione guſtaſſe etiam Titus credebatur *Britannicum iuxta cubans*, ait Suetonius Titi cap. 2. Miror cur *cubans* ſcripſerit: nam ille vero *ſedit*, ut hic in Tacito, cum Britannico ſcilicet *ſimul, ac paribus diſciplinis, et apud eoſdem magiſtros inſtitutus*, ut ipſe Suetonius ibi ſcripſit. Nec probabile, in pari aetate, Titum ſupra Dominum honore affectum. Sed exciderit hoc Suetonio, pro vulgato more ſcribenti. *Lipſius.*

4 *Frigida in aqua.*] Ita factum et Alexandro, ab eadem cauſa et cautione. Iuſtinus: *In qua frigida venenum habuerunt, quam praeguſtatae iam potioni ſupermiſerant.* Eſt error hac in re, opinor, Aeliani in Var. Hiſtor. libro 5. qui diſerte vult venenum ei in cibo datum, non potu. Μυρίοι γ' οὖν, inquit, καὶ πιόντες τι κακὸν αὐτίκα,

Digitized by Google

gida in aqua affunditur venenum, quod ita cunctos eius artus pervaſit, ut vox pariter et ſpiritus raperentur. [5] Trepidatur a circumſedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, reſiſtunt defixi, et Neronem intuentes. Ille, ut erat reclinis, et neſcio ſimilis, *ſolitum ita*, ait, *per comitialem morbum*, [6] *quo primum ab infantia afflictaretur Britannicus, et redituros paullatim viſus ſenſuſque.* At Agrippinae [7] is pavor, ea conſternatio mentis, quamvis vultu premeretur, emicuit, ut perinde ignaram fuiſſe, [8] ac ſororem Britannici Octaviam, conſtiterit. quippe ſibi ſupremum auxilium ereptum, et [9] parricidii exemplum intelligebat. [10] Octavia quoque, quamvis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abſcondere didicerat. [1] Ita poſt breve ſilen- 17

A. V. 809. A. C. 56.

κατέπιον, ὡς Ἀλέξανδρος, καὶ ἀθλίοντες, ὡς Κλαύδιος ὁ Ῥωμαῖος, καὶ Βρεταννικὸς, ὁ τούτου παῖς. Atqui de potu et Tacitus, et Suetonius, adfirmant. *Lipſius.* *Affunditur* MS. Flor. ed. pr. quamquam ibi eſt *eff.* vitioſe pro *aff.* Rhen. et ſeqq. At Puteol. cum ſequacibus, Beroaldo et Alc. *infunditur*. Mox MS. reg. delet *eius* poſt *ſpiritus*. recte. repetitum eſt temere e praecedentibus.

5 *Trepidatur a circumſedentibus.*] Sic vett. edd. ante Rhenanum omnes: quod cur ab eo in *trepidatum* mutaretur, nulla gravis ſatis cauſſa erat. Et tamen omnes poſtea id ſecuti ſunt.

6 *Quo primum ab infantia afflictaretur Britannicus.*] *Primum* corruptum eſſe omnes vident. Vtrum corrigendum ſit *prima*, cum Acidalio, an *plurimum* cum Freinshemio, non pro certo dicam. Illud conſuetudini loquendi convenientius videtur. *Primum* et *plurimum* etiam alibi in MSS. confunduntur, ut ap. Liv. V, 37. *Plurimum* pro ſaepe dicitur. *Britannicus* ſane ſupervacuum eſt: unde deleri volebat Muretus. Sed quia haec nominis proprii redundantia iam aliquot locis obſervata eſt, incipio vereri, ne Tacitus eius auctor ſit.

7 *Is pavor emicuit.*] An *eminuit?* id enim eſt verbum proprium de animi motibus vultu ſe prodentibus, quamvis premantur. v. praeter alios Oudend. ad Suet. Cal. 15. *Emicare* vix conveniat conſternationi et terrori. Et confunduntur iſta verba in libris. In loco etiam Ciceronis ap. Quintil. IX. 2. in multis eſt *emicabat*, cum ap. Ciceron. ſit *eminebat.*

8 *Ac ſororem B. O*] Hoc ordine dedimus ex ed. pr. quamquam ibi omiſſum *ac*. Vulgo inde a Puteol. *Ac Octaviam, ſor. Br.* Illum ordinem meliorem eſſe, primum per ſe, tum, ne *ac* durius cum vocali concurrat, facile apparet. Ita non opus coniectura Faërni *atque*. Cl. Broterius mallet deleri *Octaviam*.

9 *Parricidii exemplum intelligebat.*] Scylla Ovidio libro 8. M. *Cives odere merentem, Finitimi exemplum metuunt.* Seneca Troad. *Suique victor operis exemplum horruit, Didicitque Achilles et dea natos mori.* Gronovius.

10 *Octavia quoque.*] Scribe, *Octaviae.* is pavor videlicet fuit. *Lipſius.* Dura coniectura.

1 *Ita poſt breve ſilentium.*] Tale Statii 2. Thebaidos 262. *In regem converſi omnes formidine prima: Mox*

Digitized by Google

V.V. ſilentium, repetita convivii laetitia. [2] Nox eadem ne-
809. cem Britannici et rogum coniunxit, proviſo ante fune-
A.C. 56. bri paratu, qui modicus fuit. [3] In campo tamen Martis ſepultus eſt, adeo turbidis imbribus, ut vulgus iram deum portendi crediderit adverſus facinus, [4] cui plerique etiam hominum ignoſcebant, antiquas fratrum diſcordias et [5] inſociabile regnum aeſtimantes. Tradunt plerique

Mox audiſſe negant. Gronovius. Mox ed. pr. *communi* pro *convivii.* quod confirmat lectionem a nobis Suetonio redditam in Ner. 38. ubi vulgo *ſermone communi:* nos ex Cortianis Exc. dedimus *ſermone convivii:* quod etiam e Cod. Vindob. profert Oudendorpius, ſed pro gloſſa τῦ *communi* habet. An hic quoque *convivii* eſt gloſſa eius verbi?

2 *Nox eadem.*] Miror ergo, quomodo vera, quae Graeci tradiderunt, Britannici corpus gypſo multo oblitum a Nerone fuiſſe, ne livor appareret e veneno: ſed pluviam coortam eluiſſe gypſum, dum cadaver per forum effertur, omniumque oculis ſcelus ſubieciſſe. Haec Zonaras, haec Dio. Scite, ſed parum vere: ut Taciti quidem narratio eſt. Nam haec omnia operire nox potuit. *Lipſius.* Mox *paratu*, quod in MS. Flor. habet etiam ed. pr. Idem Rhenanus edere voluit, ſed operae non paruerunt; itaque in ſequentibus manſit *apparatu*, usque ad Pichenam. Etiam ſupra iſta verba confuſa vidimus.

3 *In campo tamen Martis ſepultus.*] Non tamen ibi combuſtus: ſed reliquiae eius in urna, illatae, ut opinor, monumento Auguſti. *Lipſius. Martis* ex Flor. edidit Pichena. vulgo, *Martio.* Sic etc. 31.

4 *Cui plerique gnoſcebant.*] Omnino ignoſcebant, non ingemiſcebant, ut vult Acidalius. Philo περὶ πρεσβείας. Ἀπιςῦντες, εἰ ὕτως ἀθρόως ἐνδέδεκται τροπὴν, ὁ πρὸ μικρῦ χρηςὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἴσος τε καὶ κοινωνικὸς εἶναι νομισθεὶς Γάϊος, ἀπολογίας ἐσκόπυν. καὶ διαπονῶντες εὕρισκον. ἐπὶ μὲν τῷ ἀνεψιῷ καὶ συγκληρονόμῳ τοιαῦτα φάσκοντες, ἀκοινώνητον ἀρχὴν, θεσμὸς φύσεως ἀκίνητος, ὕτος ἃ παθεῖν ἐμέλλησεν ἂν ὑπ' ἀδυνατωτέρυ, πρυέθηκεν ἐλάττω τερος ὤν. ἄμυνα τῦτ' ἐςι, ἢ ἀνδροφονία. τάχα δὲ καὶ προνοητικῶς ἐπ' ὠφηλείᾳ τῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένυς τὸ μειράκιον ἐκποδὼν γεγένηται, τῶν μὲν τύτῳ, τῶν δὲ ἐκείνῳ προσκεκληρωμένων. ἐξ ὧν ταραχαὶ, ἐμφύλιοί τε καὶ ξενικοὶ πόλεμοι συνίςανται. etc. Sic enim legendum, ubi editur: ἠμύνατο. τυτέςιν ὐκ ἀνδροφονία. *Gronovius. Etiam* abeſt a Guelf.

5 *Inſociabile regnum aeſtimantes.*] i. e. cogitantes, reputantes. Atque ita Puteol. Beroald. Alc. Sed Rhenanus, et Pichena e Fl. Cod. edidere *exiſtimantes*, decepti ſcriptura *extimantes*, quae eſt etiam in Cod. Agr. Guelf. et ed. pr. Puteolanus recte legit et edidit *eſtimantes:* nam *x* pro *s* ſcribi in vett. libris et edi, ante monuimus ad c. 6. et *extimare* pro *aeſtimare* olim ſcriptum eſſe, etiam Geſnerus V. C. monet in Theſauro L. L. et ſic eſt in ed. pr. XV, 2. *a Diis extimatur.* add. ad H. I, 14. Alioqui non ignoro, *extimare* fere ſcribi pro *exiſtimare*, et huic verbo alieno ſaepe loco ſubſtitui *aeſtimare*, de quo pleni Criticorum libri, quos laudat Drakenb. ad Liv XXXIV, 2. Sic *exiſtimare* recte defenditur, ubi de iudicio ſermo eſt, quamquam etiam

Digitized by Google

plerique eorum temporum ſcriptores, *crebris ante exi-* A. V.
tium diebus, [6] *illuſum iſſe pueritiae Britannici Neronem:* 809.
ut iam non praematura, neque ſaeva mors videri queat, A. C.
quamvis inter ſacra menſae, ne tempore quidem [7] ad 56.
complexum ſorori dato, ante oculos inimici properata
ſit, in illum ſupremum Claudiorum ſanguinem, ſtupro
prius quam veneno pollutum. Feſtinationem exſequia-
rum edicto Caeſar defendit, a maioribus inſtitutum re-
ferens, [8] *ſubtrahere oculis acerba funera, neque lauda-*
tionibus, aut pompa detinere. Ceterum et ſibi, amiſſo
fratris auxilio, reliquas ſpes in Repub. ſitas: et tanto
magis fovendum patribus populoque principem, qui unus
ſupereſſet e familia, ſummum ad faſtigium genita. Exin
largitione potiſſimos amicorum auxit. Nec defuere, 18
qui arguerent [1] viros gravitatem aſſeverantes, *quod do-*
mos,

etiam ibi *aeſtimare* defendit Cortius ad Salluſtium, non dicam, quam bene: non, ubi cogitandi, reputandi ſignificatio requiritur, ut h. l. Ignoſcebant, qui reputabant antiquas diſcordias, quae inter fratres illos fuiſſent, et regni ſocietatem nullam eſſe poſſe: quod ſane non eſt *exiſtimare*. De inſociabili regno ſententia ſumta e Livio I, 14. *Inſida regni ſocietas.*

6 *Illuſiſſe.*] Priſci aliquot, *illuſum eſſe.* ſcribe, *iſſe.* *Ludere* autem et *illudere*, in re Veneris uſurpant: ſed hoc fere in foeda. Suetonius Tiberii cap. 45. *Feminarum capitibus illudere.* Lipſius. *Illuſum eſſe* MSS. Flor. Reg. Agr. Guelf. etc. edd. pr. et ceterae ante Rhenanum, e cuius correctione editum eſt *illuſiſſe* usque ad I. F. Gronovium: qui Lipſii coniecturam recepit. Salmaſium, qui *illuſum eſſe* active capit, refellit Ryckius. Si *illuſiſſe* libris ſcriptis adiuvaretur, ſane praeferrem: nunc ſequar Gronovii exemplum. alias *iſſe illuſum* proprie eſt tentaſſe, inſtituiſſe illudere, omninoque conatum alicuius rei indicat magis quam effectum: ut IV, 73. *nec ultum iit aſt.* nec tentavit ulciſci. Sed videtur h. l. *ire* dictum, ut in rebus amatoriis ſolet: *ire ad famoſas, ad meretrices.* Gell. III, 2. extr. *mulier, quae ante d. IV. Kal. I. uſurpatum iſſet:* i. e. ad virum, ut uſurparetur: ſic h. l. iſſe ad Britannicum, ut eius pueritiae illuderet: intelligendumque cum effectu, ut ibi.

7 *Ad complexum ſorori.*] Sic omnes edd. nec e MSS. varietatem notatam reperi. Sola ed. princ. *ſororum:* quod non ſpreverim. Nam et altera ſoror *Antonia* erat, quamvis non ὁμογάστριος, eaque adhuc viva. Mox *id a maioribus inſtitutum* omnes libri. at ego non dubito, quin τὸ *id* natum ſit e finali praecedentis verbi. plane enim non friget modo, ſed legibus dicendi repugnat. Sequi enim deberet *ut.* Itaque delevi.

8 *Subtrahere oculis acerba funera.*] Nota ritum. Acerba enim et immatura funera, quae intra tirocinii diem, pompa funebri aut laudatione non dignata. Vide me ad Senecae De Brevit. vitae, cap. ult. *Lipſius.* Mox ed. pr. *neque laudationibus retinere.*

1 *Viros gravitatem aſſeverantes.*] In Senecam et Burrum criminatio ſpectat

Digitized by Google

A.V. 809. A.C. 56. *mos, villas, id temporis, quaſi praedam diviſiſſent.* Alii neceſſitatem adhibitam credebant a principe, ſceleris ſibi conſcio, et veniam ſperante, ſi largitionibus validiſſimum quemque obſtrinxiſſet. At matris ira nulla munificentia leniri, ſed amplecti Octaviam: crebra cum amicis ſecreta habere: ſuper ingenitam avaritiam, undique pecunias, quaſi [2] in ſubſidium, corripiens, tribunos et centuriones comiter excipere: nomina et virtutes nobilium, qui etiam tum ſupererant, in honore habere; quaſi quaereret ducem et partes. Cognitum id Neroni, *excubiaſque militares*, [3] quae, ut coniugi imperatoris ſolitum, ut matri ſervabantur, *et* [4] *Germanos*,

ſpectat. quam diluit tamen leviter ipſe Tacitus, Senecae ubique volens et amicus: aliter quam ille Bithynus, qui inimicitias cum Seneca indictas exercet, et ex profeſſo. *Lipſius.* Dedi *defuere* ex Flor. ed. pr. *Domos, villas* pro *villasque* ex iisdem et MS. Agr. Guelf. *praedam* ex iisdem et MS. Reg. cum Ryckio et I. Gronovio pro *praedas*. *Aſſeverare* h. l. eſt prae ſe ferre.

2 *In ſubſidium corripiens.*] Vel *corripere*. Lipſius. Recte.

3 *Quae ut coniugi Imperatoris.*] Emendavi vetiſſime: *quae ut coniugi Imperatoris olim, tum.* iampridem, inquit, excubiae Agrippinae: Claudio quidem vivo, ut coniugi Principis: Nerone imperante, ut matri. *Lipſius.* Omnes MSS. ap. Ryckium et Guelf. *ſolitum ut.* niſi quod Agr. *et matri:* unde Ryckius reſcripſit *quae, ut coniugi imperatoris ſolitum, et matri ſervabantur*, ut Faërno placuerat, quod ſecutus eſt etiam Cl. Broterius, qui et in MSS. reperit *et ut*. Ego malim cum I. Gronovio *ut* retinere, et lectionem MSS. ſequi, bonam illam et intelligendam, etſi duriuſculam, quam coniecturam Lipſii recipere, quam nec ipſe in textum recepit. Haeſitatio orta eſt ex eo, quod in edd. eſſet vox divulſa *ſoli tum.* In ed. pr. eſt *ſoli cum ut matri*, ſed in eo libro non ſemel ultima tum divellitur, et in cum mutatur. Puteolanus coepit edere *et ut matri*, quod omnes ſecuti ſunt.

4 *Germanos ſuper eundem honorem.*] Duplex ergo cuſtodia Agrippinae, uti et Principi ipſi: Praetoriani milites, Germanique. Suetonius capite 34. *Abductaque militum et Germanorum ſtatione, contubernio quoque ac Palatio expulit.* Iampridem vero Germanis habitus is honos: et ante eos Hiſpanis. Nam Iulius Caeſar Hiſpanorum cohortem habuerat cuſtodiae ſuae, Sueton. in Iul. cap. 86. et Calagurritanorum manum Auguſtus, Sueton. cap. 49. Sed ii dimiſſi: et eorum vicem allecti Germani. Quosipſos metu aliquo et ſuſpicione ob Vari cladem (Sueton. c. 48.) dimiſerat; ſed mox, ut opinor, recepit Auguſtus. Habuit certe eos inter initia Principatus, Tiberius, ex Tacito libro I. *Robora Germanorum, qui tum cuſtodes Imperatori aderant.* aliique ad Galbam uſque, *qui cohortem Germanorum olim a Caeſaribus ad cuſtodiam corporis inſtitutam atque multis experimentis fideliſſimam diſſolvit.* Sed et poſt eum iterum recepta, uti clarum ex hiſtoria inferiore. Imo et externi reges vitam ſuam commiſere iſtis. De Herode quidem (apud Ioſeph. l. 17.) lego

Digitized by Google

nos, ſuper eundem honorem, cuſtodes additos, *degredi* iubet. Ac ne coetu ſalutantium frequentaretur, ſeparat domum, matremque transfert in eam, quae [5] Antoniae fuerat: quotiens ipſe illuc ventitaret, ſeptus turba centurionum, et poſt breve oſculum digrediens. Nihil rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum eſt, quam fama potentiae, [1] non ſua vi nixa. Statim relictum Agrippinae limen. Nemo ſolari, nemo adire, praeter paucas feminas, amore an odio, incertum. Ex quibus erat Iunia Silana, quam matrimonio C. Silii a Meſſallina depulſam, [2] ſupra retuli. inſignis genere, [3] forma,

A.V. 809. A.C. 56.

19

Ss 2 laſcivia,

17.) lego Iudaeae, habuiſſe eum in ſatellitio Germanos. Faveo tibi pugnaciſſima et fideliſſima gens, faveo hanc laudem, quae tamen propria quodammodo Batavorum. Vti enim hodie Helvetii, ſic illi olim eximii viſi ad hoc munus. Itaque indiſcriminatim modo Batavi ii cuſtodes appellati, modo Germani. Batavos Suet. Cal. cap. 43. nominat, Plutarchus in Othone, Dio apertiſſime lib. 55. Ex cuius verbis etiam diſces, Equites peditesque in hac manu fuiſſe. ſicut et in Conſtitutione Hadriani, inter Vexillationes Palatinas Batavos equites ſeniores iunioresque recenſitos reperies. Ad hos non dubie cuſtodes illa Arriani ſpectant de oblongis gladiis, quorum et nunc Germanae genti uſus, l. 4. Diſſertationum: Δείκνυέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. Ἰδοὺ, ἡλίκαι εἰσὶ, καὶ πῶς ὀξεῖαι; τί ἂν ποιῶσιν αἱ μεγάλαι αὗται μαχαίραι καὶ ὀξεῖαι; ἀποκτιννύουσι. id eſt: *Oſtende mihi gladios iſtos ſatellitum. Ecce, quam magni quamque acuti! Quid ergo faciunt iſti magni gladii et acuti? occidunt.* Reperior et Friſios in hoc numero, vicinos ſcilicet Batavis ingenio, ſituque. Lapis Interamnae: HILARIVS. NERONIS. CAESARIS. CORPORIS. CVSTOS. NATIONE. FRISO.

Lipſius. Mox *degredi* pro *digredi* legendum ſc. de ſtatione. vid. dicta ad c. 14. et 54. Sic *ſtatio cohortis demoveri* dicitur c. 24. init. certe, cum abeunt cuſtodia et ſtatione milites, *degrediuntur.* Itaque ſic correxi.

5 *Antoniae.*] Maioris, ut opinor, quae avia Neronis.

1 *Non ſua vi n.*] omnes vett. edd. MS. Guelf. *nixa:* quod ſine cauſſa, ac tacite mutatum eſt in *nixae* in Lipſ. ed. forte non a Lipſio: monuiſſet enim. At hinc in omnes alias venit. Mox *amore an odio incertas* MS. Bud. et ed. pr. *Incertum* verum. Idem *Iulia* omnes vett. vitioſe. Nam *Silani* ſunt e *Iuniis*, et *Iunia* dicta eſt XI, 12.

2 *Supra retuli.*] Libro II. Credo ſororem eſſe Marci Luciique Silanorum. *Lipſius.*

3 *Forma, laſcivia.*] Romana vetus editio, *forma, laſcivia,* non diſplicet. *Lipſius.* Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. et veteres omnes ad Rhen. ed. in qua *forma laſcivia* videtur eſſe vitium operarum, quod Aldus ceterique fideliter, ut alia, expreſſerunt. Pichena *laſcivia* reſtituit. Mox MS. Guelf. *praecara,* ſed ſcriptum *precara.* Laudatur hoc verbum e Ter. Phorm. III, 3, 25. ſed ibi libri meliores *perc.* exhibent. Itaque de hoc verbo adhuc dubitandum videtur.

4 Sextium

A. V. 809. A. C. 56. laſcivia, et Agrippinae diu percara: mox occultis inter eas offenſionibus, quia [4] Sextium Africanum, nobilem iuvenem, a nuptiis Silanae deterruerat Agrippina, *impudicam et vergentem annis* dictitans; non ut Africanum ſibi ſeponeret, ſed [5] ne opibus et orbitate Silanae maritus potiretur. Illa, [6] ſpe ultionis oblata, parat accuſatores ex clientibus ſuis, [7] Iturium et Calviſium, non vetera et ſaepius iam audita deferens, *quod Britannici mortem lugeret, aut Octaviae iniurias evulgaret*; ſed, *deſtinaviſſe eam, [8] Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu, a D. Auguſto, ad res novas extollere; [9] coniugioque eius etiam imperio, Remp. rurſus*

4 *Sextium Africanum.*] Scribe, *Sex.* ut praenomen ſit. 14, 46. *Cenſus per Gallias a Q. Voluſio et Sex. Africano Trebellioque Maximo acti ſunt, aemulis inter ſe per nobilitatem Voluſio atque Africano* Nobilitatem hanc Africani repetendam arbitro a Iulo Antonio, Marcellae marito, cui cognomen Africano. Ei filius L. Antonius l. 5. ſupra: et hic, ut opinor, nepos. *Lipſius.* Fruſtra: ut bene docet Ryckius, quem vid.

5 *Ne opibus et orbitate Sil.*] Explicari et ferri poſſe ſcio: ſed tamen non celabo, mihi in mentem veniſſe *ne opibus ex orbitate ſ. m. potiretur.*

6 *Spe ultionis obl.*] *Cauſſa* addunt vett. omnes inde a Puteolano: quod Faërnus corrigebat *caſu.* Quorum librorum auctoritate ſublatum ſit, non reperio. Ego non reperi in ed. pr. in qua corrupte *ſpeculationes* pro *ſpe ultionis* ut in Guelf. qui tamen et ipſe *cauſſa* habet.

7 *Iturium.*] Verius, *Titurium,* atque ita ſcribunt libri veteres infra, XIV. Annali. Simile mendum 3. ad Q. Fratrem libro; *Ad Labienum et ad Ligurium litteras dabo.* Malim, *Titurium,* qui in Caeſaris legatis. *Lipſius.* Mox Cod. Fl. *differens.* Ceterum v. Interp. ad Valer. Fl. I, 753.

8 *Rubellium Plautum.*] Recte Plautum. Noſter lib. 14. *Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia.* Iterum: *Compertoque Plautum et Syllam maxime timeri.* Lib. 16. *Interfectum eſſe Rubellium Plautum generum L. Veteris.* Graeciſque conſtanter ſemper, Πλαῦτος. Vbi ergo frons, *Plancus,* aut, *Blandus* ſubſtituentium? At enim pater illi fuit Rubellius Blandus. Homo incircumſpecte, an neſcis pleroſque filiorum cognomine a patribus diverſos fuiſſe, hoc aevo? Taciti una aut altera pagina tibi teſtis. In Iuvenali ergo corrige, Sat. 8.

— tecum eſt mihi ſermo Rubelli Plaute, tumes alto Druſorum ſanguine.

Suetonius qui A. Plancium quemdam iuvenem nominat, non tibi imponet: alius eſt ab iſto, ut dicam lib. 14. ubi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus, pari eum gradu a Divo Auguſto fuiſſe ac Neronem: id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliae Druſi filiae fuit. ex iis genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam noſtram adi. *Lipſius.* Tangit Torrentii notam ad Suet. Ner. 35, quem excuſat Ryckius ad h. l.

9 *Coniugioque eius etiam imperio remp.*

rurſus invadere. Haec Iturius et Calviſius [10] Atimeto, A.V. Domitiae, Neronis amitae, liberto, aperiunt. Qui lae- 809. tus oblatis (quippe inter Agrippinam et Domitiam in- A.C. fenſa aemulatio exercebatur) Paridem hiſtrionem, liber- 56. tum et ipſum Domitiae, impulit, *ire propere, crimenque* [11] *atrociter deferre.* Provecta nox erat, et Neroni per vinolentiam trahebatur; cum ingreditur Paris, ſolitus alioquin id temporis [1] luſus principis intendere. Sed tunc compoſitus ad maeſtitiam, expoſitoque indicii ordine, ita audientem exterret, ut non tantum matrem Plautumque interficere, ſed Burrum etiam demovere

Ss 3 prae-

remp. rurſus invadere.] Faërnus legebat: *Coniugio eius etiam imperium rurſus.* Vrſinus vero: *Coniugioque petito remp. rurſus invadere.* et ſic fere Muretus, qui tamen relinquit *eius etiam.* Pichena *pacto:* quo verbo ſaepe utitur in hac re Tacitus. Sed in hac lectione friget *etiam.* In MSS. eſt vel *perio*, ut in Fl. et Reg. vel *potiri ac*, ut in Oxon. Guelf. vel *imperium*, ut in Agr. Vulg. eſt in omnibus edd. I. Gronovius corrigit: *coniugioque eius clam petito.* Leniſſimum eſt I. Fr. Gron. in Obſ. I, 22. p. 171. *coniugioque eius, et iam imperio,* i. e. mox vel ſtatim.

10 *Atimeto Domitiae.*] Aetas non abnuit, quin ſit ille libertus, de quo hodie inſcriptio in aedibus Caeſiorum, ATIMETVS. PAMPHILI. TI. CAESARIS. AVG. L. L. ANTEROTIANVS. cum carmine Romano Graecoque, in mortem Homonoeae coniugis. E domo enim Pamphili Tiberiani liberti tranſire ad hanc Domitiam potuit. De eodem fortaſſe Scribonii Largi locus eſt, ſed vitiatus, cap. 119. *Caſſii medici*, inquit, *colice bona*, *multis nota propter effectus, vera haec eſt: ut ab eius ſervo Atimeto accepi*, *legato Tiberii Caeſaris.* Quomodo enim ſervus legatus Caeſaris ſit? Scribam, *legato Tiberio Caeſari.* hac mente, ut a Caſſio moriente legatum relictus ſit Tiberio. *Lipſius.*

11 *Atrociter deferre.*] h. e. tempore et modo, quo maxime commoveret Neronis animum. ſic apud Ciceronem, *atroces literae.*

1 *Luſus Principis intendere.*] Nec male, *luxus.* Lipſius. *Luſus* edidit Rhen. e Cod. ut puto Bud. quod ſecuti ſunt omnes, uſque ad Pichenam. Ante Rhen. omnes *luxus.* Ea res me in hac voce non movet, propter ea, quae dixi ad c. 6. et quod ſaepe hae litterae in MSS. confuſae. Deinde *luſum intendere* convenit hiſtrioni, non *luxum int.* Porro *luſus* opponitur *maeſtitiae et terrori*, non *luxus.* Non autem intelligendus luſus puerilis, ut Pichena putabat, ſed laetitia convivantium, comiſſantium, quae augebatur ab hiſtrionibus, ſcurris, aretalogis, et ſimilibus. Opponuntur luſus et ſeria. Luſus eſt, quicquid ſit voluptatis atque hilaritatis cauſſa, etiam Venus, ut ſaepe docuere viri docti. Hiſtrio facit, ut hilariores ſint homines, non ut luxurioſiores. Si dixiſſet *luxus exhilarare*, nihil dubitarem. Similiter ap. Livium I, 5. pro *per luſum et laſciviam*, multi *luxum*, ubi v. Gron. et Drakenb. Idem XL, 13. *tempus luſus*, *convivii et comiſſationis.* add. c. 14. init.

2 *Fabius*

Digitized by Google

A.V.C. 809. A.C. 56. praefectura deſtinaret, tamquam Agrippinae gratia provectum, et vicem reddentem. [2] Fabius Ruſticus auctor eſt, *ſcriptos eſſe* [3] *ad Caecinam Tuſcum codicillos, mandata ei praetoriarum cohortium cura: ſed ope Senecae dignationem Burro retentam.* [4] Plinius et [5] Cluvius, nihil

2 *Fabius Ruſticus.*] Hiſtorias eorum temporum ſcripſit: de quo elogium noſtri, in Agricola: *Livius veterum, Fabius Ruſticus recentium eloquentiſſimi ſcriptores.* Lipſius.

3 *Ad Caecinam Tuſcum codicillos.*] Bene et ad ritum eius aevi, Codicillos. Nam officia omnia adminiſtrationeſque dari a Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricola: *Credidere plerique miſſum e ſecretioribus miniſteriis libertum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tuliſſe.* Sidonius l. 1. Epiſt. *Vacante aula turbataque repub. ſolus inventus eſt, qui ad Gallias adminiſtrandas faſcibus prius quam codicillis auſus accingi*, etc. Ingerit idem non conniventi lectori Suetonius Claud. capite 29. *Suppoſitos, aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos.* Et Arrian. lib. 3. Differt. Ἀλλὰ καὶ κριτής εἰμι τῶν Ἑλλήνων. Οἶδας κρίνειν, τί σε ἐποίησεν εἰδέναι; Καῖσάρ μοι κωδίκελλον ἔγραψε. Γραψάτω σοι ἵνα κρίνῃς περὶ τῶν μουσικῶν, καί τί σοι ὄφελος; Zeno Imp. l. 1. C. Vt omnes iudices: *Aut codicilli alterius adminiſtrationis oblati*, et l. 12. C. De Dignitat. *Iudices qui ſe furtis et ſceleribus fuerunt maculaſſe convicti, ablatis codicillorum inſignibus et honore exuti*, etc. Lampridium vere interpretemur ex iſtis, in Alexandro: *Pontificatus et Quindecimviratus et Auguratus codicillares fecit, ita ut in Senatum allegerentur.* Codicillares, id eſt, tribuit eos ipſe per codicillos: cum antea cooptari a collegis, partim a plebe ſolerent. De hiſdem codicillis interpretor Suetonii locum Tib. cap. 42. *Alteri Syriam provinciam, alteri praefecturam urbis confeſtim detulit; codicillis quoque iocundiſſimos et omnium horarum amicos profeſſus.* Caecina Tuſcus quem hic nominat, eſt ille qui poſtea praef. Aegypti a Nerone relegatus eſt. Suet. cap. 35. *Tuſcum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Aegypti balneis in adventum ſuum exſtructis laviſſet.* Dionem corrige: Τί δὲ ὅτι καὶ Κίνναν Τοῦσκον ὑπερώρισεν, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐλύσατο ἐν τῷ βαλανείῳ, ὃ ἐκείνῳ ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρίαν ἥξοντι ἐποιήθη. et ſcribe, τί δὲ ὅτι Καικίναν. Superfuit tamen Neroni, et nominat iterum noſter libro 3. Hiſt. *Apud Caecinam Tuſcum epulari multos, praecipuum honore Iunium Blaeſum, nuntiatur.* Lipſius.

4 *Plinius.*] In libris Hiſtoriarum, quos a fine Aufidii Baſſi compoſuit triginta et unum. ipſe in Praefatione ad Titum: *Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iuſto, temporum noſtrorum hiſtoriam orſi a fine Aufidii Baſſi.* Eoſdem libros intelligit, 2. Hiſtor. nat. capite 83. *Nec minus mirum oſtentum et noſtra cognovit aetas, anno Neronis principis ſupremo, ſicut in rebus eius expoſuimus.* Et cap. 53. *Amnes retro fluere et noſtra vidit aetas, Neronis principis ſupremis, ſicut in rebus eius retulimus.* Credo autem ſcripſiſſe Aufidium a bellis civilibus ad res Claudii aut paullum infra. Certe vixit ea aetate, et viri optimi (ita appellat) conſtantiam in lenta morte Seneca deſcribit epiſt. XXX. Citantur bina eius fragmenta in Suaſoria pro Cicerone. *Lipſius.*

5 *Cluvius.*] Non, *Clivius.* Eſt Cluvius

nihil dubitatum de fide praefecti, referunt. Sane Fabius inclinat ad laudes Senecae, cuius amicitia floruit. 6 Nos conſenſum auctorum ſecuti, quae diverſa prodiderint, ſub nominibus ipſorum trademus. Nero trepidus, et interficiendae matris avidus, 7 non prius differri potuit, quam Burrus necem eius promitteret, ſi facinoris coargueretur: *ſed cuicumque, nedum parenti, defenſionem tribuendam: nec accuſatores adeſſe,* 8 *ſed vocem unius ex inimica domo afferri.* 9 *Refutare tenebras, et* A. V. 809. A. C. 56.

Cluvius ille Rufus, vir conſularis, qui huius inferiorisque aetatis hiſtoriam ſcripſit. Plinius lib. 8. *Ita ſecum aliquando Cluvium locutum, Scis Virgini, quae hiſtoriae fides debeatur: proinde, ſi quid in hiſtoriis meis legis aliter ac velles, rogo ignoſcas.* Emenda Plutarchum in Othone, apud quem ſub initium male Κλαύδιος Ῥοῦφος ſcriptum et verſum. Nominat aliquotiens noſter, et Sueton. *Lipſius.* *Clivius* omnes vett. edd.

6 *Nos conſenſum.*] Omnes edd. ſequuntur lectionem inductam à Puteolano: *n. c. a. ſecuturi quae diverſa prodiderint, ſ. n. i. trademus.* At primum MS. reg. ed. pr. *ſecuti*, ſicque correxerat vir doctus in margine Gryph. Idque haud dubie verum. Nam iam tradidit, in quibus auctores hactenus conſenſere. Et apud Livium, noſtrum, alioſque in talibus locis perfectum reperitur. Sed *trademus* fecit, ut futurum poneretur. Poſt omnes ſcripti et ed. pr. *qui diverſa pr.* quod recte correctum *quae*: nam res dicuntur tradi, non ſcriptores: Denique aut *tradimus* vel *tradidimus* ſcripſit Tacitus, aut ſimul indicat, quid in reliqua hiſtoria facturus ſit. Sed videtur hic potius loqui de re ea, quam tradiderat, in eaque quid fecerit monere, ut ſolent ſcriptores rerum geſtarum. Et in talibus locis ſaepe temporum confuſio. Sic XIV, 64. pro *memoravimus* MS. Guelf. *memorabimus*: male.

7 *Non prius differri potuit.*] i. e. adduci, ut caedem matris differret. *Differri* cum accuſativo perſonae optimi ſcriptores dicunt, v. ad Sueton. Veſp. 23. etc.

8 *Sed vocem unius ex inimica domo.*] Haeſito, num ſcrib. *vocem mimi ex mimica domo.* De Paride enim: et fatalis quidam librariorum in iis vocibus error. *Lipſius.* Praeter neceſſitatem locus tentatur. Et fatum eſt verbi *mimus* et *mimicus*, ut auctoribus obtrudantur, ut obſervat Burm. ad Suet. Tib. 24. quemquam ibi alieno loco.

9 *Refutare tenebras.*] Haeret ſententia: quam explicari poſſe puto, ſi legas, *Reputaret tenebras.* Lipſius. Veram eſſe credo Lipſii correctionem. Si de inſidiis illa nocte ab Agrippina ſtructis detuliſſet Paris, rectum eſſet *refutare*, videreturque Tacitus in animo habuiſſe, quae Demetrius apud Livium, refellendi criminis a fratre impacti cauſſa, dicit. Nunc nihil tale eſt, et clarum, Burrum ſuadere, ne alieno tempore, cum cogitandi et iudicandi recte facultas non ſit, aliquid gravius in matrem ſtatuat. *Refutare* et *reputare* confunduntur in libris, ut *refellere* et *repellere*. Mox MSS. Oxon. Guelf. *inſcientiae* pro *inſcitiae*. Similiter ap. Liv. XXII, 25. pro *temeritatem et inſcitiam* libri quidam *inſcientiam*, quod praeferebat I. Fr. Gronovius: quem vide ibi

Digitized by Google

A.V. 809. A.C. 56. *vigilatam convivio noctem, omniaque temeritati et inſcitiae propiora.* Sic lenito principis metu, [1] et luce orta, itur ad Agrippinam, ut noſceret obiecta diſſolveretque, vel [2] poena lueret. Burrus iis mandatis, Seneca coram, fungebatur. aderant et ex libertis arbitri ſermonis. Deinde a Burro, poſtquam crimina et auctores expoſuit, minaciter actum. Agrippinaférociae memor, *Non miror*, inquit, *Silanam, numquam edito partu, matrum affectus ignotos habere.* [3] *Neque enim perinde a parentibus liberi, quam ab impudica adulteri mutantur. Nec, ſi Iturius et Calviſius, adeſis omnibus fortunis, noviſſimam ſuſcipiendae accuſationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidii, aut Caeſari conſcientia ſubeunda eſt. Nam Domitiae inimicitiis gratias agerem, ſi benevolentia mecum in Neronem meum certaret: nunc, per concubinum Atimetum, et hiſtrionem Paridem,* [4] *quaſi ſcenae fabulas componit. Baiarum ſuarum* [5] *piſcinas*

et Drakenb. ſaepe ſane *inſcientiae* ſubſtituta *inſcitia.*

1 *Et luce orta.*] Non bene videtur *luce orta* coniungi cum praecedentibus. Puto *et* delendum, *luce orta itur ad A.*

2 *Poenas lueret.*] MS. reg. Ed. pr. *poena lueret.* quod non ſpernam. eſt enim exquiſitius, et in hac forma peccatur non raro a librariis. Liv. XXX, 37. *pecunia luere Karthaginienſes:* ſcr. et edd. multi *pecuniam.* Ceteri omnes *poenas.* Recepit etiam Cl. Broterius. *Noſceret* ante eſt cognoſceret, audiret. Mox *et* ante *a Burro,* quod delevit Rhen. non eſt in ed. pr. alterum ante *Agripp.* eſt, ut in Cod. Fl. et Guelf.

3 *Neque enim perinde.*] Primum ed. pr. *proinde.* Deinde ſenſus eſt, parentes amorem erga liberos non ita transferunt in alios, liberosque adeo odiſſe incipiunt, ut impudicae amorem ab adultero uno ad alium, etiam levi de cauſſa. Verbum *mutari* magis convenit adulteris quam liberis, ſed utrisque iungitur: cuius generis plura iam obſervavimus. Verum *mutare* elegans in re amatoria. Propert. I, 12, 18. *Si deſpectus potuit mutare calores, ſunt quoque translato gaudio ſervitio.* v. Gronov. Diatr. in Stat. c. 35. p. 224, ubi hunc Taciti locum afferre non neglexit. Mox quod Gruterus ait in omnibus edd. fere eſſe vitioſe *anni* pro *anui:* id falſum eſt. Vett. edd. omnes, quas inſpexi *anui.*

4 *Quaſi ſcenae fabulas.*] Eleganter. Livius in oratione Demetrii, quam ante laudavi, itidem *nocturnam fabulam* de crimine inſidiarum nocturnarum.

5 *Piſcinas excolebat.*] Codd. Flor. Guelf. Oxon. ed. pr. Puteol. *extollebat.* unde reſtitui. *Excolebat* ceterae edd. A Beroaldo, an ab operis, primum mutatum venit in ceteras. *Extollere hortos* habuimus XI, 1. ubi vid. Mox *apiſcendo* e MSS. Flor. Agr. pro *adipiſc.* cum Ryckio et I. Gron.

6 Aut

Digitized by Google

nas extollebat, cum meis conſiliis adoptio, et proconſula- A.V.
re ius, et deſignatio conſulatus, et cetera apiſcendo im- 809.
perio praepararentur. [6] *Aut exiſtat, qui cohortes in ur-* A.C.
be tentatas, qui provinciarum fidem labefactatam, deni- 56.
que ſervos, vel libertos ad ſcelus corruptos, arguat. [7] *Vivere ego, Britannico potiente rerum, poteram: at ſi Plautus, aut quis alius, Remp. iudicaturus obtinuerit, deſunt ſcilicet mihi accuſatores, qui non verba, impatientia caritatis aliquando incauta, ſed ea crimina obiiciant, quibus, niſi a filio, abſolvi non poſſim.* Commotis, qui aderant, ultroque ſpiritus eius mitigantibus, *colloquium*

6 *Aut exiſtat.*] Sic Rhen. edidit. Superiores *at:* item poſt Aldus. Rhenanum ſequuntur Pich. Lipſ. etc. Gryphius *at*, quod laudat et in notulis Ferretus. Sed eſt vitium haud dubie operarum pro *at*. Vtrumque commodum eſt. Sed *aut* fortius. Servit enim hortationi, praeſertim cum irriſione, aut minis, aut ſaltem indignatione. Mox ed. pr. *labefactam*.

7 *Vivere ego Britannico.*] Lege nota interrogandi, *Vivere e. B. p. r. poteram?* Sequentia ſcripſerim, *remp. iudicatuſve obtinuerit.* id eſt, ſi Plautus rerum, iudiciorumve potiretur. Rodolphus legit, *remp. invaſurus.* Lipſius. Quid de vexatiſſimo loco mihi videretur, expoſui I. Obſerv. 22. *Gronovius.* Quae probare non poſſum, quia primum cum Lipſio interrogative capit; deinde reſponderi ſumit his ad crimen de luctu ſuper Britannici morte. Nam Tacitus clare dicit c. 17. hoc non obiectum eſſe. Ergo nec dilutum eſt defenſione. Nec de hoc iam quaerebatur. Senſus eſt: quorſum ego deiicere imperio filium tentem? quo deiecto, et Plauto, vel alio quo imperante, ne illud quidem boni habitura ſum, quod imperante Britannico habuiſſem, nempe ſecuritatem. Quod eſt maxime ſolenne argumentum in defenſionibus omnibus. Satis ſcio, eſſe apud Livium locum perſimilem, quem iam reperire non poſſum. Iam, quod ad verba attinet, difficultas quaeritur in verbo *indicaturus;* quod varie tentatum eſt. Lipſii *iudicatusve* non placet, quia poteſtas iudicandi iam eſt in *remp. obtinere.* Nec *vindicaturus* Salmaſii I. A. R. p. 375. probo, quod placuit etiam Rutgerſio Venuſ. Lect. p. 415. Non credibile eſt, voluiſſe pungere filium. Nec Agricolae *invaſurus* verum puto. Alienum enim futurum in hoc verbo. Dixiſſet *adortus*, aut ſimile quid, in perfecto. *Iudicaturus* verum putabo, dum melius quid e libris ſcriptis proferatur, idque additum verbo *obtinuerit* ἐξηγητικῶς. Si Plautus remp. obtinuerit, adeoque poteſtatem iudicia exercendi nactus fuerit: quod ſequentibus optime convenit. Niſi quis malit prorſus pro gloſſa deleri, cuius ſane ſpeciem habet, quando, ut dixi, iudicandi poteſtas per ſe intelligitur: idque placuiſſe video viro docto in margine ed. Gryph. Ceterum ab initio MS. Guelf. ed. pr. pro *potiente* habent *potito:* deinde edd. vett. *ac ſi*, vitioſe. Denique MS. Flor. ed. pr. non habent *mater* poſt *a filio:* eſtque ſane frigidum ibi verbum illud: unde delevi. Demetrius ap. Livium XL, 15. *quid mihi ſpei eſſet, niſi patrem iudicem haberem.*

8 *Quaſi*

filii expoſcit: ubi nihil pro innocentia, [8] quaſi diffideret;
nec beneficiis, quaſi exprobraret, differuit; ſed ultio-
22 nem in delatores et praemia amicis obtinuit. Praefe-
A. V. ctura annonae [1] Fenio Rufo; [2] cura ludorum, qui a Cae-
809. A. C. ſare parabantur, Arruntio Stellae; [3] Aegyptus C. Bal-
56. billo permittuntur. [4] Syria P. Anteio deſtinata: et va-
riis mox artibus eluſus, ad poſtremum in urbe retentus
eſt. At Silana in exſilium acta. Calviſius quoque et
Iturius relegantur. De Atimeto ſupplicium ſumptum,
validiore apud libidines principis Paride, quam ut poe-
na afficeretur. Plautus ad praeſens ſilentio tranſmiſſus
23 eſt. Deferuntur dehinc *conſenſiſſe Pallas ac Burrus, ut*
Cornelius Sulla, claritudine generis et affinitate Claudii,
[1] cui per nuptias Antoniae gener erat, *ad imperium vo-*
caretur. Eius accuſationis auctor exſtitit Paetus qui-
dam,

8 *Quaſi diffideret.*] Rodolphus adnotavit, *quaſi defenderet.* Lipſius. Immo *diffideret*, hoc eſt, paveret, ſollicita eſſet, laboraret, defenſionis egere cauſſam ſuam putaret. Id enim anceps, et apud malignos venit in ſuſpicionem culpae. Iuſtinus de Alexandro et Philippo medico: *Oculos in vultum legentis intendit. Vt ſecurum conſpexit, laetior factus eſt.* Suetonius Oct. 55. *Etiam ſparſos de ſe in curia libellos nec expavit.* Gronovius. Poſt *beneficiis* aut addendum, aut intelligendum *de.*

1 *Senio Rufo.*] *Fenius* illi nomen: atque ita ſemper infra. *Lipſius.*

2 *Cura ludorum Arruntio Stellae.*] Inter dignitates ergo ea res fuit. ſic libro 11. *Sulpicius Rufus ludi procurator.* In lapide priſco Tiburc: CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATOR I. Apud Sueton. Cal. cap. 27. *Curator munerum ac venationum.* Lipſius. add. Guther. Off. D. A. III, 35.

3 *Aegyptus C. Balbillo.*] De hoc Seneca l. 4. Nat. Quaeſt. cap. 2. *Balbillus virorum optimus, in omni litterarum genere rariſſimus, auctor eſt cum ipſe Praefectus obtineret Aegyptum,* etc. etſi male vulgo, *Babillus.* Corruptum et in Plinio idem nomen, l. 19. prooemio. *Galerius a freto Siciliae Alexandriam ſeptima die pervenit, Babilius ſexta, ambo Praefecti.* ſcribe, *Balbillus.* In lapidibus nominatur quidam, TI. IVLIVS. BALBILLVS. SACERDOS. SOLIS. *Lipſius.*

4 *Syria P. Anteio.*] Inepte vulgo, *Pantello.* errore duplici. Coniectura noſtra certo firmatur e Taciti XVI. *Simul annuam pecuniam a P. Anteio miniſtrari cognoſcit; neque neſcium habebat Anteium caritate Agrippinae inviſum Neroni.* Lipſius. Commodius foret: *Syria P. Anteio deſtinata, qui variis.* Gronovius. Malim *ſed* cum Heinſio, ſive *at.* ſed v. ad V, 3.

1 *Cui per nuptias.*] Sic Rhenanus legi voluit: ſed non recepit: unde poſt etiam in edd. *qui* manſit, usque ad Lipſium, ni fallor. *Qui* et *cui* ſaepe in libris confunduntur. add. ſupra ad c. 9.

2 *Apud*

Digitized by Google

dam, exercendis [2] apud aerarium ſectionibus famoſus, A.V.
et tum vanitatis manifeſtus. Nec tam grata Pallantis 809.
innocentia, quam gravis ſuperbia fuit: quippe, nomina- A.C.
tis libertis eius, quos conſcios haberet, reſpondit: *ni- 56.
hil unquam ſe domi, niſi nutu aut manu, ſignificaſſe, vel, ſi plura demonſtranda eſſent, ſcripto uſum,* [3] *ne vocem conſociaret.* Burrus, quamvis reus, inter iudices ſententiam dixit. Exiliumque accuſatori irrogatum, et tabulae exuſtae ſunt, quibus oblitterata aerarii [4] nomina
retrahebat. Fine anni, [1] ſtatio cohortis, aſſidere ludis 24
ſolita, demovetur, quo maior ſpecies libertatis eſſet: utque miles, theatrali licentiae non permixtus incorruptior ageret; et plebes daret experimentum, an, amotis

2 *Apud aerarium ſectionibus.*] Emendis bonis, quae a praefectis aerarii ſub haſta venderentur. Tales enim auctiones ſunt *ſectiones*, qui emunt bona *ſectores*: de quibus videant tirones dicta in Clave Ciceron. Sic Claudii bona ſub edicto praefectorum venalia apud aerarium pependerunt. Suet. Claud. c. 9. Mox *vanitatibus* omnes edd. ante Rhen. Vitioſe. *Vanitas* eſt falſa dicentis, calumniantis. Sic ap. Cic. Tuſc. III, 1. *Vanitati* opponitur *veritas*. Niſi quis malit de ſtudio captandae gratiae accipere, de qua apud eundem Ciceronem *vanitas* dicitur. Poſt a Cod. Bud. afuit *tam*, quod placet Rhenano, ut intelligatur *magis* ante *quam*. *Tam* omitti ante *quam*, vidimus III, 8.

3 *Ne vocem conſociaret.*] Idem quod Cicero dicit *ſermonem communicare*. In hoc ſuperbia, non dignari libertos, quibuscum loquare, cum ipſe libertus ſis. Fruſtra Marcilius *conſauciaret*.

4 *Monimenta retrahebat.*] Diximus *oblitterata aerarii nomina* legendum videri de Pecunia 4, 3. Zonaras de Romano Argyropulo: *ἵνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων ἰσοστάσια κτήσεται, πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο καὶ πικρὸς λογιστὴς, παῖδας πατέρων γεγηρακότα χρέα πραττόμενος, καὶ πυρκαϊὰς ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπηκόων, ἅσπερ ὁ χρόνος ἤδη πολὺς πρεσβεύσας κατέσβεσεν, ἢ τέως κατέχωσεν ὑπὸ σποδιᾷ. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῴων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο, καὶ τὴν πρὶν εὐκληρίαν ἐκδιδυσκόμενοι, εἰς πενίαν λαμπρὰν συνηλαύνοντο. Gronovius.* Rectiſſime. Nam tabulae, in quibus vetera nomina, ſunt illa quidem monumenta aerarii, ſed non ſolae. Itaque verba latius patent, quam ſenſus patitur: et *tabulae* iam commemoratae ſunt. *Nomina aerarii oblitterata*, ſunt veteres aerarii debitores apud Suetonium. Res eſt ita clara et certa, ut recipere non dubitaverim. Imitatus eſt Lalemannus. Nam quod I. Gronovius, nimia veneratione Cod. Fl. in quo non credit tot litteras fruſtra ſcriptas, vult *emolumenta*; id nihil eſt. *Emolumenta* ſunt reditus, vectigalia, de quibus nuſpiam ſermo, cum de quadruplatoribus agitur.

1 *Statio cohortis.*] Non repeto, quae ſcripſi Epiſtolic. libro 3. Epiſtola 18. *Lipſius.*

2 *Vrbem*

tis cuſtodibus, modeſtiam retineret. [2] Vrbem princeps luſtravit, e reſponſo haruſpicum, quod Iovis ac Minervae aedes de caelo tactae erant.

25 [1] Q. Voluſio, P. Scipione coss. otium foris, foeda domi laſcivia; qua Nero

A. V. 810. A. C. 57.

itinera urbis et lupanaria et diverticula, veſte ſervili in diſſimulationem ſui compoſitus, pererrabat, comitantibus, qui raperent [2] ad venditionem expoſita, et obviis vulnera inferrent, adverſus ignaros adeo, ut ipſe quoque [3] exciperet ictus, [4] et ore praeferret. [5] Deinde, ubi

2 *Vrbem pr. luſtravit.*] Eiusdem ritus mentio H. I, 88. et apud Livium ſaepe. Facta luſtratio prodigiorum cauſſa, amburbiali ſacrificio, h. e. circumducta circa urbem victima expiatoria. v. Duker. V. C. ad Liv. XXXV, 19. qui laudat Salmaſ. ad Vopiſc. Aurel. c. 19.

1 *Q. Voluſio, P. Scipione.*] Ita mei libri, idque Faſti comprobant. Lapis Neapoli,

Q. VOLVSIO. SATVRN.
P. CORNELIO. SCIP. COS.
AVGVSTALES
QVI. NERONI. CLAVDIO
CAESARI. AVGVST. ET
AGRIPPINAE. AVGVSTAE.
I. O. M. ET GENIO COLONIAE
LVDOS. FECERVNT. XIII. XII.
K. MART.

Nominat et Phlegon in Admirandis, Q. Voluſium P. Scipionem coſſ. *Lipſius.* *P. Scipione* ed. pr. At Puteol. et ſeqq. usque ad Lipſium *Cepione*, ut eſt et in Guelf. vitioſe. Atque etiam in duabus inſcriptionibus ap. Gudium p. XIX. et XXIV. eſt *P. Cornelius Caepio.* Sed veretur Weſſelingius V. C. ad Simſoni Chron. p. 1654. ne ea ſcriptura e corruptela huius loci nata ſit.

2 *Ad venditionem expoſita.*] An ergo interdiu id factum? Nam noctu non merces ſunt expoſitae. Immo noctu. Verbum non nimis urgendum eſt. Tabernae effractae ſunt, in quibus res venales. vid. Sueton. Ner. 26. Ceterum *ad* abeſt a Flor. unde Gron. coniicit *venum.* In ed. pr. eſt *venditioni:* quod mallem. An in venerabili illo Codice tot literae fruſtra ſcriptae ſint? Conſentit Guelf.

2 *Exciperet ictus.*] Sic MSS. Flor. Guelf. Reg. Edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. ceteraeque veteres usque ad Lipſ. qui cum ſequentibus habet *acciperet*, quod propagatum eſt. I. Gronovius adſcribit Rhenano. At in prima eius ed. a. 1533. quam expreſſere Aldus, Gryphius, eſt *exciperet.* Vnde patet in poſteriores edd. Baſ. vitio operarum irrepſiſſe. Reſtituit vetus I. Gronovius.

4 *Et ore praeferret.*] Vera lectio. Beatus Maurusque fruſtra adlaborant in ſcriptura codicis Budenſis: quem ex hoc aliisque locis ſcias fuiſſe non optimae notae. Legunt tamen illi, *et ore ſe Caeſarem praeferret.* Inepte. Hoc noſter voluit clare, excepiſſe eum ab ignaris ictus, et laeſa facie praetuliſſe. Plinius l. 13. de Thapſia: *Nero Caeſar claritatem ei dedit initio imperii, nocturnis graſſationibus converberatam faciem illinens ſibi cum thure ceraque, et ſecuto die contra famam cutem ſinceram circumferens.* Lipſius. Non pugnant inter ſe Tacitus et Plinius, ut Acidalius putat. Tacitus narrat id, quod fiebat, quodque fit naturaliter: Plinius, quemadmodum id, quod factum erat, celaretur ac diſſimularetur. Sed et plerumque inter exiſtentia mala et inventa remedia temporis aliquid intercedit

Digitized by Google

ubi *Caeſarem eſſe, qui graſſaretur*, pernotuit, augebanturque iniuriae adverſus viros [6] feminaſque inſignes, [7] et quidam, permiſſa ſemel licentia ſub nomine Neronis, [8] inulti propriis cum globis eadem exercebant, et [9] in modum captivitatis nox agebatur. [10] Iulius quidem Montanus, ſenatorii ordinis, [11] ſed qui nondum honorem capeſſiſſet, congreſſus forte per tenebras cum Principe, [12] quia A. V. 810. A. C. 57.

dit. *Gronov.* *Et ore praeferret* ed. pr. ut Cod. Flor. quod recte omnes ſervant. Lectio Cod. Bud. eſt etiam in Oxon. Guelf. Liber Agr. *perferret.* E lectione Oxon. I. Gronovius coniiciebat *ore cicatricem praeferret.* Vir doctus in margine Gryphii verba *ore prae* delevit. Ceterum vulgatam lectionem defendit (niſi quod et ipſe vult *exciperet*) et copioſe illuſtrat N. Heinſius ad Vellei. II, 116.

5 *Deinde, ubi C.*] Haec periodus exitum non habet. Apparet copulam ubiubi eſſe delendam. Acidalius primam delet: *augebantur:* ut ſit punctum poſt *inſignes.* I. Gron. ultimam, ante *in modum.* Illud magis placet.

6 *Feminaſque inſignes.*] Farn. *illuſtres.* Lipſius. Sic et Agr.

7 *Et quidam permiſſa ſemel licentia.*] Sic MS. Flor. ed. pr. Pichena, Gron. uterque, Ryckius. Ceteri *quidam ſimili lic.*

8 *Multi propriis.*] Melius, *inulti.* Lipſius. Sic MS. Flor. Pich. Ryck.

9 *In modum captivitatis.*] Divino ſcribend. *in modum captae civitatis.* Ea enim facies potius, quam carceris cuſtodiaeve. *Lipſius.* Immo *captivitatis* verum; quo verbo utitur noſter etiam XI, 23. XVI, 16. ubi *captivitas urbium.* Et deberet eſſe *captae urbis*, non *civitatis.*

10 *Iulius quidem Montanus.*] Si memoria mihi firma, poeta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur. *Lipſius.* Locus eſt controv. 16. ſed diverſus ille ab hoc. *Quidem* abeſt a MS. Bud. et Guelf. a man. pr. quod non omnino diſplicet. Nam *quidem* addi ſolet exemplis, quae ſuperiorum confirmandorum cauſſa adferuntur: quod hic non eſſe videtur. Quidam editi exhibent *quidam*, ſed non e ſcriptis: melius tamen eſt vulgato. Ceterum huius generis nominibus non ſolet addi, ſed obſcuris.

11 *Sed qui nondum honorem.*] Suetonius Laticlavium vocat: tu ſcito. Ante et ſub hoc aevum mos, ut liberi Senatorum lato clavo induerentur una cum virili toga, Curiaeque intereſſent. Ab Auguſto inſtitutum, qui *Liberis Senatorum, quo celerius reip. adſueſcerent, protinus virili togae latum clavum inducere, et curiae intereſſe permiſit.* A quo more Ovidius:

Liberior fratri ſumpta, mihique toga eſt:
Induiturque humeris cum lato purpura clavo.

Iidem ergo Laticlavii: iidem capeſſendis honoribus deſtinati. Noſter libro 14. *Valerius Fabianus capeſſendis honoribus deſtinatus.* Statius 3. Silvarum:

Notus adhuc tantum maioris munere clavi

Alii ſunt Tribuni laticlavii, de quibus haec non capio. Iulius ergo Montanus Senatorii quidem loci, ſed qui magiſtratum adhuc nullum cepiſſet, et tantum laticlavius. *Lipſius.*

12 *Quia vi attentantem.*] MSS. Flor. Reg. Bud. *via temptantem*, quod eſt etiam in ed. pr. MS. Guelf. *qui avia tent.* Cod. Agr. *vi attentantem.* Et ſic volebant Rhenanus, Daneſius. Hoc cum I. Gron.

Digitized by Google

A. V. 810. A. C. 57. quia vi attentantem acriter repulerat, [13] deinde agnitum oraverat, quaſi exprobraſſet, mori adactus eſt. Nero autem, metuentior in poſterum, milites ſibi et pleroſque gladiatores circumdedit, qui rixarum initia modica et quaſi privata ſinerent: ſi a laeſis validius ageretur, arma inferrent. Ludicram quoque licentiam et [14] fautores hiſtrionum velut in proelia convertit impunitate et praemiis, atque ipſe occultus et plerumque coram proſpectans: donec, diſcordi populo, [15] et gravioris

Gron. recepimus. Nam conſentit vitioſis MSS. lectionibus. Vulgo inde a Puteolano *vim tentantem.*

13 *Deinde agnitum oraverat.*] Miror hic ſilere, qui manu exaratorum codicum fuere compotes. Videtur enim ſcripſiſſe Tacitus: *deinde et agnitum oraverat.* Huc pertinet illud M. Senecae: *Nihil eſt crudelius, quam ſic offendere, ut magis ſis offenſurus, ſi ſatisfeceris.* Gronovius. Rhenanus e Bud. notavit *adagnitum.* Ryck. idem e ſuo: habet et ed. pr. Ryckius probat correctionem Gronovii. Ap. Tertullianum eſt *adagnitio.* Mox MS. Flor. ed. pr. *pleroſque gladiatores*, quod reſtitui pro *gladiatorum:* quamquam hoc quoque recte dicitur. I. Gron. neſcit, unde Beroaldus genitivum ſumſerit. Scil. e Puteolano, quem in his libris ſecutus eſt. Tacitus non ſemper *plerique* cum genitivo dixit. Poſt fruſtra Muretus *ſererent.* Nero ſerebat certamina; milites reſiſti ſinebant modice. Sed *inferrent* a Puteol. Beroald. Alc. editum, a Pichena reſtitutum eſt, cum Rhenanus cum ſequacibus, Aldo, Gryphio, Lipſio *inſerebant* edidiſſet, quod eſt in Guelf. Credo in MS. Rhenani fuiſſe *inſerebant.* Nam ſic eſt in ed. pr. quod elegantius videri poteſt, quam ut ſit vitium librariorum aut operarum. Ita ſenſus foret: non uno impetu adoriebantur reſiſtentes Neroni, ſed paullatim ſe immiſcebant certamini. Neque neceſſarium eſt, coniunctivum eſſe, quem puto correctioni Puteolani deberi. Sed huic rei obeſt *ſi.* Nam *cum* in hac lectione et ſententia eſſe debet, ut opinor.

14 *Fautores hiſtrionum.*] Legit *favores* Acidalius. Immo eleganter Tacitus idem verbum duabus rebus diverſa ſignificatione attribuit. Quo in genere frequentiſſimus Ovidius, neque infrequens noſter. *Licentia ludicra in proelia converti* recte dicitur: paullo audacius, nec minus recte *fautores hiſtrionum:* ut *verſus in furorem, verſus in poenitentiam. in miſericordiam naufragi verſi* Iuſtino, noſtro *diuturnitate in ſuperbiam mutans.* Quin etiam (de eodem, alio modo, ut in formulis erat) verbis in iſtis, *licentiam ludicram et fautores hiſtrionum* poteſt intelligi figura quam ἓν διὰ δυοῖν vocant: ut apud Iuſtinum, *Lanae uſus ac veſtium*, quod eſt, veſtium e lana uſus, *laboribus et bellis*, pro laboribus belli. Sic *licentiam ludicram et fautores hiſtrionum* eſt licentiam ludicram fautorum hiſtrionalium. *Gronovius.*

15 *Et gravioris motus terrore.*] Rhen. *ex gravioris motus terrore* edidit, cum ſequacibus. Sic Guelf. Putavit *diſcordi populo* eſſe dativum: quod ſi eſſet, mallem *terrori.* Mox Groslotius volebat *miſeſve:* cur enim milites theatro aſſidere, ſi hiſtriones Italia pulſi. Verum videtur.

1 Revo-

viris motus terrore, non aliud remedium repertum eſt, quam ut hiſtriones Italia pellerentur, mileſque theatro rurſum aſſideret. Per idem tempus actum in ſenatu *de fraudibus libertorum*, efflagitatumque, *ut adverſus male meritos* [1] *revocandae libertatis ius patronis daretur*. Nec deerant, qui cenſerent. Sed conſules, [2] relationem incipere non auſi ignaro principe, [3] perſcripſere tamen conſenſum ſenatus illi: *an auctor conſtitutionis fieret*, ut inter paucos, et ſententiae adverſos: quibuſdam, [4] coalitam libertate irreverentiam eo prorupiſſe, frementibus,

A. V. 810. A. C. 57. 26

1 *Revocandae libertatis ius.*] Non ergo ratum Claudii iudicium, qui *Ingratos et de quibus patroni quererentur, revocavit in ſervitutem:* Sueton. cap. 25. In quo Claudius exemplum Athenienſium ſecutus videri poteſt, apud quos *convictus a patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur*, ait Valerius l. 2. cap. 6. et Plutarch. in Solone. Iudicavit ergo quidem ita Claudius, ſed in legibus et more Romano aliud fuit, uti audiemus. *Lipſius*. Sic mihi quoque placere oſtendi ad Sueton. l. c. *Patronis* abeſt MS. reg. et ed. pr.

2 *Relationem incipere non auſi.*] Nempe intelligendum, ea, de quibus dictum, prolata per egreſſionem relationis, et a Coſſ. poſtulatum, ut de ea re referrent ad ſenatum: quod illi facere dubitaverant. *Relationem incipere* eſt etiam A. V, 4. v. inpr. Gron. Obſ. I. 22. nos ad Suet. Caeſ. c. 20.

3 *Perſcripſere tamen conſenſum ſenatus: ille auctor.*] Puto leg. interpungendumque, *perſcripſere tamen conſenſum Senatus illi, an auctor conſtitutionis fieret, ut inter paucos et ſententiae diverſos.* Firmant illa Taciti 14, 49. *At Conſules perficere Senatus decretum non auſi, de conſenſu ſcripſere Caeſari.* Lipſius. Favent MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. pr. Put. et reliquae vett, omnes, quae habent *ille an*. *An* caſu omiſſum puto, quod non habent Pich. Lipſ. et ſeqq. At Cod. Agr. plane *illi*, *an a. c. f.* unde recepit Ryckius, quem ſequimur. Nam id ſaltem eſt in ſcripto: *ille auctor* clare eſt vitium operarum, poſteris propagatum editoribus. Cl. Broterius e MS. reg. dedit, *ille iam auctor*. Mox credo vere Freinshemium corrigere *ei ſententiae:* quod placebat etiam Ryckio. Nam ſi capias *et* cum I. Fr. Gronovio Obſ. I, 22. p. 177. pro *etiam*, ut I, 4. *aegro et corpore*: tamen friget, ut opinor. Nam haberet vim augendi, quae huic loco non convenit. An enim mirum eſt, ſententiae per egreſſionem relationis dictae adverſari quoſdam? Minimum in tali re eſt ſententia, tali modo dicta. Ceterum, nullo modo potuerunt Coſſ. poſtulare, quod videtur Gronovio l. c. ut, quod pro ſententia dictum erat a ſenatoribus, relationem egreſſis, ratum habeat, et conſtitutionem eſſe ſineret ſine relatione. Nullae tum conſtitutiones factae ſine relatione. ergo quaerunt, an ſententia illa placeat, velitque relationem fieri. cf. XV, 22. init.

4 *Coalitam libertate.*] i. e. confirmatam et auctam, ut XIV, 1. *coalita vetuſtate imperii audacia.* add. Hiſt. IV, 55. ſumta metaphora ab arboribus et plantis, quae *coaleſcere* dicuntur, cum radicibus adhaeſerunt terrae, nec convelli poſſunt.

5 Vi

Digitized by Google

A. V. 810. A. C. 57. mentibus, [5] *vi ne, an aequo cum patronis iure agerent, ſententiam eorum conſultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impulere vel poenam ſuam diſſuadentes. Quid enim aliud* [6] *laeſo patrono conceſſum, quam ut viceſimum*

5 *Vi an aequo cum patronis.*] Occiſus locus, ita vivam et ſentiam ego. Ecce tamen Veſpillones aliquot (non enim medicos) ad hoc funus. Eſt qui legat. *Vi an aequo cum patronis iure agerent, ſententiam eorum confutarent, ac verberibus ultro manus intenderent, implere vel poenam ſuam diſſuadentes.* Alius, *ut ne aequo cum p. i. a. ſ. e. conculcarent: ac v. v. m. intenderent, implerentve p. ſ. d.* Parcite boni viri; non vos, non ego reſtituemus ſine libris. a quibus nihil hic iuvor. Ludibria tamen mea haec: *ut iam nec aequo cum patronis iure agerent. Sententia eorum conſultari, an verberibus manus ultro intenderent, impune vel poenam ſuetam diſſuadentes.* Ad manuum intentionem facit aliquid locus e l. 3. Annal. *Libertique etiam ac ſervi, patrono vel domino, cum voces cum manus intentarent, ultro metuebantur.* Lipſius. Ego haec ſic lego: *vine an aequo cum patronis iure agerent? ſententiam coram confutarent, an verberibus manus ultro intenderent? impellere poenam ſuam diſſuadentes.* h. e. parum abeſſe, quin dubium facerent, vine cum patronis agere, an aequo iure, ut pares cum paribus, velint. parum abeſſe, quin irrumperent in curiam, non modo ut ſententiam contra ſe dictam arguant, ſed etiam ut manus intentent ſententiae auctoribus: denique quid aliud agere adverſantes, quam ut arceſſant poenam ſuam, et in ſe ruinam trahant. vid. Obſ. l. 22. p. 178. *Gronovius.* De corrupto miſere, et tam varie tentato loco vix attinet dicere. Illud video, ab initio *ut* neceſſarium eſſe, propter verba: *irreverentiam eo prorupiſſe.* Deinde, non potuiſſe timere, ne in curiam irrumperent liberti etc. nam cum haec per egreſſionem relationis dicerentur, non potuere illi ſcire: adeoque hoc valde improbabiliter diceretur. Sed facilius hic eſt, alius ſententiam refellere, quam ipſum quid certi proferre. Vir doctus in exemplo Gryph. ſic correxerat: *Vt nec aequo c. p. i. a. ſed iam coram inſultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impune vel poena ſua gaudentes.* Cl. Broterius ſequitur correctionem Huetii, *ut aequo i.* i. e. ut iam ſe aequarent patronis, et cum iis iure agerent. *Inſultarent,* et *impune* arbitror verum eſſe, et de contemtu poenae a dominis timendae ſermonem eſſe in extremo, ratio ſubiecta plane docet.

6 *Laeſo patrono conceſſum.*] Quando id aut qua lege, patrono conceſſum, quaerimus. Suſpicor eſſe ab Auguſto, qui, ut Dio ait, l. 55. conſtituit τὰ δικαιώματα οἷς οἵτε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἐλευθερουμένους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν γενόμενοι χρῶνται. id eſt, *iura, quibus erga libertos cum alii, tum ipſi patroni uterentur.* Et relegatio quidem eſt ab exemplis aevi priſci. Vt enim patres olim filios rus relegabant poenae et moleſtiae cauſſa, (uti Roſcius Amerinus, uti Torquatus a patribus relegati leguntur:) ſic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit ſive quis alius, ſive Auguſtus. Sed in numero num qua ratio? et cur non ultra XX. lapidem? Nihil reperio. Praefectus quidem urbi intra centeſimum lapidem cognoſcebat: ultra, Praefectus Praetorio: ut notat Vlpianus in fragm. Pithoeanis tit. de plagiariis et l. 1. De off. Praef. urbis. l. 9. De offic. proconſ. Eoque exemplo Severus

ceſimum ultra lapidem? 7 in oram Campaniae libertum releget? Ceteras actiones promiſcuas et pares eſſe. Tribuendum aliquod telum, quod ſperni nequeat. Nec grave manumiſſis, per idem obſequium retinendi libertatem, per quod aſſecuti ſint. 8 *At criminum manifeſtos merito ad ſervitutem retrahi, ut metu coërceantur, quos beneficia non mutaviſſent.* Diſſerebatur contra: *Paucorum culpam ipſis exitioſam eſſe debere: nihil univerſorum iuri derogandum. quippe late fuſum id corpus. Hinc plerumque* A.V. 810. A.C. 57. 27

rus Imp. Praetorianos milites ultra centeſimum lapidem abeſſe ab urbe iuſſit, apud Herodianum l. 2. Et Proſper Aquitanus de Symmacho: quem, cum Aram Victoriae reſtitui poſtulaſſet, *iratus Princeps ſtatim a ſuis aſpectibus pulſum in centeſimo lapide, rhedae non ſtratae impoſitum, ea die manere praecepit.* Dio tamen libro 52. ubi de Praefecto urbis, iuriſdictionem eius anguſtius terminat, ἔξω τῆς πόλεως μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων: ea eſſent milliaria circiter 87. niſi in Dione reſcribendum ſit, ἑπτακοσίων; quod puto. Sane ad Praef. urbis pertinuiſſe, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l. 1. De off. Praef. urbis. Sed Tacitus patrono ipſi hanc relegationem, ut apparet, tribuit: nec tamen videtur uſurpari potuiſſe, ſine auctoritate maiori. *Lipſius.*

7 *In oram Campaniae.*] *Oram Campaniae* novi ex libro 3. hiſtor. *Iam Miſenenſem claſſem et pulcherrimam Campaniae oram deſciviſſe. Moram* autem *Campaniae*, ut corrigit Petitus (in Leg. Att. pag. 834) Latine quid hic ſit, ignoro. *Centeſimum ultra lapidem* ſcribendum, viciſſe mihi videntur Lipſius et Camillus Peregrinus in opere docto de Capua. Mirum tamen *in oram Campaniae* libertos relegari. Sed ſciendum, neminem relegatum proprie in Campaniam; nedum omnes, et nuſquam alio. Relegatio fiebat ultra centeſimum. At locum ultra centeſimum quilibet ſibi legebat ipſe, qui ſolum vertebat. Ex his igitur aliquos, praecipue lautiores, Campaniam praetuliſſe, atque huic invidiae occaſionem dediſſe, ſatis eſt veriſimile. In exemplo eſt Etruſcus apud Statium, tertio Silvarum, *molles Campani litoris oras. Et Diomedaeas concedere iuſſus in arces.* Itaque iſthaec ἐπεξήγησις. ita explicanda eſt: *centeſimum ultra lapidem*, puta *in oram Campaniae:* verbi gratia *in oram Campaniae:* quae poena quanta ſit, ex eo noſcas licet, quod profugi delicati in Campania ſubſidere poſſunt, et ſubſederunt quidam. nam et ora Campaniae ultra centeſimum eſt. *Gronovius.* Sic etiam Gothofred. ad Cod. Theod. L. II. t. 22. de lib. ademtione T. I. pag. 217. ed. *Lipſ.*

8 *At criminum.*] Sic Cod. Fl. Guelf. ed. pr. Pichena et ſeqq. *Ac* Puteol. cum ceteris ad Pich. quod ab h. l. alienum eſſe, facile intelligitur. Mox *mutaviſſent* ed. pr. Rhen. et ſqq. Puteol. autem cum Beroald. Alc. et Ms. Guelf. *commutaviſſent.* Parum refert. Sed utrumque vitioſum et ſine ſenſu eſſe puto. An Tacitus ſcripſit *quos beneficia non continuiſſent*, aut ſimile quid: ut ſit imitatio ſententiae Ciceronianae: *ut quos honeſtas in officio continere non poſſet, metus coërceret.* Niſi malis *non* deleri, natum e *com.*

Digitized by Google

A. V. 810. A. C. 57. *rumque tribus, [1] decurias, [2] miniſteria magiſtratibus et ſacerdotibus, [3] cohortes etiam in urbe conſcriptas. Et plurimis equitum, pleriſque ſenatoribus, non aliunde originem trahi. Si ſepararentur libertini; manifeſtam fore penuriam ingenuorum. Non fruſtra maiores, cum dignitatem ordinum dividerent, libertatem in communi poſuiſſe. Quin et [5] manumittendi duas ſpecies inſtitutas, ut relinque-*

1 *Decurias.*] Iudicumne decurias intellegit, an potius ſcribarum? Puto, ſcribarum. Qui ordo late fuſus Romae, et non inhoneſtus. Liberti autem ordinem cum pretio certo emebant, uti e Cicerone haurias 3. in Verrem: *Ad eos me ſcribas revoca: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac ſcenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem civitatis ſe veniſſe dicunt.* Et paullo poſt, de iiſdem: *Mirabimur turpes aliquos eſſe in eo ordine, quo cuivis pretio licet pervenire?* Scribae ii, diviſi per decurias. Sueton. in Claudio c. 1. *Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, ſuſcipientibus obviis ſcribarum decuriis, ad urbem devectum.* Reperieſque ſparſim Quaeſtorios ſcribas, Aedilitios, Praetorios, item ſcribas aerarii Praetorii, etc. *Lipſius.* Non erat dubitandum, ſed pro certo ponendum, intelligi decurias ſcribarum, atque etiam viatorum, praeconum, lictorum etc. Nam ii quoque in decurias deſcripti. v. nos ad Suet. Aug. 57. ubi itidem *decuriae* hoc ſenſu occurrunt. Nam quod miniſteria magiſtratuum ſeparatim memorantur: etiam ſcribae ſunt miniſtri magiſtratuum. Sed tamen ſcribarum decuriae inprimis honeſtae. Vnde *decuriam emere* de ſcriba ap. Cicer. Verr. III, 79.

2 *Miniſteria magiſtratibus.*] Lictores, viatores, praecones, calatores, praecias. *Lipſius.*

3 *Cohortes etiam in urbe.*] Cohortes vigilum, quae ſcriptae primo ex milite libertino. Strabo lib. 5. Dio 48. *Lipſius.*

4 *Si ſeparentur.*] Sic inde a Rhenano editur. Priores, a Puteolano, *ſepararentur:* quod neſcio cur a Rhenano repudiatum ſit, cum non minus h. l. rectum ſit. Cod. Reg. Ed. pr. *ſeparentur.* videntur dare voluiſſe *ſepararentur.* Quare cum et Codd. Fl. Guelf. *ſepararentur* habeant, reſtitui.

5 *Manumittendi duas ſpecies.*] Libertas duplex, Iuſta, Non Iuſta. Iuſta quae vindicta, cenſu, teſtamento data; Non iuſta, quae inter amicos, in convivio, per epiſtolam. Seneca De vita beata, cap. 24. *Hominibus prodeſſe natura iubet, ſervi liberive ſint; ingenui an libertini; iuſtae libertatis an inter amicos datae.* Recteque libri veteres aliquot in Suetonii Aug. cap. 40. *Servos non contentos multis difficultatibus a libertate, multoque pluribus a libertate iuſta removiſſe.* Iuſta illa qui manumiſſi, plane pleneque liberi: qui altera, vinclo adhuc quodam, ut Tacitus ait, attinebantur ſervitutis. Imo retrahi poterant in ſervitutem: Fragmentum quoddam IC. veteris a Puteano. *Hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant ſervi: et manumiſſores audebant in ſervitute denuo eos per vim ducere. Interveniebat Praetor, et non permittebat manumiſſum ſervire.* et addit poſt: *Sed nunc habent propriam libertatem qui inter amicos manumittuntur, et fiunt Latini Iuniani.* Scite

relinqueretur [6] *poenitentiae aut novo beneficio locus.* [7] A.V. 810. A.C. 57.
quos

Scite ergo ob hunc iteratae (Hae ſunt iterationes, quarum mentio Iuſtin. Novell. LXXVIII.) ſervitutis metum Meſſenio ſervus apud Plautum, qui inter amicos manumiſſus ſubiicit.

Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuo ut ſiem.

Lipſius. De retractione in ſervitutem mox quaeretur.

6 *Poenitentiae, aut novo beneficio.*] Poenitentiae, ut retraheres in ſervitutem: beneficio, ut vindicta liberares. Ita apud Plinium l. 7. epiſt. *Facile deflectet ad te, ſi voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumiſiſti.* Lipſius. Non adſentior magno Lipſio, nec illo fragmento Puteaneo, quod ante ab ipſo prolatum eſt, mihi perſuaderi patior, ut tum patronis ius fuiſſe credam libertatem, etiam non iuſtam, adimendi. Libertorum coercitio tempore Auguſti facta ap. Praefectum Vrb. ex lege Aelia Sentia, ut patet e fragmento eius ap. Vlpian. l. 30. ff. qui et a quibus manumiſſ. Genera poenarum traduntur in tit. ff. de Praef. Vrb. inprimis §. 10. Sed in his nulla libertatis ademtio. Atque haec ratio manſit, donec Claudius coepit revocare ingratos in ſervitutem, ſed decretis, non lege, ut ante dictum. Nam ſi lex fuiſſet, fruſtra iam demum ea peteretur. Atque etiam alii Imperatores poſt ſubinde duriora in libertos decrevere: nulla lege de libertatis amiſſione ſancitum ante Commodi tempora. Is initium fecit ſtatuendi, quae ad libertatis amiſſionem vim facerent, *l. 6. ff. §. 1. de agnoſc. et alend. liberis. primum eos in poteſtatem patronorum redigi et miniſterium dominis praebere cogi: ſin autem nec hoc modo admoneantur, vel a praeſide emtori addicentur et pretium patronis adducetur.* quae contra diſputat Cuiacius Obſ. X, 33. refellit Gothofr. ad Cod. Theod. l. c. qui et alia loca legum affert, e quibus patet, poſt Commodi tempora libertatis ademtionem valuiſſe. Maxime perſpicuus eſt locus, Paulli *l.* 10. *ff. de manum. teſtam.* §. 1. laudatus Schultingio in Iuriſpr. Ante-Iuſt. p. 573. ed. Lipſ. *cum hodie placeat, libertatem adimi poſſe.* Atqui is vixit ſub Severo et Caracalla. Si ergo Commodus *primum* ſanxit in poteſtatem patronorum redigi vendique libertos ingratos, et ſui temporis id ius demum fuiſſe teſtatur Paullus, non poteſt iam Neronis tempore libertatis ademtio iure inducta fuiſſe. Quae igitur eſt iſta *poenitentia?* Nempe, quae opponitur *novo beneficio.* Qui libertatem non iuſtam dat, ſpem tamen dat plenae, ſibique locum relinquit novi beneficii tribuendi. itaque libertus patrono manet quodammodo obnoxius, et, ut poſt ait Tacitus, vinculo ſervitutis attinetur, nempe ob cupiditatem iuſtae libertatis. Poenitentiae eſt, non dare unquam iuſtam libertatem, cuius ſpem feceris. quod fit, ſi prioris beneficii poenitet.

7 *Quos vindicta patronus non liberaverit.*] Cur *vindictae* tantum mentionem facit? Nempe, quia primo manumiſſionis per teſtamentum nulla hic ratio habenda erat; quod qui ſic manumiſſi ſunt, poſt mortem patroni demum liberi fiunt, erga eum adeo ingrati eſſe non poſſunt: deinde manumiſſio per cenſum rariſſime contingebat, cum cenſus raro ageretur. Nam propterea cenſum omiſſum eſſe, quod, ut ap. Ciceronem Craſſus ait de Or. I, 40. *ex iure civili poteſt eſſe contentio, cum quaeritur, is, qui domini voluntate cenſus ſit, continuone, an ubi luſtrum conditum liber ſit?* non puto. Per calumniam id quaeri potuiſſe, credo: iuris recepti id fuiſſe, ut revocari voluntas domini poſſet, cum iam cenſus

A.V. 810. A.C. 57. *quos vindicta patronus non liberaverit, velut vinculo ſervitutis attineri. Diſpiceret quiſque merita, tardeque concederet, quod datum non adimeretur.* Haec ſententia valuit. Scripſitque Caeſar ſenatui, *privatim expenderent cauſſam libertorum, quotiens a patronis arguerentur:* [8] *in commune nihil derogarent.* [8] Nec multo poſt [9] ereptus amitae libertus Paris, quaſi iure civili; non ſine infamia principis, cuius iuſſu perpetratum ingenuitatis iudicium erat.

28 Manebat nihilominus quaedam imago Reip. Nam inter [1] Vibullium praetorem et plebei tribunum Antiſtium ortum certamen, quod immodeſtos fautores hiſtrionum, et a praetore in vincula ductos, tribunus *omitti* iuſſiſſet. [2] comprobavere patres, incuſata *Antiſtii licentia.* Simul [3] prohibiti tribuni, *ius praetorum et conſulum praeripere, aut vocare ex Italia, cum quibus lege agi poſſet.* Addidit L. Piſo, deſignatus conſul, *ne quid intra domum pro poteſtate animadverterent: neve multam ab iis dictam* [4] *quaeſtores aerarii in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent: medio temporis*

cenſus eſſet ſervus, ſed nondum luſtrum conditum, nego.

8 *In commune nihil derogent.*] Muretus, *derogarent.* Recte. nam ante dixerat, *expenderent:* pendetque utrumque a *ſcripſit.* In hoc genere ſaepe peccatum. v. ante not. 4. Recepit et Cl. Broterius.

9 *Ereptus amitae libertus.*] Zamiam ergo aliquando in nos molitus Vlpianus, cum ſcripſit l. 3. De condict. cau. data: *Neratius etiam libro Membranarum refert, Paridem Pantomimum a Domitia Neronis filia, decem, quae ei pro libertate dederat, repetiſſe per iudicem.* filiamque eam Neroni fecit, quae eſt amita, magna ſua librariive culpa. Sed librarium id peccaſſe, clementius eſt: ſcribendumque, *Neronis amita:* aut potius, *Neronis conſilio,* quod firmat Tacitus, qui Neronis iuſſu patratum id ingenuitatis iudicium ait. *Lipſius.*

1 *Vibullium.*] Vett. edd. omnes *Bibulium:* ſed idem nomen eſt. Mox *et a praetore* omnes edd. Sed τὸ *et* ſupervacuum, quod et a MS. ap. Cl. Broterium abeſt.

2 *Comprobavere patres.*] Int. praetoris factum, non tribuni, ut Muretus voluit, corrigens propter ea *non probavere,* quod placet Cl. Broterio.

3 *Probibiti Tribuni.*] Non mirum. Quippe qui nec Romae vocationem habuerint, auctore Varrone: cuius verba in Agellii Noct. lib. 13. cap. 12. in Italia multo minus, quippe cum poteſtas eorum urbis dumtaxat finibus terminaretur. Vide Dionyſ. lib. 8. *Lipſius.*

4 *Quaeſtores aerarii.*] Redundat *aerarii:* ſed tum ſic mos loqui. Sic l, 75. habuimus *praetores aerarios.* nempe, ut non omnes praetores aerarii curam habent, nec omni tempore habuerunt, ita nec quaeſtores. Itaque diſcriminis cauſſa ſic dicti.

7 Et.

Digitized by Google

poris contra dicere liceret; deque eo conſules ſtatuerent. A. V. 810. A. C. 57.
Cohibita artius et aedilium poteſtas, ſtatutumque, *quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel poenae irrogarent.* [5] Eo Helvidius Priſcus, tribunus plebis adverſus Obultronium Sabinum, aerarii quaeſtorem, contentiones proprias exercuit, *tamquam ius haſtae adverſus inopes inclementer augeret.* Dein princeps curam tabularum publicarum a quaeſtoribus ad praefectos transtulit. [1] Varie habita ac ſaepe immutata eius rei forma. 29
nam Auguſtus permiſit ſenatui, deligere praefectos; dein, ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebantur ex numero praetorum, qui praeeſſent. neque id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quaeſtores rurſum impoſuit, iiſque, ne metu offenſionum ſegnius conſulerent, extra ordinem [2] honores permiſit. Sed deerat robur aetatis eum primum magiſtratum capeſſentibus. [3] igitur Nero praetura perfunctos, et experientia probatos delegit. Damnatus 30
iiſdem conſulibus Vipſanius Laenas, *ob Sardiniam provinciam avare habitam.* Abſolutus Ceſtius Proculus repetundarum, cedentibus accuſatoribus. Clodius Quirinalis, *quod praefectus remigum, qui Ravennae haberentur, velut infimam nationum, Italiam luxuria ſaevitiaque afflictaviſſet,* veneno damnationem antevertit. [1] C. Aminius Rebius, ex primoribus peritia legum et pecu-

Tt 3 niae

5 *Eo Helvidius.*] Sic libri omnes. I. Fr. Gron. *et* volebat. Recte. Mox *Obultronius* MSS. Flor. Bud. Guelf. *Oblutr.* At edd. vett. omnes ante Rhen. *Obutronius.* Iac. Gron. putat verum eſſe *Autronius.*

1 *Varie habita, ac ſaepe immutata.*] Quam varietatem breviter expoſui, cum temporum luce, in Excurſ. B. Illinc ad variam Taciti, plures locos pete. *Lipſius.*

2 *Honores permiſit.*] Sic omnes edd. vett. E Cod. Fl. Pichena notat *promiſit:* quod tacite recepit I. F. Gronovius, itemque Ryckius et I. Gron. eſtque et in Guelf. Ego *permiſit* melius puto. Voluit enim dicere, dedit, mandavit, pro quo eſt *permiſit.*

3 *Igitur Nero praetura perfunctos.*] Omnes libri *praefectura:* quod vitioſum eſſe, omnes agnovere ſcribendumque *praetura:* primum recepit Pichena. Suet. Claud. 24. *praetura functos* vocat. ubi v. Torr.

1 *Aminius Rebius.*] Libri vett. *C. Aminius.* neſcio an, *Caninius Rebilus.* Certe (et doleo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus Iuriſconſultus. *Lipſius.* Ed. pr. *Caninius Robius*, quod favet coniecturae Lipſii.

2. L.

A.V. niae magnitudine, cruciatus aegre ſenectae, miſſo per
810. venas ſanguine, effugit: haud creditus ſufficere ad con-
A.C. ſtantiam ſumendae mortis, ob libidines muliebriter in-
57. famis. At [2] L. Voluſius egregia fama conceſſit: cui
tres et nonaginta anni ſpatium vivendi, praecipuaeque
opes bonis artibus, inoffenſa tot imperatorum malitia
31 fuit. Nerone ſecundum, L. Piſone conſulibus, pauca
A.V. memoria digna evenere: niſi cui libeat, laudandis fun-
811. damentis et trabibus, quis [1] molem amphitheatri apud
A.C. Campum Martis Caeſar exſtruxerat, volumina implere:
58. cum ex dignitate populi Romani repertum ſit res illu-
ſtres annalibus, talia diurnis urbis actis mandare. Ceterum coloniae, Capua atque Nuceria, additis veteranis firmatae ſunt: plebeique congiarium [2] quadringeni numi

2 *L. Voluſius.*] De huius ſenio Plinius l. 7. *Nuper L. Voluſius Saturninus omnium, quos in conſulatu ſententiam rogaverat, ſuperſtes fuit.* Praefectum eum urbi fuiſſe colligas ex altero Plinii loco: *Nuper L. Voluſio Saturnino in praefectura urbis exſtincto, notum, e Cornelia Scipionum gentis, Voluſium* (intellegit Plin. Q. Voluſium, qui coſ. ann. DCCCIX.) *Saturninum, qui fuit Conſul, genitum poſt* LXII. *annum.* Et de divitiis eius, Tacitus l. 14. *Et quantum Voluſio longa parcimonia quaeſivit, tantum in te mea liberalitas explere non poteſt.* Sed et tota Voluſiorum domus dives. Tacitus Annal. III. *Voluſio vetus familia, neque tamen Praeturam egreſſa. ipſe conſulatum intulit, opumque quis domus illa immenſam viguit, primus accumulator.* Lipſius. Mox Lipſius malebat *amicitia* pro *malitia.* Alias ſane noſter loquitur ſic, pluriumque Impp. amicitia floruiſſe homines dicit. Vellem viri docti, qui contra Lipſium diſputarunt, unum locum attuliſſent, quo probaſſent, *offenſam malitiam* latine dici, et hoc ſenſu, quem hic locus deſiderat. Si vera eſt lectio vulgata intelligenda eſt ſic: inoffenſis tot principibus, qui tanta malitia eſſent, ut a viro bono facile offenderentur.

1 *Molem Amphitheatri.*] Quod totum e ligno ſtruxit, Sueton. c. 12. Vide librum noſtrum, ſi placet, de Amphitheatro. *Lipſius.* *Extruxerat* Cod. Flor. Agr. Guelf. Edd. pr. Rhen. et ſeqq. At Puteol. cum ſequacibus, h. e. Rivio, Beroaldo et Alc. *extruſerat;* quod erat in Put. vitium operarum. *Adſtruxerit* quod eſt in ed. I. F. Gron. ſervavitque Ryckius, ſimile vitium puto, cum I. Gronovio. Sed videtur etiam corrigendum *extruxerit.* Alias quidem ſic noſter, eaque eſt legitima ratio. ſupra c. 20. *nos quae diverſe prodiderint, ſub nominibus ipſorum trademus:* et ſic alibi. Mox ed. pr. poſt *res illuſtres* addit *ſcribendas.*

2 *Quadrageni nummi.*] Illiberalis liberalitas. Corrigo, *quadringeni:* et do auctorem Suet. cap. 10. *Diviſis populo viritim quadringenis nummis, Senatorum nobiliſſimo cuique* etc. *Lipſius.* Altera ſumma decem Philippos vel ducatones, altera unum facit. *Gronovius.* Sic Cod. Fl. Guelf. edd. pr. Puteol. et ſeqq.

Digitized by Google

nummi viritim dati, et [3] ſeſtertium quadringenties aerario illatum eſt, ad retinendam populi fidem. [4] Vectigal quoque quintae et viceſimae venalium mancipiorum remiſſum, ſpecie magis, quam vi. quia, cum venditor pendere iuberetur, in partem pretii emptoribus accreſcebat. Edixit Caeſar, *ne quis magiſtratus aut procurator*, [5] *qui provinciam obtineret, ſpectaculum gladiatorum aut ferarum, aut quod aliud ludicrum ederet.* Nam ante non minus [6] tali largitione, quam corripiendis pecuniis,

A. V. 811. A. C. 58.

ſeqq. omnes: niſi quod fere *quadrigeni* exhibent: ex quo male factum *quadrogeni*, quod eſt in Lipſ. Etiam ap. Suet. Ner. 10. in eadem re ſic variatur, ut *quadrigeni* ſit in ſcr. pro *quadringenis*. v. Oudend. V. C.

3 *Seſtertium quadringenties.*] Alciatus ſubintelligi vult *centena millia*. Quatringenties centena millia nummum, ſumma quadringenties ſeſtertio eadem eſt. Et tamen quum dicitur, *Quadringenties ſeſtertium*, non intelliguntur *centena millia*, ſed tantummodo *centenum*. Nam in omnibus, quae per adverbia ſic enuntiantur, a *decies* uſque in infinitum ſiletur intelligiturque *centenum*. Vocabulum autem *ſeſtertium* ſignificat pondus mille nummorum; quot ſcilicet nummi ſeſtertii in argentum ſeſtertium vel libram argenti ſeſtertiam, hoc eſt, duas et ſelibram, imputabantur. Igitur *quadringenties ſeſtertium*, et *quadringenties centena ſeſtertia*, et *quadringenties centena millia nummum ſeſtertium*, idem. Errat non minus Alciatus cum *decies aeris* dici breviter pro decem millibus aeris probat ex loco Livii, in quo cum ſcribitur, *qui ſupra CCC. millia uſque ad decies aeris*, ex proximo ſubaudiendum, quod deeſt, nemo non videt. Vide Pecuniam Vet. 2, 5. *Gronovius.*

4 *Vectigal quoque quintae et viceſimae.*] Ampla populi Rom. vectigalia: nullum, cenſeo, amplius eo quod e ſervis, libertiſque. Rem eam paullo uberius a capite mihi tractanti, aut gratia, aut venia eſto. Antiquiſſimum vectigal Viceſimae reperio, quae ad libertos. Inſtitutum anno urbis CCCXCVII. C. Marcio, Cn. Manlio Coſſ. Livius lib. 7. *Ab altero Conſule* (Cn. Manlio) *nihil memorabile geſtum, niſi quod legem novo exemplo ad Sutrium in caſtris tributim, de Viceſima eorum qui manumitterentur, tulit. Patres, quia ea lege haud parvum vectigal inopi aerario additum eſſet, auctores fuerunt.* Ea Viceſima ſemper exhinc exercita, ad tempora Principum inferiorum. Itaque non infrequens memoria in libris. Ab hac aurum Viceſimarium derivo, quod in ſanctiore aerario: de quo Livius lib. 27. *Conſulibus aurum Viceſimarium, quod in ſanctiore aerario ad ultimos caſus ſervaretur, promi placuit.* Plura ad hoc vectigal, in EXCVRS. C. et quae ad Tacitum faciunt, vide. *Lipſius.* Vbi etiam vide a nobis notata. Ceterum remiſſum eſt hoc vectigal in gratiam civium Rom. qui fere emtores: venditores externi: ut bene monet Pichena.

5 *Qui provinciam.*] Sic correxit Rhen. Ante erat in *provincias*, vitioſe, ut in Guelf.

6 *Tali largitione.*] int. ludis edendis, in quibus pecuniae profuſio et largitio; quia ſumtus fit in gratiam populi. Hanc ipſam largitionem vocat mox *ambitum*, h. e. benevolentiae et gratiae aucupationem, per quam conſequuntur,

cuniis, ſubiectos affligebant; dum, quae libidine deli-
32 querant, ambitu propugnant. [1] Factum et S. C. ultio-
A.V. ni iuxta et ſecuritati, *ut ſi quis a ſuis ſervis interfectus*
811. A.C. *eſſet, ii quoque, qui teſtamento manumiſſi ſub eodem te-*
58. *cto manſiſſent, inter ſervos ſupplicia penderent.* Redditur ordini [2] Lurius Varius, conſularis, avaritiae criminibus olim perculſus. Et [3] Pomponia Graecina, inſignis femina, Plautio, [4] qui ovans ſe de Britanniis retulit, nupta, ac [5] *ſuperſtitionis externae* rea, mariti iudicio permiſſa. Iſque priſco inſtituto, propinquis coram, de capite famaque coniugis cognovit, et [6] inſontem nuntia-

tur, ut ab accuſatione tuti ſint. Per *libidinem* intellige non modo Venerem improbam, ſed etiam iniuſtitiam, ſaevitiam, maxime avaritiam.

1 *Factum Sc.*] Quod Piſonianum dictum, in l. Senatuſ. De Sc. Silan. et Neronianum a Paullo, libro 3. Sentent. Certe conditum vulgatumque eſt, Nerone 2. et Piſone Coſſ. Latum ea de re et antea ſub Auguſto, P. Cornelio Dolabella, et C. Silano Coſſ. unde nomen Sc. Silaniani; ſed minus plene. Dixerunt plura ante me, Vertranius hoc loco, et I. Cuiacius, 1 Obſerv. cap. 18. *Lipſius.*

2 *Lurius Varius.*] MS. Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhen. *Lurius* Rhen. dedit *Luſius* forte ex XI, 31. 33. Credo cum Vrſino et Mureto, legendum *L. Varius.* ut eſt in MS. Agr. Interim antiquam ſcripturam reſtitui cum I. Gronovio, qui fallitur, cum Beroaldum primum ſic edidiſſe dicit. *Lurii* in inſcr. antiquis paſſim occurrunt, ſed eſt nomen gentile, ut *Variorum.*

3 *Pomponia Graecina.*] Soror filiave Pomponii Graecini qui conſul ſub Auguſto: et ad quem Elegia Ovidii IV. De Ponto. *Lipſius.* Filiam Ryckius putat, quem vide.

4 *Qui ovans ſe de Britannicis retulit.*] Virgilius 4. Georg. *feſſae multa referunt ſe nocte minores.* Et 7. Aeneid. *Ecce autem Inachiis ſeſe referebat ab Argis Saeva Iovis coniux.* Horatius libro 1. Sat. 6. *inde domum me Ad porri et ciceris refero laganique catinum.* Gronovius. Haec Alciato oppoſita, corrigenti *quem de Britannis ovaſſe retuli.* Groſlotius e libro edito laudat *ovationem,* ſed et illud probat. MS. Guelf. *Britannis.*

5 *Superſtitionis externae rea.*] Chriſtianiſmi credo accuſatam hanc feminam, ſive, ut tunc confundebant, Iudaiſmi. Non ergo ſuperſtitionia, ſed religionis. Etſi univerſe fateor, genus hoc ad θρησκείαν et inanem externumque cultum, nimis pronum. Strabo l. 7. pulchre et ex Veri adyto: Ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. Αὗται δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπιπλέον θεραπείας τῶν θεῶν, καὶ ἑορτὰς, καὶ ποτνιασμούς. σπάνιον δὲ εἴτις ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. *Superſtitionis auctores ac duces eſſe feminas, omnes opinantur. Eae enimvero viros invitant ad ſupervacuos nimioſque deorum cultus, et dies feſtos, et venerationes. Atrero profecto vir caelebs et ſibi vivens invenietur talis.* Lipſius. Sic cenſent et alii, Rhenanus, Agricola, Ryckius.

6 *Inſontem nuntiavit.*] Ita libri omnes: niſi quod Vrſinus e Cod. vet.

Digitized by Google

nuntiavit. Longa huic Pomponiae aetas, et continua A. V.
triſtitia fuit. Nam 7 poſt Iuliam, Druſi filiam, dolo 811.
Meſſallinae interfectam, 8 per quadraginta annos, non A. C.
cultu, niſi lugubri, non animo, niſi maeſto, egit. Id- 58.
que illi, imperitante Claudio, impune, mox ad gloriam
vertit. Idem annus plures reos habuit. quorum P. Ce- 33
lerem, accuſante Aſia, quia abſolvere nequibat Caeſar,
1 traxit, ſenecta donec mortem obiret. nam Celer, in-
terfecto, ut memoravi, Silano, proconſule, magnitu-
dine ſceleris cetera flagitia obtegebat. 2 Coſſutianum
Capitonem Cilices detulerant *maculoſum foedumque, et
idem ius audaciae in provincia ratum, quod in urbe exer-
cuerat.* Sed pervicaci accuſatione conflictatus, poſtre-
mo defenſionem omiſit, ac lege repetundarum damna-
tus eſt. Pro Eprio Marcello, a quo Lycii res repe-
tebant, eo uſque ambitus praevaluit, ut quidam accu-
ſatorum eius exſilio multarentur, *tamquam* 3 *inſonti pe-*

vet. laudat, *pronunciavit.* Fides ſit penes auctorem, ut aiunt. Ceterum ita legendum et alii cenſent. Forte *indicavit* fuit. Sed vulgatum defendi poteſt ſic: Neroni et ſenatui, cauſſa cognita, nunciavit, inſontem repertam eſſe.

7 *Poſt Iuliam Druſi filiam.*] Duas enim Iulias Claudius ſuſtulit, ſuaſu ſive iuſſu Meſſallinae: alteram Druſi, alteram Germanici prolem. Sueton. cap. 29. et Dio LX. Seneca in Ludo. *Lipſius.*

8 *Per quadraginta annos.*] Luctus hic, ut clarum, ob Iuliam interfectam. Ab eius ergo caede quadraginta anni? Falſum. Nam et caeſa paullo ante expeditionem Claudii in Britanniam; uti e Dione liquebit tibi. Scribe fideiubente me, *quatuordecim annos.* Mors enim Iuliae in annum incidit urbis DCCXVI. a quo ad hunc Neronis conſulatum iuſti XIV. anni. *Lipſius.* At bene Gruterus et Freinſhemius monent, non tempus intelligi, quod a caede illa ad hunc uſque annum effluxerit, ſed uſque ad mortem feminae, quam longaevam fuiſſe dicit. Male ergo quatuordecim in textum recepit Pichena.

1 *Traxit ſenecta.*] Faërnus corrigebat *ſententiam*, probante Urſino, male: cum clarum ſit, *traxit* referri ad *P. Celerem.* Immo interpunge: *traxit, ſenecta donec.*

2 *Coſſutianum Capitonem Cilices.*] Hunc aut alium ſui aevi intelligi Iuvenalis voluit Sat. 8.

quam fulmine iuſto
Et Capito et Tutor ruerint damnante Senatu,
Piratae Cilicum.

Sed magis certo Fabius libro 6. *Egregie nobis adoleſcentibus dixiſſe accuſator Coſſutiani Capitonis videbatur, Graece quidem, ſed in hunc ſenſum: Erubeſcit Caeſarem timere,* Lipſius. *Maculoſum foed.* v. ad Hiſt. 2, 30.

3 *Inſonti periculum feciſſent.*] Sic loquitur etiam XVI, 19. Mox Puteol. cum Ber. et Alc. *init.* Ed. Rhen. etc. *iniit.*

riculum feciſſent. Nerone tertium conſule, ſimul iniit
34 A. V. 812. A. C. 59. conſulatum Valerius Meſſalla, [1] cuius proavum, oratorem Corvinum, D. Auguſto, abavo Neronis, collegam in eo magiſtratu fuiſſe, pauci iam ſenum meminerant. ſed nobili familiae honor auctus eſt, oblatis [2] in ſingulos annos quingenis ſeſtertiis, quibus Meſſalla paupertatem innoxiam ſuſtentaret. Aurelio quoque Cottae et Haterio Antonio annuam pecuniam ſtatuit princeps, quamvis per luxum [3] avitas opes diſſipaſſent. Eius anni principio, [4] mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanoſque de obtinenda Armenia bellum acriter ſumitur: quia nec Vologeſes ſinebat, fratrem Tiridatem dati a ſe regni expertem eſſe, aut alienae id potentiae donum habere: et Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim a Lucullo Pompeioque recipere. Ad haec Armenii, ambigua fide, utraque arma invitabant, ſitu terrarum, ſimilitudine morum Parthis propiores, connubiiſque permixti, ac libertate ignota, [5] illuc magis ad ſervitium inclinantes.
35 Sed Corbuloni plus molis adverſus ignaviam militum, quam contra perfidiam hoſtium erat. Quippe Syria transmotae legiones, pace longa ſegnes, [1] munia Romanorum aegerrime tolerabant. Satis conſtitit, fuiſſe in eo exercitu veteranos, qui non ſtationem, non vigilias iniſſent: vallum

1 *Cuius proavum oratorem.*] Vulgo *auctorem*, peſſime. *Lipſius.* Ed. pr. et ſequentes omnes veteres *oratorem.* In Gryph. primum reperi *auctorem*, quod unde ductum ſit neſcio.

2 *In ſingulos annos quingenis ſeſtertiis.*] Hunc ergo Suetonius intellexit cap. 10. *Senatorum nobiliſſimo cuique annua ſalaria, et quibuſdam quingena conſtituit.* Lipſius.

3 *Avitas opes.*] Vulgo, *habitas*, errore tralatitio. *Lipſius.* vid. ad XI, 35.

4 *Mollibus adhuc initiis prolatatum.*] Reſtituiſſe ſe *prolatatum* pro vulg. *prolatum* dicit Rhen. At illud ed. pr. Puteol. ſed ed. Beroaldi, forte operarum vitio, et Alciati *prolatum.* Sic tamen et MSS. Agr. Guelf.

5 *Illuc magis.*] Sic. ed. pr. ceteraeque omnes: Rhenanus *illic* malebat, Lipſius *illud.* Immo *illuc* verum eſt. *Illuc*, ad Parthos, hoc eſt, *ad ſervitium.* Sed aut *ad ſervitium* ſpurium eſt, aut addendum *et*, vel *adque* legendum.

1 *Munia Romanorum.*] Freinſhemius corrigit *armorum*: probatque Ryckius. Iac. Gronovius putat fuiſſe *Ro. armorum*, inde factum *Romanorum. Militia, diſciplina*, ſane *Romana* ſaepe occurrit, aſperitatis indicandae cauſſa. Horat. Serm. II, 2. 10. *Si Romana fatigabat militia adſuetum graecari.*

2 Ni-

vallum foſſamque, quaſi nova et mira, viſerent; ſine A.V.
galeis, ſine loricis, [2] nitidi et quaeſtuoſi, militia pe- 812.
oppida expleta. Igitur dimiſſis, quibus ſenecta aut va- A.C.
letudo adverſa erat, ſupplementum petivit. Et habiti 59.
per Galatiam ac Cappadociam delectus. Adiectaque ex
Germania legio, cum equitibus alariis, et peditatu co-
hortium: retentuſque omnis exercitus ſub pellibus, quam-
vis hieme ſaeva adeo, ut obducta glacie, niſi effoſſa hu-
mus, tentoriis locum non praeberet. Ambuſti multo-
rum artus vi frigoris, et quidam inter excubias exani-
mati ſunt. Annotatuſque miles, qui faſcem lignorum
geſtabat, [3] ita praeriguiſſe manus, ut oneri adhaeren-
tes, truncis brachiis deciderent. Ipſe cultu levi, capi-
te intecto, in agmine, in laboribus, frequens adeſſe:
laudem ſtrenuis, ſolatium invalidis, exemplum omni-
bus oſtendere. Dehinc, quia duritiam caeli militiaeque
multi abnuebant, deſerebantque, remedium ſeveritate
quaeſitum eſt. Nec enim, ut in aliis exercitibus, pri-
mum alterumque delictum venia proſequebatur, ſed,
qui ſigna reliquerat, ſtatim capite poenas luebat. Id-
que uſu ſalubre, et miſericordia melius apparuit. quip-
pe pauciores illa caſtra deſeruere, quam ea, in quibus
ignoſcebatur. Interim Corbulo, legionibus intra caſtra 36
habitis, donec ver adoleſceret, diſpoſitiſque per ido-
neos locos cohortibus auxiliariis, ne pugnam [1] priores
adirent,

2 *Nitidi et quaeſtuoſi.*] Comti et ornati more urbanorum et molliorum. quanquam Caeſar etiam ſuos milites *nitere* poſſe dicebat. Dein negotiantes in oppidis, de more Romanorum, qui in provincia eſſent. Mox Guelf. *Galatiamque.*

3 *Ita praeriguiſſe manus.*] Significat ipſas manus, frigore praemortuas, una cum faſce devolutas vel abiectas. Negat aut ridet vir quidam, ſcriptis et genere nobilis, olim mihi ſerio inter amicos. Atquin et Dio notat in illo tractu vim frigoris eſſe (libro 49. actis anni DCCXVIII.) et Annales Turcici, *ſupra Trebizium, Soleimanni milites cum Parthos inſequerentur, tanto frigore oppreſſos, ut plurimi manus pedeſque amitterent.* Hoc noſtro aevo factum, anno ∞. IↃ. XXXV. neque igitur ſic mirandum illud Taciti, aut ridendum. Scio et a gnaris ſimilia aut maiora aſſeri, qui in Septemtrione fuerunt. *Lipſius.* *Deciderent* ed. pr. Rhen. et ſeqq. At Puteol. Ber. Alc. *reciderent*, male. Ceterum, *praeriguiſſe* non cohaeret praecedentibus, ſcribendumque videatur: *annotatumque, militi, qui* etc. niſi ex *annotatus* intelligas, *notatum eſt ei*, vel ſimile quid; quod ſane durius eſt.

1 *Priores adirent, praedicit.*] Probum quod in Romano libro eſt, *priores*

Digitized by Google

A.V. 812. A.C. 59. adirent, praedicit. Curam praeſidiorum [2] Pactio Orphito, primipili honore perſuncto, mandat. Is, quamquam incautos barbaros, et bene gerendae rei caſum offerri ſcripſerat, *tenere ſe munimentis, et maiores copias opperiri*, iubetur. Sed rupto imperio, poſtquam paucae e proximis caſtellis turmae advenerant, pugnamque imperitia poſcebant, congreſſus cum hoſte funditur. Et damno eius exterriti, qui ſubſidium ferre debuerant, ſua quiſque in caſtra trepida fuga rediere. Quod graviter Corbulo accepit: increpitumque Pactium, et praefectos militeſque [3] *tendere omnes extra vallum* iuſſit. inque ea contumelia detenti, nec, niſi precibus univerſi

37 exercitus, exſoluti ſunt. At Tiridates, ſuper proprias clientelas, ope Vologeſi fratris adiutus, non furtim iam, ſed palam bello infenſare Armeniam, quoſque fidos nobis rebatur, depopulari, et, ſi copiae contra ducerentur, eludere, [1] huc quoque et illuc volitans, plura fama,

priores auderent. Vellem etiam, *edicit.* Lipſius. MS. Fl. *audirent.* Agr. Guelf. *adirent.* et ſic edd. omnes ante Pichenam. Nam Lipſius *auderent* non in textum recepit: quem imitatus ſum. Cum *inire pugnam, adire labores, diſcrimen* et ſimilia dicantur, cur non etiam *adire pugnam?* Non neceſſaria periculi ſignificatio in tali edicto. Liv. VIII, 6. *edicunt conſules ne quis extra ordinem in hoſtem pugnaret:* et ſi eſſet, in verbo *adeundi*, quoqne exprimeretur. Nec iuvat Cod. Flor. Nam *adire* et *audire* in MSS. confunduntur, ut ſupra notatum, et alii notarunt. Porro *edicere* eſt quidem verbum ordinarium in tali re, ſed etiam *praedicere*. Liv. XXIII, 19. *quia praedictum erat dictatoris, ne quid abſente eo rei gereret.* quod recte dofendit Gronovius, hoc ipſo Taciti loco allato. Ceterum Romanum librum intelligo MS. Vaticanum. Nam ed. pr. quam alibi vocat Romanum librum, habet *adiret*.

2 *Pactio Orphito.*] *Paccii* et *Pacciae* ſatis frequentes in vetuſtis lapidibus. *Gronovius.* Muretus volebat *P. Attio.*

3 *Tendere omnes extra vallum.*] Quod po :nae militaris genus antiquum. Livius l. 10. *Cohortes quas ſigna amiſerant, extra vallum ſine tentoriis deſtituit* Valerius libro 2. cap. 7. *Neve quis eorum intra caſtra tenderet, neve locum extra aſſignatum vallo aut foſſa cingeret, neve tentorium ex pellibus haberet.* Vide et Polyb. libro 6. Sed proprie de hac ipſa re, ſic Frontinus 4. Strategem. *Domitius Corbulo in Armenia duas alas et tr:s cohortes, quae ad caſtellum initio hoſtibus ceſſerant, extra vallum iuſſit tendere.* Lipſius. Mox Rhenano placet *diuque ea contumelia:* ſufficere videtur *detenti*, quod moram indicat. Suſpicio tamen corruptelae naſcitur ex ed. pr. quae exhibet *quandoque.*

1 *Huc quoque et illuc volitans.*] Lego primum, *hucque et illuc.* deinde, ut in libro opt. *pugna exterrere.* Vera ſententia, ſcriptioque. Nam hoc ait, Tiridatem oſtendiſſe potius

Digitized by Google

ma, quam pugna exterrere.[1] Igitur Corbulo, quaeſito diu proelio, fruſtra habitus, et exemplo hoſtium circumferre bellum coactus, diſpartit vires, ut legati praefectique diverſos locos pariter invaderent. Simul [2] regem Antiochum monet, *proximas ſibi praefecturas petere.* Nam Pharaſmanes, interfecto filio Rhadamiſto, *quaſi* [3] *proditore ſui*, quo fidem in nos teſtaretur, vetus adverſus Armenios odium promptius exercebat. [4] Tuncque primum illecti Inſechi, gens [5] ante alias ſocia Romanis, avia Armeniae incurſavit. Ita conſilia Tiridati [6] in contrarium vertebant. Mittebatque oratores, qui ſuo Parthorumque nomine expoſtularent; *cur datis nuper obſidibus, redintegrataque amicitia, quae novis quoque beneficiis locum aperiret, vetere Armeniae poſſeſſione depelleretur? Ideo nondum ipſum Vologeſen commotum, quia cauſſa, quam vi agere mallent. Sin perſtaretur in bello:* non

A.V. 812. A.C. 59.

1. potius arma, quam intuliſſe: et plura exterruiſſe adventus ſui fama, quam pugna. *Lipſius.* Optime Lipſius: *hucque et illuc volitans, plura fama quam pugna exterrere.* Sic libro 15. *arctis itineribus hucque et illuc flexis.* Nam in illo *extrahere* nihil ſani ſenſus, quicquid conetur Salinerius. *Gronovius.* *Exterrere* MS. Flor. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. *Extrahere* recepit Rhen. et ſeqq. uſque ad Pich. MS. Corb. *exercere*, quod placet Cl. Brotero.

2 *R. Antiochum.*] Commagenae regem, ut ſupra dictum. *Lipſius.* Hoc ordine MS. Fl. edd. vett. ante Rhen. in cuius ed. caſu transpoſita verba. Veterem ordinem I. Gronovius reſtituit. Sed leve hoc, nec audax error, ut ille ait, ſuetus in minutiis tragoediari. *Praefecturae* autem ſunt partes Armeniae, quibus ſui praefecti, ſatrapae, ut ſupra iam vidimus. adde mox c. 39.

3 *Proditore ſuo.*] Scribo, *ſui.* *Lipſius.* Pronomen abeſt a MS. Fl. Et potuit naſci e ſequente *quo.*

4 *Tuncque primum illecti Inſechi.*] Copula eſt e Fl. addita a Pichena: eſt etiam in Guelf.. Priores edd. omnes *quoque.* In nomine variant libri. MS. Vat. *Inſechi:* Flor. *Inſochi*, auctore I. Gron. Pichena legit *Inſechi.* Ed. pr. *Inſichi.* Ceterae omnes ante Pichenam *Iſichi.* I. Gron. recepit *Inſochi*, quod verbum etiam inſeruit Melae I, 19. 79. neſcio, quam bene. Apud Stephanum quidem male e ταόχοις facit ἰνσόχυς, ut eum inſpicienti facile patebit. *Inſechi* et *Inſichi* idem nomen.

5 *Ante alias ſocia.*] Noſtro ſcilicet tempore ſocii et fidi ſuper alios: etſi tunc illecti. Ita poſſis capere, fateor: nec diſplicet tamen meum vetus: *gens haud alias.* Lipſius.

6 *In contrarium vertebant.*] Sic MS. Fl. Agr. ed. pr. ut voluerat Muretus. Et ſic ſaepe Tacitus. Ceterae edd. uſque ad Ryck. *vertebantur.* Mox edd. ante Pichenam omnes *mallet.* *Mallent* eſt e Fl. Item poſt additum ex eodem *iam*, ut Mureto placuerat. Idque eſt etiam in ed. pr. et MS. Corb. a Ni-

Digitized by Google

A. V. 812. A. C. 59.

non defore Arſacidis virtutem fortunamque, ſaepius iam clade Romana expertam. Ad ea Corbulo, ſatis comperto, Vologeſen defectione Hyrcaniae attineri, ſuadet Tiridati, *precibus Caeſarem aggredi: poſſe illi regnum ſtabile, et res incruentas contingere, ſi omiſſa ſpe longinqua et ſera, praeſentem potioremque ſequeretur.*

38 Placitum dehinc, *quia, commeantibus invicem nuntiis,* [1] *nihil in ſummam pacis proficiebatur, colloquio ipſorum tempus locumque deſtinari. Mille equitum praeſidium,* Tiridates, *affore ſibi,* dicebat; *quantum Corbuloni cuiuſque generis militum aſſiſteret, non ſtatuere, dum, poſitis loricis et galeis,* [2] *in faciem pacis veniretur.* Cuicumque mortalium, nedum [3] veteri et provido duci, barbarae aſtutiae patuiſſent. Ideo artum inde numerum finiri, et hinc [4] maiorem afferri, [5] ut dolus pararetur. nam equiti, ſagittarum uſu exercito, ſi detecta corpora

1 *Nihil in ſumma pacis.*] Faërnus volebat *in ſummam pacis.* Muretus *in ſummam. In ſummam pacis* verum eſt, idque non dubitavi recipere. Liv. III, 61. *parvaque certamina in ſummam totius profecerant ſpei:* ubi plures Codd. *in ſumma.* v. ibi Drakenb. qui pluribus exemplis illuſtrat. add. Gron. ad Senec. Controv. I. praef. Poteſt quidem etiam dici *in re aliqua proficere,* ſed de re praeſenti, ut *in literis proficere:* ubi de re futura ſermo, accuſativus neceſſarius eſt. adde etiam Hiſt. II, 26. ubi *in ſummam* recte recepit Freinshemius et ſeqq. Vide ergo inconſtantiam virorum doctorum.

2 *In faciem pacis ven.*] i. e. ut eſſet ſpecies et imago quaedam pacis. non belli. Sic *facies* ſaepe, et tota conſtructio Tacito frequens.

3 *Veteri et provido duci.*] Cuius eruditionis etiam et ſtudii in litteris ſignum, quod Plinius aliquotiens Corbulonem inter auctores laudat, quorum opera uſus. uti Indice lib. 5. et 6. Patrem egregio viro fuiſſe ſuſpicor Pomponium, aut Orſitum, ſuadente Plinio lib. 7. cap. 5. *Veſtilia, C. Herdicii ac poſtea Pomponii Orſiti* (ſcribe ex libris, *Pomponii atque Orſiti*) *clariſſimorum civium coniux, ex his quattuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit, Suilium Rufum undecimo, Corbulonem ſeptimo, utrumque conſulem: poſtea Caeſoniam Caii Principis coniugem, octavo.* Lipſius. Mox *barbarae aſtut.* more poetarum dixit, pro *barbari aſtutiae.* Et ſimilia iam vidimus, in quibus viri docti haeſere.

4 *Maiorem afferri.*] Si me audis ſcribe: *et hinc maiorem ferri.* hoc eſt, permitti, concedi, tolerari. *Gronovius.* MS. Agr. *offerri,* ut Daneſius et Acidalius voluerant: idque recepit Ryckius. Ed. pr. locum ſic exhibet: *ideo artum non numerum finiri, et huic maiorem afferri.* Gronovium ſequor.

5 *Vt dolus pararetur.*] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Pichena. Intermediae omnes edd. *patraretur.* Sequentes *parar.* quod verum, et Tacito uſitatum. Mox *nam* abeſt MSS. tribus ap. Broterium.

6 *Diſſ-*

Digitized by Google

ra obiicerentur, nihil profuturam multitudinem. [6] Diſ- A. V.
ſimulato tamen intellectu, *rectius de his, quae in publi-* 812.
cum conſulerentur, totis exercitibus coram diſſertaturos, A. C. 59.
reſpondit. Locumque delegit, cuius pars altera colles
erant, clementer aſſurgentes, accipiendis peditum or-
dinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas
equitum turmas. Dieque pacto, prior Corbulo ſocias
cohortes et auxilia regum pro cornibus, medio ſextam
legionem conſtituit; cui accita per noctem, aliis ex ca-
ſtris, tria millia tertianorum permiſcuerat, una cum
aquila, [7] quaſi eadem legio ſpectaretur. Tiridates,
vergente iam die, procul aſtitit, unde videri magis,
quam audiri poſſet. Ita, ſine congreſſu, dux Romanus
abſcedere militem, ſua quemque in caſtra, iubet. Rex, 39
ſive fraudem ſuſpectans, quia plura ſimul in loca ibatur,
ſive, ut commeatus noſtros Pontico mari ac Trapezun-
te oppido adventantes, interciperet, propere diſcedit.
Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per
montes ducebantur, praeſidiis noſtris inſeſſos: et Cor-
bulo, ne irritum bellum traheretur, utque Armenios ad
ſua defendenda cogeret, exſcindere parat caſtella. [1] Si-
bique, quod validiſſimum in ea praefectura, [2] cogno-
mento *Volandum*, ſumit; minora Cornelio Flacco lega-
to, et [3] Inſteio Capitoni caſtrorum praefecto, mandat.
Tum, circumſpectis munimentis, et quae expugnatio-
ni idonea, proviſis, hortatur milites, *ut hoſtem vagum,*
neque paci aut praelio paratum, ſed perfidiam et igna-
viam

6 *Diſſimulato tamen intellectu.*] Ad Taciti phraſim magis, *intellectu*. Lipſius. Acidalius: *intellectum*. Quaſi neceſſarium, Tacitum ſemper eodem modo loqui. Immo *intellectu* exquiſite dictum, nec *intellecta* mutaſſet librarius.

7 *Quaſi eadem legio.*] int. cuius eſſet iſta Aquila: tertianorum. Sed in MS. Guelf. non eſt *eadem*. Melius fortaſſe.

1 *Sibique quod.*] MS. Guelf. non habet *quod*.

2 *Cognomento Volandum.*] Sic ed. pr. ut e Cod. Bud. edidit Rhen. et poſt eum omnes. Mediae edd. *Vallandum*, ut MS. Guelf.

3 *Iſteo Capitoni.*] Ex lapid. *Inſteo*. Mirum ni idem, qui ſupra Hoſtorius dicitur, ubi de recipiendis obſidibus actum. Certe Vatic. liber eo loci, *Hiſteus*, non *Hoſtorius* praeferebat. Nec moveor, quod ibi centurio dicitur, hic Praefectus caſtrorum. Potuit enim honore eſſe auctus. *Lipſius*. *Inſteio* Cod. Flor. ed. pr. *Iſteo* a Puteolano fluxit.

4 *Li-*

Digitized by Google

A.V. 812. A.C. 59. *viam fuga conſitentem, exuerent ſedibus, gloriaeque pariter et praedae conſulerent.* Tum, quadripartito exercitu, hos in teſtudinem conglobatos, ſubruendo vallo inducit; alios ſcalas moenibus admovere, multos tormentis faces et haſtas incutere iubet. [4] Libratoribus funditoribuſque attributus locus, [5] unde eminus glandes torquerent; ne qua pars ſubſidium laborantibus ferret, [6] pari undique motu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit, ut intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obices portarum ſubverſi, capta eſcenſu munimenta, omneſque puberes trucidati ſint, nullo milite amiſſo, paucis admodum vulneratis. et imbelle vulgus ſub corona venundatum: reliqua praeda victoribus ceſſit. Pari fortuna legatus ac praefectus uſi ſunt, tribuſque una die caſtellis expugnatis, cetera terrore, et alia ſponte incolarum in deditionem veniebant, unde orta fiducia [7] caput gentis, Artaxata, aggrediendi. Nec tamen proximo itinere ductae legiones, quae, ſi amnem Araxen, qui moenia alluit, ponte tranſgrederentur, ſub ictum dabantur: procul, et

40 latioribus vadis tranſiere. At Tiridates, pudore, et metu, ne, ſi conceſſiſſet obſidioni, nihil opis in ipſo videretur;

4 *Libratoribus.*] Hic quoque I. Gronovius intruſit ſuum *libritoribus*. at vid. ad II, 20. MS. Guelf. ed. pr. et ceterae edd. omnes *libratoribus:* idque verum eſt.

5 *Vnde eminus glandes torquerent.*] Libratores ergo glandes torquebant? immo tela, lapideſque. Integer locus, quod mirere, apud Calepinum legitur: *unde eminus lapides et glandes torquerent.* Lipſius. Potuit Calepinus in mente habere locum Salluſt. Iug. 57. *pars eminus glande aut lapidibus pugnare.* Noſter quoque Hiſt. V, 17. iungit *ſaxa* et *glandes.* Verum arbitror etiam ſaxa illa, quae a libratoribus mittuntur, *glandium* nomine intelligi poſſe. Nam etiam ſilices funda mittuntur, et libratores tantum maiores lapides mittunt.

6 *Pari undique motu.*] Ita MSS. Fl. Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gryh. At Lipſ. et ſeqq. *metu*, quod ſine libris, et operarum aut correctoris culpa, irrepſiſſe puto. I. Gron. e Flor. reſtituit. Ceterum etſi *motu* ſervavi, idque intelligi poteſt: *pari undique belli mole ingruente:* tamen *metu* facilius et uſitatius in tali re eſt. Cum par undique periculum eſſet, diſtinebantur, (*ancipitem metum* vocat Livius) ne ſubſidium laborantibus ferri poterat. Itaque ſi conſtaret e bonis libris eſſe *metu*, praeferrem.

7 *Caput gentis Artaxata.*] Conditam ab Artaxia rege, ſuaſu Annibalis Poeni. Plutarchum adi in Lucullo. *Lipſius.*

I Et

Digitized by Google

deretur; ſi prohiberet, impeditis locis ſeque et equeſtres copias illigaret: ſtatuit poſtremo, oſtendere aciem, [1] et dato die proelium incipere, vel ſimulatione fugae, locum fraudi parare. Igitur repente agmen Romanum circumfundit, non ignaro duce noſtro, qui viae pariter et pugnae compoſuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, ſiniſtro ſexta incedebat, [2] mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta, et tergum mille equites tuebantur: quibus iuſſerat, *ut inſtantibus cominus reſiſterent, refugos non ſequerentur.* [3] In cornibus pedes, ſagittarius, et cetera manus equitum ibat, [4] productior cornu in ſiniſtro, per ima collium, ut, ſi hoſtis intraviſſet, fronte ſimul et ſinu exciperetur. Aſſultare ex diverſo Tiridates, non uſque ad

A. V. 812. A. C. 59.

1 *Et dato die.*] Id eſt, primo die dato, cum illuxiſſet. Ita IV. Annal. *datoque tempore non reticebo:* id eſt, oblato. *Lipſius.* Pichena coniicit *claro die.* fruſtra. Vir doctus ap. Ryckium *nato*, quod nimis poëticum. Mox *incedebat* ed. pr. ut poſt caſtigavit Rhenanus. In Puteol. ed. eſt *inſedebat*, vitio operarum, ut facile intelligitur: tamen id expreſſere Rivius, Beroaldus et Alciatus.

2 *Mediis decumanorum dilectis.*] Miratur Grotius non vidiſſe viros tot eruditos nullum his verbis eſſe ſenſum: mutatione opus levi: *mediis decumanorum dilecti.* Mediis locis ſcilicet (praeceſſit enim latere dextro et ſiniſtro) incedebant lectiſſimi legionis decimae. Multo magis mirum τὸν πάνυ non vidiſſe, *medios* eſſe, qui mediam aciem tenerent, qui in medio incederent: deinde *mediis decumanorum delectis* dici, verbi ſubſtantivi participio intellecto: perinde ac ſi eſſet: quum medii forent ex decuma legione delecti; quum medios haberent decumanorum delectos. *Gronovius.* Mox Guelf. *cominus inſiſterent.*

3 *In cornibus pedes, ſagittarius.*] Sic edd. omnes inde a Puteolano. Sed ed. pr. *pedites ſagittariique.* Copulam quidem etiam Muretus et Acidalius addi volebant. Itaque recepiſſem lectionem ed. pr. niſi ceterorum MSS. auctoritas obſtaret, e quibus nil varietatis notatum a quoquam video: unde ſuſpicor, in iis vulgatum fuiſſe. Et id eodem redit, modo interpungatur poſt *pedes*, ut fecimus.

4 *Productior cornu in ſiniſtro.*] expeditior omnino et verior erit lectio: *productiore cornuum ſiniſtro.* E cornibus, inquit, productius erat ſiniſtrum, et cauſſam addit. *Lipſius.* *Productiore cornu in ſ.* Cod. Fl. (quamquam non ſatis conſentiunt, qui inſpexere) ed. pr. et ſeqq. ad Rhenanum, qui dedit *productior*, quod eſt et in MS. Oxon. Guelf. MS. Agr. *productiore corum ſiniſtro.* Atque etiam ultima in *productiore* in Cod. Flor. eſt inducta. Ego malui ſcripturam Rhenani ſequi, quae mihi commodiſſima videtur omnium, quam meram coniecturam. *Productior* int. manus equitum peditumque. Ceterum licet ſuſpicari *cornu* e margine irrepſiſſe. brevitatis quidem ſi ſatis retinens Tacitus, non poſuit.

A. V. 812. A. C. 59. ad iactum teli, ſed tum minitans, tum ſpecie trepidantis, [5] ſi laxare ordines, et diverſos conſectari poſſet. Vbi nihil temeritate ſolutum, nec amplius, quam decurio equitum, audentius progreſſus, et ſagittis confixus, ceteros ad obſequium exemplo firmaverat, propinquis iam tenebris abſceſſit.

41 Et Corbulo, caſtra in loco metatus, an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obſidioque circumdaret, agitavit, conceſſiſſe illuc Tiridaten ratus. Dein, poſtquam exploratores attulere *longinquum regis iter, et, Medi an Albani peterentur, incertum*, lucem opperitur: praemiſſaque levis armatura, quae muros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet. Sed oppidani, portis ſponte patefactis, ſe ſuaque Romanis permiſere. quod ſalutem ipſis tulit. Artaxatis ignis immiſſus, deletaque et [1] ſolo adaequata ſunt: [2] quia nec teneri, ſine valido praeſidio, ob magnitudinem moenium; nec id nobis virium erat, quod firmando praeſidio, et capeſſendo bello divideretur: vel ſi integra et incuſtodita relinquerentur, nulla in eo utilitas, aut gloria, quod capta eſſent. Adiicitur miraculum, [3] velut numine oblatum. nam [4] cuncta extra, tectis tenus, ſole illuſtria fuere;

5 *Si laxare ordd.*] Si efficere poſſet, ut Romani ordines laxarent, ac deinde ipſe diſtractos perſequi et urgere poſſet. Mox quod e MS. Fl. dedit *obſidioque*, pro *obſidioneque*, Ryckius et I. Gronov. eſt etiam in ed. pr. Alterum induxit Puteol. non Beroaldus, illius imitator. *Obſidium* ſaepius Tacitus, quam *obſidio*.

1 *Solo aequata.*] Ed. pr. *adaequata*, quod recipere non dubitavi, cum ſit Tacito uſitatum verbum. vid. XIII, 60. XV, 9. etc. Etiam Liv. I, 29. *omnia tecta adaequat ſolo*. et alii.

2 *Quia nec teneri.*] Verbum deeſt unde pendeat *teneri*: unde Grotius malebat *tenere*, ut referretur ad *erat*. Sed poteſt intelligi *poterant*, quod in ſequentibus quodammodo latet.

3 *Velut numine oblatum.*] Farneſiano ſuperadditum, *velut deum numine*. Lipſius. Fruſtra. nam ſimpliciter quoque dicitur *numine*.

4 *Cuncta extra tecta hactenus ſole illuſtria fuere.*] Puto, *cuncta extra, tecta tenus*: ſive quod in Florentino eſſe poſtea didici, *tectis*. Sententia. Extra urbem, uſque ad tecta domuſque, omnia ſole liquida. *Lipſius*. Poſteriorem correctionem recepere Gronovii. Scripturam Cod. Fl. Pichena et Ryckius: ſuperiores omnes edd. habent *tecta hactenus*. *Hactenus* ſive de loco, ſive de tempore capias, ineptum eſt, nec ſenſum commodum habere poteſt: primamque ſyllabam natam eſſe arbitror e prima in *tecta* vel *tectis*. *Tenus* iungitur quidem interdum etiam accuſativo: ſed quia tamen MS. Fl. clare

fuere; quod moenibus cingebatur, ita repente atra nu- A.V.
be coopertum, [5] fulguribuſque diſcretum eſt, ut, qua- 812.
ſi infenſantibus deis, exitio tradi crederetur. [6] Ob haec A.C.
conſalutatus *Imperator* Nero: ex ſenatuſconſulto *ſup-* 59.
plicationes habitae: *ſtatuaeque et arcus, et continui con-*
ſulatus principi: utque inter feſtos referretur dies, quo
patrata victoria, quo nuntiata, quo relatum de ea eſſet,
aliaque, in eandem formam, decernuntur, adeo mo-
dum egreſſa, ut C. Caſſius, de ceteris honoribus aſſen-
ſus, *ſi pro benignitate fortunae diis grates agerentur, ne*
totum quidem annum ſupplicationibus ſufficere, diſſerue-
rit: *eoque oportere dividi ſacros et negotioſos dies, quis*
divina colerent, et humana non impedirent. Variis dein- 42
de caſibus iactatus, et multorum odia meritus reus,
haud tamen ſine invidia Senecae, damnatur. Is fuit
P. Suilius, imperitante Claudio terribilis ac venalis, et
mutatione temporum, non, quantum inimici cuperent,
demiſſus; quique ſe nocentem videri, quam ſupplicem
mallet. Eius opprimendi gratia repetitum credebatur
ſenatuſconſultum, poenaque [1] Cinciae legis, adverſus
eos, qui pretio cauſſas oraviſſent. nec Suilius queſtu
aut exprobratione abſtinebat, praeter ferociam animi,
extrema ſenecta liber, et Senecam increpans: *infenſum*
amicis Claudii, ſub quo iuſtiſſimum exſilium pertuliſſet.
Simul ſtudiis inertibus, et iuvenum imperitiae ſuetum, [2]

Vv 2 *livere*

clare *teſtis* habet, hoc praeferendum puto.

5 *Fulguribus diſcretum.*] Modus loquendi ductus a poëtis, qui fulguribus *nubes dividi* dicunt. Horat. C. I, 34. 5. *Dieſpiter igni coruſco nubila dividens*: et ſic ſaepe alii. MS. Guelf. *fulgoribus.*

6 *Ob haec conſalutatus Imp.*] Primum MS. Guelf. *conſulatus*, ſed ſuperne adiecta *t*, ut fieret *conſultatus.* Deinde quod per compendium erat *Imper.* id in ed. pr. eſt *nuper*: ſive in MS. illud vitium fuit, ſive deſcriptor codicis intulit. Deinde pro *et SCto* eſt *ex SCto*: quod verum eſt. porro vitioſe *ſupplicationeſque* poſt *Dis grates*, Tandem *et aeque oportere dividi - - colerent. Colerent* quidem etiam MS. Flor. Guelf. ceteraeque edd. ante Rhenanum: qui quare *colerentur* repoſuerit, idque tam conſtanter ſecuti ſint editores, non aſſequor. Ego cum I. Gronovio *colerent* reſtitui.

1 *Legis Cinciae.*] i. e. SCti facti ante ad legem Cinciam emendandam, quo poena conſtituta. Nam lege Cincia, quae proprie dicta, nulla poena conſtituta fuit. vide dicta in Excurſ. XXIV. ad Suetonium.

2 *Livere his.*] Sic MS. Flor. cui concinit ed. pr. *lividae his*: MS. Guelf.

Digitized by Google

A.V. *livere his, qui vividam et incorruptam eloquentiam, tuen-*
812. *dis civibus, exercerent.* [3] *Se quaeſtorem Germanici: il-*
A.C. *lum domus eius adulterum fuiſſe. An gravius exiſtiman-*
59. *dum, ſponte litigatoris praemium honeſtae operae aſ-ſequi, quam corrumpere cubicula principum feminarum? Qua ſapientia, quibus philoſophorum praeceptis, intra quadriennium regiae amicitiae,* [4] *ter millies ſeſtertium paraviſſet? Romae teſtamenta et orbos velut indagine eius capi. Italiam et provincias immenſo fenore hauriri. At ſibi labore quaeſitam et modicam pecuniam eſſe. Crimen, periculum, omnia potius toleraturum, quam veterem ac* [5] *diu partam dignationem ſubitae* [6] *felicitati ſub-*
43 *mitteret.* Nec deerant, qui haec iiſdem verbis, aut ver-

ſa

Guelf. Puteol. *invidere:* quod omnes ſecuti ſunt ad Pichenam. *Livere* pro invidere frequens huic aetati. Diſtinguuntur tamen *livere* et *invidere* in Dial. de Or. c. 25. Ceterum omnes ante Rhenanum habent *iuvenem*, pro quo ille recte dedit *iuvenum*. At MS. Guelf. *a iuventute imperita ſuetum.*

3 *Se quaeſtorem Germanici.*] Suilius Quaeſtor, Germanico bello. Annal. IV. *At P. Suilium Quaeſtorem quondam Germanici.* Adulterum Senecam in Iulia Germanici filia fuiſſe vult. Dixi ante. *Lipſius.* Mox Guelf. *ſponte a litigatoribus.* Vulgatum exquiſitius et verius.

4 *Ter millies ſeſtertium.*] Summa eadem divitiarum Senecae, expreſſa a Dione: qui omnes res relictas habet, praeut culpet virum inculpatum. Ita adulterium illi obiicit cum Agrippina: pullarium eum fuiſſe ait, idemque vitium ab illo infitum Neroni: cauſſam auctoremque interfectae matris: aliaque, quae homo vanus, praeter fidem praeterque omnium mentem, conviciatur velut e plauſtro. Quibus odii cauſſis? aut quo mendacii pretio? Nam Seneca tanto anterior, non iniuria, non beneficio cognitus illi. Sed credo, iudicii quaedam morumque perverſitas fuit, quae eumdem illum in Ciceronem exacuit, quae in Caſſium, Brutum, omneſque bonos. Caveat ab his, moneo, iuventus: et e campis illis ita antiquitatum et hiſtoriae flores legat, ut non colligat venena. At quod ad divitias elegantiamque Senecae attinet, vide lector et lege egregium eius libellum De vita beata: quem ſcripſit non alia re, quam ut ora obſtrueret calumniatoribus iſtis. praeſertim a capite 17. *Lipſius.*

5 *Olim partam.*] Ex aliis libris liceat, *diu partam.* Lipſius. *Ac olim* eſt a Puteol. Sed pr. ed. habet *ac deo:* unde videtur nata Rhenani coniectura *adeo:* quod plane eſt in MSS. Oxon. et Guelf. MS. Fl. *ac dō.* Vnde Lipſius, Pichena, fecere *diu:* I. Gronovius putat eſſe *domi:* quod praecedentibus aptiſſimum eſt. Interea ſequamur, quod recentiores edd. obtinet *ac diu*, quamquam nobis ſuſpectum.

6 *Felicitati ſubmittere.*] Lege, *ſubmitteret.* Lipſius. Vett. omnes *ſubmittere*, et MS. Guelf. Mox *aut verſa* non erat in MS. Bud. nec eſt in Guelf. et aliis ap. Broterium. Rhenanus putabat abeſſe commode. Saltem *aut* ſervari deberet.

1 Ly-

ſa in deterius, Senecae deferrent. Repertique accuſatores, *direptos ſocios, cum Suilius provinciam Aſiam regeret, ac publicae pecuniae peculatum* detulere. Mox, quia [1] inquiſitionem annuam impetraverant, brevius viſum, [2] ſuburbana crimina incipi, quorum obvii teſtes erant. Ii, *acerbitate accuſationis* [3] *Q. Pomponium ad neceſſitatem belli civilis detruſum: Iuliam Druſi filiam, Sabinamque Poppaeam ad mortem actas: et Valerium Aſiaticum, Luſium Saturninum, Cornelium Lupum circumventos: iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudii ſaevitiam* Suilio obiectabant. Ille, *nihil ex his ſponte ſuſceptum, ſed principi paruiſſe*, defendebat, donec eam orationem Caeſar cohibuit, *compertum ſibi*, referens, *ex commentariis patris ſui, nullam cuiuſquam accuſationem ab eo coactam.* Tum [4] *iuſſa Meſſallinae* praetendi, et labare defenſio. *Cur enim* *nemi-*

A.V. 812. A.C. 59.

1 *Inquiſitionem annuam impetraverant.*] Cicero act. 1. Verr. *Itaque cum ego diem in Siciliam inquirendi perexiguam poſtulaviſſem, invenit iſte, qui ſibi in Achaiam biduo breviorem diem poſtularet: non ut is idem conficeret diligentia et induſtria ſua, quod ego meo labore et vigiliis conſecutus ſum. Etenim ille Achaicus inquiſitor ne Brundiſium quidem pervenit: ego Siciliam totam quinquaginta diebus ſic obii, ut omnium populorum privatorumque iniurias cognoſcerem.* Aſconius in Orat. pro Scauro: *Subſcripſerunt Triario in Scaurum L. Marius L. F. M. et Q. Pacuvii fratres, qui inquiſitionem in Sardiniam itemque in Corſicam inſulas dies tricenos acceperant.* Plinius lib. 3. Epiſt. 9. *Addiderunt Baetici, quod ſimul ſocios miniſtroſque Claſſici detulerunt, nominatimque in eos inquiſitionem poſtulaverunt.* In eadem epiſt. *Norbanum Licinianum legatum et inquiſitorem.* Et mox: *non legati nomen, non inquiſitionis officium.* Quae firmant lectionem Florentinam, *impetraverant*, indignam, quam ſilentio Lipſius tranſmitteret. Aurelius *impetraverat*, interpretatur, annum ad purgandam innocentiam, contra morem et rationem. Et tamen alium ſenſum id verbi non habet. *Gronovius.*

2 *Suburbana crimina.*] Cur autem *ſuburbana?* omnia iſta in urbem perpetrata. Vereor, ne *ſub* ortum ſit e terminatione praecedentis verbi. *Vrbana crimina* opponuntur *provincialibus*, de quibus ante, ut apud Cicer. in Verrinis. Mox ed. pr. MS. Guelf. *hi* pro *ii*, ut ſaepe aliis locis.

3 *Q. Pomponium.*] Nihil legi, qui ſequuntur, ii fere nominati Senecae in Ludo. *Lipſius.*

4 *Iuſſa Meſſ. praetendi.*] Ed. pr. *protendi.* Mox *delectum* ut MS. Flor. et Agr. quod cum I. Gron. recepi. Ceterae *electum.* MS. Guelf. *neminem allectum.* vitioſe. Poſt *delegare aliis ſcelera* exquiſite, pro in alios auctores transferre: ſumta forma loquendi a re pecuniaria. Cicero exemplum praeivit Or. pr. Font. 4. *quid ſi hoc crimen optimis nominibus delegare poſſumus.* v. plura in Clave Cic. in h. v.

5 *Filio*

Digitized by Google

A.V. 812. A.C. 59. *neminem alium delectum, qui ſaevienti, impudicae, vocem praeberet? Puniendos rerum atrocium miniſtros, ubi pretia ſcelerum adepti, ſcelera ipſa aliis delegent.* Igitur, adempta bonorum parte (nam [5] filio et nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam, quae teſtamento matris, aut avi acceperant) in inſulas Baleares pellitur: non in ipſo diſcrimine, non poſt damnationem fractus animo: ferebaturque, copioſa et molli vita ſecretum illud toleraviſſe. Filium eius, Nerulinum, aggreſſis accuſatoribus, per invidiam patris, et crimina repetundarum, interceſſit princeps, tanquam ſatis expleta ultione.

44 Per idem tempus, Octavius Sagitta, plebei tribunus, Pontiae, mulieris nuptae, amore vecors, ingentibus donis adulterium, et mox, ut omitteret maritum, emercatur, ſuum matrimonium promittens, ac nuptias eius pactus. Sed ubi mulier vacua fuit, nectere moras, *adverſam patris voluntatem* cauſſari, repertaque ſpe ditioris coniugis, promiſſa exuere. [1] Octavius contra modo conqueri, modo minitari, *famam perditam, pecuniam exhauſtam* obteſtans: denique ſalutem, quae ſola reliqua eſſet, arbitrio eius permittens. Ac [2] poſtquam ſpernebatur, *noctem unam ad ſolatium* poſcit, *qua delinitus, modum in poſterum adhiberet.* Statuitur nox. Et Pontia conſciae ancillae cuſtodiam cubiculi mandat. Ille, uno cum liberto, ferrum veſte occultum infert. Tum, ut aſſolet in amore et ira, iurgia, preces, exprobratio, ſatisfactio: et pars tenebrarum

5 *Filio et nepti pars concedebatur.*] Ablego te ad Cuiacium, Obſ. VI. cap. 23. qui ante me abunde dixit. *Lipſius.* Mox *acceperant* accipe de filio et nepte, aut ſolis, aut Suillio patre ſimul. Ita non opus cum Mercero *acceperat.* Quod porro Freinshemius coniicit *aviae ceperant;* in MS. Flor. eſſe teſtatur I. Gronovius *aviae;* quod recepit Cl. Broterius: Freinshemii coniecturam Lalemannus.

1 *Octavius contra modo conq.*] A MS. Bud. aberat *modo,* a Guelf. abeſt *contra modo.* Idem mox *oſtentans:* quod hic non alienum foret: ſed ſaepe in illo libro *oſtentare* ſcribitur pro *obteſtari;* et *obteſtans* h. l. efficacius.

2 *Poſtquam ſpernebatur.*] Verbum proprium in re amatoria, cum non redamere, ſed faſtidiare; de quo copioſe, ut ſolet, Broukhuſ. ad Tibull. p. 96. ubi h. l. non omiſit. *Modum adhiberet,* int. amori: deponeret amorem.

3 *Libi-*

rum [3] libidine ſepoſita. [4] Et queſtu incenſus, nihil me- A.V.
tuentem ferro tranſverberat, et accurrentem ancillam 812.
vulnere abſterret, cubiculoque prorumpit. Poſtera die A.C. 59.
manifeſta caedes: haud ambiguus percuſſor. quippe
manſitaſſe una convincebatur. Sed libertus *ſuum illud
facinus* profiteri, *ſe patroni* [5] *iniurias ultum eſſe.* Com-
moveratque quoſdam magnitudine exempli: donec an-
cilla, ex vulnere refecta, verum aperuit. poſtulatuſque
apud conſules a parte interfectae, [6] poſtquam tribuna-
tu abierat, ſententia patrum, [7] et lege de ſicariis con-
demnatur. Non minus inſignis, eo anno, impudicitia 45
[1] magnorum Reip. malorum initium fecit. Erat in ci-
vitate Sabina Poppaea, T. Ollio patre genita, ſed no-
men avi materni ſumpſerat; illuſtri memoria Poppaei
Sabini, conſulari et triumphali decore praefulgentis. nam
[2] Ollium, honoribus nondum functum, amicitia Seiani

Vv 4 perver-

3 *Libidine ſepoſita.*] Viri doctiſſ. malunt *libidini:* qui caſus legitimus. Infra c. 54. *agri vacui et militum uſui ſepoſiti.* et alibi. Sed nil impedit intelligere *in libidine, per libidem. Sepoſita* eſt abſumta, ſ. ut Bernecc. in Indice, exacta. Si dativus verus ſit, eſt, tributa, impenſa.

4 *Et queſtu incenſus.*] Haec lectio edita eſt a Puteolano: quam falſam eſſe I. Gronovio concedo. Nam queſtus iam praeterierat. MS. Flor. *et quaſtim cenſus.* Agr. et ed. pr. *et quaeſiti cenſus.* Gron. hinc facit, *et quaſi incenſus*, ſc. amore ex uſu libidinis: ſimulans ſe remollitum: quod nec ſignificat *incenſus*, nec huic loco aptum eſt. Ego tentavi: *atque ita infenſus*, vel *ſic.* Vbi ſatiaverat libidinem, tandem infeſtus, ardens ſc. ira ex iniuria, transfigit feminam. *Atque ita* formula frequentiſſima in eventu rei tradendo, ut omnes ſciunt. *Infenſus* poterat abeſſe, ſed quoties Livius ſimiliter ponit *infeſtus?* Qui meliora dederit, ei ego plaudam primus. Cl. Broterius: *qua ſtatim inc.*

5 *Iniurias ultum eſſe.*] Mallem, *ultum iſſe.* Lipſius. vid. ad c. 17. ſupra. Mox *commoverat* Cod. Bud. Copulam ſaepe in tali contextu ap. noſtrum reperi.

6 *Poſtquam trib.*] Nam magiſtratus poſtulari et accuſari non poſſunt. Sed mox pro *et* videtur ſcribendum *ex.* quorſum enim copula? Etiam *Cornelia* a MSS. Flor. Bud. Oxon. Guelf. abeſt *poſt lege.* At eſt in edd. omnibus, praeter I. Gronovii.

7 *Et lege de ſiccariis.*] Edd. vett. ante Rhenanum omnes habent *Cornelia,* non demum Beroaldi, ut I. Gronovius tradit. Sed recte deletum auctoribus MSS. Flor. Budenſi, Oxon. quibus conſentit Guelf. cum aliis ap. Cl. Broterium.

1 *Magnorum Reip. malorum.*] Sic ex Flor. dedit Pichena, ſic ed. pr. Mediae omnes *maiorum.* ſuperior nullum reip. malum attulerat.

2 *Ollium honoribus nondum functum.*] Atqui Quaeſtorium eum fuiſſe Suetonius autumat, cap. 35. Sed Quaeſtura fortaſſe non tam honos, quam aditus ad honorem. Ipſe

Digitized by Google

A. V. pervertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, praeter ho-
812. neſtum animum. quippe mater eius, aetatis ſuae femi-
A. C. nas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter et for-
59. mam dederat. opes claritudini generis ſufficiebant. ſermo comis, [3] nec abſurdum ingenium. modeſtiam praeferre, et laſcivia uti. rarus in publicum egreſſus, idque [4] velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat. Famae nunquam pepercit, maritos et adulteros non diſtinguens: neque affectui ſuo, aut alieno obnoxia: unde utilitas oſtenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio [5] Rufii Criſpini, equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit, iuventa ac luxu, et quia flagrantiſſimus in amicitia Neronis habebatur. nec mora, quin adulte-
46 rio matrimonium iungeretur. [1] Otho, ſive amore incautus,

Ipſe tamen Tacitus libro 12. Quaeſturam inter magiſtratus recenſuit, Agellius, et alii. *Lipſius.*

3 *Nec abſurdum ingenium.*] E Salluſtio imitatum, qui de Sempronia: *Ingenium eius haud abſurdum, verſus facere. Lipſius.* Quod alias *amoenum, facetum.* Nam ſupra c. 14. *non abſurde dixit*, pro facere, lepide.

4 *Velata parte oris.*] Ad aemulationem credo mulierum Arabiae, de quibus Tertullianus in libello De virginibus velandis: *Arabiae feminae non caput, ſed faciem quoque ita totam tegunt, ut uno oculo liberato, contentae ſint dimidiam frui lucem quam totam faciem proſtituere.* Sed cauſſa in hoc nobili ſcorto, et in illis diſpar. *Lipſius.*

5 *Rufi Criſpini equitis.*] Alii, *Criſpi.* Sed Criſpinum ei cognomen. Plutarchus in Galba, noſter libro 15. et clariſſime Seneca ſeu quis alius (non enim certe Philoſophus) in Octavia: ubi Poppea inducitur:

— venientem intuor
Comitante turba coniugem quondam meum
Gnatumque. properat petere complexus meos
Criſpinus, et intermiſſa libare oſcula.

Rufinus Criſpinus filius eius a Suetonio nominatur, capite 35. *Lipſius.* Immo *Rufii Criſpini*: nam ſic filius dicitur ap. Sueton. l. c. in bonis libris: et ſic ſupra XII, 42. dedimus, ubi vid. Vett. edd. *Ruffi Criſpi*, uſque ad Lipſium: qui *Criſpinus* dedit. Ryckius primus, uti nos.

1 *Otho, ſive amore incautus, etc.*] Vere incautus. et ſimillima vecordia ille Candaules apud Iuſtinum libro 1. *Hic uxorem, quam propter pulchritudinem deperibat, praedicare omnibus ſolebat, non contentus voluptatum ſuarum tacita conſcientia. prorſus, quaſi ſilentium damnum pulchritudinis eſſet.* Vecordia inquam ſimili, ſed et fato. *Lipſius.* Acidalius hic tranſpoſita membra putat, et verba *laudare formam principem*, poſt *adiiceret* poni vult. Putem Tacitum ſic dediſſe, quia paullo longior altera ratio facti. Si tamen placeat tranſpoſitio, malim illa verba ſtatim poni poſt nomen *Othonis*: quod mollius et probabilius.

2 *Vin.*

Digitized by Google

cautus, laudare *formam elegantiamque uxoris* apud prin- A. V.
cipem; ſive ut accenderet, ac, ſi eadem femina poti- 812.
rentur, [2] id quoque vinculum potentiam ei adiiceret. A. C. 59.
Saepe auditus eſt conſurgens e convivio Caeſaris, *ſe ire ad illam*, [3] *ſibi conceſſam* dictitans *nobilitatem*, *pulchritudinem*, [4] *vota omnium et gaudia felicium.* His atque talibus irritamentis, non longa cunctatio interponitur. Sed [5] accepto aditu, Poppaea primum per blandimenta et artes valeſcere, *imparem cupidini ſe, et forma Neronis captam* ſimulans: mox, acri iam principis amore, ad ſuperbiam vertens, ſi ultra unam alteramque noctem attineretur, *nuptam eſſe ſe* dictitans, *nec poſſe* [6] *ma-*

2 *Vinculum potentiam ei adi.*] Sic editi omnes praeter ed. pr. quae habet *id quoque vinculum potentiae adiiceret. Vinculum potentiae* dicitur ut *vinculum amicitiae* ap. Ciceronem: quod potentiam, h. e. gratiam, firmat et ſtabilem reddit. atque ut frequens eſt ap. eundem *novum vinculum acceſſit* ſic hic *novum vinculum potentiae adiecit*. Itaque mihi valde blanditur iſta lectio; praeſertim cum durum ſit *vinculum potentiam adiicit*. Vinculum non auget potentiam, ſed firmat.

3 *Sibi conceſſam dictitans.*] Adhaereſco. Fortean, *ſibi conceſſam a dis iactans nobilitatem, pulchritudinem*. Aut, *ſibi conceſſam dis dignam nobilitatem*. Budenſi aiunt legi, *ubi conceſſam dictitaret*. ex eo divinabam, *ubi congeſtam delibaret*. Lipſius. Ita difficilis hic locus viſus, ut Graevius faſſus ſit, ſe ex eo non expediri. Primum Var. Lect. notabimus. MS. Fl. habet ut eſt in textu, niſi quod *ſeque*: unde I. Gron. coniicit *quippe*. fruſtra, ut opinor, cum nil praeceſſerit, cuius ratio reddatur. MS. Agr. conſentit cum Budenſi. Ed. pr. habet *ubi*. Guelf. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gryph. *ibi*. Lipſ. et ed. ſeqq. *ſibi*. *Dictitaret* etiam MS. Agr. Perizon. An. Hiſt. p. 173. corrigebat *divinitus* pro *dictitans*: quod ridet I. Gronovius. Ego dudum locum ſic corrigendum putavi: *ſaepe auditus eſt, cum ſurgens e convivio Caeſaris - - dictitaret nobilitatem*: quod veriſſimum puto. Nuper autem, cum collectionem epiſtolarum a Burmanno editam percurrerem, ſi quid eſſet, quod Tacito prodeſſet, reperi T. IV, p. 671. N. Heinſium ſimiliter correxiſſe: niſi, quod ille *cum conſurgens*. Vbi mirum eſt, Graevium non capere potuiſſe τὸ *cum* poſt *auditus* eſt: interrogantem, *quid factum eſt, cum dictitaret?* At nihil Ciceroni et Livio uſitatius: eſtque in eo elegantia. Cic. ep. ad Div. III, 7. *a Pauſania audivi, cum diceret*. Sed Heinſius etiam pro *ſibi* vult *uni*, ut Acidalius.

4 *Vota omnium, gaudia felicium.*] Inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 637. *quod. omnes. rogant. ſed. felices. impetrant.* Gronovius.

5 *Accepto aditu.*] Muretus *hoc coepto*. Acidalius *occoepto*. Heinſius *arrepto*. Non video, quare locum tentent. Nero laudibus feminae incenſus, cupit illam videre. Hoc modo cum illa aditum accepiſſet etc. Si dicitur *aditum dare*, cur non et *accipere?* Mox Heinſius vult deleri *ſe*, probante Graevio. At ſaepe apud noſtrum pronomina ſic poſita, item apud Suetonium, ubi abeſſe poſſent. v. ad Sueton. Caeſ. c. 7.

6 *Ma-*

A.V. 812. A.C. 59. [6] *matrimonium amittere, devinctam Othoni per genus vitae,* [7] *quod nemo adaequaret. Illum animo et cultu magnificum: ibi ſe ſumma fortuna digna viſere. at Neronem pellice ancilla, et aſſuetudine Actes devinctum,* [8] *nil e contubernio ſervili, niſi abiectum et ſordidum traxiſſe.* Deiicitur familiaritate ſueta, poſt congreſſu et comitatu, Otho; et poſtremo, [9] ne in urbe aemulatus ageret, provinciae Luſitaniae praeficitur: ubi uſque ad civilia arma, non ex priore infamia, ſed integrè ſanctèque egit, procax otii, et poteſtatis temperantior.

47 Hactenus Nero flagitiis et ſceleribus velamenta quaeſivit. Suſpectabat maxime Cornelium Sullam, ſocors ingenium eius in contrarium trahens, callidumque et ſimulatorem interpretando. Quem metum Graptus ex libertis Caeſaris, uſu et ſenecta [1] a Tiberio uſque domum principum edoctus,

6 *Matrim. amittere.*] MS. Agr. *omittere:* probat Graevius: et ſic ſupra c. 44. *omittere maritum.* At idem *amittere*, quod omittere, dimittere. Sic *amittere occaſionem* Liv. VII, 34. ubi v. Drakenb. Confundi haec verba in libris, aliis infra locis videbimus.

7 *Quod nemo adaequaret.*] Vidi qui legeret, *quod Nero non adaequaret.* Ego, *Nero haud aequaret.* Lipſius. Quaſi recordaretur de Antonii et Cleopatrae fabulis, quod ſignificat Plutarchus: Αὐτοὶ δὲ τὴν μὲν τῶν Ἀμιμητοβίων ἐκείνην σύνοδον κατέλυσαν. ἑτέραν δὲ συνέταξαν, οὐδέν τι λειπομένην ἐκείνης ἁβρότητι καὶ τρυφαῖς καὶ πολυτελείαις, ἣν Συναποθανουμένων ἐκάλουν. Scholiaſtes vetus Iuvenalis ad Sat. 2. verſ. 99. *Hunc incomparabilis vitae bello civili Vitellius vicit apud Bedriacum.* Gronovius. Lipſii coniectura non videtur conſentire arti feminae, quae ita offenderet Neronem. Sanus locus; niſi quis malit, *quo n. adaequaret* ſc. Othonem. Mox *digna viſere* ed. pr. Rhen. et ſeqq. At Puteol. Ber. Alc. *dignam viſere*, ut Guelf. et ut Faërnus volebat. Putavi ante vitium operarum eſſe in ed. Puteol. quod ceterae ſecutae eſſent, ut ſolent. *Viſere* fruſtra Graevius corrigebat *videre*, Heinſius *intueri*. *Viſere* ſaepe etiam Livius dixit pro *videre*. v. Drakenb. ad I, 31. Noſter infr. c. 54. *quo magnitudinem populi viſerent.* ibid. *comiter a viſentibus acceptum.* XIII, 1. *ubi audiret potius contumelias principis, quam viſeret.* Mox MS. Guelf. et alii, *magnifico.*

8 *Nil e contubernio ſervili.*] Proprie. Non enim nuptiae cum ſervis, ſed contubernium. *Lipſius.*

9 *Ne in urbe aemulatus ageret.*] Grotius corrigit *aemulus*: Heinſius *angeret*. Illud melius, ſed tamen non neceſſarium.

1 *A Tiberio uſque.*] Vatic. *Tiberio avonſque.* ex quo fecerim, *Tiberie abuſque*, deleta priore praepoſitione. *Lipſius.* Vaticano conſentit Flor. Guelf. Agr. ed. pr. Lipſii correctionem cum I. Gronovio veram puto. Mox *Mulvius* vera ſcriptura, non *Milvius*, v. Cort. ad Sall. Cat. 45. et quos ibi laudat. Poſt *celebris* omnes edd. v. ad II. extr. *Ventabat* idem MS. et ed. pr. Eadem mox *ſolutus.*

2 Maxi-

Digitized by Google

edoctus, tali mendacio intendit. Pons Mulvius in eo A. V.
tempore celebris nocturnis illecebris erat: ventitabat- 812.
que illuc Nero, quo ſolutius, urbem extra, laſciviret. A. C. 59.
Igitur, *regredienti per viam Flaminiam compoſitas in-
ſidias, fatoque evitatas, quoniam diverſo itinere Salu-
ſtianos in hortos remeaverit, auctoremque eius doli Sul-
lam,* ementitur: quia forte, redeuntibus miniſtris prin-
cipis, quidam, per iuvenilem licentiam, quae tunc paſ-
ſim exercebatur, inanem metum fecerant. Neque ſer-
vorum quiſquam, neque clientium Sullae agnitus: [2]
maximeque deſpecta; et nullius auſi capax natura eius,
a crimine abhorrebat: perinde tamen, quaſi convictus
eſſet, cedere patria, et [3] Maſſilienſium moenibus coër-
ceri iubetur. Iiſdem conſulibus auditae Puteolanorum 48
legationes, [1] quas diverſas ordo plebſque ad ſenatum
miſerant: illi *vim multitudinis, hi magiſtratuum et* [2] *pri-
mi*

2 *Maximeque deſpecta.*] Copulam *que* ex Florentin. reſtituit Pichena: quae eſt etiam in Guelf. et ed. pr. *A crimine abhorrebat* eſt, erat eiuſmodi, ut non videretur probabile, eum tale quid auſum eſſe, ut crimen obiectum veriſimile non eſſet. Ita eleganter *abhorrere* Ciceroni et Livio dicitur, Cicer. pro Coel. 4. *Coelius longe ab iſta ſuſpicione abhorrere debet.*

3 *Maſſilienſium moenibus.*] Relegandi genus tunc frequens. Sic Iulia opido Rheginorum ab Auguſto clauſa: Silanus a Nerone Bario municipio Apuliae: Dolabella in coloniam Aquinatem ab Othone ſepoſitus. *Lipſius.*

1 *Quas diverſas ſenatorius ordo.*] Certe delendum τὸ *Senatorius*, et obſequendum ſcriptis id vocabuli non agnoſcentibus: quod miror in nos uſque iudicium eſſe dilatum. Quemadmodum enim Romae *ordo ampliſſimus, ordo florentiſſimus* pro ſenatu, ſic in municipiis *ordo* ſaepe pro decurionibus ponitur. Tacitus ipſe lib. 2. hiſtor. *Onerabat pecuniam curas ordo Marrucenſis, arma et pecunias offerendo.* Ammianus Marc. lib. 22. *Ordo ſqualens occurrit et populus nimium quantum antehac florentiſſimus,* de Nicomedienſibus. Idem libro 25. *Et hoc quidem ſuppliciter ordo et populus precabatur.* Vide indicem Inſcriptionum cap. 9. *Gronovius.* Rectiſſime. Non enim eſt in MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. Eſt additamentum Puteolani, non Beroaldinum, ut I. Gronovius vocat: ſed tamen e MSS. ſiquidem et Guelf. habet. Ceterum tamen cum Ryckio et I. Gronovio deleri. Sed praeterea MS. Flor. *plebs* copula ſupra ſcripta: ed. pr. *plebs et ordo,* quod longe mollius: ceterae *ordo plebeſque.* Ceterum pro *diverſas* Guelf. et alii ap. Brot. *diviſas.*

2 *Primi cuiuſque.*] An *primi* peculiaris dignitas in ſenatu, ut ap. Ciceron. pr. R. A. 9. *decem primi Amerini,* et Verr. II, 67. *magiſtratus et decem primi.* ap. Liv. XXIX, 15. *decem principes.* v. Graev. ad Cic. l. c. et Noriſ. ad Cenot. Piſ. I. 3. Sic videtur Rycxic. Mox MS. Bud. eleganter ad *ſexa,* ad [illegible]. Horat. Ep. I, 1. 46. *per mare pau-
periem*

A.V. *mi cuiuſque avaritiam* increpantes. Cumque ſeditio ad
812. ſaxa et minas ignium progreſſa, necem et arma perlice-
A.C. 59. ret, C. Caſſius adhibendo remedio delectus. quia ſeve-
ritatem eius non tolerabant, precante ipſo, ad Scribo-
nios fratres ea cura transfertur, data cohorte praetoria:
cuius terrore, et paucorum ſupplicio, rediit oppidanis
49 concordia. Non referrem vulgatiſſimum ſenatuſconſul-
tum, quo *civitati Syracuſanorum, egredi* [1] *numerum, edendis gladiatoribus finitum, permittebatur*: niſi Paetus Thraſea contra dixiſſet, praebuiſſetque materiem obtrectatoribus arguendae ſententiae: *Cur enim, ſi Remp. egere libertate ſenatoria crederet, tam levia conſectaretur? quin de bello, aut pace, de vectigalibus, et legibus,* [2] *quibuſque aliis Romana continentur,* [3] *ſuaderet diſſuaderetve? Licere patribus, quotiens ius dicendae ſententiae accepiſſent, quae vellent, expromere, relationemque in ea poſtulare. An ſolum emendatione dignum, ne Syracuſis ſpectacula largius ederentur? cetera per omnes imperii partes perinde egregia,* [4] *quam ſi non Nero, ſed Thraſea regimen*

periem fugiens per ſaxa, per ignes. Poſt ed. pr. *pelliceret.* Puteol. *perliceret* cum ſeqq. ut Guelf. Tacite poſt Lipſium receptum *proliceret,* neſcio unde: quod tamen eodem redit. Pro *Scribonios fratres* ed. pr. *conſobrinos fratres.* At *Scribonii fratres* etiam Hiſt. IV, 41.

1 *Numerum edendis gladiatoribus.*] Auguſtus edixit anno urbis DCCXXXII. Μήθ' ὁπλομαχίαν πλεονάκις ἢ δὶς ἐν ἑκάστῳ ἔτει, μήτε πλειόνων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν ποιεῖν. *neque ſaepius quam bis in anno gladiatores dare, neque ultro paria ſexaginta.* Dio LIV. Simile edictum antea a Senatu, de quo Sueton. Iulii cap. 10. *Cum multiplici undique familia comparata inimicos exterruiſſet, cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere liceret.* Saturnalia noſtra vide. *Lipſius.* Ed. pr. *civitatem.*

2 *Quibuſque aliis Romana.*] Inſero vocem *res Romana continetur.* Sequentia emendavi, diſtinxi, ſublata confuſione, quae in libris. *Lipſius.* Ed. pr. ſane *continetur.* Guelf. Puteol. *continentur,* quod omnes ſecuti ſunt. At in MS. Bud. *continerentur.* Vtrumque rectum, ſi modo *Romana* verum. ſed Lipſii correctionem veram puto.

3 *Suaderet diſſuaderetve.*] Nihil notatum video, unde haec lectio ſit, quae iam eſt in edd. Lipſ. Nam ed. pr. Rhen. et ſeqq. *ſuadere diſſuadereve licere:* Puteol. Ber. Alc. idem ſine *ve.* Sed illud melius. nam in hoc verbum non eſt, ad quod referatur *quin,* ut alia incommoda taceam. De re vide, quem ſupra iam laudavimus, Gronov. Obſ. I. 22.

4 *Quam ſi non Nero.*] Acidalius vult *quaſi non Nero.* Et ſic plane in ed pr. Intelligendum autem, haec non in Senatu dicta, ſed in ſermonibus privatis, coetibuſque. Poſt *quod ſi,* quod e MS. Flor. edidit Iac. Gronovius, eſt et in ed. pr.

Digitized by Google

regimen eorum teneret? Quod ſi ſumma diſſimulationi transmitterentur, quanto magis inanibus abſtinendum? A. V. 812. A. C. 59.
Thraſea contra, rationem poſcentibus amicis, *non praeſentium ignarum*, reſpondebat, *eiuſmodi conſulta corrigere; ſed patrum honori dare: ut manifeſtum fieret, magnarum rerum curam non diſſimulaturos, qui animum etiam leviſſimis adverterent.*
50 Eodem anno, crebris populi flagitionibus, [1] immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, *an cuncta* [2] *vectigalia omitti iuberet, idque pulcherrimum donum generi mortalium daret.* Sed impetum eius, multum prius laudata *magnitudine animi*, [3] attinuere ſenatores, *diſſolutionem imperii* docendo, *ſi fructus, quibus Reſp. ſuſtineretur, deminuerentur. quippe, ſublatis portoriis,* [4] *ſequens, ut tributorum abolitio expoſtularetur.* [5] *Pleraſque vectigalium ſocietates*

pr. Id mutatum in *quae*, ut opinor, propterea, quod *ſumma* ad *diſſimulationem* referebatur. Sed *ſumma* opponuntur *inanibus*.

1 *Immodeſtiam public.*] i. e. avaritiam: mox vocat *cupidines*. vid. dicta ad Sueton. Tit. c. 4. et inde natam ſaevitiam, ſive, ut poſt vocat, acerbitatem.

2 *Vectigalia omitti.*] Tentat Pichena *remitti*, etſi timide. Quis librarius haereret in *remitti*, idque in *omitti* mutaret? *Omitti* eſt aboleri: et de hoc dubitabatur. mox *abolitio* diſerte memoratur, et *tollere*: quod plus eſt, quam *remittere*. nam *remiſſio* plerumque fit ad tempus: *abolitio* in perpetuum. Etiam Sueton. Veſp. 16. dixit *omiſſa vectigalia:* ad quem locum confirmandum loco Taciti bene utitur Duker. V. C. neque ullo modo ibi videndum, an aliquis MS. liber habeat *remiſſa:* qui ſi reperiretur, a librario, ita, ut Pichena ad h. l. affecto, corruptum dicerem. *Vectigalia* autem proprie, h. e. de portoriis, accipit Burmannus de Vect. P. R. p. 66. et ſane poſt *portoria* ſola commemorantur.

4 *Attinuere ſenatores.*] Fero. ſed praefero meum illud, *ſeniores.* Lipſius. Sed illud eſt in omnibus libris.

4 *Sequens.*] Fruſtra. Acidalius tentat *ſequi*. int. *eſſe*. Cicero Or. II, 53. *non eſſe conſequens*. Tuſc. V, 8. *alterum alteri conſequens eſt.*

5 *Pleraſque vectigalium ſocietates.*] Quae haec coniuratio eſt? ut tot viri docti corrigant *neceſſitates*. *Socii* et *Societates* pro publicanis toties apud unum Ciceronem commemorantur, ut annotare loca pigeat. Vide epiſt. 9. lib. 13. famil. Et tamen in his quoque Manutius erravit ad orat. pro Plancio cap. 9. *Vel quod erat pater is, qui eſt princeps iamdiu publicanorum: vel quod is ab ſociis unice diligebatur.* Quia, inquit ille, perquam rarum, ut ab ſociis publicani diligantur: ubi enim vectigalia exiguntur, ibi fere contentiones odiaque naſcuntur. Quaſi *Socii* ſint hic provinciales, et hi momentum in comitiis iſtis fecerint. Immo *ab ſociis* eſt, a publicanis. Sed captant verbum *conſtituere*. Sed fruſtra: nam *vectigalium ſocietates*, nihil aliud ſunt quam ipſa vectigalia, ipſa publica; nullum enim publicum alicuius ponderis quod non exerceretur a ſocietate. *Gronovius.* Mox

A.V. 812. A.C. 59. *tes a conſulibus et tribunis plebis conſtitutas, acri etiam populi Rom. tum libertate: reliqua mox ita proviſa, ut ratio quaeſtuum, et neceſſitas erogationum inter ſe congruerent. Temperandas plane publicanorum cupidines, ne per tot annos ſine querela tolerata, novis acerbitatibus ad invidiam verterent.*

51 Ergo edixit princeps, *ut* [1] *leges cuiuſque publici, occultae ad id tempus, proſcriberentur: omiſſas petitiones non ultra annum reſumerent: Romae praetor, per provincias, qui pro praetore aut conſule eſſent, iura adverſus publicanos extra ordinem redderent: militibus immunitas ſervaretur, niſi in iis, quae veno ex-*

ercerent

Mox *tam* quod Rhenanus addidit, eſt etiam in ed. pr. et praeterea *acri in temp.* In eadem eſt etiam *erog.* quod Rhenanus ſe correxiſſe dicit. *Irrog.* natum credo, quod eſſet ſcriptum, ut in ed. pr. *errog.* Guelf. *erogationum.*

1 *Leges cuiuſque publici.*] *Publicum* hic non civitas, aut commune cuiuſque oppidi, uti cenſent: ſed τὸ δημόσιον, τελωνία. Plautus Trucul.

Illa, haud ego, habuit publicum,
perverſe interpretaris.

Seneca epiſt. 120. *Iam ego paraveram fiſcos: circumſpiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem, quas arceſſerem merces.* Suet. Cal. cap. 40. *Additumque ad caput legis, ut tenerentur publico, quae meretricium quaeve lenocinium feciſſent.* Seneca iterum epiſt. 102. *Ille qui et mari et terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quaeſtus, acceſſerat.* ubi male ſubſtituunt, *publicanos.* Lipſius. Publicani non vectigalia vetera renovabant, ſed nova inveniebant. Nam cum lex, ſive formula, et capita conductionis non eſſent vulgata, exigebant quibusdam nominibus, quibus conceſſum non erat per legem, neque unquam fuerat. Has vocat *novas acerbitates* et *nomina exactionum illicitarum.* Exemplum eſt apud Ciceronem lib. 3. in Verrem: *Ex omni pecunia, quam aratoribus ſolvere debuiſti, certis nominibus deductiones fieri ſolebant: primum pro ſpectatione et collybo, deinde neſcio pro quo cerario. Haec omnia, iudices, non rerum certarum, ſed furtorum improbiſſimorum ſunt vocabula.* Caeſar lib. 3. de bello civil. 1. *Multa praeterea ad avaritiam excogitabantur. In capita ſingula ſervorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria, oſtiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, vecturae imperabantur. Cuius rei modo nomen reperiri poterat, hoc ſatis eſſe ad cogendas pecunias videbatur.* Sic igitur iſti quoque faciebant. Et licebat dolere, non recuſare obnoxiis, quod illi ſe iure ſuo uti, et nihil niſi ex lege flagitare mentirentur. Haec iſtis latebra ſublata eſt legibus cuiuſque publici proſcriptis: unde didicerunt, a quibus exigebatur, quid deberent, quid non deberent. Fruſtra etiam ex Suetonii Veſpaſiano probat, quod aliunde ſatis conſtat et probari non eſt neceſſe. Ibi enim ſincerior lectio: *publicum quadrageſimae in Aſia egit.* non *publicanum.* Adde 4. Obſervat. 23. *Gronovius.* In locis a Lipſio citatis alienus eſt e Suet. Cal. 40. nam ibi *publicum* eſt aerarium, quod ſaepe ita vocatur, ut ap. Liv. II, 9. *arbitrium ſalis in publicum ſumtum.*

2 Qua-

arcerent. Aliaque admodum aequa, quae brevi ſervata, A.V.
dein fruſtra habita ſunt. Manet tamen abolitio [2] quadra- 812.
geſimae quinquageſimaeque, et quae alia exactionibus A.C.
illicitis nomina publicani invenerant. Temperata apud 59.
transmarinas provincias, [3] frumenti ſubvectio. [4] et, *ne*
cenſibus negotiatorum naves adſcriberentur, tributumque
pro illis penderent, conſtitutum. Reos ex provincia 52
Africa, qui proconſulare imperium illic habuerant, [1]
Sulpi-

2 *Quadrageſimae quinquageſimaeque.*] Portorium id fuit, explicatum Quinctiliano in parte, Declamat. 359. *Praeter inſtrumenta itineris, omnes res quadrageſimam publicano debeant.* Sed abolitio haec Neroniana, non firma. certe Symmachi aevo iterum praebita Quadrageſima: ut diſcas e l. 5. epiſt. *Quadrageſimae portorium non recte poſcitur a Senatoribus Candidatis: quia noſtri ordinis functiones onerari geminis incommodis non oportet. Quaeſo igitur ut humanitatem noſtri ordinis editoribus impartias, et urſorum transvectionem cupiditati mancipum ſubtrahas.* Etiam Quinquageſima: de qua Idem: *Quaeſtores ordinis noſtri numquam ferarum ſuarum portorium contulerunt. Nunc a fratre meo Cynegio V. C. Quinquageſimae vectigal exigitur, quod ſolos urſorum negotiatores, utpote quaeſtui ſervientes, oportet agnoſcere.* De hac Quadrageſima capio Suetonium Veſpaſ. cap. 1. *Huius filius publicum quadrageſimae in Aſia egit, manebantque* (lego, *manantque*, quia perveniſſe eas ad ſuum aevum ſubindicat Tranquillus: vel potius, *monebantque*) *imagines ſub hoc titulo,* Καλῶς τελωνήσαντι. At in Caligul. cap. 40. alia hercle ab iſta: temporaria dumtaxat, et quae cum impuro illo periit: *Exigebatur pro litibus atque iudiciis ubicumque conceptis quadrageſima ſummae de qua litigaretur.* Sed et quinquageſimam venalium, de qua ſupra, diſparo ab iſta: ſicut quinquageſimas illas Ciceronis 3. libro in Verrem, quae ad aratores pertinuerunt decumanoſque. *Lipſius.* Non portorium, ſed *quadrageſimam litium* abolitam cum Cuiacio Obſ. VI, 28. aliiſque ſtatuit, et ſimul Spanhemium, qui de V. et P. N. diſſ. XIII. T. II. p. 549. ſ. Taciti fidem impugnat, e numo Galbae, in quo *XXXX remiſſa* extat, refellit Burm. de Vectig. P. R. c. 5. p. 65. ſ. iis rationibus, quibus facile ceſſurum quemque putem. Mox *exactionibus* bene correxit Rhenanus: ſuperiores *ex auctionibus.*

3 *Frumenti ſubvectio.*] Quae haec ſubvectio? illane, quae Romam? ex Africa et Aegypto puta, aliiſque provinciis ad alimenta plebis. An intellegit in ipſis provinciis modum poſitum, quo et quatenus frumenta ſua adveherent? Fraudes enim et hic committi ſolere, et moleſtias obiici provincialibus, e Taciti Agricola diſces. *Emere*, inquit, *ultro frumenta, et vendere cogebantur. Devortia itinerum et longinquitas regionum indicebatur, ut civitates a proximis hibernis in remota et avia deferrent: donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucroſum fieret.* Lipſius.

4 *Et ne cenſibus.*] Mutuare huic loco lumen a P. Fabro lib. 1. Semeſt. cap. 25. *Lipſius.*

1 *Sulpicium Camerinum abſolvit.*] Sed eumdem paullo poſt cum filio interfecit. Ἐγκαλέσας σφίσιν, ait Xiphilinus, ὅτι Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο

σαντο

A. V. 812. A. C. 59. Sulpicium Camerinum, et [a] Pomponium Silvanum, abſolvit Caeſar: Camerinum adverſus privatos et paucos, ſaevitiae magis, quam captarum pecuniarum crimina obiicientes. Silvanum magna vis accuſatorum circumſteterat, poſcebatque *tempus evocandorum teſtium:* reus *illico defendi*, poſtulabat. Valuitque pecunioſa orbitate et ſenecta, quam ultra vitam eorum produxit, quorum ambitu evaſerat.

53 Quietae ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio ducum, qui, pervulgatis triumphi inſignibus, maius ex eo decus ſperabant, ſi pacem continuaviſſent. Paullinus Pompeius et L. Vetus, ea tempeſtate exercitui praeerant. Ne tamen ſegnem militem attinerent, ille [1] inchoatum ante tres et ſexaginta annos a Druſo aggerem coërcendo Rheno, abſolvit: Vetus

σαυτο πρόσρημα τοῦτ' ἔχοντες, ἀλλ' ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἠσέβουν. *obiiciens illis, quod Pythici ab antiquo dicti, non abſtinerent nunc eo cognomine, ſed in Neronis Pythicas victorias ex ſimilitudine nominis iniurii eſſent.* Qui Dionis ſive abbreviatoris eius corruptus locus, ſcriboque. Ὅτι Ποιτικοὶ ἐκ προγόνων, etc. Sulpicii enimvero non Pythici, ſed Poetici cognominati, uti liquere poteſt ex Faſtis. Quod cognomen ad iniuriam ſuam trahebat Nero, quia ipſe ſolus victor, ſolus Pythicus. Notabit ergo philologus ſimilitudinem aliquam inter eas voces, veteri germanaque pronunciatione fuiſſe. *Lipſius.*

a *Pomponium Silvanum.*] Eſt cum Pompeium Silvanum in Tacito (lib. 2. Hiſtor.) reperias; eſt cum Poppaeum. Librariorum ea varietas ſit, an hominum, alibi videbo. *Lipſius.* Infra dedi ex MS. Flor. ed. pr. *vitam eorum:* deinde ex iisdem et Guelf. *Pompeius et Vetus.*

1 *Inchoatum a Druſo aggerem.*] Intelligitne foſſam Druſianam, Iſalae hodie cognomine inſignem? quae Rhenum imminuit, exhauſit, et quaſi coercuit? An potius aliud opus in Gallica ripa, quo tumidum et vagum cum pernicie accolarum amnem reprimeret? Videtur. et refero ad aggerem iſtum, quae libro 5. Hiſtor. ſcripta: *Quin et diruit molem a Druſo Germanico factam, Rhenumque prono alveo in Galliam ruentem, disiectis quae morabantur, effudit.* Vidi qui molem eam vellent eſſe Druſoburgum ad Iſalam nunc ſitum. Ne illi falluntur. Nam qui poteſt? In Galliarum ripa ea moles fuiſſe debuit, non in Germaniae: uti facto Civilis, Tacitique verbis ratio conſtet. Refellere quidem igitur aliena poſſim, firmare adhuc ipſe nihil. *Lipſius.* Ryckius LXVI. redigit, ducto initio numerandi ab A. V. 745. quo Druſus Conſul in Germania mortuus. Sed non neceſſe eſt terminum temporis, cuius annos Tacitus tradit, ponere in anno eo, cuius res iam exponuntur. Turbae ex ea re ortae hic traduntur. Opus quidem ipſum aliquot annis ante coeptum eſt. De aggere ipſo vid. Hiſt. V, 13.

a Mo-

Digitized by Google

tus [2] Moſellam atque Ararim, facta inter utrumque foſ- A. V.
ſa, connectere parabat, ut copiae per mare, dein Rho- 812.
dano et Arare ſubvectae, per eam foſſam, mox fluvio A. C.
Moſella in Rhenum, exin Oceanum decurrerent: ſubla- 59.
tiſque itinerum difficultatibus, navigabilia inter ſe occidentis ſeptentrioniſque litora fierent. Invidit operi [3] Aelius Gracilis, Belgicae legatus, deterrendo Veterem, *ne legiones alienae provinciae inferret, ſtudiaque Galliarum affectaret. formidoloſum id imperatori* dictitans, quo plerumque prohibentur conatus honeſti. Ceterum con- 54
tinuo exercituum otio, fama inceſſit, *ereptum ius legatis ducendi in hoſtem.* Eoque Friſii iuventutem ſaltibus aut paludibus, imbellem aetatem per lacus admovere ripae, agroſque vacuos, et militum uſui ſepoſitos, inſedere, auctore Verrito et Malorige, qui nationem eam regebant, [1] in quantum Germani regnantur. [2] Iamque fixerant domos, ſemina arvis intulerant, utque patrium ſolum exercebant: cum [3] Dubius Avitus, accepta a Paullino

2 *Moſellam atque Ararim.*] Deus bone, utile, magnum, regium vel Romanum plane opus! Sic Carolus Magnus Danubium et Rhenum ſtatuit; alii alia: ſed omnes ſtatuerunt tantum. et neſcio quae vis ab alto fere impedit, mutari haec per Naturam ſtatuta. *Lipſius.* Paullo poſt pro *exin* ed. pr. *dein.* Pichena volebat *et in:* quod non neceſſe puto.

3 *Aelius Gracilis.*] E libris *Aelius Gracchus.* Lipſius. Sic et MS. Agr. At ed. pr. *invidit operi eius Gracilis:* fuit *Elius:* ut in ſeqq. Guelf. *belius:* ut ante Lipſ. edebatur. Mox vett. edd. *Vetere,* uſque ad Rhen. *Veterem* MSS. Flor. Agr. Deinde idem MS. Agr. *cohibentur:* eleganter. Ceterum ad h. l. v. Marca Primat. Lugd. p. 160.

1 *In qua tum Germani regnabant.*] Florentinus codex, *in quantum Germani:* optime. id eſt, quatenus Germanis quidem eſt regnum, qui in ſemilibertate. *Lipſius.* Omnes coniecturas irritas fecit Codex Fl. cuius lectio editur, inde a Pichena. Ed. pr. *in quam tunc Germani regnabant.*

2 *Iamque fixerant domos.*] Caſtigat Rhenanus *Iamque finxerant domos.* Immo *fixerant,* id eſt poſuerant, collocaverant. Iuvenalis Sat. 3. *Laudo tamen, vacuis quod ſedem figere Cumis Deſtinet.* Gronovius. Edd. ante Rhenan. omnes *fixerant.*

3 *Dubius Avitus.*] Labor ut ſcribam, *Vibius Avitus,* inducente me Plinio, qui Neronis temporibus praeſediſſe Galliae Germaniaeque inferiori, Vibium Avitum ſignificat libro 34. cap. 7. *Statuam Arvernorum cum faceret, provinciae Vibio Avito praeſidente.* Antea ſuſpicabar de Didio: fallebar. *Lipſius.* Male: nam et apud Plinium libro 34, 7. optimae membranae, *Dubio Avito,* non *Vibio.* Gronovius. Lipſium ſequitur cum Bucherio, Eccardo, Harduinus ad Plinium, *Dubius* pro barbaro et Rom. inaudito repudians, et Cl. Broterius,

 Gronovium

Digitized by Google

A.V. 812. A.C. 59. Paullino provincia, minitando *vim Romanam, niſi abſcederent Friſii veteres in locos, aut novam ſedem a Caeſare impetrarent*, perpulit Verritum et Malorigen, preces ſuſcipere. Profectique Romam, dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea, quae barbaris oſtentantur, intravere Pompeii theatrum, quo magnitudinem populi viſerent. Illic, per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum *conſeſſum caveae, diſcrimina ordinum, quis eques, ubi ſenatus* percunctantur, [4] advertere quoſdam cultu externo in ſedibus ſenatorum: et, *quinam forent*, rogitantes, poſtquam audiverant, *earum gentium legatis id honoris datum, quae virtute et amicitia Romana praecellerent: Nullus mortalium armis aut fide ante Germanos eſſe*, exclamant, [5] degrediunturque, et inter patres conſidunt. quod comiter a viſentibus exceptum, quaſi impetus antiqui, et [6] bona aemulatione,

Gronovium Ryckius. Sané tum multa Romae nómina barbara, nec ante Romae audita: nec mirum. ut monuit recte Iac. Gronovius ad c. 43. in nomine *Lurii*.

4 *Advertere quosdam cultu externo.*] Armenios et Parthos, ſedentes in Senatu, uti eleganter Suetonius loquitur. Morem autem eum fuiſſe, et hunc honorem bene meritis ſociis, didici e Iuſtino: qui de Maſſilienſibus libro 43. *Ob quod meritum et immunitas illis decreta, et locus ſpectaculorum in Senatu datus.* Item Ioſepho, qui Decretum C. Caeſaris et Senatus recitat pro Iudaeis, libro 14. cap. 17. in haec verba: Δεδόσθαι τε Ὑρκανῷ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευταῖς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν, ἔν τε πυγμῇ μονομάχων καὶ θηρίων, καθεζομένους μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν: *Concedi Hyrcano eiuſque filiis, item Legatis qui ab eo miſſi, gladiatorum et ferarum pugnas ſpectare, in ſedibus Senatorum.* Dio Caſſius in Fragm. de Traiano: Ὅτι ὁ Τραιανὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρὰ τῶν Βασιλέων ἀφικνουμένους, ἐν τῷ βουλευτικῷ θεάσασθαι ἐποίει: *Quod Traianus legatos a Regibus miſſos in Orcheſtra ſpectare iuſſit.* Etſi vetuerat id ante, ſua quadam cauſſa, Auguſtus: ut in Suetonio leges, cap. 44. interdicto tamen non firmo. Sed ait Iuſtinus ecce, in Senatu: et Suetonius alibi, *in equite ſpectare*. nec errent ultra, qui apud Suetonium in Claudio, *in Senatoriis*, tentant reponere. Sed quod de legatis his ad Neronis tempora Tacitus rettùlit, eximium et antiquae noſtrae ſimplicitatis factum: Tranquillo viſum Claudio attribuere, cap. 25. Errat, me iudice, Tranquillus. *Lipſ.*

5 *Degrediunturque.*] Sic bene e MS. Fl. dedit Pichena. Vett. omnes *digred.* ut alibi. vid. ad IV, 49. 74. etc.

6 *Bona aemulatione.*] Libri aliquot, *aemulatione*: ex quibus iunctim tunc ſcribam, *quaſi impetus antiqui et boni aemulatione*: et ſane ſic fuit: *Lipſius.* *Impetus* eſt repentinus animi ex honeſto motus. Vt hoc libro: *Sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, attingere ſeniores.* *Antiquum,*

tione. Nero civitate Romana ambos donavit: *Friſios* A.V.
decedere agris iuſſit. Atque illis aſpernantibus, auxilia- 812.
ris eques repente immiſſus, neceſſitatem attulit, captis A.C.
caeſiſve, qui pervicacius reſtiterant. Eoſdem agros [1] 59.
Anſibiarii occupavere, validior gens, non modo ſua copia, ſed adiacentium populorum miſeratione: quia pulſi a Chaucis, et ſedis inopes, tutum exſilium orabant. Aderatque iis, clarus per illas gentes, et nobis quoque fidus, nomine Boiocalus, *vinctum ſe rebellione Cheruſca, iuſſu Arminii*, referens, *mox*, *Tiberio et Germanico ducibus*, *ſtipendia meruiſſe*. [2] *Quinquaginta annorum obſequio id quoque adiungere, quod gentem ſuam ditioni noſtrae ſubiiceret*. [3] *Quotam partem campi iacere, in quam pecora et armenta militum aliquando tranſmitterentur?* [4] *Servarent ſane receptos gregibus, inter*

quum, quod quodammodo excedit modum ſaeculi, et antiquitati laudatae par eſt. *Aemulatio* autem *bona*, ut alibi *prava*. Sic igitur accipe: *quaſi* quod eſſet *impetus antiqui et bona aemulatione* fieret. *Gronovius*. *Bona aemulatione* MSS. et edd. vett. ante Rhen. qui dedit *aemulatio*.

1 *Anſibarii*.] Ed. pr. *Anſivarii*. et infra *Ampſivarii*. In loco Ammiani XX, 10. ex quo Rhenanus Anſuarios laudat, putatque eosdem cum his, *Attuarii* hodie leguntur, quae eſt gens Francorum. vid. ibi Lindenbr. et Valeſ. Male igitur e loco Taciti colligit Rhenanus, Francos e Chaucis prodiſſe. Mox ed. pr. *Boiaculus*. MS. Guelf. *Biocalus*.

2 *Quinquaginta annorum*.] Libri vett. *quadraginta*. A clade certe Variana ad hoc aevum, quadraginta ſex circiter anni ſunt. *Lipſius*. Edd. vett. Guelf. *quinquaginta*: recte, numero rotundo, etſi aliquot anni ad veritatem deſint.

3 *Quotam partem campi*.] Forte, *Quo tantum*, aut, *quo eam*. Vulgatam etiam tolero, et capio. *Lipſius*. *Iacere* dicitur campus, qui non colitur, nullos fructus edit. Aliter *agri iacere* dicuntur ap. Petron. c. 44. nempe, cum non ſunt in magno pretio, cum pretia eorum iacent, ut Cicero loquitur pro Roſc. Com. 12.

4 *Servarent ſane receptos*.] Scriberem, *exceptos* et *famem*. *Lipſius*. Editi, ut eſt in omnibus ſcriptis et edd. ante Freinshemium, qui de coniectura edidit *receptus* et *famem*: quorum illud quidem commodum ſenſum habet, non hoc, in hoc quidem loco. *Receptos* int. agros vel campos, ex antecedente. *Agri recepti gregibus*, ſunt conceſſi, dati gregibus alendis. *Recipi* eleganter dicuntur, quae excipiuntur, reſervantur. v. Gron. ad Senecae Conſ. ad Marc. c. 10. atque idem eſt quod ante c. 54. *ſepoſitus uſui militum*. ap. Livium I, 53. *reliquam captivam pecuniam in aedificationem templi ſepoſuit*. Porro *inter hominum famam*, intellige; ſi modo campi illi ſint inter homines, iis locis, ubi homines ſint, habitent: quod clarum eſt e ſequentibus: *modo ne vaſtitatem et ſolitudinem mallent*. *Hominum famam*, ſive *famam* pro locis habitatis illa aetas dixit, idque illuſtrat Gronov. Obſ. I, 4. ubi

Digitized by Google

A. V. 812. A. C. 59. *hominum famam; modo ne vaſtitatem et ſolitudinem mallent, quam amicos populos. Chamavorum quondam ea arva, mox Tubantum, et poſt Vſipiorum fuiſſe. Sicuti coelum diis, ita terras generi mortalium datas:* [5] *quaeque vacuae, eas publicas eſſe.* [6] Solem deinde reſpiciens, et cetera ſidera vocans, quaſi coram interrogabat, *vellentne contueri inane ſolum? potius mare ſuperfunderent adverſus terrarum ereptores.*

56 [1] Et commotus his Avitus, *patienda meliorum imperia. Id diis, quos implorarent, placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret, quid darent, quid adimerent:* [2] *neque alios iudices, quam ſe ipſos, paterentur.* Haec in publicum Anſibariis reſpondit: ipſi Boiocalo, *ob memoriam amicitiae daturum agros.* quod ille, ut proditionis pretium, aſpernatus addidit: [3] *deeſſe nobis terra, in qua vivamus; in*

qua

hunc locum ſimiliter explicat. Freinhs. coniectura tamen recepta in edd. I. Fr. Gronovii (non ab ipſo) Ryckii, et, prima parte, Iac. Gronovii. Mox *ſicuti* MS. Flor. ed. pr.

5 *Quaeque vacuae.*] Suſpicor dediſſe Tacitum: *quaſque vacuas, eas publicas eſſe:* et hoc exemplum addendum iis, quae notavimus 2. Obſerv. 14. *Gronovius.* *Sunt* etiam ab ed. pr. abeſt, ut a Flor. MS. delevit Pichena. copulam addidit Rhenanus.

6 *Solem reſpiciens.*] MS. Flor. ed. pr. *deſpiciens:* quod ridicule defendit, in textum receptum, Iac. Gronovius, quaſi radios in terram miſſos a ſole adſpexerit. *Reſpiciens* inde a Puteolano omnes. Rhenanus coniiciebat *aſpiciens.* At *reſpicere* pro adſpicere etiam XIV, 8. Pro *deinde* MS. Guelf. *idem.*

1 *Et commotus his Avitus.*] Turbata et trunca forſitan. Lego tamen: *Nec commotus his Avitus, patienda m. imperia ait. Dis quos, etc.* Lipſius. Mox MS. Guelf. et duo alii ap. Broterium, *qui darent, qui adimerent,* quod ſequentibus bene convenit.

2 *Neque alios iudices quam ſe ipſos paterentur.*] Nec male deleveris τὸ *ſe*, ut τὸ *ipſos* referatur ad *deos.* Libro 15. *quoniam dii, quamvis potentium populorum arbitri, poſſeſſionem Parthis non ſine ignominia Romana tradidiſſent.* Horatius: *Regum timendorum in proprios greges; Reges in ipſos imperium eſt Iovis.* Gronovius.

3 *Deeſſe nobis terra.*] Sic primus edidit Rhenanus, de coniectura: totidemque verbis eſt in MS. Agricolae. Ed. pr. corrupte: *decere nobis terram vivam:* Puteol. *deeſſe nobis terra viva,* quod ſecutus eſt Beroald. *terram vivam* etiam MS. Flor. Guelf. unde I. Gron. faciebat *terra in vitam.* Pichena coniicit: *terra vivis:* utrumque bonum, illud melius et elegantius. Sic *habere in ſumtum.* Illud autem eſt corrumpere, non corrigere, quod N. Heinſius ep. ad Graev. T. IV. Coll. Burm. p. 498. vult, atque etiam eſt in margine ed. Gryph. adſcriptum, *terra poteſt:* quaſi non melius e ſequentibus intelligatur. vide hoc genus loquendi copioſe illuſtratum a Gronovio Obſ. IV, 2. p. 26. adde ad XII, 64.

4 *Cur-*

Digitized by Google

qua moriamur, non poteſt. atque ita, infenſis utrimque animis, diſceſſum. Illi Bructeros, Tencteros, ulteriores etiam nationes, ſocias bello vocabant. Avitus, ſcripto ad [4] Curtilium Manciam, ſuperioris exercitus legatum, *ut Rhenum tranſgreſſus, arma a tergo oſtenderet;* ipſe legiones in agrum Tencterum induxit, *excidium* minitans, *niſi cauſſam ſuam diſſociarent.* Igitur abſiſtentibus his, [5] pari metu exterriti Bructeri, et ceteris quoque aliena [6] pericula deſerentibus, ſola Anſibariorum gens retro ad Vſipios et Tubantes conceſſit. quorum terris exacti, cum Cattos, dein Cheruſcos petiſſent, errore longo, hoſpites, egeni, hoſtes, in alieno, quod iuventutis erat, caeduntur: imbellis aetas in praedam diviſa eſt.

A. V. 812. A. C. 59.

57 Eadem aeſtate, inter Hermunduros Cattoſque certatum magno proelio, [1] dum flumen, gignendo ſale fecundum, et conterminum, vi trahunt; ſuper libidinem cuncta armis agendi, religione inſita, *eos maxime locos* propin-

4 *Curtilium Manciam.*] Phlegon De admirandis: *Curtilius Mancias legatus in Germania exercitum duxit Q. Voluſio et P. Scipione coſſ.* Lipſius. MS. Guelf. *Ab Avito ſcriptum ad C. M.*

5 *Pari metu exterriti Bructeri, et ceteris.*] Flor. lectio, et ed. pr. Ceterae *exterritis Bructeris, et ceteris.* Mox *quoque* abeſt a MS. Bud.

6 *Pericula deſerentibus.*] MS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. *defendentibus:* quod interpretatur I. Gronovius *a ſe arcentibus*, vultque ſervari, cum ipſe interea vulgatum teneat. Ac niſi *aliena pericula defendere*, e conſuetudine latine loquentium eſſet potius pericula ab aliis propulſare, quam communionem alieni periculi vitare, eam lectionem, propter librorum auctoritatem, reciperem: nunc vulgatam retineo et ipſe, dum melius quid reperiatur: quum interea fatear, me neſcire, an ducta ſit e libro ſcripto. Eam primus induxit Rhenanus, corrigens lectionem ſuperiorum edd. in quibus erat *deferentibus* (nam ſic eſt in ed. Puteol. Ber. Alc. non *deſerentibus*, ut I. Gronovius e Beroaldina laudat) ſive vitium operarum in ed. Puteol. fuit, quod ſequerentur ceteri, ſive ita ille e MS. edidit, quod credo. Etiam infra XIV, 33. confunduntur *deferentibus* et *defendentibus.* Id ſi eſt, tanto magis libet ſuſpicari, Tacitum dediſſe *defugientibus.* Ac fortaſſe in mente habuit locum Caeſaris B. G. VI, 13. *iis omnes decedunt*, (pro quo noſter *abſiſtere*) *aditum eorum ſermonemque defugiunt.* Notio *deſerendi* eſt iam in *ſola;* quod eſt *deſerta.*

1 *Dum flumen gignendo ſale.*] Non abhorret certe a fide, ut hoc flumen Sala fuerit? argumento vel nominis ipſo. Flumen nobile, mihi carum: domicilii olim cauſſa, et Andreae Ellingeri, medici primarii; cuius fides et doctrina, magna mihi, dum vivam. *Lipſius.* Mox *libidinem* eſt a Rhen. ſuperiores omnes *libidine.* Illud tamen verum eſt. Mox Guelf. *vi, armis.*

2 *Salem*

Digitized by Google

A.V. *propinquare coelo, preceſque mortalium a deis nuſquam* 812. *propius audiri. inde, indulgentia numinum, illo in amne* A.C. *illiſque ſilvis* [2] *ſalem provenire, non, ut aliás apud gen-* 59. *tes,* [3] *eluvie maris areſcente unda, ſed ſuper ardentem arborum ſtruem fuſa,* [4] *ex contrariis inter ſe elementis, igne atque aquis concretum.* Sed bellum Hermunduris proſperum, [5] Cattis exitio fuit, quia *victores diverſam aciem Marti ac Mercurio* ſacravere, quo voto equi, viri, [6] cuncta victa occidioni dantur. Et minae quidem hoſtiles [7] in ipſos vertebant. Sed [8] civitas Iuhonum ſocia nobis,

2 *Salem provenire.*] Iac. Gronov. notat e MS. Flor. *item:* et plane ſic eſt in MS. Guelf. et ed. pr. *Salem* ceteri omnes. Mox idem Guelf. *arentem.* male.

3 *Eluvie maris areſcente unda, ſed.*] Muretus, *areſcente, ſed unda.* At ipſa de re Plin. libro 31, 7. *Galliae Germaniaeque ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt.* Varro de re Ruſtica 1. *In Gallia Tranſalpina intus ad Rhenum, cum exercitum ducerem, aliquot regiones acceſſi, ubi ſalem nec foſſicium, nec maritimum haberent, ſed ex quibuſdam lignis combuſtis, carbonibus ſalſis pro eo uterentur.* Vbi lego, *intus Rhenum*, particula addititia reiecta. *Lipſius.* Iſidorus Orig. 16, 2. *nam aquis maris ſponte gignitur, ſpuma in extremis litoribus vel ſcopulis derelicta, et ſole decocta.* Gronovius. Muretum ſequitur Cl. Broterius.

4 *Ex contrariis inter ſe elementis.*] *Ex* MS. Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhenanum, qui delevit. Pichena reſtituit. Idem MS. Flor. *alimentis:* vitioſe. Initia hic et materia, ex qua ſal fiat, non alimenta memorantur. *Concreta* ſcripti et editi olim omnes. *Concretum* eſt e correctione Lipſii, quam ille tamen non recepit in textum, ſed Pichena et ſequentes.

5 *Cattis exitio fuit.*] Non diſſimulo alucinationem et παρόραμα viri docti noſtratis, qui ab hac pugna initia derivat Batavae genti. Cenſet enim victos pulſoſque eo proelio Cattos, deveniſſe maritimos locos, ubi nunc Batavia eſt, et originem dediſſe inter Belgas nobiliſſimae genti. Caecitatem! Batavi noti celebreſque diu ante hanc aevo Neronis pugnam: et Cattorum migratio, de qua Tacitus in libello De Germania, non dubie antiquior. *Batavi*, inquit, *non multum ex ripa, ſed inſulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, et ſeditione domeſtica in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani imperii fierent.* Lipſius. Sic omnes edd. inde a Puteol. ad Pichenam, qui e MS. Flor. dedit *exitioſius.* Ed. pr. *exitioſum.* Melius eſt *exitio fuit.* praeſertim cum Tacitus variare ſoleat formam orationis.

6 *Cum ita victa occidioni.*] Placet Daneſii coniectura, *cuncta viva.* Lipſius. MS. Flor. edd. omnes *cuncta victa*, idque defendit Freinsh. ad Flor. IV, 2. et ad h. l. Faërnus quoque coniecit *viva.* At I. Fr. Gronovio neutrum placet, ſed *victi:* cuncta, quae victus antea poſſedit.

7 *In ipſos vertebant.*] Sic eſt in MS. Fl. et ed. pr. ut Rhenanus coniecerat: idque ut Taciti ſtilo convenientibus reſcripſi, cum I. Gronovio. Vulg. *vertebantur.*

8 *Civitas Iuhonum.*] De hoc igne nimia mira. Pighius, amicus noſter,

Digitized by Google

nobis, malo improviſo afflicta eſt. nam ignes, terra editi, villas, arva, vicos paſſim [9] corripiebant, ferebanturque in ipſa conditae nuper coloniae moenia. neque extingui poterant; non ſi imbres caderent, non fluvialibus aquis, aut quo alio [10] humore: donec inopia remedii, et ira cladis, [11] agreſtes quidam eminus ſaxa iacere, dein, reſidentibus flammis, propius ſuggreſſi, ictu fuſtium, aliiſque verberibus, ut feras abſterrebant: poſtremo tegmina corpori derepta iniciunt, quanto magis [12] profana et uſu polluta, tanto magis oppreſſura A. V. 812. A. C. 59.

ter, cenſebat, *Huionum* ſcrib. quoniam in agro cognomine, hodie lapis multus ſub terra foſſilis, idoneus concipere ignem. Sed ego ambigo ne ea gens in Germania ipſa alibi fuerit, non in Belgica: et quidam libri, *Vibonum*. Lipſius. *Vibonum* MS. Fl. Agr. Guelf. Nempe ſaepe in libris ſcriptis *vi* et *iu* permutantur, centies in ed. pr. Taciti, ut iam ſupra notavi. Nullum igitur hinc argumentum pro corruptela vulgatae lectionis. Ed. pr. *Iubionum*. Puteol. *Iubonum* et ſic ceteri. N. Heinſius coniiciebat *Vbiorum*, quod etiam M. Altingio et Cellario probatur. Ryckius *Aeduorum*, intelligitque incendium Lugdunenſe, de quo etiam XVI, 13. quod neſcio, an quisquam probaturus ſit. Cluverus in Ducatus Bergenſis auſtrina parte civitatem Iuhonum ponit. Graevius ep. ad Heinſ. T. IV. Coll. B. pag. 673. non urbem, ſed gentem, rempublicam intelligit.

9 *Corripiebant.*] Ed. pr. *arripiebant*, quod rectum eſt, et fortaſſe illi praeferendum. etiam XIV, 8. *arripere ſervos*, pro corripere; et ſic ſaepe Livius. v. Drakenb. ad III, 13.

10 *Humore niterentur.*] Aiunt corruptum hoc verbi, *niterentur*: aut potius Florentini codicis exemplo delendum. Diſſentio, et promptum eſt, *niterentur exſtinguere*, ordinari. *Lipſius*. Ego vero non dubitavi delere verbum, quod etiam ab ed. pr. abeſt, et in quo ceteri MSS. ita variant, ut planum ſit, id verbum e margine et a gloſſa natum eſſe. Nam MS. Agr. habet *perfunderentur*, Oxon. *uterentur*. Omitti vult etiam Cort. ad Sall. B. C. 3. p. 22. b. ubi ſimilia exempla. I. Gronovius vocat donum Beroaldi. Immo Puteolani, ſive Cod. quem ille habuit. Nam eſt et in Guelf. Verum deleto hoc, conſequens erat, ut etiam deleretur alterum *ſi*, ut vidit Pichena, fruſtra repugnante I. Gronovio. Atque credo, hoc ipſum *ſi*, fruſtra a librariis repetitum, occaſionem dediſſe inſerendi verbi, ad quod referretur. Decepit librarios inſcitia conſuetudinis Cornelianae ſubſtantiva periphraſtice exprimendi. Sufficiebat *non imbribus*. Ei periphraſi deinde adiungit ſubſtantiva nuda. Sic paullo ante c. 56. *quod iuventutis erat: imbellis aetas*. Secutus nos eſt Cl. Broterius.

11 *Agreſtes quidam.*] Ed. pr. *agreſtis*: mox *reſiſtentibus flammis*. ut in Guelf. Ceterae omnes *reſidentibus*, quod verum. Paullo poſt correxi *derepta*, pro *direpta*, ut Ryckius e Cod. Agr.

12 *Profana, et uſu polluta.*] Adde vocem e priſca editione, *et uſu viliori polluta*. Veſtes vult ſanguinis aut ſeminis notis ſordentes. *Lipſius*.

Digitized by Google

58 ignes. Eodem anno [1] Ruminalem arborem in comitio,
A. V. [2] quae ſuper octingentos et quadraginta ante annos Re-
812.
A. C. mi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus, et
59. areſcente trunco deminutam, prodigii loco habitum eſt,
donec in novos fetus [3] revireſceret.

Lipſius. ' Intelligit ed. Puteol. quam ſequuntur Riv. Beroald. Alc. eſtque et in MS. Guelf. At ed. pr. MS. Bud. omnesque a Rhenano edd. eo verbo carent, recte, quorſum enim addatur?

1 *Ruminalem arborem.*] De ficu Ruminali et Navia digna lectu Scaliger in Feſtum, illuſtriſſimum ingenium noſtri aevi. *Lipſius.* add. Salmaſ. ad Solin. p. 800.

2 *Quae ſuper octingentos et quadraginta ante annos.*] Damno numerum. Nam hic annus urbis conditae DCCCXI. Romulus autem Remusque XVIII. dumtaxat annos nati, cum facta Roma eſt. Non ergo plures ab infantia eorum ad hunc diem annis triginta. Facilis putatio ex Dionyſio, Livio, et aliis. Ita ergo hic emendem, et *Octingentos et triginta* ſcribam, ne Tacitus manifeſta ſit in culpa. *Lipſius.*

3 *Revireſceret.*] Ita e Flor. Pichena edidit: cui conſentit Guelf. *Reviviſceret* ſuperiores omnes. Sed ante idem liber Guelf. non habet *habitum eſt.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER QVARTVS DECIMVS.

Breviarivm Libri.

Nero matrem ſuam faſtidit, denique interficit. Excuſat id factum apud Senatum: et is non ignoſcit ſolum, ſed laudat. Inde ad deterrima quaeque prorupit, currus agitavit. in ſcena cantavit. Quinquennale ludicrum Romae inſtitutum, vario ſermone vulgi. Rubellius Plautus amovetur. At Corbulo in Armenia ſtrenue rem gerit: Tigranocerta capit: Tigranem regem iis imponit. Contra in Britannia clades accepta, dum Suetonius Paullinus Monam inſulam intraſſet. et tota paene provincia amiſſa: quam tamen mira conſtantia et unius praelii ſucceſſu Suetonius idem retinuit. Praefectus urbis domi ſuae interfectus. ſupplicium de familia ſumptum. Lex Maieſtatis revocata. Burrus obiit. Seneca a peſſimis in invidiam vocatur: ideoque commeatum a Principe petit, nec accipit. Tigellinus unus omnia poteſt: is Plautum et Sullam interfici curat. Nero Octaviam dimittit: Poppaeae iungitur. Seditionem ſuper ea re populus movet: quae cauſſa maturandi Octaviae exitii. Ea interfecta in Pandateria inſula. Geſta haec annis circiter quattuor.

C. VIPSTANO. C. FONTEIO CAPITONE
IMP. NERONE. IV. COSSO CORNELIO LENTVLO
C. CAESONIO PAETO. C. PETRONIO TVRPILIANO
P. MARIO CELSO. L. ASINIO GALLO
COSS.

A.V. 813. A.C. 60. Caio [1] Vipſtano, Fonteio coſs. diu meditatum ſcelus non ultra Nero diſtulit, vetuſtate imperii coalita audacia, et [2] flagrantior in dies amore Poppaeae, quae ſibi matrimonium, et [3] diſcidium Octaviae, incolumi Agrippina, haud ſperans, crebris criminationibus, aliquando per facetias [4] incuſaret principem, et *pupillum* vocaret, *qui iuſſis alienis obnoxius, non modo imperii, ſed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri nuptias ſuas? formam ſcilicet diſplicere, et* [5] *tripumphales avos?* [6] *an fecunditatem, et verum animum? timeri, ne uxor ſaltem iniurias patrum, iram populi adverſus ſuperbiam avaritiamque matris, aperiat. Quod ſi nurum Agrippina non niſi filio infeſtam ferre* [7] *poſſet, reddatur ipſa Othonis*

1 *Caio Vipſanio.*] Vulgati, *Vipſano.* Viri docti, Vipſanum eum nominant. Vide Fulul nummos, in Apronia gente. *Lipſius.* Quum alteri conſulum nullum praenomen addatur; id autem fuerit non aliud, quam quod praeſcribebat collega, ſuſpicor Tacitum ſcripſiſſe: *Caiis.* De gente *Vipſtana* vide Ruperti et Reineſii alternas Epiſt. 48. et 54. *Gronovius. Vipſtano* verum eſſe, clarum eſt ex inſcriptionibus ab Vrſino, Sponio et Grutero editis, quas vid. ap. Ryckium et I. Gronovium ad h. l. unde ſic cum illis ipſis edi curavimus. Edd. vett. omnes *Vipſano:* recentiores ut Lipſii, I. Fr. Gron. *Vipſanio.*

2 *Flagrantior in dies amore.*] Intelligi poteſt *flagrantior.* Melius tamen *flagrantiore:* quod Tacitum dediſſe credo. Nam et coniungit haec cum *audacia coalita,* non cum nomine Neronis. *De vi verbi *coaleſcere* ſupra dictum.

3 *Diſſidium Octaviae.*] Vt ſaepe ſupra, *diſcidium.* Gronovius. Sic MS. Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Ryckii, Gron. fil. *diſſidium* Puteol. cum ſeqq.

4 *Incuſaret - vocaret.*] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. veteres omnes: idque verum. At recentiores. Lipſius et ſeqq. infinitivos dedere, neſcio an e libris.

5 *Triumphales avos.*] Vnum tantum, Poppaeum Sabinum. *Lipſius.* Parentes, liberos, filios, et ſimilia in plurali dici, etiam cum de uno ſermo eſt, hodie notiſſimum.

6 *An fecunditatem et verum animum.*] Diſtinguo, *Verum animum? Timeri ne uxor.* Nam quod V. C. Erricus Memmius legebat, *uterum annuum,* acutius quam verius cenſeo. *Lipſius.* Sic emendabat etiam Faërnus, placebatque Vrſino, Freinshemio et aliis. Sed *verum animum* probo, h. e. verum amorem. nam opponitur mox *infeſta Neroni uxor. Verus animus* eſt etiam Hiſt. I, 25. unde iam laudavit Ryckius. Heinſius ap. Graev. T. IV. Coll. epp. B.ᵐ corrigit: *a. f. et v. a. timeri? neve uxor* etc. quod mire placet Graevio, hoc ſenſu: neve, ſi uxor eius ſim, ſi non alia, at iniurias, quibus a patribus afficitur, et odium populi in Agrippinam aperiam.

7 *Poſſet, reddatur.*] Acidalius vel *poſſit,* vel *redderetur* legendum cenſet. Probo poſterius propter ſequentia.

1 *Ardere*

tiis coniugio. ituram quoquo terrarum, ubi audiret potius contumelias imperatoris, quam viſeret, periculis eius immixto. Haec atque talia, lacrimis et arte adulterae penetrantia, nemo prohibebat; cupientibus cunctis infringi matris potentiam, et credente nullo, uſque ad caedem eius duratura filii odia. Tradit Cluvius, [1] *ardore retinendae Agrippinam potentiae eo uſque provectam, ut* [2] *medio diei, cum id temporis Nero per vinum et epulas incaleſceret, offerret ſe ſaepius temulento comptam et inceſto paratam. Iamque laſcivia oſcula, et praenuntias flagitii blanditias adnotantibus proximis: Senecam contra muliebres illecebras ſubſidium a femina petiviſſe: immiſſamque Acten, libertam, quae, ſimul ſuo periculo, et infamia Neronis anxia, deferret, pervulgatum eſſe inceſtum, gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis imperium.* Fabius Ruſticus, *non Agrippinae, ſed Neroni cupitum id,* memorat, *eiuſdemque libertae aſtu disiectum.* Sed quae Cluvius, eadem ceteri quoque auctores prodidere, et fama huc inclinat: [3] ſeu concepit animo tantum immanitatis Agrippina, ſeu credibilior novae libidinis meditatio in ea viſa eſt, quae, puellaribus annis, [4] ſtuprum cum Lepido, ſpe dominationis, admiſerat,

A. V. 813. A. C. 60.

2

1 *Ardore ret. A. p.*] Sic ſcr. et edd. praeter Corbei. qui habet *Agripp. a. r. p.* quod melius recte iudicat Cl. Broterius. nam vulgata ſtructura durior eſt.

2 *Medio, diei, cum id temporis.*] Romani ergo epulabantur die medio? Non vulgo quidem: non item viri ſerii, ſobrii, ſicci. Sed deſcribit Tacitus Neronis convivium adoleſcentis madidi, vere tempeſtivum. De quo, itemque de intempeſtivo, vide utiliter notata in Excurſ. A. *Lipſius.* Mox edd. ante Rhen. male *laſcivia.* Copula, quam e MS. Flor. addidit Pichena, eſt etiam in ed. pr. Sed iidem libri et MSS. Agr. Guelf. *flagitiis*, ut et ceterae edd. ante Rhen. Poſt *proximis* colon poſui, ut eſt in edd. ante Rhen.

3 *Seu concepit.*] Sic edidi e MS. Flor. et ed. pr. Nam mox etiam *viſa eſt*. Atque ſic etiam placebat I. Gronovio. Vulgo *conceperit*.

4 *Stuprum cum Lepido.*] Qui Lepidus antea maritus Druſillae, convictus poſtea coniurationis in Caium. Suet. Cal. cap. 24. Dio LIX. itemque ſtupri in Agrippinam et Livillam. Rutilius in Itinerario, de Lepidis:

Haud procul hinc petitur ſignatus ab Hercule portus:
Vergentem ſequitur mollior aura diem.
Inter caſtrorum veſtigia ſermo retexit
Sardoam, Lepido praecipitante, fugam.
Litore namque Coſae cognatos depulit hoſtes,
Virtutem Catuli Roma ſecuta ducis.

Ille

ſerat, pari cupidine uſque ad libita Pallantis provoluta, et exercita ad omne flagitium patrui nuptiis.

3 A.V. 813. A.C. 60. Igitur Nero vitare ſecretos eius congreſſus: abſcedentem in hortos, aut Tuſculanum, vel Antiatem in agrum, laudare, *quod* [1] *otium laceſſeret.* Poſtremo, ubicumque haberetur, praegravem ratus, interficere conſtituit: hactenus conſultans, *veneno, an ferro, vel qua alia vi.* placuitque primo venenum. Sed inter epulas principis ſi daretur, referri ad caſum non poterat, tali iam Britannici exitio; et miniſtros tentare arduum videbatur mulieris, uſu ſcelerum adverſus inſidias intentae: atque ipſa praeſumendo remedia munierat corpus. Ferrum et caedes quonam modo occultaretur, nemo reperiebat; et, ne quis, illi tanto facinori delectus, iuſſa ſperneret, [2] metuebat. Obtulit ingenium Anicetus, libertus, claſſi apud Miſenum praefectus, et pueritiae Neronis educator, ac mutuis odiis Agrippinae inviſus. Ergo, [3] *navem poſſe componi,* docet, *cuius pars, ipſo in mari per*

Ille tamen Lepidus peior, civilibus armis
Qui geſſit ſociis impia bella tribus.
Inſidias paci moliri tertius auſus,
Triſtibus excepit congrua fata reis.
Quartus Caeſareo dum vult irrepere regno,
Inceſti poenam ſolvit adulterii?

Primum mali fati Lepidum intellegit, qui cum Q. Catulo diſſenſit poſt obitum Sullae, et in Sardinia periit. Alterum, qui triumvir. Tertium, qui conſpiravit in Auguſtum, illius filium. Quartum, de quo hic. Sed cur Poëta ait, inceſtum eius adulterium cum Agrippina et Livia; Ideo quia maritus Druſillae Lepidus: et cum Agrippina etiam ſanguine iunctus. Credo enim hunc Lepidum natum ex Aemilio Paullo et Iulia nepte Auguſti. At Iulia ſoror Agrippinae, quae mater Caii, et ſororum. Hinc clarum cur Caius ſucceſſorem illum imperii deſtinaverit, et quinquennio maturius quam per leges magiſtratum capere voluerit: quod Dio tradidit lib. 59. Erat enim ſanguinis gentiſque Auguſtae, pari cum Caligula gradu. Praeter rem haec dixi, ad Suetonii hiſtoriaeque lucem. *Lipſius.*

1 *Otium laceſſeret.*] i.e. capeſſeret, uti inciperet.

2 *Metuebat.*] Acidalius malebat *metuebatur*, vel ante etiam *non reperiebat.* Sed non neceſſe eſt, ut Tacitum eodem modo omnia enunciaſſe putemus. Mox MS. Fl. et ed. pr. *claſſi.* Ceterae edd. *claſſis,* utroque modo loquitur Tacitus.

3 *Navem docet.*] Suet. Ner. 34. ipſum Neronem commentum eſſe tradit. Dio L. LXI. p. 695. etiam occaſionem inventi tradit. Paullo poſt Ms. Flor. Guelf Hard. Bodl. *pietati:* quod etiam habet Puteol. et vett. omnes praeter princ. Recentiores *pietatis* praeter I. Gronov.

per artem ſoluta, effunderet ignaram. nihil tam capax fortuitorum, quam mare, et ſi naufragio intercepta ſit, quem adeo iniquum, ut ſceleri aſſignet, quod venti et fluctus deliquerint? Additurum principem defunctae templum, et aras, et cetera oſtentandae pietati. Placuit ſollertia, [1] tempore etiam iuta, quando [2] Quinquatruum feſtos dies apud Baias frequentabat. Illuc matrem elicit, *ferendas parentum iracundias, et placandum animum,* dictitans, quo rumorem reconciliationis efficeret, [3] acciperet-

A. V. 813. A. C. 60.

4

nov. quod et in MSS. reperit Cl. Broterius. *Pietati* exquiſitius eſt.

1 *Tempora etiam iuta.*] Ita libri manuſſ. *Lipſius.* Sic et Guelf. et ed. pr. quamquam inverſa prima ſyllaba, ut alias. add. ad III, 36. Ceteri ante Lipſium *adiuta.* Et ſic laudat Victorius ad Cicer. ep. ad Div. II, 12.

2 *Quinquatruum feſtos dies.*] Sueton. ſolemnia Quinquatruum vocat. Horatius item Quinquatrus feſtas. Cauſſa, quia ii dies Minervae, laeti pueris, viriſque. De pueris, Horatius:

— puer et feſtus Quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.

Et Symmachus libro 5. *Nempe Minervae tibi ſollenne de ſcholis notum eſt; ut fere memores ſumus etiam procedente aetate puerilium feriarum. Ad eum diem convivium tibi paramus.* Feriae ergo pueris: at viris etiam ludi, et ſpectacula gladiatorum. Ovidius, de quinque his diebus:

Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro.
Cauſſa, quod eſt illa nata Minerva die.
Altera, treſque ſuper raſa celebrantur arena,
Enſibus exſertis bellica laeta dea eſt.

Hinc diſce, ſecundum Quinquatruum diem, natalem eiuſce Poëtae fuiſſe. Lib. 4. De Triſtib.

Lucifer amborum natalibus adfuit idem.
Vna celebrata eſt per duo liba dies.
Haec eſt armiferae de feſtis quinque Minervae.
Quae fieri pugna prima cruenta ſolet.

Natus ergo, ſexto poſt Martias Idus. Sed e moris, ut ii dies iucunde hilariterque traducerentur. Auguſtus ad Tiberium: *Nos, mi Tiberi, quinquatrus ſatis iucunde egimus. Luſimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus.* Lipſius.

3 *Acciperetque Agrippina.*] Aſſentior Pichenae, *deciperetque* ſcribenti: niſi placet, *alliceretque.* Lipſius. Edd. vett. omnes praeter pr. *acc. Agrippinam - venientem.* Lectio, quae inde a Berneccero editur, eſt e correctione Freinshemii, quam ille cum ſeqq. editoribus recepit, eademque placebat Acidalio. Ea confirmatur ed. pr. in qua eſt *Agrippina:* ſed interpunctio poſt *venientem:* ut fortaſſe caſu irrepſerit nominativus. De interpunctione Fr. non dubitem. De cetera lectione, Nerius in Analect. I, 10. defendit vulgatam, et interpretatur *deciperet*, ut Pichena corrigebat: uſus auctore Nonio: qui p. 115. a. locum e Lucilio profert: *ſic veteratorem illum vetulum lupum Annibalem acceptum*, ubi *accipere* interpretatur *decipere.* Sed ut in illo loco ſic poſſis intelligere; *accipere* per ſe, et in

Digitized by Google

A.V. 813. A.C. 60. ciperetque Agrippina, facili feminarum credulitate ad gaudia. Venientem dehinc, obvius in litora, (nam Antio adventabat) excipit manu et complexu, [4] ducitque Baulos. Id villae nomen eſt, quae, promontorium Miſenum inter et Baianum lacum, flexo mari alluitur. Stabat inter alias navis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur: quippe ſueverat triremi, et claſſiariorum remigio vehi. ac tum invitata ad epulas erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis conſtitit, exſtitiſſe proditorem, de Agrippinam, auditis inſidiis, an crederet ambiguam, [5] geſtamine ſellae Baias pervectam. Ibi [6] blandimentum ſublevavit metum, comiter excepta, [7] ſuperque ipſum collocata. Nam pluribus ſermonibus, modo familiaritate iuvenili Nero [8] et rurſus adductus,

et in Taciti contextu id ſignificare, non credo. *Rumorem accipere* nil aliud ſignificare poteſt, quam *audire*. *Deciperet* vel *alliceretque* legendum puto, propter ſequentia.

4 *Ducitque Baulos.*] Antea Hortenſii villa: tunc in Principum bonis. De ea non ineleganter Symmachus, eius poſſeſſor:

Huc deus Alcides ſtabulanda armenta coegit
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens aetas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat, occulto nominis indicio.
Ab Divo, ad proceres dominos fortuna cucurrit,
Fama loci obſcuros ne pateretur heros.
Hanc celebravit, opum felix Hortenſius, aulam;
Contra Arpinatem qui ſtetit eloquio.

Fuit etiam Antoniae Druſi, uti e Plinio diſces libro 9. cap. 55. *Lipſius*. Paullo poſt in ed. pr. ut in MS. Flor. *matri*: unde colligit I. Gron. *id quoque honoris matri daretur:* quod non diſplicet. Etiam in Guelf. littera *s* eraſa eſt.

5 *Geſtamine ſellae.*] Priſcis libris abeſt vox *ſellae*. Atque ita ſane XI. libro locutus, *In eodem geſtamine ſedem poſcit, ſumitque.* De Geſtatoria ſella, in Electis. Libri iidem, *Baulos*, non *Baias*. Male. ex Sueton. cap. 34. Nam Dio haec parum clare: et olim mihi impoſuit. *Lipſius*. *Sellae* omnes editi, et MSS. Flor. Agr. *Baulos* iidem MSS. Guelf. et ed. pr. quod recte repudiant viri docti. Nam a Baulis ſella pervecta eſt Baias.

6 *Blandimentum ſublevavit metum, comiter excepta.*] Suſpicabar: *Ibi blandimenta ſublevarunt metum comiter exceptae, ſuperque ipſum collocatae.* Gronovius.

7 *Superque ipſum collocata.*] Ergo is locus in convivio honeſtior: quotiens duo accumberent. idque recte, (diſſentiant licet) ſcio monuiſſe olim. Non refellit me alter Taciti locus, libro 3. *In convivio Germanici cum ſuper eum Piſo diſcumberet, infectos cibos manibus eius arguentes.* Scito enim tres diſcubiſſe, mediumque inter eos Germanicum. *Lipſius.*

8 *Et rurſus adductus.*] Id eſt, ſeverus, compoſitus, gravis. In Hiſtoriis ſuper hac voce. *Lipſius.*

9 *Artius*

Digitized by Google

adductus, quaſi ſeria conſociaret, tracto in longum con- A. V.
victu, proſequitur abeuntem, [9] artius oculis et pectori 813.
haerens; ſive explenda ſimulatione, ſeu periturae ma- A. C.
tris ſupremus aſpectus, quamvis ferum animum retine- 60.
bat. Noctem ſideribus illuſtrem, et placido mari quie- 9
tam, quaſi convincendum ad ſcelus, dii praebuere. Nec
multum erat progreſſa navis, duobus e numero familia-
rium Agrippinam comitantibus: [1] ex quis Crepereius
Gallus haud procul gubernaculis adſtabat, Acerronia,
ſuper pedes cubitantis reclinis, *poenitentiam filii*, *et re-
ciperatam matris gratiam*, per gaudium memorabat:
cum, dato ſigno, ruere [2] tectum loci, multo plumbo
grave: preſſusque Crepereius, et ſtatim exanimatus eſt.
Agrippina et Acerronia [3] eminentibus lecti parietibus,
ac

9 *Artius oculis et pectori haerens, ſive explenda ſimulatione.*] Sic accipio; cum ſurrexiſſet Agrippina, et abitum pararet, proſequutus eſt eam, ac deduxit comes ad littus, in ipſo autem digreſſu oculos et ubera eius diſſuaviatus eſt, ultra modum verae affectionis. Suetonius. *atque in digreſſu papillas quoque exoſculatus.* Gronovius. Recte haec. Ceterum fruſtra tentant ſtatim viri docti *explendae ſimulationi:* nam etiam ablativos hoc ſenſu recte et exquiſite dici, ſupra demonſtratum eſt. vid. ad III, 19.

1 *Ex quis.*] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod cum Ryckio et I. Gron. ſecutus ſum. Ceterae edd. *quibus*. *Acerronia* ed. pr. et ſic nomen hoc in optimis libris apud Suetonium Tib. 73. et inſcriptionibus antiquis ſcribitur. Mox ed. pr. ut MS. Agr. Guelf. *recuperatam*. Heinſius autem volebat legi *matri*.

2 *Tectum loci.*] Eſt *camara* Suetonii, lacunar diaetae in puppi. *Locus* de eo, ubi quis deverſatur, deverſorio, hoſpitio. v. Graev. ad Cic. ep. ad Div. XVI, 21. Mox *eſt* MSS. Flor. Agr. edd. pr. Puteol. vett. omnes. I. Gron. Pichena factum coniiciebat ex *at*. *Preſſus* autem eſt pro oppreſſus, ut Hiſt. IV, 2.

3 *Eminentibus tecti parietibus, ac forte validioribus, quamvis oneri cederent.*] Video eſſe, qui legant, *quam ut oneri.* haud ab re. At mihi etiam vox *parietibus*, non firma; et quid ſi, *arietibus?* Sane in Caeſare, ubi pontem in Rheno ſtruit, *Sublicae obliquae pro ariete adiguntur.* Et videntur fabri metaphora ſic appellaſſe ligna ſuſtentantia, et modice inclinata inſtar Arietis ſubſilientis, aut Caprae: unde et *Capreoli* vulgo. *Lipſius.* Recte haeſit Lipſius in *tecti parietibus;* qui intelligi non poſſunt, quicquid I. Gronovius obloquitur, etiamſi non planum tectum ſumas, ſed arcuatum fingas: eratque docendum, ab ullo uſpiam tabulas lacunaris vel camarae parietes dici. At etiam inepte tectum concavum feciſſent, et contra conſilium. Nam quod dicit parietibus niti undiquaque tectum: id falſum eſt primo in lacunari, quod ſuſpenditur potius; deinde ſi nititur parietibus, cubiculi illi vel diaetae ſunt, non tecti. Quod dicit partem tantum tecti delapſam: fingit, non docet. Nam dicitur *ruiſſe tectum*,

Digitized by Google

A. V. 813. A. C. 60. ac forte validioribus, quam ut oneri cederent, protectae ſunt. [4] nec diſſolutio navigii ſequebatur, turbatis omnibus, et quod plerique ignari, etiam conſcios impediebant. [5] Viſum dehinc remigibus, [6] *unum in latus inclinare, atque ita navem ſubmergere.* Sed neque ipſis promptus

ctum, non *pars tecti:* et machinamentum haud dubie fuit, per quod ſuſpenſum arte tectum repente delaberetur: moles plumbi addita, non ut rueret tectum, ſed ut magna vi rueret, eliderctque ſubiectos. Si porro pars tecti non delabitur, atque ita in vacuo Agrippina, non poteſt dici *protecta* eſſe: quod verbum clare docet, aliquid obſtitiſſe, quare tectum, quamvis magna mole ruens, tamen ipſam cum Acerronia non opprimeret. Tum velim ſcire, quomodo pars tecti non delapſa *eminentes parietes* dici poſſit. His et aliis moveor, ut lectionem Cod. Agric. *parietibus lecti* certiſſimam putem, et cum Ryckio in textum inferre non dubitaverim, cum eandem editio prima exhibeat; unde apparet, eam etiam in alio bono et antiquo Codice fuiſſe. Cl. Broterius etiam in Vaticanis duobus et regio reperit. Corruptio orta eſt e vicinia verbi *tectum.* Quia parietes lecti erant eminentiores, h. e. qui extarent altius, ut arcerent, quae illaberentur, et validiores, ut onere ruentis tecti non confringerentur, illaeſa in lecto manſit Agrippina cum Acerronia. Memini me audire ac legere, ſic infantes in cunis vivos et ſalvos, collapſis tectis, manſiſſe. Tum tota forma orationis docet legendum eſſe *quam ut.* Sic XIII, 22. *validior apud libidines principis Paride, quam ut poena afficeretur:* idque cum Pichena, aliiſque recepi. MSS. Flor. edd. vett. omnes *quamvis*, uſque ad Pichenam. Sic placebat etiam Groslotio, Acidalio.

4 *Nec diſſolutio n. ſequebatur.*] i. e. procedebat, ſuccedebat. Mox *etiam*, quod e Flor. addit Pichena, eſt etiam in Guelf. ed. pr. omnibusque vett. Caſu excidiſſe puto.

5 *Viſum dehinc.*] Imo, *iuſſum*, ut libri aliquot, a navarchis et fraudis auctoribus vel actoribus. Sane remiges id a ſe non excogitarunt: et additur, nec iuſſos omnes ſtatim conſenſiſſe. *Lipſius.* Non poſſum hic ſequi Lipſium. Si *iuſſum* fuiſſet, facilis conſenſus: quod alii non conſentiunt, alii contra nituntur; planum facit, conſilium id paucorum fuiſſe, ut bene monuit iam Freinshemius. Quare cum *viſum* libris firmetur, MSS. Flor. Agr. Guelf. Edd. pr. Rhen. et ſeqq. id ſecutus ſum cum Ryckio et I. Gronovio. *Iuſſum* edidere Puteol. Riv. Ber. Alc. Pichena, I. F. Gron.

6 *Unum in latus.*] Heinſ. Miſc. Obſ. IX. p. 385. notat in MS. Agr. non eſſe *unum.* Contra Guelf. addit ab initio *ratem.* Vereor, ne hic aliquid corruptelae ſit. Poſt idem in margine *demere* pro *dedere.* An fuit: *et alii contra nitentes ademere facultatem celerioris in mare iactus.* Certe *iactus* eſt remigum, non Agrippinae. Mox Pichena in MS. Fl. ait eſſe *imprudentia:* idque plane ſic eſt in ed. pr. Credo natum e terminatione vocis praecedentis: non enim εὔφωνον. Eadem ed. et Guelf. non habent copulam *et* ante *ut.* MS. Flor. autem, *utque.* quod multo mollius: unde recepi. *Fors* iidem libri. Ceterae edd. ante Pich. male *ſors*, ut Guelf. *Fors offert* aliquoties Terentius: *quae fors obtulit arma* etiam Virgilius, ni fallor. v. Gronov. ad Liv. I, 9. Guelf. *quaeque ſors.*

7 Oc-

promptus in rem ſubitam conſenſus, et alii, contra ni- A. V.
tentes, dedere facultatem lenioris in mare iactus. Ve- 813.
rum Acerronia imprudens, dum, *ſe Agrippinam eſſe, A. C.
utque ſubveniretur matri principis*, clamitat, contis et 60.
remis, et, quae fors obtulerat, navalibus telis conficitur. Agrippina ſilens, eoque minus agnita, unum tamen vulnus humero excepit. Nando, deinde [7] occurſu lenunculorum, Lucrinum in lacum [8] vecta, villae ſuae
infertur. [1] Illic reputans, ideo ſe fallacibus litteris ac- 6
citam, et honore praecipuo habitam: quodque litus iuxta, non ventis acta, non ſaxis impulſa navis, ſumma ſui parte, veluti terreſtre machinamentum, concidiſſet: obſervans etiam Acerroniae necem; ſimul ſuum vulnus aſpiciens: ſolum inſidiarum remedium eſſe, ſi non intelligerentur: miſit libertum Agerinum, qui nuntiaret filio, *benignitate deum, et fortuna eius, evaſiſſe gravem caſum: orare, ut quamvis periculo matris exterritus, viſendi curam differret: ſibi ad praeſens quiete opus.* Atque

7 *Occurſu lenunculorum.*] Haec eſt vera lectio, quae extat MS. Flor. Guelf. edd. pr. ceterisque ante Rhenanum: qui induxit *lembunculorum:* quod libros obtinuit uſque ad Ryckium, quem vide. Etiam apud alios in hac voce turbatum, ut ap. Gell. X, 25. ubi MS. Schefferi *remunculus* (v. de re nav. p. 71.) ut etiam h. l. habet MS. Agr. quod non diſplicet Ryckio: qui tamen temere e Sheffero id Manuſcriptis ap. Gellium tribuit. v. Gronov. ad Gell. l. c. Item ap. Caeſ. B. C. II, 43. ubi MS. Ciaccon. *lembunc.* ap. Valer. M. I, 5. ext. 1. ubi v. Periz. et Torren. ap. Salluſt. fr. Hiſt. II. ubi etiam Cortius edidit *remunculos.*

8 *Vecta v. ſ. infertur.*] Sic e MS. Fl. bene dedit Pichena. Conſentit ed. pr. Ceterae inde a Puteol. *vectam inferunt*, ut eſt in Guelf.

1 *Illic reputans etc.*] Coacervatio rerum Agrippinae, factum cogitanti, oblatarum, impeditiorem orationem facit. Vt nunc editur, inde ab Rhenano, antecedens eſt ab *illic* ad *intelligerentur:* conſequens a *miſit.* Sed MS. Guelf. Flor. ed. pr. Puteol. cum ſequacibus, *miſitque.* Vnde ſuſpicabatur I. Gronovius, totum illud ſuperius coniungendum eſſe cum *infertur.* Sane etiam Puteol. initium novae ſententiae facit *Miſitque:* ſed in iſtis primis edd. interpunctioni non multum tribuendum, ut ſciunt, qui eas tractarunt: et *illic reputans* etc. formam habet novae ſententiae. Verumtamen, ſi *τὸ que* genuinum eſt, aliter eſſe non poteſt. Sed profecto durum. Nam ſecundum latinitatem bonam deberet eſſe: *illata reputavit* etc. Ceterum et hoc, et quod vulgatur, melius eſt, quam cum Ryckio e MS. Agr. poſt *remedium eſſe* inſerere *putavit*, quod recte improbat etiam I. Gronovius. Frigidum ſane eſt *reputans putavit:* et pendet illa propoſitio ab *reputans*, quomodocunque de ceteris ſtatuatur.

Digitized by Google

A.V. 813. A.C. 60. que interim ſecuritate ſimulata, medicamina vulneri, et fomenta corpori adhibet: *teſtamentum Acerroniae requiri, bonaque obſignari* iubet. [2] id tantum non per ſimulationem.
7 At Neroni nuntios patrati facinoris opperienti, affertur, *evaſiſſe ictu levi ſauciam, et hactenus adito diſcrimine, ne auctor dubitaretur.* Tum pavore exanimis, et, *iam iamque affore*, obteſtans, *vindictae properam, ſive ſervitia armaret, vel militem accenderet, ſive ad ſenatum et populum pervaderet, naufragium, et vulnus, et interfectos amicos obiiciendo.* [1] *quod contra ſubſidium ſibi?* [2] *niſi quid Burrus et Seneca expergiſcerentur:* quos ſtatim acciverat, [3] incertum an ante ignaros.

2 *Id tantum non.*] Non abeſt ab MS. reg. et ed. pr. Guelf. *id tamen per ſimul.* Turbare ſolent librarii in hac formula. v. Drak. ad Liv. IV, 2. Hoc loco accipiunt pro tantummodo non: id unum non per ſimulationem fecit. Sed quae hic ſimulatio et cauſa ſimulandi eſſe potuerit, non intelligo, ut id addi neceſſe fuerit. Mox ante Rhen. edd. omnes *addito.* male.

1 *Quod contra ſubſidium ſibi?*] Romana editio, *ſuffragium ſibi?* Nec damno. Sane ſuffragari, adiuvare et opem ferre eſt: ut Refragari, obſiſtere. Inde et Refragium, quod Graecis ἐναντιότης. Hegeſippus libro 5. cap. 37. *Gubernator aliquas velorum ſinus, et ſine refragio ſcinditur fretum.* eaque voce et alii uſi. *Lipſius.*

Quod contra ſubſidium ſibi.] Sic omnes inde a Puteol. in ed. pr. *ſuffragium.* Inde Groslotius corrigebat *ſuffugium.* quod probabile fit e loco Senec. de Ira I, 11. ubi non unus liber habet *ſuffragia* pro *ſuffugia:* quamquam illud ibi probant Gruterus et Lipſius: male, ut opinor: deinde Ovidii Nuc. 119. ubi *ſuffragium* pro *ſuffugium*, etiam contra metrum irrepſerat, eiectum iam ab Eraſmo aliiſque editoribus doctis. Vnde apparet, valde pronos librarios in hanc confuſionem fuiſſe. Sed acquieſco in vulgata, quia nihil ſimile e MSS. notatum video: ut in *ſubſidium* conſentire videantur.

2 *Niſi quid Burrus et Seneca expergiſcerentur.*] MS. Bud. et Guelf. habent *expurgent*, ſed ille eraſa priori ſcriptura. Flor. *expergens.* Agric. *expromerent:* quod recepit Ryckius. Ed. pr. *expertes.* Vulgatum eſt a Puteolano, non Beroaldo: in quem fruſtra invehitur I. Gronovius: ipſe mire in h. l. inconſtans, modo *expurgent*, modo *expurgetis*, modo *expergetis* tentans: quibus omnibus nihil ſani ineſt. Quidam voluerunt *expedirent.*

3 *Incertum an et ante ignaros.*] Fides tibi, Corneli, magis curae, quam Dioni: qui Senecam auctorem impulſoremque unicum Neroni eius criminis facit. idque a fide dignis multis traditum eſſe.

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ
στήθεσσιν ἔπειθε.

Lipſius. Hoc Tacitus addit, ut aliquid daret invido rumori, qui utrumque huius culpae alligavit. quod Tacitus affirmare noluit. Et ſine dubio intelligit *ignaros* inſidiarum in Agrippinam, non huius tantum irriti coepti. Neque obſtant argumenta Vertranii. Quid enim?

Digitized by Google

ros. Igitur [4] longum utriusque ſilentium, ne irriti diſſuaderent, an eo deſcenſum credebant, ut, niſi praeveniretur Agrippina, pereundum Neroni eſſet. Poſt Seneca, hactenus promptior, reſpicere Burrum, [5] ac ſciſcitari, *an militi imperanda caedes eſſet?* Ille *praetorianos toti Caeſarum domui obſtrictos, memoreſque Germanici, nihil adverſus progeniem eius atrox auſuros*, reſpondit, *perpetraret Anicetus promiſſa.* Qui nihil cunctatus, [6] poſcit ſummam ſceleris. Ad eam vocem Nero, [7] *illo ſibi die dari imperium, auctoremque tanti muneris libertum* profitetur. *iret propere, duceretque promptiſſimos ad iuſſa.* Ipſe, audito, *veniſſe miſſu Agrippinae nuntium Agerinum*, ſcenam ultro criminis parat: gladiumque, dum mandata perfert, abiicit inter pedes eius. tum, quaſi deprehenſo, *vincla iniici* iubet, ut, *exitium principis molitam matrem, et pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumpſiſſe*, confingeret. Interim vul- 8
gato Agrippinae periculo, quaſi caſu eveniſſet, ut quiſque acceperat, decurrere ad litus. [1] Hi molium obie-

ctus,

A. V. 813. A. C. 60.

enim? Burrus *promiſit Agrippinae mortem, ſi facinoris coargueretur:* ergo et conſcius fuit, cum ſine crimine, ſine accuſatione, interficeretur? Dein, Seneca Acten immiſit, ut praeveniret inceſtum, ergo parricidium probavit. Immo tum nemo credebat, *ad caedem matris filii odia duratura.* Denique Dio cum compluribus ſuis hac in re nulla fide dignus eſt, optimorum e Romanis obtrectator. *Gronovius.* Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *gnaros.*

4 *Longum utriuſque ſil.*] MS. Agr. *utrinque.* Ed. pr. *utrumque.* Heinſius coniiciebat *utrique.* Mox *an* MSS. Flor. Bud. ed. pr. ſequentes *et.* Sed *an* bene reſtituit Pichena. Reddit, more ſuo, cauſſas ſilentii, ſed dubitanter et duplici coniectura. Poſt pro *poſt* Guelf. *prior*, male.

5 *Ac ſciſcitari.*] Sic legendum putavit Freinshemius. Vere enim ille obſervat, quae ſequuntur e ſolo adſpectu intelligi non potuiſſe. Accedit verbum *reſpondit*, quod diſertam interrogationem ſupponit. Itaque cum ſic ſit in MS. Agr. non dubitavi cum Ryckio recipere, pro vulgato *ac ſi ſcitaretur.* Forte tamen Tacitus tantum dedit *ſcitari.* Ed. pr. *ac ſi ſcitaretur.* Sed eadem ante *reſpiceret.* Mox MSS. Flor. Agr. ed. pr. *memoreſque.* Sequentes *et memores*, praeter I. Gron.

6 *Poſcit ſummam ſceleris.*] Id eſt, peragere cupit, quod coepit agere, et extremam velut manum ſceleri imponere. *Lipſius.* Sive potius, ſibi totam rem mandari, ſe praefici ei negotio cupit, pollicitus peragere coepta. Mox MS. Flor. ed. pr. *ad eam vocem:* cett. *illam*, male.

7 *Illo ſibi die.*] Sic legitur e correctione Rhenani. Superiores omnes *illos invidiae.* MS. Guelf. corrupte: *illos in brevi die.*

1 *Hi molium obiectus ſcandere.*] De

A.V.C. ctus, hi proximas ſcaphas ſcandere: alii, quantum cor-
813. pus ſinebat, vadere in mare, quidam manus protende-
A.C. re: [2] queſtibus, votis, clamore diverſa rogitantium,
60. aut incerta reſpondentium, omnis ora compleri: afflue-re ingens multitudo cum luminibus, atque, ubi incolumem eſſe pernotuit, ut ad gratandum, ſeſe expedire, donec aſpectu armati et minitantis agminis disiecti ſunt. Anicetus villam ſtatione circumdat, refractaque ianua, obvios ſervorum arripit, donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adſtabant, ceteris terrore irrumpentium exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat, et ancillarum una: magis ac magis anxia Agrippina, quod nemo a filio, ac ne Agerinus quidem. [3] aliam fere litore faciem nunc, ſolitudinem ac repentinos ſtrepitus, et extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancilla, *Tu quoque me deſeris*, prolocuta, reſpicit Anicetum, trierarcho Herculeo, et Oloarito, centurione claſſiario, comitatum: ac, *ſi ad viſendum veniſſet, refotam nuntiaret:*

ſin

De his molibus ad Baias, Caſſiodórus Variar. 9. *Quantis ibi molibus termini decenter invaſi ſunt? quantis ſpatiis in viſceribus aequoris terra promota eſt?* Strabo lib. 5. Ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου. Διόπερ τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἀμμονονίαν, προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν. Virgilius.

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit.

Auſonium in ea re corrigo:

Vel quae Baianis pendent fluitantia pilis.

Male enim hactenus, *palis*. Enimvero pilae illae e ſaxo, ut Virgilius: in eademque voce Livius corrig. lib. 1. *Modo intra illam pilam, et ſpolia hoſtium.* male vulgo *illa pila* intellegit columellam, quam Dionyſius στηλίδα dixit, ſpoliis Curiatiorum inſignem. *Horatia pila*, apud Propert. tela ipſa ſunt: nequis eo me refutet. At de pilis his ad Baias, etiam Seneca, epiſt. 77. *Omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit.* Lipſius.

2 *Queſtibus, votis.*] Edd. ante Rhenanum *vocis*, coniunguntque cum *clamore:* male. *queſtus* ſunt dolentium Agrippinae vicem et periculum: *vota* pro ſalute eius nuncupata. Mox *rogitantium* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. reſtituit Pichena. Ceteri editi ante Pichenam *rogantium*. De verbo *arripere* vid. ad XIII, 57.

3 *Aliam fere litore nunc.*] Sic edidit Puteolanus, quod omnes ſecuti ſunt. At MS. Fl. et ed. pr. *aliam fore lateret faciem*. MS. Agr. *aliam fere latere faciem*, *nunc*, unde Ryckius coniicit: *aliam ante fores faciem.* Cl. Broterius, *aliam fores ante rerum faciem.* Sed locus corruptus eſt, nec ſine MSS. medela parata. MS. Guelf. et ipſe *fore* habet: cetera, ut ſunt in editis.

4 *Fuſti*

Digitized by Google

ſui facinus patraturus, nihil ſe de filio credere; non im- A.V.
peratum parricidium. Circumſiſtunt lectum percuſſores, 813.
et prior trierarchus [4] fuſti caput eius afflixit. [5] Nam in A.C. 60.
mortem centurioni ferrum deſtringenti, protendens
uterum, *Ventrem feri*, exclamavit: [6] multisque vul-
neribus confecta eſt. Haec conſenſu produntur. Aſpe- 9
xeritne matrem exanimem Nero, et formam corporis
eius laudaverit, [1] ſunt, qui tradiderint, ſunt, qui abnu-
ant. Cremata eſt nocte eadem, [2] convivali lecto, et
exſequiis vilibus: neque, dum Nero rerum potiebatur,
congeſta aut clauſa humus. mox domeſticorum cura,
levem tumulum accepit, viam Miſeni propter, et villam
Caeſaris dictatoris, [3] quae ſubiectos ſinus editiſſima pro-

4 *Fuſti caput.*] *Fuſti* MS. Flor. ed. pr. Lipſ. Pich. et ſeqq. Puteol. autem ceterique veteres editi *fuſte.* male. vid. ad III, 21.

5 *Nam in mortem centurioni ferrum deſtringenti.*] *Nam* MSS, Flor. Guelf. Agr. edd. pr. Puteol. ſeqq. Faërnus et Groslotius corrigebant *iam.* Credo verum eſſe, quod Acidalius coniecit: *caput eius afflixit non in mortem.* qua forma loquendi non uno loco utitur Tacitus, ut IV, 45. 62. Hoc viſo, centurio ferrum deſtringit. At ne hic quidem in mortem illo ictu percuſſit: nam multis demum vulneribus confecta eſt. *Deſtringenti* recte Ryckius et I. Gron.

6 *Multiſque vulneribus confecta eſt.*] Suſtuli inſigne gloſſema aliquot verſuum, qui huc tranſcripti e Senecae Octavia (368. ſ.) verbatim. Eaque omnia iure deſunt Vaticano. Non viſum id ante me, ne ab eo quidem, qui codices Vaticanos inſpexiſſe iactat, miror et indignor. Haec Agrippinae mors. At Philoſtratus lib. 4. de Vita Apollonii, adfirmavit naufragio periiſſe Agrippinam ſolutili illa nave. Adeo ille et genere et partibus ſcriptionis ſuae nugator eſt. *Lipſius.* Verba illa inſititia etiam abſunt ab ed. pr. ſed mox edidit Puteolanus, imitantibus iis, qui ſecuti ſunt. Mox *produntur* pro *traduntur* edidi cum I. Gronovio. Sic cum MSS. Guelf. Flor. Oxon. ed. pr. Puteol. quam hic deſerit Beroaldus vitio ſane operarum: ut patet e dictis in praefatione. Rivius habet ut Puteol. ſequentibus ceteris. Mox ſequens *tradiderint* errorem peperit.

1 *Sunt qui tradiderint, ſunt qui abnuant.*] Boethius lib. 2. car. 6. *Fratre qui quondam ferus interempto, Matris effuſo maduit cruore: Corpus et viſu gelidum pererrans Ora non tinxit lacrimis, ſed eſſe Cenſor extincti potuit decoris.* Gronovius. add. Suet. Ner. 34. pro *adſpexerit* fruſtra amicus Ryckii *inſpexerit.* Nam et illud pro *inſpicere* dicitur. v. Drakenb. ad Liv. XLII, 5.

2 *Convivali lecto.*] Non funebri, et legitime parato. *Lipſius.* Mox recte editur *humus* e MS. Flor. conſentiente ed. pr. *Humo* primus edidit Puteolanus. non enim haec pendent a prioribus, nec ullo modo per latinitatem hic ablativus locum habet.

3 *Quae ſubiectos ſinus.*] Apte ad hunc locum Seneca epiſt. 3. *C. Marius, et Cn. Pompeius, et Caeſar exſtruxerunt quidem villas in regione Baiana,*

Digitized by Google

A.V. 813. A.C. 60. ſpectat. Accenſo rogo libertus eius, cognomento Mneſter, [4] ipſe ferro ſe transegit; incertum caritate in patronam, an metu exitii. Hunc ſui finem multos ante annos crediderat Agrippina, contempſeratque. Nam conſulenti ſuper Nerone, reſponderunt Chaldaei, *fore ut imperaret, matremque occideret:* atque illa, *Occidat,* inquit, *dum imperet.* Sed a Caeſare, [1] perfecto demum ſcelere, magnitudo eius intellecta eſt. reliquo noctis, modo per ſilentium defixus, ſaepius pavore exurgens, et mentis inops, lucem opperiebatur, [2] tamquam exitium allaturam, Atque eum, auctore Burro, prima centurionum tribunorumque adulatio ad ſpem firmavit, [3] prenſantium manu gratantiumque, *quod diſcrimen improviſum, et matris facinus evaſiſſet.* Amici dehinc adire templa: et, coepto exemplo, proxima Campaniae municipia victimis et legationibus laetitiam teſtari, ipſe, diverſa

Baiana, ſed illas impoſuerunt ſummis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito ſpeculari longe lateque ſubiecta. Lipſius.

4 *Ipſe ferro ſe tr.*] *Se* abeſt a MS. Fl. et ed. pr. quae et habet *ipſo.* Vnde I. Gronovius coniicit: *cognomento Mneſteris, ſe f. t.* aut *is ſe ferro tr.* illud melius, ſed tamen non neceſſarium. Putem *ipſe ſe.* Nam *ſe* ſaepe ita excidit. Sic XIII, 46. pro *eſſe ſe* MS. Guelf. *eſſe,* et alibi centies in libris ſcr.

1 *Perfecto demum ſcelere.*] Ita fit. currimus ad ſcelus praecipites, quod ſedente impetu, veris mox pretiis aeſtimamus, Aurea gnome, ſumptane a Menandro? certe ab illo antea ſic elata, apud Stobaeum:

Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἐξαμαρτάνων, πόσον
Ἁμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ᾽ ὁρᾷ.
At nemo peccans, criminis ſui modum
Peccando novit, re peracta reſpicit.

Lipſius. *Reliquo,* quod ſe emendaſſe, ait, Rhenanus, eſt iam in ed. pr.

2 *Tamquam exitium allaturam.*] Barthius *exitum* i. e. finem moeroris. Quaſi non tam triſtium expectatio torqueat et cruciet, quam laetorum delectat. Petronius: *Dii deaeque, quam male eſt extra legem viventibus! quicquid meruerunt, ſemper expectant.* Seneca Ep. 150. *Dat poenas, quiſquis expectat; quiſquis autem meruit, expectat.* Gronovius.

3 *Prenſantium manu.*] Sic edidimus etiam h. l. cum aliis in locis Taciti ſic ſit e bonis libris. v. ad Hiſt. I, 36. 66. ubi tamen alii *prehenſare.* Sed ſaepe hoc illi ſubſtituitur, corrigiturque. v. Drakenb. ad Liv. I, 47. IV, 48. etc. Certe in MS. Fl. et ed. pr. eſt *preſſare:* quod eſt, ut opinor, pro *prenſare.* nam etiam ſic variatur Hiſt. I, 36. ubi vid. Porro dedimus ex iisdem libris *manu.* Nam ablativus in hac formula etiam l. l. c. c. *Prehenſantium manum* primus edidit Puteolanus, quem omnes ſecuti ſunt; et ſic eſt in Guelf.

4 *Morti*

Digitized by Google

diverſa ſimulatione, maeſtus, et quaſi incolumitati ſuae A.V. nfenſus, ac [4] morti parentis illacrimans. Quia tamen 813. non, ut hominum vultus, ita [5] locorum facies mutan- A.C. tur, obverſabaturque maris illius et litorum gravis aſpe- 60. ctus (et erant, qui crederent, ſonitum tubae collibus circum editis planctuſque tumulo matris audiri) Neapolim conceſſit, litteraſque ad ſenatum miſit, quarum ſumma erat: *Repertum cum ferro percuſſorem Agerinum,* II *ex intimis Agrippinae libertis, et* [1] *luiſſe eam poenam conſcientia, qua ſcelus paraviſſet.* Adiiciebat crimina longius repetita; *quod conſortium imperii, iuraturaſque in feminae verba praetorias cohortes, idemque dedecus ſenatus et populi ſperaviſſet: ac* [2] *poſteaquam fruſtra optata ſint, infenſa militi patribuſque et plebi, diſſuaſiſſet donativum et congiarium, periculaque viris illuſtribus inſtruxiſſet. Quanto ſuo labore perpetratum, ne irrumperet curiam,*

4 *Morti parentis.*] MS. Flor. Guelf. ed. pr. Puteol. omnesque veteres *morte.* Dativus ſolennis huic verbo. et *illacrimare morti* dixit Cicer. N. D. III, 33. At nec ablativum vitioſum dixerim. Intelligendum *in.* Ita *illacrimare* abſolute dicitur, ut ſaepe, Virgil. Georg. I, 480. *illacrimat templis ebur.* i. e. in templis. Ceterum poſt *teſtari* colon, et poſt *illacrimans* punctum eſſe debet. Tacite mutatum eſt in *morti*, neſcio an e libris ſcriptis, habentque Lipſ. Pichena. Mox *obverſabaturque* bene Pichena e MS. Flor. Ante edd. omnes ſine copula.

5 *Locorum facies.*] *Facies* non eſt in MS. Oxon. Sane, ut Gron. iudicat, commode abeſſe poteſt, et, ſi ſatis retinens brevitatis fuit Tacitus, debet. Fuit fortaſſe, qui *vultum* de locis non concoqueret, nec meminiſſet illius Ovidiani: *unus erat toto naturae vultus in orbe.* Etiam Virgilius *maris vultum* dixit. Sed, ut ſaepe dixi, nemo, nec Tacitus, ita brevitatis ſervans eſt, ut nuſpiam aliquid redundare ſinat. Nec tam ſevera conſtantia ab ullo ſcriptore expectanda. Mox *circum* abeſt a Guelf.

1 *Luiſſe eam p. c.*] Haec eſt lectio MS. Flor. Guelf. edd. pr. et ceterarum ante Rhenanum, qui *ea* edidit, nec neceſſitate urgente, nec εὐφωνίᾳ ferente. Igitur bene delevit Pichena.

2 *Poſteaquam fruſtra oblata.*] Perſpicuum mendum. Farneſ. *ablata.* Forte interciſae voces explendae; *fruſtra ab illa tentata ſint.* Aut potius adhaereamus Romanae lectioni, *optata ſint.* Interpretor, poſteaquam fruſtra ea voluerit voveritque Agrippina. *Lipſius.* Coniiciebam *ac poſteaquam fruſtra tentaſſet.* nempe quae dixit ſperaviſſe. *Gronovius.* Omnes editi, quos vidi, *oblata.* Per Rom. lectionem, quam Lipſius laudat, intelligam Vaticani Cod. MS. Nam in ed. pr. eſt *oblatu.* Quae autem ſit, ex qua Acidalius laudat *captata*, neſcio. Sic volebat I. Gronov. MS. Flor. *abluta* ut Farneſ. *optata* recepit Freinshemius. Mox *militi* edidi pro *militibus*, ex MS. Flor. et ed. pr. *Inſtruxiſſe* vitioſe utraque Gronoviana.

3 *Obli-*

Digitized by Google

A. V. 813. A. C. 60. *curiam, ne gentibus externis reſponſa daret?* Temporum quoque Claudianorum [3] obliqua inſectatione, cuncta eius dominationis flagitia in matrem tranſtulit, [4] *publica fortuna extinctam* referens. [5] namque et naufragium narrabat: quod fortuitum fuiſſe, quis adeo hebes inveniretur, ut crederet? aut a muliere naufraga miſſum cum telo unum, qui cohortes, et claſſes imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero, cuius immanitas omnium queſtus anteibat, ſed adverſo rumore Seneca erat, *quod*

12 [6] *oratione tali confeſſionem ſcripſiſſet.* Miro tamen certamine procerum decernuntur *ſupplicationes apud omnia pulvinaria, utque* [1] *Quinquatrus, quibus apertae eſſent inſidiae,*

3 *Obliqua inſectatione.*] Vulgo, et libris ſcriptis, *oblita*, Ferrettus, *obita*. Noſtra emendatio certa videtur. ex ratione priſca ſcribendi, *oblica*. Lipſius. *Oblita* etiam MS. Fl. ed. pr. at *obliqua* MS. Agr.

4 *Publica Fortuna extinctam.*] Et inprimis ipſius privata. Hinc illud, iure laudatum Quinctiliano, Africani Oratoris ad Neronem ſuper hac morte: *Rogant te Caeſar Galliae tuae, ut felicitatem tuam fortiter feras.* Lipſius. Sed Latinorum mos, quaecunque praeter modum ſalutaria *fortunae pop. R.* attribuere.

5 *Namque et naufragium narrabat.*] Lipſius corrigebat *iamque*: quod, mea ſententia, recte repudiat Pichena, et ſi alias pro *praeterea* recte ponitur, ut mox: c. 12. *iam ſol repente obſcuratus. Nam* commode referri poteſt ad praecedentia. Argumentum eius, quod dixerat, publicam Fortunam conſulere voluiſſe Romanis, erat a fortuito naufragio. Quod ſi non placet, *namque* accipe pro *quid? quod, praeterea.* Etenim *nam* tranſitionibus ſervit eleganter. v. Manut. ad Cic. ep. III, 11. V, 20. Mox ed. pr. et *quod fort. fuiſſet.* Etiam aliae ante Rhen. fuiſſet. *Qui perfringeret* i. e. qui ſperaret ſe interficere Caeſarem poſſe, qui cohortibus et claſſe munitus eſſet. Verbum elegans, pro quo etiam dicitur *perrumpere.*

6 *Oratione tali.*] Quinctilianus l. 8. de hac oratione: *Facit quaſdam ſententias ſola geminatio: qualis eſt Senecae in eo ſcripto quod Nero ad Senatum miſit occiſa matre, cum ſe periclitatum videri vellet. Salvum me eſſe adhuc nec credo, nec gaudeo.* Lipſius.

1 *Quinquatrus ludis annuis.*] Nonne iam ante celebrabantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed puto hic intelligi ſcenicos ludos annuos, aut Circenſes. *Lipſius.* Vett. edd. *quinquatria.* Sed iam P. Victorius ad Cic. ep. II, 12. monuit, mendum eſſe, et in vetere Cod. Bibliothecae D. Marci eſſe *Quinquatrus*, ut ſupra c. 4. quem vid. Ed. pr. etiam corruptius *quinquatrii.* quod tamen veram ſcripturam indicat. Nam MSS. interdum *quinquatriis* faciunt e *quinquatrus*, ut ap. Liv. XXVI, 27. Suet. Aug. 71. ubi v. Oudend. et Ciceronem l. c, *Quinquatria* citat e Liv. XLIV, 20. etiam diligentiſſimus Drakenborchius; ſed ibi eſt *quinquatribus.* Ap. Sueton. Domit. c. 4. conſentire libros editos in *quinquatria* video, ſed id vitioſum puto, et in aliis locis ap. Sueto-

Digitized by Google

inſidiae, ludis annuis celebrarentur: aureum Minervae A.V.
ſimulacrum in curia, et iuxta principis imago ſtatueretur: 813.
dies natalis Agrippinae inter nefaſtos eſſet. Thraſea Pae- A.C. 60.
tus, ſilentio vel brevi aſſenſu priores adulationes tranſmittere ſolitus, [2] exiit tum ſenatu; ac ſibi cauſſam periculi fecit, ceteris libertatis initium non praebuit. Prodigia quoque crebra et irrita intercesſere. anguem enixa mulier: et alia in concubitu mariti fulmine exanimata. iam ſol repente obſcuratus, et tactae de caelo quatuordecim urbis regiones. quae adeo [3] ſine cura deum eveniebant, ut multos poſt annos Nero imperium et ſcelera continuaverit. Ceterum, quo gravaret invidiam matris, eaque demota, auctam lenitatem ſuam teſtificaretur, feminas illuſtres, [4] Iuniam, et Calpurniam, praefectura functos Valerium Capitonem et Licinium Gabolum, ſedibus patriis reddidit, ab Agrippina olim pulſos. Etiam Lolliae Paullinae cineres reportari, ſepulcrumque exſtrui permiſit: quosque ipſe nuper relegaverat, Iturium, et Calviſium, poena exſolvit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exſilio Tarentum regreſſa, labante iam Agrippina, cuius inimicitiis conciderat, vel tum mitigata. Cunctanti in oppidis Campaniae, *quonam modo urbem ingrederetur; an obſequium ſenatus,* 13

 an

Suetonium eſt *quinquatrus.* Mox Flor. Guelf. ed. pr. *inſidiae eſſent.*

2 *Exitium ſenatui, ac ſibi.*] Locus qui mutilus videatur, et non eſt. Nihil enim narratur in quo Thraſeas offenderit. At ſcribe mecum fidenter: *exiit tum Senatu.* Hoc enim ſolo ſibi diſcrimen peperit magnus ille vir, quod Senatu egreſſus eſt, cum de Agrippina referretur. Xiphilinus: Ὁ Πύπλιος δὲ Θρασέας Παῖτος ἦλθε μὲν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἐπιςολῆς ἐπήκυσεν, ἀναγνωσθείσης δὲ αὐτῆς ἐξανέςη τε εὐθὺς, πρὶν καὶ ὁτιῦν ἀποφήνασθαι, καὶ ἐξῆλθε, διότι, ἃ μὲν ἤθελεν, εἰπεῖν ὐκ ἠδύνατο, ἃ δὲ ἠδύνατο, ὐκ ἤθελε. Tacit. XVI. hunc ipſum locum reſpiciens: *Olim utriſque infenſus, et accedentibus cauſſis in Thraſeam, quod Senatu egreſſus eſt, cum de Agrippina referretur, ut memoravi.* Lipſius. Recepit Pichena.

3 *Sine cura deum eveniebant.*] Επιχωρίζει et hic et alibi noſter. *Lipſius.* i.e. apparuit, in his portentis nil divini fuiſſe, non portendere iis Deos perniciem Neronis voluiſſe, ut iis creditum eſt, quae ante mortem Claudii evenere. Irridet igitur potius portenta, et eorum vanitatem indicat.

4 *Iuniam.*] Calvinam, de qua lib. 12. De Calpurnia, eodem etiam lib. Statim, *Praetura functos*, lego. *Lipſius.* Recte.

1 *Repe-*

Digitized by Google

A. V. 813. A. C. 60. *an ſtudia plebis* [1] *repperiret*, anxio, contra deterrimus quisque, quorum non alia regia fecundior exſtitit, *inuiſum Agrippinae nomen, et morte eius accenſum populi favorem*, differunt: *iret intrepidus, et venerationem ſui coram experiretur:* [2] ſimul *praegredi* expoſcunt. et promptiora, quam promiſerant, inveniunt: obvias tribus: feſto cultu ſenatum: coniugum ac liberorum agmina, per ſexum et aetatem diſpoſita: exſtructos, qua incederet, ſpectaculorum gradus, quo modo triumphi viſuntur. Hinc ſuperbus ac publici ſervitii victor, Capitolium adiit, grates exſolvit: ſeque in omnes libidines effudit, quas male coërcitas qualiscumque matris reverentia tardaverat.

14 [1] Vetus illi cura erat, [2] curriculo quadrigarum inſiſtere: nec minus foedum ſtudium, [3] citthara

1 *Repeteret anxio.*] Libri quidam, *repperiret:* quod merito Pichena probat. Dubitabat ſcilicet et angebatur, an Senatum obſequentem, plebem faventem repperiret. *Lipſius.* Sic etiam Guelf. ed. pr. et omnes ante Rhen. qui male e MS. Bud. induxit *repeteret.* Melius mox *regia* dedit pro *regio*, quod in ſuperioribus erat.

2 *Praegredi expoſcunt.*] Sic MS. Flor. recte, ut divinarat Grotius. Verbum *expoſcunt* indicat, non rogaſſe, ut Nero progrediendo experiretur, ſed ſibi hoc dari voluiſſe, ut praegrediendo tentarent animum populi: ſupra c. 7. *poſcit ſummam ſceleris*, et alibi. Vett. edd. omnes *progredi*, uſque ad Gronovium. *Praegredi* et *progredi* ſic confunduntur ap. Liv. XXXV, 30. init. adde ſupra XI, 37.

1 *Vetus illi copia erat.*] Ita libri priſci. ſubſtituerunt, *cura:* ad ſententiam non male. Neſcio an, *copido*, ſive *cupido.* Lipſius. *Cura* libri edd. omnes a Puteol. ad Lipſ. qui *copia* repoſuit: quod eſt in MSS. et ed. pr. Id ergo tamen ſervare malui, quia ſenſum aptum habet, *copia* nullum. Nam ſequens, *nec minus foedum ſtudium*, indicat, hic verbum deſiderari, idem ſignificans. quod *ſtudium. Copiam* de permiſſione matris et praeceptorum accipit Ryckius, quod eſſe alieniſſimum facile patet. Si liber proferetur, in quo *cupido*, ſtatim *cura* dimittetur: v. Sueton. Ner. c. 22. ubi de ſtudio equorum curulium.

2 *Curriculo quadr. inſ.*] non adeſſe certaminibus quadrigariorum, ut e Sueton. l. c. colligas, ſed quadrigas agere, e latinitate. infra XV, 44. *habitu aurigae curriculo inſiſtens.*

3 *Cithara ludicrum in modum.*] Non etiam diſpliceat, *ludiorum.* Numos certe cuſit illa bellua, in quibus ipſe citharoedico habitu, in tunica oblonga, citharam percutiens. Deſcribit eum habitum graphice Apuleius 2. Florido, in perſona Bathylli: *Eique prorſus citharoedicus ſtatus, deam conſpiciens canenti ſimilis. tunicam picturis variegatam deorſus, ad pedes deiectus ipſos, Graecanico cingulo, chlamyda velat utrumque brachium adusque articulos palmarum. Cetera decoris inſtrumentis dependent. Cithara baltheo caelato apta, ſtrictim ſuſtinetur; manus eius tenerae, procerulae, laeva diſtantibus digitis nervos molitur, dextra pſallentis geſtu

thara ludicrum in modum canere, cum coenaret; [4] quod *regibus et antiquis ducibus factitatum* memorabat: *idque vatum laudibus celebre, et deorum honori datum. Enimvero cantus Apollini ſacros; talique ornatu adſtare, non modo Graecis in urbibus, ſed Romana apud templa, numen praecipuum et praeſcium.* Nec iam ſiſti poterat; cum Senecae ac Burro viſum, [5] ne utraque pervinceret, alterum A.V. 813. A.C. 60.

geſtu ſuo ſabulum citharae admovet, ceu parata percutere. Ita enim locum eum legimus, diſtinguimus. Et quod ait de chlamyda, deque cingulo, etiam illa apparent in Neronianis numis; excipio quod non brachia velat, ſed ab humeris dependet chlamys. *Lipſius.* Non video quare *ludiorum* legatur. Multo exquiſitius eſt *ludicrum in modum:* eodem ſenſu: ut in ludis fieri ſolet, quae *ludicra* dicuntur. Sic ap. Sueton. Ner. c. 11. *ludicrae partes* ſunt hiſtrionum, ſive ludiorum. Mox ed. pr. *cum celaret*, quod fortaſſe aliquis defendet e Suet. c. 22. item *quis regibus - memoret.* MS. Flor. *qis regium memorat:* unde Iac. Gron. *quaſi regium et -- memorans.* quod mihi parum placet. MS. Guelf. *quis regum e. a. d. factum memorabat.* Forte fuit: *antiquis regum et ducibus f. memorabat.* Vel ſi brevitas iactata Taciti fert *priſcis regum et a. d. f. m.* Relativum ſaepe inculcatum eſt in Tacito.

4 *Quod Regibus et antiquis ducibus.*] Ita in Panegyrico illo ad Piſonem, qui hoc aevo ſcriptus, inſerta eadem defenſio:

> *Nec pudeat pepuliſſe lyram, cum pace ſerena*
> *Publica ſecuris exultent otia terris.*
> *Ipſe fidem moviſſe ferox narratur Achilles.*

Quem Ovidio ablatum, viri docti tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ovidio aetas abiudicat: ab Lucano, conditio ſcribentis. Nam ille quicumque poeta, ignotus fuit, obſcura domo, fortuna tenui: et humilius blanditur Piſoni, quam ut decuerit Lucanum. Ait ecce.

> *— tu Piſo latentem*
> *Exere: nos humilis domus, at ſincera parentum,*
> *Sed tenuis Fortuna ſua caligine celat.*

At Lucanus certe notus, celeber: per ſe, perque uxorem praedivcs. Adde Senecam patruum in aula: qui huic humili et tenui protendere manum potuiſſet, prae Piſone. Sed et decimo nono aetatis anno ſcriptum hoc carmen. nam ait:

> *Quamvis nunc iuvenile decus mihi pingere malas*
> *Coeperit, et nondum viceſima venerit aeſtas.*

Quod non convenit in aetatem Lucani, praeſertim cum ſcriptum ſit diu poſt conſulatum Piſonis; et paullo ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certe poſt conſulatum diu: quoniam et eloquentiae eius ſpecimen Neapoli praebitum celebrat. quod ſcimus contigiſſe nos quinquennali certamine, cum Nero in eadem urbe Graecanica copiam fecit ſuae vocis, annis aliquot poſt Piſonis conſulatum, quem iniit anno urbis DCCCX. Sed nec Statius huius carminis mentionem facit: cum omnia minima ſcripta eius recenſeat. 2. Silu. *Lipſius.*

5 *Ne utroque pervinceret.*] Putarem, *ne utrumque:* id eſt, ne duo illa extorqueret, alterum indulgere, ut in eo acquieſceret. *Lipſius.* At *utraque* verum, quod e MS. Fl. protulit Pichena, habetque ed. pr. Ceterae inde a Puteolano veteres *utroque*, ut Guelf. Bodl.

6 *Valle*

A.V. terram concedere. clauſumque [6] valle Vaticana ſpatium,
813. in quo equos regeret, haud promiſcuo ſpectaculo. mox
A.C. 60. ultro vocari populus Romanus, laudibuſque extollere,
ut eſt vulgus cupiens voluptatum, et, ſi eodem princeps trahat, laetum. Ceterum evulgatus pudor non ſatietatem, ut rebantur, ſed incitamentum attulit. [7] Ratuſque dedecus amoliri, ſi plures foedaſſet, nobilium familiarum poſteros, egeſtate venales, in ſcenam deduxit: quos fato perfunctos, ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto. [8] nam et eius flagitium eſt, qui pecuniam ob delicta potius dedit, quam ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenae promittere ſubegit donis ingentibus: niſi, quod mer-
15 ces ab eo, qui iubere poteſt, vim neceſſitatis affert. Ne tamen adhuc publico theatro dehoneſtaretur, [1] inſtituit ludos,

6 *Valle Vaticana ſpatium.*] Credo id a Plinio denotari libro 36: *Tertius obeliſcus Romae, in Vaticano, Caii ac Neronis principum Circo.* Lipſius. Suet. l. c. *hortos* ponit. Sed ii in valle Vaticana. add. Ryck. ad h. l. Mox *laudibuſque* quod e Fl. dedit Pichena, etiam Guelf. ed. pr. pariter ut *eodem*: quod eſt etiam in ceteris ante Rhen. qui dedit *eo.* denique etiam *evulgatus.* quod in *vulgatus* mutatum a Puteol. reſtituit Rhen. Muretus tamen et Acidalius praeferebant *vulgatus*: fruſtra. *Evulgare* dixit etiam Liv. IX, 46. ſimilia ap. noſtrum *emunire, emercari* et alia. In quo genere verborum libenter variavere librarii. v. Cunigam. ad Horat. p. 235. ut alios taceam.

7 *Ratuſque dedecus amoliri.*] Romana editio, *dedecus molliri.* quod ego praefero. *Lipſius.* Sic etiam MS. Bodl. alii, *molliri.* At Puteol. *amolliri* pro *amoliri*, ut ſequentes omnes habent. *Molliri* probant etiam Freinsh. et I. Gronov. Simile eſt *invidiam mollire* ſupra IV, 30. Sed tamen neſcio, quomodo magis placet *amoliri*, nec credo *molliendi* verbum eſſe aptum dedecori et turpitudini, in qua nulla acerbitas aut aſperitas, ut in invidia intelligi poteſt. Et credibilius eſt, Neronem dedecus voluiſſe omne tollere, quam tantum minuere. Rom. ed. quam Lipſius laudat, non eſt Beroaldina, ſed prima.

8 *Nam et eius.*] Ed. pr. non habet *nam*: quod melius videtur. Duplex ratio ſilentii affertur, prima ut maioribus parcatur, deinde, quia flagitium magis Neronis, quam ipſorum.

1 *Inſtituit ludos Iuvenalium.*] Qui privati, et per domum celebrati aut in hortis. Tacitus libro 15. *Acriore in dies cupidine Nero agitabatur promiſcuas ſcenas frequentandi: nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuvenalibus ludis.* Manſit nomen ludorum poſteriori aevo, et imperatores, quos in palatio ludos dabant Kalendis novi anni (de quibus e Iuliano monui ad librum 4.) Iuvenalia videntur appellaſſe: ab exemplo hoc Neronis. Sidonius:

Ianus

Digitized by Google

ludos, *Iuvenalium* vocabulo, in quos paſſim nomina A.V.
data: non nobilitas cuiquam, non aetas, aut acti hono- 813.
res impedimento, quo minus Graeci Latinive hiſtrionis A.C.
artem exercerent, uſque ad geſtus modosque haud vi- 60.
riles. Quin et feminae illuſtres deformia meditari: ex-
ſtructaque apud nemus, quod [2] navali ſtagno circum-
poſuit Auguſtus, conventicula, et cauponae, et poſita
veno irritamenta luxus. [3] dabanturque ſtipes, quas bo-
ni

Ianus forte ſuas bifrons Kalendas
Sumendas referebat ad curules.
Mos eſt Caeſaribus die bis uno.
(Privatos vocitant) parare ludos.
Tunc coetus iuvenum ſed aulicorum
Elaei ſimulacra torva campi.
Exercet ſpatiantibus quadrigis.

Et addit poſt deſcriptionem curulium ludorum;

Iam vero Iuvenalibus peractis.

Vt videantur ii ludi, tunc quidem, ſcenicum nihil habuiſſe. Atque ita diſtinguit etiam, niſi fallor, Capitolinus in Gordianis: *Cordus dicit in omnibus civitatibus Campaniae, Piceni, Vmbriae, de proprio illum per quatriduum ludos ſcenicos et Iuvenalia edidiſſe.* Quod notari volo. Neronis tamen aevo et inſtituto, ſcenici: ex Tacito hic, et Plinio, qui ad hos ludos reſpiciens ait Neronem *peculiari theatro in hortis primum cantaſſe, et Pompeiano praeluſiſſe.* Non praetereo notam Xiphilini, qui hos ludos inſtitutos vult per cauſſam poſitae a Nerone primae barbae. Et hercle ea nominis cauſſa. Iuvenalia enim dicta, quia ut Tirocinii die pueros exuebant: ſic barba raſa iuventutem. tranſibantque tunc in viros. Vnde illud Domitiae amitae blandiendis Neroni votum: *Simul hanc excepero, mori volo,* Sueton. cap. 34. itaque is dies Romanis pariter feſtus. De Octaviano, Dio, libro 48. Ἀμέλει τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τό τε πρῶτον ξυράμενος, αὐτός τε μεγάλως ἑώρτασε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. Καὶ ὁ μὲν καὶ ἔπειτα ἐπελειοῦτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι. id eſt: *Caeſar tum primum barbam radens, et ipſe diem eum plane feſtum habuit, et aliis publicam feſtivitatem indixit. atque ex eo etiam ipſe genas ſuas leves habuit, ad exemplum reliquorum.* Alia huic ritui in Excurſ. B. *Lipſius.* Vox *theatro* abeſt a MS. Oxon. et alio ap. Brot. Mox *geſtus modosque* Vir doctus ap. Ryckium emendabat *geſtus motusque* ex XV, 37: quod non diſplicet. *Modi non viriles* ſunt *geſtus motusque non viriles*, ut ſupra *in modum ludicrum.* Tum *modi* magis de voce et cantu, quam de geſticulationibus dicuntur.

2 *Navali ſtagno circumpoſuit Auguſtus.*] Ad Tiberim. deque eo ſtagno ſupra: *Auguſtus ſtructo cis Tiberim ſtagno.* Et Suetonius. At nemus illud eſt, quod *Caeſarum nemus* appellatum. Vide et hic Xiphilinum. *Lipſius.* Mox *veno*, quod ſe correxiſſe dicit Rhen. eſt iam in ed. pr. In Puteol. ed. irrepſerat *vero* operarum errore: id fideliter ſervatum a Rivio, Beroaldo et Alciato. MSS. Vaticani deinde ap. Vertran. *luxuriae:* ed. pr. *luxui:* ut ſupra *cauſſae bello* II, 64. ubi vid. *fundamenta urbi* ap. Liv. I, 12. Noſter *incitamenta ingeniis allaturas* infr. c. 21.

3 *Dabanturque ſtipes.*] Cui re datae ſtipes? ad ludosne? Ita olim

A. V. 813. A. C. 60.

ni neceſſitate, intemperantes gloria conſumerent. Inde gliſcere flagitia et infamia; nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit, quam illa colluvies. Vix artibus honeſtis pudor retinetur: nedum; inter certamina vitiorum, pudicitia, aut modeſtia, aut quidquam probi moris [4] reſervaretur. Poſtremo [5] ipſe ſcenam incedit, multa cura tentans citharam et praemeditans [6] aſſiſten-

olim ſane Apollinaribus ludis factum reperio. *Praetor edixit*, ait Livius libro 25. *ut populus per eos ludos ſtipem Apollini, quantum commodum eſſet, conferret.* Plinius libro 33. *Populus Romanus ſtipem ſpargere coepit, Sp. Poſtumio, Q. Marcio coſſ. Tanta abundantia pecuniae erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit.* Quae verba ne te fallant. Nam ſtipes de qua Livius, multis annis prior notatione Pliniana. Sed voluntariam, credo, Plinius intellexit, illa fuit ex edicto. Sed et Auguſtus ſtipem Praetoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione LIV. initio: Τοῖς μὲν ϛρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συνέταξεν, ἐκ τε τῦ δήμυ δίδοσθαί τι αὐτοῖς κελεύσας. niſi tamen τὸ δημόσιον intelligi voluit potius, quam δῆμον. Stipes alias viſitate dabantur diis, et ad res ſacras. Seneca de Benef. VII. *Omnia deorum ſunt: tamen diis poſuimus donum, et ſtipem iecimus.* Et Ep. CXVI. *Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque ſuſpenſo, nec in theſauros ſtipe infuſa, ſed pia et recta voluntate.* Varro de L. L. *Diis cum theſauris aſſem dant, ſtipem dicunt.* Ita in capita fontium, quae ſacra, ſtipem iaciebant. Plinius libro 7. Epiſt. de Clitumno: *Fons purus et vitreus, ut numerare iactas ſtipes, et relucentes calculos poſſis.* Seneca libro 4. Quaeſt. Natural. de Nili venis: *In haec ora ſtipem ſacerdotes, et aurea dona Praefecti, cum ſollenne venit ſacrum, iaciunt.* Lipſius. Hic ſtipes datae a Nerone, ut ſtatim per libidinem abſumerentur. Gruterus comparat factum Auguſti ap. Sueton. c. 98. Mox non placet mihi: *nec ulla moribus — plus lib. addidit quam illa colluvies.* Delendum puto *ulla*, intelligendumque quid, quidquam. Puto, me ſimilia exempla reperiſſe.

4 *Reſervaretur.*] Ed. pr. *reſervatur*: unde poſſis coniicere *reſervetur.* ſed ſolennis illa praeſentis et imperfecti confuſio. vid. ad III, 17. extr.

5 *Ipſe ſcenam inſcendit.*] Reſtitui ex libis. Vulgo, *ipſe ſcenas incedit.* Lipſius. *Scenam incedit* MSS. Flor. Vatic. Bud. Agr. ed. pr. *Scenas incedit* Guelf. ed. Rhen. et ſeqq. uſque ad Lipſium. Puteol. Beroald. Alciat. *ſcenas aſcendit.* Lipſius edidit *ſcenam inſcendit*, quod ſequentes imitati ſunt. Ego lectionem MSS. ſecutus ſum, quae a Tacito non aliena, ut iam Rhenanus monuit. Sic I, 61. *incedunt locos moeſtos.*

6 *Aſſiſtentibus familiaribus.*] Falſo. Nam Vatic. *abſiſtentibus facies.* Farneſ. *aſſiſtentibus facies.* Similiſque lectio Budenſis: quod facile odoreris e Rhenano coniectante, *abſiſtentium facie.* Utrumne, *aſſiſtentibus facibus?* Certe noctu ad lumen etiam hi ludi exerciti. ſequiturque: *Hi dies ac noctes*

Digitized by Google

aſſiſtentibus familiaribus. ⁷ acceſſerat cohors militum, A.V.
centuriones tribunique, et ⁸ maerens Burrus ac laudans. 813.
Tuncque primum conſcripti ſunt equites Romani, co- A.C.
gnomento *Auguſtanorum*, aetate ac robore conſpicui, 60.
et pars ingenio procaces, alii in ſpe potentiae. Hi dies
ac noctes plauſibus perſonare formam principis vocem-
que Deum vocabulis appellantes: quaſi per virtutem cla-
ri honoratique agere. Ne tamen ludicrae tantum im- 16
peratoris artes noteſcerent, [1] carminum quoque ſtudium
affectavit, contractis, quibus aliqua pangendi facultas.
[2] Nec

ac noctes plauſibus perſonare. et ait poſtremum in ſcenam veniſſe Neronem. Ergo ad lumen. Infra etiam, *Noctes quoque dedecori adiectas.* Sed et Sueton. Calig. cap. 18. *Quondam etiam et nocturnos ludos praebuit accenſis facibus.* Noſter iterum infra. *Laetitia magis, quam laſciviae dari paucas totius quinquennii noctes, quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queat.* Vos divini conferte operam; ſi mihi Phaebus hic non favit. *Lipſius.* Etiam MS. Flor. Guelf. *aſſiſtentibus facies* et ed. pr. *abſ. facies.* Vulgatam induxit Puteolanus. Muretus corrigebat *fonaſcis* ſ. *phonaſcis.* In MS. Fl. ultimae voci ſuperſcriptum *homines.* Hinc I. Gronovius coniiciebat *aſſiſtenti hiſtrionum aciei:* quod an aliquis probaturus ſit, neſcio. Qui *homines* adſcripſit, voluit indicare, illo corrupto vocabulo homines ſignificari. Vulgata an e MS. ducta ſit neſcio. Sed valde conſentit iis, quae Suetonius narrat c. 21. apud quem pariter amicorum intimi adfuiſſe dicuntur. Ac fortaſſe inde correctionem Puteolanus ſumſit.

7 *Acceſſerat cohors militum.*] Ita legend. non quia Suetonius cap. 22. ita narrare videtur, ſed quia res poſcit. Nam Suetonius de alio ibi et publico theatro. *Lipſius.* Nempe ante in edd. erat *abſceſſerat*, male. Mox ed. pr. *centurioneſque.*

8 *Maerens Burrus, ac laudans.*] Vnus ergo hic tantum Praefectus Praetorio. nec pugnat Suetonius, qui duos nominat, quia Tacitus de Iuvenali ludicro adhuc loquitur; de publico theatro Suetonius, capite dicto. *Lipſius.* Verba quidem Taciti non indicant, unum tantum Praefectum Praet. adfuiſſe, ſed Burrum, cum moereret animo, tamen voce laudaſſe: de altero nihil praecipui erat, quod traderet. Mox vir doctus in ed. Gryph. deleverat *que.* Poſt Muretus pro *in ſpe* malebat *ſpe:* quod non diſplicet. At quod idem deleri vult *hi*, quod et a MS. Bud. aberat, non probo. ſed interpunctio mutanda, ut fecimus, et eſt in MS. Guelf. Vulgo punctum eſt poſt *perſonare*, et comma ante *quaſi.*

1 *Carminum quoque ſtudium.*] Plinius libro 37. *Domitius Nero in ceteris vitae ſuae portentis, capillos quoque coniugis ſuae Poppaeae in hoc nomen adoptaverat, quodam etiam carmine Succina appellando.* Intellexit et Seneca hunc poetam libro I. Quaeſt. Natur. *Vt ait Nero Caeſar diſertiſſime, Colla Cytheriacae ſplendent agitata columbae.* Laudat eum Martialis lib. 8.

Carmina qui docti nota Neronis habet.

et libro

Digitized by Google

A.V. 813. A.C. 60. [2] Nec dum inſignis aetatis nati, conſidere ſimul, [3] et allatos, vel ibidem repertos verſus connectere, atque ipſius verba, quoquomodo prolata, ſupplere. quod ſpe-

cies

et libro 9.

Ipſe tuas etiam veritus Nero dicitur aures.
Laſcivum iuveni cum tibi luſit opus.

Lipſius.

2 *Nec dum inſignis aetatis.*] Forte leg. *quibus aliqua pangendi facultas, necdum inſignis. Ii alternatim conſidere ſimul.* M. Antonius Muretus, (Var. L. XV, 11.) cui ſcriptor hic noſter in amoribus (et iure) corrigit: *quibus aliqua pangendi facultas, necdum inſignis erat. Ii conſidere ſimul; et natos ibidem verſus connectere, atque ipſius verba quoquo modo prolata ſupplere.* Non damno: germana tamen eſſe non credo. Ceterum ab hoc Cornelii iudicio Tranquillus diſſentit, cap. 52. quem vide. *Lipſius.* Meo iudicio rem acu tetigit hactenus Muretus: poſt quem, quae alii tentarunt quum conſidero, miror quemquam hiſcere auſum: adeo nihil eſt, quod cum eius coniectura putem comparandum. Quod ſi elidi *τὸ nati* ferre nequeunt, faciamus: *nec dum inſignis erat ad famam:* vel *inſignis erat. hi acciti conſidere ſimul.* Tales enim quaeſivit, qui callerent verſuum faciendorum ſtudio, ſed nihil dum edidiſſent, aut eo nomine celebres eſſent. *Inſignis ad famam* ut Ciceroni lib. 3. de legib. *inſignis ad deformitatem puer.* Quod autem Tacitum et Suetonium committunt; utrumque verum, ſed in diverſis opuſculis, exiſtimo tradidiſſe. Neque enim dubito, quin et potuerit ſcribere verſibus Nero, et quaedam ſcripſerit ſine cuiuſquam auxilio. Et in huiuſmodi tabulas incidit Suetonius. Sed et quum repentinus hic impetus ei veniſſet, dum feſtinat, omnis morae impatiens, et geſtit eloquentiae auctoribus accenſeri, atque illam laudem rapere potius, quam mereri; non tantum ſumpſiſſe temporis, et otii, et ſeceſſus, quantum iuſta cura requirit; ideoque hos adiutores adhibuiſſe, facile credo Tacito, et id tyranni iuvenis, laſcivientis et luxuriantis, indoli valde conveniens mihi videtur. Licet et ſuſpicari factum id in opere, quod parabat ad inſtantem commiſſionem. *Gronovius.* Idem videbatur viro docto in ed. Gryph. ubi hunc locum ad mentem Mureti correxerat. Iac. Gronovius addi vult *laus; nec dum inſignis erat laus.* I. F. Gronovii *acciti* probari non poteſt, quia id iam eſt in *contractis.* Cl. Broterius locum ſic conſtituit: *quibus a. p. facultas, nec dum inſignis. Aetate pares conſidere ſimul etc.* Ego nihil expedio deſtitutus libris melioribus.

3 *Et allatos.*] Pichena coniicit *oblatos* e Cod. Fl. ubi eſt *ablatos.* Ego vero haudquaquam hoc ſollicitandum cenſeo. *Allatos* eſt domi meditatos. Quod ad primum quidem congreſſum non congruit; ſed poſtquam ſemel ſtudia iunxere, vix eſt, ut unquam diſceſſerint, quin praecepiſſent animis proximi conventus materiam, et ad eam aliquid domi per habentes carmina ſomnos natum poſſent afferre. Sed et ad illos, quos ſubito ad iuſſum principis effuderant, emendandos aliquid domi potuit ſubnaſci, et inde allatum in regia repertis addi. *Gronovius.* Sed ita Mureti correctio probatur tantum uſque ad *ſimul.* Mox *quoquo modo* bene Pichena e Flor. Sed ſic et Guelf. ed. pr. omneſque veteres.

Vitium

Digitized by Google

cies ipſa carminum docet, non impetu et inſtinctu, [4] A. V.
nec ore uno fluens. Etiam ſapientiae doctoribus tem 813.
pus impertiebat poſt epulas, [5] utque contraria aſſeve- A. C.
rantium diſcordiae eruebantur. nec deerant, qui ore 60.
vultuque triſti inter oblectamenta regia ſpectari cuperent.
Sub idem tempus, [1] levi contentione atrox cae- 17
des orta, inter colonos Nucerinos Pompeianoſque, gladiatorio ſpectaculo, quod Livineius Regulus, quem motum ſenatu retuli, edebat. quipppe oppidana laſcivia [2] invicem inceſſentes, probra, deinde ſaxa, poſtremo ferrum ſumpſere, validiore Pompeianorum plebe, apud quos

Vitium operarum fuit *quoque modo*, in editione ea, qua Pichena uſus eſt. Velut id reperi in ed. Lipſ. 1585. correctum in aliis.

4 *Nec uno ore fluens.*] Miror hic neminem tentaſſe *fluentium*; cum alibi talia tententur in Tacito et aliis. Nam *fluens* et *ſpecies* non bene conveniunt. Sed illa ἀκρίβεια non ſemper a Tacito ſervata eſt, ad poëticam rationem inclinante. vid. ad IV, 32. Mox in ed. pr. abeſt *tempus*.

5 *Vtque contraria aſſeverantium diſcordiae eruebantur.*] Malim nihil hic mutari: nam illud, *utque eruebantur*, habet quandam ἔμφασιν, quam in nulla earum, quas ſubiiciunt, lectione reperio. Illae namque ſignificant modo, quid fieret: hoc etiam vanum, ſimulatum, fucatum fuiſſe, quod fiebat. Perinde namque eſt, quaſi dixiſſet: *et quaſi eruebantur*: et volebat videri ſe id agere, ut variae et diverſae ſectarum opiniones cognoſcerentur et excuterentur. Nam τὸ *Vt* ſimilitudinis eſt, ut bene Salinerius animadvertit. *Gronovius.* Rhenanus coniiciebat *quaererentur*: quod maxime mihi placuit ante ex iis, quae vidi. Emphaſin illam Gronovianam vix aſſequor, nec *utque eruebantur* eſt *et quaſi*. MSS. Flor. *rueretur*, Bud. *merentur*. Agr. *ruerêt*. Guelf. *atque eruebantur*, Ed. pr. *ruerêt*. ſed puto, virgulam errore operarum ex ultima litera in vicinam translatam. Puteol. *eruerentur*. Beroald. cum ſquentibus omnibus *eruebantur*. Credo Tacitum ſcripſiſſe *riderentur*. Iuvat etiam, quod ſubiicitur: fuiſſe tamen etiam, qui non riderent cum Principe, ſed, dum ille rideret Philoſophos diſputantes, ſevero vultu adſiderent. MSS. Fl. Reg. et ed. pr. mox *ore vultuque* pro *voce v.* quod recepi; et quia ſequitur *ſpectari*, et quia alibi quoque *os* et *vultus* iunguntur, ut ap. Virgil. IX, 251. et alibi.

1 *Levi contentione.*] MS. Fl. *intentione:* Puteol. item. ed. pr. *intentio:* unde poſſis coniicere *levi initio* vel *levi ab initio:* ſed ultima ſyllaba excidit. Intelligenda tamen praepoſitio *ab*, quam in hac formula omittere noſter ſolet, ut infr. c. 22. Beroaldus primus edidit *contentione*, ut eſt in Guelf. quod omnes ſecuti ſunt. Mox vett. edd. *Lividineius.* male. Recte hic et III, 11. editur *Livineius*, ut e cognomine apparet.

2 *Invicem inceſſente.*] Lege, *inceſſentes.* Lipſius. Mox edd. pr. Puteol. ceteraeque vett. MS. Guelf. *deportati* ſc. e ſpectaculo, et MS. Fl. ed. pr. *aut parentum*, non *ac*, ut ſequentes.

A.V. 813. A.C. 60. quos ſpectaculum edebatur. Ergo reportati ſunt in urbem multi e Nucerinis, trunco per vulnera corpore, ac plerique *liberorum aut parentum mortes* deflebant. Cuius rei iudicium princeps ſenatui, ſenatus conſulibus permiſit. Et rurſus [3] re ad patres relata, prohibiti publice in decem annos eiusmodi coetu Pompeiani, collegiaque, quae contra leges inſtituerant, diſſoluta: Livineius, et qui alii ſeditionem conciverant, exſilio multati ſunt.

18 Motus ſenatu et Pedius Blaeſus, accuſantibus Cyrenenſibus, *violatum ab eo theſaurum Aeſculapii*, [1] *delectumque militarem pretio et ambitione corruptum*. Iidem Cyrenenſes reum agebant Acilium Strabonem, praetoria poteſtate uſum, et miſſum diſceptatorem a Claudio agrorum, quos regi [2] Apioni quondam habitos, et Pop. Rom. cum

3 *Re ad patres relata.*] Sic ſcripſi e MS. Flor. et ed. pr. ut etiam videbatur I. Gronovio, pro *delata*, quod eſt in omnibus aliis edd. intelligendumque de relatione, quam Coſſ. re cauſſaque cognita, fecere. Non iam *res deferri* ad Senatum poterat, quod factum erat, re nunciata ſenatui, et ultione petita: ſed, quam poenam ſtatui vellet, quaeſitum. Similiter plerique Codd. ap. Liv. XXI, 6. *tunc delata res ex integro ad ſenatum:* ſed ex MS. Flor. et Cantabrig. recte Gronovii correxerunt *relata*, atque ita edidit Drakenb. quem vide.

1 *Delectum militarem etc.*] i. e. in delectu militari inique verſatum eſſe, et vacationem militiae dediſſe pro pecunia, aut gratiae cauſſa iis, qui aetatem militarem haberent, et ſtipendia facere deberent etc.

2 *Apionis quondam habitos.*] Lego, *regi Apioni.* Rufus hac de re: *Cyrenas cum ceteris civitatibus Libyae Pentapolis Ptolemaei antiquioris liberalitate ſuſcepimus. Libyam ſupremo regis Apionis arbitrio ſumus adſecuti.* Item Eutropius: *Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per teſtamentum Apionis, qui rex eius fuerat, acceſſit. in qua inclytae civitates erant, Berenice, Ptolemais, et Cyrenae.* Appianus in extremo Mithridatico: Τοῖς Ῥωμαίοις Κυρήνην Ἀπίων βασιλεὺς τῶ Λαγηνῶν γένυς νόθος ἐκ διαθήκης ἀπέλιπεν. Factum hoc anno urbis DCLX. C. Coelio L. Domitio Coſſ. Sed ut moneam, in verbis Rufi vereor ut menda ſit, licet occultior. Quis ille *Ptolemaeus antiquior?* Plerique omnes Aegyptii reges Ptolemaei, et parum proba aut recepta diſcriminis haec nota. Auſim reſcribere, *Ptolemai Apionis.* Nam hic ſane rex, Ptolemaeus fuit, ſed cognomento Apion. Appianus I. Civil. *Sequenti anno, populus Romanus duabus provinciis ex teſtamentis regum eſt auctus, Bithyniam Nicomede relinquente, Cyrenen Ptolemaeo ex Lagidis, cui Apioni cognomentum fuit.* Lipſius. *Regi Apioni* bene probat Ryck. ex XI, 35. Lipſius olim coniiciebat *avitos* pro *habitos*, ſicque correxerat vir doctus in ed. Gryph. ſed illud melius; *regi habitos* i. e. poſſeſſos. ad XI, 35. XIII, 34.

3 Nero

cum regno relictos, proximus quiſque poſſeſſor invaſe- A. V.
rant, diutinaque licentia et iniuria, quaſi iure et aequo, 813.
nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta adverſus iu- A. C. 60.
dicem invidia: et ſenatus, *ignota ſibi eſſe mandata Clau-*
dii, et conſulendum principem, reſpondit. [3] Nero, proba-
ta Strabonis ſententia, *ſe nihilominus ſubvenire ſociis, et*
uſurpata concedere, ſcripſit. Sequuntur virorum illu- 19
ſtrium mortes, Domitii Afri et M. Servilii, qui ſum-
mis honoribus et multa eloquentia viguerant. Ille oran-
do cauſſas, Servilius diu foro, mox tradendis rebus Ro-
manis celebris, [1] et elegantia vitae; quam clariorem ef-
fecit, ut par ingenio, ita morum diverſus. [1] Nerone 20
quartum, Cornelio Coſſo coss. [2] quinquennale ludicrum

3 *Nero, probata.*] Sic primus edidit Pichena, cum ante eſſet *Princeps*, e veſtigiis MS. Flor. *ne probata*, ut et habet Guelf. niſi quod tamen addit *Princeps*. I. Gronovius tamen malebat, *Nero rata*. At in ed. pr. eſt *ne improbata:* quod verbum etiam exhibet MS. Agr. niſi quod ille addit: *tum princeps non*. Mihi venit in mentem: *nec improbata S. ſ.* Saepe Tacitus eventum rei tradit initio facto ab *et*. principis verbum e proximo intelligi poteſt. Et neſcio quomodo aptius huic loco videtur *non improbata ſententia*, quam *probata*, et multo magis *rata*. Nam rata quidem ſententia illa non fuit, cum nihil ex ea actum ſit, nec agri veteribus poſſeſſoribus ademti. Omnino *rata ſententia* dici, pro, cum ratam ſententiam eſſe iuſſiſſet, vix credo.

1 *Et elegantia vitae, quam clariorem.*] Traiecerim, *et quem elegantia vitae clariorem effecit*. Lipſius. *Elegantiam* accipio in optimam partem, et prorſus, ut de Pomponio Secundo lib. 5. *At Pomponius multa morum elegantia et ingenio illuſtri*. Ille autem, *ut par ingenio, ita morum diverſus*, non Servilius eſt, ſed Domitius. Quam, inquit, elegantiam vitae Servilii effecit clariorem Domitius, ut par ingenio, ita morum diverſus. Feciſſe dicitur Domitius, quod ut homines facerent, occaſionem dedit. In contrarium Cicero lib. 9. famil. 12. *Tu velim animo ſapienti fortique ſis, ut tua moderatio et gravitas aliorum infamet iniuriam*. Gronovius. Veriſſima haec, et omnes aliorum coniecturas inanes reddunt. Sed tamen excidiſſe puto nomen proprium, quod poſt *effecit* neceſſario deſideratur: *quam clariorem effecit Afer*. Nam ad hunc certe iſta pertinent.

1 *Nerone IV. Corn. Coſſo coſſ.*] Quorum mentio in lapide Romae:

I. O. M. ET. GENIO
VENALIC
P. ACILIVS. CERDO
VOTVM. SOLVIT
NERONE. CAESARE
AVG. IIII.
COSSO. LENTVLO. COSS.
F. COS.

Lipſius. Aliam inſcr. vid. ap. Ryck.

2 *Quinquennale ludicrum.*] Eſt hoc ipſum, quod noſter l. 16. *luſtrale certamen* appellat. Quod longo intervallo poſt reduxit et firmavit Gordianus Iunior Imperator: de quo appoſite Victor:

Eoque

Digitized by Google

A. V. 814. A. C. 61. Romae inſtitutum eſt, ad morem Graeci certaminis: varia fama, ut cuncta ferme nova. Quippe erant, qui *Cn. quoque* [3] *Pompeium incuſatum a ſenioribus* ferrent, *quod manſuram theatri ſedem poſuiſſet. nam* [4] *antea ſubitariis gradibus et ſcena in tempus ſtructa, ludos edi ſolitos: vel, ſi ve-*

Eoque anno luſtri certamine, quod Nero Romam invexerat, aucto firmatoque, in Perſas profectus eſt. Exemplum autem, credo, Nero ſumſit a Neapolitis, de queis Strabo lib. 5. Νυνὶ δὲ πεντετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παῤ αὐτοῖς, μυσικός τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείυς ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεϛάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. id eſt: *Nunc autem quinquennale ſacrum certamen apud eos celebratur, Muſicum et gymnicum in plures dies: quod aemulum eſſe poteſt illuſtriſſimis Graecorum ludis.* Nota quod ait, νυνὶ δὲ. Inſtitutum enim id certamen eius aevo, in honorem Auguſti. Suetonius clare, Aug. cap. 98. et in Claudii cap. 11. Herodes etiam Iudaeae rex theatrum et certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiamque Auguſti, uti Ioſephus narrat lib. 15. Sunt et nummi Neroniani, in quibus menſa cum corona et lebete, inſcripti: CER. QVINQ. ROM. CO. SC. id eſt, *Certamen Quinquennale Romae conſtituit.* Lipſius. Quidni exemplum ſumſerit a ludis quinquennalibus Actiacis ap. Sueton. Aug. c. 58. Sed forte etiam ſponte inſtituturus fuerat. vid. de his ludis Neronis Scalig. Emend. temp. p. 469. et ad XVI, 2.

3 *Pompeium incuſatum, quod.*] Perpetuum ſane theatrum Pompeius condidit primus, anno urbis DCLXXXIX. Antea ſubitaria erant, et Cenſorum iuſſu plerumque diſiecta. Tertullianus libello de ſpectaculis: *Saepe Cenſores renaſcentia theatra deſtruebant moribus conſulentes, quorum ſcilicet periculum ingens de laſcivia providebant. Itaque Pompeius Magnus ſolo theatro ſuo minor, cum illam arcem omnium turpidinum extruxiſſet, veritus quandoque memoriae ſuae cenſoriam animadverſionem, Veneris aedem ſuperpoſuit.* Donec praecipitantibus moribus, exſtruxerunt ipſi Cenſores. Valerius lib. 2. cap. 4. *Theatra incohoata quidem ſunt a Meſſalla et Caſſio Cenſoribus, ceterum, auctore Scipione Naſica, omnem apparatum operis eorum ſubiectum haſtae vaenire placuit.* Appianus Civil. 1. Τῷ δὲ αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον ὃ Λούκιος Κάσσιος ἤρχετο, καὶ ἤδη πυ τέλος ἐλάμβανεν, ὡς καὶ τόδε ϛάσεων ἄρξων ἑτέρων, ἢ ὐ χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικαῖς ἡδυπαθείαις Ῥωμαίυς ἐθίζεσθαι. Eamque in rem SC. interpoſitum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog. *Quoniam illae leges abierunt, quae theatra ſtuprandis moribus orientia, ſtatim deſtruebant?* Velleii locus addatur, qui corruptus vulgo: *Caſſius Cenſor a Lupercali in Palatium verſus, theatrum facere inſtituit: cui in demoliendo eximia civitatis ſeveritas, et conſul Caepio reſtitere.* Scribe, *in emoliendo*, et *Scipio*. Lipſius.

4 *Antea ſubitariis gradibus.*] Auſonius:

Aedilis olim ſcenam tabulatam dabat
Subito excitatam, nulla mole ſaxea.

Lipſius.

5 *Stan-*

ſi vetuſtiora repetas, [5] ſtantem populum ſpectaviſſe, [6] ne, ſi conſideret, theatro dies totos ignavia continuaret. Spectaculorum quidem antiquitas ſervaretur, [7] quotiens praetores ederent, nulla cuiquam civium [8] neceſſitate certandi. Ceterum abolitos paullatim patrios mores, [9] funditus everti per accitam laſciviam, ut, quod uſquam corrumpi et corrumpere queat, in urbe viſatur, degeneretque ſtudiis externis iuventus, gymnaſia, et otia, et turpes amores exercendo, principe et ſenatu auctoribus; qui non modo licentiam vitiis permiſerint, ſed vim adhibeant: Proceres Romani, [10] ſpecie orationum et carminum. ſcena pol- A. V. 814. A. C. 61.

5 *Stantem populum ſpectaviſſe.*] Valerius ait: *Sc. cantum, nequis in urbe. propinſve paſſus mille, ſubſellia poſuiſſe, ſedenſve ludos ſpectare vellet.* Seſſionem tamen adſtruere Livius et Dionyſius videntur lib. 1. ſub Tarquinio rege: *Loca diviſa patribus equitibuſque, ubi ſpectacula ſibi quiſque facerent, fori appellati. Spectavere furcis duodenos ab terra ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes.* Sed tantum in Circo. *Lipſius.*

6 *Ne ſi conſideret.*] Omnes hic *ne ſi conſ.* ſcribendum cenſent, cum vulgo ſit in ſcriptis et editis *ſi conſideret.* Solus Ryckius in textum recepit *ne*, et mox ante *ſpectaculorum* idem delevit, auctore Cod. Agr. quem nos imitati ſumus. Nempe loco motum eſt *τὸ ne*, quod e ſequente verſu huc retrahendum erat. Etiam I. Gronovius ſecutus eſt, ſed tacite, Ryckium, ne confiteretur, aliquid boni eſſe in Cod. Agr. praeſertim, quod non eſſet in Florentino.

7 *Quoties P. R. ſederet.*] Libri ſcripti, *Praetor ſederet.* Facile et vere emendes, *Praetores ederent.* Enimvero editionem ludorum magiſtratibus incubuiſſe, praeſertim Praetori, notum iis, qui in veſtibulo verſantur antiquitatis. Facit huic parti illa reſponſio: *Nec proinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos*, etc. *Lipſius.* Ed. pr. *praetor ſederet.* et ſic ceterae uſque ad Rhen. qui edidit *quoties P. R. ſederet.* Lipſius vere correxit. recepit Pichena.

8 *Neceſſitate certandi.*] Secutus ſum manuſcriptos. Vulgata ſcriptio tamen recta adaeque, *ſpectandi.* Vtrumque enim factitatum ſub his comoedis principibus, ut viri illuſtres et ad certandum cogerentur et ad ſpectandum. Nec diſpliceat geminari, *neceſſitate ſpectandi aut certandi.* Lipſius. *Certandi* edd. omnes ante Rhen. qui edidit *ſpectandi.* quod ſecuti ſunt omnes uſque ad Lipſium, *Certandi* etiam MS. Guelf.

9 *Funditus everti.*] Libris meis abeſt *τὸ everti.* et omiſeris recte. Scribi etiam poſſit, *et verti.* Lipſius. *Everti* edd. omnes habent, niſi quod in pr. corrupte *eunti.* Omitti poſſe cenſebat etiam Muretus. Acidalius *verti* volebat, quo ſaepius Tacitus utatur, quam *everti.* Ego abeſſe poſſe non credo: eſſe enim ante deberet *aboleri*, non *abolitos.* Tum, quid eſt *abolitos paullatim funditus.* Immo, cum ante paullatim aboliti ſint, nunc repente funditus everti per peregrinam laſciviam.

10 *Specie orationum et carminum.*]

Digitized by Google

A. V. 814. A. C. 61. *na polluantur. quid ſupereſſe, niſi ut corpora quoque nudent, et caeſtus aſſumant, easque pugnas, pro militia et armis, meditentur?* [11] *An inſtitiam augurii, et decurias equitum, egregium iudicandi munus expleturos, ſi fractos ſonos et dulcedinem vocum perite audiſſent? Noctes quoque dedecori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur,*

num.] Ad Muſicum certamen refero. *Lipſius.* Immo etiam ad oratorium. v. c. 21. Ante *proceres* colon ſcripſimus, ut eſt etiam in ed. pr. Ita difficultas tollitur, quam fingit Acidalius, eoque aut *ut* addi, aut *pollui* corrigi vult. Pendet ſcil. membrum a ſuperiori *ut.* Mox poſſis coniicere *caeſtus ſumant*, ut ex ultima praecedentis verbi nata ſit ſyllaba prima in vulgato: eſt enim uſitatius in tali re ſimplex. ſed etiam Agric. 3. *aſſumere fiduciam*, pro quo alii potius *ſumere fiduciam.*

11 *An inſtitiam augurii.*] Vitium: cui medendo impar ego. *Lipſius.* *Fracti ſoni* non ſignificant aliquid ad artem pertinens, ſed id, quod Seneca dicit *non virile*, cum in Hercule Furente canit: *Ad non virilem tympani movit ſonum. Decuriae* autem *equitum* ut nihil reſpiciunt militarium muniorum, ita nec augurali ullus hic eſt locus diſciplinae. Tamen eſt etiam, qui ſenſui ſerviiſſe ait ſeſe, abſque cura verborum, quae Lipſius corrupta credat. Hoc autem velle Tacitum, vaticinatur: ubi poſthac inventum iri ſeveritatem iudicis et ſanctimoniam ſacerdotis inter homines gnaros mollium ſonorum et numerorum Muſicorum? Id elici ſatis commode putat ex infra ſcriptis, quae poſitis hic reſpondent: *nec cuiquam iudici grave aures ſtudiis honeſtis et voluptatibus conceſſis impartire.* Vbi etiam ſine cura, opinor, verborum, interpretatur iudicem nihil perdere gravitatis. Interim hoc poſteriore in loco, quid eſt, quod confirmet illam caſtimoniam ſacerdotis? De ſolis iudicibus excuſat, quia de ſolis iudicibus mota erat invidia. Deſinamus nugari et audiamus ſolum Pichenam, qui corrigit *an inſtitutos Auguſtanos et d. e.* Poſſet legi: *An inſtitutos Auguſtanos e decuriis equitum*: ſed non eſt neceſſe. Nam *inſtitutos Auguſtanos et decurias equitum* per ἓν διὰ δυοῖν dicitur de iiſdem, prorſus ut lib. 13, 25. *ludicram licentiam et fautores hiſtrionum:* eodemque cap. 46. *Pellice ancilla et aſſuetudine Actes.* Num, inquit, adoleſcentulos ſecundi ordinis (qui conſcripti ſint cognomento Auguſtanorum, aliquando in decurias iudicum allegendi) paratius et religioſius cauſas audituros, ſi molliter et dulce canenti Caeſari artificioſe plaudere et docte atque ingenioſe acclamare didiciſſent? Nam hoc eſt *perite audire* (ut apud Suetonium cap. 22. *ſolos ſcire audire Graecos*) *plauſibus perſonare formamque principis et vocem deum vocabulis appellare*, quemadmodum interpretatus ipſe Tacitus cap. 15. Quod quia fiebat aſſidue, *dies et noctes*, ideo iuſtior haec invidia in tam male perdentes tempus, quod collocare deberent in ſanctiſſimo iudicum officio diſcendo, cui deſtituebantur. *Gronovius.* Cl. Broterius locum ſanari putat, una copula tranſpoſita *et egr. i. m.* Iuſtitiam augurii intelligit auguratum.

Digitized by Google

quatur, ſed, coetu promiſcuo, quod perditiſſimus quiſque
per diem concupiverit, per tenebras audeat. Pluribus 21
ipſa licentia placebat, [1] ac tamen honeſta nomina prae- A.V.
tendebant: *Maiores quoque non abhorruiſſe* [2] *ſpectaculo-* 814.
rum oblectamentis, pro fortuna, quae tum erat; eoque A.C.
[3] *a Tuſcis accitos hiſtriones,* [4] *a Thuriis equorum certa-* 61.
mina: et poſſeſſa Achaia Aſiaque, [5] *ludos curatius editos:*
nec quemquam Romae, honeſto loco ortum, ad theatrales
artes degeneraviſſe, [6] *ducentis iam annis a L. Mummii*
triumpho, [7] *qui primus id genus ſpectaculi in urbe prae-*

buerit.

1 *Ac tamen.*] Ed. pr. *attamen.* Licentia illa uti cupiebant, ſed ſub honeſtioribus nominibus.

2 *Spectaculorum oblectamentis.*] Farneſ. *oblectamenta.* vere. *Lipſius.* Edd. omnes ablativum habent.

3 *A Tuſcis accitos hiſtriones.*] Freinshemius pro *Tuſcis* putat legendum *Oſcis* ex IV, 14. Fruſtra. Nam et Livius VII, 2. *ludiones ex Etruria acciti, ad tibicinis modos ſaltantes, haud indecoros motus more Tuſco dabant.* Atque etiam nomen Tuſcum eſt, auctore eodem, Livio, ibid. *quia hiſter Tuſco verbo ludio vocabatur, nomen hiſtrionibus inditum.* Nempe ludus ipſe ab Oſcis eſt, ut noſter tradit IV, 14. Livius l. c. hiſtriones ex Etruria venere, cum ludi iam eſſent, ut clarum e Livio, ut magis excitarentur, fierentque iucundiores.

4 *A Thuriis equorum certamina.*] Atqui Livius libro 1, 35. etiam equos a Tuſcis derivat. *Ludicrum fuit, equi pugileſque, ex Etruria maxime acciti.* Et cum equorum certamina antiquiſſima Romae ſint, vix videntur ea petiiſſe tam longinque. Magna Graecia certe et illa ora, in qua Thurii, non tam pernota tunc Romanis. Qua tamen frons mea a Tacito diſſentientis? Thurii vicini Tarentinis, ab iiſque everſi, ut Strabo narrat: quorum olim Sybaris, oppidum celebre deliciis. Ab Auguſto colonia illuc deducta, Copiae. *Lipſius.* Vir doctus in marg. ed. Gryph. *Tyriis*: neſcio unde, aut quare.

5 *Ludos curatius editos.*] Germana Cornelii vox, non, *accuratius*, ex libris. *Lipſius.* Sic et Guelf. ed. pr. Puteolanus dedit *accuratius.*

6 *Ducentis iam annis.*] Et paullo pluribus, quoniam triumphavit de Achaeis et Corinthiis Mummius anno urbis DCVIII. *Lipſius.* Ceterum *Mummii* MS. Flor. ed. pr. non *Mumii*, ut eſt in edd. ceteris uſque ad Ryckium.

7 *Qui primus id genus.*] Quod genus? gymnicoſne? inclinabam, ſed primus athletas dediſſe legitur in aedilitate Aemilius Scaurus, multis poſt annis. Potes igitur capere ludos Graecos. Nam antea noti tantum Oſci et Latini. Cicero ad Marium libro 7, 1. *Non enim puto te Graecos aut Oſcos ludos deſideraſſe: praeſertim cum Oſcos vel in Senatu ſpectare poſſis, Graecos vero ita non ames, ut nec ad villam tuam via Graeca ire ſoleas.* Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit, cap. 39. *Ludos regionatim urbe tota dedit, et quidem per omnium linguarum hiſtriones.* Et Aug. cap. 43. *Ludos fecit nonnunquam vicatim, ac pluribus ſcenis, per omnium linguarum hiſtriones.* Lipſius.

8 Con-

A.V. 814. A.C. 61. *buerit. Sed et conſultum parcimoniae, quod perpetua ſedes theatro locata ſit potius, quam immenſo ſumptu ſingulos per annos* [8] *conſurgeret ac ſtrueretur. Nec perinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos, aut populo* [9] *efflagitandi Graeca certamina a magiſtratibus cauſſam fore, cum ea ſumptu Reſp. fungatur. oratorum ac vatum victorias incitamentum ingeniis allaturas:* [10] *nec cuiquam iudici grave, aures ſtudiis honeſtis et voluptatibus conceſſis impartire. laetitiae magis quam laſciviae dari paucas* [11] *totius quinquennii noctes, quibus, tanta luce ignium, nihil inlicitum occultari queat.* Sane nullo inſigni dehoneſtamento id ſpectaculum tranſiit. [12] Ac ne modica quidem ſtudia plebis exarſere, quia redditi quamquam ſcenae, [13] Pantomimi, certaminibus ſacris prohibebantur. [14] Eloquentiae primas nemo tulit, ſed, *victorem eſſe*

8 *Conſurgeret ac ſtrueretur.*] Haud dubie elegantius et ad brevitatem aptius foret, ſi abeſſet *ac ſtrueretur*, quod habet ſpeciem gloſſae. Nam *ſurgere* et *conſurgere* eleganter dicuntur, quae *ſtruuntur*, *aedificantur*. quorſum ergo idem bis dicitur, et ſuavitas tropi explicatione extinguitur? Admiratores brevitatis et elegantiae Cornelianae facile largientur, delendum eſſe. Sed tamen omnes ſcripti et edd. habent, et Tacitum ſibi in brevitatis cura non ſatis conſtare ſemper id quoque iam alibi monuimus. Igitur ἐπέχω. Si Cicero aut Livius eſſet, non dubitarem eſſe inſititium. magis tamen inclino in partem eam, ut Tacito abiudicem, propter frequentiam gloſſematum, quibus eius libri interpolati ſunt. v. ad XVI, 1.

9 *Efflagitandi Graeca certamina.*] Certaminis vox ad gymnaſium ſpectare potius videtur, quam ad ſcenam. Sed in ſcena ipſa certamen quoddam victoriae. *Lipſius*

10 *Nec cuiquam iudici grave.*] Reſpondetur ad verba: *an inſtitutos Auguſtanos et decurias equitum egregium iudicandi munus expleturos.* Iudicium cauſſarum forenſium et carminum orationumque bene coniungi. Cicer. pro Arch. c. 10. *aures poëtis dedere* dixit.

11 *Totius quinquennii.*] Ita ſcripſerim, non, *potius*. Lipſius.

12 *Ac ne modica quidem.*] *Immodica* legendum videtur: quae videlicet excitari ſolebant Pantomimorum certamine. Supra 1, 77. et 13, 25. *Gronovius.* Sane verbum *exarſere* vehementius eſt, quam pro *ne modica quidem.* At contra mihi *immodica* non videntur pati *ne quidem.* Igitur vulgatum huic coniecturae praefero. Si quid tamen tentandum, malim *ne ſolita quidem.*

13 *Pantomimi, certaminibus ſacris.*] Certamina ſacra, ſive *ἱεροὺς ἀγῶνας*, ὧν τὰ ἆθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ, definit Pollux, libro 3. Tale hoc Neapolitanum, quod et *ἱερὸς ἀγὼν* a Strabone dicitur. *Lipſius.*

14 *Eloquentiae primas partes.*] Farneſiano abeſt, *partes*, recte. *Lipſius.* Item a Flor. et ed. pr.

15 *Graeci*

eſſe Caeſarem, pronuntiatum. [15] Graeci amictus, quos per eos dies plerique inceſſerant, tum exoleverant. In- 22
ter quae et ſidus cometes effulſit: de quo vulgi opinio A. V.
eſt, [1] tamquam mutationem regis portendat. Igitur, 814. A. C.
quaſi 61.

15 *Graeci amictus.*] Libri leviter aberrant. Nam Farneſ. *Ciraetiam iactam quo.* Vatican. *Graeciam iactus ta quo.* Dixi aberrant. nam vera lectio haec: *Graeci etiam amictus, qui per eos dies p. inceſſerant.* vel, *quos p. e. d. p. ingeſſerant.* Graecanicum ſcilicet hoc certamen fuit, et ideo amiciebantur pleriqe ad morem Graecum, palliati crepidatique. Haeſi olim, ſed expedivit me plane Dio libro 60. de hoc ipſo ſpectaculo, Neapoli: Ἐπεὶ ἔν γε τῇ Νεαπόλει καὶ παντάπασιν ἰδιωτικῶς ἔζη. Τά τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ συνόντες οἱ διῃτᾶτο, καὶ ἐν μὲν ταῖς τῆς μουσικῆς θεωρίαις ἱμάτιον καὶ κρηπίδας, ἐν δὲ τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι πορφυρίδα καὶ ϛέφανον χρυσοῦν ἐλάμβανε. id eſt: *Deinde et Neapoli plane privatum ſe geſſit. Nam cum in aliis, et ipſe et qui cum eo erant, Graecorum ritu vixerunt, tum etiam in Muſico ſpectaculo pallium et ſoleas induit, et in Gymnico agone veſtem purpuream et auream coronam accepit.* Et ſimile quod in Commodo tradit, quotiens theatrum ingrederetur, ſolitum ſumere χλαμύδα ὁλοπόρφυρον τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, καὶ ϛέφανον ἐκ τε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. Ex his facile intelligo reſtituoque Suetonii locum Domitiani cap. 4. *Certabant etiam et proſa oratione Graece Latineque, ac praeter citharoedos chorocithariſtae quoque et pſilocithariſtae. In ſtadio vero curſu etiam virginum certamini praeſedit crepidatus purpureaque amictus toga Graecanica, capite geſtans coronam auream.* Corrigo et diſtinguo: *et pſilocithariſtae: in ſtadio vero curſu etiam virgines. Certamini praeſedit*, etc. Vera lectio, vera mens: Certaſſe praeter citharoedos, etiam chorocithariſtas, et in ſtadio, certamine curſus, etiam virgines. At certamini toti quinquennali praeſediſſe Domitianum ritu Graeco, purpurea toga, et corona ornatum. Dixit enim Togam: mallem chlamydem, uti idem ſcriptor Neronis cap. 25. reditum in urbem deſcribens habitu Graecanico: *in veſte purpurea, diſtinctaque ſtellis aureis chlamyde.* ubi, *veſte*, gloſſematium puto, deleoque. Item Dio ſupra, et Capitolinus in Pertinace: *Purpureaſque chlamydes Graecanicas.* Lipſius. Scribo, *inceſſirant.* quos, inquit, per eos dies toga poſita geſtatos plerique arguebant, iam vulgares tum erant, et ſero reprehendebantur. *Gronovius.* MSS. Flor. Guelf. *Graeci amictus*, ut eſt in omnibus edd. praeter pr. quae habet *graeciam iactus* ut MS. Vatic. Mox MSS. praeter Guelf. omnes et ed. pr. *quo:* unde Pichena colligebat, legendum *quomodo.* Id recepit Berneggerus: *Quos*, quod edd. omnes inde a Puteol. habent, eſtque in Guelf. reſtituit, I. F. Gron. In *quo* nihil impedit, quo minus intelligas *amictu*, etſi pluralis praecedit: cuius formae exempla ap. Graecos et Latinos ſunt. ſic mox c. 22. poſt *ſtagna*, in *cui* intelligi poſſe *ſtagno* putabat I. Gronovius. Groslotius malebat *quis.* Sed *quos* melius. *Inceſſerant:* int. conviciis. Gronovii *inceſſirant*, defendam, ſi in libris occurrat: corrigendo nulli obtrudam.

1 *Tamquam mutationem regis p.*] Bentleius

A. V. 814. A. C. 61. quaſi iam depulſo Nerone, quiſnam deligeretur, [2] anquirebant. et omnium ore Rubellius Plautus celebrabatur, cui nobilitas, per matrem, ex Iulia familia. Ipſe placita maiorum colebat, habitu ſevero, caſta et ſecreta domo, quantoque metu occultior, tanto plus famae adeptus. Auxit rumorem pari vanitate ora interpretatio fulguris. Nam, quia diſcumbentis Neronis [3] apud Simbruina ſtagna, cui *Sublaqueum* nomen eſt, ictae dapes, menſaque disiecta erat, idque finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo, [4] hunc illum numine deum

Bentleius ad Lucan. I, 529. corrigit *regnis*. Sane admodum probabiliter. Cl. Broterius recepit in textum.

2 *Anquirebant.*] Sic cum I. Gron. correxi vulgatum *inquirebant*, e MS. Flor. adiuvante loco ſimili XIII. 6. ea verba et alibi confuſa. Secutus eſt Cl. Broterius. MS. Agr. et ed. pr. *perquirebant*; quod certe malim, quam *inquir.* quod eſt in omnibus edd. reliquis. Mox *celebrabatur* eſt a Pichenae correctione, quae iam Mureto in mentem venerat. Nam MSS. edd. ſuperiores omnes *celebratur*. At I. Gronov. in MS. Flor. legit *celebratus*, idque recepit. Praeſens imperfecto ſaepe in Tacito ſubſtitutum eſſe, iam vidimus. v. ſupr. c. 15.

3 *Apud Simbruina ſtagna, cui ſublaqueum nomen eſt.*] Plinius III, 12. *Anio lacus tres amoenitate nobiles, qui nomen dedere Sublaceo* (ita enim potius ſcribend. quia a lacu) *defert in Tiberim.* Addubito num vox Tacito deſit, legendumque: *villa cui Sublaqueum nomen.* Certe Neronis villa Sublacenſis Frontino II. de Aquaeduct. cognita. Aemoinus libro 2. cap. 16. *Benedictus pater in loco qui Sublatus dicitur, qui ab urbe Roma* 40. *millibus abeſt, effulſit.* Philoſtratus libro 4. De vita Apollonii ad hanc rem addit, calicem Neronis, quem iam ori admoverat, fulmine excuſſum. *Lipſius.* Suſpicor a Tacito fuiſſe: *diſcumbentis Neronis apud Simbruina ſtagna* (*loco Sublaqueum nomen eſt*) *ictae dapes.* ut libro 4. hiſtor. *nec auſi ad hoſtem pergere* (*loco Gelduba nomen eſt*) *caſtra fecere.* Sic et reſtituendum apud Florum libro 3, 3. *Prioreſque Theutonos ſub ipſis Alpium radicibus aſſecutus* (*locum Aquas Sextias vocant*) *quo* (*fidem numinum!*) *praelio oppreſſit?* Gronovius. Gronovii correctio probatur Ryckio. Et eſt ſane uſitata iſta ratio noſtro, et Livio inprimis. Sed tamen nulla neceſſitas ſic loquendi; et, ut recte monet I. Gronovius, relativo noſter non minus ſaepe utitur. Ipſe intelligit *ſtagno*: non male. Immo cur non *loco*, quod non raro per ellipſin abeſt. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *quis*. De Simbruinis collibus v. ad XI, 13. *Stagna* ſunt tres lacus Plinio memorati. MS. Guelf. pro *ictae* habet *iactae*.

4 *Hunc illum numine Deum deſtinari credebant.*] Groslotius, Rhenanus, et Grotius *hinc* corrigunt. Quaſi non alterum multo ſit elegantius. Virgilius in quarto: *Hoc illud germana fuit? me fraude petebas.* Petronius: *hic eſt Cyclops ille et archipirata, cui vecturam debemus.* Gronovius. Sic ſupra *quem illum*: ubi fruſtra tentabant *ullum*. Mox *praecedere*

nova

deum deſtinari credebant. fovebantque multi, quibus, A.V.
nova et ancipitia praecolere, avida et plerumque fallax 814.
ambitio eſt. Ergo permotus iis Nero, componit ad A.C.
Plautum litteras, [5] *conſuleret quieti urbis, ſeque prave* 61.
diffamantibus ſubtraheret. eſſe illi per Aſiam avitos agros,
in quibus tuta et inturbida iuventa frueretur. Ita illuc
cum coniuge Antiſtia, et paucis familiarium, conceſſit.
Iiſdem diebus nimia luxus cupido infamiam et periculum Neroni tulit, quia fontem [6] aquae Marciae, ad urbem deductae, nando inceſſerat: videbaturque potus
ſacros, et caerimoniam loci [7] corpore toto polluiſſe.
ſecutaque anceps valetudo iram deum affirmavit. At 23
Corbulo, poſt deleta Artaxata, utendum recenti terrore
ratus [1] ad occupanda Tigranocerta, quibus exciſis, me-
tum

nova et ancipitia eſt colere, praeteritis tutis et praeſentibus.

5 *Conſuleret ſibi et turbis.*] Volebam, *ſibi et urbi:* ſed notat in Flor. legi *conſuleret q. et urbis:* ex quo apposite Pichena, *quieti urbis.* Sed ſic tamen prius illud deeſt *ſibi:* nec abeo a mea coniectura. *Lipſius.* Repugnat Pichenae Lipſius, paſſus ἀνθρώπινόν τι. Neque enim τὸ *ſibi* vel Neronis vel Taciti oratio neceſſario requirit, ut ſi abſit illud, manca vel vitioſa debeat putari. Poſſet id tenere locum, ſi conſtarent caetera. *Sibi et turbis* tolerari nequit: et arguitur ab antiqua manu, ex qua corrector indoctior fabricavit vulgatum, cum faciendum haberet, quod Pichena. Tam *conſuleret urbi*, quam laxum. At *conſuleret quieti urbis* tale, nihil ut poſſit expreſſius aut definitius. *Gronovius.* MS. Corb. Ed. pr. *ſibi e turbis.* Mox *prava.*

6 *Aquae Marciae.*] Vera lectio. fruſtra turbant libri, qui partim, *aquae marginae*, partim, *morgia.* referunt. *Lipſius.* Hoc habet ed. pr. Sed inde a Puteol. vulgatum eſt in omnibus edd. In MS. Guelf. a man. pr. *Marſiae*, a ſec. *Marſyae.* Mox Heinſius e Cod. Agric. corrigebat *inceſtarat.* v. ad Vellei. II, 73. Sed hic narrat Tacitus modo, quid fecerit, de polluta aqua ſtatim ſequitur. Recte igitur et a Ryckio haec correctio reiicitur.

7 *Corpore toto polluiſſe.*] Imo, *corpore loto.* Fontes et capita aquarum priſcis ſacra: in iiſque natare nefas. Plinius lib. 8. de Clitumno: *Pons terminus ſacri profanique: in ſuperiori parte navigare tantum, infra etiam natare conceſſum.* Imo in quibuſdam aquis navigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis: *Nulla in hoc navis (ſacer enim eſt) ſed innatant inſulae*, etc. Seneca epiſt. XLI. de his caeremoniis: *Magnorum fluminum capita veneramur; ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, et ſtagna quaedam vel opacitas vel immerſa altitudo ſacravit.* Lipſius. *Loto* etiam volebat Heinſ. ep. ad Graev. T. IV. Coll. Burm. p. 424. valdeque probat Graevius ibid. p. 426. Recte. Sic ſupra confuſa *tecti* et *lecti.* c. 5.

1 *Ad occupanda Tigranocerta.*]
Sic

Digitized by Google

A.V. 814. A.C. 61. tum hoſtium intenderet, vel, ſi peperciſſet, clementiae famam adipiſceretur; illuc pergit, non infenſo exercitu, ne ſpem veniae auferret, neque tamen remiſſa cura, gnarus, facilem mutatu gentem, ut ſegnem ad pericula, ita infidam ad occaſiones. Barbari, pro ingenio quiſque, alii preces offerre, quidam deſerere vicos, et [2] in avia digredi: ac fuere, qui ſe ſpeluncis, et cariſſima ſecum, abderent. Igitur dux Romanus diverſis artibus, miſericordia adverſus ſupplices, celeritate adverſus profugos, immitis iis, qui latebras inſederant, ora et exitus ſpecuum, ſarmentis virgultisque completos, igni exurit. Atque illum, [3] fines ſuos praegredientem, incurſavere Mardi, latrociniis exerciti, contraque inrumpentem montibus defenſi. Quos Corbulo, immiſſis Hiberis, vaſtavit, hoſtilemque audaciam externo
24 ſanguine ultus eſt. Ipſe exercitusque, ut nullis ex proelio damnis, ita per inopiam et labores fatiſcebant, [1] carne pecudum propulſare famem adacti. Ad haec penuria aquae, fervida aeſtas, longinqua itinera, ſola ducis patientia mitigabantur, [2] eodem plura, quam gregario

Sic MS. Guelf. ed. pr. Rhen. et ſequentes omnes. At Puteol. Beroald. Alc. *occupandum*, quod ipſum quoque rectum eſt, nec inuſitatum bonis ſcriptoribus. Mox *infidam ad occaſiones* eſt, ſi occaſio opportuna deficiendi daretur, defecturam facile.

2 *In avia digredi.*] Proprie dicimus *in avia degredi:* ſed quia non omnes easdem partes petiere, ſed fuga illa etiam diſperſi ſunt, vulgatum ferendum puto.

3 *Fines ſuos praetergredientem.*] MS. Flor. *praegredientem*. Ed. pr. *progredientem* vitioſe, pro *praegredientem*: quod non ſpernendum, cum I. Gronovio puto. Sic *praevehi* pro *praetervehi* ſaepe, etiam apud noſtrum, ut ſuo loco videbimus. Et *praegredi* quoque ſic Livio aliisque uſurpatum, et adſertum a viris doctis. v. I. F. Gronov. et Drakenb. ad Liv. XXIX, 32. Similiter haec verba in libris confunduntur ap. eundem XXXV, 30. ubi *praegredi* praefertur. Recepit et Cl. Broterius. MS. Guelf. habet quidem *praetergred.* ſed ut literae *aeter* ſint in litura.

1 *Carne pecudum propulſare.*] Vt Tacitus, ſic et Caeſar libro 7. de Gallico: *uſque eo, ut complures dies milites frumento caruerint, et pecore, e longinquioribus vicis adacto, extremam famem ſuſtentarent.* Nempe carere frumento militi Romano extrema fames eſt. *Gronovius.*

2 *Eodem plura quam gr.*] Ed. pr. *eodem plura gregario milite toleranti.* Vnde ſuſpicor Tacitum ſcripſiſſe *eadem plura gregario milite tolerantis.* Nam ſi accurate perpendas, non *eodem*, ſed *ipſo* latinitas poſtulat. Tum ablativi prope nimis frequentes. quamquam *tolerante* ad *patientia* referri poteſt.

3 *Alte-*

Digitized by Google

gario milite, tolerante. Ventum dehinc in locos cul- A. V.
tos, demeſſaeque ſegetes, et ex duobus caſtellis, in quae 814.
confugerant Armenii, [3] alterum impetu captum; qui pri- A. C.
mam vim depulerant, obſidione coguntur. Vnde in re- 61.
gionem [4] Tauraunitium transgreſſus, improviſum peri-
culum vitavit. Nam haud procul tentorio eius, [5] non
ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem inſidia-
rum, ſeque auctorem, et ſocios per tormenta edidit.
convictique et puniti ſunt, qui ſpecie amicitiae dolum
parabant. Nec multo poſt legati Tigranocerta miſſi,
patere moenia afferunt, intentos popularis ad iuſſa. Si-
mul hoſpitale donum, coronam auream, tradebant. Ac-
cepitque cum honore; nec quidquam urbi detractum,
quo promptius obſequium integri retinerent. [1] At prae- 25
ſidium regium, quod ferox iuventus clauſerat, non ſine
certamine expugnatum eſt. nam et proelium pro mu-
ris auſi erant, et pulſi intra munimenta aggeris demum,
et inrumpentium armis ceſſere. quae facilius provenie-
bant, quia Parthi [2] Hyrcano bello diſtinebantur. Mi-
ſerant-

3 *Alterum impetu captum.*] Vox addita, auctore Vatic. *Lipſius.* Nempe *captum*, quod etiam Guelf. ed. pr. exhibent.

4 *Tauraunitium.*] Sic cum I. Gron. reſcripſimus, qui ita reperit in MS. Flor. Vereor tamen ne verum ſit *Taurannitium*, quod eſt in ed. pr. conſentitque Cod. Guelf. Agr. Quod Beroaldum primum exhibuiſſe dicit idem *Tauraunitium*, fallitur: ſecutus eſt Puteolanum, qui ita habet. *Taurantium* eſſe a Lipſio dicit Ryckius: ſed ita iam reperio in Gryphiana, operarum, ut opinor, vitio; nam alioqui Rhenanum ſequitur, qui dedit *Tauraunitium*.

5 *Non ignobilis barbarus.*] Vnus Megiſtanum. eſtque ille ipſe, de quo Frontinus ſic narrat. *Domitius Corbulo, cum Tigranocertam obſideret, in quemdam ex Megiſtanis, quos ceperat, animadvertit, caputque eius balliſta excuſſum, intra munimenta hoſtium miſit. Id forte decidit in medium concilium, quod tum cum maxime habebant Barbari. ad cuius conſpectum velut oſtento conſternati ad deditionem feſtinaverunt.* Lipſius.

1 *At praeſidium regium etc.*] *Praeſidium* accipe de caſtello, ut ſupra III. 21. Id milites impoſiti, fortitudine freti, clauſerant, cum contra Tigranocertis moenia paterent. Fruſtra Muretus *quo f. i. clauſa erat*, et non animadverſa elegantia vulgati. Pro *regium* MSS. Bud. Guelf. et ed. pr. *legerat.* Forte latet hic nomen iſtius caſtelli. Mox MSS. Fl. Guelf. edd. vett. omnes *et irrumpentium:* quod reſtituit I. Gron. Recentiores copulam omiſerant. Ryckius pro *aggeris* vult *aggeribus* ſc. obſidentium. Non diſplicet: Aggeribus demum muro iniunctis, et irrumpentibus hoſtibus ceſſere.

2 *Hyrcano bello diſtinebantur.*] Scriben-

Digitized by Google

A.V. 814. A.C. 61. ſerantque Hyrcani ad principem Romanum, ſocietatem oratum, *attineri a ſe Vologeſen pro pignore amicitiae*, oſtentantes. eos regredientes Corbulo, ne Euphraten transgreſſi, hoſtium cuſtodiis circumvenirentur, dato praeſidio, [3] ad litora maris rubri deduxit: unde, vitatis Parthorum finibus, patrias in ſedes remeavere.
26 Quin et Tiridaten, per Medos extrema Armeniae intrantem, praemiſſo cum auxiliis Verulano legato, atque ipſe legionibus citis, abire procul, ac [1] ſpem belli amittere ſubegit: [2] quosque nobis, ob regem, averſos animis cognoverat, caedibus et incendiis perpopulatus, poſſeſſionem Armeniae uſurpabat: cum advenit Tigranes, a Nerone ad capeſſendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos, ſed quod diu obſes apud urbem fuerat, uſque ad ſervilem patientiam demiſſus.

Scribendum *detinebantur*. Sic Livius 27, 12. *Hannibalem acerrimo bello detinerent*. Apud Cic. Phil. II, 2. eſt quidem in recentioribus libris *diſtineri bello*: ſed codd. vett. omnes *detineri*.

3 *Ad litora maris Rubri deduxit.*] Valde equidem hic nunc haereo, olim et in primis editionibus tranſitum aut neglectum. Ad quod *mare rubrum* Hyrcanos (de iis ſermo) deduxit? Illud Aegyptium, quod vulgo ſic appellant? ingens via ſit, et nec ſic in fines ſuos, niſi per Parthorum, intrarint. An alterum illud magnum et Indicum? ita ſolent veteres, fateor: ſed nec hic ei locus, aut omnis Chorographia me fallit. Sunt enim Hyrcani ad mare Caſpium ipſum ſiti, procul ab omni Indico: et pone vel flexu magno iſſe, tamen Parthorum fines omnia illa maritima fere tangebant. Plinius: *Perſae rubrum mare ſemper accoluere;* atque aliae ſub Parthis gentes. Conſidera, et inſpice (oculorum res eſt) abeunt a patria millibus millium; et in diſcrimina ipſa veniunt, quae vitabant. Quod dicam non habeo, niſi ſi ſcripſit Tacitus, *ad litora maris ſui*. Nam Tacitum ut imperitiae accuſem, durum improbumque ſit: et mea iſta lectio haud ab re ſit, ex Armenia cum praeſidio, brevi flexu, deductos ad mare, iuxta quod habitabant. Supra Euphratem igitur iverint, per montana et finitima Iberiae ad ſuum mare. *Lipſius*. Vide quae contra pro vulgata diſputat Ryckius ad h. l.

1 *Spem b. amittere.*] Hic quoque Acidalius tentat *mittere*. ſed ſupra iam ei ſatisfactum. *amittere* eſt omittere, dimittere.

2 *Quosque nobis etc.*] Lectio vulgata eſt a Puteolano. At MS. Flor. et ed. pr. *q. n. ab rege animis cog.* ſed ſyllaba *ge* in Fl. ſuperſcripta, ut *ab re* fuiſſe videatur. Vnde I. Gron. coniicit *abhorrere*. MS. Agr. *q. n. alienos a. c.* Guelf. *adverſos animis*. De confuſione *adverſ.* et *averſ.* infra dicetur. *Animis* pro *animi* recepi. Mox a Codd. Oxon. Guelf. et aliis abeſt *delectus*. Et commode ſane abfuerit.

3 *Addi-*

Digitized by Google

miſſus. Nec conſenſu acceptus, durante apud quoſdam A.V.
favore Arſacidarum. at plerique ſuperbiam Parthorum 814. A.C.
peroſi, datum a Romanis regem malebant. [3] Additum 61.
et praeſidium, mille legionarii, tres ſociorum cohortes, duaeque equitum alae. et quo facilius novum regnum tueretur, pars Armeniae, ut cuique finitima, [4] pars * Nipolique et Ariſtobulo atque Antiocho parere iuſſae ſunt. Corbulo [5] in Syriam abſceſſit, morte Vmmidii legati vacuam ac ſibi permiſſam. Eodem anno, ex 27
illuſtribus Aſiae urbibus, Laodicea tremore terrae prolapſa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. At in Italia vetus oppidum, [1] Puteoli, ius Coloniae, et cogno-

3 *Additum et praeſidium.*] Sic Flor. Guelf. et ed. pr. Vulgo, *additum etiam praeſidium.* a Puteol. uſque ad Pichenam. Poſt Freinshemius bene, ut opinor, corrigit: *equitum alae, quo facil. n. r. tueretur. Pars* etc. Sic videbatur etiam Ryckio. At iſti violentiae, ut vocat, valde adverſatur I. Gronovius. Quid ad tuendum regnum proſunt aliorum incrementa? MS. Guelf. *tuerentur.*

4 *Pars Nipolique.*] Latet in corruptione nomen aliçuius regis. Forte, *Thraſcypolique.* qui dynaſta alibi in finitimis Armeniae locis. *Lipſius.* Ego divinabam: *Pars Armeniae, ut cuique finitima, Pharaſmani Polemonique et Ariſtobulo atque Antiocho parere iuſſae ſunt.* Iberus eſt Pharaſmanes iamdudum per filium Rhadamiſtum inſidiatus fratris Mithridatis regno, Armeniae: unde cum abſterreretur a Romanis, partim ut horum gratiam mereretur, partim proprio metu filium interfecit, et ex eo adverſus Tiridatem Corbuloni militavit. Vide noſtrum lib. 12, 44. etc. Item lib. 13, 37. ubi et mentio de Antiocho, quemadmodum ſaepius alibi. Polemo notiſſimus rex Ponti, Ioſepho Κιλικίας, lib. ant. 2. 56. et 3. hiſt. 47. commemoratur. Ariſtobulus lib. 13, 7. Ioſephus lib. 20. 5. Τὴν Μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν Ἀριστόβουλος, Ἡρώδου τῆς Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ἀπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. *Gronovius.* Felicem correctionem merito vocat Ryckius, quam et in textum recepit Cl. Broterius. MS. Fl. *Pars Armenia eunt cuique.* ut et ed. pr. MS. Agr. *per Armeniam eunt cuique.* Sequentia ib. ſic: *pars manipulique.* ed. pr. *pars impulique.* Vulgata eſt a Puteolano, quae tamen et in Guelf. extat, niſi quod mox *viſae* pro *iuſſae* habet.

5 *In Syriam abſceſſit.*] Ita emendavit Lipſius. Editi ante omnes *acceſſit.*

1 *Puteoli ius coloniae.*] Puteoli, ais, adipiſcuntur ius coloniae? Ego vero advocationem peto, ut deliberem. Nonne enim iampridem id oppidum eo iure? Liquet ex Livio, Velleioque, qui coloniam Puteolis deductam volunt anno urbis DLX. P. Scipione Africano II. Ti. Sempronio Coſſ. Sed et lapides teſtantur hodie: AB. COLONIA. DEDVCTA. ANNO. XC. et AEDILIS. COLON. PVTEOLANORVM. et, GENIO. COLONIAE. PVTEOLANORVM. An colonis eorumque poſteris intermortuis, colonia eſſe deſiit? an tempore interiecto tranſiit ad municipale ius? Ciceronis certe aevo municipium fuit, non colonia. Oratio-

Digitized by Google

A. V. cognomentum a Nerone adipiſcuntur. Veterani [2] Ta-
814. rentum et Antium adſcripti: non tamen infrequentiae
A. C. locorum ſubvenere, dilapſis pluribus in provincias, in
61. quibus ſtipendia expleverant: [3] neque coniugiis ſuſcipiendis,

Oratione pr. M. Caelio: *Nam quod eſt obiectum municipibus adoleſcentem non eſſe probatum ſuis, nemini umquam praeſenti Puteolani maiorem honorum habuerunt*, etc. Concutit me tamen iterum Frontinus in Catalogo coloniarum, cuius verba e manuſcripto *Puteoli, colonia Auguſta. Auguſtus deduxit. ex uno latere iter populo debetur ped. xxx. Ager eius in iugeribus veteranis et Tribunis legionariis eſt adſignatus.* Colonia ergo adhuc recenti aevo. Recreat Agellius lib. 16. cap. 13. qui oſtendit ſaepe commutari ſolere colonias in municipia, et contra. Niſi tamen Cornelii verbis ea vis, ut velit univerſum oppidum incolaſque (plures autem inquilini eius loci, ob commercia et mare) praeter eos qui reſtabant ex colonis Auguſteis, colonico iure donatos. Et ſane duplex hoc genus hominum in coloniis fuiſſe, e Cicerone clarum, pro Sulla: ubi diſſidia etiam inter Pompeianos (ii erant cives veteres) colonoſque recenſet: quem vide. Alterum horum niſi ſit, tu videris: mea in his ſalebris haeret navis.

ADD. Placet eruditiſſimo noſtro Pighio truncum locum eſſe, ob cauſſas quas in Commentario dixi. Itaque ſupplet voce addita, *Puteoli novum ius coloniae.* (In Herc. Prodic.) Ipſum vide. Nam nos ſententia noſtra non demovemur, quam in extrema Nota poſuimus, de toto oppido in coloniae ius nunc tranſlato. *Lipſius.* Probat hanc Lipſii ſententiam Pagius Crit. ad a. C. 60. adnotans, illo anno decennalia Imp. ProConſularis a Nerone celebrata: moris autem fuiſſe, colonias deducere, novas urbes condere, aut veteribus nova nomina dare, per occaſionem talium ſolennium.

2 *Tarentum et Antium adſcripti.*] *Antium* abeſt a MS. Bud. Sed edd. omnes habent, unde in aliis MS. reperiri patet: et de colonia Antium miſſa tradit etiam Suetonius. Porro, quod in provincias dilapſi ſunt, in quibus ſtipendia explesſent, cauſa fuit, quod ibi multis noti eſſent, et negotiari et ſimilia facere ſueviſſent.

3 *Neque coniugiis ſuſcipiendis.*] Milites itaque olim ſine uxore ut apparet. nec ritu, ſed lege id vetitum ait Dio lib. 60. Τοῖς στρατευομένοις ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε, id eſt: *Militibus quoniam ex legibus uxorem habere non poterant, iura indulſit maritorum.* Reſolviſſe hoc ius Severus Imp. videtur; ſi recte capio Herodianum lib. 3. Τοῖς στρατιώταις, inquit, πολλὰ συνεχώρησε, ἃ μὴ πρότερον εἶχον. Καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε, γυναιξί τε συνοικεῖν. Certe enim de coniugio legitimo capiendum videtur. quia contubernii militibus, opinor, ſemper ius. A Iunone arcebant eos, non a Venere Romanae leges. Teſtis Livius lib. 43. qui quattuor millia hominum a Senatu petiſſe oppidum ubi habitarent, ait: qui nati in Hiſpaniis ex militibus Romanis, et mulieribus Hiſpanis, cum quibus nullum connubii ius. Imo peregrini milites; id eſt, non cives, non amicas modo habuiſſe videntur, ſed uxores. niſi me inducunt fruſtra tabulae Veſpaſiani et Domitiani aevo: quibus inſculptum *civitatem datam militibus e claſſe Ravennate et cohortis 3. Alpinorum item-*

Digitized by Google

piendis, neque alendis liberis ſueti, orbas ſine poſteris domos relinquebant. [4] Non enim, ut olim, univerſae legiones deducebantur, cum tribunis et centurionibus, et ſui cuiuſque ordinis militibus, ut conſenſu et caritate [5] Remp. efficerent: ſed ignoti inter ſe, diverſis manipulis, ſine rectore, ſine affectibus mutuis, quaſi ex alio genere mortalium repente in unum collecti; numerus magis, quam colonia. Comitia praetorum, arbitrio ſenatus haberi ſolita, quod acriore ambitu exarſerant, princeps compoſuit, tris, qui ſupra numerum petebant, legioni praeficiendo. Auxitque patrum honorem, ſtatuendo, *ut, qui* [1] *a privatis iudicibus ad ſenatum provocaviſſent,* A.V. 814. A.C. 61. 28

itemque connubium cum uxoribus, quas tunc babuiſſent, cum eſt civitas eis data, aut quas poſtea duxiſſent. Tamen pugnat in eam ſententiam Tertullianus, qui ſuo etiam aevo caelibes fuiſſe milites oſtendit. Aevum autem eius, ſub Severi. ait in exhortatione ad Caſtitatem: *Scilicet ſolis maritorum domibus bene eſt? Perierunt caelibum familiae, ſpadonum, militum, aut peregrinantium ſine uxoribus? Non enim et nos milites ſumus?* Severi ergo permiſſus aut ad Praetorianos tantum pertinuit: aut verba arte capienda, ut tantum permiſerit συνοικεῖν γυναιξὶ, cohabitare feminis, ſub eodem tecto agere, et contubernales habere, non legitimas uxores. Sed non repugnat, inquies, toti huic ſententiae Livius, qui diſerte uxores militibus attribuit? Vt ecce lib. 21. in Scipionis exhortatione ad milites: *Vnuſquiſque ſe non corpus ſuum, ſed coniugem ac liberos armis protegere putet.* Et alibi. Reſpondeo. Temporaneam tunc (bello Punico ſecundo) militiam fuiſſe, nec legibus ſuis, ut poſtea, devinctam. Capiebantur, mittebanturque milites, non pro ſtipendiorum tempore, ſed bellorum. At perpetua et firma XXV. annorum militia inſtituta, hoc quoque inductum de caelibatu. Sane etiam iuriſconſulti hac cauſſa, cauſſam ſolvendi matrimonii militiam numerant. L. 60. *Bona gratia diſſolvi matrimonium illud dicitur, quod propter ſacerdotium, ſterilitatem, valetudinem, militiam, retineri non poteſt.* Lipſius. Ceterum vinculum orationis ante *neque* deſideratur: refertur enim ad *veterani*, ut praecedens *non ſupplevere.*

4 *Non enim, ut olim, univerſae, legiones.*] Exprimit deductionem veterem Hyginus: *Multis legionibus contigit bellum feliciter tranſigere; et ad laborioſam agriculturae requiem primo tirocinii gradu pervenire. Nam cum ſignis et aquila et primis ordinibus ac tribunis deducebantur.* Lipſius. Mox *ſui cuiuſque ordinis* corrigebat Groslotius. Plane ſic MS. Guelf. ed. pr. vetereſque omnes: ut *ſuis*, quod hodie in edd. eſt, ab errore operarum natum putem. Illud reſtitui, quod elegantior latinitas poſtulat.

5 *Remp. efficerent.*] Idem eſt, quod Livius dixit I, 8. *coaleſcere in populi unius corpus.*

1 *A privatis iudicibus ad Senatum.*] Lucis cauſſa, rem appellationum a capite deduxi ad hoc Neronis aevum, in EXCVRS. C, atque illinc lucem iſtis pete. *Lipſ.*

A.V. 814. A.C. 61. *caviſſent, eiusdem pecuniae periculum facerent, cuius ii, qui imperatorem appellavere.* nam antea vacuum id ſolutumque poena fuerat. Fine anni [2] Vibius Secundus, eques Romanus, accuſantibus Mauris, repetundarum damnatur, atque Italia exigitur, [3] ne graviore poena afficeretur, Vibii Criſpi, [4] fratris, opibus eniſus.

[1] Cae-

2 *Vibius Secundus.*] Ed. pr. habet *Iulius*, ut et Hiſt. IV, 43. Sed H. II, 10. et IV, 42. *Iubius*, quod eſt, inverſa prima ſyllaba *Vibius*. v. ad XII, 16. extr.

3 *Ne graviore poena afficeretur.*] An ergo in crimine repetundarum poena gravior, quam relegatio? Attente legas. quia nec relegatio quidem. Olim ſane exſilium fuit, et aeſtimatio, uti Aſconius notat in Verrem, et Cicero ſubindicat non ſemel: ſed ſecuta lex Iulia immutavit. Ex ea poenam fuiſſe adfirmo, Amiſſionem ordinis, et aeſtimationem: nihil ultra. id eſt, qui damnatus eo crimine eſſet, Senatu moveretur, et iudices acciperet ad aeſtimandam litem. Docet Suetonius in Iulio cap. 43. *Repetundarum convictos, etiam ordine Senatorio movit.* Sed et hauries ex Tacito infra: *Exin a Coſſutio Capitone, qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigellini ſoceri ſui reciperaverat.* Is autem repetundarum lege damnatus, lib. 13. Et 1. Hiſt. *Redditus Cadio Rufo, Pedio Blaeſo ſenatorius locus, qui repetundarum criminibus ſub Claudio aut Nerone ceciderant.* Apertius ex Plinio lib. 2. Epiſt. ubi Marius Priſcus, accuſantibus Afris, ſponte Senatu abiit, et iudices petiit, omiſſa defenſione: ſcilicet quaſi ea ratione ſatisfactum legi. et lib. 4. cum Baſſum Baebius Macer lege repetundarum teneri cenſuiſſet; mitigans Caepio, ſalva dignitate iudices dandos pronuntiavit. id eſt; uti in Senatu remaneret, facta ſaltem aeſtimatione. Vide Epiſtolas ipſas, et volens favebis ſententiae huic. Ab hac re Suetonianis verbis lumen, Othonis cap. 2. *Tantum potentia,* inquit, *valuit, ut damnatum repetundis conſularem virum, priuſquam plane reſtitutionem ei impetraſſet, non dubitarit in Senatum ad agendas gratias introducere.* Motus enim ille quicumque Senatu erat: ſed Otho quaſi plane reſtitutum in Senatum introduxit. Haec ergo ordinaria poena: ſed gravius et plerumque extra ordinem in id crimen animadverſum, pro delicti modo. Atque ea Macri mens leg. 7. Ad leg. Iul. repet. *Hodie ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur. et plerumque vel exſilio, vel etiam durius, prout admiſerint. quid enim ſi ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel interfecerint innocentem?* Eademque ratione Plinius ſcripſit, *exceſſiſſe Priſcum immanitate et ſaevitia crimina, quibus dari iudices poſſent, cum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepiſſet.* lib. 2. Epiſt. 11. Nec aliter capies, quod hic Vibius relegatus eſt: exilii etiam poenam meritus, niſi frater interceſſiſſet. ſicut et lib. 3. Annal. C. Silano proconſuli Aſiae repetundarum damnato, aqua atque igni interdictum, ob inſignem ſcilicet ſaevitiam. *Lipſius.*

4 *Fratris opibus eniſus.*] Sic primus edidit Pichena e veſtigiis Codicis Flor. *friſoribus*: Concinit Bud. Guelf. *fratri ſororibus.* Atque etiam Lipſius teſtatur in quibusdam libris eſſe *opibus*. MS. Corb. laudat Cl. Broterius. In

ed. pr.

Digitized by Google

[1] Caeſonio Paeto, Petronio Turpiliano coss. gravis clades in Britannia accepta. In qua neque [2] A. Didius legatus, ut memoravi, niſi parta retinuerat, et ſucceſſor Veranius, modicis excurſibus [3] Siluras populatus, quin ultra bellum proferret, morte prohibitus eſt: magna, dum vixit, ſeveritatis fama, [4] ſupremis teſtamenti verbis ambitionis manifeſtus. quippe multa in Neronem adulatione addidit, *ſubiecturum ei provinciam fuiſſe, ſi biennio proximo vixiſſet.* Sed tum Paullinus Suetonius obtinebat Britannos, ſcientia militiae, et rumore populi, qui neminem ſine aemulo ſinit, Corbulonis concertator: receptaeque Armeniae decus aequare, domitis perdu- 29 A. V. 815. A. C. 62.

 ellibus,

ed. pr. eſt *frati eniſus*, ſed vacuo ſpatio interiecto, ut aut lacuna in MS. fuerit, aut extricare deſcriptor nil potuerit. In ceteris edd. ante Pichenam eſt *fratris favore:* eodem ſenſu, ſed haud dubie e coniectura Puteolani.

1 *Caeſonio Paeto.*] Freinshemius et Lipſius putant *Caeſonium Paetum* eſſe eundem, qui XV, 6. *Ceſennius Paetus* dicitur. Sed bene Ryckius oſtendit diverſos, ex inſcriptionibus duabus ap. Gruterum: quarum altera hunc *Caeſonium* Conſulem exhibet, cum *Petronio*, altera *L. Caeſennium Paetum* cum *P. Calviſio Ruſone.*

2 *Avitus legatus, ut memoravi.*] Atqui A. Didium eum vocavit l. 12. et Didium Gallum in Agricolae vita. Vt ambigere poſſis num reſcribend. *A. Didius.* Plura tamen cognomina habere potuit, more ſui ſaecli. *Lipſius.* Ego vero non dubitavi reſcribere *A. Didius*, ut volebat vir doctus in marg. Gryph. inductus primum ed. pr. in qua eſt *Adiutus*, in quo ſatis perſpicua veſtigia verae lectionis: deinde ratione, quod, ſi vel maxime duo cognomina Didio fuere, non credibile videtur, Tacitum eundem hominem alio nunc, quam ſupra, nomine appellaturum fuiſſe, veluti de alio homine loqueretur. MS. Guelf. *Alutus.* Recepit et Gl. Broterius, qui laudat *Bimardi* Diſſ. de vita, rebus geſtis et numis T. Didii Coſ. et gente Didia p. 19. Mox *Veranius* MSS. Fl. Guelf. ed. pr. Ceterae ante Pichenam *Verannius.*

3 *Silvas populatus.*] Emendo, *Siluras populatus.* cum ea enim Britanniae gente tunc maxime bellum. Conſule Tacitum 12, 32. *Lipſius.* Recepit Pichena. Ante edd. omnes *ſilvas.*

4 *Supremis teſtamenti verbis.*] Gloſſematium eſt τὸ *verbis.* et ſtatim, *ſubiecturum ei provinciam fuiſſe*, lego. capioque Britanniam ipſam, quae nondum perdomita. *Lipſius.* Acidalius etiam *teſtamenti* delet. Hoc vero eſt vim facere. *Suprema* de morte dici ſcio, non de teſtamento. Ego vulgatum ſanum puto. In ultima teſtamenti parte ambitionem prodidit, ut innuit verbum *addidit.* Sic ap. Ciceronem: *extrema pagella me pupugit chirographo tuo.* Ed. pr. *ſupremi teſt. verbis*, quod eodem redit, ſed exquiſitius eſt, pro *verbis in extremo teſtamento ſcriptis.* ſed mox *provinciam* MS. Flor. non *provincias,*

5 *Igitur*

A.V. 815. A.C. 62. ellibus, cupiens. [5] Igitur Monam, inſulam, incolis validam, et receptaculum perfugarum, aggredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adverſus breve litus et incertum. [6] Sic pedes. equites vado ſecuti, aut altiores inter undas, adnantes equis, transmiſere.

30 Stabat pro litore diverſa acies, denſa armis viriſque, intercurſantibus feminis, [1] in modum Furiarum, quae veſte ferali, crinibus deiectis, faces praeferebant. Druidaeque circum, preces diras, ſublatis ad caelum manibus, fundentes, novitate aſpectus [2] perculere milites, ut, quaſi hae-

5 *Igitur Monam inſulam.*] Credo hunc locum eſſe, quem aſpexit Iornandes in Gothicis: *In extrema Britanniae parte Memma, quam Cornelius Annalium ſcriptor narrat.* Corrigo enim, *Mona.* Lipſius. Intelligenda *Mona* ea, quae magis verſus auſtrum ſita, hodie *Angleſey* dicitur, diverſa a Mona Caeſaris B. G. V, 13. Mox *litus* abeſt ab ed. pr. et a ſuis libris afuiſſe dicit Lipſius in editione prima. Etiam Cl. Broterius in quibuſdam MSS. non reperit, delevitque. Volebantque deleri Muretus et Acidalius. Fruſtra. *Brevia, et incerta maris* ſcio; ſimiliter dici *breve et incertum*, nec ſcio, nec credo. In omnibus MSS. Taciti non raro verba integra omiſſa.

6 *Sic pedites. equites vado ſecuti.*] Videtur Tacitus ſcripſiſſe *Vada.* pergentes qua vada ducebant. *Gronovius.* Ryckius defendit vulgatum ex eo, quod Caeſ. B. G. I, 6. *vado tranſire* dixit. At non quaeritur, an latinum ſit, *vado ſequi*, ſed an hic locum habeat: quod non puto. Deberet enim ſequi *aut adnando equis.* At nunc dicit equites tranſiſſe, partim quaerendis vadis, partim dum adnatant equis. Sed MS. Fl. ed. pr. habet *pedes:* quod cum I. Gron. reſtituimus. Idem Codex *tramiſere*, ut alibi.

1 *In modum Furiarum quae.*] Semper credidi, hic excidiſſe pronomen *quae.* Id repertum iam in ed. pr. reſtituimus. Recepit pariter Cl. Broterius, repertum et in MSS. Reg. Corb. Sed videatur eſſe alieno loco, ponendumque ante *in modum furiarum*: quod hoc maxime furiis ſimiles erant, quod faces geſtabant. Sed poteſt prius illud *in modum Fur.* referri ad curſum. Nam et Liv. IV, 33. *fanaticum curſum* habet. Qui vulgatum mavult, punctum faciet poſt *feminis.* *Feralis veſtis* eadem eſt, quae furialis, in morem furiarum facta: ſimilique ſenſu *feralem habitum* dixit Florus I, 12, 7. quamquam ibi de toto apparatu dixit. Ceterum *feralem veſtem* aut de *vittis* capiam, quas in habitu furiali memorat Florus: non enim credibile, feminas illas, praeſertim barbaras, ſibi veſtes feciſſe, quales a poëtis tribuuntur Furiis: aut legam *vitta* e Floro l. c. ubi in furiali habitu vittae ponuntur. *Crines deiectae* ſunt fluentes, non collectae in nodum: neque ullo modo opus cum Acidalio corrigere *disiectis* vel *reiectis.* Ceterum prae oculis habuiſſe Tacitus videtur locum Livii IV, 33. adde VII, 17.

2 *Perculere milites.*] Fruſtra vir doctus in ed. Gryph. corrigit *perpulere.* Terror hic eſt, qui percellit, ſtupefacit, non perpellit. Et Livius l. c. in re ſimili

ſi haerentibus membris, immobile corpus vulneribus praeberent. Dein, cohortationibus ducis, et ſe ipſi ſtimulantes, ne muliebre et fanaticum agmen paveſcerent, inferunt ſigna, ſternuntque obvios, et igni ſuo involvunt. [3] Praeſidium poſthac impoſitum victis, exciſique luci, ſaevis ſuperſtitionibus ſacri. nam [4] cruore captivo adolere aras, et hominum fibris conſulere deos, fas habebant. Haec agenti Suetonio, *repentina defectio provinciae* nuntiatur. Rex Icenorum Praſutagus, [1] longa opulentia clarus, Caeſarem heredem, duaſque filias ſcripſerat, tali obſequio, ratus, regnumque et domum ſuam procul iniuria fore: quod contra vertit: adeo, ut regnum per centuriones, domus per ſervos, velut capta vaſtarentur. Iam primum uxor eius, [2] Boudicea, verberibus affecta, et filiae ſtupro violatae ſunt. Prae-

A. V. 815. A. C. 62.

31

 cipui

ſimili *Romanos exterruit.* *Milites* e Flor. edidit Pichena, quod ſecuti Gronovii: Ryckius *militem* ſervavit. Vt hic porro *fanaticum agmen*, ſic ab ſimili re Livius l. c. *fanaticum curſum* dixit. Denique *involvere flammis* etiam dixit Virgil. Georg. II, 308.

3 *Praeſidium poſthac impoſitum victis.*] Rectius *vicis.* Sic appellat, quae habebant pro captu gentis oppida. *Vici* Marſorum libro I. ann. 50. Adde quae ſcripſimus I Obſervat. 20. *Gronovius.* *Vicis* edidit Rhen. quod omnes imitati ſunt uſque ad Pichenam, qui e MS. Fl. ed. Puteol. dedit *victis*, quod etiam MS. Guelf. edd. pr. Beroaldi, Alc. habent, Gronovius pater *vicis* ediderat: filius et Ryckius *victis:* quod et nos ſervavimus propter auctoritatem librorum, quibus quatuor alii ap. Broterium accedunt. Ceterum fere locis impoſita praeſidia reperies.

4 *Cruore captivo adolere aras.*] De hac Britannis, Gallis, Germanis, communi immanitate, dicam ad libellum De moribus Germaniae. *Lipſius.*

1 *Longa opulentia clarus.*] Scribo, *longe.* ut ſit, longe notum clarumque fuiſſe, propter opes. Iceni autem in libris ſcriptis, *Tigeni* ſunt. *Lipſius.* Etiam in ed. pr. At ceterae uſque ad Rhen. et MS. Guelf. *Igeni.* Porro ed. pr. *Phraſuragus.* *Longa* bene defendunt Gruterus et Pichena, pro *diuturna*, antiqua. Sic A. I, 8. Auguſto *longa potentia* tribuitur. *longa decora* XIV, 53. Mox *regnumque et, domum* e MS. Fl. Guelf. et ed. pr.

2 *Boodicia.*] Dioni, Βουδουίκα eſt: Tacito infra, *Bondicea;* in vita Agricolae, *Voadica*, ſcriptum. Eſt illa, quam perplexe Gildas, *Leaenam doloſam*, appellat, *quae rectores ſibi relictos trucidavit.* Lipſius. *Eius* e MS. Flor. addidit Pichena. Sic et ed. pr. MS. Guelf. et al. In iiſdem libris eſt poſt *rebellationem*, quod reſtituit Pichena. *Rebellionem* eſt in duobus MSS. ap. Brot. Habetur etiam in quibusdam MSS. ap. Liv. VIII, 14. Sed Livii aetate vox ea non uſitata fuit, recteque repudiata eſt a Drakenb. Bis eo verbo uſus eſt Valerius M.

3 *Ser-*

Digitized by Google

A.V. 815. A.C. 62. cipui quique Icenorum, quaſi cunctam regionem muneri accepiſſent, avitis bonis exuuntur, et propinqui regis inter mancipia habebantur. Qua contumelia, et metu graviorum (quando in formam provinciae ceſſerant) rapiunt arma, commotis ad rebellationem Trinobantibus, et qui alii nondum [3] ſervitio facti, reſumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant; acerrimo in veteranos odio. quippe in coloniam Camulodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, *captivos*, *ſervos* appellando: foventibus impotentiam veteranorum militibus, ſimilitudine vitae, et ſpe eiusdem licentiae. Ad haec [4] templum, D. Claudio conſtitutum, quaſi arx aeternae dominationis aſpiciebatur; [5] delectique ſacerdotes, ſpecie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, exſcindere coloniam,

3 *Servitio aſſuefacti.*] Scripta veraque lectio, *ſervitio facti.* Lipſius. Sic MSS. Flor. Reg. ed. pr. Cicero dicit *factus ad aliquid.* MS. Agr. *fracti.* Puteolanus dedit *aſſuefacti*, quod eſt et in Guelf. et aliis tribus ap. Brot. et omnes ſecuti ſunt usque ad Pichenam. Sane *factum ad aliquid eſſe* refertur potius ad naturam et ingenium, quam ad conſuetudinem, ad quam hic referri, indicat *τὸ nondum:* nec poſterioris generis exemplum memini me reperire. Ipſe Tacitus diſtinguit mox c. 56. *factus natura*, et *conſuetudine exercitus.* Igitur vereor, ne verum ſit *ſueti*, quo ſaepe noſter utitur, ut ſupra c. 27 vel *fracti.*

4 *Templum divo Claudio.*] De eo Seneca in Menippaea. *Parum eſt quod templum in Britannia habet, quod nunc* (lego, *hunc*) *barbari colunt et ut deum orant.* Quod in Tacito eſt, *ara dominationis*, libenter ſcripſerim, *arra.* quaſi id templum pignus et arrabo aeternae ſervitutis. Quamquam et Aras ſane habuiſſe Claudium in Britannia fateor: Poëta eius aevi ad ipſum:

Oceanusque tuas ultra ſe reſpicit aras.
Qui finis mundo eſt, non erit imperio.

Nec tamen hic in Tacito, Templum ideo dixeris Aram. *Lipſius.* Immo *arx*, ut vult Freinshemius, quod merito receptum inde a Berneggero. v. Freinsh. ad h. l. qui e Tacito ſatis illuſtrat. *Ara* eſt perfugium, ut *ara ſociorum* ap. Cicer. Verr. V, 48. lex de repetundis: quod alienum. *Arx* eſt munimentum, firmamentum, ſedes, ἐπιτείχισμα, unde fit impetus dominantium. Et forte reſpexit Tacitus ad locum Ciceronis in Piſon. 11. *templum illud fuit arx civium perditorum, caſtellum forenſis latrocinii.* Similiter dixit idem aliquo loco in Verrinis. pro Ligar. 7. ſimili ſenſu Africa dicitur *arx provinciarum omnium.*

5 *Dilectique ſacerdotes.*] Legebantur enim Pontifices Flamineſque Claudio, ex provincialibus ipſis: quibus in ſacra victimaſque eius divi multi faciendi ſumptus. Vide Arriani verba, quae adduxi libro 1. *Lipſius.*

1 Fe-

Digitized by Google

coloniam, nullis munimentis ſeptam: quod ducibus noſtris parum proviſum erat, dum amoenitati prius, quam uſui conſulitur. Inter quae, nulla palam cauſſa, de- 32.
lapſum Camuloduni ſimulacrum Victoriae, ac retro con- A. V.
verſum, quaſi cederet hoſtibus. Et [1] feminae in furo- 815. A. C.
re turbatae, *adeſſe exitium*, canebant. [2] Externoſque 62.
fremitus in curia eorum auditos; conſonuiſſe ululatibus theatrum, [3] viſamque ſpeciem in aeſtuario Tameſae ſubverſae coloniae; iam Oceanum cruento aſpectu; dilabente aeſtu, humanorum corporum effigies relictas, ut Britanni ad ſpem, ita veterani ad metum trahebant. Sed quia procul Suetonius aberat, petivere a Cato Deciano, procuratore, auxilium. Ille haud amplius, quam ducentos, ſine iuſtis armis miſit: et inerat modica militum [4]

 manus,

1 *Feminae in furore turbatae.*] I. Gronovius *feminas in furore* capit ita dictum, ut *miles in haſta*, et *turbatae*, ut *turbata mente*, IV, 12. repudiatque Faërni correctionem *in furorem*, et Cod. Agr. lectionem *furore.* Sufficiebat ſane *in furore*, i. e. per furorem, dum vaticino furore correptae ſunt. Nam *feminae turbatae*, cum de vatibus ſermo eſt, ſunt profecto furentes, alienatae animis. ſic *turbidus Oreſtes* ap. Val. Fl. VII, 147. Pythiaque *turbata* non uno loco. Ab eius rei intellectu, Faërni non inelegans coniectura videbitur.

2 *Externoſque fremitus in curia eorum auditos, conſonuiſſe ululatibus theatrum.*] Prodigia eadem recenſet Dio: Ἔκ τε τοῦ βουλευτηρίου θροῦς νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου θόρυβος μετ᾽ οἰμωγῆς ἐξηκούετο: *E curia ſonitus barbaricus nocte cum riſu auditus, et e theatro tumultus cum ululatu.* Lipſius.

3 *Viſamque ſpeciem in aeſtuario.*] Quam ſpeciem? aliquid deeſt, aut latet. In Dione hoc editur, ſtatim poſt illa dicta: Οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσᾳ ποταμῷ ἔφυδροι ἑωρῶντο: *Domus etiam aliquae in Tameſi ſub aquis erant viſae.* Ergo legebam: *viſamque aedium ſpeciem.* Sed enim vero Pichena in Florentino eſſe aſſerit: *in aeſtuario tam eſae ſubverſae coloniae.* Itaque nihil verius, quam quod ſentit, *Tameſae* ſcribendum. Nimirum ſpecies ſubverſae coloniae, quae apparuerat, ſignum erat evertendae: et hae ſunt iſtae Dionis aedes, ſed ſubverſae, dirutae, incenſae. *Lipſius.* Cum MS. Flor. conſentit plane ed. pr. ſed in ceteris paullo corruptius *in aeſtuamootam eſe.* Sed hinc apparet, unde Puteolani lectio effecta, *notam eſſe ſubverſae coloniae*, quod omnes deinde uſque ad Pichenam ſecuti ſunt: eſtque ſic in MS. Guelf.

4 *Manus, tutela templi freti. Et impedientibus.*] *Tutela* (video enim non omnes capere, ut oportebat) hic ſeptum eſt et aliqua non magni operis munitio. Sic Varro lib. I. de re ruſt. 14. *Nunc de ſeptis, quae tutandi cauſſa fundi aut partis fiant dicam. Earum tutelarum genera quatuor.* Gronovius. *Freti* refertur ad *militum manus*: et latine ſic dici poteſt: etſi nobis tum propter vicinum *templi* non ſatis placet, tum propter ſenſum non commodum. Nam quorſum

A.V. manus, tutela templi freti. [5] Et impedientibus, [6]
815. qui occulti rebellionis conſcii, conſilia turbabant, ne-
A.C. que foſſam aut vallum praeduxerunt, neque motis ſeni-
62. bus et feminis, iuventus ſola reſtitit: quaſi media pace
incauti, multitudine barbarorum circumveniuntur. Et
cetera quidem impetu direpta, aut incenſa ſunt: tem-
plum, in quo ſe miles conglobaverat, biduo obſeſſum
expugnatumque. Et victor Britannus [7] Petilio Ceriali,
legato legionis nonae, in ſubſidium adventanti obvius,
fudit legionem, et, quod peditum, interfecit. Ceria-
lis cum equitibus evaſit in caſtra, et munimentis defen-
ſus eſt. Qua clade et odiis provinciae, quam avaritia
in bellum egerat; trepidus procurator Catus in Galliam
33 tranſiit. At Suetonius mira conſtantia medios inter ho-
ſtes

ſum hoc memoratur? De ordinario praeſidio dicitur, non de novo, quod ſine iuſtis armis venerat. Et non dixiſſet opinor *tutela:* nam nemo ſic: ſed aliter etc. *Tutelam templi* intelligo praeſidium templi, quale fuit in Hieroſolymitano et aliis: in *freti* forte aliquid latet, quod nondum aſſequor. Coniiciebam *ſpreti* ſcilicet Britannis; ſed non ſatisfacit. Forte ſpurium eſt verbum: nam commode abſit.

5 *Et impedientibus etc.*] Ter initium fieri ab *et* ſane non admodum elegans: ſed negligam tamen. Verum primum *et* mihi ſuſpectum eſt: et diligentius contextum inſpicienti ſpero appariturum, *at* vel *ſed* deſiderari. Sed ne ſic quidem ſatis apte cohaerens reliqua oratio. Itaque Acidalius ante *quaſi* inſerebat *ita*. Ryckius, auctore Freinshemio, ſic interpunxit: *m. m. manus: Tutela t. f. et imped.* Non repugnem, Sed tamen facile intelligitur deeſſe *ſed*, aut aliud verbum, quod cum ſuperioribus aliquo modo coniungat. Ed. pr. pro *imped.* habet *inobedientibus*, it. MSS. Reg. Corb.

6 *Qui occulti rebellionis conſcii conſilia turbabant.*] Sic e Florent. cui Guelf. conſentit, pro vulgato, *occultae rebellionis*, edidit Pichena. ſane rebellio non occulta erat, ſed conſcii. Idem eſt in ed. pr. Sed quia meis auribus durum eſt *qui occulti conſcii* (nec Tacitum ſic ſcripſiſſe credo) corrigas non male *occulte*. atque ita fuiſſe videtur in libris, e quibus *occultae* editum eſt, cum editor *e* pro *ae* ſcriptum putaret, ut ſaepe eſt in ſcriptis et olim editis. Multo tamen melius putem, et Tacito dignius *occulti rebellionis*, deleto *conſcii*, quod e verbi ſequentis initio gloſſave naſci potuit. Sic VI, 30. *occultos conſilii.* ubi vid. Poſt *neque motis* etc. intellige, *et non motis.* Faërnus corrigebat *amotis*, quod eſt verbum proprium in hac re: Heinſius *ſubmotis*, *remotis.* Sed etiam infra *movetur* pro *amovetur* c. 60.

7 *Paeto Ceriali.*] Scribe, *Petilio.* Ita enim ſtatim dicitur: eſtque ille qui bellum Germanicum ſub Veſpaſiano adminiſtravit. *Lipſius.* Recepit recte Pichena. Ed. pr. habet *Petia.* Poſt *medios*, quod Rhen. dedit, etiam ed. pr. At Puteol. Ber. Alc. *medius:* hoc quoque rectum: id habet Guelf.

1 *Lon-*

Digitized by Google

ſtes [1] Londinium perrexit, cognomento quidem colo- niae non inſigne, ſed copia negotiatorum et commea- tuum maxime celebre. ibi ambiguus, an illam ſedem bello deligeret, circumſpecta infrequentia militis, ſa- tisque magnis documentis temeritatem Petilii coërci- tam, unius oppidi damno ſervare univerſa ſtatuit. Ne- que fletu et lacrimis auxilium eius orantium flexus eſt, quin daret profectionis ſignum, [2] et comitantes in par- tem agminis acciperet. Si quos imbellis ſexus, aut feſ- ſa aetas, vel loci dulcedo attinuerat, ab hoſte oppreſſi ſunt. Eadem clades municipio Verulamio fuit; quia barbari, omiſſis caſtellis [3] praeſidiiſque militarium, quod uberrimum ſpolianti, [4] et defendentibus intutum, laeti praeda, et aliorum ſegnes petebant. Ad [5] ſeptuaginta millia civium et ſociorum, iis quae memoravi locis, ce- cidiſſe conſtitit. neque enim capere, aut venundare, aliud- ve quod belli commercium, ſed caedes, [6] patibula, ignes

A.V. 815. A.C. 62.

 cruces,

1 *Londinium copia negotiatorum.*] Etiam hodie: eoque nomine Princeps Britanniae urbs. Commeatum proprie accipit, uti Suetonius, Neronis cap. 20. *Alexandrini qui de novo commeatu Neapolim confluxerant*: Graecis κατάπλους. Ammianus libro 27. de hac urbe; *Londinum vetus opidum, quod Auguſtam poſteritas appellavit.* Lipſius. *Commeatuum* eſt e Flor. ſic et ed. pr. Variandae orationis cauſſa, aut ut ſimile eſſet praecedenti, dixit pro *commeantium.* Ceterae uſque ad Pich. *commeatu.* Conſentiunt MSS. Reg. Corb.

2 *Et comitantes.*] Acidalius vult interpungi poſt *ſignum*, et legi *acceperat.* De interpunctione conſentit ed. pr. alterum ſeries orationis et ſenſus deſiderat.

3 *Praeſidiiſque militarium.*] Bene Pichena *militaribus*, ut eſt inf. c.45.

4 *Et deferentes in tutum.*] Repone lectionem ſcriptam, *et defendentibus in tutum.* quae in prima recenſione, mea culpa me fugit. Cetera etiam Mercerus ingenioſe ſic concinnat: *quod uberrimum ſpolianti, et defendentibus intutum, laeti praeda et aliorum ſegnes, petebant.* Alacres ad praedam, ſegnes ad cetera. Mihi tamen probaretur, *et laborum ſegnes.* Lipſius. *Spoliant* MSS. omnes et edd. vett. *ſpolianti* eſt e veriſſima correctione Merceri. I. Gronovius tamen malebat *ſpoliatu. Defend. intutum* etiam MSS. Fl. Corb. et ed. pr. Ceterae ante Lipſ. omnes *deferentes intutum.* haec verba confundi in libris etiam ſupra XIII, 56. vidimus. Denique *ſegnes* eſt a Mercero. MSS. et edd. olim *inſignes. in* natum eſt e finali praecedentis. *Occaſionum ſegnis* eſt XVI, 14.

5 *Septuaginta millia civium.*] At Dio in pleraque hac hiſtoria Taciti velut interpres, periiſſe ait, μυριάδας ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. ut hic LXXX. fortaſſe verior ſcriptura ſit. *Lipſius. Cecidiſſe* MSS. Fl. Guelf. et alii. ed. pr. Ceteri libri *occid.*

6 *Patibula, ignes, cruces.*] Diverſa haec igitur, Patibula et Cruces? quodam ſenſu. Patibulum enim proprie, in quo ſuffixus homo

cruces, 7 tamquam reddituri ſupplicium, ac praerepta
34 A.V. 815. A.C. 62. interim ultione, feſtinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cum 1 vexillariis viceſimanis, et e proximis auxiliares, decem ferme millia armatorum erant: cum omittere cunctationem, et congredi acie parat. deligitque locum artis faucibus, et a tergo ſilva clauſum; ſatis cognito, nihil hoſtium, niſi in fronte, et apertam planitiem eſſe, ſine metu inſidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus, 2 levis circum armatura, conglobatus pro cornibus eques adſtitit. At Britannorum copiae paſſim per catervas et turmas exſultabant, quanta non alias multitudo et animo adeo fero, ut coniuges quoque teſtes victoriae ſecum traherent, plauſtriſque imponerent, quae ſuper extremum ambitum cam-
35 pi poſuerant. Boudicea, curru filias prae ſe vehens, utquamque nationem acceſſerat, *ſolitum quidem Britannis, feminarum ductu bellare* teſtabatur: *ſed tunc non, ut tantis maioribus ortam, regnum et opes, verum ut unam e vulgo libertatem amiſſam,* 3 *confectum verberibus*

mo expanditur, tranſverſo tamen ligno. Crux vero etiam, cum is erecto ſimplicique ſtipiti adfigitur, ſive infigitur: diximus abunde in libellis *De Cruce*. Lipſius.

7 *Tamquam reddituri ſupplicium.*] Potius, *reddituris*. Lipſius. Non aſſecuti ſunt Viri docti, qui de hoc loco egere, elegantiam. *Reddituri ſupplicium* verum eſt. Imitatus eſt Livium, qui ſimili ratione dixit *reddere cladem*. XXIV, 17. *quo minus accepta ad Cannas redderetur hoſti clades*. ibid. 20 init. Heinſ. ad Vellei. II, 35. legi vult *redditum ſupplicium*: non male, ſed tamen ſine neceſſitate: ceterum vim verborum bene aſſecutus: laudans e Senec. de Ira II, 31. *dulce eſt dolorem reddere*. Mox idem vult *praecepta*, quod et in MS uno reperit Cl. Broterius. Vulgatum verbo *feſtinabant* aptius videtur.

1 *Vexillariis viceſimariis.*] Vere arbitror Acidalium correxiſſe *viceſimanis*, ut eſt c. 37. et alibi. Si vel maxime forma verbi, hoc quidem ſenſu, nihil vitii haberet: tamen non credibile eſt, Tacitum iſtis homoeoteleutis uſurum fuiſſe. Librarius temere terminationem praecedentis verbi repetiit, ut alibi. v. ad XI, 6. Itaque non dubitavi cum I. Gronovio *viceſimanis* recipere.

2 *Levis c. armatura, congl.*] Sic e MSS. Fl. et Agr. reſtituere hunc locum Ryckius et I. Gronovius: cum ante vulgo eſſet: *levi c. armatura conglobatus*. Conſentit MS. Reg. *Levis* eſt etiam in ed. pr.

3 *Confectum vulneribus c.*] Sic ed. pr. et recentiores omnes praeter I. Gron. At a Puteolano veteres reliquae omnes *conſectum*: item MSS. Oxon. Corb. et Jeſ. ap. Brot. qui recepit. Non diſplicet. Horat. Epod. *flagellis ſectus*. Sed quia *confectum* etiam MS. Flor. et Guelf. hoc praetuli. Gronovius ap. Liv. XXVI, 47. probat

Digitized by Google

bus corpus, contrectatam filiarum pudicitiam ulciſci. eo A.V.
provectas Romanorum cupidines, ut non corpora, ne ſe- 815.
nectam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant. A.C.
Adeſſe tamen deos iuſtae vindictae. cecidiſſe legionem, quae 62.
proelium auſa ſit: ceteros caſtris occultari, aut fugam
circumſpicere. [4] *Ne ſtrepitum quidem et clamorem tot*
millium, nedum impetus et manus perlaturos. Si copias
armatorum, ſi cauſſas belli ſecum expenderent, vincen-
dum illa acie, vel cadendum eſſe. Id mulieri deſtinatum:
viverent viri et ſervirent. Ne Suetonius quidem in tan- 36
to diſcrimine ſilebat. [1] qui, quamquam confideret virtuti,
tamen exhortationes et preces miſcebat, *ut ſpernerent* [2]
ſonores barbarorum, et inanes minas. plus illic feminarum,
quam iuventutis aſpici. imbelles, inermes ceſſuros ſtatim,
[3] *ubi ferrum virtutemque vincentium totiens fuſi agnoviſ-*
ſent. etiam in multis legionibus paucos eſſe, qui praelia
profligarent: gloriaeque eorum acceſſurum, [4] *quod mo-*
dica manus univerſi exercitus famam adipiſcerentur. Con-
ferti tantum, et pilis emiſſis, poſt umbonibus et gladiis,
ſtragem caedemque continuarent, praedae immemores:
parta victoria, cuncta ipſis ceſſura. Is ardor verba du-
cis ſequebatur, ita ſe ad intorquenda pila expedierat ve-
tus miles et multa proeliorum experientia, [4] ut certus
eventus

probat *caedendo confectus*, pro conciſus, *confractus*, ut ibi alii libri habent. quidni *verberibus confectus* dicatur? Tum in ed. Puteol. etiam alio loco obſervavimus *ſ* expreſſum pro *f*. Atqui ab illa ed. reliquae ductae, ut in praefatione oſtendimus.

4 *Ne ſtr. tot millium.*] Fuiſſe enim in acie hoſtili *δώδεκα μυριάδας*, id eſt, centum viginti millia hominum, Dio annotavit. Noſter omiſit, ut pleraque alia, in hac narratione: non incuria, aut culpa ſua. ſed, quod facile odorere, librariorum exſcriptorumve; qui hos libros peſſime admutilarunt. *Lipſius.* At vett. edd. omnes *militum*, ut MS. Guelf. ſed *millium* melius.

1 *Qui, quamquam.*] Qui abeſt MSS. Reg. Corb. ed. pr. non male. Paullo poſt.

2 *Sonores barb.*] Vatic. *ſonores.* atque ita ſcripſiſſe Tacitum pertendo. Alibi: *ſonorem alterius proelii non audirent.* Lipſius. Sic et Flor. Reg. ed. pr.

2 *Vbi ferrum - agnoviſſent.*] Sententia a Livio ſumta, qui ea non uno loco utitur, et noſter quoque aliis locis H. II, 4. III, 50. Mox *eſſe* abeſt ab ed. pr.

3 *Quod modica manus.*] Sic MSS. Flor. Oxon. Reg. alii, et ed. pr. ut volebat Acidalius: quod Tacito reſtituimus cum Ryckio. Supra c. 32. *modica manus, tutela templi freti.* ceteri libri *manu.* Mox recte *conferti.* vid. ad VI, 35.

4 *Vt certus eventus.*] Vett. edd. uſque ad Rhenanum *eventu.* etiam Cod.

Digitized by Google

37 A.V. 815. A.C. 62. eventus Suetonius, daret pugnae ſignum. Ac primum legio gradu immota, et anguſtias loci pro munimento retinens, poſtquam [1] propius ſuggreſſus hoſtis certo iactu tela exhauſerat, velut cuneo erupit. Idem auxiliarium impetus: et eques, protentis haſtis, perfringit, quod obvium et validum erat. Ceteri terga praebuere, difficili effugio, qui circumiecta vehicula ſepſerant abitus. Et miles ne mulierum quidem neci temperabat: confixaque telis etiam iumenta, corporum cumulum auxerant. Clara et antiquis victoriis par ea die laus parta. quippe ſunt, qui paullo minus quam octoginta millia Britannorum cecidiſſe tradant, militum quadringentis ferme interfectis, nec multo amplius vulneratis. Boudicea [2] vitam veneno finivit. Et [3] Poenius Poſtumus, praefectus caſtrorum ſecundae legionis, cognitis quartadecimanorum viceſimanorumque proſperis rebus, quia pari gloria legionem ſuam fraudaverat, abnueratque, contra ritum militiae, iuſſa ducis, ſe ipſum gladio tranſegit.

38 Contractus deinde omnis exercitus, ſub pellibus habitus eſt, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque copias Caeſar, miſſis e Germania duobus legionariorum

Cod. Agr. et alii ap. Broterium, cui placet ob *εὐφωνίαν*. nec mihi diſpliceret, niſi nimis inſolens eſſet conſtructio. Ferretus ſe *eventi* alibi legiſſe dicit. Vellem dixiſſet, ubi. Id haud dubie, ſi in bono libro eſſet, praeferrem. nam iſta homoeoteleuta offendunt aures nimis: quamquam talia etiam melioribus ſcriptoribus, nominatim Livio, interdum excidere.

1 *Propius ſuggreſſus hoſtis.*] Certitudo haec iactuum non videtur ad hoſtes referenda (pauciſſimi enim e Romanis cecidere, ut addit) ſed ad ipſos Romanos: ideoque legam: *ſuggreſſis hoſtibus:* atque ea veritas. *Lipſius.* Pichena contra ad hoſtes refert et *incerto iactu* legit: quod recte repudiat Freinshemius. Nam ſi propius ſuggreſſus hoſtis demum miſit tela, incertus iactus non fuit. Itaque aut Lipſius audiendus, aut aliud quid vitii in *certo* latet. forte *crebro*. Nam profecto *certus iactus* non ſatis convenit verbo *exhaurire*, ſi ad hoſtes verbum hoc pertinet. Mox *cuneo* MSS. Flor. Vat. Guelf. edd. vett. uſque ad Rhen. qui dedit *cuneus*: *cuneo* reſtituit Pichena. Poſt *perfringunt* MSS. Reg. Ieſ. ed. pr. non male, nec abhorrens a Taciti more.

2 *Vitam veneno finivit.*] Dio L. 62. (p. 706.) morbo. *ἀποθανούσης*, ait, *ἐν τούτῳ τῆς Βουδουίκης νόσῳ*. *Lipſius.* Sed, niſi fallor, legendum *τόπῳ*.

3 *Poenius Poſtumus.*] Reineſio placebat *Hoenius*. Et eſt *Hoenia* familia clara, ex qua Conſul a. V. 894. T. Hoenius Severus. Sed et *Poenii* in monimentis antiquis occurrunt, etſi minus nobiles.

1 *Auxi-*

Digitized by Google

rum millibus, octo [1] auxiliarium cohortibus ac mille A.V.
equitibus: quorum adventu nonani legionario milite 815.
ſuppleti ſunt; cohortes alaeque novis hibernaculis lo- A.C.
catae, quodque nationum ambiguum aut adverſum fue- 62.
rat, igni atque ferro vaſtatur. Sed nihil aeque, quam fames, affligebat ſerendis frugibus incurioſos, et omni aetate ad bellum verſa, dum noſtros commeatus ſibi deſtinant: gentesque praeferoces tardius ad pacem inclinant: quia Iulius Glaſſicianus, ſucceſſor Cato miſſus, et Suetonio diſcors, bonum publicum privatis ſimultatibus impediebat. diſperſeratque, *novum legatum opperiendum eſſe, ſine hoſtili ira et ſuperbia victoris clementer deditis conſulturum.* [2] Simul in urbem mandabat, [3] *nullum proelio finem exſpectarent, niſi ſuccederetur Suetonio:* cuius adverſa pravitati ipſius; [4] proſpera ad for-
tunam Reip. referebat. Igitur ad ſpectandum Britanniae 39
ſtatum miſſus eſt ex libertis Polycletus, magna Neronis ſpe, poſſe auctoritate eius, non modo inter legatum procuratoremque concordiam gigni, ſed et rebelles barbarorum animos pace componi. Nec defuit Polycletus, quo

1 *Auxiliarium cohortibus.*] Sic cum I. Gron. edidi e MS. Fl. ed. pr. Ceterae *auxiliariorum.* Mox forte melius fuerit *vaſtatum.* Poſt ed. pr. *verſos.* unde coniicias *omni aeſtate ad bellum verſos.*

2 *Simul in urbe mandabat.*] Vett. edd. uſque ad Rhen. *in urbe*, quod et MS. Guelf. exhibet. v. ad c. 36. extr. *mandare in urbem*, pro mittere, qui nunciarent, ſ. literas, quibus nunciarent, illa aetas dixit ſaepe, quamquam ita etiam antiquiores, ſed raro. v. ad Sueton. Calig. 25.

3 *Nullum proelio finem.*] 'Ακύρως. legerem, *bello:* aut certe, *proeliorum.* Lipſius. Probat Gruterus. Poſſis etiam *proeliis.* Atque etiam verba *bellum* et *proelium* ſaepiſſime in MSS. confundi, ſatis conſtat, atque in ipſo Tacito, ut infra bis videbimus: unde merito priorem Lipſii coniecturam probes.

4 *Proſpera, ad fortunam Reip.*] In Rom. edit. legas, *proſpera fortunae.* At ſententia tota ſumpta a Salluſtio: cuius Fragmentum in ſimiles calumniatores: *Ad haec, rumoribus, adverſa in pravitatem; ſecunda, in caſum, fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant.* Lipſius. Edit. Rom. intellige princ. aliam a Beroaldina, quae habet a Puteolano *ad f. reip.* cum ſeqq. omnibus. *Reip.* eſt haud dubie a Puteolano. Nam in MSS. eſt *ipſius*, ut Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Tum ille Cod. *fortunam*, hi *ad fortunam.* Ed. pr. *fortunae.* Vnde varietas corrigentium nata. I. Gron. volebat *imperii.* Quid ſi: *cuius adverſa pravitati ipſius, proſpera fortunae referebat?* ut illud alterum *ipſius* temere ex antecedentibus repetitum ſit.

1 Co-

A.V. quo minus, ingenti agmine Italiae Galliaeque gravis,
815. poſtquam Oceanum transmiſerat, militibus quoque no-
A.C. 62. ſtris terribilis incederet. Sed hoſtibus irriſui fuit, apud
quos, flagrante etiam tum libertate, nondum [1] cogni-
ta libertorum potentiae erat: mirabanturque, quod dux
et exercitus, tanti belli confector, ſervitiis obedirent.
Cuncta tamen ad imperatorem in mollius relata: [2] de-
tentusque rebus gerundis Suetonius, [3] quod poſt pau-
cas naves in litore remigiumque in iis amiſerat, tam-
quam durante bello, *tradere exercitum Petronio Tur-
piliano*, qui iam conſulatu abierat, iubetur. Is non
irritato hoſte, neque laceſſitus, honeſtum pacis nomen
40 ſegni otio impoſuit. Eodem anno Romae inſignia ſcele-
ra, [1] alterum ſenatoris, ſervili alterum audacia, admiſ-
ſa ſunt. [2] Domitius Balbus erat praetorius, ſimul lon-
ga ſenecta, ſimul orbitate et pecunia inſidiis obnoxius.
ei propinquus Valerius Fabianus, capeſſendis honori-
bus deſtinatus, ſubdidit teſtamentum, aſcitis [3] Vicio Ru-
fino,

1 *Cognita libertorum potentia.*] In MSS. Bud. Guelf. ed. pr. Puteol. eſt, *libertinorum.* Sed vulgatum rectum, intellectu Caeſaris, de cuius ſolis libertis ſermo.

2 *Detentuſque rebus gerundis Suetonius.*] Faërnus legebat, *Demotuſque rebus gerundis*, quod verum videtur. Sic XIII, 14. *demovet Pallantem cura rerum* etc. nam hoc melius conſentit exercitibus.

3 *Quod poſt paucas.*] Scribe: *poſtquam paucas.* Gronovius. MSS. Flor. Guelf. *quod poſt p.* Bud. *quod perpaucas*, ſine relativo. Agric. *quod poſt.* Florentino conſentit ed. pr. Puteol. autem dedit *qui quod poſt p.* quod Beroaldus et Alciatus ſecuti ſunt. Male ergo Ryckius Beroaldum dicit induxiſſe *qui poſt p.* Rhenanus: *quod perpaucas*, cum ſequacibus Aldo, Gryphio. ſed poſt lectio *quod poſt* reſtituta a Lipſio, Pichena, Ryckio. In ed. Gron. patr. eſt *qui poſt*, neſcio unde. Sed id tamen repetiit filius. *Quod* verum puto, ſi *demotus* verum. Sin *detentus*, neceſſarium eſt, cum Gronovio corrigere *poſtquam.* Sed illud tota res ſuadet, ut credamus. *Poſt* deinde aut delendum, aut e Cod. Bud. *perpaucas* legendum. Ab ed. pr. etiam abeſt *durante.*

1 *Alterum ſenatoris.*] Sic MSS. Flor. Guelf. Oxon. ed. pr. idque conſentit magis ſtilo Taciti: unde reſtitui. vulgo *ſenatoria.* Mox pro vulg. *eius propinquus*, dedi cum I. Gron. *ei:* quod in MSS. Flor. Guelf. Bud. Agr. et ed. pr. eſt *et.* Et ſic dudum coniecit Rhenanus. *Eius* eſt e coniectura Puteolani.

2 *Domitius Balbus.*] Reineſius ad marginem ſcripſerat: *an eſt Domitius Tullus, de quo ſimile quiddam narrant. Plin.* VIII, 18. Diſſimilem rem, qui inſpexerit Plinium, videbit.

3 *Vicio Rufino.*] Vett, *Vincio.* Lipſius. MSS. Flor. Oxon. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. At ceterae edd. omnes *Vicio.* Corrigunt *Vinicio.* Etiam *Vincios* occurrere in monu-

Digitized by Google

ſino, et Terentio Lentino, equitibus Romanis. Illi [4] A.V. 815. A.C. 62.
Antonium Primum, et Aſinium Marcellum ſociaverant. Antonius audacia promptus: Marcellus Aſinio Pollione proavo clarus, neque morum ſpernendus habebatur niſi quod paupertatem praecipuum malorum credebat. Igitur [5] Fabianus tabulas iis, quos memoravi, et aliis minus illuſtribus, obſignat. quod apud patres convictum: et Fabianus Antoniuſque, cum Rufino et Terentio, [6] lege Cornelia damnantur. Marcellum memoria maiorum, et preces Caeſaris, poenae magis, quam infamiae exemere.
41 Perculit is dies Pompeium quoque Aelianum, iuvenem quaeſtorium, tamquam flagitiorum Fabiani gnarum: eique Italia et Hiſpania, in qua ortus erat, interdictum eſt. Pari ignominia Valerius Ponticus afficitur, quod reos, ne apud praefectum urbis arguerentur, [1] ad praeto-

monumentis antiquis, notavit bene Ryckius: ſed tamen *Rufinus* eſſe cognomen *Viniciorum*, ex iisdem patere.

4 *Antonium Primum.*] Illum qui poſtea acerrima fax Veſpaſiano ad civile bellum: cuius multa in Hiſtor. libris mentio. *Lipſius.*

5 *Fabianus tabulas iis.*] Manuduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui *Tabulaſiis*, refert. Reliqui omnes, *Tabulariis.* Quantillus error, quantas tenebras? Nam ICti noſtri miſere torquentur in Tabulariis iſtis eruendis. Alciatus eos putat, quos nunc Tabelliones vocamus: contra Ferrettus obſignatores et ſcriptores teſtamenti. Vertranius poſtremo, tanquam cornicum oculos, reſcribendum cenſet: *Fabianus tabularius iis.* Lipſius. *Tabulaſiis* quoque MSS. Flor. ſed ita ut *s* eraſum et *r* recentiori manu reſcriptum eſſet. Etiam ed. pr. *tabulariis:* ſed Guelf. *tabellariis.*

6 *Lege Cornelia damnantur.*] Id eſt, ordine Senatorio moventur. Nam quamvis legis Corneliae ordinaria poena Deportatio ſit, et bonorum publicatio: tamen in honeſtioribus ſubmotio etiam ordinis admiſſa eſt, Tacitus lib. 2. Hiſtor. *Primus Antonius legibus nocens, et tempore Neronis falſi damnatus, inter alia belli mala ſenatorium ordinem reciperaverat.* Paullus libro 5. Sentent. *Hi qui falſum vel alia teſtimonia dixerunt, aut in exſilium aguntur, aut in inſulam relegantur, aut curia ſubmoventur.* Lipſius.

1 *Ad praetorem detuliſſet.*] Quem Praetorem? urbanumne? Non opinor. nec enim eius in crimine cognitio. Olim ſane proprius peculiariſque Praetor, qui conſtitutis Quaeſtionibus perpetuis cognoſceret de Falſo. Eum hic intellegi credo. Etſi enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Praef. urbis, et Praetorum poteſtas imminuta: manſit tamen, opinor, veteris ritus imago quaedam et umbra. quam Ponticus hic pro re amplexus, non ſine ſua fraude. At Praefectum urbis omnia crimina omnino ſibi vindicaſſe ab Vlpiano traditum eſt, l. 1. De offic. Praefect. urbis; non quidem ab Auguſto, (falluntur, qui id cenſent; et Auguſtus ius tantum ei dedit in ſervos; et quod civium audacia turbidum, niſi vim metuat). ſed creſcente paullatim

Digitized by Google

A.V. 815. A.C. 62. praetorem detuliſſet, interim, ſpecie legum, mox praevaricando, ultionem eluſurus. [2] Additur ſenatusconſulto: *Qui talem operam emptitaſſet, vendidiſſetve, perinde poena teneretur, ac publico* [3] *iudicio calumniae condemnatus.*

42 Haud multo poſt, praefectum urbis, Pedanium Secundum, ſervus ipſius interfecit: ſeu negata libertate, [1] cui pretium pepigerat ſive [2] amore exoleti inſenſus,

paullatim, conceſſu Principum, ut ſolet, nova poteſtate. *Lipſius*,

2 *Additur SCto.*] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. Ryckius, l. Gron. cf. Hiſt. IV, 45. Ceterae edd. *SCtum*: quod ſane ſpecioſum eſt. Non enim videtur in decretis ſenatus de poenis ſingulorum, ſancitum eſſe de generibus criminum. Potuere librarii verbo *additur* decipi, ut SC. acciperent *Senatusconſulto*. Mox *venditaſſetve* e MS. Agr. edidit Ryckius, quod videtur natum, dum librarius hoc verbum praecedenti conformat. Poſt ed. pr. *perinde*, ſine *ut*, quod inde a Puteol. omnes habent, usque ad Pichenam, eſtque et in Guelf. Delevimus deinde etiam *ſi*, poſt *ac*, quod non eſt in ed. pr. delerique voluit Faërnus.

3 *Iudicio calumniae comdemnatus.*] Eum, qui praevaricatus ſit, quive prævaricatorem emerit, fecerit: punit hoc SC. calumniae poena. Ea eſt talio, et infamia, uti colligas ex l. penult. et l. 4. de praevaricat. *Lipſius*. Mox ed. pr. *interficit*.

1 *Cui pretium pepigerat.*] Moribus receptum, uti ſervus interdum cum domino quaſi paciſceretur in certum pretium: quod ſi exſolviſſet, liber eſſet. Id pretium e peculio ſervi, vel adventicio lucro. Seneca in Epiſtolis: *Mancipio quoque conditionis extremae et in his ſordibus nata omni modo exuere conantur ſervitutem; peculium ſuum, quod comparaverunt ventre fraudato, pro capite numerant.* Virgilius eo reſpiciens.

Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi.

Et vetus ſane ille mos, cuius veſtigia plura in Plauto. ut Aſinaria, Strobilus reperto theſauro.

Quin ego illi inveniſſe me hanc praedam dico, atque eloquor?
Igitur orabo ut manu me mittat, ibo atque eloquar.

Cripus ſervus, Rudente?

— ad herum veniam docte atque aſtute,
Paullatim pollicitabor pro capite argentum, ut ſim liber.

Et clarius in Caſina:

Quid iſta tu me libertate territas?
Vobis invitis atque amborum ingratiis,
Una libella liber poſſum ego fieri.

Quod non aliter intelligendum, quam ut cum hero iam ante pactus fuerit in libram. Et in hanc ſententiam ſcripſit Hermogenianus adverſus dominum conſiſtere ſervis licere, *ſiqui ſuis nummis redemptos ſe, et non manumiſſos contra placiti fidem adſeverent.* l. 53. De iudiciis. Item Vlpianus, *Qui ſe dicit ſuis nummis redemptum, ſi hoc probaverit, exinde liber erit ex quo redemptus eſt.* Interdum vero imaginaria quaedam emptio, interpoſita perſona tertia, adhibebatur. de qua l. 4. De Manumiſſ. Quod ſi dominus non ſervaret fidem, querela ſervo Romae apud Praef. urbi, apud Praeſidem in provinciis ex conſtitutione Divorum fratrum fuit l. 5. De manumiſſion. *Lipſius*.

2 *Amore exoleti inſenſus.*] *Amore* edd. pr. Rhen. et ſeqq. omnes ut et MS. Guelf.

infenſus, et dominum aemulum non tolerans. Ceterum [3] cum, vetere ex more, familiam omnem, quae ſub eodem tecto manſitaverat, ad ſupplicium agi oporteret, concurſu plebis, quae tot innoxios protegebat, usque ad ſeditionem ventum eſt: [4] ſenatuque in ipſo erant ſtudia nimiam ſeveritatem aſpernantium, pluribus nihil mutandum cenſentibus. Ex quis C. Caſſius, ſententiae loco, in hunc modum diſſeruit. *Saepenumero* 43
A. V. 815. A. C. 62.
P. C. in hoc ordine interfui, cum contra inſtituta et leges maiorum nova ſenatus decreta poſtularentur: neque ſum adverſatus: non, quia dubitarem, ſuper omnibus negotiis melius atque rectius olim proviſum, et, quae converterentur, in deterius mutari; ſed ne nimio amore antiqui moris ſtudium meum extollere viderer. Simul, quidquid hoc in nobis auctoritatis eſt, crebris contradictionibus deſtruendum non exiſtimabam, ut maneret integrum, ſi quando Reſpublica conſiliis eguiſſet. [1] *quod hodie evenit, conſulari viro domi ſuae interfecto, per inſidias ſerviles, quas nemo prohibuit aut prodidit, quamvis nondum concuſſo ſenatusconſulto, quod ſupplicium toti familiae minitabatur. Decernite hercule impunitatem.* [2] *At quem dignitas*

MS. Guelf. Sed Puteol. Riv. Beroald. Alciat. *amori*. Pro *infenſus* Pichena malebat *incenſus*. Sane infenſus animus exprimitur ſequentibus.

3 *Cum vetere ex more.*] Bene, veteri ex more. Nam etiam libera rep. id obtinuit, ex epiſtola Servii Sulpicii de caede Marcelli: *Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inveni duos libertos et pauculos ſervos: reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet.* Hunc priſcae ſeveritatis ritum firmavit poſtea SC. Silanianum ſub Auguſto, itemque nunc Neronianum) de quibus Cuiacium vide Obſervat. libro 1. cap. 18. et libro 10. cap. 33. Addo ne feminas quidem immunes exceptaſque fuiſſe: ſuaſus Taciti infra verbis, *Numerum, aetatem, aut ſexum miſerantium.* item reſcriptio Hadriani l. 1. De SC. Silaniano. *Lipſius.*

4 *Senatuſque, in quo.*] Expeditior ſententia, *Senatuſque in ipſo.* Lipſius. MSS. *Senatuſque in quo ipſo* idemque exhibent edd. Rhenan. et ſeqq. uſque ad Bernegg. qui Lipſii correctionem recepit cum ſequentibus: niſi quod in pr. eſt *ipſe*. At Puteol. dedit *ſenatus in q. i.* quod ſecuti ſunt Ber. Riv. Alc. Lipſius verum vidit. Nam nihil eſt, ad quod nominativus *ſenatus* referatur. Mox MS. Flor. et ed. pr. vitioſe *multandum*. recte contra *ex quis*, ut ſaepe. Vulg. *quibus* uſque ad Ryckium.

1 *Quod h. evenit.*] Sic MSS. ed. pr. Rhen. et ſeqq. In ed. Puteol. *venit* vitio operarum: id tamen tenuere Riv. Beroaldus, Alciatus.

2 *At quem dignitas ſua defendet.*]

A.V. *dignitas ſua defendet, cum praefectura urbis non profuerit?*
815. *quem numerus ſervorum tuebitur, cum Pedanium Secun-*
A.C. 62. *dum quadringenti non protexerint? cui familia opem feret, quae ne in metu quidem pericula noſtra* [3] *avertit? An, ut quidam fingere non erubeſcunt, iniurias ſuas ultus eſt interfector?* [4] *quia de paterna pecunia tranſegerat, aut avitum mancipium detrahebatur? Pronuntiemus ul-*
44 *tro, dominum iure caeſum videri.* [1] *Libet argumenta conquirere in eo, quod ſapientioribus deliberatum eſt? Sed et ſi nunc primum ſtatuendum haberemus; crediti ſne, ſervum interficiendi domini* [2] *animum inſumpſiſſe, ut non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sane conſilium occuluit, telum inter ignaros paravit:* [3]

num

det.] Rhenanus e MS. Bud. notat *ut quem:* ex aliis nil notatum video. At mirum, ni hic diſſentiat MS. Flor. cum diſſentiat ed. pr. quacum tam ſaepe convenit illi optime. Ea habet: *ut quem dignitas ſua defendat, cui praefectus urbis non profuit? Praefectus* haud dubie pro *praefectura.* Certe *at* h. l. non ſatis commodum, ut ſenſit etiam Rhenanus, qui volebat *ecquem.* In illo autem ironia belle continuatur. Vulgatum eſt a Puteolano: qui haec ſequentibus ſimilia efficere voluit. Guelf. *atque d. ſ. defendet, vel cui praefectura urbis non profuit.* At MS. Reg. ap. Brot. *ut quem* MS. Corb. *et quem* quod favet coniecturae Rhen. Mox MSS. plures ap. Brot. *cui.*

3 *Avertit.*] Suſpicor Tacitum ſcripſiſſe: *quam ne in metu quidem pericula noſtra advertunt.* Sic habes verbum exquiſito illo uſu, quo eſſe ſolet interdum apud noſtrum et Livium. *Gronovius.* Vt edidi, eſt in Edd. vett. omnibus, unde reſtituit iam Ryckius. *Advertit* edidit Lipſius et ſeqq. quod et MS. Guelf. exhibet. Elegans tamen eſt I. F. Gronovii coniectura.

4 *Quia de paterna pecunia.*] Abite ſiniſtrae manus: nihil mutandum. Εἰρωνικῶς iſta et ἐξ ἀντιςάσεως capienda ſunt. *Lipſius.*

1 *Libet argumenta conquirere.*] Interrogationis nota eſt a Freinshemio: et ſic placebat Vrſino. Senſus eſt: Fruſtra argumentis demonſtrabimus, quod maiores, nobis haud paullo ſapientiores, re ſatis deliberata iam decrevere. Sequentia Rhenanus ſic cum antecedentibus coniungenda cenſet: *ac ſi nunc primum ſt. haberemus.*

2 *Animum inſumpſiſſe.*] Sic MSS. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. ſed Rhenanus correxit *ſumſiſſe.* Vetus reſtituit Ryckius, ſequente I. Gronovio. Ego quoque veterem lectionem retinui, ſed vereor, ne *ſumſiſſe* melius ſit. Ryckius ad Statium Theb. XII. 653. provocat: *dignas inſumite mentes coeptibus.* Sed ibi *coeptibus* videri poteſt eſſe dativus. Aliud autem eſt *mentem inſumere alicui,* aliud *mentem inſumere* ſimpliciter. Illa forma ſaepe apud noſtrum ut III, 44. XVI, 23. huius nullum exemplum mihi, quod ſciam, alibi occurrit. In MS. Guelf. ſyllaba *in* eſt in litura, potuitque naſci, ut alibi, e finali litera praecedentis verbi.

3 *Num excubias tranſiret.*] Nocturnas ergo ad limen excubias ſervorum habuerunt domini potentiores. Quod tu mihi, Philologe, obſerva. Quinctilianus Declamat. I. pro Caeco: *Dicitur caecuſ*

ſua

Digitized by Google

num excubias tranſieret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, caedem patraret, omnibus neſciis? [4] *Multa ſceleris indicia praeveniunt. Servi ſi prodant,* [5] *poſſumus ſinguli inter plures, tuti inter anxios, poſtremo, ſi pereundum ſit, non inulti inter nocentes agere. Suſpecta maioribus noſtris fuere ingenia ſervorum, etiam cum in agris, aut domibus iisdem, naſcerentur, caritatemque dominorum ſtatim acciperent. Poſtquam vero nationes in familiis habemus, quibus diverſi ritus, externa ſacra, aut nulla* A. V. 815. A. C. 62.

Bbb 2

ſine rectore, ſine duce, per inane longum, per tot offenſa limina, per excubantes ſervulos erraſſe cum ferro: cubiculum deinde patris intraſſe. Idem Declamat. 2. pro Caeco: *Tu ſentis quando ſenem vicerit laſſitudo curarum. Scis pariter, an una quieſcentium fores vallaverit cura ſervorum.* Apuleius libro I. *Pueros ablegat arbitrio nocturni gannitus:* qui alioqui de more procubabant Silius libro I. ad hunc ritum de Annibale:

Saepe etiam famuli turbato ad limina ſomno
Expavere trucem per vaſta ſilentia vocem.

Vide et Appianum in Catonis morte, et Tacitum in Othonis. *Lipſius.*

4 *Multa ſceleris indicia praeveniunt ſervi ſi.*] Retineo veterem interpunctionem: et *praeveniunt* non accipio, ut ſit, praecedunt, ante ſcelus exiſtunt; ſed, ut ſit, occupant, praecipiunt, deprehendunt, antequam ſcelus eventum habeat. Sic alibi noſter *praeventam gratiam*, id eſt, occupatam. Haec illi *ſi prodant*, extra periculum ſumus: ſi diſſimulant et ſuccumbimus ſceleri, manente SC. Silaniano, *non inulti* peribimus. *Gronovius.* At haec non eſt vetus interpunctio, ſed ea, quam nos exhibuimus; quae eſt in ed. pr. Puteol. Beroald. Alc. In ed. Rhenani mutata eſt, ſed tacite, et vitioſe, ut manifeſtum eſt. Sic enim habet, *praeveniunt ſervi, ſi prodant. Poſſumus.* et tamen hoc ſecuti Aldus, Gryphius etc. Inde factum deinde, *praeveniunt ſervi. ſi prodant, poſſumus.* Et haec eſt vetus Gron. interpunctio. Senſus eſt planus in vetere interpunctione, quam nos reſtituimus. Multa ſceleris indicia ſe exſerunt ante, quam facinus patretur, nec ita tale conſilium premi poteſt, quin indicia quaedam, vel per imprudentiam, erumpant. Ea ſi ſervi animadverſa prodant, nihil a ſervis timendum eſt.

5 *Poſſumus ſinguli inter pl. — anxios.*] Haec ſunt, ut mihi videtur, vitioſa. Nam haec coniunctim haud dubie capienda ſunt, *poſſumus ſinguli inter plures tuti*, ut mox, *inter nocentes non inulti.* Quid iam fiet reliquis, *inter anxios?* Scire velim, unde iſta ſint? In pr. ed. *anxios* non eſt. Quid in libris aliis ſcriptis ſit, non reperio notatum. Guelf. quidem *anxios* habet, quod a Puteolano editum omnes ſecuti ſunt. Vereor ne ita ſupplere maluerit aliquis, quam *inter* illud delere, quod librarius, per errorem ſcriptum, delere noluerat, ut ſaepe factum ſcimus. Si deleas cum *anxios*, belle procedit oratio. Niſi quis malit, alium nominativum ante iſta verba excidiſſe, quia ſequitur *poſtremo:* quod ſaltem duo membra praecedentia exigere videtur. An *ſecuri?* Sed etiam ap. Cic. Mur. 23. *denique* eſt, praecedente uno tantum membro.

6 Nam

Digitized by Google

A.V. 815. A.C. 62. *nulla ſunt, colluviem iſtam non niſi metu coërcueris. At quidam inſontes peribunt.* [6] *Nam et ex fuſo exercitu, cum decimus quisque fuſti feritur, etiam ſtrenui ſortiuntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra ſingulos utilitate publica rependitur.*

45 Sententiae Caſſii, [1] ut nemo unus contra ire auſus eſt, ita diſſonae voces reſpondebant, *numerum, aut aetatem, aut ſexum, ac plurimorum indubiam innocentiam* miſerantium. Praevaluit tamen pars, quae ſupplicium decernebat. ſed obtemperari non poterat, conglobata multitudine, et [2] *ſaxa ac faces* minitante. Tum Caeſar populum edicto increpuit, atque omne iter, quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praeſidiis ſepſit. Cenſuerat Cingonius Varro, ut liberti quoque, qui ſub eodem tecto fuiſſent, Italia deportarentur. Id a principe prohibitum eſt, *ne mos antiquus, quem miſericordia non minuerat, per ſaevitiam intenderetur.*

46 Damnatus iisdem conſulibus [1] Tarquitius Priſcus repetundarum, Bithynis interro-

6 *Nam et ex fuſo exercitu.*] Neque interrogationis notam admiſerim, nec negandi particulam, quam fatetur ſatis Pichena in Florentino non apparuiſſe, quum ex Veneto acceſſit. Eſt autem oratio brevis, continens rationem eius, quod non ponitur, ſed intelligitur ex praecedenti. Quaſi foret: *At quidam inſontes peribunt.* Pereant ſane; neque id hoc ſolum caſu contingit. *nam et ex fuſo exercitu* etc. *etiam ſtrenui ſortiuntur.* id eſt, ſortem trahunt inter decimandos, et ſaepe accipiunt iniquiorem, pereuntque inſontes. Neque enim *ſortiuntur* παθητικόν, ut volunt. Cicero 2. in Verrem 29. *Die inquit, illi adeſſe non poſſunt. Nam hercle, inquit Minucius, me quoque Petilius, ut ſibi in conſilio eſſem, rogavit: et ſimul a ſubſelliis abire coepit.* Intelligitur, Immo et ego, inquit Minucius, adeſſe non poſſum: *nam hercle me* etc. Pluribus alibi hoc in ſermone compendium illuſtramus. *Gronovius.* Rectiſſime. Et plane ſic eſt in ed. pr. Rhen. Ald. Gryph. Alterum dedit Puteol. quem ſecuti Riv. Ber. et Alc. A MSS. Flor. Guelf. etiam abeſt *non.* Ac mirum, cur lectionem Puteol. receperint recentiores. Bene igitur antiquius ac verius reſtituere Ryckius et I. Gron. In *fuſti* hic quoque variatur, ut ſupra c. 8.

1 *Vt nemo unus.*] In MS. Guelf. *unus* eſt in litura. Fuerat *bonus.* Sed *unus* verum eſt. Mox in eodem eſt *dubiam*, abſorpta ſyllaba *in*, ut ſaepe, a praecedente litera.

2 *Et ſaxa ac faces.*] Sic MSS. Flor. Guelf. et edd. omnes ante Rhenan. qui copulam *et* delevit. Notum eſt Virgilianum Aen. I, 150. *iam faces et ſaxa volant.* MSS. iidem etiam et edd. Puteol Ber. Alc. habent *minante.* Sed frequentativis gaudet noſter. Mox *incenderetur* ſcripti et edd. omnes ante Pichenam, qui coniecturam Rhenani et Merceri recepit primus, idque ſecuti ſunt ceteri.

1 *Tarquitius Pr.*] Huius *M. Tarquitii*

Digitized by Google

terrogantibus, magno patrum gaudio, [2] qui accuſatum A. V.
ab eo Statilium Taurum, proconſulem ipſius, memine- 815.
rant. Cenſus per Gallias [3] a Q. Voluſio, et Sextio Afri- A. C.
cano, Trebellioque Maximo acti ſunt, aemulis inter ſe, 62.
per nobilitatem, Voluſio atque Africano: Trebellium
dum uterque dedignatur, ſupra tulere. [1] Eo anno mor- 47
tem obiit Memmius Regulus, auctoritate, conſtantia,
fama, in quantum, praeumbrante imperatoris faſtigio,
datur, clarus: adeo, ut Nero, aeger valetudine, et
adulantibus circum, qui *finem imperio adeſſe* dicebant,
ſi quid fato pateretur, reſponderit, *habere ſubſidium
Rempublicam.* Rogantibus dehinc, *in quo potiſſimum?*
[2] addiderat, *in Memmio Regulo.* Vixit tamen poſt haec
Regulus, quiete defenſus, et quia nova generis claritu-
dine, neque invidioſis opibus erat. Gymnaſium eo an-
no dedicatum a Nerone, [3] praebitumque oleum equiti

 ac

quitii ProC. nomen in numo Claudii et Neronis, apud Patinum, Valentem, cuſo a Nicomedienſibus: unde patet, ſtatim ab accuſatione, quae facta eſt anno ante mortem Claudii, accepta provincia miſſum ProConſulem. Quod in numo Neronis eſt M. Ταρκυτίυ Πριτανικ. id puto eſſe cum viris doctis vitioſum. Sed ut cum Spanhemio putem, eſſe potius pro Πρίσκυ (vid. de Vſ. et Pr. Num. T. II. p. 593.) quam cum Perizonio Πρυτανικȣ̃ ap. Ryckium ad XII, 59. Ceterum libri, ita ut ſupra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius.*

2 *Qui accuſatum ab eo Statilium Taurum.*] Supra lib. 12, 59. *Lipſius.* Guelf. *quia.* MS. Flor. *proconſule*, quod recepit I. Gron. Ceteri omnes ſcripti et editi *proconſulem.* recte. vid. ad II, 52. Pro *ipſius* MSS. Reg. Corb. ed. pr. *ipſi.*

3 *A. Q. Voluſio, etc.*] Ed. pr. *Voluſino.* v. Lipſ. ad c. 26. ſed deinde MSS. Flor. Reg. Corb. Agr. *Sextio* pro vulg. *Sexto*, quod cum Ryckio et I. Gron. recepimus. *Supra tulere* i. e. fecere, ut plus ipſe gloriae, laudis, gratiae ferret.

1 *Eo anno.*] MS. Reg. *eodem anno*, ut ſupra *iisdem* Coſſ. Mox in *praeumbrante imp. f.* ductum verbum e Graeco ἐπισκιάζειν, quo ſic utuntur elegantiſſimi, Demoſthenes, Lucianus et alii.

2 *Addiderat.*] Sic edidi ex MS. Guelf. et ed. pr. cum in ceteris omnibus ſit *addiderit.* Atqui illud neceſſarium eſt in recepta ab omnibus interpunctione. *Addiderit* requirit *et rogantibus dehinc.*

3 *Praebitumque oleum.*] Si oleum populo tantum praebitum, nihil novum aut Graecanicum: praebuit ante P. Scipio, quem Aedilem dediſſe congium olei in vicos ſingulos Livio credo libro 25. Dedit et C. Caeſar poſt victoriam Africanam. Τόν τε δῆμον, inquit Dio, λαμπρῶς εἱςίασε, καὶ σῖτον ἔξω τȣ̃ τεταγμένȣ καὶ ἔλαιον προσέδωκεν. Etiam M. Agrippa in Aedilitate oleum et ſalem, ut auctor idem Dio 49. Sed nemo eorum ad gymnaſium, quod hic Nero. Plinius: *Vſum olei ad luxuriam vertere Graeci, in gymnaſiis publicando.* Adde Sueton. cap. 12. *Lipſius.* Exemplum

48 ac ſenatui, Graeca facilitate. [1] P. Mario, L. Aſinio
A.V. conſulibus, Antiſtius praetor, [2] quem in tribunatu ple-
816. bis licenter egiſſe memoravi, probroſa adverſus princi-
A.C. pem carmina factitavit, vulgavitque celebri convivio,
63. dum apud Oſtorium Scapulam epulatur. Exin a Coſſutiano Capitone, qui nuper ſenatorium ordinem, precibus Tigellini, ſoceri ſui, receperat, maieſtatis delatus eſt. [3] Tum primum revocata ea lex credebatur, quae haud perinde exitium Antiſtio, quam imperatori gloriam quaeſivit, ut condemnatus a ſenatu, [4] interceſſione tribunicia morti eximeretur. Et cum Oſtorius, *nihil audiviſſe*, pro teſtimonio dixiſſet, adverſis teſtibus creditum: cenſuitque [5] Iunius Marullus, conſul deſignatus, *adimen-*

plum talis Graecae facilitatis in Seleuco Nicatore ap. Ioſ. A. I. XII, 3. qui etiam Iudaeis a praefectis gymnaſiorum pecuniam ad oleum emendum dari iuſſit.

1 *P. Mario, L. Aſinio coſſ.*] Nomen huius primi conſulis corrupte legas in vetuſta Perſii vita nuper cum IuvenalisScholiaſte edita; *Deceſſit Perſius* 8. *Kalend. Decembr. Rubrio Mario, Aſinio Gallo COSS.* ſcribe, *Publio Mario.* cui cognomen fuit, Celſus. *Lipſius.*

2 *Quem in Tribunatu licenter egiſſe memoravi.*] Libro 13. *Lipſius.*

3 *Tum primum revocata etc.*] Locus haud dubie vitioſus, eaque de cauſſa, varie tentatus. Libri non magnopere variant, niſi quod edd. Puteol. Beroald. Alc. *ne condemn.* ed. pr. *exponeret*, pro *eximeretur*; utrumque vitioſe: denique MS. Flor. *ut* non habet, quod in Guelf. eſt in litura. Tentatur correctio ſic, ut alii, auctore Mercero, *qua* corrigant, alii cum Mureto *quaereret*: Acidalius *credebaturque quaeſiſſe*: Freinshemius, *credebaturque - gloria quaeſita*: Iac. Gronovius denique *credebaturque quaeri, uti.* quod ille etiam in contextum recepit. De *credebaturque* haud ambigo: nam non lex quaeſivit gloriam Neroni, ſed accuſatur et ipſe Nero: de altera parte nihil dum definire audeo. Magis tamen inclino in *quaeſitam*. Etenim non videtur dicere velle Tacitus, quid homines de re iudicarint ante eventum, ſed quid poſt eventum: ex quo videbant, Neronem ſpe falſum ſua et accuſatorem. Si ante cauſſam actam ſic credidiſſent, nihil impediſſet, quo minus durius ſtatuerent. Sed offenſio Neronis et reſcriptum indicabat, voluiſſe materiam habere gloriae. Atque ante qui ſcire poterant?

4 *Interceſſione tribunicia.*] Interceſſione ipſius Caeſaris: qui ita clementiae gloriam pararet. *Lipſius.*

5 *Iunius Marullus conſul deſignatus.*] Inter ſuffectos non dubie Conſules. Sed in hunc ipſum annum, Annaeum Senecam et Trebellium Maximum coſſ. referunt viri docti in opere Faſtorum: et loca ſunt, quae annuunt. Auſonius tamen in Panegyrico, Senecae conſulatum aperte detrahit: *Dives Seneca, nec tamen conſul, arguetur rectius quam praedicabitur non erudiiſſe indolem Neronis, ſed armaſſe ſaevitiam.* quo loco video eſſe qui negationem ſubtrahant, legantque: *Dives Seneca, tamen Conſul.* Lipſius.

6 Ob-

Digitized by Google

adimendam reo praeturam, necandumque more maiorum. Ceteris inde aſſentientibus, Paetus Thraſea, multo cum honore Caeſaris, et acerrime increpito Antiſtio, *non, quidquid nocens reus pati mereretur, id, egregio ſub principe, et nulla neceſſitate* [6] *obſtricto ſenatu, ſtatuendum, diſſeruit.* [7] *carnificem et laqueum pridem abolita: et eſſe poenas legibus conſtitutas, quibus, ſine iudicum ſaevitia, et temporum infamia, ſupplicia decernerentur.* [8] *Quin in inſula, publicatis bonis, quo longius ſontem vitam traxiſſet,* [9] *eo privatim miſeriorem, et publicae clementiae maximum exemplum futurum.* Libertas Thraſeae [1] ſervitium aliorum rupit. et poſtquam diſceſſionem conſul permiſerat, pedibus in ſententiam eius iere, [2] paucis exemptis: in quibus adulatione promptiſſimus fuit A. Vitellius, optimum quemque iurgio laceſſens, [3] et

A.V. 816. A.C. 62.

49

Bbb 4

6 *Obſtricto ſenatu.*] Vett. edd. ante Rhenanum *ſenatui.* ſi copula *et* abeſſet, probarem. nunc *ſenatu* verum eſt.

7 *Carnificem et laqueum.*] Reſpondent illi decreto, *more maiorum necandum.* Ex quo clare diſcis, quid *punire* Tacito *more maiorum.* Lipſius. add. Sueton. Ner. 40.

8 *Quin in inſula.*] Haec lectio a Pichena inducta, velut ex ed. Veneta Puteol. Sed in ea eſt *quin in inſulam:* ut in MS. Guelf. ed. Beroald. Alc. Ceterum veram puto. MS. Flor. *qui in inſula.* Agr. *qui in inſulam.* Ed. pr. *qui ne inſula.* Rhenanus: *qui inſula,* quod omnes uſque ad Pichenam ſecuti ſunt.

9 *Eo privatim miſerior.*] Lego: *eo privatim miſeriorem:* et ſermonis textus ita poſtulat. *Lipſius.* Recte: nec dubitavi recipere. Faërnus malebat *futurus:* ſed accuſativi cum infinitivo ſunt in ſuperioribus

1 *Silentium aliorum.*] Vett. *ſervitium.* At velim conſideres ſatin' ſana haec tota narratio ſit. Antea praedixit, *Tum primum revocata ea lex credebatur, quae haud perinde exitium Antiſtio, quam Imperatori gloriam quaeſivit, ut condemnatus a Senatu, interceſſione tribunicia morti eximeretur.* Quid? condemnatusne Antiſtius a Senatu? Contra video. in inſulam ſeponitur. Idem interceſſione Caeſaris morti eximitur? Falſum. nec quidquam in tota re quod Neroni clementiae gloriam; ſaevitiae potius invidiam parere poſſit. Ego ſane aeſtuo: nec cuneum reperio huic nodo. Niſi placet cum Ioſia Mercero elegantiſſimo iuvenum legi, *qua haud perinde,* ut ad accuſatorem referas, non ad legem: qui non tam exitium eo facto quaerebat, quam gloriam Principi. Sed hominis conſilium Thraſeae ſententia ſubvertit. *Lipſius. Servitium* omnes edd. ante Rhenanum, qui *ſilentium* invexit. non bene. Notior formula *ſilentium rumpere,* impoſuit ſive ipſi, ſive MS. Bud. librario. Pichena bene vetus reſtituit. Senſus eſt: παῤῥησία Paeti fecit, ut ceteri quoque libere decernerent.

2 *Paucis exemtis.*] Flor. habet, *exeptis.* Forte, *exceptis,* Pichena inquit. Foret id ſane melius. Sed a ſcriptura illa nihil extrices. Virgula ſuper *e* omiſſa eſt. Ed. pr. *exēptis.*

3 Et

A. V. 816. A. C. 63. [3] et reſpondenti reticens, ut pavida ingenia ſolent. At conſules, perficere ſenatus decretum non auſi, de conſenſu ſcripſere Caeſari. Ille, inter pudorem et iram cunctatus, poſtremo reſcripſit, *nulla iniuria provocatum Antiſtium, graviſſimas in Principem contumelias dixiſſe: earum ultionem a Patribus poſtulatam, et, pro magnitudine delicti poenam ſtatui, par fuiſſe: ceterum ſe, qui ſeveritatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. ſtatuerent ut vellent:* [4] *datam etiam abſolvendi licentiam.* His atque talibus recitatis, et offenſione manifeſta, non ideo aut conſules mutavere relationem, aut Thraſea deceſſit ſententia, ceterive, quae probaverant, deſeruere: pars, ne principem obieciſſe invidiae viderentur; plures numero tuti; Thraſea ſueta firmitudine animi, et ne gloria intercideret.

50 Haud diſpari crimine [1] Fabricius Veiento conflictatus eſt, *quod multa et probroſa in patres et ſacerdotes compoſuiſſet, iis libris, quibus* [2] *nomen* Codicillorum *dederat.* Adiiciebat [3] Talius Geminus, accuſator: *venditata ab eo munera*

3 *Et reſpondenti reticens.*] Sic etiam Livius 23, 12. ubi v. I. Fr. Gronovius.

4 *Data etiam abſolvendi.*] Melius e priſcis, *datam etiam abſ. licentiam.* Lipſius. Nam ſic MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. idque bene reſtituit Pichena, Ablativi ſunt a Rhenano. *Licentia* dicitur illa quidem etiam in bonam partem apud noſtrum, ut I, 26. ſed forte hic non abſurdum ſit, exiſtimare, data opera ambiguitatem quaeſitam. Ceterum in Guelf. eſt *et* pro *etiam*, fortaſſe melius. vide tamen ad c. 36. extr.

1 *Fabricius Veiento.*] Puto illum eſſe, qui A. Fabricius Dioni dicitur: quique Praetor, canes Circenſibus ad currus adiunxit pro equis. *Lipſius.* Ryckius de eo laudat Plinium ep. IV, 2. Iuvenal. Sat. IV. Mox bene Pichena *quod multa* e MS. Flor. pro *qui m.* Sic etiam ed. pr. MS. Guelf.

2 *Nomen Codicillorum dederat.*] Noto, fuiſſe morem, uti in teſtamentis convicia quaedam et probra liberius ſcriberent: quae ante Auguſtum inobſervata et permiſſa. Scilicet, quia ſupremis illis tabulis et voci, danda videbatur aliqua libertas. Frenum iniicere Senatus voluerat; ſed ille idem princeps, ut Suetonius ait, *de inhibenda teſtamentorum licentia ne Senatus quidquam conſtitueret, interceſſit.* Ea enim germana lectio, germana mens eius loci: non ut vir doctus ſubſtituit, *ſcommatorum.* Exempla in Tacito paſſim, de iis qui ſupremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium, alioſque potentes compoſuerint. Hoc exemplo ergo maledicentiae ſuae cavens Veiento, inſcripſit opicos et oſcos eos libros, Codicillos. *Lipſius.*

3 *Talius Gem.*] Muretus volebat *T. Allius*, idque olim probabat Lipſius, reiecit poſtea. Nec ſpernendum putat Ryckius, proferens ex inſcr.

Digitized by Google

nera principis, et adipiſcendorum honorum ius. quae cauſ- A.V.
ſa Neroni fuit ſuſcipiendi iudicii: convictumque Veien 816.
tonem Italia depulit, et libros exuri iuſſit, conquiſitos A.C.
lectitatoſque, donec cum periculo parabantur: mox li- 63.
centia habendi oblivionem attulit. Sed graveſcentibus 51
in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur: conceſſit-
que vita Burrus, incertum valetudine, an veneno. Va-
letudo ex eo coniectabatur, [1] quod in ſe tumeſcentibus
paullatim faucibus, et [2] impedito meatu, ſpiritum fi-
niebat. plures, iuſſu Neronis, quaſi remedium adhibe-
retur, [3] illitum palatum eius noxio medicamine, aſſe-
verabant: et Burrum, intellecto ſcelere, cum ad viſen-
dum eum princeps veniſſet, [4] aſpectum eius averſatum,

ex inſcr. vetere *Q. Allium Max. Conſulem. Talia* occurrit ap. Murator. p. MDI. n. 2. Mox MS. Bud. et Guelf. a man. ſec. *vendicatu.* male. Poſt idem Guelf. *indicii.*

1 *Quod in ſe tumeſcentibus.*] Muretus corrigit *intumeſcentibus.* Placet. Certe *in ſe* vitioſum eſt.

2 *Impedito meatu ſpiritum finiebat.*] Haec corrupta eſſe credo, legendumque: *et imped. meatu ſpiritus, finiebat*, ſive etiam *finierat. Spiritus meare* dicitur, ut ap. Curtium. *Finire* autem ſimpliciter pro mori, noſter cum aliis dixit VI, 50. Id ignorans librarius e *ſpiritus* fecit *ſpiritum.* Adiuvat MS. Guelf. in quo eſt *ſpiritu.* Litera *s* abſorberi potuit ab initiali ſequentis verbi. Denique haec coniecerunt homines poſt mortem Burri. Itaque melius *finierat;* quod et ſequentia deſiderant.

3 *Illitum palatum eius.*] *Eius* habet MSS. Flor. Guelf. et edd. vett. ante Rhenanum, qui auctore MS. Bud. delevit, ut mox *eum.* Tacitus, etſi brevitatem alias affectans, libenter hoc pronomine ſine neceſſitate utitur, ut ſupra iam notavimus. Item infra hoc capite *veterem imp. atque inſ. in eo ſecutus.* Cicero et Livius ſine *in eo* dixiſſent. c. 59. *talem eum centurio trucidavit.* Sufficiebat *talem.* c. 62. *accitum eum Caeſar admonet.* Ciceroni et Livio ſuffeciſſet *accitum Caeſar admonet:* quamquam et Livius interdum ſine neceſſitate pronomen addit. v. not. ad Suet. Caeſ 7.

4 *Aſpectum eius averſatum, ſciſcitantique hactenus reſpondiſſe, Ego me bene babeo.*] Heinſius ſic diſtinguit: *ſciſcitantique, Hactenus, reſpondiſſe, ego me bene habeo.* Acute: et illud *Hactenus*, ut Burri, non Taciti, etiam praefert Aurelii lectio, verba iſta, *Hactenus ego me bene habeo*, alio charactere formata exhibens. Commode tamen, *Hactenus reſpondiſſe*, poteſt exponi, hoc tantum. Vide Obſerv. in Eccleſ. cap. 22. In eo autem reſponſo quae vis ſit, dicet Seneca Epiſt. 24. *ſicut illum Cn. Pompeii ſocerum Scipionem, qui contrario in Africam vento relatus, cum teneri navem ſuam videret ab hoſtibus, ferro ſe transverberaverit, et quaerentibus, ubi imperator eſſet, imperator, inquit, bene ſe habet. Vox haec illum parem maioribus fecit et fatalem Scipionibus in Africa gloriam non eſt interrumpi paſſa*, etc. *Gronovius.* Hoc verum. Sed MS. Flor. et ed. pr. habent *ſciſcitanti*, ſine copula *que:* quod ſecutus ſum. Mox ed. pr. *flagitia adultima:* vitioſe

A. V. 816. A. C. 63.

ſciſcitanti hactenus reſpondiſſe, *Ego me bene habeo.* Civitati grande deſiderium eius manſit, per memoriam virtutis, et ſucceſſorum alterius ſegnem innocentiam, alterius flagrantiſſima flagitia et adulteria: quippe Caeſar duos praetoriis cohortibus impoſuerat: Fenium Rufum, ex vulgi favore, quia rem frumentariam ſine quaeſtu tractabat: [5] Sofonium Tigellinum, veterem impudicitiam atque infamiam in eo ſecutus. [6] Atque illi pro cognitis moribus

pro *adulteria.* Etiam a Flor. abeſt copula. Sed niſi Tacitum parum accurate ſcripſiſſe dicamus, hic aliud quid latet. Nam *adulteria* ſunt in *flagitiis.* Niſi vero voluit generi hanc ſpeciem addere, ut in quam in primis flagitioſus eſſet. Poſt Rhenanus malebat *tractaverat.* Immo *tractarat.*

5 *Sofonium Tigellinum.*] Tigellinum libri appellant, et Graeci, quibus ſemper Τιγελλῖνος. Sophronium corrupte epitoma Dionis: Ofonium Tacit. I. Hiſtor. Quod ait de vetere infamia, intellegit credo ſtuprum eius cum Agrippina matre Neronis: qua cauſſa a Caio in exſilium pulſus. Dio, ἐν τούτοις δὲ τότε φεύγουσι, καὶ ὁ Τιγελλῖνος ὁ Σωφόνιος ὡς καὶ Ἀγριππίνῃ μεμοιχευκὼς ἐξέπεσεν. Mentio clara hominis, imo brevis vitae deſcriptio, in Scholiaſte veteri, Iuvenalis, ad verſum, *Pone Tigellinum. C. Fulcinius* (corrigendum, *C. Ofonius*) *Tigellinus, patre Agrigentino, Scylaceum relegatus iuvenis, egens, verum admodum pulcher, in concubinatum a Lincio et Lucio Domitio maritis Agrippinae et Fulviae ſororum Caeſaris, atque in utriuſque uxoribus ſuſpectus, ob hoc urbe ſummotus.* Plura illic vide, ſed haec corrige: *a Vinicio et Lucio.* itemque: *Agrippinae et Liviae, ſororum C. Caeſaris.* Nihil certius. Nam M. Vinicius Liviam Germanici filiam uxorem habuit, et L. Domitius Agrippinam. Tacitus lib. 6. Idem Tigellini nomen corruptum odoror in Egeſippi lib. 4. cap. 20. ubi de Nerone. *Et ideo,* inquit, *nequiſſimis ſe Nymphidio et Gemellino praecipue credendum putavit.* Gemellinum hunc nuſquam reperias, et ſuppone fidenter *Tigellino.* Adprobat, quod ipſe ſubdit deſertum Neronem ab utroque: quod hiſtoriae, et nominatim de Tigellino Tacitus, prodiderunt. *Lipſius. Offonium* vel *Ofonium Tigillinum* vett. edd. uſque ad Lipſium.

6 *Ac quae illi pro cognatis moribus.*] Non diſplicet Farneſiana ſcriptura. *Atque illi pro cognitis moribus fuere.* id eſt, praeſcitum antea, qui mores utriuſque. Vatic. refert, *progenitis moribus.* tentabam, *pro gentis maioribus.* quaſi commendatione vitiorum pro natalibus uſus. Humilitatem quidem generis eius notat idem Tacitus I. Hiſtoriar. *Sophonius Tigellinus obſcuris parentibus, foeda pueritia.* Forte et ſic leg. *ut qui illi pro geminis moribus faveret.* Geminum, ſimile. Emeritus ergo Tigellinus favorem Neronis ſimilitudine morum vitiorumque. Sed ne diſſimulem, Farneſiana lectio firmari omnino a Victore videtur, phraſim hanc aemulante, imo ſumente a Tacito, in Othone: *Qui potentia dies fere quinque et octoginta, praecognitis moribus, potitus, poſtquam a Vitellio pulſus eſt, mortem ſibi conſcivit.* Atque ita Victor: tamen ingenioſus Mercerus diviſim illa Farneſiani codicis legebat: *illi pro cognitis:* tales, quales

Digitized by Google

moribus fuere: validior Tigellinus in animo principis, A. V.
[7] et intimis libidinibus aſſumptus: proſpera populi et 816.
militum fama Rufus; quod apud Neronem adverſum ex- A. C.
periebatur. Mors Burri infregit Senecae potentiam; 63. 52
quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto, et Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, *tanquam ingentes* [1] *et privatum ſupra modum evectas opes adhuc augeret, quodque ſtudia civium in ſe verteret, hortorum quoque amoenitate et villarum magnificentia quaſi principem ſupergrederetur.* Obiiciebant etiam, *eloquentiae laudem uni ſibi aſciſcere, et* [2] *carmina crebrius factitare, poſtquam Neroni amor eorum veniſſet. Nam oblectamentis principis palam iniquum, detrectare vim eius equos regentis; illudere voces, quotiens caneret. Quem ad finem nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur.*

quales iam ante noti. *Lipſius*. Sive potius, ita valuere, ut mores cogniti cuiusque ferebant. Ita certe vult Mercerus, atque id ſequentia deſiderant; in quibus explicatur diſtincte de ſingulis, quid ſit, *pro cognitis moribus eſſe*. Ceterum correctionem Merceri recepit primus Pichena, quem ceteri ſecuti ſunt. MSS. Fl. Guelf. *atque illi pro cognatis moribus fuere:* quod I. Gronovius explicat *congenitis*, quos iuvenes velut inſitos ſecuti erant, nec ad honores provecti emendarant. Mirum. Immo, ſi Tacitus ita dedit, ſenſus eſt: ita apud quemque favorabiles fuere, ut cuique ſimiles moribus erant. Nam ut Graecis *σύμφυτος* eſt, pro ſimilis, ſic *cognata* latinis, ſimilitudine quadam inter ſe coniuncta, ſimilia. Ryckius e Cod. Agr. dedit: *quae illi pro cognitis moribus fuere*. male. Ed. pr. *atque illi praegenitis moribus fuere*.

7 *Ex intimis libidinibus.*] Vatic. *in intimis*, eſſet, ad intimas libidines electus. *Lipſius*. MS. Flor. *et intimis*, ut edidit Rhenanus. Conſentit ed. pr. niſi quod eſt *et in intimis*: idque ſecutus ſum cum I. Gronovio. *Ex intimis* eſt a Puteolano. Sed id h. l. non convenit. Eſſet enim, cum ante intimis eius libidinibus conſcius fuiſſet. Atque ſocius potius et adiutor nunc ſumitur. Ceterum ſic etiam eſt in Guelf.

1 *Et privatum modum evectas.*] Sic recentiores: unde colligo in MS. Flor. nullam eſſe praepoſitionem. At vett. edd. inde a Puteolano omnes *ſupra modum*. Sane *evectas* praepoſitionem deſiderat: nec dicitur pro *egreſſas*, aut *ſupergreſſas*, ſed eſt ſimpliciter *ſublatas*. Quia ergo illud *ſupra* e MSS. eſt: quippe quod eſt et in Guelf. reſtitui. In ed. pr. eſt *et in privatum modum*. unde coniicias *et ultra privatum modum*. *Privatim* male Puteol. Beroald. et Alc. Dein Guelf. *hortorumque am.* Mox *quaſi* eſt propemodum. Cic. Acad. IV, 26. *quaſi pedalis*. Pro *ſupergrederetur* MS. Guelf. *praegrederetur*.

2 *Carmina crebrius factitare.*] Tragoediaſne, quae eius nomine feruntur? Non opinor, et alibi video. *Lipſius*.

3 Exer-

Digitized by Google

datur. Certe finitam Neronis pueritiam, et robur iuventae adeſſe. [3] *exueret magiſtrum, ſatis amplis doctoribus*
53 *inſtructus maioribus ſuis.* At Seneca criminantium non
A. V. ignarus, prodentibus iis, quibus aliqua honeſti cura, et
816. A. C. familiaritatem eius magis aſpernante Caeſare, tempus
63. ſermoni orat: et accepto, ita incipit: *Quartusdecimus annus eſt, Caeſar, ex quo ſpei tuae admotus ſum: octavus, ut imperium obtines: medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulaſti, ut nihil felicitati meae deſit, niſi moderatio eius. Vtar magnis exemplis, nec meae fortunae, ſed tuae.* [1] *Abavus tuus, Auguſtus, M. Agrippae Mitylenſe ſecretum; C. Maecenati, urbe in ipſa, velut peregrinum otium permiſit: quorum alter bellorum ſocius, alter Romae pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, ſed pro ingentibus meritis, praemia acceperant. Ego* [2] *quid aliud munificentiae tuae adhibere potui, quam* [3] *ſtudia, ut ſic dixerim, in umbra educata?* [4] *e quibus claritudo venit, quod iuventae tuae rudimentis affuiſſe videor. grande huius rei pretium. at tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam circumdediſti: adeo, ut plerumque intra meipſe volvam: egone, equeſtri et provinciali loco ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter nobiles, et* [5] *longa decora praeferentes, novitas mea enituit? Vbi*

3 *Exueret magiſtrum.*] Relinqueret, amoveret: ● Graecis ſumtum; qui dicunt ἐκδύσασθαι τινα, pro repudiare, inprimis de magiſtris. Sequens ſententia eſt e Cicerone; ep. ad Div. I, 7. extr.

1 *Atavus tuus Auguſtus.*] Immo *abavus.* Lipſius. Sic ipſe noſter vocat ſupra XIII, 34. unde cum Ryckio recepi.

2 *Quid munif. adhibere.*] MS. Agr. addit *tuae.* Senſus eſt, qua re potui promereri munificentiam tuam: qui ſine illa vocula non conſtat. Itaque recepi. Secutus eſt Cl. Broterius, qui idem in MSS. tribus reperit.

3 *Studia in umbra educata, etc.*] quae in vita privata tractavi, formavi. Sumtum e Cicerone, ni fallor: apud quem etiam ſunt *umbracula eruditorum et otium,* quae opponuntur *ſoli et aciei,* h. e. adminiſtrationi reip. Non hic de ſchola cogitandum cum Pichena, ut iam monuit Freinshemius. Etiam *educata oratio* eſt ap. Ciceronem.

4 *E quibus claritudo venit.*] Sic ed. pr. et ſeqq. omnes. At I. Gronov. e MS. Flor. *et quibus*, ut coniecerat Acidalius. Mox *circumdediſti* MSS. Flor. Bud. Guelf. recepit Pichena. Veteres edd. omnes *dediſti.* Deinde Fl. Bud. Oxon. edd. pr. vereresque omnes *meipſe,* quod temere in *meipſum* mutatum, reſtituit Ryckius.

5 *Longa decora.*] i. e. antiqua. v. ad c. 31. *decora* ſunt maiorum imagines et eorum honores, res geſtae. Sed MS. Flor. et ed. pr. *cura*, quod I. Gronovius factum coniicit

Vbi eſt animus ille, modicis contentus? Tales [6] *hortos* A. V.
inſtruit, et per haec ſuburbana incedit, et tantis agro- 816.
rum ſpatiis, tam lato fenore exuberat? Vna defenſio A. C. 63.
occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui. Sed 54
uterque menſuram implevimus, et tu, quantum princeps
tribuere amico poſſet, et ego, quantum amicus a principe
accipere. [1] *Cetera invidiam augent. quae quidem, ut*
omnia mortalia, [2] *infra tuam magnitudinem iacent; ſed*
mihi incumbunt: mihi ſubveniendum eſt. [3] *quomodo in mi-*
litia, aut via, feſſus adminiculum orarem; ita, in hoc iti-
nere vitae, ſenex, et leviſſimis quoque curis impar, cum
opes meas ultra ſuſtinere non poſſim praeſidium peto. Iu-
be eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam for-
tunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam;
ſed

coniicit e *ira*. Mox MS. Reg. et ed. pr. *emicuit*.

6 *Hortos inſtruit.*] Vides hic opes Senecae in villis, agris, pecunia. Sed quid eſt, *inſtruit?* referri ad ſtatuas, tabulas, aliumque ornatum poteſt: etſi Flor. codex, *exſtruit:* quod ad aedificia ibi ſuperba et nova. *Lipſius.* *Exſtruit* cum MS. Flor. habet ed. pr. ſimile ſupra fuit, *hortos extollebat:* unde non omnino ſpernendum putem. Ed. pr. etiam *talis*. In verbo *incedit* eſt ſignificatio oſtentationis et ſuperbiae, de qua ſaepe viri docti dixere. v. Cort. ad Sall. Iug. 31. *Fenore* poſſis etiam ad reditus ex agris referre: primum propter epitheton *lato:* deinde quia c. 55. *horti, fenus, et villae;* nulla *agrorum* mentione.

1 *Cetera invidiam augent.*] MS. Flor. *agent;* quod I. Gronovius factum putat ex *alent*. Sic et ed. pr. ubi antiqua manus correxit *augent*. Confundi *agere* et *alere*, notum eſt. v. viros doctos ad Cicer. pr. Arch. c. 7. et Virgil. Aen. V, 231. Nec *agent* abſurdum, aut ab h. l. alienum. Dicitur enim pro acuere, excitare, incitare, ἐρεθίζειν. v. Gebh. ad Liv. X, 14. Sed tamen *augent* verum puto, cui non raro in MSS. *agere* ſubſtituitur, ut ap. Livium, l. c. vid. ibi Drakenb. item ad III, 3. XXVII, 9. add. infra ad c. 58. etiam XV, 10. pro *augeretur* ed. pr. *ageretur*. Nec futurum huic loco convenit.

2 *Infra tuam magn. iacent.*] *Iacent* et mox *incumbunt* MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. ut ad *cetera* referantur: quod reſtitui. Adiuvant *mortalia*, quae melius de bonis humanis, quam de vitiis, velut invidia, capiuntur: item ſequentia: *quomodo in militia* etc. inprimis verba, *cum meas opes ultra ſuſtinere non poſſim*. *Cetera* quae ſint, vid. c. 56. extr. Ceteri libri edd. habent *iacet* et *incumbit:* quae lectio orta eſt ex eo, quod ad *invidiam* referri putabant.

3 *Quomodo in militia.*] Intelligit Optiones, quia adiutores Centurionibus dati. Feſtum corrigo, *Optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accenſus. Is adiutor dabatur centurioni a Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permiſſum eſt optare, et nomen ex facto ſortitus eſt.* legoque, *a Tribuno, militemque ex eo tempore.* Lipſius. Mox ed. pr. *poſſum*. Poſt *eas* abeſt a Guelf.

4 *Quo-*

Digitized by Google

A.V. 816. A.C. 63. *ſed traditis, [4] quorum fulgore perſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curae ſeponitur, in animum revocabo. Supereſt tibi robur, [5] et tot per annos nixum faſtigii regimen: [6] poſſumus ſeniores amici quiete reſpondere.*

4 *Quorum fulgore perſtringor.*] Cannegieterus Diſſ. ad Avian. p. 320. corrigit *praeſtringor;* quem vide. Verum videtur Cic. Vatin. 10. *Dignitas et ſplendor praeſtringebat oculos Vatinii:* ubi ſimiliter quidam MSS. et edd. *perſtringebat.* adde Drakenb. ad Silium I, 358. Senſus eſt: relictis iis, quorum invidia mihi obeſt, tempus omne animo impendam, quod hortorum et villarum cura abſumit.

5 *Et tot per annos nixum faſtigii regimen.*] Haec vitioſa eſſe, facile intelliget, qui attenderit, perſpicueque volet interpretari, conſervata latinitate. Nam quod Maphaeus, per tot annos ſuſtinuiſſe imperii onus: Gronovius Obſ. p. 239. bene magno tempore fundata potentia: bonus ſenſus eſt; ſed e contextu ſumtus, non e verbis ipſis, in quibus ille non ineſt. Nec probabilis Grotii coniectura *eniſum faſtigio* i. e. ad faſtigium. Grotianae ſententiae ſufficeret *nixum.* Cicero Planc. 27. *huc per me nixus aſcendi.* ſed illa ſententia ab h. l. aliena. Idem ille I. F. Gronovius ap. Ryckium coniicit *nixum faſtigio:* ut *faſtigium* dictum ſit pro imperio, potentia, ut XV, 1. Sed et hic manet difficultas, quod non convenit *tot per annos.* Illud mihi videtur eſſe clarum, hoc quaeri: an Nero iam per ſe, ſine Senecae auxilio, poſſit imperare. Ei ſententiae quae lectio vel correctio maxime convenit, ea eſt optima. Sed ei ſic ſatis congruit lectio MSS. Agr. Guelf. ed. pr. *tot per annos viſum faſtigii regimen.* Vidiſti, inquit, tot per annos, quomodo ſummum imperium tractari, respublica regi debeat, habesque adeo uſum rerum idoneum, ut tibi non amplius opus ſit auxilio meo. Sed vereor, ut ſatis prudenter iſta dicta ſint, et ſine offenſione Neronis dici potuerint; et ne *viſum* factum ſit e *niſum,* ut factum paſſim in libris veteribus. v. Heinſ. ad Ovid. A. A. II, 660. Drakenb. ad Sil. V, 284. item ad Livium pluribus locis. Interim nihil melius aut vidi, aut ipſe excogitare potui.

6 *Poſſumus ſeniores amici.*] Non uſquequaque placet. Vatic. *quietem* praefert. Fortean, *poſſumus ſeniores amici quietem iure ſpondere.* Fuit cum inculcatam vocem e ſequenti linea putarem, legeremque reiecta, *poſcimus ſeniores amici quietem.* Quid ſi, *quietem reſpondere?* Apuleius phraſeos huius approbator Apol. 2. *Haſcine gratias bonus filius matri reſpondes?* Lipſius. At tu vide, ſi lubet, Obſerv. libro 2. cap. 4. p. 235. *Gronovius.* Ibi ſic interpretatur: nos ſeniores amici ſatisfacimus tibi etiam quiete, otium laceſſendo, et in reliquum viribus tuis confidendo. Quae ſane interpretatio valde arridet. Sed tamen hic reſtat mihi ſcrupulus, quod ita ſententia haec non ſatis apta argumento Senecae. Vult abire cura reip. h. e. ad quietem et otium redire. Tu vales aetatis robore, et habes imperium ſatis firmum. Ergo ego ſenex poſſum deponere illud onus. Quod ſane non ſatis commode videtur exprimi per *ſatisfacere quiete.* Etiam MSS. Vatic. Bud. ed. pr. habent *quietem:* forte et Flor. quod plerumque ille cum pr. ed. conſentit. Non abhorrebat animus a coniectura, Tacitum ſcripſiſſe, *poſſumus ſeniores amici quietem repetere* vel *reſumere.* Error in verbo oriri potuit, quod mox eſt *reſpondit:*

Digitized by Google

re. Hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad ſumma
vexiſſe, [7] *qui et modica tolerarent.* Ad quae Nero ſic 55
ferme reſpondit: *Quod meditatae orationi tuae ſtatim oc-* A. V.
curram, id primum tui muneris habeo, qui me non tan- 816. A. C.
tum praeviſa, ſed ſubita expedire docuiſti. [1] *Abavus meus,* 63.
Auguſtus, Agrippae et Maecenati uſurpare otium poſt labores conceſſit: ſed in ea ipſa aetate, cuius auctoritas tueretur, quidquid illud et qualecumque tribuiſſet: attamen neutrum datis a ſe praemiis exuit. [2] *Bello et periculis meruerant: in his enim iuventa Auguſti verſata eſt. Nec mihi tela et manus tuae defuiſſent, in armis agenti. Sed quod praeſens conditio poſcebat, ratione, conſilio, praeceptis pueritiam, dein iuventam meam foviſti.* [3] *Et tua quidem erga me munera, dum vita ſuppetet, aeterna erunt; quae a me habes, horti, et fenus, et villae, caſibus obnoxia ſunt. ac licet multa videantur, plerique, haudquaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores ſpectantur. Vnde etiam rubori mihi eſt, quod praecipuus caritate, nondum omnes fortuna antecellis. Verum et tibi valida aetas, rebuſque* [1] 56
et

ſpondit: quiete primus edidit Puteol. idemque exhibet Guelf. Sed ſenſus forte eſt; poſſumus viciſſim quietem ſumere, vel quiete uti, poſteaquam tu, nobis laborantibus quieviſti; quod *reſpondere* eſſe poteſt e Graecorum imitatione, qui ἀντιστρέφειν ſic dicunt, et ἀντίστροφα. Et ſic alii quoque *reſpondere* dixere. Cl. Broterius mavult cum Petavio *quietem reſpicere.*

7 *Qui tolerarent.*] Sic ed. pr. Rhen. et ſeqq. at Puteol. Ber. Alc. *tolerarunt.* et ſic fuit in Guelf. a man. pr.

1 *Avus meus Auguſtus.*] Legam ut ſupra, *abavus.* Lipſius. Quod reſcripſi. Ryckius mire: *avos latina lingua etiam ultra ſecundum gradum vocat:* Recte. verum, ubi pro maioribus ponuntur, et non niſi in plurali: *Avum meum* poſſe de alio, quam de mei parentis patre, dici, id vero etiam atque etiam nego. Mox MS. Flor. *ac tamen*, quod et Mureto et Acidalio placebat. Vulgatum probo. Mox *in ea ipſa aetate.* an *ipſe?*

2 *Bello et periculis meruerant.*] Sic Guelf. ed. pr. Rhen. et ſeqq. At Puteol. Ber. Alc. *bellis.* Acidalius autem putabat excidiſſe *at.* Eſt enim obiectio.

3 *Et tua quidem etc.*] Primum non redundat, ac paene ineptum eſt, *dum vita ſuppetet?* Vereor, ut genuinum ſit. Deinde ed. pr. *obnoxiae*, et mox *inferre* pro *referre.* Mox *rubori mibi eſt* et Livius dixit 45. 13.

1 *Et fructui rerum ſufficiens.*] *Fructui* contra ICtum Pariſienſem, qui *funebri* corrigebat, late defendit Salmaſius ad Ius Att. et R. p. 373.

2 *Clam-*

A. V. 816. A. C. 63. *et fructui rerum ſufficiens: et nos prima imperii ſpatia ingredimur: niſi forte aut te Vitellio ter conſuli, aut me* [2] *Claudio poſtponis. Sed quantum* [3] *Voluſio longa parſimonia quaeſivit, tantum* [4] *in te mea liberalitas explere non poteſt. Quin, ſi qua in parte lubricum adoleſcentiae noſtrae declinat, revocas;* [5] *ornatumque, robur ſubſidio impenſius regis. Non tua moderatio, ſi reddideris pecuniam; nec quies, ſi reliqueris principem; ſed mea avaritia, meae crudelitatis metus in ore omnium verſabitur. Quod ſi maxime continentia tua laudetur; non tamen ſapienti viro decorum fuerit,* [6] *unde amico infamiam paret, inde gloriam ſibi recipere.* His adiicit complexum et oſcula, [7] factus natura, et conſuetudine exercitus, velare odium fallacibus blanditiis. Seneca (qui finis omnium [8] cum

2 *Claudio praeponis.*] Siquid video, aut negatione inſita ſcribend. *non praeponis:* aut mutandum in *poſtponis.* Certe et Nero iudicio ante Claudium: et Seneca omni re ante Vitellium. *Lipſius. Poſtponis* et aliis placitum. Et id eſſe in MS. Fl. auctor I. Gron. in Reg. Cl. Broterius, qui recepit in textum, quem ſequor. Interpretatio vulgati: niſi plura Vitellio te accepiſſe, me plura Claudio dediſſe putas, anguſtior eſt, quam pro re et antecedentibus.

3 *Voluſio longa parcimonia.*] Dixi ſupra: addo hoc nomen in Vatic. conſtanter ſemper ſcribi, *Voluſino.* Porro de divitiis Voluſiorum Silii egregius locus eſt, huc alludentis lib. 5.

Occumbis generoſe Volux. nec clauſa repoſtis
Pondera theſauris, patrio nec regia quondam
Praefulgens ebore et poſſeſſa mapalia ſoli
Profuerint.

Lipſius. Cl. Broterius corrigit *vel quantum* aut *et q.* cum Acidalio, quod placet. Ed. pr. *Voluſino.*

4 *In te mea liberalitas.*] MS. Flor. ed. pr. *in me mea libertas.* de quo vid. I. Gron. Vulgatum verum. *Parſimonia* et *liberalitas* opponuntur apte.

5 *Inornatumque robur.*] *Inornati* vox diſplicet, cum ſequantur verba parum illi congrua. Malim, *inordinatumque.* Id eſt, incompoſitum aetatis huius robur. Nec diſplicet ſane Faërni, *innatumque robur.* Lipſius. Fruſtra coniecturis indulſere viri docti. Bene e MS. Flor. *ornatum* reſcripſit Pichena: quo loco tamen ab alia manu additum *i* tradit. At MS. Agr. ed. pr. plane *ornatum* habent. Robur, quod tu praeceptis, conſilio ornaſti, inſtruxiſti.

6 *Vnde amico infamiam paret.*] Quod mihi olim ſponte in mentem venit, e grammatica ratione, legendum eſſe *paret,* pro vulg. *parat,* id deinde ap. Ryckium repeti eſſe in MSS. Flor. et Agr. E MS. Reg. protulit etiam Cl. Broterius. Veteres edd. *parit:* id corrigere debebat Rhenanus *paret,* non *parat:* quod omnes habent, uſque ad Ryckium: item MS. Guelf.

7 *Factus natura.*] Libri ita. Vulgo, *facetus.* Lipſius. *Facetus* in quatuor MSS. reperit Cl. Broterius. Sed *factus* verum eſt.

8 Cum

Digitized by Google

[a] cum dominante ſermonum) grates agit: ſed inſtituta A.V.
prioris potentiaė commutat: prohibet coetus ſalutantium: 816.
vitat comitantes; rarus per urbem; quaſi valetudine in- A.C.
fenſa aut ſapientiae ſtudiis domi attineretur. Perculſo 63.
57
Seneca, promptum fuit, Rufum Fenium imminuere, *Agrippinae amicitiam* in eo criminantibus: validiorque in dies Tigellinus, et malas artes, quibus ſolis pollebat, gratiores ratus, ſi principem ſocietate ſcelerum obſtringeret; metus eius rimatur: compertoque, Plautum et Sullam maxime timeri, Plautum in Aſiam, Sullam in Galliam Narbonenſem nuper amotos; *nobilitatem eorum, et propinquos huic Orientis, illi Germaniae exercitus* commemorat. *Non ſe, ut Burrum, diverſas ſpes, ſed ſolam incolumitatem Neronis ſpectare: cui caveri utcumque ab urbanis inſidiis* [1] *praeſentia; longinquos motus quonam modo comprimi poſſe? Erectas Gallias ad nomen dictatorium,* [2] *nec minus ſuſpectos Aſiae populos claritudine avi Druſi.* [3] *Sullam inopem; unde praecipuam audaciam: et ſimulatorem ſegnitiae, dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otii, ſed veterum Romanorum imitamenta praeferre: aſſumpta etiam Stoicorum arrogantia ſectaque, quae turbidos et negotiorum appetentes faciat.* Nec ultra mora. Sulla, ſexto die pervectis Maſſi-

8 *Cum dominante ſermonum*] Quibuſdam abeſt vox, *ſermonum*: nec ego requiram. *Lipſius.* At eſt in Flor. Guelf. ed. Puteol. ſeqq. Omiſit Lipſius, reſtituit Pichena. Abeſt ab ed. pr. et MS. Reg.

1 *Praeſentia; longinquos.*] Florentino eſt, *praeſentiora:* ex quo alii, *praeſentiore;* ego, *praeſenti opera* vellem, ſi tamen vulgata mutanda. *Lipſius.* Feinshemius *praeſenti cura,* quod in MS. Agric. repertum recepit Ryckius. Vulgatum verum puto. Ipſa praeſentia in nonnullis rebus valet plurimum. Et hic clare opponitur *longinquitati.* Ceterum *praeſentiora* etiam habet ed. pr.

2 *Nec minus ſuſpectos.*] Scribo, *ſuſpenſos.* Lipſius. Nempe ut melius conveniat verbo *erectas*: quod elegantius ſane foret, neceſſarium non eſt.

3 *Sullam, ſimulatorem ſegnitiae.*] Saepe ſic evenit: ut qui maxime ambitioſi, occultent. Pulchre et ad Taciti lucem Seneca in Oedipo:

Certiſſima eſt regnare cupienti via.
Laudare modica, et otium ac ſomnum loqui.
Ab inquieto ſaepe ſimulatur quies.

Eiuſdem ſententiae illud Noſtri eſt: *cuius diſparem mitioremque naturam contra interpretabantur.* lib. 4. Hiſtor. in extremo. *Lipſius.* add. XIII, 47.

A. V. 816. A. C. 63.

58 Maſſiliam percuſſoribus, ante metum et rumorem interficitur, cum epulandi cauſſa diſcumberet. [4] Relatum caput eius illuſit Nero, tamquam praematura canitie deforme. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus ſalus eius curabatur; et [1] ſpatium itineris ac maris tempuſque interiectum moverat famam: vulgoque fingebant, [2] *petitum ab eo Corbulonem*, magnis tum exercitibus praeſidentem, ſi clari atque inſontes interficerentur, praecipuum ad pericula. *quin et Aſiam favore iuvenis arma cepiſſe; nec milites, ad ſcelus miſſos, aut numero validos, aut animo promptos: poſtquam iuſſa efficere nequiverint, ad ſpes novas tranſiſſe.* Vna [3] haec, more famae, credentium otio augebantur. Ceterum libertus Plauti celeritate ventorum praevenit centurionem, et mandata L. Antiſtii, ſoceri, attulit: *effugeret ſegnem mortem,* [4] *otium, ſuffugium, et magni nominis*

4 *Relatum caput eius.*] MS. Flor. habet: *praelatum caput eius.* Si *perlatum* eſſet, quod eſt in MS. Agr. probari poſſet. Atque ſic coniiciebat fuiſſe Pichena; ſed *relatum* eodem redire vidit. Id eſt in edd. omnibus: ut et mox c. 59. Mox, *quia pluribus* etiam ed. pr. in ſequentibus, uſque ad Rhenanum, eſt *quia a pluribus.*

1 *Spatium itineris ac maris.*] A MS. Guelf. abeſt *ac maris.*

2 *Petitum Corbulonem.*] i. e. tentatum, ut deficeret a Nerone, et cum Plauto conſilia coniungeret. *Magnis tum*, quod e MS. Fl. dedit Pichena, etiam ed. pr. Eadem poſt *ut clari:* ſive *ubi* verum eſt, ſive *et ſi:* quod malim. Nam copula h. l. vix commode abeſſe poteſt. *Vt* etiam in MS. Guelf. ſed in margine: in textu eſt *ne.*

3 *Haec in ore famae.*] Modius noſter in Novo antiquis legit, *more famae.* et, *augebantur.* acute. Ita 4. Hiſt. *More famae in maius innotuere.* Lipſius. Vix eſt, ut non ſcripſerit Tacitus *odio.* Sic lib. 1. hiſtor. *Sed plurima ad fingendum credendumque materies in ipſis caſtris odio, metu, et, ubi vires ſuas reſpexerant, ſecuritate.* Gronovius. *More* verum eſſe docuit poſt MS. Flor. eſtque etiam in ed. pr. et MS. Agric. unde merito receptum a Pichena. Idemque Modii e coniectura recepit *augebantur*, cum ante eſſet *agebantur.* Recte. vid. ſupra ad c. 54. *Credentium otio* feram, et habet commodum ſenſum. Si tamen *odio* placeat, legendum, opinor, erit *praeſentium odio*, non *credentium*, ut alibi noſter loquitur. Boxhornius non male notavit, illud *una* non ſatis commode poni in fine praecedentis orationis: ſed quod id mutari vult in *vana* (quamquam haec verba non raro in libris permutantur) et ad ſequentia referri, id non neceſſarium videtur. Placet tamen Broterio. Interpunctio vitioſa eſt, quam nos e prima ed. correximus. Ed. Puteol. interpungit poſt *haec.* Vulgatam poſt *una* induxit Beroaldus.

4 *Otium, ſuffugium.*] Suſpecta. *Lipſius.* Optime hunc locum emen-

nominis miſerationem. reperturum bonos, conſociaturum audaces. nullum interim ſubſidium aſpernandum. ſi ſexaginta milites (tot enim adveniebant) propuliſſet; dum refertur nuntius Neroni; dum manus alia permeat, multa ſecutura, [5] *quae ad uſque bellum evaleſcerent. denique aut ſalutem tali conſilio quaeri, aut nihil gravius audenti, quam ignavo, patiendum eſſe.* Sed Plautum ea non movere. ſive nullam opem providebat inermis atque exſul, ſeu taedio ambiguae ſpei, an amore coniugis et liberorum, quibus placabiliorem fore principem rebatur, nulla ſollicitudine turbatum. Sunt, qui *alios a ſocero nuntios veniſſe* ferant, *tamquam nihil atrox immineret; doctoreſque ſapientiae,* [1] *Coeranum Graeci, Muſonium Tuſci generis,* [2] *con-*

A. V. 816. A. C. 63.

59

Ccc 2

emendatum puto a N. Heinſio, qui legendum putabat *odii ſuffugium*. Iuvat MS. Agricolae, qui habet *ocii ſuffugium*. *Odium* autem et *otium* facile confuſa in libris, etiam ob ſcripturam. Solebant enim ſcribere per c librarii, ut etiam in ed. pr. ſemper exprimitur. *Mors ſegnis* eſt vel quae infertur inulta ab aliis, vel quam ſibi quis ipſe infert inultus. Senſus ergo eſt, ne ſineret ſe inultum perire. Nam talem mortem eſſe quidem odii ſuffugium, liberare ab odio; at nihil aliud niſi miſerationem habere inanem: homines quidem miſericordia moveri, ſi vir magnus tali morte pereat, ſed eam miſericordiam nihil prodeſſe. Petavius corrigebat *otioſum ſuffugium*, quod probat et Broterius. Sed *otioſum* lenius eſt pro re. ſi eſſet *ignavum ſuffugium*, ſecus foret. *et* pro *at* ſaepe Tacitus, vid. ad V, 3. Mox *adveniebant* ed. pr. Rhen. ſed Puteol. Ber. Alc. *veniebant*. Deinde legitima latinitas poſtulabat *referretur* et *permearet*: et ſaepe in hoc genere peccatum in libris Taciti a librariis, vidimus.

5 *Quae ad uſque bellum evaleſcerent.*] Sic MS. Fl. Agr. Guelf. edd. omnes. Ab Oxon. abeſt *bellum*. Rhenanus coniicit: *quoad uſque bellum evaleſceret*.

1 *Coeranum Graeci, Muſonium Tuſci.*] Coeranus mihi irrepertus. niſi quod Plinius Indice libri 2. inter auctores quos delibitavit, recenſet *Ceranum*. In Senecae Epiſtola 66. valde celebratur huius aevi *Claranus* quidam Philoſophus. numquid ibi *Coeranus?* aut magis, in Tacito *Claranus?* Sed Muſonius notior, qui Vulſiniis in Etruria natus, *equeſtris ordinis, ſtudium philoſophiae et placita Stoicorum aemulatus eſt*, ait noſter libro 3. Hiſt. Nomina illi, C. Muſonius Rufus, uti ex Tacito et Plinio colliges lib. 3. epiſtolar. Supervixit ad imperium Veſpaſiani, ut iure culpes Suidam, interfectum eum a Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce, *Μυσόνιος*, et *Κορνοῦτος*. Melius veriusque Philoſtratus libro 7. qui Muſonium Tyrrhenum in Gyaron inſulam proiectum a Nerone ſcripſit. Vnde rediit, cum ille abiiſſet. *Lipſius*. Ed. pr. Puteol. *Coeranum*., quod reſtituit Rhenanus, cum in ed. Beroald. errore operarum factum eſſet *Coëtanum*, quodque ſecutus Alc. de Muſonio adde Ryck. ad h. l. Ceterum

A.V. [2] *conſtantiam opperiendae mortis*, *pro incerta et trepida*
816. *vita, ſuaſiſſe.* Repertus eſt certe, per medium diei, nu-
A.C. dus exercitando corpori. Talem eum centurio trucida-
63. vit, coram Pelagone, ſpadone, quem Nero [3] centu-
rioni et manipulo, quaſi ſatellitibus miniſtrum regium, praepoſuerat. [4] Caput interfecti relatum: cuius aſpectu, (ipſa principis verba referam) [5] *Quin*, inquit, *Nero, depoſito metu, nuptias Poppaeae, ob eiuſmodi terrores dilatas, maturare parat, Octaviamque coniugem amoliri; quamvis* [6] *modeſte agat, et nomine patris, et ſtudiis populi gravem?* Sed ad ſenatum litteras miſit, de caede

rum a Guelf. totum hoc *Ceeranum-generis* abeſt.

2 *Conſtantiam opperiendae mortis.*] Heinſius corrigebat, *oppetendae mortis*, quod verum videtur. in Guelf. eſt *opprimendae*, alterum in Margine. Mox ed. pr. *et coram P.*

3 *Centurioni et manipulo.*] Parum proprie *manipulo*. Erant ſexaginta tantum: qui non faciunt manipulum, ut male Ferretus ad h. l. putabat. Dicitur igitur h. l. vel pro centuria, quae ſexaginta ad minimum habebat, aut pro manu quacunque. Pro centuria apud Tacitum dici, etiam Schelio ad Hygin. p. 4. placebat: ubi rectius h. l. uſus eſſet. In locis, qui ibi e Libro I. laudantur, proprie verbum accipi poteſt.

4 *Caput interfecti relatum.*] Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit cap. 35. Non hercle idem, multa obſtant. Primum ille inter pueros, aut certe aetate inferior quam Nero: (ſtupro enim ante mortem illi cognitus.) At iſte grandior. Ille Romae fuiſſe debuit, cum caeſus eſt. in Aſia iſte. Ille viva Agrippina; hic mortua pridem interfectus. Itaque illum cum libris aliquot verius eſt, A. Plautium vocari, filium fortaſſe eius qui de Britannis triumphavit. Cum noſtro iſto ſi confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diverſiſſima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus ſit neſcio. Τόν γε οὖν Πλαῦτον (ſcribo Πλαῦτον) ἀποκτείνας, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν οἱ ἰδὼν, Οὐκ ᾔδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν. Nam et ea verba diverſa ab iſtis. Quis tamen neget, quin et haec potuerit adiungere? *Lipſius.*

5 *Quin, inquit.*] MS. Flor. *Cur i. N. et poſito metu.* Etiam MS. Guelf. edd. vett. ante Rhen. *cur*, ſed mox *Nero depoſito.* Hinc I. Gronovius locum ſic conſtituit: *Curre Nero*, et - - *maturare para.* Quod mihi non placet. Dixiſſet, opinor, *matura* et *amolire*, quam *para maturare.* Nam τὸ *para* ita iam eſſet in *curre.* Tacitus quidem alibi in tali cohortatione dixit *iret propere.* ſed ſemet alioſve incitantium maxime ſolennis particula *quin* eſt, ut nemo neſcit. *Quin* confunditur et aliis locis cum *cur* et *cum:* quod pro *cur* in antiquis libris, ut etiam in MS. Guelf. h. l. ſcribebatur *quor.* Ceterum ſi quis malit *paras;* non repugnem.

6 *Modeſte agat, et.*] MSS. Fl. Guelf. edd. vett. ante Rhen. *ageret*, *nomini:* abſcorpta copula. Mox Guelf. edd. Puteol, Ber. Alc. *caedibus.*

7 Gra-

Digitized by Google

caede Sullae Plautique haud confeſſus, verum *utriuſque turbidum ingenium eſſe, et ſibi incolumitatem Reip. magna cura haberi.* Decretae eo nomine *ſupplicationes*, *utque Sulla et Plautus ſenatu moverentur*, [7] gravioribus tamen ludibriis, quam malis. Igitur accepto patrum conſulto, A.V. 816. A.C. 63. 60
poſtquam cuncta ſcelerum ſuorum pro egregiis accipi videt, exturbat Octaviam, *ſterilem* dictitans. Exin Poppaeae coniungitur. Ea diu pellex, et adulteri Neronis, mox mariti potens, quendam ex miniſtris Octaviae impulit, *ſervilem ei amorem* obiicere. deſtinaturque reus, cognomento [1] *Eucerus*, natione Alexandrinus, [2] canere tibiis doctus. Actae ob id de ancillis quaeſtiones, et vi tormentorum victis quibusdam, ut falſa annuerent, plures perſtitere ſanctitatem dominae tueri. [3] Ex quibus una inſtanti Tigellino, *caſtiora eſſe muliebria Octaviae* reſpondit, *quam os eius*. Movetur tamen primo, [4] civilis diſcidii ſpecie: domumque Burri, et praedia Plauti, infauſta dona, accipit. mox in Campaniam pulſa eſt, addita militari cuſtodia. Inde crebri queſtus, nec occulti per vulgum; cui minor ſapientia, et, ex mediocritate fortunae, pauciora pericula ſunt. [5] His, haud-

 quaquam

7 *Gravioribus tamen ludibriis quam malis.*] Vulgatam ſic interpretabar: quae ſevera tamen adulatio non tam aggravabat augebatque mala, indignas nimirum caedes Sullae Plautique, quam mimica, vana, ludicra mala veris addebat. *Gronovius.* Recte Freinsh. pro *tamen* malebat *iam:* graviora fuiſſe illa ludibria ipſis malis. Mox *ſuorum* e MS. Flor. addidit Pichena. Eſt etiam in ed. pr. Neque commode abfuerit.

1 *Eucerus natione Alexandrinus.*] *Eucerus* ſcripti et edd. *Encaerus* a correctione Freinshemii venit: qui putabat eſſe graecum *Εὔκαιρος*: quod incertum: Poſt *Alexandrina* MSS. Flor. Ox. Guelf. edd. vett. omnes.

2 *Canere tibiis doctus.*] Flor. *canere per tibias.* An forte, *canere pares tibias?* Lipſius. *Per tibias* etiam ed. pr. Iac. Gron. comparat: *vita per virtutem acta.* fruſtra. Mox MS. Guelf. vitioſe *perſiſtere ſatietatem* etc.

3 *Ex quibus una.*] Nomen liberrimae ancillae, Pythias, ex Dione. *Lipſius.*

4 *Civilis diſſidii ſpecie.*] Id eſt, divortii. *Lipſius.* Immo *diſcidii*, ut eſt in MS. Flor. Guelf. Agr. ed. pr. aliquoties iam correctum ſic in Tacito. Reſtituit h. l. Ryckius. Pro *movetur* ſine neceſſitate viri docti corrigunt *amovetur.* vid. dicta ſupra ad c. 32. Mox a MS. Fl. *domumque B. pr. Pl.* quod placet I. Gron. in ed. pr. eſt *praediaque.*

5 *His haud quaquam Nero.*] Mutila, fracta: et in quibus reſtituendis, ſine libris fruſtra allaborem. In eadem noxa, ſequentia. In Agricolae tamen codice notatum: *His motus Nero, an poenitentia flagitii,* ſed ingenio, ut opinor, duce. *Lipſius.* Hoc tamen recepit

Digitized by Google

quaquam Nero poenitentia flagitii, coniugem revocavit
61 Octaviam. Exin laeti Capitolium ſcandunt, [1] deosque
A.V. tandem, venerantur. Effigies Poppaeae proruunt: Octa-
816. A.C. viae imagines geſtant humeris, [2] ſpargunt floribus, fo-
63. roque ac templis ſtatuunt. Itur etiam in principis laudes, [3] repetitum venerantium. Iamque et palatium multi-

receepit Ryckius. *Motus Nero* ſane etiam MSS. Oxon. Guelf. eſtque uſitata Tacito formula *his motus*, etſi non perpetua. MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. omnesque vett. *his*: quod Tacito non abſonum, ut Pichena et Iac. Gron. iam docuere. XV, 12. *his atque talibus*. XV, 25. *talibus literis*. Si quid tentandum eſſet, mallem *ab his*. Sed *his* tenendum. Poſt *quamquam* MS. Flor. ed. pr. *tanquam* MS. Bud. Oxon. item Guelf. ſed alio loco. *haud quaquam*, edd. inde a Puteol. omnes. Vtrumvis e duobus poſterioribus placeat, *Nero* tamen vitioſum eſt, ſive loco, ſive ſcriptura: loco, ſi *tanquam*: ſcriptura, ſi *haud quaquam*: legendumque *vera*. Forte tamen alicui placeat ſcriptura libri Guelf. *His motus Nero, tamquam poenitentia flagitii.* Cl. Broterius corr. *His motus Nero, haud quaquam p.* et ſic edidit.

1 *Deoſque tandem venerantur.*] *Tandem* eleganter additum ad indicandum deſiderium rei factae diuturnum. Longum nimis viſum hominibus hoc videre: eſſe tamen Deos, eſſe coeleſte numen, ut ille apud Livium ait. Lipſio olim ſuſpectum τὸ *tandem:* ſed mutavit ſententiam. Cl. Mullerus intelligi mavult, *tandem*, poſt multas ſimulatas gratias diis actas, ſerio venerantur. Bona ſententia eſt, ſed non eſt in verbis Taciti.

2 *Spargunt floribus.*] Sparſio illa florum recepta in eos, quos honore honeſtos volebant, quosque benevolentia proſequebantur. Liv. lib. 33. *Omnes tendere ad Imperatorem Romanum, ut ruente turba in unum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniſcosque iacientium, haud procul periculo fuerit.* Capitolinus in M. Antonino: *In Saliatu omen accepit imperii, coronis omnibus in pulvinar ex more iacentibus, aliae aliis locis haeſerunt, huius velut manu capiti Martis aptata eſt.* ubi recte ſcripſeris, *coronas*, et, *iacentibus*. Ovidius de Germanico triumphante:

Quaque ibis manibus circumplan-
dere tuorum:
Vndique iactato flore tegente vias.

Herodianus lib. I. de Commodi adventu in urbem: Τοιοῦτον δὲ θεασάμενοι τὸν Βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ ϛεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. Virgilius:

Purpureos ſpargam flores, animamque nepotis.
His ſaltem accumulem donis.

Lipſius.

3 *Repetitum venerantium.*] Haec eſt lectio antiquorum librorum, ut MSS. Flor. Bud. ed. pr. unde reſtituit Rhenanus, cum Puteol. et ſeqq. dediſſent *venerantur*, ut eſt in Guelf. Cod. Agr. *expetitur venerantibus*, quod recepit Ryckius. Grotius coniiciebat *reperitur veneratio:* Harlaeus *repetitu veneratione:* ſenſu uterque commodo. At I. Gronovius propius ad ſcripturam *repetitu venerantium.* Ioſ. Nerius Anal. I, 5. *repetitum venero Antium.* Carum oppidum Neroni fuiſſe, ſaepeque ibi egiſſe, ſatis conſtat. vid. XV, 23. Probat et in verſione ſequitur Mullerus. Ryckium ſequitur Cl. Broterius. Mox *turbam disiecere* MSS. Reg. Corb. ed. pr. quod non diſplicet.

4 Et

multitudine et clamoribus complebant, cum emiſſi militum globi verberibus et intento ferro turbatos disiecere. Mutataque, quae per ſeditionem verterant, [4] et Poppaeae honos repoſitus eſt. Quae ſemper odio, tum et metu atrox, ne aut vulgi acrior vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, provoluta genibus eius; *Non eo loci res ſuas agi, ut de matrimonio certet (quamquam id ſibi vita potius) ſed vitam ipſam in extremum adductam [5] a clientelis et ſervitiis Octaviae, quae plebis ſibi nomen indiderint, ea in pace auſi, quae vix bello evenirent. Arma illa adverſus principem ſumpta: ducem tantum defuiſſe; qui, motis rebus, facile reperiretur. Omitteret modo Campaniam, et in urbem ipſam pergeret, ad cuius nutum abſentis tumultus cierentur. Quod alioquin ſuum delictum? quam cuiusquam offenſionem? [6] An, quia veram progeniem penatibus Caeſarum datura ſit, malle populum Romanum tibicinis Aegyptii ſubolem imperatorio faſtigio induci? Denique, ſi id rebus conducat, libens, quam coactus, acciret dominam, vel conſuleret ſecuritati iuſta ultione. Et modicis remediis [7] primos motus conſediſſe: at, ſi deſperent uxorem Neronis fore Octaviam, illi maritum daturos.* Varius ſermo, et ad me- 62

A. U. 816 A. C. 63.

4 *Et Poppaeae.*] Copulam addidit e Flor. Pichena: ſic et ed. pr. Mox *tum et* MSS. Ed. pr. habet *tumet* una voce. Puteolanus edidit *tumens:* quod eſt et in MS. Guelf. *tum et* Rhenanus.

5 *A Clientelis et ſerv.*] Sic ed. pr. Pich. ſeqq. At Puteol. et ſeqq. *clientalis*, eadem varietate, qua ſupra. Mox dedi *auſi* ex ed. pr. et vett. omnibus, quas vidi, item MS. Guelf. In recentiori aliqua ed. irrepſerat *auſis*, vitio correctoris, ut opinor, qui ad *ſervitiis* male referebat, et genus non concoquebat. Id propagatum eſt, a Lipſio uſque ad Gronovium, qui e MS. Fl. correxit. Talia etiam ſine libris debebant corrigi. Ceterum *auſi* refer ad *clientes* et *ſervos*, qui latent in *clientelis* et *ſervitiis:* cuius generis exempla plura in Tacito et aliis. Paullo poſt pro *cierentur* male Guelf. *cerneretur*.

6 *An quia veram etc.*] Hic aliquid turbatum eſt. Nam argumentatio non procedit: quod facile animadvertet, qui attendet. Atque etiam libri variant. Nam ed. pr. habet *mallet p. R. quam tib. etc.* Igitur puto verum eſſe: *an, quia veram progeniem p. C. datura ſit?* (immo) *malle populum R.* (ſc. veram progeniem Caeſarum) *quam tibicinis Aegyptii ſubolem imperatorio faſtigio induci.* Id non diſplicet Cl. Broterio. *Mallet populus Rom.* etiam MS. Guelf.

7 *Primos motus conſediſſe.*] i. e. conſidere potuiſſe, opprimi potuiſſe, ſ. conſidere ſolere. Mox *ac* pro *at* malebat Acidalius. Lipſius etiam olim *an* corrigebat, ſed eam coniecturam deinde damnavit.

Digitized by Google

A. V. 816. A. C. 63. tum atque iram accommodatus, terruit ſimul audientem et accendit. Sed parum valebat ſuſcipio in ſervo, et [1] quaeſtionibus ancillarum eluſa erat. Ergo confeſſionem alicuius quaeri placet, cui rerum quoque novarum crimen affingeretur. Et viſus idoneus maternae necis patrator, Anicetus, claſſi apud Miſenum, ut memoravi, praefectus, levi poſt admiſſum ſcelus gratia, dein graviore odio: quia [2] *malorum facinorum miniſtri quaſi exprobrantes aſpiciuntur.* Igitur accitum eum Caeſar *operae prioris* admonet: *ſolum incolumitati principis adverſus inſidiantem matrem ſubveniſſe: locum haud minoris gratiae inſtare, ſi coniugem infenſam depelleret. nec manu, aut telo opus: fateretur Octaviae adulterium. Occulta quidem ad praeſens, ſed magna ei praemia, et ſeceſſus amoenos* promittit, *vel, ſi negaviſſet, necem* intentat. Ille inſita vecordia, et [3] facilitate priorum flagitiorum, plura etiam, quam iuſſum erat, fingit, faceturque apud amicos, quos velut conſilio adhibuerat princeps. Tum in Sardiniam pellitur, ubi non inops
63 exſilium toleravit, et fato obiit. At Nero, *praefectum* [1] *in ſpem ſociandae claſſis corruptum*, et incuſatae paullo

mnavit. in ed. a. 1585. adhuc eſt: in ultima non.

1 *Quaeſtionibus ancillarum eluſerat.*] Iacobo Lectio erudito iuveni adſentior ſcribenti: *eluſa erat.* Lipſius. Idem placebat Faërno, Pichenae: idque, ut evidens, recepimus, exemplo virorum doctorum, qui hoc modo ſaepe veram lectionem reſtituere. Nam frequens iſte error in MSS. vide exempla plurima ap. Drakenb. ad Liv. XXIII, 29. ſed ed. pr. et ſeqq. uſque ad Rhen. *illuſerat.* Ante *ſervo* ed. pr. ſequentes uſque ad Rhen. *ſervitio.*

2 *Graviorum facinorum miniſtri*] Itane tam obtuſae cuiquam aures, ut non offendantur illa fatua repetitione vocis: *graviore odio, quia graviorum.* Nos vero ſine dubitatione recipimus ſcripturam Florentinam. Plautus Menaechm. 5, 7. *O facinus indignum et malum.* Tibullus 2, 4. *Illa malum facinus ſuadet.* Noſter lib. 12. *At Agrippina ne malis tantum facinoribus noteſceret.* Gronovius. Recte *malorum* etiam ed. pr. *Graviorum* MS. Guelf. et id praeferebat Schurzfleiſchius. Eadem poſt, pro *minoris gratiae*, habet *minoris ergo.* Deinde mihi τὸ *vel* poſt *promittit* ſuſpectum: ſaltem melius abeſſet, ut quisque facile ſentiet. Sed, ſcilicet, non, ut quidque elegantius, ita verius, in tali praeſertim ſcriptore.

3 *Facilitate pr. fl.*] Ed. pr. *iudiciorum.* ſed *flagitiorum* verum eſt. Mox pro *iuſſum* Acidalius malebat *iuſſus:* quod et ipſe praeferrem, ſi libri alicuius auctoritate firmaretur. Similiter neutrum male in vulgatis plerisque c. 65.

1 *In ſpem ſ. c. corruptum.*] Sic MSS. Fl. ed. pr. quod mutatum in *ſpe* a Puteol. (eſtque ſic et in Guelf.

lo ante *ſterilitatis* oblitus, *abactos partus conſcientia libidinum, eaque ſibi comperta*, [2] edicto memorat: [3] inſulaque Pandataria Octaviam claudit. Non alia exſul viſentium oculos maiore miſericordia affecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinae, a Tiberio; recentior Iuliae memoria obverſabatur, Claudio pulſae. Sed illis robur aetatis affuerat: laeta aliqua viderant, et praeſentem ſaevitiam [4] melioris olim fortunae recordatione allevabant. [5] Huic primum nuptiarum dies loco funeris fuit, deductae in domum, in qua nihil niſi luctuoſum haberet, erepto per venenum patre, et ſtatim fratre: tum ancilla domina validior: et Poppaea non niſi in perniciem uxoris nupta: poſtremo crimen omni exitio gravius. [1] Ac puella, viceſimo aetatis anno, inter centu- 64

A. V. 816. A. C 63.

Ccc 5 riones

Guelf.) reſtituit Pichena. Senſus eſt, corruptum eſſe Anicetum, ut tentaret claſſem, cui praeeſſet, eamque ad ſocietatem conſiliorum adverſus Caeſarem adduceret. Sic IV, 10. *corrupta ad ſcelus Livia.* II, 62. *corruptis primoribus ad ſocietatem.* Similiter *ſpes regni* ſaepe dicitur de iis, qui regnum affectant. Infra XV, 42. *ſpes irrita* pro conatu irrito.

2 *Dicto memorat.*] Legendum hic, *edicto memorat*, idem Lectius, quem nominavi, docuit me vere. Nam principes per edicta populum adfabantur, ut notum. *Lipſius.* *Dicto* omnes editi ante Pichenam, qui primus *edicto* recepit. Recte. Nam talia aut ad ſenatum ſcribebantur, aut edicto publicabantur. *Edictum* et *dictum* etiam apud Livium in MSS. confuſa VII, 35. VIII, 7. IX, 14. ubi v. Drakenb. et infra XV, 36. pro *edicto teſtificatus.* MS. Guelf. *dicto.*

3 *Inſulaque Pandataria.*] Quid ergo in mentem illi poëtae ignobili venit (non enim Senecae: cum certis argumentis poſt mortem eius ſcripta ea Tragoedia ſit) qui relegare Octaviam in Aegyptum videtur:

— *date vela fretis*
Ventiſque, petat puppis rector
Tandem Phariae litora terrae.

Niſi ſi hoc vult, Alexandrina dumtaxat navi avectam Octaviam. Id enim contentioſus aliquis poſſit parum εὐλόγως dicere. alias repoſuerim ego, *Pandatariae litora terrae.* Lipſius. In margine Guelf. adſcriptum: *nunc appellatur Iſchia.*

4 *Melioris olim fortunae recordatione allevabant.*] Sic MS. Flor. Guelf. edd. vett. uſque ad Rhen, qui *elevabant* induxit. Illud Pichena reſtituit. *Allevare* eſt conſolari, lenire: quomodo etiam Cicero dixit, ut et *allevationem* pro diminutione mali. Tuſc. III, 29. Brut. 12. Fin. I, 12. etiam noſter XII, 51.

5 *Huic primum nuptiarum dies.*] *Primum* omnes ſcripti, et editi ante Pichenam: qui coniecturam Lipſii *primus* recepit. Male. Nam clarum eſt τῷ *primum* reſpondere *tum* et *poſtremo.* Itaque *primum* reſtitui: et ei ſententiae interpunctionem accommodavi.

1 *Ac puella.*] Edd. Puteol. Ber. Alc. *at*: quod placebat Mureto. *Puellam* de nupta etiam dici, apud poetas inprimis, ſatis notum. Mox

A. V. 816. A. C. 63. riones et milites, praeſagio malorum iam vita exempta, nondum tamen morte acquieſcebat. Paucis dehinc interiectis diebus, mori iubetur: cum iam *viduam ſe, et tantum ſororem* teſtaretur, [2] communeſque *Germanicos* et poſtremo *Agrippinae* nomen cieret, *qua incolumi, infelix quidem matrimonium, ſed ſine exitio pertuliſſet.* [3] Reſtringitur vinculis, venaeque eius per omnes artus exſolvuntur: et, quia preſſus pavore ſanguis tardius labebatur, praefervidi balnei vapore enecatur. [4] Additurque atrocior ſaevitia, quod caput amputatum, latumque in urbem, Poppaea vidit. [5] dona ob haec templis decreta,

Mox *iam vita exemta* MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod iam, I. Gron. reſtituit, explicans, cum iam vita ei nulla ineſſet. Ego potius capio intellectu praepoſitionis *de* vel *ex*, nec neceſſe eſt cum N. Heinſio corrigere *vitae*, quod placebat Ryckio. *Eximere* cum ablativo ſaepe Livius ut IX, 21. *ad eximendos obſidione ſocios*, quod pluribus exemplis illuſtrat Drakenb. repudiatis MSS. qui *ab* addunt. MS. Guelf. *a vita* ut edd. inde a Puteol. habent. Poſt pro *morte* Heinſius malebat *morti*. Sed illud quoque rectum. Cicer. Mil. 37. *qui morte eius acquieſcunt:* Idque ni fallor iam ſupra monitum.

2 *Communeque Germanici.*] Accipere poſſis, appellaſſe Octaviam patris nomen, qui Germanicus dictus, uti et Nero. Commune igitur utrique. Tamen cum in priſcis libris ſit, *Communeſque*; nata mihi lectio, *cum maneſque Germanici*. Vt fratrem appellaverit ſublatum, et deinde matrem. *Lipſius.* Nihil opus hac correctione. Non enim ultionis expoſcendae cauſſa ciet, ſed miſericordiae movendae, in quo manes alieni ſunt. MSS. Flor. Agr. edd. pr. et ſeqq. uſque ad Rhen. *Communeſque Germanicos*, quod bene reſtituit Freinshemius. Vtriuſque, Octaviae et Neronis, maiores erant Germanici. Rhenanus dedit *communeque Germanici*, quod omnes deinceps ſecuti ſunt, ut ſolent, uſque ad Freinsh. et ſic habet etiam MS. Guelf. Verbum *ciere* proprium in tali re verbum.

3 *Reſtringitur vinculis.*] Sive int. manus poſt tergum: ſive potius pro *conſtringitur*, *adſtringitur* capiendum: ut ſupra XIII, 55. *reſpicere* pro *adſpicere*, et alia ſimilia in hoc et aliis, praeſertim huius aetatis ſcriptoribus, v. ad Suetonium Aug. c. 78.

4 *Additurque atrocior ſaevitia.*] Malebam *atrocius ſaevitia*, hoc eſt, gravius ludibrium crudelitate. Sic libro ſequenti: *Adieciſſe Deos dignum Arſacidarum*. *Dignum*, *atrocius*, res digna, res atrocior. *Gronovius.* Etiam Heinſius *atroci hoc ſaevitiae*. Sed vulgatum verum puto. Nam et hoc ſaevitiae eſt: primum lacerari mortuae corpus: deinde caput, velut maleficae, circumferri: tertio permittere, ut aemula eius aſpectu paſcat oculos: hoc enim eſt in verbis, *Poppaea vidit*.

5 *Dona ob haec.*] Hic locus ſic habet in ed. pr. *Dona ob haec templis decreta, quae ad finem memorabimus. Quicunque - - noſcent, praeſumtum habebunt etc.* *Quae* etiam eſt in Guelf. et a MS. Fl. notat I. Gronovius, unde colligo, cetera quoque ſic eſſe, ut in ed. pr. Nam in vulgata

decreta. Quod ad eum finem memoravimus, ut, quicumque caſus temporum illorum, nobis vel aliis auctoribus, noſcent, praeſumptum habeant, quotiens fugas et caedes iuſſit princeps, totiens grates deis actas, quaeque rerum ſecundarum olim, tum publicae cladis inſignia fuiſſe. Neque tamen ſilebimus, ſi quod ſenatusconſultum, adulatione novum, aut patientia poſtremum fuit. Eodem anno libertorum potiſſimos [1] veneno interfeciſſe creditus eſt; [2] Doryphorum, quaſi adverſatum nuptiis Poppaeae; Pallantem, quod immenſam pecuniam longa ſenecta detineret. Romanus ſecretis criminationibus incuſaverat Senecam, ut C. Piſonis ſocium; ſed validius a Seneca eodem crimine perculſus eſt. Vnde Piſoni timor, et orta inſidiarum in Neronem magna moles, [3] ſed improſpera.

A. V. 816. A. C. 63.

65

gata lectione *quae* ineptum. Vulgatum eſt a Puteolano, idque melius puto. *Memorabimus* habet et Guelf. v. ad XIII, 20.

1 *Veneno interfeciſſe creditum eſt.*] Vel, *creditus eſt.* Vide Sueton. Nerone, cap. 35. *Lipſius.* *Creditus* MS. Fl. Agr. ed. pr. idque iam receptum Ryckio. idem volenti I. Gronovio operae non paruere.

2 *Doryphorum.*] Eſt nomen ſive cognomen liberti proprium. Fortaſſe et in hoc Xiphilini loco, in Nerone: Δορυφόρῳ τῷ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέποντι, πεντήκοντα ἅμα καὶ διακοσίας μυριάδας δοθῆναι ἐκέλευσε: *Doryphoro, qui a libellis erat, iuſſit dari ducentas quinquaginta drachmarum myriadas.* Ita ego verterim, et munus noſtri Doryphori eruerim: at interpres, *Praetoriano cuidam militi* fecit: qui non ſolent profecto a libellis aut talibus officiis eſſe. *Lipſius.*

3 *Sed improſpera.*] MS. Guelf. a manu ſec. *improſpecta.* Vulgatum verum eſt.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER QVINTVS DECIMVS.

Breviarium Libri.

Vologeſes Parthorum Rex Armeniam invadit: quem Corbulo caute et tamen fortiter repreſſit. Sed Caeſonius Paetus miſſu Neronis mox ſupervenit, proprius Armeniae tuendae dux. Is imperitia et temeritate rem perdidit, turpi foedere cum hoſte depactus. Corbulo ei tamen, ſed ſero ſuccurrit. Neroni filia ex Poppaea naſcitur, non vitalis. Legati Parthorum Romam venere, ſuper Armenia retinenda. irriti remittuntur: et bellum Corbuloni permiſſum. Is Armeniam iterum invadit, et metu Parthis iniecto, ad colloquium ventum. Placuit arma poni. et Tiridaten diadema ſtatuae Neronis ſubmittere, nec niſi ſponte eius reſumere. Nero Neapoli cantat in publico: Romae luxu et libidine omnia polluit. Ipſa urbs ardet caſu, ſive Principis dolo: qui in ruinis eius ingentem ſibi domum exſtruxit. Chriſtiani ab eo exagitati et necati, falſo crimine incendii. Coniuratio in Neronem inita et detecta, capite eius C. Piſone. Multi interfecti inluſtrium, interque eos Seneca. Grates tamen diis actae, et dona decreta templis, ut rebus laetis. Geſta haec annis paullo amplius tribus.

C. MEMMIO REGVLO. VERGINIO RVFO
C. LECANIO BASSO. M. LICINIO CRASSO
P. SILIO NERVA. C. IVLIO ATTICO VESTINO.
COSS.

Inter

Digitized by Google

A.V. 816. A.C. 63.

Interea Rex Parthorum Vologeſes, cognitis Corbulonis rebus, regemque alienigenam Tigranen Armeniae impoſitum: ſimul, fratre Tiridate pulſo, ſpretum Arſacidarum faſtigium ire ultum volens; magnitudine rurſum Romana, et continui foederis reverentia, diverſas ad curas trahebatur: cunctator ingenio, et [1] defectione Hyrcanorum, gentis validae, multiſque ex eo bellis illigatus. Atque illum ambiguum [2] novus inſuper nuntius contumeliae exſtimulat: quippe egreſſus Armenia Tigranes, Adiabenos, conterminam nationem, latius ac diutius, quam per latrocinia, vaſtaverat: idque primores gentium aegre tolerabant: *eo contemptionis deſcenſum, ut ne duce quidem Romano incurſarentur, ſed temeritate obſidis, tot per annos inter mancipia habiti.* [3] Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, *quod praeſidium, aut unde peteret?* rogitans. *Iam de Armenia conceſſum:* [4] *et proxima trahi, niſi defendant Parthi: levius ſervitium apud Romanos deditis, quam captis eſſe.* Tiridates quoque regni profugus, [5] per ſilentium haud modice querendo, gravior erat.

Non

1 *Defectione Hyrcanorum.*] Sic edd. ante Rhen. qui induxit *diſſenſione*, quod ſecuti ſunt omnes uſque ad Pichenam. *Defectione* verum eſſe patet etiam e XIII, 37. extr. *Illigatus* eſt impeditus: ut l. c. *defectione Hyrcanorum attineri Vologeſen.* alias deberet eſſe *defectioni.*

2 *Novus inſuper nuntius cont.*] Ed. pr. *novis et inſuper conieci novae inſ. contumeliae?* Sed idem eſt ſenſus vulgati.

3 *Accendebat dolorem eorum.*] *Dolorem eorum* intelligo earum rerum, ex iis rebus Vologeſi natum: ut e ſequentibus patet. Sed melius ſane *eorum* abeſſet: nam et ſenſus ſalvus et ſonus melior foret: ac fortaſſe e terminatione praecedentis verbi natum eſt. Cl. Broterius ad Vologeſen et primores gentium refert. Sed Monobazi querelae non apud primores g. Sed Vologeſen fuſae.

4 *Proxima trahi: et niſi etc.*] Tranſpoſitione copulae ſententiam explicandam ſic: *proxima trahi, niſi defendant Parthi: et levius ſervitium*, Acidalius putabat. Vulgatum vitioſum eſſe, dubitari non poteſt. Sed *et* ante *proxima* ponendum: quod ita evidens eſt, ut ita corrigere non dubitaverim. Vltimis verbis tecte minatur deditionem, ni ſuccurrat Vologeſes.

5 *Per ſilentium haud modice querendo,*] Muretus et Acidalius volebant *per ſilentium, aut modice:* quos probat Ryckius. Sed nihil mutandum cenſent Freinshemius, Boxhornius, I. Gronovius. Vivum exemplum, I. Fr. Gronovius ait, eſt ap. Caeſ. B. G. I, 32. in Sequanis. Sane ſilentium, ut Longinus ait, interdum quavis

Digitized by Google

A. V. 816. A. C. 63.

2 *Non enim ignavia magna imperia contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in ſumma fortuna aequius, quod validius. Et ſua retinere privatae domus: de alienis certare, regiam laudem eſſe.* Igitur commotus his Vologeſes concilium vocat, et proximum ſibi Tiridaten conſtituit, atque ita orditur: *Hunc ego, eodem mecum patre genitum, cum mihi, per aetatem, ſummo nomine conceſſiſſet, in poſſeſſionem Armeniae deduxi; qui tertius potentiae gradus habetur. nam Medos Pacorus ante ceperat. videbarque, contra vetera fratrum odia* [1] *et certamina, familiae noſtrae penates rite compoſuiſſe. prohibent Romani, et pacem, ipſis numquam proſpere laceſſitam, nunc quoque in exitium ſuum abrumpunt. Non ibo inficias: aequitate quam ſanguine, cauſſa quam armis, retinere parta maioribus malueram ſi cunctatione deliqui, virtute corrigam. Veſtra quidem vis et gloria in integro eſt, addita modeſtiae fama: quae neque ſummis mortalium ſpernenda eſt, et a diis aeſtimatur.* Simul diademate caput Tiridatis evinxit; promptam equitum manum, quae regem [2] ex more ſectatur, Moneſi, nobili viro, tradidit, adiectis Adiabenorum auxiliis: mandavitque, [3] Ticranen Armenia exturbari, dum ipſe, poſitis

vis oratione fortius. Sed id in omnibus exemplis, quae proferri video, tantum eſt in exprimenda πάθους magnitudine, non in ſenſibus talibus, conſiliis cohortationibus, cuius generis eſt, quod ſequitur, in quo diſerta oratio deſideratur. Itaque *aut* verum puto, quod iam edidit Beroaldus, et nuper Cl. Broterius. Mox *contineri* eſt retineri.

1 *Et certamina.*] Emendavit *certamina* Rhenanus. Nam Puteol. et ſeqq. habent *certamen.* Puteolanus forte non aſſecutus eſt ed. pr. lectionem, in qua eſt *certamen in:* quod eſt corruptum pro *certamina:* quamquam MS. Guelf. plane *certamen.* Senſus eſt: videbar rem ita compoſuiſſe, ut nulla odia et certamina talia inter nos eſſe poſſent, qualia ſemper fere inter fratres de regno fuere. Mox *pax laceſſita* eſt violata.

2 *Ex more ſectatur.*] Sic e MS. Fl. edidit I. Gronovius; ſic eſt etiam in ed. pr. *ſectabatur* eſt a Puteolano: quod ipſum quoque rectum eſſet, ſi e libris melioribus eſſet. ſic tamen MS. Guelf. adde Tacitum inf. c. 33. extr.

3 *Tigranen Arm. exturbari.*] Ed. pr. *exturbat.* Puto, Tacitum ſcripſiſſe *exturbet:* aut ſaltem *exturbare.* Iuſſit Moneſen cum iſtis copiis Tigranen exturbare Armenia, et reſtituere Tiridaten. *Exturbari* eſt a Puteol. et ſic ceterae edd. omnes, et MS. G. Putarunt *mandare* eſſe pro nunciare, ut alibi: quo ſenſu ſane *exturbari* ſequi deberet. Similiter infra c. 28. *operiri imperavit,* male in nonnullis libris, pro *operire.* Mox *compoſitis*

Digitized by Google

ſtis adverſus Hyrcanos diſcordiis, vires intimas, mo-
lemque belli ciet, provinciis Romanis minitans. Quae 3
ubi Corbuloni certis nuntiis audita ſunt, legiones duas A.V. 816.
cum Verulano Severo, et [1] Vettio Bolano, ſubſidium A.C. 63.
Tigrani mittit, occulto praecepto, *compoſitius cuncta,
quam [2] feſtinantius agerent.* quippe bellum habere, quam
gerere malebat. Scripſeratque Caeſari, *proprio duce
opus eſſe, qui Armeniam defenderet: Syriam, ingruen-
te Vologeſe, acriore in diſcrimine eſſe.* Atque interim re-
liquas legiones pro ripa Euphratis locat: tumultuariam
provincialium manum armat: [3] hoſtiles ingreſſus praeſi-
diis intercipit. [4] Et quia egena aquarum regio eſt, ca-
ſtella fontibus impoſita: quoſdam rivos [5] congeſtu are-
nae abdidit. Ea dum a Corbulone tuendae Syriae pa- 4
rantur, acto raptim agmine Moneſes, ut famam ſui prae-
iret, non ideo neſcium aut incautum Tigranen offendit.
[1] Occupaverat Tigranocerta, urbem copia defenſorum
et [2] magnitudine moenium validam. Ad haec Nicepho-
rius,

tis dedit Rhenanus et ſeqq. ad Pichenam uſque.

1 *Vettio Bolano.*] Scribe, *Vettio*, ex lapide: C. CALPVRNIO. PISONE. M. VETTIO. BOLANO. COS. De huius Bolani bellica gloria, Statius libro 5. Silvar. ad filium eius Criſpinum:

—— *rigidi ſummam Mavortis agebat*
Corbulo, ſed comitem belli ſociumque laboris.
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum, atque illi curarum aſperrima ſuetus
Credere.

Lipſius. *Vettio* MS. Flor. *Vetio* MS. Agr. ed. pr. Itaque iam Ryckius et I. Gronovius reſcripſere: de eaque ſcriptura v. Ryckium ad h. l. Ante ed. pr. pro *certis* habet *cunctis:* quod non ſpernam. Sic *omnium nunciis perfertur*, Cic. ad Q. Fr. II, 11.

2 *Feſtinatius agerent.*] *Feſtinantius* ed. pr. Rhen. ſqq.

3 *Hoſtiles ingreſſus.*] Intellige loca, per quae ingredi provinciam ſoleant, aut poſſint Parthi. Nam nondum ingreſſi eo tempore. *Intercipere* exprimit Graecorum διαλαμβάνειν; Polybius et alii ſaepe de impoſitis itineri praeſidiis utuntur.

4 *Et quia egena.*] Non videtur hoc factum, quod iam olim eſſet, ſed ut poſthac eſſet. Forte Tacitus: *Et quo egena aquarum regio eſſet, caſtella fontibus impoſita.* Gronovius. Veriſſime.

5 *Congeſtu terrae abdidit.*] Sic ed. pr. Rhen. et ſeqq. At Puteol. Ber. Alc. *obdidit*, quod et e vet. Cod. laudat Vrſinus: vitioſe. *Arenam obdidit*, at non *rivos*. Male recepit Ryckius.

1 *Occupaverat Tigranocerta.*] Sic MS. Flor. defenditque I. Gronovius. Quia ſic etiam ed. pr. id ſecutus ſum. Vulgo *qui occupaverat*, inde a Puteolano. v. ad c. 19. 44.

2 *Magnitudine moenium validam.*] Adeo, ut Appianus producat

Digitized by Google

A.V. 816. A.C. 63. rius, amnis haud ſpernenda latitudine, partem murorum ambit: et ducta ingens foſſa, qua fluvio diffidebatur. Inerantque milites, et proviſi ante commeatus: quorum ſubvectu pauci, avidius progreſſi, et repentinis hoſtibus circumventi, ira magis, quam metu, ceteros accenderant. Sed Partho ad exſequendas obſidiones nulla cominus audacia, raris ſagittis: neque clauſos exterret, et ſemet fruſtratur. Adiabeni, cum promovere ſcalas et machinamenta inciperent, facile detruſi, mox,

5 erumpentibus noſtris, caeduntur. Corbulo tamen, quamvis ſecundis rebus ſuis, moderandum fortunae ratus, miſit ad Vologeſen, qui expoſtularent *vim provinciae illatam: ſocium amicumque regem, cohortes Romanas* [1] *circumſideri.* [2] *omitteret potius obſidionem, aut ſe quoque in agro hoſtili caſtra poſiturum.* Caſperius, centurio, in eam legationem delectus, apud oppidum Niſibin, ſeptem et triginta millibus paſſuum [3] a Tigranocerta diſtantem, adiit regem, ut mandata ferociter edidit. Vologeſi vetus et penitus infixum erat, arma Romana vitandi: nec praeſentia proſpere fluebant. irritum obſidium: tutus manu et copiis Tigranes: fugati, qui expugnationem ſumpſerant: miſſae in Armeniam legiones: et aliae pro Syria, paratae ultro irrumpere: ſibi imbecillum equitem

[4] pabuli

ducat moenia Tigranocertae in altitudine ad quinquaginta cubitos: quae in imo adaptata equorum ſtabulis. Vide eum in Mithridatico. *Lipſius.* Mox etiam ed. pr. *inerantque milites*, quod e MS. Fl. recepit iam Pichena. Poſt, *quorum ſubvectu* eſt, qui commeatus dum ſubvehuntur in urbem et conquiruntur.

1 *Circumſidere.*] Sic omnes ſcripti et edd. praeter Cod. Agr. in quo eſt *circumſideri*, quod Ryckius recepit. Recte. Nam et paſſivum praecedit, et res ipſa ita poſtulat. omiſſio copulae poſt *regem* corruptelae locum fecit.

2 *Omitteret potius.*] Lego, *ocius*, non, *potius.* Lipſius. Sic Faërnus. Boxhornius *protinus.* alterutrum verum eſt.

3 *A Tigranocerta diſtantem etc.*] Genus femininum ſupra XIV, 24. iam occurrit, et in ed. pr. etiam mox *Moneſen amittere Tigranocertam iubet.* Mirum tamen Tacitum eodem loco genus variare, ſupra, et hic. Mihi res ſuſpecta: et vereor ne vitioſum ſit: etſi non neſcio, etiam ex Appiano exemplum proferri. Mox aut *adiit* legendum, pro *adit*, aut *edit.* Sic c. 7. ed. pr. *hoſtia opera fuga perrumpit, ſeque vallo extulit.* bene a Puteol. correctum *perrupit.* add. ad XI, 37. Sed *adiit* MS. G. quod recepi. nam ſequitur *edidit.* De *vitandi* pro *vitare* diximus ſupra.

4 *Pabuli*

Digitized by Google

[4] pabuli inopia. nam exorta vis locuſtarum ambederat, quidquid herbidum aut frondoſum. Igitur, metu abſtruſo, mitiora obtendens, *miſſurum ad imperatorem Romanum legatos, ſuper petenda Armenia, et firmanda pace,* reſpondet. Moneſen [5] *omittere Tigranocerta* iubet; ipſe retro concedit. Haec plures, ut *formidine regis, et Corbulonis minis patrata,* [1] *magnifice* extollebant. *Alii, occulte pepigiſſe,* interpretabantur; *ut omiſſo utrimque bello, et abeunte Vologeſe, Tigranes quoque Armenia abſcederet. Cur enim exercitum Romanum a Tigranocertis deductum? cur deſerta per otium, quae bello defenderant? An melius hibernaviſſe in extrema Cappadocia, raptim erectis tuguriis, quam in ſede regni modo retenti? Dilata prorſus arma, ut Vologeſes cum alio, quam cum Corbulone, certaret: Corbulo meritae tot per annos gloriae non ultra periculum faceret.* Nam, ut retuli, proprium ducem tuendae Armeniae popoſcerat, et adventare [2] Ceſennius Paetus audiebatur: iamque aderat, copiis ita diviſis, ut quarta et duodecima legiones, addita quinta, quae recens e Moeſis excita erat, ſimul Pontica, et Galatarum Cappadocumque auxilia Paeto obedirent: tertia et ſexta et decima legiones, priorque Syriae miles, apud Corbulonem manerent. Cetera ex re- A. V. 816. A. C. 63. 6

rum

4 *Pabuli inopia.*] MSS. Oxon. Guelf. dirimit ab antecedentibus, et habet *pabuli inopiam.* mox MS. Flor. et ed. pr. *nam exorta vi locuſtarum aberat.* Reliquae vett. edd. MS. G. *abederat.* Sed Pich. Lipſ. et ſeqq. *ambederat* dederunt, an e libris, neſcio.

5 *Omittere Tigranocerta.*] Ed. pr. *amittere Tigranocertam.* Ea duo verba confundi ſupra iam vidimus. *Amittere* verum puto, cui centies alterum uſitatius ſubſtitutum: quamquam et paulo ante eſt *omittere.*

1 *Magnifice extollebant.*] Sic edidi ex ed. Puteol. quam expreſſit Beroaldus et Alciatus. Pro eo Rhenanus, e Cod. Bud. ut opinor, repoſuit *ac magnifica,* quod inde in omnes edd. venit, niſi quod quaedam, *et* pro *ac:* et ſic quoque MS. Guelf. Mureto tamen placebat magis *magnifice:* idque ego, ut latinius, praetuli. Sed non celabo, in ed. pr. eſſe tantum *patrata extollebant,* quod fortaſſe optimum. Eadem mox *Tigranocertis* ſine praepoſitione.

2 *Ceſennius Paetus.*] Qui male in Dionis eclogis, quas nuper Fulvius Vrſinus dedit, *Σέννιος* ſcribitur. Enimvero *Κεσέννιος Πέτος* etiam in Ioſepho ſcribitur, diciturque libro 7. Excidii, cap. 21. An hic ipſe, qui ſub Nerone praefuerat, etſi parum bona fama? aetas haud neget. *Lipſius.* add. ad XIV, 29.

Digitized by Google

A.V. rum uſu ſociarent partirenturve. Sed neque Corbulo
816. aemuli patiens; et Paetus, cui ſatis ad gloriam erat, ſi
A.C. proximus haberetur, deſpiciebat geſta, *nihil caedis, aut*
63. *praedae, uſurpatas nomine tenus urbium expugnationes* dictitans: *ſe tributa ac leges, et, pro umbra regis, Romanum ius victis impoſiturum.*
7 Sub idem tempus legati Vologeſis, quos ad principem miſſos memoravi, revertere irriti: bellumque propalam ſumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, ſed duabus legionibus, quarum quartam [1] Funiſulanus Vettonianus eo in tempore, duodecimam [2] Calavius Sabinus regebant, Armeniam intrat, triſti omine. Nam in tranſgreſſu Euphratis, quem ponte tranſmittebat, nulla palam cauſſa, [3] turbatus equus, qui conſularia inſignia geſtabat, retro evaſit. Hoſtiaque, quae muniebantur, hibernaculis aſſiſtens, ſemifacta opera fuga perrupit, ſeque vallo extulit. et pila militum arſere, magis inſigni prodigio, quia Parthus hoſtis miſſilibus

libus

1 *Funiſulanus Vettonianus.*] Sic MS. Flor. ed. pr. *Funiſolanus* etiam MS. Agr. *Funiſulanus* bis occurrit ap. Ciceronem ad Att. V, 4. X, 15. Vulg. *Famiſulanus Vett.* MSS. Bud. Guelf. *Fimiſul.* Mox MS. Med. *tramittebat.* edd. omnes *transm.*

2 *Calavius Sabinus regebat.*] Freinshemius ad VI, 9. volebat *Calviſius*, eundemque eſſe, qui Hiſt. I, 48. memoratur.

3 *Turbatus equus qui.*] Mos infrequens, et inobſervatus, de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Craſſo, qui inter prodigia pariter futurae cladis ſic narrat: Ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. id eſt: *Equus vero ex Imperatoriis inſigniter ornatus, tracto per vim rectore in flumen, ſubmerſus diſparuit.* Item Obſequens inter ea quae Panſae Conſuli haud laeta evenerunt: *Equus phaleratus in ipſius conſpectu feſtinans concidit.* Dionyſ. lib. 10. Antiq. Rom. qua parte de L. Quinctio agit Dictatore iam electo: Ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάρεις κεκοσμημένους εὐπρεπέσι προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα ταῖς ῥάβδοις, ἐσθῆτάς τε ἁλουργὰς καὶ τὰ ἄλλα παράσημα, οἷς πρότερον ἡ τῶν Βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχὴ, προσήνεγκαν. id eſt: *Vt paullo propior iam erat, equos ei phaleris decore ornatos adduxerunt, et ſecures cum faſcibus, veſteſque purpureas, et alia inſignia, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt.* Vt appareat equum unum pluresve cum ornatu imperatorio, et conſulari (ſi eum magiſtratum dux geſſiſſet) e publico datos: non aliud, quam ſpecimen et notam dignitatis. Tacitus hic conſularia inſignia ait: quia Caeſennius Paetus ille ipſe eſt qui ante annum Conſul cum Petronio Turpiliano fuerat. *Lipſius.* At vid. ad XIV, 29.

1 *Spretis*

Digitized by Google

ſibus telis decertat. Ceterum Paetus, [1] ſpretis omini- 8
bus, nec dum ſatis firmatis hibernaculis, nullo rei fru- A.V. 816.
mentariae proviſu, rapit exercitum trans montem Tau- A.C. 63.
rum *reciperandis*, ut ferebat, *Tigranocertis, vaſtandiſque regionibus, quas Corbulo integras omiſiſſet.* Et capta quaedam caſtella: gloriaeque et praedae nonnihil partum, ſi aut gloriam cum modo, aut praedam cum cura habuiſſet. Longinquis itineribus percurſando, quae obtineri nequibant, corrupto, qui captus erat, commeatu, et inſtante iam hieme, reduxit exercitum, compoſuitque ad Caeſarem litteras, quaſi confecto bello, verbis magnificis, rerum vacuas.
9 Interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus praeſidiis inſedit: et, ne ponti iniiciendo impedimentum hoſtiles turmae afferrent, (iam enim ſubiectis campis magna ſpecie volitabant) naves magnitudine praeſtantes, et connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultiſque et baliſtis proturbat barbaros: in quos ſaxa et haſtae longius permeabant, quam ut contrario ſagittarum iactu adaequarentur. Dein pons continuatus, colleſque adverſi per ſocias cohortes, poſt legionum caſtris occupantur, tanta celeritate et oſtentatione virium, ut Parthi, omiſſo paratu invadendae Syriae, ſpem omnem in Armeniam verterent.
10 Ibi Paetus, imminentium neſcius, quintam legionem procul in Ponto habebat; reliquas promiſcuis militum commeatibus infirmaverat; donec, adventare Vologeſen magno et infenſo agmine, auditum. Accitur legio duodecima, et, [1] unde famam aucti exercitus ſperaverat, prodita infrequentia: qua

 tamen

1 *Spretis ominibus.*] Sic edd. omnes inde a Puteolano. MS. Guelf. ed. pr. *omnibus*, ſolita iſtorum verborum confuſione: id vitium etiam eſt in ed. I. F. Gron.

1 *Vnde famam etc.*] MS. Flor. ed. pr. *fama ſperaverat.* quod recte I. Gronovius monet corrigendum fuiſſe *fama ſperata erat.* Sic XIV, 62. ex *eluſa erat* factum *eluſerat*: ubi vide. Sed Puteolanus potius correxit *famam ſperaverat.* Atque ita omnes poſt eum edidere. In Rhenani ed. ſec. editum, neſcio qua de cauſſa, aut unde, *ſperat*, quod Lipſius ceterique temere omnes ſecuti ſunt. Ego interea veterem lectionem repoſui. Ceterum *fama ſperata erat* verum puto. *Infrequentia* int. ſignorum: *infrequentia ſigna* ſaepe Livius: ſive etiam legionum.

2 *Tria*

A.V. 816. A.C. 63. tamen retineri caſtra, et eludi Parthus tractu belli poterat, ſi Paeto aut in ſuis, aut in alienis conſiliis conſtantia fuiſſet. Verum ubi a viris militaribus adverſus urgentes caſus firmatus erat, rurſus, ne alienae ſententiae indigens videretur, in diverſa ac deteriora tranſibat. Et tunc relictis hibernis, ***non foſſam neque vallum ſibi, ſed corpora et arma in hoſtem data***, clamitans, duxit legiones, quaſi proelio certaturus. Deinde, amiſſo centurione et paucis militibus, quos viſendis hoſtium copiis praemiſerat, trepidus remeavit. Et quia minus acriter Vologeſes inſtiterat, vana rurſus fiducia, [2] tria millia delecti peditis proximo Tauri iugo impoſuit, quo tranſitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniunx ac filius caſtelio, cui Arſamoſata nomen eſt, abditi, data in praeſidium cohorte, ac diſperſo milite, qui in uno habitus, vagum hoſtem promptius ſuſtentaviſſet. [3] et aegre compulſum ferunt, ut [4] inſtantem Corbuloni fateretur. nec a Corbulone properatum, quo, gliſcentibus periculis, etiam ſubſidii laus augeretur. ***Expediri*** tamen ***itineri ſingula millia ex tribus legionibus, et alarios octin-***

11 ***gentos, parem numerum e cohortibus*** iuſſit. At Vologeſes, quamvis, ***obſeſſa a Paeto itinera***, [1] ***hinc peditatu, inde equite***, accepiſſet, nihil mutato conſilio, ſed vi ac minis

2 *Tria millia delecti peditis.*] Sic e MS. Flor. edidit Pichena, ceterique ſecuti: idem eſt in ed. pr. Intermediae edd. *delectorum*. Poſt, pro *quo* Muretus malebat *quae;* Gronovius pater *qui:* quod verum puto. Mox *Arſamoſata* etiam ed. pr. *Aſamoſata* MS. Guelf. Put. Ber. Alc. illud verius. vid. Ryckius. Sed Polybius habet *Armoſata*, et numus muſei medicei, quod Cl. Broterius cum Harduino ad Plin. VI, 9. praefert. Non conſentiunt ſemper barbaris in nominibus ſcriptores. *In uno* MS. Flor. ed. pr. Pichena cum ſeqq. Ceteri *in unum.*

3 *Et aegre comp.*] Copulam habent MS. Fl. et edd. ante Rhenanum, qui delevit, niſi quod ed. pr. *ut* pro *et*. reſtituit Pichena. Si libri auctoritate Rhenanus delevit, probo. In MS. Guelf. quidem non eſt a prima manu, ſed ſupra adſcripta.

4 *Inſtantem fateretur.*] Durum mihi ſemper viſum. MS. Guelf. *inſtatem.* Credo verum eſſe *neceſſitatem.*

1 *Hinc peditatu, inde equite.*] MS. Budenſ. *hinc equite.* Poſt Faërnus *ſed* delebat: quod eſt ſane alienum ac durum. Deinde *factaque* MS. Flor. ed. pr. Denique *per longinqua* vitioſe ed. Puteol. et ſeqq. *per* natum e terminatione praecedentis verbi: abeſt ab ed. pr. delevit Rhenanus.

2 *Miſs*

minis alares exterruit, legionarios obtrivit, uno tantum A.V.
centurione, Tarquitio Creſcente, turrim, in qua prae- 816.
ſidium agitabat, defendere auſo, facta ſaepius eruptio- A.C.
ne, et caeſis, qui barbarorum propius ſuggrediebantur, 63.
donec ignium iactu circumveniretur. peditum ſi quis integer, longinqua et avia; vulnerati, caſtra repetivere: *virtutem regis, ſaevitiam et copias gentium*, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum, qui eadem pavebant. Ne dux quidem obniti adverſis, ſed cuncta militiae munia deſeruerat, [2] miſſis iterum ad Corbulonem precibus, *veniret propere, ſigna et aquilas, et nomen reliquum infelicis exercitus tueretur: ſe fidem interim, donec vita ſuppeditet, retenturos.* Ille interritus, et par- 12
te copiarum apud Syriam relicta, ut munimenta Euphrati impoſita retinerentur; qua proximum, et commeatibus non egenum, regionem Commagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. Comitabantur exercitum, praeter alia ſueta bello, magna vis camelorum, onuſta frumenti, ut ſimul hoſtem famemque depelleret. Primum e perculſis [2] Pactium, primipili centurionem, obvium habuit, dein pleroſque militum: quos diverſas fugae cauſſas obtendentes, *redire ad ſigna, et clementiam Paeti experiri* monebat, [3] *ſe niſi victoribus*

2 *Miſſis iterum.*] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. edd. pr. Rhenan. et ſeqq. omnes. At Codd. Ox. Gu. edd. Puteol. Ber. Alc. *item*, quod natum e compendio ſcripturae: et ſaepe in MSS. iſtae voces confunduntur. v. Burm. ad Suet. Caeſ. 36. Drakenb. ad Liv. epit. L. XIV. Freinshemius coniiciebat *identidem*. Mox *retenturos* bene editum a Pichena ex MS. Flor. eſt etiam in ed. pr. In ceteris ante Pichenam eſt *retenturum*: item poſt *ſueta bello*, pro *aſſueta*.

1 *Vis camelorum.*] De uſu camelorum in bello v. Schel. ad Hygin. p. 94. *Frumenti* MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Put. ceteraeque vett. omnes, etiam Lipſ. priores. at in ultima ſ. ſexta *frumento*, quod deinde in ſequentes edd. propagatum eſt. Etiam Plaut. Aul. IV, 2. 4. *aulam onuſtam auri* dixit. Itaque veterem lectionem ſervavi: ſive Tacitus ipſe ſic ſcripſit, quod non abhorret, ſive librariis antiquariis debetur.

2 *Pactium primipili centurionem.*] At ſupra lib. 13. perfunctum eo honore ait: *Curam praeſidiorum Pactio Orſito primipili honore perfuncto mandat.* Lipſius.

3 *Se niſi victoribus immitem eſſe.*] Fruſtra exercet acumen ſuum Salinerius homo optimus, quum obſcuri nihil ſit. Non enim ſi lib. 13. *Pactius Orphitus primipilaris* iuſſu Corbulonis praeſidio praepoſitus commemoratur, et hic *Pactius centurio primipili* a Paeto venire dicitur,

A. V. 816. A. C. 63. *immitem eſſe.* Simul ſuas legiones adire, hortari, *priorum* admonere, *novam gloriam* oſtendere: *non vicos aut oppida Armeniorum, ſed caſtra Romana, duasque in iis legiones pretium laboris peti. Si ſingulis manipularibus praecipua ſervati civis corona, imperatoria manu tribueretur: quod illud et quantum decus, ubi par eorum* [4] *numerus adipiſceretur, qui attuliſſent ſalutem, et qui accepiſſent?* [5] His atque talibus in commune alacres, (et erant, quos pericula fratrum, aut propinquorum propriis

citur, ideo et omnes milites hic obvios Corbuloni ducem eum cum Paeto mutaſſe neceſſe eſt. Lib. 13, 40. ſunt cum Corbulone tertia et ſexta legio et decuma: eaſdem obtinet hoc lib. c. 6. Paetus quartam et quintam et duodecimam. Nec *diverſas fugae cauſſas obtendere* eſt falſis nominibus uti Corbulonis ſaevi, Paeti mitis. Eoque nec ulciſcitur hic Corbulo quicquam privati doloris, neque amara irriſione ludit: ſed voce plena gravitatis et diſciplinae profugos redire ad ſigna et duci, cui a Caeſare attributi eſſent, cauſſam probare iubet, ſi forte veniam det ille; ſe nullam fugae excuſationem accipere, nec deſertoribus ignoſcere. *Gronovius.* Nec veniam daturum ante, quam victoria emendaſſent peccatum. Ita ſenſus bonus efficitur. Sed tamen ita videtur eſſe debere, *immitem fore.* Et ne ſic quidem ſatis mihi hic ſenſus cum reliqua Corbulonis oratione conſentire videtur. Forte melius victores intelligentur Parthi. Se immitem et ultorem veniſſe non militibus Romanis, ſed victoribus Parthis.

4 *Numerus adipiſceretur.*] Malo, *adſpiceretur.* etſi non ignorem Plautum, et Tacitum ipſum alibi adipiſcendi verbum παθητικῶς eſſe uſos. *Lipſius.* Placet etiam Freinshemio, recepitque Pichena, qui teſtatur in MS. Fl. eſſe *apiſceretur*, ut alibi; quod recepere Ryckius et I. Gronovius. Si maxime legamus *adſpiceretur*, tamen nulla commoda ſententia efficitur. Nam *par numerus ſervantium et ſervatorum*, quomodo decus auget? immo magnus ſervatorum numerus auget, praeſertim in paucitate ſervantium. Aliud hic quid et acutius lateat neceſſe eſt, ſi non frigidiſſimum verborum luſum captavit Tacitus. *Adipiſci* eſt verbum uſitatum in his praemiis. Plinius VII, 30. *omnium triumphorum lauream adepte maiorem.* Ergo intelligo *coronam civicam.* ſervatores eam adipiſcuntur, ob ſervatos in caſtris milites: ſervati, ob auxilium cohortibus Romanis latum, quae Tigranocertis obſidebantur ante, ſed eorum adventu liberatae ſunt. vid. c. 5. Corona civica autem non proprio ſenſu intelligenda, ſed tropice, ut in talibus ſolet, pro decore, honore et gloria. Ita tamen probabilem ſenſum arbitror exiſtere. Neque vero tales ſententiae ad vivum reſecandae. Acumen quaeſitum eſt in eo, quod etiam ſervati quodammodo honorem ſervantium conſequuntur; quod habet aliquid παραδόξου. Ceterum offendor etiam *eorum*, quod melius abeſſet: an Tacitus dedit *eam*, vel *coronam?*

5 *His atque talibus.*] v. ad XIV, 60. extr. Poſt *adpugnare* bene e MS. Flor. Pichena. v. II, 81. MS. Agr. ed. pr. *ad pugnam:* vulgo *oppugnare.* Mox *nec aliud* edd. pr. Rhen. et ſeqq. aliae *ne aliud.*

1 *Ant*

Digitized by Google

pſis ſtimulis incenderent) continuum diu noctuque iter
properabant. Eoque intentius Vologeſes premere ob- 13
ſeſſos, modo vallum legionum, modo caſtellum, quo A.V. 816.
imbellis aetas defendebatur, adpugnare, propius ince- A.C.
dens, quam mos Parthis, ſi ea temeritate hoſtem in 63.
praelium eliceret. At illi vix contuberniis extracti: nec aliud quam munimenta propugnabant: pars iuſſu ducis, et alii propria ignavia, [1] ut Corbulonem opperientes, ac, ſi vis ingrueret, proviſis exemplis Caudinae ac Numantinae cladis. *neque eandem vim Samnitibus, Italico populo,* [2] *aut Poenis, Romani imperii aemulis. Validam quoque et laudatam antiquitatem, quotiens fortuna contra daret, saluti conſuluiſſe.* Qua deſperatione exercitus dux ſubactus, primas tamen litteras ad Vologeſen, non ſupplices, ſed in modum querentis compoſuit, *quod pro Armeniis, ſuper Romanae ditionis, aut ſubiectis regi, quem imperator delegiſſet, hoſtilia faceret: pa-*

 cem

1 *Aut metu.*] De lectione huius loci optime Rhenanus, qui *metu* delevit et pro *aut* ſcripſit *ut*. Ex, *ignavia ut* litera male repetita, *ignavia aut*, factum. Suppleverunt *metu*, qui neſciebant *ignaviam* hic nihil aliud eſſe quam metum. Saepe veteres has voces, *ignavus*, *ſegnis*, *ignavia*, *ſegnities*, uſurpant in illis, quibus abeſt virtus aut viro digna audacia, quos *poltrons* dicimus. Illis, inquit, abunde magnum erat munimenta defendere: nonnullis, quia edixerat dux, ne quis caſtris exiret; aliis non aliter facturis, ſi ſigna ferri iuſſiſſet (ita erant perculſi) praeferentes ſe tanquam in ſtativis Corbulonem exſpectare. *Vt opperientes*, quemadmodum praecedenti libro, *utque eruebantur*. Illud *proviſis exemplis* pari lepore Ovid. 9. met. ubi Byblis: *At non Aeolidae thalamos timuere ſororum. Vnde ſed hos novi? cur haec exempla paravi?* Gronovius. Haec bene Gronovius. Cum igitur *metu* non ſit in MS. Flor. ed. pr. ſed tantum *aut Corbulonem*; in Budenſi autem *ut* non *aut*, Rhenani correctionem ſecutus ſum, quam etiam Ryckius adoptavit. *Metu* primus edidit Puteol. quem Ber. et Alc. ſecuti ſunt. Revocavit Berneccerus.

2 *Aut Poenis Rom. imperii aemulis.*] Freinshemius corrigit *aut Hiſpanis*. reſpici enim ad Numantinam cladem: nec ullas hic Poenorum partes. Recte ille. ſed non ſatis. Lege: *Nec eandem vim Samnitibus Italico populo aut Hiſpanis quam Parthis Romani imperii aemulis.* Gronovius. Quod Iac. Gronovius Samnitas et Poenos iterum coniungi obiicit in Germ. c. 37. id nihil eſt. Ibi de cladibus Romano pop. illatis univerſe dicitur: hic de exercitu ſub iugum miſſo, quo a Poenis alienum eſt. *Poenos* correxit, qui meminerat, eos ſaepe Romani imperii aemulos dici. Quod Cl. Broterius negat Numantinos aemulos imperii R. fuiſſe; id ſane ſpecioſum eſt: ſed ea verba non ad vivum reſecanda. Fuere certe Romanis valde periculoſi.

1 *Quid*

A.V. 816. A.C. 63. *cem ex aequo utilem. nec praeſentia tantum ſpectaret: ipſum adverſus duas legiones, totis regni viribus advenisſe: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuvarent.*
14 Ad ea Vologeſes, nihil pro cauſſa, ſed *opperiendos ſibi fratres, Pacorum ac Tiridaten*, reſcripſit: *illum locum tempusque conſilio deſtinatum*, [1] *quo de Armenia cernerent:* [2] (*adieciſſe deos dignum Arſacidarum,*) *ſimul et de legionibus Romanis ſtatuerent.* Miſſi poſt a Paeto nuntii, et *regis colloquium* petitum, qui *Vaſacen, praefectum equitatus, ire* iuſſit. Tum Paetus, *Lucullos, Pompeios*, [3] *et ſi qua Caeſares obtinendae donandaeve Armeniae*

1 *Quid de Arm. cernerent,*] MS. Guelf. *qui*, quod accipiendum pro *quo*; quod e Vet. Cod. laudat Vrſinus, et eſt in MS. Agr. Ed. pr. *quod.* Vnde mihi non dubium eſt, hic *qui* aut *quo* legendum eſſe. *Quo* et *quod* millies in libris confunduntur: et h. l. etiam e ſeq. voce litera adhaeſit. *qui* autem pro *quo* ſaepe, ut ap. Liv. III, 39. in MS. Guelf. membranaceo. Atque etiam verbum *cernere* accuſativum illum *quid* vel *quod* plane reſpuit, cum abſolute dicatur, ut omnes ſciunt. Itaque ſic correxi. Secutus nos eſt Cl. Broterius. In ceteris Gronovio aſſentior, nec probo Ryckium, qui e MS. Agric. reſcripſit: *locum illis tempusque conſilio deſtinatum, quo de Armenia cernerent, quod ſe faſtigioque dignum Arſacidarum.* quae interpolata eſſe, in promtu eſt. Et tamen probat etiam Graevius ep. ad Heinſ. T. IV. Coll. Burm. p. 187. etiam Heinſius *illis.* ſed ante p. 158. coniecerat Graevius *adieciſſe Deos dignam Arſacida rem:* Heinſius autem p. 163. *dignum vi Arſacidarum-ſtatuere* ex Ann. II, 3. idque placebat Graevio p. 170.

2 *Adieciſſe deos dignum.*] Locus de quo tria verba non poſſum hiſcere. *Lipſius.* Ego vero locum hunc ſanum integrumque, et tantum explicandum contendo. Senſus: ut breviſſime dicam: Tum temporis hoc ipſo in loco fore opportunum conſultare, quid decernerent de Armeniae poſſeſſione ſimul, et (quam dii rem dederint dignam Arſacidarum maieſtate) quid ſtatuerent de legionibus Romanis, quam illis legem pacis darent. *Conſilio quid cernerent,* breviter eſt, quo tractaretur, quid decernerent, quem finem controverſiae de Armenia imponerent. Vt lib. 13. *Arbitrium quid daren͏t, quid adimerent. Adieciſſe deos.* Deum benignitate acceſſiſſe materiam deliberandi multo ampliorem et vix ſperatam, ſed digniſſimam magnitudine Parthica, nimirum, quid placeat fieri de legionibus Romanis: adeo eas in poteſtatem eſſe. Vel, deos feciſſe, ut ipſe adiicere ſuperiori orationi ſequentia verba poſſet. Seneca 1. de benef. 10. *Caeterum idem ſemper de nobis pronuntiare debemus, malos eſſe nos, malos fuiſſe (invitus adiiciam) et futuros eſſe.* Haeſerunt in hoc verbo et apud Livium lib. 10, 7. *Gronovius.*

3 *Et ſi qua Caeſares.*] Sic coniecit Pichena e ſcriptura MS. Flor. *et ſi quaces*, ut eſt etiam in ed. pr. Berneccerus recepit, quem omnes deinde ſecuti ſunt. Superiores *ſi qui duces:* quod eſt et in MS. Guelf. Sane poſt Pompeium nulli duces,

Digitized by Google

niae egerant; Vaſaces, *imaginem retinendi largiendive* A.V.
penes nos, vim penes Parthos, memoravit. Et multum 816.
invicem diſceptato, Monobazus Adiabenus in diem poſterum A.C. 63.
teſtis iis quae pepigiſſent, adhibetur. Placuitque *liberari obſidio legiones, et decedere omnem militem finibus Armeniorum, caſtellaque et commeatus Parthis tradi. quibus perpetratis, copia Vologeſi fieret, mittendi ad Neronem legatos.*
Interim [1] flumini Arſaniae (is caſtra 15
praefluebat) pontem impoſuit, [2] ſpecie ſibi illud iter expedientis: ſed Parthi, quaſi documentum victoriae, iuſſerant. [3] namque iis uſui fuit: noſtri per diverſum iere.

duces, ſed Caeſares de Armenia aliquid egerant. Mox MS. Fl. ed. pr. *largiendive* pro *donandive:* quod cum Ryckio et Gronov. ſecutus ſum. Alterum verbum variavit: credibile eſt etiam, hoc variaſſe Tacitum. *Imaginem* et *vim* illuſtrat Heinſius ad Vellei. p. 259. a.

1 *Fluvio Arſameti.*] Non alibi lectus nobis hic Arſametes: et omnino arbitramur falſum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fulvius Vrſinus) hic ipſe fluvius *Arſanias* dicitur. Verba Dionis: Ἀφῆκεν αὐτὸν προδιομολογησάμενος, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτῷ Ἀρσανίαν ζεύξωσι: *Parthus dimiſit Paetum, prius cum eo pactus, ut ponte ſibi iungerent fluvium Arſaniam.* Nominat et ante, Ῥανδεῖαν τῷ πρὸς Ἀρσανίᾳ ποταμῷ οὖσαν. *Randeian* (oppidum, ſive vicum ubi Paetus obſeſſus) *ad Arſaniam fluvium ſitam.* Plinius quoque Arſaniam agnoſcit, et in Euphratem labi facit, libro 5. cap. 24. Sed et Plutarchus in Lucullo. Itaque corrigi prorſus velim in Tacito *Fluvio Arſaniae (etenim is caſtra praefl.)* litteris poſtremis in aliam voculam reformatis. Emendabis iterum, infra. *Lipſius.* *Arſaniae etenim* receptum a Pichena. Sane et MS. Fl. Agr. ed. pr. *Arſanieti:* ſed *etenim* cum Ryckio omiſi: quippe ſola Lipſii coniectura nixum. *Praefluebat* ed. pr. Rhenanus et ſeqq. At mediae inter ed. pr. et Rhen. *perfluebat*, et ſic MS. Guelf. male. ſic XI, 37. *praegreſſus* et *pergreſſus* confuſa.

2 *Specie ſibi illud iter experientis.*] Immo *expedientis* Grotius ait: et ſic videtur fuiſſe in MS. Guelf. a prima manu, ſed correctum alia in *experiendi*. Syllabae *ped.* clara adhuc veſtigia. Et correxiſſem ſtatim locum, niſi dubius fuiſſem ob librum Guelf. utrum *expedientis*, an *expediendi* ſcribendum eſſet. *Sibi* nullo modo patitur *experientis*. Nunc, cum Cl. Broterius *expedientis* in MSS. duobus reperit, recepi. ut ille fecit.

3 *Namque iis uſui fuit.*] Ex Taciti conſequa narratione iudices legendum, *Neque iis uſui fuit.* Et firmat certe Dio, qui in hac re (ut ſaepe) velut interpres Taciti: Ἵνα τὸν ποταμὸν Ἀρσανίαν ζεύξωσιν. Οὐχ ὅτι γεφύρας ἐδεῖτο (πεζῇ γὰρ αὐτὸν διεληλύθει) ἀλλ' ἵνα ἐνδείξηται σφίσιν, ὅτι κρείττων αὐτῶν ἦν. *Lipſius.* Placet Pichenae et aliis. Contra diſputat Freinſhemius: qui tamen ſe torquet in verbis Dionis πεζῇ γὰρ αὐτὸν διεληλύθει, non aſſecutus magis, quam Lipſius, ſenſum. *Pedes et ſine ponte flumen tranſierat*, nempe adveniens.

Digitized by Google

A. V. 816. A. C. 63. [4] Addidit rumor, *ſub iugum miſſas legiones*, et alia ex rebus infauſtis, quorum ſimulacrum ab Armeniis uſurpatum eſt. Namque et munimenta ingreſſi ſunt, antequam agmen Romanum excederet, et circumſtetere vias, captiva olim mancipia, aut iumenta agnoſcentes abſtrahentesque. Raptae etiam veſtes, retenta arma, pavido milite, et concedente, ne qua proelii cauſſa exſiſteret. Vologeſes, armis et corporibus caeſorum aggregatis, quo cladem noſtram teſtaretur, viſu fugientium legionum abſtinuit. [5] Fama moderationis quaerebatur, poſtquam ſuperbiam expleverat. Flumen Arſaniam elephanto inſidens, et [6] proximus quiſque regem, vi equorum, perrupere, quia rumor inceſſerat, *pontem ceſſurum oneri, dolo fabricantium.* ſed qui ingredi auſi

16 ſunt, validum et fidum intellexere. Ceterum obſeſſis adeo ſuppeditaviſſe rem frumentariam conſtitit, ut horreis ignem iniicerent: [1] contraque prodiderit Corbulo, *Parthos inopes copiarum, et pabulo attrito, relicturos oppugna-*

veniens. Itaque etiam abiens poterat ſic facere.

4 *Addidit rumor.*] Cui rumori Suetonius etiam fidem habet, cap. 39. *Lipſius.* Mox *namque et*, item *excederet* MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes et inde a Pichena recentiores. ceterae *nam et*, *decederet*, quod e ſuperioribus repetitum a Rhenano. Sed hic intelligendum *munimentis caſtrorum*, non *Armenia*.

5 *Fama moderationis.*] Ed. pr. addit *Nam:* atque id manus ſecunda, Candidi ſc. adiecerat in MS. Guelf. Mox idem Cod. *in elephanto*.

6 *Proximus quiſque regi vi equorum.*] Suſpicor de loci defectu. Nonne plerique Parthorum in equis (talis illorum militia) non ſolum proximi regis? certe. Adde quod Dio diſertim narrat, *regem quidem elephanto, alios ſine uſu ullo pontis, ut prius, tranſiſſe.* Αὐτὸς μὲν (ὁ Βασιλεὺς) ἐπ' ἐλέφαντος, οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἀνεχώρησαν. Itaque fidenter, fortaſſe et feliciter, expleo: *et proximus quiſque regi, alii vi equorum perr.* Hac mente rex quidem in elephanto, et in ſimili bellua eius exemplo primores tranſmiſere, aliud vulgus in equis. *Lipſius.* MSS. Flor. Guelf. Agr. ed. pr. *regem*, quod exprimendum curavi. et enim eſt exquiſitius: unde mutatum hic, ut centies alibi, in notiorem caſum. Sic et MSS. alii ap. Broterium. Lipſius ſine neceſſitate *alii* addi vult. Proximi regi ſecuti ſunt eum: cetera multitudo libere et varie vel ponte, vel natando tranſiere. Mox *fidum* firmat etiam ed. pr. et MS. Corb. at *firmum* ceterae edd. ante Rhen. et MS. Guelf.

1 *Contraque prodiderit Corbulo.*] In commentariis, opinor, aut hiſtoria harum rerum. Plinius certe Corbulonem inter ſcriptores cenſuit, Indice lib. 5. et 6. *Lipſius.*

a Cae

oppugnationem, neque ſe plus tridui itinere abſuiſſe. Adiecit, *iureiurando Paeti* [2] *cautum apud ſigna, adſtantibus iis, quos teſtificando rex miſiſſet, neminem Romanum Armeniam ingreſſurum, donec referrentur litterae Neronis, an paci annueret.* Quae ut augendae infamiae compoſita, ſic reliqua non in obſcuro habentur: una die quadraginta millium ſpatium emenſum eſſe Paetum, deſertis paſſim ſauciis; neque minus deformem illam fugientium trepidationem, quam ſi terga in acie vertiſſent. Corbulo cum ſuis copiis apud ripam Euphratis obvius, non eam ſpeciem inſignium et armorum praetulit, [3] ut diverſitatem exprobraret. maeſti manipuli, ac vicem comilitonum miſerantes, [4] ne lacrimis quidem temperare. vix prae fletu uſurpata conſalutatio. Deceſſerat certamen virtutis, et ambitio gloriae, felicium hominum affectus. ſola miſericordia valebat, [5] et apud minores A.V. 816. A.C. 63.

2 *Cautum apud ſigna.*] Specta iuvenis. iuramenta Romanorum apud ſigna: id eſt, uti ego interpretor, apud principia. Illic enim ſigna. et pleroſque caſtrorum ſolennes auctus apud principia notabis celebratos. Dabo exempla, et labore meo levabo tuum. Ius in principiis dictum. Livius l. 28. *Tribunos tamen iura reddere in principiis ſinebant.* Edicta ibi propoſita. Vulcatius in Avidio Caſſio: *Nam ſtatim et ad ſigna edici iuſſit, et programma in parietibus fixit, ut ſi quis cinctus inveniretur in Daphne, diſcinctus rediret.* Litterae lectae, et habitae allocutiones. Spartianus in Peſcennio: *Itaque miſi litteras recitandas ad ſigna, quibus, etc.* Tacitus: *Contractos in principia milites iuſſit cum ſilentio audire.* Caſtigatio et interdum animadverſio ibi. Suetonius Othone, cap. 1. *Auſus eſt milites quosdam capite punire, et quidem ante principia, ſe coram.* Frontinus lib. 4. Stratag. *M. Cato memoria tradidit in furto comprehenſis dextras eſſe praeciſas, aut ſi lenius animadvertere voluiſſent, in principiis ſanguinem miſſum.* Signum etiam pugnae propoſitum. Iſidorus: *Ruſſata pridie quam dimicandum eſſet, ſolebat ante principia poni, quaſi admonitio et indicium futurae pugnae.* Lipſius. Mox *referrentur* MSS. edd. omnes veteres: niſi quod in MS. Guelf. ed. pr. *referentur.* Pichena vulgo eſſe ait *referantur*, quod in Lipſ. reperi, e Rhen. ſec ductum.

3 *Vt diverſitatem exprobraret.*] i. e. ut pudorem illis incuteret, qui non eo apparatu veniſſent, ſed longe diſſimili, nempe qui fugientium eſſe ſolet.

4 *Ne lacrimis quidem temperare.*] MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes *temperare*, quod neſcio cur in *temperavere* mutavit Rhenanus, ſecutis omnibus, praeter I. Gronovium, quocum vetus reſtituimus. Mox MS. Guelf. ut Budenſis, ed. pr. vitioſe *conſolatio.*

5 *Et apud minores magis.*] *Minores* hoc loco ſunt *inferiores fortuna.* Et hoc magis miſeratio uſurpata, quia infelices illi longe deterioris conditionis erant, quam ipſi,

17 minores magis. Ducum inter ſe brevis ſermo ſecutus
A.V. eſt. [1] Hoc conquerente *irritum laborem: potuiſſe bellum*
816. *fuga Parthorum finiri;* ille *integra utrique cuncta* re-
A.C. 63. ſpondit: *converterent aquilas, et iuncti invaderent Armeniam, abſceſſu Vologeſis infirmatam. Non ea imperatoris habere mandata,* Corbulo: *periculo legionum commotum, e provincia egreſſum. quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque* [2] *optimam Fortunam orandam, ut pedes confectus ſpatiis itinerum, alacrem, et facilitate camporum praevenientem equitem aſſequeretur.* Exin Paetus per Cappadociam hibernavit. At Vologeſis ad Corbulonem miſſi nuntii, *detraheret caſtella trans Euphraten,* [3] *amnemque, ut olim, medium faceret:* ille, *Armeniam quoque diverſis praeſidiis vacuam fieri,* expoſtulabat. Et poſtremo conceſſit rex: dirutaque, quae ultra Euphraten communierat Corbulo, et [4] Armenii ſine arbitro relicti ſunt.

18 At Romae tropaea de Parthis, arcusque medio Capitolini montis ſiſtebantur, decreta ab ſenatu, integro adhuc bello, neque tum omiſſa, dum aſpectui conſulitur, ſpreta

ipſi, nec invidia obſtaret miſerationi.

1 *Haec conquerentium: irritum.*] Reddere ſententiam poſſis, neſcio an verba, ſi legas. *Hic conqueri, tantum irritum laborem:* vel *Hoc conquerente.* Brevis ſermo ducum, inquit. Corbulo querebatur, fruſtra ſe properaſſe et laborem eum ſumpſiſſe, cum ille auxilium non expectaſſet. Paetus contra integra omnia, etc. Palmerius noſter malebat, *huius conquerentis irritum laborem, illius integra utique omnia.* Lipſius. *Haec conquerentium* ed. pr. Rhen. et ſequentes. At *hoc* MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. Coniecturam Faërni aliorumque *hoc conquerente* recepit Bernecc. cum ſequentibus. Mihi potius Tacitus ſcripſiſſe videtur *huic conquerenti,* et τὸ *um* adhaeſiſſe e terminatione verbi ſequentis: quod genus vitii iam aliquoties obſervavimus. Mox Querneus Egreg. p. 65. b. *finiri* mutat in *finire*, ceteris ſervatis, ut vulgo edita ſunt.

2 *S. q. optimam fortunam orandam.*] Quia Fortunae nomen de Dea eſt, *optimam* mihi ſuſpectum ſit, cum in hac phraſi, quam et apud Livium aut Ciceronem legi, nude dicatur.

3 *Amnemque ut olim medium faceret.*] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ant Rhen. qui induxit *ut omnium.* vetus reſtituit Pichena. Par ratio ſequentis *dirutaque.* Rhenanus dedit *diruptaque*, male: illud Pichena reddidit. Sed libri ſcripti et ed. pr. *diruta quaeque.* tranſpoſita copula.

4 *Armenii ſine arbitro.*] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. i. e. ſine domino, ut Ann. I, 26. MSS. Oxon. Guelf. *ſine arbitrio*, ex qua lectione factum ab editoribus *ſuo arbitrio*, quod habent omnes edd. praeter I. Gron. qui vetus reſtituit.

1 *Fru-*

ſpreta conſcientia. Quin et, diſſimulandis rerum ex- A. V.
ternarum curis, Nero [1] frumentum plebis, vetuſtate 816.
corruptum, in Tiberim iecit, quo [2] ſecuritatem anno- A. C.
nae ſuſtentaret. cuius pretio nihil additum eſt, quamvis 63.
ducentas ferme naves, portu in ipſo, violentia tempeſta-
tis, et centum alias, Tiberi ſubvectas, fortuitus ignis
abſumpſiſſet. Tris dein conſulares, L. Piſonem, [3] Du-
cennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus
publicis praepoſuit, cum inſectatione priorum princi-
pum, *qui gravitate ſumptuum* [4] *iuſtos reditus anteiſſent:*
ſe annuum ſexcenties ſeſtertium Reipub. largiri. Percre- 19
buerat ea tempeſtate [1] praviſſimus mos, cum propinquis
comitiis, aut ſorte provinciarum, plerique [2] orbi fi-
ctis adoptionibus adſciſcerent filios, praeturasque et pro-
vincias

1 *Frumentum plebis.*] Sic edd. omnes, pro quo Muretus malebat *publicum:* quod placet et Cl. Broterio, moto inſcriptione ap. Gruterum, ubi *plebs* dicitur accepiſſe *fr. publicum.* MS. Guelf. a pr. manu *plebi:* ſecunda ſupra adpoſuerat *ſ. Plebi* non ſpernam: quod plebi deſtinatum, dividendum ſervabatur in horreis. vid. ſupra II, 64.

2 *Securitatem annonae ſiſtentaret.*] Ita ſcripſi, nec poenitet. Libri omnes, *ſuſtentaret:* Pr Faber, *oſtentaret.* Suſpicor antiquis uſurpatum *Siſtentare* pro oſtentare; argumento etiam Plautini verſus:

— tu vero clurinum pecus
Adveniſti huc ſiſtentatum cum exornatis oſſibus.

Sic enim duo manuſcripti in Vatican. tertius, *Suſtentatum.* Et in eodem poëta alibi, *Extentatum*, reperio. Si quis tamen *ſuſtentaret* ſervat, poſſis interpretari, ſuſtentatam ſervatamque ea ratione ipſam opinionem copiae frumentariae, cum et in Tiberim abiiceret leviter corruptum. *Lipſius.* Scribe: *ſic oſtentaret.* nam *ſuſtentare* alienum; *ſiſtentare* verbum nihili. *Gronovius.* Sed τὸ *ſic* friget, et ineſt iam in *quo.* Itaque malim ſimpliciter *oſtentaret*, ut e MS. Agr. dedit Ryckius, et volebat Heinſius.

3 *Ducennium Geminum.*] Qui ſub Galba Praefectus urbi, libro I. Hiſtor. *Lipſius.*

4 *Gravitate ſumtuum iuſtos reditus anteiſſent.*] Cur *iuſtos reditus?* Reditus iuſti per latinitatem ſunt ſufficientes ad ſumtus neceſſarios. Nec, ſi legitimos, aequos, intelligas, ſenſus commodus eſt. An Tacitus dedit *publicos*, i. e. aerarii, quia Nero de ſuo ſe dicit dare quotannis aerario.

1 *Praviſſimus mos.*] In MS. Flor. *praviſſimos* eademque manu correctum *pravus mos*, quod praefert I. Gron. Etiam in Guelf. *praviſſimus* eſt a manu ſec. deleto, quod ante erat, nova voce verſiculi finem longe excurrente, ut ante breviorem vocem ibi fuiſſe appareat.

2 *Orbi fictis adoptionibus.*] Quae fraus olim etiam uſurpata, et reprehenſa a Scipione his verbis: *In alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre. Filium adoptivum tam procedere, quam ſi ſe natum habeat.* Quamquam cenſeo Scipionem non aliud intellexiſſe, quam notionem Cenſoriam. et cum ii inquirerent, qui uxores quinque liberos haberent; malo quodam

Digitized by Google

A.V. 816. A.C. 63. vincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu, quos adoptaverant. [3] Magna cum invidia ſenatum [4] adeunt, *ius naturae, labores educandi, adverſus fraudem et artes et brevitatem adoptionis* enumerant: *ſatis pretii eſſe orbis, quod multa ſecuritate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta et obvia haberent. Sibi promiſſa legum diu exſpectata in ludibrium verti, quando quis ſine ſolicitudine parens, ſine luctu orbus, longa patrum vota repente adaequaret.* Factum ex eo ſenatusconſultum, *ne ſimulata adoptio in ulla parte muneris publici iuvaret, ac* [5] *ne uſurpandis quidem hereditatibus prodeſſet.*

20 Exin Claudius Timarchus, Cretenſis, reus agitur, ceteris criminibus, ut ſolent praevalidi provincialium, et opibus nimiis ad iniurias minorum elati: una vox eius uſque ad contumeliam ſenatus penetraverat, quod dictitaſſet, *in ſua poteſtate ſitum, an proconſulibus, qui Cretam obtinuiſſent, grates agerentur.* Quam occaſionem Paetus Thraſea ad bonum publicum vertens, poſtquam de reo cenſuerat, *provincia Creta depellendum*, haec addidit: *uſu probatum eſt, P. C. leges egregias, exempla honeſta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia, Cinciam rogationem, candidatorum ambitus, Iulias leges, magiſtratuum avaritia, Calpurnia ſcita, pepererunt.* [1] *Nam culpa, quam poena, tempore*

quodam more, eos qui adoptaſſent non habuiſſe pro improlibus. Adde ad Taciti lucem l. 11. De vacat. muner. *Lipſius.*

3 *Qui magna cum invidia.*] Sic edd. omnes. At *qui*, quod ad *patres* refertur, abeſt a MSS. Fl. Guelf. ed. pr. et commode abeſt. Itaque delevi. vid. ad c. 4. Si tamen *qui* eſt a Tacito, arbitror transſpoſitum, et ante *ius naturae* ponendum: *adeunt, qui enumerant.* Sane *patres* longius abeſt ab *adeunt. Invidia* quid h. l. ſit, vid. ad IV, 52.

4 *Adeunt, ius naturae, labores etc.*] Sic hunc locum reſtituit Rhenanus. MSS. Fl. Bud. *adeuntibus naturae.* Guelf. *adeunt; ubi naturae, laboresque*, ſed τὸ *que* deletum. Ed. pr. *adeuntibus ne.* Ceterae ante Rhen. *adeunt, ibi naturae munus.* Pro *ius* poſſis etiam coniicere *vim.* Et ſic e MS. Corb. notavit Cl. Broterius.

5 *Ne uſurpandis quidem.*] Ne ad ſolidi capacitatem. argumento l. 51. De Legatis 11. Vide quae notavi ad legem Papiam, lib. 3. *Lipſius.*

1 *Nam culpa quam poena.*] Similis gnome in Tertulliano: *Nemo poſtfutura reprehendit, quae ignorat futura: emendatio culpam non antecedit.* Lipſius. Mox *provinciarum* ante Pichenam edd. omnes; etiam MS. Guelf. niſi quod ed. pr. *provinciam.*

1 De

tempore prior, emendari, quam peccare, poſterius eſt. Ergo adverſus novam provincialium ſuperbiam dignum fide conſtantiaque Romana capiamus conſilium, quo tutelae ſociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quisque habeatur, alibi quam in civium iudicio eſſe. Olim quidem non modo praetor, aut conſul, ſed privati etiam mittebantur, qui provincias viſerent, et quid de cuiusque obſequio videretur, referrent: trepidabantque gentes [1] *de exiſtimatione ſingulorum. At nunc colimus externos et adulamur: et quomodo ad nutum alicuius grates, ita promptius accuſatio decernitur:* [2] *decernaturque, et maneat provincialibus potentiam ſuam tali modo oſtentandi: ſed laus falſa et precibus expreſſa,* [3] *perinde cohibeantur, quam malitia, quam crudelitas. Plura ſaepe peccantur, dum demeremur, quam dum offendimus. Quaedam immo* [4] *virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, invictus adverſum gratiam animus. Inde initia magiſtratuum noſtrorum meliora ferme,* [5] *et finis inclinat, dum, in modum candidatorum, ſuffragia conquirimus: quae ſi arceantur, aequabilius atque conſtantius provinciae regentur. nam ut metu repetundarum infracta avaritia eſt, ita, vetita gratiarum actione,* [6] *ambitio cohibebitur.*

A.V. 816. A.C. 63.

21

Magno

1 *De aeſtimatione ſingulorum.*] In MS. Guelf. ed. pr. Put. eſt *de extimatione*, quod etiam eſſe poteſt *de exiſtimatione.* Atque ita puto hic accipiendum. Nam legati, miſſi ad res inſpiciendas, eſt *iudicare*, h. e. *exiſtimare*, non *aeſtimare.* v. Gron. ad Liv. IV, 41. XXXIV, 2. Itaque *exiſtimatio* dicitur de eo, cui poteſtas cognoſcendi, iudicandi data, quam fuiſſe tali legato, dubitari nequit. Quam ob rem ſic edidimus. *Verbi exiſtimationem* dixere etiam Cicero et Caeſar. Secutus eſt nos Cl. Broterius.

2 *Decernaturque, et maneat.*] Si non fractus locus, ſcribo ſententia ducente, *decernatur ne maneat.* Niſi per ironiam haec dicta capies, et ſimulata quadam conceſſione. Quo ſenſu nihil mutem. *Lipſius.* Omnia ſana ſunt.

3 *Perinde cohibeantur.*] MS. Guelf. a ſec. man. *cohibeatur*, ut volebat Acidalius. Si pluralis verus eſt, referendus ſimul ad malitiam et crudelitatem.

4 *Virtutes odio ſunt.*] Vulgo, qui eas gravatur. *Lipſius.*

5 *Et finis inclinat.*] Primum *et* dictum pro *ſed, at*, ut ſaepe alias. v. ad V, 3. *inclinat* intellige in partes deteriores. Mox Groslotius malebat *aequabilius* pro *aequalius.* Etſi hoc quoque defendi poteſt: tamen quia *aequabilius* eſt in ed. pr. et Salluſtius ſic coniunxit *aequabilius atque conſtantius* Catil. 2. ut inde haud dubie ſumſerit, *aequabilius* recepimus. Secutus nos eſt Cl. Broterius.

6 *Ambitio cohibetur.*] Legerem, *cohibebitur.* Lipſius. Verum eſt.

1 *Abnuen-*

Digitized by Google

22 Magno aſſenſu celebrata ſententia, non tamen ſenatus-
A.V. conſultum perfici potuit, [1] abnuentibus conſulibus ea de
816. re relatum. Mox, auctore principe, ſanxere, *ne quis*
A.C. 63. *ad concilium ſociorum referret, agendas apud ſenatum propraetoribus* [3] *proveconſulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur.* Iisdem conſulibus gymnaſium ictu fulminis conflagravit, effigieſque in eo Neronis ad informe aes liquefacta. Et [4] motu terrae, celebre Campaniae

1 *Abnuentibus conſulibus ea de re relatum.*] Atqui, *licere patribus, quoties ius dicendae ſententiae accepiſſent, quae vellent expromere, relationemque in ea poſtulare*, ſupra lib. 13. ſcripſit Tacitus. ſimilique ſententia l. 2. c. 38. lego, *A maioribus conceſſum egredi aliquando relationem, et quod in commune conducat, loco ſententiae promere.* Licuiſſet ergo conſulibus referre ea de re ad patres: ſed iis aliter viſum. Ius relationis autem ſolis conſulibus: nec ſine relatione perfici potuit ullum Sc. Ideo Veſpaſiano conceſſum, VTI. EI. SENATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET. Ideo ſequentibus principibus honoris cauſſa datum Ius tertiae, quartae, quintae relationis: id eſt, me interprete, quoties conſules ipſi non eſſent, tres nihilominus, quatuor aut quinque relationes facere poſſent, qua de re cumque iis viſum. Sollennia relationum verba e Suetonii Calig. cap. 15. haec didici: *Quod bonum felixque ſit C. Caeſari, de N. Patres conſcripti, quid fieri placet?* Lipſius. Lipſius igitur ſubſtantive cepit *relatum*, ut eſt etiam Hiſt. I, 30. quamquam alio ſenſu. Alii videntur intellexiſſe *relatum* pro *relatum eſſe:* unde Boxhornius D. Heinſii correctionem probat: *nec abn. C. ea de re relatum.* Schefferus in Avexδ. Obſ. Miſc. VIII, 292. ſic interpungit: *conſulibus. Ea de re relatum mox auctore principe. Sanxere, ne* etc. Ingenioſe utique, et ſic prope eſt in ed. pr. *conſulibus. ea de re latum mox auctore principe ſanxere.* Lipſius verum vidit. Quae per egreſſionem relationis dicta erant, a Coſſ. erant ex integro referenda, ſi SCtum fieri deberet. v. ad XIII, 26. Et Tacitum delectari hac forma verborum, notum eſt.

2 *Sanxere, ne quis.*] Repetio iam ante ſanxiſſe id Auguſtum. de quo Dionis verba iſta lib. 56. Τῷ ὑπηκόῳ προσπαρήγγειλε μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε τῆς ἀρχῆς χρόνῳ, μήτε ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφᾶς, τιμήν τινα διδόναι, ὅτι τοὺς μαρτυρίας παρ᾽ αὐτῶν καὶ ἐπαίνους προσπαρασκευαζόμενοι, πολλὰ διὰ τούτων ἐκακούργουν. id eſt: *Provincialibus interdixit, ne cui Praeſidum, quamdiu in provincia eſſet, neque intra ſexageſimum a diſceſſu eius diem, ullum honorem haberent: quoniam nonnulli teſtimonia ſibi et laudationes a provincialibus comparantes, multa ea occaſione peccabant.* Sed diverſum tamen hoc Neronianum conſultum: quoniam illud Auguſti poſt diem permittit laudationes: hoc plane et plene tollit. *Lipſius.*

3 *ProveConſulibus.*] Valeſ. ad Amm. XXX. p. 599. corrigit *proque Conſulibus.* quod ſane rectius. nam de utriſque pari modo cavetur. Et ſaepe in his particulis peccatum: ut ap. Suet. Aug. 43. *maiorum minorumve*, pro *minorumque.*

4 *Motu terrae.*] Diſſentit Seneca, qui Nat. Q. VI, 1. ad ſequen-

niae oppidum, Pompeii, magna ex parte proruit. Defunctaque virgo Veſtalis Laelia, in cuius locum Cornelia ex familia Coſſorum capta eſt. Memmio Regulo, et 23
Verginio Rufo coss. natam ſibi ex Poppaea filiam Ne- A.V.
ro ultra mortale gaudium accepit, appellavitque *Augu-* 817.
ſtam, dato et Poppaeae eodem cognomento. [2] Locus A.C. 64.
puerperio colonia Antium fuit, ubi ipſe generatus erat. Iam ſenatus *uterum Poppaeae* commendaverat diis, votaque publice ſuſceperat. quae multiplicata, exſolutaque. Et additae *ſupplicationes*. *templumque Fecunditati, et certamen* [3] *ad exemplar Actiacae religionis* decretum:

tes Coſſ. refert hunc terrae motum expreſſim: *Pompeios celebrem Campaniae urbem deſediſſe terrae motu, Lucili virorum optime, audivimus: et quidem diebus hibernis, quos vacari a tali periculo maiores noſtri ſolebant promittere.* (Obſerva. Ergo ſtatim conſulibus novis, ut anni totius neceſſario in alterutro error ſit.) *Nonis Februarii fuit hic motus, Regulo et Verginio Coſſ.* Et hercle tam adſeverat id diſtincte, ut credam vitium eſſe non Taciti (non id convenit in fidei et diligentiae unicae ſcriptorem) ſed Aegyſthi alicuius; cuius adulteria, et traiectiones compluries agnoſco in hac regia vere ſponſa. *Lipſius.* Dixi ad lib. 1, 68. (ubi *prorupere* non *prorumpere* volui in verbis Curtii,) apud bene Latinos ſemper ποιητικῶς poni τὸ *proruere*. Auctor quidem Aetnae vulgo, ver. 308. *rupes aliquas penitaſque cavernas Proruere.* Sed cum Scaliger ibi teſtetur vett. lib. habere *Provehere*, cenſeo ſcribendum, *Procidere*. Quemadmodum et apud Valerium Flaccum lib. 7, 600. *In caput inque humeros ipſa vi molis et irae Procidit*, ubi editur *Proruit*. Tale vitium et hic oblatum Tacito, qui ſcripſerat, *Et motus terrae*. Vt Livius, lib. 22. *Eum terrae motum, qui multarum urbium Italiae magnas partes proſtravit, montes lapſu ingenti proruit.* Senec. nat. q. 6, 1. *hic motus Campaniam magna ſtrage vexavit.* Gronovius. Verum puto.

1 *Memmio Regulo et Verginio Rufo Coſſ.*] Reſtitue iis praenomina vera ex lapide, praeter mentem Onufrii Faſtorum ſcriptoris:

VOTVM. SOLVERVNT. L. M.
L. VERGINIO. RVFO.
C. MEMMIO. REGVLO.
COSS.

Lipſius.

2 *Locus puerperio colonia Antium fuit.*] Abeſt verbum *fuit*, a MSS. Bud. Guelf. et aliis, ed. Rhen. et ſeqq. uſque ad Pichenam.

3 *Ad exemplar Atticae religionis.*] Panathenaea Athenienſium intelligi volunt, de quibus apud Graecos obvii loci. Dubito. nam Panathenaeis reſpondebant Romanae Quinquatrus, neſcio an hoc certamen novum. In libris etiam vacillare ſcripturam video. quorum Vaticanus optimus, *accicaeque* praefert, Farneſianus, *anciatae*. An fuit, *Actiacae religionis*, ſive potius *regionis?* Nec enim maior hic, quam in aliis ludis, religio. Enimvero in Suetonio lego, Auguſti cap. XVIII. ab eo Principe inſtitutos *Nicopoli apud Actium ludos quinquennales, quo celebratior eius victoriae memoria in poſterum eſſet.* Et duraſſe eos ad inferiora tempora, Mamertinus in Panegyrico docet;

A. V. 817. A. C. 64. tum: *utque Fortunarum effigies aureae in ſolio Capitolini Iovis* [4] *locarentur: ludicrum Circenſe, ut* [5] *Iuliae genti apud Bovillas, ita Claudiae Domitiaeque apud Antium ederetur.* quae fluxa fuere, quartum intra menſem defuncta infante. Rurſusque exortae adulationes, cenſentium *honorem divae, et pulvinar aedemque, et ſacerdotem.* Atque ipſe ut laetitiae, ita maeroris immodicus egit. Adnotatum eſt, omni ſenatu Antium ſub recentem partum effuſo, Thraſeam prohibitum, immoto animo praenuntiam imminentis caedis contumeliam excepiſſe. Secutam dehinc vocem Caeſaris ferunt, qua, *reconciliatum ſe Thraſeae*, apud Senecam iactaverit, ac Senecam Caeſari gratulatum. [6] Vnde gloria egregiis viris, et pericula gliſcebant.

24 Inter quae, veris principio, legati Parthorum mandata regis Vologeſis, litterasque in eandem formam, attulere: *ſe priora, et totiens iactata, ſuper obtinenda Armenia, nunc omittere, quoniam dii, quamvis potentium*

tium

net; *Vrbs Nicopolis conciderat, et certamen ludicrum, luſtris omnibus ſolitum frequentari, intermiſerat temporis maeſti deforme iuſtitium.* Fuit autem certamen triplex, Gymnicum, Muſicum, et Equeſtre, ut Dio tradit libro 51. quem vide. Haec mea olim mens, ſed ut multa in hac ἀρχαιολογίᾳ incerta, nec umquam eruenda, hic etiam diſſentiunt, et vir pereruditus tuetur vulgatam lectionem, et explicat in Agoniſtici ſui libro 3. quem licet adire. *Lipſius.* *Actiacae* firmat ed. pr. quae plane habet *acciacae*; quod eſt etiam in MS. Guelf. a manu ſec. tamen. Nam ante fuit, ut e lemmate marginis patet, *atricae*: e quo forte *atticae* a Puteolano factum. Vulgata lectio, *atticae*, inde a Puteolano editos obtinet. Mihi *Actiacae* placet, quod et cum Brotierio recepi, qui et in MS. Reg. reperit, non *Antiatis* vel *Antiatinae* Grotii, quod Ryckius probabat. Nam *certaminis* verbum indicat, graeci ritus ludos fuiſſe: quales Actiaci. *Atticae* ſi aliud eſſet, quam coniectura, non adeo diſpliceret. Nam graecorum certaminum forma ſane ex Attica petita. Quia vero Actiaci ludi ab Auguſto inſtituti, maximoque in honore erant, non abhorret, ad eorum exemplar certamen decretum eſſe. Quod I. Gronovius e lectione MS. Flor. coniicit *Accierene*, ab ἀξίερος, an alicui placere poſſit, dubito.

4 *Locarentur.*] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. I. Gron. Ceteri libri *collocarentur*. Parum refert. Nam verbum *locare* hic malim ſenſu ponend, quam pro, redemtoribus faciendum mandare, accipere.

5 *Iuliae gentis apud Bovillas.*] Lib. 2. Annal. *Sacrarium genti Iuliae, effigiesque divo Auguſto apud Bovillas dicantur.* Lipſius.

6 *Vnde gloria.*] Sic MSS. et edd. vett. omnes. Non ergo vulgo eſt *gloriae*, ut Pichena ſcribit. In Lipſianis reperi, in quas e Rhen. ſec. fluxit, ubi eſt vitium operarum. Mox *inter quae* MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Pich. ſeqq. Ceterae *interim*.

1 An

Digitized by Google

tium populorum arbitri, poſſeſſionem Parthis, non ſine A. V.
ignominia Romana, tradidiſſent. Nuper clauſum Tigra- 817.
nen: poſt Paetum legionesque, cum opprimere poſſet, in- A. C.
columes dimiſiſſe. Satis approbatam vim: datum et lenita- 64.
tis experimentum. Nec recuſaturum Tiridaten, accipiendo diademati in urbem venire, niſi ſacerdotii religione attineretur. Iturum ad ſigna et effigies principis, ubi, le-
gionibus coram, regnum auſpicaretur. Talibus Volo- 25
geſis litteris, quia Paetus diverſa, tamquam rebus integris, ſcribebat, interrogatus centurio, qui cum legatis advenerat, *quo in ſtatu Armenia eſſet? omnes inde Romanos exceſſiſſe*, reſpondit. Tum intellecto barbarorum irriſu, qui peterent, quod eripuerant, conſuluit inter primores civitatis Nero, *bellum anceps*, [1] *an pax inhoneſta placeret?* nec dubitatum de bello. Et Corbulo, tot per annos militum atque hoſtium gnarus, gerendae rei praeficitur, ne cuius alterius inſcitia rurſum peccaretur, quia Paeti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis tamen, unde ſpes fieret, non fruſtra eadem oraturum Tiridaten, ſi preces ipſe attuliſſet. [2] Syriaeque exſecutio Cincio, copiae militares Corbuloni permiſſae; et quintadecima legio, ducente Mario Celſo, e Pannonia adiecta eſt. Scribitur tetrarchis ac regibus, [3] praefectisque et procuratoribus, et qui praetorum fini-

1 *An pax in hoſte.*] Fortaſſe rectius, *an pax inhoneſta placeret.* Lipſius. Sic dudum Victorius correxerat ad Caton. R. R. c. 80. e vet. Cod. qui habebat *inhoſta*, h. e. Flor. ut docet Pichena. Recepit Pich. Vett. edd. a Puteol. *in hoſte*, ut MS. Guelf. Ed. pr. *in hoſtes.*

2 *Syriaeque exſecutio.*] Exſecutionem pro adminiſtratione uſurpat fortaſſe, uti alibi, *Negotii eius exſecutionem libens ſuſcepit.* Seneca: *Differam haec in praeſenti. Deſiderant enim longam et propriam exſecutionem.* Addubito tamen num leg. *Syriaque Sex. Cincio.* Lipſius. Pro *Cincio* MS Flor. *Cicio*, MSS. Agr. Guelf. ed. pr. *Citio.* At Pighius legendum cenſet *Ceſtio*, probante Ryckio ad h. l. quod recepit Broterius. At vereor, ut rationes temporum recte ſubductae ſint. Pagius quidem ad a C. 66. Ceſtium a C. 65. demum in Syriam miſſum, et a 66. belli Iudaici initium factum putat. De quo, alio forte loco, a nobis dicetur et commodius et diligentius.

3 *Praefectis et procuratoribus.*] *Praefectos* per enallagen dictos puto. Solus enim Aegypti praefes intelligendus. Et Aegypti ſtatim mentio et militum inde acceptorum. *Procuratores* intelligendi, non rei privatae Caeſaris, ſed qui provincias minores regerent, ut Iudaeam.

4 *Quem*

A.V. timas provincias regebant, *iuſſis Corbulonis obſequi:* in
817. tantum ferme modum aucta poteſtate, [4] quem populus
A.C. 64. Romanus Cn. Pompeio, bellum Piraticum geſturo, dederat. Regreſſum Paetum, cum graviora metueret, facetiis inſectari ſatis habuit Caeſar, his ferme verbis. *Ignoſcere ſe ſtatim, ne tam promptus in pavorem longiore*
26 *ſolicitudine aegreſceret.* At Corbulo quarta et duodecima legionibus, quae fortiſſimo quoque amiſſo, et ceteris exterritis, parum habiles proelio videbantur, in Syriam translatis, ſextam inde ac tertiam legiones, integrum militem, et crebris ac proſperis laboribus exercitum, in Armeniam ducit. Addiditque legionem quintam, quae per Pontum agens, expers cladis fuerat, ſimul quintadecimanos, recens adductos. et vexilla delectorum ex Illyrico et Aegypto, quodque alarum cohortiumque, et auxilia regum in unum conducta [1] apud Melitenen, qua transmittere Euphraten parabat. Tum [2] luſtratum rite exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica *de auſpiciis imperatoriis, rebuſque a ſe geſtis,* [3] adverſa *in inſcitiam Paeti* declinans: multa auc-
27 toritate, quae viro militari pro facundia erat. [1] Mox iter,

4 *Quem populus Rom.*] *Quem* habent edd. inde a Rhenano omnes, MS. Guelf. idque probabat I. Fr. Gron. Edd. ante Rhen. *quam*, quod malebat Freinsh. *Quem* verum eſt, niſi *quam* factum eſt e *quantum*, ut ſaepe alibi. Pro *in tantum* dici poteſt *in eum:* unde commode ſequi poteſt *quem*. De Pompeii infinito imperio, lege Gabinia accepto, v. Plutarch. in Pomp. p. 631. et Dion. Caſſ. p. 10. ſ.

1 *Apud Melitenen.*] Ptolemaeo, Μελιτινὴ, Suſianae pars. *Lipſius.* At hic Cappadociae Melitene intelligenda, ut bene Ryckius. Nam illa longe ultra Euphraten: hanc Euphrates ab ortu praeterfluit. vid. Cellar. G. A. T. II. p. 298.

2 *Luſtratum rite exercitum.*] Mos exercitum recens acceptum luſtrare: exemplum aliud eſt Aemilii Paulli ap. Plut. in Aemil. p. 274. τὴν δύναμιν ἐν Μακεδονίᾳ παρέλαβεν, καὶ τὸν εἰωθότα συντελέσας καθαρμὸν αὐτῆς etc. item C. Flaminii ap. Cic. de Divin. I, 35. Idem factum ante, quam res geri inciperentur, ut a Caeſare B. G. VIII, 52. Quomodo luſtratio facta, notum eſt e Livio I, 44. Mox *Imperatoris* habent MSS. et edd. pr. *Imperatoris*, quod vulgato *imperatoriis* praetuli.

3 *Adverſa in inſcitiam Paeti declinans.*] Ita legendum vidit Freinshemius, idque recte receptum. Vett. edd. vel *adverſam in inſcitiam*, ut ed. pr. aut *adverſam inſcitiam*, ut MS. Guelf. ed. Puteol. et ſeqq. usque ad Freinsh. vid. ſupra XIV, 38.

1 *Iter L. Lucullo.*] Plutarchum lege. *Lipſius.*

2 No

ſter, L. Lucullo quondam penetratum, apertis, quae vetuſtas obſepſerat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologeſisque de pace legatos haud aſpernatus, adiungit iis centuriones, cum mandatis non immitibus: [2] *non enim adhuc eo ventum, ut certamine extremo opus eſſet. Multa Romanis ſecunda, quaedam Parthis eveniſſe, documento adverſus ſuperbiam: proinde et Tiridati conducere, intactum vaſtationibus regnum dono accipere: et Vologeſen melius ſocietate Romana, quam damnis mutuis, genti Parthorum conſulturum.* [3] *Scire, quantum intus diſcordiarum, quamque indomitas et praeferoces nationes regeret. Contra imperatori ſuo immotam ubique pacem, et unum id bellum eſſe.* [4] Simul conſilio terrorem adiicere, et Megiſtanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit ſedibus, caſtella eorum exſcindit, plana, edita, validos, invalidosque, pari metu complet. Non 28 inſenſum, nedum hoſtili odio Corbulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoque conſilium eius fidum credebant. [1] ergo Vologeſes neque atrox in ſummam, et quibusdam praefecturis inducias petit. Tiridates locum diemque colloquio poſcit. Tempus propinquum, locus, in quo nuper obſeſſae cum Paeto legiones erant, [2] cum a Barbaris delectus eſſet, ob memoriam laetioris

A. V. 817. A. C. 64.

Eee 3 ſibi

2 *Non enim adhuc eo ventum.*] MS. Flor. ed. pr. *nec enim adhuc.*

3 *Scire, quantum.*] Sententiam adiuveris, ſi ſcribas: *Sciret.* Lipſius. Immo intellige *ſe.*

4 *Simul conſilio.*] Comptiora haec Freinshemius fore putat, ſi ſic legamus: *ſimul, ut conſilio terrorem adiiceret, Megiſtanas* etc. Placet. Sed infinitivum tamen et verbum finitum etiam alibi iungi vidimus. vid. ad XII, 51. Mox ed. pr. *pepulit.*

1 *Ergo Vologeſes neque atrox in ſummam.*] Senſus eſt: Vologeſen, quoad ſummam rem, de qua agebatur, non ferocem ac durum fuiſſe: admiſiſſe orationem legati: tantum inducias quibusdam praefecturis petiiſſe, quae a Corbulone affligebantur. Viris doctis, qui corruptum locum putarunt, tenebras, ut opinor, offudit τὸ *neque*, ſequente *et*, de quo iam ſupra vidimus.

2 *Cum — delectus eſſet.*] MS. Fl. ed. pr. *eſt:* unde I. Gronovius ad c. 10. vult *tum delectus eſt* — et deinde *Corbuloni non vitatus*, quod in iisdem libris eſt *Corbulo non vitatus.* Sed in hac lectione friget *tum.* Mox Rhen. dedit *angebatur*, cum ante eſſet *augebatur*, quod etiam eſt in MS. Guelf. edd. Lipſ. Gryph. aliis: nec video, cur prorſus damnetur. Operiendis his reliquiis infamia Paeti tegebatur quodammodo. Sed tamen antecedentibus *angebatur* aptius videtur. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *agebatur*: fruſtra.

3 Ope

Digitized by Google

A. V. ſibi rei, non eſt a Corbulone vitatus, ut diſſimilitudo for-
817. tunae gloriam augeret. Neque infamia Paeti angebatur:
A. C. quod eo maxime patuit, quia filio eius, tribuno, duce-
64. re manipulos, atque [3] operire reliquias malae pugnae imperavit. Die pacta [4] Tiberius Alexander, illuſtris eques Romanus, [5] miniſter bello datus, et [6] Vivianus Annius, gener Corbulonis, [7] nondum ſenatoria aetate, ſed pro legato quintae legioni impoſitus, in caſtra Tiridatis venere, [8] honore eius, ac ne metueret inſidias, tali pignore. Viceni dehinc equites aſſumpti. Et viſo Corbulone, rex prior equo deſiluit: nec cunctatus Cor-
29 bulo. Sed pedes uterque [9] dextras miſcuere. Exin Romanus laudat iuvenem, *omiſſis praecipitibus, tuta et ſalutaria capeſſentem.* Ille *de nobilitate generis* multum praefatus, cetera temperanter adiungit: *Iturum quippe Romam, laturumque novum Caeſari decus, non adverſis Parthorum rebus ſupplicem Arſaciden.* Tum placuit, Tiridaten ponere, apud effigiem Caeſaris, inſigne regium, nec niſi manu Neronis reſumere: et colloquium oſculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magna utrimque ſpecie, inde eques compoſitus per turmas, et inſignibus

3 *Operire reliquias malae pugnae imperavit.*] *Operire* MS. Guelf. edd. vett. omnes. *Operiri* edd. Lipſii male. vid. ad c. 2. extr.

4 *Tiberius Alexander.*] Qui Procurator Iudaeae poſt Cuſpium Fadum. Idem antea Alexandriae Alabarches. Ioſephus lib. 20, 3. *Lipſius.*

5 *Miniſter bello datus.*] i. e. adiutor, exactor, arbiter adiunctus a Nerone v. Gronov. Obſ. II, 20.

6 *Vivianus.*] MS. Flor. ed. pr. *Vinianus:* quod cum I. Gronov. verum puto. MS. Agr. *Vimanus,* idem eſt: *ni* mutatum in *m.* MSS. plures ap. Cl. Broterium, Guelf. edd. inde a Puteol. *Vivianus.*

7 *Nondum Senatoria aetate.*] Quae eſt annus vigeſimusquintus, ut alibi monui. *Lipſius.*

8 *Honore eius.*] *Honori* emendavit Lipſius, Pichena recepit. Atqui libro I. hiſtor. 44. *non honore Galbae.* Adde 4. Obſerv. 16. *Gronovius.*

9 *Dextras miſcuere.*] Quod apud Perſas ſanctiſſimi foederis. Ioſephus: *Ὁ δὲ Ἀρτάβανος τοὺς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου. ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ Βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. Οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ' αὐτοῦ δόσεως γενομένης, οὐδὲ πιστεύειν ἐνδοιάσειεν, εἰ τοιάσδε ἀσφαλείας δόσις γένοιτο, παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων.* Firmat Gemiſtus Plethon libro 2. De rebus Graecorum: *Perſarum rex Mentorem, quod dextram dediſſet, (maxima enim haec apud Perſas fides) conſervavit.* Lipſius.

gnibus patriis, hinc agmina legionum ſtetere, fulgentibus aquilis [1] ſignisque, et ſimulacris deum, in modum templi. Medio tribunal ſedem curulem, et [2] ſedes effigiem Neronis, ſuſtinebat. Ad quam progreſſus Tiridates, [3] caeſis ex more victimis, ſublatum capite diadema imagini ſubiecit: magnis apud cunctos animorum motibus; quos augebat inſita adhuc oculis exercituum Romanorum A.V. 817. A.C. 64.

1 *Signisque et ſimulacris deum.*] Videnda, ſi Iubet, quae de Signis in Militia ſcripſi. Multa et varia fuerunt, et clypeis imaginibuſque ornata; et ideo ſic diſpoſita et erecta comparat cum *deum templo.* Ita enim diſtinguendum videtur: quia ſimulacra etſi Deorum ibi fortaſſe, pleraque tamen Principum erant, et qui rerum tunc potiebantur. Niſi quis cenſet, ad ornatum, in ſollenni illa velut pompa, etiam ſtatuas deorum adhibitas et diſpoſitas: quod in aliorum arbitrio et opinatione relinquo. *Lipſius.* Immo *ſimulacris Deum* coniungendum. Dii in ſignis culti, et inter eos Caeſarem imagines. Vnde apud Manilium 1, 797. Auguſtus dicitur Iulium Caeſarem per ſigna videre, magnumque Quirinum in coetu Divum: quod huc referebat Rupertus in epiſt. Reineſ. p. 670.

2 *Sedes effigiem Neronis.*] De ea re Dio in Eclogis nuper publicatis: Ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐστάθησαν. Similis ſedes ſive ſuggeſtus etiam Romae in caſtris Praetoriis. Tacitus 1 Hiſtor. *In ſuggeſtu, in quo paullo ante aurea Galbae ſtatua fuerat, medium inter ſigna Othonem collocant.* Ergo ſtatua haec, ut apparet, in ſede: exemplo ſcilicet deorum, qui ſic plerumque ficti. Plinius Panegyrico: *Iamdudum illi radiatum caput, et media inter deos ſedes, auro ſtaret aut ebore.* Lipſius.

3 *Caeſis ex more victimis.*] Eum morem ſuggerunt Claudianus libro 1. De laudibus Stilic.

—— penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque iuvencos
Chaldaeo ſtravere Magi. rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretaque Beli
Et vaga teſtatur volventem ſidera Mithram.

Et Sidonius Panegyrico Leonis:

—— Magis iuratur ab illis
Ignis et unda deus. nec non rata pacta futura
Hic divos teſtatur avos. Chaldaeus in extis
Pontificum de more ſenex arcana peregit
Murmura. ——

Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi: Μερίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν, ἀπιᾶσι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. Τῆς γὰρ ψυχῆς φασι τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεόν, ἄλλου δὲ οὐδενός. Ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες ἐπὶ τὸ πῦρ. id eſt: *Vbi autem magus qui ſacrum peragit carnes in partes tribuit, ſua quiſque accepta abeunt, diis nihil impartientes. Animam enim ſolam hoſtiae deum velle aiunt, nihil praeterea. tamen omenti partem aliquam exiguam flammae imponunt, ut quidam tradunt.* Docte ergo de omento Catullus inſeruit,

Gnatus ut accepto veneretur carmine divos,
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

ut ante me vulgavit magnus filiarum Mnemoſynes antiſtes. *Lipſius.*

1 Et

A.V. 817. A.C. 64. manorum caedes, aut obſidio. *at nunc verſos caſus: iterum Tiridaten oſtentui gentibus, quanto minus quam captivum?* Addidit gloriae Corbulo comitatem epulasque:
30 [1] et rogitante rege cauſſas, quotiens novum aliquid adverterat: ut, initia vigiliarum [2] per centurionem nunciari, [3] convivium buccina dimitti, et [4] ſtructam ante Augurale

1 *Et rogitante rege cauſſas.*] Videtur edidiſſe Tacitus, *rogitantem regem.* Id enim requirunt his reſpondentia, *admiratione priſci moris adfecit.* Gronovius.

2 *Per centurionem nuntiari.*] Qui vigilias ordine obibant. Tacitus l. 2. Hiſtor. *Varus, deflagrante paullatim ſeditione, addit conſilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omiſſo tubae ſono, quo miles ad belli munia cietur.* Obibat ergo centurio, et rediens nunciabat Duci recte habere. Polybium vide libro 6. *Lipſius.* *Nunciari* edd. pr. Rhen. ſqq. omnes. At mediae et MS. Guelf. *ennunciari.*

3 *Convivium buccina dimitti.*] Circuivi olim hunc ritum, non tetigi. At nunc in manum mihi dat Polybius libro 14. *Eſt ea Romanis conſuetudo, ut tempore convivandi, cuncti tubicines ac buccinatores ad tentorium ducis perſonent, ad hoc, ut nocturnas cuſtodias ſuis locis per id temporis conſtituant.* O locum opportunum, et huic rei unicum! e quo etiam Livio lux, qui morem hunc, ſed obſcurius, tangit, libro 30. *Tribunis edicit, ut ubi praetorio dimiſſo, ſigna concinuiſſent; extemplo educerent e caſtris legiones. Ita, ut imperaverat, ſigna ſub occaſum ſolis efferri coepta.* Scribit uterque de Scipionis aſtu, quo caſtra Syphacis clam invaſit. Germanorum Principum mos neſcio an originem trahat iſtinc. Certe receptum dynaſtis etiam hodie, ut convivium ineant ad ſonum tubae. Quod ipſum Alexandrum Macetam feciſſe obſervo, ex Athenaeo, libro 12. Ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ ἄλλως δὲ ἀεὶ, ὅτε τύχοι ὀποσδοποιούμενος, ὥςε πᾶν εἰδέναι τὸ ςρατόπεδον. At enim, quia hic de fine, et de Buccina tantum, videſis me in Militia Rom. lib. 5. Dial. 9. propius certiuſque haec explicantem. *Lipſius.* Athenaeus libro 4. ἕως ἐσάλπισε τὸ εἰωθὸς τῦ τελευταίυ δείπνυ σημεῖον. Τῦτο γὰρ τὸ Μακεδονικὸν οἶδα ἔθος ἐν τοῖς πολυανθρώποις συμποσίοις γινόμενον. *Gronovius.*

4 *Structa ante Auguralem.*] Haeſi et in hoc loco olim: quem nunc quidem perambulo levi pede. Lego: *ſtructam ante Augurale aram.* Non enim vult ſtructum aliquid accenſumve ante aram fuiſſe (non ille mos) ſed in ipſa, quam collocat ante Augurale, locum in dextra Praetorii parte, ut docuimus et Hygini verbis libro 2. Sed quis iſte ritus? niſi fallor, ille ipſe qui in privatorum etiam conviviis, carpendi aliquid e dapibus et libandi in honorem deorum. hoc tamen diſcrimine, quod vulgo in focum libamenta ea illata, ſedem ſcilicet Larium: hic in Aram, paullo auguſtius, et pro ſplendore Imperatoris. Et de libatione quidem varii teſtes: proprie ad hunc morem iſti, Homerus in Achillis convivio, libro 9.

—— Θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει
Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον. Ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς.
—— dis iuſſit ſacrificare
Patroclum ſocium. hic libamina iecit in ignem. Dionyſius l. 4. Antiq. Ἀπὸ τῆς ἑςίας τῶν Βασιλέων, ἐφ' ἧς ἄλλας τε συντελῦσι Ῥωμαῖοι ἱερυργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν

Digitized by Google

rale aram ſubdita face accendi: [5] cuncta in maius attol- A. V.
lens, admiratione priſci moris affecit. [6] poſtero die *ſpa-* 817.
tium oravit, *quo tantum itineris aditurus, fratres ante,* A. C.
matremque viſeret: obſidem interea filiam tradit, litte- 64.
raſque ſupplices ad Neronem. Et digreſſus, Pacorum 31
apud Medos, Vologeſen Ecbatanis reperit, non incu-
rioſum fratris: quippe et propriis nuntiis a Corbulone
petierat, *ne quam imaginem ſervitii Tiridates perferret*: [1]

Eee 5 neu

τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἀγίζουσι. *E foco regio, in quo cum alia ſacra Romani facere ſolent, tum et caenarum libare primitias.* Plutarchus de Fort. Rom. facit Ocriſiam ἀπάργματα καὶ λοιβὴν λαμβάνουσαν ἀπὸ Βασιλικῆς τραπέζης, καὶ ὥσπερ εἰώθει, τῷ πυρὶ ἐπιβάλλουσαν: *primitias et libamenta capientem e menſa regia, et, ut ſolet in ignem coniicientem.* Silius pulcherrime libro 7.

Diſtinxit dulces epulas, nulloque cruore
Polluta caſtus menſa cerealia dona.
Attulit, ac primum Veſtae decerſit honorem
Vndique, et in mediam iecit libamina flammam.

Perſius in patella poni et deferri ſolere oſtendit:

—— cultrixque foci ſecura patella.

Vbi vetus interpres: *Quia delibantiae* (puto, *delibatae*) *dapes in ea poſitae ad focum feruntur.* Inde *Patellarii dii,* Plauto: inde Varroni ſcriptum: *Deos colere, et dare in patellam* μικρὸν κρέας. Tibullus huc aſpexit, Lares compellans:

Adſitis divi. nec vos e paupere menſa
Dona, nec e parvis ſpernite fictilibus.

Etiam Livius, libro 39. *Inter pocula atque epulas, ubi libare diis dapes, et bene precari mos eſſet.* Denique Horatius:

—— vernaſque procaces,
Paſco libatis dapibus.

ſatyrice et ambiguo ſenſu. ſive quia non paſceret vernas, niſi prius libatis dapibus: ſive quia e libatis dapibus. Et hoc poſtremum, ut religio poëtae fuit, magis cenſeam ex eius mente Non enim ſemper comburi libamenta ea mos, ſaepe apponi tantum, et mox edi. Artemidorus hoc clare notat de ſacrificulis eo cibo ſe ſuſtentantibus, libro 3. cap. 3. *Lipſius.* Rectiſſime Lipſius. Vnde merito haec emendatio recepta a ſequentibus editoribus. *Structam* etiam habent MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. omnes ante Rhen. qui male *ſtructa* dedit, cum deberet *Augurale,* pro *auguralem*, quod eſt in omnibus ſcr. et edd. ante Pichenam.

5 *Cuncta in maius attollens.*] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. vett. omnes. Recentiores, iam Lipſianae, *extollens*, e Rhen. ſec. Ego vetus ſecutus ſum. H. II, 90. III, 9. eſt *laudibus attollere*, et alibi quoque apud noſtrum pro *extollere* dicitur.

6 *Poſtremo die.*] Forte, *poſtero.* Nam noctem eam manſit, uti apparet ex vigiliis nunciatis. *Lipſius.* *Poſtero* MS. Flor. edd. pr. Beroald. Alc. Pichen. et ſeqq. *Poſtremo* MSS. Guelf. Budenſ. ed. Puteol. Rhen. et ſqq. uſque ad Pichenam. Nos illud cum Lipſio probamus: placebatque N. Heinſio.

1 *Neu ferrum traderet.*] Perſae enim et Parthi omnes ſemper de more cincti. Ammianus libro 23.

Omnes

A.V. 817. A.C. 64. *neu ferrum traderet, [2] aut complexu provincias obtinentium arceretur, foribusve eorum aſſiſteret: [3] tantusque ei Romae, quantus conſulibus, honor eſſet.* Scilicet externae ſuperbiae ſueto non inerat notitia noſtri: apud quos
32 vis imperii valet, inania transmittuntur. Eodem anno Caeſar nationes Alpium maritimarum in ius Latii transtulit. [1] Equitum Romanorum locos ſedilibus plebis antepoſuit,

Omnes promiſcue vel inter epulas feſtoſque dies gladiis cincti cernuntur. quem Graecorum veterum morem primos abieciſſe Athenienſes Thucydides eſt auctor. At de ritu ponendi apud Magiſtratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de Lictoribus. *Lipſius.*

2 *Aut complexu.*] Duplex ritus. Priorem illuſtro e Spartiani Severo, de quo Legato Africae: *In ea legatione, cum eum quidam municipum ſuorum Leptitanus, praecedentibus faſcibus, ut antiquum contubernalem ipſe plebeius amplexus eſſet; fuſtibus eum ſub elogio praeconis cecidit. Legatum populi Rom. homo plebeius temere amplecti noli.* Interdicti ergo provinciales complexu. Sed nec in fores ſtatim illis aditus; uti eleganter Salvianus libro 3. de Gubernat. *Intra ianuas non modo illuſtrium poteſtatum, ſed etiam Praeſidum aut Praepoſitorum, non omnes paſſim intrare praeſumunt, niſi quos aut iudex vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipſa honoris proprii dignitas introire permiſerit; ita ut ſi quiſpiam fuerit inſolenter ingreſſus, aut caedatur, aut propellatur, aut aliqua verecundiae atque exiſtimationis ſuae labe multetur.* Quod augendae dignitati uſurpatum a Praeſidibus; uti privatim e quibuſdam per ſuperbiam Romae. *Lipſius.*

3 *Tantuſque ei Romae.*] *Ei* ex Flor. a Pichena additum, quod eſt etiam in ed. pr. Mox *inerat* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. I. Gron. Ceteri *erat*. *Vis* porro *imperii* MS. Flor. teſte I. Gronovio, ſcil. in excerptis, quibus uſus eſt Ryckius. Mirum, Pichenam, qui coniiciebat legendum eſſe *vis*, id in Codice Flor. non vidiſſe. Sed ita in MSS. ſcribitur *ius* et *vis*, ut facile etiam a legentibus permutentur. In Codice quidem Agr. *vis* eſſe teſtatur Ryckius. In meis libris omnibus eſt *ius*. Sed *vis* verum eſt, nam opponuntur *inania*: ideoque cum Freinsh. Gron. Ryckio ſecutus ſum. vid. Heinſ. ad Velleium. p. 258.

1 *Equitum Rom. locos.*] Recte et ordine capienda haec legendaque, ne cum aliis abeas errabundus. Ita autem in Circo ſedendi (nam de Theatro alius mihi locus) res fuit. Ad Auguſti aevum ſpectaculum id, Senatus, Eques, Plebes inibant indiſcreti. Nam Roſcia lex et Iulia Theatralis, de ſcena tantum caverant, non de Curulibus ludis. Qui quoniam antiquiſſimi; religione quadam, cenſeo, et ſimul non alienandae plebi, ſervatus in iis mos priſcus. Cornelio Cinna demum et Valerio Meſſalla Coſſ. anno urbis DCCLVIII. mutavit Auguſtus. Dio lib. 55. Καὶ τὰς ἱπποδρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταὶ, χωρὶς δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἶδον, ὃ καὶ νῦν γίγνεται. Sed ita, ut ſaltem iuberet ſeorſim ſpectare Senatum, ſeorſim Equitem: non tamen loca illis certa adſignaret ſtataque. Itaque in alia atque alia regione Circi ſpectabant (ſedilibus videlicet his aut illis a plebē occupatis) donec tollendae confuſioni, Claudius Imp. Senatui attribuit certam manſuramque ſedem.

Digitized by Google

teposuit, apud Circum. namque ad eam diem [2] indiſcreti inibant, quia lex Roſcia nihil, niſi de quatuordecim ordinibus, ſanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. [3] Sed foeminarum illuſtrium

A. V. 817. A. C. 64.

dem. Suetonius cap. 21. *Circo maximo marmoreis carceribus auratiſque metis exculto, propria Senatoribus conſtituit loca promiſcue ſpectare ſolitis.* Ait promiſcue: magis vere proprieque, vage. Eam enim Suetonii mentem eſſe, libens Dioni concredo rem eam explicanti cum cura, lib. 60. Ἑώρων μὲν πυ καὶ πρότερον ἐν αὐτῷ (de Circo praedixit) ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκασοι, τό, τε βυλεῦον, καὶ τὸ ἱππεῦον, καὶ ὁ ὅμιλος, ἀφ᾽ ὅπερ τῦτ᾽ ἐνομίσθη. Οὐ μέντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χώρια ἀπεδέδεικτο. Ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἕδραν τὴν νῦν ὖσαν τοῖς βυλευταῖς ἀπέκρινε. Καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλυσι σφῶν ἑτέρωθί πυ καὶ ἔν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεάσασθαι ἐπέτρεψε. Sed Claudius Senatui tantum. equiti ecce nunc Nero. Sueton. cap. 11. *Circenſibus loca equiti ſecreta a ceteris tribuit.* Plinius l. 8. c. 7. ſatis oſtendit nova exaedificata ea loca fuiſſe: *Caeſar Dictator,* inquit, *euripis arenam circumdedit, quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens.* Quod in fine verborum Dionis eſt, nolim negligas. Nam etiam poſt loca diviſa, promiſcue licuit ſpectare Senatoribus, ſed in veſte, ut ait, privata. Exemplum in Plinio, l. 9. epiſt. ubi Corn. Tacitus hic ipſe noſter in Equeſtribus ſpectat, etſi Senator. *Numquam maiorem,* ait Plinius, *cepi voluptatem, quam nuper ex ſermone Corn. Taciti. Narrabat ſediſſe ſe Circenſibus proximum equiti Rom.* etc. Haec ſatis ad Taciti mentem: nam de linea, de cancellis, de loco feminarum alibi dico ubertim. *Lipſius. Sedilibus*, quod induxit Rhenanus, etiam ed. pr. habet.

2 *Indiſcreti inibant.*] Sic infra: *Iniſſe eum domeſticam ſcenam.* Lipſius. *Inibant* etiam MS. Guelf. Edd. ante Rhenanum omnes *ibant.* Poſt *priora* ante Rhen. ed. pr. Ceterae et MS. Guelf. *priori.* Ceterum id intelligendum de iis, quos XIV. gradus non capiebant, in tantum aucto equitum numero.

3 *Feminarum illuſtrium ſenatorumque.*] Cur invertitis cenſores? Non enim, inquiunt, probabile feminas deſcendiſſe in arenam. Boni viri, quam bene ſentiunt de ſexu, quo nihil abruptius, cum ſemel frenum excuſſit ingeniti pudoris! Sed diſcite, et credite priſcis, non in caveam ſolum feminas veniſſe, ſed in arenam. Iuvenalem omitto Satyra 6. Suetonius ecce in Domitiano cap. 4. *Venationes gladiatoreſque et noctibus ad lychnuchos dedit: nec virorum modo pugnas, ſed et feminarum.* Et Statius de iiſdem ludis 1. Silv.

Stat ſexus rudis inſciuſque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim ferumque Phaſim
Thermodontiacas calere turmas.

Adeoque id verum et vulgatum, ut Severo imperante cavendum Scto fuerit μηκέτι μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν. *non ultra feminam ullam ad gladium depugnare,* ait in Severo Xiphilinus. *Lipſius.* Haec oppoſita Rhenano, qui edidit *f. i. ſ. filiorum plures.* e MS. Bud. ut puto. *Filiorum* etiam Guelf. habet: idque editum uſque ad Lipſium: abeſt ab omnibus ante Rhen. edd. Gruterus autem pro *feminarum* legendum putat *familiarum.* Audiendus Lipſius.

Digitized by Google

illuſtrium ſenatorumque plures per arenam foedati ſunt.
33 [1] C. Lecanio, M. Licinio coss. acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiſcuas ſcenas frequentandi. nam adhuc per domum, aut hortos, cecinerat, Iuvenalibus ludis, quos, ut parum celebres, et tantae voci anguſtos, ſpernebat. [2] Non tamen Romae incipere auſus, Neapolim, quaſi Graecam urbem, delegit: *inde initium fore, ut transgreſſus in Achaiam, inſignesque et antiquitus ſacras coronas adeptus, maiore fama ſtudia civium eliceret.* Ergo contractum oppidanorum vulgus, et quos e proximis coloniis et municipiis eius rei fama civerat; quique Caeſarem per honorem, aut varios uſus ſectantur, etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum
34 complent. Illic, plerique ut arbitrabantur, triſte, ut ipſe, providum potius, et ſecundis numinibus, evenit. nam egreſſo, qui affuerat, populo, vacuum, et ſine ullius noxa, theatrum collapſum eſt. Ergo, per compoſitos cantus, grates diis, atque ipſam recentis caſus fortunam celebrans, petiturusque maris Hadriae traiectus, apud Beneventum interim conſedit: ubi gladiatorium munus a Vatinio celebre edebatur. [1] Vatinius inter foe-

A.V. 818. A.C. 65.

1 *C. Lecanio.*] Ap. Plin. XXVI, 1. vocatur Q. nam non videtur ab hoc diverſus ille. Sed hic conſtanter omnes libri C. In utro vitium ſit, haud facile dictu. Quae ibi in nota de hoc Lecanio e Dalecampio repetuntur ab Harduino, corrigi poſſunt e Ryckio ad h. l. aut Lambecio Bibl. Vindob. II, 7.

2 *Non tamen Romae incipere auſus.*] Sic primus edidit Pichena e recentioribus, deleto *ſcenas*, e iudicio Lipſii (in marg. ed. 2. ſqq.) et MS. Flor. At ſic dudum ed. pr. Similiter *ſcenis* deletum, quod poſt *tranſgreſſus* eſt in MS. Guelf. ed. Rhen. ſqq. at non in edd. ante Rhen. Lipſ. et ſeqq. Paullo poſt pro *civerat* Rhenanus, Ald. Gryph. *acciverat*.

1 *Vatinius inter foediſſima eius aulae oſtenta.*] De hoc ſutore Vatinio, Martial.

Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe, ſed naſus longior ille fuit.

cuius Epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. Ego ſententiam puto, cum quattuor naſos oblongos haberet ille Vatinianus calix; tamen longiorem iis fuiſſe Vatinii naſum. Notatque callide eum, ut acrem et ſagacem inquiſitorem criminatoremque. Ita enim fuit. Xiphilinus eum, ait, adeo hoſtem optimatibus fuiſſe, ut ſemper in ore haberet, *μισῶ σε, Καῖσαρ, ὅτι συγκλητικὸς εἶ.* De populo ipſo Iuvenalis:

Tu Beneventani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quattuor.

Lipſius. *In contumelias aſſumtus;* ut eſſet inter copreas, ut Suetonius

A. V. 818. A. C. 65. *ſtolis, et libellis, et rationibus appellet,* [4] *nomina ſummae curae et meditamenta.* Tum intimus quiſque libertorum vincti abreptique. Et cum damnatio inſtaret, brachiorum venas Torquatus interſcidit, ſecutaque Neronis oratio, ex more: *quamvis ſontem et defenſioni merito diffiſum, victurum tamen fuiſſe, ſi clementiam iudicis exſpectaſſet.*

36 Nec multo poſt, [1] omiſſa in praeſens Achaia, (cauſſae

terem nobilitatem. Immo pudor hic erat Principum et ſuſpectus non nobilitatis modo veteris recentiſque, ſed etiam civium et minimorum de Plebe Quiritium, non abuti eis pro ſervis et libertis: his enim iſta mandabantur. Quod igitur ne Princeps quidem audebat, quis tuliſſet in privato? Sed nec nobilium quiſquam re atque exiſtimatione integra vel ſe vel liberos ſuos ſic abiiciebat, ut non dico apud aliquem inter nobiles clariſſimum, ſed vel apud Caeſarem, vernarum aut vindicta ſuorum locum, quamvis lautum et libertinum patrimonium ſpondentem, ſubirent aut ſubire paterentur. Perditi autem et deplorati, ad beſtias illi aut cultrum ſe locare malebant. Itaque quin ſedeat hic ulcus, nihil ambigo. Spartianus de Hadriano: *Ab epiſtolis et a libellis primus equites Romanos habuit.* Nemo igitur ante illum. Accedit quod XVI, 8. Tacitus haec ipſa reſpiciens et quodammodo repetens: *praeficeretque rationibus et libellis et epiſtolis libertos.* Haec poſtrema vox, aut aliqua, quae id genus familiarium ſignificare poſſit, deſideratur. Certum hoc, non arbitrarium, cenſeo. Quae vero ſit illa, quaerendum. Coniiciebam: *Quin eum domi lib. habere.* Illud, *domi lib.* (i. libertos. quo compendio paſſim Lapides antiqui.) potuit iniuria aevi et per ignorantiam librariorum degenerare in *nobiles.* Gronovius. Lectio vulgata eſt a Rhenani coniectura. MSS. vett: edd. habent *qui ne ignobiles* vel *innobiles haberet* vel *habere.* Ryckius coniicit: *quin eum homines habere.* Iac. Gron. reiecta Ryckii coniectura, *quin eum ob id et habere*, quod nemini, ut opinor, placebit. Cl. Broterius edidit *nec ignobiles h.* Mihi Ryckii ratio placet magis. Immo et *homines*, pro gloſſa deleverim. *nobiles* quidem vel *non ignobiles* hic locum non habent, ut e ſubiecta ratione patet: *nomina ſummae curae* etc. Mox *appellet* ed. pr. Rhen. et ſqq. omnes. At MS. Guelf. Puteol. Ber. Alc. vir doctus in marg. Gryph. *appellaret:* quod prope magis placet, ſc. ut referatur ad *iuſſi*, quod imperfectum requirit.

4 *Nomina ſummae curae.*] Iam capio, olim caligavi. Haec, inquit, nomina *Ab Epiſtolis*, *a Libellis*, ſunt ſummae curae nomina, id eſt Imperii et Principatus, nempe eius meditamenta. Significat, eo ipſo quod talia officia et nomenclaturas Torquatus in domo habeat, iam nunc incipere et meditari imperare. Cur enim has imagines eius uſurpat? Nam alii privati *A manu* habent, non ab *Epiſtolis*, *Libellis*, et talia: ac conveniunt in Principes ſolos. *Lipſius.* Quia fere idem per idem interpretantur viri optimi, ſic habe: ea eſſe nomina miniſteriorum Principis et quandam Principatus meditationem, proluſionem, mimum. *Gronovius.*

1 *Omiſſa in praeſens Achaia.*] In quam cantandi cauſſa ivit, et libertate eam donavit, uti Sueton. aliique tradidere. Illud Pauſaniae mirum, lib. 7. *Neronem Graeciae libertatem reddidiſſe, ſine ullo imperii*

Digitized by Google

A.V. 818. A.C. 65. Haec atque talia [4] plebi volentia fuere, voluptatum cupidine, et, quae praecipua cura eſt, rei frumentariae anguſtias, ſi abeſſet, metuenti. Senatus et primores in incerto erant, procul an coram atrocior haberetur. dehinc, quae natura magnis timoribus, deterius credebant, quod evenerat.

37 Ipſe, quo fidem acquireret, [1] nihil uſquam perinde laetum ſibi, [2] publicis locis ſtruere convivia, totaque urbe quaſi domo uti. Et celeberrimae luxu famaque epulae fuere, quas a Tigellino paratas, ut exemplum referam, ne ſaepius eadem prodigentia narranda ſit. Igitur [3] in ſtagno Agrippae fabricatus eſt ratem, cui ſuperpoſitum convivium [4] aliarum tractu

4 *Plebi volentia.*] Sic MSS. Flor. Bud Guelf. edd. vett. niſi quod vitio, ut opinor, operarum in ed. Put. Ber. *valentia.* illud reſtituit bene Pichena illuſtratque Lipſius ad Hiſt. III, 52. Rhenanus ediderat e coniectura *volenti*, quod elegans, et Taciti ſtilo conveniens, ſi a libris ſcriptis eſſet, illuſtraturque ab ipſo ad h. l. et aliis paſſim. ſed, ut ſaepe dixi, non neceſſe eſt, credere, Tacitum ſemper eodem modo loqui. *Volentia* ſunt grata, iucunda.

1 *Nihil uſquam perinde laetum ſibi.*] Mihi hoc lucet. Vertranium malle, (item Faërnum) *nihil uſquam periculoſum ſibi*, inſipientia eſt. Clare hoc ait: Nero uti reipſa oſtenderet nullum ſibi locum prae Roma eſſe: ſtruxit in publico convivia, etc. *Lipſius.*

2 *Publicis locis ſtruere convivia.*] Suetonius: *Caenitabatque nonnumquam et in publico, Naumachia praecluſa, vel Martio campo, vel Circo maximo.* Lipſius. Mox *a Tig. par.* MS. Flor. ed. pr. quae vera lectio. hinc factum *quaſi* Tig. in MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. unde correctione Rhen. factum *quas Tigellino.* Vetus reſtituit Pichena: et ſic notatum in marg. Gryph. Deinde *exemplum referam* MS. Fl. ed. Rhen. ſeqq. niſi quod Bernecc. Gron. Ryckius *exemplar.* MS. Guelf. et Put. Riv. *exemplum feram.* Beroald. Alc. *exempla referam.* unde *exemplar* natum.

3 *In ſtagno Agrippae.*] Cuius mentio Straboni; itemque nemoris, de quo hic, libro 13. de Lampſaco: Ἐντεῦθεν δὲ μετήνεγκεν Ἀγρίππας τὸν πεπτωκότα λέοντα, Λυσίππου ἔργον. Ἀνέθηκε δὲ ἐν τῷ ἄλσει τῷ μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Εὐρίπου. id eſt: *Illinc tranſtulit Agrippa Leonem cadentem, Lyſippi opus. poſuit vero in nemore, quod ſtagnum interiacet et Euripum.* Ammianus, puto, idem intellexit; *Inter quae porticum excitavit ingentem lavacro Agrippae contiguam, Boni eventus cognomine.* Lipſius.

4 *Aliarum tractu navium.*] Sic atque hoc ordine verba in ed. pr. haud dubie ſuavius, quam quod poſt Pich. editur *convivium navium a. t.* *Navium* non eſt in MS. Guelf. a pr. man. ſed a ſec. in margine: abeſt item ab ceteris edd. ante Pich. Putavi poſſe intelligi *ratium*, propter verbum *aliarum.* Cl. Broeckrius putat, me ignoraſſe rates; nec ratem a rate agi poſſe. Immo bene novi et vidi rates: et intellexi non rates vulgari, ſed poëtarum ſenſu, inprimis *naves actuarias*, quas in rate maiori movenda commemorat Livius XXI, 28. nam ſtatim poſt diſerte *naves* appellantur

Digitized by Google

torus, et faces nuptiales: cuncta denique ſpectata, quae
38 etiam in femina nox operit. Sequitur clades, forte, an
A. V. dolo principis incertum: nam utrumque auctores pro-
818. A.C. didere: ſed omnibus, quae huic urbi per violentiam
65. ignium acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in ea parte Circi ortum, quae Palatino Caelioque montibus contigua eſt: ubi [1] per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, ſimul coeptus ignis, et ſtatim validus, ac vento citus, longitudinem Circi corripuit. neque enim domus munimentis ſeptae, vel templa muris cincta, aut quid aliud morae interiacebat. Impetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita aſſurgens, et rurſum inferiora populando, anteiit remedia velocitate mali, et obnoxia urbe artis itineribus, hucque et illuc flexis, atque [2] enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta paventium feminarum, [3] feſſa

ſpectata. Victor de hac re: *Amictus nubentium virginum ſpecie, palam Senatu, dote data, in manum convenit.* Sed et in Suetonio mentio dotis: nec hercle in his legitimis nuptiis omitti debuit. *Lipſius.* *Dos* firmat etiam MS. Flor. ap. I. Gron. ad h. l. nec de eo dubitandum. in MS. Guelf. *duos* eſt a ſec. manu: in litura ſunt *uo*, ultima in non raſa charta; ſed duas literas eraſas et ultimam *s.* fuiſſe apparet. *Viſi* eſt e coniectura Rhenani, quam recepere Bernecc. Gron. uterque, Ryckius. ſcripti et edd. vett. *miſit*, recentiores quidam, ut Lipſius, *miſſi.* *Viſi* verum eſſe non credo, quia ſtatim ſequitur *ſpectata.* Iac. Gronovius coniiciebat *inſtita.* non male. Heinſius in margine Morell. plane delebat *miſſi* vel *miſit.*

1 *Per tabernas, quibus*] Nam ibi, id eſt, in Velabro olearii. Plautus:

De compacto rem gerunt, quaſi in
Velabro olearii.

Ideo a Victore in regione 11. Circi maximi, locata aedes *Herculis Olivarii.* Sed et Thurarius vicus iſtic. Denique purpura, ſerica, aliaeque merces. Martialis:

Nec niſi prima velit de Tuſco
vellera vico.

Lipſius. Videtur tabernas intelligere extra Circum in vico. At ego intelligo tabernas, quae in parte externa Circi fuere, auctore Dionyſio Halic. III. p. 201. ἔξωθεν περὶ τὸν ἱππόδρομον ἑτέρα στοὰ μονόστεγος, ἐργαστήρια ἔχουσα ἐν αὐτῇ, καὶ οἰκήσεις ὑπὲρ αὐτά. Officinae hic quidem, ſed et hae tabernae, in hisque materia alendo igni. Clarum eſt locum Taciti inſpicienti accurate, in ipſo Circo coeptum incendium, et quidem in tabernis, quae in ea parte Circi eſſent.

2 *Enormibus vicis.*] Livius libro 5. poſt Gallicum incendium, id excuſat. *Feſtinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omiſſo ſui alienique diſcrimine, in vacuo aedificant.* et addit, *formam urbis eſſe occupatae magis, quam diviſae ſimilem.* Lipſius. Mox *ad hoc* ed. pr. Rhen. ſeqq. at MS. Guelf. edd. Put. Ber. *adhaec*, quod eodem redit.

3 *Feſſa aetate aut.*] Sentio corruptionem, et amolior: *Feſſa, aut rudis pueritiae aetas*, ſuperfluenti voce inducta. Deſcribit in incendio infirmi ſexus pavorem, et ae-
tatis

Digitized by Google

A.V. 818. A.C. 65. Nero, Antii agens, non ante in urbem regreſſus eſt, quam domui eius, qua palatium et [2] Maecenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen ſiſti potuit, quin et palatium, et domus, et cuncta circum haurirentur. Sed ſolatium populo exturbato et profugo, campum Martis, ac [3] monumenta Agrippae, hortos quin etiam ſuos patefecit: et ſubitaria aedificia exſtruxit, quae multitudinem inopem acciperent: ſubvectaque utenſilia ab Oſtia, et propinquis municipiis; [4] pretiumque frumenti minutum, uſque ad ternos nummos. Quae, quamquam popularia, in irritum cadebant, quia [5] pervaſerat rumor, *ipſo tempore flagrantis urbis, iniſſe eum domeſticam ſcenam, et ceciniſſe Troianum excidium, praeſentia mala vetuſtis cladibus aſſimulantem.* [1] Sexto

2 *Maecenatis hortos continuaverat.*] Horti Maecenatiani in Exquiliis. Bis autem a Nerone aedificata domus, productaque ad Exquilias ipſas. Suetonius, *Domum a Palatio Eſquilias uſque fecit. Quam primo Tranſitoriam, mox incendio abſumptam reſtitutamque, Auream nominavit.* Priorem ergo nunc intellege. *Lipſius.*

3 *Monumenta Agrippae.*] Quae pluria in eo campo. Vide Dionem LIII. *Lipſius.*

4 *Pretiumque frumenti minutum.*] Apparet ergo, non plane gratuitum frumentum fuiſſe: niſi tamen intellegit de eo, quod ſupra annonarium modum, ſupraque menſtruam teſſeram capiebant. Sane et antea mentio pretii fuit; *Frumenti pretio nihil additum eſt, quamvis ducentas fere naves,* etc. itemque poſt hoc libro: *Addiditque militibus ſine pretio frumentum, quo antea ex modo annonae utebantur.* Haec autem ratio conciliandi favoris, pulchre et ex ſui ſaecli ritu deſcripta Lucano lib. 3. in Iulii perſona:

Quoque modo vanos populi conciret amores:
Gnarus, et irarum cauſſas, et ſumma favoris
Annona momenta trahi. namque adſerit urbes
Sola fames, emiturque metus, cum ſegne potentes
Vulgus alunt. neſcit plebes ieiuna timere.

Lipſius. De *utenſilibus* dictum ad Lib. I. c.70.

5 *Pervaſerat rumor.*] MSS. Guelf. Harl. *rumore.* Ed. pr. *rumori:* ſive ultima litera e ſeq. voce adhaeſit, ſive fuit *in ipſo tempore.* Sed vulgatum verum puto. Eſt enim ſolennis formula dicendi: vid. Drakenb. ad Liv. V, 18.

1 *Sexto demum die.*] At Suetonius ait, ſex dies ſeptemque noctes ea clade ſaevitum. Verum longe abit a lapide priſco, qui novenos commemorat dies, Romae ad Baſilicum Petri,

EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV. ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM.
INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSSA.
QVANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS.
ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE.
CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMINOS. AEDIFICIVM. EXSTRVERE.

Conciliari facile noſter poteſt, quia mox addit, ignem rediiſſe. Primum

ut

Sexto demum die, apud imas Esquilias, finis incendio factus, [2] prorutis per immenſum aedificiis, ut continuae violentiae campus, et velut vacuum coelum occurreret. Nec dum poſito metu, [3] redibat levis rurſum graſſatus ignis, patulis magis urbis locis; eoque ſtrages hominum minor. delubra deum, et porticus amoenitati dicatae latius procidere. Pluſque infamiae id incendium habuit, quia praediis [4] Tigellini Aemilianis proruperat. [5] Videbaturque Nero condendae urbis novae, et cognomento

40 A. V. 818. A. C. 65.

 ſuo

ut incendium ſex dierum fuerit; alterum, trium. Suetonium, aut lapidem certe non excuſo. *Lipſius.* Fragmentum inſcr. edidit etiam Reineſ. Cl. VII. n. 19. non memor, integram eſſe apud Gruterum LXI, 3.

2 *Proruptis per immenſum aedificiis.*] Lege omnino *prorutis.* de quo verbo diximus ad I, 68. Incendium *prorumpit*, et mare *proruptum* et ſimilia: ſed aedes *proruuntur*, ut incendium ruina exſtinguatur. *Gronovius.* Sic placebat et Groslotio. recte. vid. Intt. ad Caeſar. B. G. III, 26. ubi ſimiliter libri MSS. *proruptis*, ut alibi. add. Drakenb. ad Liv. IV, 29. Recepit et Broterius.

3 *Redibat.* * *Levis.*] Inuſſi notam. tamen legi poteſt, ſententia incolumi: *rediit, at levius rurſum graſſaturus ignis.* Lipſius. Diſtinctio Lipſii eſt a Rhenano: quae nunc eſt, a Pichena. MSS. mire turbant, ut haud liceat aliquid certi extricare. Flor. *necdum p' metus aut rediebat levis. i. rurſum graſſatus ignis.* Guelf. *necdum poſt metus aut reſidebat levis: nec dum poſito metu ſatis credebatur, cum levis rurſum graſſatus ignis:* quae ſunt e duobus Codd. ducta, ut facile appareret. Agric. *nec dum poſito, metus redibat non levis, et rurſum graſſatus ignis:* quod recepit Ryckius. Alteram lectionem MS. Guelf. Muretus pro coniectura dedit, eaque eſt etiam in edd. Put. Beroald. Ed. pr. *necdum metus poſt aut redibat levis, et rurſum graſſatus ignis.* Quod Rhenanus dedit: *necdum poſito metu redibat. Levis* etc. omnes deinde ſecuti ſunt uſque ad Pichenam: quod Heinſius in margine Morell. corrigit, addito *haud* ante *levis.* Larga materia eſt exercendi coniecturas, exitum vix habituras. Cl. Broterius e veſtigiis MS. Corb. et ed. pr. textum ſic concinnavit: *nec dum p. metu, redibat haud levis, et rurſum graſſatus ignis. Cur autem non haud leviter r. gr. ignis, ſed* etc. Nam *ignis levis* omnino non admodum placet.

4 *Tigellini Aemilianis.*] Puto legendum *in Aemilianis.* Aemiliana enim locus extra urbem, ad campum Martium, coniunctus tamen continenſque urbi. Varro libro 3. De Re ruſt. *Eorum aedificia, qui habitant extra portam Flumentanam, aut in Aemilianis.* Sueton. Claudio cap. 18. *Cum Aemiliana pertinacius arderent.* Eſt tamen in ipſa urbe et vicus Aemilianus regione VII. nominatus Sex. Rufo. *Lipſius.* Sic placebat etiam Caſaub. ad Suet. Claud. c. 18. et Heinſio in marg. Morell. Verum puto cum Ryckio. In MS. Guelf. manus ſec. eraſit ultimam literam in *Aemilianis.*

5 *Videbaturque Nero*] Sulpicius Severus libro 2. Sac. Hiſtor. mutuatus hoc eſt a Tacito: *Sed opinio omnium invidiam incendii in Principem retorquebat, credebaturque Imperator gloriam innovandae urbis quaeſiſſe.* Lipſius.

1 *Ser.*

Digitized by Google

A.V. 818. A.C. 65. ſuo appellandae gloriam quaerere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integrae manebant, tres ſolo tenus deiectae: ſeptem reliquis pau-
41 ca tectorum veſtigia ſupererant, lacera et ſemiuſta. Domuum, et inſularum, et templorum, quae amiſſa ſunt, numerum inire haud promptum fuerit: ſed vetuſtiſſima religione, quod [1] Servius Tullius Lunae, et Magna ara fanumque, quae praeſenti Herculi Arcas Euander ſacraverat, aedesque Statoris Iovis, vota Romulo, Numaeque regia, et delubrum Veſtae [2] cum penatibus populi Romani, exuſta. Iam opes, tot victoriis quaeſitae, et [3] Graecarum artium decora, exin [4] monimenta ingeniorum antiqua et incorrupta, [5] quamvis, in tanta reſurgentis urbis pulchritudine, multa ſeniores meminerant, quae reparari nequibant. Fuere qui annotarent, [6] XIV. Kalend.

1 *Ser. Tullius Lunae.*] Templum Lunae in Aventino reperio: apud Livium libro 40. *Forem ex aede Lunae, quae in Aventino eſt raptam tulit,* etc. Rufus in regione XII. *Templum Lunae in Aventino magnum.* Ovidius:

Luna regit menſes. huius quoque tempora menſis
Finit Aventino Luna colenda iugo.

Suſpicabar de Lua matre antea: ſed fallo. *Lipſius.*

2 *Cum penatibus pop. R.*] Poteſt intelligi de Diis patriis, quorum ſimulacra Troia ab Aenea in Italiam allata, et in aede Veſtae ſervari credebantur. Atque etiam eſt numus ap. Lipſ. de Veſta c. 9. in quo inſcriptio *Veſta Penates P. R.* niſi malis intelligere aedem Deorum penatium, quam cum regia Numae, et templo Veſtae coniungit et in regione octava ponit S. Rufus. Sic capit Oudendorpius V. C. ad Sueton. Aug. 76. et ſic capi poſſe iam monuit Lipſius l. c.

3 *Graecarum artium decora.*] Statuae, et tabulae magnorum artificum. *Lipſius.*

4 *Monimenta ingeniorum.*] Libri veterum ſcripti, multi ab ipſis auctoribus: qui in privatis aut publicis Bibliothecis perierunt. O iuſtam querelam! et ſi tunc, quid nunc poſt Barbaros dicam? Iure laboramus in reſtituendis. *Lipſius.*

5 *Quamvis in tanta etc.*] *Quamvis* refero ad *multa* et corrigo ſupra *opes t. v. quaeſitas.* Ac fortaſſe etiam *quamvis* loco motum eſt: nam iungi adiectivo ſuo ſolet. Seniores meminerant permulta decora et monimenta etc. quae reparari nequibant, cum urbs ipſa longe pulchrior reſurrexiſſet. Alias oratio non conſtat. Ceterum libri ſcr. et edd. fluctuant inter *meminerint,* et *meminerant:* hoc verum puto.

6 XIV. *Kal. Sextiles.*] Satis mirus ille dierum concurſus et convenientia, et ab arcanis Providentiae cauſſis. Sicut et in templo Hieroſolymitano Ioſephus notat, libro 7. Excidii, *eodem menſe et die a Tito incenſum, quo olim a Babylonio rege fuiſſet.* Quis autem proprie ille dies Romani incendii? notatur a Tacito *Decimusſquartus Kal. Sextilium.* ſed cum manifeſto errore vel librarii, vel ipſius potius, ut vult vir doctiſſimus in Temporum emendatione. *Nam omnes veteres,* inquit, *incendium illud*

A.V. 818. A.C. 65. *lem foſſam usque ad oſtia Tiberina depreſſuros*, promiſerant,[5] ſqualenti littore, aut per montes adverſos. neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinae paludes: cetera abrupta, aut arentia: ac ſi perrumpi poſſent, intolerandus labor, nec ſatis cauſſae. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno iuga connixus eſt; manentque veſtigia irritae ſpei.

43 [1] Ceterum, urbis [2] quae domui ſupererant, non, ut poſt Gallica incendia, nulla diſtinctione, nec paſſim erecta, ſed dimenſis vicorum ordinibus, et latis viarum ſpatiis, [3] cohibitaque aedificiorum altitudine, ac patefactis

et non uno loco Plinius maior, in delectu talium verborum curioſus.

5 *Squalenti litore.*] Id eſt arido, ſine arboribus, aut frondibus, aut herbis, et ne dum aqua, omni prorſus carens humiditate. Sic Pichena bene. Eſt autem graecum (ex αὐχμηρὸν) et poeticum: quod genus non refugit Tacitus. ſic *ſqualentes campi*, *arenae*, *ſqualida arva*: v. Drakenb. ad Silium XIII, 373. Vſus tamen eſt et Curtius VII, 4. ſed paullo aliter: *ſqualida ſiccitate regio*. At ed. pr. habet *ſequenti*: et ſic correctum in MS. Guelf. cum ante fuiſſet *ſqualenti*. *Sequens litus* eleganter diceretur, quod eſt in locis mollibus et planis, ubi nulla ſaxa, monteſve occurrunt, nec difficilis fodientium labor, ut *cera ſequi* ap. Plin. ep. VII, 9. Ac ſi oppoſitio eſſet inter litus ſequens, et quod per montes duceretur, praeferrem: nunc ſequentia ſane *ſqualenti* deſiderant, nec eſt oppoſitio talis.

1 *Ceterum urbis.*] Cl. Mullerus corrigit: *cetera urbis*, *quae* etc. in ceteris nobiscum ſentit. Placeret, ſi quid praecederet, ad quod illa *cetera* referri poſſent. Nunc, quoniam tantum addere aliquid velle videtur iis, quae de conatis Neronis dixerat, *ceterum* aptius videtur.

2 *Quae domus ſupererant.*] Pugnat in ſe ſententia. Si enim ſupererant, quomodo erectae? quod in dirutas incenſaſque convenit. Putarim legend. *quae domus perierant*. Lipſius. Hoc dicit Tacitus: Ceterum domus in locis, quae urbi poſt tantum ſpatii detractum et regia ſua immenſa occupatum reliqua fecerat. Nero, aedificatae, non ut etc. Tanta parte recisa, quae ſupererant ſtruendae domus urbis, ſeu quibus urbs cenſeretur et habitaretur, non erectae etc. Poſſet et *urbi* legi: ſed neceſſe non eſt. *Gronovius*. Bona ſententia eſt et rebus conſentiens, quam ante indicavit Salinerius, probavitque Pichena, ſed quam e verbis non eruas. Hinc cum Ryckio et Gronovio recepi *domui*, quod hic in Flor. ſe vidiſſe teſtatur, Pichena non vidit: intelligoque domum Neronis. Sed verbum *erectae* non convenit, quia neutraliter capiendum eſt, *quae ſupererant*, quod neceſſarium eſt per latinitatem, cum Ryckius contra conſuetudinem loquendi intelligat *partes*. Itaque correxi *erecta* e MS. Guelf. Reg. ed. pr. Sed idem MS. Guelf. habet *domuum*: nec Tacito alienum, *quae domuum*. Edd. ante Ryckium omnes *domus*. Domos aedificandas hic locum non habere, patet etiam ex eo, quod mox *aedificiorum* frigidum et ſupervacuum foret.

3 *Cohibita aedificiorum altitudine.*] Quod iam ante Auguſtus fecerat, eadem fini: id eſt, ad incendia arcenda,

Digitized by Google

A.V. 818. A.C. 65. *quiſque haberet: nec communione parietum, ſed propriis quaeque muris ambirentur.* Ea ex utilitate accepta, decorem quoque novae urbi attulere. Erant tamen, qui crederent, *veterem illam formam ſalubritati magis conduxiſſe, quoniam anguſtiae itinerum et altitudo tectorum non perinde ſolis vapore perrumperentur: at nunc patulam latitudinem, et nulla umbra defenſam, graviore aeſtu ardeſcere.*

44 Et haec quidem humanis conſiliis providebantur. [1] Mox petita diis piacula, aditique Sibyllae libri, ex quibus ſupplicatum [2] Vulcano, et Cereri Proſerpinaeque,

CLEMENTI. CAESAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVAE. CL
AVDIAE.

De caſtellis Heſychius, Vitruvius, Plinius, et Iuriſconſulti, tit. De aqua quotidiana. Sed et ad tutelam aquarum familiae publicae inſtitutae: *quae in aliquot miniſteriorum ſpecies diducuntur, villicos, caſtellarios, curatores, ſilicarios, tectores, alioſque opifices,* ait Frontinus. quem in his vide. *Lipſius.* Mihi omnia hic ſana et integra. Tò *ut* non requiro cum Faërno, quippe quod ex ſuperiori, *utque naves*, intellectu repetam non ad hoc tantum. *cuſtodes* accipio *ἐπισκόπυς* et procuratores, aquas publicas privatorum licentia intercipi prohibituros, et eas uberiores crebrioreſque praeſtituros: et ad hoc vocabulum ſubaudio ex ſequente membro verbum *haberet*. *Aqua,* antehac *privatorum licentia intercepta* etc. *cuſtodes haberet*, i. conſtituerentur ac praeeſſent caſtellis et ſalientibus paſſim in publico certi homines, qui operam darent, ne tantum inde ducerent derivarentque in ſuum privati, ut partim ſiccarentur, alibi parum humoris eiacularentur. Habes in Lapidd. antiquis: *L. Varronio L. F. Pal. Capitoni. ſcribae. aedilicio.* etc. *curatori aquarum.* Item, *L. Caeſonius. C. F. Quir. Lucillus. Macer. Ruſianus.* etc. *Curator. aquarum. et Minuciae.* Item, *M. Grapius. M. F. M. N. Cerdo. Cur. aquar. Alliſis.* Denique paterfamilias *quiſque*, *in propatulo*, ſive in veſtibulis aedium, *ſubſidia reprimendis ignibus haberet*, hoc eſt, quodvis inſtrumentum incendiis compeſcendis; ſi non omnia ſinguli, ac nemo non aliqua et fere complura. *Gronovius.*

1 *Mox petita a diis piacula.*] Deleo præpoſitionem: vult enim conquiſita piacula ſive ſacrificia piacularia et ſacra, quae diis fierent. *Gronovius.* Recte, ut iudicat etiam Ryckius. Itaque non dubitavi delere, cum minus perſpicua paſſim in hoc ſcriptore recepta ſint vulgo. Petita ſunt piacula e Sibyllinis libris, non a Diis, ſed ea facta diis, ut ſtatim traditur: mox *Deum placamenta.* Ceterum initium huius capitis illuſtrare conatus eſt Vignolius, Berolinenſis nuper ſacerdos, in Hiſt. Crit. de la Republ. des lettres, T. VIII. p. 81. ſeqq. parum feliciter, ut ſpeciminibus aliquot mox proferendis patebit.

2 *Vulcano et Cereri etc.*] Vignolius videtur exiſtimaſſe, haec ſacra facta diebus feſtis, cuique in Kalendario Rom. ſacris. Nam eos dies indagat, et hinc argumenta ducit pro tempore ortae Perſecutionis adverſus Chriſtianos. Fruſtra. Extraordinariae iſtae ſupplicationes fuere, quae dic factae ſunt ea, quam Caeſar vel Senatus decreviſſet.

3 Lecti-

A.V. te, per Procuratorem [6] Pontium Pilatum ſupplicio af-
818. fectus erat. Repreſſaque in praeſens exitiabilis ſuperſti-
A.C. tio rurſus erumpebat, non modo per Iudaeam, originem
65. eius mali, ſed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluunt celebranturque. Igitur primo correpti, qui fatebantur, deinde, indicio eorum, multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quam [7] odio humani generis convicti ſunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, [8] aut flammandi; atque ubi defeciſſet dies, [9] in uſum nocturni luminis

eſt: quod paſſim Tacito additum, ut ſupra c. 4, 19.

6 *Pontium Pilatum.*] Qui ſextus Procurator Iudaeae, cum poteſtate Praeſidis, fuit. Vide Ioſephum lib. 18. Antiq. cap. 3. Miror autem, cur *Syriae Procuratorem*, nimis diffuſe, Tertullianus dicat, in Apologetico: *Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romana procurante.* Lipſius.

7 *Odio humani generis.*] Faërnum legiſſe aiunt, *Odio generis convicti.* Sed non ea mens Taciti: eſt ipſa, quam lib. 5. Hiſt. expreſſit, de Iudaeis: *Apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed adverſus omnes alios hoſtile odium.* Et Arnobius dicet, Chriſtianis hoc obiectum: quia ſcilicet diverſa omnia in moribus et ſacris. Itemque contagem et congreſſum eorum, theatra et circos, fugiebant. *Lipſius.* *Convicti* ſcripti et edd. ante I. Gron. omnes, praeter Flor. unde hic edidit *coniuncti*: quod ille interpretatur, confeſſis adiuncti ſunt. ſed id verba *in crimine*, deinde *odio g. h.* non patiuntur, nec ſenſus inde commodus erui poteſt. Cic. pr. Sulla c. 30. *quoties quiſquam eſt in hoc ſcelere convictus.* et ſic aliquoties Suetonius, ut Claud. 14. ubi quoque male Cod. Harlem. *coniunctos.* Tit. 9. ubi liber ſcr. *convinctos.* Mox MS. Guelf. *ea pereuntibus*, ut e Bud. edidit Rhenanus.

8 *Aut flammandi.*] Videtur ſignificare Sulpicius: *ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent, aut crucibus affixi et flammae uſſi eſcis, ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur.* Sive malis *alimentis*, aut *materia.* Lib. 2. hiſt. *fraude illata ignis alimenta credidit.* Ovidius lib. 14. *picem et ceras alimentaque caetera flammae Mulciber urebat.* Gronovius. *Flammandi* ſcr. et edd. omnes praeter Cod. Agr. in quo *flammati*, quod placet Ryckio. Sed ſive hoc, ſive illud placeat, ſive aliud quid, τὸ *atque* moleſtum eſt; quod mihi delendum videtur. *Flammare*, et ſupplicium hoc illuſtrat Scaliger Emend. temp. p. 471.

9 *In uſum nocturni luminis.*] Pro lychno et lucerna. Credo Iuvenalem ad hoc ſævitiæ genus ſpectaſſe.

Pone Tigellinum: taeda lucebis in illa
Qua ſtantes ardent qui fixo gutture fumant.

quos verſus ſcio et vulgus interpretum, et egregium Turnebum, longe ſecius accipere. Ceterum prima haec exercita in noſtrum nomen crudelitas, ſanguinis dico. Nam Claudius antea tantum expulerat, Sueton. cap. 25. Tertullianus: *Conſulite Commentarios veſtros, in illis reperietis Neronem primum in hanc ſectam tum maxime Romae orientem Caeſariano gladio feroci*ſſe. Lipſius. MSS. Flor. Oxon. Guelf. ed. pr. *in uſu.*

10 Cir-

A.V. puli Romani aetas proſpere, aut in metu, ſacraverat.
818. Enimvero, per Aſiam atque Achaiam non dona tantum,
A.C. ſed [2] ſimulacra numinum abripiebantur, miſſis in eas
65. provincias [3] Acráto ac [4] Secundo Carinate. Ille libertus, cuicumque flagitio promptus; hic Graeca doctrina [5] ore tenus exercitus, animum bonis artibus [6] non induerat.

ſpere Acidalius *proſpera re.* quod probo.

2 *Simulacra numinum abripiebantur.*] Pauſanias libro 10. *Non poſtremo Neronis impietatem dei donaria effugere potuerunt. Is enim aeneas quingentas, partim deorum, partim hominum, ſuſtulit imagines.* Plinius ait libro 34. clariſſimà quaeque ſignorum *violentia Neronis in urbem convecta, et in ſellariis domus aureae diſpoſita fuiſſe.* Lipſ.

3 *Acrato ac Secundo.*] Prior horum nominatus et Dioni Chryſoſtomo, et tota res et rapina haec denarrata; ſed nomen corruptum eſt in libris. Verba in oratione, quam *Rhodaicam* inſcripſit: Ἴστε γὰρ Ἀκράτων ἧκε μόνος, τὴν οἰκυμένην σχεδὸν ἅπασαν περιελθὼν, τούτου χάριν καὶ μηδὲ κώμην παρεὶς μηδεμίαν, ὡς κἀνθάδε ἧκε. Corrupta, inquam, priora palam, et viri duo doctiſſimi mederi praetentarunt: ego faciam. In ſcripto codice aiunt eſſe: Ἀκράτων ἐκεῖ μόνος. Lego, Ἴστε γὰρ, Ἄκρατος ἐκεῖνος, τὴν οἰκυμένην. Vertenda: *Noſtis enim, Acratus ille, omnem orbem fere pervagatus, illius rei gratia* (ſtatuas auferendi, et talia ornamenta) *et nullum pagum etiam aut vicum omittens, ut huc etiam venerit.* Haec vera lectio, et Tacitus firmat, quod ad nomen attinet: in re autem, lucem a Dione etiam ipſe capit, capietque: locum totum vide. Volebam etiam legere: Ἄκρατος τοῦ ἡγεμόνος, ex vulgata editione; quod eſſet, *Acratus Principis.*, libertus ſcilicet aut ſervus: ſed verius habeo, quod dixi. *Lipſius.*

4 *Secundo Carinate.*] Suſpicari poſſis Rhetorem illum eſſe, quem Dio ſcribit a Caio in exſilium miſſum, quia contra Tyrannos declamitaverat: quemque Iuvenalis tangit:

Sicut Thraſymachi probat exitus,
atque Secundi
Carinnatis.

Tinctum eum eloquentia litterarumque ſtudiis, Taciti conſequa verba indicant. *Lipſius.* MS. Fl. Guelf. *Caprinate.* Ab ed. pr. plane abeſt. In margine Guelf. nomen ſcriptum eo compendio, quod in Flor. auctore I. Gronovio: unde patet id eſſe *Caprinate*, non *Caprenate*, ut legebat Pichena.

5 *Ore tenus exercitus.*] h. e. ut poſſet de philoſophia, virtutibus vitiisque graecorum more diſſerere. Neſcio, quare offendat hic loquendi modus Rhenanum, qui *ore tenus* auctoritate MS. Bud. deleri malebat, nec ſic dici putabat. Immo oppoſitio hoc verbum deſiderat, et commode ſic dicitur. Exercuerat ſe homo graeca doctrina hactenus, ut ore ac lingua ſe philoſophum probaret. adde XVI, 32.

6 *Non induerat.*] Tentabam, *imbuerat.* Nunc adfirmo vulgatam ſcripturam: et perplacet metaphora honeſta, qua ipſa uſus Agellius libro 2. de Aeſopo fabulatore: *qui*, inquit, *res ſalubriter ac perſpicienter animadverſas, in mentes animoſque hominum cum audiendi quadam illecebra induit.* non ut corrumpunt, *induxit.* Lipſius. Verbum *induere*, ad hunc modum dictum ex Gr. ἐνδύσασθαι, copioſe illuſtrat,

Digitized by Google

induerat. Ferebatur *Seneca, quo invidiam ſacrilegii a* A. V.
ſemet averteret, longinqui ruris ſeceſſum *oraviſſe, et poſt-* 818.
quam non concedebatur, ficta valetudine, quaſi aeger ner- A. C.
vis, cubiculum non egreſſus. Tradidere quidam, *venenum* 65.
ei per libertum ipſius, cui nomen Cleonicus, *paratum,*
iuſſu Neronis: vitatumque a Seneca, proditione liberti,
ſeu propria formidine, [7] *dum perſimplici victu, et agre-*
ſtibus pomis, ac, ſi ſitis admoneret, profluente aqua vitam
tolerat. Per idem tempus gladiatores, apud oppidum 46
Praeneſte, tentata eruptione, praeſidio militis, [1] qui cu-
ſtos adeſſet, coërciti ſunt: iam *Spartacum, et vetera*
mala rumoribus ferente populo, ut eſt novarum rerum
cupiens pavidusque. Nec multo poſt clades rei navalis
accipitur: non bello: quippe haud alias tam immota
pax: ſed certum ad diem *in Campaniam redire claſſem*
Nero iuſſerat, non exceptis maris caſibus. Ergo gu-
bernatores, quamvis ſaeviente pelago, a Formiis move-
re: et gravi Africo, [2] dum promontorium Miſeni ſupe-
rare contendunt, Cumanis littoribus impacti, triremium
pleraſque, et minora navigia paſſim amiſerunt. Fine 47
anni vulgantur prodigia, imminentium malorum nuntia.
Vis

illuſtrat, et h. l. *induerat* defendit Gataker. Adverſ. I, 9.

7 *Dum perſimplici victu.*] In tantis opibus magna et rara abſtinentiae laus. Ipſe de ſe epiſtola LXXXIV. *Panis deinde ſiccus, et ſine menſa prandium, poſt quod non ſunt lavandae manus. Dormio minimum. Conſuetudinem meam noſti. breviſſimo ſomno utor, et quaſi intervigilo.* ubi ex veteri libro adſego, *et quaſi interiungo*, ab aurigis metaphora. Epiſtol. CIX. *Inde in omnem vitam unguento abſtinemus: quoniam optimus odor in corpore eſt nullus. Inde vino caret ſtomachus. inde in omnem vitam balneum fugimus.* et plura ibidem. *Lipſius.* MS. Flor. *perſimplici* quod receptum a Pichena. Vulgo ante *pro ſimplici.* Mox MS. Bud. *tolerabat*, forte *toleraret.*

1 *Qui cuſtos adeſſet.*] MS. Corb. *aderat.*

2 *Dum promontorium Miſeni.*] Claſſis Romana in portu Miſenenſi ordinariam ſtationem habebat; uti Alexandrina Puteolis, ut Strabo libro 17. indicat. Promontorium hoc infame naufragiis, uti e Seneca colligas epiſt. LXXVIII. ubi de Alexandrinis navibus: *Cum intravere Capreas, et promontorium, ex quo*

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas,

ceterae velo iubentur eſſe contentae. Statius:

Prima ſalutavit Capreas, et margine dextro
Sparſit Tyrrhenae Mareotica vina Minervae.

Libabant ergo procelloſae illi Palladi nautae, periculo maris defuncti. *Lipſius.*

1 Et

Digitized by Google

A.V. 818. A.C. 65. Vis fulgurum non alias crebrior, [1] et ſidus cometes, ſanguine illuſtri ſemper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorumve animalium partus abiecti in publicum, aut in ſacrificiis, quibus [2] gravidas hoſtias immolare mos eſt, reperti. Et in agro Placentino, viam propter, natus vitulus, cui caput in crure eſſet. Secutaque haruſpicum interpretatio: *parari rerum humanarum aliud caput: ſed non fore validum, neque occultum;* [3] *quia in utero repreſſum, aut iter iuxta editum ſit.* Ineunt deinde conſulatum

48 A.V. 819. A.C. 66. [1] Silius Nerva, et Atticus Veſtinus, coepta ſimul et aucta coniuratione, in quam certatim nomina dederant, ſenatores, eques, miles, feminae etiam, cum odio Neronis, tum favore in C. Piſonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas inſignesque familias paterna nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut ſpecies virtutibus ſimiles. Namque [2] facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adverſus amicos, et ignotis quoque comi ſermone et congreſſu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora

1 *Et ſidus cometes ſanguine illuſtri ſemper Neroni expiatum.*] Grotius delebat *ſemper*: quod raro cometae apparent. Nec niſi ſemel ante apparuerat cometes ſub Neronis imperio. Ego mallem, *Neroni* delere, aut pro eo *tyrannis* legere: quod melius. Auctor mihi Sueton. Ner. 36. ubi de eodem comete agitur: *Vt ex Babilo aſtrologo didicit, ſolere reges talia oſtenta caede aliqua illuſtri expiare, atque a ſemet in capita procerum depellere* etc.

2 *Gravidas hoſtias immolare.*] Pauca ſuper eo ſacrorum ritu. Trahere huc poſſit illud Feſti: *Confeta ſus, quae cum omni fetu adhibebatur ad ſacrificium.* Lipſius. Adde eundem Feſtum in *horda*: quem locum iam laudavit Ryckius.

3 *Quia in utero repreſſum.*] Intellige: quia caput iam in utero loco ſuo motum et retro verſum ſit, ut cum crure demum prodierit. ſ. brevius, corruptum ac vitiatum ſit. Cic. Brut. 4. *omnis foetus repreſſus, exuſtusque flos, ſiti veteris ubertatis exaruit.* Porro vel *et* legendum, vel *aut* pro *et* accipiendum. Muretus corrigebat *at*, quod et ipſum rectum: et quod idem *non in u. r.* id probare cum Cl. Broterio non poſſum, qui adeo in textum recepit. nam *iter iuxta editum*, refertur neceſſario ad alterum membrum *neque occultum*: prius igitur ad imbecillitatem; quare negatio locum non habet.

1 *Silius Nerva.*] E Faſtis et lapidibus, *Silanus Nerva.* Lipſius. Sic etiam Perizonio placebat, item Noriſio in ep. Conſulari. vid. tamen ad IV, 68.

2 *Facundiam tuendis civibus.*] Has omnes laudes eius cecinit quicumque ille adoleſcens poeta, in Panegyrico ad Piſonem. *Lipſius.* Mox MS. Reg. *largitiones*, non male. Deinde malim *comis ſermone et congreſſu*; etſi vulgatum quoque ferri poſſe video.

3 Le-

cora facies. Sed procul gravitas morum, aut volupta- A. V.
tum parſimonia: [3] lenitati ac magnificentiae, et aliquan- 819.
do luxui indulgebat. Idque [4] pluribus probabatur; qui, A. C. 66.
in tanta vitiorum dulcedine, ſummum imperium non re-
ſtrictum, nec perſeverum volunt. Initium coniuratio- 49
ni [1] non a cupidine ipſius fuit: nec tamen facile memoraverim, quis primus auctor, cuius inſtinctu concitum ſit, quod tam multi ſumpſerunt. Promptiſſimos [2] Subrium Flavium tribunum praetoriae cohortis, et Sulpicium Aſprum centurionem exſtitiſſe, conſtantia exitus docuit. Et Lucanus Annaeus, Plautiusque Lateranus, conſul deſignatus, vivida odia intulere. Lucanum propriae cauſſae accendebant, quod famam carminum eius [3] premebat Nero, [4] prohibueratque oſtentare, vanus adſimulatione. Lateranum, conſulem deſignatum, nulla iniuria, ſed amor Reip. ſociavit. At Flavius Scevinus, et

3 *Lenitati ac magnificentiae.*] Verbum *lenitati* nimis bonum eſt, quam ut h. l. aptum ſit: et *gravitas* videtur requirere *levitati.* Levitas autem eſt in ſumtibus ad captandam gratiam, aut ad ſpeciem maiorem induendam.

4 *Pluribus probabatur.*] Aut ita dicuntur h. l. *plures*, ut *οἱ πολλοὶ*, etiam *πλείονες*, ap. Graecos, de populo; aut legendum mox *volebant*, ſi de maiori hominum, qui tum fuere, numero intelligatur.

1 *Non a cupidine.*] Ego quoque cum I. Gronovio *cupidine* recepi, quod id etiam in MS. Guelf. ed. pr. reperi. Ceterae edd. omnes *cupiditate*, quod tamen eodem redit. Ante *coniurationis* MSS. plures et ed. pr. Vulgatum exquiſitius eſt.

2 *Subrium Flavium.*] Dioni dicitur, *Σύβιος Φλάβιος.* et ſtatim, *Συλπίκιος Ἄπρος*, qui noſtro eſt, *Aſper.* Lipſius.

3 *Premebat Nero.*] Sed idem tamen poſt mortem, famam ei non invidit, id eſt legi et edi permiſit. Hoc vult inſcriptio vetus:

M. ANNAEO LVCANO
CORDVBENSI POETAE
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Gaude liberrime poetarum: litaſti genio Aeternitatis. *Lipſius.*

4 *Prohibueratque oſtentare, vanus aſſimulatione.*] Quinquennali ludicro, cum Orpheum Lucanus recitaſſet, coronatus contra Neronem eſt. quod aegre tulit citharoedus Princeps. Statius:

Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noſter tibi praeferatur Orpheus.

Sed quid ſibi vult hic, *Vanus aſſimulatione?* An quod Nero vano et irrito conatu aſſimulare et reddere Lucani verſus voluit? Ita ſcriberes, *aſſimilatione.* Sed non placet. ne Farneſianum quidem ſcriptum, *vana aſſimulatione.* Lego clarius, *vanus aemulatione.* Lipſius. *Aemulatione* placet etiam Vrſino et Freinshemio, ſed ſimul *vana. vanus aemulatione* Heinſio in marg. Morell. *Vanus adſimulatione*, non intelligo. *Oſtentare* pro oſtendere, i. e. edere, recitare etc.

A.V. 819. A.C. 66.

et [5] Afranius Quinctianus, uterque ſenatorii ordinis, contra famam ſui, principium tanti facinoris capeſſivere. Nam Scevino diſſoluta luxu mens, et proinde vita ſomno languida: [6] Quinctianus mollitia corporis infamis, et a Nerone probroſo carmine diffamatus, contumelias

50 ultum ibat. Ergo, dum *ſcelera principis*, [1] *et finem adeſſe imperii, diligendumque, qui feſſis rebus ſuccurreret*, inter ſe, aut inter amicos iaciunt, aggregavere Tullium Senecionem, Cervarium Proculum, Vulcatium Araricum, Iulium Tugurinum, Munatium Gratum, [2] Antonium Natalem, Martium Feſtum, equites Romanos: ex quibus [3] Senecio, e praecipua familiaritate Neronis, ſpeciem amicitiae etiam tum retinens: eo pluribus periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne ſecretum Piſoni erat. ceteris ſpes ex novis rebus petebatur. Adſcitae ſunt, [4] ſuper Subrium et Sulpicium, de quibus retuli, militares manus, Granius Silvanus et Statius Proximus, tribuni cohortium praetoriarum, [5] Maximus Scaurus et Venetus Paullus centuriones. Sed ſummum robur in Fenio Rufo praefecto videbatur, quem vita famaque laudatum, per ſaevitiam impudicitiamque Tigellinus in animo principis anteibat, fatigabatque criminationibus, ac ſaepe in metum adduxerat, quaſi adulterum

5 *Afranius Quinctianus.*] MS. Guelf. edd. veteres plures *Quintilianus.*

6 *Quinctianus molli corpore.*] Farneſ. *mollitie corporis.* Ita Latinis dicta, ἡ θηλεῖα νόσος. Ovidius:

Mollis erat, facilisque viris Paeantius heros.

Lipſius. Sed MS. Flor. *mollitia corporis.* Ed. pr. *mollitie.* idque receptum Pichenae. vid. ad XI, 2.

1 *Et finem adeſſe imperii.*] MS. Reg. Corb. ed. pr. *imperio*; melius e Taciti more.

2 *Antonium Natalem.*] Non arbitror illum eſſe, quem Seneca cum probro deſcribit. *Nuper Natalis tam improbae linguae, quam impurae, in cuius ore feminae purgabantur.* Lipſius.

3 *Senecio e praecipua.*] Ergo ille, qui lib. 13. una cum Othone familiariſſimus Neroni oſtenditur, libidinum eius in Acten adminiſter et interpres? Putem. ſed ibi Claudius Senecio dicitur, hic Tullius. Itaque me ſuſtineo. *Lipſius.*

4 *Super Subrium.*] Libri mei, *per Subrium.* Lipſius.

5 *Maximus Scaurus.*] Spanhemius de Vſ. et Pr. Num. T. II. p. 37. corrigit *Mamercus*, quod nuſpiam Scauris hoc cognominis tribuatur. De antiquioribus temporibus concedo. At his temporibus cognomina multiplicata; unde nihil certi ſine libris dici poſſe arbitror.

6 Att

terum Agrippinae, et deſiderio eius ultioni intentum. A. V.
Igitur ubi coniuratis, praefectum quoque praetorii in 819.
partes deſcendiſſe, crebro ipſius ſermone facta fides; A. C. 66.
promptius iam de tempore ac loco caedis agitabant. Et
cepiſſe impetum Subrius Flavius ferebatur, *in ſcena ca-
nentem Neronem aggrediendi;* [6] *aut cum ardente domo
per noctem huc illuc curſaret incuſtoditus.* Hic occaſio
ſolitudinis; ibi ipſa frequentia, tanti decoris teſtis, pul-
cherrimum animum exſtimulaverant: niſi impunitatis cu-
pido retinuiſſet, magnis ſemper conatibus adverſa. In- 51
terim cunctantibus prolatantibusque [1] ſpem ac metum,
Epicharis quaedam, incertum [2] quonam modo ſciſcita-
ta (neque illi ante ulla rerum honeſtarum cura fuerat)
accendere, et arguere coniuratos: ac poſtremo lenti-
tudinis eorum pertaeſa, et in Campania agens, primo-
res claſſiariorum Miſenenſium labefacere, et conſcien-
tia illigare connixa eſt tali initio. [3] Erat Chiliarchus in
ea claſſe Voluſius Proculus, occidendae matris Neronis
inter miniſtros, non ex magnitudine ſceleris provectus,
ut rebatur. is mulieri olim cognitus, ſeu recens orta
amicitia, dum *merita erga Neronem ſua, et quam in ir-
ritum cecidiſſent*, aperit, adiicitque queſtus, et *deſtina-
tionem vindictae,* [4] *ſi facultas oriretur,* ſpem dedit, poſſe

Ggg 2 impelli.

6 *Aut cum ardente domo per noctem huc illuc curſaret.*] Coniiciebam: *cum madens vino per noctem.* Gronovius. Cl. Mullerus malit, *aurea in domo*, quae ſc. ita ampla, ut urbis inſtar haberet. c. 43. cf. mox c. 52. Prodeſt etiam, quod ſequitur, *huc illuc*, quod aedibus aptius videtur, quam urbi. Sic placebat et Mureto, non probante Cl. Broterio, qui cum Huetio de incenſa domo Neronis accipit. Sed coniuratos voluiſſe domum Neronis incendere, vix credam.

1 *Spem ac metum.*] Nec male, *ſpe ac metu.* Lipſius. Probat Acidalius, coniiciens etiam *ſpem inter ac metum.* Vulgatum interpretor conatum cum ſpe ac metu coniunctum. vid. ad XIV, 63. init. ſupra c. 42. *ſpes irrita* pro conatu irrito.

2 *Quonam modo ſciſcitata.*] Id eſt, unde aut per quem odorata de coniuratione. Sperne Vertranii, *ſuſcitata.* Lipſius. Mox *accendere et arguere* eſt accendere arguendo, velut ignavos eſſe ac tardos etc. Poſt *labefacere* eſt avertere a fide in Neronem.

3 *Erat Chiliarchus.*] Ita libri. Vulgo, *navarchus.* Bene Chiliarchus, pro Tribuno: ſicut et Centuriones reperies plus ſemel in claſſe. *Lipſius.* *Navarchus* etiam MSS. Guelf. et alii. at ed. pr. *Chiliarchus*, et MSS. Reg. Corb.

4 *Si facultas oriretur.*] MS. Guelf. *oreretur* a manu pr. ut ſaepe in ſcriptis. Ceterum promtum eſſet, coniicere *offerretur.*

5 Ergo

Digitized by Google

A.V. impelli, et plures conciliare. nec leve auxilium in claſ-
819. ſe, crebras occaſiones; quia Nero multo apud Puteo-
A.C. los et Miſenum maris uſu laetabatur. [5] Ergo Epicharis
66. plura: et omnia ſcelera principis orditur: [6] *neque Sena-
tui quid manere: ſed proviſum, quonam modo poenas ever-
ſae Reip. daret: accingeretur modo* [7] *navare operam, et
militum acerrimos ducere in partes, ac digna pretia ex-
ſpectaret.* Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vn-
de Proculi indicium irritum fuit, quamvis ea, quae au-
dierat, ad Neronem detuliſſet. Accita quippe Epicha-
ris, et cum indice compoſita, nullis teſtibus innixum
facile confutavit. Sed ipſa in cuſtodia retenta eſt, ſu-
ſpectante Nerone, haud falſa eſſe, etiam [8] quae vera
non

5 *Ergo Epicharis plura: et omnia.*] Pichena interpretatur, plura promſit et coniurationem aperuit. Si Tacitus ſic ſcripſit, vix alius ſenſus eſſe poteſt: niſi quod non de coniuratione capiam, quam ſequentibus prodit. Sed ſane nimis abrupta haec oratio; unde pleriſque corruptus locus videtur. neque tamen adhuc ſatis commodam emendationem vidi. Senſus quidem hic deſideratur: Ergo hoc initio oblato perficiendi conſilium, accendere animum hominis tentans, addit dictis plura, quae hanc vim habitura ſperat, de iniuria ei facta.

6 *Neque Senatui quid manere.*] Vatic. codicis ſcripturam expreſſi. nec diſſentit Farneſianus, niſi quod refert, *quod manere.* Quis Caſtor aut Pollux liberat me ab hoc aeſtu? Forte, *Neque ſe nautam quidem manere.* quaſi attollens coniuratorum numerum ſplendoremque id dicat mulier. etiam ipſo ceſſante, proviſum viris melioribus quomodo nefarius ille poenas daret. *Lipſius.* Non lubet coniecturas virorum doctorum adſcribere. Adeo parum in iis opis ad locum ſanandum, adeo longe a ſcriptura et ſenſu recedunt inſtitutae orationis. Ego conieci Tacitum ſcripſiſſe *neque ſalvi quid manere.* Eſt concluſio orationis de ſceleribus principis et facinoribus: hinc commodus tranſitus ad *poenas everſae reipublicae:* reipublicae everſae aptiſſimum *nihil ſalvi.* *Everſae* bene e Flor. Pichena. Sic etiam MS. Guelf. ed. pr. omneſque ante Rhen. qui primus *verſae* dedit: quod tamen etiam ſic dicitur apud noſtrum, probaturque Gronovio ad Senec. de Benef. V, 16.

7 *Navare operam.*] Sic habent MSS. Flor. Oxon. Guelf. et mox *ducere.* Recte. Nam ſic accing. conſtruitur. Vnde bene recepta a Ryckio et I. Gronovio. Edd. antea omnes *navaret* ac *duceret.* Mox edd. ante Rhen. MS. Guelf. vitioſe *multum* pro *militum.*

8 *Quae vera n. probabantur.*] i. e. quorum veritas nondum, ob teſtium defectum, patebat. MSS. Reg. Guelf. *probantur,* ſolenni in libris Taciti aberratione, ut ſaepe vidimus. add. c. 59. Rectum etiam eſſet *probarentur:* ſed *probabantur* omnes edd. et a Tacito non abhorrens. Mox *permotis,* quod e Flor. addidit Pichena, etiam MS. Guelf. ed. pr. et vett. omnes. In recentioribus, et Lipſianis excidit, caſu, ut opinor. Idem pro *cuius amentia* legendum putat *quo, eius amens* ex quo facile fieri potuit *quum, cuius.* Heinſius autem *creber et*
ap. Ry-

Digitized by Google

non probabantur. Coniuratis tamen metu proditionis 52 permotis, placitum maturare caedem apud Baias, in villa Piſonis: cuius amoenitate captus Caeſar, crebro ventitabat, balneasque et epulas inibat, omiſſis excubiis, et [1] fortunae ſuae mole. Sed abnuit Piſo, *invidiam* praetendens, *ſi ſacra menſae, diique hoſpitales caede qualiscumque principis cruentarentur. melius apud urbem, in illa inviſa, et ſpoliis civium exſtructa domo, vel in publico patraturos, quod pro Rep. ſuſcepiſſent.* Haec in commune: ceterum timore occulto, [2] ne L. Silanus, eximia nobilitate, diſciplinaque C. Caſſii, apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem ſublatus, imperium invaderet, prompte daturis operam, qui [3] a coniuratione integri eſſent, quique miſerarentur Neronem, tamquam per ſcelus interfectum. Plerique, *Veſtini quoque conſulis acre ingenium vitaviſſe Piſonem* crediderunt, [4] *ne a libertate moveretur, vel delecto imperatore alio, ſui muneris Remp. faceret.* Etenim expers coniurationis erat; quamvis ſuper eo crimine Nero vetus adverſus inſontem odium expleverit. Tandem ſtatuere. Circenſium ludorum 53 [1] die, qui Cereri celebratur, exſequi deſtinata: quia Cae-

A. V. 819. A. G. 66.

 ſar,

ap. Ryckium, et in marg. Morell. Lipſius *crebro eo.*

1 *Fortunae ſuae mole.*] intelligi poſſe putavi, nixus vel fretus. Ac veritus ſum, ne tale verbum exciderit: eſſet enim durior ellipſis: Sed pendet ab *omiſſis*, et intelligendum eſt, *et fortunae ſuae mole omiſſa*, i. e. apparatu ſolito, comitatu etc. Sic ὄγκος dicitur Graecis. Ioſephus 18, 6, 9. ὄγκον πραγμάτων de imperio.

2 *Ne L. Silanus.*] De quo inferius lib. 16. *Lipſius.*

3 *A coniuratione integri.*] MS. Bud, *coniurationem:* unde Rhenanus corrigebat *coniuratione*, quod eſt in ed. pr. aut *coniurationis.* Ceteri libri in vulgato conſentiunt, quod verum puto.

4 *Ne a libertate moveretur.*] Vatic. *ne ad libertatem moraretur.* Ducit me ſententia ut legam, *ne aut libertatem moliretur.* Duplex videlicet a Veſtino metus. ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium a Piſone Principem diligeret. *Lipſius.* Videndum an fuerit: *ne a libertate moneretur.* Iuſtinus 2. *Huius virtute cum admonita civitas libertatis eſſet.* Gronovius. Lectio Vatic. Cod. eſt etiam in libro Agric. ed. pr. unde Cl. Brot. recepit *ad libertatem.* Vulgata eſt in MSS. Flor. Guelf. et in edd. inde a Puteol. omnibus: eamque veram puto. *Libertate moveri* dicitur, qui dulcedine eius captus, eius maxime rationem habet: ut *pecunia moveri* amantes pecuniae, qui eius ſpem in omnibus ſequuntur. Si *a* diſpliceat, poſſis corrigere *aut*, praeſertim cum libri quidam habeant *ad.*

1 *Die qui Cereri celebratur.*] Qui dies pridie Idus Apriles, ita notatus Kalendario veteri: LVDI. CERERI. et biduo ante, LVDI.

IN

A. V. ſar, rarus egreſſu, domoque aut hortis clauſus, ad ludi-
819. cra Circi ventitabat, promptioresque aditus erant laetitia
A. C. ſpectaculi. Ordinem inſidiis compoſuerant, *ut Latera-*
66. *nus, quaſi ſubſidium rei familiari oraret, deprecabundus et* [2] *genibus principis accidens, proſterneret incautum premeretque, animi validus et corpore ingens. Tum iacentem et impeditum tribuni et centuriones, et ceterorum* [3] *ut quisque audentiae habuiſſet, accurrerent trucidarentque:* primas ſibi partes expoſtulante Scevino, qui pugionem, [4] templo Salutis, in Etruria, ſive, ut alii tradidere, Fortunae, Ferentano in oppido, [5] detraxerat, [6] geſtabatque

IN CIRCO. Infra noſter: *atque Circenſium Cerealium ludicrum, pluribus equorum curſibus celebraretur.* Dio lib. 47. inter prodigia refert, quod *Aediles Cereri, loco Circenſium et equeſtrium ludorum, gladiatorios exhibuerint.* Ovidium adde IV. Faſtorum: et nummum veterem: MEMMIVS AEDILIS CERIALIA PREIMVS FECIT. Quod Caeſaris et Tulli aevo factum. Vide Politianum Miſcell. cap. 85. *Lipſius.* MS. Guelf. ed. pr. *diem*, male. Cl. Broterius bene, ut opinor, e Kalendariis antiquis docet diem XIX. Apr. intelligendum, ſ. XIII. Kal. Maj. *Domoque* etiam ed. pr. ut Fl. MS.

2 *Genibus pr. accidens.*] Sic bene Rhenanus. Edd. ſuperiores omnes, MS. Guelf. *accedens.* Mox *ingens*, quod idem dedit, MS. Guelf. ed. pr. ceterae ante Rhen. *vigens.*

3 *Vt quiſque audentiae.*] Lectio a Vatic. eſt. Farneſ. *audaciae habuiſſet.* corrupte triti libri, *audiviſſet.* Lipſius. *Audentiae* etiam ed. pr. MS. Guelf. *audaciae*, et edd. ante Rhen. qui induxit, neſcio quare, *audiviſſet*, quod ſervatum eſt ad Lipſium usque.

4 *Templo ſalutis in Etruria.*] Quantum intelligere potui, ſic plerique capiunt, ut templo, ſive Salutis, ſive Fortunae fuerit in Ferentano oppido Etruriae: unde Cluverius corrigit *Ferentino*, ut eſt ap. Sueton. Oth. 1. quod probabat Ryckius: recepit Cl. Broterius. Omninoque nullos *Ferentanos* agnoſcit I. F. Gronovius ad Liv. IX, 15. etſi Strabo L. V. p. [illegible] diſerte Φερενταvὸν Etruriae memorat. Sed dubium eſſe potest an *in Etruria* etiam ad oppidum Ferentanum referendum ſit. [illegible] tem modus loquendi vix pat[illegible] tur. Dixiſſet opinor: *templo Salutis, ſ. u. a. t. Fortunae, Ferentano in Etruria oppido.* Si porro *in Etruria* proprie ad Salutis templum [illegible] tur, ut videtur voluiſſe Heinſius qui in margine Morell. verbis *Ferent. in oppido* adſcripſit *in Salut.* nimis indefinite locus templi [illegible] contra conſuetudinem accuratè ſcribentium indicatur. Itaque [illegible] tem *in Etruria* eſſe e nota [illegible] verbis *Ferent. in oppido*, qualis illa Heinſiana, quae poſtea in textum irrepſit. Atque ſic definitio illa [illegible] Ferentano in oppido erit communis utrique, aut templum Salutis Romanum intelligetur, quod in monte Quirinali fuit votum a [illegible] nio Bubulco et pictum a Q. Fabio. Id templum Salutis ſimpliciter [illegible] ties apud veteres dicitur, ut apud Obſequentem c. 71. 103. ſed [illegible] verius. Nam c. 55. inducitur [illegible] Scevinus dicens, pugionem illum olim regione patria cultum [illegible]

5 *Detraxerat.*] Vt donaria [illegible] templis cum conſecrantur [illegible] ſic, cum auferuntur, *detrahi* proprie dicuntur. Sic plane, ut [illegible] noſtro

que, velut [7] magno operi ſacrum. *Interim Piſo apud ae-* A. V.
dem Cereris opperiretur, unde eum praefectus Fenius et ce- 819.
teri accitum ferrent in caſtra, comitante Antonia, Claudii A. C.
Caeſaris filia, ad eliciendum vulgi favorem: quod C. 66.
Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, [8] quamvis abſurdum videretur, aut inanem ad ſpem Antoniam nomen et periculum commodaviſſe, aut Piſonem, notum amore uxoris, alii matrimonio ſe obſtrinxiſſe: niſi ſi cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior eſt. [1] Sed mirum, quam in- 54
ter diverſi generis, ordinis, aetatis, ſexus, dites, pauperes taciturnitate omnia cohibita ſint; [2] donec prodi-

noſtrum, *gladius delubro detractus* ap. Suet. Vit. 8. *Detracta templis dona* Ner. 32. Detrahi etiam clypei, imagines dicuntur ſuſpenſae in templis, aut curiis etc.

6 *Geſtabatque velut.*] Geſtabatne pugionem? non is mos Romae, et per hanc vanitatem homo ſe palam retexiſſet. Aliud omnino verbi fuiſſe ſuſpicor: *ſervabatque*, *iactabatque*, aut tale. *Lipſius.* *Iactabat* placet Heinſio.

7 *Magni operis ſacrum.*] Pichena ex Flor. colligit, *magno operi.* Neque ego olim male, *magnis operis*, multitudinis numero. *Lipſius.* Vulgatum tamen Graeciſmo poſſet defendi. Apollonius Rhodius lib. 2. *Εἰ δὲ ἄγε δὴ νῆσον μὲν ἐάυ Ἀπόλλωνος. Τὴν δὲ ἱερὴν κλείωμεν.* Strabo lib. 14. Εἶτ᾽ ἄκρα Πηδάλιον, *εἰς τὴν ὑπέρκειται λόφος τραχὺς, ὑψηλὸς, τραπεζοειδὴς, ἱερὸς* Ἀφροδίτης. Lucianus Hermotimo: *Κάλπις ἀργυρᾶ πρόκειται ἱερὰ τοῦ θεοῦ.* Nam *magnis operis* omnino male. Plinius lib. 2, 37. *Lupi dexter caninus in magnis habetur operibus.* Gronovius. MS. Guelf. *magni operis.* ſic edd. ante Pich. praeter pr. quae habet *magnoperis*, ut in Cod. Agr. quod idem eſt cum Flor. *magno operis.* Ceterum genitivus non male defenditur a Gronovio. Sic dixit ipſe Cicero Verr. I, 12. *inſula horum deorum ſacra putatur*, et ſimiliter alii.

8 *Quamvis abſurdum videretur et inane, aut ipſi Antoniam nomen et periculum commodaviſſe.*] Rodolphus peracute: *aut inani ſpei Antoniam.* Hi tales homines, ſi ad Criticam ſerio ſe dediſſent, quid non pervidiſſent? Et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machaera. *Lipſius.* Quod nunc eſt in textu debetur Pichenae, qui ſic correxit e Flor. lectione *aut inane aut ſpem*, quae eſt etiam in ed. pr. Prius *aut* etiam eſt in MS. Guelf. Quod Agricolae tribuit Lipſius pro coniectura, eſt in MS. Agr. unde Ryckius in textum recepit: quem ſequerer, ſi iſtius Codicis idonea auctoritas eſſet.

1 *Sed mirum quam inter diverſi generis, ordinis, aetatis, ſexus, taciturnitate, omnia cohibita.*] Certe mirum, in lubrico et praepeti hoc ſermonis. Simile plane, quod Claudianus miratur, conſpiratione militari in Ruffinum:

... nec quiſquam tanta de plebe repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quae non poſteritas, quae non mirabitur aetas
Tanti conſilium vulgi potuiſſe taceri,
Aut facinus tam grande tegi?

Et plura, quae addit. *Lipſius.*

2 *Donec proditio coepit.*] Plutarchus libello de Garrulitate, longe

Digitized by Google

A. V. 819. A. C. 66. tio coepit e domo Scevini: qui pridie inſidiarum, multo ſermone cum Antonio Natale, dein regreſſus domum, teſtamentum obſignavit; promptum vagina pugionem, de quo ſupra retuli, *vetuſtate obtuſum* increpans, *aſperari ſaxo*, [3] *et in mucronem ardeſcere* iuſſit, eamque curam liberto Milicho mandavit. Simul affluentius ſolito convivium initum: ſervorum cariſſimi libertate, et alii pecunia donati. atque ipſe maeſtus, et [4] magnae cogitationis manifeſtus erat, quamvis laetitiam vagis ſermonibus ſimularet. Poſtremo *vulneribus ligamenta, quibusque ſiſtitur ſanguis*, [5] *parare* eundem Milichum monet; ſive gnarum coniurationis, [6] et illucusque ſidum, ſeu neſcium, et tunc primum arreptis ſuſpicionibus, ut plerique tradidere [7] de conſequentibus. Nam cum ſecum ſervilis animus praemia perfidiae reputavit, ſimulque immenſa pecunia et potentia obverſabantur, ceſſit fas, et ſalus patroni, et acceptae libertatis memoria. Etenim uxoris quoque conſilium aſſumpſerat, muliebre ac deterius. quippe ultro metum intentabat, multos

aliter elatam et apertam narrat coniurationem. Sed ne tibi imponat, non iſtam. Duplex enim in Neronem coniuratio, Piſoniana, et Viniciana, ut auctor Sueton. cap. 36. Ad Vinicianam ergo refer illa Plutarchi. *Lipſius.* Plutarchum quoque de Piſoniana loqui docet Ryckius ex eo, quod Viniciana Beneventi conflata et detecta, auctore Suet. Ner. 30. Apud Plutarchum autem Romae mentio.

3 *Et in mucronem ardeſcere iuſſit.*] Lucanus lib. 7. *niſi cotibus aſper Exarſit mucro.* Forte tamen Cornelius: *et mucrone ardeſcere iuſſit.* Gronovius. *In mucronem* Tacito dignius puto. I. Gronovius comparabat e c. 63. *membris in eum pallorem albentibus.* H. IV, 43. *in caedem ardere.* Et ea lectio eſt in MS. Flor. ed. pr. Ceteri ſcripti et edd. uſque ad Bernecc. ſine praepoſitione.

4 *Magnae cogitationis manifeſtus.*] Seneca in Controverſia v. I. II. *Tyrannus ſuſpicatus eſt, ſive iſti aliquid excidit, ſive magna cogitationis non bene vultus tegit.* Lipſius.

5 *Parare eumdem Milichum*] Sententia apta eſt: tamen libri illud verbi redarguunt: quorum partim, *ſartiebat eumdem;* alii, *partiebatque*, nonnulli, *partiebatur.* Quid veri, quaero. *Lipſius.* Primum eſt MS. Bud. alterum Flor. et Guelf. tertium ed. pr. *Parare* Puteol. edidit, neſcio an e MS.

6 *Et illuc uſque fidum.*] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes: in huius ed. primum comparet *hucuſque*, quod vitio operarum invectum puto. ſed id tenuere omnes, uſque ad I. Gronovium.

7 *De conſequentibus,*] Grotius coniiciebat *conſcientibus.* male. Tradere eſt hiſtoricorum. Intelligo de ſcriptoribus, qui poſt illa tempora vixere ac ſcripſere. Sic Cicero dixit *conſequens et poſterum tempus* ſynonymice.

1 Ep

Digitized by Google

multosque adſtitiſſe libertos ac ſervos, qui eadem viderint:
nihil profuturum unius ſilentium: at praemia penes unum
fore, qui indicio praeveniſſet. Igitur, coepta luce, Mi- 55
lichus in hortos Servilianos pergit: et cum foribus ar- A.V.
ceretur, *magna et atrocia afferre* dictitans, deductus- 819.
que ab ianitoribus ad libertum Neronis, [1] Epaphroditum, A.C.
mox ab eo ad Neronem, *urgens periculum, graves con-* 66.
iurationes, et cetera, quae audierat coniectaveratque,
docet. Telum quoque in necem eius paratum oſtendit,
accirique reum iuſſit. is raptus per milites, et defen-
ſionem orſus, *Ferrum, cuius argueretur, olim regione*
patria cultum, et in cubiculo habitum, ac fraude liberti
ſubreptum, reſpondit. *Tabulas teſtamenti ſaepius a ſe,*
et incuſtodita dierum obſervatione, ſignatas. Pecunias
et libertates ſervis et ante dono datas, ſed ideo tunc lar-
gius, quia tenui iam re familiari, et inſtantibus credi-
toribus, teſtamento diffideret. Enimvero liberales ſem-
per epulas ſtruxiſſe, et vitam amoenam, et duris iudici-
bus parum probatam. Fomenta vulneribus nulla iuſſu ſuo,
ſed quia cetera palam vana obieciſſet, [2] *adiungere cri-*
men, ut ſeſe pariter indicem et teſtem faceret. Adiicit
dictis conſtantiam. incuſat ultro *inteſtabilem et conſcele-*
ratum, tanta vocis ac vultus ſecuritate, ut labaret in-
dicium, niſi Milichum uxor admonuiſſet, *Antonium Na-*
talem multa cum Scevino, [3] *ac ſecreto collocutum, et eſſe*

 utros-

1 *Epaphroditum.*] Qui a libellis fuit. de quo Suetonius Neron. cap. 49. Et Domit. cap. 14. Eſt ille ipſe, cui nobilis ſervus Epictetus fuit. Suidas, et Arrianus. *Lipſius.*

2 *Adiungere crimen viſum ſe-facere.*] Non erat hoc crimen, fomenta paraſſe; ſed coniuraſſe. Itaque legam, *crimini, cuius ſe pariter indicem et teſtem faceret.* Et vero libri etiam quidam, *faceret*, praeferunt. *Lipſius.* Mihi ſedet Acidalium rem acu tetigiſſe: *adiungere crimen, cuius.* i. adiicere hanc quoque calumniam, quam et deferat ipſe, et ſibi tanquam teſti credi velit. *Gronovius.* Lectio quae in textu hodie eſt, inducta eſt a Pichena, ut conſentanea ſcripturae MS. Flor. eademque eſt in MS. Agr. ante iam prolata et probata a Modio. At MS. Flor. Iac. Gron. contendit potius Acidalii coniecturae favere. Eſt in Codice *l; ſiſſe.* Ex quo ego neque *ut ſeſe* neque *cuius ſe* eruam. Eſt enim *luſſiſſe:* unde quidam liber Gronovio citatus etiam habuit *iuſſiſſe.* MS. Guelf. edd. a Puteol. omnes uſque ad Pichenam *viſum: ſe-facere.* MS. Bud. *vixiſſe.* ed. pr. *dixiſſe.* *Pariter-faceret.*

3 *Ac ſecreto collocutum.*] Farneſ. *ſecreta*, et ad oram, *Seneca* non probo. Statim e libris edidi: *An cuncta iam patefacta credens.* non

ut

Digitized by Google

56 *utroſque C. Piſonis intimos.* [1] Ergo accitur Natalis:
A.V. et diverſi interrogantur, *quisnam is ſermo, qua de re*
819. *fuiſſet?* cum exorta ſuſpicio, quia non congruentia re-
A.C. 66. ſponderant: inditaque vincla. Et tormentorum aſpectum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis, totius coniurationis magis gnarus, ſimul arguendi peritior, *de Piſone* primum fatetur. deinde adiicit *Annaeum Senecam*, ſive internuntius inter eum Piſonemque fuit, ſive ut Neronis gratiam pararet, qui infenſus Senecae, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum, cognito Natalis indicio, Scevinus quoque, pari imbecillitate, an cuncta iam patefacta credens, nec ullum ſilentii emolumentum, edidit ceteros. ex quibus Lucanus, Quinctianusque, et Senecio diu abnuere. Poſt, promiſſa impunitate corrupti; quo tarditatem excuſarent, Lucanus *Atillam matrem ſuam*, Quinctianus *Glicium Gallum*, Senecio *Annium Pollionem*, amicorum praecipuos, nominavere.

57 Atque interim Nero recordatus, Voluſii Proculi indicio Epicharin attineri, ratusque muliebre corpus impar dolori, *tormentis dilacerari* iubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eo acrius torquentium, ne a femina ſpernerentur, pervicere quin obiecta denegaret. Sic primus quaeſtionis dies contemptus. Poſtero cum ad eosdem cruciatus retraheretur [1] geſtamine ſellae, (nam diſſolutis membris inſiſtere nequibat) vinclo faſciae, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum ſellae reſtricto, indidit cervicem, et corporis pondere conniſa, tenuem iam ſpiritum expreſſit: clariore exemplo libertina mulier, in tanta neceſſitate, alienos ac prope ignotos protegendo, cum ingenui, et viri, et equites Romani, [2] ſenatoresque, intacti tormentis,

ut obtinuerat, *ante.* Notum et creberrimum Tacito dicendi genus. *Lipſius.* *Secreta* etiam MSS. Flor. Guelf. ed. pr. quod recepit Cl. Broterius.

1 *Ergo accitur Natalis.*] Sic MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhenanum omnes, qui edidit *accitus.* Vetus cum Ryckio reſtituimus.

1 *Geſtamine ſellae.*] Eadem ſaevitia eſt quam tangit Ammianus libro 29. *Promiſcue iuvenes aliique, membris omnibus capti, ad ſupplicia ſellis geſtatoriis ducebantur.* Lipſius. De faſcia pectorali mulierum, quae et *ſtrophium* dicitur, v. quos citavi in Clav. Cicer. in *ſtrophium.*

2 *Senatoreſque intacti tormentis.*] Ita Farneſ. optime. Vatic. *intactis.* littera

tis; [3] cariſſima ſuorum quisque pignorum proderent. A. V. 819.
Non enim omittebant Lucanus quoque et Senecio et A. C. 66.
Quinctianus paſſim conſcios edere, magis magisque pavido Nerone, quamquam multiplicatis excubiis ſemet ſepſiſſet. Quin et urbem, per manipulos occupatis moe- 58
nibus, inſeſſo etiam mari et amne, velut in cuſtodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque, et proxima municipiorum, pedites equitesque, permixti Germanis, quibus fidebat princeps, quaſi externis. Continua hinc et iuncta agmina trahi, ac foribus hortorum adiacere. Atque ubi dicendam ad cauſſam introiſſent, [1] *laetatum erga coniuratos, ſed fortuitus ſermo, et ſubiti occurſus, ſi convivium, ſi ſpectaculum ſimul iniſſent*, pro crimine accipi: cum ſuper Neronis ac Tigellini ſaevas percunctationes, Fenius quoque Rufus violenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, ſed, quo fidem inſcitiae pararet, atrox adverſus ſocios. Idem Subrio Flavio aſſiſtenti annuentique, an inter ipſam cognitionem deſtringeret gladium, caedemque patraret; [2] renuit infregitque impetum iam manum ad capulum referen-

littera una redundante. Ex quo fonte vulgatus error, *in tantis.* Res clara. Inſigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quae toties preſſa conſtanter indicare abnuerit ignotos: cum viri et Senatores etiam proxima pignora ſua proderent, ſine tormentis. *Lipſius.* *Intacti* placuerat ante Faërno, Agr. *Intactis* etiam MS. Flor. ed. pr. At MS. Guelf. *in tantis* vitioſe, ut omnes edd. a Puteol. usque ad Lipſium.

3 *Cariſſima ſuorum quiſque pignorum proderent.*] Sic recte MSS. Fl. Guelf. edd. ante Rhen. omnes: qui dedit *cariſſima quoque ſ. p.* Vetus reſtituit Pichena.

1 *Laetatum erga coniuratos.*] Arriſiſſe aliquando quacumque occaſione cuiquam e coniuratis; frontem exporrexiſſe, et vultum hilariorem finxiſſe ad adventum, aſpectum, obitum, occurſum, alloquium, dictum, geſtum motumve alicuius. Nihil hic ſuſpectum. *Gronovius.* *Laetatum* MS. Guelf. ed. pr. In ed. Put. eſt *latatum* vitio operarum; ſed id ſervatum usque ad Rhenanum, qui *laetatum* reſtituit. Verum poſt dedi *ſed fortuitus ſermo*, ut eſt in MS. Guelf. et aliis ap. Cl. Broterium. edd. pr. Puteol. Ap. Beroaldum vitio operarum irrepſit *ſi* (nam alioqui ſequitur Puteolanum) quod temere propagatum eſt. Senſus eſt: non modo laetatum eſſe erga coniuratos crimen erat, ſed etiam cum iis forte collocutum etc. Variat deinde orationem et pergit, *ſi convivium* etc. *Non modo* omitti ante *ſed*, ſupra iam vidimus, eſtque non rarum in Tacito.

2 *Retinuit, infregitque.*] Faërnus dudum, *renuit*, legebat: probaturque a quibusdam libris, et rectum eſt. Annuerat Flavius, iſte renuit. *Lipſius.* *Renuit* MSS. Flor. et alii, ed. pr. Paullo ante Ryckius

Digitized by Google

59 A.V. 819. A.C. 66. referentis. Fuere, qui prodita coniuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Scevinus, hortarentur Piſonem, *pergere in caſtra, aut* [1] *roſtra eſcendere, ſtudiaque militum et populi tentare. ſi conatibus eius conſcii aggregarentur, ſecuturos etiam integros: magnamque motae rei famam, quae plurimum in novis conſiliis valeret. Nihil adverſum hoc Neroni proviſum. etiam fortes viros ſubitis terreri; dum ille ſcenicus, Tigellino ſcilicet cum pellicibus ſuis comitante, arma contra cieret.* [2] *Multa experiendo confieri, quae ſegnibus ardua videantur. Fruſtra ſilentium et fidem in tot conſciorum animis et corporibus ſperari. Cruciatu aut praemio cuncta pervia eſſe. Venturos, qui ipſum quoque vincirent, poſtremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati invocat.* [3] *Miles potius deeſſet, et plebes desereret; dum ipſe maioribus, dum poſteris, ſi vita praeriperetur, mortem approbaret?* Immotus his, et paullulum in publico verſatus, poſt domi ſecretus, [4] animum adverſum ſuprema firmabat, donec manus militum adveniret, quos Nero tirones, aut ſtipendiis recentes, delegerat. Nam vetus miles timebatur tamquam favore imbutus. Obiit, abruptis brachiorum

ekius e MS. Agr. dedit *innuenti*, ut placuerat Acidalio. At etiam *annuere* pro *innuere* dicitur, ut ap. Cicer. pro Quint. c. 5. *Simulatque ſibi hic annuiſſet, numeraturum ſe dicebat*, ut omnes ſcripti; ſed et ibi contra libros Lambinus edidit *innuiſſet*: male, ut iudicant Gruterus et Paſſeratius. Reperit tamen Cl. Broterius *innuentique* et in tribus aliis MSS.

1 *Roſtra eſcendere.*] Libri ſcripti. *Lipſius.* Vulgo ante *conſcendere.*

2 *Multa confieri.*] Sic bene e Flor. Pichena pro *fieri;* quod eſt in omnibus aliis. Mox MS. Guelf. *conſociorum* male. v. ad IV, 33. Verbo *corporibus* reſpicitur ad tormenta, quae pauca corpora perferre ac vincere poſſunt. Poſt *cruciatu* pro dativo accipiendum. Atque etiam ed. pr. *cruciatui*, ſicut Cod. Reg.

3 *Miles potius deeſſet.*] Delevi *dum* et punctum feci, ut Acidalius volebat, quia non modo ſic MS. Flor. ſed etiam Guelf. in quo male manus ſec. ſupra adſcripſit *dum*. Atque ita plane ſenſus deſiderat. Melius eſſe deſeri a milite et plebe, et reip. cauſſa mori cum gloria. Mox *immotus his* e MS. Guelf. ed. pr. dedi pro *iis*. Illa eſt Corneliana formula.

4 *Animum firmabat.*] Sic recte MS. Flor. edd. vett. ante Rhen. (qui dedit *firmat*, quod eſt etiam in Guelf. cf. c. 51. extr.) ſequitur enim *adveniret;* pro quo rectius eſſet *advenit*. Reſtituit Pichena. Contra bene mox Rhenanus edidit *tamquam*. Edd. ſuperiores omnes et MS. Guelf. *quamquam*.

Digitized by Google

rum venis. Teſtamentum foedis adverſus Neronem A. V.
adulationibus, amori uxoris dedit; quam degenerem, 819.
et ſola corporis forma commendatam, amici matrimo- A. C.
nio abſtulerat. [5] Nomen mulieris Arria Galla; priori 66.
marito, Domitius Silus: hic patientia, illa impudicitia,
Piſonis infamiam propagavere. Proximam necem Plau- 60
tii Laterani, conſulis deſignati, Nero adiungit, adeo
propere, ut non complecti liberos, non illud [1] breve
mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum [2] ſer-
vilibus poenis ſepoſitum, manu Statii, tribuni, truci-
datur, [3] plenus conſtantis ſilentii, nec tribuno obiicien;
eandem

5 *Nomen mulieris.*] Sic omnes ſcr. et edd. non *mulieri*, ut Acidalio placebat. *Atria* MS. Guelf. ed. pr. Puteol. *Arria* ed. Beroald. ſeqq. omnes, neſcio an e libris ſcr. Etiam *Atrii* et *Atriae* reperiuntur. *Silius* Rhen. ſqq. MSS. Guelf. at MS. Flor. *Silus* ed. pr. *Sillus*. Edd. ante Rhen. *filius*, male. de cognomine *Silus* v. Drakenb. ad Liv. XXXII, 23.

1 *Breve mortis arbitrium.*] Profecto breve. Nam Nero *mori iuſſis non amplius quam horarium ſpatium dabat*. Lipſius.

2 *Servilibus poenis ſepoſitum.*] Diſce ergo clare, Lector, locum certum fuiſſe in poenam ſervorum viliumque capitum. Quem illum? *Seſtertium*, ut opinor. Ita enim locus, non Romae, ſed extra urbem, ubi cruces, patibula defixa, cadavera abiecta, aliaque quae ad ſupplicia plebis. Plutarchus in Galba: Τὸν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίυ καὶ Ὀυιτελλίυ δύλοις ἐδωρήσαντο. Λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔῤῥιψαν ᾗ τὺς ἀπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένυς θανατῦσιν. Ὁ δὲ τόπος Σέστερτιον καλεῖται. id eſt: *Galbae caput Patrobii et Vitellii ſervis donarunt. quod illi acceptum omni contumeliarum et ludibriorum genere afficientes abiecerunt in locum, ubi occidi ſolent, in quos Caeſar iuſſit animadvertere. Locus Seſtertium dicitur.* Extra urbem, dico, is locus (errant qui de Gemoniis ſuſpicantur) vel nominis argumento. Sic enim dictus, quia ſemitertio ab urbe milliari. Ea quidem ratio appellandi, recepta Romanis. Ita *Septimum*, Palatium ſub urbe, Iuſtiniani, lib. 34. C. De donation. *Decimum*, ſuburbanum Carthaginis Procopio. *Septimum*, Hoſtienſe, Symmachi villa, l. 6. ep. *Quartum* Latinae, apud eumdem libro 9. *Quartum* Pollionis, Martialem libro 3. Credo fuiſſe extra portam Eſquilinam: et odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatii, uti Cruquius, ſedulae induſtriae interpres, eum edidit. *Eſquilinus mons Romae ex ſeptem montibus. Hinc Eſquilina porta Romae dicitur, adſeſſorium, ubi certus erat locus ſepulchrorum ad corpora pauperum aut ſceleratorum viliumque comburenda, aut canibus proiicienda.* Legerim, *ad ſeſtertium.* Sicut in vita Cypriani: *Cum veniſſet ad eum locum qua dicitur Sextus, quarto ab urbe milliari.* emendatum ab aliis recte, *Sextertius*. Lipſius.

3 *Plenus conſtantis ſilentii.*] Egregii viri mortem plenius Arrianus deſcripſit, libro 1. cap. 1. Λατερανός τις ἐν Ῥώμῃ κελευθεὶς ὑπὸ τῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ᾽ ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. Ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι

A.V. eandem conſcientiam. Sequitur caedes Annaei Senecae, laetiſſima principi, non quia [4] coniurationis manifeſtum compererat, ſed ut ferro graſſaretur, quando venenum non proceſſerat. Solus quippe Natalis, et hactenus prompſit: *miſſum ſe ad aegrotum Senecam, uti viſeret, conquerereturque, cur Piſonem aditu arceret? melius fore, ſi amicitiam familiari congreſſu exercuiſſent.* Et reſpondiſſe Senecam: *ſermones mutuos, et crebra colloquia neutri conducere: ceterum ſalutem ſuam incolumitate Piſonis inniti.* Haec ferre Cranius Silvanus, [5] tribunus praetoriae cohortis, et, *an dicta Natalis, ſuaque reſponſa noſceret*, percunctari Senecam iubetur. Is, forte an prudens, ad eum diem [6] ex Campania remeaverat, [7] quartumque apud lapidem, ſuburbano rure, ſubſtiterat. Illo propinqua veſpera tribunus venit, et [8] villam globis militum ſepſit. Tum ipſi, [9] cum Pompeia Paullina uxore et amicis duobus epulanti, mandata im-

819. A.C. 66.

61 peratoris edidit. Seneca, *miſſum ad ſe Natalem, conqueſtum-*

θόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίναντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρυθῆναι, Ἄν τι θέλω, φησιν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ. O excelſum animum et ſupra omnem hanc terrenam fecem. *Lipſius.*

4 *Coniurationis manifeſtum compererat.*] MSS. Flor. Oxon. non habent *manifeſtum*, placetque I. Gronovio, quod *manifeſtus coniurationis*, et *compertus coniurationis* nil differunt. *Manifeſto compertus* bene dici, ipſe agnoſcit. Accipe igitur adiectivum dictum pro adverbio: in ſalvo erit vulgata lectio. Mox *uti* MSS. Flor. Guelf. ed. pr.

5 *Tribunus cohortis.*] Sic poſt Lipſianas operarum vitio editum, ad lac. Gronovium, qui reſtituit *praetoriae*, quod MSS. et edd. veteres habent.

6 *Ex Campania.*] Vbi extremis annis multus fuit, rarior in aula, et Sapientiae ſtudiis occupatus. *Epiſtolae* ibi, et *Quaeſtiones Naturales*, ſub hoc tempus ſtructae. *Lipſius.*

7 *Quartumque apud lapidem.*] In villa ſua Nomentana, ut volunt, qui vitam nobis ſcripſere. Sed ambigo, quia Nomentum longius aberat, et duodecimo fere lapide. Niſi ſi tractus eo verſus hucuſque Nomentanus diceretur. *Lipſius.*

8 *Villam globis militum ſepſit.*] *Globis* non *globus* MSS. Fl. Guelf. ed. pr. unde recipere non dubitavi. Sic et Cod. Reg. at Corb. *globus*. Ad invadendum *globus* ſufficit: ad obſidendos omnes villae aditus *globi* requiruntur.

9 *Cum Pompeia Paullina uxore.*] Quam nobiliſſimam feminam Dio appellat; filiam fortean Pompeii Paullini, qui ſupra Conſularis dicitur, et vectigalibus publicis praepoſitus. *Lipſius.* Mox *a viſendo* MSS. Flor. Guelf. a man. ſec. edd. vett. ante Rhen. Ryck. Gronov. Rhenanus deleverat praepoſitionem, quae et MSS. tribus ap. Cl. Broterium abeſt. Item *ſeque* Fl. Guelf. ed. pr. quod reſtituit Pichena. Guelf. etiam *ratione* et *amore* ut edd. ante Pich. praeter pr.

Digitized by Google

queſtumque nomine Piſonis, quod a viſendo eo prohiberetur, ſeque rationem valetudinis et amorem quietis excuſaviſſe, reſpondit. *Cur ſalutem privati hominis incolumitati ſuae anteferret, cauſſam non habuiſſe.* [1] *nec ſibi promtum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum, quam Neroni, qui ſaepius libertatem Senecae, quam ſervitium expertus eſſet.* Vbi haec a tribuno relata ſunt, Poppaea et Tigellino coram, quod erat ſaevienti principi intimum conſiliorum, interrogat: *an Seneca voluntariam mortem pararet?* Tum tribunus, [2] *nulla pavoris ſigna, nihil triſte in verbis eius aut vultu deprehenſum*, confirmavit. Ergo *regredi, et indicere mortem* iubetur. Tradit Fabius Ruſticus, *non eo, quo venerat*, [3] *itinere reditum, ſed flexiſſe ad Fenium, praefectum, et expoſitis Caeſaris iuſſis, an obtemperaret, interrogaviſſe; monitumque ab eo, ut exſequeretur;* fatali omnium ignavia. nam et Silvanus inter coniuratos erat, augebatque ſcelera, in quorum ultionem conſenſerat. Voci tamen et aſpectui pepercit. Intromiſitque ad Senecam unum ex centurionibus, qui *neceſſitatem ultimam* denuntiaret. Ille interritus poſcit *teſtamenti tabulas*: ac denegante centurione, converſus ad amicos, *quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur*, [1] *quod unum iam, et tamen pulcherrimum habebat, imaginem vitae ſuae relinquere*, teſtatur:

A. V. 819. A. C. 66.

62

1 *Nec ſibi promptum.*] Ipſe de ſe ad Neronem: *Non blandiar auribus tuis. nec enim mihi hic mos eſt. Maluerim veris offendere, quam placere adulando.* Lipſius.

2 *Nulla paveris ſigna.*] Lege haec cum ſequentibus: et admitte, ſodes, calumnias Dionis. *Lipſius.*

3 *Itinere reditum, ſed.*] MS. Guelf. *redditum.* MS. Reg. et ed. pr. *rediturum.*

1 *Quod unum iam et tamen pulcherrimum.*] *Et tamen* MS. Flor. teſte I. Gron. Guelf. ed. pr. et ceterae ante Rhen. qui fecit *iam tamen et.* Pichena velut e MS. Flor. et ed. Puteol. *iam attamen*, quod f..ſum eſt, et ſecuti ſunt tamen omnes uſque ad Ryckium, qui velut e Flor. dedit *iam tamen pulch.* Sed *et tamen* reſtituit I. Gronovius. Mihi vero illud *tamen* friget: et alias Tacitus *et* pro *at* ſaepe, ſed ſemper ſine *tamen*: unde vereor, ne ex *iam et* natum ſit. Deinde *habeat* e Flor. edidere Ryckius et I. Gron. Coniunctivus hic quidem melior, ſed *haberet* eſſe deberet, non *habeat*, quia praecedit *prohiberetur.* Itaque *habebat* ſervavi, quod e Taciti perſona dictum accipe: nam ſi Seneca dixiſſet, iactantius foret: quare etiam *habeat* diſplicet. Aliis quoque locis tales indicativos vidimus, quos dixi accipiendos eſſe e perſona narrantis, ut ſaepe etiam apud Livium.

a *Cuius*

Digitized by Google

A. V. 819. A. C. 66. teſtatur: [2] *cuius ſi memores eſſent bonarum artium, famam tam conſtantis amicitiae laturos.* Simul lacrimas eorum, modo ſermone, modo intentior, in modum coërcentis, ad firmitudinem revocat, rogitans; *ubi praecepta ſapientiae? ubi tot per annos meditata ratio adverſum imminentia? Cui enim ignaram fuiſſe ſaevitiam Neronis? Neque aliud ſupereſſe, poſt matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris praeceptorisque necem adiiceret.*

63 Vbi haec atque talia [1] in commune diſſeruit, complectitur uxorem, et paullulum [2] adverſus prae-

2 *Cuius ſi memores eſſent etc.*] Faërnus delebat *bonarum artium:* at Muretus et Acidalius pro *tam* legunt *tum*, quod placet Ryckio, eſtque illo lenius, placuitque viro docto in marg. Gryph. Melius, opinor, deleatur.

1 *Velut in commune.*] Semper mihi viſum eſt frigere τὸ *velut*, nec ulla cauſſa eſt, cur addatur. Vere enim iſta in commune diſſeruit. Ecce MS. Guelf. habet *ultro*, i. e. inſuper, amplius, alia plura diſſeruit. Sed MS. Reg. non habet *velut*. itaque cum Cl. Broterio delevi.

2 *Adverſus praeſentem formidinem.*] Liber Florent. *fortitudinem:* quod Pichena explicat, contra ingenitam ac praeſentem fortitudinem. At ego, *formidinem*, retineam; ſed a Seneca amoliar in uxorem, legamque, *mollitam.* Quod ſi de Seneca, legam: *adverſus praeſentia, formidine mollitus.* Nimirum adſpectu illo complexuque amatae et amantis uxoris, et cogitatione inſtantium, ſenſit metus aliquos motus: ſed compreſſit, et evicit. ſtatimque uxorem ad robur etiam hortatur. *Lipſius.* Scribendum, *paullulum adverſus praeſentem formidine mollitus* diximus Obſ. II, 20. *Gronovius.* Nempe adverſus praeſentem uxorem mollitus eſt cogitatione periculi, in quo ipſa eſſet. Qui eſt percommodus, et loco aptiſſimus ſenſus. Sed neſcio cur adverſus *praeſentem* dixerit, et quae vis iſti verbo. Nam et ante praeſens erat, et ſufficiebat *eam.* Contra, etſi fero, et credo Senecam mollitum paullulum fuiſſe: homo enim erat et ſenſu humanitatis non vacuus: tamen mihi non ſatis cohaerere videntur *mollitur et orat.* Itaque fateor mihi placere *molitus*, quod in MS. Guelf. et ed. pr. extat, et haud dubie e ſcriptis ſumtum a Mureto. Cl. Broterius ſic et in MSS. duobus reperit. *Moliri adverſus formidinem* elegantiſſimum genus loquendi, quod a librariis eſſe non credo. Ita ſenſus optimus procedit. Quaedam in commune dixerat: iam quaedam proprie uxori dicturus, eam amplectitur. Hic vero movetur humanus animus aliquo timore, non de ſe, ſed de uxore, quam amabat vehementer. Sed non vult ſentiri motum iſtum, ne obſit confirmaturo uxorem. Igitur contra molitur, pugnatque opprimere, ne erumpat. Sic ap. Virgil. Aeneas IV. 332. *obnixus curam ſub corde premebat. Tandem pauca refert.* His de cauſſis non dubitavi recipere. Idem placebat viro docto in marg. Gryph. recepitque Cl. Broterius. *Mollitus* pro *molitus* etiam MS. Guelf. Hiſt. I, 73. add. ad XIV, 14. apud Terent. Heaut. II, 2, 11. in vett. edd. quibusdam eſt, dum *mollimntur*, pro *moliuntur.*

3 Tem-

praeſentem formidinem molitus, rogat oratque, [3] *temperaret dolori*, [4] *ne aeternum ſuſciperet*, *ſed in contemplatione vitae, per virtutem actae, deſiderium mariti ſolatiis honeſtis toleraret.* Illa contra, *ſibi quoque deſtinatam mortem*, adſeverat, manumque percuſſoris expoſcit. Tum Seneca, gloriae eius non adverſus, ſimul amore, ne ſibi unice dilectam ad iniurias relinqueret: *vitae*, inquit, *delinimenta monſtraveram tibi, tu mortis decus mavis. non invidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus conſtantia penes utroſque par, claritudinis plus in tuo fine.* Poſt quae eodem ictu brachia ferro exſolvunt. Seneca, quoniam ſenile corpus, et [5] parvo victu tenuatum, lenta effugia ſanguini praebebat, crurum quoque et poplitum venas abrumpit. Saeviſque cruciatibus defeſſus, ne dolore ſuo animum uxoris infringeret, atque ipſe viſendo eius tormenta ad impatientiam delaberetur, [6] ſuadet, *in aliud cubiculum abſcedere.*

A.V. 819. A.C. 66.

3 *Temperaret dolori, ne aeternum ſuſciperet.*] Legendum, *temperaret dolorem aeternum ſuſcipere.* Vide 2. Obſerv. 20. *Gronovius.* Recte. *Dolorem* MS. Fl. Guelf.

4 *Ne aeternum ſuſciperet.*] Quid hic turbent aut reſcribant, neſcio; creber et velut ex formula ſermo erat de *aeterno*, id eſt magno et inſolabili dolore. Lucretius:

— aeternumque
Nulla dies nobis maerorem e pectore tollet.

In Lapidibus: *Aeterno dolore adflictus.* Rogat ergo parce et modice, id eſt ſapienter, dolere. *Lipſ.*

5 *Parvo victu tenuatum.*] Cuilibet in mentem veniat *parco.* nam *parcus victus* cui ignotus? Itaque cum I. Gronovius in Flor. vidiſſe ſe teſtatus eſſet, primum ſcriptum fuiſſe *parco*, deinde deleto verbo inſcriptum *parvo*, et ipſe et Ryckius recepere *parco.* Ego ſervo *parvo.* Nam *parvum victum* dici poſſe, nec I. Gronovius negat: Et dicitur h. l. melius, quam *parcus.* nam non ſolum parum cibi ſumſiſſe indicat, ſed etiam tenuem, levem, a quo parum nutrimenti ac ſucci venerit, ut noſter ipſe narrat ſupra c. 45. ubi *perſimplicem victum* vocat: qui eſt *parvus*, non *parcus.* Porro non illa recens manus fuit, quae pro *parcus parvus* reſcripſit, ſed, ut ipſe fatetur, vetus. Nempe librarius ſcripſerat *parco*, dein cum rurſus inſpexit exemplar ſuum, vidit *parvo.* Itaque correxit. Ed. pr. habet *cum parvo v.* Fuit forte in MS. *tum.*

6 *Suadet in aliud cubiculum abſcedere.*] *Abſcedere* MS. Guelf. edd. ante Rhen. omnes. Rhenanus e MS. Bud. *abſcederet*, quod omnes ſecuti ſunt.

7 *Invertere ſuperſedeo.*] Meis, adeoque aliis verbis narrare. *Invertere* idem eſt, quod commutare, commutatis verbis dicere: non pervertere, corrumpere, ut accepit Rhenanus, qui propterea malebat *innectere.* Sic *oratio converſa et mutata* ap. Cicer. Partit. c. 7. i. e. aliis atque aliis verbis expreſſa.

A. V. 819. A. C. 66. *dere.* Et noviſſimo quoque momento ſuppeditante eloquentia, advocatis ſcriptoribus, pleraque tradidit, quae in vulgus edita eius verbis, [7] invertere ſuperſedeo. At

64 Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac ne gliſceret invidia crudelitatis, [1] inhiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, ſervi libertique obligant brachia, premunt ſanguinem, [2] incertum an ignarae. nam, ut eſt vulgus ad deteriora promptum, non defuere, qui crederent, ***donec implacabilem Neronem timuerit, famam ſociatae cum marito mortis petiviſſe: deinde, oblata mitiore ſpe, blandimentis vitae evictam:*** cui addidit paucos poſtea annos, laudabili in maritum memoria, et ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut oſtentui eſſet, multum vitalis ſpiritus egeſtum. Seneca interim, durante tractu, [3] et lentitudine mortis, Statium Annaeum, diu ſibi amicitiae fide et arte medicinae probatum, orat, ***proviſum pridem*** [4] ***venenum***, quo damnati publico Athenienſium iudicio exſtinguerentur, ***promeret***: allatumque hauſit fruſtra, [5] frigidus iam artus, et clauſo corpore adverſum vim veneni. Poſtremo [6] ſtagnum calidae aquae introiit, reſpergens proximos ſervorum,

1 *Inbibere mortem.*] Ita primus edidit Freinshemius e coniectura Rhenani, idque omnes ſecuti ſunt exemplum, praeter Ryckium. *Imperat* abeſt a MSS. Flor. Bud. ed. pr. *Inhiberi* contra habent omnes ſcr. et edd. unde ſuſpicio non levis, *imperat* potius excidiſſe. Quia Cl. Broterius *inbiberi imperat* in tribus MSS. reperit, habentque edd. Put. Rivii etc. cum ipſo recepi. *Inbiberi* eſt impediri.

2 *Incertum an ignarae.*] i. e. an ita iam e ſanguinis nimia detractione defecerit animo, ut non intelligeret, ac ſentiret, ſibi obligari brachia. Nullo modo cum Acidalio tentandum *ingratae*, pro *invitae*.

3 *Et lentitudine mortis.*] Sic MSS. Guelf. et alii ap. Broterium: edd. Put. Riv. Lipſ. ſqq. At vett. *lenitudine.* vitioſe. *Tractu durante* int. ſanguinis: qui dicitur *trahi*, cum per venas emittitur. Senſus: cum ſanguis nimis diu flueret, tardeque effunderetur, adeoque nimis lentam mortem fore appareret.

4 *Venenum, quo.*] Cicutam. *Lipſ.*

5 *Frigidus iam artus.*] Sic habent MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Itaque cum I. Gronovio recepi, cum praeſertim et Tacitus et alii hiſtorici hunc graeciſmum non refugiant. v. I. F. Gron. ad Hiſt. I, 42. et I. Gron. ad h. l. MSS. Flor. et Bud. etiam *cluſo corpore.* Vltima verba male Gruterus pro gloſſa habet.

6 *Stagnum calidae aquae.*] Non ſolet: et ſcribit ipſe, *in* [illegible] *vitam balneo ſe abſtinuiſſe:* ſed nunc uſurpat primum et poſtremum, maturandae morti, et ut ſanguis efflueret, vel ut venenum in calidum corpus permearet. *Stagnum* autem intellegit *ſolium*, opinor. *Lipſ.*

7 *Liber*

vorum, addita voce: [7] *Libare ſe liquorem illum* IOVI A.V.
LIBERATORI. Exin [8] balneo illatus, et vapore 819.
eius exanimatus, ſine ullo funeris ſolenni crematur. A.C.
Ita codicillis praeſcripſerat, [9] cum etiam tum praedives 66.
et praepotens, ſupremis ſuis conſuleret. Fama fuit, 65
Subrium Flavium cum centurionibus occulto conſilio,
neque tamen ignorante Seneca, deſtinaviſſe, ***ut, poſt.*** [1]
***occiſum opera Piſonis Neronem, Piſo quoque interficere-
tur, traderetur que imperium Senecae, quaſi inſonti cla-
ritudine virtutum ad ſummum faſtigium delecto.*** Quin
et verba Flavii vulgabantur: ***non referre dedecori***, [2] ***ſi
citharoedus demoveretur, et tragoedus ſuccederet:*** quia,
ut Nero cithara, ita Piſo tragico ornatu canebat. Ce- 66
terum militaris quoque conſpiratio non ultra fefellit,
[1] accenſis quoque indicibus ad prodendum Fenium Ru-

7 *Libare ſe liquorem.*] Ita Thraſeas moriturus, *Libemus, inquit, Iovi liberatori.* Cauſſa viris magnis, huius in ſupremis ioci, a more Graeciae, qui diſceſſuri e convivio libabant Iovi ſervatori. ſic iſti e vita, Iovi liberatori. Athenaeus l. 15. in fragmento, quod Canterus, olim amicus noſter, publicavit: *τῷ δὲ μετὰ δεῖπνον κεκραμένῳ πρώτῳ προσδιδομένῳ ποτηρίῳ Δία σωτῆρα ἐπιλέγουσι.* Suidas: *Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιῤῥοφοῦντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο λέγειν ἀγαθοῦ δαίμονος. Ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ πρῶτον ποτήριον οὕτω λέγεσθαι, χωρίζεσθαι δὲ μέλλοντες, Διὸς σωτῆρος.* Adde huc, ſi vis, plura ab Eraſmo in Chiliade 2. centuria 8. in Proverbio, *Servatori tertius.* Lipſius.

8 *Balneo illatus.*] Sicco et Laconico, ut videtur: nam addit *vapore exanimatum*, acri illo et ardenti. *Lipſius.* Mox *perſcripſerat* edd. Puteol. Ber. Alc.

9 *Cum etiam tum praedives etc.*] Hoc eſt, quos ſcripſerat eo tempore, quo adhuc divitias, potentiam haberet, nondum demotus cura rerum publ. Nam morte denunciata non licuiſſe teſtamentum ſcribere, ſupra vidimus. Pro *etiam tum* Heinſius et Ryckius *etiam num*, qua correctione et alibi uſi ſumus.

1 *Occiſum opera Piſonis.*] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Reſtituit primus Pichena. ſuperiores ceterae omnes *ope.* Mox *inſonti claritudine virtutum*, (h. e. propterea, quod virtutibus, ſine cuiusquam noxa, ad eam claritudinem, dignitatemque veniſſet) ſcripti et edd. omnes praeter Flor. qui habet *inſontib'*, et ed. pr. *inſontibus:* unde Pichena coniicit *inſonti et clar. v.* ut iam coniecerat Acidalius.

2 *Si cithar. demoveretur.*] Sic I. Gronovius e Flor. bene. XIII, 14. *demovet Pallantem cura rerum:* ex quo loco et alium ſupra correximus. Conſentiunt MS. Guelf. ed. pr. Etiam ſine libris corrigendus locus erat. *Non referre dedecori* eſt, non minui dedecus, non prodeſſe ad dedecus minuendum.

1 *Accenſis quoque indicibus ad prodendum Fenium Rufum.*] Vocem *quoque* addunt MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. etc. unde caſu excidiſſe poſtea puto. Nam in Lipſ. deſidero.

Digitized by Google

A.V. 819. A.C. 66. ſum, quem eundem conſcium et inquiſitorem, non tolerabant. Ergo inſtanti minitantique, [2] renidens Scevinus, *neminem,* ait, *plura ſcire, quam ipſum.* Hortaturque ultro, *redderet tam bono principi vicem.* Non vox adverſum ea Fenio, non ſilentium, ſed [3] verba ſua praepediens, et pavoris manifeſtus, ceterisque, ac maxime Cervario Proculo equite, ad convincendum eum connisſis, iuſſu imperatoris, a Caſſio milite, qui ob inſigne

67 corporis robur adſtabat, corripitur vinciturque. Mox [1] eorundem indicio Subrius Flavius tribunus pervertitur, primo *diſſimilitudinem morum* ad defenſionem trahens, *neque ſe armatum cum inermibus et effeminatis tantum facinus conſociaturum:* dein poſtquam urgebatur, confeſſionis gloriam amplexus, interrogatusque a Nerone, quibus cauſſis ad [2] oblivionem ſacramenti proceſſiſſet: *Oderam*

2 *Renitens Scevinus.*] Imo, *renidens.* et ſtatim: *redderet iam bono Principi vicem.* Lipſius. Dudum ſic reſcribere oportuit. Nam ſic MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Put. Beroald. In ed. Alciati operarum vitio (nam Beroaldum exprimit) irrepſit *renitens,* idque propagatum usque ad Pichenam. Lipſium modeſtia critica impediit in textu reponere *renidens.* Adeo ſaepe magni viri errata typographica per modeſtiam non audent tollere.

3 *Verba ſua praepediens.*] MS. Guelf. a man. ſec. *propediens.* item mox *cum Vario Proculo.*

1 *Eorundem indicio.*] E. Flor. Pich. conſentiunt MS. Guelf. ed. pr. Ceteri *eorum.* Copula *et* poſt *inermibus* ab eodem inſerta, eſt et in ed. pr. item infra poſt *auriga:* ubi etiam MS. Guelf. et edd. ante Rhen. habent. MS. Oxon. etiam *inermis:* quod et ipſum recte dici conſtat, et a noſtro alibi haec forma uſurpatur, ut Index docet.

2 *Oblivionem ſacramenti.*] Non temere ſacramenti mentio. Nam milites ſub Impp. ante omnia iurabant in Principis ſalutem. Pulchre Arrianus lib. I. cap. 14. Τῷ θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον στρατιῶται τῷ Καίσαρι. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι, πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. id eſt: *Deo praeſtandum nobis iusiurandum eſt, quale militibus Caeſari. At illi mercede accepta iurant rebus omnibus ſe praepoſituros ſalutem Caeſaris.* Tertullianus alluſit docte, ut ſolet, De corona militis, ubi diſſuadet Chriſtiano militiam: *Credimusne humanum ſacramentum divino ſuperduci licere? et in alium dominum reſpondere poſt Chriſtum: et eierare patrem ac matrem et omnem proximum, quos et lex honorari praecepit?* Nam expreſſit propemodum formulam ipſam: quam attentus lector hauriet e Suetonii Calig. cap. 15. *De ſororibus auctor fuit, ut omnibus ſacramentis adiiceretur, Neque me liberosque meos cariores habeo, quam Caium et ſorores eius.* ubi ſcribendum aio, *habebo.* Quod iuramentum Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in acta iurantibus anno novo, de ipſo Caio, lib. 49. Περὶ δὲ τοῦ Αὐγούστου τό τε Γαΐου ταῦτα ἄλλα, ὥσπερ εἴθιστο, καὶ ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὰς ἀδελφὰς

Oderam te, inquit: *nec quiſquam tibi fidelior militum* A. V.
fuit, dum amari meruiſti. odiſſe coepi, poſtquam parri- 819.
cida matris et uxoris, et auriga et hiſtrio, et incendiarius A. C.
extitiſti. Ipſa retuli verba, quia non, ut Senecae, vulgata erant. nec minus noſci decebat militaris viri ſenſus [3] incomptos et validos. Nihil in illa coniuratione gravius auribus Neronis accidiſſe conſtitit, qui, ut faciendis ſceleribus promptus, ita audiendi, quae faceret, inſolens erat. Poena Flavii [4] Veiano Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro [5] ſcrobem effodi iuſſit, quam Flavius, ut *humilem et anguſtam* increpans, circumſtantibus militibus, *ne hoc quidem*, inquit, *ex diſciplina.* admonitusque, fortiter [6] protendere cervicem: *Vtinam,* 66.

Hhh 3 ait,

φὰς αὐτῦ προτιμήσυσιν ὤμοσαν. Appoſite ergo hic Nero a milite quaerit, cur oblitus ſacramenti, perditum ire voluerit, in cuius ſalutem iuraverat. *Lipſius.* Poſt cum Cl. Broterio *et auriga*, addita copula edidi e MS. Corb.

3 *Et incomtos, et validos.*] Aſſentior Rhenano, *incomtos, ſed validos.* Lipſius. Immo *et* firmatur MS. Guelf. edd. vett. omnibus: nec mutandum erat a Pichena ſine libris, et *ſed* inducendum, quod omnes deinde ſecuti ſunt. Nam ſaepiſſime Tacitus *et* ſic ponit, reſtituiturque ſupra c. 62. adde notata ad V, 2. Sed nimis multa exempla obſervavimus, quae notare ſuperſedimus. Ceterum ſententia ſumta eſt, ut permultae aliae, e Livio IV, 41. *Adverſus haec Tempanii oratio incomta fuiſſe dicitur, ceterum militariter gravis.* Si eſſet mutandum, ſcriberem tamen *at.*

4 *Veiano Nigro Tribuno.*] Tribuni ergo interdum ſupplicium ipſi manu ſua ſumebant. Vti ſupra hocce libro, Lateranus *manu Statii Tribuni trucidatur.* cui caput inciſum eſſe ex Arriano didicimus. Et libro 11. Meſſallina, *ictu tribuni transfigitur.* Apud Senecam etiam ſcriptum, ep. 4. *Cuius Caeſar iuſſit Lepidum Decio Tribuno praebere cervicem.* Notari volo. nam alias, Speculatores fere ad ſupplicia ſumenda deſtinati: non inſignes milites. *Lipſius.*

5 *Scrobem effodi iuſſit.*] v. Lipſ. ad A. I, 61. add. Gruterum in Suſpicion. libello, unde huc excerptus locus in edd. Gronoviorum. Sed MS. Bud. habuit *anguſtum:* unde Rhenanus fecit *quem F. u. h. e. anguſtum.* quod nunc eſt, e vet. Cod. protulerat Faërnus, et recepit Pichena. Sed *quamvis* tamen eſt in MSS. Guelf. Bud. edd. vett. ante Rhen. unde Freinshemius coniiciebat *qua viſa.*

6 *Protendere cervicem.*] Habitum hunc eorum, qui gladio feriendi, deſcribit Panegyriſtes in Theodoſii laudatione: *poplitem flectere, cervicem extendere ad plagam fortaſſe non unam.* Quod ſupplicii genus tamen ignotum reip. priſcae: etiam in militia. Ideo Lucanus:

—— *nondum artis erat caput enſe rotare.*

Coepit ſub Impp. ſtatimque in creberrimo uſu. A militia coepiſſe credo, et in milites primo aque militibus uſurpatum. Suetonius Calig. cap. 32. *Miles decollandi artifex, quibuſcumque e cuſtodia capita amputabat.* Seneca de Ira lib. I. cap. 16. *Damnatus extra vallum deductus eſt, et iam cervicem porrigebat: cum ſubito apparuit ille commilito qui occiſus videbatur. Tun-*

Centurio

A.V. 819. A.C. 66. ait, *tu tam fortiter ferias.* Et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus caput amputaviſſet, ſaevitiam apud Neronem iactavit, [7] *ſesquiplaga interfectum a ſe*

68 dicendo. Proximum conſtantiae exemplum Sulpicius Aſper centurio praebuit. percunctanti Neroni, *cur in caedem ſuam conſpiraviſſet?* breviter reſpondens *non aliter tot* [1] *flagitiis eius ſubveniri potuiſſe.* Tum iuſſam poenam ſubiit. Nec ceteri centuriones in perpetiendis ſuppliciis degeneravere. At non Fenio Rufo par animus, ſed lamentationes ſuas etiam in teſtamentum contulit. Opperiebatur Nero, ut Veſtinus quoque conſul in crimen traheretur, violentum et infenſum ratus: [2] ſed

Centurio ſupplicio praepoſitus condere gladium ſpeculatorem iubet. et exempla obvia poſt Auguſtum. Honeſtior autem poena gladii, quam ſecuris, ab eaque mente illam Antonini Caracallae vocem capio, cum ſecuri Papinianus occiſus eſſet, *Gladio te exequi oportuit meum iuſſum.* Xenophon eleganter de Cyri expedit. lib. 2. extremo: de caede Menonis Theſſali; Μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον ϛρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ Βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι ϛρατηγοὶ, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅπερ κάλλιϛον θανάτων ἐδόκει εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκιθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. id eſt: *Poſt aliorum Praetorum caedem, damnatus a rege interiit. Non ut Clearchus aliique duces, capite a cervicibus ablato (quod pulcherrimum mortis genus eſſe cenſetur) ſed annum totum variis contumeliis cruciatibuſque affectus, ut ſceleratus quiſpiam, tandem obiit.* Lipſius. *Admonituſque* eſt e MS. Flor. a Pichena. ſic et ed. pr. Ceteri ſcr. et edd. veteres ſine copula.

7 *Seſquiplaga interfectum.*] Caligulae praeceptum. *Ita feri, ut mori ſe ſentiat.* Lipſius.

1 *Subveniri poſſe.*] Legi voluit, *obveniri*, optimus et doctiſſimus Faber: interpretaturque reſiſti, et obviam iri. Probabili per ſe coniecturae fidem demit Suetonius, qui ad haec ipſa verba reſpiciens ſcripſit cap. 37. *Cum quidam crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non poſſent, niſi morte, ſuccurrere, dedecorato flagitiis omnibus.* Et clare Dio, qui vertit: Ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην. Sententia ergo animoſior tenenda, ex horum ſcripto et interpretamento, videtur. *Lipſius.* Cicero de Verr. lib. 1. *ut ego hunc unum eiuſmodi reum poſt hominum memoriam fuiſſe arbitrer, cui damnari expediret.* Seneca ep. 77. *Hoc iſtis reſpondendum eſt, quibus ſuccurſura mors eſt.* Noſter lib. 6. *Perpuliſſet iuvenem ad ea, quorum effugium non niſi morte inveniret.* Gronovius. Ceterum libri variant inter *potuiſſe* et *poſſe.* Illud melioribus libris nititur: eſt enim in MSS. Flor. Guelf. edd. primis: et convenit Graecis Dionis, qui habet ἠδυνάμην. Dionem autem e Tacito hauſiſſe, ſupra notatum eſt. *Poſſe* a Rhenano e Bud. editum, propagatum eſt uſque ad Pichenam. et aptius eſt, magisque conſentit loco Suetonii. Mox *degeneravere* MSS. ed. pr. Rhen. et ſeqq. i. e. ſe degeneres et timidos oſtendere. *Degeneravere* vitioſe Puteol. Riv. Ber. Alc.

2 *Sed ex coniuratis.*] Haec eſt lectio vett. librorum Flor. Guelf. Oxon. etc. Etiam ed. pr. *et coniuratis,*

Digitized by Google

ſed ex coniuratis conſilia cum Veſtino non miſcuerant, A. V.
quidam, vetuſtis in eum ſimultatibus, plures, quia 819.
praecipitem et inſociabilem credebant. Ceterum Ne- A. C.
ronis odium adverſus Veſtinum [3] ex intima ſodalitate 66.
coeperat, dum hic ignaviam principis penitus cognitam deſpicit, ille [4] ferociam amici metuit, ſaepe aſperis facetiis illuſus; quae ubi multum ex vero traxere, acrem ſui memoriam relinquunt. Acceſſerat repens cauſſa, quod Veſtinus [5] Statiliam Meſſallinam matrimonio ſibi iunxerat, haud neſcius, inter adulteros eius et Caeſarem eſſe. Igitur non crimine, non accuſatore exiſten- 69
te, quia [1] ſpeciem iudicis induere non poterat, ad vim dominationis converſus, [2] Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit: iubetque *praevenire conatus conſulis, occupare velut arcem eius, opprimere delectam iuventutem*: quia Veſtinus imminentes foro aedes, [3] decoraque ſervitia et pari aetate habebat. Cuncta eo die munia conſulis impleverat, [4] conviviumque celebrabat, nihil

Hhh 4

ratis, vitio operarum pro *ex*. Ordo verborum eſt, quidam ex coniuratis, vetuſtis in eum ſimultatibus, conſilia non miſcuerant, plures etc. Itaque non dubitavi recipere, pro vulgato *coniurati*. Secutus eſt Cl. Broterius. Probabat etiam valde I. Gronovius: ſed non recepit, recepturus, haud dubie, ſi plurium librorum conſenſum cognitum habuiſſet. Modus loquendi iam ſupra notatus eſt. Etiam infra c. 71. pro *e tribunis Granius*, quidam dedere *et tribunus*.

3 *Ex intima ſ.*] MSS. Reg. Corb. ed. pr. *ex nimia*. Vulgatum melius.

4 *Ferociam amici.*] Haud dubie, *animi*. Lipſius. Immo *amici* verum eſt. Metuebat hominem, qui etiam amicus tamen ferocia in amicum uteretur. Et Tacitus ſemper ferociam ſimpliciter dicit. Mox dedi *repens cauſſa* e Guelf. et ed. pr. et vett. omnibus, quod, ut ſaepe alias, vitio operarum mutatum in *recens*, in ed. Lipſ.

5 *Statiliam Meſſallinam.*] Quae poſtea Neroni uxor. Sueton. cap. 35. *Lipſius.*

1 *Quia ſpeciem iudicis induere non poterat.*] *Iudicis* verum eſt, atque ita habent Guelf. Puteol. Beroald. Alc. At ed. pr. *indiciis*, vitioſe. Rhenanus edidit *indicii*. male. Freinshemius *iudicis* reſtituit. Deinde Guelf. *inducere*, ſolenni varietate.

2 *Gerelanum trib.*] Reineſius in margine coniicit *Ceretanum*.

3 *Decoraque ſervitia, et pari aetate.* Exiſtimo, Paedagogia deſcribit: id eſt, coetum elegantium puerorum, quos compoſita veſte, facie, capillis, in publico habebant: et plerumque una aetate. ſic dicta, quia ſub Paedagogo. Martialis:

Et paedagogo non iubente laſcivi.
Parere gaudent villico capillati.

Plura ſuper iſtis in EXCVRSV B. *Lipſius.*

4 *Conviviumque celebrabat.*] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Recte. nam ſequitur *exſurgit* ſc. e convivio. non ergo *celebrarat*, ut Puteol. Ber. Alc. unde Rhen. fecit *celebrat*. Vetus reſtituit Pichena.

5 Omiſſi

A. V. 819. A. C. 66. nihil metuens, an diſſimulando metu: cum ingreſſi milites, *vocari eum a tribuno*, dixere. Ille, nihil demoratus, exſurgit. et omnia ſimul properantur: clauditur cubiculo: praeſto eſt medicus: abſcinduntur venae: vigens adhuc balneo infertur: calida aqua merſatur: nulla edita voce, qua ſemet miſeraretur. Circumdati interim cuſtodia, qui ſimul diſcubuerant, nec, niſi provecta nocte, [5] omiſſi ſunt, poſtquam pavorem eorum, [6] ex menſa exitium opperientium, et imaginatus et irridens Nero, *ſatis ſuplicii luiſſe*, ait, *pro epulis conſularibus*.

70 Exin [1] M. Annaei Lucani caedem imperat. Is, profluente ſanguine, ubi frigeſcere pedes manusque, et paullatim ab extremis cedere ſpiritum, fervido adhuc et compote mentis pectore, intelligit; recordatus carmen a ſe compoſitum, quo vulneratum militem, per eiusmodi mortis imaginem obiiſſe tradiderat, [2] verſus ipſos retulit. eaque illi ſuprema vox fuit. Senecio poſthac, et Quinctianus, et Scevinus, non ex priore vitae mollitia, mox reliqui coniuratorum periere, nullo facto dictove memorando.

71 Sed compleri interim urbs funeribus, Capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates deis, ornare lauru domum, [1] genua ipſius advolvi, et dextram oſculis

5 *Omiſſi ſunt.*] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. Puteol. quod recepi, etſi alterum *emiſſi*, quod reliquae edd. habent, etiam bonum ſenſum habet. Sed *omiſſi* melius, quia maxime hic reſpicitur ad diſceſſum cuſtodiae. Omiſſi ſunt ergo a cuſtodibus. Verbum *omittere* et noſtro et aliis dicitur de iis, quae non cuſtodimus. ut *munimenta omittere* IV, 51.

6 *Ex menſa exitium opperientium.*] Non dubitavimus ſervare *ex menſa*, quod e coniectura Franc. Medicis recepit Freinsh. Firmant MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes, qui habent *et menſae*. Rhenanus edidit cum ſeqq. *imminens*, quod ſane hic friget: non imminebat exitium, ſed opperiebantur velut imminens.

1 *M. Annaei.*] Sic feliciter reſtituit Rhenanus. Libri omnes varie corrupti in hoc nomine.

2 *Verſus ipſos retulit.*] Sunt haud dubie iſti (IX, 806.)

Sciuditur avulſus, nec ſicut vulnere ſanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit undique venis.
Diſcurſusque animae diverſa in membra meantis.
Interceptus aquis.

Lipſius.

1 *Genua ipſius.*] i. e. Neronis: quod non notaſſem, niſi Pichenam ad Deos retuliſſe viderem. Et eſt exquiſitior ratio huius pronominis pro nomine uſurpandi, cum ex oppoſitione intelligi, ad quod referatur, poteſt. opponuntur *dii* et *ipſe*. Sic ſaepe Graeci. Auctor Home-

oſculis fatigare. Atque ille gaudium id credens, An- A. V.
tonii Natalis et Cervarii Proculi feſtinata indicia impu- 819.
nitate remuneratur: Milichus, praemiis ditatus, *Conſer-* A. C.
vatoris ſibi nomen, Graeco eius rei vocabulo, aſſum- 66.
pſit. E tribunis Granius Silvanus, quamvis abſolutus, ſua manu cecidit: Statius Proximus veniam, quam ab imperatore acceperat, [2] vanitate exitus corrupit. Exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Statius Domitius, *quaſi principem non quidem odiſſent, [3] ſed tamen exiſtimarentur.* [4] Novio Priſco, per amicitiam Senecae, et Glitio Gallo atque Annio Pollioni, infamatis magis, quam convictis, data exſilia. Priſcum Antonia Flacilla coniunx comitata eſt: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum et integris opibus, poſt ademptis. [5] quae utraque gloriam eius auxere. Pellitur et Rufus Criſpinus, occaſione coniurationis, ſed Neroni inviſus, quod Poppaeam quondam matrimonio tenuerat. [6] Verginium et Rufum claritudo

Homerus, Iliad. α. init. ψυχὰς — αὐτοὺς, *ipſos* i. e. corpora.

2 *Vanitate exitus corrupit.*] Faërnus, *velocitate* legebat, pro *vanitate*, quod Vrſinus probabat. Probarem et ego, ſi libri auctoritate niteretur. Senſus enim commodus: mors paullo poſt conſecuta irritam veniam fecit. Sed vulgatum eodem modo accipere licet: quamquam verbum *vanitate* aliquid amplius indicare videtur, nempe in quo culpa fuit ſtatii, ut ſenſit etiam Cl. Mullerus.

3 *Sed t. exiſtimarentur.*] Haec eſt lectio omnium ſcriptorum et edd. ante Pichenam. *Extimarentur* de more ſcriptum in MSS. et edd. primis. Pichena de ſola coniectura dedit *extimerentur*: quod omnes poſt eum edidere, cum ſit ab ſententia alienum. Si non oderunt principem, quare extimentur? At etiam ii non ferendi, qui putantur odiſſe principem.

4 *Novio Priſco per a.*] In MS. Guelf. manus ſec. *Naevio*. *Novius Priſcus* occurrit ap. Gruterum p. CIV. n. 6. Ryckius et alii dedere *Nonio*. Sed pro *per* legendum videtur *propter*. Vix enim credam dici recte: *exilium datur per amicitiam*. Compendium ſcripturae locum corruptioni fecit, unde ſaepe haec verba confuſa. v. Drakenb. ad Liv. Epit. 84.

5 *Quae utraque gloriam eius auxere.*] Sic dedimus e MSS. et edd. vett. Ante erat *eis*, quod ſive caſu irrepſit, ſive culpa eius, qui hoc ad utramque pertinere putabat. Primum reperi in ed. Lipſ. Sed ſine admonitione. *Eius* etiam Cl. Broterius edidit. Ceterum non negem, mihi *quae utraque* duriora videri. Et quorſum additum *utraque* dicamus? An forte fuit a Tacito: *magnis utraque pr. — quae gloriam eis auxere*.

6 *Verginium Rufum.*] Mancus locus: cenſeoque immiſſa voce legendum, *Verginium et Muſonium Rufum*; aut, *Verginium et Rufum*. Ecce enim de Muſonio cauſſam ſtatim ſubiecit eius pulſi: et Dio, narrata coniuratione, Ῥοῦφος μέντοι

A. V. 819. A. C. 66. nominis expulit. Nam Verginius ſtudia iuvenum eloquentia, Muſonius praeceptis ſapientiae fovebat. Cluvidieno Quieto, Iulio Agrippae, Blitio Catulino, Petronio Priſco, Iulio Altino, velut in agmen et numerum, Aegaei maris inſulae permittuntur. At Cadicia, uxor Scevini, et [7] Caeſonius Maximus Italia prohibentur, reos fuiſſe ſe, tantum poena experti. [8] Atilla, mater Annaei Lucani, ſine abſolutione, [9] ſine ſupplicio, diſ-
72 ſimulata. Quibus perpetratis Nero, et concione militum habita, bina numum millia viritim manipularibus diviſit, [1] additque ſine pretio frumentum, quo ante ex modo annonae utebantur. Tum, quaſi geſta bello expoſiturus, vocat

τοι Μυσώνιος, inquit, ὁ φιλόσοφος ἐπὶ τύτοις ἐφυγαδεύθη. Sed Verginius iſte quis eſt? Non enim ille, opinor, illuſtris, de cuius exſilio non apud Tacitum, non apud Plinium uſquam lectum. Et quomodo potuit? qui Germaniae et legionibus praefuit his ipſis annis? Fuerit ergo eius aevi Rhetor, quem Perſii vetuſta vita commemorat. *Studuit*, inquit, *apud Grammaticum Remmium Palaemonem, et apud Rhetorem Verginium Flaccum.* Vbi tamen vetuſtus codex B. Vulcanii, *Flavum* habet. Eſt illeipſe, de quo Fabius l. 3. *Scripſit de eadem materia* (Rhetoricorum) *non pauca Cornificius, Celſus, et Laenas, et aetatis noſtrae Verginius, Plinius, Rutilius.* nominatque et alias. *Lipſ.*

7 *Caeſenius Maximus.*] Scrib. *Caeſonius*, et Martiali ab hac hiſtoria foeneranda lux. lib. 7. ad Ovidium quendam:

Maximus ille tuus, Ovidi, Caeſonius hic eſt,
Cuius adhuc vultum vivida cera tenet.
Hunc Nero damnavit, ſed tu damnare Neronem
Auſus es, et profugi, non tua fata, ſequi.
Aequora per Scyllae magnus comes exulis iſti,
Qui modo nolueras Conſulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo:
Audiet haec praeſens venturaque turba, fuiſſe
Illi te, Senecae quod fuit ille ſuo.

Vbi diſcis et Conſulem fuiſſe hunc Caeſonium, et inter Senecae amicos. quae cauſſa certe damnationis. *Lipſ.* Recepit Pichena primus.

8 *Atilla mater L.*] MS. Bud. Fl. ed. pr. *Acilia.* Guelf. a pr. m. *Atinia*, ſec. *Atilia*, ut habent vett. edd. Puteol. Ber. etc.

9 *In ſupplicio.*] Romana editio, *ſine abſolutione, ſine ſupplicio*, probiſſime. *Lipſius.* Sic et MS. Flor. *ſin ſuppl.* unde rec. Pichena.

1 *Addiditque ſine pretio frumentum.*] Suetonius Neron. cap. 10. *Conſtituit Praetorianis cohortibus frumentum menſtruum gratuitum.* Severus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus: Καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε. Iterumque Antonius eius F. patrata caede Getae. Idem ſcriptor: Προστίθησι δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τῦ τελυμένυ ἥμισυ. id eſt · *Adiecit annonae, ſupra quam ſoliti accipere, dimidium.* Lipſius.

2 *Petro-*

vocat ſenatum, et triumphale decus [2] Petronio Turpiliano conſulari, Cocceio Nervae praetori deſignato, Tigellino praefecto praetorii tribuit, Tigellinum et Nervam ita extollens, ut, ſuper triumphales in foro imagines, apud palatium quoque effigies eorum ſiſteret. Conſularia inſignia Nymphidio: de quo, quia nunc primum oblatus eſt, pauca repetam. nam et ipſe pars Romanarum cladium erit. Igitur matre libertina ortus, quae corpus decorum inter ſervos libertosque principum vulgaverat, ex C. Caeſare ſe genitum ferebat, quoniam, forte quadam, habitu procerus, et torvo vultu erat: ſive C. Caeſar, ſcortorum quoque cupiens, etiam matri eius illuſit. Sed Nero, [1] vocato ſenatu, oratione inter patres habita, edictum apud populum, et collata in libros indicia, confeſſionesque damnatorum adiunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, [2] *tamquam viros inſontes ob invidiam aut metum exſtinxiſſet.* Ceterum coeptam adultamque et revictam coniurationem, neque tunc dubitavere, quibus verum noſcendi cura erat, [3] et fatentur, qui poſt interitum Neronis in urbem regreſſi ſunt. At in ſenatu cunctis, [4] ut cuique plurimum moeroris, in adulationem demiſſis, [5] Iunium Gallionem, Sene-

A. V. 819. A. C. 66.

73

2 *Petronio Turpiliano.*] Hoc verum. ſcr. et edd. vett. *Turpiano*, male, ut patet e libro ſuperiori, c. 29. Mox *apud palatium quoque* MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. qui primus *quoque* poſt *eorum* poſuit: reſtituit Pichena. Denique *dedit etiam* ante *Conſularia* abeſt a MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Puteol. unde recte deletum a Bernecc. Primus dedit Beroaldus, neſcio unde, aut quo caſu, cum alias Puteolanum ſequatur.

1 *Vocato ſenatu.*] Haec verba mihi ſuſpecta ſunt, quia iam paucis verſiculis ante Senatum Nero vocaſſe dicitur. Si de alio conventu Senatus hic ſermo, quod non abnuam, tamen non credibile mihi, haec verba eſſe ab elegante ſcriptore. Saltem addidiſſet, *iterum*, aut aliud quid.

2 *Tamquam viros inſontes.*] MSS. Flor. Guelf. et edd. vett. magno conſenſu *viros et inſontes:* unde Freinshemio placebat *claros et inſontes.* Faërnus autem addit, *claros:* quod probo.

3 *Et fatentur.*] Ergo, quo tempore Tacitus iſta ſcripſit, ii adhuc vixere. Quod ni ſit, legendum *fatebantur:* idque mihi vero ſimilius videtur. Pro imperfecto praeſens irrepſiſſe in Tacitum non uno loco vidimus.

4 *Vt cuique plurimum moeroris.*] E iactura ſuorum ſcilicet. Hi maxime effuſi in adulationem, ne dolere viderentur.

5 *Iunium Gallionem.*] Quem Nero poſt interfecit. *Dio.* In Euſebio autem clarius: *Iunius Annaeus Gallio, frater Senecae, egregius declamator, propria ſe manu interfecit:*

Digitized by Google

A. V. 819. A. C. 66. Senecae fratris, morte pavidum. et pro ſua incolumitate ſupplicem, increpuit Salienus Clemens, *hoſtem et parricidam* vocans: donec conſenſu patrum deterritus eſt, *ne publicis malis abuti ad occaſionem privati odii videretur*, [6] *neu compoſita aut obliterata manſuetudine principis, novam ad ſaevitiam retraheret.*

74 Tum decreta *dona, et* [1] *grates deis* decernuntur, *propriusque honos Soli, (cui eſt vetus* [2] *aedes apud Circum, in quo facinus parabatur) qui occulta coniurationis numine retexiſſet: utque Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus celebraretur: menſisque Aprilis* Neronis *cognomentum acciperet: templum Saluti exſtrueretur eo loci, ex quo Scevinus ferrum prompſerat.* Ipſe eum pugionem [3] apud Capito-

fecit: mortem eius Nerone in ſuam praeſentiam differente. Hoc confert illud Chronicon in annum hunc eundem, quo Lucanus et Seneca occiſi. Mirum, in Tacito nihil eſſe, ſi tamen hoc tempore ea eaedes. *Lipſius.* Vltima verba Euſebii male addita. v. Ryck. ad h. l. qui Gallionem, cum Vſſerio et aliis, putat eſſe eum, cuius in Actis Apoſtol. mentio.

6 *Neu compoſitam et obliteratam manſuet. etc.*] Prave ſcriptum, et in contumeliam Neronis. Valde ſcilicet Principem laudent, ſi oblitteratam clementiam eius dicant, id eſt, abolitam et ſepultam. Ne dubita ſcribere: *compoſita et obliterata manſuetudine Principis.* Hoc volunt. ne ea quae obliterata iam eſſent et tantum non deleta ex animo Principis, ille renovaret, et novae ſaevitiae materiem ſuggereret. *Lipſius. Compoſitam aut* vel *et obliteratam manſuetudinem* ſcr. et edd. omnes. Lipſii correctionem recepere inde a Bernecc. omnes. Poſſis etiam coniicere, ex idiſſe *re*, cum ſcriptum fuiſſet *neu compoſita re et obliterata*, *manſuetudinem p. n. a. s. retraheret:* inde *compoſitam* et *obliteratam* facta, ut ad *manſuetudinem* referrentur.

1 *Grates deis decernuntur.*] τὸ *decernuntur* redundat, ut opinor. *Lipſius.* Dubius ſum tamen, utrum *decreta* an *decernuntur* aboleam: neque enim minus belle, *Tum dona et grates deis decernuntur.* Gronovius. Iac. Gronovius aliter ſuccurrere voluit, legendum cenſens: *tum cetera dona.* male. Nam quae ſupra c. 71. Milicho, Petronio aliis data, *dona* vocari non poſſunt. Intelliguntur dona diis data, quae cum ſupplicatione (nam de ea capiendae *grates*) iunguntur et ap. Liv. XXXVI, 2. init. *Dona et grates diis* ſunt, quae ibi dicuntur *ſupplicatio et dona ad omnia pulvinaria.* Ceterum nec abhorret animus, in *decreta* latere aliud verbum, quod nondum mihi ſuccurrit. Lipſianam rationem defendere licet e XVI, 1. ubi temere additum *latuerint* poſt *occulta*.

2 *Aedes apud Circum.*] De qua Tertullianus libello De Spectaculis. *Lipſius.* Poſt *menſis quoque* A. MsS. Reg. Corb. ed. pr. quod recepit Cl. Broterius.

3 *Apud Capitolium ſacravit.*] Ritu veteri et recepto. Suetonius Cal. cap. 24. *Tres gladios in necem ſuam praeparatos, Marti ultori, addito elogio, conſecravit.* Idem Vitellio c. 10. *Pugionem, quo ſe Otho occiderat, in Agrippinenſem coloniam miſit Marti dedicandum.* Dio in Antonino Caracalla:

Digitized by Google

Capitolium ſacravit, inſcripſitque IOVI VINDICI. A. V. [4] In praeſens haud animadverſum: poſt arma Iulii Vindicis, ad auſpicium et praeſagium futurae ultionis trahebatur. Reperio in commentariis ſenatus, Cerialem Anicium, conſulem deſignatum, pro ſententia dixiſſe, *ut templum divo Neroni quam maturrime publica pecunia poneretur*. Quod quidem ille decernebat, tamquam mortale faſtigium egreſſo, et [5] venerationem hominum merito: [6] quod ad omina olim ſui exitus verteretur. [7] nam deum honor principi non ante habetur, quam agere inter homines deſierit.

819. A. C. 66.

calla: Καὶ τὸ ξίφος, δι᾽ ὃ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνει, ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐτόλμησε. Sed et apud Graecos Olympias *gladium, quo rex* (Philippus) *percuſſus erat, Apollini ſub nomine Myrtales conſecravit.* ait Iuſtinus. Tertullianus pulchre de Reſurrectione carnis: *Gladius bene de bello cruentus, et melior homicida, laudem ſuam conſecratione penſabit.* Lipſius.

4 *In praeſens haud animadverſum.*] Senſus: Tum quidem (παρὰ χρῆμα, ut Xenophon, aliique) nemo animum advertit, et praeſagium aliquod in ea re notavit. Acidalius addebat *quod*. Freinshemius melius *id*. ſed neutrum neceſſarium puto. Vulgatum Taciti mori aptius.

5 *Venerationem hominum.*] Muretus et Vrſinus corrigebant *numinum*. Iac. Gronovius *caelitum*. *Numinum* placebat etiam Schurzfleiſchio. Oppoſitionis lex tale quid deſiderat. *Mortali faſtigio* opponitur *veneratio numinum*. MSS. et edd. vett. addunt *item* ante *hominum*: quod ſuſtulit Rhenanus. Cl. Broterius e MS. Reg. et ſenſu dedit *ven. Deum.* non male.

6 *Quod ad omina olim ſui exitus verteretur.*] Liquida apertaque ſententia. *Olim*, tantum ſit ſignificatione futuri: quod pueris non ignotum. At noſtri Critici ex Budenſi Codice, *quod clam ad omen ac dolum*, legunt, non ſine meo riſu. *Lipſius.* Suſpicabar ex ſcriptura Florentina: *Fuerunt tamen, quos id omen propinqui exitus adverteret.* Tertio enim poſt anno periit. Libro 2. hiſtor. *Laetus ultro et tam propinquae ſortis ignarus.* Eodem libro. *exitu demum Neronis poſitis odiis in medium conſulere.* Eodemque: *mereri ſe feſtinato exitu clementiam victoris.* Gronovius. Scriptura Flor. eſt: *quorundam ad omnia dolum ſui exitus verteretur.* Sic et Bud. et Guelf. niſi quod hic *dolo*, ed. pr. *ſolum.* Lectio vulgata eſt a Puteolano. In *quorundam* putem latere aliud quid. Nam *quod* hic durum et parum aptum. Cl. Broterius dedit *q. a. o. ſolum ſui e. v.* quod nullo modo placet.

7 *Nam deum honor Principi non ante habetur, quam agere inter homines deſierit.*] Tertullianus pulchre et appoſite huic rei: *Si non de mendacio erubeſcit eiuſmodi adulatio, hominem deum appellando: timeat ſaltem de infauſto. Maledictum eſt, ante Apotheoſin, deum Caeſarem nuncupare.* Lipſius.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM
LIBER SEXTVS DECIMVS.

Breviarivm Libri.

Falſi theſauri in Africa reperti: inque iis Neronis vanitas. Qui Romae quinquennale certamen certat, prorſus hiſtrionum in morem. Poppaea moritur: eique amplum funus ductum. C. Caſſius et L. Silanus in exſilium pelluntur: poſterior denique interficitur, ac plures alii. In Campania magna et prodigii loco tempeſtas. Anteius et Oſtorius ad mortem aguntur, Mella, Criſpinus, Petronius. Thraſeas Paetus etiam accuſatur, tunc lumen Romani orbis: et Bareas Soranus damnantur, et ipſi ſe abſolvunt. Anni unius haec geſta: quia reliqua libri Fatum invidit.

C. SVETONIO. L. PONTIO. TELESINO. COSS.

I A.V. 819. A.C. 66. Illuſit dehinc Neroni fortuna, per vanitatem ipſius, [1] et promiſſa Ceſellii Baſſi; qui origine Poenus, [2] mente turbida, nocturnae quietis imaginem ad ſpem haud dubiam retraxit: vectusque Romam, principis aditum emer-

1 *Et promiſſa.*] Ita e Flor. Pichena edidit. Idemque a man. pr. fuit in MS. Guelf. eſtque in MSS. tribus ap. Broterium, ed. Puteol. Riv. At edd. pr. Beroald. *ex promiſſo*, quod etiam eſt a manu ſec. in Guelf. Reg. et edd. omnibus uſque ad Pichenam. Lectionem MS. Fl. dubiam facit tamen Iac. Gronovius: non quo ipſe aliam notarit, ſed, quod frater *et promiſſo* notavit, quod ille Tacito non indignum docet. In quo non fallitur. Sed frater fortaſſe falſus eſt. Argumentum e Beroaldo nihili eſt. Falſum enim, eum hos libros e Flor. edidiſſe. Ceterum ſi *et promiſſo* libri idonei certa auctoritate firmarentur, id praeferrem.

2 *Mente turbida.*] i. e. male ſana, furioſa: pro quo verbo *turbidus* ſaepe apud poetas dicitur. In MS. Guelf. marg. pro varia lect. notatur *torvida*. Sed eſt idem verbum alia et inuſitatiori ſcriptura.

Beſſum

Digitized by Google

emercatus, exprômit, *repertum in agro ſuo ſpecum altitudine immenſa, quo magna vis auri contineretur, non in formam pecuniae, ſed rudi et antiquo pondere. lateres quippe praegraves iacere, aſtantibus parte alia columnis: quae per tantum aevi occulta augendis* [3] *praeſentibus bonis. Ceterum, ut coniectura* [4] *demonſtraret,* [5] *Didonem Feniſſam, Tyro profugam, condita Carthagine, illas opes abdidiſſe, ne novus populus nimia pecunia laſciviret, aut reges Numidarum, et alias infenſi, cupidine auri ad bellum accenderentur.* Igitur Nero, non auctoris, non ipſius negotii fide ſatis ſpectata, [1] nec miſſis, per quos noſceret,

A.V. 819. A.C. 66.

2

Baſſum equitem Rom. vocat Sueton. Ner. 31. *Retraxit* pro more iſtius aetatis pro ſimplici *traxit* dicitur, quod alias in hac forma dicitur. v. ad Suet. Aug. c. 77.

3 *Praeſentibus bonis latuerint.*] *Latuerint* non eſt in MSS. Flor. Bud. ed. pr. et bene deletum. Non opinor *occulta* addidiſſet Tacitus, ſi *latuerint* dediſſet: quod ceterum eſt in MS. Guelf. edd. ceteris omnibus, usque ad Bernecc.

4 *Demonſtret.*] Sic legitur hodie e coniectura Freinshemii cum in omnibus ſcr. et edd. ſit *demonſtrat:* quod vitioſum eſſe, dubitari non poteſt. Sed in Guelf. ſyllaba ultima eraſa eſt, et in litura ſcriptum *t*, fuitque, quantum oculis aſſequi licuit, *demonſtravit* vel *demonſtraret.* hoc verum puto. Syllabam illam imperfecti ſaepe in MSS. Taciti excidiſſe, ſaepe monuimus. Secutus nos eſt Cl. Broterius.

5 *Didonem Feniſſam.*] Haec ſcriptura eſt MS. Flor. quae et in edd. Lipſ. Freinsh. Gronoviorum reperitur, et a I. Gronovio defenditur. MS. Guelf. *Phoeniſſam*, et edd. vett. omnes. Ex eodem Flor. I. Gronov. dare voluit *Dido*, quae forma eſt ap. Virgil. Aen. IV, 383. ſed operae non paruerunt.

1 *Nec miſſis viſoribus.*] Ita *inviſores* Apuleius dixit, etſi alio quodam ſenſu, I. Florido: *Siquis forte in hoc pulcherrimo coetu ex illis inviſoribus meis malignus ſedet.* Mirum ni Salluſtio quoque haec vox reſtituenda apud Fabium IX, 3. *Vnde uſque eo proceſſum eſt, ut non poeniturum pro non acturo poenitentiam: et Viſuros, ad videndum miſſos idem auctor* (Salluſtius) *dixerit.* Puto *Viſores*: et hinc ſumſiſſe noſtrum. *Lipſius.* Haec coniectura Lipſii fugit noviſſimos Quintiliani editores. Eſt autem vana. Nam de verbis ſermo eſt, non ſubſtantivis. Et participium ibi eſſe debere, docet praecedens alterum inſolens *poeniturum.* Miror non potius conieciſſe, legendum hic ex illo loco *viſuris. Viſoribus* omnes libri. Vt ſupra *viſere* pro inſpicere: ita h. l. *viſor.* Sed ego plane pro inſititio habeo. Nam et ſupervacuum eſt, et longe elegantius: *miſſis, qui noſcerent.* Cum nemo alius ſcriptor bonus hoc verbo uſus ſit, credo in margine ſcriptum fuiſſe, et hinc in textum veniſſe. Nam, qui veteres codices tractarunt, non ignorant, ſaepe in margine verba ſcripta eſſe a poſſeſſoribus Codd. quibus indicaretur, de quo in textu ageretur. Talium magna copia in MS. Guelf. diverſa manu ſcriptorum. Sic et in ed. pr. poſt c. 17. ante verba: *aſſum-*

Digitized by Google

A. V. 819. A. C. 66. noſceret, [2] an vera afferrentur, auget ultro rumorem, mittitque, qui [3] velut paratam [4] praedam aveherent. [5] Dantur

aſſimulatis Lucani literis, legitur: *finguntur literae*: quod clarum eſt in margine ſcriptum migraſſe in textum. adde in primis exemplum luculentum ex ed. pr. ad Hiſt. I, 88. et *flabra Aquilonis* H. II, 98. *vineae*. III, 20. ut alia taceam. Et ſimilia in aliis libris veteribus ſcriptis et editis reperi. *Viſores*, barbara aetate dicti, qui ad rem inſpiciendam mitterentur, de qua lis, quaeſtio eſſet: ipſam inſpectionem dixere *viſum*, *viſionem*: etiam teſtes, qui rei geſtae interfuiſſent, *viſores* appellati, ut Cangius docet in Lexico. Delevit et Cl. Broterius.

2 *An vera afferrentur.*] Sic edd. Puteol. Beroaldi, Alc. Gronoviorum, Ryckii. At MSS. edd. pr. Rhen. usque ad I. F. Gron. *aſſererentur*. Flor. lectionem dubiam facit, quod ibi eſt *adſerre* et deinde initio ſequentis verſiculi *rentur*, in eoque MS. cum vox dividitur, ultima ſyllaba fere repetitur ab initio alterius verſus: unde colligunt ſcribam *adſerrentur* dare voluiſſe. Ego *aſſererentur* verum eſſe non credo. Sed propter conſenſum librorum ſuſpicor fuiſſe *aſſeverarentur*, ut ſupra pro *aſſeveravit* vidimus *aſſeruit* II, 83. et mox c. 3. de eadem re eodemque homine: *dum hunc vel illum locum promiſſi ſpecus adſeverat*. Adſentitur Cl. Broterius.

3 *Velut partam praedam.*] Legit *paratam* Acidalius. Idque mihi, cum primum hunc locum legi, in mentem venit, adeoque neceſſarium viſum eſt, ut *partam* pro mendo typographico haberem: quod ſecus eſſe, deinde ex aliis libris didici. Itaque non dubitavi, etiam contra libros recipere, aequis, ut ſpero, intelligentibus omnibus. Primum *praeda parta* per latinitatem aliter dici non poteſt, niſi de praeda ea, quae labore conſtet, aut opera qualicunque tua, ut *pax parta*, *divitiae partae*, et alia ſimilia. At *praeda parata* eſt, quae ſine ſudore et ſanguine venit, eſtque ſolenne talis praedae epitheton, ut apud Ovid. Her. VIII, 82. pro qua et *oblatam* dixit Met. III, 246. Noſter in ſeqq. *obvias opes*, et a Diis delatas vocat; item c. 3. *oblatas*. Similiter *victoria parta*, apud Petronium c. 15. ubi recte Burmannus Livio V, 6. in ſimili loco *paratam victoriam*, pro *parta* reddi vult, quod, rec piendum et ſine libris, in MSS. inventum deinde, recepit Drakenborchius; qui plura ibi congeſſit, pluribus locis ſic correctum recte, oſtendit, ſaepiſſimeque in uno Livio ea verba commutata.

4 *Praedam aveherent.*] Sic edidi pro *adveherent*, quod eſt in libris, quos vidi, omnibus, recepitque etiam Cl. Broterius. Nam etſi hoc quoque, ſenſum habet, intellectu *Romam*: tamen illud eſt legitimum verbum et ordinarium in hac re: et ſaepe ei illud ſubſtitutum eſt in MSS. quippe etiam *avehere aliquid domum* dicitur, non *advehere*, ut imperiti librarii ſubinde dedere, apud Liv. IX, 4. XLV, 33. et *Carthaginem avehere* XXXVIII, 42. ubi itidem prope omnes libri *advehere*. Ut adeo non dubitandum, quin hic quoque *aveherent* verum ſit. v. Drakenb. ad Liv. IX, 4. Aliter eſt infra c. 14. ubi *miſſae liburnicae, advehiturque Soſianus*. Nam ille arceſſendus, adducendus erat, ut ederet indicium.

5 *Dantur triremes, et delectum navigium, iuvandae feſtinationi.*] Valde placet Boxhornii coniectura: *delectum remigium*. Vide quae notamus ad Liv. 26, 51. *Gronovius*. Rectiſſime. Iac. Gronovius quidem

Digitized by Google

Dantur triremes et delectum remigium iuvandae feſtinationi. [6] nec aliud per illos dies, populus credulitate, prudentes diverſa fama tulere. Ac forte quinquennale ludicrum ſecundo luſtro celebrabatur: [7] oratoribuſque praecipua materia in laudem principis adſumpta eſt. *non enim tantum ſolitas fruges, nec metallis confuſum aurum gigni, ſed nova ubertate* [8] *provenire terram, et obvias opes*

A. V. 819. A. C. 66.

quidem defendit vulgatum, intelligitque naves, oneri avehendo delectas: ſed vir doctiſſimus non attendit ſatis verba *iuvandae feſtinationi*, quae ſine *remigium* intelligi non poſſunt. *Remigium* eſt multitudo remigum.

6 *Nec aliud per illos dies populus plus credulitate.*] Fefellerat me optimus Pichena, opinatus in MS. eſſe *populus plus*: unde tentabam, quod dictum eſt: nam *populum* et *plebem* ſaepe diſtingui ex Livio Plinioque notavimus ad Senecam de ira, 3, 18. Sed ipſo libro Florentiae inſpecto, inveni nil aliud quam *popls.* quod eſt *populus*, non *populus plus*; ſtatimque emendavi coniecturam meam aliquot annis ante, quam ſuam Marcus proderet, cui tamen laudem ſuam non invidemus. *Gronovius.* Pichena *populus plus* non e MS. Flor. ſed ed. Veneta laudat. Boxhornius verum vidit. *Plus* abeſt et a MS. Guelf. ed. pr. Rhen. ſqq. Habet Puteol. Ber. Alc. Tum iidem omnes *prodentis*, quod cum nil aliud eſſet quam *prudentes* (ut ſupra *torvida* pro *turbida* et ſexcenta alia) cepere librarii pro genitivo participii a *prodere*, et ei rei numerum verbi accommodavere, dederuntque *tulerat*, pro *tulerunt*, aut ut e Flor. editur *tulere*. *Prudentes tulere* primus edidit Gronovius, quod verum eſt. Miror Ryckium recipere dubitaſſe. Terminatio *at* videtur nata ex *ac*, quod non eſt in MS. Guelf.

7 *Oratoribuſque praecipua.*] Vatic. *abaratoribus oratoribuſque.* Legerim, *ac rhetoribus oratoribuſque:* vel *ac vatibus oratoribuſque.* Certe, et vates et oratores, muſico illo agone certaſſe ſcimus. *Lipſius.* Etiam Flor. *amaratoribus oratoribuſque.* At MS. Guelf. ed. pr. aliaeque vett. ut Vatic. In Agr. libro *ab auctoribus*, quod placet Ryckio, qui de poetis accipit, quos tamen *auctores* ita ſimpliciter, et nulla ante carminis mentione facta, dici non docet, nec doceri poteſt: de hiſtoricis dicitur. Iac. Gronovius pro certo venditat, inque textum recipit *ab actoribus:* quod imitari non audeo. Nam de poetis hic ſermonem eſſe, clarum eſt. Ii *actores* non dicuntur. Mihi Lipſianum *ac vatibus* magis placet, ſive potius, ut minus a veſtigiis corruptae ſcripturae recedatur, *ab cantoribus.* Nam muſicum certamen fuit, et carmina canebantur ab auctoribus. Nero ipſe ſua carmina, certe quae ſua putari volebat, cecinit: et c. 4. iunguntur *victoria cantus*, et *facundiae corona*, et c. 21. Thraſea canit in ludis Patavinis tragico habitu, haud dubie ſuum carmen. Spero non improbaturos viros doctos hanc correctionem *a vatibus* recepit Broterius.

8 *Provenire terras.*] *Nova ubertate provenire terras* eſt novo genere foetus eſſe foecundas et fertiles. Sic Plautus in Truculento 2, 4. *Cumque bene proveniſti ſalva, gaudeo.* Et eadem fabula 2, 6.

A.V. *opes deferre deos*: quaeque alia, ſumma facundia, nec
819. minore adulatione, ſervilia fingebant, ſecuri de facili-
A.C. tate credentis. Gliſcebat interim luxuria ſpe inani,
66. conſumebanturque veteres opes, quaſi oblatis, quas
3 multos per annos prodigeret. Quin et inde iam largie-
batur: et divitiarum exſpectatio, inter cauſſas pauper-
tatis publicae erat. Nam Baſſus, [1] effoſſo agro ſuo la-
tisque circum arvis, [2] dum hunc vel illum locum pro-
miſſi ſpecus adſeverat, ſequunturque non modo milites,
ſed populus agreſtium, efficiendo operi adſumptus, tan-
dem, poſita vecordia, *non falſa ante ſomnia ſua*, [3] *ſe-
que tunc primum eluſum*, admirans, pudorem et metum
morte voluntaria effugit. Quidam, *vinctum ac mox di-
miſſum*, tradidere, *ademptis bonis, in locum regiae gazae*.
4 Interea ſenatus, propinquo iam [1] luſtrali certamine, ut
dedecus

la 2, 6. *Cum tu recte provenisti, cumque es aucta liberis, Gratulor.* Gronovius. *Terram* MSS. Flor. Guelf. et alii. ed. pr. quod recepi. Edd. ceterae ante Rhen. *terrae:* locus ipſe verbi indicat, id verum non eſſe. Rhenanus dedit *terra* cum ſeqq. At a Lipſio inde editum *terras*. Poſt *ſervilia* vereor, ne *ingenia* exciderit. Nam *ſervilia* intelligi poſſunt in *adulatione*, nec iis aptum verbum *fingebant*.

1 *Effoſſo agro.*] Simillima ſtultitia Pompeii exercitum incidit, cum is in eadem Africa, contra Domitium et Iarbam, militaret. Nam cum quidam theſauros aliquos caſu repperiſſent: fuere qui dicerent perſuaderentque, totum eum locum auri plenum a cladibus Poenorum ibi repoſiti. Atque ita miles avidus ad fodiendum ſe dedit per plures dies, Pompeio ridente ſimul et indignante, tantam illam multitudinem ſtulta avaritia et labore fatigari: donec tandem feſſi et irriti, clamarent, *Duceret iam quo vellet, ſatis ſe poenarum ſtultitiae ſuae dediſſe.* Plutarchus in Pompeio. *Lipſius.*

2 *Dum hunc vel illum locum etc.*] Ita MSS. Flor. edd. inde a Puteol. omnes, niſi quod hic habet *promi*, vitio, ut opinor, operarum, ſequente, ut ſolet, Rivio: quod Beroaldus correxit *promiſſi*. Ed. pr. MS. Agr. non habent *promiſſi ſpecus*. At MSS. Oxon. Guelf. *dum hoc vel illo loco promi ſpecus*. Mox *antea* e Flor. recepit Pichena, cum ſeqq. Ego *ante* ſervavi, quod omnes alii libri habent, ut multitudo ὁμοιοτελεύτων vitaretur.

3 *Seque tunc primum el.*] *Tunc* ſane referri poteſt, ad tempus, quo ſomnium habuit: ſed melius puto *nunc*. Bene opponuntur *antea* et *nunc*; non *antea* et *tunc*. Pro *primum* Cl. Broterius mallet *primo* e MS. Reg. et ed. pr. Sed id ſenſus non patitur.

1 *Luſtrali certamine.*] Sive Quinquennali. Quod hic quidem anno ſexto celebrari, miratur vir doctiſſimus, et erroris, cui latebra non ſit, poene Tacitum accuſat. Nam debebat quinto celebrari, inquit, quattuor dumtaxat annis interiectis. An diſtuliſſe Neronem aliquis dixerit? ille vero antevenire ſolet, cupidine certa-

dedecus averteret, offert imperatori *victoriam cantus*, A. V. 819.
adiicitque *facundiae coronam*, qua ludicra deformitas ve- A. C. 66.
laretur. Sed Nero, *nihil ambitu, nec poteſtate ſenatus opus eſſe*, dictitans, [2] *ſe aequum adverſus aemulos, et religione iudicum meritam laudem aſſecuturum*, primo carmen in ſcena recitat: mox, flagitante vulgo, *ut omnia ſtudia ſua publicaret* (haec enim verba dixere) ingreditur theatrum, cunctis citharae legibus obtemperans: ne feſſus reſideret, ne ſudorem, niſi ea, quam indutui gerebat, veſte detergeret: ut nulla oris aut narium [3] excrementa viſerentur. Poſtremo [4] flexus genu, et [5] coe-

certaminum, et ante praeſtitutam diem revocare, quod Suetonius in Nerone, cap. 21. ſcripſit. Haec vir ille magnus. Ego autem ſiquid video, aut firmiter numero, abnuo Tacitum ultra quintum annum produxiſſe. Ecce inſtitutum eſt Nerone IV. Cornelio Coſſo Coſſ. urbis anno DCCCXIII. nunc ſecundo editur. Silio et Attico Coſſ. anno DCCCXVIII. Certe ab illo ad iſtum, ipſi anni quattuor interſunt, et quinto nunc anno editur; aut omnes calculi me fallunt. *Lipſius.* Vir magnus eſt Scaliger Em. temp. p. 469. 470. Petavius Doctr. Temp. L. XI. c. 15. defendit Tacitum, ex eo, quod iſte agon quenquinnalis fuerit, i. e. quinque ſolidis annis vertentibus inſtauratus, ad modum luſtri Romani, non Olympiadis. Victoriam Neronis alteram, ab Euſebio notatam, non fuiſſe ſecundi agonis Neronei, de quo Tacitus. Sane Tacitus ipſe *ſecundum luſtrum* vocat. de annis quinque ſolidis id in hoc agone accipiendum eſſe, conſtare hodie ait Pagius Crit. Bar. ad a. C. 60. Cum eum agona *ad modum graecorum certaminum* inſtitutum ſaepe idem dicit, id de ritu et genere ludorum potius, quam tempore accipiendum. Neque tamen commode Euſebius de alius certaminis corona accipitur, quod quale fuerit, et qua de cauſſa inſtitutum, non dixerit utique Petavius. Quid? quod etiam ſic anni non conveniunt. Nam primum agona recte dicit ab Euſebio conferri in a. Periodi Iul. 4772. ſecundum a Tacito conferri in a. 4778. Atqui Suetonius etiam ante legitimum tempus revocatum dicit. quod non niſi de ſecundo accipi poteſt, partim propter modum loquendi, quo Suetonius utitur: partim quia bis tantum illum agona celebravit Nero. Sed haec aliis diligentius excutienda relinquimus. Mox *adiicitque*, quod e Flor. edidit Pichena, etiam in Guelf. et ed. pr. De *ambitu* dictum ad L. I.

2 *Se aequum.*] Quaſi diceret, ſe aequalem et parem in hoc certamine. Sed non diſplicet, quod olim conieci, *ſeque unum adverſus aem.* Lipſius. Prius melius. *Seque* conliciebat Acidalius.

3 *Excrementa viſerentur.*] MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. *viſerent*, ſubaudi, *ſpectatores.* Puteolanus ex eo fecit *viſerentur*, quod omnes ſecuti ſunt.

4 *Flexus genu.*] Imo et ſollennia hiſtrionum verba haec pronuncians, Κύριοί μου εὐμενῶς μου ἀκούσατε. *Domini mei audite me libenter.* Ex quo intellegis quid *Principium* apud Suetonium ſit Neron. cap. 21. *Vtque conſtitit peracto principio, Nioben ſe cantaturum*

A.V. 819. A.C. 66. [5] coetum illum manu veneratus, ſententias iudicum op-periebatur ficto pavore. Et plebs quidem urbis, hiſtrionum quoque geſtus iuvare ſolita, perſonabat [6] certis modis, plauſuque compoſito. Crederes laetari: ac fortaſſe laetabantur, [7] per incuriam publici flagitii. Sed qui remotis e municipiis, [1] ſeveramque adhuc, et antiqui moris

taturum per Cluvium Rufum pronunciavit. Anteloquium ſcilicet illud citharoedicum, emerendi favoris: uti et principia quaedam, legitimo carmine, olim oratorum. De adoratione manu, dico ad lib. I. Hiſtor. *Lipſius.*

5 *Et coetum illum manu veneratus.*] In culpa ponit Tacitus. Tamen Imperatoribus poſtea id ſervatum, ut ſolenni ritu populum adorarent in Circo. Claudianus pulchre De VI. Conſ. Honori.

O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperii praeſens ſpecies! quantamque rependit
Maieſtas alterna vicem! cum regia. Circi
Connexum gradibus, veneratur purpura, vulgus:
Conſenſuque cavae ſublatus in aethera vallis
Plebis adoratae reboat fragor.

Lipſius. Mox *plebs urbis* MSS. ed. pr. Rhen. etc. at Puteol. Riv. Ber. Alc. *verbis:* male. *Iuvare geſtus* eſt favore, plauſu incitare ſtudium hiſtrionis. Liv. I, 25. *tum clamore Romani adiuvant militem ſuum.* quod idem c. 12. vocat *favore addere animum.*

6 *Certis modis, plauſuque compoſito.*] Ars enim, ſi displacet, utrique rei: acclamandi, et plaudendi. Itaque addit, *cum manibus neſciis fatiſcerent, turbarent gnaros.* In edicto Theoderici regis ad populum Rom. lib. I. Variar. Caſſiodori: *Soletis aëra ipſum mellifluis implere clamoribus, et uno ſono dicere, quod ipſas quoque belluas delectet audire. profertis voces organo dulciores; et ita ſub quadam harmonia citharae concavum theatrum per vim reſonat, ut tonos poſſit quilibet credere, quam clamores.* Modulatum hunc clamorem, concentum appellat Plinius in Panegyrico: *Et populus quidem Rom. delectum principum ſervat, quantoque paullo ante concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat.* Dio, Εὐρυθμως ἐπιβοᾷν, in Pertinace: Ὅσα τε εἰώθασιν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ τῇ τοῦ Κομμόδου θεραπείᾳ εὐρύθμως πῶς ἐκβοᾷν, ταῦτα τότε μετασχηματίζοντες ἐς τὸ γελοιότατον ἐξῇδον. Vide quaedam huius rei ad I. Hiſtor. *Lipſ.*

7 *Per iniuriam p. f.*] Hoc nullum ſenſum habet. *Incuriam* correxere Acidalius et Boxhornius: idque cuivis in mentem veniat: quod eſt evidentiae ſignum. Vix recipere non dubitavi.

1 *Severamque adhuc.*] Rod. Agricola legebat: *ſeveraque, et, retinente Italia.* Lipſius. Recepit Freinshemius cum ſeqq. Ryckius autem ex ipſo Cod. Agr. dedit e *adhuc antiqui.* nihil refert. Scripti et edd. vett. omnes *ſeveramque* a. *e. a. m. retinentes Italiam,* quod reſtituit Cl. Broterius. Sane ob unum item librum non mutanda erat lectio, quae tamen explicari poteſt. Mox *longinquas* edidit Pichena velut e Flor. pro *longas.* Sed in Codice illo eſt *longuas,* quod nihil aliud eſt quam *longas.* Sic illam ſcripturam in MS. Livii capit Drakenb. ad IV, 11. Enimvero omnes alii libri habent *longas:* et *longus* pro *longinquus* dici, hodie notiſſimum al.

moris retinentes Italiam, quique, per longas provinciaſ, laſciviae inexperti, officio legationum, aut privata utilitate, advenerant, neque aſpectum illum tolerare, neque labori inhoneſto ſufficere: cum manibus neſciis fatiſcerent, turbarent gnaros, ac ſaepe a militibus verberarentur, qui per cuneos ſtabant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut ſilentio ſegni praeteriret. Conſtitit, pleroſque equitum, dum per anguſtias aditus, et ingruentem multitudinem enituntur, obtritos, et alios, dum diem noctemque ſedilibus continuant, morbo exitiabili correptos. [2] quippe gravior inerat metus, ſi ſpectaculo defuiſſent, multis palam, et pluribus occultis, ut nomina ac vultus, alacritatem, triſtitiamque coëuntium ſcrutarentur. Vnde tenuioribus ſtatim irrogata ſupplicia, adverſus illuſtres diſſimulatum ad praeſens, et mox redditum odium. Ferebantque [3] Veſpa-

A.V. 819. A.C. 66.

eſt. vid. Drakenb. l. c. et ad Sil. VI, 628. Itaque *longas* reſtitui.

2 *Quippe gravior inerat metus*] O ludos, o ineptias, ſed cruentas et triſtes! Nam mors comes aut exſilium, ſi quis ſegniter audiviſſet ſcilicet hunc Phoebum. Philoſtratus ſcite narrat, *Apollonium veniſſe Romam, et in hoſpitium quoddam, per haec tempora, divertiſſe. Ibi autem hominem quendam, ſcenico habitu, citharam tenentem et pulſantem, cantantem etiam, ſed rudi et abſona voce, ſuperveniſſe, qui ſolitus eſſet urbem ita perambulare, et Neronis carmina cantillare Quae ſiquis aut negligentius audiſſet, aut mercedem condignam non dediſſet, ab eo tamquam impietatis reus conviciis petebatur, et in carcerem ducebatur. Chordam praeterea, uſu detritam et fractam, quae in ipſa Neroniana cithara fuiſſet, ut ceimelium aliquod in arcula ferebat: atque eam emptam ſibi duabus minis ferebat. nec cuiquam porro venditurum, niſi qui praeſtantiſſimus in ea arte eſſet, et aliquando Pythiis viciſſet.* Atque addit, Apollonium ipſum et comites eius, cum affici non viderentur, accuſatos ab eo, ut *Divinae vocis contemptores*, ſed mercedula tamen data hominem placaſſe. Haec libro 4. *Lipſius.* Mox pro *redditum odium* Groslotius malebat *editum.* id firmari poſſet e IV, 35. ſed ibi vid.

3 *Veſpaſianum a Phoebo.*] Hoc igitur periculum Romae adiit, ut hic Tacitus: ſed ſimile in Achaia, de quo Suetonius Veſpaſiani c. 4. *Peregrinatione Achaica inter comites Neronis, cum cantante eo aut diſcederet, aut praeſens obdormiſceret, graviſſimam contraxit offenſam: probibituſque non contubernio modo, ſed etiam publica ſalutatione.* Itaque ſaepius in iſta re ſubruſticus et vere Sabinus vir peccavit. Quod porro ad Phoebum, is libertus admiſſionum fuit, ex Suet. Veſpaſ. cap. 14. De eo lapis,

TI. CLAVDIO. AVG. L.
PHOEBO.
CLAVDIA. PANA TYCHIS.

Lipſius.

4 *Maiore*

Veſpaſianum, tamquam ſomno conniveret, a Phoebo liberto increpitum, aegreque meliorum precibus obtectum: mox imminentem perniciem[4] *maiore fato effugiſſe.*

6 Poſt finem ludicri, Poppaea mortem obiit, fortuita mariti iracundia, a quo gravida ictu calcis afflicta eſt. neque enim venenum crediderim, quamvis quidam ſcriptores tradant, odio magis, quam ex fide. quippe liberorum cupiens, et amori uxoris obnoxius erat. Corpus non igni abolitum, ut Romanus mos; ſed regum externorum conſuetudine,[1] differtum odoribus conditur, tumuloque Iuliorum infertur. Ductae tamen publicae exſequiae, laudavitque ipſe apud roſtra *formam eius, et quod divinae infantis parens fuiſſet,* aliaque fortunae munera pro virtutibus.

A. V. 819. A. C. 66.

7 Mortem Poppaeae, ut palam triſtem,[1] ita recordantibus laetam, ob impudicitiam eius ſaevitiamque, nova inſuper invidia Nero complevit, prohibendo C. Caſſium officio exſequiarum. quod primum indicium mali: neque in longum dilatum eſt. Sed Silanus additur: nullo crimine, niſi quod Caſſius opibus vetuſtis, et gravitate morum,[2] Silanus claritudine generis, et modeſta iuventa praecellebant. Igitur miſſa ad ſenatum oratione, *removendos a Rep. utrosque,*

4 *Maiore fato effugiſſe.*] Videtur reſpexiſſe ad poetis iactata *fata magna, maiora:* de quibus copioſe Bentlei. ad Horat. Ep. II, 1, 6. Senſus: quia maioribus rebus deſtinatus erat, nec poſſet adeo a Nerone perimi.

1 *Differtum odoribus.*] Plinius de Arabia (XII, 18.) *Periti rerum adfirmant, non ferre tantum annuo foetu, quantum Nero princeps noviſſimo Poppaeae ſuae die concremaverit.* Lipſius. Si non combuſta Poppaea in rogo, quomodo *concrematum* tantum aromatis? Nam ante dixerat Plinius, aromata adhiberi *urendis defunctis.* Plinius videtur audiſſe, abſumtum tantum in funere Poppaeae, et retuliſſe hic, e more ſolito, ad combuſtionem. Tacitus audiendus.

1 *Ita recordantibus laetam.*] Muretus *recondentibus:* quod illi *palam* opponitur. Acidalius probat. Certe vulgatum vitioſum eſt. Forte fuit: *ita laetam, recordantibus impud. e. ſ.* Mox eleganter Acidalius: *neque in longum dilatus eſt:* ſed non neceſſario. Intellige *malum.*

2 *Silanus.*] Suſpicor eumpſe eſſe, cui poſtea ſtatua in foro poſita, curante Capitone. Qua de re Plinii epiſtola tota, lib. I. ad Cornelium Titianum. Corrupte hoc nomen ſcriptum in Commentario Iuvenalis, ad illud Sat. I.

— *magni delator amici.*

Heliodorum dicit Stoicum Philoſophum, qui Licinium Silanum condiſcipulum ſuum teſtimonio oppreſſit. Lege, *L. Iunium.* Lipſius. Poſt *obiectatumque* MS. Corb. non male.

3 *Dei*

Digitized by Google

que, differuit: obiectavitque Caſſio, *quod inter imagines maiorum, etiam C. Caſſii effigiem coluiſſet, ita inſcriptam:* [3] *DVCI PARTIVM. Quippe ſemina belli civilis, et defectionem a domo Caeſarum quaeſitam.* [4] *Ac ne memoria tantum inſenſi nominis ad diſcordias uteretur, adſumpſiſſe L. Silanum, iuvenem genere nobilem,* [5] *animo praeruptum, quem novis rebus oſtentaret.* Ipſum dehinc Silanum increpuit iisdem, quibus patruum eius Torquatum, *tamquam diſponeret iam imperii curas, praeficeretque rationibus, et libellis, et epiſtolis libertos:* inania ſimul, et falſa. nam Silanus intentior metu, et exitio patrui [1] ad praecavendum exterritus erat. Inducit poſthac, vocabulo indicum, qui in Lepidam, Caſſii uxorem, Silani amitam, *inceſtum cum fratris filio, et diros ſacrorum ritus* confingerent. Trahebantur, ut conſcii, [2] Vul- — A.V. 819. A.C. 66. — 8

Iii 4

3 *Duci partium.*] Budenſis codex, *Dux.* non male. Haec autem hiſtoria eſt: quam eleganter Ambroſ. I. Offic. tangit. *Si tyranni aliquis habeat imaginem, nonne obnoxius eſt damnationi? Memini legiſſe me quoſdam capitali ſupplicio damnatos, quia Bruti et Caſſii interfectorum Caeſaris imagines aſſervarent.* De titulis autem imaginum ſcripſi in Electis, cap. 29. *Lipſius.* Forte *ita* vitioſum eſt. Ita mollior dativus. Nam non potuit eſſe in imagine ſcriptum *Duci partium*, quaſi ea imago ipſi conſecrata eſſet, et honori eius poſita; quia fuit inter ceteras gentis imagines, ſed in titulis nomini ſubiectis fuit etiam dux partium Pompeianarum. Miror hoc Cl. Broterium non aſſecutum eſſe.

4 *Ac ut memoria.*] Lego, *ac ne.* Lipſius. Fruſtra interpre tur, quod vitioſum eſt, oc Lipſius et Faërnus, on ſuf enim ſignificat: nati ho ficeret infami renovaſſe p m- nis memae, (quod qui iud que. parricidium eius p are et ad ſimile ſcelus praeſentes vocare?) adiunxiſſe partibus etc. Vel etiam: Et ne ad rebellionem ſtimulandam una hoſtis Caeſarum imagine niteretur, in qua praeter nomen nihil eſt additamenti, aſſumpſiſſe Silanum, etc. *Gronovius.* Res ita evidens eſt, ut *ne* recipere non dubitarim: praeſertim cum *ut* ne ſit quidem in Florent.

5 *Animo praeruptum.*] Non, *promptum:* ex Vaticano. Praeruptus, uti praefractus, de iis qui rigida effraenique audacia ſunt. Ita Ciceroni pro Roſcio, *Pror u. audacia*, dicta. *Lipſius.* manu *ptum* MS. Flor. et mutavit in fuit in G lf. at etiam in edd. *promtum:* quo que ad Lipſium. pr. ceteri *natio* eſt IV, 3. *Praec ecavendum exterritus.*] in hac forma loquendi rent Vrſinus et Gruterus, et Heinſius, qua aliquoties uſus eſt ante Tacitus. vid. ad II, 62.

2 *Vulcatius Tullinus.*] Credo, *Tertullinus:* ſupervixitque ad principatum Veſpaſiani. libro 4. Hiſtor. *Vulcatius Tertullinus tribunus plebei interceſſit.* Lipſius.

3 *Mar-*

Digitized by Google

A. V. Vulcatius Tullinus ac [3] Marcellus Cornelius, ſenatores,
819. et [4] Calpurnius Fabatus, eques Romanus: qui, appel-
A. C. 66. lato principe, inſtantem damnationem fruſtrati, mox Neronem, circa ſumma ſcelera diſtentum, quaſi mino-
9 res evaſere. [1] Tunc conſulto ſenatus, *Caſſio et Silano exſilia* decernuntur: *de Lepida Caeſar ſtatueret.* Deportatusque in inſulam Sardiniam Caſſius, et [2] ſenectus eius exſpectabatur. Silanus, tamquam Naxum devehe retur, Oſtiam amotus; poſt municipio Apuliae, cui nomen eſt Barium, clauditur. Illic indigniſſimum caſum ſapienter tolerans, a centurione, ad caedem miſſo, corripitur: ſuadentique, *venas abrumpere, animum quidem morti deſtinatum,* ait, *ſed non permittere percuſſori gloriam miniſterii.* At centurio, quamvis inermem, praevalidum tamen, et irae quam timori propiorem cernens, premi

3 *Marcellus Cornelius.*] Quem Galba deinde interfecit. libro 1. Hiſtor. *Quam gloriam ad principatum attulit, niſi occiſi Obultronii Sabini, et Cornelii Marcelli in Hiſpania?* Noto eo, quia Tacitus ipſe admonet, evaſiſſe eos hoc diſcrimen, et Neroni ſuperfuiſſe. *Lipſius.*

4 *Calpurnius Fabatus.*] Ille proſocer Plinii Secundi. *Lipſius.* Ad quem pertinet inſcriptio ap. Gruter. p. 382. quam ad h. l. protulere Alciatus et Ryckius.

MSS. *Tunc conſulto Senatus.*] Sic pr. quor. Bud. Agr. Guelf. ed. rae edd. Scepit Ryckius. Ceterae

2 *Senatus conſulto.*

Vulnus, cui no. *exſpectabatur.*] merito legit (ita ab cor. Palchemio accepi, veteri . Berco) *Senatus iuſſus ſpec.* mi- Franciſcus Medices: *et ſen. eius exſpectabatur.* At de exilio Caſſii, convenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris: *Caius Caſſius Longinus plurimum in civitate auctoritatis habuit, donec eum Caeſar* (Nero, non Claudius, uti cenſent) *pelleret: expulſuſque ab eo in Sardiniam, revocatus a Veſpaſiano.* De eximia eius ſcientia, noſter l. 12. *Ea tempeſtate Caſſius ceteros praeeminebat peritia legum.* Plinius libro 7. Epiſt. *Laetor quod domus C. Caſſii, huius qui Caſſianae ſcholae princeps et parens fuit, ſerviet domino non minori.* Lipſius. Acu rem tetigit Fr. Medices. Sic lib. 13. *P. Celerem, quia abſolvere nequibat Caeſar, traxit ſenecta donec mortem obiret.* Gronovius. Recepi *ſenectus eius* eſt enim evidens, ita legendum eſſe. Certe *eius* habent libri boni, Flor. Agr. Guelf, ed. pr. Id igitur repudiari non debet. Itaque ſi maxime Tacitus non ſcripſit *ſenectus eius,* ſed aliud quid: tamen tolerabilius eſt *ſenatus* mutari in *ſenectus,* quam *eius* in *ius;* unde nulla ſententia commoda fit, cum illud rum et Tacito dignum ſit. magis veniam facti me con- Pr ſpero. Heinſius inſuco derabatu *eſpectabatur* i. e. ſen eſſet, etia mabant, cum mori um. re mox

1 Im-

premi a militibus iubet. Nec omiſit Silanus obniti, et A. V.
intendere ictus, quantum manibus nudis valebat, do- 819.
nec a centurione vulneribus adverſis, tamquam in pu- A. C. 66.
gna, caderet. Haud minus prompte L. Vetus, ſocruſ- 10
que eius, Sextia, et Pollutia filia, necem ſubiere: invisi principi, tamquam vivendo exprobrarent, [1] interfectum eſſe Rubellium Plautum, generum Lucii Veteris. Sed initium detegendae ſaevitiae praebuit, interverſis patroni rebus, ad accuſandum tranſgrediens Fortunatus libertus, adſcito Claudio Demiano, quem, ob flagitia vinctum a Vetere, Aſiae proconſule, exſolvit Nero, in praemium accuſationis. Quod ubi cognitum reo, ſeque, et libertum pari ſorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic eum milites occulta cuſtodia circumdant. Aderat filia, ſuper ingruens periculum, longo dolore atrox, ex quo percuſſores Plauti, mariti ſui, viderat: cruentamque cervicem eius amplexa, ſervabat ſanguinem, et veſtes reſperſas; [2] vidua, implexa luctu continuo, nec ullis alimentis, niſi quae mortem arcerent. Tum, hortante patre, Neapolin pergit. Et quia aditu Neronis prohibebatur, egreſſus obſidens, *audiret inſontem, neve conſulatus ſui* [3] *quondam collegam dederet liberto,* modo muliebri eiulatu, aliquando, ſexum egreſſa, voce infenſa, clamitabat, donec princeps [4] immo-

1 *Interfectum eſſe.*] Ferendum utcunque. Sed mihi probabile, veram ſcripturam fuiſſe *interfectum a ſe.* Dicitur quidem *exprobrare* etiam cum infinitivo: ſed tamen plerumque, praeſertim apud noſtrum, cum accuſativo: eſtque ſic haud paullo elegantius. Mox *ad accuſandum* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. Recentiores vulgo *accuſationem.*

2 *Vidua implexa luxu continuo.*] *Implexa* natum ex ſuperioris lineae iterata voce *amplexa* Acidalius putat. Habet aliquam ſpeciem: et ita mollius adderetur *nec ullis alimentis*, ubi male Ryckius e Cod. Agr. addidit *uſa.* Sed ego nil muto. Cic. Tuſc. V, 3. *angoribus et moleſtiis implicati animi.* Sequentes ablativi abſolute capiendi. hac varietate ſaepe Tacitus utitur. v. c. I. 15. init.

3 *Quendam collegam.*] Primo imperii eius anno. *Lipſius.* *Liberto dederet* Ciceronianum eſt, h. e. in liberti gratiam condemnaret inſontem. Roſc. Amer. c. 3. et alibi. Noſter iterum infr. c. 20.

4 *Immobilem ſe precibus et invidiae iuxta oſtendit.*] Fortaſſis, *invidia*, nec precibus nec reverentia famae, aut maligni rumoris metu moveri. *Gronovius.*

11 A.V. 819. A.C. 66. bilem ſe precibus, et invidiae iuxta, oſtendit. Ergo nuntiat patri, *abiicere ſpem, et uti neceſſitate*. Simul affertur, *parari cognitionem ſenatus, et trucem ſententiam*. Nec defuere, qui monerent, *magna ex parte haeredem Caeſarem nuncupare, atque ita nepotibus de reliquo conſulere*. quod aſpernatus, ne vitam, proxime libertatem actam, noviſſimo ſervitio foedaret, largitur in ſervos, quantum aderat pecuniae: et, *ſi qua aſportari poſſent, ſibi quemque deducere, tris modo lectulos ad ſuprema retineri*, iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abſcindunt venas, properique, et ſingulis veſtibus ad verecundiam velati, balneis inferuntur: pater filiam, avia neptem, illa utroſque intuens, et certatim precantes *labenti animae celerem exitum*, [1] *ut relinquerent ſuos ſuperſtites et morituros*. Servavitque ordinem fortuna: ac ſenior prius, tum cui prima aetas, exſtinguuntur. Accuſati poſt ſepulturam, decretumque, *ut more maiorum punirentur*. Et Nero interceſſit, [2] *mortem ſine arbitro* permittens. ea, caedibus peractis, ludibria adiiciebantur.

12 P. Gallus, eques Romanus, quod Fenio Rufo intimus, et Veteri non alienus fuerat, aqua atque igni prohibitus eſt. Liberto et accuſatori praemium operae, locus in theatro [1] inter viatores

1 *Vt relinquerent.*] Sic omnes ſcr. et edd. praeter Flor. qui habet *relinqueret*; quod recepit Iac. Gronovius, referens ad animam labentem. Mox pro *prima* Acidalius malebat *proxima*, quod non diſplicet, quia praeceſſit *prius*. Poſt *extinguitur* MSS. Bud. Guelf. Agr. ed. pr. Vulgatum melius, quia exquiſitius.

2 *Mortem ſine arbitrio permittens.*] Clariſſimus Faber bis huncce locum attigit. Primo ei viſum legere, *mortem libero arbitrio*: poſt maluit, *ſuo arbitrio*. Quod poſtremum magni vatis effatum iure placet: magis tamen meum, *mortem ſine arbitro*. Et adſeverem, eam Cornelii ſcripturam eſſe, a Florentino etiam codice (ut poſtea comperi) approbatam. *Mors ſine arbitro*, libera, ſine domino, ſine iudice. Simile lib. 1. Annal. *An praemia ſub dominis, poenas ſine arbitro eſſe?* Lipſius. Scribendum eſſe, *mortem ſine arbitrio remittens*, docuimus Obſervat. 4, 2. *Gronovius*. *Sine arbitrio* plerique libri ſcripti, et edd. vett. Pichena et Ryckius, Freinshemius recepere *ſine arbitro*: quod ſane melius. Quia Cl. Broterius in MSS. tribus reperit, recepi et ipſe.

1 *Inter viatores Tribunicios.*] Qui ſpectaſſe videntur non abiuncto a Tribunis loco, uti ad obſequia apparere poſſent. Hoc autem inter praemia: quia Tribunos honeſtiſſimo loco ſpectaſſe, vel

Digitized by Google

tores tribunicios datur. Et menſis, qui Aprilem, eum- A. V.
demque Neroneum, ſequebatur, Maius *Claudii*, [2] Iu- 819.
nius *Germanici*, vocabulis mutantur: teſtificante Cor- A. C.
nelio Orfito, qui id cenſuerat, *ideo Iunium menſem trans-* 66.
miſſum, quia duo iam Torquati, ob ſcelera interfecti, [3]
infauſtum nomen Iunium feciſſent. Tot facinoribus foe- 13
dum annum etiam dii tempeſtatibus et morbis inſignivere. Vaſtata Campania turbine ventorum, qui villas, arbuſta, fruges paſſim disiecit. pertulitque violentiam [1] ad vicina urbi: in qua omne mortalium genus vis peſtilentiae depopulabatur, nulla coeli intemperie, quae occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. non ſexus, non aetas periculo vacua. ſervitia [2] perinde et ingenua plebes raptim exſtingui, inter coniugum et liberorum lamenta; qui, dum

vel hinc colligas, quod Caeſari Iulio inter honores decretum: *ut ſemper ſella curuli ſederet, excepto per ludos. Tum enim ſeſſio ei in Tribunicio ſubſellio, inter eos, qui quoque anno Tribuni eſſent, concedebatur.* Dio lib. 44. Itemque poſtea Auguſto: *ut in ſubſelliis Tribunorum plebis ſederet.* Dio idem, libro 49. *Lipſius.* De viatoribus multa Marcellus Donatus ad h. l.

2 *Iunius Germanici.*] Obhaereo. Series quidem menſium ita poſtulat: ſeu ſi *Iunius* in hoc numero. quomodo additur *Iunium tranſmiſſum*, quia infauſtus eſſet? Itaque olim reponebam, *Iulius Germanici.* Sed libri mihi opponuntur, itemque ratio, quod facta iniuria Divo Iulio videtur, ſi illi menſis ſuus ademptus. Quid dicam? verba tamen ſequentia de Iunio abnuunt, etſi alii conantur pro, *tranſmiſſum* reſcribere, *tranſnominatum.* Lipſius. Si *tranſmiſſum* cum Freinshemio explices, omiſſum e Faſtis nomine, obliteratum eius menſis nomen, in dedecus familiae Iuniae, nihil reſtet difficultatis: idque placet Ryckio. Sed vereor, ut *tranſmittere menſem Iunium* hoc ſignificet. Nam *tranſmittere aliquid* eſt tacere, ſilere, non, ei nomen adimere. Cl. Broterius *menſem* deleri vult: neſcio quo.

3 *Infauſtum nomen Iunium feciſſent.*] Emendavit ſic Lipſius, et firmat Florent. qui habet, *nomen iunctum.* At ed. pr. ceteri libri *Iunii tum.* male. Forte fuit *Iuniorum.*

1 *Ad vicina urbi.*] Sic MSS. Reg. Agr. ed. pr. At ſequentes *ad moenia urbis*, ut MSS. Flor. Guelf. In MS. Bud. Oxon. *moenia vicina urbi.* I. Gron. probat *moenia urbis:* et intelligit aedes urbis. Ceterum patet falſum eſſe, quod ille ait, *vicina urbi* eſſe a Rhenano, qui in ed. pr. et ſec. habet *moenia urbis*, ut Aldus, Gryphius. Revocavit Lipſ.

2 *Perinde et ingenua plebes.*] Dedi *et* ex ed. pr. pro vulgato *ac*, quod non ſolet ante vocalem dici, et in noſtro quoque ſupra aliquoties e libris emendatum. MS. Guelf. plane caret copula. Sed facilius *et* hic excidebat, quam *ac*. Hiſt. IV, 43. *perinde dives et eloquentia clarus.*

3 Cl.

Digitized by Google

A.V. 819. A.C. 66. dum aſſident, dum deflent, ſaepe eodem rogo cremabantur. Equitum ſenatorumque interitus, quamvis promiſcui, minus flebiles erant; tamquam communi mortalitate ſaevitiam principis praevenirent. Eodem anno delectus per Galliam Narbonenſem, Africamque et Aſiam, habiti ſunt, ſupplendis Illyrici legionibus, ex quibus aetate aut valetudine feſſi, ſacramento ſolvebantur. [3] Cladem Lugdunenſem quadragies ſeſtertio ſolatus eſt princeps, ut amiſſa urbi reponerent: quam pecuniam Lugdunenſes ante obtulerant, turbidis caſibus.

14 A.V. 820. A.C. 67. C. Suetonio [1] L. Teleſino coss. Antiſtius Soſianus, factitatis in Neronem carminibus probroſis, exſilio, ut dixi, multatus, poſtquam, id honoris indicibus tamque promptum ad caedes principem, accepit, inquies animo, et occaſionum haud ſegnis, Pammenem, eiusdem loci exſulem, et Chaldaeorum arte famoſum, eoque multorum amicitiis [2] innexum, ſimilitudine fortunae ſibi conciliat. Ventitare ad eum [3] nuntios, et conſu-

3 *Cladem Lugdunenſem.*] Cladem ex incendio conceptam, quod denarrat et deplorat Seneca epiſtola tota 92. Accidit centeſimo anno a colonia deducta, eodem Seneca obſervante: Vt ſolatium hoc tarde adhibitum a Nerone ſit, ſeptimo poſt incendium anno. Nam deducta Lugdunum a Munatio Planco, anno urbis DCCXI. *Lipſius.* Huius cladis veſtigia et nunc apparere Lugduni docemur ab auctore Antiquitatum Lugdunenſium p. 248. qui tamen de ſumma pecuniae a Nerone datae non recte ſentit.

1 *L. Teleſino Coſ.*] Nomen ei L. Pontius Teleſinus ex Velleio. Laudat ut philoſophum, et inſignem virum, plus uno loco Philoſtratus lib. 4. et 7. eumdemque exſulaſſe ea re ſub Nerone ſcribit. *Lipſius.* Immo *C. Luccius* vel *Lucius Teleſinus*, ut ex Inſcr. demonſtratum Ruperto ep. 48. add. Ryckium ad h. l. et Pagium Crit. Bar. ad h. a. Vnde putem fuiſſe in Tacito *Lucio Teleſino*, et librarios, qui praenomen eſſe putarent, hinc dediſſe *L. Teleſino.* Praenomen ei C. unde Ryckius putat, Tacitum ſcripſiſſe *Caiis Suetonio* et *Lucio* vel *Luccio Teleſ.* ut XIV, 1. volebat.

2 *Innixum.*] Rectius *innexum* Lipſius et Freinshemius putant. Bene.

3 *Nuntios et conſolationes.*] Omnino lego, *conſultationes*: et iam notavit Pichena ſic in Florentino eſſe. Verbum eius artis. Iuvenalis:

— *quae nullum conſulit, et*
iam Conſulitur.

Noſter: *Quae caritate erga parentem, non tamen aliud conſultaverat, quam de incolumitate domus.* Paullo ante ſcribo, *multorum amicitiis innexum.* non *innixum.* Lipſius. *Conſultationes* habet et ed. pr. Itaque non ſolo Flor. nititur. Nec comparem huic *conſultatores* Ryckii e Cod. Agr. Recte recepit Pichena. *Simul* etiam Guelf.

Digitized by Google

conſultationes non fruſtra ratus, ſimul annuam pecuniam a P. Anteio miniſtrari cognoſcit. Neque neſcium habebat, Anteium caritate Agrippinae inviſum Neroni, opeſque eius praecipuas ad eliciendam cupidinem, eamque cauſſam multis exitio eſſe. Igitur, interceptis Anteii litteris, furatus etiam libellos, quibus dies genitales eius et eventura ſecretis Pammenis occultabantur, ſimul repertis, quae de ortu vitaque Oſtorii Scapulae compoſita erant, ſcribit ad principem, *magna ſe et quae incolumitati eius conducerent, allaturum, ſi brevem exſilii veniam impetraviſſet. quippe Anteium et Oſtorium imminere rebus, et ſua Caeſariſque fata ſcrutari.* Exin miſſae liburnicae, advehiturque propere Soſianus. Ac vulgato eius indicio, inter damnatos magis, quam inter reos, Anteius Oſtoriusque habebantur: adeo ut teſtamentum Anteii nemo obſignaret, niſi Tigellinus auctor exſtitiſſet. [4] Monitus prius Anteius, *ne ſupremas tabulas moraretur.* Atque ille, hauſto veneno, tarditatem eius peroſus, interciſis venis, mortem approperavit. Oſtorius longinquis in agris, [1] apud finem Ligurum, id temporis erat. eo miſſus centurio, qui caedem eius maturaret. Cauſſa feſtinandi [2] ex eo oriebatur,

A. U. 820. A. C. 67.

15

Guelf. ed. pr. Ceterae ante Rhen. *ſimulque.*

4 *Monitus pr. Anteius.*] Acidalius et Freinshemius malebant ablativos. Sed libri conſtanter vulgatum ſervant, idque ſatis commodum eſt. Nam quod Flor. *monitus pr. Anteio*, error librarii eſt. Tigellinus negabat, periculum ſignatoribus fore. Sed Anteium bene facturum, ſi nihil cunctaretur, ſed ocius teſtamentum ſcriptum morte ratum faceret. Teſtamentum morantur, qui non moriuntur, ut id cognoſci et ad effectum venire non poſſit.

1 *Apud finem Ligurum.*] Non aſpernabilis forte coniectura noſtra, *apud Fanum Ligurum.* Is locus Templum alio nomine dictus. In vita Agricolae: *Claſſis Othoniana licenter vaga, dum in Templo (Liguriae pars eſt) hoſtiliter populatur.* Livius tamen (XXXIII, 37.) *Finem Ligurum* etiam appellat: *Redeuntes inde Ligurum extremo fine, agmen Romanum incidunt.* ſed alio, niſi fallor, et communi magis ſenſu. *Lipſius.* Aliud exemplum e Livio attulit Rhenanus. Omnino ſaepe is *finem* in ſingulari hoc ſenſu dixit. v. Gronov. ad XXXVII, 15. item Drak. ibid. aliiſque locis. Itaque nihil hic mutandum.

2 *Ex eo oriebatur.*] Gruterus has voces abundare, nec ab auctore manaſſe putat. Prius verum; et ſufficiebat *Cauſſa feſtinandi*, vel *cauſſa feſt. ex eo.* Sed non propterea haec non a Tacito, qui innumerabilibus locis brevitatis legem migravit,

Digitized by Google

A.V. 820. A.C. 67. tur, quod Oſtorius multa militari fama, et [3] civicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis robore, armorumque ſcientia, metum Neroni fecerat, [4] ne invaderet pavidum ſemper, et reperta nuper coniuratione magis exterritum. Igitur centurio, ubi effugia villae clauſit, [5] iuſſa imperatoris Oſtorio aperit. Is fortitudinem adverſum hoſtes ſaepe ſpectatam in ſe vertit. Et quia venae, quamquam interruptae, parum ſanguinis effundebant, hactenus manu ſervi uſus, ut immotum pugionem extolleret, adpreſſit dextram eius, iuguloque occurrit.

16 Etiam ſi bella externa, et obitas pro Rep. mortes tanta caſuum ſimilitudine memorarem; meque ipſum ſatietas cepiſſet, aliorumque taedium expectarem, quamvis honeſtos civium exitus, triſtes tamen et continuos aſpernantium. At nunc patientia ſervilis, tantumque ſanguinis domi perditum, fatigant animum, et moeſtitia reſtringunt. Neque aliam defenſionem ab iis, quibus iſta noſcentur, exegerim, quam, [1] ne oderim

migravit, ut iam aliquoties monuimus. Si velimus ſeveri eſſe, totum illud *cauſſa ſ. ex e. o.* abeſſe poteſt. Sed contra libros in talibus nil tentandum. Ed. pr. habet illa quidem *exoriebatur:* ſed hic *eo* abſorptum eſſe facile patet. add. ad II, 47.

3 *Civicam coronam.*] Filii ergo M. Oſtorii iſta mors. Nam de eo libro 12. ſcriptum: *Qua pugna filius legati M. Oſtorius ſervati civis decus meruit.* Pater ſane in ipſa Britannia obiit. *Lipſius.*

4 *Ne invaderet pavidum ſemper.*] Intell. poſt *invaderet*, *ſc.* in reliquis brevitate uſus Tacitus, in ratione timoris reddenda. Nihil hic tentandum.

5 *Iuſſa imperatoris.*] Ita primus dedit Beroaldus, neſcio unde. Nam in ed. Puteol. eſt *iuſſa inde.* MS. Flor. *in p.* Guelf. Oxon. *inde poſt.* Bud. *impoſt.* unde Rhenanus coniicit *iuſſa mox* vel *poſt.* ed. pr. *iuſſa in. P. Oſtorio*, quod e Flor. ductum videatur. Huic Oſtorio praenomen *M.* fuiſſe e L. XII. patet, non *P.*

1 *Quam ne oderim tam ſegniter pereuntes.*] Cauſſam reddit, cur non oderit, hoc eſt, non omiſerit eorum mentionem. Id enim *odiſſe* vocat. Non aliter me defendam, quam ut rogem, concedant mihi, non odiſſe, et punire ſilentio ignaviam ſic, inſtar pecorum, caedi ſe praebentium: vel, cum viri fortes forent, quorum mortis contemptus uſui magno eſſe potuiſſet, ita mortem perdentes. Neſtor apud Ovidium in 12. *Nec tamen ulterius, quam fortia facta ſilendo, Vlciſcar fratres.* Gronovius. Veriſſime. Rhenanus, Lipſius, Grotius malebant *oderint.* At iſta non foret defenſio et excuſatio Taciti, quae hic deſideratur. *Oderim* libri omnes praeter Cod. Agr. qui habet *oderint.* *Defenſio* pro excuſatione dicta. Nullo alio nomine me ab iis excuſatum haberi velim, defendique hoc inſtitutum meum.

Digitized by Google

rim tam ſegniter pereuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non, ut in cladibus exercituum, aut captivitate urbium, ſemel editam transire licet. Detur hoc illuſtrium virorum poſteritati, ut, quomodo exſequiis a promiſcua ſepultura ſeparantur, ita, in traditione ſupremorum, accipiant habeantque propriam memoriam. Paucos quippe intra dies, eodem agmine, Annaeus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Criſpinus, [1] ac Petronius cecidere. Mella et Criſpinus, equites Romani, [2] dignitate ſenatoria. nam hic [3] quondam praefectus praetorii, et conſularibus inſignibus donatus, ac nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus, accepto iuſſae mortis nuntio, ſemet interfecit. Mella, quibus Gallio et Seneca, parentibus natus, petitione honorum abſtinuerat, per ambitionem praepoſteram, ut eques Romanus conſularibus potentia aequaretur. ſimul acquirendae pecuniae brevius iter credebat, [4] per procurationes adminiſtrandis principis negotiis. Idem Annaeum Lucanum genuerat, grande adiumentum claritudinis. quo interfecto, [5] dum rem familiarem eius acriter

A. V. 820. A. C. 67.

17

meum. Sequens ſententia eſt a Cicerone, qui bellum civile ita excuſat. Mox ed. pr. *ſemel edito:* et edd. ante Rhen. omnes *ac ſepultura*, male.

1 *Ac Petronius.*] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhenanum omnes, qui primus praenomen C. addidit. Si e MS. id natum ex ultima τῆς *ac*. Cl. Broterius putat eſſe T. Petronium, de quo Plin. 37, 7. et auctorem libri, cuius pars extat.

2 *Dignitate ſenatoria.*] Non enim revera Senatores, ſed opibus ac ſplendore cuivis Senatorum pares. Equites Illuſtres. *Lipſius.*

3 *Quondam Praefectus Praetorii.*] Sub Claudio lib. 2. *Lipſius.*

4 *Per procurationes.*] Ad quas ſoli equites aut liberti admiſſi. *Lipſius.*

5 *Dum rem familiarem.*] De Annaeo Mella ſermo eſt, qui pater Lucani. Atqui de illo Euſebianum Chronicum. *L. Annaeus Mella Senecae frater et Gallionis, bona Lucani filii ſui a Nerone promeretur.* Quae ſi vera lectio, opinandum a fiſco aut fiſcalibus quaedam abrepta, et retenta. Sed ego ambigo, neque cenſeo publicata bona, quia ſua manu cecidit, et damnationem praevenit. Quod ſi eſt, bene in Euſebio corrigas, et ad haec Taciti: *ob bona Lucani filii ſui a Nerone perimitur.* Lipſius. Nempe Fabius ille videtur debuiſſe Lucano certis nominibus; quae dum nimis diligenter exigit, eius odium commovit. Debebat ille Mella in animo habere illud Verris ap. Cicer. Verr. I, 48. in re adventitia et hereditaria non oportere nimis diligentem et attentum eſſe.

6 Ita

A. V. 820. A. C. 67. ter requirit, accuſatorem concivit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. *Mixta inter patrem filiumque coniurationis ſcientia fingitur*, aſſimulatis Lucani litteris. quas inſpectas Nero *ferri ad eum* iuſſit, opibus eius inhians. At Mella, quae tum promptiſſima mortis via, exſolvit venas: ſcriptis codicillis, quibus grandem pecuniam in Tigellinum, generumque eius, Coſſutianum Capitonem, erogabat, quo cetera manerent. Additur codicillis, tamquam de iniquitate exitii querens [6] ita ſcripſiſſet: *ſe quidem mori nullis ſupplicii cauſſis; Rufum tamen Criſpinum, et Anicium Cerialem vita frui, infenſos principi.* quae compoſita credebantur; de Criſpino, quia interfectus erat, de Ceriale, ut interficeretur. neque enim multo poſt vim ſibi attulit, minore quam ceteri miſeratione, quia proditam C. Caeſari [7] con-
18 iurationem ab eo meminerant. [1] De C. Petronio pauca ſupra repetenda ſunt. Nam [2] illi dies per ſomnum, nox

6 *Ita ſcripſiſſet, ſe quidem mori nullis ſupplicii cauſſis.*] Tacitum reliquiſſe cenſeo: *Additur, codicillis, tamquam de iniquitate exitii querentem, ſcripſiſſe.* Gronovius. Placet MSS. et edd. in vulg. conſentiunt, niſi quod inter *ſcripſiſſe* et *ſcripſiſſet* fluctuant. Ed. pr. Rhen. ſqq. hoc habent. Puteol. Ber. illud, itemque MS. Guelf. Mox *tamen* eſt e Flor. Ceteri ſcr. et edd. *autem*.

7 *Coniurationem.*] Coniurationem Aemilii Lepidi. de qua Suetonius et Dio. *Lipſius.*

1 *De C. Petronio.*] Quem viri docti eum cenſent, cuius fragmenta hodie puriſſimae impuritatis. De quo etiam delibero; ſicut et de praenomine: quod apud Plinium libro 37. cap. 11. Titus eſt; itemque Plutarchum in libello, Πῶς ἄν τις διακρίνοι τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Loqui eos de hoc eodem, res indicio eſt. Plinii verba; *Titus Petronius Conſularis moriturus, invidia Neronis Principis, ut menſam eius exheredaret, trullam murrhinam* CCC. H. S. *emptam fregit.* Plutarchi: Ἢ τοὺς ἀσώτους καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ῥυπαρίαν ὀνειδίζωσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τῖτος Πετρώνιος. Reperio et *Publium Petronium*, niſi fallor, hunc eumdem. de quo ita Scholiaſtes vetus Iuvenalis, in illud — *ſed clamat Pontia, feci. Pontia*, inquit, *Publii Petronii filia, quam Nero convictam* (lego, *quam N. convictum*) *in crimine coniurationis damnavit.* Nam Pontia quidem ob aliud ſcelus, veneno extincta eſt, ut addit. *Lipſius.* *Supra repetenda* phraſis Salluſtii, pro qua alii, *altius repet.* vid. Cort. ad Catil. c. 5. Tum *pauca ſupra* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. aliaeque vett. quod temere inverſum eſt inde a Rhenano: qui dedit *de C. Petronio ſupra. Pauca r. ſ.* male. Nihil de eo ſupra.

2 *Illi dies per ſomnum.*] Vide verum hunc adverſipedem, ut Latini appellant. Dies noſter, illi nox erat: et nox, pro die. Pulchre omnino iſtos homines vere perverſos Seneca deſcribit et

Digitized by Google

nox officiis et oblectamentis vitae tranſigebatur: utque alios induſtria, ita hunc ignavia ad famam protulerat: habebaturque non ganeo et profligator, ut plerique ſua haurientium, ſed erudito luxu. Ac dicta factaque eius quanto ſolutiora, et quandam ſui negligentiam praeferentia, tanto gratius, in ſpeciem ſimplicitatis, accipiebantur. [3] Proconſul tamen Bithyniae, et mox conſul, vigentem ſe, ac parem negotiis oſtendit: dein revolutus ad vitia, [4] ſeu vitiorum imitationem, inter paucos familiarium Neroni adſumptus eſt, elegantiae arbiter; dum nihil amoenum et molle affluentia putat, niſi quod ei Petronius approbaviſſet. Vnde invidia Tigellini, quaſi adverſus aemulum, et ſcientia voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem principis, cui ceterae libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Scevini Petronio obiectans, corrupto ad indicium ſervo, ademptaque defenſione, et maiore parte familiae in vincla rapta. Forte 19
illis diebus Campaniam petiverat Caeſar, et Cumas usque progreſſus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut ſpei moras. neque tamen [1] praeceps vitam expulit, ſed inciſas venas, ut libitum, obligatas, aperire rurſum, et alloqui amicos, non per ſeria, aut quibus conſtantiae gloriam peteret. Audiebatque referentes,

A. V. 820. A. C. 67.

et culpat, epiſtola CXXIII. *Lucet? ſomni tempus. Quies eſt?* (pro nocte, Quietem dixit: atque ita locum interpretor ac diſtinguo) *nunc exerceamus, nunc geſtemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit? tempus eſt caenae.* Ac plura ibi de lucifugis illis vide. Adde et haec Lampridii in Heliogabalo: *Traiecit et dierum actus noctibus, et nocturnos diebus, aeſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriae: ita ut ſero de ſomno ſurgeret, et ſaluturi inciperet, mane autem dormire inceptaret.* Lipſius.

3 *Proconſul Bithyniae.*] Sic omnes ſcripti et edd. vid. ad II, 52. Mox *vigentem* MS. Guelf. Rhen. ſeqq. At ceterae vett. *ingentem.*

4 *Seu vitiorum imitationem.*] Sic MS. Guelf. edd. vett. omnes. MS. Flor. Rhen. *imitatione:* quod unice probat I. Gronovius. Ita ſenſus eſt, ſeu quia ad vitia revolutus eſt, ſeu quia imitabatur; et ablativus ille abſolutus cum participio coniunctus, quo nil frequentius Tacito. vid. ſupra ad c. 10. Sed hic mihi tamen accuſativus melior. Dubitat Tacitus, utrum vitia an imitationem vitiorum dicere debeat.

1 *Praeceps vitam.*] Elegans eſt Acidalii coniectura *per praeceps.* Mox Guelf. a man. ſec. *ad libitum* item ed. pr.

Digitized by Google

A.V. 820. A.C. 67. tes, nihil de immortalitate animae, et ſapientium placitis, ſed levia carmina, et [2] faciles verſus. ſervorum alios largitione, quosdam verberibus affecit. [3] iniit et vias, ſomno indulſit, ut quamquam coacta mors, fortuitae ſimilis eſſet. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus eſt: ſed flagitia principis, ſub nominibus exoletorum feminarumque, et novitate cuiusque ſtupri, perſcripſit, atque obſignata miſit Neroni. fregitque annulum, ne mox uſui eſſet ad facienda pericula.

20 da pericula. Ambigenti Neroni, quonam modo noctium ſuarum ingenia noteſcerent, offertur Silia, matrimonio ſenatoris haud ignota, et ipſi ad omnem libidinem adſcita, ac Petronio perquam familiaris. agitur in exſilium, tamquam non ſiluiſſet quae viderat pertuleratque, [1] proprio odio. At Numicium Thermum, praetura functum, Tigellini ſimultatibus dedidit, quia libertus Thermi quaedam de Tigellino criminoſe detulerat, quae cruciatibus tormentorum ipſe, patronus eius nece immerita lueret.

21 Trucidatis tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupivit, interfecto [1] Thraſea Paeto et [2] Barea Sorano, olim utrisque

2 *Faciles verſus.*] Sunt ludicri, iocoſi, de rebus amatoriis et ſimilibus. Mox *quamquam* ed. pr. Rhen. ſqq. ceterae veteres *quaſi.* at MS. Guelf. *utque coacta m.* man. ſec. addidit *um* in fine. Illud verum eſt.

3 *Iniit et vias, ſ. i.*] Marklandus Ep. Crit. ad Harium p. 89. eleganter corrigit *epulas. Vias inire* non convenit ingenio Petronii et huic tempori.

1 *Proprio odio.*] Veram puto Freinshemii correctionem: *pertuleratque. Proprio odio hanc: Num. Th. p. f. Tigellini ſimultatibus dedidit.* Mox MS. Fl. ed. pr. *Municius*, unde Ryckius faciebat *Minucius.* recte. Nam eius gentis cognomen *Thermi Dedidit* porro MS. Guelf. edd. Puteol. ſeqq. omnes. At Flor. Bud. Agr. ed. pr. *deditum.* Etiam in Guelf.

1 *Thraſea Paeto.*] Cuius gentile nomen adhuc quaero. Nam Dio P. Thraſeam Pactum ſaltem appellat. Marmor vetus ſuadet Valerium fuiſſe. C. DOMITIO DEXTRO. II. L. VALERIO. MESSALLA. THRASIA. PRISCO. COS. Quod etſi de alio: ex cognomine tamen ſuſpicemur de gente. Thraſeas hic admirator unicus Catonis, de cuius vita librum ſcripſit, indicante Plutarcho. Laudes eius ſparſae in Tacito, Arriano, Dione: ſed ante alia egregium elogium de illo ipſius Neronis, in Plutarchi libello Πολιτικῶν παραγγελμάτων. Ait, Νέρων ὀλίγον ἔμπροσθεν τ̃ κτεῖναι, τὸν Θρασέαν μάλιστα μισῶν καὶ φοβούμενος, ὅμως, ἐγκαλοῦν-

que infenſus, et accedentibus cauſſis in Thraſeam: [3] quod A.V. ſenatu egreſſus eſt, cum de Agrippina referretur, ut 820. memoravi: quodque Iuvenalium ludicro [4] parum ex- A.C. ſpectabilem operam praebuerat: eaque offenſio altius 67. penetrabat, quia idem Thraſea Patavii, unde ortus erat, [5] ludis Ceſticis, a Troiano Antenore inſtitutis, habitu

 tragico

ἐγκαλῦντός τινος, ὡς κακῶς κε-κριμένϐ καὶ ἀδικῶς· Ἐβϐλόμην ἂν, ἔφη, Θρασέαν ὕτως ἐμὲ φι-λεῖν, ὡς δικαςὴς ἄριςός ἐςιν. Salve, o, ſalve vir magne, et inter Romanos ſapientes ſanctum mihi nomen. Tu magnum decus Galliae gentis: tu ornamentum Romanae curiae: tu aureum ſidus tenebroſi illius aevi. Tua inter homines, non hominis vita: nova probitas, conſtantia, gravitas: et vitae mortiſque aequabilis tenor. *Lipſius.*

2 *Barea Sorano.*] Qui ille eſt nominatus Boëthio de Conſolat. lib. I. proſa 3. *Lipſius.* Hic ordo nominum eſt e Flor. a Pichena receptus, quem et habet ed. pr. Ceteri Barcam Soranum primo loco ponunt.

3 *Quod Senatu egreſſus eſt.*] Muretus et Acidalius malebant *eſſet*, probatque Pichena. Immo *erat* (nam mox *praebuerat.*) ſi quid mutandum. Malim certe *eſt*, quam *eſſet*, cum et indicativus ſequatur, et paullo poſt iterum hoc tempore uſus eſt, *cenſuit, obtinuitque.* Omnino Tacitus hoc loco non eſt ſatis conſtans in temporibus.

4 *Parum exſpectabilem operam.*] i. e. exſpectationi non reſpondentem. Et ſic MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ante Rhenanum: niſi quod Flor. inſerit. *et.* ed. pr. *et inexſpectabilem. Expectibilis* eſt a Rhenano, incertum an e MS. Et cum hoc verbum non magis apud alios reperiatur, quam illud: veterem potius, et a MSS. firmatam lectionem ſequendam putavi.

5 *Ludis Caeſticis a Troiano Antenore inſtitutis.*] Quid caeſtibus cum cantu? Cecinisse enim hic dicitur Thraſeas, non pugnaſſe: et a Dione *τραγῳδίαν ὑποκρινάμενος ἐν Παταυΐῳ τῇ πατρίδι.* ita enim ſcribend. (Patavinus quia Thraſeas) non *ποταμίᾳ.* Sed crederem, ut fit, tempore auctiores ornatioreſque eos ludos factos, et ad caeſtus ſcenica etiam certamina adiecta. Turbat nos tamen et moratur Vatic. qui, *cetaſtis*, refert. Scriptura, de qua nihil hiſcam. Apud Livium l. 10. navale certamen annuum eſt Patavii: ſed nihil ad iſtud. Agon item Drepanitanus, apud Sidonium in Abitaco ſuo, ad exemplar Troianae ſuperſtitionis, pariter nihil iſtuc. Dio hoc tantum monet, fuiſſe *ἑορτὴν τριακονταετηρίδα*, tricennale ſpectaculum. *Lipſius.* *Cetaſtis* etiam MS. Flor. et ed. pr. Neque abludit Guelf. in quo *ceſtatis* pro *cetaſtis* ſcriptum. Sed ex hac ſcriptura *ceſtatis* forte Puteolanum puto effinxiſſe *ceſticis*, a *ceſtu:* quia tale certamen apud Virgilium in Sicilia praeſente Aenea celebratum, ut Troianus iſte ludus fuiſſe videatur. ſane etiam Romae in antiquiſſimis ludis, qui Romani deinde dicti, ap. Liv. I, 35. *pugiles* commemorantur. Pro eo Grotio placebat *Xyſticis:* in quibus et ipſis pugiles certant, ut patet inter alia ex inſcriptione ap. Reineſ. Cl. V. n. 44. Sed Pignorius in Origg. Patav. mavult *Iſelaſticis*, quod verbum fere corruptum eſt a librariis latinis, ut apud Suetonium Calig. 20. ubi vid. Si legamus potius *Selaſticis*, ut in inſcriptionibus fere eſt, ſane conveniet

A. V. 820. A. C. 67. tragico cecinerat. die quoque, quo praetor Antiſtius, ob probra in Neronem compoſita, ad mortem damnabatur, mitiora cenſuit obtinuitque: et [6] cum deum honores Poppaeae decernerentur, ſponte abſens, funeri non interfuit. Quae oblitterari non ſinebat Capito Coſſutianus, praeter animum, ad flagitia praecipitem, inimicus Thraſeae, quod auctoritate eius concidiſſet, iuvantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant.

22 Quin et illa obiectabat: [1] *principio anni vitare Thraſeam ſollenne iusiurandum:* [2] *nuncupationibus votorum non adeſſe, quamvis Quindecimvirali ſacerdotio praeditum: nunquam pro ſalute principis,* [3] *aut caeleſti voce immolaviſſe: aſſiduum olim et indefeſſum, qui vulga-*

niet valde Codd. ſcripturae. Dubitatio eſt duplex, primo, an credibile ſelaſtica ab Troiano inſtituta: deinde unde cantus tragici in ſelaſticis. Huic facile occurram ex eo, quod etiam in Graecia in iſtis ludis paullatim omnis generis certamina oratorum, poetarum etc. inſtituta, cum in illo tanto conventu quiſque artem ſuam oſtentando inclareſcere cuperet. Ex altera me nondum expedio.

6 *Cum Deum honores etc.*] *Deum* e MS. Bud. edidit Rhen. Ante erat *divini*, quod et Guelf. habet. MS. Agr. ed. pr. *deinde.* de divinis honoribus Poppaeae decretis, nihil noſter: at Dio, cuius locum ex Valeſ. Exc. Lib. LXIII. attulit Ryckius. Recepi deinde *decernerentur*, ut latinitas deſiderat, et viris doctis dudum placuit, quod id clare eſt in Guelf. ſed idem iam e Cod. Agr. receperat Ryckius. Mox idem Guelf. et Flor. *interfuerit:* unde coniicio fuiſſe *interfuerat*, ut ſupra plusquamperfectum poſt perfectum. Nam *interfuerit* alienum eſt. Et ſic reperit Cl. Broterius in MS. Flor. etiam Reg. ed. pr. poſt *iniquus*, pro *inimicus.*

1 *Principio anni vitare Thraſeam ſolenne iusiurandum.*] Cuius multa memoria in Tacito, aliiſque. Ideo ordine rem expoſui, in EXCVRSV A. *Lipſius.*

2 *Nuncupationibus votorum non adeſſe.*] De quibus l. 4. Annal. *Pontifices eorumque exemplo ceteri ſacerdotes cum pro incolumitate Principis vota ſuſciperent.* Sueton. Neron. cap. 46. *Votorum nuncupatione, magna iam ordinum frequentia, vix repertae Capitolii claves.* Plura huic rei et opportuna, in EXCVRS. B. *Lipſius.*

3 *Aut caeleſti voce immolaviſſe.*] Indignor, cum lego, imo non indignor, ut nunc aetas mea eſt, et peritia ludibriorum in re humana. En ſummates illi viri, genere, dignitate, ſapientia, titulum criminis accipiunt, quem pudeat memoraſſe. Sed eadem Philoſtratus libro 5. *Accuſationes quot et quantas e theatris oriri cenſes, cum delatores ita redarguunt? Non veniſti auditum Neronem: aut veniſti quidem, ſed negligenter et non attente audiſti: riſiſti plane, non plauſiſti: nec pro ipſius VOCE SACRIFICASTI, ut clarior liquidiorque eſſet.* Lipſius. Paullo poſt: MS. Reg. *oſtentaret* pro *oſtenderet*, non male. Mox *ſi idem multi* Fl. Guelf. ed. pr. Put. Ber. In Rhen. ed. caſu tranſpoſitum *ſi multi idem*, unde fluxit in ceteras.

4 Qui

vulgaribus quoque patrum conſultis ſemet fautorem, aut adverſarium oſtenderet, triennio non introiiſſe curiam: nuperrimeque, cum, ad coërcendos Silanum et Veterem certatim concurreretur, privatis potius clientium negotiis vacaviſſe. ſeceſſionem iam id, et partes, et, ſi idem multi audeant, bellum eſſe. Vt quondam C. Caeſarem, inquit, *et M. Catonem; ita nunc te, Nero, et Thraſeam avida diſcordiarum civitas loquitur. Et habet ſectatores, vel potius ſatellites, qui nondum contumaciam ſententiarum, ſed habitum vultumque eius ſectantur, rigidi et triſtes,* [4] *quo tibi laſciviam exprobrent. Huic uni* [5] *incolumitas tua ſine arte, ſine honore.* [6] *Proſperas principis res ſpernit: etiamne luctibus et doloribus non ſatiatur? Eiusdem animi eſt, Poppaeam divam non credere, cuius in acta divi Auguſti, et divi Iulii non iurare.* [7] *Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani, per provincias, per exercitus,* [8] *curatius leguntur, ut noſcatur, quid Thraſea non fecerit. Aut tranſeamus ad illa inſtituta, ſi potiora ſunt: aut nova cupientibus auferatur dux et auctor.* [9] *Iſta ſecta Tuberones, et Favonios, veteri quoque Reip.*

A. V. 820.
A. C. 67.

 ingrata

4 *Quo tibi laſciviam.*] Sic e Flor. edidit Pich. in quo erat *quod ibi*, ſicut in ed. pr. reperi, in Bud. Rhenanus, qui iam coniecit, *quo tibi*, legendum eſſe. Ceteri ſcr. et edd. *qui tibi:* in quo puto eſſe *qui* pro *quo*, ut alibi.

5 *Incolumitas tua ſine arte.*] Sentio abeſſe vocem, quam volenti Cornelio reddo: *incolumitas tua ſine cura, artes ſine honore.* Prius membrum ad nuncupationem omiſſam votorum ſpectat, quae pro incolumitate Principis: alterum ad id, quod numquam immolarit pro caeleſti voce. *Lipſius.* Videtur Florentinus ſignificare: *Huic uni incolumitas tua, tuae artes, ſine honore.* Gronovius. Nam is liber habet *artes:* ceteri vulgatum. Lipſiana ratio mihi magis placet.

6. *Proſperas res ſpernit etc.*] Haec ut per conceſſionem dicta accipi debent: et forte ſcripſit Tacitus *ſpernat.* Id non intelligens Ryckius, praeferebat mox Codicis ſui ſcripturam *etiamnum*, ſine interrogatione. male. Vulgatum verum et elegans eſt.

7 *Spernit religionis.*] Recte ſic. At Flor. ed. pr. Cod. Agr. *legiones.* vitioſe.

8 *Curatius leguntur.*] Ita reſtitui, confuſione librorum motus, qui ad vocem ignobiliorem adhaeſerant. Itaque, *Curiatium*, aut, *Curantium*, fere legas. At ita ante Tacitum Salluſtius, *Curatiſſimi accepit.* et Ammianus: *Domicilia cuncta curatius ritu Romano inſtructa.* Noſter lib. 14. *Ludos curatios editos.* Lipſius. Bene Lipſius. Cod. Guelf. plane *accuratius*, quod etiam ex aliis notat Broterius. Ed. pr. *curatium.*

9 *Iſta ſecta Tuberones et Favonios.*] Stoicorum ſectam vitium hoc hominis culpat, et qui eam ſecuti. Tuberonem intellegit Q. Aelium, qui in epulo publico haedinis pellibus ſtravit lectos Punicanos,

A.V. 820. A.C. 67. *ingrata nomina, genuit. Vt imperium evertant, libertatem praeferunt: ſi perverterint, libertatem ipſam aggredientur. Fruſtra Caſſium amoviſti, ſi gliſcere et vigere Brutorum aemulos paſſurus es. Denique nihil ipſe de Thraſea ſcripſeris, diſceptatorem ſenatum nobis relinque.* Extollit ira promptum Coſſutiani animum Nero: adiicitque Marcellum Eprium, acri eloquentia.

23 At Baream Soranum iam ſibi [1] Oſtorius Sabinus, eques Romanus, popoſcerat reum, ex proconſulatu Aſiae, in qua offenſiones principis auxit iuſtitia atque induſtria, et quia portui Epheſiorum aperiendo curam inſumpſerat: vimque civitatis Pergamenae, prohibentis Acratum, Caeſaris libertum, ſtatuas et picturas avehere, [2] inultam omiſerat. Sed crimini dabatur *amicitia Plauti, et ambitio conciliandae provinciae ad ſpes novas.* Tempus damnationi delectum, quo Tiridates accipiendo Armeniae regno adventabat: [3] ut ad externa rumoribus inteſtinum ſcelus obſcuraretur, an, ut magnitudinem imperatoriam caede inſignium virorum, quaſi regio facinore, oſtentaret.

24 Igitur omni civitate ad excipiendum principem, ſpectandumque regem, effuſa

nos, et vaſa Samia expoſuit. Cicero, Valerius, aliique. Agellius libro I. *Tubero iuris civilis antiſtes, et Stoicae doctrinae ſectator.* Idem ille eſt, qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante. Favonius eſt, Catonis ille ſimia: de quo Suetonius Auguſt. cap. 13. et Valerius Maximus libro 2. cap. ultimo. Plutarchus in Bruto. Vidi tamen qui, *Fannios*, hic reponeret, imperite. *Lipſ.*

10 *Libertatem praeferunt.*] i. e. oſtentant, eius ſtudium iactant: ſive, ſi mavis, imperio meliorem dicunt. Mox *libertatem* ante *ipſam* e Flor. bene inſeruit Pichena: fuitque et in libro unde ed. pr. ducta eſt. Nam in ea eſt *libertatem ipſam aggr.* Sed exciderunt verba *libertatem praeferunt: ſi perverterint.* cauſſa in promtu eſt.

1 *Oſtorius Sabinus.*] Mutant libri. Alii, *ſibi Torius.* Vatic. *Subitorius.* Flexit me ut Oſtorius ſcriberem, locus infra, de hoc ipſo: *Oſtorio duodecies, et Quaeſtoria inſignia tribuuntur.* Lipſius. Sed et ibi Flor. *Torius:* Guelf. et ed. pr. h. l. *ſubitorius*, altero loco *Torius*, tertio *Oſtrio* ille, haec *Oſtoria.* Vt in ed. pr. ſic in ceteris.

2 *Inultam omiſerat.*] Vatic. Male vulgo, *invitam.* Lipſius. *Inultam* etiam Guelf. ed. pr. Rhen. Ceterae ante Rhen. *multam* ſolenni aberratione. Poſt Rhen. irrepſit in Gryphianam, opinor, *invitam*, operarum vitio.

3 *Vt ad externa rumoribus inteſtinum ſcelus obſcuraretur.*] Sic omnes libri. Senſus eſt: dum rumores et ſermones hominum occuparentur externis. Sed modus loquendi eſt durior. Acidalius addi volebat *verſis:* Grutero placebat *ad externa rumorum.*

1 Thra-

Digitized by Google

ſa, ¹ Thraſea, occurſu prohibitus, non demiſit animum: A. V.
ſed codicillos ad Neronem compoſuit, requirens *obie-* 820.
cta, et expurgaturum adſeverans, ſi notitiam criminum A. C.
et copiam diluendi habuiſſet. Eos codicillos Nero pro- 67.
peranter accepit, ſpe, ² exterritum Thraſeam ſcripſiſſe, per quae claritudinem principis extolleret, ſuamque famam dehoneſtaret. Quod ubi non evenit, vultumque et ſpiritus et libertatem inſontis ultro extimuit, ³ *vocari patres* iubet. Tum Thraſea inter proximos conſultavit, *tentaretne defenſionem, an ſperneret.* Diverſa conſilia afferebantur. Quibus intrari curiam place-
bat, *ſecuros eſſe de conſtantia eius,* dixerunt: *nihil di-* 25
cturum, niſi quo gloriam augeret. Segnes et pavidos ſupremis ſuis ¹ *ſecretum circumdare. Aſpiceret populus virum, morti obvium, audiret ſenatus voces, quaſi ex aliquo numine,* ² *ſupra humanas: poſſe ipſo miraculo etiam Neronem permoveri.* ³ *ſin crudelitati inſiſteret, diſtingui certe apud poſteros memoriam honeſti exitus ab ignavia per ſilentium pereuntium.* Contra, qui opperiendum do-
mi cenſebant, de ipſo Thraſea eadem: *ſed ludibria et* 26
contumelias imminere. ſubtraheret aures conviciis et probris.

1 *Thraſea occurſu prohibitus.*] Quod ſignum ſcilicet Principis indignantis, et a ſe atque aſpectu ſuo ſpernentis. Tale Veſpaſiano ſaltem, ab eodem Nerone, apud Suetonium in Veſp. cap. 4. *Prohibitus non contubernio modo, ſed etiam publica ſalutatione.* Atque ut ibi ille ſalutatione prohibitus, ſic iſte occurſu. *Lipſius.*

2 *Exterritum Thraſeam ſcripſiſſe.*] [illegible], *ſcripſiſſe:* et quod [illegible] codice. *Lipſius.* *Scripſiſſe* etiam Cod. Agr. ed. pr. [illegible] Gudſ. ed. Put. [illegible] [illegible] L. F. Gronovius [illegible] 1672. [illegible] Obſ. I, 4. p. 233. [illegible] [illegible] 67. [illegible]

3 *Vocari patres iubet.*] Sic Flor. Agr. Gudſ. ed. pr. Ceterae *iuſſit.* Illud verius. Mori eſſe ſe volebat Gronovius.

1 *Secretum circumdare.*] Bene mei libri, [illegible], circumdare. *Lipſius.* Sic et Flor. Gudſ. ed. pr.

2 *Supra humanas.*] Sic [illegible] Flor. et ed. pr. [illegible] i. e. *humanas:* [illegible] L. Gronovius. [illegible] Gud. [illegible]

3 *Sin crudelitati inſiſteret.*] Sic Gudſ. [illegible] *ſin crudelitate perſiſteret* [illegible] Flor. [illegible]

1 Impe-

A.V. 820. A.C. 67. *bris. Non ſolum Coſſutianum, aut Eprium ad ſcelus promptos: [1] ſupereſſe, qui forſitan manus ictusque per immanitatem Auguſti: etiam bonos metu ſequi. Detraheret potius [2] ſenatui, quem perornaviſſet, infamiam tanti flagitii; et relinqueret incertum, quid, viſo Thraſea reo, decreturi patres fuerint. Vt Neronem flagitiorum pudor caperet, irrita ſpe agitari: multoque magis timendum, ne in coniugem, in familiam, in cetera pignora eius ſaeviret. Proinde intemeratus, impollutus, quorum veſtigiis et ſtudiis vitam duxerit, eorum gloria peteret finem.* Aderat conſilio Ruſticus Arulenus, flagrans iuvenis, et cupidine laudis offerebat, *ſe interceſſurum ſenatusconſulto*: nam [3] plebis tribunus erat. Cohibuit ſpiritus eius Thraſea, *ne vana, et reo non profutura, interceſſori exitioſa inciperet. Sibi actam aetatem, et tot per annos continuum vitae ordinem non deſerendum: illi initium magiſtratuum, et integra, quae ſuperſint. Multum ante ſecum expenderet, quod, tali in tempore, capeſſendae Reip. iter ingrederetur.* Ceterum ipſe, an venire in ſenatum

27 deceret, meditationi ſuae reliquit. At poſtera luce, duae praetoriae cohortes armatae templum [1] Genetricis

1 *Supereſſe, qui forſitan manus ictuſque per immanitatem Auguſti.*] Animam agenti loco aquam ſic affuderim: *ictuſque parent. Immanitatem Auguſti etiam bonos metu ſequi.* Lipſius. Melius Acidalius *ictuſque p. i. auſuri ſint*, vel *auſint*, et Grotius *auderent.* Ἀποσιώπησιν malunt Salinerius et Ryckius: quam ego hic non concoquo. Domi enim cur non proloquerentur, quae ſentirent. Broterius coniicit *intentarent*, deleto *Auguſti.* Quod longius a libris recedit. An ſcripſit Tacitus, *qui forſitan ad manus ictuſque*, ut referatur ad *promtos?* Nec *Auguſti* nomen ſatis defenditur a Ryckio e Suet. Ner. 56. etſi I. Gronovio placebat defenſio. Nam ibi Senatores alloquuntur Neronem: in quo genere ſane uſitatum nomen, nemo ambigit. In narrationibus, aut talibus ſermonibus, etiam ubi vituperarentur, Auguſtos vocari ſolitos imperatores, id quidem doceri debebat. Tum *per immanitatem* e conſuetudine latine loquendi, haud dubie referendum ad agentem. Sed ſine libris melioribus vix aliquid extricari poteſt.

2 *Senatui, quem perornaviſſet.*] Puto leg. *quem ſemper ornaviſſet.* Lipſius. *Perornaviſſet* eſt ſemper et ad hunc uſque diem, ad finem uſque, ut bene monet Freinshemius. Sic *perviguere* IV, 34. et ſimilia. Ed. pr. *infamia.* Atque etiam in Guelf. ſignum literae *m* eraſum eſt.

3 *Plebis trib.*] Flor. *plebi*, quod recepit I. Gron. Poſt *tali in tempore*, quod e Flor. eddit Pichena, etiam ed. pr. ab aliis *in* abeſt.

1 *Genitricis Veneris.*] MS. Flor. *Genetricis.* quae ſcriptura et in numis

Digitized by Google

cis Veneris inſedere. Aditum ſenatus globus togatorum obſederat, non occultis gladiis: diſperſique per fora ac baſilicas cunei militares. inter quorum aſpectus et minas ingreſſi curiam ſenatores. Et oratio principis [2] per Quaeſtorem eius audita eſt. nemine nominatim compellato, patres arguebat, *quod publica munia deſererent, eorumque exemplo equites Rom. ad ſegnitiam verterentur. Etenim, quid mirum, e* [3] *longinquis provinciis haud veniri, cum plerique, adepti conſulatum et ſacerdotia, hortorum potius amoenitati inſervirent:* quod velut telum arripuere accuſatores. Et initium facien- A. V. 820. A. C. 67.

28 te Coſſutiano, maiore vi Marcellus, [1] *ſummam Remp. agi*, clamitabat: *contumacia inferiorum lenitatem imperitantis deminui. Nimium mites ad eam diem patres, qui Thraſeam deſciſcentem, qui generum eius, Helvidium Priſcum, in iisdem furoribus, ſimul* [2] *Paconium Agrippinum,*

mis inſcriptionibusque occurrit, et in aliis MSS. libris. v. Oudend. V. C. ad Sueton. Caeſar. c. 61.

2 *Per Quaeſtorem eius.*] Non enim cuilibet e Quaeſtorum collegio id munus, ſed Candidatis Principis. l. 1. De offic. Quaeſtoris. Ideo Tacitus expreſſim, *Quaeſtorem eius.* Et in lapidibus aliquoties, QVAESTOR. AVG. Reliqua ad hunc ritum trita. *Lipſius.* Mox MS. Fl. *uterentur* pro *verterentur*, quod in ceteris omnibus. hoc melius.

3 *Longinquis provinciis adveniri.*] Divinabam, *haud veniri.* nec tamen ſententiae plene conſultum. Melius ſic: *quid mirum nec longinquis provinciis ſubvenire.* vel *provinciis adverti.* Lipſius. Recepit *haud veniri* Pichena, quod in Flor. eſt *hadveniri.* Sed I. Gronovius id eſſe putat *non adveniri*, ut Grotius voluerat. Sed vide, an dici poſſit, *homines in urbem, vel ſenatum non adveniunt.* Immo *veniunt* eſt verbum in ea re legitimum. Pro *e* Guelf. ed. pr. etc. *eſt.* vitioſe. non eſſe orationem directam, verbum *inſervirent* docet.

1 *Summam remp. agi.*] Sic poſt Ryckium et I. Gron. edidi auctore MS. Flor. Ceteri libri omnes *reipubl.* quod non minus rectum eſt. v. XII, 5.

2 *Paconium Agrippinum.*] Hic ille Agrippinus e Stoica domo, laudatus Epicteto et Arriano. Quorum verba ad hanc hiſtoriam dabo. Epicteti Electis: Διὰ τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείστου ἄξιος ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπῄνεσεν ἑαυτὸν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἐρυθρία. et ſtatim: Καί ποτε μέλλοντι ἀριστήσειν αὐτῷ, ἐπέστησεν ὁ λέγων, ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέρων. Καὶ ὃς ἔφη, Οὐκ οὖν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσωμεν. Arriani lib. 1. cap. 1. Ἀπηγγέλθη αὐτῷ ὅτι κρίνῃ ἐν συγκλήτῳ. Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἀλλ᾽ ἦλθεν ἡ πέμπτη. Ταύτῃ δ᾽ εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτρεῖν. Ἀπέλθωμεν, καὶ γυμνασθῶμεν. Γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ, Ἐλθ᾽, ὅτι κατακέκρισαι. Φυγῇ, φησιν, ἢ θανάτῳ; Φυγῇ. Τὰ ὑπάρχοντα τί; Οὐκ ἀφῃρέθη. Εἰς Ἀρικίαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσω-

A.V. 820. A.C. 67. *pinum, paterni in principes odii heredem, et [3] Curtium Montanum, deteſtanda carmina factitantem [4] eludere impune ſinerent. [5] Requirere ſe in ſenatu conſularem, in votis ſacerdotem, in iureiurando civem: niſi, contra inſtituta et cerimonias maiorum, proditorem palam et hoſtem Thraſea induiſſet. Denique agere ſenatorem, [6] et principis obtrectatores protegere ſolitus, veniret, cenſeret, quid corrigi, aut mutari vellet: facilius perlaturos ſingula increpantem, [7] quam nunc ſilentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbem terrae, an victorias ſine damno exercituum, diſplicere? Ne hominem, bonis publicis maeſtum, et qui fora, theatra, templa pro ſolitudine haberet, qui minitaretur exſilium ſuum, ambitionis pravae compotem facerent. Non illi conſulta haec, non magiſtratus, aut Romanam urbem videri. Abrumperet*

ἀφιστήσωμεν. id eſt: *Nunciatum ei, quod indicium de eo fieret in Senatu. Bonum factum, inquit. At enim quinta hora iam advenit* (non *Dies*, uti interpres ad ritum veterem parum attente) *qua exerceri ſolet, et frigida lavari. Eamus, ait, et exerceamur. Exercitanti ſupervenit qui diceret, Fuge ocyus, damnatus es. Exſilio, inquit, an morte? Exſilio. Bona autem quid? Non ablata tibi. Ariciam ergo euntes, iſtic prandeamus.* Tacito iſta lucem dabunt, dum paullo inferius ait, *pulſum eum Italia*. Sed cur Marcellus *paterni odii in principes heredem* Agrippinum calumniatur? Propter patrem eius Paconium, qui maieſtatis reus ſub Tiberio periit. Eruo e Suetonii Tiber. cap. 61. *Interrogatum eum a quodam nano adſtante menſae inter Copreas* (ita leg. non, *Capreas*) *cur Paconius maieſtatis reus tamdiu viveret? ſtatim quidem petulantiam linguae obiurgaſſe, ceterum poſt paucos dies ſcripſiſſe, Senatui, ut de poena Paconii quamprimum ſtatueret.* Ideo Tacitus mox: *Quid Agrippino obiectum, niſi triſtem patris fortunam? quando et ille perinde innocens Tiberii ſaevitia concidiſſet.* Lipſius.

3 *Curtium Montanum.*] Cuius mentio lib. 4. Hiſtor. *Lipſius.*

4 *Eludere ſinerent.*] In animo videtur habuiſſe locum Ciceronis pro Mil. c. 12. *ſe poſſe eludere remp. in iſtis ſuis cogitatis furoribus.*

5 *Requirere ſe in ſenatu.*] Ego nullum alium ſenſum hinc extrico, niſi quem edidit Pichena, ut *requirere ſe* dictum ſit, pro *requiſiturum ſe*, quod verba, *niſi induiſſet*, deſiderant. Et ſupra notavimus, ubi futura non uſitata ſatis ſint, praeſentia poni. At Freinshemius ſic capit: ſi negaret, ſe eſſe proditorem et hoſtem, quaerere, cur in ſenatum non veniret. Bona ſententia, ſed ea non in verbis, quantum mihi licet adſequi.

6 *Et principis obtrectatores protegere ſolitus.*] Taciti manum fuiſſe cenſeo: *Denique agere ſenatorem, ut principis obtrectatores protegeret, ſolitus, veniret*, etc. *Gronovius.*

7 *Quam nunc ſilentium perferrent.*] En calumniam. Viri boni ſilentio etiam apud Tyrannum peccant. Audi illa apud Senecam, Oedipo:

CL. Ta-

ſeret vitam ab ea civitate, cuius caritatem olim, nunc et
aſpectum exuiſſet. Cum per haec atque talia Marcellus, 29
[1] ut erat torvus et minax, voce, vultu, oculis ardeſce- A.V.
ret : non illa nota, et [2] celebritate periculorum ſueta 820. A.C.
iam ſenatus maeſtitia, ſed novus et altior pavor, ma- 67.
nus et tela militum cernentibus. ſimul ipſius Thraſeae
venerabilis ſpecies obverſabatur: et erant, qui *Helvi-*
dium quoque miſerarentur, *innoxiae affinitatis poenas da-*
turum. Quid Agrippino obiectum, niſi triſtem patris
fortunam; quando et ille, perinde innocens, Tiberii ſae-
vitia concidiſſet. Enimvero Montanum probae iuventae,
neque famoſi carminis, [3] *quia protulerit ingenium, ex-*
torrem agi. Atque interim Oſtorius Sabinus, Sorani 30
accuſator, ingreditur, orditurque *de amicitia Rubellii*
Plauti, quodque [1] *proconſulatum Aſiae Soranus, pro cla-*
ritate, ſibi potius accomodatum, quam ex utilitate com-
muni egiſſet, alendo ſeditiones civitatum. Vetera haec. [2]
ſed

CR. *Tacere liceat. nulla libertas minor*
A rege petitur. ORD. *ſaepe vel lingua magis*
Regi atque regno muta libertas obeſt. Lipſius.

1 *Vt erat torvus.*] Ita edidit Pichena e veſtigiis MS. Flor. in quo *[illegible]eret*. Eam correctionem veram puto. Nec ceterae lectiones, ut Guelf. Agr. ed. pr. *vinceret*; Puteol. Beroald. et ſeqq. *inveheretur*, ullo modo coeunt cum verbo *ardeſceret*; omninoque nullum aliud verbum, quod a *cum* pendeat, deſideratur. Brevitatem orationis voluerunt explicare, qui *vinceret* vel *inveheretur* addidere. Senſus enim eſt: cum his atque talibus inveheretur, idque ea vehementia, ut ardor animi e vultu et oculis eluceret. MS. Bud. habuit *verteret*, quod vergit ad lectionem Flor.

2 *Celebritate periculorum.*] Cum Rhenano lego, *crebritate*. Lipſius. Neſcio quid *celebritate* ita offenderit viros doctos, quod exquiſitius pro crebritate dici, hodie notiſſimum eſt: unde, cum omnes ſcripti et edd. ante Freinſhemium habeant (nam non Lipſius recepit, ut putat Ryckius) id cum Ryckio reſtitui. Cicer. ep. VII, 2. *nos hic multitudine et celebritate iudiciorum, et novis legibus ita diſtinemur.* Vbi item Lambinus tentat *crebritate*. Mox Guelf. *ulterior pavor:* ſed in margine *altior:* quod Tacito dignius.

3 *Quia protulerit ingenium.*] Poeticam facultatem oſtendiſſet. Suetonius *artem* dixit, Plinius iunior, *ſtudia ſua proferre*. Acidalius *ſed* addi volebat, quod eſt in MS. Agr. Mox idem Acidalius malebat *accuſationem ingreditur*, velut alioqui *ingreditur orditurque* idem forent. Immo *ingreditur* int. curiam, ſenatum. Erat enim eques modo, expectabatque foris, dum tempus eſſet.

1 *Proconſul Aſiae.*] Melius, *proconſulatum*. Lipſius. Recepit Pichena: putatque vulgatum inde natum, quod *Procoſ.* ſcriptum eſſet, ut in MS. Flor.

2 *Sed recens, diſcrimini patris filium connectebat.*] Ego ex Flor. codice (qui habet *et quot diſcrimini*) τὸ *quot.*

Digitized by Google

A. V. 820. A. C. 67. ſed recens, diſcrimini patris filiam connectebat, [3] *quod pecuniam Magis dilargita eſſet.* Acciderat ſane pietate Serviliae: id enim nomen puellae fuit: quae, caritate erga parentem, ſimul imprudentia aetatis, non tamen aliud conſultaverat, quam de *incolumitate domus, et an placabilis Nero, an cognitio ſenatus nihil atrox afferret.* Igitur accita eſt in ſenatum, ſteteruntque diverſi: ante tribunal conſulum, grandis aevo parens; contra filia, intra viceſimum aetatis annum, nuper marito, Annio Pollione, [4] in exſilium pulſo, viduata deſolataque: ac ne patrem quidem intuens, cuius oneraſſe pericula

31 videbatur. Tum interrogante accuſatore, *an cultus dotales, an detractum cervici monile venum dediſſet, quo pecuniam faciendis magicis ſacris contraheret?* primum ſtrata humi, longoque fletu et ſilentio, poſt, [1] altaria et aram complexa, *nullos*, inquit, *impios deos nullas devotiones, nec aliud infelicibus precibus invocavi, quam ut hunc optimum patrem* [2] *tu, Caeſar, et vos, patres, ſervaretis incolumem. Sic gemmas, et veſtes, et dignitatis inſignia dedi, quomodo, ſi ſanguinem et vitam popoſciſſent. Viderint iſti, antehac mihi ignoti, quo nomine ſint, quas artes exerceant: nulla mihi principis mentio, niſi inter numina fuit. Neſcit tamen miſerrimus pa-*

32 *ter: et ſi crimen eſt, ſola deliqui.* Loquentis adhuc verba

τὸ *quod*, ut ſupervacuum recidendum puto. Prorſus enim Taciti fuit: *Vetera haec, ſed recens, et diſcrimini Patris filiam connectebat.* In duobus prioribus membris orationis intelligi voluit verbum ſubſtantivum. *Gronovius.* Pichena malebat *et quod;* Freinshemius, *id quod.* In utroque incommodum, τὸ *quod* bis parum ſuaviter concurrere. Itaque magis placet Iac. Gron. *et quo.*

3 *Pecuniam magis dilargita.*] Cape ad lucem hiſtoriae Scholiaſtis hanc notam, ad illud Iuvenal.

— *faciet, quod deferat, ipſe.*

Egnatium Philoſophum ſignificat, qui filiam Bareae Sorani, quam cum ipſe ad magicam deſcendiſſet, hortatus detulit Neroni. Sed velim obiter corrigi: *quam, cum ipſius ad magicam deſcendiſſet hortatu, Neroni detulit.* Lipſius.

4 *In exſilium pulſo.*] Nuper inter coniuratos. *Lipſius.*

1 *Altaria et aram complexa.*] Utrum aram Victoriae intelligit, quae ante curiam? an altaria et aram Veneris genetricis, in cuius templo nunc Senatus? *Lipſius.* Hoc verum. Similiter iſta iungit Plinius Paneg. c. I. *inter aras et altaria:* ſermo autem de templo Iovis Capitolini.

2 *Tu, Caeſar, et vos, patres.*] Copula abeſt a Flor. et ed. pr. Quia eſt narrantis oratio, copulam non reiiciam.

1 Sepa.

ba excipit Soranus, proclamatque: *non illam in provinciam ſecum profectam, non Plauto per aetatem noſci potuiſſe: non criminibus mariti connexam: nimiae tantum pietatis ream* [1] *ſepararent, atque ipſe quamcumque ſortem ſubiret.* Simul in amplexus occurrentis filiae ruebat, niſi interiecti lictores utriſque obſtitiſſent. Mox datus teſtibus locus: et [2] quantum miſericordiae ſaevitia accuſationis permoverat, tantum irae P. Egnatius teſtis concivit. Cliens hic Sorani, et tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicae ſectae praeferebat, habitu et ore ad exprimendam imaginem [3] honeſti exercitus, ceterum animo perfidioſus, ſubdolus, avaritiam ac libidinem occultans. Quae poſtquam pecunia recluſa ſunt, dedit exemplum praecavendi, quomodo fraudibus involutos, aut flagitiis commaculatos, ſic

A. V. 820. A. C. 67.

1 *Separarent, atque ipſe.*] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. *Atque* etiam eſt in Guelf. ſed *ipſe* excidit. Ceteri omnes *ſepararent a ſe.* Illud haud dubie melius, et iam Ryckio, Gronovioque receptum. Senſus eſt. Separarent modo cauſſam filiae a ſua: tum ſe facile ac libenter omnes poenas toleraturum. Obſervanda elegantia in *atque*, ut in illo Archimimi ap. Suet. Veſp. 19. *centum ſibi ſeſtertia darent, ac ſe vel in Tiberim proiicerent.*

2 *Quantum miſericordiae.*] Praeclare libri. Vulgo *quantum nunc.* errore ex conciſa ratione ſcribendi, *miae.* Ingenio ſuo pridem hanc correctionem vindicaverat Faërnus. nec invideo ego, nec culpo. *Lipſius.* Idem in libris reperere Vertranius, Vrſinus. Sic plane et edit. pr. Et in Guelf. in marg. additum fuit, ſed eraſum, ut tamen adhuc aſſequi oculis liceat.

3 *Honeſti et exerciti.*] Suadeo ſcribas, *honeſti exercitus*, ex ſententiae ductu. *Lipſius.* Recepit Pichena eumque ſecuti omnes, contra libros. Sed veterem lectionem defendit Gronovius Obſ. II, 4. p.234. et explicat, cuius is habitus, ea frons, quae praeferat imaginem hominis honeſti, et firmi atque exerciti philoſophi. eamque rationem adverſus Ryckium, temere Codicis Florent. auctoritate niſum, defendit late Iac. Gronovius. Mihi tamen ne ſic quidem perſuaſum eſt, ut Lipſii correctionem repudiem, quam et neuter Gronovius auſus eſt e textu eiicere. Durius mihi videtur dictum: *auctoritatem Stoicae ſectae praeferebat ore et habitu ad exprimendam imaginem h. et e.* nec ullo modo concoquo *os et habitum ad exprimendum aliquid*, pro *exprimente.* Cur non potius dixiſſet *ore et habitu exprimens imaginem honeſti et exerciti:* quod erat in promtu. Nunc clarum eſt, ut opinor, voluiſſe alio modo dicere, quod XV, 45. dixerat: *graeca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat.* Huic ſimillimum eſt, *ore et habitu exercitus ad exprimendam imaginem honeſti, ceterum animo perfidioſus etc.* Non hoc ſimplicius, ac melius eſt, quam illud, quod ſine argutiis defendi et explicari non poteſt? *Imago honeſti* dicitur ut apud Ciceronem ſaepe *ſpecies, ſimulacrum honeſti, virtutis.* Mox copulam et ante *ſubdolus* delevi, auctoribus Codd. Flor. Guelf.

1 Le

Digitized by Google

ſic ſpecie bonarum artium falſos, et amicitiae fallaces.
33 Idem tamen dies et honeſtum exemplum tulit Caſſii Aſcle-
A.V. piodoti; qui, magnitudine opum praecipuus inter Bi-
820. thynos, quo obſequio florentem Soranum celebraverat, [1]
A.C. labentem non deſeruit: exutuſque omnibus fortunis, et
67. in exſilium actus; [2] aequitate deum erga bona malaque documenta. Thraſeae Soranoque et Serviliae datur mortis arbitrium. Helvidius et Paconius Italia depelluntur. Montanus patri conceſſus eſt, [3] praedicto, ne in Repub. haberetur. Accuſatoribus, Eprio et Coſſutiano, quinquagies ſeſtertium ſingulis, Oſtorio duodecies, et quaeſtoria inſignia tribuuntur.
34 Tum ad Thraſeam, in hortis agentem, [1] quaeſtor conſulis miſſus veſperaſcente iam die. Illuſtrium virorum feminarumque coetus frequentes egerat, maxime intentus [2] Demetrio, Cynicae

1 *Labentem non deſeruit.*] Cod. Agr. et Reg. *labantem*, unde edidere Ryckius, Lallemanus et Brot. *Labentem* verum eſt, quod bene opponitur *florenti*, non *labantem*. Sic *domus labens* ap. Virgilium, i. e. ruens ad interitum.

2 *Aequitate deum erga.*]. Depravatio. quam adnoto, non tollo. Niſi placet eum Ἐπιχυγίζειν, et dicere, Deos haec iisdem oculis adſpexiſſe, aequos bonis malisque exemplis, et ſine cura noſtri. *Lipſius.* Quicquid dicant, ἐπιχυγίζειν Tacitus, aut patitur ſenſus, qui pios etiam et divinae providentiae adſertores ſaepe turbarunt, cum viderent ſcelus praemia, virtutem ſupplicia ſequi. *Aequitatem* vocat indifferenter aliquid ferre, nihil ad id commoveri. Vt Cicero 1. Agrar. *Quantum tibi agri vendet, ut alios omittam, ſocer tuus? et (ſi ego eius aequitatem animi novi) non invitus.* Adde 4. Obſerv. 17. *Gronovius.* Recte. Et eſt ſimilis ſententia ſupra XIV, 12.

3 *Praedicto ne in Rep.*] Accipio, ut Romae quidem eſſe ei liceret. ſed procul ab honore omni et publicis muneribus, vitam ageret privatam. *Lipſius.* Formulam *patri conceſſus eſt* pro in patris gratiam veniam accepit, illuſtravere alii. v. Clav. Cic. in h. v.

1 *Quaeſtor Conſulis miſſus.*] Conſulum ergo proprius aliquis Quaeſtor? Apparet e Dione: qui in actis anni DCCXVI. ſcribit, *Ap. Claudium et C. Norbanum conſules, primos binos Quaeſtores habuiſſe.* Si id non ſit; ſcribam, *Quaeſtor Conſuli miſſus*, id eſſet, a Conſule miſſus. Quod fieri ſolere obſervamus in iis, qui damnati a Senatu. Nam Conſul, eius caput: adminiſter autem Conſulis, Quaeſtor. Dio libro 58. de Geminio Rufo: Καὶ μαθὼν τὴν ταμίαν ἐπὶ δικαιώσει αὐτῷ παρόντα, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔτρωσε, καὶ ἐκείνῳ δείξας τὸ τραῦμα, Ἀπάγγειλον, ἔφη, τῇ γερουσίᾳ, ὅτι ἀνὴρ οὕτως ἀποθνήσκει. *Audiens Quaeſtorem ad ſupplicium exigendum iam adeſſe, ipſus ſe vulneravit: et plagam ei oſtendens, Abi, nuncia, inquit, Senatui, virum ſic mori.* Lipſius.

2 *Demetrio, Cynicae inſtitutionis.*] Quae ſecta revera a Stoica, tunica tantum diſtat. id eſt, quod nudius et inverecundius Cynici, quae velant et tegunt leviter Stoici. Demetrii huius laus apud Philoſtratum lib. 4. De vita Apollonii, Senecam 7. De Beneficiis cap. 7. cuius

Digitized by Google

Cynicae inſtitutionis doctori: cum quo, ut coniectare A. V.
erat intentione vultus, [3] et auditu, ſi qua clarius pro- 820.
loquebantur, de natura animae, et diſſociatione ſpiri- A. C.
tus corporisque inquirebat. donec advenit Domitius Cae- 67.
cilianus, ex intimis amicis, et ei, quid ſenatus cenſuiſſet, expoſuit. [4] Igitur flentes queritantesque, qui aderant, *faceſſere propere* Thraſea, *neu pericula ſua miſcere cum*

cuius verba: *Paullo ante Demetrium rettuli, quem mihi videtur rerum natura noſtris temporibus tuliſſe, ut oſtenderet nec illum a nobis corrumpi, nec nos* (omnino ſcribo, *et nos.* ita enim concludit, *ne aut exemplum ſaeculo, aut convicium deeſſet*) *ab illo corripi poſſe. Virum exactae* (*licet neget ipſe*) *ſapientiae, firmaeque in his quae praepoſuit conſtantiae.* Et Epiſt. 63. *Demetrium virorum optimum mecum circumfero, et relictis conchyliatis cum illo ſeminudo loquor, illum admiror.* Vox eius magni animi ad Neronem, *ἀπειλεῖς μοι θάνατον. σοὶ δ' ἡ φύσις*, apud Arrianum. *Lipſius.*

3 *Et auditu, ſi qua.*] MSS. Flor. Agr. ed. pr. *auditis.* Eodem vergit Guelf. *auditus.* Praefert I. Gronovius. Suſpicio tamen eſſe poteſt, *τὸ s* adhaeſiſſe e ſequente *ſi*, atque inde *auditis* et *auditus* natum.

4 *Igitur flentes, queritantesque.*] Omnes ſcripti et edd. vett. *queritantes*, niſi quod nonnulli, ut ed. pr. MS. Agr. *querentes. Quiritantes* coniectura eſt Rhenani, quam nec ipſe recipere auſus eſt, recepta poſt tacite a Lipſio, ut opinor, et ad ceteras edd. propagata. Non ignoro, dubitari a doctis viris de verbo *queritandi*, et librarios ſubinde hoc verbum dediſſe, ubi alii rectius alterum, ut apud Livium XXXVIII, 8. 10. XL, 9. quibus in locis vid. Drakenb. Diligentiſſime omnium de hoc verbo egit Schwarzius ad Plinii Paneg. c. 29. ubi omnes ſcripti, praeter unum Salisburgenſem, habent *queritantibus ſociis*, et edd. veteres omnes, recentiores a Livineio inde *quiritantibus*, ſine librorum vett. auctoritate. Is autem ita decernit: uſum hic magis ſpectandum, quam analogiam, quae ſane ferat *queritare*: in iſta varietate librorum tutius ſcribi ubique *quiritare*, donec e poeta exemplum proferatur, ubi e quantitate ſyllabae ſecundae de vera ſcriptura iudicari poſſit: denique verbo *quiritandi* adhaeſiſſe notionem *querendi*, et pro hoc dictum accipi poſſe. Bene. Interim omnibus in locis, v. c. Livii, ubi libri variant, intelligitur non merus queſtus, ut h. l. ſed qui cum clamore coniunctus ſit, et cum imploratione auxilii. In illo ipſo loco Plinii *quiritantibus ſociis* non eſt ſimpliciter, *querentibus ſociis*, (quamquam ſaepe apud Ciceronem et Livium *queri ſocii* dicuntur, hoc eſt, iniurias ad ſenatum populumque deferre) ſed *fidem pop. Rom. implorantibus*, quod ipſum ſaepe apud Ciceronem dicuntur facere, item, confugere ad fidem S. P. Q. R. Atqui talis imploratio fidei et auxilii h. l. intelligi non poteſt, niſi forte, quae uſitata illa formula fiat, *proh! deum atque hominum fidem.* Deinde, ſi nullum illud verbum eſt, qui fit, ut librarii tam multi, tam ſaepe variisque in locis dederint. Nam alienum verbum ſubſtitui frequentiſſimum, ſed verbum tamen. Denique in aliis locis variant tamen MSS. et vett. edd. at hic conſentiunt. Igitur etſi non definire audeo, *queritare* eſſe verbum probum, tamen ſcripturam MSS. et edd. veterum malui dare, quam meram coniecturam; facile interim paſſurus, ſi quis Tacitum *quiritantes* ſcripſiſſe malit, a quo ipſe non valde abhorreo.

5 *Exem-*

Digitized by Google

A.V. *re cum ſorte damnati*, hortatur. Arriamque tentantem
820. mariti ſuprema, et [5] exemplum Arriae matris ſequi, mo-
A.C. net, *retinere vitam*, *filiaeque communi ſubſidium unicum*
67. *non adimere.* Tum progreſſus in porticum, illic a quaeſtore reperitur, laetitiae propior, quia Helvidium, generum ſuum, Italia tantum arceri cognoverat. Accepto dehinc ſenatusconſulto, Helvidium et Demetrium in cubiculum inducit: [1] porrectisque utriusque brachii venis, poſtquam cruorem effudit, humum ſuper ſpargens, propius vocato quaeſtore, *Libemus*, inquit, IOVI LIBERATORI. *Specta iuvenis. et omen quidem dii prohibeant; ceterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum expediat conſtantibus exemplis.* Poſt, lentitudine exitus graves cruciatus afferente, [2] obverſis in Demetrium *.

5 *Exemplum Arriae matris ſequi.*] Arria mater, uxor fuit Caecinae Paeti, qui in partibus Scriboniani contra Claudium. Ideo ad mortem actus. Sed praeivit uxor, aeterno et inaudito exemplo, ſemet feriendo: extractumque pugionem marito porrigendo cum voce, *Paete non dolet.* Plinium lege lib. 3. epiſtola ad Nepotem. Martialis de hac heroina,

Caſta ſuo gladium cum traderet Arria Paeto,
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis:
Signa fides, Vulnus quod feci non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi Paete dolet.

In Zonara et Dione eadem narratio. ſed corrupte verba Graeca, παῖ οὐκ ἀλγῶ: et in puerili mendo Xylander, *Puer, non dolet.* Scribe: Παῖτε οὐκ ἀλγῶ. Hanc Arriam Scholiaſtes in vita Perſii notat fuiſſe poetae illi cognatam. *Ipſe Perſius*, inquit, *decem fere annis ſumme dilectus apud Thraſeam eſt, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando cognatam eius Arriam uxorem habente.* Quid eſt autem, Diligi apud Thraſeam? Soloecus ſermo. Manuſcriptus Vulcanii, *apethithraſea.* Facile correctu, *a Paeto Thraſea.* Commentarii autem huius parum adhuc pervulgati auctoritate ſaepe nitor. quis carpet? doctus ille, probus: imo in pleraque parte et probi. Vtinam hodie ſic commentemur! Debemus eum P. Pithaeo IC. viro doctrinae, iudicii, vitae directae. *Lipſius.*

1 *Porrectiſque u. b. venis.*] Sic libri, niſi quod ed. pr. *productiſque*: unde poſſis coniicere *perruptiſque.* Sed vulgatum verum puto: nec video cur diſpliceat Acidalio et Freinshemio. Copula a Pichena addita, eſt et in Guelf. ed. pr. Mox ed. pr. *fudit.* Guelf. *effundit*: quod non adeo diſplicet. nam haec fecit et dixit, dum cruor effunditur. Idem liber mox *ſuper adſpergens*, item *expediat*, ut Flor. edd. pr. Puteol. Beroaldi ſqq. irrepſit deinde *expedit.* Pichena vetus reſtituit.

2 *Obverſi in Demetrium.*] Multa et libro huic, et Neronianae hiſtoriae deeſſe clarum. Duo anni dicendi ſuperſunt, in quibus de adventu Teridatis, de coniuratione Viniciana, de motu Vindicis, aliaque, digna quae a magno auctore tradita legeremus, ſi Fatis ita viſum fuiſſet. *Lipſius.*

FINIS TOMI PRIMI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google